PREZES RADY MINISTRÓW

Warszawa */elektroniczny znacznik czasu/*

DKPL.WK.0610.2.41.2022.ACY(24)

RM-0610-41-22

UD248

Pani Elżbieta WITEK
Marszałek Sejmu

Szanowna Pani Marszałek,

na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przedstawiam Sejmowi

projekt ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

Do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych został upoważniony Minister Sprawiedliwości.

Z poważaniem,
Mateusz Morawiecki
Prezes Rady Ministrów
/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

Do wiadomości:
Wnioskodawca

niepodległa | POLSKA STULECIE ODZYSKANIA NIEPODLEGŁOŚCI

Projekt

U S T A W A

z dnia

o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich[1)]

Uznając rodzinę za naturalne środowisko rozwoju człowieka oraz opierając się na zasadzie autonomii rodziny i pierwszoplanowej roli rodziców – matki i ojca w przekazywaniu nieletnim wartości, zasad i niezbędnych wzorców, kierując się nadto prawem nieletnich do szczególnej troski i pomocy oraz zasadą subsydiarności, Rzeczpospolita Polska otacza rodzinę ochroną i wsparciem w wychowaniu, które – respektując chrześcijański system wartości – za podstawę przyjmuje uniwersalne zasady etyki.

Umacnianie poczucia odpowiedzialności rodzin za przygotowane dzieci do życia we wspólnocie, jako indywidualnie ukształtowanej jednostki oraz za wychowanie nieletnich na osoby świadome swych obowiązków rodzinnych i obywatelskich jest wspólnym dobrem całego społeczeństwa.

---

1) Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, ustawę z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, ustawę z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawę z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, ustawę z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej, ustawę z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, ustawę z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawę z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, ustawę z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, ustawę z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawę z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, ustawę z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawę z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawę z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawę z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawę z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawę z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawę z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, ustawę z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawę z dnia 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym, ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, ustawę z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, ustawę z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, ustawę z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych, ustawę z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej, ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawę z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, ustawę z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym, ustawę z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, ustawę z dnia 27 października 2017 r. o podstawowej opiece zdrowotnej i ustawę z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości oraz uchyla się ustawę z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich.

W dążeniu do wzmacniania świadomości odpowiedzialności za własne czyny, przeciwdziałania demoralizacji nieletnich i dopuszczaniu się przez nich czynów karalnych oraz stwarzania warunków powrotu do normalnego życia nieletnim, którzy popadli w konflikt z prawem bądź z zasadami współżycia społecznego, stanowi się, co następuje.

DZIAŁ I

Przepisy ogólne

Art. 1. 1. Przepisy ustawy stosuje się w zakresie:

1) postępowania w sprawach o demoralizację – wobec osób, które ukończyły 10 lat i nie są pełnoletnie;
2) postępowania w sprawach o czyny karalne – wobec osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu 13 lat, ale przed ukończeniem 17 lat;
3) wykonywania środków wychowawczych, środka leczniczego lub środka poprawczego – wobec osób, względem których środki te zostały orzeczone, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez te osoby 21 lat, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej.

2. Ilekroć w ustawie jest mowa o:

1) nieletnich – rozumie się przez to osoby, o których mowa w ust. 1;
2) czynie karalnym – rozumie się przez to czyn zabroniony przez ustawę jako:
   a) przestępstwo lub przestępstwo skarbowe albo
   b) wykroczenie lub wykroczenie skarbowe;
3) czynie zabronionym – rozumie się przez to czyn zabroniony przez ustawę.

Art. 2. Przewidziane w ustawie działania podejmuje się w przypadkach, gdy nieletni wykazuje przejawy demoralizacji lub dopuścił się czynu karalnego.

Art. 3. 1. W sprawie nieletniego należy kierować się przede wszystkim jego dobrem, dążąc do osiągnięcia korzystnych zmian w osobowości i zachowaniu się nieletniego oraz zmierzając w miarę potrzeby do prawidłowego spełniania przez rodziców lub opiekuna ich obowiązków wobec nieletniego, uwzględniając przy tym interes społeczny.

2. W postępowaniu z nieletnim bierze się pod uwagę właściwości i warunki osobiste nieletniego, w szczególności wiek, stan zdrowia, poziom rozwoju psychicznego i fizycznego, cechy charakteru oraz sytuację rodzinną nieletniego, warunki wychowania i charakter środowiska, przyczyny i stopień demoralizacji, w tym rodzaj czynu zabronionego, a także sposób i okoliczności jego popełnienia oraz rodzaj czynu karalnego, a także sposób i okoliczności jego popełnienia.

Art. 4. 1. Każdy, kto stwierdzi istnienie okoliczności świadczących o demoralizacji nieletniego, w szczególności dopuszczenie się czynu zabronionego, naruszanie zasad współżycia społecznego, uchylanie się od obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki, używanie alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych, ich prekursorów, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, zwanych dalej „substancją psychoaktywną", uprawianie nierządu, ma społeczny obowiązek odpowiednio przeciwdziałać temu, a przede wszystkim zawiadomić o tym rodziców lub opiekuna nieletniego, szkołę, sąd rodzinny, Policję lub inny właściwy organ.

2. Każdy, dowiedziawszy się o dopuszczeniu się przez nieletniego czynu karalnego, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym sąd rodzinny lub Policję.

3. Instytucje państwowe i samorządowe oraz publiczne i niepubliczne szkoły i placówki oświatowe, które w związku ze swoją działalnością, dowiedziały się o dopuszczeniu się przez nieletniego czynu zabronionego wyczerpującego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym sąd rodzinny lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów popełnienia czynu zabronionego.

4. W przypadku, gdy nieletni wykazuje przejawy demoralizacji lub dopuścił się czynu karalnego na terenie szkoły lub w związku z realizacją obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki, dyrektor tej szkoły może, za zgodą rodziców albo opiekuna nieletniego oraz nieletniego, zastosować, jeżeli jest to wystarczające, środek oddziaływania wychowawczego w postaci pouczenia, ostrzeżenia ustnego albo ostrzeżenia na piśmie, przeproszenia pokrzywdzonego, przywrócenia stanu poprzedniego lub wykonania określonych prac porządkowych na rzecz szkoły. Zastosowanie środka oddziaływania wychowawczego nie wyłącza zastosowania kary określonej w statucie szkoły. Przepisu nie stosuje się w przypadku, gdy nieletni dopuścił się czynu zabronionego wyczerpującego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego.

5. W przypadku, gdy organ uprawniony do przeprowadzenia czynności wyjaśniających według przepisów ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2021 r. poz. 457, 1005, 1595 i 2328 oraz z 2022 r. poz. 655), stwierdzi, że nieletni dopuścił się czynu karalnego wyczerpującego znamiona wykroczenia, może zastosować, jeżeli jest to wystarczające, środek oddziaływania wychowawczego w postaci pouczenia, zwrócenia uwagi, ostrzeżenia, przywrócenia stanu poprzedniego lub zawiadomienia rodziców albo opiekuna nieletniego lub szkoły, do której nieletni uczęszcza.

Art. 5. Podmioty współdziałające z sądem rodzinnym, a w szczególności instytucje państwowe i samorządowe oraz organizacje społeczne, w tym organizacje pozarządowe, a także osoby godne zaufania, w zakresie swojego działania, udzielają na żądanie sądu rodzinnego informacji niezbędnych w toku postępowania.

DZIAŁ II

Środki przeciwdziałania demoralizacji nieletnich i dopuszczaniu się przez nich czynów karalnych

Art. 6. Wobec nieletniego mogą być stosowane środki wychowawcze, środek leczniczy oraz środek poprawczy. Wobec nieletniego kara może być orzeczona tylko w przypadkach określonych w ustawie, jeżeli inne środki nie są w stanie zapewnić resocjalizacji nieletniego.

Art. 7. Środkami wychowawczymi są:

1) upomnienie;
2) zobowiązanie do określonego postępowania, a zwłaszcza do naprawienia wyrządzonej szkody w całości albo w części, do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, do wykonania prac społecznych, do przeproszenia pokrzywdzonego, do podjęcia nauki lub pracy, do uczestniczenia w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym, w szczególności terapii uzależnień, psychoterapii, psychoedukacji, lub szkoleniowym, do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, lub do zaniechania używania substancji psychoaktywnej;
3) nadzór odpowiedzialny rodziców albo opiekuna nieletniego;
4) nadzór organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, której celem statutowym jest praca z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, zapobieganie demoralizacji nieletnich lub pomoc w readaptacji społecznej nieletnich, pracodawcy albo osoby godnej zaufania – udzielających poręczenia za nieletniego;
5) nadzór kuratora sądowego;
6) skierowanie do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, po uprzednim porozumieniu się z tą organizacją lub instytucją;
7) zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów albo pojazdów określonego rodzaju;

8) przepadek przedmiotów pochodzących z czynu zabronionego, przepadek przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia czynu zabronionego, przepadek równowartości przedmiotów pochodzących z czynu zabronionego lub przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia czynu zabronionego, przepadek przedmiotów, których wytwarzanie, posiadanie, obrót, przesyłanie, przenoszenie, przewóz lub przechowywanie jest zabronione, przepadek przedsiębiorstwa albo jego równowartości, przepadek korzyści majątkowej albo jej równowartości lub przepadek przedmiotów czynów zabronionych;
9) umieszczenie w rodzinie zastępczej zawodowej specjalistycznej, która ukończyła szkolenie przygotowujące do sprawowania opieki nad nieletnim, zwanej dalej „rodziną zastępczą zawodową”;
10) umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym;
11) umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym.

Art. 8. Środkiem leczniczym jest umieszczenie w zakładzie leczniczym, w którym są udzielane nieletnim świadczenia zdrowotne z zakresu opieki psychiatrycznej lub leczenia uzależnień, zwanym dalej „zakładem leczniczym”.

Art. 9. Środkiem poprawczym jest umieszczenie w zakładzie poprawczym.

Art. 10. 1. Zobowiązując nieletniego do naprawienia wyrządzonej szkody lub do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, sąd rodzinny określa sposób i termin wykonania tych zobowiązań.

2. Zobowiązując nieletniego do wykonania prac społecznych, sąd rodzinny określa okres ich wykonywania, nie dłużej niż przez 6 miesięcy w wymiarze nieprzekraczającym łącznie 20 godzin, mając na uwadze wiek nieletniego, jego możliwości psychofizyczne oraz potrzeby edukacyjne.

3. Zobowiązując nieletniego do przeproszenia pokrzywdzonego, sąd rodzinny określa termin wykonania tego zobowiązania, a także może określić sposób jego wykonania.

Art. 11. 1. Sąd rodzinny może określić sposób kontrolowania wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2.

2. Zobowiązując kuratora sądowego do kontrolowania wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2, sąd rodzinny określa częstotliwość składania sprawozdań z kontrolowania wykonywania tego środka wychowawczego.

Art. 12. Stosując środki wychowawcze, o których mowa w art. 7 pkt 3–5, sąd rodzinny określa częstotliwość składania sprawozdań z przebiegu nadzoru.

Art. 13. Jeżeli nieletni dopuścił się czynu zabronionego, sąd rodzinny może orzec albo orzeka przepadek, w przypadkach określonych w ustawie.

Art. 14. 1. Sąd rodzinny może orzec umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. a, jeżeli przemawiają za tym stopień demoralizacji nieletniego oraz rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, zwłaszcza gdy inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego.

2. W szczególnie uzasadnionym przypadku sąd rodzinny może orzec umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. b, jeżeli przemawiają za tym stopień demoralizacji nieletniego oraz rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, w tym w szczególności chuligański charakter czynu karalnego, działanie w sposób zasługujący na szczególne potępienie, działanie pod wpływem substancji psychoaktywnej, popełnienie czynu karalnego na szkodę osoby bezradnej, niepełnosprawnej, chorej lub w podeszłym wieku, zwłaszcza gdy inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego.

3. W szczególnie uzasadnionym przypadku sąd rodzinny może orzec umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym nieletniego, który uchyla się od wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 10, i w chwili orzekania ukończył 13 lat, jeżeli przemawia za tym stopień demoralizacji nieletniego, a inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego.

Art. 15. 1. Sąd rodzinny może orzec umieszczenie w zakładzie poprawczym nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. a, jeżeli przemawiają za tym wysoki stopień demoralizacji nieletniego oraz rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, zwłaszcza gdy środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego.

2. Sąd rodzinny orzeka umieszczenie w zakładzie poprawczym nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2

lub w art. 280 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2021 r. poz. 2345 i 2447), zwanej dalej „Kodeksem karnym”.

3. Wobec nieletniego, o którym mowa w ust. 2, sąd rodzinny może orzec środek wychowawczy, jeżeli sposób i okoliczności popełnienia czynu karalnego, właściwości i warunki osobiste nieletniego, jego postawa i zachowanie uzasadniają przypuszczenie, że środek wychowawczy okaże się skuteczny lub rokuje resocjalizację nieletniego.

4. Orzekając umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym, sąd rodzinny może określić rodzaj zakładu poprawczego, w którym ma być wykonywany ten środek.

5. W przypadku, o którym mowa w ust. 2, orzekając umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym, sąd rodzinny określa rodzaj zakładu poprawczego, w którym ma być wykonywany ten środek.

6. Wobec nieletniego, o którym mowa w ust. 2, w szczególnie uzasadnionym przypadku, jeżeli przemawiają za tym bardzo wysoki stopień demoralizacji nieletniego, rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, właściwości i warunki osobiste nieletniego, jego postawa i zachowanie oraz przebieg dotychczasowego procesu resocjalizacji, orzekając umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym, sąd rodzinny może:

1) zagrozić przedłużeniem wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat;
2) orzec, że środek poprawczy będzie wykonywany po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, do ukończenia przez nieletniego określonego wieku, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat.

Art. 16. 1. Umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym można warunkowo zawiesić, jeżeli właściwości i warunki osobiste nieletniego oraz jego sytuacja rodzinna, warunki wychowania i charakter środowiska, jak również rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia uzasadniają przypuszczenie, że pomimo niewykonania środka poprawczego cele wychowawcze zostaną osiągnięte.

2. Wobec nieletniego, o którym mowa w art. 15 ust. 2, sąd rodzinny może warunkowo zawiesić umieszczenie w zakładzie poprawczym jedynie w szczególnie uzasadnionym przypadku.

3. Warunkowe zawieszenie następuje na okres próby do lat 3. W okresie próby sąd rodzinny stosuje wobec nieletniego środki wychowawcze.

4. Jeżeli w okresie próby nieletni dopuścił się czynu karalnego lub jego zachowanie wskazuje na dalszą demoralizację, lub uchyla się od wykonywania środka wychowawczego,

sąd rodzinny może odwołać warunkowe zawieszenie i zarządzić umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym.

5. W przypadku dopuszczenia się przez nieletniego czynu karalnego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 lub w art. 280 Kodeksu karnego, i braku podstaw do rozpoznania sprawy przez sąd właściwy według przepisów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 534, 1023 i 2447 oraz z 2022 r. poz. 655), zwanej dalej „Kodeksem postępowania karnego”, sąd rodzinny odwołuje warunkowe zawieszenie i zarządza umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym.

6. Jeżeli w okresie próby i w ciągu dalszych 3 miesięcy nie nastąpiło odwołanie warunkowego zawieszenia, orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym z mocy prawa uważa się za niebyłe.

Art. 17. Sąd rodzinny może orzec środek leczniczy w przypadku stwierdzenia u nieletniego choroby psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznych lub uzależnienia.

Art. 18. 1. Sąd rodzinny może:

1) zobowiązać rodziców albo opiekuna nieletniego do poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego, a także do ścisłej współpracy ze szkołą, do której nieletni uczęszcza, poradnią psychologiczno-pedagogiczną, w tym w razie potrzeby wykonania odpowiedniej diagnozy nieletniego oraz podmiotem wykonującym działalność leczniczą;
2) zobowiązać rodziców albo opiekuna nieletniego do współpracy z młodzieżowym ośrodkiem socjoterapii w zakresie realizacji obowiązku nauki nieletniego, jego socjoterapii i pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
3) zobowiązać rodziców albo opiekuna nieletniego do naprawienia w całości albo w części szkody wyrządzonej przez nieletniego lub do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

2. Zobowiązując rodziców albo opiekuna nieletniego do naprawienia szkody lub do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, sąd określa sposób i termin wykonania tych zobowiązań.

3. Sąd rodzinny może określić sposób kontrolowania wykonywania środka, o którym mowa w ust. 1.

4. Zobowiązując kuratora sądowego do kontrolowania wykonywania środka, o którym mowa w ust. 1, sąd rodzinny określa częstotliwość składania informacji z wykonywania tego środka.

Art. 19. 1. W przypadku, gdy rodzice albo opiekun nieletniego uchylają się od wykonywania środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1, sąd rodzinny może wymierzyć im karę pieniężną w wysokości do trzech tysięcy złotych.

2. Jeżeli rodzice albo opiekun nieletniego, mimo uprawomocnienia się postanowienia o wymierzeniu kary pieniężnej nadal uchylają się od wykonywania środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1, sąd rodzinny ponownie może im wymierzyć karę pieniężną w wysokości do trzech tysięcy złotych. Sąd poucza rodziców albo opiekuna nieletniego o tej możliwości po ogłoszeniu postanowienia o wymierzeniu kary pieniężnej wydanego na podstawie ust. 1.

3. Sąd rodzinny uchyla karę pieniężną w całości albo w części, jeżeli osoba ukarana w ciągu 14 dni od uprawomocnienia się postanowienia o wymierzeniu kary pieniężnej usprawiedliwi swoje zachowanie lub przystąpi do wykonywania środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1.

Art. 20. 1. W sprawie wymierzenia kary pieniężnej, o której mowa w art. 19 ust. 1 lub ust. 2, sąd rodzinny orzeka z urzędu lub na wniosek kuratora sądowego kontrolującego wykonywanie środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1, a w sprawie uchylenia, o którym mowa w art. 19 ust. 3 – także na wniosek osoby ukaranej, stosując odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, z późn. zm.[2)]), zwanej dalej „Kodeksem postępowania cywilnego”.

2. Postanowienie w przedmiocie wymierzenia kary pieniężnej sąd rodzinny wydaje po wysłuchaniu osoby, której ma ono dotyczyć, lub po złożeniu przez nią wyjaśnień na piśmie, chyba że osoba ta bez usprawiedliwienia nie stawiła się na wezwanie sądu lub nie złożyła wyjaśnień na piśmie.

3. Postanowienie w przedmiocie uchylenia kary pieniężnej może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

4. Karę pieniężną, o której mowa w art. 19 ust. 1 lub ust. 2, ściąga się w drodze egzekucji sądowej, stosując odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego.

[2)] Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2021 r. poz. 1981, 2052, 2262, 2270, 2289, 2328 i 2459 oraz z 2022 r. poz. 1, 366 i 480.

Art. 21. Sąd rodzinny może zwrócić się do właściwej instytucji państwowej, samorządowej lub organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, o udzielenie niezbędnej pomocy w celu poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego.

Art. 22. W sprawach nieletnich, którzy dopuścili się czynu zabronionego, przepisy części ogólnej Kodeksu karnego, ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2021 r. poz. 408, 694, 2105 i 2427), zwanej dalej „Kodeksem karnym skarbowym" lub ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2021 r. poz. 2008, 2052, 2269 i 2328), stosuje się odpowiednio, jeżeli nie są sprzeczne z niniejszą ustawą.

DZIAŁ III

Postępowanie rozpoznawcze

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 23. Postępowanie w sprawach nieletnich prowadzi sąd rodzinny, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej.

Art. 24. 1. Właściwość miejscową sądu rodzinnego ustala się według miejsca zamieszkania nieletniego, a w przypadku trudności w jego ustaleniu – według miejsca pobytu nieletniego w Rzeczypospolitej Polskiej. Jeżeli brak i tej podstawy – właściwy jest sąd rodzinny miejsca pierwszego wykazywania przejawów demoralizacji lub miejsca dopuszczenia się pierwszego czynu karalnego przez nieletniego.

2. Z ważnych względów, zwłaszcza jeżeli przyczyniłoby się to do uproszczenia lub przyspieszenia postępowania, sąd rodzinny właściwy według miejsca zamieszkania nieletniego może przekazać sprawę sądowi rodzinnemu, w którego okręgu nieletni przebywa.

3. W przypadku niecierpiącym zwłoki sąd rodzinny może wydać postanowienie w sprawie nieletniego, który nie podlega jego właściwości miejscowej, po czym przekazuje sprawę sądowi rodzinnemu miejscowo właściwemu, zawiadamiając go o dokonanych czynnościach.

4. Postanowienie o przekazaniu sprawy innemu sądowi rodzinnemu może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

Art. 25. Jeżeli zachodzą podstawy do pociągnięcia nieletniego do odpowiedzialności na zasadach określonych w art. 10 § 2 Kodeksu karnego, sprawę rozpoznaje sąd właściwy według przepisów Kodeksu postępowania karnego.

Art. 26. 1. Jeżeli w toku postępowania karnego ujawniono, że czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. a, dopuścił się nieletni, a czyn ten pozostaje w związku z czynem osoby dorosłej, prokurator wyłącza sprawę nieletniego i przekazuje ją sądowi rodzinnemu.

2. W szczególnie uzasadnionym przypadku, jeżeli czyn karalny, o którym mowa w ust. 1, pozostaje w ścisłym związku z czynem osoby dorosłej, a dobro nieletniego nie stoi na przeszkodzie łącznemu prowadzeniu sprawy, prokurator wszczyna lub prowadzi śledztwo. Sąd rodzinny, w którego okręgu prowadzone jest śledztwo, może stosować, na wniosek prokuratora, środki tymczasowe, o których mowa w art. 44.

3. Po zastosowaniu środka tymczasowego sąd rodzinny przekazuje sprawę w zakresie wykonywania tego środka właściwemu miejscowo sądowi rodzinnemu. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym. Na postanowienie nie przysługuje zażalenie.

4. Prokurator po zakończeniu śledztwa bądź je umarza, bądź przekazuje sprawę nieletniego sądowi rodzinnemu. Jeżeli łączne rozpoznanie sprawy jest konieczne – przekazuje sprawę z aktem oskarżenia sądowi właściwemu według przepisów Kodeksu postępowania karnego, który orzeka w sprawie nieletniego z zachowaniem przepisów niniejszej ustawy.

Art. 27. W sprawach nieletnich przepisy Kodeksu postępowania cywilnego właściwe dla spraw opiekuńczych stosuje się odpowiednio, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej.

Art. 28. 1. W sprawach o demoralizację, której przejawem jest dopuszczenie się przez nieletniego czynu zabronionego określonego w rozdziałach XXV lub XXVI, w art. 148, art. 153 § 1, art. 156 § 1 lub 3, art. 157 § 1, art. 158 § 1, art. 159, art. 189, art. 189a, art. 246, art. 280, art. 281, art. 282 lub w art. 289 § 3 Kodeksu karnego albo w sprawach o czyn karalny, określony w rozdziałach XXV lub XXVI, w art. 148, art. 153 § 1, art. 156 § 1 lub 3, art. 157 § 1, art. 158 § 1, art. 159, art. 189, art. 189a, art. 246, art. 280, art. 281, art. 282 lub w art. 289 § 3 Kodeksu karnego, pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w charakterze świadka tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, i tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub żąda tego nieletni, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego.

2. Przesłuchanie przeprowadza sąd rodzinny na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa. Prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego mają prawo wziąć udział w przesłuchaniu. Przedstawiciel ustawowy pokrzywdzonego albo osoba, pod której stałą pieczą pokrzywdzony pozostaje lub osoba pełnoletnia wskazana przez pokrzywdzonego również ma prawo być obecna przy przesłuchaniu, jeżeli nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego. Jeżeli nieletni zawiadomiony o tej czynności nie ma obrońcy z wyboru, sąd rodzinny wyznacza mu obrońcę z urzędu.

3. Przesłuchanie utrwala się za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk. Protokół sporządzony pisemnie można ograniczyć do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących udział w przesłuchaniu. Zapis obrazu i dźwięku załącza się do protokołu.

4. Sąd rodzinny może przesłuchać w warunkach określonych w ust. 1–3 także inną osobę w charakterze świadka, w tym pokrzywdzonego, jeżeli jego dobro tego wymaga, w szczególności gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność nieletniego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

5. Przepisy art. 185c i art. 185d § 1 Kodeksu postępowania karnego oraz przepisy wydane na podstawie art. 185d § 2 i art. 147 § 5 tego kodeksu stosuje się odpowiednio.

Art. 29. 1. Posiedzenia sądu rodzinnego odbywają się przy drzwiach zamkniętych, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej.

2. Sąd rodzinny może wydać postanowienie na posiedzeniu niejawnym w przypadkach określonych w niniejszej ustawie.

3. Posiedzenia przygotowawczego nie przeprowadza się, chyba że z okoliczności sprawy wynika, że przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego może przyczynić się do sprawniejszego rozpoznania sprawy.

Art. 30. Postępowanie w sprawie nieletniego można zawiesić również wtedy, gdy nieletni ukrywa się i nie można go ująć.

Art. 31. 1. Orzeczenia, zarządzenia, zawiadomienia i odpisy pism, podlegające doręczeniu stronom, doręcza się również obrońcy nieletniego.

2. Sprawozdań z wywiadów środowiskowych oraz opinii o nieletnim nie doręcza się nieletniemu. Przepis ust. 1 stosuje się.

3. Do doręczeń pokrzywdzonemu postanowień podlegających zaskarżeniu przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o doręczeniach postanowień stronom stosuje się odpowiednio.

Art. 32. 1. Strony, ich pełnomocnicy i obrońca nieletniego mogą przeglądać akta sprawy i sporządzać lub otrzymywać odpisy, kopie lub wyciągi z akt, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Nieletni nie może przeglądać akt sprawy i sporządzać lub otrzymywać z nich odpisów, kopii lub wyciągów w zakresie sprawozdań z wywiadów środowiskowych oraz opinii o nieletnim. Sąd rodzinny może odmówić nieletniemu w określonym zakresie przeglądania akt i sporządzania lub otrzymywania z nich odpisów, kopii lub wyciągów, jeżeli przemawiają za tym względy wychowawcze.

3. Prawo do przeglądania akt sprawy i sporządzania lub otrzymywania z nich odpisów, kopii lub wyciągów, z wyłączeniem sprawozdań z wywiadów środowiskowych oraz opinii o nieletnim, przysługuje, za zgodą sądu rodzinnego, także pokrzywdzonemu i jego pełnomocnikowi.

Art. 33. Postanowienia o zastosowaniu środków, o których mowa w art. 7 pkt 7–11, w art. 8, w art. 9 i w art. 18 ust. 1, oraz o wymierzeniu kary pieniężnej, o której mowa w art. 19 ust. 1 i 2, stają się skuteczne lub wykonalne po uprawomocnieniu się.

Art. 34. Sąd rodzinny sprawuje nadzór nad wykonywaniem przez Policję i Straż Graniczną czynności, o których mowa w art. 48, art. 50, art. 59 i art. 98.

Rozdział 2

Strony i pokrzywdzony

Art. 35. 1. W postępowaniu w sprawie nieletniego stronami są:

1) nieletni;
2) rodzice albo ten z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekun nieletniego;
3) prokurator.

2. Do innych osób, pod których stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, przepisy niniejszej ustawy dotyczące opiekuna stosuje się odpowiednio.

Art. 36. 1. Nieletniemu przysługują:

1) prawo do obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy obrońcy oraz prawo złożenia wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu, w przypadku o którym mowa w art. 38 ust. 3;

2) prawo do składania wyjaśnień lub odpowiedzi na poszczególne pytania;
3) prawo do odmowy składania wyjaśnień lub odpowiedzi na poszczególne pytania;
4) prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim;
5) prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza języka migowego, jeżeli jest osobą, o której mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2017 r. poz. 1824 oraz z 2022 r. poz. 583).

2. O prawach, o których mowa w ust. 1, nieletniego poucza się nie później niż przed pierwszym przesłuchaniem lub wysłuchaniem. Brak pouczenia albo mylne pouczenie nie może wywoływać dla nieletniego ujemnych konsekwencji.

Art. 37. 1. Nieletni może działać osobiście lub przez obrońcę.

2. Obrońcą może być jedynie osoba uprawniona do obrony według przepisów ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2020 r. poz. 1651 i 2320 oraz z 2021 r. poz. 2052) lub ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 75 i 2320 oraz z 2021 r. poz. 2052).

3. Do czasu ustanowienia obrońcy przez nieletniego pozbawionego wolności, obrońcę może ustanowić inna osoba, o czym niezwłocznie zawiadamia się nieletniego.

4. Nieletni może mieć jednocześnie nie więcej niż trzech obrońców.

5. Ustanowienie obrońcy uprawnia go do podejmowania czynności procesowych do prawomocnego zakończenia postępowania wykonawczego.

6. Obrońca nieletniego może przedsiębrać czynności procesowe jedynie na korzyść nieletniego.

7. W celu umożliwienia nieletniemu korzystania z pomocy obrońcy w przypadkach, gdy zachodzi konieczność natychmiastowego podjęcia obrony, w tym w szczególności w przypadku zatrzymania nieletniego, w przypadku przesłuchania nieletniego przez Policję oraz w przypadku zastosowania wobec zatrzymanego nieletniego środka tymczasowego, art. 517j § 1 Kodeksu postępowania karnego oraz przepisy wydane na podstawie art. 517j § 2 tego kodeksu stosuje się odpowiednio.

Art. 38. 1. Jeżeli interesy nieletniego i jego rodziców albo opiekuna pozostają w sprzeczności, a nieletni nie ma obrońcy, sąd rodzinny wyznacza mu obrońcę z urzędu.

2. Jeżeli nieletni nie ma obrońcy i jednocześnie:
1) jest głuchy, niemy lub niewidomy lub

2) zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy jego stan zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny, lub
3) wobec nieletniego zastosowano środek tymczasowy, o którym mowa w art. 44 pkt 4–8, lub
4) zachodzi uzasadnione podejrzenie dopuszczenia się przez nieletniego czynu zabronionego, wyczerpującego znamiona zbrodni, lub czynu karalnego określonego w art. 163 § 1 lub 3, art. 166 § 1, art. 173 § 1 lub 3, art. 223 § 2 lub w art. 280 § 1 Kodeksu karnego lub
5) występują inne okoliczności, które sąd rodzinny uzna za utrudniające nieletniemu obronę

– sąd rodzinny wyznacza mu obrońcę z urzędu.

3. Nieletni lub jego rodzice albo opiekun, mogą złożyć wniosek o wyznaczenie nieletniemu obrońcy z urzędu. Sąd rodzinny uwzględnia wniosek, jeżeli udział obrońcy w sprawie uzna za potrzebny, a:

1) nieletni lub jego rodzice albo opiekun nie są w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia obrońcy z wyboru bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny lub
2) występują inne, szczególne okoliczności.

4. Jeżeli w przypadku, o którym mowa w ust. 1 i 2, nieletni ma ustanowionego obrońcę, a obrońca lub nieletni wypowiada stosunek obrończy, sąd rodzinny wyznacza nieletniemu obrońcę z urzędu, o ile nieletni nie ustanowił obrońcy.

5. Wyznaczenie obrońcy z urzędu nakłada na niego obowiązek podejmowania czynności procesowych do prawomocnego zakończenia postępowania wykonawczego.

6. Obrońca z urzędu jest wyznaczany z listy obrońców.

7. Wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu sąd rodzinny rozpoznaje niezwłocznie.

8. Sąd rodzinny może cofnąć wyznaczenie obrońcy z urzędu, jeżeli okaże się, że nie istnieją okoliczności, na podstawie których go wyznaczono.

9. Postanowienie w przedmiocie wyznaczenia albo cofnięcia wyznaczenia obrońcy z urzędu może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

10. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób zapewnienia nieletniemu korzystania z pomocy obrońcy z urzędu, w tym sposób ustalania listy obrońców udzielających pomocy prawnej z urzędu oraz sposób wyznaczania obrońcy udzielającego pomocy prawnej z urzędu, mając na uwadze konieczność zapewnienia prawidłowego toku postępowania oraz prawidłowej realizacji prawa do obrony.

Art. 39. W zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie do obrońcy nieletniego przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o pełnomocniku będącym adwokatem lub radcą prawnym stosuje się odpowiednio.

Art. 40. 1. Pokrzywdzonym jest osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez czyn zabroniony.

2. Pokrzywdzonym może być także niemająca osobowości prawnej:

1) instytucja państwowa lub samorządowa;

2) inna jednostka organizacyjna, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną.

3. Za pokrzywdzonego uważa się zakład ubezpieczeń w zakresie, w jakim pokrył szkodę wyrządzoną pokrzywdzonemu przez czyn zabroniony lub jest obowiązany do jej pokrycia.

4. W sprawach o czyny zabronione, którymi wyrządzono szkodę w mieniu instytucji lub jednostki organizacyjnej, o której mowa w ust. 2, jeżeli nie działa organ pokrzywdzonej instytucji lub jednostki organizacyjnej, prawa pokrzywdzonego mogą wykonywać organy kontroli państwowej, które w zakresie swojego działania ujawniły czyn zabroniony lub zawiadomiły o jego popełnieniu.

5. Za pokrzywdzonego, który nie jest osobą fizyczną, czynności procesowych dokonuje organ uprawniony do działania w jego imieniu.

6. Jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni lub ubezwłasnowolniony, jego prawa wykonuje przedstawiciel ustawowy, a gdy taki pokrzywdzony nie ma przedstawiciela ustawowego, jego prawa wykonuje osoba, pod której stałą pieczą pokrzywdzony faktycznie pozostaje.

7. Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba nieporadna, w szczególności ze względu na wiek lub stan zdrowia, jego prawa może wykonywać osoba, pod której pieczą pokrzywdzony faktycznie pozostaje.

8. W przypadku śmierci pokrzywdzonego prawa, które by mu przysługiwały, mogą wykonywać osoby najbliższe, o których mowa w art. 115 § 11 Kodeksu karnego, osoby pozostające na jego utrzymaniu lub spadkobiercy, a w przypadku ich braku lub nieujawnienia – prokurator, działając z urzędu.

9. W przypadku, gdy sąd rodzinny dysponuje informacjami o osobach, o których mowa w ust. 8, poucza o przysługujących uprawnieniach co najmniej jedną z nich.

Art. 41. 1. Pokrzywdzony może ustanowić pełnomocnika, jeżeli wymaga tego jego interes w toczącym się postępowaniu.

2. Sąd rodzinny może odmówić dopuszczenia do udziału w postępowaniu pełnomocnika, o którym mowa w ust. 1, jeżeli uzna, że nie wymaga tego obrona interesu pokrzywdzonego. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

3. W zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie do pełnomocnika pokrzywdzonego przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o pełnomocniku stosuje się odpowiednio.

Rozdział 3

Środki tymczasowe i zatrzymanie

Art. 42. W celu przeciwdziałania dalszej demoralizacji nieletniego lub dopuszczeniu się przez niego czynu karalnego w toku postępowania lub w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania sąd rodzinny może stosować środek tymczasowy.

Art. 43. Środek tymczasowy należy niezwłocznie uchylić albo zmienić, jeżeli ustaną przyczyny uzasadniające dalsze stosowanie tego środka lub powstaną przyczyny uzasadniające jego uchylenie albo zmianę.

Art. 44. Środkami tymczasowymi są:

1) tymczasowy nadzór organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, której celem statutowym jest praca z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, zapobieganie demoralizacji nieletnich lub pomoc w readaptacji społecznej nieletnich, pracodawcy albo osoby godnej zaufania;
2) tymczasowy nadzór kuratora sądowego;
3) tymczasowe skierowanie do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, po uprzednim porozumieniu się z tą organizacją lub instytucją;
4) tymczasowe umieszczenie w rodzinie zastępczej zawodowej;
5) tymczasowe umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym;
6) tymczasowe umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym;
7) tymczasowe umieszczenie w zakładzie leczniczym;
8) umieszczenie w schronisku dla nieletnich;
9) tymczasowe zobowiązanie rodziców albo opiekuna nieletniego w zakresie określonym w art. 18 ust. 1 pkt 1 i 2.

Art. 45. Wobec nieletniego można zastosować środki tymczasowe wskazane w art. 44 pkt 4–7, jeżeli stosowanie środków tymczasowych, o których mowa w art. 44 pkt 1–3, byłoby niewystarczające i jednocześnie zostaną ujawnione okoliczności przemawiające za umieszczeniem nieletniego w rodzinie zastępczej zawodowej, w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, w okręgowym ośrodku wychowawczym lub w zakładzie leczniczym.

Art. 46. 1. Nieletniego można umieścić w schronisku dla nieletnich, jeżeli zostaną ujawnione okoliczności przemawiające za umieszczeniem go w zakładzie poprawczym, i jednocześnie zachodzi uzasadniona obawa utrudniania postępowania, w tym w szczególności ucieczki, ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów czynu karalnego, albo nie można ustalić tożsamości nieletniego.

2. Umieszczenie nieletniego w schronisku dla nieletnich może nastąpić wyjątkowo także wtedy, gdy zostaną ujawnione okoliczności przemawiające za umieszczeniem go w zakładzie poprawczym, a nieletniemu zarzucono popełnienie czynu karalnego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 189, art. 189a, art. 197 § 3 lub 4, art. 198, art. 200, art. 202 § 3, 4, 4a, 4b lub 4c, art. 204 § 3, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 lub w art. 280 Kodeksu karnego.

Art. 47. 1. W postanowieniu o zastosowaniu środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 4–8, sąd rodzinny oznacza okres pobytu nie dłuższy niż 3 miesiące. Okres ten liczy się od chwili faktycznego zatrzymania nieletniego. O ile to możliwe, datę zatrzymania wskazuje się w tym postanowieniu.

2. Jeżeli ze względu na szczególne okoliczności sprawy zachodzi konieczność przedłużenia pobytu nieletniego w rodzinie zastępczej zawodowej, ośrodku, zakładzie albo schronisku dla nieletnich, o których mowa w art. 44 pkt 4–8, można ten pobyt przedłużać na okres oznaczony, każdorazowo nie dłuższy niż 3 miesiące. Przedłużania dokonuje sąd, przed którym toczy się postępowanie, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej.

3. Łączny pobyt nieletniego w rodzinie zastępczej zawodowej, ośrodku, zakładzie albo schronisku dla nieletnich, o których mowa w art. 44 pkt 4–8, do prawomocnego zakończenia postępowania rozpoznawczego nie może być dłuższy niż rok. Do tego okresu nie wlicza się nieusprawiedliwionego pobytu nieletniego poza rodziną zastępczą zawodową, ośrodkiem, zakładem albo schroniskiem dla nieletnich, trwającego dłużej niż 3 dni.

4. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, sąd okręgowy, w którego okręgu toczy się postępowanie, może przedłużać pobyt, o którym mowa w ust. 3, na okres oznaczony, każdorazowo nie dłuższy niż 3 miesiące.

5. Jeżeli postępowanie toczy się przed sądem rodzinnym, z wnioskiem o przedłużenie, o którym mowa w ust. 4, należy wystąpić, przesyłając jednocześnie akta sprawy sądowi okręgowemu, nie później niż 14 dni przed upływem dotychczas oznaczonego okresu pobytu.

6. Jeżeli postępowanie toczy się przed sądem drugiej instancji, przedłużenia, o którym mowa w ust. 4, dokonuje ten sąd z urzędu.

Art. 48. 1. Policja może zatrzymać, a następnie umieścić w policyjnej izbie dziecka, nieletniego, co do którego istnieje uzasadnione przypuszczenie, że dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. a, i zachodzi uzasadniona obawa ucieczki, ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów czynu karalnego albo nie można ustalić jego tożsamości.

2. Uprawnienia Policji do zatrzymania nieletniego przysługują także Straży Granicznej, w zakresie jej właściwości. W razie konieczności Straż Graniczna może umieścić zatrzymanego nieletniego w policyjnej izbie dziecka.

3. Zatrzymanego nieletniego informuje się natychmiast o przyczynie zatrzymania oraz poucza o przysługujących mu prawach, o których mowa w art. 36 ust. 1, a także o prawie do złożenia oświadczenia do protokołu zatrzymania, do otrzymania kopii protokołu zatrzymania, do kontaktu z rodzicem albo opiekunem lub z obrońcą, do dostępu do niezbędnej pomocy medycznej, a także o treści ust. 9 i art. 85 ust. 1. W razie potrzeby zatrzymanego nieletniego poucza się o prawie, o którym mowa w art. 612 § 2 Kodeksu postępowania karnego.

4. Z zatrzymania nieletniego sporządza się protokół, którego kopię doręcza się zatrzymanemu nieletniemu. Protokół zawiera:

1) imię, nazwisko oraz funkcję osoby dokonującej tej czynności;
2) imię (imiona) i nazwisko nieletniego, a w przypadku niemożności ustalenia jego tożsamości – rysopis;
3) numer PESEL nieletniego, a w przypadku braku informacji o numerze PESEL – datę i miejsce urodzenia, imiona rodziców i nazwisko rodowe nieletniego oraz nazwisko rodowe matki;
4) adres zamieszkania lub pobytu nieletniego;
5) rodzaj i cechy identyfikacyjne dokumentu lub rodzaj informacji, na podstawie których ustalono tożsamość nieletniego;

6) opis widocznych obrażeń ciała nieletniego albo informację o ich braku;
7) numer telefonu rodziców nieletniego albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego;
8) dzień, godzinę, miejsce i przyczynę zatrzymania;
9) złożone przez nieletniego oświadczenia;
10) informację o udzielonych nieletniemu pouczeniach;
11) informację o dokonaniu zawiadomień, o których mowa w ust. 5.

5. O fakcie i przyczynie zatrzymania nieletniego, a także o umieszczeniu w policyjnej izbie dziecka, Policja:

1) zawiadamia bezzwłocznie właściwy sąd rodzinny, doręczając kopię protokołu zatrzymania nieletniego oraz
2) zawiadamia bezzwłocznie rodziców nieletniego albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego, doręczając niezwłocznie kopię protokołu zatrzymania nieletniego.

6. Nieletniemu, na jego żądanie, niezwłocznie umożliwia się nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z rodzicem albo opiekunem lub z obrońcą, a także bezpośrednią z nimi rozmowę.

7. Nieletni ma prawo do kontaktu z obrońcą bez udziału osób trzecich.

8. Nieletniego należy niezwłocznie przesłuchać.

9. Zatrzymanego nieletniego należy natychmiast zwolnić i przekazać rodzicowi albo opiekunowi, jeżeli:

1) ustała przyczyna zatrzymania;
2) polecił to sąd rodzinny;
3) w ciągu 24 godzin od chwili zatrzymania nieletniego Policja nie przekazała sądowi rodzinnemu całości zgromadzonych materiałów uzasadniających przypuszczenie, że nieletni dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. a;
4) w ciągu 24 godzin od chwili przekazania sądowi rodzinnemu przez Policję całości zgromadzonych materiałów uzasadniających przypuszczenie, że nieletni dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. a, nie ogłoszono mu postanowienia o zastosowaniu środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 4–8.

10. Nieletni, któremu ogłoszono postanowienie o zastosowaniu środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 4–8, może przebywać w policyjnej izbie dziecka przez czas niezbędny do przekazania go do właściwej rodziny zastępczej zawodowej, właściwego

młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego albo schroniska dla nieletnich, nie dłużej jednak niż przez kolejnych 5 dni od daty ogłoszenia postanowienia.

11. Do zatrzymania nieletniego przez Straż Graniczną, w zakresie jej właściwości, ust. 3–10 stosuje się.

Art. 49. 1. W policyjnej izbie dziecka można umieścić nieletniego:

1) na czas uzasadnionej przerwy w konwoju albo w doprowadzeniu, lecz nie dłużej niż na 24 godziny;
2) zatrzymanego w trakcie jego samowolnego pobytu poza młodzieżowym ośrodkiem wychowawczym, okręgowym ośrodkiem wychowawczym, zakładem poprawczym albo schroniskiem dla nieletnich, na czas niezbędny do przekazania nieletniego do właściwego ośrodka, zakładu albo schroniska, nie dłużej jednak niż na okres 5 dni.

2. Nieletniego, który ukończył 18 lat, zatrzymanego w trakcie jego samowolnego pobytu poza zakładem poprawczym, można umieścić w jednostce organizacyjnej Policji w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, na czas niezbędny do przekazania nieletniego do właściwego zakładu, nie dłużej jednak niż na okres 5 dni.

3. Dyrektor młodzieżowego ośrodka wychowawczego jest zobowiązany do odebrania nieletniego, zatrzymanego w trakcie jego samowolnego pobytu poza ośrodkiem, z policyjnej izby dziecka w ciągu 72 godzin od chwili zawiadomienia go przez Policję o zatrzymaniu nieletniego.

Art. 50. Jeżeli jest to niezbędne do wykonania określonej czynności procesowej, sąd rodzinny może polecić Policji lub Straży Granicznej, w zakresie jej właściwości, zatrzymanie i umieszczenie nieletniego w policyjnej izbie dziecka, na okres nieprzekraczający 48 godzin. Do zatrzymania nieletniego art. 48 ust. 3–7 i ust. 9 pkt 1 i 2 stosuje się.

Art. 51. 1. Minister właściwy do spraw wewnętrznych sprawuje zwierzchni nadzór nad policyjnymi izbami dziecka.

2. Policyjne izby dziecka tworzą i znoszą komendanci wojewódzcy oraz Komendant Stołeczny Policji w porozumieniu z Komendantem Głównym Policji.

Rozdział 4

Postępowanie w pierwszej instancji

Art. 52. 1. Sąd rodzinny wszczyna postępowanie w sprawie nieletniego, jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie istnienia okoliczności, o których mowa w art. 2.

2. W postanowieniu o wszczęciu postępowania określa się nieletniego oraz przedmiot tego postępowania.

3. Postanowienie, o którym mowa w ust. 2, doręcza się stronom oraz ujawnionemu pokrzywdzonemu wraz z pouczeniem o przysługujących im prawach.

4. W przypadku wszczęcia postępowania w sprawie nieletniego, który nie ma miejsca zamieszkania albo miejsca pobytu w Rzeczypospolitej Polskiej i jest obywatelem państwa obcego, sąd rodzinny zawiadamia właściwy urząd konsularny lub właściwe przedstawicielstwo dyplomatyczne.

Art. 53. Sąd rodzinny nie wszczyna postępowania, a wszczęte umarza w całości albo w części, jeżeli nie ma podstaw do jego wszczęcia lub prowadzenia w określonym zakresie, albo gdy orzeczenie środków wychowawczych, środka leczniczego lub środka poprawczego jest niecelowe, w szczególności ze względu na orzeczone już środki w innej sprawie, które w ocenie sądu są wystarczające.

Art. 54. 1. W sprawie o demoralizację, której przejawem jest dopuszczenie się przez nieletniego czynu zabronionego ściganego na wniosek albo w sprawie o czyn karalny ścigany na wniosek sąd rodzinny wszczyna postępowanie w przypadku złożenia wniosku; postępowanie toczy się wówczas z urzędu. Cofnięcie wniosku o ściganie jest dopuszczalne za zgodą sądu do prawomocnego zakończenia postępowania. W przypadku skutecznego cofnięcia wniosku postępowanie umarza się.

2. W sprawie o demoralizację, której przejawem jest dopuszczenie się przez nieletniego czynu zabronionego ściganego z oskarżenia prywatnego albo w sprawach o czyn karalny ścigany z oskarżenia prywatnego sąd rodzinny wszczyna postępowanie, jeżeli wymaga tego interes społeczny albo względy wychowawcze lub ochrona pokrzywdzonego; postępowanie toczy się wówczas z urzędu.

Art. 55. Postanowienie o wszczęciu, niewszczęciu lub w przedmiocie umorzenia postępowania może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

Art. 56. Postępowanie w sprawie nieletniego ma na celu ustalenie, czy istnieją okoliczności świadczące o demoralizacji nieletniego lub czy nieletni dopuścił się czynu karalnego, a także ustalenie, czy zachodzi potrzeba zastosowania wobec nieletniego środków określonych w ustawie.

Art. 57. 1. Sąd rodzinny może, z inicjatywy lub za zgodą pokrzywdzonego i nieletniego, skierować sprawę do mediacji.

2. Udział pokrzywdzonego i nieletniego w postępowaniu mediacyjnym jest dobrowolny. Zgodę na udział w mediacji odbiera mediator lub sąd rodzinny, po wyjaśnieniu uczestnikom mediacji istoty i zasad postępowania mediacyjnego oraz pouczeniu ich o możliwości wycofania tej zgody, aż do zakończenia postępowania mediacyjnego.

3. Postępowanie mediacyjne powinno zmierzać do wzbudzenia w nieletnim poczucia odpowiedzialności za skutki czynu zabronionego, którego się dopuścił, oraz do zawarcia ugody w przedmiocie naprawienia wyrządzonej szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

4. W postępowaniu mediacyjnym biorą udział pokrzywdzony, nieletni, rodzice albo ten z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekun nieletniego, a także przedstawiciel ustawowy pokrzywdzonego albo osoba, pod której stałą pieczą pokrzywdzony faktycznie pozostaje.

5. Sąd rodzinny kierując sprawę do mediacji wyznacza czas jej trwania na okres do 6 tygodni.

6. Mediatorowi udostępnia się akta sprawy w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego. Nie udostępnia się mediatorowi, zawartych w aktach sprawy, materiałów, na które rozciąga się obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnych albo zachowania tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji, materiałów dotyczących stanu zdrowia nieletniego, opinii o nieletnim, a także danych o jego karalności.

7. Jeżeli nieletni zobowiązuje się do naprawienia wyrządzonej szkody lub do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, zawarcie przez niego ugody wymaga zgody jego przedstawiciela ustawowego.

8. Jeżeli rodzice albo opiekun nieletniego zobowiązują się do naprawienia wyrządzonej przez niego szkody lub do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, mogą to również uczynić w ugodzie zawartej przez nieletniego z pokrzywdzonym.

9. Sąd rodzinny orzekając w sprawie nieletniego bierze pod uwagę wyniki mediacji oraz ugodę zawartą przed mediatorem.

10. W zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie do mediacji art. 183^1–183^{15} Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się odpowiednio.

Art. 58. 1. W postępowaniu w sprawie nieletniego zbiera się dane o nieletnim, jego warunkach wychowawczych, zdrowotnych i bytowych oraz przeprowadza się inne dowody.

2. Pokrzywdzony może składać wnioski dowodowe do czasu rozpoczęcia rozprawy.

Art. 59. 1. W przypadkach niecierpiących zwłoki, jeżeli zachodzi podejrzenie wykazywania przez nieletniego przejawów demoralizacji lub dopuszczenia się przez nieletniego czynu karalnego, Policja lub Straż Graniczna, w zakresie jej właściwości, zbiera, przeprowadza i utrwala dowody przejawów demoralizacji lub czynu karalnego, a w razie potrzeby zatrzymuje nieletniego. Do zatrzymania nieletniego art. 48 ust. 3–8 i ust. 9 pkt 1–3 stosuje się.

2. Sąd rodzinny może zlecić Policji dokonanie określonych czynności, a w wyjątkowych przypadkach może zlecić dokonanie czynności w określonym zakresie.

3. Przesłuchanie nieletniego przez Policję odbywa się w obecności, co najmniej jednego z rodziców, któremu przysługuje władza rodzicielska albo opiekuna lub obrońcy nieletniego, a jeżeli zapewnienie ich obecności byłoby w danym przypadku niemożliwe, należy wezwać wskazaną przez nieletniego inną osobę najbliższą, o której mowa w art. 115 § 11 Kodeksu karnego, lub krewnego nieletniego, przedstawiciela szkoły, do której nieletni uczęszcza, asystenta rodziny, koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej lub przedstawiciela organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, której celem statutowym jest praca z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, zapobieganie demoralizacji nieletnich lub pomoc w readaptacji społecznej nieletnich. Z przesłuchania nieletniego sporządza się protokół.

4. Policja, po dokonaniu czynności, o których mowa w ust. 1 lub ust. 2, niezwłocznie przekazuje sądowi rodzinnemu zgromadzone materiały.

5. Do zbierania, przeprowadzania i utrwalania dowodów przez Policję przepisy Kodeksu postępowania karnego stosuje się odpowiednio, ze zmianami wynikającymi z niniejszej ustawy.

6. Do czynności Straży Granicznej, w zakresie jej właściwości, ust. 3–5 stosuje się.

Art. 60. Wysłuchanie i przesłuchanie nieletniego przeprowadza się w warunkach zapewniających mu swobodę wypowiedzi. W szczególności należy unikać wielokrotnego

wysłuchiwania lub przesłuchiwania nieletniego, co do tych samych okoliczności lub okoliczności ustalonych już innymi dowodami i niebudzących wątpliwości.

Art. 61. Do rzeczy zatrzymanych w toku postępowania przepisy Kodeksu postępowania karnego stosuje się odpowiednio.

Art. 62. 1. W celu ustalenia danych dotyczących nieletniego i jego środowiska, obejmujących właściwości i warunki osobiste nieletniego, zachowywanie się nieletniego, jego warunki wychowawcze i życiowe, w tym sytuację rodzinną i bytową rodziny, przebieg nauki lub pracy nieletniego i sposób spędzania czasu wolnego, jego kontakty środowiskowe, stosunek do niego rodziców lub opiekunów nieletniego, podejmowane oddziaływania wychowawcze, stan zdrowia i uzależnienia nieletniego, sąd rodzinny zleca kuratorowi sądowemu przeprowadzenie wywiadu środowiskowego.

2. W wyjątkowych przypadkach przeprowadzenie wywiadu środowiskowego może być zlecone:

1) opiniodawczym zespołom sądowych specjalistów – jeżeli zachodzi potrzeba wydania opinii o nieletnim;
2) pracownikom pedagogicznym młodzieżowych ośrodków wychowawczych, okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych lub schronisk dla nieletnich – jeżeli zachodzi potrzeba wydania opinii o nieletnim lub w celu sprawdzenia zachowywania się nieletniego oraz warunków wychowawczych i bytowych, w jakich nieletni przebywa albo będzie przebywał poza młodzieżowym ośrodkiem wychowawczym, okręgowym ośrodkiem wychowawczym, zakładem poprawczym lub schroniskiem dla nieletnich.

3. Zlecając przeprowadzenie wywiadu środowiskowego sąd rodzinny określa zakres i termin jego przeprowadzenia.

4. Osoba przeprowadzająca wywiad środowiskowy jest obowiązana zachować w tajemnicy wszystkie okoliczności, o których dowiedziała się w związku z przeprowadzeniem wywiadu.

5. Dane o osobach, które dostarczyły informacji w ramach wywiadu środowiskowego, ujawnia się tylko na żądanie sądu rodzinnego.

6. Osoby, które dostarczyły informacji w ramach wywiadu środowiskowego, mogą być w razie potrzeby przesłuchane w charakterze świadków.

7. W celu ustalenia danych dotyczących nieletniego, o których mowa w ust. 1, w przypadku, gdy nieletni przebywa w placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej

placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub domu pomocy społecznej, sąd rodzinny może, w miejsce zlecenia przeprowadzenia wywiadu środowiskowego, zwrócić się do właściwego podmiotu, o informację o nieletnim.

Art. 63. 1. Wywiad środowiskowy przeprowadza się w porze dziennej. Za porę dzienną uważa się czas od godziny 7 do godziny 22.

2. Wywiad środowiskowy przeprowadza się w miejscu zamieszkania lub pobytu nieletniego, jego rodziców lub opiekuna. Wywiad środowiskowy może być także przeprowadzony w szkole, do której nieletni uczęszcza lub w miejscu pracy nieletniego.

3. Osoba przeprowadzająca wywiad środowiskowy może żądać niezbędnych wyjaśnień i informacji dotyczących okoliczności objętych zleceniem jego przeprowadzenia.

4. Na żądanie kuratora sądowego albo osoby przeprowadzającej wywiad środowiskowy, o której mowa w art. 62 ust. 2, w celu zapewnienia jej bezpieczeństwa, Policja jest obowiązana udzielić jej pomocy przy wykonywaniu zadań związanych z przeprowadzaniem wywiadu środowiskowego. Udzielenie pomocy Policji polega na zapewnieniu kuratorowi sądowemu albo osobie przeprowadzającej wywiad środowiskowy, o której mowa w art. 62 ust. 2, bezpieczeństwa osobistego, dostępu do miejsca przeprowadzania wywiadu oraz porządku w tym miejscu.

5. Z przeprowadzenia wywiadu środowiskowego osoba przeprowadzająca wywiad sporządza sprawozdanie, które niezwłocznie składa sądowi rodzinnemu.

6. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób i tryb przeprowadzania wywiadów środowiskowych o nieletnich oraz szczegółowy sposób ich dokumentowania, mając na uwadze konieczność ustalenia niezbędnych danych dotyczących nieletniego i jego środowiska.

Art. 64. 1. W razie potrzeby uzyskania kompleksowej diagnozy osobowości nieletniego, wymagającej wiedzy pedagogicznej, psychologicznej lub medycznej, oraz określenia właściwych kierunków oddziaływania na nieletniego, sąd rodzinny zwraca się o wydanie opinii do opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów, a w przypadku nieletniego umieszczonego w schronisku dla nieletnich – do tego schroniska. Sąd może zwrócić się o wydanie opinii także do innej specjalistycznej placówki lub biegłego albo biegłych.

2. Przed wydaniem orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym albo zakładzie poprawczym sąd rodzinny zwraca się o wydanie opinii, o której mowa w ust. 1.

3. Jeżeli sąd rodzinny dysponuje opinią o nieletnim, sporządzoną w innej sprawie w okresie 6 miesięcy poprzedzających wszczęcie postępowania, może wykorzystać ją w prowadzonym postępowaniu. Sąd nie zwraca się wówczas o wydanie opinii w przypadku, o którym mowa w ust. 2.

Art. 65. 1. W razie potrzeby uzyskania opinii o stanie zdrowia psychicznego nieletniego sąd rodzinny zarządza jego badanie, przez co najmniej 2 biegłych lekarzy psychiatrów. Na wniosek biegłych lekarzy psychiatrów do udziału w wydaniu opinii sąd powołuje biegłego lub biegłych innych specjalności.

2. W sprawach o czyn karalny określony w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 lub w art. 280 Kodeksu karnego, sąd zarządza badanie nieletniego, przez co najmniej 2 biegłych lekarzy psychiatrów. Przepis ust. 1 zdanie drugie stosuje się.

3. W przypadku zgłoszenia przez biegłych takiej konieczności, badanie stanu zdrowia psychicznego nieletniego może być połączone z obserwacją w zakładzie leczniczym tylko wtedy, gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że nieletni wykazuje wysoki stopień demoralizacji lub dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. a.

4. O obserwacji w zakładzie leczniczym sąd rodzinny orzeka po wysłuchaniu nieletniego, określając miejsce i czas trwania obserwacji. W wysłuchaniu mogą wziąć udział pozostałe strony, ich pełnomocnicy i obrońca nieletniego, jeżeli się stawią.

5. Obserwacja w zakładzie leczniczym nie powinna trwać dłużej niż 4 tygodnie; na wniosek zakładu leczniczego sąd rodzinny może przedłużyć ten termin na okres oznaczony, niezbędny do zakończenia obserwacji. Łączny czas trwania obserwacji w danej sprawie nie może przekroczyć 6 tygodni. O zakończeniu obserwacji należy niezwłocznie zawiadomić sąd rodzinny.

Art. 66. 1. Sąd rodzinny może przekazać sprawę nieletniego, za jego zgodą, szkole, do której nieletni uczęszcza, albo organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, do której nieletni należy, jeżeli uzna, że środki oddziaływania wychowawczego, jakimi dana szkoła lub organizacja dysponuje, są wystarczające. Sąd wskazuje, w miarę potrzeby, kierunki oddziaływania wychowawczego.

2. Podmiot, któremu przekazano sprawę nieletniego, informuje sąd rodzinny o podjętych środkach oddziaływania wychowawczego i osiągniętych efektach, nie rzadziej niż co 6 miesięcy, niezwłocznie zaś o ich nieskuteczności.

Art. 67. 1. Jeżeli w toku postępowania zostaną ujawnione okoliczności mogące uzasadniać pociągnięcie nieletniego do odpowiedzialności na zasadach określonych w art. 10 § 2 Kodeksu karnego, sąd rodzinny orzeka w przedmiocie przekazania sprawy prokuratorowi. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

2. Od chwili przekazania sprawy prokuratorowi postępowanie w sprawach, o których mowa w ust. 1, toczy się według przepisów Kodeksu postępowania karnego, przy czym w tym postępowaniu:

1) nieletni musi mieć obrońcę;
2) rodzice albo ten z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekun nieletniego mają prawa strony;
3) przepisy art. 29, art. 46–50, art. 56, art. 58–60, art. 62–65 i art. 73 stosuje się odpowiednio;
4) tymczasowe aresztowanie może być zastosowane tylko wtedy, gdy umieszczenie w schronisku dla nieletnich byłoby niewystarczające;
5) jeżeli sąd uzna, że wobec nieletniego należy zastosować środki wychowawcze, środek leczniczy lub środek poprawczy, orzeka o zastosowaniu tych środków;
6) przepisy art. 80 i art. 82 stosuje się odpowiednio.

3. W przypadku ujawnienia nowych okoliczności wskazujących, że nie zachodzą podstawy do pociągnięcia nieletniego do odpowiedzialności na zasadach określonych w art. 10 § 2 Kodeksu karnego, prokurator przekazuje sprawę sądowi rodzinnemu.

4. Na poczet orzeczonej kary zalicza się okresy: zatrzymania nieletniego, pobytu w policyjnej izbie dziecka, stosowania środków tymczasowych, o których mowa w art. 44 pkt 5–8 oraz obserwacji w zakładzie leczniczym.

Art. 68. Postanowienie o zastosowaniu środków wychowawczych, środka leczniczego lub środka poprawczego sąd rodzinny wydaje po przeprowadzeniu rozprawy.

Art. 69. 1. Jeżeli jest to uzasadnione względami wychowawczymi, rozprawa odbywa się jawnie.

2. O terminie rozprawy zawiadamia się strony, obrońcę nieletniego, pokrzywdzonego oraz pełnomocników. Ich niestawiennictwo nie tamuje rozpoznania sprawy, chyba że sąd rodzinny postanowi inaczej. W przypadkach, o których mowa w art. 38 ust. 1 i 2, udział

obrońcy w rozprawie jest obowiązkowy. W sprawach o czyn karalny określony w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 lub w art. 280 Kodeksu karnego, udział prokuratora w rozprawie jest obowiązkowy.

3. Sąd rodzinny zarządza doprowadzenie na rozprawę nieletniego przebywającego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym albo schronisku dla nieletnich na jego wniosek, albo gdy jego obecność na rozprawie uzna za konieczną. Sąd poucza nieletniego o prawie złożenia wniosku.

4. Rozprawy nie można przeprowadzić w czasie nieobecności nieletniego, jeżeli usprawiedliwił on swoje niestawiennictwo i wnosił o odroczenie rozprawy, a sąd rodzinny uznał nieobecność nieletniego za usprawiedliwioną.

5. Pokrzywdzony może być obecny na rozprawie, chyba że jest to sprzeczne z dobrem nieletniego lub względami wychowawczymi. Jeżeli pokrzywdzony jest obecny na rozprawie, przysługuje mu prawo zadawania pytań przy przeprowadzaniu dowodu dopuszczonego przez sąd rodzinny na jego wniosek.

6. Na rozprawę sąd rodzinny może wezwać także kuratora sądowego, kierownika ośrodka kuratorskiego, przedstawiciela młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego, zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich, placówki opiekuńczo-wychowawczej lub regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, w których nieletni przebywa, a ponadto również inne osoby, w szczególności asystenta rodziny, koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, przedstawiciela szkoły, do której nieletni uczęszcza, przedstawiciela pracodawcy nieletniego, lub organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, do której nieletni należy. W sprawach o demoralizację, której przejawem jest dopuszczenie się przez nieletniego czynu zabronionego jako przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe albo w sprawach o czyn karalny jako przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe można wezwać także właściwy finansowy organ postępowania przygotowawczego, określony w Kodeksie karnym skarbowym.

Art. 70. 1. Na rozprawie sąd rodzinny wysłuchuje nieletniego.

2. Jeżeli nieletni nie stawił się na rozprawę, odmawia składania wyjaśnień lub wyjaśnia odmiennie niż poprzednio albo oświadcza, że pewnych okoliczności nie pamięta, wolno odczytywać w odpowiednim zakresie protokoły wyjaśnień złożonych przez niego w tym postępowaniu.

3. Nieletni może czynić uwagi i składać oświadczenia, co do każdego przeprowadzonego dowodu.

4. Sprawozdania z wywiadów środowiskowych oraz opinie o nieletnim odczytuje się w jego nieobecności, chyba że szczególne względy wychowawcze przemawiają za celowością zapoznania nieletniego z ich treścią.

Art. 71. 1. Jeżeli bezpośrednie przeprowadzenie dowodu nie jest konieczne, na rozprawie wolno odczytywać protokoły lub odtwarzać zapisy przesłuchania świadków, a także protokoły oględzin, przeszukania, zatrzymania rzeczy, opinie biegłych, instytutów, zakładów lub instytucji, dane o nieletnim, informacje zawarte w sprawozdaniu z wywiadu środowiskowego oraz wszelkie dokumenty urzędowe złożone w tym postępowaniu lub w innym postępowaniu przewidzianym w ustawie.

2. Jeżeli świadek bezpodstawnie odmawia zeznań, zeznaje odmiennie niż poprzednio albo oświadczy, że pewnych okoliczności nie pamięta, albo przebywa za granicą lub nie można mu było doręczyć wezwania, albo nie stawił się z powodu niedających się usunąć przeszkód, a także wtedy, gdy świadek zmarł, wolno odczytywać w odpowiednim zakresie protokoły zeznań złożonych przez niego w tym postępowaniu lub w innym postępowaniu przewidzianym w ustawie.

3. Protokoły i dokumenty podlegające odczytaniu lub odtworzeniu na rozprawie można uznać za ujawnione w całości albo w części bez ich odczytywania lub odtwarzania.

4. Na rozprawie odtwarza się sporządzony na podstawie art. 28 ust. 3 zapis obrazu i dźwięku przesłuchania.

Art. 72. W postanowieniu kończącym postępowanie w sprawie nieletniego sąd rodzinny stwierdza, czy nieletni wykazuje przejawy demoralizacji lub dopuścił się czynu karalnego oraz orzeka o zastosowaniu środków, o których mowa w art. 7–9 lub art. 18 ust. 1. Przepis art. 52 ust. 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 73. 1. Kosztami postępowania w sprawie nieletniego sąd rodzinny obciąża rodziców nieletniego lub inne osoby zobowiązane do jego alimentacji lub nieletniego.

2. W szczególnie uzasadnionym przypadku sąd rodzinny może nie obciążać kosztami w całości albo w części rodziców nieletniego lub innych osób zobowiązanych do alimentacji nieletniego lub nieletniego.

3. W przypadku niewszczęcia postępowania albo jego umorzenia koszty postępowania ponosi Skarb Państwa.

4. Koszty postępowania mediacyjnego ponosi Skarb Państwa.

5. Koszty związane z udziałem w postępowaniu tłumacza w zakresie koniecznym dla zapewnienia nieletniemu prawa do obrony ponosi Skarb Państwa.

Art. 74. 1. Kosztami postępowania w sprawie nieletniego są:

1) koszty sądowe;
2) niezbędne koszty postępowania w rozumieniu art. 98 § 2–4 Kodeksu postępowania cywilnego.

2. Kosztami sądowymi są:

1) wydatki;
2) opłaty kancelaryjne;
3) zryczałtowane należności.

3. Do wydatków stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące kosztów sądowych w postępowaniu cywilnym, a w przypadku czynności dokonywanych przez Policję – odpowiednio przepisy dotyczące kosztów sądowych w postępowaniu karnym.

4. Do opłat kancelaryjnych stosuje się przepisy dotyczące opłat kancelaryjnych w sprawach cywilnych.

5. Zryczałtowanymi należnościami są należności z tytułu:

1) postępowania mediacyjnego;
2) przeprowadzenia dowodu z opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów, o której mowa w art. 64 ust. 1;
3) pobytu nieletniego w policyjnej izbie dziecka;
4) pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich;
5) sprawowania nadzoru kuratora sądowego, organizacji społecznej, pracodawcy albo osoby godnej zaufania;
6) pobytu nieletniego w ośrodku kuratorskim, okręgowym ośrodku wychowawczym albo zakładzie poprawczym.

6. Nie pobiera się zryczałtowanej należności w przypadku usprawiedliwionego pobytu nieletniego poza okręgowym ośrodkiem wychowawczym, zakładem poprawczym albo schroniskiem dla nieletnich.

Art. 75. Zasady ponoszenia odpłatności z tytułu pobytu nieletniego w rodzinie zastępczej zawodowej, młodzieżowym ośrodku wychowawczym oraz w zakładzie leczniczym określają odrębne przepisy.

Art. 76. 1. W każdej sprawie sąd rodzinny jest obowiązany z urzędu w toku postępowania wykonawczego, co najmniej raz w roku oceniać, czy z uwagi na sytuację materialną osób zobowiązanych do uiszczania kosztów postępowania zachodzi potrzeba zmiany wysokości tych kosztów.

2. W celu dokonania oceny, o której mowa w ust. 1, sąd rodzinny wzywa osoby zobowiązane do uiszczania kosztów postępowania do złożenia oświadczenia, o którym mowa w art. 102 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 2257 i 2328) pod rygorem uznania, że sytuacja materialna osób zobowiązanych pozwala na pokrycie kosztów postępowania w pełnej wysokości.

Art. 77. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych oraz ministrem właściwym do spraw finansów publicznych określi, w drodze rozporządzenia, wysokość zryczałtowanych należności w postępowaniu w sprawach nieletnich, mając na uwadze przeciętne koszty poszczególnych czynności i wykonywania orzeczonych środków.

Rozdział 5

Postępowanie odwoławcze

Art. 78. Środki odwoławcze od orzeczeń wydanych w sprawach nieletnich rozpoznaje sąd okręgowy w składzie 3 sędziów, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej.

Art. 79. 1. Orzeczenie można zaskarżyć w całości albo w części.

2. Środki odwoławcze wniesione przez nieletniego lub jego rodziców albo opiekuna uważa się za zwrócone przeciwko całości orzeczenia, chyba że dotyczą tylko kosztów postępowania.

Art. 80. Do środków odwoławczych wnoszonych osobiście przez nieletniego nie stosuje się art. 368 Kodeksu postępowania cywilnego oraz w zakresie objętym treścią tego przepisu również art. 373 Kodeksu postępowania cywilnego.

Art. 81. 1. Jeżeli wobec nieletniego zastosowano środek wychowawczy, o którym mowa w art. 7 pkt 1–8, a środek odwoławczy nie zawiera wniosku o orzeczenie środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 9, 10 lub 11, środka leczniczego lub środka poprawczego, to w wyniku postępowania odwoławczego nie można orzec tych środków.

2. Jeżeli w chwili orzekania przez sąd pierwszej instancji nieletni nie ukończył 13 lat, to w wyniku postępowania odwoławczego nie można orzec wobec niego środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 11.

3. W przypadku zastosowania środków, o których mowa w art. 7–9 na podstawie art. 10 § 4 Kodeksu karnego lub art. 5 § 2 Kodeksu karnego skarbowego ust. 1 stosuje się odpowiednio.

Art. 82. 1. Udział nieletniego w rozprawie nie jest obowiązkowy. Sąd odwoławczy zarządza jednak doprowadzenie nieletniego przebywającego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym albo schronisku dla nieletnich, jeżeli uzna to za konieczne, a także gdy żąda tego strona lub obrońca nieletniego.

2. Sąd odwoławczy może wezwać na rozprawę pokrzywdzonego, jeżeli uzna jego obecność za konieczną.

Art. 83. 1. Stronom przysługuje zażalenie do sądu drugiej instancji na postanowienia sądu pierwszej instancji, których przedmiotem jest:

1) niewszczęcie postępowania;
2) umorzenie postępowania;
3) przekazanie sprawy szkole albo organizacji społecznej;
4) przekazanie sprawy prokuratorowi;
5) orzeczenie o obserwacji w zakładzie leczniczym;
6) przedłużenie okresu obserwacji w zakładzie leczniczym;
7) zastosowanie środka tymczasowego;
8) przedłużenie pobytu w przypadku tymczasowego umieszczenia w rodzinie zastępczej zawodowej, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym albo przedłużenie pobytu w schronisku dla nieletnich;
9) uchylenie albo zmiana stosowanego środka tymczasowego.

2. Stronom przysługuje zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji na postanowienia sądu pierwszej instancji, których przedmiotem jest:

1) polecenie zatrzymania i umieszczenia w policyjnej izbie dziecka;
2) oddalenie wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu;
3) cofnięcie wyznaczenia obrońcy z urzędu;

4) odmowa przeglądania akt sprawy i sporządzania lub otrzymywania odpisów, kopii lub wyciągów z akt;
5) wymierzenie kary pieniężnej rodzicom albo opiekunowi nieletniego, uchylającym się od wykonywania środków, o których mowa w art. 18 ust. 1, albo odmowa uchylenia tej kary.

3. Na postanowienie sądu okręgowego wydane na podstawie art. 47 ust. 4 w przedmiocie, o których mowa w ust. 1 pkt 8, zażalenie przysługuje do innego składu tego sądu.

4. Na postanowienia sądu drugiej instancji, wydane w przedmiotach, o których mowa w ust. 1 pkt 5–9 i w ust. 2 pkt 1–4, zażalenie przysługuje do innego składu tego sądu, z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

5. Rozpoznanie zażalenia na postanowienia wydane w przedmiotach, o których mowa w ust. 1 pkt 5–9 i ust. 2 pkt 1, następuje niezwłocznie.

6. Wniesienie zażalenia na postanowienia wydane w przedmiotach, o których mowa w ust. 1 pkt 5–9 i w ust. 2 pkt 1, nie wstrzymuje wykonania postanowienia.

7. O terminie posiedzenia w sprawach, o których mowa w ust. 1 pkt 7–9, zawiadamia się strony, ich pełnomocników i obrońcę nieletniego. Przepis art. 82 ust. 1 stosuje się odpowiednio.

Art. 84. 1. Pokrzywdzonemu przysługuje zażalenie do sądu drugiej instancji na postanowienia sądu pierwszej instancji, których przedmiotem jest:
1) niewszczęcie postępowania;
2) umorzenie postępowania;
3) zawieszenie postępowania.

2. Pokrzywdzonemu przysługuje zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji na postanowienie sądu pierwszej instancji, którego przedmiotem jest:
1) brak zgody na przeglądanie akt sprawy i sporządzanie lub otrzymywanie z nich odpisów, kopii lub wyciągów;
2) odmowa dopuszczenia do udziału w postępowaniu pełnomocnika pokrzywdzonego.

3. Na postanowienia sądu drugiej instancji, wydane w przedmiotach, o których mowa w ust. 1 pkt 3 i w ust. 2, zażalenie przysługuje do innego składu tego sądu, z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

Art. 85. 1. Zatrzymanemu nieletniemu, jego rodzicom albo temu z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje albo opiekunowi nieletniego przysługuje zażalenie na

zatrzymanie. W zażaleniu można domagać się zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości zatrzymania.

2. Zażalenie rozpoznaje właściwy sąd rodzinny; rozpoznanie zażalenia następuje niezwłocznie. O terminie posiedzenia zawiadamia się strony, ich pełnomocników i obrońcę nieletniego. Przepis art. 82 ust. 1 stosuje się odpowiednio.

3. W przypadku stwierdzenia bezzasadności, nielegalności lub nieprawidłowości zatrzymania sąd rodzinny zawiadamia o tym prokuratora i organ przełożony nad organem, który dokonał zatrzymania.

Art. 86. 1. Stronom i innym osobom przysługuje zażalenie na czynności naruszające ich prawa.

2. Zażalenie rozpoznaje sąd rodzinny.

DZIAŁ IV

Postępowanie wykonawcze

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 87. Ilekroć w niniejszym dziale oraz dziale V i VI jest mowa o:

1) cenzurze korespondencji – rozumie się przez to zapoznanie się z treścią pisma oraz usunięcie części jego tekstu lub uczynienie go nieczytelnym;
2) kierowniku zakładu leczniczego – rozumie się przez to kierownika, o którym mowa w art. 2 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2022 r. poz. 633 i 655);
3) kontroli osobistej – rozumie się przez to oględziny ciała oraz oględziny i sprawdzenie odzieży, bielizny i obuwia, a także kontrolę przedmiotów posiadanych przez nieletniego; oględziny ciała oraz oględziny i sprawdzenie odzieży, bielizny i obuwia przeprowadza się w niemonitorowanym pomieszczeniu, podczas nieobecności osób postronnych oraz osób odmiennej płci i dokonywane są przez osobę tej samej płci; podczas kontroli osobistej, poza przeprowadzającym kontrolę, może być obecna osoba wskazana przez dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich albo kierownika zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, jeżeli jest to uzasadnione względami bezpieczeństwa przeprowadzanej kontroli osobistej; podczas

kontroli osobistej może być obecna także osoba wskazana przez nieletniego, chyba że jej obecność utrudniałaby lub uniemożliwiałaby przeprowadzenie kontroli osobistej; podczas kontroli osobistej nieletni powinien być częściowo ubrany; przeprowadzający kontrolę najpierw dokonuje oględzin i sprawdzenia część odzieży i bielizny, a przed oględzinami i sprawdzeniem kolejnej części odzieży i bielizny nieletni może się ubrać; podczas kontroli osobistej nieletni nie może być całkowicie pozbawiony odzieży lub bielizny;

4) kontroli paczki – rozumie się przez to oględziny i sprawdzenie opakowania paczki oraz kontrolę przedmiotów w niej zawartych, również z możliwością użycia urządzeń technicznych;

5) kontroli pobieżnej – rozumie się przez to powierzchowne oględziny i powierzchowne sprawdzenie odzieży i obuwia, a także przedmiotów posiadanych przez osobę kontrolowaną, również z możliwością użycia urządzeń technicznych; powierzchowne oględziny i powierzchowne sprawdzenie odzieży i obuwia dokonywane jest przez osobę tej samej płci;

6) kontroli pojazdu – rozumie się przez to oględziny i sprawdzenie pojazdu oraz jego ładunku, również z możliwością użycia urządzeń technicznych, w obecności osoby wjeżdżającej lub wyjeżdżającej z terenu okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich;

7) kontroli pomieszczeń – rozumie się przez to oględziny pomieszczeń znajdujących się na terenie młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich oraz kontrolę znajdujących się w nich przedmiotów, w tym elementów wyposażenia; kontrolę pomieszczeń przeprowadza się podczas nieobecności nieletnich; o przeprowadzonej kontroli pomieszczeń mieszkalnych zawiadamia się nieletnich, w nich przebywających;

8) kontroli przedmiotów – rozumie się przez to zewnętrzne lub wewnętrzne oględziny przedmiotów i ich sprawdzenie, również z możliwością użycia urządzeń technicznych;

9) nadzorze korespondencji – rozumie się przez to otwarcie listu i sprawdzenie jego zawartości, bez zapoznawania się z treścią pisma;

10) nadzorze odwiedzin – rozumie się przez to zapewnienie porządku w czasie trwania odwiedzin, bez zapoznawania się z treścią rozmów;

11) organie prowadzącym postępowanie – rozumie się przez to sąd rodzinny, przed którym toczy się postępowanie rozpoznawcze, sąd drugiej instancji rozpoznający apelację od

orzeczenia, o którym mowa w art. 72 albo organ, do dyspozycji którego pozostaje nieletni na podstawie przepisów Kodeksu postępowania karnego;

12) wydarzeniu nadzwyczajnym – rozumie się przez to zdarzenie, które spowodowało zagrożenie lub naruszenie bezpieczeństwa młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, zdrowia lub życia nieletniego, pracownika tego ośrodka, zakładu lub schroniska lub innej osoby przebywającej na jego terenie, w szczególności:
   a) bunt nieletnich,
   b) ucieczkę nieletniego z terenu ośrodka, zakładu lub schroniska,
   c) ucieczkę nieletniego spoza ośrodka, zakładu lub schroniska,
   d) pobicie nieletniego,
   e) pobicie pracownika ośrodka, zakładu lub schroniska lub innej osoby przez nieletniego,
   f) bójkę z udziałem nieletniego,
   g) pożar, katastrofę lub klęskę żywiołową,
   h) zamach terrorystyczny lub napaść na ośrodek, zakład lub schronisko,
   i) autoagresję nieletniego powodującą konieczność hospitalizacji lub udzielenia specjalistycznej pomocy medycznej,
   j) samobójstwo nieletniego albo usiłowanie jego dokonania,
   k) śmierć nieletniego,
   l) śmierć pracownika lub innej osoby na terenie ośrodka, zakładu lub schroniska,
   m) użycie przez nieletniego substancji psychoaktywnej,
   n) zgwałcenie nieletniego lub inny czyn noszący znamiona przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności z udziałem nieletniego,
   o) znęcanie się nad nieletnim;

13) zatrzymaniu korespondencji – rozumie się przez to nieprzekazanie korespondencji adresatowi i dołączenie jej do akt sprawy, akt osobowych nieletniego albo złożenie do depozytu.

Art. 88. 1. Wykonywanie środków wychowawczych i środka poprawczego ma na celu wychowanie nieletniego na świadomego swych obowiązków członka społeczeństwa i odbywa się z uwzględnieniem wskazań nauki i doświadczeń pedagogicznych.

2. Działalność wychowawcza powinna zmierzać przede wszystkim do wszechstronnego rozwoju osobowości i uzdolnień nieletniego oraz do kształtowania i utrwalania w nim społecznie pożądanej postawy i poczucia odpowiedzialności, tak by był on odpowiednio przygotowany do samodzielnego i odpowiedzialnego życia zgodnie z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi.

3. Wykonywanie środka leczniczego ma na celu poprawę stanu zdrowia nieletniego i jego zachowania w stopniu umożliwiającym powrót do życia w społeczeństwie i dalsze leczenie w warunkach poza zakładem leczniczym.

4. Wykonywanie środków powinno doprowadzić także do prawidłowego spełniania przez rodziców albo opiekuna ich obowiązków wobec nieletniego.

5. Do wykonywania środków można włączyć organizacje społeczne, w tym organizacje pozarządowe.

Art. 89. 1. Młodzieżowe ośrodki wychowawcze, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady lecznicze, zakłady poprawcze oraz schroniska dla nieletnich zapewniają możliwość indywidualnego oddziaływania na nieletnich odpowiednio do ich osobowości i potrzeb.

2. Młodzieżowe ośrodki wychowawcze, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich, zapewniają w szczególności nauczanie ogólnokształcące lub zawodowe, działalność kulturalno-oświatową i sportową, dostęp do świadczeń zdrowotnych oraz przygotowują nieletnich do samodzielnego funkcjonowania w życiu dorosłym zgodnie z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi.

Art. 90. 1. Sąd rodzinny wykonuje środki zastosowane na podstawie niniejszej ustawy oraz na podstawie art. 10 § 4 Kodeksu karnego lub art. 5 § 2 Kodeksu karnego skarbowego.

2. Sąd rodzinny wykonuje środki wychowawcze, o których mowa w art. 7 pkt 7 i 8, stosując odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2021 r. poz. 53, 472, 1236 i 2054 oraz z 2022 r. poz. 22 i 655).

Art. 91. 1. Do wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 10 i 11, środka leczniczego i środka poprawczego art. 24 ust. 2 nie stosuje się.

2. Środek leczniczy wykonuje sąd rodzinny, w okręgu którego znajduje się zakład leczniczy, w którym nieletni został umieszczony.

Art. 92. 1. Nieletni jest obowiązany przestrzegać obowiązków ustanowionych przez sąd i wynikających z wykonywania orzeczenia, o czym poucza się nieletniego przy wszczęciu postępowania wykonawczego.

2. Rodzice albo opiekun nieletniego są obowiązani przestrzegać obowiązków ustanowionych przez sąd i wynikających z wykonywania orzeczenia oraz uczestniczyć w wykonywaniu wydanego wobec nieletniego orzeczenia, o czym poucza się rodziców albo opiekuna nieletniego przy wszczęciu postępowania wykonawczego.

Art. 93. 1. Wykonywanie środków wychowawczych, o których mowa w art. 7 pkt 2–4, 6, 9 i 10, środka leczniczego oraz środków, o których mowa w art. 18 ust. 1, ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 18 lat.

2. Wykonywanie środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 11, ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 19 lat.

3. Wykonywanie środków wychowawczych, o których mowa w art. 7 pkt 5 i 7, oraz środka poprawczego ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 21 lat.

4. Wykonywanie środków wychowawczych, o których mowa w art. 7 pkt 2 i 5, po ukończeniu przez nieletniego 21 lat ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego wieku, do którego sąd rodzinny orzekł o wykonywaniu tych środków, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat.

5. Wykonywanie środków wychowawczych, o których mowa w art. 7 pkt 2 i 5, po ukończeniu przez nieletniego 24 lat ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 25 lat.

6. Wykonywanie środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego wieku, do którego sąd rodzinny orzekł o wykonywaniu tego środka.

7. Jeżeli środki wychowawcze zastosowano na podstawie art. 10 § 4 Kodeksu karnego lub art. 5 § 2 Kodeksu karnego skarbowego, wykonywanie ich ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 21 lat.

8. W przypadku powołania nieletniego do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej albo służby zastępczej, wykonywanie środków wychowawczych ustaje z mocy prawa.

Art. 94. 1. Zastosowany wobec nieletniego środek tymczasowy, o którym mowa w art. 44, trwa do czasu przystąpienia do wykonywania orzeczenia, chyba że sąd postanowił inaczej.

2. Zastosowany wobec nieletniego środek tymczasowy, o którym mowa w art. 44 pkt 4, 5 i 7, ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 18 lat, a środek tymczasowy, o którym mowa w art. 44 pkt 6 – z chwilą ukończenia przez nieletniego 19 lat.

Art. 95. 1. W przypadku, gdy wykonanie orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo okręgowym ośrodku wychowawczym, natrafiłoby na niedające się usunąć przeszkody, sąd rodzinny może zastosować środek tymczasowy, o którym mowa w art. 44 pkt 2.

2. W przypadku, gdy wykonanie orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym natrafiłoby na niedające się usunąć przeszkody, sąd rodzinny stosuje środek tymczasowy, o którym mowa art. 44 pkt 2, a wyjątkowo, uznając, że ze względów wychowawczych jest to konieczne, może zastosować środek tymczasowy, o którym mowa w art. 44 pkt 8. Nieletni pozostaje w schronisku dla nieletnich do czasu umieszczenia go we właściwym zakładzie, jednakże pobyt w schronisku nie może wówczas przekroczyć 3 miesięcy.

Art. 96. 1. Orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym z mocy prawa uważa się za niebyłe z chwilą ukończenia przez nieletniego 23 lat, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej.

2. Orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym wykonywane po ukończeniu przez nieletniego 21 lat z mocy prawa uważa się za niebyłe po upływie 2 lat od chwili ukończenia przez nieletniego wieku, do którego sąd rodziny orzekł o wykonywaniu tego środka.

Art. 97. Sędzia rodzinny wszczyna postępowanie wykonawcze niezwłocznie, gdy orzeczenie stało się wykonalne.

Art. 98. W postępowaniu wykonawczym Policja wykonuje polecenia sędziego rodzinnego.

Art. 99. 1. W postępowaniu wykonawczym sąd rodzinny orzeka z urzędu lub na wniosek.

2. W sprawach niewymagających postanowienia sędzia rodzinny wydaje zarządzenia.

Art. 100. 1. W postępowaniu wykonawczym sąd rodzinny orzeka na posiedzeniu. Wyznaczenie rozprawy zależy od uznania sądu, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej. Posiedzenia przygotowawczego nie przeprowadza się, chyba że z okoliczności sprawy wynika, że przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego może przyczynić się do sprawniejszego rozpoznania sprawy.

2. W miarę potrzeby sąd rodzinny wysłuchuje nieletniego, jego rodziców albo opiekuna lub prokuratora.

3. Na posiedzenie można wezwać kuratora sądowego oraz inne osoby, których obecność sąd rodzinny uzna za niezbędną.

Art. 101. 1. W sprawach niewymagających wydania orzeczenia, posiedzenie wykonawcze przeprowadza sędzia rodzinny.

2. Posiedzenie wykonawcze jest posiedzeniem niejawnym.

3. Na posiedzenie wykonawcze można wezwać w szczególności nieletniego, jego rodziców albo opiekuna, kuratora sądowego oraz inne osoby, których obecność sędzia rodzinny uzna za niezbędną.

Art. 102. 1. Strony mogą składać wnioski, a w przypadkach określonych w niniejszej ustawie wnosić środki odwoławcze.

2. W sprawach nieletnich wnioski mogą składać kuratorzy sądowi w zakresie, o którym mowa w art. 20 ust. 1 i art. 155 ust. 3 pkt 14–17.

3. W sprawach nieletnich skierowanych do ośrodków kuratorskich albo umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych, zakładach poprawczych oraz w schroniskach dla nieletnich wnioski może również składać kierownik właściwego ośrodka kuratorskiego, dyrektor właściwego ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik właściwego zakładu leczniczego.

Art. 103. Jeżeli dalsze prowadzenie postępowania wykonawczego stało się zbędne lub niedopuszczalne, sąd rodzinny umarza postępowanie wykonawcze. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

Art. 104. 1. Apelacja do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji, których przedmiotem jest:

1) zastosowanie lub zmiana środka wychowawczego, z wyjątkiem zastosowania takiego środka na podstawie art. 235 ust. 3 i art. 237 ust. 3;
2) zastosowanie środka leczniczego;
3) wykonywanie środka poprawczego albo zastosowanie środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5, wobec nieletniego, o którym mowa w art. 15 ust. 6 pkt 1, po ukończeniu przez nieletniego 21 lat;
4) zastosowanie wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5;
5) zastosowanie wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 24 lat środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5;

6) zastosowanie lub zmiana środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1.

2. Postanowienia o:

1) zmianie środka wychowawczego na środek wychowawczy, o którym mowa w art. 7 pkt 7–11,
2) wykonywaniu środka poprawczego albo zastosowaniu środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5, wobec nieletniego, o którym mowa w art. 15 ust. 6 pkt 1, po ukończeniu przez nieletniego 21 lat,
3) zastosowaniu wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5,
4) zastosowaniu wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 24 lat środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5,
5) zmianie środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1

– stają się skuteczne lub wykonalne po uprawomocnieniu się.

Art. 105. 1. Zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji, których przedmiotem jest:

1) odroczenie lub przerwa wykonywania środka wychowawczego, odstąpienie od stosowania środka wychowawczego lub uchylenie środka wychowawczego;
2) odwołanie odroczenia lub przerwy wykonywania środka wychowawczego;
3) określenie rodzaju zakładu leczniczego;
4) dalszy pobyt nieletniego w zakładzie leczniczym;
5) przeniesienie nieletniego do zakładu leczniczego innego rodzaju;
6) określenie rodzaju zakładu poprawczego;
7) przeniesienie nieletniego do zakładu poprawczego innego rodzaju;
8) odroczenie lub przerwa wykonywania środka poprawczego;
9) odwołanie odroczenia lub przerwy wykonywania środka poprawczego;
10) odwołanie warunkowego zawieszenia umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym i zarządzenie umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym;
11) warunkowe odstąpienie od wykonania orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym;
12) odwołanie warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym i zarządzenie umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym;
13) warunkowe zwolnienie nieletniego z zakładu poprawczego;

14) odwołanie warunkowego zwolnienia nieletniego z zakładu poprawczego i zarządzenie umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym;
15) uchylenie środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1;
16) przeniesienie nieletniego, o którym mowa w art. 297 pkt 3, do schroniska dla nieletnich o wzmożonym nadzorze wychowawczym;
17) umorzenie postępowania wykonawczego.

2. Postanowienia, o których mowa w ust. 1 pkt 2, 9, 10, 12 i 14, stają się skuteczne lub wykonalne po uprawomocnieniu się.

3. Rozpoznanie zażalenia na postanowienia wydane w przedmiotach, o których mowa w ust. 1 pkt 3–7 i 16, następuje niezwłocznie.

Art. 106. W zakresie nieuregulowanym w niniejszym dziale przepisy działu II i III stosuje się odpowiednio.

Rozdział 2

Prawa i obowiązki nieletnich

Art. 107. 1. Nieletni umieszczony w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich ma prawo do:

1) poszanowania godności osobistej;
2) poszanowania prywatności, z ograniczeniami wynikającymi z rodzaju ośrodka, zakładu lub schroniska;
3) ochrony przed przemocą fizyczną i psychiczną, wyzyskiem i nadużyciem oraz wszelkimi przejawami okrucieństwa;
4) korzystania z wolności religijnej;
5) dostępu do świadczeń zdrowotnych;
6) ochrony więzi rodzinnych;
7) nauki;
8) zapoznania się z przysługującymi prawami i ciążącymi na nim obowiązkami;
9) dostępu do informacji o obowiązujących w ośrodku, zakładzie lub schronisku statucie lub regulaminie, nagrodach, karach lub środkach dyscyplinarnych;
10) informacji o przebiegu procesu resocjalizacyjnego;

11) kontaktu z członkami rodziny oraz innymi osobami poprzez odwiedziny, korespondencję i korzystanie z innych środków porozumiewania się na odległość, w tym ze środków komunikacji elektronicznej;
12) kontaktu z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym, przedstawicielem niebędącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania nieletniego przed tym Trybunałem, w ośrodku, zakładzie lub schronisku, bez udziału innych osób;
13) otrzymywania środków pieniężnych i paczek;
14) uzyskania pomocy psychologicznej i pedagogicznej oraz terapeutycznej;
15) przejawiania własnej aktywności w zdobywaniu wiedzy i umiejętności;
16) uczestnictwa w zajęciach organizowanych w ośrodku, zakładzie lub schronisku, a za zgodą dyrektora, również poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem;
17) wyżywienia dostosowanego do potrzeb rozwojowych;
18) odzieży, bielizny, obuwia, materiałów szkolnych i podręczników, sprzętów i środków czystości, w przypadku gdy nie posiada własnych;
19) korzystania z niezbędnego dla zdrowia wypoczynku;
20) dysponowania środkami pieniężnymi za zgodą dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska w sposób określony przez dyrektora;
21) składania zażalenia na czynności naruszające jego prawa;
22) składania skarg i wniosków.

2. W ramach korzystania z niezbędnego dla zdrowia wypoczynku nieletniemu zapewnia się prawo, do co najmniej godzinnego pobytu na świeżym powietrzu w ciągu doby, o ile warunki atmosferyczne na to pozwalają i 8-godzinnego czasu przeznaczonego na sen w ciągu doby. Nieletnie w ciąży mają prawo do korzystania z dłuższego pobytu na świeżym powietrzu, którego czas trwania ustala dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska zgodnie ze wskazaniami lekarza prowadzącego ciążę. W przypadku naruszenia przez nieletniego ustalonego sposobu pobytu na świeżym powietrzu lub na prośbę nieletniego pobyt na świeżym powietrzu może być zakończony przed czasem.

3. Korzystanie przez nieletniego z przysługujących mu praw odbywa się na zasadach określonych w niniejszej ustawie.

Art. 108. Nieletni umieszczony w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich jest obowiązany do:

1) przestrzegania statutu lub regulaminu i rozkładu zajęć w ośrodku, zakładzie lub schronisku;
2) przestrzegania zasad bezpieczeństwa;
3) uczestniczenia w procesie resocjalizacji;
4) wykonywania poleceń pracowników ośrodka, zakładu lub schroniska;
5) odnoszenia się do pracowników ośrodka, zakładu lub schroniska, nieletnich oraz innych osób z poszanowaniem ich godności;
6) dbania o higienę osobistą i stan zdrowia;
7) dbania o schludny wygląd i kulturę słowa;
8) utrzymywania czystości i porządku w pomieszczeniach, w których przebywa;
9) dbania o rzeczy własne i innych osób, jak również o użytkowany sprzęt;
10) przekazywania do depozytu dokumentów stwierdzających tożsamość, środków pieniężnych, przedmiotów wartościowych oraz przedmiotów, których nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku na zasadach określonych w niniejszej ustawie;
11) uzyskania zgody dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska na czasowe opuszczenie ośrodka, zakładu lub schroniska;
12) przestrzegania terminu powrotu z pobytu poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem;
13) poddania się badaniom na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej w przypadkach określonych w niniejszej ustawie;
14) poddania się kontroli pobieżnej lub kontroli osobistej w przypadkach określonych w niniejszej ustawie;
15) powiadamiania pracowników ośrodka, zakładu lub schroniska o zagrożeniach dla bezpieczeństwa osób, środowiska, zdrowia, życia lub mienia;
16) wykonywania prac porządkowych na rzecz ośrodka, zakładu lub schroniska na zasadach określonych w niniejszej w ustawie;
17) przestrzegania obowiązków i zakazów określonych w odrębnych przepisach.

Art. 109. Nieletniemu umieszczonemu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich nie wolno:

1) stosować przemocy;

2) dokonywać ucieczek oraz udzielać innym pomocy przy ich dokonywaniu;
3) namawiać innych do nieprzestrzegania regulaminu lub statutu oraz do zachowań agresywnych;
4) uczestniczyć w grupach organizowanych bez zgody lub wiedzy dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska;
5) wykonywać tatuaży i innych uszkodzeń ciała;
6) posługiwać się wyrazami lub zwrotami wulgarnymi, obraźliwymi albo gwarą używaną w podkulturach o charakterze przestępczym;
7) wnosić oraz używać substancji psychoaktywnych na terenie ośrodka, zakładu lub schroniska;
8) wnosić i posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku przedmiotów, które mogą stanowić zagrożenie bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego;
9) posiadać bez zgody dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska przedmiotów służących do łączności, rejestrowania lub odtwarzania informacji.

Art. 110. Prawa i obowiązki nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym określają odrębne przepisy, z zastrzeżeniem przepisów niniejszej ustawy.

Art. 111. Korzystanie przez nieletniego z przysługujących mu praw nie może naruszać praw innych osób ani zakłócać ustalonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich porządku wewnętrznego.

Art. 112. 1. Nieletniemu umieszczonemu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich nie przysługuje prawo wyboru świadczeniodawcy udzielającego świadczeń z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, określone w ustawie z dnia 27 października 2017 r. o podstawowej opiece zdrowotnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1050 oraz z 2022 r. poz. 655), oraz świadczeniodawcy udzielającego ambulatoryjnych świadczeń opieki zdrowotnej, lekarza dentysty oraz szpitala, określone w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1285, z późn. zm.[3)]).

3) Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2021 r. poz. 1292, 1559, 1773, 1834, 1981, 2105, 2120, 2231, 2270, 2427 i 2469 oraz z 2022 r. poz. 64, 91,526, 583 i 655.

2. Do dzieci nieletnich matek umieszczonych w domu dla matki i dziecka, o którym mowa w art. 135 ust. 1 i 2, ust. 1 stosuje się odpowiednio.

3. W szczególnie uzasadnionym przypadku dyrektor młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, po zasięgnięciu opinii lekarza, może zezwolić nieletniemu, na jego koszt, na leczenie przez wybrany przez niego lub jego rodzica albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego, inny podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych niż podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych nieletnim umieszczonym w ośrodku, zakładzie lub schronisku.

Art. 113. Korzystanie przez nieletniego z wolności religijnej nie może naruszać wolności i praw innych osób ani zakłócać ustalonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich porządku wewnętrznego.

Art. 114. 1. Nieletni umieszczony w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich ma prawo do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych, w tym do bezpośredniego uczestniczenia w nabożeństwach w nich odprawianych w dni świąteczne, słuchania nabożeństw transmitowanych przez środki masowego przekazu, a także do posiadania służących do wykonywania praktyk religijnych książek, pism i przedmiotów.

2. Nieletni ma prawo do uczestniczenia w prowadzonym w ośrodku, zakładzie lub schronisku, nauczaniu religii, działalności charytatywnej lub społecznej kościoła lub innego związku wyznaniowego, a także do spotkań indywidualnych z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego należy. Duchowni ci mogą odwiedzać nieletnich w pomieszczeniach, w których przebywają.

3. Wykonywanie praktyk religijnych i korzystanie z posług religijnych w ośrodku, zakładzie lub schronisku, odbywa się zgodnie z wolą rodziców nieletniego albo co najmniej tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego, albo wolą nieletniego, jeżeli jest pełnoletni, wyrażoną w formie pisemnego oświadczenia.

4. Miejsce, sposób i czas uczestniczenia nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska ustala

w porozumieniu z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należy.

5. Organizację nauki religii w szkołach w ośrodku, zakładzie lub schronisku określają przepisy ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2021 r. poz. 1915 oraz z 2022 r. poz. 583).

Art. 115. 1. W przypadku, gdy kontakt nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich z osobami spoza ośrodka, zakładu lub schroniska może stwarzać zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa lub porządku wewnętrznego ośrodka, zakładu lub schroniska, lub może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania, proces resocjalizacji lub proces leczenia nieletniego, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego może ograniczyć lub zakazać tych kontaktów.

2. Wobec nieletniego umieszczonego w schronisku dla nieletnich albo tymczasowo umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, decyzję o ograniczeniu, zakazie lub sposobie realizacji kontaktów, w przypadkach, o których mowa w ust. 1, może wydać także organ prowadzący postępowanie.

3. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się do kontaktu nieletniego z obrońcą, pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym, z właściwym urzędem konsularnym lub przedstawicielstwem dyplomatycznym, z organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innymi organami państwowymi, organami samorządu terytorialnego, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka, Rzecznikiem Praw Pacjenta, organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka oraz przedstawicielem niebędącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania nieletniego przed tym Trybunałem.

4. O ograniczeniu lub zakazie kontaktów dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego niezwłocznie zawiadamia nieletniego oraz na jego żądanie sąd rodzinny, podając powody tej decyzji. O ograniczeniu lub zakazie kontaktów nieletniego z

rodzicami lub opiekunem prawnym dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego niezwłocznie zawiadamia także sąd rodzinny, podając powody tej decyzji. Sąd może uchylić decyzję dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownika zakładu leczniczego. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

5. Odwiedziny osób niebędących członkami rodziny nieletniego odbywają się w sposób określony przez dyrektora ośrodka zakładu lub schroniska albo kierownika zakładu leczniczego. Przepisu nie stosuje się do podmiotów, o których mowa w ust. 3.

6. Odwiedziny nieletniego są nadzorowane przez pracownika upoważnionego przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo osobę upoważnioną przez kierownika zakładu leczniczego.

Art. 116. 1. Korespondencja nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia albo w zakładzie poprawczym podlega nadzorowi.

2. W przypadku podejrzenia, że korespondencja nieletniego zawiera treści godzące w porządek prawny, bezpieczeństwo ośrodka albo zakładu, w zasady moralności publicznej lub może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania, proces resocjalizacji lub proces leczenia nieletniego, korespondencja nieletniego podlega także cenzurze.

3. W przypadku stwierdzenia treści, o których mowa w ust. 2, korespondencja nieletniego może zostać zatrzymana. W takim przypadku nieletniemu można przekazać ważną wiadomość zawartą w zatrzymanej korespondencji.

4. Korespondencja nieletniego z podmiotami, o których mowa w art. 115 ust. 3, nie podlega nadzorowi, cenzurze i zatrzymaniu. Korespondencję przekazuje się bezzwłocznie bezpośrednio do adresata.

5. Nieletniemu nie udostępnia się dołączonych do akt osobowych nieletniego albo złożonych do depozytu kopii korespondencji przed jej ocenzurowaniem oraz korespondencji zatrzymanej.

6. Znalezione w trakcie nadzoru korespondencji przedmioty, których nieletni nie może posiadać w ośrodku albo zakładzie, podlegają zatrzymaniu. Przedmioty, których właściciela ustalono, przekazuje się do depozytu albo przesyła się na koszt nieletniego do wskazanej przez niego osoby, instytucji lub organizacji. W uzasadnionym przypadku przedmioty te mogą być przesłane na koszt ośrodka albo zakładu. Przedmioty, których właściciela nie ustalono podlegają zniszczeniu, a pieniądze i przedmioty wartościowe przekazuje się do depozytu

sądowego po uzyskaniu zezwolenia sądu na podstawie odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Z czynności zniszczenia przedmiotów sporządza się protokół. Przepisu nie stosuje się do przedmiotów, których posiadanie jest niezgodne z prawem; w takim przypadku zawiadamia się właściwe organy o podejrzeniu popełnienia czynu zabronionego.

7. Korespondencja nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym albo w zakładzie poprawczym jest nadzorowana i cenzurowana przez dyrektora ośrodka albo zakładu lub przez upoważnionego przez niego pracownika pedagogicznego. Korespondencja nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia jest nadzorowana i cenzurowana przez kierownika zakładu leczniczego lub upoważnioną przez niego osobę.

8. Decyzję o cenzurowaniu lub zatrzymaniu korespondencji nieletniego oraz decyzję w sprawach, o których mowa w ust. 6, podejmuje dyrektor ośrodka lub zakładu albo kierownik zakładu leczniczego.

9. O cenzurze lub zatrzymaniu korespondencji nieletniego dyrektor ośrodka lub zakładu albo kierownik zakładu leczniczego niezwłocznie zawiadamia nieletniego oraz na jego żądanie sąd rodzinny, podając powody tej decyzji. Sąd może uchylić decyzję dyrektora ośrodka, zakładu albo kierownika zakładu leczniczego. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

Art. 117. 1. Korespondencja nieletniego umieszczonego w schronisku dla nieletnich albo tymczasowo umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, w zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, podlega nadzorowi i cenzurze.

2. Korespondencja nieletniego jest nadzorowana i cenzurowana przez organ prowadzący postępowanie. Korespondencję przekazuje się za pośrednictwem organu prowadzącego postępowanie. Decyzje o zatrzymaniu korespondencji nieletniego podejmuje organ prowadzący postępowanie.

3. Nieletniemu nie udostępnia się dołączonych do akt sprawy kopii korespondencji przed jej ocenzurowaniem oraz korespondencji zatrzymanej.

4. Przepisy art. 116 ust. 3, 4 i 6 stosuje się odpowiednio.

Art. 118. 1. Nieletni umieszczony w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich może otrzymywać paczki z żywnością, książkami, ubraniem, obuwiem i innymi przedmiotami osobistego użytku, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3.

2. Paczka nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich podlega kontroli w obecności nieletniego.

3. Znalezione w trakcie kontroli paczki przedmioty, których nieletni nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku, o którym mowa w ust. 2, podlegają zatrzymaniu. Przedmioty, których właściciela ustalono, przekazuje się do depozytu albo przesyła się na koszt nieletniego do wskazanej przez niego osoby, instytucji lub organizacji. W uzasadnionym przypadku przedmioty te mogą być przesłane na koszt ośrodka, zakładu lub schroniska. Przedmioty, których właściciela nie ustalono podlegają zniszczeniu, a pieniądze i przedmioty wartościowe przekazuje się do depozytu sądowego po uzyskaniu zezwolenia sądu na podstawie odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Z czynności zniszczenia przedmiotów sporządza się protokół. Przepisu nie stosuje się do przedmiotów, których posiadanie jest niezgodne z prawem; w takim przypadku zawiadamia się właściwe organy o podejrzeniu popełnienia czynu zabronionego.

4. Paczka nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich jest kontrolowana przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska lub przez upoważnionego przez niego pracownika pedagogicznego. Paczka nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, jest kontrolowana przez kierownika zakładu leczniczego lub upoważnioną przez niego osobę.

5. Decyzję w sprawach, o których mowa w ust. 3, podejmuje dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego.

Art. 119. 1. W przypadku uzasadnionym względami porządku prawnego lub bezpieczeństwa młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, w szczególności w celu zapewnienia bezpieczeństwa osób w nich przebywających, przeprowadzenia prawidłowego procesu leczenia nieletniego, znalezienia przedmiotów,

których nieletni nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku lub których posiadanie jest niezgodne z prawem, nieletni podlega kontroli pobieżnej lub kontroli osobistej. Z tych samych względów kontroli podlegają również pomieszczenia, w których nieletni przebywa oraz przedmioty znajdujące się na terenie ośrodka, zakładu lub schroniska, przedmioty posiadane przez nieletniego, przedmioty należące do nieletniego, a także przedmioty dostarczane nieletniemu lub przekazywane przez niego innej osobie.

2. Kontrolę pobieżną, kontrolę osobistą, kontrolę pomieszczeń i kontrolę przedmiotów przeprowadza się zgodnie z celem tej czynności, z zachowaniem umiaru i poszanowania godności nieletniego, którego ta czynność dotyczy, oraz bez wyrządzania niepotrzebnych szkód i dolegliwości.

3. W razie konieczności w trakcie kontroli dopuszczalne jest naruszenie plomb gwarancyjnych oraz uszkodzenie kontrolowanych przedmiotów w niezbędnym zakresie.

4. Znalezione w trakcie kontroli przedmioty, których nieletni nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku podlegają zatrzymaniu. Przedmioty, których właściciela ustalono, przekazuje się do depozytu albo przesyła się na koszt nieletniego do wskazanej przez niego osoby, instytucji lub organizacji. W uzasadnionym przypadku przedmioty te mogą być przesłane na koszt ośrodka, zakładu lub schroniska. Przedmioty, których właściciela nie ustalono podlegają zniszczeniu, a pieniądze i przedmioty wartościowe przekazuje się do depozytu sądowego po uzyskaniu zezwolenia sądu na podstawie odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Z czynności zniszczenia przedmiotów sporządza się protokół. Przepisu nie stosuje się do przedmiotów, których posiadanie jest niezgodne z prawem; w takim przypadku zawiadamia się właściwe organy o podejrzeniu popełnienia czynu zabronionego.

5. Kontrola pobieżna, kontrola osobista, kontrola pomieszczeń i kontrola przedmiotów jest przeprowadzana przez pracownika upoważnionego przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo osobę upoważnioną przez kierownika zakładu leczniczego.

6. Kontrola pobieżna, kontrola pomieszczeń i kontrola przedmiotów może być przeprowadzona w każdym czasie.

7. Decyzję o przeprowadzeniu kontroli osobistej oraz decyzję w sprawach, o których mowa w ust. 3 i 4, podejmuje dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej.

8. Przed przystąpieniem do przeprowadzenia kontroli osobistej nieletniego informuje się o podstawie faktycznej i prawnej oraz celu kontroli osobistej.

9. Przeprowadzenie kontroli osobistej dokumentuje się w protokole, a następnie protokół ten przekazuje się niezwłocznie dyrektorowi ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownikowi zakładu leczniczego. Kopię protokołu niezwłocznie doręcza się nieletniemu.

10. Na przeprowadzenie kontroli osobistej nieletniemu przysługuje zażalenie do sądu rodzinnego, w okręgu którego znajduje się ośrodek, zakład lub schronisko. W zażaleniu nieletni może domagać się zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości przeprowadzenia kontroli osobistej. Niezwłocznie po przeprowadzeniu kontroli osobistej nieletniego poucza się o prawie, terminie i sposobie złożenia zażalenia.

11. W przypadku stwierdzenia bezzasadności, nielegalności lub nieprawidłowości przeprowadzenia kontroli osobistej sąd rodzinny zawiadamia o tym prokuratora oraz organ prowadzący młodzieżowy ośrodek wychowawczy, dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, albo kierowania zakładu leczniczego.

12. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania oraz ministrem właściwym do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy sposób przeprowadzania kontroli osobistej nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych lub schroniskach dla nieletnich oraz wzór protokołu tej kontroli, mając na uwadze poszanowanie praw nieletnich, wobec których kontrole są przeprowadzane, konieczność zapewnienia porządku prawnego lub bezpieczeństwa ośrodków, zakładów i schronisk oraz zapewnienie prawidłowego sposobu dokumentowania przeprowadzanych kontroli.

Art. 120. 1. W przypadku uzasadnionego podejrzenia, że nieletni umieszczony w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, jest w stanie po użyciu substancji psychoaktywnej, w szczególności jeżeli wskazuje na to zachowanie nieletniego, badanie w celu ustalenia w organizmie nieletniego obecności takiej substancji przeprowadza się przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego.

2. Badanie, o którym mowa w ust. 1, przeprowadza dyrektor młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, osoba wykonująca zawód medyczny lub w uzasadnionych przypadkach

pracownik upoważniony przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo osoba upoważniona przez kierownika zakładu leczniczego.

3. Weryfikacja wyników badania, o którym mowa w ust. 1, potwierdzającego obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego, może być przeprowadzona za pomocą badania laboratoryjnego.

4. Weryfikacji wyników badania, o której mowa w ust. 3, może żądać nieletni. Niezwłocznie po przeprowadzeniu badania, o którym mowa w ust. 1, nieletniego poucza się o prawie, terminie i sposobie żądania weryfikacji.

5. Żądanie weryfikacji wyników badania, o której mowa w ust. 3, należy zgłosić bezpośrednio po przeprowadzaniu badania potwierdzającego obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego, nie później niż 12 godzin po zakończeniu badania.

6. Badanie laboratoryjne, o którym mowa w ust. 3, jest przeprowadzane w medycznym laboratorium diagnostycznym lub przez inne podmioty uprawnione do przeprowadzania takich badań.

7. Pobrania krwi od nieletniego do badania laboratoryjnego dokonuje osoba wykonująca zawód medyczny posiadająca odpowiednie kwalifikacje zawodowe; osoba ta zapewnia również dostarczenie krwi do badania laboratoryjnego.

8. Z przeprowadzonego badania, o którym mowa w ust. 1 i 3, sporządza się protokół.

9. Koszty badania, o którym mowa w ust. 3, ponosi młodzieżowy ośrodek wychowawczy, okręgowy ośrodek wychowawczy, zakład poprawczy lub schronisko dla nieletnich na podstawie umowy zawartej z podmiotem, o którym mowa w ust. 6 lub podmiotem wykonującym działalność leczniczą, który udzielił świadczenia zdrowotnego, o którym mowa w ust. 7.

10. W przypadku, gdy nieletni odmawia poddania się badaniu albo w przypadku ustalenia obecności substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego zawiadamia sąd rodzinny albo organ prowadzący postępowanie.

11. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania oraz ministrem właściwym do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, rodzaje badań na obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, sposób przeprowadzania tych badań oraz wzory protokołów przeprowadzenia badań przy

użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego i badań laboratoryjnych, mając na uwadze konieczność zapewnienia sprawnego przeprowadzania badań i zagwarantowania wiarygodności ich wyników oraz zapewnienie prawidłowego sposobu dokumentowania przeprowadzonych badań.

Art. 121. 1. Młodzieżowe ośrodki wychowawcze, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich mogą być monitorowane przez wewnętrzny system urządzeń rejestrujących obraz. Zakłady lecznicze dysponujące warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia mogą być monitorowane przez wewnętrzny system urządzeń rejestrujących obraz lub dźwięk.

2. Monitorowany obraz lub dźwięk jest utrwalany za pomocą odpowiednich urządzeń i środków technicznych.

3. O stosowaniu monitorowania w określonych miejscach i pomieszczeniach oraz o rodzaju urządzeń i środków technicznych służących do rejestrowania, utrwalania i odtwarzania obrazu lub dźwięku z monitoringu, decyduje dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego, mając na celu zapewnienie bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka, zakładu lub schroniska.

4. Monitorowanie i utrwalanie dźwięku nie może obejmować informacji objętych tajemnicą spowiedzi lub tajemnicą prawnie chronioną. Monitorowanie i utrwalanie obrazu lub dźwięku z pomieszczeń przeznaczonych dla celów sanitarno-higienicznych nie może obejmować ukazywania intymnych części ciała nieletniego oraz wykonywanych przez niego intymnych czynności fizjologicznych. Monitorowanie i utrwalanie obrazu nie może obejmować pomieszczeń sypialnych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych.

5. Dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego odpowiada za właściwe zabezpieczenie monitorowanego obrazu lub dźwięku oraz właściwe zabezpieczenie i przechowywanie zapisu z monitoringu, przed uszkodzeniem, zniszczeniem lub utratą, a także przed dostępem osób nieuprawnionych.

6. Dostęp do monitorowanego obrazu lub dźwięku, zapisu z monitoringu, urządzeń i środków technicznych służących do rejestrowania, utrwalania i odtwarzania obrazu lub dźwięku z monitoringu, w celu monitorowania i utrwalania obrazu lub dźwięku oraz odtwarzania lub niszczenia zapisów z monitoringu, mają pracownicy upoważnieni przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo osoby upoważnione przez kierownika zakładu leczniczego.

7. Dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego udostępnia zapis z monitoringu na żądanie uprawnionego podmiotu.

8. Zapis z monitoringu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym jest przechowywany na informatycznym nośniku danych:

1) przez okres co najmniej 60 dni od dokonania zapisu, nie dłużej niż przez 90 dni od dokonania zapisu – w przypadku monitoringu izb adaptacyjnych;
2) przez okres co najmniej 30 dni od dokonania zapisu, nie dłużej niż przez 60 dni od dokonania zapisu – w przypadku monitoringu innych pomieszczeń i miejsc.

9. Zapis z monitoringu w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich jest przechowywany na informatycznym nośniku danych:

1) przez okres co najmniej 90 dni od dokonania zapisu, nie dłużej niż przez 120 dni od dokonania zapisu – w przypadku monitoringu izb adaptacyjnych, izb izolacyjnych i izb chorych;
2) przez okres co najmniej 60 dni od dokonania zapisu, nie dłużej niż przez 90 dni od dokonania zapisu – w przypadku monitoringu innych pomieszczeń i miejsc.

10. Zapis z monitoringu w zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia jest przechowywany na informatycznym nośniku danych przez okres co najmniej 60 dni od dokonania zapisu, nie dłużej niż przez 90 dni od dokonania zapisu.

11. W przypadku zarejestrowania wydarzenia nadzwyczajnego lub użycia wobec nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym środka przymusu bezpośredniego zapis, o którym mowa w ust. 8, jest utrwalany i przechowywany na zewnętrznym informatycznym nośniku danych w aktach osobowych nieletniego do ukończenia przez niego 20 lat.

12. W przypadku zarejestrowania wydarzenia nadzwyczajnego lub użycia wobec nieletniego umieszczonego w okręgowym ośrodku wychowawczym środka przymusu bezpośredniego zapis, o którym mowa w ust. 9, jest utrwalany i przechowywany na zewnętrznym informatycznym nośniku danych w aktach osobowych nieletniego do ukończenia przez niego 21 lat.

13. W przypadku zarejestrowania wydarzenia nadzwyczajnego lub użycia wobec nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia środka przymusu bezpośredniego zapis, o którym mowa w

ust. 10, jest utrwalany i przechowywany na zewnętrznym informatycznym nośniku danych przy dokumentacji medycznej nieletniego do ukończenia przez niego 20 lat.

14. W przypadku zarejestrowania wydarzenia nadzwyczajnego lub użycia wobec nieletniego umieszczonego w zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich środka przymusu bezpośredniego zapis, o którym mowa w ust. 9, jest utrwalany i przechowywany na zewnętrznym informatycznym nośniku danych w aktach osobowych nieletniego do ukończenia przez niego 23 lat albo do upływu okresu, o którym mowa w art. 237 ust. 6, a w przypadku wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat do upływu 2 lat od ukończenia przez nieletniego wieku, do którego sąd rodzinny orzekł o wykonywaniu tego środka.

15. Po upływie okresów, o których mowa w ust. 8–14, zapis z monitoringu podlega zniszczeniu.

16. W przypadku zarejestrowania obrazu lub dźwięku wskazującego na podejrzenie popełnienia czynu zabronionego zapis z monitoringu utrwalony na zewnętrznym informatycznym nośniku danych dołącza się do zawiadomienia kierowanego do sądu rodzinnego albo Policji lub prokuratora o podejrzeniu popełnienia czynu zabronionego.

17. Do zapisu z monitoringu w zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia w zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie przepisy ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 685) stosuje się.

18. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania oraz ministrem właściwym do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, sposób utrwalania, przechowywania i niszczenia zapisów z monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz sposób udostępniania tych zapisów uprawnionym podmiotom, mając na uwadze konieczność właściwego zabezpieczenia utrwalonego obrazu lub dźwięku przed uszkodzeniem, zniszczeniem, utratą oraz nieuprawnionym ujawnieniem.

Art. 122. 1. W przypadku bezskuteczności środków oddziaływania psychologiczno-pedagogicznego, w przypadkach, o których mowa w art. 11 pkt 1–3, 6, 8, 10 i 12–14 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2019 r. poz. 2418 oraz z 2021 r. poz. 2447 oraz z 2022 r. poz. 655), wobec nieletniego umieszczonego

w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich można użyć środka przymusu bezpośredniego w postaci siły fizycznej.

2. Wobec nieletniego umieszczonego w okręgowym ośrodku wychowawczym, gdy użycie siły fizycznej jest niewystarczające:

1) w przypadku konieczności przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie lub zdrowie innej osoby, można użyć środków przymusu bezpośredniego, o których mowa w art. 12 ust. 1 pkt 3 lub 4 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej;
2) w przypadku konieczności przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do autoagresji, można użyć środków przymusu bezpośredniego, o których mowa w art. 12 ust. 1 pkt 3, 4 lub 6 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

3. Wobec nieletniego umieszczonego w zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, gdy użycie siły fizycznej jest niewystarczające:

1) w przypadku konieczności przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie lub zdrowie innej osoby, można użyć środków przymusu bezpośredniego, o których mowa w art. 12 ust. 1 pkt 3 lub 4 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej;
2) w przypadku konieczności odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie lub zdrowie innej osoby, można użyć środka przymusu bezpośredniego, o którym mowa w art. 12 ust. 1 pkt 15 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej;
3) w przypadku konieczności przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do autoagresji, można użyć środków przymusu bezpośredniego, o których mowa w art. 12 ust. 1 pkt 3, 4, 6 lub 15 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

4. Wobec nieletniego umieszczonego w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, podczas konwojowania przez pracowników ośrodka, zakładu lub schroniska poza ich terenem:

1) w celu udzielenia świadczenia zdrowotnego,
2) w celu odwiedzenia poważnie chorego członka rodziny lub uczestnictwa w pogrzebie członka rodziny,

3) w innych przypadkach szczególnie ważnych dla nieletniego, w szczególności realizowania przez niego spraw urzędowych

– można prewencyjnie użyć środka przymusu bezpośredniego, o którym mowa w art. 12 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, w przypadku gdy istnieje uzasadnione prawdopodobieństwo podjęcia próby ucieczki lub wystąpienia objawów agresji lub autoagresji.

5. Użycie i dokumentowanie użycia środków przymusu bezpośredniego wobec nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich odbywa się na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

6. Na użycie środka przymusu bezpośredniego nieletniemu umieszczonemu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich przysługuje zażalenie do sądu rodzinnego, w okręgu którego znajduje się ośrodek, zakład lub schronisko. W zażaleniu nieletni może domagać się zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości użycia środka przymusu bezpośredniego. Niezwłocznie po użyciu środka przymusu bezpośredniego nieletniego poucza się o prawie, terminie i sposobie złożenia zażalenia.

Art. 123. Użycie środka przymusu bezpośredniego wobec nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym określa ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.

Art. 124. 1. W zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich tworzy się izby adaptacyjne.

2. Izbą adaptacyjną jest wyodrębnione pomieszczenie odpowiadające warunkom pomieszczenia mieszkalnego. W izbie zapewnia się dopływ powietrza i odpowiednią do pory roku temperaturę oraz oświetlenie, według norm określonych dla pomieszczeń mieszkalnych oraz odpowiednie warunki sanitarne. Izbę wyposaża się w krzesła, stolik i łóżko. Izba może być wyposażona w inne meble i sprzęty.

3. Izba adaptacyjna pozostaje pod stałym nadzorem oraz posiada urządzenia pozwalające monitorować w niej pobyt nieletniego.

4. Umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej może nastąpić w przypadkach określonych w niniejszej ustawie.

Art. 125. 1. W izbie adaptacyjnej umieszcza się nieletniego:

1) po przyjęciu do zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich w celu:
   a) przeprowadzenia rozmowy wstępnej, a w przypadku przyjęcia do schroniska dla nieletnich również sporządzenia podstawowej informacji o nieletnim,
   b) poddania go wstępnym badaniom lekarskim i zabiegom higieniczno-sanitarnym,
   c) poddania go badaniom osobopoznawczym;
2) przeniesionego z innego zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich w celu:
   a) przeprowadzenia rozmowy wstępnej, a w przypadku przeniesienia do schroniska dla nieletnich również sporządzenia podstawowej informacji o nieletnim,
   b) poddania go wstępnym badaniom lekarskim i zabiegom higieniczno-sanitarnym,
   c) poddania go badaniom osobopoznawczym.

2. W izbie adaptacyjnej można umieścić nieletniego po ucieczce z zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich lub nieusprawiedliwionym niepowrocie z pobytu poza zakładem lub schroniskiem, o którym mowa w art. 252 ust. 1 i art. 299 ust. 1, w celu:

1) poddania go badaniom lekarskim i zabiegom higieniczno-sanitarnym,
2) poddania go obserwacji psychologicznej lub pedagogicznej.

3. Nieletniego umieszczonego w izbie adaptacyjnej poddaje się wstępnym badaniom lekarskim niezwłocznie, nie później niż w terminie 48 godzin od chwili umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej.

4. Umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej może nastąpić na okres nie dłuższy niż 14 dni. W każdym czasie dyrektor zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich może podjąć decyzję o opuszczeniu przez nieletniego izby adaptacyjnej.

Art. 126. 1. Nieletniego, który przebywa w grupie wychowawczej w zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich można umieścić w izbie adaptacyjnej w celu indywidualnej pracy z nieletnim:

1) w przypadku, gdy wcześniejsze oddziaływania psychologiczno-pedagogiczne i środki dyscyplinarne okazały się nieskuteczne;
2) w przypadku zgłoszenia przez niego potrzeby odosobnienia.

2. Umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej może nastąpić na okres nie dłuższy niż 5 dni. W każdym czasie dyrektor zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich może podjąć decyzję o opuszczeniu przez nieletniego izby adaptacyjnej.

Art. 127. 1. W przypadku, o którym mowa w art. 125 ust. 2 i w art. 126 ust. 1, decyzję o umieszczeniu nieletniego w izbie adaptacyjnej i o jej opuszczeniu podejmuje dyrektor zakładu lub schroniska.

2. O umieszczeniu nieletniego w izbie adaptacyjnej dyrektor zakładu lub schroniska niezwłocznie, nie później niż w ciągu 24 godzin od chwili umieszczenia, zawiadamia sąd rodzinny, w okręgu którego znajduje się zakład lub schronisko oraz rodziców nieletniego albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego, podając powody tej decyzji. Sąd może uchylić decyzję dyrektora zakładu lub schroniska. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

3. Na umieszczenie w izbie adaptacyjnej nieletniemu przysługuje zażalenie do sądu rodzinnego, w okręgu którego znajduje się zakład lub schronisko. W zażaleniu nieletni może domagać się zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości umieszczenia w izbie adaptacyjnej. Niezwłocznie po umieszczeniu w izbie adaptacyjnej nieletniego poucza się o prawie, terminie i sposobie złożenia zażalenia.

Art. 128. 1. W tej samej izbie adaptacyjnej nie umieszcza się jednocześnie nieletniego skierowanego do niej na podstawie art. 125 ust. 1 pkt 1 albo art. 125 ust. 1 pkt 2 albo art. 125 ust. 2 albo art. 126 ust. 1 pkt 1 albo art. 126 ust. 1 pkt 2.

2. Nieletniego skierowanego do izby adaptacyjnej na podstawie art. 126 ust. 1 umieszcza się w niej pojedynczo.

Art. 129. Izby adaptacyjne, dla nieletnich, o których mowa w art. 125, i dla nieletnich, o których mowa w art. 126, powinny, w miarę możliwości organizacyjnych, stanowić oddzielne pomieszczenia.

Art. 130. 1. Izby adaptacyjne mogą być również tworzone w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i okręgowych ośrodkach wychowawczych.

2. Do izb adaptacyjnych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych art. 124 ust. 2–4 oraz art. 125 ust. 1 pkt 1 lit. a i c, pkt 2 lit. a i c i ust. 2 pkt 2 oraz art. 126–129 stosuje się. Umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej na podstawie art. 125 ust. 1 lub ust. 2 może nastąpić na okres nie dłuższy niż 5 dni. W każdym czasie dyrektor młodzieżowego ośrodka wychowawczego może podjąć decyzję o opuszczeniu przez nieletniego izby adaptacyjnej.

3. Do izb adaptacyjnych w okręgowych ośrodkach wychowawczych art. 124 ust. 2–4 oraz art. 125–129 stosuje się.

Art. 131. 1. Nieletniemu umieszczonemu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczym otwartym albo zakładzie poprawczym półotwartym, świadczenia zdrowotne poza ich terenem mogą być udzielane w obecności pracownika ośrodka albo zakładu niewykonującego zawodu medycznego na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego, jeżeli jest to konieczne do zapewnienia jej bezpieczeństwa.

2. Nieletniemu umieszczonemu w zakładzie poprawczym zamkniętym albo zakładzie poprawczym o wzmożonym nadzorze wychowawczym albo schronisku dla nieletnich świadczenia zdrowotne poza ich terenem udzielane są w obecności pracownika zakładu lub schroniska niewykonującego zawodu medycznego. Na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego świadczenia zdrowotne mogą być udzielane nieletniemu bez obecności pracownika zakładu lub schroniska.

Art. 132. 1. Nieletni umieszczony w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich przekazuje do depozytu dokumenty stwierdzające tożsamość, środki pieniężne, przedmioty wartościowe oraz przedmioty, których nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku.

2. Depozyt prowadzi dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo upoważniony przez niego pracownik.

3. Nieletni korzysta z depozytu za zgodą dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownika zakładu leczniczego lub upoważnionego przez niego pracownika.

4. Depozyt wydaje się zwalnianemu nieletniemu za pokwitowaniem.

5. W zakresie, o którym mowa w ust. 2 i 4, do depozytów w zakładach leczniczych stosuje się odrębne przepisy.

Art. 133. 1. Dyrektor młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich albo kierownik zakładu leczniczego zawiadamia sąd rodzinny albo organ prowadzący postępowanie oraz rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego:

1) o przyjęciu nieletniego do ośrodka, zakładu lub schroniska, jak również o każdej zmianie tego ośrodka, zakładu lub schroniska oraz o terminie zwolnienia i zwolnieniu nieletniego z ośrodka, zakładu lub schroniska;
2) o przyjęciu nieletniego do szpitala lub udzieleniu nieletniemu szpitalnego świadczenia zdrowotnego;
3) o stanie ciąży nieletniej i urodzeniu przez nią dziecka;
4) o ucieczce nieletniego lub nieusprawiedliwionym niepowrocie z pobytu poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem, o którym mowa w art. 180 ust. 1, art. 189 ust. 1, art. 227 ust. 1, art. 228, art. 252 ust. 1 i art. 299 ust. 1.

2. O stanie ciąży nieletniej i urodzeniu przez nią dziecka dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego zawiadamia także właściwy sąd opiekuńczy.

3. O ucieczce nieletniego lub nieusprawiedliwionym niepowrocie z pobytu poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem, o którym mowa w art. 180 ust. 1, art. 189 ust. 1, art. 227 ust. 1, art. 228, art. 252 ust. 1 i art. 299 ust. 1, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego niezwłocznie zawiadamia także Policję.

4. O każdym przypadku podejrzenia dopuszczenia się przez nieletniego czynu zabronionego dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego zawiadamia sąd rodzinny albo organ prowadzący postępowanie, albo Policję lub prokuratora.

Art. 134. Nieletniej umieszczonej w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich będącej w ciąży zapewnia się odpowiednią opiekę i przygotowanie do pełnienia roli matki.

Art. 135. 1. W celu umożliwienia nieletniej matce umieszczonej w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich wykonywania pieczy albo uczestniczenia w sprawowaniu bieżącej pieczy nad dzieckiem organizuje się w wyznaczonych ośrodkach, zakładach lub schroniskach domy dla matki i dziecka.

2. W celu umożliwienia nieletniej matce umieszczonej w młodzieżowym ośrodku wychowawczym wykonywania pieczy albo uczestniczenia w sprawowaniu bieżącej pieczy nad dzieckiem można organizować w wyznaczonych ośrodkach domy dla matki i dziecka. Domy dla matki i dziecka organizuje się jako grupy wychowawcze.

3. W domach dla matki i dziecka dziecko może przebywać do ukończenia 3 lat, chyba że dobro dziecka i względy wychowawcze lub zdrowotne za tym nie przemawiają.

4. Umieszczenia dziecka w domu dla matki i dziecka, o którym mowa w ust. 1 i 2, nie stosuje się, jeżeli zastosowanie ma art. 144 ust. 1, art. 234 ust. 1, art. 235 ust. 1, art. 237 ust. 1 lub art. 274 ust. 1.

Art. 136. Umieszczenie dziecka w domu dla matki i dziecka, o którym mowa w art. 135 ust. 1 i 2, wymaga zgody ojca dziecka, jeżeli przysługuje mu władza rodzicielska albo opiekuna prawnego dziecka. W przypadku braku takiej zgody lub niemożności jej uzyskania o umieszczeniu dziecka w domu dla matki i dziecka rozstrzyga sąd opiekuńczy.

Art. 137. 1. O umieszczeniu dziecka w domu dla matki i dziecka, o którym mowa w art. 135 ust. 1 i 2, orzeka sąd opiekuńczy, na wniosek nieletniej, złożony za pośrednictwem dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, w którym nieletnia przebywa. Przepisu art. 570 Kodeksu postępowania cywilnego nie stosuje się.

2. Do wniosku nieletniej dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska dołącza swoją opinię o nieletniej oraz łączną opinię o nieletniej sporządzoną przez psychologa i pedagoga z ośrodka, zakładu lub schroniska.

Art. 138. W szczególnie uzasadnionym przypadku, w okresie od dnia założenia wniosku, o którym mowa w art. 137 ust. 1, do dnia wydania postanowienia o umieszczeniu dziecka w domu dla matki i dziecka, dziecko może przebywać z nieletnią matką w domu dla matki i dziecka, o którym mowa w art. 135 ust. 1 i 2, za zgodą sądu opiekuńczego. Przepis art. 569 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się.

Art. 139. Dyrektor młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, w którym utworzono dom dla matki i dziecka, o którym mowa w art. 135 ust. 1 i 2, niezwłocznie zawiadamia sąd opiekuńczy o każdej okoliczności przemawiającej przeciwko pobytowi dziecka w domu dla matki i dziecka, o zastosowaniu wobec nieletniej art. 144 ust. 1, art. 145 ust. 1 lub ust. 2, art. 146 ust. 1, art. 234 ust. 1, art. 236 ust. 1, art. 237 ust. 1, art. 274 ust. 1, art. 276 ust. 1 lub ust. 2 lub o zwolnieniu nieletniej z ośrodka, zakładu lub schroniska.

Art. 140. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rodziny określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb przyjmowania nieletnich matek umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz ich dzieci do domów dla matki i dziecka, szczegółowe warunki pobytu w domach dla matki i dziecka oraz szczegółowy sposób organizowania i działania tych

domów, a także sposób dokumentowania pobytu nieletnich matek oraz ich dzieci w domach dla matki i dziecka, mając na uwadze konieczność zapewnienia nieletniej wykonywania pieczy albo uczestniczenia w sprawowaniu bieżącej pieczy nad dzieckiem, zapewnienie specjalistycznej opieki dziecku i nieletniej oraz zabezpieczenie prawidłowego rozwoju dziecka.

Art. 141. 1. Jeżeli rodzice albo opiekun nieletniego nie mogą zapewnić nieletniemu zwalnianemu z młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego, zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich albo opuszczającemu rodzinę zastępczą zawodową niezbędnych warunków wychowawczych lub bytowych, udziela się nieletniemu pomocy.

2. Zasady i zakres udzielania pomocy, o której mowa w ust. 1, określają przepisy ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 i 2270 oraz z 2022 r. poz. 1 i 66) i ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2022 r. poz. 447).

3. Pomocy nieletnim mogą udzielać również organizacje społeczne, w tym organizacje pozarządowe, których celem jest pomoc w readaptacji społecznej nieletnich, oraz osoby godne zaufania.

Art. 142. Wykaz przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, określi dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego, mając na uwadze konieczność zapewnienia porządku prawnego, bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka, zakładu lub schroniska oraz zapewnienie prawidłowego toku postępowania.

Rozdział 3

Nadzór nad wykonywaniem orzeczeń

Art. 143. 1. Nadzór nad wykonywaniem orzeczeń o skierowaniu nieletnich do ośrodka kuratorskiego oraz o umieszczeniu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich, jak również nad wykonywaniem umieszczenia nieletnich w policyjnej izbie dziecka, sprawuje sędzia rodzinny wyznaczony przez prezesa sądu okręgowego, w okręgu którego znajduje się ośrodek, zakład, schronisko lub policyjna izba dziecka.

2. Nadzór, o którym mowa w ust. 1, obejmuje kontrolę i ocenę:

1) prawidłowości wykonywania orzeczenia;
2) legalności umieszczenia i pobytu nieletnich w ośrodku, zakładzie, schronisku i policyjnej izbie dziecka oraz zwalniania ich;
3) przestrzegania praw nieletnich;
4) zgodności udzielania nagród i stosowania kar lub środków dyscyplinarnych z obowiązującymi w tym zakresie przepisami;
5) prawidłowości dokumentacji dotyczącej nieletnich;
6) przestrzegania ustalonego porządku wewnętrznego;
7) prawidłowości postępowania w przypadku ujawnienia podejrzenia popełnienia czynu zabronionego oraz w innych przypadkach zagrożenia bezpieczeństwa ośrodka, zakładu, schroniska i policyjnej izby dziecka;
8) umieszczania nieletnich w izbach adaptacyjnych;
9) użycia wobec nieletnich środków przymusu bezpośredniego;
10) zapewnienia nieletniemu warunków bytowych i sanitarnych, opieki zdrowotnej oraz możliwości udziału w zajęciach kulturalno-oświatowych i rekreacyjnych oraz rozwijania jego aktywności społecznej;
11) udzielania nieletnim opuszczającym ośrodek, zakład i schronisko odpowiedniej pomocy określonej w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej i ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
12) prawidłowości i terminowości załatwiania skarg i wniosków nieletnich.

3. W celu realizacji zadań, o których mowa w ust. 2, sędzia rodzinny ma prawo:

1) wstępu, w każdym czasie, na teren nadzorowanego ośrodka, zakładu, schroniska i policyjnej izby dziecka oraz do pomieszczeń, w których przebywają nieletni;
2) przeglądania dokumentów i zapisów z monitoringu;
3) żądania wyjaśnień od organu lub pracowników ośrodka, zakładu, schroniska i policyjnej izby dziecka;
4) przeprowadzania na osobności rozmów z nieletnimi oraz badania ich skarg i wniosków.

4. Sędzia rodzinny sprawuje nadzór w szczególności przez:

1) kontrole stałe, co najmniej raz w roku, obejmujące wszystkie czynności, o których mowa w ust. 2, lub kontrole doraźne obejmujące wszystkie albo niektóre z czynności, o których mowa w ust. 2;

2) wydawanie zaleceń pokontrolnych oraz kontrolowanie prawidłowości i terminowości ich realizacji;
3) podejmowanie w miarę potrzeby innych czynności i decyzji zmierzających do usunięcia uchybień i zapobieżenia ich powstawaniu.

5. Przepisy ust. 1–4 nie naruszają ustawowych uprawnień prokuratora w tym zakresie.

6. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania, ministrem właściwym do spraw wewnętrznych oraz ministrem właściwym do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, tryb sprawowania nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń o skierowaniu nieletnich do ośrodka kuratorskiego, o umieszczeniu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich, jak również nad wykonywaniem umieszczenia nieletnich w policyjnej izbie dziecka oraz sposób dokumentowania tego nadzoru, mając na uwadze konieczność zapewnienia prawidłowego wykonywania orzeczeń oraz skutecznego eliminowania stwierdzonych uchybień.

Rozdział 4

Wykonywanie środków wychowawczych

Oddział 1

Przepisy ogólne

Art. 144. 1. Sąd rodzinny może na czas określony odroczyć lub przerwać wykonywanie środków wychowawczych w przypadku choroby nieletniego lub z innych ważnych przyczyn.

2. Sąd rodzinny może odwołać odroczenie lub przerwę wykonywania środków wychowawczych w przypadku ustania przyczyny, dla której zostały udzielone, lub gdy nieletni nie korzysta z odroczenia lub przerwy w celu, w jakim zostały udzielone, albo rażąco narusza porządek prawny.

Art. 145. 1. Sąd rodzinny może zmieniać lub uchylać środki wychowawcze, jeżeli względy wychowawcze lub inne ważne względy za tym przemawiają; dotyczy to również środków wychowawczych stosowanych w okresie próby.

2. Sąd rodzinny może odstąpić od stosowania środka wychowawczego w przypadku podjęcia przez nieletniego nauki lub pracy.

3. Sąd rodzinny może uchylić środek wychowawczy w postaci zakazu prowadzenia pojazdów, jeżeli ustały przyczyny uzasadniające dalsze stosowanie tego środka.

4. Postanowienie w przedmiocie uchylenia środka wychowawczego albo odstąpienia od stosowania środka wychowawczego może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

Art. 146. 1. Jeżeli w toku wykonywania środka wychowawczego okaże się, że wobec nieletniego należy zastosować środek leczniczy, sąd rodzinny może przerwać wykonywanie środka wychowawczego i zastosować środek leczniczy.

2. Przed zwolnieniem nieletniego z zakładu leczniczego sąd rodzinny wykonujący środek leczniczy zawiadamia o tym sąd rodzinny.

Oddział 2

Upomnienie

Art. 147. 1. Orzeczenie o zastosowaniu środka wychowawczego w postaci upomnienia wykonuje się poprzez udzielenie nieletniemu ustnego upomnienia. W protokole z przebiegu rozprawy zamieszcza się o tym stosowną wzmiankę.

2. W przypadku braku możliwości udzielenia nieletniemu ustnego upomnienia, upomnienie może zostać udzielone w formie pisemnej.

Oddział 3

Zobowiązanie nieletniego do określonego postępowania

Art. 148. 1. Sąd rodzinny, kierując do wykonania orzeczenie o zastosowaniu środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2, może określić sposób kontrolowania jego wykonywania. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

2. Zobowiązując kuratora sądowego do kontrolowania wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2, sąd rodzinny określa częstotliwość składania sprawozdań z kontrolowania wykonywania tego środka wychowawczego.

Art. 149. 1. W celu kontroli wykonywania nałożonego na nieletniego zobowiązania do określonego postępowania, sędzia rodzinny lub kurator sądowy kontrolujący wykonywanie środka wychowawczego, może zwrócić się do pokrzywdzonego, szkoły, do której nieletni uczęszcza, pracodawcy nieletniego, odpowiedniej instytucji lub organizacji o przedstawienie informacji o wykonywaniu przez nieletniego obowiązku.

2. W celu kontroli wykonywania nałożonego na nieletniego zobowiązania do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach lub do zaniechania używania substancji psychoaktywnej, sędzia rodzinny lub kurator sądowy

kontrolujący wykonywanie środka wychowawczego może zwrócić się do Policji o informację o zachowaniu nieletniego.

Art. 150. 1. W przypadku nałożenia na nieletniego zobowiązania do wykonania prac społecznych, sąd rodzinny przesyła odpis orzeczenia właściwemu kierownikowi zespołu kuratorskiej służby sądowej.

2. Rodzaj, miejsce i termin rozpoczęcia wykonywania prac społecznych zawodowy kurator sądowy określa po uzyskaniu stanowiska nieletniego i jego rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego. Rodzaj i miejsce prac społecznych muszą być dostosowane do wieku nieletniego, jego możliwości psychofizycznych oraz potrzeb edukacyjnych.

3. O określeniu rodzaju, miejsca i terminu rozpoczęcia wykonywania prac społecznych przez nieletniego zawodowy kurator sądowy informuje podmiot, na rzecz którego nieletni ma wykonywać prace społeczne.

4. Zawodowy kurator sądowy wzywa nieletniego do stawienia się w określonym miejscu i terminie, w celu wykonania prac społecznych.

5. Dzienny wymiar prac społecznych nieletniego nie może przekraczać 2 godzin. Prace nie mogą być wykonywane w dni wolne od pracy, o których mowa w ustawie z dnia 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1920).

6. Podmiot, na rzecz którego nieletni wykonuje prace społeczne, niezwłocznie informuje zawodowego kuratora sądowego o istotnych okolicznościach dotyczących wykonywania przez nieletniego tych prac i jego zachowaniu, a w szczególności o terminie rozpoczęcia i zakończenia wykonywania prac, liczbie godzin przepracowanych przez nieletniego, rodzaju wykonywanych przez niego prac, niezgłoszeniu się do ich wykonywania lub ich niepodjęciu, przeszkodzie uniemożliwiającej wykonanie prac, opuszczeniu miejsca ich wykonywania bez usprawiedliwienia, każdym przypadku niesumiennego wykonywania prac społecznych oraz nieprzestrzegania ustalonego porządku i dyscypliny w miejscu wykonywania tych prac.

7. Zmiana rodzaju, miejsca lub terminu rozpoczęcia wykonywania prac społecznych może nastąpić w szczególnie uzasadnionym przypadku. Przepis ust. 2 stosuje się.

Art. 151. 1. Prace społeczne mogą być wykonywane przez nieletniego na rzecz instytucji państwowych i samorządowych, placówek oświatowych, w tym placówek oświatowo-wychowawczych, podmiotów leczniczych, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz organizacji społecznych, w tym organizacji pozarządowych.

2. Podmioty, dla których organ gminy, powiatu lub województwa jest organem założycielskim, a także państwowe lub samorządowe jednostki organizacyjne oraz spółki prawa handlowego z wyłącznym udziałem Skarbu Państwa lub gminy, powiatu bądź województwa, mają obowiązek umożliwienia nieletnim wykonywania prac społecznych. W przypadku pozostałych podmiotów, umożliwienie nieletnim wykonywania prac społecznych odbywa się za zgodą tych podmiotów.

3. Podmioty, o których mowa w ust. 1, wyznacza właściwy wójt, burmistrz lub prezydent miasta, zwani dalej „właściwym organem gminy”.

4. Właściwy organ gminy informuje właściwego prezesa sądu rejonowego oraz właściwego kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej o wyznaczonych dla nieletnich miejscach wykonywania prac społecznych, rodzaju prac społecznych oraz osobach odpowiedzialnych za organizowanie prac społecznych i kontrolowanie ich przebiegu.

5. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw administracji publicznej oraz ministrem właściwym do spraw pracy określi, w drodze rozporządzenia, tryb wyznaczania przez właściwy organ gminy podmiotów, na rzecz których nieletni mogą wykonywać prace społeczne, czynności tych podmiotów w zakresie wykonywania tych prac, w tym dotyczące organizowania miejsc prac i przydziału prac oraz kontroli nieletnich, mając na uwadze konieczność zapewnienia warunków do sprawnego wykonywania przez nieletnich prac społecznych.

Art. 152. 1. Nieletnich wykonujących prace społeczne obejmuje się ubezpieczeniem następstw nieszczęśliwych wypadków.

2. Wydatki związane z ubezpieczeniem następstw nieszczęśliwych wypadków nieletnich wykonujących prace społeczne, ponosi Skarb Państwa.

3. Podmiotem uprawnionym do zawierania umów ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków jest dyrektor sądu okręgowego, w okręgu którego są wykonywane przez nieletnich prace społeczne.

4. Dyrektor sądu okręgowego zawiera umowę ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1129, 1598, 2054 i 2269 oraz z 2022 r. poz. 25).

5. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania przy zawieraniu przez podmioty uprawnione umowy ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków nieletnich wykonujących prace społeczne, a także minimalną i maksymalną sumę ubezpieczenia, na którą umowa taka może zostać zawarta oraz termin zawierania umów, mając

na uwadze konieczność zagwarantowania nieletnim, wykonującym prace społeczne, odpowiedniej rekompensaty w przypadku zaistnienia przy wykonywaniu tej pracy nieszczęśliwego wypadku oraz sprawne wykonywanie czynności związanych z zawieraniem umowy ubezpieczenia.

Art. 153. Jeżeli nieletni nie wykonuje nałożonego na niego zobowiązania do określonego postępowania, sąd rodzinny z urzędu albo na wniosek kuratora sądowego kontrolującego wykonanie środka wychowawczego wszczyna postępowanie o zmianę środka wychowawczego.

Oddział 4

Nadzór odpowiedzialny rodziców albo opiekuna nieletniego

Art. 154. 1. Oddanie nieletniego pod nadzór odpowiedzialny rodziców albo opiekuna nieletniego następuje przez zobowiązanie rodziców albo opiekuna do roztoczenia wzmożonej pieczy nad nieletnim oraz do składania sądowi rodzinnemu okresowych sprawozdań z zachowywania się nieletniego.

2. Sprawozdania, o których mowa w ust. 1, powinny zawierać informacje o zachowywaniu się nieletniego i zmianach w tym zakresie w stosunku do okresu sprzed orzeczenia środka wychowawczego, a w szczególności jego stosunku do obowiązków, w tym nałożonych na niego przez sąd rodzinny na podstawie art. 7 pkt 2, trybu życia oraz funkcjonowania w środowisku.

3. Jeżeli nieletni nie pozostaje pod pieczą obojga rodziców, nadzór odpowiedzialny wykonuje ten z nich, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje.

Oddział 5

Czynności kuratora sądowego oraz nadzór organizacji społecznej, pracodawcy albo osoby godnej zaufania

Art. 155. 1. Kurator sądowy organizuje i prowadzi działania mające na celu pomoc nieletniemu w zmianie nagannych zachowań i postaw, w kierunku postaw społecznie pożądanych.

2. Kurator sądowy:

1) sprawuje nadzór nad nieletnim;
2) kontroluje wykonywanie środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 albo środka, o którym mowa art. 18 ust. 1 – gdy wynika to z postanowienia sądu rodzinnego;

3) organizuje i kontroluje wykonywanie przez nieletniego zobowiązania do wykonania prac społecznych.

3. Do zakresu działania kuratora sądowego należy w szczególności:

1) kontrolowanie zachowania nieletniego w okresie sprawowania nadzoru kuratora sądowego;
2) nawiązanie i utrzymywanie kontaktu z nieletnim, jego rodzicami lub opiekunem;
3) wzywanie nieletniego, jego rodziców lub opiekuna do stawienia się w siedzibie zespołu kuratorskiej służby sądowej;
4) odwiedzanie osób, których dotyczy postępowanie, w miejscu ich zamieszkania lub pobytu;
5) żądanie niezbędnych informacji i wyjaśnień od nieletniego, jego rodziców lub opiekuna oraz udostępniania przez nich niezbędnej dokumentacji;
6) nawiązanie i utrzymywanie kontaktu z rodziną, szkołą, środowiskiem lub pracodawcą nieletniego;
7) współdziałanie z właściwymi organizacjami i instytucjami w zakresie poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego oraz w zakresie nauki i zatrudnienia nieletniego;
8) przeglądanie akt sądowych i sporządzanie z nich odpisów lub kopii;
9) zaznajamianie się z innymi niezbędnymi źródłami informacji o nieletnim;
10) przeprowadzanie wywiadów środowiskowych;
11) zasięganie i gromadzenie niezbędnych informacji o nieletnim i jego środowisku od Policji, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego, placówek oświatowych, w tym oświatowo-wychowawczych, pracodawców, organizacji i instytucji oraz współpraca z tymi podmiotami;
12) zwracanie się do pokrzywdzonych oraz innych podmiotów o informacje o sposobie, zakresie i terminie realizacji zobowiązań do określonego postępowania nałożonych na nieletniego lub zobowiązań nałożonych na rodziców albo opiekuna nieletniego;
13) podejmowanie, na zarządzenie sędziego rodzinnego, innych czynności niezbędnych dla prawidłowego wykonywania środków wychowawczych;
14) składanie wniosków o zmianę lub uchylenie zastosowanego wobec nieletniego środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 2;
15) składanie wniosków o zmianę lub uchylenie środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 5, lub którego wykonywanie kurator sądowy kontroluje;

16) składanie wniosku o zarządzenie umieszczenia w zakładzie poprawczym nieletniego, wobec którego w okresie próby zastosowano środek wychowawczy, o którym mowa w art. 7 pkt 5, lub którego wykonywanie kurator sądowy kontroluje;
17) składanie wniosków o zmianę lub uchylenie środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1, którego wykonywanie kurator sądowy kontroluje;
18) udział w posiedzeniach dotyczących nieletniego, wobec którego zastosowano środek wychowawczy, o którym mowa w art. 7 pkt 5, lub którego wykonywanie kurator sądowy kontroluje;
19) pozyskiwanie, w miarę możliwości, podmiotów, na rzecz których nieletni mogą wykonywać prace społeczne.

Art. 156. 1. Zawodowy kurator sądowy sprawuje osobiście nadzór w sprawach trudnych lub wymagających niezwłocznego podjęcia czynności.

2. Zawodowy kurator sądowy kontroluje osobiście wykonywanie środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2, w sprawach trudnych lub wymagających niezwłocznego podjęcia czynności.

Art. 157. 1. Kurator sądowy, któremu powierzono sprawowanie nadzoru nad nieletnim, lub który został zobowiązany do kontrolowania wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2, powinien niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni, nawiązać kontakt z nieletnim, jego rodzicami lub opiekunem i poinformować ich o prawach i obowiązkach wynikających z zastosowanych środków wychowawczych.

2. Kurator sądowy jest obowiązany do składania sądowi rodzinnemu okresowych sprawozdań z przebiegu nadzoru oraz sprawozdań z kontrolowania wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2.

3. Kurator sądowy, któremu powierzono sprawowanie nadzoru nad nieletnim lub który został zobowiązany do kontrolowania wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2, ma obowiązek niezwłocznego zawiadomienia sądu rodzinnego o zdarzeniach, które mogą wymagać ingerencji tego sądu, w szczególności na podstawie ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359), oraz o podejrzeniu dopuszczenia się przez nieletniego czynu zabronionego lub o innym rażącym naruszeniu przez niego porządku prawnego.

Art. 158. Nieletni, wobec którego zastosowano nadzór kuratora sądowego, nadzór organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, pracodawcy albo osoby godnej zaufania jest obowiązany przestrzegać obowiązków związanych z nadzorem.

Art. 159. 1. Organizacja społeczna, w tym organizacja pozarządowa, której powierzono sprawowanie nadzoru nad nieletnim, jest obowiązana w szczególności do:

1) niezwłocznego wyznaczenia przedstawiciela do wykonywania czynności związanych z nadzorem oraz udzielania mu pomocy w prawidłowym ich wykonywaniu;
2) utrzymywania, przez wyznaczonego przedstawiciela, niezbędnych kontaktów z sądem rodzinnym i – w razie potrzeby – z zawodowym kuratorem sądowym;
3) zapewnienia, aby wyznaczony przedstawiciel wykonywał prawidłowo powierzone mu czynności związane z nadzorem oraz składał sądowi rodzinnemu okresowe sprawozdania z przebiegu nadzoru.

2. Do pracodawcy, któremu powierzono sprawowanie nadzoru nad nieletnim, ust. 1 stosuje się.

3. Do przedstawiciela organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, przedstawiciela pracodawcy oraz osoby godnej zaufania, którym powierzono sprawowanie nadzoru nad nieletnim, art. 155 ust. 1, art. 155 ust. 2 pkt 1, art. 155 ust. 3 pkt 1–9, 11, 13–16 i 18 oraz art. 157 stosuje się.

Art. 160. 1. Sędzia rodzinny przyznaje, na wniosek przedstawiciela organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, pracodawcy lub osoby godnej zaufania, którym powierzono sprawowanie nadzoru nad nieletnim, miesięczny ryczałt z tytułu zwrotu kosztów ponoszonych w związku ze sprawowanym nadzorem, płatny do 20. dnia każdego miesiąca.

2. Ryczałt za sprawowanie jednego nadzoru wynosi od 2% do 4% kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa.

Art. 161. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy sposób i warunki sprawowania nadzoru nad nieletnimi przez kuratorów sądowych, szczegółowy sposób i warunki kontrolowania przez kuratorów sądowych wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 i środka, o którym mowa art. 18 ust. 1, szczegółowy sposób i warunki organizowania i kontrolowania przez kuratorów sądowych wykonywania przez nieletnich zobowiązań do wykonania prac społecznych, szczegółowy sposób i warunki sprawowania nadzoru nad nieletnimi przez organizacje społeczne, w tym

organizacje pozarządowe, pracodawców i osoby godne zaufania oraz tryb wyznaczania przedstawicieli przez sprawujące nadzór nad nieletnimi organizacje społeczne, w tym organizacje pozarządowe i pracodawców, mając na uwadze konieczność zapewnienia doboru właściwych metod oddziaływania wychowawczego wobec nieletnich, prawidłowe wypełnianie obowiązków przez nieletnich, ich rodziców albo opiekunów oraz sprawnego wykonywania orzeczeń.

Oddział 6

Ośrodki kuratorskie

Art. 162. Ośrodek kuratorski prowadzi działalność wychowawczą, resocjalizacyjną, terapeutyczną, profilaktyczną i kontrolną, zmierzając do zmiany postaw nieletnich w kierunku społecznie pożądanym, zapewniającym prawidłowy rozwój ich osobowości.

Art. 163. Ośrodek kuratorski, nie rzadziej niż co 6 miesięcy lub na żądanie sądu rodzinnego, sporządza pisemne sprawozdania o każdym nieletnim z wykonywania wobec niego środka wychowawczego w postaci skierowania do ośrodka kuratorskiego.

Art. 164. 1. Prezes sądu okręgowego tworzy i znosi ośrodek kuratorski w obszarze właściwości sądu okręgowego na wniosek prezesa sądu rejonowego, po zasięgnięciu opinii kuratora okręgowego.

2. Ośrodki kuratorskie tworzy się przy sądach rejonowych. Przy sądzie rejonowym może być utworzony więcej niż jeden ośrodek kuratorski.

3. Działalność ośrodka kuratorskiego jest finansowana ze środków budżetu sądu rejonowego, z wydzielonych na ten cel środków finansowych.

Art. 165. Zadania ośrodka kuratorskiego są realizowane przez kierownika ośrodka kuratorskiego, zawodowych i społecznych kuratorów sądowych, specjalistów lub inne osoby wspierające działalność ośrodka.

Art. 166. 1. Prezes sądu rejonowego powołuje kierownika ośrodka kuratorskiego po zasięgnięciu opinii kuratora okręgowego.

2. Kierownikiem ośrodka kuratorskiego może zostać w szczególności zawodowy kurator rodzinny, z co najmniej trzyletnim stażem pracy w tym charakterze, wyróżniający się zdolnościami organizacyjnymi.

3. W przypadku, gdy nie jest możliwe powołanie kierownika ośrodka kuratorskiego spośród zawodowych kuratorów rodzinnych, prezes sądu rejonowego powołuje kierownika

ośrodka kuratorskiego spośród zawodowych kuratorów dla dorosłych, z co najmniej trzyletnim stażem pracy w tym charakterze, wyróżniających się zdolnościami organizacyjnymi.

Art. 167. 1. Prezes sądu rejonowego odwołuje kierownika ośrodka kuratorskiego w przypadku złożenia przez niego rezygnacji.

2. Prezes sądu rejonowego może odwołać kierownika ośrodka kuratorskiego:

1) na wniosek kuratora okręgowego;
2) z własnej inicjatywy, po zasięgnięciu opinii kuratora okręgowego.

Art. 168. Do obowiązków kierownika ośrodka kuratorskiego należy:

1) organizowanie i koordynowanie pracy ośrodka;
2) sporządzanie i przedstawianie prezesowi sądu rejonowego do zatwierdzenia:
   a) rocznych planów pracy ośrodka,
   b) sprawozdań z rocznej działalności ośrodka,
   c) propozycji planowanych rocznych kosztów w zakresie działalności ośrodka;
3) prowadzenie bieżących rozliczeń środków wydatkowanych na działalność ośrodka;
4) opiniowanie kandydatów do realizacji zadań w ośrodku;
5) prowadzenie dokumentacji ośrodka;
6) zapewnienie nieletnim bezpiecznych warunków pobytu w ośrodku;
7) opracowywanie harmonogramu prowadzenia zajęć w ośrodku;
8) prowadzenie zajęć z nieletnimi;
9) współpraca z organizacjami społecznymi, w tym organizacjami pozarządowymi, pracodawcami albo osobami godnymi zaufania sprawującymi nadzór nad nieletnim;
10) współpraca z kuratorem sądowym sprawującym nadzór nad nieletnim;
11) współpraca ze szkołą, do której nieletni uczęszcza;
12) składanie sądowi rodzinnemu sprawozdań, o których mowa w art. 163;
13) niezwłoczne zawiadamianie sądu rodzinnego o nieskuteczności środka wychowawczego w postaci skierowania do ośrodka kuratorskiego;
14) wykonywanie innych czynności wynikających z działalności ośrodka.

Art. 169. Kierownik ośrodka kuratorskiego może:

1) przyznać nieletniemu nagrodę ze środków finansowych przeznaczonych na działalność ośrodka;
2) zwolnić nieletniego z obowiązku obecności w ośrodku w określonych dniach albo godzinach;

3) utrzymywać kontakt z nieletnim i jego rodzicami lub opiekunem w jego miejscu zamieszkania lub pobytu;
4) współpracować z instytucjami państwowymi i samorządowymi oraz organizacjami społecznymi, w tym organizacjami pozarządowymi, w celu realizacji zadań w zakresie oddziaływań na nieletnich;
5) składać wnioski o zmianę lub uchylenie środka wychowawczego w postaci skierowania do ośrodka kuratorskiego.

Art. 170. 1. Prezes sądu rejonowego, na wniosek kierownika ośrodka kuratorskiego, kieruje do realizacji zadań w ośrodku kuratorskim zawodowego kuratora sądowego.

2. Prezes sądu rejonowego zwalnia z realizacji zadań w ośrodku kuratorskim kuratora, o którym mowa w ust. 1:
1) w przypadku złożenia przez niego rezygnacji;
2) na wniosek kierownika ośrodka kuratorskiego;
3) po zasięgnięciu opinii kierownika ośrodka kuratorskiego.

3. Osoby niebędące zawodowymi kuratorami sądowymi realizują zadania w ośrodku kuratorskim na podstawie umowy zawartej z dyrektorem sądu rejonowego.

Art. 171. Do obowiązków zawodowego kuratora sądowego, o którym mowa w art. 170 ust. 1, należy:
1) prowadzenie zajęć z nieletnimi;
2) dokumentowanie przebiegu pracy z nieletnimi;
3) sporządzanie na polecenie kierownika ośrodka kuratorskiego sprawozdań, o których mowa w art. 163;
4) wykonywanie na polecenie kierownika ośrodka kuratorskiego innych czynności wynikających z działalności ośrodka.

Art. 172. 1. Nadzór nad działalnością ośrodka kuratorskiego sprawuje:
1) prezes sądu okręgowego przez kuratora okręgowego;
2) prezes sądu rejonowego;
3) dyrektor sądu rejonowego w zakresie wydatkowania środków finansowych przeznaczonych na działalność ośrodka.

2. Zwierzchni nadzór nad działalnością ośrodków kuratorskich sprawuje Minister Sprawiedliwości przez sędziów i kuratorów sądowych delegowanych do Ministerstwa Sprawiedliwości.

3. Osoby wyznaczone do sprawowania nadzoru nad ośrodkiem kuratorskim mają prawo:

1) wstępu, w każdym czasie, na teren nadzorowanego ośrodka;
2) przeglądania dokumentów;
3) żądania wyjaśnień od osób realizujących zadania w ośrodku.

4. Nadzór, o którym mowa w ust. 1 i 2, sprawuje się w szczególności przez:

1) przeprowadzanie wizytacji obejmujących całokształt działalności ośrodka; w przypadku nadzoru prezesa sądu okręgowego wizytacje przeprowadza się co najmniej raz w roku;
2) przeprowadzanie lustracji wybranych zakresów działalności ośrodka;
3) wydawanie zaleceń powizytacyjnych lub polustracyjnych oraz kontrolowanie prawidłowości i terminowości ich realizacji;
4) podejmowanie w miarę potrzeby innych czynności i decyzji zmierzających do usunięcia uchybień i zapobieżenia ich powstawaniu.

Art. 173. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy sposób funkcjonowania i organizacji ośrodków kuratorskich, tryb sprawowania nadzoru nad ośrodkami kuratorskimi oraz sposób dokumentowania tego nadzoru oraz wzór aktu utworzenia i zniesienia ośrodka kuratorskiego, mając na uwadze konieczność zapewnienia doboru właściwych metod oddziaływania wychowawczego wobec nieletnich, przestrzegania praw nieletnich, sprawnego i prawidłowego wykonywania orzeczeń oraz skutecznego eliminowania stwierdzonych uchybień.

Oddział 7

Skierowanie do organizacji lub instytucji

Art. 174. Organizacja społeczna, w tym organizacja pozarządowa lub instytucja, do której skierowano nieletniego, nie rzadziej niż co 6 miesięcy lub na żądanie sądu rodzinnego, sporządza pisemne sprawozdania o nieletnim z wykonywania wobec niego środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 6.

Art. 175. 1. Organizacja społeczna, w tym organizacja pozarządowa lub instytucja, do której skierowano nieletniego, jest obowiązana w szczególności do:

1) niezwłocznego wyznaczenia przedstawiciela do wykonywania czynności związanych z wykonywaniem środka wychowawczego oraz udzielania mu pomocy w prawidłowym ich wykonywaniu;
2) utrzymywania, przez wyznaczonego przedstawiciela, niezbędnych kontaktów z sądem rodzinnym i – w razie potrzeby – z zawodowym kuratorem sądowym;

3) zapewnienia, aby wyznaczony przedstawiciel wykonywał prawidłowo powierzone mu czynności związane z wykonywaniem środka wychowawczego oraz składał sądowi rodzinnemu sprawozdania, o których mowa w art. 174.

2. Do przedstawiciela organizacji lub instytucji, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, stosuje się art. 168 pkt 9–13.

Oddział 8

Umieszczenie w rodzinie zastępczej zawodowej

Art. 176. Do wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 9, przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej stosuje się.

Oddział 9

Umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym

Art. 177. 1. Środek wychowawczy, o którym mowa w art. 7 pkt 10, wykonuje się w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. Rodzaje młodzieżowych ośrodków wychowawczych określają przepisy wydane na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r.– Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082 oraz z 2022 r. poz. 655).

2. W celu zapewnienia sprawności postępowania w zakresie kierowania nieletnich do młodzieżowych ośrodków wychowawczych oraz przenoszenia i zwalniania nieletnich z tych ośrodków w zakresie wymiany informacji przy wykorzystaniu systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. z 2021 r. poz. 2070), ośrodki oraz organy prowadzące ośrodki współpracują z komisją do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego.

Art. 178. 1. W celu zapewnienia właściwego wykonania środka wychowawczego w postaci umieszczenia nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, Minister Sprawiedliwości powołuje komisję do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego.

2. Członkiem komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego może być osoba, która:

1) posiada obywatelstwo polskie, obywatelstwo innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu

(EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej albo obywatelstwo innego państwa, jeżeli na podstawie przepisów prawa Unii Europejskiej przysługuje jej prawo podjęcia zatrudnienia lub samozatrudnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach określonych w tych przepisach;

2) korzysta w pełni z praw publicznych;

3) nie była prawomocnie skazana za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe;

4) posiada wykształcenie wyższe lub wykształcenie wyższe zawodowe.

3. Do zadań komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego należy:

1) wydawanie skierowania do odpowiedniego młodzieżowego ośrodka wychowawczego;

2) analiza dostępnej dokumentacji, w zakresie koniecznym do wydania skierowania;

3) analiza informacji o liczbie dostępnych miejsc w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych;

4) analiza realizacji zadań młodzieżowego ośrodka wychowawczego w oparciu o wyniki kontroli prowadzonych w trybie nadzoru pedagogicznego oraz informacje o wydarzeniach nadzwyczajnych, które wystąpiły w młodzieżowym ośrodku wychowawczym.

4. Wskazując odpowiedni dla nieletniego młodzieżowy ośrodek wychowawczy komisja do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego bierze pod uwagę:

1) poziom rozwoju intelektualnego nieletniego;

2) stan zdrowia oraz uzależnienie nieletniego;

3) możliwość kontynuowania nauki w danej placówce na kolejnym etapie edukacyjnym, a także perspektywę ukończenia danego etapu edukacyjnego przed osiągnięciem pełnoletności;

4) wyniki dotychczasowego przebiegu procesu resocjalizacji;

5) szczególne wskazania do postępowania resocjalizacyjnego;

6) miejsce zamieszkania albo pobytu nieletniego.

5. Za udział w posiedzeniu komisji, o której mowa w ust. 1, jej członkom przysługuje zwrot kosztów przejazdu na posiedzenia komisji na zasadach określonych w przepisach dotyczących podróży służbowych na terenie kraju.

Art. 179. 1. Po przyjęciu do młodzieżowego ośrodka wychowawczego niezwłocznie:

1) zapoznaje się nieletniego z prawami i obowiązkami oraz zasadami pobytu w ośrodku oraz poucza o terminie i sposobie składania zażalenia, o którym mowa w art. 107 ust. 1 pkt 21;
2) można poddać nieletniego kontroli pobieżnej, a w uzasadnionych przypadkach kontroli osobistej;
3) w uzasadnionych przypadkach można poddać nieletniego badaniu na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej;
4) przeprowadza się z nieletnim rozmowę wstępną;
5) można poddać nieletniego badaniom osobopoznawczym;
6) można poddać nieletniego obserwacji psychologicznej lub pedagogicznej;
7) można umieścić nieletniego w izbie adaptacyjnej.

2. Nieletni przyjęty do młodzieżowego ośrodka wychowawczego przekazuje do depozytu dokumenty stwierdzające tożsamość, środki pieniężne, przedmioty wartościowe oraz przedmioty, których nie może posiadać w ośrodku.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się do nieletniego przeniesionego z innego młodzieżowego ośrodka wychowawczego.

4. Przepisy ust. 1 pkt 2–3 i 5–7 oraz ust. 2 stosuje się do nieletniego po ucieczce z młodzieżowego ośrodka wychowawczego lub nieusprawiedliwionym niepowrocie z pobytu poza ośrodkiem, o którym mowa w art. 180 ust. 1.

5. Do kontroli pobieżnej i kontroli osobistej nieletniego art. 119 ust. 2–5 i 7–11 oraz przepisy wydane na podstawie art. 119 ust. 12 stosuje się. Do badania na obecność w organizmie nieletniego substancji psychoaktywnej art. 120 ust. 2–10 oraz przepisy wydane na podstawie art. 120 ust. 11 stosuje się.

Art. 180. 1. Nieletni umieszczony w młodzieżowym ośrodku wychowawczym może czasowo opuścić ośrodek w przypadku:

1) udzielenia urlopu za zgodą sędziego rodzinnego;
2) udzielenia przepustki przez dyrektora ośrodka;
3) uczęszczania, za zgodą sędziego rodzinnego, do szkoły funkcjonującej poza ośrodkiem;
4) uczęszczania na praktyczną naukę zawodu w związku z realizacją obowiązku nauki.

2. W każdym czasie sędzia rodzinny może zastrzec, że udzielenie przepustki, o której mowa w ust. 1 pkt 2, wymaga jego zgody.

3. Czasowe opuszczenie ośrodka w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, przez nieletniego, wobec którego toczy się postępowanie w związku z dopuszczeniem się czynu zabronionego, wymaga zgody organu prowadzącego postępowanie.

4. Czasowe opuszczenie ośrodka w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, przez nieletniego będącego wychowankiem placówki opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej albo rodzinnego domu dziecka, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w celu pobytu w tej placówce, rodzinie lub rodzinnym domu dziecka wymaga porozumienia odpowiednio z dyrektorem placówki opiekuńczo-wychowawczej, dyrektorem regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, rodziną zastępczą zawodową, rodziną zastępczą niezawodową albo prowadzącym rodzinny dom dziecka.

Art. 181. 1. Przeniesienie nieletniego do innego młodzieżowego ośrodka wychowawczego może nastąpić w uzasadnionych przypadkach mających znaczenie dla skuteczności procesu wychowawczego na wniosek dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego, nieletniego, jego rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

2. Przeniesienie nieletniej matki do domu matki i dziecka, o którym mowa w art. 135 ust. 2, następuje na wniosek nieletniej.

Art. 182. 1. Nieletniemu umieszczonemu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym zapewnia się warunki niezbędne do nauki, wychowania, resocjalizacji i terapii, w tym warunki bezpiecznego pobytu.

2. W przypadku stwierdzenia w trybie nadzoru pedagogicznego uchybień w zakresie, o którym mowa w art. 55 ust. 2 pkt 5 i 6 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r.– Prawo oświatowe, organ nadzoru pedagogicznego zawiadamia o stwierdzonych uchybieniach organ prowadzący ośrodek, komisję do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego oraz właściwy sąd rodzinny, który sprawuje nadzór nad wykonywaniem orzeczeń o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym.

3. W przypadku, o którym mowa w ust. 2, komisja do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego może podjąć decyzję o wstrzymaniu wskazań miejsc dla nieletnich do ośrodka, w którym stwierdzono uchybienia, do czasu ich usunięcia.

4. Jeżeli dyrektor młodzieżowego ośrodka wychowawczego nie usunie stwierdzonych w trybie nadzoru pedagogicznego uchybień w zakresie, o którym mowa w art. 55 ust. 2 pkt 5 i 6 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, kurator oświaty, we współpracy z komisją do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego, podejmuje

działania związane z przenoszeniem nieletnich do innych ośrodków zapewniających warunki niezbędne do nauki, wychowania, resocjalizacji i terapii, w tym warunki bezpiecznego pobytu, o których mowa w ust. 1.

Art. 183. Pracownicy młodzieżowego ośrodka wychowawczego w sposób określony w zakresie obowiązków, w szczególności:

1) prowadzą obserwację zachowania nieletnich w ośrodku;
2) nadzorują oraz kontrolują zachowanie nieletnich;
3) przeprowadzają i przewożą nieletnich;
4) przeciwdziałają wydarzeniom nadzwyczajnym;
5) sprawdzają dokumenty oraz tożsamość osób uprawnionych do wejścia na teren ośrodka i do wyjścia z terenu ośrodka;
6) informują dyrektora ośrodka o sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa i wykonują jego polecenia.

Art. 184. W szczególnie uzasadnionym przypadku, na pisemny wniosek nieletniego, który ukończył 18 lat, zwalnianego z młodzieżowego ośrodka wychowawczego, dyrektor ośrodka może wyrazić zgodę na jego pozostanie w ośrodku na czas określony, nie dłuższy niż do ukończenia szkoły, do której uczęszcza.

Art. 185. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb kierowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z młodzieżowych ośrodków wychowawczych, tryb powoływania i odwoływania członków komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego, jej skład, sposób działania i sposób obsługi administracyjno-biurowej, mając na uwadze konieczność zapewnienia prawidłowego i sprawnego wykonywania orzeczeń oraz konieczność zapewnienia prawidłowej realizacji zadań komisji.

Oddział 10

Umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym

Art. 186. 1. Środek wychowawczy, o którym mowa w art. 7 pkt 11, wykonuje się w okręgowym ośrodku wychowawczym:

1) przeznaczonym dla nieletnich w normie intelektualnej;
2) przeznaczonym dla nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną.

2. Okręgowy ośrodek wychowawczy, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, jest przeznaczony dla nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim oraz dla nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym.

3. Komórka organizacyjna Ministerstwa Sprawiedliwości wykonująca zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego Ministra Sprawiedliwości nad okręgowymi ośrodkami wychowawczymi kieruje nieletniego do odpowiedniego okręgowego ośrodka wychowawczego na podstawie orzeczenia o zastosowaniu środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 11, oraz kompleksowej diagnozy osobowości nieletniego z uwzględnieniem możliwości psychofizycznych oraz indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych nieletniego, a w przypadku nieletniego posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego – także z uwzględnieniem zaleceń zawartych w tym orzeczeniu.

Art. 187. W okręgowych ośrodkach wychowawczych wobec nieletnich realizuje się system wychowawczy:

1) resocjalizacyjny;
2) resocjalizacyjno-rewalidacyjny;
3) resocjalizacyjno-terapeutyczny.

Art. 188. 1. Po przyjęciu do okręgowego ośrodka wychowawczego niezwłocznie:

1) zapoznaje się nieletniego z prawami i obowiązkami oraz zasadami pobytu w ośrodku oraz poucza o terminie i sposobie składania zażalenia, o którym mowa w art. 107 ust. 1 pkt 21;
2) poddaje się nieletniego kontroli osobistej;
3) poddaje się nieletniego badaniu na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej;
4) przeprowadza się z nieletnim rozmowę wstępną;
5) poddaje się nieletniego wstępnym badaniom lekarskim i zabiegom higieniczno-sanitarnym;
6) poddaje się nieletniego badaniom osobopoznawczym;
7) można umieścić nieletniego w izbie adaptacyjnej.

2. Nieletni przyjęty do okręgowego ośrodka wychowawczego przekazuje do depozytu dokumenty stwierdzające tożsamość, środki pieniężne, przedmioty wartościowe oraz przedmioty, których nie może posiadać w ośrodku.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się do nieletniego przeniesionego z innego okręgowego ośrodka wychowawczego.

4. Przepisy ust. 1 pkt 2–3 i 7 oraz ust. 2 stosuje się, a przepis ust. 1 pkt 5 można stosować, do nieletniego po ucieczce z okręgowego ośrodka wychowawczego lub nieusprawiedliwionym niepowrocie z pobytu poza ośrodkiem, o którym mowa w art. 189 ust. 1. Nieletniego można poddać obserwacji psychologicznej lub pedagogicznej.

5. Do kontroli osobistej nieletniego art. 119 ust. 2–5 i 7–11 oraz przepisy wydane na podstawie art. 119 ust. 12 stosuje się. Do badania na obecność w organizmie nieletniego substancji psychoaktywnej art. 120 ust. 2–10 oraz przepisy wydane na podstawie art. 120 ust. 11 stosuje się.

Art. 189. 1. Nieletni umieszczony w okręgowym ośrodku wychowawczym może czasowo opuścić ośrodek w przypadku:

1) udzielenia nagrody, o której mowa w art. 197 ust. 1 pkt 8, 11 lub 12;
2) udzielenia przepustki okolicznościowej, o której mowa w ust. 2;
3) wyrażenia zgody przez dyrektora ośrodka.

2. W przypadku losowym dyrektor ośrodka może udzielić nieletniemu przepustki okolicznościowej na okres do 3 dni.

3. Czasowe opuszczenie ośrodka w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, przez nieletniego, wobec którego toczy się postępowanie w związku dopuszczeniem się czynu zabronionego, wymaga zgody organu prowadzącego postępowanie.

4. Czasowe opuszczenie ośrodka w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, przez nieletniego będącego wychowankiem placówki opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej albo rodzinnego domu dziecka, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w celu pobytu w tej placówce, rodzinie lub rodzinnym domu dziecka wymaga porozumienia odpowiednio z dyrektorem placówki opiekuńczo-wychowawczej, dyrektorem regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, rodziną zastępczą zawodową, rodziną zastępczą niezawodową albo prowadzącym rodzinny dom dziecka.

Art. 190. 1. Nieletni umieszczony w okręgowym ośrodku wychowawczym otrzymuje na własne wydatki kieszonkowe, wypłacane ze środków finansowych przeznaczonych na utrzymanie ośrodka.

2. Wysokość kieszonkowego dla nieletniego wynosi miesięcznie 1,1% kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa.

3. Nieletniemu, którego okres pobytu w ośrodku nie przekracza miesiąca, kieszonkowe przysługuje w wysokości proporcjonalnej do okresu jego pobytu w ośrodku w danym miesiącu.

Art. 191. 1. Przeniesienie nieletniego do innego okręgowego ośrodka wychowawczego tego samego rodzaju może nastąpić ze względów wychowawczych lub organizacyjnych na wniosek sędziego rodzinnego, dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, nieletniego, jego rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

2. Przeniesienie nieletniej matki do domu matki i dziecka, o którym mowa w art. 135 ust. 1, następuje na wniosek nieletniej.

Art. 192. Na żądanie sądu rodzinnego okręgowy ośrodek wychowawczy sporządza opinię psychologiczno-pedagogiczną o nieletnim umieszczonym w ośrodku, obejmującą ocenę procesu resocjalizacji nieletniego i wnioski określające kierunki dalszych oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych lub terapeutycznych.

Art. 193. W szczególnie uzasadnionym przypadku, na pisemny wniosek nieletniego zwalnianego z okręgowego ośrodka wychowawczego, dyrektor ośrodka może wyrazić zgodę na jego pozostanie w ośrodku na czas określony, nie dłuższy niż rok.

Art. 194. Jeżeli nieletni zwalniany z okręgowego ośrodka wychowawczego nie posiada własnych pieniędzy i nie może uzyskać potrzebnej pomocy od rodziców lub opiekuna, lub z innych źródeł, dyrektor ośrodka udziela mu pomocy finansowej lub materialnej w kwocie do wysokości kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa.

Art. 195. 1. Dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego może udzielić nieletniemu umieszczonemu w okręgowym ośrodku wychowawczym nagrody lub zastosować wobec niego środek dyscyplinarny.

2. Udzielenie nagrody i stosowanie środka dyscyplinarnego nie może prowadzić do upokarzającego i poniżającego traktowania nieletniego.

Art. 196. 1. Nagrody udziela się nieletniemu za:

1) właściwą postawę i zachowanie;

2) wyróżniające wykonywanie obowiązków;
3) wzorowe przestrzeganie regulaminu okręgowego ośrodka wychowawczego;
4) bardzo dobre wyniki w nauce albo znaczny wysiłek poniesiony dla uzyskania pozytywnych wyników;
5) osiągnięcia w zakresie działalności społecznej, kulturalnej, oświatowej lub sportowej, a także za inne znaczące osiągnięcia.

2. Nagroda może być również przyznana nieletniemu w celu zachęcenia go do poprawy zachowania.

3. W przypadkach uzasadnionych względami wychowawczymi można udzielić jednorazowo więcej niż jedną nagrodę.

Art. 197. 1. Nagrodą jest:
1) pochwała;
2) list pochwalny do rodziców albo opiekuna nieletniego;
3) list pochwalny do sądu rodzinnego;
4) zezwolenie na rozmowę telefoniczną na koszt okręgowego ośrodka wychowawczego;
5) nagroda rzeczowa lub pieniężna;
6) zgoda na wykonanie przedmiotu lub usługi w warsztatach szkolnych na potrzeby nieletniego;
7) zgoda na skorzystanie z internetu;
8) zgoda na udział w zajęciach kulturalnych, oświatowych lub sportowych organizowanych przez podmioty zewnętrzne poza ośrodkiem;
9) podwyższenie kieszonkowego na okres do 3 miesięcy do wysokości 4,5% kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa;
10) skrócenie lub darowanie uprzednio zastosowanego środka dyscyplinarnego;
11) udzielenie przepustki na okres do 7 dni;
12) udzielenie urlopu w wymiarze do 65 dni w danym roku kalendarzowym.

2. W każdym czasie sędzia rodzinny może zastrzec, że udzielenie nagrody, o której mowa w ust. 1 pkt 11 i 12, wymaga jego zgody.

3. Nieletniemu, wobec którego toczy się postępowanie w związku z dopuszczeniem się czynu zabronionego, nagrody, o której mowa w ust. 1 pkt 4, 7, 8, 11 i 12, udziela się za zgodą organu prowadzącego postępowanie.

Art. 198. 1. Nagroda w postaci przepustki może być udzielona nieletniemu umieszczonemu w okręgowym ośrodku wychowawczym po upływie 1 miesiąca pobytu w ośrodku.

2. Nagroda w postaci urlopu może być udzielona nieletniemu umieszczonemu w okręgowym ośrodku wychowawczym po upływie 2 miesięcy pobytu w ośrodku.

3. Dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego może w przypadkach uzasadnionych wychowawczo, po zasięgnięciu opinii psychologa lub pedagoga i wychowawcy nieletniego, zaliczyć okres pobytu nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym na podstawie art. 44 pkt 6 oraz okres pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich, do okresu uprawniającego do otrzymania nagrody w postaci udzielenia urlopu lub przepustki.

Art. 199. Decyzję o udzieleniu nagrody nieletniemu ze wskazaniem przyczyn jej udzielenia sporządza się na piśmie i podaje do wiadomości nieletniemu oraz włącza do akt osobowych nieletniego.

Art. 200. Jeżeli zostały ujawnione okoliczności wskazujące na to, że nagroda została udzielona nieletniemu niezasadnie, dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego uchyla decyzję o udzieleniu nagrody. Decyzję o uchyleniu nagrody nieletniemu sporządza się na piśmie i podaje do wiadomości nieletniemu, a jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają – również innym osobom i włącza się do akt osobowych nieletniego.

Art. 201. 1. Środek dyscyplinarny stosuje się w przypadku:

1) niewykonywania obowiązków wynikających z ustawy lub regulaminu okręgowego ośrodka wychowawczego;
2) zachowania godzącego w dobro innych osób;
3) ucieczki z ośrodka lub nieusprawiedliwionego niepowrotu z pobytu poza ośrodkiem, o którym mowa w art. 189 ust. 1.

2. Za jedno przewinienie stosuje się jeden środek dyscyplinarny. W przypadku gdy nieletni popełnił więcej przewinień, stosuje się jeden środek dyscyplinarny odpowiednio surowszy.

3. Przy stosowaniu środka dyscyplinarnego uwzględnia się w szczególności rodzaj i okoliczności zachowania nieletniego, jego stosunek do tego zachowania, dotychczasową postawę, cechy osobowości i stan zdrowia nieletniego.

4. Środek dyscyplinarny stosuje się niezwłocznie.

Art. 202. 1. Środkiem dyscyplinarnym jest:

1) upomnienie;
2) nagana;
3) zawiadomienie rodziców albo opiekuna nieletniego o niewłaściwym zachowaniu nieletniego;
4) zawiadomienie sądu rodzinnego o niewłaściwym zachowaniu nieletniego;
5) cofnięcie zezwolenia albo nieudzielanie zezwolenia na rozmowy telefoniczne na koszt okręgowego ośrodka wychowawczego na okres do 1 miesiąca, z wyjątkiem rozmów z rodzicami albo opiekunem nieletniego;
6) cofnięcie zgody na skorzystanie z internetu na okres do 1 miesiąca;
7) cofnięcie zgody albo nieudzielanie zgody na udział w zajęciach kulturalnych, oświatowych lub sportowych organizowanych przez podmioty zewnętrzne poza okręgowym ośrodkiem wychowawczym na okres do 1 miesiąca.

2. W przypadku ucieczki z okręgowego ośrodka wychowawczego lub nieusprawiedliwionego niepowrotu z pobytu poza ośrodkiem, o którym mowa w art. 189 ust. 1, środkiem dyscyplinarnym jest również nieudzielanie nagrody, o której mowa w art. 197 ust. 1 pkt 11 lub 12, przez okres nie dłuższy niż 3 miesiące.

Art. 203. 1. Przed zastosowaniem środka dyscyplinarnego dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego albo upoważniony przez niego pracownik pedagogiczny przyjmuje od nieletniego wyjaśnienia i uzyskuje stanowisko psychologa lub pedagoga z zespołu pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

2. Decyzję o zastosowaniu środka dyscyplinarnego ze wskazaniem przyczyn jego zastosowania sporządza się na piśmie i podaje się do wiadomości nieletniemu wraz z pouczeniem o prawie do złożenia skargi do sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad ośrodkiem oraz włącza się do akt osobowych nieletniego. Sędzia rodzinny sprawujący nadzór nad okręgowym ośrodkiem wychowawczym może uchylić decyzję dyrektora ośrodka.

Art. 204. 1. Jeżeli zostały ujawnione okoliczności wskazujące na to, że środek dyscyplinarny został zastosowany niezasadnie, dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego uchyla decyzję o zastosowaniu środka dyscyplinarnego.

2. W przypadkach uzasadnionych względami wychowawczymi, w szczególności jeżeli nieletni przeprosił pokrzywdzonego oraz naprawił szkodę, można zawiesić wykonanie środka dyscyplinarnego na okres do 1 miesiąca, zamienić go na inny, skrócić lub darować.

3. Jeżeli w okresie zawieszenia wykonania środka dyscyplinarnego nieletni dopuścił się ponownie przewinienia, zawieszony środek dyscyplinarny podlega wykonaniu, chyba że dyrektor ośrodka, ze względów wychowawczych, postanowi inaczej.

4. Decyzję o uchyleniu, zawieszeniu, zamianie, skróceniu lub darowaniu środka dyscyplinarnego sporządza się na piśmie i podaje się do wiadomości nieletniemu, a jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają – również innym osobom i włącza się do akt osobowych nieletniego.

Art. 205. 1. Nieletni umieszczony w okręgowym ośrodku wychowawczym odbywa praktyczną naukę zawodu w formie zajęć praktycznych organizowaną w warsztatach szkolnych prowadzonych przez szkołę działającą w okręgowym ośrodku wychowawczym.

2. Nieletni umieszczony w okręgowym ośrodku wychowawczym odbywa zajęcia przysposobienia do pracy w formie przyuczenia do wykonywania określonej pracy organizowane w szkole działającej w okręgowym ośrodku wychowawczym.

Art. 206. 1. W okręgowych ośrodkach wychowawczych może być organizowane kształcenie ustawiczne.

2. W celu organizowania nieletnim pracy sprzyjającej zdobywaniu kwalifikacji zawodowych, przy okręgowych ośrodkach wychowawczych mogą działać stowarzyszenia, fundacje, spółdzielnie socjalne lub inne podmioty, których celem statutowym jest aktywizacja zawodowa lub pomoc w readaptacji społecznej nieletnich.

Art. 207. Nieletni umieszczony w okręgowym ośrodku wychowawczym może zostać zatrudniony poza ośrodkiem, za zgodą dyrektora ośrodka, na zasadach określonych w przepisach prawa pracy. Dyrektor ośrodka zawiadamia sąd rodziny o zatrudnieniu nieletniego poza okręgowym ośrodkiem wychowawczym.

Art. 208. Do czasu pracy nieletniego stosuje się art. 202 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1320 oraz z 2021 r. poz. 1162 oraz z 2022 r. poz. 655), zwanej dalej „Kodeksem pracy”.

Art. 209. 1. Należność nieletniego za pracę ustala się według zasad wynagradzania pracowników za pracę tego rodzaju, którą wykonuje nieletni.

2. Za prace porządkowe wykonywane przez nieletniego na rzecz okręgowego ośrodka wychowawczego w wymiarze nieprzekraczającym 30 godzin miesięcznie nieletniemu nie przysługuje wynagrodzenie.

3. Za wykonywane prace nieodpłatne, o których mowa w ust. 2, mogą być nieletniemu udzielane nagrody.

4. Za prace porządkowe na rzecz ośrodka nie uznaje się czynności związanych z utrzymywaniem czystości i porządku w pomieszczeniach, w których nieletni przebywa, prac wykonywanych w ramach praktycznej nauki zawodu, zajęć przysposobienia do pracy oraz kształcenia ustawicznego.

Art. 210. Okresy pracy wykonywanej przez nieletniego w trakcie wykonywania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym, z wyjątkiem prac, o których mowa w art. 209 ust. 2, wlicza się do okresu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze.

Art. 211. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z okręgowych ośrodków wychowawczych, szczegółowe warunki pobytu nieletnich w tych ośrodkach, formę i zakres porozumienia dyrektora ośrodka z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należą, dotyczącego uczestniczenia przez nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystaniu przez nich z posług religijnych oraz sposób realizacji tego porozumienia, mając na uwadze konieczność zapewnienia skuteczności oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych wobec nieletnich, właściwych warunków pobytu nieletnich w ośrodkach, przestrzegania praw nieletnich oraz sprawnego wykonywania orzeczeń.

Rozdział 5

Wykonywanie środka leczniczego

Art. 212. Środek leczniczy wykonuje się w zakładzie leczniczym dysponującym warunkami:

1) podstawowego zabezpieczenia;
2) wzmocnionego zabezpieczenia;
3) maksymalnego zabezpieczenia.

Art. 213. Zakład leczniczy dysponujący warunkami podstawowego zabezpieczenia jest przeznaczony dla nieletnich, wobec których nie stwierdza się potrzeby zastosowania zabezpieczeń, o których mowa w art. 214 i art. 215.

Art. 214. Zakład leczniczy dysponujący warunkami wzmocnionego zabezpieczenia jest przeznaczony dla nieletnich:

1) których zachowania zagrażające życiu lub zdrowiu własnemu lub innych osób lub powodujące niszczenie mienia nie będą mogły być opanowane w zakładzie leczniczym dysponującym warunkami podstawowego zabezpieczenia;
2) jeżeli nie jest możliwe zapobieżenie ich samowolnemu oddaleniu się z zakładu leczniczego dysponującego warunkami podstawowego zabezpieczenia, a mogą oni stwarzać znaczne zagrożenie poza tym zakładem.

Art. 215. Zakład leczniczy dysponujący warunkami maksymalnego zabezpieczenia jest przeznaczony dla nieletnich:

1) których powtarzające się zachowania zagrażające życiu lub zdrowiu własnemu lub innych osób lub powodujące niszczenie mienia nie będą mogły być opanowane w zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego zabezpieczenia;
2) jeżeli nie jest możliwe zapobieżenie ich samowolnemu oddaleniu się z zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego zabezpieczenia, a mogą oni stwarzać znaczne zagrożenie poza tym zakładem.

Art. 216. 1. W celu zapewnienia właściwego miejsca wykonywania środka leczniczego, minister właściwy do spraw zdrowia powołuje komisję do spraw środka leczniczego dla nieletnich.

2. Członkiem komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich może być osoba, która:

1) posiada obywatelstwo polskie, obywatelstwo innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej albo obywatelstwo innego państwa, jeżeli na podstawie przepisów prawa Unii Europejskiej przysługuje jej prawo podjęcia zatrudnienia lub samozatrudnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach określonych w tych przepisach;
2) korzysta w pełni z praw publicznych;
3) nie była prawomocnie skazana za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe;
4) posiada wykształcenie wyższe lub wykształcenie wyższe zawodowe.

3. Do zadań komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich należy:

1) wydawanie opinii dla właściwych sądów;

2) analiza dostępnej dokumentacji, w tym dokumentacji medycznej, w zakresie, o którym mowa w pkt 1;
3) analiza informacji o liczbie dostępnych miejsc w zakładach leczniczych przeznaczonych do wykonywania środka leczniczego;
4) wizytacja i ocena zakładów leczniczych przeznaczonych do wykonywania środka leczniczego.

4. W opinii, o której mowa w ust. 3 pkt 1, komisja do spraw środka leczniczego dla nieletnich wskazuje odpowiedni dla nieletniego zakład leczniczy, uwzględniając zakres świadczeń opieki zdrowotnej udzielanych w danym zakładzie oraz warunki zabezpieczenia, o których mowa w art. 212. Opinia zawiera uzasadnienie.

5. Wskazując odpowiedni dla nieletniego zakład leczniczy komisja do spraw środka leczniczego dla nieletnich bierze pod uwagę:
1) stan zdrowia psychicznego, fizycznego i somatycznego nieletniego;
2) uzależnienie nieletniego;
3) związek pomiędzy zaburzeniami psychicznymi a zachowaniami niebezpiecznymi;
4) przebieg i wyniki dotychczasowego leczenia lub rehabilitacji;
5) szczególne wskazania do postępowania leczniczego lub rehabilitacyjnego;
6) miejsce zamieszkania albo pobytu nieletniego, chyba że ze względów zdrowotnych lub organizacyjnych nie jest to możliwe.

6. Za sporządzenie opinii, o której mowa w ust. 3 pkt 1, członkom komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich przysługuje wynagrodzenie oraz zwrot poniesionych przez nich niezbędnych wydatków na zasadach określonych w art. 89 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Członkowie komisji mają prawo do zwrotu kosztów przejazdu na posiedzenia komisji lub w celu wizytacji zakładu leczniczego na zasadach określonych w przepisach dotyczących podróży służbowych na terenie kraju.

Art. 217. Po otrzymaniu opinii komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich, sąd rodzinny określa rodzaj zakładu leczniczego oraz miejsce wykonywania środka leczniczego. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

Art. 218. 1. Po określeniu rodzaju zakładu leczniczego, sędzia rodzinny poleca doprowadzenie albo przewóz nieletniego do określonego zakładu leczniczego.

2. Sędzia rodzinny może zezwolić rodzicom albo opiekunowi nieletniego na jego doprowadzenie do określonego zakładu leczniczego. W innym przypadku przewóz nieletniego

do określonego zakładu leczniczego zapewnia na polecenie sędziego rodzinnego zakład leczniczy, w którym ma być wykonywany środek leczniczy. W uzasadnionych przypadkach w razie potrzeby sędzia rodzinny może polecić doprowadzenie nieletniego do określonego zakładu leczniczego przez Policję przy zapewnieniu przez kierownika zakładu leczniczego transportu sanitarnego odpowiadającego wymaganiom określonym dla zespołu ratownictwa medycznego, po powiadomieniu go przez Policję o miejscu, dniu oraz godzinie planowanego transportu.

Art. 219. Po otrzymaniu zawiadomienia o przyjęciu nieletniego do zakładu leczniczego, sąd rodzinny przekazuje sprawę w zakresie wykonywania środka leczniczego sądowi rodzinnemu, o którym mowa art. 91 ust. 2. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym. Na postanowienie nie przysługuje zażalenie.

Art. 220. 1. Kierownik zakładu leczniczego, nie rzadziej niż co 6 miesięcy, przesyła do sądu rodzinnego opinię o stanie zdrowia nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym i o postępach w leczeniu.

2. Kierownik zakładu leczniczego niezwłocznie przesyła do sądu rodzinnego opinię, o której mowa w ust. 1, jeżeli uzna, że w związku ze zmianą stanu zdrowia nieletniego jego dalsze pozostawanie w zakładzie leczniczym nie jest konieczne.

3. Sąd rodzinny może w każdym czasie żądać opinii, o której mowa w ust. 1.

4. Sąd rodzinny, nie rzadziej niż co 6 miesięcy, a w przypadku, o którym mowa w ust. 2 – niezwłocznie, orzeka w przedmiocie dalszego pobytu nieletniego w zakładzie leczniczym.

5. Na wniosek nieletniego sąd rodzinny zarządza doprowadzenie nieletniego na posiedzenie w sprawie, o której mowa w ust. 4, chyba że z uwagi na stan zdrowia nieletniego jego udział w posiedzeniu byłby niewskazany, albo sąd uzna za wystarczającą obecność obrońcy i złożenie przez nieletniego oświadczenia na piśmie. Nieletniego poucza się o prawie złożenia wniosku o doprowadzenie na posiedzenie oraz złożenia oświadczenia na piśmie.

6. W przypadku gdy dalsze pozostawanie nieletniego w zakładzie leczniczym nie jest konieczne, postanowienie, o którym mowa w ust. 4, może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

7. Wobec nieletniego zwalnianego z zakładu leczniczego sąd rodzinny stosuje, w razie potrzeby, środki wychowawcze.

8. Po zastosowaniu środka wychowawczego sąd rodzinny przekazuje sprawę właściwemu sądowi rodzinnemu. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym. Na postanowienie nie przysługuje zażalenie.

9. Za sporządzenie opinii, o której mowa w ust. 1, nie przysługuje wynagrodzenie.

Art. 221. 1. Przeniesienie nieletniego do innego zakładu leczniczego dysponującego odpowiednimi zabezpieczeniami oraz odpowiednimi możliwościami leczniczymi lub rehabilitacyjnymi może nastąpić ze względów leczniczych lub rehabilitacyjnych na wniosek kierownika zakładu leczniczego, nieletniego, jego rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktyczne pozostaje, albo opiekuna nieletniego, na podstawie postanowienia sądu rodzinnego. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

2. Do przeniesienia nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym do innego zakładu leczniczego art. 212–219 stosuje się.

Art. 222. O przyjęciu nieletniego do zakładu leczniczego, jak również o każdej zmianie tego zakładu oraz o terminie zwolnienia i zwolnieniu nieletniego z zakładu, kierownik zakładu leczniczego niezwłocznie zawiadamia także komisję do spraw środka leczniczego dla nieletnich.

Art. 223. 1. Po przyjęciu do zakładu leczniczego nieletniego niezwłocznie:

1) poddaje się badaniu lekarskiemu w celu oceny aktualnego stanu zdrowia psychicznego, fizycznego i somatycznego;
2) zapoznaje się z prawami i obowiązkami oraz zasadami pobytu w zakładzie oraz poucza o terminie i sposobie składania zażalenia, o którym mowa w art. 107 ust. 1 pkt 21;
3) poddaje się kontroli pobieżnej, a w uzasadnionych przypadkach kontroli osobistej;
4) poddaje się badaniu na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej;
5) poddaje się zabiegom higieniczno-sanitarnym, jeżeli ich przeprowadzenie zostało zalecone przez osobę wykonującą zawód medyczny.

2. Nieletni przyjęty do zakładu leczniczego przekazuje do depozytu dokumenty stwierdzające tożsamość, środki pieniężne, przedmioty wartościowe oraz przedmioty, których nie może posiadać w zakładzie.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się do nieletniego przeniesionego z innego zakładu leczniczego oraz do nieletniego po ucieczce z zakładu lub nieusprawiedliwionym niepowrocie z pobytu poza zakładem, o którym mowa w art. 227 ust. 1 i art. 228.

4. Do kontroli osobistej nieletniego art. 119 ust. 2–5 i 7–11 oraz przepisy wydane na podstawie art. 119 ust. 12 stosuje się. Do badania na obecność w organizmie nieletniego substancji psychoaktywnej art. 120 ust. 2–5, 8 i 10 oraz przepisy wydane na podstawie art. 120 ust. 11 stosuje się.

Art. 224. Nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym obejmuje się zaplanowanym i zindywidualizowanym postępowaniem, w szczególności leczniczym, psychoterapeutycznym i socjoterapeutycznym oraz rehabilitacyjnym, mającym na celu poprawę stanu zdrowia i zachowania w stopniu umożliwiającym powrót do życia w społeczeństwie i dalsze leczenie w warunkach poza zakładem leczniczym.

Art. 225. Nieletni umieszczony w zakładzie leczniczym ma obowiązek:

1) aktywnego uczestniczenia w postępowaniu, o którym mowa w art. 224;
2) powrotu do zakładu leczniczego po udzieleniu zezwolenia na czasowy pobyt poza tym zakładem lub po udzieleniu przepustki okolicznościowej;
3) przekazywania do depozytu dokumentów stwierdzających tożsamość, środków pieniężnych, przedmiotów wartościowych oraz przedmiotów, których nie może posiadać w zakładzie leczniczym na zasadach określonych w niniejszej w ustawie;
4) poddania się badaniom na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej w przypadkach określonych w niniejszej ustawie;
5) poddania się kontroli pobieżnej lub kontroli osobistej w przypadkach określonych w niniejszej ustawie.

Art. 226. 1. Nieletni umieszczony w zakładzie leczniczym korzysta z własnej odzieży, bielizny i obuwia.

2. Prawo, o którym mowa w ust. 1, może być czasowo ograniczone jeżeli przedmioty, o których mowa w ust. 1, nie nadają się do użytku lub jeżeli ich używanie jest niedopuszczalne ze względów higienicznych albo ze względów bezpieczeństwa. W takim przypadku nieletniego wyposaża się w przedmioty w niezbędnym zakresie.

Art. 227. 1. Nieletniemu umieszczonemu w zakładzie leczniczym, o którym mowa w art. 212 pkt 1, można udzielić zezwolenia na czasowy pobyt poza zakładem pod opieką członka rodziny lub osoby godnej zaufania, jeżeli jest to uzasadnione względami terapeutycznymi lub ważnymi względami rodzinnymi, a niebezpieczeństwo, że nieletni przebywający poza zakładem dopuści się czynu zabronionego lub zagrozi życiu lub zdrowiu własnemu lub innych osób jest nieznaczne.

2. Zezwolenia udziela się na okres nieprzekraczający 3 dni. W szczególnie uzasadnionym przypadku można udzielić zezwolenia na okres nieprzekraczający 7 dni.

3. Zezwolenia udziela kierownik zakładu leczniczego po uzyskaniu opinii lekarza prowadzącego. O udzieleniu zezwolenia kierownik zakładu leczniczego niezwłocznie informuje sąd rodzinny oraz rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

4. Udzielenie zezwolenia nieletniemu, wobec którego toczy się postępowanie w związku dopuszczeniem się czynu zabronionego, wymaga zgody organu prowadzącego postępowanie.

5. Jeżeli nieletni nie powróci do zakładu z upływem okresu, na który udzielono zezwolenia, sędzia rodzinny niezwłocznie zobowiązuje osobę, o której mowa w ust. 1, rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego do doprowadzenia nieletniego w wyznaczonym terminie do zakładu. Po bezskutecznym upływie wyznaczonego terminu sąd rodziny niezwłocznie zarządza zatrzymanie nieletniego przez Policję oraz doprowadzenie go do zakładu. Nieletniego doprowadza Policja w asyście lekarza, pielęgniarki albo ratownika medycznego. Asysta lekarza, pielęgniarki albo ratownika medycznego przysługuje bezpłatnie w związku z realizacją świadczenia gwarantowanego w określonym zakładzie leczniczym.

6. Nieletniemu, który nie powrócił do zakładu z upływem okresu, na który udzielono zezwolenia, można udzielić ponownego zezwolenia na czasowy pobyt poza zakładem nie wcześniej niż po upływie 3 miesięcy od dnia jego powrotu do zakładu.

Art. 228. W przypadku losowym kierownik zakładu leczniczego może udzielić nieletniemu umieszczonemu w zakładzie leczniczym przepustki okolicznościowej na okres do 3 dni pod opieką członka rodziny lub osoby godnej zaufania. Przepisy art. 227 ust. 3–5 stosuje się.

Art. 229. Posiadaną przez zakład leczniczy dokumentację dotyczącą nieletniego, która nie stanowi dokumentacji medycznej, przechowuje się tak, jak prowadzoną przez ten zakład dokumentację medyczną, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej.

Art. 230. 1. Lekarz podejmuje decyzję o skierowaniu nieletniego do innego zakładu leczniczego właściwego ze względu na stan jego zdrowia, jeżeli u nieletniego, wobec którego wykonywany jest środek leczniczy, przyjmowanego do określonego zakładu leczniczego albo umieszczonego w takim zakładzie, wystąpią zaburzenia pourazowe, powypadkowe lub inne

choroby i odpowiednie do stanu zdrowia nieletniego świadczenia opieki zdrowotnej nie mogą być udzielone w tym zakładzie.

2. W przypadku przyjęcia nieletniego do innego zakładu leczniczego, o którym mowa w ust. 1, kierownik zakładu leczniczego niezwłocznie zawiadamia o tym sąd rodzinny, komisję do spraw środka leczniczego dla nieletnich, rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego oraz informuje o przyczynie podjętej decyzji.

Art. 231. 1. Do wykonywania środka leczniczego oraz do nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym w celu realizacji tego środka, w zakresie nieuregulowanym niniejszą ustawą, stosuje się przepisy ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2021 r. poz. 1119 i 2469 oraz z 2022 r. poz. 24 i 218), ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2020 r. poz. 849 oraz z 2022 r. poz. 64).

2. Nieletniemu zapewnia się warunki do realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki na zasadach określonych w art. 128 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

Art. 232. Minister właściwy do spraw zdrowia w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb umieszczania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z zakładów leczniczych, szczegółowe warunki pobytu nieletnich w tych zakładach oraz warunki zabezpieczenia zakładów leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego i maksymalnego zabezpieczenia, a także tryb powoływania i odwoływania członków komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich, jej skład, sposób działania i sposób postępowania z przekazaną komisji dokumentacją, mając na uwadze konieczność zapewnienia właściwych warunków pobytu nieletnich w zakładach leczniczych, odpowiedniego leczenia, rehabilitacji i postępowania terapeutycznego wobec nieletnich, zapobiegania samowolnemu oddalaniu się nieletnich z zakładu leczniczego oraz przeciwdziałania zachowaniom zagrażającym życiu lub zdrowiu lub powodującym niszczenie mienia, przestrzegania ich praw oraz sprawnego wykonywania orzeczeń, oraz uwzględniając konieczność zapewnienia prawidłowej realizacji zadań komisji i właściwego zabezpieczenia danych i informacji zawartych w dokumentacji dotyczącej nieletnich.

Rozdział 6

Wykonywanie środka poprawczego

Art. 233. Sąd rodzinny, kierując do wykonania orzeczenie o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym, może określić rodzaj zakładu poprawczego, w którym ma być wykonywany ten środek. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

Art. 234. 1. Sąd rodzinny może na czas określony odroczyć lub przerwać wykonywanie środka poprawczego w przypadku choroby nieletniego lub z innych ważnych przyczyn.

2. Sąd rodzinny może odwołać odroczenie lub przerwę wykonywania środka poprawczego w przypadku ustania przyczyny, dla której zostały udzielone, lub gdy nieletni nie korzysta z odroczenia lub przerwy w celu, w jakim zostały udzielone, albo rażąco narusza porządek prawny.

Art. 235. 1. Jeżeli po wydaniu orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym, a przed umieszczeniem go w takim zakładzie albo po upływie okresu odroczenia lub przerwy wykonywania środka poprawczego w zachowaniu nieletniego nastąpiła istotna poprawa, sąd rodzinny może warunkowo odstąpić od wykonania orzeczenia.

2. Wobec nieletniego, o którym mowa w art. 15 ust. 6, przepisu ust. 1 nie stosuje się.

3. Warunkowe odstąpienie od wykonania orzeczenia następuje na okres próby do lat 3; okres próby nie może jednak trwać dłużej niż do ukończenia przez nieletniego 21 lat. W okresie próby sąd rodzinny stosuje wobec nieletniego środki wychowawcze.

4. Jeżeli w okresie próby nieletni dopuścił się czynu karalnego lub jego zachowanie wskazuje na dalszą demoralizację, lub uchyla się od wykonywania środka wychowawczego, sąd rodzinny może odwołać warunkowe odstąpienie od wykonania orzeczenia i zarządzić umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym.

5. W przypadku dopuszczenia się przez nieletniego czynu karalnego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 lub w art. 280 Kodeksu karnego i braku podstaw do rozpoznania sprawy przez sąd właściwy według przepisów Kodeksu postępowania karnego, sąd rodzinny odwołuje warunkowe odstąpienie od wykonania orzeczenia i zarządza umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym.

6. Jeżeli w okresie próby i w ciągu dalszych 3 miesięcy nie nastąpiło odwołanie warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia, orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym z mocy prawa uważa się za niebyłe.

Art. 236. 1. Jeżeli w toku wykonywania środka poprawczego okaże się, że wobec nieletniego należy zastosować środek leczniczy, sąd rodzinny może przerwać wykonywanie środka poprawczego i zastosować środek leczniczy.

2. Przed zwolnieniem nieletniego z zakładu leczniczego sąd rodzinny wykonujący środek leczniczy zawiadamia o tym sąd rodzinny.

Art. 237. 1. Sąd rodzinny może warunkowo zwolnić nieletniego z zakładu poprawczego, jeżeli postępy w jego wychowaniu pozwalają przypuszczać, że po zwolnieniu z zakładu nieletni będzie przestrzegał porządku prawnego i zasad współżycia społecznego.

2. Warunkowe zwolnienie z zakładu nie może nastąpić wcześniej niż po upływie 6 miesięcy od umieszczenia nieletniego w zakładzie; do okresu tego sąd może zaliczyć okres pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich.

3. Warunkowe zwolnienie z zakładu poprawczego następuje na okres próby do lat 3; okres próby nie może jednak trwać dłużej niż do ukończenia przez nieletniego 21 lat, a w wobec nieletniego, o którym mowa w art. 15 ust. 6 – niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat. W okresie próby sąd rodzinny stosuje wobec nieletniego środki wychowawcze.

4. Jeżeli w okresie próby nieletni dopuścił się czynu karalnego lub jego zachowanie wskazuje na dalszą demoralizację, lub uchyla się od wykonywania środka wychowawczego, sąd rodzinny może odwołać warunkowe zwolnienie i zarządzić umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym.

5. W przypadku dopuszczenia się przez nieletniego czynu karalnego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 lub w art. 280 Kodeksu karnego i braku podstaw do rozpoznania sprawy przez sąd właściwy według przepisów Kodeksu postępowania karnego, sąd rodzinny odwołuje warunkowe zwolnienie i zarządza umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym.

6. Jeżeli w okresie próby i w ciągu dalszych 3 miesięcy nie nastąpiło odwołanie warunkowego zwolnienia, orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym z mocy prawa uważa się za niebyłe.

7. Przepisu ust. 1 nie stosuje się przez okres roku od dnia ponownego umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym orzeczonego na podstawie ust. 5.

8. Ponowny wniosek o warunkowe zwolnienie z zakładu poprawczego, złożony przez nieletniego, jego rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego, przed upływem 6 miesięcy od wydania postanowienia o

odmowie warunkowego zwolnienia, sąd rodzinny pozostawia bez rozpoznania. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

Art. 238. 1. Wobec nieletniego, o którym mowa w art. 15 ust. 6 pkt 1, sąd rodzinny orzeka o:

1) wykonywaniu środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, do ukończenia przez nieletniego określonego wieku, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat, jeżeli dotychczasowe wyniki procesu resocjalizacji nie przyniosły oczekiwanego rezultatu i nieletni nadal wymaga oddziaływań resocjalizacyjnych albo
2) zastosowaniu wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5, do ukończenia przez nieletniego określonego wieku, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat, jeżeli dotychczasowe wyniki procesu resocjalizacji wskazują na potrzebę wsparcia nieletniego w kierunku dalszego nabywania i utrwalania postaw społecznie pożądanych.

2. Postanowienie w przedmiocie, o którym mowa w ust. 1, sąd rodzinny wydaje po przeprowadzeniu rozprawy. Sąd rodzinny wyznacza rozprawę najpóźniej na 6 miesięcy przed ukończeniem przez nieletniego 21 lat.

3. Sąd rodzinny:

1) zwraca się o sporządzenie opinii psychologiczno-pedagogicznej, o której mowa w art. 255;
2) w celu ustalenia danych dotyczących środowiska rodzinnego nieletniego oraz jego możliwości zatrudnienia lub nauki w przypadku opuszczenia zakładu poprawczego zleca kuratorowi sądowemu przeprowadzenie wywiadu środowiskowego;
3) w razie potrzeby uzyskuje opinię o stanie zdrowia psychicznego nieletniego, o której mowa w art. 65 ust. 1;
4) w razie potrzeby uzyskuje opinię biegłego lub biegłych innych specjalności.

Art. 239. 1. W szczególnie uzasadnionym przypadku sąd rodzinny, z urzędu lub na wniosek dyrektora zakładu poprawczego, może orzec wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat środek wychowawczy, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5, do ukończenia przez nieletniego określonego wieku, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat.

2. W szczególnie uzasadnionym przypadku sąd rodzinny, z urzędu lub na wniosek dyrektora zakładu poprawczego, może orzec wobec nieletniego zwalnianego z zakładu

poprawczego po ukończeniu 24 lat środek wychowawczy, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5, do ukończenia przez nieletniego 25 lat.

3. Postanowienie w przedmiocie, o którym mowa w ust. 1 i 2, sąd rodzinny wydaje po przeprowadzeniu rozprawy. Sąd rodzinny wyznacza rozprawę najpóźniej na 6 miesięcy przed ukończeniem przez nieletniego 21 lat albo 24 lat.

4. Sąd rodzinny:

1) zwraca się o sporządzenie opinii psychologiczno-pedagogicznej, o której mowa w art. 255;
2) w celu ustalenia danych dotyczących środowiska rodzinnego nieletniego oraz jego możliwości zatrudnienia lub nauki w przypadku opuszczenia zakładu poprawczego zleca kuratorowi sądowemu przeprowadzenie wywiadu środowiskowego;
3) w razie potrzeby uzyskuje opinię o stanie zdrowia psychicznego nieletniego, o której mowa w art. 65 ust. 1;
4) w razie potrzeby uzyskuje opinię biegłego lub biegłych innych specjalności.

Art. 240. 1. Sąd rodzinny wszczyna postępowanie w sprawie nieletniego, jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie dopuszczenia się przez nieletniego umieszczonego w zakładzie poprawczym przed ukończeniem 17 lat czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. a.

2. W postanowieniu kończącym postępowanie w sprawie, o której mowa w ust. 1, sąd rodzinny stwierdza, czy nieletni dopuścił się czynu karalnego.

3. W przypadku braku podstaw do rozpoznania sprawy przez sąd właściwy według przepisów Kodeksu postępowania karnego i stwierdzenia dopuszczenia się przez nieletniego czynu karalnego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 lub w art. 280 Kodeksu karnego, sąd rodzinny orzeka także w przedmiocie przeniesienia nieletniego do zakładu poprawczego o wzmożonym nadzorze wychowawczym oraz zagrożenia przedłużeniem albo przedłużenia wykonywania środka poprawczego, stosownie do art. 15 ust. 6.

4. Odpis prawomocnego postanowienia, o którym mowa w ust. 2, sąd rodzinny przesyła dyrektorowi zakładu poprawczego w celu zastosowania wobec nieletniego środka dyscyplinarnego.

5. W przypadku, o którym mowa w ust. 3, do czasu prawomocnego zakończenia postępowania nieletniego umieszcza się w schronisku dla nieletnich.

6. Przepisu art. 237 ust. 1 nie stosuje się przez okres roku od dnia przeniesienia nieletniego do zakładu poprawczego o wzmożonym nadzorze wychowawczym orzeczonego na podstawie ust. 3.

Art. 241. Jeżeli nieletni, wobec którego orzeczono umieszczenie w zakładzie poprawczym, został skazany na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, wykonuje się karę pozbawienia wolności. Sąd rodzinny umarza postępowanie wykonawcze. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

Art. 242. 1. Jeżeli nieletni, wobec którego orzeczono umieszczenie w zakładzie poprawczym, został skazany na karę grzywny, karę ograniczenia wolności, karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania lub karę aresztu, wykonanie tej kary ulega odroczeniu do chwili zwolnienia nieletniego z zakładu poprawczego. Przed zwolnieniem nieletniego z zakładu poprawczego sąd rodzinny orzeka, czy wykonać tę karę, czy odstąpić od jej wykonania. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

2. Do zastępczej kary pozbawienia wolności oraz zastępczej kary aresztu ust. 1 stosuje się.

Art. 243. 1. Środek poprawczy wykonuje się w zakładzie poprawczym:

1) otwartym;
2) półotwartym;
3) zamkniętym;
4) o wzmożonym nadzorze wychowawczym;
5) dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat.

2. Komórka organizacyjna Ministerstwa Sprawiedliwości wykonująca zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego Ministra Sprawiedliwości nad zakładami poprawczymi kieruje nieletniego do odpowiedniego zakładu poprawczego na podstawie orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym oraz kompleksowej diagnozy osobowości nieletniego z uwzględnieniem możliwości psychofizycznych oraz indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych nieletniego, a w przypadku nieletniego posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego – także z uwzględnieniem zaleceń zawartych w tym orzeczeniu, z zastrzeżeniem art. 15 ust. 4 i 5 oraz art. 233.

Art. 244. 1.W zakładach poprawczych wobec nieletnich realizuje się system wychowawczy:

1) resocjalizacyjny;

2) resocjalizacyjno-rewalidacyjny;
3) resocjalizacyjno-terapeutyczny.

2. W zakładzie poprawczym, o którym mowa w art. 243 ust. 1 pkt 5, wobec nieletnich realizuje się system zintegrowanych oddziaływań, mających na celu zmotywowanie nieletniego do współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanych postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego.

Art. 245. Zakład poprawczy otwarty jest przeznaczony dla nieletnich, którzy:
1) wyrażają wolę uczestniczenia w procesie resocjalizacji i których postawa oraz zachowanie w schronisku dla nieletnich za tym przemawia;
2) swoją dotychczasową postawą oraz zachowaniem po orzeczeniu środka poprawczego wskazują na duże prawdopodobieństwo, że będą poddawać się procesowi resocjalizacji;
3) są umieszczeni w innym zakładzie poprawczym, a których postawa, zachowanie lub wskazania zespołu diagnostyczno-korekcyjnego przemawiają za umieszczeniem w tym zakładzie.

Art. 246. Zakład poprawczy półotwarty jest przeznaczony dla nieletnich, którzy:
1) ze względu na czyny karalne, których się dopuścili i niekorzystne zmiany zachowania nie dają podstaw do umieszczenia ich w zakładzie poprawczym otwartym;
2) są umieszczeni w zakładzie poprawczym otwartym, a których postawa oraz zachowanie nie uzasadnia dalszego pobytu w tym zakładzie;
3) są umieszczeni w zakładzie poprawczym zamkniętym albo w zakładzie poprawczym o wzmożonym nadzorze wychowawczym, a których postawa, zachowanie lub wskazania zespołu diagnostyczno-korekcyjnego przemawiają za umieszczeniem w tym zakładzie.

Art. 247. Zakład poprawczy zamknięty jest przeznaczony dla nieletnich, którzy:
1) ze względu na czyny karalne, których się dopuścili i niekorzystne zmiany zachowania nie dają podstaw do umieszczenia ich w zakładzie poprawczym otwartym albo zakładzie poprawczym półotwartym;
2) swoją postawą lub zachowaniem podczas pobytu w schronisku dla nieletnich lub w zakładzie poprawczym innego rodzaju przemawiają za umieszczeniem ich w tym zakładzie, lub co najmniej dwukrotnie uciekali ze schroniska dla nieletnich lub z zakładów poprawczych innego rodzaju.

Art. 248. 1. Zakład poprawczy o wzmożonym nadzorze wychowawczym jest przeznaczony dla nieletnich, którzy:

1) ukończyli 16 lat, a w wyjątkowych przypadkach 15 lat i wymagają wzmożonych oddziaływań wychowawczych lub terapeutycznych lub
2) dopuścili się czynu karalnego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 lub w art. 280 Kodeksu karnego.

2. Umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym o wzmożonym nadzorze wychowawczym następuje na podstawie orzeczenia sądu.

Art. 249. Zakład poprawczy dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat, jest przeznaczony dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat i sąd rodzinny orzekł, że środek poprawczy będzie wykonywany po ukończeniu przez nieletniego 21 lat.

Art. 250. 1. Nieletniego, który przebywał w aresztach śledczych lub zakładach karnych, umieszcza się w zakładzie poprawczym półotwartym, zakładzie poprawczym zamkniętym albo zakładzie poprawczym o wzmożonym nadzorze wychowawczym, chyba że szczególne względy resocjalizacyjne, postawa lub zachowanie nieletniego lub wskazania zespołu diagnostycznego, zespołu diagnostyczno-korekcyjnego albo opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów przemawiają za umieszczeniem nieletniego w zakładzie poprawczym otwartym.

2. Nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 lub w art. 280 Kodeksu karnego, umieszcza się w zakładzie poprawczym o wzmożonym nadzorze wychowawczym, chyba że szczególne względy resocjalizacyjne, postawa lub zachowanie nieletniego lub wskazania zespołu diagnostycznego, zespołu diagnostyczno-korekcyjnego albo opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów przemawiają za umieszczeniem nieletniego w zakładzie poprawczym zamkniętym, zakładzie poprawczym półotwartym albo w zakładzie poprawczym otwartym.

Art. 251. 1. Po przyjęciu do zakładu poprawczego nieletniego niezwłocznie:
1) zapoznaje się z prawami i obowiązkami oraz zasadami pobytu w zakładzie oraz poucza o terminie i sposobie składania zażalenia, o którym mowa w art. 107 ust. 1 pkt 21;
2) poddaje się kontroli osobistej;
3) poddaje się badaniu na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej;
4) umieszcza się w izbie adaptacyjnej.

2. Nieletni przyjęty do zakładu poprawczego przekazuje do depozytu dokumenty stwierdzające tożsamość, środki pieniężne, przedmioty wartościowe oraz przedmioty, których nie może posiadać w zakładzie.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się do nieletniego przeniesionego z innego zakładu poprawczego.

4. Przepisy ust. 1 pkt 2 i 3 oraz ust. 2 stosuje się do nieletniego po ucieczce z zakładu poprawczego lub nieusprawiedliwionym niepowrocie z pobytu poza zakładem, o którym mowa w art. 252 ust. 1. Nieletniego można umieścić w izbie adaptacyjnej.

5. Do kontroli osobistej nieletniego art. 119 ust. 2–5 i 7–11 oraz przepisy wydane na podstawie art. 119 ust. 12 stosuje się. Do badania na obecność w organizmie nieletniego substancji psychoaktywnej art. 120 ust. 2–10 oraz przepisy wydane na podstawie art. 120 ust. 11 stosuje się .

Art. 252. 1. Nieletni umieszczony w zakładzie poprawczym może czasowo opuścić zakład w przypadku:

1) udzielenia nagrody, o której mowa w art. 260 ust. 1 pkt 8, 11 lub 12;
2) udzielenia przepustki okolicznościowej, o której mowa w ust. 2;
3) wyrażenia zgody przez dyrektora zakładu.

2. W przypadku losowym dyrektor zakładu może udzielić nieletniemu przepustki okolicznościowej na okres do 3 dni. W uzasadnionym przypadku dyrektor zakładu może podjąć decyzję o korzystaniu przez nieletniego z przepustki okolicznościowej pod opieką pracownika zakładu.

3. Czasowe opuszczenie zakładu w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, przez nieletniego, wobec którego toczy się postępowanie w związku z dopuszczeniem się czynu zabronionego, wymaga zgody organu prowadzącego postępowanie.

4. Czasowe opuszczenie zakładu w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, przez nieletniego będącego wychowankiem placówki opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej albo rodzinnego domu dziecka, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w celu pobytu w tej placówce, rodzinie lub rodzinnym domu dziecka wymaga porozumienia odpowiednio z dyrektorem placówki opiekuńczo-wychowawczej, dyrektorem regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, rodziną zastępczą zawodową, rodziną zastępczą niezawodową albo prowadzącym rodzinny dom dziecka.

Art. 253. 1. Nieletni umieszczony w zakładzie poprawczym otrzymuje na własne wydatki kieszonkowe, wypłacane ze środków finansowych przeznaczonych na utrzymanie zakładu.

2. Wysokość kieszonkowego dla nieletniego wynosi miesięcznie 1,1% kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa.

3. Nieletniemu, którego okres pobytu w zakładzie nie przekracza miesiąca, kieszonkowe przysługuje w wysokości proporcjonalnej do okresu jego pobytu w zakładzie w danym miesiącu.

Art. 254. 1. Przeniesienie nieletniego do innego zakładu poprawczego może nastąpić ze względów wychowawczych lub organizacyjnych na wniosek sędziego rodzinnego, dyrektora zakładu poprawczego, nieletniego, jego rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

2. Przeniesienie nieletniej matki do domu matki i dziecka, o którym mowa w art. 135 ust. 1, następuje na wniosek nieletniej.

3. Przeniesienie nieletniego do zakładu poprawczego innego rodzaju następuje na podstawie postanowienia sądu rodzinnego:

1) w przypadkach, o których mowa w art. 15 ust. 4 i 5 oraz art. 233;
2) w przypadku przeniesienia do zakładu poprawczego o wzmożonym nadzorze wychowawczym.

4. Przeniesienie nieletniego do zakładu poprawczego, dla nieletnich którzy ukończyli 21 lat, następuje po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, w przypadku gdy sąd rodzinny orzekł, że środek poprawczy będzie wykonywany po ukończeniu przez nieletniego 21 lat.

5. Jeżeli w przypadkach, o których mowa w ust. 3, ze względu na szczególne okoliczności jest konieczne natychmiastowe przeniesienie nieletniego, sąd rodzinny wydaje postanowienie w terminie 3 dni.

6. Postanowienie, o którym mowa w ust. 3 i 5, może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

Art. 255. Na żądanie sądu rodzinnego zakład poprawczy sporządza opinię psychologiczno-pedagogiczną o nieletnim umieszczonym w zakładzie, obejmującą ocenę procesu resocjalizacji nieletniego i wnioski określające kierunki dalszych oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych lub terapeutycznych.

Art. 256. W szczególnie uzasadnionym przypadku, na pisemny wniosek nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego, dyrektor zakładu może wyrazić zgodę na jego pozostanie w zakładzie na czas określony, nie dłuższy niż rok. Przepisu nie stosuje się w przypadku wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat.

Art. 257. Jeżeli nieletni zwalniany z zakładu poprawczego nie posiada własnych pieniędzy i nie może uzyskać potrzebnej pomocy od rodziców lub opiekuna, lub z innych źródeł, dyrektor zakładu udziela mu pomocy finansowej lub materialnej w kwocie do wysokości kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa.

Art. 258. 1. Dyrektor zakładu poprawczego może udzielić nieletniemu umieszczonemu w zakładzie poprawczym nagrody lub zastosować wobec niego środek dyscyplinarny.

2. Udzielenie nagrody i stosowanie środka dyscyplinarnego nie może prowadzić do upokarzającego i poniżającego traktowania nieletniego.

Art. 259. 1. Nagrody udziela się nieletniemu za:

1) właściwą postawę i zachowanie;
2) wyróżniające wykonywanie obowiązków;
3) wzorowe przestrzeganie regulaminu zakładu poprawczego;
4) bardzo dobre wyniki w nauce albo znaczny wysiłek poniesiony dla uzyskania pozytywnych wyników;
5) osiągnięcia w zakresie działalności społecznej, kulturalnej, oświatowej lub sportowej, a także za inne znaczące osiągnięcia.

2. Nagroda może być również przyznana nieletniemu w celu zachęcenia go do poprawy zachowania.

3. W przypadkach uzasadnionych względami wychowawczymi można udzielić jednorazowo więcej niż jedną nagrodę.

Art. 260. 1. Nagrodą jest:

1) pochwała;
2) list pochwalny do rodziców albo opiekuna nieletniego;
3) list pochwalny do sądu rodzinnego;
4) zezwolenie na rozmowę telefoniczną na koszt zakładu poprawczego;
5) nagroda rzeczowa lub pieniężna;

6) zgoda na wykonanie przedmiotu lub usługi w warsztatach szkolnych na potrzeby nieletniego;
7) zgoda na skorzystanie z internetu;
8) zgoda na udział w zajęciach kulturalnych, oświatowych lub sportowych organizowanych przez podmioty zewnętrzne poza zakładem;
9) podwyższenie kieszonkowego na okres do 3 miesięcy do wysokości 4,5% kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa;
10) skrócenie lub darowanie uprzednio zastosowanego środka dyscyplinarnego;
11) udzielenie przepustki na okres do 5 dni;
12) udzielenie urlopu.

2. W każdym czasie sędzia rodzinny może zastrzec, że udzielenie nagrody, o której mowa w ust. 1 pkt 11 i 12, wymaga jego zgody.

3. Nieletniemu, wobec którego toczy się postępowanie w związku dopuszczeniem się czynu zabronionego, nagrody, o której mowa w ust. 1 pkt 4, 7, 8, 11 i 12, udziela się za zgodą organu prowadzącego postępowanie.

Art. 261. 1. Nagroda w postaci przepustki może być udzielona nieletniemu umieszczonemu w zakładzie poprawczym:
1) otwartym – po upływie 2 miesięcy pobytu w zakładzie;
2) półotwartym – po upływie 3 miesięcy pobytu w zakładzie;
3) zamkniętym – po upływie 4 miesięcy pobytu w zakładzie;
4) o wzmożonym nadzorze wychowawczym – po upływie 5 miesięcy pobytu w zakładzie;
5) dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat – po upływie 6 miesięcy pobytu w zakładzie.

2. Nagroda w postaci urlopu, w danym roku kalendarzowym, może być udzielona nieletniemu umieszczonemu w zakładzie poprawczym:
1) otwartym – po upływie 2 miesięcy pobytu w zakładzie, w wymiarze do 65 dni;
2) półotwartym – po upływie 3 miesięcy pobytu w zakładzie, w wymiarze do 55 dni;
3) zamkniętym – po upływie 4 miesięcy pobytu w zakładzie, w wymiarze do 30 dni;
4) o wzmożonym nadzorze wychowawczym – po upływie 6 miesięcy pobytu w zakładzie, w wymiarze do 21 dni,
5) dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat – po upływie 6 miesięcy pobytu w zakładzie, w wymiarze do 26 dni.

3. W zakładach poprawczych zamkniętych i o wzmożonym nadzorze wychowawczym wymiar pierwszego urlopu nie może być dłuższy niż 7 dni.

4. Dyrektor zakładu poprawczego może w przypadkach uzasadnionych wychowawczo, po zasięgnięciu opinii psychologa lub pedagoga i wychowawcy nieletniego, zaliczyć okres pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich do okresu uprawniającego do otrzymania nagrody w postaci udzielenia urlopu lub przepustki.

Art. 262. Decyzję o udzieleniu nagrody nieletniemu ze wskazaniem przyczyn jej udzielenia sporządza się na piśmie i podaje do wiadomości nieletniemu oraz włącza do akt osobowych nieletniego.

Art. 263. Jeżeli zostały ujawnione okoliczności wskazujące na to, że nagroda została udzielona nieletniemu niezasadnie, dyrektor zakładu poprawczego uchyla decyzję o udzieleniu nagrody. Decyzję o uchyleniu nagrody nieletniemu sporządza się na piśmie i podaje do wiadomości nieletniemu, a jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają – również innym osobom i włącza się do akt osobowych nieletniego.

Art. 264. 1. Środek dyscyplinarny stosuje się w przypadku:

1) niewykonywania obowiązków wynikających z ustawy lub regulaminu zakładu poprawczego;
2) zachowania godzącego w dobro innych osób;
3) ucieczki z zakładu lub nieusprawiedliwionego niepowrotu z pobytu poza zakładem, o którym mowa w art. 252 ust. 1.

2. Za jedno przewinienie stosuje się jeden środek dyscyplinarny. W przypadku gdy nieletni popełnił więcej przewinień, stosuje się jeden środek dyscyplinarny odpowiednio surowszy.

3. Przy stosowaniu środka dyscyplinarnego uwzględnia się w szczególności rodzaj i okoliczności zachowania nieletniego, jego stosunek do tego zachowania, dotychczasową postawę, cechy osobowości i stan zdrowia nieletniego.

4. Środek dyscyplinarny stosuje się niezwłocznie.

Art. 265. 1. Środkiem dyscyplinarnym jest:

1) upomnienie;
2) nagana;
3) zawiadomienie rodziców albo opiekuna nieletniego o niewłaściwym zachowaniu nieletniego;

4) zawiadomienie sądu rodzinnego o niewłaściwym zachowaniu nieletniego;
5) cofnięcie zezwolenia albo nieudzielanie zezwolenia na rozmowy telefoniczne na koszt zakładu poprawczego na okres do 1 miesiąca, z wyjątkiem rozmów z rodzicami albo opiekunem nieletniego;
6) obniżenie kieszonkowego, nie więcej niż do 0,5% kwoty bazowej ustalonej dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa, na okres do 3 miesięcy;
7) cofnięcie zgody na skorzystanie z internetu na okres do 3 miesięcy;
8) cofnięcie zgody albo nieudzielanie zgody na udział w zajęciach kulturalnych, oświatowych lub sportowych organizowanych przez podmioty zewnętrzne poza zakładem poprawczym na okres do 3 miesięcy.

2. W przypadku ucieczki z zakładu poprawczego lub nieusprawiedliwionego niepowrotu z pobytu poza zakładem, o którym mowa w art. 252 ust. 1, środkiem dyscyplinarnym jest również nieudzielanie nagrody, o której mowa w art. 260 ust. 1 pkt 11 lub 12, przez okres nie dłuższy niż 5 miesięcy.

Art. 266. 1. Przed zastosowaniem środka dyscyplinarnego dyrektor zakładu poprawczego albo upoważniony przez niego pracownik pedagogiczny przyjmuje od nieletniego wyjaśnienia i uzyskuje stanowisko psychologa lub pedagoga z zespołu diagnostyczno-korekcyjnego.

2. Decyzję o zastosowaniu środka dyscyplinarnego ze wskazaniem przyczyn jego zastosowania sporządza się na piśmie i podaje się do wiadomości nieletniemu wraz z pouczeniem o prawie do złożenia skargi do sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad zakładem oraz włącza się do akt osobowych nieletniego. Sędzia rodzinny sprawujący nadzór nad zakładem poprawczym może uchylić decyzję dyrektora zakładu.

Art. 267. 1. Jeżeli zostały ujawnione okoliczności wskazujące na to, że środek dyscyplinarny został zastosowany niezasadnie, dyrektor zakładu poprawczego uchyla decyzję o zastosowaniu środka dyscyplinarnego.

2. W przypadkach uzasadnionych względami wychowawczymi, w szczególności jeżeli nieletni przeprosił pokrzywdzonego oraz naprawił szkodę, można zawiesić wykonanie środka dyscyplinarnego na okres do 3 miesięcy, zamienić go na inny, skrócić lub darować.

3. Jeżeli w okresie zawieszenia wykonania środka dyscyplinarnego nieletni dopuścił się ponownie przewinienia, zawieszony środek dyscyplinarny podlega wykonaniu, chyba że dyrektor zakładu, ze względów wychowawczych, postanowi inaczej.

4. Decyzję o uchyleniu, zawieszeniu, zamianie, skróceniu lub darowaniu środka dyscyplinarnego sporządza się na piśmie i podaje się do wiadomości nieletniemu, a jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają – również innym osobom i włącza się do akt osobowych nieletniego.

Art. 268. 1. Nieletni umieszczony w zakładzie poprawczym odbywa praktyczną naukę zawodu w formie zajęć praktycznych organizowaną w warsztatach szkolnych prowadzonych przez szkołę działającą w zakładzie poprawczym.

2. Nieletni umieszczony w zakładzie poprawczym odbywa zajęcia przysposobienia do pracy w formie przyuczenia do wykonywania określonej pracy organizowane w szkole działającej w zakładzie poprawczym.

Art. 269. 1. W zakładach poprawczych może być organizowane kształcenie ustawiczne.

2. W celu organizowania nieletnim pracy sprzyjającej zdobywaniu kwalifikacji zawodowych, przy zakładach poprawczych mogą działać stowarzyszenia, fundacje, spółdzielnie socjalne lub inne podmioty, których celem statutowym jest aktywizacja zawodowa lub pomoc w readaptacji społecznej nieletnich.

Art. 270. Nieletni umieszczony w zakładzie poprawczym może zostać zatrudniony poza zakładem, za zgodą dyrektora zakładu, na zasadach określonych w przepisach prawa pracy. Dyrektor zakładu zawiadamia sąd rodziny o zatrudnieniu nieletniego poza zakładem poprawczym.

Art. 271. Do czasu pracy nieletniego stosuje się art. 202 Kodeksu pracy.

Art. 272. 1. Należność nieletniego za pracę ustala się według zasad wynagradzania pracowników za pracę tego rodzaju, którą wykonuje nieletni.

2. Za prace porządkowe wykonywane przez nieletniego na rzecz zakładu poprawczego w wymiarze nieprzekraczającym 30 godzin miesięcznie nieletniemu nie przysługuje wynagrodzenie.

3. Za wykonywane prace nieodpłatne, o których mowa w ust. 2, mogą być nieletniemu udzielane nagrody.

4. Za prace porządkowe na rzecz zakładu nie uznaje się czynności związanych z utrzymywaniem czystości i porządku w pomieszczeniach, w których nieletni przebywa, prac wykonywanych w ramach praktycznej nauki zawodu, zajęć przysposabiania do pracy oraz kształcenia ustawicznego.

Art. 273. Okresy pracy wykonywanej przez nieletniego w trakcie wykonywania środka poprawczego, z wyjątkiem prac, o których mowa w art. 272 ust. 2, wlicza się do okresu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze.

Art. 274. 1. Dyrektor zakładu poprawczego może umieścić nieletniego na czas określony poza zakładem poprawczym, jeżeli przemawiają za tym:

1) względy wychowawcze, a w szczególności możliwość zdobycia wykształcenia, zawodu, a także niezbędnych kwalifikacji lub uprawnień,
2) możliwość podjęcia zatrudnienia,
3) potrzeba specjalistycznego leczenia,
4) szczególne względy rodzinne

– a ocena zachowania nieletniego wskazuje, że będzie możliwe roztoczenie nad nim skutecznego nadzoru.

2. Wobec nieletniego, o którym mowa w art. 15 ust. 6, przepisu ust. 1 nie stosuje się.

3. Przed umieszczeniem nieletniego poza zakładem dyrektor zakładu występuje do sądu rodzinnego o zlecenie przeprowadzenia wywiadu środowiskowego. We wniosku dyrektor zakładu może wystąpić o zlecenie przeprowadzenia wywiadu środowiskowego pracownikom pedagogicznym młodzieżowych ośrodków wychowawczych, okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych lub schronisk dla nieletnich na podstawie art. 62 ust. 2 pkt 2.

4. Dyrektor zakładu może przedłużyć pobyt nieletniego poza zakładem poprawczym na dalszy czas określony, jeżeli istnieją przyczyny, o których mowa w ust. 1, i nieletni realizuje plan pobytu poza zakładem. Przepis ust. 3 stosuje się.

5. O decyzji o umieszczeniu nieletniego poza zakładem lub przedłużeniu pobytu nieletniego poza zakładem, dyrektor zakładu zawiadamia sąd rodzinny. Do wykonania decyzji, o której mowa w ust. 1 lub 4, dyrektor zakładu może przystąpić po zaakceptowaniu jej przez sąd rodzinny. Sąd zajmuje stanowisko w terminie 7 dni od dnia otrzymania decyzji dyrektora. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

6. Dyrektor zakładu może w każdym czasie odwołać decyzję o umieszczeniu nieletniego poza zakładem lub o przedłużeniu pobytu nieletniego poza zakładem, jeżeli ustały przyczyny, o których mowa w ust. 1, lub nieletni nie realizuje planu pobytu poza zakładem. O odwołaniu decyzji dyrektor zakładu zawiadamia sąd rodzinny**.**

7. Sąd rodzinny może w każdym czasie uchylić decyzję dyrektora zakładu o umieszczeniu nieletniego poza zakładem lub o przedłużeniu pobytu nieletniego poza zakładem. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

8. Jeżeli w trakcie pobytu nieletniego poza zakładem nastąpiło warunkowe zwolnienie nieletniego z zakładu poprawczego, umieszczenie nieletniego poza zakładem ustaje z mocy prawa.

Art. 275. 1. Nieletni umieszczony poza zakładem poprawczym jest nadal wychowankiem tego zakładu. Zakład roztacza nad nim nadzór.

2. W ramach nadzoru, o którym mowa w ust. 1, dyrektor zakładu poprawczego lub upoważniony przez niego pracownik pedagogiczny, będący opiekunem nieletniego podczas pobytu poza zakładem poprawczym, w szczególności:

1) sporządza plan pobytu nieletniego poza zakładem;
2) utrzymuje kontakt z nieletnim oraz udziela mu niezbędnej pomocy w postaci informacji i wskazówek w rozwiązywaniu problemów życiowych;
3) nawiązuje i utrzymuje, w razie potrzeby, kontakt z rodziną albo opiekunem nieletniego;
4) nawiązuje, w razie potrzeby, kontakt z organizacjami społecznymi, w tym organizacjami pozarządowymi, których celem jest pomoc w readaptacji społecznej nieletnich;
5) zasięga, w razie potrzeby, informacji o nieletnim od Policji w zakresie interwencji w miejscu pobytu nieletniego, instytucji państwowych i samorządowych, placówek oświatowych, a także w miejscu jego zatrudnienia;
6) może wystąpić do sądu rodzinnego o zlecenie przeprowadzenia wywiadu środowiskowego, w tym pracownikom pedagogicznym młodzieżowych ośrodków wychowawczych, okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych lub schronisk dla nieletnich, na podstawie art. 62 ust. 2 pkt 2;
7) prowadzi dokumentację pobytu nieletniego poza zakładem.

3. Nieletni przebywający poza zakładem jest obowiązany do utrzymywania stałego kontaktu z osobą, o której mowa w ust. 2.

4. Po upływie czasu określonego w decyzji o umieszczeniu lub przedłużeniu pobytu nieletniego poza zakładem albo odwołaniu decyzji przez dyrektora, albo uchyleniu decyzji dyrektora przez sąd rodzinny, nieletni ma obowiązek powrócić do zakładu w terminie wyznaczonym przez dyrektora zakładu.

Art. 276. 1. Dyrektor zakładu poprawczego może umieścić nieletniego na czas określony w hostelu, jeżeli jest to uzasadnione prowadzonym procesem usamodzielniania się nieletniego lub przygotowaniem do zwolnienia go z zakładu, a nieletni w czasie pobytu w hostelu podejmie pracę lub naukę.

2. Dyrektor zakładu poprawczego dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat, umieszcza nieletniego w hostelu na 6 miesięcy przed ukończeniem przez nieletniego wieku, do którego sąd rodzinny orzekł o wykonywaniu środka poprawczego, celem przygotowania go do usamodzielnienia się i zwolnienia z zakładu.

3. Wobec nieletniego, o którym mowa w art. 15 ust. 6, przepisu ust. 1 nie stosuje się do ukończenia przez nieletniego 21 lat.

4. Hostel jest jednostką organizacyjną, przeznaczoną dla nieletnich umieszczonych w zakładzie poprawczym, służącą ułatwieniu procesu usamodzielniania nieletnich lub przygotowaniu ich do zwolnienia z zakładu poprawczego, zapewniającą całodobową opiekę wychowawczą i dającą nieletnim możliwość czasowego zamieszkania, w szczególności gdy ich niezwłoczny powrót do środowiska jest niewskazany.

5. Hostel stanowi:

1) dział zakładu poprawczego albo grupę wychowawczą w zakładzie poprawczym albo
2) jednostkę organizacyjną poza zakładem poprawczym, prowadzoną przez organizację pozarządową, której celem działania jest pomoc w readaptacji społecznej nieletnich.

6. O decyzji o umieszczeniu nieletniego w hostelu dyrektor zakładu zawiadamia sąd rodzinny, przedstawiając uzgodnione z nieletnim zasady pobytu w hostelu. Wykonanie decyzji o umieszczeniu nieletniego w hostelu, o którym mowa w ust. 5 pkt 1, następuje po przeniesieniu nieletniego do zakładu poprawczego, w którym utworzono hostel. Do wykonania decyzji o umieszczeniu nieletniego w hostelu, o którym mowa w ust. 5 pkt 2, dyrektor zakładu może przystąpić po zaakceptowaniu jej przez sąd rodzinny. Sąd zajmuje stanowisko w terminie 7 dni od dnia otrzymania decyzji dyrektora. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

7. Dyrektor zakładu poprawczego, o którym mowa w ust. 5 pkt 1, a w przypadku, o którym mowa w ust. 5 pkt 2, dyrektor zakładu poprawczego, z którego nieletni został umieszczony w hostelu, może w każdym czasie odwołać decyzję o umieszczeniu nieletniego w hostelu, jeżeli ustały przyczyny umieszczenia nieletniego w hostelu, nieletni naruszył porządek prawny lub zasady pobytu w hostelu. Z wnioskiem o odwołanie decyzji

o umieszczeniu nieletniego w hostelu może wystąpić kierownik hostelu, o którym mowa w ust. 5 pkt 2. O odwołaniu decyzji dyrektor zakładu zawiadamia sąd rodzinny.

8. Sąd rodzinny może w każdym czasie uchylić decyzję dyrektora zakładu o umieszczeniu nieletniego w hostelu. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

9. Jeżeli w trakcie pobytu nieletniego w hostelu, o którym mowa w ust. 5 pkt 2, nastąpiło warunkowe zwolnienie nieletniego z zakładu poprawczego, umieszczenie nieletniego w hostelu ustaje z mocy prawa.

Art. 277. 1. Nieletni umieszczony w hostelu jest nadal wychowankiem zakładu poprawczego.

2. Dyrektor zakładu poprawczego, z którego nieletni został umieszczony w hostelu o którym mowa w art. 276 ust. 5 pkt 2, sprawuje nadzór nad nieletnim umieszczonym w tym hostelu.

3. Nadzór, o którym mowa w ust. 2, obejmuje kontrolę i ocenę:

1) przestrzegania praw nieletniego;
2) istnienia przyczyn umieszczenia nieletniego w hostelu;
3) wykonywania indywidualnego programu usamodzielniania;
4) prawidłowości dokumentacji dotyczącej nieletniego;
5) zapewnienia nieletniemu warunków bytowych, sanitarnych i opieki zdrowotnej.

4. W celu realizacji zadań, o których mowa w ust. 3, dyrektor zakładu ma prawo:

1) wstępu na teren hostelu, w którym nieletni został umieszczony, w tym do pomieszczeń, w których przebywają nieletni;
2) przeglądania dokumentów;
3) żądania wyjaśnień od kierownika hostelu;
4) przeprowadzania na osobności rozmów z nieletnim oraz badania jego wniosków i skarg.

5. Kierownik hostelu, o którym mowa w art. 276 ust. 5 pkt 2, informuje okresowo sąd rodzinny oraz dyrektora zakładu poprawczego o stopniu realizacji przez nieletniego indywidualnego programu usamodzielniania.

Art. 278. Po upływie czasu określonego w decyzji o umieszczeniu nieletniego w hostelu albo odwołaniu decyzji przez dyrektora zakładu poprawczego, albo uchyleniu decyzji dyrektora zakładu poprawczego przez sąd rodzinny, nieletni jest umieszczany w zakładzie poprawczym, z którego został umieszczony w hostelu. W przypadku, o którym mowa w art.

276 ust. 5 pkt 1, nieletni może zostać umieszczony w zakładzie poprawczym, który prowadzi hostel, jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają.

Art. 279. W szczególnie uzasadnionym przypadku, na pisemny wniosek nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego, dyrektor zakładu poprawczego, o którym mowa w art. 276 ust. 5 pkt 1, albo kierownik hostelu, o którym mowa w art. 276 ust. 5 pkt 2, może wyrazić zgodę na pozostanie nieletniego w hostelu na czas określony, nie dłuższy niż rok. Przepisu nie stosuje się w przypadku wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat.

Art. 280. 1. Nieletni przebywający w hostelu jest obowiązany do częściowego pokrywania wydatków związanych z kosztami utrzymania go w hostelu w wysokości nieprzekraczającej 25% tych wydatków. Wysokość wydatków związanych z kosztami utrzymania nieletnich w hostelu określa dyrektor zakładu poprawczego, o którym mowa w art. 276 ust. 5 pkt 1, albo kierownik hostelu, o którym mowa w art. 276 ust. 5 pkt 2, na podstawie średniej kosztów utrzymania wychowanków tego hostelu, w tym kosztów wyżywienia nieletnich, kosztów ich zakwaterowania oraz wynagrodzenia pracowników zatrudnionych w hostelu, w okresie 6 miesięcy poprzedzających wydanie decyzji określającej wysokość wydatków, a jeżeli obliczenie wydatków za taki okres jest niemożliwe – za maksymalny możliwy do uwzględnienia okres.

2. Nieletniego umieszczonego w hostelu, na jego wniosek, można w całości albo w części zwolnić z obowiązku, o którym mowa w ust. 1, w przypadku gdy poniesienie przez niego wydatków w określonej wysokości jest niemożliwe lub zbyt uciążliwe z uwagi na jego sytuację materialną lub osobistą, w szczególności stan zdrowia, niezawinione niewykonywanie pracy zarobkowej, brak stałych źródeł dochodu lub konieczność łożenia przez nieletniego na utrzymanie innych osób.

Art. 281. Szczegółowe warunki pobytu nieletnich w hostelu, o którym mowa w art. 276 ust. 5 pkt 2, oraz szczegółowy tryb postępowania w przedmiocie decyzji w sprawie określenia wysokości zobowiązania nieletniego do pokrywania wydatków związanych z kosztami utrzymania w tym hostelu określa regulamin organizacyjny hostelu.

Art. 282. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb umieszczania, przyjmowania i zwalniania nieletnich z hosteli, warunki pobytu nieletnich w hostelach, sposób dokumentowania pobytu nieletnich w hostelach oraz sposób opracowywania regulaminów organizacyjnych hosteli prowadzonych przez organizacje pozarządowe, których

celem działania jest pomoc w readaptacji społecznej nieletnich, mając na uwadze konieczność zapewnienia właściwych warunków pobytu nieletnich w hostelach i przestrzegania praw nieletnich.

Art. 283. 1. Na finansowanie lub dofinansowanie wydatków związanych z pobytem nieletnich w hostelu, o którym mowa w art. 276 ust. 5 pkt 2, organizacje pozarządowe mogą otrzymywać środki finansowe w formie dotacji celowej na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 305, z późn. zm.[4)]).

2. Finansowanie pobytu nieletnich w hostelach, o których mowa w art. 276 ust. 5 pkt 2, może odbywać się także z innych źródeł pozyskiwanych przez organizacje pozarządowe, prowadzące hostel.

3. Wysokość środków finansowych, o których mowa w ust. 1, jak również tryb i terminy ich przekazywania określa każdorazowo umowa, o której mowa w art. 151 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, zawarta przez Ministra Sprawiedliwości z przedstawicielem organizacji prowadzącej hostel.

4. Umieszczenie nieletniego w hostelu prowadzonym przez organizację pozarządową, może nastąpić wyłącznie po zawarciu umowy, o której mowa w ust. 3.

Art. 284. 1. W przypadku ucieczki z zakładu poprawczego lub nieusprawiedliwionego niepowrotu z pobytu poza zakładem, o którym mowa w art. 252 ust. 1, przez okres 6 miesięcy od dnia doprowadzenia albo powrotu nieletniego do zakładu, nie stosuje się wobec niego art. 274 ust. 1 lub art. 276 ust. 1.

2. Wobec nieletniego umieszczonego w hostelu, w przypadku nieusprawiedliwionego niepowrotu z pobytu poza zakładem, o którym mowa w art. 252 ust. 1, przez okres 3 miesięcy od dnia doprowadzenia albo powrotu nieletniego do zakładu, nie stosuje się art. 276 ust. 1.

3. W przypadku, o którym mowa w art. 237 ust. 5, przez okres roku od dnia ponownego umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym, nie stosuje się wobec niego art. 274 ust. 1.

4. W przypadku, o którym mowa w art. 240 ust. 3, przez okres roku od dnia przeniesienia nieletniego do zakładu poprawczego o wzmożonym nadzorze wychowawczym, nie stosuje się wobec niego art. 274 ust. 1.

5. Przepisy ust. 1 lub ust. 2 nie wyłączają zastosowania środków dyscyplinarnych.

[4)] Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2021 r. poz. 1236, 1535, 1773, 1927, 1981, 2054 i 2270 oraz z 2022 r. poz. 583 i 655.

Art. 285. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z zakładów poprawczych, szczegółowe warunki pobytu nieletnich w tych zakładach, formę i zakres porozumienia dyrektora zakładu z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należą, dotyczącego uczestniczenia przez nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystaniu przez nich z posług religijnych oraz sposób realizacji tego porozumienia, szczegółowy tryb umieszczania nieletnich poza zakładem poprawczym na podstawie art. 274 ust. 1 oraz sposób dokumentowania tego pobytu, mając na uwadze konieczność zapewnienia skuteczności oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych wobec nieletnich, właściwych warunków pobytu nieletnich w zakładach, przestrzegania praw nieletnich oraz sprawnego wykonywania orzeczeń.

Rozdział 7

Wykonywanie zobowiązania rodziców albo opiekuna nieletniego

Art. 286. 1. Sąd rodzinny, kierując do wykonania orzeczenie o zastosowaniu środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1, może określić sposób kontrolowania jego wykonywania. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

2. Zobowiązując kuratora sądowego do kontrolowania wykonywania środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1, sąd rodzinny określa częstotliwość składania informacji z wykonywania tego środka.

Art. 287. 1. W celu kontroli wykonywania środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1, sędzia rodzinny lub kurator sądowy kontrolujący wykonywanie tego środka, może zwrócić się do szkoły, do której nieletni uczęszcza, poradni psychologiczno-pedagogicznej, pracodawcy nieletniego, młodzieżowego ośrodka socjoterapii, pokrzywdzonego lub odpowiedniej instytucji lub organizacji o przedstawienie informacji o wykonywaniu przez rodziców albo opiekuna nieletniego nałożonych na nich zobowiązań.

2. Kurator sądowy jest obowiązany do składania sądowi rodzinnemu okresowych informacji z wykonywania środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1.

Art. 288. 1. W postępowaniu wykonawczym sąd rodzinny może w razie potrzeby zastosować wobec rodziców albo opiekuna nieletniego środek, o którym mowa w art. 18 ust. 1, a także zmieniać lub uchylić ten środek.

2. Postanowienie w przedmiocie uchylenia środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1, może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

Rozdział 8

Wykonywanie środków tymczasowych

Art. 289. W przypadkach, o których mowa w art. 26 ust. 4 zdanie drugie i art. 67, sądem właściwym do wykonywania środków tymczasowych jest sąd właściwy według przepisów Kodeksu postępowania karnego.

Art. 290. Do wykonywania środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 7, przepisu art. 91 ust. 2 nie stosuje się.

Art. 291. Do wykonywania środków tymczasowych, o których mowa w art. 44 pkt 1–7 i 9, stosuje się przepisy rozdziałów 4, 5 i 7, z zastrzeżeniem art. 292–294.

Art. 292. Czasowe opuszczenie przez nieletniego tymczasowo umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, w okręgowym ośrodku wychowawczym lub w zakładzie leczniczym, ośrodka lub zakładu w przypadkach, o których mowa w art. 180 ust. 1, art. 189 ust. 1 pkt 2 i 3, art. 227 ust. 1 i art. 228, wymaga zgody organu prowadzącego postępowanie.

Art. 293. 1. Przeniesienie nieletniego tymczasowo umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym do innego ośrodka w przypadku, o którym mowa w art. 181, wymaga zgody organu prowadzącego postępowanie.

2. Przeniesienie nieletniego tymczasowo umieszczonego w okręgowym ośrodku wychowawczym do innego ośrodka w przypadku, o którym mowa w art. 191, wymaga zgody organu prowadzącego postępowanie.

Art. 294. Nieletniemu tymczasowo umieszczonemu w okręgowym ośrodku wychowawczym nagrody, o której mowa w art. 197 ust. 1 pkt 4, 7, 8, 11 i 12, udziela się za zgodą organu prowadzącego postępowanie.

Art. 295. 1. Środek tymczasowy, o którym mowa w art. 44 pkt 8, wykonuje się w schronisku dla nieletnich:

1) zwykłym;
2) o wzmożonym nadzorze wychowawczym.

2. Komórka organizacyjna Ministerstwa Sprawiedliwości wykonująca zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego Ministra Sprawiedliwości nad schroniskami dla nieletnich kieruje nieletniego do odpowiedniego schroniska dla nieletnich na podstawie orzeczenia o zastosowaniu środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 8.

Art. 296. Schronisko dla nieletnich zwykłe jest przeznaczone dla nieletnich umieszczonych na podstawie art. 46 ust. 1 i art. 95 ust. 2.

Art. 297. Schronisko dla nieletnich o wzmożonym nadzorze wychowawczym jest przeznaczone dla nieletnich:

1) umieszczonych wyłącznie na podstawie art. 46 ust. 2;
2) umieszczonych na podstawie art. 240 ust. 5;
3) których postawa lub zachowanie podczas pobytu w schronisku dla nieletnich zwykłym zagraża bezpieczeństwu schroniska, w tym osób w nim przebywających i wymagają oni wzmożonych oddziaływań wychowawczych lub terapeutycznych.

Art. 298. 1. Po przyjęciu do schroniska dla nieletnich nieletniego niezwłocznie:

1) zapoznaje się z prawami i obowiązkami oraz zasadami pobytu w schronisku oraz poucza o terminie i sposobie składania zażalenia, o którym mowa w art. 107 ust. 1 pkt 21;
2) poddaje się kontroli osobistej;
3) poddaje się badaniu na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej;
4) umieszcza się w izbie adaptacyjnej.

2. Nieletni przyjęty do schroniska dla nieletnich przekazuje do depozytu dokumenty stwierdzające tożsamość, środki pieniężne, przedmioty wartościowe oraz przedmioty, których nie może posiadać w schronisku.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się do nieletniego przeniesionego z innego schroniska dla nieletnich.

4. Przepisy ust. 1 pkt 2 i 3 oraz ust. 2 stosuje się do nieletniego po ucieczce ze schroniska dla nieletnich lub nieusprawiedliwionym niepowrocie z pobytu poza schroniskiem, o którym mowa w art. 299 ust. 1. Nieletniego można umieścić w izbie adaptacyjnej.

5. Do kontroli osobistej nieletniego art. 119 ust. 2–5 i 7–11 oraz przepisy wydane na podstawie art. 119 ust. 12 stosuje się. Do badania na obecność w organizmie nieletniego substancji psychoaktywnej art. 120 ust. 2–10 oraz przepisy wydane na podstawie art. 120 ust. 11 stosuje się.

Art. 299. 1. Nieletni umieszczony w schronisku dla nieletnich może czasowo opuścić schronisko w przypadku:

1) udzielenia nagrody, o której mowa w art. 307 ust. 1 pkt 8 lub 11;
2) udzielenia przepustki okolicznościowej, o której mowa w ust. 2;
3) wyrażenia zgody przez dyrektora schroniska.

2. W przypadku losowym dyrektor schroniska może udzielić nieletniemu przepustki okolicznościowej na okres do 3 dni. Korzystanie przez nieletniego z przepustki okolicznościowej odbywa się pod opieką pracownika schroniska.

3. Czasowe opuszczenie schroniska w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, wymaga zgody organu prowadzącego postępowanie.

4. Czasowe opuszczenie schroniska w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, przez nieletniego będącego wychowankiem placówki opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej albo rodzinnego domu dziecka, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w celu pobytu w tej placówce, rodzinie lub rodzinnym domu dziecka wymaga porozumienia odpowiednio z dyrektorem placówki opiekuńczo-wychowawczej, dyrektorem regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, rodziną zastępczą zawodową, rodziną zastępczą niezawodową albo prowadzącym rodzinny dom dziecka.

Art. 300. 1. Nieletni umieszczony w schronisku dla nieletnich otrzymuje na własne wydatki kieszonkowe, wypłacane ze środków finansowych przeznaczonych na utrzymanie schroniska.

2. Wysokość kieszonkowego dla nieletniego wynosi miesięcznie 1,1% kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa.

3. Nieletniemu, którego okres pobytu w schronisku nie przekracza miesiąca, kieszonkowe przysługuje w wysokości proporcjonalnej do okresu jego pobytu w schronisku w danym miesiącu.

Art. 301. 1. Przeniesienie nieletniego do innego schroniska dla nieletnich tego samego rodzaju może nastąpić ze względów wychowawczych lub organizacyjnych, w szczególności jeśli usprawniłoby to postępowanie w sprawie nieletniego, na wniosek organu prowadzącego postępowanie albo na wniosek dyrektora schroniska za zgodą organu prowadzącego postępowanie.

2. Przeniesienie nieletniej matki do domu matki i dziecka, o którym mowa w art. 135 ust. 1, następuje na wniosek nieletniej za zgodą organu prowadzącego postępowanie.

3. Przeniesienie nieletniego, o którym mowa w art. 297 pkt 3, do schroniska dla nieletnich o wzmożonym nadzorze wychowawczym może nastąpić na uzasadniony wniosek dyrektora

schroniska zwykłego, na podstawie postanowienia sądu, przed którym toczy się postępowanie albo sądu właściwego według przepisów Kodeksu postępowania karnego. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

Art. 302. Wobec nieletniego umieszczonego w schronisku dla nieletnich, po prawomocnym zakończeniu postępowania rozpoznawczego, do czasu umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym stosuje się przepisy dotyczące nieletnich umieszczonych w zakładzie poprawczym w zakresie kontaktów nieletniego z osobami spoza zakładu, korespondencji nieletniego, przepustki okolicznościowej, zgody dyrektora na czasowe opuszczenie zakładu oraz nagród i środków dyscyplinarnych.

Art. 303. 1. Opinia diagnostyczna wydawana przez schronisko dla nieletnich, o której mowa w art. 64 ust. 1, obejmuje:

1) określenie stanu zdrowia nieletniego;
2) określenie poziomu rozwoju poznawczego nieletniego;
3) określenie rodzaju zaburzeń zachowania i cech osobowości nieletniego;
4) określenie sytuacji rodzinnej nieletniego z uwzględnieniem sytuacji wychowawczej;
5) określenie stopnia demoralizacji nieletniego;
6) wnioski określające kierunki oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych lub terapeutycznych;
7) propozycje dotyczące rodzaju środka wychowawczego, leczniczego albo poprawczego.

2. Materiałów stanowiących podstawę wydania opinii, o której mowa w ust. 1, nie udostępnia się stronom.

Art. 304. Jeżeli nieletni zwalniany ze schroniska dla nieletnich nie posiada własnych pieniędzy i nie może uzyskać potrzebnej pomocy od rodziców lub opiekuna, lub z innych źródeł, dyrektor schroniska udziela mu pomocy finansowej lub materialnej w kwocie do wysokości kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa.

Art. 305. 1. Dyrektor schroniska dla nieletnich może udzielić nieletniemu umieszczonemu w schronisku dla nieletnich nagrody lub zastosować wobec niego środek dyscyplinarny.

2. Udzielenie nagrody i stosowanie środka dyscyplinarnego nie może prowadzić do upokarzającego i poniżającego traktowania nieletniego.

Art. 306. 1. Nagrody udziela się nieletniemu za:

1) właściwą postawę i zachowanie;
2) wyróżniające wykonywanie obowiązków;
3) wzorowe przestrzeganie regulaminu schroniska dla nieletnich;
4) bardzo dobre wyniki w nauce albo znaczny wysiłek poniesiony dla uzyskania pozytywnych wyników;
5) osiągnięcia w zakresie działalności społecznej, kulturalnej, oświatowej lub sportowej, a także za inne znaczące osiągnięcia.

2. Nagroda może być również przyznana nieletniemu w celu zachęcenia go do poprawy zachowania.

3. W przypadkach uzasadnionych względami wychowawczymi można udzielić jednorazowo więcej niż jedną nagrodę.

Art. 307. 1. Nagrodą jest:
1) pochwała;
2) list pochwalny do rodziców albo opiekuna nieletniego;
3) list pochwalny do organu prowadzącego postępowanie;
4) zezwolenie na rozmowę telefoniczną na koszt schroniska dla nieletnich;
5) nagroda rzeczowa lub pieniężna;
6) zgoda na wykonanie przedmiotu lub usługi w warsztatach szkolnych na potrzeby nieletniego;
7) zgoda na skorzystanie z internetu;
8) zgoda na udział w zajęciach kulturalnych, oświatowych lub sportowych organizowanych przez podmioty zewnętrzne poza schroniskiem;
9) podwyższenie kieszonkowego na okres do 3 miesięcy do wysokości 4,5% kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa;
10) skrócenie lub darowanie uprzednio zastosowanego środka dyscyplinarnego;
11) udzielenie przepustki na okres do 5 dni.

2. Nagrody, o której mowa w ust. 1 pkt 4, 7, 8 i 11, udziela się nieletniemu za zgodą organu prowadzącego postępowanie.

Art. 308. Decyzję o udzieleniu nagrody nieletniemu ze wskazaniem przyczyn jej udzielenia sporządza się na piśmie i podaje do wiadomości nieletniemu oraz włącza do akt osobowych nieletniego.

Art. 309. Jeżeli zostały ujawnione okoliczności wskazujące na to, że nagroda została udzielona nieletniemu niezasadnie, dyrektor schroniska dla nieletnich uchyla decyzję o udzieleniu nagrody. Decyzję o uchyleniu nagrody nieletniemu sporządza się na piśmie i podaje do wiadomości nieletniemu, a jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają – również innym osobom i włącza się do akt osobowych nieletniego.

Art. 310. 1. Środek dyscyplinarny stosuje się w przypadku:

1) niewykonywania obowiązków wynikających z ustawy lub regulaminu schroniska dla nieletnich;
2) zachowania godzącego w dobro innych osób;
3) ucieczki ze schroniska lub nieusprawiedliwionego niepowrotu z pobytu poza schroniskiem, o którym mowa w art. 299 ust. 1.

2. Za jedno przewinienie stosuje się jeden środek dyscyplinarny. W przypadku, gdy nieletni popełnił więcej przewinień, stosuje się jeden środek dyscyplinarny odpowiednio surowszy.

3. Przy stosowaniu środka dyscyplinarnego uwzględnia się w szczególności rodzaj i okoliczności zachowania nieletniego, jego stosunek do tego zachowania, dotychczasową postawę, cechy osobowości i stan zdrowia nieletniego.

4. Środek dyscyplinarny stosuje się niezwłocznie.

Art. 311. Środkiem dyscyplinarnym jest:

1) upomnienie;
2) nagana;
3) zawiadomienie rodziców albo opiekuna nieletniego o niewłaściwym zachowaniu nieletniego;
4) zawiadomienie organu prowadzącego postępowanie o niewłaściwym zachowaniu nieletniego;
5) cofnięcie zezwolenia albo nieudzielanie zezwolenia na rozmowy telefoniczne na koszt schroniska dla nieletnich na okres do 1 miesiąca, z wyjątkiem rozmów z rodzicami albo opiekunem nieletniego;
6) obniżenie kieszonkowego, nie więcej niż do 0,5% kwoty bazowej ustalonej dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa, na okres do 3 miesięcy;
7) cofnięcie zgody na skorzystanie z internetu na okres do 3 miesięcy;

8) cofnięcie zgody albo nieudzielanie zgody na udział w zajęciach kulturalnych, oświatowych lub sportowych organizowanych przez podmioty zewnętrzne poza schroniskiem dla nieletnich na okres do 3 miesięcy.

Art. 312. 1. Przed zastosowaniem środka dyscyplinarnego dyrektor schroniska dla nieletnich albo upoważniony przez niego pracownik pedagogiczny przyjmuje od nieletniego wyjaśnienia i uzyskuje stanowisko psychologa lub pedagoga z zespołu diagnostycznego.

2. Decyzję o zastosowaniu środka dyscyplinarnego ze wskazaniem przyczyn jego zastosowania sporządza się na piśmie i podaje się do wiadomości nieletniemu wraz z pouczeniem o prawie do złożenia skargi do sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad schroniskiem oraz włącza się do akt osobowych nieletniego. Sędzia rodzinny sprawujący nadzór nad schroniskiem dla nieletnich może uchylić decyzję dyrektora schroniska.

Art. 313. 1. Jeżeli zostały ujawnione okoliczności wskazujące na to, że środek dyscyplinarny został zastosowany niezasadnie, dyrektor schroniska dla nieletnich uchyla decyzję o zastosowaniu środka dyscyplinarnego.

2. W przypadkach uzasadnionych względami wychowawczymi, w szczególności jeżeli nieletni przeprosił pokrzywdzonego oraz naprawił szkodę, można zawiesić wykonanie środka dyscyplinarnego na okres do 3 miesięcy, zamienić go na inny, skrócić lub darować.

3. Jeżeli w okresie zawieszenia wykonania środka dyscyplinarnego nieletni dopuścił się ponownie przewinienia, zawieszony środek dyscyplinarny podlega wykonaniu, chyba że dyrektor schroniska, ze względów wychowawczych, postanowi inaczej.

4. Decyzję o uchyleniu, zawieszeniu, zamianie, skróceniu lub darowaniu środka dyscyplinarnego sporządza się na piśmie i podaje się do wiadomości nieletniemu, a jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają – również innym osobom i włącza się do akt osobowych nieletniego.

Art. 314. 1. Nieletni umieszczony w schronisku dla nieletnich odbywa praktyczną naukę zawodu w formie zajęć praktycznych organizowaną w warsztatach szkolnych prowadzonych przez szkołę działającą w schronisku dla nieletnich.

2. Nieletni umieszczony w schronisku dla nieletnich odbywa zajęcia przysposobienia do pracy w formie przyuczenia do wykonywania określonej pracy organizowane w szkole działającej w schronisku dla nieletnich.

Art. 315. 1. W schroniskach dla nieletnich może być organizowane kształcenie ustawiczne.

2. W celu organizowania nieletnim pracy sprzyjającej zdobywaniu kwalifikacji zawodowych, przy schroniskach dla nieletnich mogą działać stowarzyszenia, fundacje, spółdzielnie socjalne lub inne podmioty, których celem statutowym jest aktywizacja zawodowa lub pomoc w readaptacji społecznej nieletnich.

Art. 316. Nieletni umieszczony w schronisku dla nieletnich może zostać zatrudniony poza schroniskiem, za zgodą dyrektora schroniska, na zasadach określonych w przepisach prawa pracy. Dyrektor schroniska zawiadamia sąd rodziny o zatrudnieniu nieletniego poza schroniskiem dla nieletnich.

Art. 317. Do czasu pracy nieletniego stosuje się art. 202 Kodeksu pracy.

Art. 318. 1. Należność nieletniego za pracę ustala się według zasad wynagradzania pracowników za pracę tego rodzaju, którą wykonuje nieletni.

2. Za prace porządkowe wykonywane przez nieletniego na rzecz schroniska dla nieletnich w wymiarze nieprzekraczającym 30 godzin miesięcznie nieletniemu nie przysługuje wynagrodzenie.

3. Za wykonywane prace nieodpłatne, o których mowa w ust. 2, mogą być nieletniemu udzielane nagrody.

4. Za prace porządkowe na rzecz schroniska nie uznaje się czynności związanych z utrzymywaniem czystości i porządku w pomieszczeniach, w których nieletni przebywa, prac wykonywanych w ramach praktycznej nauki zawodu, zajęć przysposabiania do pracy oraz kształcenia ustawicznego.

Art. 319. Okresy pracy wykonywanej przez nieletniego w trakcie wykonywania środka tymczasowego w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich, z wyjątkiem prac, o których mowa w art. 318 ust. 2, wlicza się do okresu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze.

Art. 320. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich ze schronisk dla nieletnich, szczegółowe warunki pobytu nieletnich w tych schroniskach, formę i zakres porozumienia dyrektora schroniska z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należą, dotyczącego uczestniczenia przez nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystaniu przez nich z posług religijnych oraz sposób realizacji tego porozumienia, mając na uwadze konieczność zapewnienia skuteczności oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych wobec nieletnich, właściwych

warunków pobytu nieletnich w schroniskach, przestrzegania praw nieletnich oraz sprawnego wykonywania orzeczeń.

DZIAŁ V

Funkcjonowanie okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich

Rozdział 1

Organizacja okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich

Art. 321. Organami okręgowego ośrodka wychowawczego są:

1) dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego;
2) rada okręgowego ośrodka wychowawczego.

Art. 322. Organami zakładu poprawczego są:

1) dyrektor zakładu poprawczego;
2) rada zakładu poprawczego.

Art. 323. Organami schroniska dla nieletnich są:

1) dyrektor schroniska dla nieletnich;
2) rada schroniska dla nieletnich.

Art. 324. 1. Stanowisko dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich może zajmować nauczyciel mianowany lub dyplomowany:

1) który ukończył studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie i posiada kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w danym ośrodku, zakładzie lub schronisku;
2) który ukończył studia wyższe, studia podyplomowe lub kurs kwalifikacyjny w zakresie resocjalizacji lub zakład kształcenia nauczycieli w specjalności resocjalizacja;
3) który ukończył studia wyższe lub studia podyplomowe z zakresu zarządzania albo kurs kwalifikacyjny z zakresu zarządzania oświatą, prowadzony na podstawie przepisów w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli;
4) który posiada co najmniej pięcioletni staż pracy pedagogicznej;
5) który w okresie trzech lat poprzedzających powierzenie stanowiska dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska uzyskał co najmniej dobrą ocenę pracy;

6) który spełnia warunki zdrowotne niezbędne do wykonywania pracy na stanowisku kierowniczym;
7) który nie był karany karą dyscyplinarną, o której mowa w art. 76 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2021 r. poz. 1762) lub w art. 276 ust. 1 pkt 2–8 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 , 583, 655 i 682), oraz nie toczy się przeciwko niemu postępowanie dyscyplinarne;
8) który nie był prawomocnie skazany za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe oraz nie toczy się przeciwko niemu postępowanie karne lub postępowanie karne skarbowe w sprawie o umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe;
9) wobec którego nie orzeczono zakazu pełnienia funkcji związanych z dysponowaniem środkami publicznymi;
10) który w okresie pięciu lat poprzedzających powierzenie stanowiska dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska nie został odwołany przez organ prowadzący lub nie został skutecznie odwołany na podstawie art. 70 § 1 Kodeksu pracy, ze stanowiska dyrektora zakładu, ośrodka lub schroniska albo szkoły lub placówki, o których mowa w art. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, albo dyrektora placówki lub ośrodka, o których mowa w art. 93 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, chyba że odwołanie nastąpiło w wyniku przekształceń organizacyjnych lub likwidacji poprzedniego miejsca pracy albo złożenia przez niego rezygnacji ze stanowiska.

2. Stanowisko dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich może zajmować także nauczyciel mianowany lub dyplomowany zatrudniony na stanowisku wymagającym kwalifikacji pedagogicznych w urzędzie organu administracji rządowej, kuratorium oświaty, Centrum Edukacji Artystycznej, Centralnej Komisji Egzaminacyjnej lub okręgowych komisjach egzaminacyjnych oraz nauczyciel mianowany lub dyplomowany urlopowany lub zwolniony z obowiązku świadczenia pracy na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 263 oraz z 2021 r. poz. 1666), spełniający wymagania, o których mowa w ust. 1 pkt 1–4 i 6–10.

Art. 325. Stanowisko dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich może zajmować także osoba:

1) która posiada obywatelstwo polskie, obywatelstwo innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej albo obywatelstwo innego państwa, jeżeli na podstawie przepisów prawa Unii Europejskiej przysługuje jej prawo podjęcia zatrudnienia lub samozatrudnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach określonych w tych przepisach;
2) która posiada przygotowanie pedagogiczne;
3) która posiada co najmniej trzyletni staż pracy na stanowisku nauczyciela akademickiego;
4) która w okresie trzech lat poprzedzających powołanie na stanowisko dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska uzyskała pozytywną ocenę pracy na uczelni;
5) wobec której nie orzeczono zakazu zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi;
6) która spełnia wymagania, o których mowa w art. 324 ust. 1 pkt 3 i 6–10.

Art. 326. Stanowisko dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich może zajmować także osoba, która:
1) korzysta w pełni z praw publicznych i ma pełną zdolność do czynności prawnych;
2) ukończyła studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie;
3) posiada co najmniej pięcioletni staż pracy, w tym co najmniej dwuletni staż pracy na stanowisku kierowniczym;
4) spełnia wymagania, o których mowa w art. 324 ust. 1 pkt 3 i 6–10 oraz w art. 325 pkt 1 i 5.

Art. 327. Minister Sprawiedliwości, po zasięgnięciu opinii dyrektora komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego Ministra Sprawiedliwości nad okręgowymi ośrodkami wychowawczymi, zakładami poprawczymi i schroniskami dla nieletnich albo na wniosek dyrektora tej komórki:
1) powierza stanowisko dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich osobie, o której mowa w art. 324 ust. 1 albo ust. 2, na czas nieokreślony;
2) powołuje, na podstawie art. 68 Kodeksu pracy, na stanowisko dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich osobę, o której mowa w art. 325 albo art. 326, na czas nieokreślony.

Art. 328. 1. Minister Sprawiedliwości może w każdym czasie odwołać dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, o którym mowa w art. 327 pkt 1, w przypadku stwierdzenia:

1) zaniedbań w zakresie realizacji zadań ośrodka, zakładu lub schroniska;
2) uchybień w wykonywaniu obowiązków służbowych, w szczególności nierealizowania zadań wyznaczonych przez Ministra Sprawiedliwości.

2. Minister Sprawiedliwości odwołuje dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, o którym mowa w art. 327 pkt 1, w przypadku:

1) złożenia przez dyrektora rezygnacji ze stanowiska, za trzymiesięcznym wypowiedzeniem;
2) ustalenia negatywnej oceny pracy;
3) utraty wymagań niezbędnych do zajmowania stanowiska dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska.

3. Minister Sprawiedliwości i dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska mogą ustalić wcześniejszy termin rezygnacji, o którym mowa w ust. 2 pkt 1.

Art. 329. Powierzenie stanowiska dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich i odwołanie z tego stanowiska osobie, o której mowa w art. 324 ust. 1 albo ust. 2, nie wpływa na treść jej stosunku pracy wynikającego z ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela.

Art. 330. 1. Minister Sprawiedliwości może zawiesić:

1) dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, o którym mowa w art. 327 pkt 1, w pełnieniu przez niego obowiązków dyrektora w przypadku, o którym mowa w art. 85t ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela;
2) dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, o którym mowa w art. 327 pkt 2, w pełnieniu przez niego obowiązków dyrektora w przypadku wszczęcia przeciwko niemu postępowania karnego lub postępowania karnego skarbowego w sprawie o umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe;
3) dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, o którym mowa w art. 327 pkt 1 lub 2, w pełnieniu przez niego obowiązków

dyrektora w przypadku ujawnienia okoliczności uprawdopodabniających istnienie zaniedbań w zakresie realizacji zadań ośrodka, zakładu lub schroniska lub uchybień dyrektora w wykonywaniu obowiązków służbowych, w szczególności nierealizowania zadań wyznaczonych przez Ministra Sprawiedliwości.

2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 3, Minister Sprawiedliwości zarządza przeprowadzenie kontroli w trybie uproszczonym zgodnie z ustawą z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz. U. z 2020 r. poz. 224) lub przeprowadzenie działań doraźnych określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 60 ust. 10 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

3. Do zawieszenia dyrektora, o którym mowa w art. 327 pkt 1, w przypadku określonym w ust. 1 pkt 1, stosuje się przepisy ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela.

4. W okresie zawieszenia, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, dyrektorowi, o którym mowa w art. 327 pkt 2, wynagrodzenie zmniejsza się do 50%.

5. W okresie zawieszenia, o którym mowa w ust. 1 pkt 3:

1) dyrektorowi, o którym mowa w art. 327 pkt 1, nie przysługuje dodatek funkcyjny;
2) dyrektorowi, o którym mowa w art. 327 pkt 2, wynagrodzenie zmniejsza się do 50%.

Art. 331. 1. Minister Sprawiedliwości, w przypadku:

1) odwołania dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich,
2) upływu kadencji na stanowisku dyrektora zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich,
3) śmierci dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich

– przed powierzeniem stanowiska nowemu dyrektorowi albo powołaniem na stanowisko nowego dyrektora, powierza pełnienie obowiązków dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska wyznaczonej przez siebie osobie:

1) będącej nauczycielem posiadającym kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela, nauczyciela wychowawcy, nauczyciela pedagoga lub nauczyciela doradcy zawodowego w szkołach w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich lub w tych ośrodkach, zakładach i schroniskach, określone w przepisach wydanych na podstawie art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela,

2) posiadającej kwalifikacje do zajmowania stanowiska dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska, o których mowa w art. 325 albo art. 326

– na czas określony, nie dłużej jednak niż na okres 12 miesięcy.

2. W przypadku zawieszenia dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich Minister Sprawiedliwości wyznacza innego pracownika pedagogicznego ośrodka, zakładu lub schroniska, który zastępuje dyrektora na czas określony, nie dłużej jednak niż na okres 12 miesięcy.

3. W przypadku korzystania przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska z uprawnień określonych w art. 73 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta nauczyciela Minister Sprawiedliwości wyznacza innego pracownika pedagogicznego ośrodka, zakładu lub schroniska, który zastępuje dyrektora na czas określony wynikający z udzielonego świadczenia.

Art. 332. 1. Dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich kieruje ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem, sprawuje nadzór pedagogiczny nad nauczycielami, zapewnia warunki niezbędne do realizacji zadań ośrodka, zakładu lub schroniska oraz ponosi odpowiedzialność za jego działalność.

2. W przypadku powołania na stanowisko dyrektora osoby, o której mowa w art. 326, nadzór pedagogiczny nad nauczycielami sprawuje nauczyciel zajmujący inne stanowisko kierownicze w ośrodku, zakładzie lub schronisku.

3. Dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska:

1) organizuje pracę w działach ośrodka, zakładu lub schroniska przy współpracy z osobą sprawującą nadzór pedagogiczny, o której mowa w ust. 2;
2) dysponuje przyznanymi ośrodkowi, zakładowi lub schronisku środkami finansowymi i odpowiada za ich prawidłowe wykorzystanie;
3) wykonuje czynności wynikające ze stosunku pracy wobec pracowników ośrodka, zakładu lub schroniska;
4) opracowuje zakres obowiązków pracowników;
5) prowadzi nabór kandydatów na pracowników;
6) przedstawia radzie ośrodka, zakładu lub schroniska, nie rzadziej niż dwa razy w roku, wnioski wynikające z realizacji zadań ośrodka, zakładu lub schroniska;
7) reprezentuje ośrodek, zakład lub schronisko na zewnątrz;
8) wykonuje inne zadania określone w niniejszej ustawie i w odrębnych przepisach.

4. W przypadku nieobecności dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska jego obowiązki pełni upoważniony pracownik pedagogiczny.

5. Dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich jest dyrektorem szkoły w rozumieniu ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

Art. 333. 1. Radę okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich tworzą wszyscy pracownicy pedagogiczni zatrudnieni w ośrodku, zakładzie lub schronisku.

2. Przewodniczącym rady ośrodka, zakładu lub schroniska jest dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska.

3. Rada ośrodka, zakładu lub schroniska współdziała z dyrektorem ośrodka, zakładu lub schroniska w wykonywaniu zadań i podnoszeniu jakości pracy ośrodka, zakładu lub schroniska oraz wyraża opinie w istotnych sprawach dotyczących działalności ośrodka, zakładu lub schroniska.

4. Rada ośrodka, zakładu i schroniska ustala regulamin swojej działalności. Zebrania rady są protokołowane.

Art. 334. 1. W okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich zatrudnia się:

1) pracowników pedagogicznych;
2) terapeutów;
3) pracowników administracyjnych i obsługi;
4) pracowników medycznych;
5) pracowników ochrony.

2. Małżonkowie, osoby pozostające ze sobą w stosunku pokrewieństwa do drugiego stopnia włącznie lub powinowactwa pierwszego stopnia oraz osoby pozostające ze sobą we wspólnym pożyciu nie mogą być zatrudnione w tym samym okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, jeżeli powstałby między tymi osobami stosunek podległości służbowej.

Art. 335. Każdy pracownik okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich ma obowiązek:

1) przestrzegać praw nieletnich;

2) wykonywać zadania i obowiązki z najwyższą starannością, zgodnie z aktualnymi wskazaniami wiedzy i nauki oraz z zasadami i etyką wykonywanego zawodu;
3) brać udział, odpowiednio do zajmowanego stanowiska, w resocjalizacji nieletnich oraz być dla nich pozytywnym przykładem;
4) dochowywać tajemnicy prawnie chronionej;
5) podnosić kwalifikacje zawodowe.

Art. 336. Okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich używają wizerunku orła ustalonego dla godła oraz urzędowej pieczęci, o której mowa w art. 16c ust. 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1509).

Art. 337. Zasady kształcenia i wychowania w szkołach w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich określają przepisy ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty i ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

Art. 338. Porządek wewnętrzny okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich określa regulamin. Regulamin ustala dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich po wyrażeniu opinii przez radę okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich.

Art. 339. 1. Minister Sprawiedliwości określa, w drodze zarządzenia, standardy metodologii sporządzania opinii psychologiczno-pedagogicznej, o której mowa w art. 192 i art. 255.

2. Minister Sprawiedliwości, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz ministra właściwego do spraw zdrowia, określa, w drodze zarządzenia, standardy metodologii sporządzania opinii diagnostycznej, o której mowa w art. 303 ust. 1.

Art. 340. 1. Minister Sprawiedliwości sprawuje zwierzchni nadzór nad okręgowymi ośrodkami wychowawczymi, zakładami poprawczymi i schroniskami dla nieletnich.

2. Nadzór, o którym mowa w ust. 1, sprawuje się przez:
1) wydawanie wytycznych, zaleceń, poleceń i decyzji;
2) przeprowadzanie kontroli na podstawie ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej;

3) żądanie przekazania informacji lub sprawozdań z działalności ośrodka, zakładu lub schroniska;
4) przestrzeganie standardów metodologii sporządzania opinii;
5) rozpoznawanie skarg i wniosków.

Art. 341. Zasady sprawowania nadzoru pedagogicznego nad okręgowymi ośrodkami wychowawczymi, zakładami poprawczymi i schroniskami dla nieletnich określają przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

Art. 342. 1. W ramach sprawowanego nadzoru nad zakładami poprawczymi, w celu przeciwdziałania demoralizacji nieletnich i dopuszczania się przez nich czynów karalnych oraz tworzenia warunków powrotu nieletnich do normalnego życia, Minister Sprawiedliwości monitoruje skuteczność resocjalizacji nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych.

2. Wykonując zadania, o których mowa w ust. 1, Minister Sprawiedliwości przetwarza dane osobowe nieletnich zgromadzone w Krajowym Rejestrze Karnym w stosunku do nieletniego umieszczonego w zakładzie poprawczym do ukończenia przez nieletniego 23 lat, a w przypadku wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat do upływu 2 lat od ukończenia przez nieletniego wieku, do którego sąd rodzinny orzekł o wykonywaniu tego środka, z zastrzeżeniem ust. 3.

3. Przetwarzanie danych osobowych nieletnich, o których mowa w ust. 2, ustaje przed upływem okresu, o którym mowa w ust. 2, w przypadku, o którym mowa w art. 237 ust. 6.

Art. 343. Minister Sprawiedliwości, w drodze zarządzenia, tworzy, znosi i przekształca okręgowy ośrodek wychowawczy, zakład poprawczy lub schronisko dla nieletnich.

Art. 344. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy sposób funkcjonowania i organizacji okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, sposób dokumentowania pobytu nieletnich w tych ośrodkach, zakładach i schroniskach oraz szczegółowy sposób zapewnienia bezpieczeństwa w ośrodkach, zakładach i schroniskach, mając na uwadze konieczność zapewnienia sprawności funkcjonowania i bezpieczeństwa ośrodków, zakładów i schronisk, skuteczności oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych wobec nieletnich, właściwych warunków pobytu nieletnich w ośrodkach, zakładach i schroniskach, przestrzegania praw nieletnich oraz sprawności wykonywania orzeczeń.

Rozdział 2

Zapewnienie bezpieczeństwa w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich

Art. 345. 1. W celu zapewniania bezpieczeństwa okręgowe ośrodki wychowawcze objęte są systemem ochrony.

2. W celu zapewnienia bezpieczeństwa zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich objęte są systemem ochrony, który różnicuje się w zależności od rodzaju zakładu lub schroniska. Zróżnicowanie uzyskuje się przez zakres stosowanych zabezpieczeń techniczno-ochronnych, a także środków sygnalizacji i łączności oraz rodzaje i liczbę stanowisk ochrony.

3. W zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich stosuje się system ochrony:

1) pełny;
2) ograniczony;
3) uproszczony.

4. Dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich tworzy plan ochrony okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich uwzględniając ich system ochrony.

Art. 346. Pracownicy ochrony i inni pracownicy okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich są obowiązani do egzekwowania przestrzegania obowiązujących przepisów w zakresie bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska, regulaminów oraz planu ochrony ośrodka, zakładu lub schroniska.

Art. 347. 1. Plan ochrony okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich realizują pracownicy ochrony i inni pracownicy ośrodka, zakładu lub schroniska.

2. Pracownik ochrony:

1) prowadzi obserwację zachowania nieletnich oraz kontroluje ruch nieletnich w ośrodku, zakładzie lub schronisku;
2) nadzoruje nieletnich oraz kontroluje ich zachowanie;
3) przeprowadza, przewozi oraz konwojuje nieletnich;
4) uniemożliwia nieletnim ucieczkę;
5) sprawdza dokumenty oraz tożsamość osób uprawnionych do wejścia na teren ośrodka, zakładu lub schroniska i do wyjścia z terenu ośrodka, zakładu lub schroniska;

6) deponuje w przypadkach określonych w niniejszej ustawie, przedmioty, których nie można posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku;
7) kontroluje pojazdy wjeżdżające na teren ośrodka, zakładu lub schroniska oraz wyjeżdżające z terenu ośrodka, zakładu lub schroniska oraz ładunki tych pojazdów;
8) wykonuje polecenia dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo zastępującego go pracownika pedagogicznego w zakresie używania wobec nieletnich środków przymusu bezpośredniego;
9) sprawdza i stosuje zabezpieczenia techniczno-ochronne oraz środki sygnalizacji i łączności;
10) w zakresie wykonywanych obowiązków zapoznaje się z dokumentacją dotyczącą zapewnienia bezpieczeństwa w ośrodku, zakładzie lub schronisku;
11) prowadzi dokumentację w zakresie wykonywanych obowiązków służbowych;
12) podejmuje czynności zapobiegawcze;
13) udziela pomocy innym pracownikom w celu zachowania bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego;
14) informuje przełożonego o sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa i wykonuje jego polecenia;
15) wykonuje inne zadania określone w niniejszej ustawie i w odrębnych przepisach.

3. Inni pracownicy ośrodka, zakładu lub schroniska wykonują czynności, o których mowa w ust. 2, w sposób określony w zakresie ich obowiązków.

Art. 348. 1. Pracownikiem ochrony w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich może być osoba:
1) która korzysta z pełni praw publicznych i ma pełną zdolność do czynności prawnych;
2) która nie była prawomocnie skazana za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe oraz nie toczy się przeciwko niej postępowanie karne lub postępowanie karne skarbowe w sprawie o umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe;
3) wobec której nie orzeczono zakazu zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi;
4) która posiada co najmniej wykształcenie średnie branżowe albo średnie;
5) która spełnia warunki zdrowotne niezbędne do wykonywania pracy na stanowisku pracownika ochrony.

2. Pracownik ochrony może samodzielnie realizować obowiązki w zakresie ochrony ośrodka, zakładu lub schroniska po odbyciu kursu przygotowawczego w ramach przeszkolenia wstępnego.

Art. 349. Możliwość poruszania się i przebywania nieletnich w określonych miejscach w zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich różnicuje się w zależności od rodzaju zakładu lub schroniska oraz systemu ochrony.

Art. 350. Prawo wstępu na teren okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, poza pracownikami w nim zatrudnionymi, mają osoby:

1) sprawujące nadzór nad ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem;
2) którym została udzielona zgoda przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska;
3) upoważnione przez organ sprawujący nadzór nad ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem;
4) uprawnione na podstawie niniejszej ustawy i odrębnych przepisów.

Art. 351. 1. Osoba wchodząca na teren okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich jest obowiązana do zdeponowania przedmiotów, których nie można posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku. Przepis art. 142 stosuje się.

2. Przedmioty wnoszone na teren ośrodka, zakładu lub schroniska i wynoszone z niego podlegają kontroli. Kontrolę przeprowadza się w obecności osoby wnoszącej lub wynoszącej przedmioty.

3. W celu zapewnienia porządku prawnego lub bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska osoba wchodząca na teren ośrodka, zakładu lub schroniska może podlegać kontroli pobieżnej.

4. Do kontroli przedmiotów i kontroli pobieżnej art. 119 ust. 2, 3, 5 i 6 stosuje się.

Art. 352. 1. Pojazdy wjeżdżające na teren okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich lub wyjeżdżające z terenu ośrodka, zakładu lub schroniska oraz ładunki tych pojazdów podlegają kontroli.

2. Do kontroli pojazdów art. 119 ust. 2, 3 i 6 stosuje się.

Art. 353. 1. Przepisów art. 351 i art. 352 nie stosuje się do:

1) Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;
2) Prezesa Rady Ministrów;
3) członków Rady Ministrów;
4) Rzecznika Praw Obywatelskich;

5) Rzecznika Praw Dziecka;
6) Rzecznika Praw Pacjenta;
7) Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych;
8) osób korzystających z immunitetu parlamentarnego, sędziowskiego lub prokuratorskiego;
9) osób korzystających z immunitetów dyplomatycznych lub konsularnych na mocy ustaw, umów międzynarodowych albo powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych;
10) osób sprawujących nadzór nad okręgowym ośrodkiem wychowawczym, zakładem poprawczym lub schroniskiem dla nieletnich.

2. Przepisy art. 351 ust. 2–4 stosuje się do nieletniego wchodzącego na teren okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich oraz przedmiotów wnoszonych przez nieletniego na teren ośrodka, zakładu lub schroniska i wynoszonych z niego.

Art. 354. 1. Znalezione w trakcie kontroli, o której mowa w art. 351 ust. 2 i 3 lub art. 352 ust. 1, przedmioty, których nie można posiadać w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, a których właściciela ustalono podlegają zdeponowaniu do czasu opuszczenia przez daną osobę terenu ośrodka, zakładu lub schroniska. Przedmioty, których właściciela nie ustalono podlegają zniszczeniu, a pieniądze i przedmioty wartościowe przekazuje się do depozytu sądowego po uzyskaniu zezwolenia sądu na podstawie odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Z czynności zniszczenia przedmiotów sporządza się protokół. Przepisu nie stosuje się do przedmiotów, których posiadanie jest niezgodne z prawem; w takim przypadku zawiadamia się właściwe organy o podejrzeniu popełnienia czynu zabronionego.

2. Decyzję w sprawach, o których mowa w ust. 1 zdanie pierwsze, podejmuje osoba przeprowadzająca kontrolę pobieżną, kontrolę przedmiotów lub kontrolę pojazdów. Decyzję w sprawach, o których mowa w ust. 1 zdanie drugie, podejmuje dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska.

3. Do przedmiotów znalezionych w toku kontroli, o której mowa w art. 351 ust. 2 i 3, których nieletni nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku art. 119 ust. 4 i 7 stosuje się.

Art. 355. Dyrektor zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, w szczególnie uzasadnionym przypadku, ze względu na potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa nieletniego lub innych osób, może zwrócić się z wnioskiem do sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad

zakładem lub schroniskiem o wydanie nakazu doprowadzenia nieletniego przez Policję w celu udzielenia świadczenia zdrowotnego, w szczególności nieletniego, który dopuścił się czynu zabronionego, określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 lub w art. 280 Kodeksu karnego.

Art. 356. Jeżeli przeciwko nieletniemu toczy się postępowanie karne, a jego pobyt w zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich stwarzałby poważne zagrożenie bezpieczeństwa zakładu lub schroniska, dyrektor zakładu lub schroniska niezwłocznie zawiadamia organ prowadzący postępowanie o potrzebie zastosowania środka zapobiegawczego.

Art. 357. 1. Dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich współdziała z Policją w związku z zagrożeniem bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska.

2. Dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska może zwrócić się do Policji o udzielenie pomocy w przypadku stwierdzenia w tym ośrodku, zakładzie lub schronisku zagrożenia dla życia lub zdrowia, ograniczenia wolności osobistej osób lub niszczenia mienia w znacznych rozmiarach, związanych w szczególności z:

1) buntem nieletnich;
2) ucieczką nieletnich;
3) zbiorowym usiłowaniem sforsowania zabezpieczenia ośrodka, zakładu lub schroniska;
4) zamachem terrorystycznym lub napaścią na ośrodek, zakład lub schronisko;
5) pożarem, katastrofą lub klęską żywiołową.

3. W zależności od stopnia i rodzaju zagrożenia udzielenie pomocy, o której mowa w ust. 2, może polegać w szczególności na:

1) zabezpieczeniu ośrodka, zakładu lub schroniska na zewnątrz przez zablokowanie dostępu osobom stwarzającym zagrożenie bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska;
2) wprowadzeniu Policji na teren ośrodka, zakładu lub schroniska;
3) organizacji pościgu;
4) zlokalizowaniu i ujęciu nieletnich, którzy dokonali ucieczki;
5) ewakuacji nieletnich.

4. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych określi, w drodze rozporządzenia, sposób i tryb współdziałania okręgowych

ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją w związku z zagrożeniem bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska, mając na uwadze konieczność zapewnienia skutecznej i sprawnej współpracy.

DZIAŁ VI

Ochrona danych osobowych

Art. 358. 1. W celu realizacji zadań wynikających z niniejszej ustawy dopuszczalne jest przetwarzanie danych osobowych, o których mowa w art. 9 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L 119 z 4.05.2016, str. 1) przez osoby posiadające pisemne upoważnienie. Warunkiem udzielenia upoważnienia jest pisemne zobowiązanie się osoby upoważnianej do zachowania przetwarzanych danych osobowych w poufności.

2. Obowiązki, o których mowa w art. 13 ust. 1 i 2 ogólnego rozporządzenia o ochronie danych, wykonuje się przez udostępnienie informacji w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej lub na stronie internetowej administratora danych osobowych oraz w widocznym miejscu w jego siedzibie.

Art. 359. 1. Zasady i warunki przetwarzania danych osobowych przez Ministra Sprawiedliwości, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich oraz komisję do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego na podstawie niniejszej ustawy w celu wykonywania orzeczeń w sprawach o demoralizację, której przejawem jest dopuszczenie się przez nieletniego czynu zabronionego oraz w sprawach o czyn karalny reguluje ustawa z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości (Dz. U. z 2019 r. poz. 125).

2. W celu realizacji zadań, o których mowa w ust. 1, Minister Sprawiedliwości, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich oraz komisja do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego są uprawnieni do przetwarzania następujących danych osobowych:

1) imię i nazwisko;
2) data i miejsce urodzenia;
3) płeć;

4) numer PESEL;
5) obywatelstwo;
6) miejsce zamieszkania lub miejsce pobytu oraz adres zamieszkania lub pobytu;
7) informacje wynikające z orzeczeń i innych dokumentów przesłanych przez organ prowadzący postępowanie oraz udostępnione przez nieletniego, rodziców albo opiekuna nieletniego;
8) wykształcenie, zawód, inne kwalifikacje zawodowe oraz kierunek kształcenia;
9) sytuacja rodzinna nieletniego, warunki wychowania i charakter środowiska;
10) miejsca pracy;
11) dane teleadresowe;
12) karalność;
13) wizerunek;
14) dokumenty tożsamości.

3. W celu realizacji zadań, o których mowa w ust. 1, Minister Sprawiedliwości, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich oraz komisja do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego są uprawnieni do przetwarzania także danych osobowych, o których mowa w art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości.

DZIAŁ VII

Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe

Art. 360. W ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1320 z 2021 r. poz. 1162 oraz z 2022 r. poz. 655) w art. 304 § 5 otrzymuje brzmienie:

„§ 5. Minister Obrony Narodowej – w stosunku do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej oraz żołnierzy pełniących służbę w aktywnej rezerwie i w pasywnej rezerwie, a Minister Sprawiedliwości – w stosunku do osób przebywających w zakładach karnych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych lub w schroniskach dla nieletnich, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw pracy, określą, w drodze rozporządzeń, zakres stosowania do tych osób przepisów działu dziesiątego w razie wykonywania określonych zadań lub prac na terenie zakładu pracy lub w miejscu wyznaczonym przez pracodawcę, mając na uwadze bezpieczeństwo wykonywania tych zadań lub prac.”.

Art. 361. W ustawie z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2021 r. poz. 1762) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1 w:
   a) ust. 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:
      „2) okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych oraz schroniskach dla nieletnich działających na podstawie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …);”,
   b) ust. 2 w pkt 1 lit. e otrzymuje brzmienie:
      „e) organach sprawujących nadzór pedagogiczny nad okręgowymi ośrodkami wychowawczymi, zakładami poprawczymi, schroniskami dla nieletnich oraz szkołami przy zakładach karnych;”;
2) w art. 6a ust. 12 otrzymuje brzmienie:

   „12. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, a w stosunku do nauczycieli szkół artystycznych, okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych, schronisk dla nieletnich odpowiednio – minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania, określą, w drodze rozporządzeń, tryb dokonywania oceny pracy nauczycieli, w tym nauczycieli zajmujących stanowiska kierownicze, szczegółowy zakres informacji zawartych w karcie oceny pracy, skład i sposób powoływania zespołu oceniającego oraz szczegółowy tryb postępowania odwoławczego, mając na uwadze konieczność zapewnienia odpowiedniego poziomu wykonywania pracy przez nauczycieli.”;
3) w art. 9g w ust. 6 pkt 3 otrzymuje brzmienie:
   „3) organach sprawujących nadzór pedagogiczny nad okręgowymi ośrodkami wychowawczymi, zakładami poprawczymi, schroniskami dla nieletnich oraz szkołami przy zakładach karnych – Minister Sprawiedliwości;”;
4) w art. 17 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

   „2. Nauczyciele mianowani lub dyplomowani zatrudnieni na stanowisku kuratora oświaty oraz nauczyciele przechodzący do pracy w urzędach administracji rządowej, kuratoriach oświaty, Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, okręgowych komisjach egzaminacyjnych, specjalistycznej jednostce nadzoru oraz w organach sprawujących nadzór pedagogiczny nad okręgowymi ośrodkami wychowawczymi, zakładami poprawczymi oraz schroniskami dla nieletnich na stanowiska wymagające kwalifikacji

pedagogicznych oraz nauczyciele, z którymi został nawiązany stosunek pracy na podstawie wyboru na okres pełnienia funkcji z wyboru, otrzymują urlop bezpłatny na czas zajmowania tych stanowisk lub pełnienia tych funkcji.”;

5) w art. 30 ust. 7a otrzymuje brzmienie:

„7a. Minister Sprawiedliwości, uwzględniając co najmniej wysokość średniego wynagrodzenia nauczycieli, o których mowa w ust. 3, określi, w drodze rozporządzenia, dla nauczycieli poszczególnych stopni awansu zawodowego zatrudnionych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich oraz szkołach przy zakładach karnych i aresztach śledczych wysokość stawek dodatków, o których mowa w ust. 1 pkt 2, oraz szczegółowe warunki przyznawania tych dodatków, z zastrzeżeniem art. 33, a także szczegółowe warunki obliczania i wypłacania wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe i godziny doraźnych zastępstw oraz wysokość i warunki wypłacania składników wynagrodzenia, o których mowa w ust. 1 pkt 4, o ile nie zostały one określone w przepisach ustawy lub w odrębnych przepisach, uwzględniając w szczególności specyfikę organizacji nauki, pracy wychowawczej i resocjalizacyjnej, a także specyfikę nauczania prowadzonego w warunkach izolacji.”;

6) w art. 32 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Do nauczycieli mianowanych i dyplomowanych zatrudnionych na stanowiskach, na których wymagane są kwalifikacje pedagogiczne, w specjalistycznych jednostkach nadzoru, o których mowa w art. 53 ust. 1–3 ustawy – Prawo oświatowe, oraz w organach sprawujących nadzór pedagogiczny nad okręgowymi ośrodkami wychowawczymi, zakładami poprawczymi, schroniskami dla nieletnich i szkołami przy zakładach karnych, w zakresie wynagrodzenia i innych świadczeń stosuje się odpowiednio przepisy ustawy, o której mowa w ust. 1.”;

7) w art. 42:

a) w ust. 3 w tabeli:

– w lp. 3 po wyrazach „szkolenia rzemieślniczego w” dodaje się wyrazy „okręgowych ośrodkach wychowawczych,”,

– w lp. 8 w lit. c po wyrazach „szkolno-wychowawczych,” dodaje się wyrazy „okręgowych ośrodkach wychowawczych,”,

b) ust. 7b otrzymuje brzmienie:

„7b. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, a w stosunku do nauczycieli zatrudnionych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach

poprawczych i schroniskach dla nieletnich – Minister Sprawiedliwości, określą, w drodze rozporządzeń, wykaz zajęć prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz, o których mowa w ust. 2 pkt 1, przez nauczycieli, o których mowa w ust. 3 w tabeli w lp. 11 i ust. 7 pkt 3 lit. b, uwzględniając zróżnicowaną specyfikę szkół i placówek.”;

8) w art. 88 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Nauczyciele mający trzydziestoletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, zaś nauczyciele szkół, placówek, zakładów specjalnych oraz okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich – dwudziestopięcioletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze w szkolnictwie specjalnym, mogą – po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy – przejść na emeryturę.”;

9) w art. 91a w ust. 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) specjalistycznej jednostce nadzoru oraz w organach sprawujących nadzór pedagogiczny nad okręgowymi ośrodkami wychowawczymi**,** zakładami poprawczymi, schroniskami dla nieletnich oraz szkołami przy zakładach karnych na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych przysługują uprawnienia wynikające z art. 9a–9i, art. 51, art. 63, art. 86, art. 88 i art. 90.”.

Art. 362. W ustawie z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2021 r. poz. 1119 i 2469 oraz z 2022 r. poz. 24 i 218) art. 37 otrzymuje brzmienie:

„Art. 37. 1. W okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich prowadzi się leczenie odwykowe nieletnich uzależnionych od alkoholu dostępnymi metodami i środkami, zgodnie ze wskazaniami aktualnej wiedzy, przez osoby legitymujące się posiadaniem fachowych kwalifikacji do ich stosowania oraz działania związane z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych.

2. Nieletni uzależnieni od alkoholu umieszczeni w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, mają obowiązek poddania się zarządzonemu leczeniu odwykowemu.

3. Leczenie odwykowe, o którym mowa w ust. 2, zarządza dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich w stosunku do małoletniego za zgodą przedstawiciela ustawowego, a w razie jej braku, jak również

w stosunku do osoby pełnoletniej – za zezwoleniem sądu wykonującego orzeczenie, wydanym po zasięgnięciu opinii biegłego.”.

Art. 363. W ustawie z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2018 r. poz. 969) uchyla się art. 95 § 2.

Art. 364. W ustawie z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 195 oraz z 2022 r. poz. 655) art. 21 otrzymuje brzmienie:

„Art. 21. Minister właściwy do spraw zdrowia w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, tryb i sposób wykonywania zadań przez państwowych inspektorów sanitarnych w odniesieniu do zakładów karnych, aresztów śledczych, okręgowych ośrodków wychowawczych**,** zakładów poprawczych oraz schronisk dla nieletnich, podległych Ministrowi Sprawiedliwości, mając na względzie specyfikę tych podmiotów oraz konieczność zapewnienia właściwej realizacji zadań z zakresu zdrowia publicznego.”.

Art. 365. W ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. z 2017 r. poz. 1153 oraz z 2022 r. poz. 655) w art. 4 w ust. 1 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) przebywającym w zakładach karnych, zakładach poprawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, aresztach śledczych oraz schroniskach dla nieletnich.”.

Art. 366. W ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1347) w art. 32 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Nieletnim przebywającym w okręgowych ośrodkach wychowawczych**,** zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich zapewnia się możliwość wykonywania praktyk religijnych, korzystania z katechizacji i posług religijnych, uczestniczenia we Mszy św. w niedziele i święta. Nieletnim, którzy nie mogą uczestniczyć we Mszy św., należy zapewnić możność wysłuchania Mszy św. transmitowanej przez środki masowego przekazu.”.

Art. 367. W ustawie z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 1726) w art. 28 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Nieletnim przebywającym w okręgowych ośrodkach wychowawczych**,** zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich zapewnia się możliwość wykonywania praktyk religijnych, korzystania z katechizacji i posług religijnych,

uczestniczenia w Liturgii Świętej w niedziele i święta prawosławne. Nieletnim, którzy nie mogą uczestniczyć w Liturgii Świętej, należy zapewnić, w miarę potrzeby, w oddzielnych pomieszczeniach, możliwość wysłuchania nabożeństw transmitowanych przez środki masowego przekazu.”.

Art. 368. W ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2021 r. poz. 1915 oraz z 2022 r. poz. 583) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 44h ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. W szkole w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich śródroczną i roczną ocenę klasyfikacyjną zachowania ustala wychowawca oddziału po zasięgnięciu opinii nauczycieli i wychowawców odpowiednio okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich.”;

2) w art. 44o ust. 6 otrzymuje brzmienie:

„6. Uczeń szkoły podstawowej, w tym szkoły podstawowej w okręgowym ośrodku wychowawczym**,** zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, który posiada orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i ma opóźnienie w realizacji programu nauczania co najmniej jednej klasy, a który w szkole podstawowej uzyskuje ze wszystkich obowiązkowych zajęć edukacyjnych oraz zajęć z języka mniejszości narodowej, mniejszości etnicznej lub języka regionalnego oceny uznane za pozytywne w ramach wewnątrzszkolnego oceniania oraz rokuje opanowanie w jednym roku szkolnym treści nauczania przewidzianych w programie nauczania dwóch klas, może być promowany do klasy programowo wyższej również w ciągu roku szkolnego.”.

Art. 369. W ustawie z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2015 r. poz. 43) w art. 23 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Nieletnim wyznania ewangelicko-augsburskiego, przebywającym w okręgowych ośrodkach wychowawczych**,** zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, zapewnia się możliwość wykonywania praktyk religijnych, korzystania z opieki duszpasterskiej oraz uczestniczenia w nabożeństwach w niedziele i święta ewangelickie. Nieletnim, którzy nie mają możliwości uczestniczenia w nabożeństwach na terenie ośrodków**,** zakładów lub schronisk, należy zapewnić wysłuchanie nabożeństw transmitowanych przez środki masowego przekazu.”.

Art. 370. W ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 685) art. 19 otrzymuje brzmienie:

„Art. 19. Przewidziane w innych ustawach badanie stanu psychicznego osoby, przeprowadzane na żądanie sądu, prokuratora lub innego uprawnionego organu, powinno się odbywać w podmiotach leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych w zakresie psychiatrycznej opieki zdrowotnej. W razie potrzeby badanie to może być przeprowadzone w opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów, a wyjątkowo także w miejscu zamieszkania osoby badanej.”.

Art. 371. W ustawie z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2014 r. poz. 1599) w art. 17 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Prawo wykonywania praktyk religijnych i korzystania z opieki duszpasterskiej zapewnia się też osobom przebywającym w podmiotach leczniczych wykonujących działalność leczniczą w rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej oraz w domach pomocy społecznej, a także osobom tymczasowo aresztowanym, skazanym oraz nieletnim przebywającym w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich.”.

Art. 372. W ustawie z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2014 r. poz. 1712) w art. 20 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Prawo wykonywania praktyk religijnych i korzystania z opieki duszpasterskiej zapewnia się też osobom przebywającym w podmiotach leczniczych wykonujących działalność leczniczą w rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej oraz domach pomocy społecznej, a także osobom tymczasowo aresztowanym, skazanym oraz nieletnim przebywającym w okręgowych ośrodkach wychowawczych**,** zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich.”.

Art. 373. W ustawie z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2014 r. poz. 1889) w art. 18:

1) ust. 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„1. Wiernym przebywającym w szpitalach i sanatoriach, w domach pomocy społecznej i w zakładach karnych oraz osobom tymczasowo aresztowanym i nieletnim przebywającym w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich – zapewnia się prawo do wykonywania praktyk religijnych, w tym udział w nabożeństwach i innych praktykach religijnych oraz w nauczaniu kościelnym i spotkaniach o charakterze wychowawczo-religijnym z osobami duchownymi lub świeckimi tego wyznania, a także świętowania soboty i przestrzegania zasad dietetycznych oraz umożliwia się umieszczanie symboli religijnych, uwzględniających potrzeby religijne wiernych.

2. Przepis ust. 1 ma również zastosowanie do dzieci i młodzieży korzystających z zorganizowanych form wypoczynku. Organizatorzy zorganizowanego wypoczynku dla dzieci i młodzieży zapewniają prawo do wykonywania praktyk religijnych, o których mowa w ust. 1, na życzenie rodzica lub opiekuna prawnego dziecka uczestniczącego w tym wypoczynku albo pełnoletniego uczestnika tego wypoczynku.”;

2) uchyla się ust. 5.

Art. 374. W ustawie z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2015 r. poz. 169) w art. 20 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Nieletnim przebywającym w okręgowych ośrodkach wychowawczych**,** zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich zapewnia się możliwość wykonywania praktyk religijnych, korzystania z katechizacji i posług religijnych, uczestniczenia w nabożeństwach w niedziele i święta. Nieletnim, którzy nie mają możliwości uczestniczenia w nabożeństwach, należy zapewnić możliwość wysłuchania nabożeństwa transmitowanego przez środki masowego przekazu.”.

Art. 375. W ustawie z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2015 r. poz. 44) w art. 15 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Wiernym przebywającym w podmiotach leczniczych wykonujących działalność leczniczą w rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej, w zakładach wychowawczo-opiekuńczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych, schroniskach dla

nieletnich i zakładach karnych oraz osobom tymczasowo aresztowanym zapewnia się prawo do wykonywania praktyk religijnych oraz korzystania z posług religijnych.”.

Art. 376. W ustawie z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2015 r. poz. 14) w art. 16 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Wiernym przebywającym w podmiotach leczniczych wykonujących działalność leczniczą w rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej, w zakładach wychowawczo-opiekuńczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i zakładach karnych oraz osobom tymczasowo aresztowanym zapewnia się prawo do wykonywania praktyk religijnych oraz korzystania z posług religijnych.”.

Art. 377. W ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479) w art. 26 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. W celu zapewnienia obsługi bibliotecznej specjalnych grup użytkowników prowadzone są biblioteki w podmiotach leczniczych w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej, w domach pomocy społecznej, w zakładach karnych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, a także w jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej i ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.”.

Art. 378. W ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 573 i 1981 oraz z 2022 r. poz. 558) w art. 6 w ust. 3 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) przebywających w zakładach karnych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich;”.

Art. 379. W ustawie z dnia 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1709) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1 w ust. 2 pkt 6 otrzymuje brzmienie:

„6) nieletnich, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawcze, środek leczniczy lub środek poprawczy na podstawie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …);”;

2) w art. 12:

a) w ust. 1 pkt 6 otrzymuje brzmienie:

„6) informacje o orzeczonych karach, warunkowym umorzeniu postępowania, środkach karnych, kompensacyjnych, zabezpieczających, wychowawczych, środku leczniczym, środku poprawczym, przepadku, okresie próby, dozorze kuratora i nałożonych obowiązkach oraz podstawę prawną ich orzeczenia;”,

b) w ust. 2:

– pkt 18–20 otrzymują brzmienie:

„18) odwołaniu warunkowego zawieszenia umieszczenia w zakładzie poprawczym i zarządzeniu umieszczenia w zakładzie poprawczym;

19) warunkowym zwolnieniu z zakładu poprawczego, a także odwołaniu warunkowego zwolnienia z zakładu poprawczego i zarządzeniu umieszczenia w zakładzie poprawczym;

20) warunkowym odstąpieniu od wykonania orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie poprawczym, a także odwołaniu warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie poprawczym i zarządzeniu umieszczenia w zakładzie poprawczym;”,

– uchyla się pkt 20a,

– po pkt 20a dodaje się pkt 20b–20d w brzmieniu:

„20b) zastosowaniu środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat;

20c) przedłużeniu wykonywania środka poprawczego wobec nieletniego, który ukończył 21 lat;

20d) zastosowaniu środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 24 lat;”,

– pkt 21 i 22 otrzymują brzmienie:

„21) zmianie albo uchyleniu środka wychowawczego;

22) odroczeniu albo przerwaniu wykonywania środków wychowawczych lub środka poprawczego, a także odwołaniu przerwy albo odroczenia;”,

– pkt 25 otrzymuje brzmienie:

„25) powołaniu nieletniego do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej lub służby zastępczej;”,

– po pkt 25 dodaje się pkt 25a i 25b w brzmieniu:

„25a) zwolnieniu z zakładu leczniczego oraz o zastosowaniu środka wychowawczego;

25b) przerwaniu wykonywania środka wychowawczego lub poprawczego i zastosowaniu środka leczniczego;”,

c) ust. 2c otrzymuje brzmienie:

„2c. Informacja o zastosowaniu późniejszych środków przekazywana organom centralnym państw członkowskich Unii Europejskiej zawiera dane określone w ust. 1 pkt 1–6b oraz w ust. 2 pkt 4–6, 8–12, 14, 15, 17 i 26–33 oraz dane o uchyleniu, zakończeniu lub wykonaniu środków zabezpieczających. Dane określone w ust. 2 pkt 18–25b umieszcza się w informacji, jeżeli środek wychowawczy, leczniczy lub poprawczy został orzeczony przez sąd karny.”;

3) w art. 12a ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Przy przekazywaniu za pośrednictwem systemu ECRIS informacji dotyczących kwalifikacji prawnej czynu zabronionego przyjętej w orzeczeniu oraz orzeczonych kar i środków karnych, jak również środków zabezpieczających, kompensacyjnych i przepadku, środków wychowawczych, leczniczych i poprawczych stosuje się kod odpowiadający tym kwalifikacjom i karom oraz środkom karnym, kompensacyjnym i przepadkowi, jak również środkom zabezpieczającym, wychowawczym, leczniczym i poprawczym.”;

4) w art. 13 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) kart rejestracyjnych i zawiadomień, zawierających informacje o nieletnich, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich;”;

5) w art. 14 w ust. 2:

a) w pkt 1:

– wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie:

„po ukończeniu 18. roku życia przez nieletniego, wobec którego wykonywane były środki wychowawcze lub środek leczniczy, z wyjątkiem przypadków, gdy:”,

– lit. b otrzymuje brzmienie:

„b) wykonanie środka wychowawczego ustało z mocy prawa po ukończeniu przez nieletniego 19. roku życia lub 21. roku życia albo z chwilą powołania nieletniego do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej lub służby zastępczej,”,

– dodaje się lit. c i d w brzmieniu:

„c) wykonanie środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, po ukończeniu przez nieletniego 21 lat ustało z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego wieku, do którego sąd rodzinny orzekł o wykonywaniu tego środka,

d) wykonanie środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, po ukończeniu przez nieletniego 24 lat ustało z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 25 lat;”,

b) pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) po upływie terminów określonych w art. 16 ust. 6, art. 96, art. 235 ust. 6 i art. 237 ust. 6 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.”,

c) uchyla się pkt 3 i 4.

Art. 380. W ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 i 2270 oraz z 2022 r. poz. 1 i 66) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 19 pkt 6 i 7 otrzymują brzmienie:

„6) przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze;

7) pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, młodzieży opuszczającej domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz okręgowe ośrodki wychowawcze**,** zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, mających braki w przystosowaniu się;”;

2) w art. 53 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Osobie pełnoletniej, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki, w szczególności osobie z zaburzeniami psychicznymi, osobie opuszczającej pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, okręgowy ośrodek wychowawczy, zakład poprawczy, schronisko dla nieletnich, a także cudzoziemcowi, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, może być przyznane wsparcie w mieszkaniu chronionym.”;

3) w art. 88:

a) w ust. 1 wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie:

„Osoba pełnoletnia opuszczająca dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz okręgowy ośrodek wychowawczy, zakład poprawczy, schronisko dla nieletnich, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zwana dalej „osobą usamodzielnianą”, zostaje objęta pomocą mającą na celu jej życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem przez pracę socjalną, a także pomocą:”,

b) ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Pomoc pieniężna na usamodzielnienie i pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki przysługuje osobie, która przebywała w domu pomocy społecznej, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym, schronisku dla nieletnich, specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym, specjalnym ośrodku wychowawczym, młodzieżowym ośrodku socjoterapii zapewniającym całodobową opiekę albo młodzieżowym ośrodku wychowawczym co najmniej rok.”,

c) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Pomoc, o której mowa w ust. 1, przysługuje osobie opuszczającej dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, jeżeli bezpośrednio przed przyjęciem do takiego domu przebywała co najmniej rok w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce

opiekuńczo-terapeutycznej, w domu pomocy społecznej, w okręgowym ośrodku wychowawczym**,** w zakładzie poprawczym, w schronisku dla nieletnich, w specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym, w specjalnym ośrodku wychowawczym, w młodzieżowym ośrodku socjoterapii zapewniającym całodobową opiekę albo w młodzieżowym ośrodku wychowawczym.”,

d) ust. 7 otrzymuje brzmienie:

„7. W realizacji indywidualnego programu usamodzielnienia osobę usamodzielnianą wspiera opiekun usamodzielnienia, którym może być pracownik socjalny powiatowego centrum pomocy rodzinie, wychowawca, psycholog lub pracownik socjalny domu pomocy społecznej, okręgowego ośrodka wychowawczego**,** zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich, specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego, specjalnego ośrodka wychowawczego, młodzieżowego ośrodka socjoterapii zapewniającego całodobową opiekę, młodzieżowego ośrodka wychowawczego, albo inna osoba wskazana przez osobę usamodzielnianą.”;

4) w art. 89 w ust. 7 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) osoba usamodzielniana przed osiągnięciem pełnoletności opuściła samowolnie dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży lub okręgowy ośrodek wychowawczy**,** zakład poprawczy, schronisko dla nieletnich, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę lub młodzieżowy ośrodek wychowawczy;”.

Art. 381. W ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1285, z późn. zm.[5)]) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 29 i art. 30 otrzymują brzmienie:

„Art. 29. Świadczeniobiorca ma prawo wyboru świadczeniodawcy udzielającego ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych spośród tych świadczeniodawców, którzy zawarli umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, z zastrzeżeniem art. 325 i art. 599 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny , art. 153 ust. 7a ustawy z dnia

---

5) Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2021 r. poz. 1292, 1559, 1773, 1834, 1981, 2105, 2120, 2232, 2270, 2427 i 2469 oraz z 2022 r. poz. 64, 91, 526, 583 i 655.

12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1486, 1728, 1898, 2191 i 2333), art. 115 § 1a Kodeksu karnego wykonawczego i art. 112 ust. 1 i 2 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).

Art. 30. Świadczeniobiorca ma prawo wyboru szpitala spośród szpitali, które zawarły umowę o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, z zastrzeżeniem art. 325 i art. 599 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny , art. 153 ust. 7a ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, art. 115 § 1a Kodeksu karnego wykonawczego i art. 112 ust. 1 i 2 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.”;

2) w art. 31 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Świadczeniobiorca ma prawo wyboru lekarza dentysty spośród lekarzy dentystów, którzy zawarli umowę o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, z zastrzeżeniem art. 325 i art. 599 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny , art. 153 ust. 7a ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, art. 115 § 1a Kodeksu karnego wykonawczego i art. 112 ust. 1 i 2 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.”;

3) po art. 41a dodaje się art. 41b w brzmieniu:

„Art. 41b. Zabezpieczenie transportu sanitarnego, o którym mowa w art. 218 ust. 2 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, przysługuje bezpłatnie w związku z realizacją świadczenia gwarantowanego w określonym zakładzie leczniczym, o którym mowa w art. 8 tej ustawy.”.

Art. 382. W ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2020 r. poz. 2050 oraz z 2021 r. poz. 2469) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 5 w ust. 2 pkt 6 otrzymuje brzmienie:

„6) jednostki organizacyjne Służby Więziennej oraz okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich;”;

2) w art. 29:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. W okręgowych ośrodkach wychowawczych**,** zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej prowadzi się leczenie, rehabilitację i reintegrację osób uzależnionych umieszczonych w tych jednostkach.”,

b) po ust. 1 dodaje się ust. 1a i 1b w brzmieniu:

„1a. Nieletni uzależnieni umieszczeni w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, mają obowiązek poddania się zarządzonemu leczeniu i rehabilitacji.

1b. Leczenie i rehabilitację, o których mowa w ust. 1a, zarządza dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich w stosunku do małoletniego za zgodą przedstawiciela ustawowego, a w razie jej braku, jak również w stosunku do osoby pełnoletniej – za zezwoleniem sądu wykonującego orzeczenie, wydanym po zasięgnięciu opinii biegłego.”,

c) w ust. 2 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich,”.

Art. 383. W ustawie z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1924 oraz z 2021 r. poz. 1621) w załączniku nr 2 lp. 21 otrzymuje brzmienie:

„Prace nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, ośrodkach szkolno-wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, schroniskach dla nieletnich oraz zakładach poprawczych, zgodnie z przepisami ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).”.

Art. 384. W ustawie z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 2171 oraz z 2021 r. poz. 2490) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 15 w ust. 3 w pkt 1 lit. b otrzymuje brzmienie:

„b) zobowiązujące do powstrzymania się od przebywania w miejscach przeprowadzania imprez masowych, wydane przez sąd wobec skazanego w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności albo wobec nieletniego na podstawie art. 7 pkt 2 ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …);”;

2) w art. 22 w ust. 1 w pkt 1 w lit. a tiret drugie otrzymuje brzmienie:

„– zobowiązujące do powstrzymania się od przebywania w miejscach przeprowadzania imprez masowych, wydane przez sąd wobec skazanego w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności albo wobec nieletniego na podstawie art. 7 pkt 2 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich,”.

Art. 385. W ustawie z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej (Dz. U. z 2021 r. poz. 584, 619 i 1981) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 5a:
   a) w ust. 1:
      – pkt 4 otrzymuje brzmienie:
        „4) szkół w okręgowych ośrodkach wychowawczych**,** zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich”,
      – część wspólna otrzymuje brzmienie:
        „– do bazy danych SIO są przekazywane dane przez odpowiednio szkołę, placówkę oświatową, zespół, okręgowy ośrodek wychowawczy, zakład poprawczy albo schronisko dla nieletnich.”,
   b) w ust. 2 pkt 3 i 4 otrzymują brzmienie:
      „3) poszczególnych szkół i placówek oświatowych połączonych w zespół, okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich oraz szkół w tych ośrodkach, zakładach i schroniskach;
      4) danych wspólnych dla odpowiednio szkoły i placówki oświatowej oraz jej filii, placówki, o której mowa w ust. 1 pkt 2, i szkoły wchodzącej w skład placówki, szkół i placówek oświatowych połączonych w zespół oraz okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich oraz szkół w tych ośrodkach, zakładach i schroniskach.”;
2) w art. 7 w ust. 1 w:
   a) pkt 7 lit. a otrzymuje brzmienie:
      „a) szkoły lub placówki oświatowej wchodzącej w skład zespołu oraz szkoły wchodzącej w skład specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego, młodzieżowego ośrodka wychowawczego, młodzieżowego ośrodka socjoterapii, placówki kształcenia ustawicznego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich – także numer identyfikacyjny REGON odpowiednio zespołu, ośrodka, placówki, zakładu lub schroniska,”,
   b) pkt 13 po lit. h średnik zastępuje się przecinkiem i dodaje się lit. i w brzmieniu:
      „i) w okręgowym ośrodku wychowawczym.”;
3) w art. 16 w pkt 5 część wspólna otrzymuje brzmienie:

„– zgodnie z przepisami wydanymi odpowiednio na podstawie art. 185 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …) oraz art. 123 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy – Prawo oświatowe.”.

Art. 386. W ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2022 r. poz. 447) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 11 ust. 1a otrzymuje brzmienie:

„1a. W przypadku gdy rodzicem wychowującym dziecko jest małoletni opuszczający młodzieżowy ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii, okręgowy ośrodek wychowawczy, schronisko dla nieletnich lub zakład poprawczy, pracownik socjalny ośrodka pomocy społecznej albo centrum usług społecznych przeprowadza u tego rodzica wywiad, o którym mowa w ust. 1, a następnie kierownik ośrodka pomocy społecznej albo dyrektor centrum usług społecznych przydziela temu rodzicowi asystenta rodziny.”;

2) art. 52 otrzymuje brzmienie:

„Art. 52. Minister właściwy do spraw rodziny określi, w drodze rozporządzenia, liczbę godzin szkoleń i zakres programowy szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz dla kandydatów na dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, biorąc pod uwagę możliwość umieszczenia dzieci na podstawie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …) lub legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz specyfikę zadań opiekuńczo-wychowawczych dla poszczególnych form rodzinnej pieczy zastępczej, a także mając na uwadze konieczność zapewnienia odpowiedniego poziomu sprawowanej pieczy zastępczej.”;

3) w art. 54 w ust. 3 w pkt 7 lit. b otrzymuje brzmienie:

„b) dzieckiem umieszczonym na podstawie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich,”;

4) w art. 59:

a) w ust. 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) dzieci na podstawie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich;”,

b) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. W rodzinie zastępczej zawodowej specjalistycznej nie można w tym samym czasie umieścić dzieci legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i dzieci na podstawie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.”;

5) w art. 81 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Rodzinie zastępczej zawodowej na dziecko umieszczone na podstawie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich przysługuje dodatek nie niższy niż kwota 227 zł miesięcznie na pokrycie zwiększonych kosztów utrzymania tego dziecka.”;

6) w art. 87 w ust. 2 w pkt 14 na końcu dodaje się przecinek i dodaje się pkt 15 w brzmieniu:
„15) okręgowym ośrodku wychowawczym”;

7) w art. 95 w ust. 3a w pkt 11 na końcu dodaje się przecinek i dodaje się pkt 12 w brzmieniu:
„12) okręgowym ośrodku wychowawczym”;

8) w art. 103 w ust. 4 pkt 1 i 2 otrzymują brzmienie:
„1) młodzieżowym ośrodkiem wychowawczym, okręgowym ośrodkiem wychowawczym, zakładem poprawczym, schroniskiem dla nieletnich, aresztem śledczym, zakładem karnym;
2) zakładem leczniczym, jeżeli pobyt w nim został orzeczony w trybie określonym w ustawie z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.”;

9) w art. 141 w ust. 2 pkt 1 otrzymuje brzmienie:
„1) okresy pobytu w domu pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym, schronisku dla nieletnich, specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym, specjalnym ośrodku wychowawczym, młodzieżowym ośrodku socjoterapii, zapewniającym całodobową opiekę, i młodzieżowym ośrodku wychowawczym, jeżeli orzeczenie sądu o umieszczeniu w pieczy zastępczej nie zostało uchylone;”;

10) w art. 230 w ust. 2 w pkt 11 na końcu dodaje się przecinek i dodaje się pkt 12 w brzmieniu:
„12) okręgowym ośrodku wychowawczym”.

Art. 387. W ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2019 r. poz. 2418 z 2021 r. poz. 2447 oraz z 2022 r. poz. 655) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 2 w ust. 2 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) pracownicy zakładów poprawczych, schronisk dla nieletnich, okręgowych ośrodków wychowawczych lub młodzieżowych ośrodków wychowawczych.”;

2) w art. 4 w pkt 3 lit. a otrzymuje brzmienie:

„a) osób pobranych z zakładu karnego, aresztu śledczego, zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich, okręgowego ośrodka wychowawczego, młodzieżowego ośrodka wychowawczego lub policyjnej izby dziecka,”;

3) w art. 35 w ust. 3 wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie:

„Decyzję o użyciu lub wykorzystaniu środków przymusu bezpośredniego przez uprawnionego będącego pracownikiem zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich, okręgowego ośrodka wychowawczego lub młodzieżowego ośrodka wychowawczego podejmuje:”;

4) art. 40 otrzymuje brzmienie:

„Art. 40. 1. O użyciu środków przymusu bezpośredniego wobec nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym albo schronisku dla nieletnich dyrektor placówki niezwłocznie powiadamia sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad tą placówką, sąd rodzinny wykonujący środek wychowawczy albo środek poprawczy lub organ, do którego dyspozycji pozostaje nieletni umieszczony w schronisku dla nieletnich. Przepisu nie stosuje się do prewencyjnego użycia wobec nieletniego środków przymusu bezpośredniego.

2. O użyciu środków przymusu bezpośredniego wobec nieletniego umieszczonego w policyjnej izbie dziecka kierownik izby powiadamia sąd rodzinny, sprawujący nadzór nad wykonywaniem czynności przez Policję lub Straż Graniczną, o których mowa w art. 48, art. 50, art. 59 i art. 98 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …), oraz sąd rodzinny, na obszarze właściwości, którego znajduje się policyjna izba dziecka.”;

5) w art. 51 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. W przypadku użycia środka przymusu bezpośredniego wobec nieletniego umieszczonego w zakładzie poprawczym, schronisku dla nieletnich, okręgowym ośrodku wychowawczym, młodzieżowym ośrodku wychowawczym lub policyjnej izbie dziecka uprawniony każdorazowo przekazuje przełożonemu notatkę, niezależnie od rodzaju i skutku użycia środka przymusu bezpośredniego.”;

6) w art. 52 po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Uprawniony, o którym mowa w art. 2 ust. 2 pkt 2, dokumentuje prewencyjne użycie środków przymusu bezpośredniego w księdze ewidencji prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego. Przepisów art. 51 ust. 1 i 3 nie stosuje się, chyba że skutkiem tego użycia było zranienie nieletniego lub wystąpienie innych widocznych objawów zagrożenia życia lub zdrowia tego nieletniego albo jego śmierć, albo zniszczenie mienia.”.

Art. 388. W ustawie z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 152) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 6 w ust. 1 pkt 4 otrzymuje brzmienie:

„4) nieletnich, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawcze, środek poprawczy lub środek leczniczy na podstawie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …) w sprawach o czyny karalne, o których mowa w art. 2, z wyłączeniem art. 200 § 1 Kodeksu karnego”;

2) w art. 7 w ust. 1:

a) pkt 7 otrzymuje brzmienie:

„7) informację o orzeczonych karach, warunkowym umorzeniu postępowania, środkach karnych, zabezpieczających, wychowawczych, środku poprawczym, środku leczniczym, okresie próby, dozorze kuratora, środkach kompensacyjnych, przepadku i nałożonych obowiązkach oraz podstawę prawną ich orzeczenia;”,

b) pkt 11–13 otrzymują brzmienie:

„11) informację o odwołaniu warunkowego zawieszenia umieszczenia w zakładzie poprawczym i zarządzeniu umieszczenia w zakładzie poprawczym;

12) informację o warunkowym zwolnieniu z zakładu poprawczego, a także odwołaniu warunkowego zwolnienia z zakładu poprawczego i zarządzeniu umieszczenia w zakładzie poprawczym;

13) informację o warunkowym odstąpieniu od wykonania orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie poprawczym, a także odwołaniu warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie poprawczym i zarządzeniu umieszczenia w zakładzie poprawczym;”,

c) po pkt 13 dodaje się pkt 13a–13c w brzmieniu:

„13a) informację o zastosowaniu środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat;

13b) informację o przedłużeniu wykonywania środka poprawczego wobec nieletniego, który ukończył 21 lat;

13c) informację o zastosowaniu środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 24 lat;”,

d) pkt 14 i 15 otrzymują brzmienie:

„14) informację o powołaniu nieletniego do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej lub służby zastępczej;

15) informację o zmianie albo uchyleniu środka wychowawczego;”,

e) po pkt 15 dodaje się pkt 16 i 17 w brzmieniu:

„16) informację o zwolnieniu z zakładu leczniczego, o którym mowa w art. 8 ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich oraz o zastosowaniu środka wychowawczego;

17) informację o przerwaniu wykonywania środka wychowawczego lub poprawczego i zastosowaniu środka leczniczego.”;

3) w art. 11 w ust. 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) przebywająca w areszcie śledczym, zakładzie karnym, zakładzie psychiatrycznym, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, o którym mowa w art. 8 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, lub zakładzie poprawczym jest obowiązana do zgłoszenia osobie kierującej jednostką, w której przebywa, faktycznego adresu pobytu, pod którym będzie przebywała po opuszczeniu jednostki, najpóźniej w dniu opuszczenia tej jednostki; osoba kierująca jednostką niezwłocznie przekazuje informację o faktycznym adresie pobytu osoby ujętej w Rejestrze jednostce organizacyjnej Policji właściwej ze względu na miejsce tego pobytu.”;

4) w art. 18 w ust. 4:

a) w pkt 1:

– wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie:

„po ukończeniu 18. roku życia przez nieletniego, wobec którego wykonywane były środki wychowawcze lub środek leczniczy, z wyjątkiem przypadków, gdy:”,

– lit. b otrzymuje brzmienie:

„b) wykonanie środka wychowawczego ustało z mocy prawa po ukończeniu przez nieletniego 19. roku życia lub 21. roku życia albo z chwilą powołania nieletniego do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej albo służby zastępczej,”,

– dodaje się lit. c i d w brzmieniu:

„c) wykonanie środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, po ukończeniu przez nieletniego 21 lat ustało z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego wieku, do którego sąd rodzinny orzekł o wykonywaniu tego środka,

d) wykonanie środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 lub 5 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, po ukończeniu przez nieletniego 24 lat ustało z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 25 lat;”,

b) pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) po upływie terminów określonych w art. 16 ust. 6, art. 96, art. 235 ust. 6 i art. 237 ust. 6 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich;”,

c) uchyla się pkt 3;

5) w art. 23 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Kto, będąc obowiązanym w związku z umieszczeniem danych w Rejestrze do zgłoszenia faktycznego adresu pobytu lub jego każdorazowej zmiany we właściwej jednostce organizacyjnej Policji lub właściwej osobie kierującej aresztem śledczym, zakładem karnym, zakładem psychiatrycznym, młodzieżowym ośrodkiem wychowawczym, okręgowym ośrodkiem wychowawczym, zakładem leczniczym, o którym mowa w art. 8 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, lub zakładem poprawczym nie wykonuje tego obowiązku,

podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny nie niższej niż 1000 zł.”.

Art. 389. W ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082 oraz z 2022 r. poz. 655) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 8:

a) ust. 12 otrzymuje brzmienie:

„12. Minister Sprawiedliwości może zakładać i prowadzić publiczne szkoły i placówki w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz publiczne szkoły i placówki przy zakładach karnych i aresztach śledczych. Szkoły i placówki przy zakładach karnych i aresztach śledczych działają w ramach ich struktury.”,

b) ust. 15 otrzymuje brzmienie:

„15. Zakładanie i prowadzenie publicznych przedszkoli, w tym z oddziałami integracyjnymi lub specjalnymi, przedszkoli integracyjnych i specjalnych oraz innych form wychowania przedszkolnego, o których mowa w art. 32 ust. 2, szkół podstawowych, w tym integracyjnych oraz z oddziałami integracyjnymi lub specjalnymi, z wyjątkiem szkół podstawowych specjalnych, szkół artystycznych oraz szkół przy zakładach karnych, szkół w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, należy do zadań własnych gmin.”;

2) w art. 47 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania określi, w drodze rozporządzenia, organizację roku szkolnego w szkołach w okręgowych ośrodkach wychowawczych, w zakładach poprawczych i w schroniskach dla nieletnich, z uwzględnieniem w szczególności specyfiki organizacji pracy wychowawczej i resocjalizacyjnej w tych ośrodkach, zakładach i schroniskach oraz zapewnienia wykonywania orzeczeń sądowych.”;

3) art. 58 otrzymuje brzmienie:

„Art. 58. Organ prowadzący szkołę lub placówkę, a w zakresie działalności dydaktyczno-wychowawczej i opiekuńczej również organ sprawujący nadzór pedagogiczny, mogą ingerować w działalność szkoły lub placówki wyłącznie w zakresie i na zasadach określonych w ustawie. W przypadku szkół przy zakładach karnych ingerencja ta jest dopuszczalna również w zakresie realizacji celów wykonania kary pozbawienia wolności określonych w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2021 r. poz. 53, 472, 1236 i 2054 oraz z 2022 r. poz. 22 i 655), a w przypadku szkół w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych

i schroniskach dla nieletnich – w zakresie realizacji celów określonych w ustawie z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).”;

4) w art. 60 ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Minister Sprawiedliwości i podporządkowane organy sprawują nadzór pedagogiczny nad okręgowymi ośrodkami wychowawczymi, zakładami poprawczymi i schroniskami dla nieletnich oraz nad szkołami w tych ośrodkach, zakładach i schroniskach, a także nad szkołami i placówkami przy zakładach karnych i aresztach śledczych, z wyjątkiem nadzoru nad nauczaniem przedmiotów ogólnokształcących, który sprawuje kurator oświaty.”;

5) w art. 88 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Nie ustala się obwodów szkołom specjalnym, szkołom integracyjnym, szkołom dwujęzycznym, szkołom dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługujących się językiem regionalnym, szkołom sportowym, szkołom mistrzostwa sportowego, szkołom artystycznym, szkołom w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz szkołom przy zakładach karnych i aresztach śledczych.”;

6) w art. 89 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Szkoła w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich oraz szkoła przy zakładzie karnym lub areszcie śledczym może być zlikwidowana w każdym czasie, po zapewnieniu uczniom możliwości kontynuowania nauki w innej szkole.”;

7) w art. 95 ust. 6 otrzymuje brzmienie:

„6. W przypadku szkół podstawowych specjalnych funkcjonujących w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii oraz szkół w okręgowych ośrodkach wychowawczych i w zakładach poprawczych mogą być tworzone szkoły obejmujące część klas szkoły podstawowej. Przepisów ust. 2–5 nie stosuje się.”;

8) w art. 96 ust. 7 otrzymuje brzmienie:

„7. W szkołach ponadpodstawowych zorganizowanych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, działających w szczególnie trudnych warunkach demograficznych, dopuszcza się organizację nauczania w klasach łączonych.”;

9) w art. 108a dodaje się ust. 10 w brzmieniu:

„10. Zasady monitorowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych określają przepisy ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).”;

10) w art. 123:

a) w ust. 1 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) rodzaje i szczegółowe zasady działania placówek publicznych, o których mowa w art. 2 pkt 3, 7 i 8, warunki pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach, a w przypadku młodzieżowych ośrodków wychowawczych – także warunki i tryb udzielania wychowankom urlopów i przepustek, warunki pobytu nieletnich matek i ich dzieci w tych ośrodkach oraz sposób dokumentowania pobytu nieletnich matek i ich dzieci w tych ośrodkach, oraz może określić wysokość i zasady odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach;”,

b) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Rozporządzenie, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, powinno uwzględniać realizację przez placówki zadań i celów edukacyjnych, wychowawczych, rekreacyjnych oraz opiekuńczych i zapewnienie warunków bezpieczeństwa wychowanków, a w przypadku pobytu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych nieletnich matek i ich dzieci – również zapewnienie nieletniej wykonywania pieczy albo uczestniczenia w sprawowaniu bieżącej pieczy nad dzieckiem, zapewnienie specjalistycznej opieki dziecku i nieletniej oraz zabezpieczenie prawidłowego rozwoju dziecka, a także określi warunki i zasady działania wolontariuszy.”;

11) w art. 168 ust. 8 otrzymuje brzmienie:

„8. Niepubliczny młodzieżowy ośrodek wychowawczy może zostać wpisany do ewidencji, jeżeli osoba zgłaszająca ten ośrodek do ewidencji przedstawi ponadto opinię organu odpowiedzialnego za wskazywanie ośrodka, do którego ma być skierowany nieletni, określonego w przepisach ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, z której wynika, że istnieje zapotrzebowanie na miejsca w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych.”.

Art. 390. W ustawie z dnia 27 października 2017 r. o podstawowej opiece zdrowotnej (Dz. U. z 2021 poz. 1050 oraz z 2022 r. poz. 655) w art. 9 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Świadczeniobiorca ma prawo wyboru świadczeniodawcy, udzielającego świadczeń z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, spośród świadczeniodawców,

którzy zawarli umowy o udzielanie świadczeń z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, z zastrzeżeniem art. 325 i art. 599 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz.U. poz. 655) , art. 153 ust. 7a ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1486, 1728, 1898, 2191 i 2333), art. 115 § 1a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2021 r. poz. 53, 472, 1236 i 2054 oraz z 2022 r. poz. 22) i art. 112 ust. 1 i 2 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).”.

Art. 391. W ustawie z dnia z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości (Dz. U. z 2019 r. poz. 125) wprowadza się następujące zmiany;

1) w art. 3 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) znajdujących się w aktach spraw lub czynności lub urządzeniach ewidencyjnych, w tym tworzonych i przetwarzanych z wykorzystaniem technik informatycznych, prowadzonych na podstawie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …), ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2021 r. poz. 53, 472, 1236 i 2054 oraz z 2022 r. poz. 22), ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 534, 1023 i 2447), ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2021 r. poz. 408, 694, 2105 i 2427), ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2021 r. poz. 457, 1005, 1595 i 2328), ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz. U. z 2021 r. poz. 1638), ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2021 r. poz. 66, 1236 i 2052);”;

2) w art. 26 w ust. 1 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) utrudnienie prowadzenia postępowania karnego, karnego wykonawczego, karnego skarbowego lub w sprawach o wykroczenia lub wykroczenia skarbowe lub w sprawach, o których mowa w art. 359 ust. 1 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich;”.

Art. 392. Zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich utworzone na podstawie przepisów dotychczasowych stają się zakładami poprawczymi i schroniskami dla nieletnich na podstawie niniejszej ustawy.

Art. 393. Z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy:

1) ośrodki kuratorskie utworzone na podstawie przepisów dotychczasowych stają się ośrodkami kuratorskimi na podstawie niniejszej ustawy;
2) policyjne izby dziecka utworzone na podstawie przepisów dotychczasowych stają się policyjnymi izbami dziecka na podstawie niniejszej ustawy;
3) schroniska dla nieletnich interwencyjne utworzone na podstawie przepisów dotychczasowych stają się schroniskami dla nieletnich o wzmożonym nadzorze wychowawczym.

Art. 394. 1. Do postępowań rozpoznawczych wszczętych i niezakończonych do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy niniejszej ustawy.

2. Do postępowań wykonawczych prowadzonych do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy niniejszej ustawy.

3. Czynności procesowe w sprawach, o których mowa w ust. 1 i 2, dokonane do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy są skuteczne, jeżeli dokonano ich z zachowaniem przepisów dotychczasowych.

4. Czynności dokonane w postępowaniu wykonawczym do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy są skuteczne, jeżeli dokonano ich z zachowaniem przepisów dotychczasowych.

Art. 395. Osoby będące stronami w postępowaniu w sprawach nieletnich do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy stają się stronami w rozumieniu niniejszej ustawy.

Art. 396. 1. Postępowania rozpoznawcze wszczęte w sprawach nieletnich wykazujących przejawy demoralizacji, którzy w chwili wszczęcia postępowania nie ukończyli 10 lat, i niezakończone do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, ulegają umorzeniu z mocy prawa.

2. Postępowania rozpoznawcze wszczęte w sprawach nieletnich wykazujących przejawy demoralizacji przed ukończeniem 10 lat, którzy w chwili wszczęcia postępowania ukończyli 10 lat, i niezakończone do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, ulegają umorzeniu z mocy prawa.

3. W sprawach, o których mowa w ust. 1 i 2, postępowania wykonawcze prowadzone do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, ulegają umorzeniu z mocy prawa.

4. W sprawach, o których mowa w ust. 1–3, sąd rodzinny zawiadamia o umorzeniu postępowania właściwy sąd opiekuńczy.

Art. 397. 1. Jeżeli do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy sąd pierwszej instancji orzekł wobec nieletniego umieszczenie w domu pomocy społecznej, sąd odwoławczy może orzec wobec nieletniego ten środek.

2. Do postępowań wykonawczych w przedmiocie umieszczenia i pobytu nieletniego w domu pomocy społecznej, stosuje się przepisy dotychczasowe.

3. Do sprawowania nadzoru sędziego rodzinnego nad wykonywaniem orzeczeń o umieszczeniu nieletniego w domu pomocy społecznej, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Art. 398. 1. Do praw i obowiązków nieletnich, wobec których do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, orzeczono środki wychowawcze, środki, o których mowa w art. 12 ustawy uchylanej w art. 416, albo środek poprawczy, stosuje się przepisy niniejszej ustawy, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Do pobytu nieletnich w domu pomocy społecznej, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Art. 399. 1. W sprawach nieletnich umieszczonych do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, sąd rodzinny, w terminie 3 miesięcy przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, zbada konieczność skierowania sprawy na posiedzenie w przedmiocie zmiany, z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, orzeczonego środka wychowawczego na środek wychowawczy w postaci umieszczenia nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym. W przedmiocie zmiany środka wychowawczego stosuje się przepisy niniejszej ustawy. Sąd rodzinny wydaje postanowienie w przedmiocie zmiany środka wychowawczego do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

2. Po uprawomocnieniu się postanowienia o zmianie środka wychowawczego sędzia przesyła do Ministerstwa Sprawiedliwości pisemny wniosek o skierowanie nieletniego do okręgowego ośrodka wychowawczego, do którego dołącza:

1) odpis prawomocnego postanowienia o zmianie środka wychowawczego;
2) opinię o nieletnim opracowaną w opiniodawczym zespole sądowych specjalistów, w schronisku dla nieletnich lub w innej specjalistycznej placówce, lub przez biegłego albo biegłych;
3) inne informacje umożliwiające skierowanie nieletniego do odpowiedniego rodzaju okręgowego ośrodka wychowawczego.

3. O skierowaniu nieletniego do okręgowego ośrodka wychowawczego zawiadamia się:

1) sąd rodzinny;
2) okręgowy ośrodek wychowawczy, do którego nieletni został skierowany;

3) młodzieżowy ośrodek wychowawczy, w którym nieletni przebywa.

4. Po otrzymaniu zawiadomienia o skierowaniu, o którym mowa w ust. 3, sędzia zwraca się do rodziców albo opiekuna nieletniego lub do Policji o doprowadzenie nieletniego do okręgowego ośrodka wychowawczego.

Art. 400. 1. W sprawach nieletnich, wobec których do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, tymczasowo zastosowano środek, o którym mowa w art. 26 ustawy uchylanej w art. 416, stosuje się przepisy niniejszej ustawy.

2. W sprawach, o których mowa w ust. 1, sąd rodzinny, w terminie 30 dni przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, kieruje sprawę na posiedzenie w przedmiocie przedłużenia stosowania środka tymczasowego po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, stosując przepisy niniejszej ustawy.

Art. 401. 1. W sprawach nieletnich, wobec których do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, zastosowano środek, o którym mowa w art. 27 ustawy uchylanej w art. 416, stosuje się przepisy niniejszej ustawy.

2. W sprawach, o których mowa w ust. 1, okres łącznego pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich liczy się od chwili faktycznego zatrzymania nieletniego.

Art. 402. 1. Do praw i obowiązków nieletnich, wobec których do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, tymczasowo zastosowano środek, o którym mowa w art. 26 ustawy uchylanej w art. 416, albo zastosowano środek, o którym mowa w art. 27 ustawy uchylanej w art. 416, stosuje się przepisy niniejszej ustawy, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Do pobytu nieletnich w domu pomocy społecznej, wobec których do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, tymczasowo zastosowano umieszczenie w domu pomocy społecznej, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Art. 403. Z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy kierownicy ośrodków kuratorskich i osoby realizujące zadania w ośrodku kuratorskim, stają się odpowiednio: kierownikami ośrodków kuratorskich albo osobami realizującymi zadania w ośrodku kuratorskim, w rozumieniu niniejszej ustawy.

Art. 404. Do osób zatrudnionych w zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy nie stosuje się wymogu określonego w art. 334 ust. 2 niniejszej ustawy.

Art. 405. W terminie 5 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy dotychczasowi pracownicy ochrony zatrudnieni w zakładzie poprawczym lub w schronisku dla nieletnich, niespełniający w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy wymogów określonych w art. 348 ust. 1 niniejszej ustawy, dostosują swoje kwalifikacje do wymagań wskazanych w tym przepisie.

Art. 406. Przepisy art. 404 i art. 405 stosuje się odpowiednio do pracowników zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, którzy stali się pracownikami okręgowych ośrodków wychowawczych na podstawie art. 343 niniejszej ustawy.

Art. 407. Do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, Minister Sprawiedliwości określi, w drodze zarządzeń, standardy metodologii sporządzania opinii, o których mowa w art. 339 niniejszej ustawy.

Art. 408. 1. Do gromadzenia, przekazywania i usuwania danych z Krajowego Rejestru Karnego o osobach nieletnich, wobec których przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy orzeczono środki wychowawcze, poprawcze lub wychowawczo-lecznicze, albo którym wymierzono karę na podstawie art. 13 lub art. 94 ustawy uchylanej w art. 416, stosuje się przepisy dotychczasowe.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do danych o osobach nieletnich, o których mowa w art. 397 ust. 1 niniejszej ustawy.

Art. 409. Do orzeczeń zobowiązujących do powstrzymania się od przebywania w miejscach przeprowadzania imprez masowych wydanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy wobec nieletniego na podstawie art. 6 pkt 2 ustawy uchylanej w art. 416, stosuje się przepisy ustawy, o której mowa w art. 384 w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 410. 1. Do placówki opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego, o której mowa w art. 103 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, nie może być przyjęte dziecko w trakcie samowolnego pobytu poza domem pomocy społecznej, jeżeli pobyt w tym domu został orzeczony przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do nieletnich, o których mowa w art. 397 ust. 1 niniejszej ustawy.

Art. 411. 1. Do gromadzenia, przekazywania i usuwania danych z Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym o osobach nieletnich, wobec których przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy orzeczono środki wychowawcze, poprawcze lub wychowawczo-

lecznicze, albo którym wymierzono karę na podstawie art. 94 ustawy uchylanej w art. 416, stosuje się przepisy dotychczasowe.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do danych o osobach nieletnich, o których mowa w art. 397 ust. 1 niniejszej ustawy.

Art. 412. Do dnia powołania komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego do: kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z młodzieżowych ośrodków wychowawczych, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Art. 413. Do dnia powołania komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich kierowanie nieletnich do zakładów leczniczych odbywa się na zasadach dotychczasowych.

Art. 414. Prezes Rady Ministrów może dokonywać, w drodze rozporządzenia, przeniesienia planowanych wydatków, w tym wynagrodzeń w ramach części 37 Sprawiedliwość z działu 801 Oświata i Wychowanie rozdziału 80144 Inne formy kształcenia osobno niewymienione do działu 755 Wymiar Sprawiedliwości rozdziału 75513 Zakłady dla nieletnich w celu zapewnienia prawidłowego funkcjonowania i efektywnego zarządzania jednostkami udzielającymi pomocy nieletnim i wdrażającymi wobec nich proces resocjalizacji.

Art. 415. Dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie:

1) art. 304 § 5 przez Ministra Sprawiedliwości ustawy zmienianej w art. 360, art. 21 ustawy zmienianej w art. 364, art. 29 ust. 2 pkt 1 ustawy zmienianej w art. 382 i art. 123 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy zmienianej w art. 389, zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 304 § 5 przez Ministra Sprawiedliwości ustawy zmienianej w art. 360, art. 21 ustawy zmienianej w art. 364, art. 29 ust. 2 pkt 1 ustawy zmienianej w art. 382 i art. 123 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy zmienianej w art. 389, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, nie dłużej jednak niż przez okres 6 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy. Rozporządzenia wydanie na podstawie art. 304 § 5 ustawy zmienianej w art. 360 przez innych ministrów zachowują moc;
2) art. 26 ust. 2 przez Ministra Sprawiedliwości ustawy zmienianej w art. 377 oraz art. 12 ust. 3 i art. 12a ust. 2 ustawy zmienianej w art. 379, zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 26 ust. 2 przez Ministra Sprawiedliwości ustawy zmienianej w art. 377 oraz art. 12 ust. 3 i art. 12a ust. 2 ustawy zmienianej w art. 379, nie dłużej jednak niż przez okres 6 miesięcy od dnia wejścia w

życie niniejszej ustawy. Rozporządzenia wydanie na podstawie art. 26 ust. 2 ustawy zmienianej w art. 377 przez innych ministrów zachowują moc;

3) art. 52 ustawy zmienianej w art. 386, zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 52 ustawy zmienianej w art. 386 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, nie dłużej jednak niż przez okres 12 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy;

4) art. 6a ust. 12 przez Ministra Sprawiedliwości, art. 30 ust. 7a i art. 42 ust. 7b przez Ministra Sprawiedliwości ustawy zmienianej w art. 361, zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 6a ust. 12 przez Ministra Sprawiedliwości, art. 30 ust. 7a i art. 42 ust. 7b przez Ministra Sprawiedliwości ustawy zmienianej w art. 361, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, nie dłużej jednak niż przez okres 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy zmienianej w art. 361 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, oraz mogą być zmieniane na podstawie tych przepisów upoważniających. Rozporządzenia wydane na podstawie art. 6a ust. 12 oraz 42 ust. 7b przez innych ministrów zachowują moc.

Art. 416. Traci moc ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2018 r. poz. 969).

Art. 417. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r., z wyjątkiem art. 135 ust. 1 i 2, art. 186 ust. 1 i 2, art. 243 ust. 1, art. 321, art. 324–338 w zakresie okręgowych ośrodków wychowawczych, art. 339, art. 340 i art. 341 w zakresie okręgowych ośrodków wychowawczych, art. 343, art. 348 w zakresie okręgowych ośrodków wychowawczych, art. 361, art. 363, art. 385 pkt 1 i 2, art. 389 pkt 1, 3–7, art. 392, art. 399, art. 400 ust. 2, art. 407 i art. 415 pkt 4, które wchodzą w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Różnice poglądów na temat optymalnego modelu traktowania nieletnich naruszających normy prawa karnego lub naruszających inne, powszechnie akceptowane zasady współżycia społecznego, legły u podstaw wyjątkowo długiego okresu prac nad reformą postępowania z nieletnimi, której początki sięgają połowy ubiegłego wieku. Po ponad trzech dekadach udało się wypracować kompromis, którego wyrazem stała się ustawa z dnia 23 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2018 r. poz. 969), dalej „u.p.n.". Wymieniony akt prawny stanowi pierwszą udaną próbę założenia kompleksowego uregulowania problematyki nieletnich, których zachowanie wymaga interwencji organów państwowych.

Od momentu uchwalenia ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich minęło prawie 40 lat. To czas, który przyniósł poważne zmiany w rzeczywistości społecznej, obserwowane między innymi w obszarze zachowań najmłodszych członków społeczeństwa.

Potrzebę uchwalenia nowej ustawy regulującej problematykę nieletnich dostrzeżono już kilkanaście lat temu. Przygotowane dotychczas projekty z różnych względów nie doprowadziły jednak do pomyślnego zakończenia procesu legislacyjnego. Dopiero w 2013 r. problematyka postępowania w sprawach nieletnich doczekała się długo oczekiwanej reformy, która przybrała postać kolejnej nowelizacji ustawy z 1982 r. Nowelizacja ta motywowana między innymipotrzebą podniesienia poziomu sprawności postępowania w sprawach nieletnich doprowadziła do ujednolicenia procedury, przez rezygnację z wyodrębnienia fazy postępowania wyjaśniającego i rozpoznawczego. Zlikwidowano również funkcjonujący wcześniej podział na dwa tryby postępowania rozpoznawczego (opiekuńczo-wychowawczy i poprawczy), które decydowały o odpowiednim stosowaniu przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, z późn. zm.), dalej „k.p.c.", albo ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 534, z późn. zm.), dalej „k.p.k". Od momentu nowelizacji u.p.n. z 2013 r. postępowanie w stosunku do nieletniego, niezależnie od tego, czy zostało wszczęte w związku z czynem karalnym, czy przejawami demoralizacji, jest prowadzone z odpowiednim zastosowaniem przepisów k.p.c. właściwych dla spraw opiekuńczych, z pewnymi wyjątkami na rzecz k.p.k. O ile wspomniane zmiany ograniczyły problemy w praktycznym stosowaniu ustawy, związane z koniecznością sięgania do różnych aktów prawnych, o tyle wiele kwestii sygnalizowanych w szczególności przez praktyków stosujących u.p.n., wciąż wymaga ustawowego uregulowania lub doprecyzowania. Co więcej, fakt wprowadzenia zasadniczych zmian do modelu postępowania z nieletnimi w drodze ustawy nowelizującej, nie zaś nowego

aktu prawnego, doprowadził do tego, że u.p.n. w wielu miejscach utraciła wewnętrzną spójność i przejrzystość.

Projektowana ustawa porządkuje i systematyzuje materię dotyczącą spraw nieletnich, na etapie postępowania rozpoznawczego oraz postępowania wykonawczego, inkorporując te uregulowania u.p.n., które mimo upływu lat nie straciły aktualności. Część z tych uregulowań wymagała stosownej korekty, ukierunkowanej na optymalizację przewidzianych w nich rozwiązań prawnych. Zmiana niektórych przepisów wiązała się natomiast z koniecznością ich dostosowania do obowiązujących w Polsce standardów konstytucyjnych i międzynarodowych. Projekt reguluje również szereg kwestii, które Konstytucja RP rezerwuje dla aktu prawnego o randze ustawy, tymczasem niektóre z nich unormowane były dotychczas w aktach prawnych niższego rzędu. Ponadto przewiduje się całkiem nowe rozwiązania, które – wedle założeń – wzmocnią efektywność oddziaływań podejmowanych względem nieletnich.

Krótkiego komentarza wymaga tytuł projektowanego aktu prawnego – ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Taki tytuł pozbawiony zbędnych dookreśleń wskazuje na całościowe ujęcie problematyki nieletnich, pojmowanych w świetle tradycji polskiego języka prawnego i prawniczego jako takie osoby, które nie są jeszcze zdolne do ponoszenia odpowiedzialności karnej, a ich zachowanie godzi w normy prawa karnego lub powszechnie przyjęte normy społeczne, wywołując potrzebę reakcji ze strony właściwych organów. Dotychczasowy tytuł ustawy regulującej omawianą materię – „o postępowaniu w sprawach nieletnich", bez zapoznania się z jej treścią mógł sugerować, że ustawa obejmuje wyłącznie przepisy proceduralne. Tymczasem projektowana ustawa, podobnie zresztą jak będąca jej pierwowzorem u.p.n., obejmuje zarówno przepisy o charakterze procesowym, jak i materialnym oraz wykonawczym, dając tym samym wyraz kompleksowości zawartych w niej regulacji z omawianego obszaru. Jednocześnie tytuł odwołuje się do określenia pozbawionego wartości normatywnej, a mianowicie wspierania rozumianego jako dopingowanie danego podmiotu, w tym przypadku nieletnich, do postępowania, które jest zgodne z przyjętymi normami zarówno prawnymi, jak i społecznymi, a tym samym z interesem społecznym. Ale nie tylko – również z dobrem nieletniego. W konsekwencji udzielana nieletnim – w ramach wskazanego wsparcia – pomoc w celu kształtowania ich społecznie pożądanych i akceptowalnych postaw, zgodnie z założeniem ustawodawcy, winna być indywidualizowana w stosunku do danego nieletniego, nie zaś stanowić uniwersalny wzorzec mający zastosowanie do każdego przypadku. Ponadto powinna ona mieć szeroki wachlarz oddziaływań wspierających, aby przez ich zastosowanie uzyskiwać oczekiwane rezultaty. Ich uzyskiwaniu, w dłuższej perspektywie, będzie służyło wdrożenie procesu resocjalizacji rozumianego jako

teoretyczne i praktyczne oddziaływania wychowawcze wobec jednostek niedostosowanych społecznie lub zagrożonych tym niedostosowaniem. Dla zapewnienia skuteczności tych oddziaływań ustawodawca przewidział sposoby i metody wpływania na nieletnich. Elementy procesu resocjalizacji mają zatem na celu modyfikację osobowości nieletniego w sposób pozwalający na jego przystosowanie do życia w danej zbiorowości, a konkretnie społeczeństwie. Stąd zawarte w tytule określenie „resocjalizacji" odzwierciedla dążenie ustawodawcy do wyeksponowania istoty tego procesu w kształtowaniu prawidłowych postaw młodych ludzi, których dotychczasowe zachowanie pozostawało w sprzeczności z powszechnie przyjętym porządkiem obyczajowym, kulturowym i prawnym.

Projekt ustawy o nieletnich obejmuje 7 działów, w których uregulowano odrębne zespoły zagadnień.

DZIAŁ I PRZEPISY OGÓLNE

Dział I zawiera przepisy ogólne znajdujące zastosowanie w toku całego postępowania prowadzonego na podstawie przepisów projektowanej ustawy.

Wśród nowych modelowych rozwiązań przewidzianych w projektowanej ustawie znajduje się określenie dolnego progu wiekowego na poziomie ukończonych 10 lat, jako warunku prowadzenia w stosunku do nieletniego postępowania w sprawie o demoralizację.

W obecnym stanie prawnym dolna granica wieku nie jest wyznaczona, co oznacza, że postępowanie w sprawie o demoralizację może być wszczęte – przynajmniej z teoretycznego punktu widzenia – np. w stosunku do pięciolatka. Stosowanie względem najmłodszych dzieci środków wychowawczych na podstawie projektowanej ustawy mija się jednak z celem. Nie ma natomiast przeszkód, by *in concreto* natężenie ich niepożądanych zachowań potraktować jako sygnał, dający podstawę do wydania określonych zarządzeń przez sąd opiekuńczy w trybie art. 109 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359), dalej „k.r.o.", w razie uznania, że „dobro dziecka jest zagrożone". Adresatem tego rodzaju zarządzeń będzie jednak przede wszystkim rodzic albo opiekun dziecka, nie zaś samo dziecko, od którego trudno jeszcze oczekiwać zrozumienia naganności podejmowanych działań. Okres dzieciństwa charakteryzuje się bowiem stopniowym kształtowaniem postawy moralnej i społecznej, przyswajaniem pewnych wzorów zachowań.

W psychologii dziecięcej przyjmuje się, że dopiero ok. 10. roku życia dokonuje się w dziecku internalizacja obowiązujących norm moralnych i społecznych. Prowadzenie

postępowania w sprawie o demoralizację, pojmowaną w literaturze, między innymi jako odrzucenie lub nieprzestrzeganie podstawowych norm moralnych w stosunku do jednostki, która nie jest jeszcze w stanie w pełni pojąć tych norm, wydaje się niecelowe. Oczywiście przechodzenie dzieci na wyższy poziom rozwoju moralnego, usprawiedliwiający interwencję organów państwowych w zaburzony proces wychowawczy zależy od wielu czynników, m.in. od warunków rodzinnych. Nie zmienia to faktu, że przyjęcie dolnej granicy nieletniości uchroni dzieci w wieku wczesnoszkolnym przed pewną dozą stygmatyzacji, która w sposób nieunikniony wiąże się z wszczęciem postępowania skoncentrowanego na osobie nieletniego. W razie potrzeby zachowana zostanie natomiast możliwość sięgnięcia po określone środki opiekuńcze przewidziane w k.r.o.

Wzorem dotychczasowej regulacji odstąpiono od zdefiniowania pojęcia demoralizacji. Pojęcie to, jak już wyżej wskazano, jest obecnie, dzięki prawie czterdziestoletniemu stosowaniu przepisów u.p.n., rozumiane w sposób jednolity i nie budzi wątpliwości zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie. Unikając wprowadzenia nowej, legalnej definicji pojęcia demoralizacji, w pełni przydatny będzie zatem dorobek wypracowany w literaturze przedmiotu, również dla sędziów nie będzie budzić wątpliwości, jakie zachowania stanowić będą przejawy demoralizacji, bez zbędnego zawężania rozumienia tego terminu. W projektowanej ustawie, tak jak obecnie, pozostawiono pojęcie czynu karalnego (stanowiącego czyn zabroniony, którego nieletni dopuścił się po ukończeniu 13 lat, a przed ukończeniem 17 lat) oraz pojęcie czynu zabronionego. W zakresie tym utrzymano obecnie obowiązującą zasadę, że dopuszczenie się przez nieletniego, który nie ukończył 13 lat, czynu zabronionego może być potraktowane jako asumpt do wszczęcia postępowania w sprawie o demoralizację (art. 4 § 1 u.p.n. i art. 4 ust. 3 projektu). Czynem zabronionym jest czyn zabroniony przez ustawę, którego znamiona są określone w ustawie, przykładowo w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2021 r. poz. 2345, z późn. zm.), dalej „k.k.”, czy w ustawie z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2021 r. poz. 2008, z późn. zm.), dalej „k.w.”.

W nawiązaniu do przyjętej powyżej systematyki należy wskazać, że użyte w dalszych przepisach działów I, II i III projektowanej ustawy sformułowanie „czyn zabroniony” bez bliższego dookreślenia i odniesienia do demoralizacji, obejmować będzie także czyny karalne, które zgodnie z przyjętą definicją są czynami zabronionymi.

Stosownie do art. 1 ust. 1 pkt 1 projektowanej ustawy sprawy o demoralizację dotyczą osób, które mają co najmniej 10 lat „i nie są pełnoletnie”. Zastąpienie występującego w u.p.n. wyrażenia „nie ukończyły lat 18” formułą „nie są pełnoletnie” stanowi konsekwencję brzmienia art. 10 § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740,

z późn. zm.), dalej „k.c.”, który stanowi, że przez zawarcie małżeństwa małoletni uzyskuje pełnoletność i nie traci jej w razie unieważnienia małżeństwa. Celem zaproponowanej zmiany jest zatem wyłączenie z postępowania o demoralizację wszystkich osób, które w świetle prawa stały się pełnoletnie, w tym kobiet, które na mocy zezwolenia sądu opiekuńczego wstąpiły w związek małżeński po ukończeniu 16 lat, a przed ukończeniem lat 18. Skoro kobiety te traktowane są jak osoby pełnoletnie, ewentualne przypisywanie im demoralizacji nie byłoby zasadne, tym bardziej, że w świetle art. 1 Konwencji o prawach dziecka (Dz. U. z 1991 r. poz. 526, z późn. zm.) nie są już pojmowane jako dzieci. W razie jednak naruszenia nie tylko określonych norm społecznych lub moralnych, ale również określonych norm prawa karnego, otwarta pozostaje możliwość pociągnięcia ich do odpowiedzialności za czyn karalny, którego dopuściły się po ukończeniu lat 16, ale przed 17 rokiem życia (art. 1 ust. 1 pkt 2 projektu).

W porównaniu do regulacji w obecnym kształcie projekt pozostawia określenie dolnej granicy nieletniości w sprawach o czyny karalne na 13 lat.

Projekt wyraźnie wskazuje w przypadku każdego ze środków wychowawczych, środka leczniczego i środka poprawczego, do jakiego wieku nieletniego maksymalnie może być on stosowany (art. 1 ust. 1 pkt 3 projektu). Wszystkie środki znane projektowi stosuje się z uwzględnieniem ogólnych dyrektyw zawartych w art. 3 projektu, co oznacza, że długość ich stosowania po wydaniu prawomocnego orzeczeniu uzależniona będzie od postępów resocjalizacji nieletniego, co oznacza, że on sam ma duży wpływ na to, jak długo będzie poddawany oddziaływaną wychowawczym i poprawczym. Żaden środek nie będzie stosowany dłużej niż wymaga tego wzgląd na jego skuteczność, o czym świadczy choćby możliwość dokonania w każdym momencie postępowania wykonawczego, zmiany lub uchylenia środka wychowawczego, czy też jak w przypadku umieszczenia w zakładzie poprawczym – zastosowanie środków probacyjnych, np. warunkowego zwolnienia z zakładu poprawczego. Ocenie zasadności i celowości dalszego stosowania środków określonych w projekcie (podobnie jak ma to miejsce w przypadku zarządzeń opiekuńczych) służy postępowanie wykonawcze prowadzone przez sąd, w toku którego kontrolowane jest wykonanie środka. Sztywne określenie ram czasowych (od–do) stosowania konkretnego środka uregulowanego w projekcie, w szczególności o charakterze izolacyjnym, pozostawałoby w sprzeczności z podstawową ideą stosowania środków wobec nieletnich, zgodnie z którą stosuje się je na tyle krótko i tak długo, jak wymaga tego sytuacja nieletniego i tempo przebiegu resocjalizacji.

Prowadząc postępowanie sąd rodzinny będzie koncentrował się na realizacji dyrektyw, wynikających z treści art. 3 projektu – stanowiącego co do zasady powtórzenie dotychczasowej

normy art. 3 u.p.n., przy uwzględnieniu oceny rodzaju czynu zabronionego albo czynu karalnego oraz sposobu i okoliczności jego popełnienia.

Należy w tym miejscu wskazać też, że stosownie do przepisu art. 53 projektu sąd rodzinny nie wszczyna postępowania, a wszczęte umarza w całości albo w części, jeżeli nie ma podstaw do jego wszczęcia lub prowadzenia w określonym zakresie, albo gdy orzeczenie środków przewidzianych w tej ustawie jest niecelowe (w szczególności ze względu na orzeczone już środki w innej sprawie, które w ocenie sądu są wystarczające). Zachowana zatem zostaje w postępowaniu w sprawach nieletnich utrwalona w dotychczasowym stanie prawnym zasada oportunizmu, określana niekiedy jako zasada celowości, mająca charakter wychowawczy. Zawsze zatem to sąd rodzinny, będący gospodarzem postępowania, ma obowiązek ocenić, na ile, w danym przypadku, w ogóle wobec konkretnego dziecka należy prowadzić postępowanie w trybie tej ustawy. Zasadne jest przyjęcie, że skoro tak w art. 3 u.p.n., jak i w art. 3 projektu nieprzypadkowo wiek nieletniego wymienia się jako pierwszą kategorię, jaką należy brać pod uwagę w postępowaniu z nieletnim, nie będzie możliwe stosowanie narzędzi przewidzianych w ustawie do tych nieletnich, którzy ze względu na swoją niedojrzałość nie powinni takiej odpowiedzialności podlegać nawet, jeżeli ukończyli już 10 lat.

W projektowanej ustawie rozszerzeniu w odniesieniu do dotychczasowego stanu prawnego uległ katalog wykroczeń, które objęto definicją czynu karalnego (art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. b projektu). U podstaw tej regulacji legły przede wszystkim względy praktyczne.

Nie budziło do tej pory wątpliwości, że ustawodawca uznawał za czyny karalne tylko niektóre wykroczenia przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu, przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia, przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji, przeciwko mieniu, przeciwko interesom konsumentów oraz przeciwko urządzeniom użytku publicznego. Enumeratywny katalog wykroczeń stanowiących czyn karalny jest – w obecnie obowiązującej ustawie – od samego początku jej obowiązywania. Nie jest wiadome, dlaczego ówczesny ustawodawca zdecydował się na taksatywnie wymienione typy wykroczeń spenalizowane w 12 przepisach Kodeksu wykroczeń, z pominięciem innych, będących wykroczeniami nawet tego samego rodzaju i o takim samy ciężarze gatunkowym. Poza katalogiem znalazło się szereg wykroczeń, które mogą budzić niepokój co do prawidłowego rozwoju społecznego nieletniego (np. art. 66 k.w. – wywoływanie fałszywego alarmu, blokowanie numeru alarmowego; art. 141 k.w. – umieszczanie w miejscu publicznym nieprzyzwoitych ogłoszeń, napisów, rysunków; art. 144 k.w. – niszczenie roślinności).

Trafnie krytyce poddawano przypadkowość zawężenia jurydycznej podstawy wszczęcia postępowania w sprawie nieletniego, bez w gruncie rzeczy jasnego i spójnego

kryterium doboru poszczególnych zachowań wyczerpujących znamiona wykroczeń do definiowania ich jako czyny karalne (T. Bojarski [w:] T. Bojarski, E. Kruk, E. Skrętowicz. Postępowanie w sprawach nieletnich. Komentarz. WK, 2016). Nie można bowiem znaleźć przekonujących argumentów przemawiających za pominięciem w katalogu czynów karalnych, wyczerpujących znamiona wykroczenia, wielu zachowań, które są w przypadku nieletnich nagminne, a które z niezrozumiałych względów znalazły się poza katalogiem czynów karalnych.

Należy podkreślić, że już na gruncie obecnie obowiązującej ustawy dopuszczenie się przez nieletniego czynu zabronionego będącego wykroczeniem, które nie zostało wskazane w art. 1 § 2 pkt 2 lit. b u.p.n., jest okolicznością świadczącą o demoralizacji nieletniego i może stanowić podstawę do wszczęcia postępowania w sprawach nieletnich (art. 4 § 1 u.p.n.). W konsekwencji – w przypadku stwierdzenia, że nieletni wykazuje przejawy demoralizacji – sąd rodzinny może zastosować katalog środków wychowawczych łącznie z umieszczeniem nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. Zasada ta nie ulegnie zmianie na gruncie projektowanej regulacji, albowiem zastosowanie wobec nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego będącego wykroczeniem albo wykroczeniem skarbowym, nowego środka wychowawczego w postaci umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym będzie możliwe tylko w szczególnie uzasadnionych przypadkach przy równoczesnej realizacji szczegółowo określonych przesłanek (art. 14 ust. 2 projektu), a zastosowanie środka poprawczego, tak jak obecnie, nie będzie możliwe (art. 15 ust. 1 i 2 projektu).

Również doktryna krytycznie ocenia przyjęte w art. 1 § 2 pkt 2 lit. b u.p.n. rozwiązanie w tym zakresie „wyłączenie możliwości prowadzenia postępowania z powodu popełnienia przez nieletniego wykroczenia skarbowego lub wykroczenia powszechnego niewymienionego w ustawie w oparciu o podstawę, jaką jest obecnie popełnienie dość wąsko rozumianego czynu karalnego, nie znajduje żadnego merytorycznego uzasadnienia (…). Rozwiązanie to zafałszowuje rzeczywiste powody ingerencji w proces wychowania nieletniego i sprawia, że sprawca czynu o randze wykroczenia jest traktowany nie jako naruszyciel obowiązującego prawa, ale jako osoba zdemoralizowana, choć zdemoralizowany wcale być nie musi” (V. Konarska-Wrzosek, Postępowanie z nieletnimi w Polsce – ocena obowiązujących rozwiązań materialnoprawnych i kierunki ewentualnych zmian, Probacja 2013, nr I, s.88–89).

Pozostawienie sztucznego zamkniętego katalogu wykroczeń stanowiących czyny karalne powoduje, że podejmowanie działań na podstawie ustawy czyni system niezrozumiały i wprowadza w błąd odnośnie typów zachowań, stanowiących powód zajęcia się danym nieletnim przez sąd rodzinny.

Należy nadto pamiętać, że wykroczenia są stypizowane w wielu przepisach pozakodeksowych, często stanowiących reakcję ustawodawcy na nasilenie negatywnych zachowań w danym czasie (np. w ustawie z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych, Dz. U. z 2019 r. poz. 2171, z późn. zm.; w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, Dz. U. z 2020 r. poz. 2050, z późn. zm.; w ustawie z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, Dz. U. z 2021 r. poz. 1119, z późn. zm.; w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt, Dz. U. z 2020 r. poz. 638, z późn. zm.). W takiej sytuacji nieletni, który, przykładowo wnosi alkohol na mecz piłkarski lub w jego trakcie zakrywa twarz kominiarką albo nieletni, który uprawia konopie włókniste, mogą nie zostać pociągnięci do odpowiedzialności, ponieważ aktualnie Policja nie może wobec nich stosować żadnych środków oddziaływania wychowawczego, natomiast sąd rodzinny musi ocenić ich zachowanie pod kątem ewentualnej demoralizacji, która jest procesem rozciągniętym w czasie.

W projekcie wprowadzono także przepis dający możliwość podejmowania przez Policję środków oddziaływania wychowawczego względem nieletniego, który popełnił czyn karalny stanowiący wykroczenie, np. przechodził w miejscu niedozwolonym, na czerwonym świetle (art. 4 ust. 5 projektu). Skorzystanie przez Policję z tej możliwości spowoduje, że nie będzie obligatoryjne wystąpienie do sądu rodzinnego o wszczęcie postępowania w sprawach nieletnich. Projektowane rozwiązanie będzie skuteczne i efektywne wyłącznie wówczas, gdy nie nastąpi powrót do rozwiązania z u.p.n.

Należy ponadto podkreślić, że w każdym konkretnym przypadku o celowość stosowania wobec nieletniego środków wychowawczych decyduje sąd rodzinny, który już na etapie wszczynania postępowania może odmówić jego wszczęcia, jeżeli uzna, że orzeczenie wobec nieletniego środków przewidzianych w projekcie jest niecelowe. Zasadą, którą ma się kierować sąd rodziny, jest zawsze dobro nieletniego i uwzględnienie interesu społecznego (art. 3 ust. 1 projektu). Projektowana regulacja zawiera zatem jasny i spójny klucz doboru zachowań nieletnich, które uzasadniałyby interwencję.

Wydaje się zatem rozwiązaniem racjonalnym rozszerzenie katalogu czynów karalnych na wszystkie wykroczenia i wykroczenia skarbowe.

Projektowane rozwiązanie nie powoduje poszerzenia zakresu odpowiedzialności nieletnich, a jedynie porządkuje i systematyzuje przewidziane projektem pojęcia i instytucje.

Rozwiązanie to, lepiej niż a *limine* wyłączenie odpowiedzialności ze względu na zakwalifikowanie danego czynu jako przestępstwo albo jako wykroczenie, pozwoli na adekwatne reagowanie przez sąd rodzinny na wszelkie przypadki negatywnych zachowań

nieletnich, także na etapie podejmowania decyzji procesowej o wszczęciu bądź o niewszczynaniu postępowania.

Rozważenie alternatywnego rozwiązania w postaci rozciągnięcia definicji czynu karalnego o wybrane, nowe wykroczenia – w szczególności w kontekście ich społecznej szkodliwości i nieumyślności, nie wydaje się zasadne. Znamię społecznej szkodliwości podlega każdorazowej ocenie sądu rodzinnego w okolicznościach konkretnej sprawy nieletniego, a nie jest znamieniem, w oparciu o które ustawodawca mógłby z góry określić, jaki typ wykroczenia popełniony przez nieletniego jest społecznie szkodliwy, a jaki nie. Ponadto odpowiedzialność nieletnich nie opiera się na zasadzie winy. Taka ocena wszystkich wykroczeń zawartych w różnych gatunkowo i licznych aktach prawnych jest także z praktycznego punktu widzenia niemożliwa i niecelowa. Tak jak obecnie, trudno byłoby uzasadnić dlaczego za niektóre wykroczenia nieletni miałby odpowiadać jak za czyny karalne, a za niektóre jak za demoralizację.

W art. 4 projektu zachowano dotychczasowy powszechny społeczny obowiązek przeciwdziałania demoralizacji, w tym zawiadomienia o niej rodziców, opiekuna, szkoły, sądu rodzinnego, Policji lub innego właściwego organu, a także zawiadomienia sądu lub Policji o dopuszczeniu się przez nieletniego czynu karalnego. Nie budzi wątpliwości, że obowiązek ten jest silniejszy w odniesieniu do instytucji państwowych i samorządowych.

W celu wzmocnienia i urealnienia wskazanych w preambule zadań, jakim ma służyć projektowana ustawa, przewiduje się dwa wyjątki od obowiązku zawiadomienia sądu lub Policji o wykazywaniu przejawów demoralizacji lub popełnieniu czynu karalnego.

Duża część niepożądanych zachowań nieletnich ma miejsce w szkole, do której uczęszczają bądź jest związana z faktem realizowania przez nich obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki określonych w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082). Należy mieć tu również na uwadze, że szkolne życie to nie tylko kształcenie, lecz również nawiązywanie kontaktów rówieśniczych i uczenie się reguł życia w grupie. Pożądane jest, by już na tym etapie wprowadzać w możliwie szerokim zakresie właściwe i pożądane wzorce zachowań. Konieczne jest zatem, aby reakcja na niepożądane i niewłaściwe zachowania następowała niezwłocznie, bez konieczności ingerowania przez sąd rodzinny, którego czynności często mogą być odbierane jako nieadekwatne do okoliczności sprawy, nadmierne i spóźnione.

Projekt wyposaża dyrektora szkoły, do której nieletni uczęszcza, w możliwość podjęcia oddziaływań wychowawczych we własnym zakresie – bez konieczności zawiadamiania sądu rodzinnego lub Policji o przejawie demoralizacji lub popełnieniu przez nieletniego czynu

karalnego (poza czynami zabronionymi wyczerpującymi znamiona przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego). Decyzja, czy z takiej możliwości skorzystać będzie należała zatem wyłącznie do dyrektora szkoły jako podmiotu odpowiedzialnego za prawidłowe funkcjonowanie placówki. Dyrektor szkoły będzie mógł jednak z tego środka skorzystać po uzyskaniu stosownej zgody od rodziców albo opiekuna nieletniego oraz samego nieletniego. Jeśli natomiast przedstawiciel ustawowy nieletniego lub nieletni nie wyrazi zgody na propozycję dyrektora szkoły – dyrektor będzie miał obowiązek zawiadomienia sądu rodzinnego o demoralizacji lub czynie karalnym – zgodnie z przepisem art. 4 ust. 1, 2 lub 3 projektu.

Projektowany przepis zawiera katalog środków oddziaływania wychowawczego, z których dyrektor szkoły będzie mógł skorzystać, co niewątpliwie pozwoli na dostosowanie środka oddziaływania wychowawczego do konkretnej sytuacji. Będzie to: pouczenie, ostrzeżenie ustne albo ostrzeżenie na piśmie, przeproszenie pokrzywdzonego, przywrócenie stanu poprzedniego oraz wykonanie określonych prac porządkowych na rzecz szkoły.

Pouczenie polega na wskazaniu nieletniemu niezgodności jego zachowania z obowiązującymi przepisami, w tym również ze statutem szkoły, ze wskazaniem tych przepisów.

Ostrzeżenie polega nie tylko na wskazaniu nieprawidłowego zachowania, lecz dodatkowo powinno zawierać wskazanie, że w przypadku ponownego niepożądanego zachowania zostaną podjęte dalej idące środki, z zawiadomieniem sądu rodzinnego o potrzebie wszczęcia postępowania na podstawie niniejszego projektu włącznie.

W przypadku, gdy zachowanie nieletniego będzie polegało, na przykład na śmieceniu, przestawianiu ławek i innych sprzętów szkolnych czy pisaniu na ścianach szkoły dyrektor będzie miał możliwość nakazania nieletniemu przywrócenia do stanu poprzedniego, czyli uprzątnięcia wyrzuconych przez nieletniego śmieci, ustawienia sprzętów we właściwych porządku czy usunięcia napisu ze ściany.

W przypadku gdy jakaś osoba, na przykład Nauczyciel lub uczeń, została pokrzywdzona zachowaniem nieletniego, dyrektor szkoły będzie mógł nakazać jej przeproszenie.

Dyrektor będzie mógł również polecić nieletniemu wykonanie prac porządkowych na rzecz szkoły, których rodzaj określi.

Projektowany przepis nie wyłącza zastosowania wobec nieletniego kar przewidzianych w statucie szkoły. Zastosowanie kar to jeden z rodzaju oddziaływań możliwych do zastosowania względem ucznia w szkole i ich stosowanie nie wyklucza podejmowania innych oddziaływań wychowawczych.

W praktyce może dojść do sytuacji, gdy sąd rodzinny, niezależnie od czynności podjętych przez dyrektora szkoły, wszczął postępowanie w sprawie danego nieletniego, przykładowo na skutek zawiadomienia przez inny podmiot, zaś uzyskana w toku postępowania informacja o skorzystaniu przez dyrektora szkoły z uprawnienia, o którym mowa w projektowanym art. 4 ust. 4, może przyczynić się do podjęcia przez sąd decyzji, np. o umorzeniu postępowania.

Podobne rozwiązanie projekt przewiduje w przypadku, gdy organ prowadzący postępowanie w sprawach o wykroczenie, w toku czynności wyjaśniających ustali, że wykroczenia opisanego w k.w. dopuścił się nieletni, który ukończył 13 lat.

W praktyce często dochodzi do sytuacji, gdy okoliczności popełnienia przez nieletniego czynu karalnego wyczerpującego znamiona wykroczenia nie budzą wątpliwości, na przykład nieletni przechodzi na czerwonym świetle lub w miejscu niedozwolonym. Funkcjonariusz Policji, który złapał takiego nieletniego „na gorącym uczynku" jest zobowiązany do wszczęcia procedury informującej sąd rodzinny o zaistnieniu takiego zdarzenia. Nie ma natomiast możliwości skorzystania z możliwości sięgnięcia po środki oddziaływania wychowawczego opisane w art. 41 k.w. Często zatem pomiędzy zaistnieniem takiego zdarzenia, a wszczęciem postępowania przez sąd rodzinny upływa znaczny okres czasu, co niekorzystanie wpływa na postawę nieletniego oraz fakt, że często nie pamięta już tego zdarzenia.

Projekt wprowadza w art. 4 ust. 5 możliwość skorzystania w takich przypadkach z zastosowania środków oddziaływania wychowawczego przez organ prowadzący postępowanie. Projekt zawiera katalog tych środków. Są nimi: pouczenie, zwrócenie uwagi, ostrzeżenie, przywrócenie stanu poprzedniego lub zawiadomienie rodziców albo opiekuna nieletniego lub szkoły, do której nieletni uczęszcza.

Skorzystanie przez ten organ z możliwości zastosowania środka oddziaływania wychowawczego spowoduje, że nie będzie konieczne wystąpienie do sądu rodzinnego o wszczęcie postępowania na podstawie niniejszego projektu.

Nowa regulacja powtarza również w art. 2, art. 3 i art. 5 dotychczasowe zasady, określone w przepisach odpowiednio art. 2, art. 3 i art. 4a u.p.n.

DZIAŁ II ŚRODKI PRZECIWDZIAŁANIA DEMORALIZACJI NIELETNICH I DOPUSZCZANIU SIĘ PRZEZ NICH CZYNÓW KARALNYCH

Dział II projektu zawiera katalog środków służących przeciwdziałaniu demoralizacji nieletnich i dopuszczaniu się przez nich czynów karalnych, przy czym oddziaływania w nim przewidziane odnoszą się zarówno do nieletnich, jak i do ich rodziców albo opiekuna.

W projekcie wskazano, że wobec nieletniego mogą być stosowane środki wychowawcze, środek leczniczy oraz środek poprawczy, a wzorem art. 5 u.p.n. zastrzeżono, że kara może być orzeczona wobec nieletniego tylko w przypadkach określonych w ustawie, jeżeli inne środki nie są w stanie zapewnić resocjalizacji nieletniego. W konsekwencji uchylenia nowelą z 2013 r. art. 13 u.p.n. oraz braku powielenia w niniejszym projekcie przepisu art. 94 u.p.n., na gruncie projektu takie przypadki nie występują, ale poza tą ustawą szczególne rozwiązania znajdują się w przepisie art. 10 § 2 k.k.

W kolejnych artykułach tego działu zdefiniowano środki wychowawcze (art. 7), środek leczniczy (art. 8) i środek poprawczy (art. 9).

W nowej regulacji zachowano dotychczasową regułę stosowania środków wychowawczych, polegającą na tym, że poszczególne środki wychowawcze mogą być orzekane zarówno pojedynczo, jak i w połączeniu ze sobą, w zależności od pojawiających się potrzeb. Nie można tylko kumulować środków, których treść jest taka, że się nawzajem wykluczają. W zakresie doboru środków sąd rodzinny ma dużą dyskrecjonalną władzę (V. Konarska-Wrzosek [w:] P. Górecki, V. Konarska-Wrzosek. Postępowanie w sprawach nieletnich. Komentarz. Lex, 2015).

Jakkolwiek także dotychczasowa regulacja umożliwia zobowiązanie nieletniego do wykonania określonych prac na rzecz społeczności lokalnej, środek tego rodzaju nie jest należycie wykorzystywany, pomimo że jest to narzędzie przydatne do osiągnięcia korzystnych zmian w osobowości i zachowaniu się nieletniego, a jednocześnie w sposób szczególnie dostrzegalny uwzględnia interes społeczny (art. 3 ust. 1 projektu, art. 3 § 1 u.p.n.). Niezależnie od przepisów szczegółowych, zawartych w dziale IV, już na etapie postępowania rozpoznawczego wprowadzono obowiązek ustalenia przez sąd okresu wykonywania prac społecznych, nie dłużej niż przez 6 miesięcy w wymiarze nieprzekraczającym łącznie 20 godzin, mając na uwadze wiek nieletniego, jego możliwości psychofizyczne oraz potrzeby edukacyjne. Także już na etapie postępowania rozpoznawczego sąd rodzinny będzie miał obowiązek określenia sposobu i terminu wykonania zobowiązania do naprawienia szkody lub do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę oraz terminu do przeproszenia pokrzywdzonego.

Ponadto, zarówno do takiego rodzaju zobowiązania, jak i do innych zobowiązań, opartych na podstawie z art. 7 pkt 2 projektu, sąd rodzinny może już na etapie stosowania środka określić sposób jego kontrolowania. W przypadku środków polegających na nadzorze oraz w przypadku określenia kontrolowania wykonania zobowiązań, o których mowa w art. 7 pkt 2 projektu, przez kuratora sądowego, nałożono na sąd obowiązek określenia częstotliwości składania sprawozdań z przebiegu nadzoru i sprawozdań z kontrolowania wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 projektu.

Zastrzeżenia te mają z jednej strony pomóc w weryfikowaniu skuteczności zastosowanych środków, z drugiej – już na etapie postępowania rozpoznawczego, gdy kontakt nieletniego i jego rodziców albo opiekuna z sądem jest najpełniejszy, pozwalają one zaakcentować sądowi cele postępowania wykonawczego i jego zasady.

W odniesieniu do środka w postaci przepadku celowe było zastrzeżenie, że środek ten może być orzeczony, a w niektórych sytuacjach musi być orzeczony w przypadkach, które w ustawie przewidziano. Orzeczenie środka wychowawczego w postaci przepadku będzie możliwe zarówno, gdy nieletni dopuści się czynu zabronionego stanowiącego demoralizację, jak i w przypadku, gdy nieletni dopuści się czynu karalnego. Z uwagi na charakter tego środka wychowawczego nie ma podstaw, aby różnicować zasady jego orzekania w zależności od wieku nieletniego.

Należy zauważyć, że środek ten stanowi odpowiednik przepadku przewidzianego w k.k., w k.w., w ustawie z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2021 r. poz. 408, z późn. zm.), dalej „k.k.s" oraz w ustawach szczególnych (np. art. 121 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, Dz. U. z 2021 r. poz. 1062; art. 70 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, Dz. U. z 2020 r. poz. 2050, z późn. zm.). Obecne pojęcie tego środka wychowawczego obejmuje jedynie przedmioty pochodzące bezpośrednio z czynu karalnego oraz przedmioty pochodzące pośrednio z czynu karalnego. Nie obejmuje natomiast co do zasady przedmiotów służących do popełnienia czynu karalnego oraz przedmiotów czynów karalnych (przedmiotów będących przedmiotem czynności wykonawczej). Intencją ustawodawcy było objęcie środkiem wychowawczym w postaci przepadku wszystkich przypadków, w których z przepisów ogólnych i szczególnych wynika obligatoryjność albo fakultatywność orzeczenia przepadku (np. przepadek zwierzęcia w przypadku dopuszczenia się przez nieletniego czynu zabronionego w postaci zabicia zwierzęcia lub znęcania się nad zwierzęciem – art. 35 ust. 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt, Dz. U. z 2020 r. poz. 638, z późn. zm.).

Pomimo szczególnego charakteru odpowiedzialności nieletnich, nie byłoby sytuacją akceptowalną stosowanie odmiennych reguł orzekania przepadku w sprawach nieletnich i innych sprawach. W szczególności trudną do racjonalnego wytłumaczenia byłaby sytuacja, gdy w przypadku dorosłych sprawców ustawodawca przewidział obligatoryjność orzeczenia przepadku, podczas gdy w sprawach nieletnich sąd z tego obowiązku byłby zwolniony (tego rodzaju poglądy były formułowane na gruncie obecnej regulacji). Z tych przyczyn konieczne stało się uzupełnienie art. 7 pkt 8 projektu oraz uzupełnienie regulacji o treść art. 13 projektu.

Z dotychczasowego katalogu środków wychowawczych wyeliminowano środek określony w art. 6 pkt 11 u.p.n., pozwalający na zastosowanie wobec nieletniego innych środków zastrzeżonych w u.p.n. do właściwości sądu rodzinnego, jak również zastosowanie środków przewidzianych w k.r.o., z wyłączeniem umieszczenia w rodzinie zastępczej spokrewnionej, rodzinie zastępczej niezawodowej, rodzinnym domu dziecka, placówce wsparcia dziennego, placówce opiekuńczo-wychowawczej i regionalnej placówce opiekuńczo -terapeutycznej. W obecnym stanie prawnym w grę zatem wchodzą środki ingerencji we władzę rodzicielską nad osobami małoletnimi w razie zagrożenia ich dobra (art. 109 k.r.o.) takie, jak skierowanie nieletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi (art. 109 § 2 pkt 4 k.r.o.). W praktyce tego rodzaju oddziaływania mogą być jednak stosowane wobec nieletniego bez sięgania po przepisy spoza projektu, poza tym prowadzenie postępowania w sprawie nieletniego nie wyklucza możliwości prowadzenia postępowania opiekuńczego, zatem dotychczasowe krzyżowanie się zakresów możliwych do zastosowania oddziaływań straciło rację bytu. W konsekwencji jednoznaczne zdefiniowanie środków wychowawczych w ramach zamkniętego katalogu z jednej strony czyni zadość postulatom dookreśloności tego rodzaju przepisów, z drugiej pozwala na opracowanie precyzyjnych i jednoznacznych przepisów regulujących postępowanie wykonawcze w odniesieniu do każdego, bez wyjątku, środka wychowawczego, przewidzianego w projektowanej ustawie.

Poza środkiem wychowawczym w postaci przepadku, szczególne przesłanki zastosowania środka wychowawczego zawarto w odniesieniu do nowo wprowadzonego środka wychowawczego. Projekt ustawy wzbogaca bowiem dotychczasowy katalog środków wychowawczych o umieszczenie nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym.

Wprowadzenie tego rodzaju środka, jako alternatywy wobec w praktyce jedynego środka wychowawczego o charakterze izolacyjnym i najsurowszego, adresowanego do najcięższych przypadków środka poprawczego, od dawna jest postulowane przez praktyków, dostrzegających lukę w katalogu środków najsurowszych.

Możliwość zastosowania tego środka wiąże się z sytuacją, w której nieletni dopuścił się czynu karalnego będącego przestępstwem lub przestępstwem skarbowym i przemawia za tym stopień jego demoralizacji, rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, zwłaszcza gdy inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego.

W szczególnie uzasadnionym przypadku orzeczenie nowego środka wychowawczego będzie możliwe, gdy nieletni dopuścił się czynu karalnego będącego wykroczeniem lub wykroczeniem skarbowym i przemawia za tym stopień demoralizacji nieletniego oraz rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, w tym w szczególności chuligański charakter czynu karalnego, działanie w sposób zasługujący na szczególne potępienie, działanie pod wpływem substancji psychoaktywnej, popełnienie czynu karalnego na szkodę osoby bezradnej, niepełnosprawnej, chorej lub w podeszłym wieku, zwłaszcza gdy inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego.

Jeżeli zachowanie nieletniego godzi w normy prawa karnego i jednocześnie przemawia za tym stopień jego demoralizacji, obowiązkiem państwa funkcjonującego za pośrednictwem systemu sądownictwa rodzinnego jest możliwie najbardziej adekwatna interwencja, stwarzająca nieletniemu takie warunki, w których zaburzony proces socjalizacji będzie mógł wrócić na właściwe tory. *In concreto*, tą najbardziej adekwatną interwencją może być umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym – bez potrzeby uprzedniego stosowania innych środków wychowawczych, które nie rokują resocjalizacji nieletniego.

W szczególnie uzasadnionym przypadku orzeczenie nowego środka wychowawczego będzie możliwe, gdy nieletni uchyla się od wykonywania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym i w chwili orzekania ukończył 13 lat, jeżeli przemawia za tym stopień demoralizacji nieletniego, a inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego.

W sposób szczególny sygnalizowana wcześniej luka zostaje zatem wypełniona w przypadku takiego nieletniego, którego umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym będzie uzasadnione tym, że nieletni nie kwalifikuje się do zastosowania wobec niego środka poprawczego, a jednocześnie nieletni ten nie poddaje się procesowi resocjalizacji w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, czego wyrazem są ucieczki, pogłębiająca się demoralizacja czy popełnianie kolejnych drobnych czynów karalnych. Brak skutecznych narzędzi oddziaływania wobec takiego nieletniego nie tylko pokazuje bezradność dotychczasowych rozwiązań systemowych, ale też działa demoralizująco na tych nieletnich, wobec których zastosowano już najsurowszy środek wychowawczy w postaci umieszczenia

w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. Częsta i nieskrywana w ich przypadku jest motywacja tego rodzaju, że w przypadku, gdy nie popełnili żadnego poważniejszego czynu karalnego, czują się oni zwolnieni z jakiejkolwiek odpowiedzialności. W przypadku takich nieletnich zastosowanie może znaleźć norma projektowanego art. 14 ust. 3, przy czym – co należy zdecydowanie podkreślić – nowy środek nie może stanowić jedynego antidotum na nieletnich, którzy uciekają z młodzieżowych ośrodków wychowawczych albo przebywając w nich wykazują przejawy demoralizacji. Zasadniczo bowiem przesłanki umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym określono w przepisie art. 14 ust. 1 i 2 projektu. Ponieważ w przypadku, o którym mowa w art. 14 ust. 3 projektu, podstawą do zastosowania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym będzie ocena zachowania nieletniego w dłuższym okresie czasu, w tym również obejmującego okres przed ukończeniem przez nieletniego 13. lat, dodano przesłankę w postaci ukończenia przez nieletniego 13 lat w chwili orzekania. Przyjęte rozwiązanie pozwoli na ostateczne umieszczanie w okręgowym ośrodkach wychowawczych jedynie nieletnich, którzy ukończyli 13 lat.

Nie można tracić z pola widzenia, że w ostatnich latach katalog środków wychowawczych, surowszych od nadzoru kuratora, został znacząco zubożony wyłączeniem z systemu młodzieżowych ośrodków socjoterapii. W praktyce zatem jedynym możliwym do zastosowania środkiem wychowawczym, związanym z wyłączeniem nieletniego z dotychczasowego środowiska, było umieszczenie go w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. Rozwiązanie to okazało się niewystarczające. Rozwiązanie polegające na stosowaniu wobec nieletniego, w stosunku do którego umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym nie jest skuteczne, środka poprawczego jest rozwiązaniem niedoskonałym. Projekt utrzymuje bowiem zasadę, że umieszczenie w zakładzie poprawczym jako środek poprawczy pozostaje rozwiązaniem wyjątkowym i szczególnym, które musi być uzależnione od ściśle określonych przesłanek i niewątpliwie środek ten nie może być w orzecznictwie nadużywany. Absolutnie nie do przyjęcia byłaby bowiem sytuacja, gdyby stosowanie tego środka miało być protezą zbyt wąskiego katalogu środków tradycyjnie nazywanych środkami izolacyjnymi.

Projekt zachował odrębność środka poprawczego. Jedynym takim środkiem jest umieszczenie w zakładzie poprawczym i jak dotychczas powinien być stosowany wyjątkowo. Przesłanki zastosowania tego środka zostały określone w projektowanym art. 15 ust. 1 i 2.

Modyfikacja przesłanek stosowania środka poprawczego w zestawieniu z przesłankami wskazanymi w art. 10 u.p.n. sprowadza się do wskazania, że w odniesieniu do czynu karalnego

sąd winien mieć na uwadze jego rodzaj, sposób i okoliczności popełnienia, a nadto już orzekając umieszczenie w zakładzie poprawczym, sąd może określić rodzaj zakładu poprawczego, w którym ma być wykonywany ten środek.

Możliwość określenia przez sąd rodzinny rodzaju zakładu poprawczego (podobnie jak obecnie – art. 85 § 1 u.p.n.) jest uprawnieniem sądu rodzinnego. Nie ma uzasadnionych podstaw do nałożenia takiego obowiązku na sąd rodzinny w każdym przypadku. Merytorycznie właściwym w tym zakresie jest organ kierujący (podobnie jak w przypadku skierowania nieletniego do zakładu leczniczego albo młodzieżowego ośrodka wychowawczego). Co do zasady dotychczas funkcjonująca praktyka w tym zakresie nie budzi zastrzeżeń – kwestia wytypowania rodzaju zakładu poprawczego jest wtóra w stosunku do orzeczenia – etap postępowania wykonawczego; na wniosek sądu skierowanego do Ministerstwa Sprawiedliwości zespół specjalistów – psycholog i pedagog, na podstawie nadesłanych przez sąd dokumentów dokonuje wskazania zakładu poprawczego i jego rodzaju. Sąd i tak musiałby skorzystać z wiedzy specjalistów, żeby określić rodzaj zakładu poprawczego konieczny dla uzyskania właściwego celu resocjalizacyjnego. Formę kontroli nad wykonywaniem środka poprawczego we właściwym zakładzie poprawczym gwarantuje przepis art. 143 projektu w ramach nadzoru sędziego rodzinnego. W każdym przypadku sędzia rodzinny, nieletni, jego rodzice albo opiekun nieletniego oraz dyrektor zakładu poprawczego mogą złożyć wniosek o przeniesienie nieletniego do innego zakładu poprawczego.

Nowością w projektowanej regulacji jest wprowadzenie zasady obligatoryjnego orzeczenia wobec nieletniego środka poprawczego w postaci umieszczenia w zakładzie poprawczym, w przypadku dopuszczenia się przez niego czynu karalnego określonego w art. 10 § 2 k.k., a zatem czynu zabronionego charakteryzującego się bądź użyciem przemocy, bądź sprowadzeniem powszechnego niebezpieczeństwa – chodzi o najpoważniejsze czyny zabronione, z punktu widzenia chronionych dóbr, o charakterze kryminalnym. W ocenie ustawodawcy, w przypadku tych czynów karalnych konieczne jest zastosowanie wobec nieletniego szczególnych sposobów i warunków wychowawczego oddziaływania. Jedynie w wyjątkowych przypadkach, gdy sposób i okoliczności popełnienia czynu karalnego, właściwości i warunki osobiste nieletniego, jego postawa i zachowanie (zarówno przed dopuszczeniem się czynu karalnego, jak i po dopuszczeniu się czynu karalnego) będą przemawiały, w ocenie sądu rodzinnego, za uznaniem, że zastosowane środki wychowawcze okażą się skuteczne i rokują resocjalizację nieletniego, sąd rodzinny będzie mógł odstąpić od zastosowania środka poprawczego i zastosować środki wychowawcze. Konsekwencją przyjętego rozwiązania jest również ograniczenie w tej sytuacji możliwości warunkowego

zawieszenia umieszczenia w zakładzie poprawczym (art. 16 ust. 2 projektu). Przyjmując podstawy do kategorycznego orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym należało konsekwentnie opowiedzieć się za bezwarunkowym charakterem takiego umieszczenia. Jeżeli sąd rodzinny po przeprowadzeniu postępowania uzna, że spełnione są przesłanki do obligatoryjnego umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym, to by skutecznie przeciwdziałać dalszej demoralizacji i dopuszczaniu się przez nieletniego czynów karalnych, orzeczony środek winien mieć, co do zasady, charakter bezwarunkowy. Ponieważ w żadnym przypadku nie można wykluczyć zaistnienia w praktyce szczególnych sytuacji, zwłaszcza przy uwzględnieniu, że ustawa ma mieć zastosowanie do nieletnich, wprowadzono możliwość warunkowego zawieszenia umieszczenia w zakładzie poprawczym w szczególnie uzasadnionym przypadku. Zastosowanie tej instytucji przez sąd rodzinny będzie wymagało szczególnego i wnikliwego rozważenia. Prawidłowość orzeczenia w tym zakresie będzie podlegać kontroli sądu odwoławczego – na zasadach ogólnych. Przyjęto również, że wobec tego nieletniego środek poprawczy wykonywany będzie co do zasady w zakładzie poprawczym o wzmożonym nadzorze wychowawczym (art. 15 ust. 5 w zw. z art. 250 ust. 2 projektu).

W projekcie wprowadzono możliwość przedłużenia stosowania środka poprawczego, po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, na czas oznaczony, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat (art. 15 ust. 6). Instytucja ta daje możliwość zindywidualizowanego podejścia do nieletnich, którzy dopuszczają się czynów karalnych określonych w art. 10 § 2 k.k., a zatem najpoważniejszych czynów zabronionych, z punktu widzenia chronionych dóbr, o charakterze kryminalnym. Rozwiązanie to wychodzi naprzeciw potrzebie szczególnego postępowania z nieletnimi wysoce zdemoralizowanymi, którzy popełniają najpoważniejsze czyny karalne i którzy muszą być izolowani i resocjalizowani przez dłuższy czas. Możliwość ta zrealizuje się albo już na etapie wydania orzeczenia, albo następczo, w postępowaniu wykonawczym, jeśli sąd orzekając o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym jednocześnie zagroził przedłużeniem wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat.

W razie istnienia symptomów do sformułowania oceny, że proces resocjalizacji może zakończyć się z powodzeniem już w wieku 21 lat, lecz bardzo wysoki stopień demoralizacji nieletniego, rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, właściwości i warunki osobiste nieletniego, jego postawa i zachowanie oraz przebieg dotychczasowego procesu resocjalizacji uzasadniają przypuszczenie, że nieletni może nadal wymagać stosowania oddziaływań resocjalizacyjnych, sąd rodzinny orzekając o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym, w szczególnie uzasadnionym przypadku, może jednocześnie

zagrozić przedłużeniem wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat. Zagrożenie takie będzie jednocześnie motywować nieletniego do pozytywnych zmian w jego zachowaniu, dokonanie się tych zmian będzie bowiem, już na etapie postępowania wykonawczego, miało istotne znaczenie dla oceny, czy orzeczone uprzednio zagrożenie będzie realizowane, czy też nie. W toku postępowania wykonawczego sąd rodzinny dokona oceny zasadności pozostawienia 21 letniego nieletniego w zakładzie poprawczym na okres oznaczony albo zastosowania wobec niego środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego (art. 238 ust. 1 projektu).

Jeżeli przemawiają za tym bardzo wysoki stopień demoralizacji nieletniego, rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, właściwości i warunki osobiste nieletniego, jego postawa i zachowanie oraz przebieg dotychczasowego procesu resocjalizacji sąd rodzinny będzie mógł, w szczególnie uzasadnionym przypadku, już na etapie postępowania rozpoznawczego uznać za konieczną dłuższą izolację nieletniego, po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, do ukończenia przez nieletniego określonego wieku, maksymalnie do 24 roku życia, jako celową i potrzebną dla jego pełnej resocjalizacji.

Rozwiązanie uregulowane w art. 15 ust. 6 pkt 1 projektu jest wzorowane na aktualnie funkcjonującej instytucji z zakresu procedury cywilnej przy wykonywaniu kontaktów rodzica (innej uprawnionej osoby) z małoletnim dzieckiem (art. 582^1 k.p.c.) wobec uzasadnionego podejrzenia, że zastosowana oferta resocjalizacyjna, pomimo jej generalnej skuteczności, w danym przypadku nie przyniesie oczekiwanego rezultatu. Skoro bowiem założeniem projektu jest, że postępowanie w sprawach nieletnich toczy się będzie według przepisów procedury cywilnej, jest zasadnym dostosowanie tego rozwiązania dla potrzeb postępowania z nieletnimi.

Na potrzeby realizacji nowej instytucji utworzony zostanie nowy rodzaj zakładu poprawczego – zakład poprawczy dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat.

Mając na uwadze powyższe instytucje, projekt przewiduje, że w sprawach o czyn karalny określony w art. 10 § 2 k.k. nieletni musi mieć obrońcę, obligatoryjne będzie uzyskanie opinii o stanie zdrowia psychicznego nieletniego, a udział obrońcy i prokuratora w rozprawie będzie obowiązkowy.

W dotychczasowych zasadach warunkowego zawieszenia umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym zaproponowano rezygnację z dolnej granicy okresu próby. W dotychczasowym stanie prawnym warunkowe zawieszenie następuje na okres próby, który wynosi od roku do lat 3. W praktyce orzeczniczej zdarza się, że do chwili, do której możliwe jest wykonywanie środka poprawczego (art. 1 ust. 1 pkt 3 projektu), pozostaje mniej czasu niż

rok i w takim przypadku nieracjonalne byłoby orzekanie okresu próby ponad dopuszczalny okres.

Przepisy u.p.n. nie zachowują konsekwencji w posługiwaniu się pojęciem środka leczniczego. Nie zostały tak nazwane środki oddziaływania przewidziane w przepisie art. 12 u.p.n., choć powszechnie w doktrynie i praktyce tego pojęcia się używa. Z kolei w art. 26 u.p.n. odsyłając do przepisu art. 12 u.p.n. i w art. 75 § 5 u.p.n. posłużono się pojęciem środka leczniczo-wychowawczego, w tytule rozdziału 2 Działu IV mowa jest o środkach leczniczych, zaś w art. 79 § 4 u.p.n. posłużono się frazą „środki o charakterze leczniczo-wychowawczym". W niniejszym projekcie ujednolicono to pojęcie, wskazując w art. 8, że środkiem leczniczym jest umieszczenie w zakładzie leczniczym, w którym są udzielane nieletnim świadczenia zdrowotne z zakresu opieki psychiatrycznej lub leczenia uzależnień, a w art. 17– oznaczając przesłanki zastosowania tego środka.

W projekcie zrezygnowano w całości z możliwości umieszczania nieletniego w domu pomocy społecznej na podstawie przepisów ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. W pierwszej kolejności należy bowiem wskazać, że w przypadku nieletniego, który jest upośledzony w stopniu głębokim z reguły stosowanie trybu postępowania w sprawach nieletnich będzie niecelowe, po drugie regulację zupełną, zawierającą szereg przepisów gwarancyjnych oraz wykonawczych, stanowią przepisy ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 685). W praktyce regulacja dotycząca domów pomocy społecznej na gruncie u.p.n. jest martwa i jako pozorna wymaga wyeliminowania z systemu prawnego.

W szerszym niż dotychczasowy zakresie projekt przewiduje środek w postaci zobowiązania rodziców. Sąd rodzinny może zatem zobowiązać rodziców albo opiekuna nieletniego do poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego, a także do ścisłej współpracy ze szkołą, do której nieletni uczęszcza, poradnią psychologiczno-pedagogiczną, w tym w razie potrzeby wykonania odpowiedniej diagnozy nieletniego, pracodawcą nieletniego oraz podmiotem wykonującym działalność leczniczą, może również zobowiązać rodziców albo opiekuna nieletniego do współpracy z młodzieżowym ośrodkiem socjoterapii w zakresie realizacji obowiązku nauki nieletniego, jego socjoterapii i pomocy psychologiczno-pedagogicznej, może także zobowiązać rodziców albo opiekuna nieletniego do naprawienia w całości albo w części szkody wyrządzonej przez nieletniego lub do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Nowym rozwiązaniem w powyższej regulacji jest możliwość zobowiązania rodziców albo opiekuna nieletniego do współpracy z młodzieżowym ośrodkiem socjoterapii.

Umieszczanie nieletnich w tego rodzaju ośrodku, tytułem środka wychowawczego, przestało być możliwe od dnia 1 stycznia 2012 r., na skutek nowelizacji u.p.n. z mocy przepisów ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2022 r. poz. 447), jednak ośrodki te w dalszym ciągu funkcjonują. Są one przeznaczone dla dzieci i młodzieży, które z powodu zaburzeń rozwojowych, trudności w uczeniu się i zaburzeń w funkcjonowaniu społecznym są zagrożone niedostosowaniem społecznym i wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i socjoterapii. Rekrutacja do tych ośrodków jest możliwa wyłącznie na wniosek rodziców dzieci, posiadających orzeczenie poradni psychologiczno-pedagogicznej o potrzebie kształcenia specjalnego. W praktyce orzeczniczej sądów rodzinnych rodzice często są zobowiązywani do korzystania z pomocy młodzieżowych ośrodków socjoterapii, jednak dopiero projektowana ustawa wprowadza wyraźną podstawę do takich zobowiązań.

Jednocześnie wprowadzono możliwość określenia przez sąd sposobu kontrolowania wykonywania zobowiązań nałożonych na rodziców albo opiekuna nieletniego oraz możliwość wymierzenia rodzicom albo opiekunowi kary pieniężnej w razie uchylania się przez nich od nałożonych zobowiązań. Także już na etapie postępowania rozpoznawczego sąd rodzinny będzie miał obowiązek określenia sposobu i terminu wykonania zobowiązania do naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę oraz częstotliwości składania przez kuratora sądowego informacji z wykonywania tego środka.

Zastrzeżenia te mają z jednej strony pomóc w weryfikowaniu skuteczności zastosowanych środków, z drugiej – już na etapie postępowania rozpoznawczego, gdy kontakt nieletniego i jego rodziców albo opiekuna z sądem jest najpełniejszy, pozwalają one zaakcentować sądowi cele postępowania wykonawczego i jego zasady. Zważywszy na określone w art. 3 ust. 1 projektu cele postępowania, poza ograniczeniem się do zastosowania środków wobec nieletnich, a także nałożenia zobowiązań na ich rodziców albo opiekunów, niekiedy konieczne będzie, dla osiągnięcia zamierzonych efektów, zwrócenie się przez sąd do właściwej instytucji państwowej, samorządowej lub organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, o udzielenie niezbędnej pomocy w celu poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego. Umożliwia to regulacja zawarta w projektowanym art. 21.

O ile w projektowanej ustawie sformułowane zostały szczególne zasady odpowiedzialności nieletnich, o tyle ani możliwe, ani celowe nie jest oderwanie tej regulacji od rozwiązań systemowych (zdefiniowanie czynu karalnego przez odesłanie do pojęć przestępstwa, przestępstwa skarbowego, wykroczenia i wykroczenia skarbowego;

posługiwanie się pojęciem czynu zabronionego). Przyznając w art. 22 projektu prymat stosowania przepisów ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, niezbędne jest jednocześnie odesłanie do przepisów części ogólnej powołanych w tym przepisie kodeksów. Odpowiednie stosowanie tych unormowań polega przede wszystkim na zdefiniowaniu czasu, miejsca, form stadialnych i zjawiskowych czynu zabronionego, a także terminów przedawnienia, czy okoliczności wyłączających ich przestępność, nie znajdą zaś zastosowania te przepisy, które dotyczą kar, środków karnych czy środków probacyjnych. Projektowana regulacja znajdzie zastosowanie zarówno, gdy nieletni dopuści się czynu zabronionego stanowiącego demoralizację, jak i w przypadku, gdy nieletni dopuści się czynu karalnego.

DZIAŁ III POSTĘPOWANIE ROZPOZNAWCZE

Dział III zawiera kompleksową regulację odnośnie do postępowania rozpoznawczego. Został on podzielony na 5 rozdziałów, w których zgrupowano przepisy ogólne o postępowaniu, zdefiniowano pojęcia stron postępowania i pokrzywdzonego, a także oznaczono ich prawa i obowiązki w postępowaniu rozpoznawczym, wyodrębniono unormowania dotyczące zatrzymania i środków tymczasowych, a w dwóch ostatnich rozdziałach zawarto przepisy o przebiegu postępowania pierwszoinstancyjnego oraz odwoławczego.

Zgodnie z projektowanym art. 23, gospodarzem postępowania jest sąd rodzinny, zaś odstępstwa od tej zasady muszą znajdować podstawę ustawową. Zasada ta pozostaje w zgodzie z ratyfikowaną przez Polskę Konwencją o prawach dziecka. Stosownie do art. 40 ust. 2 lit. b pkt iii Konwencji każde dziecko podejrzane lub oskarżone o naruszenie prawa karnego powinno mieć gwarancję rozpatrzenia bez zwłoki jego sprawy przez niezawisły organ sądowy, zgodnie z zasadami słusznego postępowania w rozumieniu prawa. Utrzymano jednocześnie niebudzącą wątpliwości zasadę właściwości rzeczowej sądu rodzinnego. Wyjątki, o których mowa w omawianym przepisie, dotyczą szczególnych sytuacji, a to w przypadku, gdy zachodzą podstawy do pociągnięcia nieletniego do odpowiedzialności na zasadach określonych w art. 10 § 2 k.k. (art. 25, art. 67 projektu), szczególnie uzasadnionych przypadków prowadzenia postępowania o czyn pozostający w związku z czynem osoby dorosłej (art. 26 ust. 2 projektu), wykonywania czynności przez Policję lub Straż Graniczną (art. 48–50, art. 59 projektu) oraz szkołę lub organizację społeczną (art. 66 projektu).

Projekt zachowuje dotychczasową regułę ustalenia właściwości miejscowej sądu rodzinnego przede wszystkim według miejsca zamieszkania nieletniego, a w przypadku trudności w ustaleniu miejsca zamieszkania – według miejsca pobytu nieletniego

w Rzeczypospolitej Polskiej. Priorytet koncentracji na wychowaniu nieletniego i aktywizacji jego środowiska rodzinnego najlepiej bowiem jest utrzymać przy zachowaniu tej reguły. Dopiero w przypadku, gdy zawiodą wyżej wymienione reguły – właściwy będzie sąd rodzinny miejsca pierwszego wykazywania przejawów demoralizacji lub miejsca dopuszczenia się pierwszego czynu karalnego (art. 24 ust. 1 projektu).

Wyjątkowo – zwłaszcza jeżeli przyczyniłoby się to do uproszczenia lub przyspieszenia postępowania, sąd właściwy według miejsca zamieszkania nieletniego może przekazać sprawę sądowi rodzinnemu, w którego okręgu nieletni przebywa (art. 24 ust. 2 projektu).

Względy sprawności postępowania nakazują również wprowadzenie reguły zbliżonej do konstrukcji z art. 569 § 2 k.p.c. w art. 24 ust. 3 projektu. Kwestia związania sądu postanowieniem o przekazaniu sprawy uregulowana jest w art. 200 k.p.c., mającym zastosowanie w postępowaniu w sprawach nieletnich na podstawie art. 27 projektu.

Szczególny charakter postępowania w sprawach nieletnich nakazuje zachować dotychczasową zasadę, polegającą na odstępstwie od ogólnej reguły rozpoznawania spraw w konfiguracjach wieloosobowych w jednym postępowaniu. Jeżeli zatem w toku postępowania karnego ujawniono, że czynu karalnego, wyczerpującego znamiona przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, dopuścił się nieletni, a czyn ten pozostaje w związku z czynem osoby dorosłej, prokurator ma co do zasady obowiązek wyłączyć sprawę nieletniego i przekazać ją sądowi rodzinnemu (art. 26 ust. 1 projektu). Gdy jednak czyn karalny nieletniego pozostaje w ścisłym związku z czynem osoby dorosłej, a dobro nieletniego nie stoi na przeszkodzie łącznemu prowadzeniu sprawy, nie można wykluczyć celowości prowadzenia śledztwa przez prokuratora, przy czym nie są to przesłanki wystarczające – muszą to być szczególnie uzasadnione przypadki. Poza ograniczeniem formy postępowania przygotowawczego do śledztwa, prokurator nie będzie mógł w toku wszczętego lub prowadzonego przez siebie śledztwa stosować środków tymczasowych. Uznając celowość ich stosowania, może wnioskować o ich zastosowanie do sądu rodzinnego, w którego okręgu prowadzone jest śledztwo. Po zastosowaniu środka tymczasowego sąd rodzinny przekazuje sprawę w zakresie wykonywania tego środka właściwemu miejscowo sądowi rodzinnemu. Postanowienie w przedmiocie przekazania sprawy może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym i nie przysługuje na nie zażalenie, co pozwala na sprawne wdrożenie środka tymczasowego do wykonania, z drugiej strony tego rodzaju przekazanie sprawy w zakresie wykonania środka nie wymaga kontroli instancyjnej jako rozstrzygnięcie o charakterze technicznym.

W omawianej sytuacji prokurator kończąc śledztwo może je umorzyć albo przekazać sprawę sądowi rodzinnemu. Jeżeli nadal, także na etapie postępowania sądowego, zachodzi konieczność łącznego rozpoznania sprawy, prokurator przekazuje sprawę wraz z aktem oskarżenia sądowi właściwemu według przepisów k.p.k., który orzeka w sprawie nieletniego z zachowaniem przepisów ustawy o nieletnich.

Niniejszy projekt wpisuje się w nurt zapoczątkowany dotychczasowymi nowelizacjami u.p.n., polegający na stopniowym odchodzeniu od dualizmu procedur, na rzecz odpowiedniego stosowania przepisów k.p.c. właściwych dla spraw opiekuńczych, pozwalających, m.in. na działanie przez sąd z urzędu, wyłączenie jawności rozprawy oraz zmianę w razie potrzeby prawomocnych orzeczeń. Warto odnotować pojawiające się w doktrynie poglądy, że w sprawach o czyny karalne odpowiednie zastosowanie winny znaleźć przepisy Kodeksu postępowania karnego, w szczególności z tego względu, że zapewniałyby nieletniemu niezbędne gwarancje procesowe. Jest to zrozumiałe, jeżeli mieć na uwadze, że pomimo koncentracji na celach wychowawczych wobec nieletniego, działania podejmowane na podstawie przepisów ustawy w tym celu muszą siłą rzeczy być poprzedzone ustaleniem, czy nieletni dopuścił się czynu karalnego lub czy wykazuje przejawy demoralizacji, w tym polegające na dopuszczeniu się czynu zabronionego. Zbliża to nieuchronnie postępowanie w sprawie nieletniego do postępowania karnego, często zaś, zwłaszcza w przypadku ujawnienia czynu zabronionego przez organy ścigania, czynności zmierzające do zweryfikowania okoliczności jego popełnienia, będą tożsame.

Konsekwencją tego stanu rzeczy jest konieczność zapewnienia nieletniemu właściwych standardów, nie mniejszych niż zapewnione osobom dorosłym, które stają pod zarzutami prawnokarnymi, a jednocześnie zapewnienie należytej ochrony prawnej osobom pokrzywdzonym.

Mając na uwadze potrzebę uwzględnienia powayższych gwarancji, w projekcie zdecydowano się na stosowne rozbudowanie niektórych przepisów, dążąc tym samym do wzmocnienia ochrony podstawowych praw i interesów nieletniego, zwłaszcza tego, który mógł dopuścić się czynu zabronionego. Jednocześnie rozwiązanie to pozwala na ograniczenie potrzeby sięgania do innych procedur, niż procedura cywilna, do niezbędnego minimum.

Dotychczasowa regulacja zamieszczona w art. 18a u.p.n. znalazła się w art. 36 projektowanej ustawy. Dodatkowo projektowany przepis został uzupełniony przez wskazanie rygoru, pod jakim nieletniego należy pouczyć o przysługujących mu uprawnieniach. Wprowadzenie zasady lojalności wyrażonej w stwierdzeniu, że brak pouczenia lub mylne pouczenie nie może wywoływać dla nieletniego ujemnych konsekwencji wyeliminuje ryzyko,

że znajdzie się on w sytuacji mniej korzystnej niż podejrzany w postępowaniu karnym, jeżeli, np. przyzna się do popełnienia czynu zabronionego, nie wiedząc o tym, że przysługuje mu prawo do milczenia. Jednocześnie przepis gwarantuje nieletniemu prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza i tłumacza języka migowego, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim.

Celem zagwarantowania nieletniemu możliwości skorzystania z pomocy obrońcy w przypadku, gdy zachodzi konieczność natychmiastowego podjęcia obrony (np. doszło do zatrzymania nieletniego i Policja oraz sąd rodzinny są związani terminami określonymi w art. 48 ust. 9 projektu), wzorując się na rozwiązanych przyjętych w art. 245 § 2 k.p.k., wprowadza się odpowiednie stosowanie przepisów o dyżurach adwokatów i radców prawnych w postępowaniu przyspieszonym.

Znaczącej modyfikacji poddano również dotychczasowe rozwiązanie, znajdujące się w art. 19 u.p.n., który ma swój odpowiednik w art. 60 projektowanej ustawy. Swobodę wypowiedzi należy nieletniemu zagwarantować, nie zaś jedynie do niej dążyć, i to zarówno podczas wysłuchania, jak i przesłuchania. Wyrażenie „swoboda wypowiedzi" ma przy tym sens ukształtowany przez doktrynę prawa karnego procesowego i oznacza stan, w którym osoba przesłuchiwana ma możliwość pełnego, nieskrępowanego sformułowania oświadczenia wiedzy, zgodnie ze swoją wolą. Ograniczenie swobody wypowiedzi może mieć miejsce, np. w wypadku wielokrotnego wysłuchiwania lub przesłuchiwania nieletniego co do tych samych okoliczności lub okoliczności ustalonych już innymi dowodami i niebudzących wątpliwości, a zatem tego rodzaju sytuacji należy w szczególności unikać.

De lege lata podstawy do wyznaczenia nieletniemu obrońcy z urzędu przewiduje art. 32c u.p.n. Stosownie do art. 38 ust. 2 projektowanej ustawy podstawy te poszerzono o sytuacje, w których nieletniego, niemającego obrońcy z wyboru, umieszczono tytułem środka tymczasowego w rodzinie zastępczej zawodowej, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym lub zakładzie leczniczym. Ponadto sąd rodzinny wyznaczy nieletniemu obrońcę z urzędu w razie uzasadnionego podejrzenia dopuszczenia się przez niego czynu zabronionego (jako przejawu demoralizacji oraz jako czynu karalnego) wyczerpującego znamiona zbrodni, oraz czynu karalnego określonego w art. 163 § 1 lub 3, art. 166 § 1, art. 173 § 1 lub 3, art. 223 § 2 lub art. 280 § 1 k.k., jak również w wypadku wystąpienia innych okoliczności utrudniających nieletniemu obronę. W świetle projektowanego brzmienia art. 38 ust. 3 ustawy nieletni lub jego rodzice albo opiekun mogą złożyć wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu, który sąd rodzinny uwzględni, jeżeli udział obrońcy w sprawie uzna za potrzebny i jednocześnie spełniona zostanie przesłanka przewidziana w dotychczasowej

regulacji (nieletni lub jego rodzice albo opiekun nie są w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia obrońcy z wyboru bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny). Dodatkowo wprowadzono alternatywną przesłankę pozwalającą na wyznaczenie obrońcy z urzędu w postaci zaistnienia innych, szczególnych okoliczności. Nie można wszakże wykluczyć, np. sytuacji, że wniosek nieletniego o wyznaczenie mu obrońcy z urzędu – w ocenie sądu rodzinnego – będzie zasługiwał na uwzględnienie, mimo że jego rodzice byliby w stanie ponieść koszty wynagrodzenia obrońcy z wyboru, ale nie są tym zainteresowani.

W wyżej wymienionym zakresie ustawodawca w sposób konsekwentny posługuje się nomenklaturą powszechnie przyjętą w języku prawniczym, w którym „wyznaczenie" obrońcy z urzędu oznacza czynność dokonywaną przez sąd, w tym na wniosek strony, natomiast ustanowienie obrońcy (z wyboru) dokonywane jest przez samą stronę.

Celem zapewnienia sprawnego sposobu wyznaczania obrońców z urzędu w postępowaniu w sprawach nieletnich oraz umożliwienia udzielania pomocy prawnej z urzędu przez adwokatów i radców prawnych deklarujących taką gotowość, proponuje się, na wzór rozwiązań przyjętych w art. 81a k.p.k., wprowadzenie również w tym postępowaniu instytucji list obrońców z urzędu.

W sprawach nieuregulowanych w ustawie o nieletnich, do obrońcy nieletniego stosuje się odpowiednio przepisy k.p.c. o pełnomocniku będącym adwokatem lub radcą prawnym.

Szczególnego podkreślenia wymaga okoliczność, że w projekcie odstąpiono od przyznania kompetencji podmiotu wyznaczającego obrońcę prezesowi sądu. Zgodnie z art. 9a § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 2072, z późn. zm.) prezes sądu sprawuje wewnętrzny nadzór administracyjny nad działalnością sądów i trafnie dotychczasowe rozwiązanie poddawano krytyce. Wprawdzie prezes sądu dysponuje licznymi uprawnieniami w procesie karnym i dotychczasowa regulacja nawiązywała do rozwiązań przyjętych w szeroko rozumianym postępowaniu karnym, jednak mając na uwadze, że w projekcie przyjęto jako zasadę posiłkowanie się przepisami procedury cywilnej, a jedynie wyjątkowo, w niezbędnym zakresie, przepisami procedury karnej, trudno uznać dotychczasowe scedowanie istotnych uprawnień procesowych w sprawach nieletnich na organ niepowołany do sprawowania wymiaru sprawiedliwości, za środek niezbędny.

W projektowanej ustawie wskazano, że stronami postępowania w sprawie nieletniego są nieletni, jego rodzice albo ten z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekun nieletniego oraz prokurator. Rozwiązanie to powiela dotychczasowy model z tą różnicą, że w odróżnieniu od art. 30 § 1 pkt 2 u.p.n. uprawnienia strony zostaną zachowane, jeżeli w postępowaniu weźmie udział tylko jeden z rodziców. Należy zwrócić

bowiem uwagę, że w dotychczasowym modelu ustawodawca nie różnicuje rodziców nieletniego w zależności od tego, w jakim zakresie sprawują oni pieczę nad nieletnim. W praktyce, kosztem sprawności, pozwalającej na szybkie wdrożenie adekwatnych środków oddziaływania, sąd rodzinny koncentruje się często na poszukiwaniu rodzica, który na co dzień nie sprawuje pieczy nad nieletnim i nie jest zainteresowany jego sprawami. Omawiany przepis pozwala na elastyczność, pozostawiając sądowi rodzinnemu ocenę zasadności udziału w postępowaniu w sprawie tego z rodziców, który faktycznie nie jest nim zainteresowany.

Mimo że projekt nie przyznaje statusu strony pokrzywdzonemu, poświęca mu wiele uwagi.

Nieprzyznanie pokrzywdzonemu takiego statusu wbrew pozorom nie stanowi znaczącego zubożenia jego uprawnień w postępowaniu. W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, że zasada wyłączenia pokrzywdzonego z katalogu stron jest powieleniem dotychczasowych uregulowań, które zyskały akceptację praktyki i doktryny (por. także: wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 czerwca 2016 r., SK 24/15, Dz. U. poz. 1246). Zdaniem ustawodawcy nie ma pierwszorzędnego znaczenia nadawanie określonego statusu osobom uczestniczącym w postępowaniu, ważne jest natomiast, by osoby te w konkretnych unormowaniach znajdowały realne narzędzia, zapewniające im adekwatną ochronę prawną.

Skoro, zgodnie z art. 3 ust. 1 projektu, w sprawie nieletniego należy kierować się przede wszystkim jego dobrem, dążąc do osiągnięcia korzystnych zmian w osobowości i zachowaniu się nieletniego oraz zmierzając w miarę potrzeby do prawidłowego spełniania przez rodziców lub opiekuna ich obowiązków wobec nieletniego, uwzględniając przy tym interes społeczny, to na tych kwestiach winien koncentrować się sąd rodzinny.

Przejawem zwiększenia ochrony prawnej pokrzywdzonego w postępowaniu w sprawach nieletnich jest wskazanie, że pokrzywdzonym jest osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone czynem zabronionym, a zatem zarówno czynem zabronionym będącym przejawem demoralizacji, jak i czynem zabronionym będącym czynem karalnym.

Poszerzenie kręgu osób, którym przysługiwał będzie status pokrzywdzonego, jest ważną konsekwencją zaproponowanej zmiany. Dla osoby faktycznie pokrzywdzonej bez znaczenia jest to, czy sprawca czynu zabronionego ukończył już, czy też jeszcze nie ukończył 13 roku życia. Tymczasem w świetle obowiązujących unormowań, które w odniesieniu do pokrzywdzonego odsyłają do odpowiedniego stosowania przepisów k.p.k. (art. 21 § 3 zd. 2 u.p.n.) status pokrzywdzonego, a w ślad za tym towarzyszące mu uprawnienia, przysługują

wyłącznie osobie, której dobro prawne zostało naruszone lub zagrożone przez czyn karalny, ten zaś można przypisać wyłącznie nieletniemu w wieku co najmniej 13 lat.

Dla osoby pokrzywdzonej, np. przez dziesięcioletniego sprawcę sam fakt wszczęcia postępowania w przedmiocie określonego czynu zabronionego stanowiącego demoralizację, będzie w większym stopniu czynił zadość poczuciu sprawiedliwości, otwierając przy tym – co najważniejsze – drogę do realizacji określonych uprawnień (do uzyskania wiedzy o wszczęciu postępowania, do składania wniosków dowodowych do czasu rozpoczęcia rozprawy, do składania środków odwoławczych na postanowienia o niewszczęciu postępowania albo o jego umorzeniu, do udziału w rozprawie).

Niewątpliwie sąd rodzinny powinien w każdym konkretnym przypadku rozważyć zasadność zobowiązania nieletniego do naprawienia wyrządzonej szkody w całości albo w części lub do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, do wykonania prac społecznych, a także do przeproszenia pokrzywdzonego (art. 7 pkt 2 projektu), a także umożliwienia pokrzywdzonemu i jego pełnomocnikowi dostępu do akt i sporządzania lub otrzymywania z nich odpisów, kopii lub wyciągów (z wyłączeniem sprawozdań z wywiadów środowiskowych i opinii o nieletnim) (art. 32 ust. 3 projektu). Pokrzywdzony zyskuje wiedzę o wszczęciu postępowania oraz o przysługujących mu prawach (art. 52 ust. 3 projektu). W postępowaniu może on korzystać z pomocy pełnomocnika (art. 41 ust. 1 projektu), aż do rozpoczęcia rozprawy, w której co do zasady ma prawo wziąć udział (art. 69 ust. 2 i 5 projektu), może składać wnioski dowodowe (art. 58 ust. 2 projektu) i zadawać pytania przy przeprowadzaniu dowodu dopuszczonego przez sąd rodzinny na jego wniosek (art. 69 ust. 5 zdanie drugie projektu). Na jego żądanie sąd rodzinny ma obowiązek odczytać lub odtworzyć protokoły i dokumenty, które w innych przypadkach można uznać za ujawnione w całości albo w części bez ich odczytywania lub odtwarzania (art. 71 ust. 3 projektu). Pokrzywdzony może zostać również wezwany na rozprawę odwoławczą (art. 82 ust. 2 projektu).

W zakresie wynikającym z roli procesowej pokrzywdzonego, jednocześnie niezbędnym i optymalnym ze względu na ochronę jego praw, stosownie do przepisu art. 84 ust. 1 projektu, pokrzywdzonemu przysługuje zażalenie na postanowienia sądu pierwszej instancji, których przedmiotem jest niewszczęcie, umorzenie lub zawieszenie postępowania, brak zgody na przeglądanie akt sprawy i sporządzanie lub otrzymywanie z nich odpisów, kopii lub wyciągów, a także odmowa dopuszczenia do udziału w postępowaniu pełnomocnika pokrzywdzonego. W istocie zatem zestawiając uprawnienia procesowe pokrzywdzonego i stron, w odniesieniu do pokrzywdzonego doznają one jedynie ograniczenia odnośnie do inicjowania kontroli instancyjnej orzeczeń, w których sąd stosuje wobec nieletniego środki. To wyłączenie jest

uzasadnione, jeżeli mieć na uwadze cytowane już wyżej cele postępowania, określone w art. 3 projektu.

W sprawach, których przedmiotem jest czyn zabroniony ścigany z oskarżenia prywatnego, sąd rodzinny przed podjęciem decyzji w przedmiocie wszczęcia postępowania musi rozważyć, na ile wymaga tego ochrona pokrzywdzonego (art. 54 ust. 2 projektu).

Należy dodać, że prowadzenie postępowania w sprawie nieletniego nie wyłącza uprawnień pokrzywdzonego, wynikających z zasad ogólnych, w szczególności w zakresie odpowiedzialności deliktowej, określonej w Kodeksie cywilnym. Nie można również abstrahować od tego, że w postępowaniu w sprawach nieletnich prokurator nie jest oskarżycielem i występując w sprawie w charakterze strony, realizuje swoje ustawowe zadania w zakresie stania na straży praworządności (art. 2 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze, Dz. U. z 2021 r. poz. 66, z późn. zm.), w tych zatem wyjątkowych przypadkach, gdy prokurator uzna, że rozstrzygnięcie sądu rodzinnego może naruszać uzasadnione interesy pokrzywdzonego, może skorzystać on ze swoich uprawnień strony w pełnym zakresie.

Wskazując na przyjęte w projekcie rozwiązania, stojące na straży ochrony praw pokrzywdzonego, jest konieczne również podkreślenie, że szczególne znaczenie pokrzywdzony uzyskuje w przypadku skierowania sprawy do mediacji. Postępowanie w tym zakresie projekt reguluje w przepisie art. 57. Z unormowania tego wynika, że pokrzywdzony może zainicjować mediację, zaś jego zgoda jest warunkiem koniecznym do jej prowadzenia. Przepis zachowuje zasadę dobrowolności mediacji. Szczególna wartość tej regulacji w kontekście uprawnień pokrzywdzonego wynika z treści przepisu, w którym jednoznacznie wskazano, że postępowanie mediacyjne powinno zmierzać nie tylko do wzbudzenia w nieletnim poczucia odpowiedzialności za skutki czynu zabronionego, którego się dopuścił, ale także do zawarcia ugody w przedmiocie naprawienia wyrządzonej szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Jeżeli nieletni zobowiązuje się do naprawienia wyrządzonej szkody lub do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, zawarcie przez niego ugody wymaga zgody jego przedstawiciela ustawowego. Jeżeli zaś to rodzice nieletniego zobowiązują się do naprawienia wyrządzonej przez niego szkody lub do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, mogą to również uczynić w ugodzie zawartej przez nieletniego z pokrzywdzonym.

Wartość postępowania mediacyjnego jest nie do przecenienia i regulacja ustawowa zachęca do tego, by właśnie w tej formie rozwiązywać spór między pokrzywdzonym a nieletnim.

Mediacja nie powinna trwać dłużej niż 6 tygodni, zaś w postępowaniu mediacyjnym biorą udział rodzice albo ten z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje,

albo opiekun nieletniego, a także przedstawiciel ustawowy pokrzywdzonego albo osoba, pod której stałą pieczą pokrzywdzony faktycznie pozostaje. Wyniki mediacji oraz ugodę zawartą przed mediatorem sąd rodzinny ma obowiązek wziąć pod uwagę, orzekając w sprawie nieletniego.

Zważywszy na zasadę odpowiedniego stosowania przepisów k.p.c. w zakresie nieuregulowanym w projekcie, w pozostałym zakresie, to jest w tej części, która nie wymaga niezbędnej modyfikacji z uwagi na specyfikę postępowania i odmienne ukształtowanie uczestników mediacji, pełne zastosowanie znajdą przepisy k.p.c. normujące mediację. Rozwiązanie to pozwala na możliwość szerokiego korzystania przez sądy rodzinne z tej niezwykle pożytecznej instytucji, bez tworzenia zbędnych odstępstw od powszechnie akceptowanych rozwiązań systemowych, dotyczących zarówno mediacji, jak i mediatorów w szeroko rozumianym postępowaniu cywilnym.

Należy też wskazać, że rola pokrzywdzonego nie kończy się z chwilą zakończenia postępowania rozpoznawczego. Przeciwnie – wypełnienie obowiązków nałożonych na nieletniego lub jego rodziców albo opiekuna ma także kluczowe znaczenie dla czynności podejmowanych w postępowaniu wykonawczym (art. 149 ust. 1, art. 155 ust. 3 pkt 12, projektu). Z powołanych regulacji wynika, że czy to sędzia rodzinny, czy to kurator sądowy, winni monitorować wykonanie tych obowiązków, zaś ich wykonanie ma podstawowe znaczenie dla oceny skuteczności zastosowanych wobec nieletniego środków.

Odmiennie niż w dotychczasowym stanie prawnym, w ustawie zawarto definicję pokrzywdzonego oraz zasady ustanawiania przez niego pełnomocnika (art. 40–41 projektu). Rozwiązanie to oparte zostało na odpowiadającej mu regulacji w k.p.k. Jedynie w nieunormowanym zakresie dotyczącym ustanowienia pełnomocnika, zastosowanie znajdą przepisy k.p.c.

Wskazana wyżej zasada stosowania w postępowaniu w sprawach nieletnich przepisów postępowania cywilnego doznaje uszczerbku w odniesieniu do czynności z udziałem pokrzywdzonego, w szczególności pokrzywdzonego małoletniego.

Obecnie w art. 20 § 2 u.p.n. wskazuje się, że czynności dowodowe z udziałem osób małoletnich innych niż nieletni przeprowadza się przy odpowiednim zastosowaniu przepisów Kodeksu postępowania karnego. Rozwiązanie to jest z jednej strony zbyt ogólnikowe, z drugiej zaproponowane odesłanie powoduje odmienności w praktyce poszczególnych sądów rodzinnych, z trzeciej wreszcie, pomimo niewątpliwych zalet, przez zbyt mechaniczne odniesienie się do podlegających częstym modyfikacjom regulacji Kodeksu postępowania

karnego, sprawia, że regulacja ta stała się nieczytelna, a ponadto ów automatyzm nie uwzględnia specyfiki postępowania prowadzonego w sprawach nieletnich.

Należy w tym miejscu ponownie przypomnieć, że inaczej niż w przypadku postępowania karnego, gospodarzem postępowania w sprawie nieletniego jest sąd. Jest to jednocześnie sąd opiekuńczy, zatem orzekaniem w sprawach nieletnich zajmują się wyspecjalizowani sędziowie rodzinni. O tym, jak znaczącą rolę przypisuje ustawodawca pionowi sądownictwa rodzinnego niech świadczy choćby fakt, że wprowadzając instytucję asesorów, wyłączył możliwość orzekania przez osoby siłą rzeczy niemające doświadczenia w zawodzie sędziego, w sprawach rodzinnych i opiekuńczych. Należy pamiętać, że sędziowie rodzinni mają doświadczenie w prowadzeniu czynności z udziałem osób małoletnich nie tylko na gruncie przepisów u.p.n., ale także przy zastosowaniu przepisów art. 216^1 § 1 k.p.c. czy 576 § 2 k.p.c.

Do momentu wejścia w życie nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 2014 r. odmienności w przesłuchiwaniu małoletnich pokrzywdzonych w postępowaniu karnym i w postępowaniu w sprawach nieletnich dotyczyły przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, stypizowanych w rozdziale XXV k.k. oraz przestępstw przeciwko rodzinie i opiece (rozdział XXVI k.k.). W uzasadnieniu projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy — Kodeks postępowania karnego (druk nr 998 Sejmu VII kadencji) wskazano, że u podstaw zmian dotyczących małoletnich, polegających na nadaniu nowej treści przepisom art. 185a i art. 185b k.p.k. leżało „wdrożenie do prawa polskiego postanowień dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępującej decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW (dalej: dyrektywa). Dyrektywa – jak *expressis verbis* wskazano w treści tego przepisu – wprowadza szereg wymogów, jakie powinno spełniać przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego przestępstwem seksualnego wykorzystania. Regulacja wewnętrzna winna zatem spełniać postulat ograniczenia liczby przesłuchań do niezbędnego minimum, zapewnienia obecności przy dziecku jego przedstawiciela prawnego lub wybranej przez nie osoby dorosłej oraz rejestracji przesłuchania. Na ten ostatni wymóg powołano się także, cytując regulacje dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępującej decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW (Dz. Urz. L 101 z 5.4.2011 r., s. 1).

Ostatecznie nowelizacja dokonana przepisami ustawy z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. poz.

849) znacząco poszerzyła katalog czynów określonych w art. 185a § 1 k.p.k., w szczególności na wszelkie czyny popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej. O ile realizacja, także w postępowaniu w sprawach nieletnich, postulatów wskazanych we wzmiankowanych wyżej aktach prawa międzynarodowego, jest w pełni uzasadniona, o tyle zabieg ustawodawcy, polegający na znaczącym poszerzeniu wyjątkowego trybu przesłuchiwania małoletnich przez sąd karny na wszelkie czyny, popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej, nie znajduje uzasadnienia, z przyczyn wyżej wskazanych, w prowadzonym przez sąd rodzinny postępowaniu.

Projektowane rozstrzygnięcie spełnia wymogi wyżej wymienionych dyrektyw, stanowiąc o podwyższonym standardzie ochrony świadków będących pokrzywdzonymi, przy czym – za uzasadnieniem projektu z druku sejmowego nr 998 godzi się również przypomnieć, że ustalenie poziomu ochrony małoletnich świadków w procesie karnym musi uwzględniać prawo nieletniego do zadawania pytań „świadkom oskarżenia", które gwarantuje mu art. 6 ust. 3 lit. d Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Europejski Trybunał Praw Człowieka uznaje za dopuszczalne ograniczenie tego prawa w celu ochrony życia prywatnego pokrzywdzonych składających zeznania w charakterze świadków, w szczególności w sprawach o przestępstwa przeciwko wolności seksualnej; dopuszczalne przy tym są tylko takie środki, które są niezbędne dla realizacji tego celu, a ich realizacja nie powinna pozbawiać oskarżonego (nieletniego) możliwości efektywnego realizowania prawa do obrony. Zarówno zasada jednorazowego przesłuchania świadka małoletniego, jak i sam sposób przeprowadzenia tej czynności wykluczający bezpośredni udział w niej nieletniego – który jest podstawowym podmiotem zainteresowania postępowania w sprawach nieletnich, ograniczają jego prawo do obrony. Z tych przyczyn rozszerzenie szczególnego trybu przesłuchania jest celowe tylko w takim zakresie, jaki jest konieczny dla należytej ochrony małoletnich świadków, a jednocześnie nie ogranicza w sposób nadmierny i nieusprawiedliwiony praw nieletniego.

Jedocześnie do decyzji sądu rodzinnego pozostawiono w projektowanym przepisie możliwość przesłuchania w charakterze świadka w warunkach o zwiększonym stopniu gwarancji dla osób przesłuchiwanych także innych osób, w tym pokrzywdzonego, jeżeli jego dobro tego wymaga, w szczególności gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność nieletniego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

Dodatkowo – proponowane rozstrzygnięcie rozwiązuje problem organizacji przyjaznych pokoi przesłuchań przez odesłanie z art. 28 ust. 5 projektu i racjonalizację wykorzystania istniejącej infrastruktury.

Z omawianą regulacją koresponduje obowiązek odtworzenia na rozprawie sporządzonego zapisu obrazu i dźwięku przesłuchania.

Projektowane rozwiązania w zakresie szczególnego trybu przesłuchiwania znajdą zastosowanie w sprawach o wskazane czyny zabronione, które mogą stanowić przejaw demoralizacji albo czyn karalny. Nie ma bowiem uzasadnionych podstaw by zasady te różnicować w zależności od wieku nieletniego, który dopuścił się czynu zabronionego.

Stworzenie autonomicznej regulacji, dotyczącej przesłuchiwania niektórych osób w szczególnych warunkach, czyni jednocześnie zadość postulatowi ograniczenia dualizmu procedur do niezbędnego minimum.

Ogólna zasada z art. 27 projektu doznaje również innych ograniczeń.

Co do zasady posiedzenia sądu rodzinnego odbywają się przy drzwiach zamkniętych. Rozwiązanie to jest zgodne z istotą postępowania w sprawach nieletnich, które mają koncentrować się na osobie nieletniego. Ich jawność z tych przyczyn musi zatem pozostać ograniczona.

Ponadto projekt wprowadza jako zasadę rozpoznawanie spraw w postępowaniu w sprawach nieletnich na posiedzeniach jawnych. Możliwość wydania przez sąd rodzinny postanowienia na posiedzeniu niejawnym dopuszczalna jest w przypadkach wprost określonych w projekcie.

Z uwagi na specyfikę postępowania w sprawach nieletnich co do zasady wyłączono obligatoryjność przeprowadzenia posiedzenia pojednawczego.

Dotychczasowa regulacja wymagała uzupełnienia odnośnie skuteczności lub wykonalności orzeczeń, w świetle wątpliwości, które pojawiły się z uwagi na treść art. 578 § 1 k.p.c. w związku z art. 20 § 1 u.p.n. W art. 33 projektu wskazano zatem, że postanowienia o zastosowaniu środków wychowawczych, takich jak zakaz prowadzenia pojazdów, przepadek, umieszczenie w rodzinie zastępczej zawodowej, umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym oraz umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym, o zastosowaniu środka leczniczego, o zastosowaniu środka poprawczego, o zobowiązaniu rodziców oraz o wymierzeniu im kary pieniężnej, stają się skuteczne lub wykonalne po uprawomocnieniu się. W pozostałym zakresie zasada wyrażona w art. 578 § 1 k.p.c. zachowuje aktualność. U podstaw tego rozstrzygnięcia legło przekonanie, że najsurowsze środki wychowawcze oraz pozostałe środki i kary, wskazane w przepisie, ze względu na doniosłość wydawanego rozstrzygnięcia,

nie powinny być natychmiast wykonalne, co nie stoi na przeszkodzie – gdy wystąpią ku temu przesłanki – stosowaniu środków tymczasowych, pozwalających na niezwłoczne wdrożenie do wykonania środków oddziaływania wobec nieletniego.

W odrębnym rozdziale (art. 42–51 projektu) unormowano kwestie związane ze środkami tymczasowymi i zatrzymaniem. Dotychczasowej regulacji słusznie zarzucano, w odniesieniu do innych niż umieszczenie w schronisku dla nieletnich środków tymczasowych, nadmierną dowolność, polegającą na niedookreśleniu przez ustawodawcę przesłanek stosowania tych środków oraz ram czasowych ich stosowania.

Materia ta wymagała uporządkowania.

Co do zasady stosowanie przez sąd rodzinny środków tymczasowych ma charakter fakultatywny, a ich celem winno być przeciwdziałanie dalszej demoralizacji nieletniego lub dopuszczeniu się przez niego czynu karalnego w toku postępowania lub zapewnienie prawidłowego toku postępowania. Jednocześnie środki takie winny być uchylone lub zmienione w każdym przypadku, gdy ustaną przyczyny uzasadniające dalsze ich stosowanie lub ujawnią się przyczyny uzasadniające ich uchylenie albo zmianę. Przepisy te wymuszają na sądzie rodzinnym sprawowanie właściwego nadzoru nad wykonywaniem środków tymczasowych przez ustawiczną kontrolę celowości ich stosowania. Projekt w art. 44 pkt 1–9 zawiera zamknięty katalog środków tymczasowych, przy czym środki w pkt 1 i 2 stanowią nadzór organizacji społecznej albo osoby godnej zaufania lub nadzór kuratora sądowego. Sąd rodzinny może również nieletniego tymczasowo skierować do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, po uprzednim porozumieniu się z tą organizacją lub instytucją.

Środki, oznaczone w pkt 4–8, wiążą się z odizolowaniem nieletniego z jego dotychczasowego środowiska, zaś środek oznaczony w pkt 9 jest adresowany do rodziców albo opiekuna nieletniego.

Proponowana regulacja umożliwia sądowi rodzinnemu szeroki wybór adekwatnego środka oddziaływania na czas trwania postępowania.

Poza omówioną na wstępie przesłanką ogólną, dla środków idących najdalej, to jest dla tymczasowego umieszczenia w rodzinie zastępczej zawodowej, tymczasowego umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, tymczasowego umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym oraz tymczasowego umieszczenia w zakładzie leczniczym, przewidziano w projekcie przesłanki szczególne (art. 45), podobnie jak do umieszczenia w schronisku dla nieletnich (art. 46).

W przypadkach określonych w art. 45 projektu, do zastosowania wskazanych tam środków tymczasowych, konieczne jest zbadanie przez sąd opiekuńczy, czy zastosowanie środków łagodniejszych nie byłoby wystarczające, jednocześnie zaś czy zostały ujawnione okoliczności przemawiające za umieszczeniem nieletniego w rodzinie zastępczej zawodowej, w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, w okręgowym ośrodku wychowawczym lub w zakładzie leczniczym.

Najsurowszy ze środków tymczasowych, ze względu na swój charakter, powinien być stosowany wyjątkowo. W pierwszej zatem kolejności okolicznością warunkującą umieszczenie w schronisku dla nieletnich jest wystąpienie okoliczności przemawiających za umieszczeniem nieletniego w zakładzie poprawczym. Drugą konieczną przesłanką uprawniającą do umieszczenia w schronisku dla nieletnich jest uzasadniona obawa utrudniania postępowania, w tym w szczególności ucieczki, ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów czynu karalnego, albo niemożność ustalenia tożsamości nieletniego.

Wzorem dotychczasowej regulacji, wyjątkowo, nieletniego można umieścić w schronisku dla nieletnich także wówczas, gdy zostaną ujawnione okoliczności przemawiające za umieszczeniem nieletniego w zakładzie poprawczym i jednocześnie nieletniemu zarzucono popełnienie czynu karalnego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 189, art. 189a, art. 197 § 3 lub 4, art. 198, art. 200, art. 202 § 3, 4, 4a, 4b lub 4c, art. 204 § 3, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 lub w art. 280 k.k.

Odnośnie do przepisu regulującego tryb postępowania w przedmiocie stosowania środka tymczasowego oraz zasad jego stosowania, należy przede wszystkim wskazać, że konieczność doprecyzowania regulacji dotyczącej umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich stanowi konsekwencję wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 30 czerwca 2015 r. w sprawie *Grabowski przeciwko Polsce* (skarga nr 57722/12). Trybunał uznał, że praktyka polskich sądów, zgodnie z którą skierowanie sprawy nieletniego na rozprawę zwalniało z obowiązku wydawania odrębnego postanowienia o przedłużeniu jego pobytu w schronisku dla nieletnich, naruszyła Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W tej sytuacji Polska została obowiązana do zmiany dotychczasowych regulacji w tym zakresie, które – w ocenie Trybunału – nie wypełniają kryterium jakości i pewności prawa. Obecnie sytuacjom podobnym do tej, która miała miejsce w sprawie *Grabowski przeciwko Polsce*, zapobiegają postanowienia zawarte w § 268 i § 269 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 2046). Projektowane brzmienie przepisów art. 47 oraz art. 83 ust. 1 pkt

8, które odnoszą się do wszystkich środków tymczasowych o charakterze izolacyjnym, w pełni uwzględnia wyżej zasygnalizowane postulaty i tym samym dostosowuje polskie rozwiązania prawne do konwencyjnego standardu.

Należy jednocześnie wskazać, że projekt odchodzi od podziału czynności związanych ze stosowaniem środków tymczasowych na te, które są dokonywane przed skierowaniem sprawy na rozprawę i po takim skierowaniu. Tego rodzaju podział utracił znaczenie z chwilą wprowadzenia jednolitego postępowania w sprawach nieletnich. Wobec odejścia przez ustawodawcę od wyodrębnienia postępowania wyjaśniającego, stanowiącego odpowiednik postępowania przygotowawczego, i postępowania rozpoznawczego, nie znajduje racji bytu determinowanie czynności sądu rodzinnego odnośnie do stosowania środków tymczasowych w zależności od etapu postępowania.

W projektowanej regulacji, sąd rodzinny wydając postanowienie o zastosowaniu środka tymczasowego o charakterze izolacyjnym, oznacza okres pobytu nieletniego na okres nie dłuższy niż 3 miesiące, przy czym okres ten liczy się od chwili faktycznego zatrzymania nieletniego. Doniosłość tej problematyki skłania do zobligowania sądu, o ile brak jest ku temu obiektywnych przeszkód, do wskazania już w treści orzeczenia daty zatrzymania. Zabieg ten umożliwia dokonywanie kontroli legalności pobytu nieletnich w ośrodkach, zakładach i schroniskach dla nieletnich, wykonujących orzeczenie o zastosowaniu środka tymczasowego i pozwala z łatwością zapobiegać przypadkom pozbawionego podstawy pobytu nieletnich w tych ośrodkach.

Podstawowy, określony w art. 47 ust. 1 projektu, okres pobytu powinien być co do zasady okresem wystarczającym z punktu widzenia celów środka tymczasowego, w tym uzyskania diagnozy nieletniego. Nie sposób jednak wykluczyć szczególnych okoliczności sprawy, gdy zajdzie konieczność przedłużenia pobytu nieletniego w rodzinie zastępczej zawodowej, ośrodku, zakładzie albo schronisku dla nieletnich. Można wówczas pobyt ten przedłużać na okres oznaczony, każdorazowo nie dłuższy niż 3 miesiące. Przedłużania dokonuje co do zasady sąd, przed którym toczy się postępowanie.

Ze względu na to, że celem stosowania środka tymczasowego jest przede wszystkim zapewnienie prawidłowego biegu postępowania, które z kolei winno być prowadzone sprawnie, by można było jak najwcześniej zastosować wobec nieletniego właściwy dla niego ze względów wychowawczych środek, jest niezbędne ograniczenie łącznego okresu pobytu do prawomocnego zakończenia postępowania rozpoznawczego do roku, przy czym do tego okresu nie wlicza się nieusprawiedliwionego pobytu nieletniego poza rodzinną zastępczą zawodową, ośrodkiem, zakładem albo schroniskiem dla nieletnich, trwającego dłużej niż 3 dni, skoro

oznaczenie maksymalnego okresu pobytu nieletniego w placówce, wykonującej środek tymczasowy ma charakter gwarancyjny dla nieletniego. Nie można jednak wykluczyć szczególnych, wyjątkowych przypadków, gdy okres ten będzie wymagał przedłużenia. W tym stanie rzeczy przewidziano stosowny mechanizm, przy czym należy odnotować, że scedowanie decyzji o dalszym przedłużeniu pobytu na sąd wyższego rzędu pozwoli na zapobieganie ewentualnym nadużyciom w tym zakresie, zaś wprowadzenie terminu na przedłożenie akt sądowi okręgowemu umożliwi temu sądowi podjęcie decyzji w oderwaniu od presji czasu.

W projekcie – w porównaniu z obecnym stanem prawnym – zmodyfikowano również regulację dotyczącą zatrzymania nieletniego (art. 48 projektu), tj. czynności, która powinna być unormowana w sposób nie mniej precyzyjny i zarazem gwarancyjny, jak zatrzymanie osoby dorosłej. Z tego względu *expressis verbis* wskazano, jakich pouczeń należy udzielić zatrzymanemu nieletniemu. Rozbudowano także przepis odnoszący się do treści protokołu zatrzymania oraz wprowadzono wyraźną podstawę prawną do złożenia zażalenia na zatrzymanie, w którym można domagać się zbadania jego zasadności, legalności oraz prawidłowości. Stosownie do art. 85 ust. 1 projektowanej ustawy zażalenie na zatrzymanie przysługuje samemu nieletniemu, jego rodzicom albo temu z rodziców, pod którego pieczą nieletni faktycznie pozostaje, ewentualnie – w razie braku rodziców – opiekunowi nieletniego. *Novum* stanowi rezygnacja z jednego z warunków dokonania zatrzymania nieletniego przez Policję, wyrażonego w formule „jeżeli jest to konieczne ze względu na okoliczności sprawy". Już samo spełnienie pozostałych przesłanek przewidzianych w dotychczasowym unormowaniu art. 32g § 1 u.p.n. oznacza, że zatrzymanie jest konieczne, wobec tego wskazane wyrażenie można uznać za *superfluum*. Dodatkowo w nowym uregulowaniu zamieszczonym w art. 48 ust. 1 projektu wspomniane przesłanki zostały uzupełnione o nieprzewidzianą w dotychczasowym unormowaniu uzasadnioną obawę ucieczki nieletniego.

W projektowanych przepisach utrzymano uprawnienie Straży Granicznej w zakresie zatrzymania nieletniego, doprecyzowując kwestie związane z umieszczeniem takiego nieletniego w policyjnej izbie dziecka.

Celem zapewnienia sądowi rodzinnemu oraz rodzicom nieletniego, albo temu z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekunowi nieletniego, realnych możliwości reakcji na zatrzymanie nieletniego, proponuje się zmianę określenia „niezwłocznie" na określenie „bezzwłocznie" przy realizacji nałożonego na Policję obowiązku zawiadomienia o fakcie i przyczynie zatrzymania nieletniego. Terminu „niezwłocznie", zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2006 r. (II CSK 293/06), nie należy utożsamiać z terminem natychmiastowym, oznacza on bowiem termin

realny, mający na względzie okoliczności miejsca i czasu. Natomiast wykonanie nałożonego obowiązku bezzwłocznie skutkować będzie koniecznością natychmiastowej jego realizacji, co na gruncie art. 48 ust. 5 projektu ma charakter gwarancyjny oraz uwzględnia dobro dziecka.

Jeżeli nieletni zgłosi takie żądanie, należy umożliwić mu nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z rodzicem albo opiekunem lub z obrońcą, a także bezpośrednią z nimi rozmowę. Nieletni ma prawo do kontaktu z obrońcą (zarówno na swoje żądanie, jak i na żądanie obrońcy) bez udziału osób trzecich. W zakresie tym uwzględniono wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 grudnia 2012 r. (sygn. akt K 37/11, Dz. U. poz. 1447). Niezwłocznie nieletni winien też być przesłuchany.

Policja ma obowiązek natychmiastowego zwolnienia i przekazania nieletniego rodzicowi albo opiekunowi, jeżeli ustała przyczyna zatrzymania oraz na polecenie sądu rodzinnego. W zakresie pozostałych dwóch podstaw zwolnienia zatrzymanego nieletniego, w stosunku do obecnie obowiązującego art. 32g § 7 pkt 3i 4 u.p.n., proponuje się istotne zamiany – celem zagwarantowania zgodności projektowanego przepisu z art. 41 ust. 3 Konstytucji RP. Pierwszy przypadek będzie obejmował sytuację, w której w ciągu 24 godzin od chwili zatrzymania nieletniego Policja nie przekazała sądowi rodzinnemu całości zgromadzonych materiałów uzasadniających przypuszczenie, że nieletni dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 2 lit a projektu. Dysponowanie tymi materiałami pozwoli sądowi rodzinnemu ocenić zasadność wszczęcia postępowania i ewentualnego wydania postanowienia o zastosowaniu środka tymczasowego. Należy podkreślić, że powyższa czynność Policji nie może być utożsamiana z obowiązkiem informacyjnym, o którym mowa w art. 48 ust. 5 projektu, albowiem na podstawie samego zawiadomienia o zatrzymaniu nieletniego, bez dysponowania innymi materiałami, sąd rodzinny nie ma możliwości podejmowania decyzji w sprawie nieletniego, a nawet wszczęcia postępowania. Drugi przypadek będzie obejmował sytuację, w której w ciągu 24 godzin od chwili przekazania sądowi rodzinnemu całości zgromadzonych materiałów uzasadniających przypuszczenie, że nieletni dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 2 lit a projektu, nie ogłoszono nieletniemu postanowienia o zastosowaniu środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 4–8 projektu. Nieletni, któremu ogłoszono postanowienie o zastosowaniu środka tymczasowego, jak wyżej, może przebywać w policyjnej izbie dziecka przez czas niezbędny do przekazania go do właściwej rodziny zastępczej zawodowej, właściwego młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego albo schroniska dla nieletnich, nie dłużej jednak niż przez kolejnych 5 dni od daty ogłoszenia postanowienia.

Dodatkowe przesłanki umieszczenia nieletniego w policyjnej izbie dziecka zostały określone w art. 49 projektu. Nieletni może być w niej umieszczony na czas uzasadnionej przerwy w konwoju albo doprowadzeniu, lecz nie dłużej niż na 24 godziny, natomiast nieletni zatrzymany w trakcie samowolnego pobytu poza młodzieżowym ośrodkiem wychowawczym, okręgowym ośrodkiem wychowawczym, zakładem poprawczym albo schroniskiem dla nieletnich, może być zatrzymany w izbie na czas niezbędny do przekazania nieletniego do właściwego ośrodka, zakładu albo schroniska, nie dłużej jednak niż na okres 5 dni.

We wszystkich przypadkach określonych w art. 48 i art. 49 projektu, decyzję o umieszczeniu nieletniego w policyjnej izbie dziecka podejmuje Policja. Wyjątkowo, w art. 50 projektu, przewidziano umieszczenie nieletniego w policyjnej izbie dziecka na polecenie sądu rodzinnego. Jest to możliwe w przypadku, gdy zatrzymanie i umieszczenie nieletniego w policyjnej izbie dziecka jest niezbędne do wykonania określonej czynności procesowej, a maksymalny czas, w którym nieletni może przebywać w policyjnej izbie dziecka w takim wypadku to 48 godzin. Na postanowienie sądu w tym przedmiocie służy zażalenie(art. 83 ust. 1 pkt 10 projektu).

Policyjne izby dziecka, będąc jednostkami organizacyjnymi Policji, zapewniają doraźną opiekę nieletnim, którzy weszli w konflikt z prawem lub samowolnie przebywają poza schroniskiem dla nieletnich, młodzieżowym ośrodkiem wychowawczym lub zakładem poprawczym, a także na czas uzasadnionej przerwy w konwoju albo w doprowadzeniu lub na polecenie sądu rodzinnego na czas niezbędny do wykonania określonych czynności procesowych. Obszar tworzenia i znoszenia policyjnych izb dziecka określony został w treści art. 83 § 2 u.p.n. Zgodnie z przywołaną regulacją, placówki te tworzy i znosi właściwy komendant wojewódzki Policji oraz Komendant Stołeczny Policji w porozumieniu z Komendantem Głównym Policji. Natomiast zgodnie z art. 83 § 1 przedmiotowej ustawy Minister właściwy do spraw wewnętrznych sprawuje zwierzchni nadzór nad policyjnymi izbami dziecka. Ramy prawne funkcjonowania izb dziecka oraz zakres zadań w nich realizowanych określają: ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich, rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb (Dz. U. poz. 638, z późn. zm.), zarządzenie nr 134 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 października 2012 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań w policyjnej izbie dziecka (Dz. Urz. KGP 2019 poz. 24, z późn. zm.).

Zgodnie z projektem w dalszym ciągu nadzór zwierzchni nad policyjnymi izbami dziecka sprawuej minister właściwy do spraw wewnętrznych. Izby tworzą i znoszą komendanci wojewódzcy oraz Komendant Stołeczny Policji w porozumieniu z Komendantem Głównym Policji, zaś zasady pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka oraz organizację i funkcjonowanie policyjnych izb dziecka określają odrębne przepisy. Jednocześnie, stosownie do art. 34 projektu, nadzór nad wykonywaniem czynności przez Policję sprawuje sąd rodzinny, zaś nadzór nad wykonywaniem umieszczenia nieletnich w policyjnej izbie dziecka, sprawuje sędzia rodzinny wyznaczony przez prezesa sądu okręgowego, w okręgu którego znajduje się policyjna izba dziecka (art. 143 ust. 1 projektu).

W postępowaniu rozpoznawczym udział Policji, jako wyjątek od wykonywania czynności w tym postępowaniu przez sąd rodzinny, został ograniczony do niezbędnego minimum. Poza opisywanym wyżej zatrzymaniem i umieszczeniem w policyjnej izbie dziecka, w przypadkach niecierpiących zwłoki, jeżeli zachodzi podejrzenie wykazywania przez nieletniego przejawów demoralizacji lub dopuszczenia się przez nieletniego czynu karalnego, Policja (oraz w zakresie swojej właściwości Straż Graniczna) zachowuje prawo zbierania, przeprowadzania i utrwalania dowodów (art. 59 ust. 1), a w razie potrzeby zatrzymania nieletniego, a nadto ma obowiązek, na polecenie sądu rodzinnego, dokonania określonych czynności, a w wyjątkowych przypadkach – dokonania czynności w określonym zakresie (art. 59 ust. 2). Powtórzenie w projekcie dotychczasowej regulacji w tym zakresie jest uzasadnione przede wszystkim dysponowaniem przez Policję odpowiednimi środkami technicznymi i logistycznymi. Jakkolwiek co do zasady czynności w postępowaniu rozpoznawczym wykonuje sąd rodzinny, to nie można wykluczyć przypadków, gdy konieczne będzie dokonanie określonych czynności (np. przeszukania) albo czynności w określonym zakresie (np. ustalenia osób pokrzywdzonych). W takich sytuacjach Policja dysponuje odpowiednimi siłami i środkami.

Zarówno w przypadku zatrzymania nieletniego i umieszczenia go w policyjnej izbie dziecka, jak również wykonywania czynności w przypadkach niecierpiących zwłoki, nieodzowne będzie przesłuchanie nieletniego. Czynność ta, tak jak do tej pory, różni się od wysłuchania nieletniego, które jest przeprowadzane przez sąd rodzinny. W projekcie podkreślono konieczność zachowania właściwych standardów, i stąd w art. 60 projektu unormowano w sposób jednolity zarówno wysłuchanie nieletniego, jak i jego przesłuchanie. W odniesieniu do przesłuchania nieletniego, dodatkowo zwiększono gwarancje dla przesłuchiwanego nieletniego, wskazując w projektowanym art. 59 ust. 3, że przesłuchanie nieletniego przez Policję odbywa się w obecności, co najmniej jednego z rodziców, któremu

przysługuje władza rodzicielska, albo opiekuna lub obrońcy nieletniego, a jeżeli zapewnienie ich obecności byłoby w danym przypadku niemożliwe, należy wezwać wskazaną przez nieletniego inna osobę najbliższą, o której mowa w art. 115 § 11 k.k., lub krewnego nieletniego, przedstawiciela szkoły, do której nieletni uczęszcza, asystenta rodziny, koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej lub przedstawiciela organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, której celem statutowym jest praca z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, zapobieganie demoralizacji nieletnich lub pomoc w ich społecznej readaptacji. Przed przesłuchaniem nieletniego Policja ma zatem obowiązek zapewnienia udziału w tej czynności wskazanych wyżej osób. Z przesłuchania nieletniego przez Policję sporządza się protokół.

W art. 59 ust. 5 projektu przewidziano kolejny, zawężony zakres stosowania w sprawach nieletnichk.p.k. , a to w odniesieniu do zbierania, utrwalania i przeprowadzania dowodów przez Policję, przy czym prymat przyznano przepisom projektowanej ustawy. Ponadto zgodnie z art. 61 projektu do rzeczy zatrzymanych w toku postępowania również stosuje się odpowiednio przepisy k.p.k.

Rozdział 4 zawiera przepisy normujące przebieg postępowania w pierwszej instancji.

Postępowanie to rozpoczyna wydanie przez sąd rodzinny postanowienia o wszczęciu postępowania, jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie tego, że nieletni wykazuje przejawy demoralizacji lub dopuścił się czynu karalnego. W postanowieniu tym określa się nieletniego oraz przedmiot postępowania. Podlega ono doręczeniu stronom i pokrzywdzonemu wraz z pouczeniem o przysługujących im prawach (art. 52 projektu).

Jeżeli informacje, którymi sąd rodzinny dysponuje, nie dają podstaw do wszczęcia postępowania, albo gdy orzeczenie środków jest niecelowe, sąd rodzinny wydaje postanowienie o niewszczynaniu postępowania. O ile sąd rodzinny dojdzie do przekonania o braku podstaw albo niecelowości orzekania już w toku postępowania – wydaje postanowienie o umorzeniu tego postępowania w całości albo w części (art. 53 projektu).

W sprawach, których przedmiotem są czyny zabronione ścigane na wniosek, warunkiem wszczęcia postępowania jest złożenie wniosku, zaś skuteczność cofnięcia wniosku jest uzależniona od zgody sądu i jest możliwe aż do prawomocnego zakończenia postępowania. W sprawach, których przedmiotem są czyny zabronione ścigane z oskarżenia prywatnego, z kolei decyzja sądu odnośnie do wszczęcia postępowania jest uzależniona od tego, czy wymaga tego interes społeczny, względy wychowawcze lub ochrona pokrzywdzonego (art. 54 projektu).

Wyżej wskazane postanowienia mogą być wydane na posiedzeniu niejawnym (art. 55 projektu).

Jak wynika z projektowanych przepisów art. 56 i art. 58, po wszczęciu postępowania sąd rodzinny podejmuje czynności, których celem jest przede wszystkim ustalenie, czy istnieją okoliczności świadczące o demoralizacji nieletniego lub czy nieletni dopuścił się czynu karalnego, a także ustalenie, czy zachodzi potrzeba zastosowania wobec nieletniego środków określonych w ustawie. Zbiera się w tym celu dane o nieletnim, jego warunkach wychowawczych, zdrowotnych i bytowych, a także przeprowadza się inne dowody.

Ustalenie danych dotyczących nieletniego i jego środowiska, obejmujących właściwości i warunki osobiste nieletniego, zachowywanie się nieletniego, jego warunki wychowawcze i życiowe, w tym sytuację rodzinną i bytową rodziny, przebieg nauki lub pracy nieletniego i sposób spędzania czasu wolnego, jego kontakty środowiskowe, stosunek do niego rodziców lub opiekunów, podejmowane oddziaływania wychowawcze, stan zdrowia i uzależnienia nieletniego, jest przede wszystkim możliwe w drodze wywiadu środowiskowego, przeprowadzonego na zlecenie sądu przez kuratora sądowego (art. 62 ust. 1 projektu). Zlecenie takiego wywiadu jest obligatoryjne, jedynie w wyjątkowych przypadkach przeprowadzenie wywiadu środowiskowego może być zlecone innym podmiotom: opiniodawczym zespołom sądowych specjalistów, jeżeli zachodzi potrzeba wydania opinii o nieletnim oraz pracownikom pedagogicznym młodzieżowych ośrodków wychowawczych, okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych lub schronisk dla nieletnich, jeżeli zachodzi potrzeba wydania opinii o nieletnim lub w celu sprawdzenia zachowywania się nieletniego oraz warunków wychowawczych i bytowych, w jakich nieletni przebywa albo będzie przebywał poza młodzieżowym ośrodkiem wychowawczym, okręgowym ośrodkiem wychowawczym, zakładem poprawczym lub schroniskiem dla nieletnich (art. 62 ust. 2 projektu). Przeprowadzenie wywiadu środowiskowego można zastąpić uzyskaniem informacji o nieletnim od właściwego podmiotu, gdy nieletni przebywa w placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub domu pomocy społecznej. Nie ulega wątpliwości, że w takich przypadkach przeprowadzenie wywiadu środowiskowego może nie być celowe, zatem pozostawiono sądowi możliwość uzyskania niezbędnych danych o nieletnim od placówki, której jest wychowankiem (art. 62 ust. 6 projektu).

Zważywszy na konieczność zapewnienia właściwej ochrony danych osobowych, na osobę przeprowadzającą wywiad środowiskowy projekt nakłada obowiązek zachowania

w tajemnicy wszystkich okoliczności, o których dowiedziała się w związku z przeprowadzeniem wywiadu.

Osoba przeprowadzająca wywiad ma prawo zwrócić się do Policji o udzielenie jej pomocy przy wykonywaniu zadań związanych z przeprowadzaniem wywiadu środowiskowego, jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa.

Z przeprowadzenia wywaidu środowiskowego sporzadza się sprawozdanie.

Sposób i tryb przeprowadzania wywiadów środowiskowych o nieletnich oraz szczegółowy sposób ich dokumentowania zostanie określony w drodze rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości.

Przepis art. 64 projektu zawiera szczególną regulację, dotyczącą uzyskiwania opinii o nieletnim.

Mając na uwadze profesjonalizm i doświadczenie opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów, w dalszym ciągu w razie potrzeby uzyskania kompleksowej diagnozy osobowości nieletniego, wymagającej wiedzy pedagogicznej, psychologicznej lub medycznej, oraz określenia właściwych kierunków oddziaływania na nieletniego, sąd rodzinny będzie mógł zwrócić się do takiego ośrodka. W przypadku nieletniego umieszczonego w schronisku dla nieletnich sąd o opracowanie stosownej opinii będzie mógł zwrócić się do tego schroniska. Do decyzji sądu pozostawiono możliwość zwrócenia się o wydanie opinii także do innej specjalistycznej placówki lub biegłego albo biegłych.

Orzeczenie o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym albo zakładzie poprawczym musi być poprzedzone uzyskaniem opinii, o której mowa wyżej, przy czym możliwe jest wykorzystanie opinii o nieletnim, sporządzonej w innej sprawie w okresie 6 miesięcy poprzedzających wszczęcie postępowania.

W przypadku, gdy ujawni się potrzeba uzyskania opinii o stanie zdrowia psychicznego nieletniego, sąd rodzinny zarządza jego badanie, przez co najmniej 2 biegłych lekarzy psychiatrów. Na wniosek biegłych lekarzy psychiatrów do udziału w wydaniu opinii sąd powołuje biegłego lub biegłych innych specjalności, zaś w przypadku zgłoszenia przez biegłych takiej konieczności, badanie stanu zdrowia psychicznego nieletniego może być połączone z obserwacją w zakładzie leczniczym. Tę możliwość, podobnie zresztą jak w przepisach dotychczasowych, ograniczono w art. 65 ust. 3 projektu jedynie do przypadków, gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że nieletni wykazuje wysoki stopień demoralizacji lub dopuścił się czynu karalnego, wyczerpującego znamiona przestępstwa lub przestępstwa skarbowego.

Dodatkowo w sprawach o czyn karalny określony w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 lub w art. 280 k.k., wprowadza się obowiązek zarządzenia przez sąd rodzinny badania nieletniego, przez co najmniej 2 biegłych lekarzy psychiatrów. Na wniosek biegłych lekarzy psychiatrów do udziału w wydaniu opinii sąd powołuje biegłego lub biegłych innych specjalności, a badanie może być połączone z obserwacją w zakładzie leczniczym. Uzasadnieniem potrzeby obligatoryjnego badania psychiatrycznego nieletniego jest w tym wypadku okoliczność popełnienia najpoważniejszych czynów karalnych, co może przełożyć się na konieczność zastosowania art. 15 ust. 6 projektu, czyli dodatkowego orzeczenia o przedłużeniu wykonywania środka poprawczego lub zagrożenia takim przedłużeniem. W ocenie ustawodawcy w tych przypadkach konieczne jest, w kontekście rozważenia zastosowania właściwych oddziaływań resocjalizacyjnych wobec nieletniego, uzyskanie również kompleksowej oceny stanu zdrowia psychicznego nieletniego. Powyższe ma też znaczenie gwarancyjne dla nieletniego, który, jeśli cierpi na zaburzenia w sferze psychicznej, winien zostać szczegółowo zdiagnozowany, także pod kątem celowości stosowania środka leczniczego, a nie tylko poprawczego.

Należy wskazać, że zarządzenie obserwacji w zakładzie leczniczym w istocie jest pozbawieniem nieletniego wolności, zatem jej dopuszczalność musi być uzależniona po pierwsze od inicjatywy biegłych, po drugie – od etapu postępowania (musi być ono na tyle zaawansowane, by z dużym prawdopodobieństwem można było stwierdzić możliwość przypisania nieletniemu demoralizacji lub czynu karalnego), i po trzecie od ciężaru gatunkowego sprawy – dużego prawdopodobieństwa wysokiego stopnia demoralizacji lub popełnienia poważniejszego czynu karalnego. Decyzję procesową o obserwacji musi poprzedzić wysłuchanie nieletniego, w którym mogą także wziąć udział pozostałe strony, pełnomocnicy i obrońca, zaś obligatoryjnie w postanowieniu sąd rodzinny musi określić miejsce i czas trwania obserwacji, nie dłuższy niż 4 tygodnie. Okres obserwacji może zostać przedłużony, ale tylko na czas oznaczony. Łączny czas trwania obserwacji w danej sprawie nie może przekroczyć 6 tygodni.

Niezależnie od czynności procesowych, polegających na gromadzeniu dowodów, sąd rodzinny może – o czym była mowa już wcześniej – skierować sprawę nieletniego do mediacji.

Po zgromadzeniu dowodów sąd rodzinny podejmuje decyzję co do dalszego postępowania. Poza omówionym już wyżej umorzeniem postępowania, sąd rodzinny ma możliwość:

1) przekazania sprawy szkole albo organizacji społecznej (art. 66 ust. 1 projektu);

2) przekazania sprawy prokuratorowi (art. 67 ust. 1 projektu);

3) zastosowania, po przeprowadzeniu rozprawy, środków wychowawczych, środka leczniczego lub środka poprawczego (art. 68 projektu).

Przekazanie sprawy nieletniego szkole, do której nieletni uczęszcza, albo organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, do której nieletni należy, jest uzależnione od dwóch przesłanek:

1) sąd rodzinny uzna, że środki oddziaływania wychowawczego, jakimi dana szkoła lub organizacja dysponuje, są wystarczające, oraz

2) nieletni wyrazi na to zgodę.

W dotychczasowej praktyce uzależnienie możliwości przekazania sprawy szkole lub organizacji społecznej od zgody nieletniego było poddawane krytyce. Zarzuty te są jednak nieuzasadnione, jeżeli zważyć, że tego rodzaju rozstrzygnięcie jest rozwiązaniem alternatywnym do rozstrzygnięcia o zastosowaniu środków. Ani szkoła, ani organizacja społeczna nie są instytucjami powołanymi do wykonywania środków wychowawczych, zaś w obu przypadkach nieletni funkcjonuje w pewnej zamkniętej społeczności. Z założenia ten sposób zakończenia postępowania ma być rozwiązaniem łagodniejszym, skoro przyjmuje się, że środki oddziaływania mają być wystarczające, co oznacza, że nie ma potrzeby stosowania środków wychowawczych. W tym stanie rzeczy przekazanie sprawy szkole lub organizacji społecznej nie może prowadzić do nieuzasadnionej stygmatyzacji nieletniego. Przy przyjęciu, że przekazanie sprawy jest dobrodziejstwem pozwalającym na niestosowanie wobec nieletniego środka wychowawczego, konieczne jest wyjednanie na takie rozwiązanie zgody nieletniego, który przed podjęciem decyzji powinien rozważyć, czy chce z takiego dobrodziejstwa skorzystać.

Sąd może, w miarę potrzeby, wskazać szkole lub organizacji społecznej, kierunki oddziaływania wychowawczego, zaś podmiot, któremu sprawę przekazano, ma obowiązek informowania sądu o podjętych środkach, ich efektach, co najmniej co pół roku, jeżeli zaś są one nieskuteczne – niezwłocznie.

Ocena zasadności pociągnięcia nieletniego do odpowiedzialności karnej winna w każdym przypadku należeć do sądu rodzinnego (art. 67 projektu). Jeżeli zatem w toku postępowania zostaną ujawnione okoliczności mogące uzasadniać pociągnięcie nieletniego do odpowiedzialności na zasadach określonych w art. 10 § 2 k.k., sąd rodzinny winien rozstrzygnąć czy sprawę należy przekazać prokuratorowi. Zgodnie z projektowanym przepisem sąd rodzinny wyda postanowienie w tym przedmiocie zarówno w przypadku, przekazania sprawy prokuratorowi, jak i w przypadku, gdy uzna, że nie zostały spełnione

przesłanki ocenne z art. 10 § 2 k.k. i nie ma podstaw do przekazania sprawy prokuratorowi. Na postanowienie sądu rodzinnego stronom przysługuje zażalenie do sądu drugiej instancji (art. 83 ust. 1 pkt 4 projektu). W przypadku przekazania sprawy prokuratorowi, prokurator jest związany tym przekazaniem i może przekazać sprawę ponownie sądowi rodzinnemu bez sporządzenia aktu oskarżenia wyłącznie w przypadku ujawnienia nowych okoliczności wskazujących, że nie zachodzą podstawy do pociągnięcia nieletniego do odpowiedzialności na zasadach określonych w art. 10 § 2 k.k.

W projektowanym przepisie określono także warunki, jakie winno spełniać dalsze postępowanie, po jego przekazaniu prokuratorowi. Są to: obligatoryjność obrony, uzyskanie przez rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego, praw strony, odpowiednie stosowanie w dalszym postępowaniu przepisów art. 29, art. 46–50, art. 56, art. 58–60, art. 62–65 i art. 73 projektu, zawężenie przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania (może ono być zastosowane tylko wtedy, gdy umieszczenie nieletniego w schronisku dla nieletnich byłoby niewystarczające), dopuszczalność zastosowania wobec nieletniego środków wychowawczych, środka leczniczego lub środka poprawczego oraz modyfikacja przepisów w zakresie inicjowania przez nieletniego postępowania odwoławczego i jego udziału w tym postępowaniu. Model ten powtarza rozwiązania z dotychczasowej regulacji.

W projekcie zawarto szczególną regulację, która wskazuje, że na poczet orzeczonej kary zalicza się okresy: zatrzymania nieletniego, pobytu w policyjnej izbie dziecka, stosowania izolacyjnych środków tymczasowych oraz obserwacji w zakładzie leczniczym.

W przepisach art. 69–71 projektu uregulowano przebieg rozprawy. Wyłącznie bowiem po jej przeprowadzeniu możliwe będzie zastosowanie środków wychowawczych, środka leczniczego lub środka poprawczego.

Projekt odchodzi od przyjętego w art. 32l § 1 u.p.n. i art. 32m u.p.n. rozróżnienia odnośnie do posiedzenia – wyznaczanego wtedy, gdy okoliczności i charakter sprawy, a także celowość zastosowania i dobór środków wychowawczych nie budzą wątpliwości i gdy nie będzie orzeczony środek wychowawczy w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo w rodzinie zastępczej zawodowej, a także środek poprawczy – oraz rozprawy, wyznaczanej w pozostałych przypadkach. Ustawodawca określił przy tym zakres postępowania prowadzonego na rozprawie, nie wprowadzając jednocześnie analogicznych rozwiązań w odniesieniu do posiedzenia. Jednocześnie, w sposób jednolity, uregulował kwestię obecności pokrzywdzonego i innych osób, zarówno na posiedzeniu, jak i na rozprawie (art. 32q u.p.n.). Podział ten pozostaje niejasny co do *ratio legis* takiego rozwiązania, poza tym

dopuszczalność wyznaczenia rozprawy w każdym przypadku, gdy możliwe jest wyznaczenie posiedzenia, w praktyce rozróżnienie to czyni niezrozumiałym i w konsekwencji, niezależnie od zamiaru wydania najsurowszych środków, wiele sądów poprzestaje na każdorazowym przeprowadzeniu rozprawy. Dodatkowo wprowadzony podział zdaje się powielać rozwiązania przyjęte w procedurze karnej, gdzie pojęcia posiedzenia i rozprawy są pojęciami rozłącznymi, podczas gdy w procedurze cywilnej, na której co do zasady opiera się postępowanie w sprawach nieletnich, każda rozprawa jest jednocześnie posiedzeniem. Wprowadzony w dotychczasowej regulacji podział wprowadza zatem jednocześnie zbędny chaos terminologiczny.

W tym stanie rzeczy w projekcie jednolicie używa się pojęć posiedzenia i rozprawy w znaczeniu takim, jakie nadaje tym pojęciom ustawa cywilna procesowa.

Zaproponowane rozwiązanie ma dodatkowy walor praktyczny – jednoznaczne określenie zakresu przeprowadzanych na rozprawie czynności pozwoli na ujednolicenie praktyki orzeczniczej.

Przepis art. 69 ust. 1 projektu przewiduje, że rozprawa odbywa się jawnie, jeżeli jest to uzasadnione względami wychowawczymi. Przepis ten należy skonfrontować z projektowanym przepisem art. 29 ust. 1, zakładającym odbywanie posiedzeń sądu rodzinnego przy drzwiach zamkniętych, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej. Wyjątek z art. 69 ust. 1 projektu polega na tym, że sąd rodzinny powinien zdecydować o przeprowadzeniu rozprawy jawnie w każdym przypadku, gdy przemawiają za tym względy wychowawcze.

Przepis art. 69 ust. 2 projektu stanowi o tym, kto może wziąć udział w rozprawie. O jej terminie zatem należy zawiadomić strony, obrońcę nieletniego, pokrzywdzonego oraz pełnomocników. Co do zasady, niestawiennictwo tych osób, prawidłowo o terminie zawiadomionych, nie stanowi przeszkody do rozpoznania sprawy, przy czym do decyzji sądu pozostawiono odmienną decyzję procesową. Wyjątkiem od tej zasady są przypadki opisane w art. 38 ust. 1 i 2 projektu – w takich przypadkach udział obrońcy w rozprawie jest obligatoryjny. Natomiast w sprawach o czyn karalny określony w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 lub w art. 280 k.k. w rozprawie obowiązkowy jest także udział prokuratora. Przedmiotowa regulacja opiera się na przekonaniu, że to waga czynu zarzucanego nieletniemu przemawia za zapewnieniem mu obecności obrońcy, a interes społeczny i względy wychowawcze przemawiają za tym, aby w rozprawie brał udział prokurator jako rzecznik interesu publicznego. Jeżeli nieletni należycie usprawiedliwi swoje niestawiennictwo i wniósł o odroczenie rozprawy, również rozprawy przeprowadzić nie można.

Nieletni, który przebywa w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym albo schronisku dla nieletnich, może zażądać doprowadzenia go na rozprawę, wnioskiem takim sąd jest związany. Sąd ma obowiązek pouczenia nieletniego o prawie złożenia takiego wniosku.

Skutkiem zawiadomienia pokrzywdzonego o terminie rozprawy jest umożliwienie mu obecności na niej. Jeżeli z możliwości tej korzysta, może zadawać pytania przy przeprowadzaniu dowodu dopuszczonego na jego wniosek. Możliwość obecności pokrzywdzonego na rozprawie jest wyłączona w przypadku, gdy jest to sprzecznie z dobrem nieletniego lub względami wychowawczymi.

Regulacja ta uzupełnia dotychczasowe uregulowanie o wskazanie, na czym ma polegać udział pokrzywdzonego w rozprawie. Zaproponowane rozwiązanie koresponduje z zawartym w art. 58 ust. 2 projektu uprawnieniem do składania przez pokrzywdzonego wniosków dowodowych do rozpoczęcia rozprawy. Skoro w takim zakresie pokrzywdzony dysponuje inicjatywą dowodową, jest zrozumiałe, że również na rozprawie może być aktywny przy przeprowadzaniu dowodu przez niego wnioskowanego. Poza powyższym, udział w rozprawie umożliwia pokrzywdzonemu zapoznawanie się z jej przebiegiem i wszystkimi przeprowadzanymi dowodami, składanie skutecznych wniosków, omówionych wcześniej, przewidzianych w art. 71 ust. 3 projektu, i wreszcie zapoznanie się z treścią orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie.

Mając na uwadze określone w art. 3 ust. 1 projektu cele postępowania, przewidziano możliwość wezwania kuratora sądowego, kierownika ośrodka kuratorskiego, a jeżeli nieletni przebywa w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym, schronisku dla nieletnich, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub zakładzie leczniczym – także przedstawiciela tych podmiotów. Dla oceny funkcjonowania środowiska rodzinnego nieletniego szczególnie przydatne może być również przewidziane w tym przepisie wezwanie asystenta rodziny i koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, zbadaniu zaś zachowania nieletniego w szkole i w środowisku służyć może wezwanie przedstawiciela szkoły, do której nieletni uczęszcza, przedstawiciela pracodawcy nieletniego, a także organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, do której nieletni należy.

W sprawach o demoralizację, której przejawem jest dopuszczenie się przez nieletniego czynu zabronionego jako przestępstwo skarbowe albo wykroczenie skarbowe albo w sprawach o czyn karalny jako przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe można wezwać także

właściwy finansowy organ postępowania przygotowawczego, określony w Kodeksie karnym skarbowym.

Podstawową czynnością, jaką przeprowadza się na rozprawie, jest wysłuchanie nieletniego (art. 70 ust. 1 projektu), przy czym należy przypomnieć o zasadach przeprowadzenia tej czynności, określonych w art. 60 projektu. Projekt wprowadza także możliwość odczytania w odpowiednim zakresie wyjaśnień złożonych przez nieletniego w tym postępowaniu (np. protokół przesłuchania nieletniego przez Policję).

W odniesieniu do innych dowodów nieletni może co do nich czynić uwagi i składać oświadczenia, jedynie sprawozdania z wywiadów środowiskowych oraz opinie o nieletnim odczytywane są w jego nieobecności. Sąd może jednak, uznając, że przemawiają za tym szczególne względy wychowawcze, zapoznać nieletniego z ich treścią (art. 70 ust. 2 i 3 projektu).

Mając na uwadze sprawność postępowania w sprawie nieletniego i konieczność jak najszybszego wdrożenia oddziaływań wychowawczych, przewidzianych przez ustawę, w odniesieniu do tych dowodów, których bezpośrednie przeprowadzenie nie jest konieczne, za zasadne uznano pozostawienie w art. 71 ust. 1 projektu możliwości odczytania protokołów lub odtworzenia zapisów przesłuchania świadków, a także protokołów oględzin, przeszukania, zatrzymania rzeczy, opinii biegłych, instytutów, zakładów lub instytucji, danych o nieletnim, informacji zawartych w sprawozdaniu z wywiadu środowiskowego oraz wszelkich dokumentów urzędowych złożonych w tym postępowaniu lub w innym postępowaniu przewidzianym w ustawie.

Istotnym *novum*, umożliwiającym dokonanie przez sąd prawidłowych ustaleń faktycznych, jest umożliwienie odczytywania protokołów zeznań świadków, którzy bezpodstawnie odmawiają zeznań, zeznają odmiennie niż poprzednio albo oświadczają, że pewnych okoliczności nie pamiętają, a także w przypadkach przebywania świadka za granicą i innych wskazanych niemożności bezpośredniego przeprowadzenia dowodów z zeznań świadków (art. 71 ust. 2 projektu). Nowością jest również określenie trybu postępowania z zapisem obrazu i dźwięku przesłuchania świadków, uzyskanym w trybie omówionego już wcześniej przepisu art. 28 ust. 3 projektu.

Rozwiązanie z art. 71 ust. 3 projektu powiela analogiczną regulację z art. 32p § 2 u.p.n.

Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego, stosownie do projektowanego art. 72, sąd rodzinny wydaje orzeczenie w formie postanowienia. Sąd ma obowiązek stwierdzić w tym orzeczeniu, czy nieletni wykazuje przejawy demoralizacji lub dopuścił się czynu karalnego,

oraz orzec w przedmiocie zastosowania środków wychowawczych, środka leczniczego albo środka poprawczego oraz zobowiązaniu rodziców, o którym mowa w art. 18 ust. 1 projektu.

Wynikający z treści art. 108 § 1 k.p.c. obowiązek sądu rozstrzygnięcia o kosztach postępowania w orzeczeniu kończącym postępowanie, uzupełnia regulacja z art. 73–75 projektu. Co do zasady koszty postępowania winni ponieść rodzice nieletniego lub inne osoby zobowiązane do alimentacji nieletniego, względnie sam nieletni, jeżeli dysponuje stosownym majątkiem lub uzyskuje dochody. Wyjątek od tej zasady, określonej w art. 73 ust. 1, wskazano w ust. 2 tego artykułu, przewidując odstąpienie od obciążania w całości albo w części tych osób, w szczególnie uzasadnionym przypadku. Przesłanka ta oznaczona jest w sposób tożsamy z przesłankami wskazanymi w art. 102 k.p.c. i art. 113 ust. 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 2257, z późn. zm.), zatem w praktyce orzeczniczej dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa może zostać w pełni wykorzystany. Rozwiązanie to zachowuje większą spójność z analogicznymi rozwiązaniami w systemie prawa niż dotychczasowa norma art. 32 § 1 u.p.n.

Rozwiązanie zaproponowane w art. 73 ust. 3 i 5 projektu uzupełnia lukę w dotychczasowej regulacji, w tych przypadkach, podobnie jak w odniesieniu do kosztów postępowania mediacyjnego, uzasadnione jest obciążenie nimi Skarbu Państwa.

Przepis art. 74 projektu definiuje pojęcie kosztów postępowania. Poza niezbędnymi kosztami postępowania, obejmującymi te koszty, o jakich mowa w art. 98 § 4 k.p.c., na koszty te składają się koszty sądowe w postaci wydatków, opłat kancelaryjnych oraz zryczałtowanych należności. O ile pojęcia wydatków i opłat kancelaryjnych są odpowiednio zdefiniowane i oznaczone w przepisach powołanych w ust. 3 i 4, o tyle należało zdefiniować pojęcie zryczałtowanych należności. Są nimi, stosownie do ust. 5 tego artykułu, należności z tytułu postępowania mediacyjnego, przeprowadzenia dowodu z opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów, pobytu nieletniego w policyjnej izbie dziecka, pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich, sprawowania nadzoru kuratora sądowego, organizacji społecznej, pracodawcy albo osoby godnej zaufania, a także pobytu nieletniego w ośrodku kuratorskim, okręgowym ośrodku wychowawczym albo zakładzie poprawczym.

W projektowanym przepisie pozostawiono zatem dotychczasową regułę obciążania zobowiązanych zryczałtowaną należnością z tytułu orzeczonych środków i innych oddziaływań. Odstępstwem od dotychczasowej regulacji ustawowej w tym zakresie jest wyłączenie zryczałtowanej należności za pobyt w rodzinie zastępczej zawodowej i młodzieżowym ośrodku wychowawczym, albowiem – podobnie jak w przypadku pobytu w zakładzie leczniczym – kwestia odpłatności za pobyt w tej rodzinie i tym ośrodku jest

uregulowana w odrębnych przepisach. Istotą zryczałtowanej należności jest takie jej ukształtowanie, by stanowiła równowartość przeciętnych kosztów poszczególnych czynności i wykonywania orzeczonych środków. Określenie jej w sposób zryczałtowany ma stanowić ułatwienie dla sądu rodzinnego przy oznaczeniu wysokości kosztów, nie ma ona jednak stanowić w żaden sposób dodatkowej dolegliwości czy uciążliwości dla nieletniego i jego rodziców. Skoro zatem w odrębnych przepisach (art. 193 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej; przepisy wydane na podstawie art. 123 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe i przepisy art. 174 ust. 2 i 4 tej ustawy) uregulowano zasady odpłatności za pobyt nieletnich w rodzinach zastępczych zawodowych i młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, wadliwe byłoby obciążanie tą odpłatnością dodatkowo, w postaci zryczałtowanej należności. Ponieważ zryczałtowana należność ma w przybliżeniu określać faktyczne koszty wykonywania środka, uzasadnione jest niepobieranie należności w przypadku usprawiedliwionego pobytu nieletniego poza okręgowym ośrodkiem wychowawczym, zakładem poprawczym albo schroniskiem dla nieletnich.

Zważywszy na to, że wykonywanie środków wychowawczych i poprawczych jest rozłożone w czasie, jest konieczna okresowa weryfikacja, w oparciu o sytuację materialną osób zobowiązanych, zdolności tych osób do uiszczania zryczałtowanej należności. Oceny tej, stosownie do przepisu art. 76 ust. 1 projektu, ma dokonywać z urzędu, w toku postępowania wykonawczego, sąd rodzinny, co najmniej raz w roku, i stosownie do ustaleń, dokonywać ewentualnej korekty dotychczasowego rozstrzygnięcia. Sąd rodzinny, weryfikując możliwości zarobkowe i majątkowe tych osób, oprze się na ich oświadczeniach o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania.

Należy zwrócić uwagę, że rozwiązanie to stanowi przeniesienie na poziom przepisu rangi ustawowej unormowania zawartego w dotychczasowym § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości i szczegółowych zasad ustalania kosztów postępowania w sprawach nieletnich (Dz. U. poz. 863).

W art. 77 projektu przewidziano delegację ustawową do wydania rozporządzenia określającego wysokość zryczałtowanych należności. Ponieważ podmioty, z których funkcjonowaniem wiążą się zryczałtowane należności, pozostają w strukturze lub pod nadzorem różnych resortów, przewidziano upoważnienie do wydania rozporządzenia dla Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych oraz ministrem właściwym do spraw finansów publicznych.

Rozdział 5 zawiera przepisy regulujące postępowanie odwoławcze w sprawach nieletnich.

Przepisy art. 78–82 projektu wskazują na podmiot orzekający w sprawach nieletnich w II instancji oraz na organizację postępowania odwoławczego. W kolejnych przepisach wskazano enumeratywnie przypadki, w których dopuszczalne jest zażalenie w postępowaniu w sprawach nieletnich.

Projektowana regulacja utrzymuje dotychczasowy model postępowania odwoławczego w tej kategorii spraw.

Sądem odwoławczym w sprawach nieletnich jest sąd okręgowy, który rozpoznaje środki odwoławcze w składzie 3 sędziów (art. 78 projektu). Wyjątkiem w tym zakresie są przepisy art. 83 ust. 2 i art. 84 ust. 2 projektu, które wprowadzają instytucję zażalenia poziomego – do innego składu sądu pierwszej instancji.

W art. 79 ust. 1 projektu wskazuje się dopuszczalny zakres zaskarżenia (art. 368 § 1 pkt 1 k.p.c.). Wzorem dotychczasowej regulacji, przewidziano kompleksową kontrolę zaskarżonego orzeczenia przez sąd odwoławczy, tj. nie tylko w granicach zaskarżenia, jeżeli orzeczenie jest zaskarżone przez nieletniego lub jego rodziców albo opiekuna, z wyjątkiem środków dotyczących tylko kosztów postępowania.

Środek odwoławczy w postaci apelacji lub zażalenia ma formę pisemną, które – jako pismo procesowe – muszą odpowiadać warunkom formalnym, określonym w przepisach k.p.c., w szczególności w art. 126 k.p.c., oraz szczególnym wymogom apelacji (zażalenia), określonym w art. 368 k.p.c.

W przypadku nieletniego, z uwagi na jego wiek, projekt ogranicza formalizm, wyłączając w sytuacji, gdy nieletni składa apelację lub zażalenie osobiście, obowiązek zachowania warunków formalnych z art. 368 k.p.c. W konsekwencji, również w zakresie objętym tym przepisem nie znajdzie zastosowania w odniesieniu do apelacji i zażalenia, wnoszonych przez nieletniego, przepis art. 373 k.p.c., przewidujący odrzucenie przez sąd drugiej instancji środka odwoławczego obarczonego uchybieniami art. 368 k.p.c.

Zminimalizowanie warunków formalnych środka odwoławczego wnoszonego przez nieletniego, dotyczy tylko jego, jest bowiem brak racjonalnych przesłanek przemawiających za utrzymaniem takiego samego odformalizowania odnośnie do innych podmiotów.

Regulacja projektowanego art. 81 wprowadza na grunt postępowania w sprawach nieletnich zasadę *reformationis in peius*, choć w ograniczonym zakresie. Należy w tym miejscu zwrócić uwagę na to, że w literaturze przedmiotu pojawiały się propozycje konsekwentnego stosowania tej zasady odnośnie do wszystkich środków wychowawczych (Z. Lorek, Zasady

postępowania z nieletnimi, PiP 1988, z. 11, s. 74). Projekt opowiada się za stanowiskiem, wyrażającym dezaprobatę dla tego poglądu (np. P. Górecki, Postępowanie poprawcze w sprawach nieletnich, Sopot 1997, s. 207). Nie można bowiem wprowadzić obiektywnego miernika surowości stosowanego środka, w szczególności w kontekście priorytetu oddziaływań wychowawczych wobec nieletniego. Jedynie bowiem w odniesieniu do niektórych środków można dostrzec i odnotować gradację surowości środka, choć i tak ocena, jaki środek oddziaływania, w przypadku konkretnego nieletniego, będzie surowszy, a który mniej surowy, będzie często niemożliwa do jednoznacznego dokonania. Z tych przyczyn wydaje się zasadne odpowiednie zastosowanie tej reguły, przy przyjęciu, że istnieje różnica w intensywności podejmowanych wobec nieletniego działań w przypadku środków nieizolacyjnych i pozostałych środków. W tym stanie rzeczy, jeżeli wobec nieletniego zastosowano w pierwszej instancji środek wychowawczy nieizolacyjny, określony w art. 7 pkt 1–8 projektu, a środek odwoławczy nie zawiera wniosku o orzeczenie środka wychowawczego izolacyjnego (art. 7 pkt 9, 10 lub 11 projektu), środka leczniczego lub środka poprawczego, to w wyniku postępowania odwoławczego nie można orzec tych środków. Konsekwencją tej regulacji w przypadku gdy zdaniem sądu okręgowego należy zastosować wobec nieletniego którykolwiek z wymienionych środków spoza katalogu z art. 7 pkt 1–8 projektu, sąd ten winien zaskarżone orzeczenie uchylić. Zapewnia to pełną, dwuinstancyjną kontrolę orzeczenia w tych przypadkach, w których oddziaływanie wobec nieletniego jest najdalej idące. Reguła ta znajduje odpowiednie zastosowanie także wówczas, gdy środki wychowawcze, środek leczniczy lub środek poprawczy stosuje sąd właściwy według Kodeksu postępowania karnego na zasadach wynikających z art. 10 § 4 k.k. lub art. 5 § 2 k.k.s.

Konsekwencją przyjęcia, że środek wychowawczy w postaci umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym można orzec wyjątkowo wobec nieletniego, który nie dopuścił się czynu karalnego, ale który w chwili orzekania ukończył 13 lat (art. 14 ust. 3 projektu), jest wprowadzenie zakazu orzeczenia w wyniku postępowania odwoławczego takiego środka wobec nieletniego, który w chwili orzekania przez sąd pierwszej instancji nie ukończył 13 lat, nawet wówczas, jeżeli już po dacie orzekania przez sąd rodzinny wiek ten osiągnął.

Potrzeba udziału nieletniego w rozprawie apelacyjnej każdorazowo podlega ocenie sądu odwoławczego. Co do zasady bowiem udział nieletniego w tej rozprawie nie jest obowiązkowy. Swobodę sądu ogranicza żądanie strony lub obrońcy nieletniego – sąd jest związany takim żądaniem w odniesieniu do nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym,

zakładzie poprawczym albo schronisku dla nieletnich. W odniesieniu do pokrzywdzonego, jeżeli sąd odwoławczy uzna jego obecność za konieczną, może wezwać go na rozprawę.

W projekcie zastosowano zabieg legislacyjny polegający na kompleksowym uregulowaniu w jednym przepisie (art. 83 ust. 1 i 2) wszystkich przypadków dopuszczalności zażalenia w postępowaniu rozpoznawczym. Konstrukcja taka koresponduje z normą art. 394 § 1 k.p.c. i art. 394^{1a} k.p.c. i ułatwia zarówno sądowi, jak i stronom postępowania, a także innym podmiotom, ustalenie, w jakich przypadkach i komu zażalenie przysługuje. Katalog ten nie jest zamknięty o tyle tylko, że w zakresie nieuregulowanym znajdą także zastosowanie przepisy k.p.c. (art. 27 projektu).

Stronom postępowania przysługuje zażalenie do sądu drugiej instancji (art. 83 ust.1 projektu) na te rozstrzygnięcia, które kończą to postępowanie (pkt 1–4), a także na orzeczenia dotyczące obserwacji w zakładzie leczniczym (pkt 5 i 6 – art. 65 ust. 3 i 4 projektu), zastosowanie środka tymczasowego i przedłużenie takiego środka w odniesieniu do umieszczenia w rodzinie zastępczej zawodowej, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym albo przedłużenie pobytu w schronisku dla nieletnich (pkt 8), uchylenie albo zmiana stosowanego środka tymczasowego (pkt 9).

Stronom postępowania przysługuje zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji (art. 83 ust. 2 projektu), których przedmiotem jest polecenie zatrzymania i umieszczenia w policyjnej izbie dziecka (o których mowa w art. 50 projektu), oddalenie wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu oraz cofnięcie wyznaczenia obrońcy z urzędu, odmowa przeglądania akt sprawy i sporządzania lub otrzymywania odpisów, kopii lub wyciągów z akt (art. 32 ust. 2 projektu), wymierzenie kary pieniężnej rodzicom lub opiekunowi, uchylającym się od wykonywania zobowiązań, o których mowa w art. 18 ust. 1, projektu albo odmowa uchylenia tej kary. Wprowadzając instytucję zażalenia poziomego w powyższym zakresie, uwzględniono nowelizację Kodeksu postępowania cywilnego wprowadzoną na mocy ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1469, z późn. zm.). Zażalenie poziome w projektowanej ustawie będzie przysługiwało na enumeratywnie określone postanowienia, dotyczące kwestii incydentalnych. Pozwoli to wyraźnie rozgraniczyć kompetencje sądu pierwszej i drugiej instancji, temu drugiemu pozostawiając merytoryczną kontrolę wyniku postępowania w sprawach nieletnich i odciążając go od rozstrzygania kwestii drobnych. Zastosowany zabieg przyczyni się także do obniżenia kosztów postępowania (przekazywanie akt sądowych) oraz redukcji trudności organizacyjnych.

Ponadto wyjątki od zasady dewolutywnego charakteru zażalenia przewidziano w przypadku przedłużenia pobytu w rodzinie zastępczej zawodowej, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym albo przedłużenia pobytu w schronisku dla nieletnich przez sąd okręgowy jako sąd pierwszoinstancyjny, a także we wskazanych przypadkach, gdy decyzję procesową podejmuje sąd drugiej instancji.

W celu przeciwdziałania ewentualnej obstrukcji procesowej, jako zasadę określono, że wniesienie zażalenia na określone postanowienia nie wstrzymuje wykonania postanowienia, przy czym należy wskazać na każdorazową możliwość skorzystania przez sąd pierwszej instancji z możliwości opisanej w art. 396 k.p.c.

W celu zapewnienia stronom, ich pełnomocnikom oraz obrońcy nieletniego udziału w posiedzeniu sądu odwoławczego rozpoznającego zażalenie w przedmiocie środków tymczasowych, wprowadzono obowiązek zawiadomienia ich o terminie posiedzenia.

Przepis art. 84 ust. 1 i 2 projektu zawiera katalog przypadków, w których zażalenie przysługuje pokrzywdzonemu. Są to przede wszystkim te orzeczenia, które kończą postępowanie bez zastosowania środków (niewszczęcie, umorzenie postępowania), a także wstrzymują jego bieg (zawieszenie postępowania) oraz ograniczają zakres uprawnień procesowych pokrzywdzonego (brak zgody na przeglądanie akt sprawy i sporządzanie z nich odpisów, kopii lub wyciągów; odmowa dopuszczenia do udziału w postępowaniu pełnomocnika pokrzywdzonego).

Podkreślenia wymaga wprowadzenie kontroli zasadności, legalności i prawidłowości zatrzymania nieletniego. Zarzuty w tym zakresie mogą być podnoszone w zażaleniu do właściwego sądu rodzinnego, który ma obowiązek rozpoznać je niezwłocznie. Projekt wprowadza możliwość złożenia takiego zażalenia nie tylko przez nieletniego, który został zatrzymany, ale także przez jego rodziców lub przez tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo przez opiekuna nieletniego. W celu zapewnienia stronom, ich pełnomocnikom oraz obrońcy nieletniego udziału w posiedzeniu sądu rozpoznającego zażalenie na zatrzymanie, wprowadzono obowiązek zawiadomienia ich o terminie posiedzenia (art. 85 projektu).

W art. 86 ust. 1 i 2 projektu powtórzono regulację zawartą w art. 31a u.p.n.

DZIAŁ IV POSTĘPOWANIE WYKONAWCZE

Przepisy ogólne o wykonywaniu orzeczeń (art. 87–106)

Reguły 23.1 i 23.2 Wzorcowych Reguł Minimum Narodów Zjednoczonych dotyczących Wymiaru Sprawiedliwości wobec Nieletnich (rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/112 z dnia 29 listopada 1985 r. – tzw. Reguły Pekińskie), stanowią, że w celu skutecznego wykonywania orzeczeń należy wydać specjalne przepisy odnoszące się do wykonywania orzeczeń właściwej władzy, o której jest mowa w regule 14.1. Zależnie od okoliczności, ich wykonywanie należeć powinno do władzy, która je wydała, lub do innego organu. Przepisy takie powinny upoważniać władzę wykonującą orzeczenie do zmiany jego treści w miarę potrzeby, jednakże pod warunkiem, że dokonywane zmiany pozostawać będą w zgodzie z zasadami znajdującymi się w niniejszych Regułach.

Dotychczas postępowanie wykonawcze w sprawach nieletnich było uregulowane w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich, rozporządzeniach wydanych na jej podstawie oraz w kolejnych rozporządzeniach Ministra Sprawiedliwości będących regulaminami urzędowania sądów powszechnych, włącznie z obowiązującym obecnie rozporządzeniem z dnia 18 czerwca 2019 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 2046).

Powyższych regulacji, mimo licznych nowelizacji, nie można uznać za spełniające standardy w zakresie ochrony praw człowieka i dziecka. Należy podkreślić, że orzeczenie w sprawach nieletnich może stosunkowo długo wywierać wpływ na ich życie, dlatego jest ważne, aby właściwa władza mogła kontrolować wykonanie orzeczenia w oparciu o przepisy gwarantujące właściwą i pożądaną realizację orzeczenia, a równocześnie respektujące prawa nieletnich w postępowaniu.

Postępowanie wykonawcze w sprawach nieletnich (będące postępowaniem *sensu stricto*) stanowi to stadium sądowego postępowania cywilnego, które ma na celu urzeczywistnienie normy prawnej, ustalonej przez orzeczenie sądowe wydane w postępowaniu rozpoznawczym (A. Haak-Trzuskawska, H. Haak Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz; Krótkie Komentarze Becka wyd. C.H.Beck Warszawa 2015, str. 248).

Celem projektu jest nadanie postępowaniu wykonawczemu w sprawach nieletnich rangi równorzędnej postępowaniu rozpoznawczemu. Obydwa stadia postępowania w sprawach nieletnich składają się bowiem na jedną, spójną całość – na jedno postępowanie, które tym między innymi różni się od klasycznego postępowania sądowego, że jego głównym celem nie jest wydanie orzeczenia końcowego, ale spełnienie założeń całego procesu wychowawczo-resocjalizacyjnego (op. cit., str. 248).

Według danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości za lata 2016–2020 (sprawozdania roczne MS-16/18), liczba załatwionych spraw nieletnich przez sądy na posiedzeniach wykonawczych wyniosła: 125 951 w 2016 r., 117 716 w 2017 r., 111 631 w 2018 r., 99 379 w 2019 r. oraz 90 736 w 2020 r.). Uregulowanie postępowania wykonawczego w sposób kompletny i kompleksowy ma zatem również na celu podkreślenie znaczenia tego postępowania w pracy sędziego rodzinnego i jego większe niż dotychczas skodyfikowanie.

Postępowanie wykonawcze stanowi Dział IV projektu, składający się z 8 rozdziałów: Rozdział 1 – Przepisy ogólne, Rozdział 2 – Prawa i obowiązki nieletnich, Rozdział 3 – Nadzór nad wykonywaniem orzeczeń, Rozdział 4 – Wykonywanie środków wychowawczych, Rozdział 5 – Wykonywanie środka leczniczego, Rozdział 6 – Wykonywanie środka poprawczego, Rozdział 7 – Wykonywanie zobowiązania rodziców albo opiekuna nieletniego i Rozdział 8 – Wykonywanie środków tymczasowych.

Przepisy ogólne o wykonywaniu orzeczeń zawierają katalog definicji pojęć użytych w projekcie w Dziale IV oraz w Dziale V, w którym znajdują się przepisy regulujące funkcjonowanie okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (art. 87), określają cele wykonywania środków wychowawczych, środka leczniczego i środka poprawczego (art. 88), nakładają na młodzieżowe ośrodki wychowawcze, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady lecznicze, zakłady poprawcze oraz schroniska dla nieletnich obowiązek indywidualnego oddziaływania na nieletnich odpowiednio do ich osobowości i potrzeb oraz wyznaczają ramy ich działalności (art. 89), określają właściwość rzeczową i właściwość miejscową sądu rodzinnego w postępowaniu wykonawczym (art. 90 i art. 91), określają obowiązki nieletniego i jego rodziców w postępowaniu wykonawczym (art. 92), określają moment zakończenia wykonywania środków wychowawczych, środka leczniczego i środka poprawczego oraz środków tymczasowych (art. 93 i art. 94), określają postępowanie sądu w przypadku, gdy wykonanie orzeczenia o umieszczeniu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo w okręgowym ośrodku wychowawczym albo w zakładzie poprawczym napotyka na trudności (art. 95), wyznaczają moment uznania orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie poprawczym za niebyłe (art. 96), określają moment wszczęcia postępowania wykonawczego (art. 97), określają obowiązki Policji w postępowaniu wykonawczym (art. 98), zawierają przepisy dotyczące posiedzeń sądowych oraz czynności sądu w postępowaniu wykonawczym (art. 99–102), określają przesłanki umorzenia postępowania wykonawczego (art. 103), zawierają przepisy o środkach odwoławczych od orzeczeń wydanych w postępowaniu wykonawczym (art. 104 i art. 105).

W porównaniu z art. 65 u.p.n. zmianie nie uległy cele wykonywania środków wychowawczych i środka poprawczego. Projekt dostosowuje jedynie w tym zakresie terminologię do czasów współczesnych.

Głównym celem wykonywania środków wychowawczych i środka poprawczego nadal pozostaje zatem resocjalizacja i readaptacja nieletnich, czyli ich wtórne uspołecznienie i przystosowanie do uczciwego życia w społeczeństwie. Cele wykonywania tych środków nie ograniczają się jednak do przeciwdziałania powrotności nieletnich, np. do popełnienia czynów karalnych. Wychowanie bowiem nieletniego na świadomego swych obowiązków członka społeczeństwa wiąże się nie tylko z minimalnym wymaganiem, jakim jest poprawa jurydyczna, lecz przede wszystkim z takim oddziaływaniem, które ma zmierzać do ukształtowania i utrwalenia w nieletnim odpowiednich postaw i nawyków. Wykonywanie tych środków, jak również środka leczniczego ma również na celu wykształcenie u rodziców nieletniego albo jego opiekuna prawidłowej postawy w zakresie spełniania przez nich obowiązków (op.cit., str. 255).

Nowością natomiast jest określenie celu wykonywania środka leczniczego, który nie jest ujęty w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich. W tym zakresie projekt wyraźnie akcentuje, że głównym celem wykonywania środka leczniczego jest poprawa stanu zdrowia nieletniego, co podkreśla wyjątkowość tego środka.

Również utrzymany w projekcie obowiązek indywidualnego oddziaływania na nieletniego w przypadku wykonywania środka o charakterze izolacyjnym oraz wyznaczenie ram obszarów oferty kierowanej do nieletniego – nauczanie ogólnokształcące lub zawodowe, działalność kulturalno-oświatowa i sportowa, dostęp do świadczeń zdrowotnych – służyć ma wzmocnieniu realizacji celów określonych w projekcie.

Projekt określa właściwość rzeczową i miejscową sądu rodzinnego w zakresie wykonywania środków wychowawczych, środka leczniczego, środka poprawczego – zastosowanych na podstawie niniejszego projektu, jak również zastosowanych przez sąd karny na podstawie art. 10 § 4 k.k. albo art. 5 § 2 k.k.s.

Projekt utrzymuje zasadę, że sądem właściwym do prowadzenia postępowania wykonawczego jest sąd rodzinny miejsca zamieszkania nieletniego, czyli najczęściej będzie to sąd, który wydał orzeczenie merytoryczne. Zdarzają się jednak sytuacje, gdy nieletni w toku wykonywania środka zmienia miejsce zamieszkania. W tej sytuacji sądem rodzinnym właściwym miejscowo do prowadzenia postępowania wykonawczego będzie ten „nowy" sąd.

Miejsce zamieszkania nieletniego określa się według przepisów art. 26 k.c. – w przypadku, gdy rodzicom przysługuje władza rodzicielska, albo art. 27 k.c. – gdy nieletni ma

opiekuna prawnego. Miejscem zamieszkania nieletniego będzie zatem miejsce zamieszkania jego rodziców albo opiekuna prawnego.

Projekt wprowadza jeden wyjątek od zasady ciągłości sądu i nieodstępowania od właściwości sądu, który orzekał w sprawie – w przypadku wykonywania środka leczniczego sądem właściwym miejscowo będzie sąd, w którego obszarze właściwości miejscowej znajduje się zakład leczniczy, w którym nieletni został umieszczony. Sąd ten będzie właściwy wyłącznie do wykonywania środka leczniczego tak długo, jak będzie on trwał. Zatem w przypadku, gdy sąd rodzinny właściwości ogólnej w orzeczeniu merytorycznym, oprócz środka leczniczego nałożył na nieletniego jeszcze inne środki, pozostanie on nadal właściwy miejscowo do prowadzenia w ich zakresie postępowania wykonawczego i nie będzie mógł przekazać tych środków do wykonania sądowi, w którego obszarze właściwości miejscowej położony jest zakład leczniczy.

Wyjątek ten związany jest z faktem, że środek leczniczy może być wykonywany do ukończenia przez nieletniego 18 lat, a w trakcie jego wykonywania sąd rodzinny ma obowiązek okresowego badania zasadności dalszego wykonywania tego środka, przy jednoczesnym zapewnieniu nieletniemu realnej możliwości wysłuchania i utrzymania sprawności postępowania wykonawczego.

Jednakże wyjątek ten nie będzie miał zastosowania w przypadku orzeczenia przez sąd właściwości ogólnej tymczasowego umieszczenia nieletniego w zakładzie leczniczym. W tym przypadku właściwym miejscowo do badania zasadności dalszego stosowania środka tymczasowego będzie właściwy wyłącznie ten sąd. Przyjęcie takiego rozwiązania związane jest z tym, że w przypadku środków tymczasowych postępowanie rozpoznawcze pozostaje w toku, ponadto inne są cele stosowania środków tymczasowych. Zatem gospodarzem całego postępowania powinien być wyłącznie sąd miejsca zamieszkania nieletniego.

Postępowanie wykonawcze ma służyć prawidłowemu wykonaniu orzeczenia i w konsekwencji utrwalić w nieletnim pożądane społecznie postawy. Ten etap postępowania z reguły będzie trwał dłużej niż postępowanie rozpoznawcze. Pożądane jest zatem, aby nieletni oraz jego przedstawiciele ustawowi byli świadomi, że postępowanie wykonawcze jest nie mniej ważne od etapu rozpoznawczego i nie powinni go lekceważyć. Zarówno oni, jak i nieletni powinni też wiedzieć, że jako strony postępowania mają prawa, ale jednocześnie mają też wynikające z tego faktu pewne obowiązki.

Naruszenie obowiązków przez nieletniego może prowadzić do zmiany orzeczonego środka na surowszy, bądź zarządzenia wykonania środka poprawczego. Z kolei lekceważenie przez przedstawicieli ustawowych nieletniego obowiązków nałożonych prze sąd może narazić

ich na ukaranie karą pieniężną, bądź – w przypadku orzeczenia wobec nieletniego środka wychowawczego w postaci nadzoru odpowiedzialnego rodziców lub opiekuna – prowadzić do zmiany środka na inny, niekiedy surowszy.

Projekt nakłada zatem na nieletniego i jego przedstawicieli ustawowych wyraźny obowiązek przestrzegania obowiązków ustanowionych przez sąd i wynikających z wykonywania orzeczenia. Sąd ma obowiązek pouczyć ich o tym przy wszczęciu postępowania wykonawczego.

W porównaniu z art. 73 u.p.n. projekt nie wprowadza zmian w zakresie ustania z mocy prawa wykonywania środków wychowawczych – do młodzieżowego ośrodka wychowawczego włącznie, środka leczniczego i co do zasady środka poprawczego po osiągnięciu przez nieletniego odpowiedniego wieku.

Projekt utrzymuje zatem zasadę, że wykonywanie środków wychowawczych w postaci: zobowiązania do określonego postępowania; nadzoru odpowiedzialnego rodziców albo opiekuna nieletniego; nadzoru organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, pracodawcy albo osoby godnej zaufania; skierowania do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym; umieszczenia w rodzinie zastępczej zawodowej; umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym – ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 18 lat.

Z tą samą chwilą ustaje z mocy prawa wykonywanie środka leczniczego oraz wykonywanie zobowiązań nałożonych na przedstawicieli ustawowych nieletniego.

Nie uległa również zmianie zasada, że wykonywanie środków wychowawczych w postaci: nadzoru kuratora sądowego oraz zakazu prowadzenia pojazdów, a także wykonywanie środka poprawczego – ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 21 lat.

Wyjątek od powyższych zasad dotyczy wykonywania środka poprawczego i środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat – w tym przypadku wykonywanie środka poprawczego i środków wychowawczych ustanie z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego wieku, do którego sąd rodzinny orzekł o wykonywaniu tych środków oraz wykonywania środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego po ukończeniu przez nieletniego 24 lat – w tym przypadku wykonywanie środków wychowawczych ustanie z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 25 lat.

Projekt wprowadził do katalogu środków wychowawczych nowy środek – umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym. Biorąc pod uwagę przesłanki do jego zastosowania, zwłaszcza nieskuteczność stosowanych wcześniej środków wychowawczych, uznano, że osiągnięcie celów wychowawczych przy pozostawieniu przy tym środku cezury wieku 18 lat nie będzie możliwe. Nowy środek nie ma być bowiem odpowiednikiem młodzieżowego ośrodka wychowawczego, lecz środkiem wychowawczym, który ma na celu zintensyfikowanie oddziaływań wychowawczych na nieletniego, u którego proces demoralizacji jest już w znacznym stopniu zaawansowany i osiągnięcie celów postępowania wskazanych w art. 88 ust. 1 i 2 oraz art. 89 projektu nie jest możliwe przy zastosowaniu pozostałych środków zawartych w art. 7 pkt 1–10 projektu. Znaczenie dla ustanowienia dla tego środka cezury wieku 19 lat miała także reforma edukacji wprowadzona ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe oraz wynikający z doświadczeń praktyki fakt, że nieletni umieszczani w tych ośrodkach z reguły będą mieli opóźnienia edukacyjne już na poziomie szkoły podstawowej.

Ustanie wykonywania wyżej wskazanych środków z chwilą ukończenia przez nieletniego stosownego wieku, nie ma jednak zastosowania do sytuacji, gdy środki te zostały orzeczone przez sąd karny. Wówczas – niezależnie od tego, jakiego rodzaju jest to środek – jego wykonywanie ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 21 lat.

Niezależnie od osiągniętego przez nieletniego wieku, wykonywanie środków wychowawczych, środka leczniczego albo środka poprawczego ustanie z mocy prawa w przypadku powołania nieletniego do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej albo służby zastępczej na podstawie ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. poz. 655).

Wyżej wskazane zasady regulują wykonywanie środków nałożonych na nieletniego w orzeczeniu kończącym postępowanie rozpoznawcze albo w postępowaniu wykonawczym na skutek zmiany środka.

Na gruncie projektu pozostaje aktualna zasada, że zastosowany wobec nieletniego środek tymczasowy trwa do czasu przystąpienia do wykonywania orzeczenia merytorycznego, chyba że sąd postanowi inaczej.

W praktyce, pod rządami ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, pojawiały się problemy z ustaleniem momentu ustania wykonywania środków orzeczonych tymczasowo na podstawie art. 26 u.p.n. w przypadku, gdy nieletni umieszczony był tymczasowo, np. w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo zakładzie leczniczym i w trakcie wykonywania tego środka tymczasowego kończył 18 lat, zaś postępowanie rozpoznawcze

nadal było w toku, materiał dowodowy dawał podstawy do orzeczenia środka poprawczego, natomiast nie było podstaw do umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich.

Projekt jednoznacznie usuwa wątpliwości interpretacyjne, wskazując, że wykonywanie środków tymczasowych w postaci: tymczasowego umieszczenia w rodzinie zastępczej zawodowej; tymczasowego umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym; tymczasowego umieszczenia w zakładzie leczniczym ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 18 lat, natomiast wykonywanie tego środka w postaci tymczasowego umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym – z chwilą ukończenia przez niego 19 lat.

W przypadku, gdy wykonanie orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym środku wychowawczym albo okręgowym ośrodku wychowawczym natrafi na niedające usunąć się przeszkody, np. brak wolnych miejsc w ośrodkach, projekt uprawnia sąd do zastosowania tymczasowo nadzoru kuratora sądowego.

Może się także zdarzyć, że wykonanie orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym natrafia na niedające usunąć się przeszkody, np. brak miejsc w zakładzie odpowiednim dla potrzeb nieletniego, zaś nieletni w toku postępowania rozpoznawczego nie przebywał w schronisku dla nieletnich, albo wykonywanie środka tymczasowego ustało z mocy prawa.

W tej sytuacji projekt nakłada na sąd obowiązek zastosowania wobec nieletniego środka tymczasowego w postaci nadzoru kuratora sądowego. Jeżeli natomiast zachowanie nieletniego w okresie oczekiwania na umieszczenie w zakładzie poprawczym wskazuje, np. na jego dalszą demoralizację lub nieletni popełnia kolejne czyny karalne – sąd wyjątkowo będzie mógł zastosować środek tymczasowy w postaci umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich – do czasu umieszczenia we właściwym zakładzie poprawczym. Jednakże okres umieszczenia w schronisku dla nieletnich, a tym samym okres oczekiwania na umieszczenie w zakładzie, nie może przekroczyć 3 miesięcy. Określenie maksymalnego czasu pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich oznacza, że w przypadku przekroczenia tego terminu nieletni powinien zostać zwolniony ze schroniska.

Najsurowszym środkiem przewidzianym w projekcie, jaki można zastosować wobec nieletniego, jest środek poprawczy. Przesłanki do zastosowania tego środka są bardzo rygorystyczne – czyn karalny stanowiący przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, okoliczności popełnienia tego czynu, wysoki stopień demoralizacji nieletniego. Środek ten jest najdłużej wykonywanym środkiem o charakterze izolacyjnym. O jego wyjątkowości świadczy również fakt, że wyłącznie w przypadku jego orzeczenia bądź wykonywania jest możliwe

skorzystanie przez sąd z instytucji probacyjnych – warunkowego zawieszenia umieszczenia w zakładzie poprawczym, warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia, czy też warunkowego przedterminowego zwolnienia z zakładu poprawczego (wyjątek stanowi wyłączenie możliwości warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia w przypadku nieletnich, o których mowa w art. 15 ust. 6 projektu).

Zatem w przypadku środka poprawczego nie jest wystarczające poprzestanie tylko na określeniu momentu ustania wykonywania tego środka z mocy prawa, tym bardziej, że w odbiorze społecznym fakt pobytu w zakładzie poprawczym stygmatyzuje nieletniego. Ponadto nie jest niczym uzasadnione, aby osoba dorosła przez całe swoje życie zmuszana była do informowania kogokolwiek, że była wychowankiem zakładu poprawczego.

Projekt przewiduje zatem swoistą instytucję „zatarcia" pobytu w zakładzie poprawczym stanowiąc, że orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym z mocy prawa uważa się za niebyłe z chwilą ukończenia przez nieletniego 23 lat. Od tej zasady projekt przewiduje wyjątki na korzyść nieletniego – w przypadku zastosowania przez sąd wyżej wskazanych instytucji probacyjnych i pomyślnego zakończenia okresu próby. W tych przypadkach orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym z mocy prawa uważa się za niebyłe, jeżeli po upływie okresu próby i w ciągu dalszych 3 miesięcy nie nastąpiło odwołanie warunkowego zawieszenia umieszczenia w zakładzie poprawczym, warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia albo warunkowego przedterminowego zwolnienia z zakładu poprawczego. „Zatarcie" faktu orzeczenia środka poprawczego następuje wówczas przed ukończeniem przez nieletniego 23 lat. Natomiast w przypadku wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21, orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym uważa się z mocy prawa za niebyłe po upływie 2 lat od chwili ukończenia przez nieletniego wieku, do którego sąd rodzinny orzekł o wykonywaniu tego środka.

Postępowanie wykonawcze wszczyna się niezwłocznie, gdy orzeczenie stało się wykonalne. Wykonalności orzeczenia nie można utożsamiać z prawomocnością orzeczenia, albowiem w sprawach opiekuńczych postanowienia sądu są skuteczne i wykonalne z chwilą ich ogłoszenia, a gdy ogłoszenia nie było, z chwilą ich wydania (art. 578 § 1 k.p.c.).

W odniesieniu do niektórych orzeczeń projekt przewiduje, że stają się one skuteczne lub wykonalne po uprawomocnieniu się (art. 33 projektu).

Takimi orzeczeniami są postanowienia o zastosowaniu środków wychowawczych w postaci: zakazu prowadzenia pojazdów, przepadku, umieszczenia w rodzinie zastępczej zawodowej, umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym; postanowienia o umieszczeniu w zakładzie

leczniczym; postanowienia o umieszczeniu w zakładzie poprawczym oraz postanowienia o zobowiązaniu rodziców albo opiekuna nieletniego.

Poza wyżej wskazanym katalogiem orzeczeń, które stają się wykonalne dopiero po uprawomocnieniu się, postanowienia sądu o zastosowaniu środków wychowawczych w postaci: upomnienia; zobowiązania do określonego postępowania; nadzoru odpowiedzialnego rodziców; nadzoru organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, której celem statutowym jest praca z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym, szkoleniowym, zapobieganie demoralizacji nieletnich lub pomoc w ich społecznej readaptacji, nadzoru pracodawcy albo osoby godnej zaufania; nadzoru kuratora sądowego; skierowania do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym – będą skuteczne lub wykonalne z chwilą ich ogłoszenia.

Zatem wszczęcie postępowania wykonawczego w przypadku większości środków będzie możliwe dopiero po stwierdzeniu prawomocności orzeczenia merytorycznego. W przypadku natomiast nałożenia na nieletniego więcej niż jednego środka wychowawczego, np. nadzoru kuratora sądowego i zakazu prowadzenia pojazdów, wszczęcie postępowania wykonawczego nastąpi w różnych momentach – niezwłocznie po ogłoszeniu do wykonania zostanie skierowany nadzór kuratora sądowego, natomiast czynności związane z wykonaniem zakazu prowadzenia pojazdów będą mogły nastąpić dopiero po uprawomocnieniu się tej części orzeczenia merytorycznego.

Wszczęcie postępowania wykonawczego w przypadku zastosowania środka tymczasowego, z uwagi na zabezpieczający charakter tego środka, nastąpi niezwłocznie po ogłoszeniu postanowienia, a gdy ogłoszenia nie było – po jego wydaniu.

Przystąpienie do wykonania środków polega na wydaniu odpowiednich zarządzeń zabezpieczających prawidłowe i szybkie wykonawstwo. Wydanie postanowienia o wszczęciu postępowania wykonawczego jest zbędne – m.in. wobec tego, że postępowanie to razem z postępowaniem rozpoznawczym stanowi jedną całość, a projekt nie przewiduje obowiązku wydania w tym zakresie postanowienia.

We wszystkich fazach postępowania sąd rodzinny powinien czynić starania o dobrowolne poddanie się przez nieletniego oraz jego rodziców (opiekuna) odpowiedniemu oddziaływaniu. Jednakże istnieje pewna grupa nieletnich, którzy nie będą poddawali się dobrowolnie rygorom narzuconym przez sąd. Sprawność postępowania w sprawach nieletnich,

a zwłaszcza jego etapu wykonawczego uzależniona jest również od pomocy, jaką w swym zakresie działania udzielają organy państwowe lub organizacje społeczne.

Projekt zawiera obowiązek realizowania przez Policję wydanych przez sędziego rodzinnego poleceń. Polecenia zmierzające do zapewnienia prawidłowego i skutecznego wykonania orzeczenia mogą mieć różną treść – w zależności od okoliczności konkretnej sprawy (np. w zakresie doprowadzania nieletnich).

Głównym organem wykonawczym w sprawach nieletnich jest sąd rodzinny, który orzeka z urzędu – jeżeli sam na podstawie wyników postępowania wykonawczego uzna, że orzeczony środek nie przynosi pożądanych efektów – lub na wniosek. Podmiotami uprawnionymi do złożenia wniosków są strony postępowania – nieletni, jego rodzice albo opiekun lub prokurator.

Oprócz stron wnioski mogą składać również podmioty wykonujące orzeczenie, tj. kuratorzy sądowi – jeżeli wobec nieletniego wykonywany jest środek wychowawczy w postaci nadzoru kuratora sądowego lub gdy kontrolują wykonywanie zobowiązania do określonego postępowania, kierownicy ośrodków kuratorskich w sprawach nieletnich skierowanych do ośrodków kuratorskich oraz dyrektorzy ośrodków, zakładów lub schronisk w sprawach nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, a także kierownicy zakładów leczniczych w sprawach nieletnich umieszczonych w tych zakładach.

Projekt wprowadza zasadę, że w postępowaniu wykonawczym sąd rodzinny orzeka na posiedzeniu. Wyznaczenie rozprawy zależy od uznania sądu, chyba że projektowana ustawa stanowi inaczej. Obowiązek wyznaczenia rozprawy w postępowaniu wykonawczym został określony w art. 238 ust. 2 i art. 239 ust. 3 projektu i dotyczy wydania postanowienia w przedmiocie wykonywania środka poprawczego albo środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego po ukończeniu przez nieletniego, o którym mowa w art. 15 ust. 6 pkt 1 projektu, 21 lat oraz w przedmiocie orzeczenia środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego.

Posiedzenia sądu rodzinnego w postępowaniu wykonawczym mogą być jawne albo niejawne. W pełni znajduje tu zastosowanie przepis art. 148 § 1 k.p.c. (przez stosowanie art. 27 projektu w zw. art. 13 § 2 k.p.c.), zgodnie z którym posiedzenia sądowe są jawne, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej. Posiedzenia niejawne są dopuszczalne wyłącznie wtedy, gdy przepis wyraźnie stanowi, że dana kwestia może być rozstrzygnięta na takim posiedzeniu (art.

29 ust. 2 w zw. z art. 106 projektu). Należy podkreślić, że wskazanie w przepisach przypadków rozpoznawania spraw na posiedzeniach niejawnych nie jest dla sądu wiążące; istnieje zawsze możliwość skierowania sprawy na posiedzenie jawne, w tym także na rozprawę.

Do zawiadomień na posiedzenie w tym postępowaniu będzie miał zastosowanie przepis art. 149 § 2 k.p.c., zgodnie z którym o posiedzeniach jawnych zawiadamia się strony i osoby zainteresowane przez wezwanie lub ogłoszenie podczas posiedzenia.

Należy również wskazać, że fakt, że dana kwestia będzie przez sąd rozważana na posiedzeniu niejawnym nie oznacza, że odbędzie się to zawsze bez udziału stron. Zgodnie bowiem z art. 152 § 2 k.p.c. wstęp na posiedzenie niejawne mają osoby wezwane.

Projekt przewiduje, że na posiedzeniu niejawnym sąd rodzinny będzie mógł rozstrzygać następujące kwestie: umorzenie postępowania wykonawczego; uchylenie decyzji dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownika zakładu leczniczego o ograniczeniu lub zakazie kontaktów nieletniego; uchylenie decyzji dyrektora ośrodka albo zakładu albo kierownika zakładu leczniczego o cenzurze lub zatrzymaniu korespondencji; uchylenie decyzji dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska o umieszczeniu nieletniego w izbie adaptacyjnej; uchylenie środka wychowawczego albo odstąpienie od stosowania środka wychowawczego; określenie sposobu kontrolowania wykonywania zobowiązania do określonego postępowania; określenie rodzaju zakładu leczniczego oraz miejsca wykonywania środka leczniczego; przekazanie sprawy o wykonywanie środka leczniczego do innego sądu; orzekanie na podstawie opinii kierownika zakładu leczniczego w przedmiocie dalszego pobytu nieletniego w zakładzie leczniczym – w przypadku gdy dalsze pozostawanie nieletniego w zakładzie leczniczym nie jest konieczne; przeniesienie nieletniego do innego zakładu leczniczego; przekazanie sprawy właściwemu sądowi rodzinnemu po zakończeniu wykonywania środka leczniczego; określenie rodzaju zakładu poprawczego, w którym ma być wykonywany środek poprawczy; pozostawienie bez rozpoznania wniosku o warunkowe zwolnienie; przeniesienie nieletniego do zakładu o wzmożonym nadzorze wychowawczym albo do zakładu innego rodzaju; zajęcie stanowiska w przedmiocie decyzji dyrektora zakładu poprawczego o umieszczeniu nieletniego poza zakładem; uchylenie decyzji dyrektora zakładu poprawczego o umieszczeniu nieletniego poza zakładem poprawczym lub przedłużeniu pobytu nieletniego poza zakładem poprawczym; zajęcie stanowiska w przedmiocie decyzji dyrektora zakładu poprawczego o umieszczeniu nieletniego w hostelu poza zakładem; uchylenie decyzji dyrektora zakładu poprawczego o umieszczeniu nieletniego w hostelu; określenie sposobu kontrolowania wykonania zobowiązania nałożonego na przedstawicieli ustawowych nieletniego; uchylenie zobowiązania nałożonego na przedstawicieli ustawowych nieletniego;

przeniesienie nieletniego do schroniska dla nieletnich o wzmożonym nadzorze wychowawczym.

Ponadto w zakresie nieuregulowanym przepisami Działu IV sąd rodzinny będzie mógł rozważać na posiedzeniu niejawnym kwestie wskazane w Dziale II i III projektu, m.in. uchylenie kary pieniężnej nałożonej na przedstawicieli ustawowych nieletniego.

Projekt stanowi, że na posiedzeniu, zazwyczaj jawnym, sąd rodzinny w miarę potrzeby wysłuchuje nieletniego oraz jego przedstawicieli ustawowych. Taka potrzeba ma miejsce wtedy, gdy wysłuchanie tych osób może służyć wszechstronniejszemu wyjaśnieniu sprawy, zwłaszcza w przypadku niewywiązywania się przez nieletniego lub jego przedstawicieli ustawowych z nałożonych na nich obowiązków. W celu wszechstronnego wyjaśnienia sprawy sąd może wezwać na posiedzenie również inne osoby, których obecność uzna za niezbędną.

Projekt reguluje kwestie prowadzenia posiedzeń wykonawczych. W przypadku, gdy wydanie orzeczenia nie jest konieczne, posiedzenie przeprowadzać będzie sędzia rodzinny, wydając stosowne zarządzenia.

Zgodnie z regułą 17.4 Reguł Pekińskich, właściwa władza ma mieć prawo umarzania postępowania w każdym czasie.

W każdym momencie sąd rodzinny może powziąć wiadomość o okolicznościach wskazujących, że powstrzymanie się od jakiejkolwiek interwencji jest najlepszym sposobem załatwienia danej sprawy.

Projekt przewiduje zatem obowiązek umorzenia postępowania wykonawczego w przypadku, gdy dalsze jego prowadzenie stało się zbędne, np. orzeczony środek wychowawczy albo środek leczniczy został uchylony, lub niedopuszczalne, np. wykonywanie środka ustało z mocy prawa.

Zgodnie regułą 18.1 Reguł Pekińskich należy dążyć do tego, aby właściwa władza dysponowała bardzo różnorodnymi środkami dla umożliwienia ich elastycznego stosowania i unikania – jeżeli to możliwe – umieszczania nieletnich w zakładzie.

Projekt przewiduje możliwości uchylenia albo zmiany orzeczonych środków wychowawczych, także tych, które stały się wykonalne po uprawomocnieniu, jak również zastosowanie instytucji probacyjnych – w zakresie środka poprawczego. W toku postępowania wykonawczego jest również możliwe zastosowanie środka leczniczego oraz nałożenie zobowiązań na przedstawicieli ustawowych nieletniego.

Sąd rodzinny w postępowaniu wykonawczym może zatem zmieniać orzeczone środki wychowawcze w obu kierunkach – z surowszego na łagodniejszy albo z łagodniejszego na surowszy – z zastosowaniem środka o charakterze izolacyjnym włącznie. Może również

przerwać wykonywanie środka wychowawczego albo poprawczego i zastosować wobec nieletniego środek leczniczy.

Należy podkreślić, że zgodnie z art. 31 ust. 1 Konstytucji RP wolność człowieka podlega ochronie prawnej. Każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą. Pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie (art. 41 ust. 1 Konstytucji RP). Ograniczenie w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia, moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP).

Należy wskazać, że w postępowaniu opiekuńczym unormowanym w art. 568 i następnych k.p.c. na postanowienie sądu opiekuńczego, np. zmieniające wcześniejsze postanowienie tego sądu w przedmiocie ograniczenia władzy rodzicielskiej, czy zmieniające rozstrzygnięcie w sprawie kontaktów, przysługuje apelacja.

Należy również zauważyć, że w postępowaniu rozpoznawczym od orzeczenia o zastosowaniu środka wychowawczego, środka leczniczego i środka poprawczego, jak również o nałożeniu na przedstawicieli ustawowych nieletniego określonych obowiązków przysługuje stronom apelacja, a nie zażalenie.

Tymczasem na gruncie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich od orzeczenia sądu rodzinnego wydanego w postępowaniu wykonawczym o zmianie lub zastosowaniu środka wychowawczego lub środka leczniczego przysługuje tylko zażalenie, co budziło uzasadnione zastrzeżenia komentatorów (op. cit., str. 303).

W związku z powyższym, z uwagi na jedność postępowania w sprawach nieletnich projekt przesądza, że od orzeczeń sądu rodzinnego, których przedmiotem jest: zastosowanie lub zmiana środka wychowawczego – z wyjątkiem sytuacji, gdy środki te stosowane są jako element probacji; zastosowanie środka leczniczego; wykonywanie środka poprawczego albo zastosowanie środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego wobec nieletniego, o którym mowa w art. 15 ust. 6 pkt 1 projektu, po ukończeniu przez nieletniego 21 lat; zastosowanie wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego; zastosowanie wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 24 lat środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego, zastosowanie lub zmiana środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1 projektu, tj. zobowiązania nałożonego na

przedstawicieli ustawowych nieletniego – przysługiwać będzie również apelacja. Nieletni bowiem na tym etapie postępowania nie powinien mieć mniej praw niż w postępowaniu rozpoznawczym.

Z katalogu orzeczeń wydanych przez sąd pierwszej instancji w postępowaniu wykonawczym, od których stronom przysługuje apelacja, projekt wyłączył środki wychowawcze orzeczone na okres próby. Stosując wobec nieletniego instytucje probacyjne, sąd ma obowiązek zastosować środek wychowawczy. Nie jest to jednak środek orzekany samoistnie służący wyłącznie względom wskazanym w art. 145 ust. 1 projektu, lecz ma przede wszystkim służyć zabezpieczeniu prawidłowego przebiegu okresu próby. W związku z powyższym strony będą miały możliwość zaskarżenia zastosowanego w tym celu środka wychowawczego w drodze zażalenia.

Projekt zawiera również zamknięty katalog orzeczeń wydanych w postępowaniu wykonawczym, od których będzie stronom przysługiwało zażalenie (art. 105).

Uznając, że wykonywanie środków wychowawczych, środka leczniczego oraz środka poprawczego stanowi materię ustawową, bowiem związane są z tym obowiązki po stronie nieletniego i jego rodziców, w projekcie zawarto przepisy regulujące wykonanie tych środków, chyba, że projekt odsyła do stosowania przepisów odrębnych.

Tak jest w przypadku trzech środków wychowawczych – zakazu prowadzenia pojazdów i środka w postaci przepadku – do których stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2021 r. poz. 53, z późn. zm.), dalej „k.k.w", natomiast w odniesieniu do wykonania środka w postaci umieszczenia nieletniego w specjalistycznej rodzinie zastępczej zawodowej stosuje się przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

W zakresie nieuregulowanym przepisami o postępowaniu wykonawczym, projekt odsyła do odpowiedniego stosowania przepisów o środkach wychowawczych, środku leczniczym i środku poprawczym oraz o środkach nakładanych na przedstawicieli ustawowych nieletniego, a także do przepisów regulujących postępowanie rozpoznawcze.

Prawa i obowiązki nieletnich (art. 107–112)

Zgodnie z treścią art. 31 ust. 3 Konstytucji RP ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Z uwagi na treść art. 31 ust. 3 Konstytucji RP materią ustawową są regulacje dotyczące praw i obowiązków nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. Dotychczas prawa i obowiązki tych nieletnich, oprócz kwestii związanej z wykonywaniem praktyk religijnych, z prawem do korespondencji i utrzymywaniem kontaktów ze światem zewnętrznym, są uregulowane w § 57, § 58 i § 61 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2017 r. poz. 487). Prawa i obowiązki nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych regulowane są natomiast w regulaminach i statutach tych placówek.

Niekonstytucyjność dotychczasowych rozwiązań prawnych była wielokrotnie podnoszona przez Rzecznika Praw Obywatelskich w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji, Rzecznika Praw Dziecka oraz Rządowe Centrum Legislacji.

Ponadto zgodnie z regułami 12 i 13 Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności pozbawienie wolności powinno mieć miejsce w warunkach zapewniających poszanowanie praw nieletniego. Nieletniemu nie wolno z powodu jego aktualnego statusu odmawiać korzystania z praw obywatelskich, gospodarczych, politycznych, społecznych i kulturalnych przysługujących mu na podstawie prawa krajowego i międzynarodowego i niebędących niezgodnymi z samym pozbawieniem wolności. Pozbawieniem wolności w rozumieniu tych reguł jest każda forma zatrzymania, uwięzienia lub osadzenia w publicznym lub prywatnym zakładzie, którego umieszczony w nim nie może z własnej woli opuścić, zaś umieszczenie nastąpiło na podstawie nakazu sądu albo administracyjnej lub innej władzy publicznej (reguła 11 lit. b).

Niniejszy projekt zawiera rozwiązania dotyczące określenia praw i obowiązków nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, oraz ograniczania tych praw.

Wprowadzenie jednolitego dla wszystkich placówek, w których nieletni przebywają na podstawie orzeczenia sądu, katalogu praw wyznaczy standardy funkcjonowania ośrodków, zakładów i schronisk, przy jednoczesnym wykształceniu u nieletnich świadomości, że są podmiotem, a nie przedmiotem szeroko pojętego procesu wychowawczego i resocjalizacyjnego, niezależnie od rodzaju zastosowanego środka o charakterze izolacyjnym.

Katalog praw nieletniego wskazany w art. 107 ust. 1 pkt 1–22 i ust. 2 projektu uległ znacznemu rozszerzeniu w porównaniu do katalogu zawartego w § 57 rozporządzenia Ministra

Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich.

Projekt stanowi, że podczas pobytu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich nieletni ma prawo do: poszanowania godności osobistej; poszanowania prywatności, z ograniczeniami wynikającymi z rodzaju ośrodka, zakładu lub schroniska; ochrony przed przemocą fizyczną i psychiczną, wyzyskiem i nadużyciem oraz wszelkimi przejawami okrucieństwa; korzystania z wolności religijnej; dostępu do świadczeń zdrowotnych; ochrony więzi rodzinnych; nauki; zapoznania się z przysługującymi prawami i obowiązkami; dostępu do informacji o obowiązujących w ośrodku, zakładzie lub schronisku statucie lub regulaminie, nagrodach, karach lub środkach dyscyplinarnych; informacji o przebiegu procesu resocjalizacyjnego; kontaktu z członkami rodziny i innymi osobami przez odwiedziny, korespondencję i korzystanie z innych środków porozumiewania się na odległość, w tym ze środków komunikacji elektronicznej; kontaktu z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym, przedstawicielem niebędącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania nieletniego przed tym Trybunałem, w ośrodku, zakładzie lub schronisku, bez udziału innych osób; otrzymywania środków pieniężnych i paczek; uzyskania pomocy psychologicznej i pedagogicznej oraz terapeutycznej; przejawiania własnej aktywności w zdobywaniu wiedzy i umiejętności; uczestnictwa w zajęciach organizowanych w ośrodku, zakładzie lub schronisku, a za zgodą dyrektora również poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem; wyżywienia dostosowanego do potrzeb rozwojowych; odzieży, bielizny, obuwia, materiałów szkolnych i podręczników, sprzętów i środków czystości, w przypadku gdy nie posiada własnych; korzystania z niezbędnego dla zdrowia wypoczynku; dysponowania środkami pieniężnymi za zgodą dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska w sposób określony przez dyrektora; składania zażalenia na czynności naruszające jego prawa; składania skarg i wniosków.

Prawidłowy proces wychowawczy i resocjalizacyjny oraz prawidłowe funkcjonowanie ośrodków, zakładów i schronisk wymaga, aby nieletni w nich umieszczeni mieli świadomość i pełną wiedzę o tym, że – oprócz praw – mają również obowiązki. Stworzenie katalogu obowiązków nieletniego umieszczonego w ośrodku, zakładzie albo schronisku ma również na celu przeciwdziałanie arbitralnemu określaniu obowiązków przez kadrę ośrodka, zakładu lub schroniska, które w skrajnych przypadkach może prowadzić do naruszenia normy zawartej

w art. 40 Konstytucji RP (zakaz tortur, okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania i karania).

Istotnym uzupełnieniem tej regulacji jest reguła zawarta w art. 111 projektu, która wyznacza ramy korzystania przez nieletnich umieszczonych w ośrodkach, zakładach lub schroniskach z ich praw i stanowi odpowiednik reguły zasady współżycia społecznego.

Katalog obowiązków nieletniego zawarty w art. 108 projektu również uległ rozszerzeniu w porównaniu z katalogiem zawartym w § 61 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich.

Dotychczasowe obowiązki nieletniego wymienione w § 61 pkt 1–12 wyżej wskazanego rozporządzenia zostały utrzymane w projekcie. Ich uniwersalny charakter powoduje, że są aktualne nie tylko w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, lecz również w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i okręgowych ośrodkach wychowawczych. Ponadto katalog obowiązków został rozszerzony o kwestie, które dotychczas były przedmiotem zarzutów ze strony Krajowego Mechanizmu Prewencji o bezpodstawności działań podejmowanych wobec nieletnich w ośrodkach, zakładach i schroniskach w zakresie między innymi poddawania nieletnich badaniom na obecność w organizmie substancji psychoaktywnych, kontroli osobistej, kontroli pobieżnej czy przeprowadzania kontroli pomieszczeń.

Nieletni będzie miał między innymi obowiązek: przekazywania do depozytu dokumentów stwierdzających tożsamość, środków pieniężnych, przedmiotów wartościowych oraz przedmiotów, których nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku na zasadach określonych w projektowanej ustawie; uzyskania zgody dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska na czasowe opuszczenie ośrodka, zakładu lub schroniska; przestrzegania terminu powrotu z pobytu poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem; poddania się badaniom na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej w przypadkach określonych w projektowanej ustawie; poddania się kontroli pobieżnej lub kontroli osobistej w przypadkach określonych w projektowanej ustawie.

Z uwagi na to, że nieletni podlega również obowiązkom i zakazom niezwiązanym bezpośrednio z jego pobytem w ośrodku, zakładzie lub schronisku, a którym nie przestaje podlegać z powodu wykonywania środka o charakterze izolacyjnym, pozostawiono otwarty katalog obowiązków przez sformułowanie, że nieletni jest obowiązany również do przestrzegania obowiązków i zakazów określonych w odrębnych przepisach (pkt 17). Jako przykład należy wskazać zakaz palenia wyrobów tytoniowych i palenia papierosów

elektronicznych – poza miejscami do tego wyznaczonymi w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, zakaz udostępniania osobom niepełnoletnim wyrobów tytoniowych i papierosów elektronicznych (art. 5 w zw. z art. 5a oraz art. 6 ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych, Dz. U. z 2021 r. poz. 276), czy też obowiązek obrony Ojczyzny (art. 3 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny.).

W celu zapewnienia prawidłowego procesu wychowawczego i resocjalizacyjnego, a także zapewnienia bezpieczeństwa i porządku w ośrodkach, zakładach lub schroniskach projekt wprowadza w art. 109 zamknięty katalog zakazów. Wprowadzenie jednolitego i enumeratywnego wyliczenia nieprawidłowych zachowań nieletniego spowoduje, że nieletni będzie świadomy, jakie zachowania podczas jego pobytu w ośrodku, zakładzie lub schronisku są zakazane oraz, że katalog ten nie ulegnie zmianie w przypadku przeniesienia do innego ośrodka, zakładu albo schroniska. Wykształcenie w nieletnim takiej świadomości pozwoli osiągnąć lepsze wyniki w procesie jego wychowania i resocjalizacji.

Nieletniemu podczas pobytu w ośrodku, zakładzie lub schronisku nie wolno: stosować przemocy; dokonywać ucieczek oraz udzielać innym pomocy przy ich dokonywaniu; namawiać innych do nieprzestrzegania regulaminu lub statutu oraz do zachowań agresywnych; uczestniczyć w grupach organizowanych bez zgody lub wiedzy dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska; wykonywać tatuaży i innych uszkodzeń ciała; posługiwać się wyrazami lub zwrotami wulgarnymi, obraźliwymi albo gwarą używaną w podkulturach o charakterze przestępczym; wnosić oraz używać substancji psychoaktywnych na terenie ośrodka, zakładu lub schroniska; wnosić i posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku przedmiotów, które mogą stanowić zagrożenie bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego; posiadać bez zgody dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska przedmiotów służących do łączności, rejestrowania lub odtwarzania informacji.

Nieletni, wobec którego wykonywany jest środek leczniczy, jest równocześnie pacjentem zakładu leczniczego. Z racji bycia pacjentem jego prawa są określone w art. 6–40 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2020 r. poz. 849, z późn. zm.) – prawo do świadczeń zdrowotnych, prawo do informacji, prawo do tajemnicy informacji, prawo do wyrażenia zgody na udzielenie świadczeń zdrowotnych, prawo do poszanowania intymności i godności pacjenta, prawo do dokumentacji medycznej, prawo do zgłoszenia sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza, prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, prawo do opieki duszpasterskiej, prawo do przechowywania rzeczy wartościowych w depozycie. Jednocześnie – z racji tego, że przebywa w zakładzie

leczniczym jako nieletni, tj. na skutek orzeczenia sądu, niektóre jego prawa będą podlegały ograniczeniu – art. 112 (prawo świadczeniodawcy opieki zdrowotnej), art. 115 (prawo do kontaktów), art. 116 i 117 (prawo do korespondencji), art. 118 (kontrola paczek), art. 119 (kontrola pobieżna, kontrola osobista, kontrola pomieszczeń, kontrola przedmiotów), art. 120 (badanie na obecność substancji psychoaktywnej), art. 121 (monitoring wizyjny).

Również w zakresie obowiązków nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym na plan pierwszy wysuwa się fakt, że jest on przede wszystkim pacjentem tego zakładu. Co do zasady (poza zakładem leczniczym powołanym wyłącznie do wykonywania tego środka) w zakładach leczniczych o podstawowym i wzmocnionym zabezpieczeniu znajdują się pacjenci przyjęci na zasadach ogólnych. Nie jest zatem wskazane, aby obowiązki pacjentów – nieletnich regulować odmiennie od pozostałych pacjentów. W związku z powyższym w projekcie odstąpiono od całościowego regulowania obowiązków nieletnich umieszczonych w zakładach leczniczych, poza obowiązkami wynikającymi z powyższych ograniczeń oraz istoty stosowania środka leczniczego.

Należy wskazać, że zgodnie z regułą 26.2 Reguł Pekińskich, dla zapewnienia nieletniemu przebywającemu w zakładzie wszechstronnego rozwoju powinno się mu zapewnić opiekę, ochronę i wszelką niezbędną pomoc – społeczną, psychologiczną, lekarską, w zakresie kształcenia i przygotowania zawodowego – której wymaga ze względu na swój wiek, płeć i osobowość. Reguła 49 Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności stanowi, że każdy nieletni powinien być objęty należytą opieką lekarską, zapobiegawczą oraz leczniczą. Jeżeli to możliwe, nieletni opiekę zdrowotną powinien otrzymywać z odpowiednich placówek społeczności lokalnej terenu, na którym znajduje się zakład; miałoby to zmierzać do zapobiegania stygmatyzacji nieletniego, służyć zdobywaniu przez niego szacunku do siebie i integracji ze wspomnianą społecznością.

W młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych lub schroniskach dla nieletnich przebywają nieletni z różnych regionów Polski, bez względu na miejsce ich zamieszkania. Okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich zapewniają nieletnim we własnym zakresie odpowiednią opiekę lekarską i pielęgniarską, natomiast młodzieżowe ośrodki wychowawcze współpracują z podmiotami leczniczymi, które znajdują się w ich pobliżu. Wykonywanie środka leczniczego w konkretnym zakładzie leczniczym jest natomiast uzależnione od wskazań komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich.

Dla zapewniania prawidłowego toku wykonywania orzeczonych środków nie jest zatem wskazane, aby nieletni w okresie pobytu w ośrodku, zakładzie lub schronisku miał prawo

wyboru świadczeniodawcy z zakresu opieki medycznej. W związku z powyższym projekt w art. 112 ust. 1 i 2 wyłącza prawo nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich do wyboru podmiotów udzielających świadczeń medycznych, z zastrzeżeniem przewidzianym w art. 112 ust. 3 projektu.

Korzystanie z wolności religijnej (art. 113–114)

Projekt w art. 113 i art. 114 ust. 1–4 zapewnia nieletnim umieszczonym w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich prawo do realizowania praktyk religijnych, gwarantowane mu przez art. 14 Konwencji o prawach dziecka, jak również przez art. 53 Konstytucji RP.

Zgodnie art. 53 ust. 3 Konstytucji RP rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniami.

Projekt przewiduje, że w przypadku, gdy nieletni nie jest osobą pełnoletnią wykonywanie przez niego praktyk religijnych i korzystanie z posług religijnych w ośrodku, zakładzie lub schronisku wymaga stosownej zgody jego przedstawiciela ustawowego. Natomiast w przypadku, gdy nieletni jest osobą pełnoletnią, co będzie miało zastosowanie w odniesieniu do nieletnich umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych albo zakładach poprawczych, wystarczająca będzie wola nieletniego. W obu przypadkach projekt wymaga, aby zgoda przedstawiciela ustawowego albo samego pełnoletniego nieletniego wyrażona była w zwykłej formie pisemnej.

W celu zapewnienia nieletnim dostępu do realizowania zbiorowych praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska ustala miejsce, sposób i czas uczestniczenia nieletniego w tych formach życia religijnego z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należy.

Powyższe przepisy realizują również regułę 48 Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności, zgodnie z którą każdemu nieletniemu należy pozwolić na zaspokojenie potrzeb jego życia religijnego i duchowego, w szczególności na uczestniczenie w obrzędach i zebraniach religijnych w zakładzie albo na własne modlitwy i czynności obrzędowe zgodnie z wyznawaną religią oraz na posiadanie książek i przedmiotów kultu. Jeśli w zakładzie przebywa wystarczająca liczba nieletnich jednego wyznania, powołać należy jednego lub więcej przedstawicieli tego wyznania, mających odpowiednie kwalifikacje, aby odprawiali dla nich odpowiednie obrzędy i udzielali na prośbę zainteresowanych indywidualnych posług religijnych. Każdy nieletni powinien mieć

prawo przyjmowania wizyt duchownych wskazanego przez siebie wyznania, do uczestniczenia w obrzędach, ale także do nieuczestniczenia w nich i do swobody odmowy poddania się religijnej edukacji i indoktrynacji.

Z uwagi na to, że szkoły w ośrodku, zakładzie lub schronisku są szkołami publicznymi, organizację nauki religii określają art. 12 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2021 r. poz. 1915, z poźn. zm.) w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 60, z późn. zm.) oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. z 2020 r. poz. 983).

Istotnym uzupełnieniem art. 114 projektu jest art. 113 projektu, który wyznacza ramy korzystania przez każdego z nieletnich z jego wolności religijnej podczas pobytu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich.

Kontakty nieletniego (art. 115)

Projektowana ustawa przewiduje kompleksowe uregulowanie zasad związanych z kontaktami nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych oraz schroniskach dla nieletnich z osobami spoza ośrodka, zakładu lub schroniska. W zakresie tym doprecyzowano i uzupełniono regulację art. 66 § 4 u.p.n.

Jednym z podstawowych praw nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych, zakładach poprawczych lub schroniskach dla nieletnich, jest prawo kontaktu z innymi osobami w formie odwiedzin i kontaktu za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość. Realizacja tego prawa ma na celu nie tylko zapewnienie sprawiedliwego i humanitarnego postępowania oraz ochronę więzi rodzinnych, ale również jest elementem przygotowania nieletniego do powrotu do społeczeństwa.

Zgodnie z art. 49 Konstytucji RP zapewnia się wolność i ochronę komunikowania się; ich ograniczenie może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony. Zgodnie z art. 16 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka żadne dziecko nie będzie podlegało arbitralnej lub bezprawnej ingerencji w sferę jego życia prywatnego, rodzinnego lub domowego czy w korespondencję ani bezprawnym zamachom na jego honor

i reputację. Zgodnie z art. 37 pkt 3 Konwencji o prawach dziecka Państwa-Strony zapewnią, aby: każde dziecko pozbawione wolności było traktowane humanitarnie i z poszanowaniem wrodzonej godności jednostki ludzkiej, w sposób uwzględniający potrzeby osoby w danym wieku; w szczególności każde dziecko pozbawione wolności zostanie odseparowane od osób dorosłych, jeśli tylko rozwiązanie odwrotne nie będzie uznane za zgodne z najwyższym dobrem dziecka, oraz będzie miało prawo utrzymywać kontakty ze swoją rodziną przez korespondencję i wizyty, z wyłączeniem sytuacji wyjątkowych. Zgodnie z art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji; niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób. Zgodnie z punktem 85.2 Zaleceń CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich komunikacja i odwiedziny mogą być poddane pewnym obostrzeniom lub mogą być monitorowane dla potrzeb toczącego się postępowania karnego, utrzymania porządku i dyscypliny, zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony, przeciwdziałania przestępstwom oraz ochrony ofiar przestępstw; niemniej wszelkie tego typu ograniczenia, w tym ograniczenia szczególne nałożone przez władze sądowe, powinny zawsze zapewnić danemu nieletniemu możliwość minimalnego dopuszczalnego kontaktu.

W projektowanych przepisach utrzymano zasadę z art. 66 § 4 u.p.n., zgodnie z którą tylko w przypadku gdy kontakt nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich z osobami spoza ośrodka, zakładu lub schroniska stwarzałby zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa lub porządku wewnętrznego ośrodka, zakładu lub schroniska, lub może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania, proces resocjalizacji lub proces leczenia nieletniego, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego może ograniczyć lub zakazać tych kontaktów.

Katalog wskazanych okoliczności stanowi powtórzenie katalogu okoliczności określonych w obecnie obowiązującym art. 66 § 4 u.p.n., z poszerzeniem na wskazanie zagrożenia dla porządku wewnętrznego ośrodka, zakładu lub schroniska oraz niekorzystnego

wpływu na proces leczenia nieletniego. Przesłanka niekorzystnego wpływu na proces leczenia nieletniego związana jest z objęciem projektowaną regulacją również zakładów leczniczych. Zagrożenie dla porządku prawnego związane jest z naruszeniem lub możliwością naruszenia obowiązujących nieletnich reguł prawnych w zakresie postępowania, zachowania i wykonywania obowiązków, w tym związane z możliwością dopuszczenia się przez nieletniego czynu zabronionego. Zagrożenie dla bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska związane jest z możliwością naruszenia lub zagrożenia bezpieczeństwa nieletnich, pracowników placówek, innych osób przebywających na ich terenie oraz bezpieczeństwa na terenie ośrodka, zakładu lub schroniska (np. pożar, zniszczenie mienia, ucieczka, bunt, napaść). Zagrożenie dla porządku wewnętrznego ośrodka, zakładu lub schroniska związane jest z naruszeniem obowiązującego w ośrodku, zakładzie lub schronisku systemu organizacji pracy, nauki i funkcjonowania placówki oraz możliwościami organizacyjnymi odwiedzin (np. odwiedziny nieletniego przez kilkunastoosobową lub kilkudziesięcioosobową grupę kolegów sympatyków tego samego klubu piłkarskiego, co nawet biorąc pod uwagę możliwości lokalowe może być niemożliwe lub trudne do zorganizowania). Niekorzystny wpływ kontaktów nieletniego z osobami spoza ośrodka, zakładu lub schroniska na przebieg toczącego się postępowania to wszelkie sytuacje mogące utrudnić prawidłowy przebieg postępowania prowadzonego wobec nieletniego (np. nakłanianie pokrzywdzonych i świadków do składania fałszywych zeznań lub kierowanie do nich gróźb bezprawnych). Niekorzystny wpływ kontaktów nieletniego z osobami spoza ośrodka, zakładu lub schroniska na przebieg procesu resocjalizacji to wszelkie sytuacje, które mogą utrudnić lub zniweczyć podjęte wobec nieletniego oddziaływania wychowawcze, również związane z okolicznościami powrotu nieletniego do środowiska i jego readaptacji społecznej. Zaproponowany katalog uwzględnia wskazane standardy wynikające z przepisów prawa międzynarodowego.

Decyzje dotyczące ograniczenia lub zakazu kontaktów nieletniego umieszczonego w ośrodku, zakładzie lub schronisku z osobami spoza ośrodka, zakładu lub schroniska podejmował będzie dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego.

Proponuje się dodanie w projektowanej ustawie uprawnienia do decydowania o ograniczeniu, zakazie lub sposobie realizacji kontaktów nieletniego umieszczonego w schronisku dla nieletnich albo tymczasowo umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, również przez organ prowadzący postępowanie (sąd rodzinny, sąd drugiej instancji rozpoznający apelację od

postanowienia kończącego postępowanie w sprawie nieletniego, albo organ, do dyspozycji którego pozostaje nieletni na podstawie przepisów Kodeksu postępowania karnego). Uzasadnieniem wprowadzenia tych regulacji jest konieczność uwzględnienia istoty i podstaw stosowania wobec nieletniego środków tymczasowych, których ogólną przesłanką jest cel związany z przeciwdziałaniem dalszej demoralizacji nieletniego lub dopuszczenia się przez niego czynu karalnego w toku postępowania lub zapewnieniem prawidłowego toku postępowania. Ponieważ stosowanie wobec nieletniego środków tymczasowych nie ma charakteru trwałego i ostatecznego oraz jest ściśle związane z prowadzonym wobec nieletniego postępowaniem, to właśnie organ prowadzący postępowanie powinien mieć możliwość kontroli nad kontaktami nieletniego z osobami spoza ośrodka, zakładu lub schroniska, zwłaszcza wobec możliwości niekorzystnego wpływu tych kontaktów na przebieg toczącego się wobec nieletniego postępowania.

Zaproponowany model kontroli kontaktów nieletnich umieszczonych w schronisku dla nieletnich, znajdzie także zastosowanie w przypadku, o którym mowa w art. 240 ust. 5 projektu, z uwagi na cel i istotę tego umieszczenia. Nie będzie natomiast miał zastosowania do przypadku, o którym mowa w art. 94 ust. 1 i art. 95 ust. 2 projektu. Zgodnie bowiem z art. 302 projektu wobec nieletniego umieszczonego w schronisku dla nieletnich, po prawomocnym zakończeniu postępowania rozpoznawczego, do czasu umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym, stosuje się przepisy dotyczące nieletnich umieszczonych w zakładzie poprawczym w zakresie m.in. kontaktów nieletniego z osobami spoza zakładu.

O ograniczeniu lub zakazie kontaktów nieletniego, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego będzie miał obowiązek niezwłocznie zawiadomić nieletniego, a na jego żądanie również sąd rodzinny wykonujący orzeczenie, podając powody tej decyzji. W przypadku ograniczenia lub zakazu kontaktu nieletniego z rodzicami lub opiekunem prawnym zawiadomienie sądu rodzinnego będzie obligatoryjne. Sąd rodzinny może uchylić decyzję dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownika zakładu leczniczego. Wprowadzone uprawnienie dla nieletniego pozwoli na kontrolę tych czynności przez podmiot zewnętrzny jakim jest sąd rodzinny, przez sprawdzenie czy decyzja o ograniczeniu lub zakazie kontaktów była uzasadniona. Ponadto decyzja dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownika zakładu leczniczego będzie mogła być zaskarżona przez nieletniego w drodze zażalenia na czynności naruszające prawa nieletniego (art. 86 projektu). Decyzje dotyczące ograniczenia lub zakazu kontaktów nieletniego z osobami spoza ośrodka, zakładu lub schroniska będą mogły podlegać także badaniu przestrzegania praw

nieletnich w ramach nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń sprawowanego przez sędziego rodzinnego (np. w przypadku złożenia skargi przez nieletniego).

Proponuje się wprowadzenie zasady, zgodnie z którą odwiedziny nieletniego przez osoby niebędące członkami rodziny nieletniego odbywają się w sposób określony przez dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich albo kierownika zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia. Wprowadzając powyższe ograniczenie ustawodawca miał na uwadze, że najistotniejsze dla nieletniego są odwiedziny członków rodziny. Odwiedziny tych osób stanowią realizację prawa nieletniego do ochrony więzi rodzinnych, stanowią jedną z najważniejszych form podtrzymywania przez nieletniego kontaktów ze światem zewnętrznym oraz stanowią istotny czynnik oddziaływania w procesie resocjalizacji i readaptacji społecznej nieletniego. Tak istotnego charakteru nie mają natomiast odwiedziny innych osób, które realizują przede wszystkim utrzymywanie kontaktów towarzyskich. Wprowadzone rozwiązanie nie uniemożliwia nieletniemu utrzymywania z tymi osobami kontaktu korespondencyjnego oraz w innej formie, a także w formie odwiedzin na warunkach określonych przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownika zakładu leczniczego – czyli w uzgodnionym terminie i czasie oraz określenia liczby osób odwiedzających.

W projektowanych przepisach wyraźnie wskazano, że ograniczenia związane z kontaktami nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych lub schroniskach dla nieletnich z osobami spoza ośrodka, zakładu lub schroniska nie dotyczą kontaktów z obrońcą, pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym, z właściwym urzędem konsularnym lub przedstawicielstwem dyplomatycznym, z organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innymi organami państwowymi, organami samorządu terytorialnego, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka, Rzecznikiem Praw Pacjenta, organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka oraz przedstawicielem niebędącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania nieletniego przed tym Trybunałem.

Rozwiązaniem, usuwającym wątpliwości praktyki, jest wprowadzenie przepisu, zgodnie z którym odwiedziny nieletniego podlegają nadzorowi pracownika upoważnionego

przez dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich albo osoby upoważnionej przez kierownika zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia. Nadzór odwiedzin polega na zapewnieniu porządku w czasie trwania odwiedzin, bez zapoznawania się z treścią rozmów. W zakresie wprowadzonego pojęcia nadzoru odwiedzin posiłkowano się treścią art. 242 § 9 k.k.w. Nadzór ten będzie mógł być realizowany zarówno przez osobistą obecność pracownika w sali odwiedzin, jak i przy wykorzystaniu systemu monitoringu. Istotą nadzoru nie jest w tym przypadku kontrola i analiza prowadzonych rozmów, ale obserwacja poprawności zachowania w tym czasie nieletnich i osób ich odwiedzających. Wprowadzona regulacja umożliwi z jednej strony zapewnienie przebiegu odwiedzin w warunkach zachowania porządku i bezpieczeństwa, z drugiej strony stanowić będzie realizację prawa nieletniego do swobody i ochrony komunikowania się z innymi osobami.

Korespondencja nieletniego (art. 116–117)

Projektowana ustawa przewiduje kompleksowe uregulowanie zasad związanych z kontrolą korespondencji nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych oraz schroniskach dla nieletnich. W zakresie tym doprecyzowano i uzupełniono regulację art. 66 § 3 u.p.n., co pozwoli na usunięcie pojawiających się w praktyce wątpliwości, w szczególności w zakresie rozumienia pojęcia kontrolowania korespondencji nieletniego.

Jednym z podstawowych praw nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych, zakładach poprawczych lub schroniskach dla nieletnich, jest prawo kontaktu z innymi osobami w formie korespondencji. Realizacja tego prawa ma na celu nie tylko zapewnienie sprawiedliwego i humanitarnego postępowania, ale jest również elementem przygotowania nieletniego do powrotu do społeczeństwa.

Zgodnie z art. 49 Konstytucji RP zapewnia się wolność i ochronę komunikowania się; ich ograniczenie może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony. Zgodnie z art. 16 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka żadne dziecko nie będzie podlegało arbitralnej lub bezprawnej ingerencji w sferę jego życia prywatnego, rodzinnego lub domowego czy w korespondencję, ani bezprawnym zamachom na jego honor i reputację. Zgodnie z art. 37 pkt 3 Konwencji o prawach dziecka Państwa-Strony zapewnią,

aby: każde dziecko pozbawione wolności było traktowane humanitarnie i z poszanowaniem wrodzonej godności jednostki ludzkiej, w sposób uwzględniający potrzeby osoby w danym wieku; w szczególności każde dziecko pozbawione wolności zostanie odseparowane od osób dorosłych, jeśli tylko rozwiązanie odwrotne nie będzie uznane za zgodne z najwyższym dobrem dziecka, oraz będzie miało prawo utrzymywać kontakty ze swoją rodziną przez korespondencję i wizyty, z wyłączeniem sytuacji wyjątkowych. Zgodnie z art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji; niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób. Zgodnie z punktem 85.2 Zaleceń CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich komunikacja i odwiedziny mogą być poddane pewnym obostrzeniom lub mogą być monitorowane dla potrzeb toczącego się postępowania karnego, utrzymania porządku i dyscypliny, zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony, przeciwdziałania przestępstwom oraz ochrony ofiar przestępstw; niemniej wszelkie tego typu ograniczenia, w tym ograniczenia szczególne nałożone przez władze sądowe, powinny zawsze zapewnić danemu nieletniemu możliwość minimalnego dopuszczalnego kontaktu.

W projekcie – w porównaniu z obecnym stanem prawnym – wprowadzono pojęcia i definicje pojęć: nadzoru korespondencji, cenzury korespondencji i zatrzymania korespondencji. Przez pojęcie nadzoru korespondencji rozumie się otwarcie listu i sprawdzenie jego zawartości, bez zapoznawania się z treścią pisma. Przez pojęcie cenzury korespondencji rozumie się zapoznawanie się z treścią pisma oraz usunięcie części jego tekstu lub uczynienie go nieczytelnym. Przez pojęcie zatrzymania korespondencji rozumie się nieprzekazanie jej adresatowi i dołączenie do akt sprawy (w przypadku środków tymczasowych), akt osobowych nieletniego (w przypadku młodzieżowych ośrodków wychowawczych, okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich) albo złożenie do depozytu (w przypadku zakładów leczniczych). Wprowadzając na grunt projektowanej ustawy powyższe pojęcia posiłkowano się regulacjami art. 242 § 6, 7 i 8 k.k.w**.** Proponowane zmiany w tym zakresie pozwolą nie tylko na jednoznaczne zróżnicowanie pojęć nadzoru korespondencji, cenzury korespondencji i zatrzymania korespondencji, ale także określą granice ingerencji w konstytucyjne prawa i wolności nieletniego. Rozróżnienie tych czynności pozwoli na

ukształtowanie jednolitej praktyki, a tym samym wyeliminuje wątpliwości pojawiające się na gruncie obecnie obowiązującego art. 66 § 3 u.p.n., który nie definiował pojęcia kontrolowania korespondencji.

W projektowanej ustawie zaproponowano wprowadzenie odrębnych zasad regulujących kontrolę korespondencji nieletnich, wobec których stosowane są środki wychowawcze, środek leczniczy albo środek poprawczy oraz kontrolę korespondencji nieletnich, wobec których stosowane są środki tymczasowe.

Uznając, z punktu widzenia zapewnienia bezpieczeństwa, niekwestionowaną zasadność kontroli korespondencji nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia albo w zakładach poprawczych, projektuje się wprowadzenie zasady, zgodnie z którą korespondencja nieletniego umieszczonego w tych ośrodkach albo zakładach podlega nadzorowi. Wprowadzone rozwiązanie pozwoli na uniknięcie przekazywania w korespondencji nieletniego przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w ośrodku albo zakładzie z uwagi na konieczność zapewnienia porządku prawnego, bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka albo zakładu oraz zapewnienie prawidłowego toku postępowania, albo przekazywania przedmiotów, których posiadanie jest niezgodne z prawem.

Natomiast podstawą do dalszej ingerencji w wolność komunikowania się nieletniego przez cenzurę korespondencji będą przypadki podejrzenia, że korespondencja nieletniego zawiera treści godzące w porządek prawny, bezpieczeństwo ośrodka albo zakładu, w zasady moralności publicznej lub może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania, proces resocjalizacji lub proces leczenia nieletniego. Katalog wskazanych okoliczności stanowi powtórzenie katalogu okoliczności wskazanych w obecnie obowiązującym art. 66 § 3 u.p.n., z poszerzeniem na wskazanie niekorzystnego wpływu na proces leczenia nieletniego, w związku z objęciem projektowaną regulacją również zakładów leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia. Treści godzące w porządek prawny to treści związane z naruszeniem lub możliwością naruszenia obowiązujących nieletnich reguł prawnych w zakresie postępowania, zachowania i wykonywania obowiązków, w tym związane z możliwością popełnienia przez nieletniego czynu zabronionego. Treści godzące w bezpieczeństwo ośrodka albo zakładu to treści związane z możliwością naruszenia lub zagrożenia bezpieczeństwa nieletnich, pracowników ośrodków albo zakładów, innych osób przebywających na ich terenie oraz bezpieczeństwa na terenie ośrodka albo zakładu (np. pożar, zniszczenie mienia, ucieczka, bunt,

napaść). Treści godzące w zasady moralności publicznej to przykładowo treści pornograficzne, dyskryminacyjne, rasistowskie, nawołujące do nienawiści lub przemocy. Treści mogące wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania to wszelkie treści utrudniające prawidłowy przebieg postępowania prowadzonego wobec nieletniego (np. nakłanianie pokrzywdzonych i świadków do składania fałszywych zeznań lub kierowanie do nich gróźb bezprawnych). Treści mogące wpłynąć niekorzystnie na przebieg procesu resocjalizacji to wszelkie treści, które mogą utrudnić lub zniweczyć podjęte wobec nieletniego oddziaływania wychowawcze, również związane z okolicznościami powrotu nieletniego do środowiska i jego readaptacji społecznej. Zaproponowany katalog uwzględnia wskazane standardy wynikające z przepisów prawa międzynarodowego.

Podstawą cenzury korespondencji nieletniego będzie podejrzenie, że korespondencja może zawierać powyżej wymienione treści. Podejrzenie to może być oparte przykładowo o wcześniejsze zachowanie nieletniego, jego wypowiedzi, może także wynikać z podejmowanych przez pracowników zakładów poprawczych czynności zapobiegawczych, kontaktowania się nieletniego z osobami, z którymi dokonywał wcześniej czynów karalnych, uciekał z ośrodka, zakładu lub schroniska lub z którymi przebywał podczas nieusprawiedliwionego niepowrotu z pobytu poza ośrodkiem albo zakładem. Również w ramach ścisłej współpracy z rodzicami, opiekunami prawnymi lub innymi osobami bliskimi, pracownicy mogą uzyskać od tych osób informacje uprawniające do podejrzenia sankcjonującego zastosowanie cenzury w konkretnym przypadku, gdyż to właśnie te osoby mają najczęściej ogląd sytuacji nieletniego i sami dostrzegając zagrożenia, starają się uczulać pracowników na ograniczanie bądź wzmożony nadzór w tym obszarze.

W regulacji w projektowanym kształcie zrezygnowano z wymogu, powzięcia „uzasadnionego" podejrzenia. W zakresie tym uwzględniono praktyczne problemy związane z oceną stopnia podejrzenia. Ocena taka wydaje się zbędna zwłaszcza wobec zamkniętego, doprecyzowanego i ściśle określonego katalogu przesłanek uzasadniających cenzurę korespondencji nieletniego. Należy podkreślić także, że cenzura korespondencji w każdym przypadku będzie wymagała decyzji dyrektora ośrodka, zakładu albo kierownika zakładu leczniczego. Decyzja ta będzie mogła być przez nieletniego zaskarżona, będzie mogła być zbadana przez sąd rodzinny w ramach kontroli, o której mowa w art. 116 ust. 9 projektu, lub będzie mogła podlegać badaniu przestrzegania praw nieletnich w ramach nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń sprawowanego przez sędziego rodzinnego (np. w przypadku złożenia skargi przez nieletniego). Powiązanie ściśle określonych przesłanek cenzury korespondencji

oraz możliwość kontroli decyzji dyrektora ośrodka, zakładu albo kierownika zakładu leczniczego, wyeliminuje możliwość podejmowania w tym zakresie decyzji arbitralnych.

W razie stwierdzenia w korespondencji nieletniego treści, o których mowa powyżej, korespondencja nieletniego może zostać zatrzymana. Nieletniemu można przekazać ważną wiadomość zawartą w zatrzymanej korespondencji (np. dotyczącą śmierci lub choroby członka rodziny albo innej osoby bliskiej).

W projekcie określono także podmioty uprawnione do nadzorowania i cenzurowania korespondencji nieletniego. Korespondencja nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym albo w zakładzie poprawczym jest nadzorowana i cenzurowana przez dyrektora ośrodka albo zakładu lub przez upoważnionego przez niego pracownika pedagogicznego. Korespondencja nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego i maksymalnego zabezpieczenia, jest nadzorowana i cenzurowana przez kierownika zakładu leczniczego lub upoważnioną przez niego osobę. To dyrektor albo kierownik będą podejmować decyzje, którzy pracownicy są upoważnieni do nadzorowania i cenzurowania korespondencji, kierując się zakresem ich obowiązków. Projektowana regulacja wpływa na zwiększenie gwarancyjności nadzorowania i cenzurowania korespondencji nieletnich.

Decyzje dotyczące cenzurowania lub zatrzymania korespondencji nieletniego w każdym przypadku podejmował będzie dyrektor ośrodka, zakładu albo kierownik zakładu leczniczego.

O cenzurze lub zatrzymaniu korespondencji nieletniego, dyrektor ośrodka, zakładu albo kierownik zakładu leczniczego będzie miał obowiązek niezwłocznie zawiadomić nieletniego, a na jego żądanie również sąd rodzinny wykonujący orzeczenie, podając powody tej decyzji. Sąd rodzinny może uchylić decyzję dyrektora ośrodka, zakładu albo kierownika zakładu leczniczego. Wprowadzone uprawnienie dla nieletniego pozwoli na kontrolę tych czynności przez podmiot zewnętrzny jakim jest sąd rodzinny, przez sprawdzenie czy decyzja o cenzurze lub zatrzymaniu korespondencji nieletniego była uzasadniona. Ponadto decyzja dyrektora albo kierownika będzie mogła być zaskarżona przez nieletniego w drodze zażalenia na czynności naruszające prawa nieletniego (art. 86 projektu). Decyzje dotyczące cenzurowania i zatrzymania korespondencji nieletniego będą mogły podlegać także badaniu przestrzegania praw nieletnich w ramach nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń sprawowanego przez sędziego rodzinnego (np. w przypadku złożenia skargi przez nieletniego).

W ocenie ustawodawcy konieczne stało się zamieszczenie w projektowanej ustawie odrębnych zasad dotyczących nadzoru i cenzury korespondencji nieletnich umieszczonych w schroniskach dla nieletnich oraz nieletnich, wobec których zastosowano środki tymczasowe

w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym albo zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia. Uzasadnieniem wprowadzenia tych regulacji jest konieczność uwzględnienia istoty i podstaw stosowania wobec nieletniego środków tymczasowych, których ogólną przesłanką jest cel związany z przeciwdziałaniem dalszej demoralizacji nieletniego lub dopuszczenia się przez niego czynu karalnego w toku postępowania lub zapewnieniem prawidłowego toku postępowania. Ponieważ stosowanie wobec nieletniego środków tymczasowych nie ma charakteru trwałego i ostatecznego oraz związane jest ściśle z prowadzonym wobec nieletniego postępowaniem, to właśnie organ prowadzący postępowanie (sąd rodzinny, sąd drugiej instancji rozpoznający apelację od postanowienia kończącego postępowanie w sprawie nieletniego albo organ, do dyspozycji którego pozostaje nieletni na podstawie przepisów Kodeksu postępowania karnego), powinien być wyłącznie właściwy do nadzorowania i cenzurowania korespondencji nieletniego w toku prowadzonego postępowania, zwłaszcza wobec możliwości niekorzystnego wpływu treści zawartych w korespondencji nieletniego na przebieg toczącego się wobec niego postępowania.

Mając powyższe na uwadze za uzasadnione uznano wprowadzenie zasady, zgodnie z którą korespondencja nieletniego umieszczonego w schronisku dla nieletnich albo tymczasowo umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym albo w zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia podlegać będzie nadzorowi i cenzurze.

W razie stwierdzenia treści, o których mowa w art. 116 ust. 2 projektu, korespondencja nieletniego może zostać zatrzymana. Nieletniemu można przekazać ważną wiadomość zawartą w zatrzymanej korespondencji (np. dotyczącą śmierci lub choroby członka rodziny albo innej osoby bliskiej).

Nadzoru, cenzury lub zatrzymania korespondencji nieletniego dokonywać będzie organ prowadzący postępowanie. Korespondencja nieletniego będzie przekazywana za pośrednictwem organu prowadzącego postępowanie.

Zaproponowany model nadzoru i cenzury korespondencji nieletnich umieszczonych w schronisku dla nieletnich, znajdzie także zastosowanie w przypadku, o którym mowa w art. 240 ust. 5 projektu, z uwagi na cel i istotę tego umieszczenia. Nie będzie natomiast miał zastosowania do przypadku, o którym mowa w art. 94 ust. 1 i art. 95 ust. 2 projektu. Zgodnie bowiem z art. 302 projektu wobec nieletniego umieszczonego w schronisku dla nieletnich, po prawomocnym zakończeniu postępowania rozpoznawczego, do czasu umieszczenia

w zakładzie poprawczym, stosuje się przepisy dotyczące nieletnich umieszczonych w zakładzie poprawczym w zakresie między innymi korespondencji nieletniego.

W projektowanych przepisach wyraźnie wskazano, że ograniczenia związane z nadzorem, cenzurą i zatrzymaniem korespondencji nieletnich nie dotyczą korespondencji nieletniego z obrońcą, pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym, z właściwym urzędem konsularnym lub przedstawicielstwem dyplomatycznym, z organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innymi organami państwowymi, organami samorządu terytorialnego, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka, Rzecznikiem Praw Pacjenta, organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka oraz przedstawicielem niebędącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania nieletniego przed tym Trybunałem. W takim przypadku korespondencja nieletniego będzie bezzwłocznie przekazywana bezpośrednio do adresata.

Zgodnie z projektowanymi przepisami dołączonych do akt sprawy, akt osobowych lub złożonych do depozytu kopii korespondencji przed jej ocenzurowaniem oraz korespondencji zatrzymanej nie udostępnia się nieletniemu.

W projektowanych przepisach określono także sposób postępowania z przedmiotami znalezionymi w trakcie nadzoru korespondencji, których nieletni nie może posiadać w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczych lub schronisku dla nieletnich. Projektując przedmiotowe przepisy uwzględniono konieczność poszanowania prawa własności. Przepisy nie będą miały zastosowania w przypadku ujawnienia w wyniku nadzoru korespondencji przedmiotów, których posiadanie jest niezgodne z prawem (np. środki odurzające, środki psychotropowe, broń lub amunicja posiadana bez wymaganego zezwolenia). W takiej sytuacji znajdą zastosowanie przepisy związane z zawiadomieniem właściwych organów o podejrzeniu popełnienia czynu zabronionego. Decyzje w sprawach zatrzymania przedmiotów, przekazania przedmiotów do depozytu, przesłania przedmiotów do wskazanej przez nieletniego osoby, instytucji lub organizacji albo zniszczenia przedmiotów, podejmować będzie dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego.

Paczki nieletnich (art. 118)

Projektowana ustawa przewiduje uregulowanie kwestii związanych z realizacją prawa nieletniego do otrzymywania paczek. Przewiduje się wprowadzenie zapisu, zgodnie z którym nieletni umieszczeni w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych, zakładach poprawczych oraz schroniskach dla nieletnich mogą otrzymywać paczki z żywnością, książkami, ubraniem, obuwiem i innymi przedmiotami osobistego użytku. Realizacja tego prawa jest wyrazem humanitarnego traktowania nieletnich oraz dążenia do zaspakajania ich potrzeb. Stanowi także formą kontaktu nieletnich ze światem zewnętrznym.

Uznając, z punktu widzenia zapewnienia bezpieczeństwa, niekwestionowaną zasadność kontroli paczek nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych lub schroniskach dla nieletnich, projektuje się wprowadzenie zasady, zgodnie z którą paczki nieletniego podlegają kontroli w obecności nieletniego. Kontrola paczki polega na oględzinach i sprawdzeniu jej opakowania oraz kontroli przedmiotów w niej zawartych (zewnętrzne lub wewnętrzne oględziny i sprawdzenie), również z możliwością użycia urządzeń technicznych. Wprowadzone rozwiązanie pozwoli na uniknięcie przekazywania w paczkach przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku z uwagi na konieczność zapewnienia porządku prawnego, bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka, zakładu lub schroniska oraz zapewnienie prawidłowego toku postępowania, albo przekazywania przedmiotów, których posiadanie jest niezgodne z prawem.

W projekcie określono także podmioty uprawnione do kontroli paczek nieletniego. Paczka nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich jest kontrolowana przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska lub przez upoważnionego przez niego pracownika pedagogicznego. Paczka nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, jest kontrolowana przez kierownika zakładu leczniczego lub upoważnioną przez niego osobę. To dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego podejmować będzie decyzje, którzy pracownicy są upoważnieni do kontrolowania paczek kierując się zakresem ich obowiązków. Projektowana regulacja wpływa na zwiększenie gwarancyjności kontroli paczek nieletnich.

W projektowanych przepisach określono także sposób postępowania z przedmiotami znalezionymi w trakcie kontroli paczki, których nieletni nie może posiadać w młodzieżowym

ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczych lub schronisku dla nieletnich. Projektując przedmiotowe przepisy uwzględniono konieczność poszanowania prawa własności. Przepisy nie będą miały zastosowania w przypadku ujawnienia w wyniku kontroli paczki przedmiotów, których posiadanie jest niezgodne z prawem (np. środki odurzające, środki psychotropowe, broń lub amunicja posiadana bez wymaganego zezwolenia). W takiej sytuacji znajdą zastosowanie przepisy związane z zawiadomieniem właściwych organów o podejrzeniu popełnienia czynu zabronionego. Decyzje w sprawach zatrzymania przedmiotów, przekazania przedmiotów do depozytu, przesłania przedmiotów do wskazanej przez nieletniego osoby, instytucji lub organizacji albo zniszczenia przedmiotów, podejmować będzie dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego.

Kontrola osobista, kontrola pobieżna, kontrola pomieszczeń i kontrola przedmiotów (art. 119)

Projekt przewiduje wprowadzenie na poziomie ustawy kompleksowej regulacji w zakresie kontroli osobistej, kontroli pobieżnej, kontroli pomieszczeń i kontroli przedmiotów wobec nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych oraz schroniskach dla nieletnich.

Kontrola osobista i kontrola pobieżna nieletnich oraz kontrola pomieszczeń, w których nieletni przebywają, i kontrola przedmiotów przez nich posiadanych lub do nich należących, dotyka sfer chronionych konstytucyjnie, tj. prawa do nietykalności i wolności osobistej (art. 41 ust. 1 Konstytucji RP) oraz prawa do prywatności (art. 47 Konstytucji RP). Każda ingerencja władzy publicznej w sferę tych praw wymaga zatem wyznaczenia ustawowych granic tej ingerencji.

W wyroku z dnia 10 marca 2010 r. (sygn. akt U 5/07, Dz. U. poz. 274) Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że do zasad ograniczenia wolności osobistej, regulowanych ustawowo, których dotyczy art. 41 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji RP, należą wszystkie przesłanki bezpośrednio określające ograniczenie wolności osobistej, a w szczególności określenie podmiotu, który podejmuje decyzję o ograniczeniu wolności osobistej, określenie osób, w stosunku do których decyzja o ograniczeniu wolności osobistej może być podejmowana, oraz określenie przesłanek związanych z tymi osobami, np. ich status prawny, ich zachowanie, sytuacja, w której się znajdują. Natomiast przez tryb ograniczania wolności

osobistej, o którym mowa w art. 41 ust. 1 w zdaniu drugim Konstytucji RP, należy rozumieć, w świetle Konstytucji, regulowany ustawowo sposób postępowania (procedurę) podmiotu uprawnionego ustawowo do decydowania o ograniczaniu wolności osobistej. Z art. 41 ust. 1 zdanie drugie w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP wynika, nakaz skierowany do ustawodawcy, aby ograniczając w danej regulacji prawnej wolność osobistą (tylko droga ustawowa jest dopuszczalna), zamieszczał w niej zawsze zasady oraz tryb ograniczenia wolności osobistej. W wyroku z dnia 29 października 2013 r. (sygn. akt U 7/12, Dz. U. poz. 1429) Trybunał Konstytucyjny wskazał, że kontrola osobista prowadzona na podstawie kwestionowanych przepisów (§ 11 ust. 1 i 2 Regulaminu organizacyjno-porządkowego pobytu cudzoziemców w strzeżonym ośrodku i areszcie w celu wydalenia, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 sierpnia 2004 r. w sprawie warunków, jakim powinny odpowiadać strzeżone ośrodki i areszty w celu wydalenia oraz regulaminu organizacyjno-porządkowego pobytu cudzoziemców w strzeżonym ośrodku i areszcie w celu wydalenia, Dz. U. poz. 1953) stanowi ingerencję w nietykalność osobistą chronioną na podstawie art. 41 ust. 1 Konstytucji RP oraz prawo do prywatności chronione na podstawie art. 47 Konstytucji RP. W świetle wymogów stawianych ustawodawcy zarówno przez art. 31 ust. 3, jak i przez art. 41 ust. 1 Konstytucji RP, dopuszczalna jest, w przypadku ingerencji w obie te wolności osobiste, wyłącznie interwencja ustawodawcy. Ustawodawca musi uczynić to w sposób zupełny i precyzyjny. W akcie rangi podustawowej, pod warunkiem wyraźnego upoważnienia ustawodawcy, można określić jedynie kwestie porządkowe związane z przebiegiem kontroli osobistej. W wyroku z dnia 14 grudnia 2017 r. (sygn. akt K 17/14, Dz. U. poz. 2405) Trybunał Konstytucyjny wskazał, że przepis art. 41 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji RP przesądza o konieczności zamieszczenia w akcie prawnym rangi ustawowej wszystkich bezpośrednich materialnoprawnych przesłanek ograniczenia wolności oraz wszystkich przesłanek określających bezpośrednio jego tryb (procedurę); przesłanki oraz „technikalia" stosowania kontroli osobistej powinny zostać określone w ustawie.

W celu respektowania konstytucyjnych warunków dopuszczalności ograniczania zakresu korzystania przez nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich z przysługujących mu wolności i praw, w projektowanych przepisach określono przesłanki uzasadniające przeprowadzenie kontroli osobistej, kontroli pobieżnej, kontroli pomieszczeń i kontroli przedmiotów, pojęcia kontroli osobistej, kontroli pobieżnej, kontroli pomieszczeń i kontroli przedmiotów, sposób przeprowadzenia tych kontroli, podmioty

uprawnione do przeprowadzenia tych kontroli oraz adekwatne środki zaskarżenia tych czynności.

Projektując omawiane przepisy wzięto pod uwagę regulacje zawarte w Kodeksie karnym wykonawczym i wydanych na jego podstawie aktach wykonawczych oraz zalecania zawarte w punkcie E.13.2 Zaleceń CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich.

Projekt zakłada, że podstawą przeprowadzenia kontroli pobieżnej, kontroli osobistej, kontroli pomieszczeń lub kontroli przedmiotów będą względy porządku prawnego lub bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska, w którym nieletni przebywa.

Uzasadnienie przeprowadzenia kontroli względami porządku prawnego będzie obejmowało sytuacje związane z naruszeniem lub możliwością naruszenia obowiązujących nieletnich reguł prawnych w zakresie postępowania, zachowania i wykonywania obowiązków. Jako przykład można wskazać sytuacje związane z możliwością popełnienia przez nieletniego czynu zabronionego. Względy bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska obejmować będą wszystkie sytuacje związane z możliwością naruszenia lub zagrożenia bezpieczeństwa nieletnich, pracowników, innych osób przebywających na terenie ośrodka, zakładu lub schroniska oraz bezpieczeństwa na ich terenie (np. pożar, zniszczenie mienia). W projektowanym przepisie jako przykład okoliczności uzasadniających przeprowadzenie kontroli wskazano zapewnienie bezpieczeństwa osób przebywających w ośrodkach, zakładach lub schroniskach, znalezienie przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku lub których posiadanie jest niezgodne z prawem, a w przypadku zakładów leczniczych także przeprowadzenie prawidłowego procesu leczenia nieletniego. Przykładowe wskazanie szczególnych przypadków uzasadniających przeprowadzenie kontroli stanowić będzie wskazówkę interpretacyjną przy podejmowaniu decyzji o przeprowadzeniu kontroli. Wskazać bowiem należy, że z uwagi na zakres działalności i funkcjonowania ośrodków, zakładów lub schronisk, o których mowa w projektowanych przepisach, ustawodawca nie ma możliwości enumeratywnego wyliczenia wszystkich szczególnych przypadków uzasadniających przeprowadzenie kontroli. W związku z powyższym wprowadzono w projektowanym przepisie podstawę wzorowaną na art. 116 § 2 k.k.w.

Dalszą realizacją konstytucyjnego wymogu ograniczenia praw i wolności nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych lub schroniskach dla nieletnich jest

wprowadzenie w projekcie normy gwarancyjnej, zgodnie z którą kontrolę pobieżną, kontrolę osobistą, kontrolę pomieszczeń i kontrolę przedmiotów przeprowadza się zgodnie z celem tych czynności, z zachowaniem umiaru i poszanowania godności nieletniego, którego ta czynność dotyczy, oraz bez wyrządzania niepotrzebnych szkód i dolegliwości. Projektowany przepis determinować będzie sposób i granice przeprowadzanych czynności, również w kontekście ich badania w ramach sprawowanego nadzoru nad ośrodkami, zakładami lub schroniskami lub zaskarżalności tych czynności.

W projektowanych przepisach określono także sposób postępowania z przedmiotami podczas kontroli oraz z przedmiotami znalezionymi w trakcie kontroli, których nieletni nie może posiadać w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich. Projektując przedmiotowe przepisy uwzględniono konieczność poszanowania prawa własności. Przepisy nie będą miały zastosowania w przypadku ujawnienia w wyniku przeprowadzonej kontroli przedmiotów, których posiadanie jest niezgodne z prawem (np. środki odurzające, środki psychotropowe, broń lub amunicja posiadana bez wymaganego zezwolenia). W takiej sytuacji znajdą zastosowanie przepisy związane z zawiadomieniem właściwych organów o podejrzeniu popełnienia czynu zabronionego. Decyzje w sprawach naruszenia plomb gwarancyjnych, uszkodzenia kontrolowanych przedmiotów, zatrzymania przedmiotów, przekazania przedmiotów do depozytu, przesłania przedmiotów do wskazanej przez nieletniego osoby, instytucji lub organizacji oraz zniszczenia przedmiotów, podejmować będzie dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego.

Zgodnie z projektowanymi regulacjami podmiotami uprawnionymi do przeprowadzania kontroli pobieżnej, kontroli osobistej, kontroli pomieszczeń i kontroli przedmiotów będą pracownicy upoważnieni przez dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniskach dla nieletnich albo osoby upoważnione przez kierownika zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia. To dyrektor albo kierownik będą podejmować decyzje, którzy pracownicy są upoważnieni do przeprowadzania kontroli kierując się zakresem ich obowiązków oraz koniecznością zapewnienia porządku prawnego lub bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska. Projektowana regulacja wpływa na zwiększenie gwarancyjności sposobu przeprowadzania kontroli pobieżnych, kontroli osobistych, kontroli pomieszczeń i kontroli przedmiotów.

Podstawą przeprowadzenia kontroli pobieżnej, kontroli pomieszczeń i kontroli przedmiotów są względy porządku prawnego lub bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska i gdy okoliczności faktyczne wskażą na zaistnienie takiego przypadku, osoba upoważniona będzie miała prawo przeprowadzić kontrolę. Podstawą takiej kontroli, która może być przeprowadzona w każdym czasie jest bowiem przepis ustawy. Zastosowana konstrukcja uwzględnia cel przeprowadzenia kontroli związany z podjęciem natychmiastowej reakcji w sytuacji zagrożenia porządku prawnego lub bezpieczeństwa w ośrodku, zakładzie lub schronisku. Wyjątkową sytuację stanowi przeprowadzenie kontroli osobistej, w przypadku której podstawą przeprowadzenia będzie decyzja dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownika zakładu leczniczego.

Mając na uwadze, że kontrola osobista jest najdalej idącą ingerencją w nietykalność osobistą, prawo do prywatności i intymność nieletniego, ustawodawca zdecydował o wprowadzeniu wyższych wymagań związanych z przeprowadzeniem tej czynności. Kontrola osobista jest bowiem środkiem bardzo inwazyjnym i potencjalnie upokarzającym. Z tego też powodu uciekanie się do przeprowadzenia kontroli osobistej powinno być oparte na indywidualnej ocenie ryzyka i być poddane rygorystycznym kryteriom oraz nadzorowi (Raport z wizytacji Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) przeprowadzonej w Polsce w dniach 5–17 czerwca 2013 r.; CPT/Inf 2014/21, pkt 106).

W każdym przypadku o przeprowadzeniu kontroli osobistej decydował będzie dyrektor młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich albo kierownik zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia. Wyjątek stanowi przeprowadzenie kontroli osobistej w przypadku przyjęcia nieletniego do okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, kiedy to obowiązek poddania nieletniego kontroli osobistej wynika wprost z przepisu ustawy.

Każde przeprowadzenie kontroli osobistej dokumentowane będzie w protokole. Wzór protokołu kontroli osobistej nieletniego określony zostanie w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości wydanym w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania oraz ministrem do spraw zdrowia. Ujednolicony sposób dokumentowania kontroli osobistej nieletniego będzie stanowić gwarancję prawidłowości przeprowadzania tej czynności w zakresie i granicach określonych w przepisach oraz stanowić będzie podstawę przy badaniu zasadności, legalności oraz prawidłowości przeprowadzenia kontroli osobistej w ramach zażalenia złożonego przez nieletniego do sądu rodzinnego oraz badania

przestrzegania praw nieletnich w ramach nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń sprawowanego przez sędziego rodzinnego. W każdym przypadku protokół z kontroli osobistej nieletniego zostanie niezwłocznie przekazany dyrektorowi ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownikowi zakładu leczniczego, a jego kopia niezwłocznie doręczona nieletniemu. Wprowadzana w projektowanych przepisach procedura stanowi gwarancję prawidłowego przeprowadzania kontroli osobistej także w związku z czynnościami dyrektora albo kierownika w ramach podległości służbowej pracowników przeprowadzających kontrole.

Na przeprowadzenie kontroli osobistej nieletniemu przysługuje zażalenie do sądu rodzinnego, w okręgu którego znajduje się ośrodek, zakład lub schronisko. To ten sąd rodzinny, w strukturach którego wykonywany jest przez sędziego rodzinnego nadzór nad wykonywaniem orzeczeń o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, z racji pełnionego nadzoru zna specyfikę i sposób funkcjonowania ośrodka, zakładu lub schroniska, posiada zatem wiedzę adekwatną do oceny decyzji dyrektora albo kierownika oraz przeprowadzonej kontroli osobistej. W związku z powyższym to ten sąd, a nie sąd prowadzący postępowanie, będzie najbardziej odpowiedni do kontrolowania przeprowadzanych wobec nieletnich kontroli osobistych. Jest to również sąd najbliżej położony, przez co czas obiegu dokumentów powinien być krótszy niż w przypadku poddania kontroli poszczególnym sądom właściwym dla miejsca zamieszkania nieletnich. Ponadto założeniem projektu jest, aby ta kontrola była skupiona w jednym miejscu, bowiem tylko wtedy możliwa jest obiektywna i rzetelna ocena prawidłowości funkcjonowania danego ośrodka, zakładu lub schroniska. W zażaleniu nieletni może domagać się zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości przeprowadzenia kontroli osobistej. Wprowadzone uprawnienie dla nieletniego pozwoli na kontrolę tej czynności przez podmiot zewnętrzny, jakim jest sąd rodzinny, przez sprawdzenie czy kontrola osobista jako czynność wkraczająca głęboko w sferę wolności, nietykalności osobistej i prywatności nieletniego, a także oparta w wielu przypadkach na indywidualnej decyzji dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownika zakładu leczniczego, miała dostateczne oparcie w obowiązującym prawie, czy była niezbędna i czy została przeprowadzona w sposób prawidłowy.

Co do ewentualnego zaskarżenia przez nieletniego przeprowadzenia kontroli pobieżnej, kontroli pomieszczeń lub kontroli przedmiotów zastosowanie będzie miał ogólny przepis o zażaleniu na czynności naruszające prawa nieletniego (art. 86 projektu). Również w tych przypadkach przeprowadzone kontrole będą mogły podlegać badaniu przestrzegania praw

nieletnich w ramach nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń sprawowanego przez sędziego rodzinnego (np. w przypadku złożenia skargi przez nieletniego).

Wprowadzając ustawowe definicje kontroli pobieżnej, kontroli osobistej, kontroli pomieszczeń i kontroli przedmiotów określono tym samym granice ingerencji w sferę wolności osobistej, nietykalności osobistej i prywatności nieletniego.

Zgodnie z projektowanymi przepisami kontrola pobieżna polega na powierzchownych oględzinach i powierzchownym sprawdzeniu odzieży i obuwia, a także przedmiotów posiadanych przez nieletniego, również z możliwością użycia urządzeń technicznych. W celu poszanowania intymności nieletniego projektuje się, że powierzchowne oględziny i powierzchowne sprawdzenie odzieży i obuwia w ramach kontroli pobieżnej jest dokonywane przez osobę tej samej płci.

Kontrola osobista polega na oględzinach ciała oraz oględzinach i sprawdzeniu odzieży, bielizny i obuwia, a także kontroli przedmiotów posiadanych przez nieletniego. W celu poszanowania intymności nieletniego projektuje się, że oględziny ciała oraz oględziny i sprawdzenie odzieży, bielizny i obuwia podczas kontroli osobistej będzie przeprowadzane w niemonitorowanym pomieszczeniu, podczas nieobecności osób postronnych oraz osób odmiennej płci i dokonywane będzie przez osobę tej samej płci, a nieletni w trakcie kontroli osobistej nie będzie mógł być całkowicie pozbawiony odzieży lub bielizny (kontrola osobista nieletniego będzie przeprowadzana w sposób etapowy). Jeżeli będzie to konieczne z uwagi na bezpieczeństwo przeprowadzanej kontroli osobistej, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego będzie mógł wskazać dodatkową osobę obecną podczas kontroli osobistej (np. osoba wykonująca zawód medyczny). Również nieletni będzie miał prawo wskazania osoby uprawnionej do obecności podczas kontroli osobistej, jeżeli zwiększy to poczucie jego komfortu i bezpieczeństwa. Szczegółowy sposób przeprowadzania kontroli osobistej nieletnich zostanie określony w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości wydanym w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania oraz ministrem właściwym do spraw zdrowia.

Kontrola pomieszczeń polega na oględzinach pomieszczeń znajdujących się na terenie młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich oraz kontroli znajdujących się w nich przedmiotów, w tym elementów wyposażenia. Kontrolę pomieszczeń przeprowadza się podczas nieobecności nieletnich, a o przeprowadzonej kontroli pomieszczeń mieszkalnych zawiadamia się nieletnich, w nich przebywających.

Kontrola przedmiotów polega na ich zewnętrznych lub wewnętrznych oględzinach i sprawdzeniu, również z możliwością użycia urządzeń technicznych.

Wprowadzając powyższe definicje ustawodawca posiłkował się funkcjonującymi w tym zakresie na gruncie obowiązujących przepisów definicjami użytymi w art. 116 § 3 k.k.w., § 2 pkt 19, 20 i 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2017 r. poz. 487).

Badanie nieletnich na obecność substancji psychoaktywnej (art. 120)

Projekt przewiduje wprowadzenie na poziomie ustawy kompleksowej regulacji w zakresie poddawania nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych, zakładach poprawczych lub schroniskach dla nieletnich, badaniu w celu ustalenia w organizmie nieletniego obecności substancji psychoaktywnej.

W obecnym stanie prawnym regulacja w powyższym zakresie w ustawie dotyczy jedynie nieletnich, wobec których zastosowano środek wychowawczy w postaci nadzoru kuratora.

Mając na uwadze, z jednej strony konieczność kontrolowania nieletnich w zakresie przestrzegania przez nich obowiązków w toku postępowania wykonawczego, ich bezpieczeństwo oraz ochronę zdrowia i życia, oraz z drugiej strony uwzględnienie okoliczności, że każde badanie stanowi ingerencję w wolność osobistą osoby poddawanej badaniu, proponuje się uregulowanie na poziomie ustawy zasad związanych z poddawaniem nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych, zakładach poprawczych lub schroniskach dla nieletnich, badaniu na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej.

W projektowanych przepisach określono przesłanki uzasadniające przeprowadzenie badania nieletnich, kategorie badań, podmioty uprawnione do przeprowadzenia badań, osoby uprawnione do żądania weryfikacji wyników badań przeprowadzonych przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego oraz warunki weryfikacji, osoby uprawnione do pobrania krwi od nieletniego, zasady ponoszenia kosztów badań laboratoryjnych, sposób dokumentowania badań oraz sposób postępowania w razie odmowy poddania się przez nieletniego badaniu albo ustaleniu obecności substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego.

Wprowadzonym przepisom odpowiada nałożony na nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie

poprawczym lub schronisku dla nieletnich zakaz używania substancji psychoaktywnych na terenie ośrodka, zakładu lub schroniska (art. 109 pkt 7 projektu) oraz obowiązek poddania się przez nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich badaniom na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej (art. 108 pkt 13 i art. 225 pkt 4 projektu).

W kontekście tym należy także przypomnieć, że zgodnie z art. 37 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2021 poz. 1119, z późn. zm.) w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich prowadzi się leczenie odwykowe nieletnich uzależnionych od alkoholu dostępnymi metodami i środkami, zgodnie ze wskazaniami aktualnej wiedzy, przez osoby legitymujące się posiadaniem fachowych kwalifikacji do ich stosowania oraz działania związane z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych, a zgodnie z art. 5 ust. 2 pkt 1, 3 i 6 oraz art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2020 r. poz. 2050, z późn. zm.) zadania w zakresie przeciwdziałania narkomanii są realizowane przez młodzieżowe ośrodki wychowawcze, podmioty lecznicze i inne podmioty działające w ochronie zdrowia, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich, ponadto w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich prowadzi się leczenie, rehabilitację i reintegrację osób uzależnionych umieszczonych w tych zakładach.

Projekt zakłada, że podstawą przeprowadzenia badania nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich będzie uzasadnione podejrzenie, że nieletni jest w stanie po użyciu substancji psychoaktywnej. Podejrzenie to może być uzasadnione w szczególności zachowaniem nieletniego. Pracownicy ośrodków, zakładów lub schronisk pracujący na co dzień z nieletnim, posiadający odpowiednie wykształcenie, wiedzę i doświadczenie w tym zakresie, będą w stanie zauważyć i ocenić, że zachowanie nieletniego odbiega od dotychczasowego. Obserwacja zachowania w tym kierunku może być uzasadniona także w przypadku znalezienia substancji psychoaktywnych podczas przeprowadzania kontroli, wynikać z podejmowanych przez pracowników zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich czynności zapobiegawczych lub wynikać z informacji uzyskanych od innych nieletnich, rodziców, innych osób bliskich albo opiekuna nieletniego.

Ponadto, zgodnie z projektowanymi przepisami, poddanie nieletniego badaniu na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej będzie obligatoryjne w przypadku przyjmowania nieletniego do okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego,

zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich oraz możliwe w przypadku przyjmowania nieletniego do młodzieżowego ośrodka wychowawczego.

Badanie przeprowadzane będzie przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego, a zatem badaniu wydychanego powietrza, badaniu śliny, badaniu moczu za pomocą urządzeń elektronicznych lub urządzeń do oznaczania substancji psychoaktywnych na podstawie pobranych próbek śliny lub moczu.

Zgodnie z projektowanymi regulacjami podmiotami uprawnionymi do przeprowadzania badania przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego będzie przede wszystkim dyrektor młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniskach dla nieletnich oraz osoba wykonująca zawód medyczny. W uzasadnionych przypadkach (np. w razie nieobecności w danym momencie powyższych osób na terenie ośrodka, zakładu lub schroniska), badanie będzie mógł przeprowadzić pracownik upoważniony przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo osoba upoważniona przez kierownika zakładu leczniczego. Projektowana regulacja wpływa na zwiększenie gwarancyjności sposobu przeprowadzania badania.

W celu zabezpieczenia prawa nieletniego przed poniesieniem negatywnych konsekwencji w przypadku błędnego wskazania urządzenia wykorzystanego do badania nielaboratoryjnego, nieletniemu zagwarantowano prawo do żądania weryfikacji wyników badania nielaboratoryjnego potwierdzającego obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego.

Badanie laboratoryjne polega na przeprowadzeniu badania krwi lub moczu, gdyż są to metody najpewniejsze i będzie przeprowadzane w medycznych laboratoriach diagnostycznych, o których mowa w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. o diagnostyce laboratoryjnej (Dz. U. z 2022 r. poz. 134), lub przez inne podmioty uprawnione do przeprowadzania takich badań (np. policyjne laboratoria kryminalistyczne, zakłady medycyny sądowej lub inne zakłady akademii albo uniwersytetów medycznych, laboratoria, pracownie, zakłady analityczne). Pobrania krwi od nieletniego do badania laboratoryjnego dokonuje osoba wykonująca zawód medyczny, posiadająca odpowiednie kwalifikacje zawodowe, która zapewnia również dostarczenie krwi do badania laboratoryjnego.

W celu uniknięcia wątpliwości interpretacyjnych projekt reguluje także kwestie związane z ponoszeniem kosztów badania laboratoryjnego, przyjmując zasadę, że koszty badania laboratoryjnego przeprowadzonego wobec nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, ponosi ten ośrodek, zakład lub schronisko na

podstawie umowy zawartej z podmiotem wykonującym badanie laboratoryjne lub podmiotem wykonującym działalność leczniczą, w którym dokonano pobrania krwi od nieletniego. W zakresie tym dyrektorzy placówek będą zobowiązani do zawarcia odpowiednich umów, zapewniających przeprowadzenie badań laboratoryjnych oraz pobranie krwi od nieletniego, w przypadku gdy nie dokonano tego w placówce. Badanie laboratoryjne przeprowadzane wobec nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym będzie finansowane w ramach udzielanego nieletniemu świadczenia zdrowotnego.

W przypadku gdy nieletni odmawia poddania się badaniu albo w przypadku ustalenia obecności substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego ma obowiązek, poza ewentualnym zastosowaniem środków dyscyplinarnych albo kar, zawiadomić także sąd rodzinny (wykonujący orzeczenie) albo organ prowadzący postępowanie (w przypadku środków tymczasowych stosowanych wobec nieletniego). Ten obowiązek informacyjny ma na celu zapewnienie sądowi rodzinnemu i organowi prowadzącemu postępowanie aktualnych informacji o zachowaniu nieletniego podczas pobytu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich.

Co do ewentualnego zaskarżenia przez nieletniego przeprowadzenia badania zastosowanie będzie miał ogólny przepis o zażaleniu na czynności naruszające prawa nieletniego (art. 86 projektu). Również w tych przypadkach przeprowadzone badania będą mogły podlegać badaniu przestrzegania praw nieletnich w ramach nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń sprawowanego przez sędziego rodzinnego (np. w przypadku złożenia skargi przez nieletniego).

Należy podkreślić, że celem przeprowadzenia u nieletniego badania na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej jest nie tylko ocena zachowania nieletniego i stwierdzenie naruszenia przez niego obowiązujących zasad pobytu w ośrodku, zakładzie lub schronisku i odpowiednia reakcja dyscyplinarna lub konieczność podjęcia działań celem ewentualnego potwierdzenia uzależnienia, jego stopnia i wdrożenia odpowiedniego leczenia, ale także ochrona zdrowia i życia nieletniego. Szybkie i skuteczne wykrycie w organizmie nieletniego niedozwolonych substancji, pozwoli na natychmiastową reakcję medyczną i możliwość uchronienia nieletniego przed negatywnymi konsekwencjami zażytej substancji.

Rodzaje badań na obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego i sposób przeprowadzania tych badań oraz oraz wzory protokołów przeprowadzenia badań, określi

w rozporządzeniu Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania oraz ministrem właściwym do spraw zdrowia.

Monitoring (art. 121)

Istotną nowością w projektowanej ustawie jest uregulowanie obszaru związanego ze stosowaniem w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich – monitoringu.

W dotychczasowym stanie prawnym regulacje dotyczące monitoringu stosowanego w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich objęte są przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2017 r. poz. 487), monitoringu stosowanego w zakładach leczniczych przepisami rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w podmiotach leczniczych niebędących przedsiębiorcami (Dz. U. z 2018 r. poz. 1928), a monitoringu stosowanego w publicznych młodzieżowych ośrodkach wychowawczych przepisami art. 108a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

Nie ulega wątpliwości, że stosowanie monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, przyczynia się do sprawniejszego nadzorowania nieletnich zwiększając tym samym poziom bezpieczeństwa. Z uwagi jednak na ingerencję w zagwarantowane konstytucyjnie prawo ochrony życia prywatnego uregulowane w art. 47 Konstytucji RP, stosowanie monitoringu wymaga regulacji ustawowej zgodnej z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Konstruując proponowane przepisy uwzględniono konieczność zapewnienia bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka, zakładu lub schroniska oraz zachowania niezbędnych warunków dla poszanowania ludzkiej godności. Stosowanie monitoringu to nie tylko prewencja zachowań nieletnich zagrażających bezpieczeństwu lub porządkowi wewnętrznemu ośrodka, zakładu lub schroniska, zapewnienie bezpieczeństwa pracowników tych ośrodków, zakładów lub schronisk, ale także zapobieganie ewentualnemu niewłaściwemu traktowaniu nieletnich. Zarejestrowany obraz lub dźwięk może służyć również do oceny

przestrzegania praw nieletnich oraz oceny zachowania nieletnich podczas pobytu w ośrodku, zakładzie lub schronisku.

W projektowanej ustawie wyraźnie wskazuje się na możliwość tworzenia monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich przez wewnętrzny system urządzeń rejestrujących obraz oraz na możliwość tworzenia monitoringu w zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia przez wewnętrzny system urządzeń rejestrujących obraz lub dźwięk. Uwzględniając ideę stosowania monitoringu, jaką jest zapewnienie bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego w ośrodku, zakładzie lub schronisku, wprowadza się utrwalanie monitorowanego obrazu lub dźwięku za pomocą odpowiednich urządzeń i środków technicznych.

O stosowaniu monitorowania w określonych miejscach i pomieszczeniach oraz o rodzaju urządzeń i środków technicznych służących do rejestrowania, utrwalania i odtwarzania obrazu lub dźwięku z monitoringu, decydować będzie dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego. Określając te miejsca lub pomieszczenia dyrektor albo kierownik będzie się kierował koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka, zakładu lub schroniska. W ocenie ustawodawcy, to dyrektor konkretnego ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik konkretnego zakładu leczniczego odpowiedzialny za jego prawidłowe funkcjonowanie, posiada najlepsze kompetencje, aby określić miejsca i pomieszczenia, w których powinien być stosowany monitoring. Wskazanie tych miejsc i pomieszczeń uzależnione będzie bowiem od rodzaju danego ośrodka, zakładu lub schroniska. Projektując przedmiotowy przepis uwzględniono także okoliczność, że system monitoringu jest już stosowany w placówkach, a w związku z jego instalacją zostały poniesione odpowiednie koszty. Uzasadnia to wykorzystanie w przyszłości już istniejącej w tym zakresie infrastruktury. Ponadto przepis w proponowanym brzmieniu umożliwi dostosowywanie systemu monitoringu do zmian wynikających z postępu technicznego w tej dziedzinie.

Uwzględniając prawo nieletniego do poszanowania jego prywatności i godności ustawodawca w projektowanej regulacji określa również granice stosowania monitoringu. Monitorowaniu i utrwalaniu dźwięku nie mogą podlegać informacje objęte tajemnicą spowiedzi lub tajemnicą prawnie chronioną (np. tajemnicą adwokacką). Monitorowanie i utrwalanie obrazu lub dźwięku z pomieszczeń przeznaczonych dla celów sanitarno-higienicznych nie może obejmować ukazywania intymnych część ciała nieletniego oraz wykonywanych przez niego intymnych czynności fizjologicznych. Cel ten osiągany jest przez zastosowanie w tych pomieszczeniach specjalnych kamer wyposażonych w tzw. funkcję

maskowania stref prywatności. W młodzieżowych ośrodkach wychowawczych nie będą monitorowane pomieszczenia sypialne.

Za właściwe zabezpieczenie monitorowanego obrazu lub dźwięku oraz za właściwe zabezpieczenie i przechowywanie zapisu z monitoringu przed uszkodzeniem, zniszczeniem lub utratą oraz przed dostępem osób nieuprawnionych, odpowiedzialny będzie dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego. W zakresie tym dyrektor albo kierownik zobowiązany będzie do takiego przygotowania systemu monitoringu i pomieszczeń, do których przekazywany będzie monitorowany obraz lub dźwięk, pomieszczeń w których obraz ten będzie utrwalany i odtwarzany oraz pomieszczeń, w których przechowywane będą zapisy z monitoringu, aby nie miały tam dostępu osoby nieuprawnione oraz aby nie doszło do uszkodzenia, zniszczenia lub utraty monitorowanego i utrwalonego obrazu lub dźwięku.

Formą odpowiedniego zabezpieczenia monitorowanego i utrwalonego obrazu i dźwięku jest również norma gwarancyjna, zgodnie z którą dostęp do monitorowanego obrazu lub dźwięku, zapisu z monitoringu, urządzeń i środków technicznych służących do rejestrowania, utrwalania i odtwarzania obrazu lub dźwięku z monitoringu będą mieli jedynie pracownicy upoważnieni przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownika zakładu leczniczego. Dostęp ten będzie udzielany jedynie w celu monitorowania i utrwalania obrazu lub dźwięku oraz odtwarzania lub niszczenia zapisów z monitoringu.

Zapis z monitoringu udostępniany będzie podmiotom uprawnionym (np. przedstawicielom Krajowego Mechanizmu Prewencji, sędziemu rodzinnemu sprawującemu nadzór nad wykonywaniem środków wychowawczych, środka leczniczego oraz środka poprawczego), na ich żądanie, przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownika zakładu leczniczego.

Regulacja w projektowanym kształcie określa minimalne i maksymalne okresy przechowywania zapisu z monitoringu na informatycznym nośniku danych w zależności od rodzaju placówki, w której jest stosowany monitoring oraz w zależności od rodzaju monitorowanych pomieszczeń w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. W tym ostatnim przypadku uwzględniono pomieszczenia, które są pod wzmożonym nadzorem czyli izby izolacyjne, izby adaptacyjne i izby chorych. Określenie powyższych okresów pozwoli z jednej strony na zabezpieczenie monitoringu przez odpowiedni czas, gdyby konieczne było jego ewentualne odtworzenie w związku z bieżącymi zdarzeniami w ośrodku, zakładzie lub

schronisku, a z drugiej strony uwzględnia także możliwości techniczne systemu monitorowania i utrwalania monitorowanego obrazu lub dźwięku.

Inne terminy przechowywania zapisów z monitoringu zostały zaproponowane w przypadku zarejestrowania wydarzenia nadzwyczajnego lub użycia wobec nieletniego środka przymusu bezpośredniego. W konsekwencji projektowanych zmian ustawa określa czas przechowywania zapisu monitoringu z wydarzeń nadzwyczajnych i użycia środka przymusu bezpośredniego z jednoczesnym rozgraniczeniem rodzaju jednostek.

W przypadku młodzieżowych ośrodków wychowawczych jako termin przechowywania zapisu z monitoringu ustawa wskazuje ukończenie przez nieletniego, który uczestniczył w wydarzeniu nadzwyczajnym bądź wobec którego użyto środka przymusu bezpośredniego – 20 lat. W przypadku okręgowych ośrodków wychowawczych jako termin przechowywania zapisu z monitoringu ustawa wskazuje ukończenie przez nieletniego, który uczestniczył w wydarzeniu nadzwyczajnym bądź wobec którego użyto środka przymusu bezpośredniego – 21 lat. W przypadku zakładów leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia jako termin przechowywania zapisu z monitoringu ustawa wskazuje ukończenie przez nieletniego, który uczestniczył w wydarzeniu nadzwyczajnym bądź wobec którego użyto środka przymusu bezpośredniego – 20 lat. W przypadku zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich jako termin przechowywania zapisu z monitoringu ustawa wskazuje ukończenie przez nieletniego, który uczestniczył w wydarzeniu nadzwyczajnym bądź wobec którego użyto środka przymusu bezpośredniego – 23 lat albo z upływem okresu, o którym mowa w art. 237 ust. 6 projektu, a w przypadku wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat do upływu 2 lat od ukończenia przez nieletniego wieku, do którego sąd rodzinny orzekł o wykonywaniu tego środka. Intencją ustawodawcy jest umożliwienie nieletniemu ewentualnego dochodzenia swoich roszczeń dotyczących np. niezasadności użycia środka przymusu bezpośredniego, już po opuszczeniu ośrodka, zakładu lub schroniska, kiedy to znosi się bezpośrednią zależność pomiędzy nieletnim a pracownikami placówki, w której przebywał. W zakresie tym uwzględniono zatem okres, w którym ustaje z mocy prawa wykonywanie środków wychowawczych, środka leczniczego albo środka poprawczego z dodaniem 2 lat.

Po upływie wskazanych powyżej okresów zapis z monitoringu podlega zniszczeniu.

W przypadku zarejestrowania obrazu lub dźwięku wskazującego na podejrzenie popełnienia czynu zabronionego zapis z monitoringu podlegać będzie utrwaleniu na zewnętrznym informatycznym nośniku danych i dołączany będzie do zawiadomienia kierowanego do sądu rodzinnego albo Policji lub prokuratora.

Szczegółowe uregulowania dotyczące sposobu utrwalania, przechowywania i niszczenia zapisów z monitoringu oraz udostępniania ich uprawnionym podmiotom określą przepisy wykonawcze wydane przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania oraz ministrem właściwym do spraw zdrowia.

Środki przymusu bezpośredniego (art. 122–123)

W projektowanej ustawie utrzymano regulacje dotyczące używania środków przymusu bezpośredniego wobec nieletnich umieszczonych w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich, z poszerzeniem regulacji również na nowy środek wychowawczy jakim jest umieszczenie nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym.

Projekt zakłada określenie rodzaju środków przymusu bezpośredniego oraz określenie przesłanek i przypadków używania środków przymusu bezpośredniego wobec nieletnich.

Projektowana regulacja ma charakter niezupełny, albowiem stanowi uzupełnienie regulacji zawartych w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2019 r. poz. 2418, z późn. zm.). Ustawa ta w sposób kompleksowy reguluje problematykę związaną z użyciem i wykorzystaniem środków przymusu bezpośredniego, w szczególności: ujednolica katalog (zamknięty) środków przymusu bezpośredniego, wskazuje uprawnione podmioty do użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego, określa przypadki oraz zasady ich użycia lub wykorzystania, zawiera przepisy regulujące postępowanie zarówno przed, jak również po ich użyciu lub wykorzystaniu (w tym sposób dokumentowania użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej).

Obie regulacje ustawowe obejmujące materię dotyczącą używania środków przymusu bezpośredniego, jako wkraczające w sferę konstytucyjnych praw i wolności, spełniają konstytucyjne wymogi wynikające z art. 41 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP oraz zalecenia zawarte w regule 64 Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności i w punkcie E.13.3 Zaleceń CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich.

Przewiduje się utrzymanie zasady określonej w art. 95a § 1 u.p.n. co do podstaw użycia środka przymusu bezpośredniego w postaci siły fizycznej wobec nieletnich umieszczonych w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich. Będzie to możliwe w przypadku bezskuteczności

środków oddziaływania psychologiczno-pedagogicznego i konieczności podjęcia co najmniej jednego z następujących działań: wyegzekwowania wymaganego prawem zachowania zgodnie z wydanym przez uprawnionego poleceniem; odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby; przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby; ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez uprawnionego; przeciwdziałania niszczeniu mienia; ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą; pokonania biernego oporu; pokonania czynnego oporu; przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji (art. 11 pkt 1–3, 6, 8, 10 i 12–14 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej).

Jeżeli użycie siły fizycznej wobec nieletniego umieszczonego w okręgowym ośrodku wychowawczym okaże się niewystarczające, będzie możliwe użycie środka przymusu bezpośredniego w postaci kaftana bezpieczeństwa, pasa obezwładniającego lub kasku zabezpieczającego. Uzasadnieniem przyjęcia projektowanego rozwiązania jest uwzględnienie charakteru środka wychowawczego w postaci umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym. Należy w tym miejscu przypomnieć, że środek ten będzie mógł być zastosowany w ściśle określonych przypadkach wobec określonych grup nieletnich. Będzie to możliwe tylko wobec nieletnich, którzy dopuścili się czynu karalnego, jeżeli przemawiają za tym stopień demoralizacji nieletniego oraz rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, zwłaszcza gdy inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach wobec nieletnich, którzy uchylają się od wykonywania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym i w chwili orzekania ukończyli 13 lat, jeżeli przemawia za tym stopień demoralizacji nieletniego, a inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego. Uwzględniając powyższe oraz mając na uwadze gradację stosowanych wobec nieletniego środków wychowawczych i środka poprawczego, ustawodawca za konieczne uznał wprowadzenie możliwości użycia środków przymusu bezpośredniego w postaci kaftana bezpieczeństwa, pasa obezwładniającego lub kasku zabezpieczającego również wobec nieletnich umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych. Użycie środka przymusu bezpośredniego w postaci kaftana bezpieczeństwa i pasa obezwładniającego będzie możliwe w przypadku konieczności przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie lub zdrowie innej osoby (art. 16 ust. 1 w zw. z art. 11 pkt 3 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej). Użycie środka przymusu bezpośredniego w postaci kaftana

bezpieczeństwa, pasa obezwładniającego lub kasku zabezpieczającego będzie możliwe w przypadku konieczności przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do autoagresji (art. 16 ust. 1 w zw. z art. 11 pkt 14 i art. 17 ust. 1 w zw. z art. 11 pkt 14 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej).

Jeżeli użycie siły fizycznej wobec nieletniego umieszczonego w zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich okaże się niewystarczające, będzie możliwe użycie środka przymusu bezpośredniego w postaci kaftana bezpieczeństwa, pasa obezwładniającego, kasku zabezpieczającego lub izby izolacyjnej. W zakresie tym, w porównaniu z obecnym przepisem art. 95a § 2 u.p.n., proponuje się wprowadzenie kilku zmian.

Po pierwsze, uwzględniając postulaty dyrektorów zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, poszerzono katalog środków przymusu bezpośredniego możliwych do użycia wobec nieletniego, w przypadku gdy niewystarczające jest użycie siły fizycznej, o środek przymusu bezpośredniego w postaci kasku zabezpieczającego. Możliwość użycia tego środka przymusu bezpośredniego, który ma na celu zapobieżenie samookaleczeniu głowy, zmniejszy ryzyko związane z uszkodzeniem głowy lub odcinka szyjnego kręgosłupa w przypadkach autoagresji nieletnich. W czasie używania środków przymusu bezpośredniego zachowanie nieletnich jest niekiedy bardzo gwałtowne, nastawione także na samookaleczenie przez uderzanie głową, stąd jest zasadnym użycie właśnie takiego środka przymusu bezpośredniego. Ponieważ istotą środka przymusu bezpośredniego w postaci kasku zabezpieczającego jest ochrona życia i zdrowia nieletniego w przypadkach targnięcia się przez niego na swoje życie i zdrowie, ustawodawca uznał za zasadne wprowadzenie go do katalogu środków przymusu bezpośredniego możliwych do użycia wobec nieletnich.

Po drugie, projektuje się dokonanie korekty przesłanki do użycia wobec nieletniego, innych niż siła fizyczna, określonych środków przymusu bezpośredniego, wskazanej w art. 95a § 2 u.p.n. – „w przypadku usiłowania targnięcia się tego nieletniego na życie lub zdrowie własne albo innej osoby". W zakresie tym, nie zmieniając zasadniczej podstawy użycia tych środków przymusu bezpośredniego w postaci zagrożenia jedynie życia lub zdrowia nieletniego lub innej osoby, w projektowanej ustawie wyraźnie wskazuje się przypadki użycia konkretnych środków przymusu bezpośredniego w taki sposób, aby były one zgodne i jednolite z podstawami wskazanym w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. A zatem, użycie środka przymusu bezpośredniego w postaci kaftana bezpieczeństwa i pasa obezwładniającego będzie możliwe w przypadku konieczności przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie lub zdrowie innej osoby (art. 16 ust. 1 w zw. z art. 11 pkt 3 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach

przymusu bezpośredniego i broni palnej). Użycie środka przymusu bezpośredniego w postaci izby izolacyjnej będzie możliwe w przypadku konieczności odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie lub zdrowie innej osoby (art. 27 ust. 1 w zw. z art. 11 pkt 2 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej). Użycie środka przymusu bezpośredniego w postaci kaftana bezpieczeństwa, pasa obezwładniającego, kasku zabezpieczającego lub izby izolacyjnej będzie możliwe w przypadku konieczności przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do autoagresji (art. 16 ust. 1 w zw. z art. 11 pkt 14, art. 17 ust. 1 w zw. z art. 11 pkt 14 i art. 27 ust. 1 w zw. z art. 11 pkt 14 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej).

Istotną nowością w projektowanej regulacji jest wprowadzenie możliwości prewencyjnego użycia wobec nieletniego umieszczonego w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce. W zakresie tym uwzględniono postulaty praktyków – dyrektorów zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, którzy wskazywali na praktyczne problemy i zagrożenia podczas przemieszczania nieletnich poza terenem zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, przykładowo tych nieletnich, którzy już wcześniej podejmowali próby ucieczki lub wykazywali zachowania agresywne. Ograniczając możliwość prewencyjnego użycia środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce do nieletnich umieszczonych w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, uwzględniono podstawy stosowania i charakter tego środka wychowawczego, środka poprawczego i środka tymczasowego.

W nowej regulacji określono przypadki i przesłanki prewencyjnego użycia wobec nieletnich umieszczonych w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce. Projektując przedmiotowe regulacje uwzględniono treść art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej oraz zalecenia zawarte w punkcie 91.1 Zaleceń CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich.

Zgodnie z projektowanymi przepisami prewencyjne użycie środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce wobec nieletniego umieszczonego w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich będzie możliwe tylko podczas konwojowania nieletnich poza teren placówki w celu udzielenia

świadczenia zdrowotnego, odwiedzenia poważnie chorego członka rodziny lub uczestnictwa w pogrzebie członka rodziny oraz w innych przypadkach szczególnie ważnych dla nieletniego, w szczególności realizowania przez niego spraw urzędowych (np. związanych z koniecznością uzyskania dokumentu stwierdzającego tożsamość nieletniego). Należy podkreślić, że wskazany katalog uwzględnia jedynie sytuacje związane z zapewnieniem i realizacją praw nieletniego. Ponadto użycie tego środka przymusu bezpośredniego będzie możliwe tylko w przypadku istnienia uzasadnionego prawdopodobieństwa podjęcia próby ucieczki lub wystąpienia objawów agresji lub autoagresji (np. w związku z wcześniejszym zachowaniem i postawą nieletniego).

W ocenie ustawodawcy przyjęcie projektowanego rozwiązania ograniczy także stosowanie instytucji określonej w art. 355 projektu (obecnie w § 75 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich), w zakresie doprowadzeń realizowanych przez Policję.

Użycie i dokumentowanie użycia środków przymusu bezpośredniego wobec nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich będzie się odbywało na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (w tym m.in. z zastosowaniem art. 9, art. 16 ust. 5, art. 27, ale również art. 5–8 tej ustawy).

Konsekwencją wprowadzenia możliwości prewencyjnego użycia wobec nieletniego umieszczonego w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce, jest projektowane uzupełnienie ustawy dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej o regulacje dotyczące dokumentowania tego użycia. Projektuje się dodanie w art. 52 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej ust. 1a, zgodnie z którym uprawniony, o którym mowa w art. 2 ust. 2 pkt 2 (pracownik zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich, okręgowego ośrodka wychowawczego), dokumentuje prewencyjne użycie środków przymusu bezpośredniego w księdze ewidencji prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego. W przypadku tym nie będzie konieczne dokumentowanie użycia tego środka przymusu bezpośredniego w notatce przekazywanej przełożonemu zgodnie z art. 51 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Wprowadzone wyłączenia nie będą miały zastosowania w przypadku gdy skutkiem prewencyjnego użycia środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce, było zranienie nieletniego lub

wystąpienie innych widocznych objawów zagrożenia życia lub zdrowia tego nieletniego albo jego śmierć, albo zniszczenie mienia.

Mając na uwadze okoliczność, że użycie środków przymusu bezpośredniego, stanowi istotną ingerencję władzy publicznej w konstytucyjnie zagwarantowane prawa i wolności, w szczególności wolność osobistą, jak również nietykalność osobistą, projektuje się wprowadzenie szczególnego środka zaskarżenia. Na użycie środka przymusu bezpośredniego nieletniemu przysługuje zażalenie do sądu rodzinnego, w okręgu którego znajduje się ośrodek, zakład lub schronisko. To ten sąd rodzinny, w strukturach którego wykonywany jest przez sędziego rodzinnego nadzór nad wykonywaniem orzeczeń o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, z racji pełnionego nadzoru zna specyfikę i sposób funkcjonowania tych ośrodków, zakładów i schronisk, posiada zatem wiedzę adekwatną do oceny decyzji o użyciu środka przymusu bezpośredniego. W związku z powyższym to ten sąd, a nie sąd prowadzący postępowanie, będzie najbardziej odpowiedni do kontrolowania stosowania wobec nieletnich środków przymusu bezpośredniego. Jest to również sąd najbliżej położony, przez co czas obiegu dokumentów powinien być krótszy niż w przypadku poddania kontroli poszczególnym sądom właściwym dla miejsca zamieszkania nieletnich. Ponadto założeniem projektu jest, aby ta kontrola była skupiona w jednym miejscu, bowiem tylko wtedy możliwa jest obiektywna i rzetelna ocena prawidłowości funkcjonowania danego ośrodka, zakładu lub schroniska.

W zażaleniu nieletni może domagać się zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości użycia środka przymusu bezpośredniego. Wprowadzone uprawnienie dla nieletniego pozwoli na kontrolę tej czynności przez podmiot zewnętrzny jakim jest sąd rodzinny, przez sprawdzenie czy użycie środka przymusu bezpośredniego jako czynność oparta na indywidualnej decyzji, miała dostateczne oparcie w obowiązującym prawie, czy była niezbędna i została przeprowadzona w sposób prawidłowy. Przypadki użycia środków przymusu bezpośredniego będą mogły podlegać badaniu także w ramach nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń sprawowanego przez sędziego rodzinnego (np. w przypadku złożenia skargi przez nieletniego). Wprowadzone uprawnienia nie ograniczają obowiązków informacyjnych z art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Użycie środków przymusu bezpośredniego wobec nieletnich umieszczonych w zakładach leczniczych określa ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego oraz wydane na jej podstawie przepisy wykonawcze.

Izby adaptacyjne (art. 124–130)

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich wydane na podstawie art. 95 u.p.n., stanowi, że w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich tworzy się izby przejściowe. Są to wyodrębnione pomieszczenia urządzone w sposób odpowiadający warunkom pomieszczenia mieszkalnego, pozostające pod stałym nadzorem, które powinno posiadać urządzenia pozwalające monitorować w niej pobyt nieletniego. Po ostatniej nowelizacji rozporządzenia w 2016 r. (rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 lipca 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, Dz. U. poz. 995), izby przejściowe przeznaczone są dla nieletnich, którzy zostali przyjęci do zakładu poprawczego (§ 44) lub schroniska dla nieletnich (§ 51). Nie można natomiast umieścić w izbie przejściowej nieletniego przebywającego w zakładzie lub schronisku w celu zapewniania bezpieczeństwa lub porządku w zakładzie lub schronisku.

Legalność stosowania izb przejściowych kwestionowali Rzecznik Praw Obywatelskich i działający przy nim Krajowy Mechanizm Prewencji wskazując, że jest to *de facto* wtórne pozbawienie wolności nieletniego, który przez umieszczenie w zakładzie poprawczym albo schronisku dla jest nieletnich już wolności pozbawiony. Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich nie zawiera umocowania do uregulowania w rozporządzeniu materii izolowania nieletnich ze względu na bezpieczeństwo i porządek w zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, a także kwestii proceduralnych, zatem stosowanie tych izb jest pozbawione podstawy prawnej. Ponadto w toku wizytacji zakładów i schronisk przez Krajowy Mechanizm Prewencji stwierdzono nieprawidłowości w umieszczaniu nieletnich w tych izbach m.in. z powodów wychowawczych lub dyscyplinarnych. Zdarzały się również przypadki użycia izb przejściowych jako środka przymusu bezpośredniego.

Dyrektorzy zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich wskazywali natomiast, że z uwagi na cechy nieletnich, którzy u nich przebywają – wysoki stopień demoralizacji, rodzajów czynów karalnych, brak skutecznych oddziaływań dotychczasowych środków i oddziaływań wychowawczych – często występują sytuacje, gdy umieszczenie nieletniego w izbie przejściowej jest konieczne nie tylko ze względu na zapewnienie jemu bezpieczeństwa, lecz również pozostałym nieletnim umieszczonym w zakładzie lub schronisku.

Również dyrektorzy młodzieżowych ośrodków wychowawczych wskazywali, że w ich strukturze wskazane byłoby istnienie tego rodzaju izb i korzystania z nich w określonych przypadkach. Jako sytuacje stwarzające poważne problemy wskazywali, m.in. niemożność

umieszczenia w oddzielnym pomieszczeniu na czas określony nieletniego nowo przyjętego albo uciekiniera w celu poddania go odpowiednim oddziaływaniom wstępnym, sformułowania wstępnej oceny i zakwalifikowaniu do odpowiedniej grupy wychowawczej.

Zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP ograniczenia z korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

W celu rozwiązania obecnych problemów systemowych, projekt wprowadza obowiązek utworzenia izb adaptacyjnych w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz fakultatywność ich utworzenia w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i okręgowych ośrodkach wychowawczych.

W projekcie odstąpiono od dotychczas używanej terminologii „izba przejściowa", uznając, że to określenie nie definiuje w odpowiedni sposób jej przeznaczenia. Słownik PWN definiuje wyraz „przejściowy" jako: „taki, przez który się przechodzi, idąc dokądś", „mający charakter tymczasowy", „stanowiący stadium pośrednie między czymś a czymś". Nadto z punktu widzenia nieletniego umieszczonego w takiej izbie nazwa nie wzbudza pozytywnych skojarzeń, niekiedy kojarząc się np. z czyśćcem, wstępem do czegoś gorszego, więzieniem.

Mając powyższe na względzie, projekt wprowadza terminologię „izby adaptacyjne". Adaptacja wg słownika PWN oznacza „przystosowanie organizmów do warunków środowiska". W naukach społecznych termin „adaptacja" zawiera w sobie zarówno element poznawczy (poznanie nowej sytuacji, uczenie się nowych wzorów i sposobów zachowania) i reorientacji psychologicznej (stosowanie właściwych definicji zgodnie z panującymi w danym środowisku kryteriami ocen i wzorami zachowań). Nazwa ta ma znaczenie bardziej neutralne i jest adekwatna do celów, którym ma służyć pobyt w izbie.

Projekt zawiera definicję izby adaptacyjnej – jest to jest wyodrębnione pomieszczenie odpowiadające warunkom pomieszczenia mieszkalnego. W izbie zapewnia się dopływ powietrza i odpowiednią do pory roku temperaturę oraz oświetlenie, według norm określonych dla pomieszczeń mieszkalnych oraz odpowiednie warunki sanitarne. Izbę wyposaża się w krzesła, stolik i łóżko. Izba może być wyposażona w inne meble i sprzęty. Izba adaptacyjna pozostaje pod stałym nadzorem oraz posiada urządzenia pozwalające monitorować w nim pobyt nieletniego.

Projekt wprowadza dwie podstawy do umieszczenia w izbie adaptacyjnej – umieszczenie z mocy ustawy oraz umieszczenie na podstawie decyzji dyrektora ośrodka,

zakładu lub schroniska. Każda z podstaw zawiera enumeratywnie wskazane przesłanki umieszczenia w takiej izbie oraz jego cel. Okres umieszczenia w izbie adaptacyjnej został określony odrębnie dla każdej z przesłanek. Projekt wprowadza również kontrolę sądową w przypadku umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej na podstawie decyzji dyrektora.

Nieletni zostanie obligatoryjnie umieszczony w izbie adaptacyjnej w przypadku, gdy został przyjęty do zakładu lub schroniska albo gdy został przeniesiony z innego zakładu lub schroniska. Z punktu widzenia dyrektora i kadry zakładu lub schroniska nowo przyjęty nieletni albo nieletni przeniesiony z innego zakładu lub schroniska jest dla nich „czystą kartą", także wtedy, gdy zakład lub schronisko dysponuje stosowną dokumentacją nieletniego. Każdy zakład lub schronisko ma bowiem swoją specyfikę, „mikroklimat", z którym nieletni musi mieć czas by się wstępnie zapoznać, bez ingerencji innych nieletnich, przebywających już w tym zakładzie lub schronisku. Dyrektor i pracownicy zakładu lub schroniska muszą mieć natomiast czas na dokonanie stosownych badań i obserwacji, tak, aby jak najlepiej rozpoznać potrzeby nieletniego, opracować reguły indywidualnego postępowania z nim i zakwalifikować do odpowiedniej grupy wychowawczej.

W tych przypadkach dyrektor nie wydaje żadnej decyzji, umieszczenie następuje bezpośrednio na podstawie ustawy. W konsekwencji nieletniemu nie będzie służyło prawo złożenia zażalenia na zasadność, legalność oraz prawidłowość umieszczenia w izbie adaptacyjnej. Dyrektor zakładu lub schroniska nie będzie miał obowiązku zawiadamiania sądu o takim umieszczeniu. Natomiast zawsze nieletni będzie miał prawo złożenia zażalenia na czynności naruszające jego prawa – na zasadach ogólnych (art. 86).

Dyrektor zakładu lub schroniska będzie mógł (fakultatywnie) umieścić w izbie adaptacyjnej również nieletniego, który uciekł z zakładu lub schroniska albo do niego nie powrócił w wyznaczonym terminie.

Ucieczka nieletniego bądź jego niepowrót wskazuje, że mimo wdrożonego już programu resocjalizacyjnego i dotychczasowych oddziaływań wychowawczych, nie osiągnięto pożądanych efektów. Nie wiadomo również w jakich warunkach nieletni przebywał, dlatego niezbędne jest umieszczenie go w izbie adaptacyjnej w celu poddania go badaniom lekarskim i zabiegom higieniczno-sanitarnym oraz obserwacji psychologicznej lub pedagogicznej. W tym przypadku, po dokonaniu stosowanych czynności, nieletni będzie mógł wrócić do swojej dotychczasowej grupy wychowawczej albo zostanie skierowany do innej grupy, która w większym stopniu będzie zaspokajała jego potrzeby i eliminowała deficyty.

We wszystkich wskazanych wyżej przypadkach nieletni będzie mógł przebywać w izbie adaptacyjnej maksymalnie do 14 dni. Taki czas pobytu uzasadniony jest przede wszystkim koniecznością przeprowadzenia stosownych badań albo obserwacji.

Pozostałe przypadki fakultatywnego umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej dotyczą nieletniego, który przebywa już w zakładzie lub schronisku w grupie wychowawczej.

Projekt przewiduje wyłącznie dwie przesłanki do umieszczenia takiego nieletniego w izbie adaptacyjnej.

Zdarzają się sytuacje, gdy zachowanie nieletniego w trakcie jego pobytu w zakładzie lub schronisku, mimo podjętych wcześniej oddziaływań i stosowanych środków dyscyplinarnych, nie ulega poprawie, a czasem wręcz eskaluje do bardziej niepożądanych zachowań, które jednak nie uzasadniają sięgnięcia po środki przymusu bezpośredniego. W takiej sytuacji dyrektor zakładu lub schroniska będzie mógł podjąć decyzję o umieszczeniu nieletniego w izbie adaptacyjnej w celu indywidualnej z nim pracy. Przed podjęciem takiej decyzji będzie musiał rozważyć, czy rzeczywiście wcześniej podjęto stosowne działania i czy były adekwatne w danej sytuacji. Projekt wymaga, aby te działania były wielopłaszczyznowe, na co wskazuje użycie w art. 126 ust. 1 pkt 1 projektu koniunkcji łącznej. Oznacza to, że podejmując decyzję o umieszczeniu nieletniego w izbie adaptacyjnej dyrektor musi mieć przekonanie, że wszystkie dotychczasowe sposoby oddziaływania na nieletniego były nieskuteczne. Stwierdzenie, że nie zostały wyczerpane wcześniej wszystkie dostępne środki oddziaływania na nieletniego powinno doprowadzić dyrektora zakładu lub schroniska do uznania, że nie może podjąć decyzji o umieszczeniu nieletniego w izbie adaptacyjnej.

Uwzględniając postulaty praktyków projekt przewiduje możliwość umieszczenia w izbie adaptacyjnej nieletniego na jego prośbę. Zdarzają się bowiem sytuacje, gdy nieletni sam zgłasza potrzebę odosobnienia z uwagi na swój stan emocjonalny. Dotychczasowe przepisy nie pozwalały na stosowanie izby przejściowej w takich przypadkach, co uniemożliwiało uwzględnienie prośby nieletniego i zwiększało jego frustrację.

Projekt przewiduje w art. 126 ust. 1 pkt 2 prawo nieletniego do zgłoszenia potrzeby odosobnienia. Aby jednak to odosobnienie nie stało się wyłącznie biernym czekaniem na opuszczenie izby, projekt nakłada obowiązek indywidualnej pracy z nieletnim.

W obu przypadkach indywidualnej pracy z nieletnim, umieszczenie nieletniego może trwać maksymalnie do 5 dni.

W wyżej wskazanych przypadkach fakultatywnego umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej dyrektor zakładu lub schroniska będzie musiał podjąć decyzję o umieszczeniu

oraz o opuszczeniu tej izby, zwłaszcza w przypadku, gdy cele, dla których nieletni został umieszczony zostały zrealizowane przed upływem ustawowych okresów pobytu w tej izbie.

W odróżnieniu od obiektywnych przesłanek obligatoryjnego umieszczenia w izbie adaptacyjnej (nieletni nowo przyjęty, nieletni przeniesiony), przesłanki leżące u podstaw fakultatywnego umieszczenia w tej izbie podlegają ocenie dyrektora zakładu lub schroniska. Nie w każdym bowiem przypadku dokonania przez nieletniego ucieczki bądź jego niepowrotu do zakładu lub schroniska uzasadnione będzie umieszczenie go w izbie adaptacyjnej. Inny ciężar gatunkowy będzie miała bowiem ucieczka trwająca np. kilka godzin albo powrócenie do zakładu lub schroniska po paru godzinach, a inny – długotrwała ucieczka lub niepowrót. Analogicznie będzie w przypadku oceny zachowania nieletniego, którego nie udało się zmienić dotychczasowymi oddziaływaniami ze strony kadry zakładu lub schroniska.

Niezależnie od podstawy umieszczenia w izbie adaptacyjnej, dyrektor zakładu lub schroniska będzie mógł w każdym czasie podjąć decyzję o opuszczeniu przez nieletniego izby, na przykład gdy uzna, że cele umieszczenia zostały osiągnięte przed upływem maksymalnego okresu przewidzianego w projekcie.

Projekt dąży do tego, aby wyeliminować nieprawidłowości w umieszczaniu w izbie adaptacyjnej oraz przeciwdziałać traktowaniu tej izby jako swoistego środka dyscyplinarnego, czy też kary.

Pozostawienie dyrektorowi uznaniowości przy stosowaniu w tych przypadkach izby adaptacyjnej musi zatem zostać poddane niezależnej kontroli.

Projekt przewiduje, że organem kontrolnym będzie sąd rodzinny, w okręgu którego znajduje się zakład lub schronisko. W ramach tego sądu zadania nadzorcze nad zakładami poprawczymi i schroniskami dla nieletnich, o których mowa w art. 143 projektu sprawuje sędzia rodzinny, który bada również prawidłowość umieszczenia w izbie adaptacyjnej. W związku z powyższym to ten sąd, a nie sąd prowadzący postępowanie będzie najbardziej odpowiedni do kontrolowania umieszczeń w izbie adaptacyjnej w danym zakładzie lub schronisku. Jest to również sąd najbliżej położony, przez co czas obiegu dokumentów powinien być krótszy niż w przypadku poddania kontroli poszczególnym sądom właściwym dla miejsca zamieszkania nieletnich. Ponadto założeniem projektu jest, aby ta kontrola była skupiona w jednym miejscu, bowiem tylko wtedy możliwa jest obiektywna i rzetelna ocena prawidłowości funkcjonowania danego zakładu lub schroniska.

Projekt wprowadza dwutorowość kontroli sądu rodzinnego.

W przypadku podjęcia przez dyrektora decyzji o umieszczeniu nieletniego w izbie adaptacyjnej będzie na nim ciążył obowiązek niezwłocznego, nie później niż w ciągu 24 godzin

od chwili umieszczenia, zawiadomienia o tym sądu rodzinnego oraz rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego. Termin „niezwłocznie" oznacza, że zawiadomienie nie musi być natychmiastowe, lecz musi nastąpić w rozsądnym czasie, przy uwzględnieniu okoliczności miejsca i czasu. Dyrektor będzie obowiązany uzasadnić swoją decyzję. Jeżeli sąd uzna, że decyzja była niezasadna, uchyli ją. Jeżeli natomiast uzna, że decyzja jest zasadna, nie podejmie żadnych czynności procesowych.

Niezależnie od obowiązku ciążącego na dyrektorze zakładu lub schroniska, nieletni w przypadkach fakultatywnego umieszczenia w izbie adaptacyjnej będzie mógł wnieść zażalenie do sądu rodzinnego, w którym może domagać się zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości umieszczenia z izbie adaptacyjnej. O prawie do złożenia zażalenia do sądu nieletni powinien być pouczony bez zbędnej zwłoki – w praktyce w większości przypadków powinno to nastąpić zaraz po umieszczeniu.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa nieletnim umieszczonym w izbach adaptacyjnych oraz zapewnienia prawidłowego osiągania celów umieszczenia, projekt wprowadza kategoryczny zakaz jednoczesnego przebywania w tej samej izbie adaptacyjnej nieletnich umieszczonych na różnych podstawach. Zakaz „mieszania" nieletnich ma zapewnić rozpoczęcie prawidłowego procesu adaptacji oraz zabezpieczyć jego przebieg, bez zdobywania wiedzy z tzw. „drugiego obiegu". Ponadto w przypadku umieszczenia w izbie adaptacyjnej nieletniego na jego prośbę – z uwagi na wyjątkowość tego umieszczenia – ma on w tej izbie przebywać sam.

Ze względu na różnorodność przesłanek umieszczenia w izbach adaptacyjnych, pożądane jest, aby izby przeznaczone dla nieletnich nowo przyjętych i przeniesionych oraz izby przeznaczone dla pozostałych grup stanowiły oddzielne pomieszczenia. Z uwagi jednak na różną bazę lokalową zakładów i schronisk wprowadzenie kategorycznego nakazu wiązałoby się z dużymi nakładami finansowymi na dostosowanie bazy lokalowej do wymogów projektu.

Projekt przewiduje, że w przypadku nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i okręgowych ośrodkach wychowawczych, utworzenie izb adaptacyjnych jest fakultatywne. W przypadku utworzenia w ośrodku takiej izby, dyrektor i pracownicy ośrodka będą zobowiązani stosować przepisy dotyczące umieszczenia w izbach adaptacyjnych w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. Z uwagi na ograniczony zakres czynności przeprowadzanych w izbach adaptacyjnych wobec nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, przewiduje się krótszy okres umieszczenia.

Obecność pracowników podczas udzielania nieletnim świadczeń zdrowotnych (art. 131)

W projektowanej ustawie proponuje się uregulowanie istotnych z punktu widzenia prawa nieletniego do prywatności, zagadnień związanych z obecnością pracownika niewykonującego zawodu medycznego podczas udzielania świadczeń zdrowotnych nieletniemu umieszczonemu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczym oraz schronisku dla nieletnich.

Powyższa problematyka na gruncie Kodeksu karnego wykonawczego była przedmiotem badania przez Trybunał Konstytucyjny (wyrok z dnia 26 lutego 2014 r., sygn. akt K 22/10, Dz. U. poz. 287) w związku z wzorcem kontroli konstytucyjnej wynikającym z art. 47 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Projektując przedmiotowe regulacje ustawodawca uwzględnił zważania zawarte w powyższym wyroku Trybunału Konstytucyjnego oraz konieczność wyważenia dobra: prawa do prywatności nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich oraz bezpieczeństwa osobistego osób udzielających takiemu nieletniemu świadczeń zdrowotnych.

Proponuje się przyjęcie zasady, zgodnie z którą obecność pracownika ośrodka, zakładu lub schroniska niewykonującego zawodu medycznego podczas udzielania świadczeń zdrowotnych nieletniemu, dotyczyć będą jedynie sytuacji udzielania nieletniemu świadczeń zdrowotnych poza terenem ośrodka, zakładu lub schroniska. W sytuacjach, gdy świadczenia zdrowotne udzielane są w podmiotach wykonujących działalność leczniczą przez osoby wykonujące zawód medyczny, które na co dzień nie mają do czynienia z nieletnim, uzasadnione jest przedsięwzięcie większych środków ostrożności.

Obowiązującą zasadą jest udzielanie świadczeń zdrowotnych nieletniemu umieszczonemu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym albo zakładzie poprawczym poza ich terenem bez obecności pracownika ośrodka albo zakładu niewykonującego zawodu medycznego.

Od zasady tej przewidziano wprowadzenie w projekcie wyjątków w dwóch sytuacjach.

Pierwsza sytuacja, objęta projektowaną regulacją, dotyczy udzielania świadczeń zdrowotnych nieletniemu umieszczonemu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami

wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczym otwartym albo zakładzie poprawczym półotwartym, poza ich terenem. Obecność pracownika ośrodka albo zakładu niewykonującego zawodu medycznego może być konsekwencją wyrażenia życzenia w tym przedmiocie przez osobę udzielającą danego świadczenia zdrowotnego. Jednakże przesłanką zastosowania tego odstępstwa od zasady ma być konieczność zapewniania bezpieczeństwa osobie udzielającej świadczenia zdrowotnego.

Druga sytuacja objęta projektowaną regulacją dotyczy udzielania świadczeń zdrowotnych nieletniemu umieszczonemu w zakładzie poprawczym zamkniętym albo zakładzie poprawczym o wzmożonym nadzorze wychowawczym, poza ich terenem. Obecność pracownika zakładu niewykonującego zawodu medycznego będzie obligatoryjna, chyba że osoba udzielająca świadczenia zdrowotnego zawnioskuje o udzielenie nieletniemu świadczenia zdrowotnego pod nieobecność pracownika zakładu. Przyjęta w tym zakresie reguła wynika z kategorii nieletnich umieszczanych w zakładach poprawczych zamkniętych i zakładach poprawczych o wzmożonym nadzorze wychowawczym, którzy co do zasady podczas udzielania świadczeń zdrowotnych poza terenem zakładu powinni znajdować się pod szczególnym nadzorem pracownika zakładu, jako nieletni stwarzający większe zagrożenie dla bezpieczeństwa osób wykonujących zawód medyczny niż nieletni umieszczeni w zakładach poprawczych otwartych i zakładach poprawczych półotwartych. Należy w tym miejscu wskazać, że zgodnie z projektem zakłady poprawcze zamknięte są przeznaczone dla nieletnich, którzy ze względu na czyny karalne, których się dopuścili i niekorzystne zmiany zachowania nie dają podstaw do umieszczenia ich w zakładzie poprawczym otwartym lub półotwartym, oraz których postawa lub zachowanie podczas pobytu w schronisku dla nieletnich lub w zakładzie poprawczym innego rodzaju przemawiają za umieszczeniem ich w zakładzie zamkniętym, lub którzy co najmniej dwukrotnie uciekali ze schroniska dla nieletnich lub z zakładów poprawczych innego rodzaju, a zakłady poprawcze o wzmożonym nadzorze wychowawczym są przeznaczone dla nieletnich, którzy ukończyli 16 lat, a w wyjątkowych przypadkach lat 15 i wymagają wzmożonych oddziaływań wychowawczych lub terapeutycznych.

W analogiczny sposób proponuje się uregulowanie udzielania świadczeń zdrowotnych nieletniemu umieszczonemu w schronisku dla nieletnich, poza jego terenem. Obecność pracownika schroniska niewykonującego zawodu medycznego będzie obligatoryjna, chyba że osoba udzielająca świadczenia zdrowotnego zawnioskuje o udzielenie nieletniemu świadczenia zdrowotnego pod nieobecność pracownika schroniska. Uzasadnieniem wprowadzenia tych regulacji jest konieczność uwzględnienia istoty i podstaw stosowania wobec nieletniego

środków tymczasowych, których ogólną przesłanką jest cel związany z przeciwdziałaniem dalszej demoralizacji nieletniego lub dopuszczenia się przez niego czynu karalnego w toku postępowania lub zapewnieniem prawidłowego toku postępowania oraz przesłanek szczególnych do stosowania środka tymczasowego w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich określonych w art. 46 projektu. Podczas udzielania świadczeń zdrowotnych poza terenem schroniska dla nieletnich nieletni powinni znajdować się pod szczególnym nadzorem pracownika schroniska, jako nieletni stwarzający większe zagrożenie dla bezpieczeństwa osób wykonujących zawód medyczny, ale również stwarzający większe zagrożenie dla prawidłowego toku postępowania np. przez podjęcie próby ucieczki.

Należy zwrócić uwagę, że projektowane regulacje będą miały status *lex specialis* do art. 20 ust. 1 i art. 22 ust. 2 zdanie 2 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, a zatem jako wyraźnie określone wyjątki, będą musiały być wykładane ściśle. Celem obecności pracownika niewykonującego zawodu medycznego podczas udzielania świadczeń zdrowotnych nieletniemu umieszczonemu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich jest zapewnienie bezpieczeństwa osób udzielających świadczeń zdrowotnych i powinno być realizowane w sposób zapewniający poszanowanie prawa nieletniego do intymności i godności.

Do pracowników ośrodków, zakładów lub schronisk niewykonujących zawodu medycznego obecnych podczas udzielania nieletniemu świadczeń zdrowotnych, zgodnie z art. 22 ust. 3 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, znajdą odpowiednie zastosowanie przepisy art. 13 i art. 14 tej ustawy dotyczące zachowania w tajemnicy informacji związanych z nieletnim jako pacjentem.

Depozyt (art. 132)

Istotną nowością w projektowanej ustawie jest uregulowanie zasad związanych z funkcjonowaniem w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich – depozytów.

Proponuje się wprowadzenie zasady, zgodnie z którą nieletni umieszczony w tych ośrodkach, zakładach lub schroniskach będzie przekazywał do depozytu dokumenty stwierdzające tożsamość, środki pieniężne, przedmioty wartościowe oraz przedmioty, których nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku. Przyjęte rozwiązania zagwarantują

nieletnim możliwość przechowywania ważnych i cennych dla nich rzeczy w bezpiecznym miejscu, a tym samym zapewnią ochronę przed ich utratą, uszkodzeniem, zniszczeniem lub zgubieniem. Ponadto przyjęte rozwiązania mają istotne znaczenia z uwagi na konieczność zapewnienia porządku prawnego, bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka, zakładu lub schroniska oraz zapewnienie prawidłowego toku postępowania w związku z obowiązkiem przekazywania do depozytu przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku.

Depozyt prowadzony będzie przez dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich albo upoważnionego przez niego pracownika. To dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska podejmować będzie decyzje, który pracownik jest upoważniony do prowadzenia depozytu kierując się zakresem jego obowiązków. Projektowana regulacja wpływa na zwiększenie gwarancyjności prowadzonych depozytów.

Mając na uwadze, że przekazanie przez nieletniego do depozytu dokumentów stwierdzających tożsamość, środków pieniężnych, przedmiotów wartościowych oraz przedmiotów, których nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku, stanowi obowiązek nieletniego realizowany zarówno przy przyjęciu nieletniego do ośrodka, zakładu lub schroniska, jak i podczas pobytu w ośrodku, zakładzie lub schronisku, korzystanie przez nieletniego z depozytu odbywać się będzie za zgodą dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownika zakładu leczniczego lub upoważnionego przez niego pracownika. Przyjęte rozwiązanie stanowi gwarancję w zakresie prawidłowości i zasadności korzystania przez nieletniego z depozytu. Dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska przez określenie sposobu dysponowania środkami pieniężnymi i innymi przedmiotami znajdującymi się w depozycie daje gwarancję prawidłowego dysponowania depozytem nieletniego. Pracownik prowadzący depozyt – wskazany przez dyrektora, w założeniu będzie osobą znającą najlepiej potrzeby nieletniego w zakresie dysponowania depozytem

Przy zwolnieniu z młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, nieletni otrzyma za pokwitowaniem wszystkie rzeczy przechowywane w depozycie.

Zasady prowadzenia depozytów w zakładach leczniczych i wydawania depozytów nieletniemu z nich zwalnianemu określają odrębne przepisy (ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 lipca 2009 r. w sprawie prowadzenia depozytu w stacjonarnym zakładzie opieki zdrowotnej, Dz. U. z 2021 r. poz. 200).

Obowiązek informacyjny (art. 133)

W projektowanej ustawie proponuje się wprowadzenie przepisów systematyzujących i ujednolicających obowiązki informacyjne dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich oraz kierownika zakładu leczniczego związane z przyjęciem i pobytem nieletniego w tych ośrodkach, zakładach i schroniskach oraz zwolnieniem nieletniego.

W obecnym stanie prawnym regulacje w tym przedmiocie zawarte są w różnych aktach prawnych, zarówno na poziomie ustawy (art. 72 i art. 91 § 6 u.p.n.), jak i rozporządzeń (§ 9, § 10 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, Dz. U. poz. 1755; § 8 ust. 1 i 2, § 10 ust. 2, § 15 ust. 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w podmiotach leczniczych niebędących przedsiębiorcami, Dz. U. z 2018 r. poz. 1928; § 42, § 46 ust. 2, § 56, § 57 ust. 3 i ust. 4, § 77 pkt 3, § 97 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich).

Obowiązek informacyjny wynika także z zaleceń zawartych w aktach międzynarodowych, w tym Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (reguła 22 „Informacje o przyjęciu, miejscu znajdowania się, przeniesieniu i zwolnieniu należy niezwłocznie przekazać rodzicom i opiekunom lub najbliższym krewnym nieletniego”; reguła 56 zdanie drugie „Kierownik zakładu powinien niezwłocznie powiadomić rodzinę, opiekuna lub wskazaną przez nieletniego osobę o jego śmierci, chorobie wymagającej leczenia szpitalnego poza zakładem lub chorobie wymagającej stałego leczenia na terenie zakładu przez ponad 48 godzin”) oraz Zaleceń CM/Rec (2008) 11 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich (punkt 62.4 „Rodzice lub opiekunowie prawni nieletniego zostaną bezzwłocznie poinformowani o miejscu jego pobytu, jak również otrzymają informacje na temat zasad obowiązujących w danej instytucji oraz wszelkie inne istotne informacje”).

Zgodnie z projektowanymi przepisami, tak jak obecnie, dyrektor młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich albo kierownik zakładu leczniczego będzie miał obowiązek zawiadomić sąd rodzinny albo organ prowadzący postępowanie oraz rodziców albo tego

z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego o przyjęciu nieletniego do ośrodka, zakładu lub schroniska, jak również o każdej zmianie tego ośrodka, zakładu lub schroniska oraz o terminie zwolnienia i zwolnieniu nieletniego z ośrodka, zakładu lub schroniska. Realizacja tego obowiązku względem rodziców albo opiekuna nieletniego pozwoli im na posiadanie bieżącej i aktualnej informacji o miejscu pobytu nieletniego. Realizacja tego obowiązku względem sądu rodzinnego (wykonującego orzeczenia) albo organu prowadzącego postępowanie (w przypadku stosowania środków tymczasowych) ma na celu zapewnienie tym podmiotom informacji o rzeczywistym wykonywaniu orzeczonego środka oraz informacji o miejscu pobytu nieletniego w celu kontroli wykonywania środków oraz podejmowania decyzji w przedmiocie ich wykonywania.

Obowiązkiem dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich albo kierownika zakładu leczniczego będzie także informowanie sądu rodzinnego albo organu prowadzącego postępowanie oraz rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego o przyjęciu nieletniego do szpitala lub udzieleniu nieletniemu szpitalnego świadczenia zdrowotnego oraz o stanie ciąży nieletniej i urodzeniu przez nią dziecka. Informacje związane ze stanem zdrowia nieletniego mają istotne znaczenia dla rodziców albo opiekuna nieletniego lub sądu rodzinnego (wykonującego orzeczenie) albo organu prowadzącego postępowanie (w przypadku stosowania środków tymczasowych), albowiem skutkować mogą decyzjami w przedmiocie zmiany, uchylenia albo przerwy wykonywania orzeczonych środków. Obowiązek zawiadomienia właściwego sądu opiekuńczego o stanie ciąży nieletniej i urodzeniu przez nią dziecka wynika z konieczności wydania przez ten sąd odpowiednich zarządzeń opiekuńczych co do dziecka nieletniej umieszczonej w ośrodku, zakładzie lub schronisku.

Ucieczka nieletniego z młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich lub nieusprawiedliwiony niepowrót z czasowego pobytu poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem, stanowi niezaplanowaną przerwę w wykonywaniu środka oraz niekontrolowaną zmianę miejsca pobytu nieletniego, często związaną z brakiem informacji o aktualnym miejscu przebywania nieletniego. W przypadku tym jest konieczne podjęcie odpowiednich działań w celu przerwania stanu nieprzebywania nieletniego w ośrodku, zakładzie lub schronisku, w tym wydanie nakazu zatrzymania i doprowadzenia nieletniego do ośrodka, zakładu lub schroniska, ewentualnie zmiana wykonywanego środka. Obowiązkiem dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownika zakładu leczniczego w takiej sytuacji będzie

zawiadomienie sądu rodzinnego (wykonujący orzeczenie) albo organu prowadzącego postępowanie (w przypadku stosowania środków tymczasowych), oraz rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego, a także Policji o ucieczce nieletniego z ośrodka, zakładu lub schroniska lub nieusprawiedliwionym niepowrocie z pobytu poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem.

Dyrektor młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich albo kierownik zakładu leczniczego będzie miał także obowiązek zawiadomić o każdym przypadku podejrzenia dopuszczenia się przez nieletniego czynu zabronionego sąd rodzinny (wykonujący orzeczenie) albo organ prowadzący postępowanie (w przypadku stosowania środków tymczasowych), albo Policję lub prokuratora. Realizacja tego obowiązku ma na celu podjęcie odpowiednich czynności i decyzji w przedmiocie wszczęcia postępowania oraz stanowi realizację obowiązku wynikającego z art. 4 ust. 2 projektu i art. 304 § 1 k.p.k., a ponadto daje możliwość odpowiedniej reakcji przez sąd rodzinny albo organ prowadzący postępowanie w zakresie wykonywania orzeczonego wobec nieletniego środka.

Nieletnie matki (art. 134–140)

Konstytucja RP w art. 18 gwarantuje ze strony Rzeczypospolitej Polskiej ochronę i opiekę macierzyństwa i rodzicielstwa. Ta gwarancja zostaje wzmocniona treścią przepisów art. 71 ust. 2 Konstytucji RP, zgodnie z którym matka przed i po urodzeniu dziecka ma prawo do szczególnej pomocy władz publicznych, której zakres określa ustawa.

W młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich przebywają nieletnie – zarówno niepełnoletnie, jak i pełnoletnie – które są w ciąży albo urodziły już dziecko.

O ile obecne uregulowania zawarte w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania (Dz. U. poz. 1606, z późn. zm.) oraz w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich przewidują prawo nieletniej w ciąży do wzmożonej opieki ze strony ośrodka, zakładu lub schroniska, które

gwarantuje również art. 134 projektu, o tyle brak jest przepisów regulujących w sposób kompleksowy kwestię pobytu nieletniej wraz z jej dzieckiem w tych placówkach.

Należy dodać, że skazane, które urodzą dziecko w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności w warunkach zakładu karnego mają prawo przebywać z dzieckiem do chwili ukończenia przez nie trzeciego roku życia (art. 87 § 4 k.k.w.).

Tymczasem nieletnia, która urodziła dziecko w trakcie wykonywania środka poprawczego i jest pełnoletnia nie ma możliwości przebywania ze swoim dzieckiem w zakładzie poprawczym. W konsekwencji, mimo nawet wyrażanej przez nią chęci zaopiekowania się dzieckiem, brak jest podstaw do uwzględnienia jej prośby. Dziecko zostaje wówczas pod opieką ojca, jeśli przysługuje mu władza rodzicielska albo trafia do pieczy zastępczej, a niekiedy do adopcji.

Podobnie jest w przypadku urodzenia dziecka przez nieletnią umieszczoną w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo schronisku dla nieletnich, które są niepełnoletnie.

Sytuacja nieletnich matek – niezależnie, czy przysługuje im władza rodzicielska z mocy prawa, czy też z uwagi na ich niepełnoletność nie przysługuje im władza rodzicielska (art. 94 § 1 k.r.o. w zw. z art. 11 k.c.) jest zatem mniej korzystna niż w przypadku skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych.

W celu uniknięcia nierównego traktowania tej grupy, a także w celu realizacji wyżej wskazanych norm konstytucyjnych, projekt zawiera uregulowania dotyczące pobytu nieletnich matek wraz z dziećmi w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich.

Projekt wprowadza obowiązek zorganizowania w jednostkach podległych Ministrowi Sprawiedliwości – okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich – oddziałów przeznaczonych dla nieletnich wychowanek, które urodziły dziecko i zgłosiły chęć opiekowania się nim.

Natomiast w odniesieniu do młodzieżowych ośrodków wychowawczych, które nie są tworzone ani nadzorowane przez Ministra Sprawiedliwości projekt przewiduje możliwość utworzenia takich oddziałów w tych placówkach. Decyzja, czy utworzyć domy dla matki i dziecka, będzie należała do organu założycielskiego młodzieżowego ośrodka wychowawczego.

Podobnie jak w przypadku zasad pobytu skazanych z dzieckiem, dziecko będzie mogło przebywać z nieletnią matką w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich do ukończenia przez nie 3

roku życia, chyba, że dobro dziecka i względy wychowawcze lub zdrowotne będą przemawiały za wcześniejszym oddzieleniem go do matki.

Projekt reguluje kwestie pobytu nieletnich matek z dziećmi w sytuacji, gdy wykonywanie umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich nie jest przerwane, odroczone albo – w przypadku nieletnich umieszczonych w zakładzie poprawczym nie zastosowano instytucji probacyjnej (warunkowe odstąpienie wykonania środka poprawczego, warunkowe zwolnienie z zakładu poprawczego) bądź dyrektor zakładu nie umieścił nieletniej poza zakładem poprawczym.

Projekt przewiduje, że do umieszczenia dziecka wraz z nieletnią w domu matki i dziecka konieczna jest zgoda jego ojca, o ile będzie mu przysługiwała władza rodzicielska albo opiekuna prawnego dziecka. Jeśli ojciec dziecka albo jego opiekun wyraża zgodę, nieletnia zostanie przeniesiona wraz z dzieckiem do domu matki i dziecka na zasadach regulujących przeniesienie – odpowiednio – do młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, schroniska dla nieletnich albo zakładu poprawczego. W tej sytuacji nie będzie wszczynane postępowanie opiekuńcze, o którym mowa w art. 137 projektu.

W sytuacji natomiast gdy ojciec albo opiekun dziecka nie wyrazi na to zgody, zaś nieletnia wyrazi chęć opiekowania się dzieckiem, jak również w sytuacji, gdy nie ma możności uzyskania takiej zgody, np. nie jest znane miejsce pobytu ojca dziecka, wymagane będzie rozstrzygnięcie sądu opiekuńczego.

Projekt daje wyłącznie nieletniej matce – niezależnie od tego, czy ma ograniczoną, czy pełną zdolność do czynności prawnych – legitymację czynną do złożenia wniosku o umieszczenie dziecka wraz z nią w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub w schronisku dla nieletnich. Złożenie wniosku przez nieletnią, która nie będzie miała pełnej zdolności do czynności prawnych nie będzie wymagało potwierdzenia przez jej przedstawiciela ustawowego. Wniosek zostanie skutecznie złożony niezależnie od tego, czy w chwili jego złożenia będzie pełnoletnia.

Postępowanie będzie toczyło się przed sądem opiekuńczym. Podobnie jak w każdym innym postępowaniu opiekuńczym przesłanką nadrzędną będzie dobro dziecka, które nieletnia urodziła, nie zaś dobro nieletniej matki. Właściwość miejscowa sądu opiekuńczego będzie zatem ustalana zgodnie z art. 569 § 1 k.p.c. Nie zawsze zatem do rozpoznania tego wniosku będzie sąd właściwy według art. 24 projektu (sąd rodzinny).

Sąd opiekuńczy nie będzie mógł tego postępowania wszcząć z urzędu. Jeśli zatem nieletnia nie złoży wniosku o umieszczenie dziecka w domu dla matki i dziecka, nie będzie

możliwe wszczęcie postępowania i wydanie orzeczenia. Projekt kładzie akcent na dwie przesłanki – jasno wyrażoną przez nieletnią chęć zaopiekowania się dzieckiem oraz dobro tego dziecka. W przypadku, gdy na podstawie zebranego materiału dowodowego sąd dojdzie do wniosku, że dobro dziecka nie przemawia za uwzględnieniem wniosku nieletniej, wyda orzeczenie oddalające wniosek, od którego będzie przysługiwała nieletniej apelacja.

Zasadą powinno być umieszczenie dziecka w domu matki i dziecka dopiero po wydaniu orzeczenia merytorycznego. Jednakże mogą zdarzyć się sytuacje, gdy konieczne będzie umieszczenie w trybie zabezpieczenia. Projekt przewiduje, że w szczególnie uzasadnionym przypadku, np. gdy potrzebne jest udzielenie nieletniej lub dziecku niezbędnej pomocy medycznej, której nie można zapewnić w placówce, w której przebywa, mogą oboje przebywać w tym domu za zgodą sądu opiekuńczego wydanego w trybie zarządzenia tymczasowego.

Projekt nakłada na dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska w którym nieletnia przebywa obowiązek przekazania wniosku nieletniej do sądu opiekuńczego. Ponadto dyrektor placówki, w której będzie utworzony dom dla matki i dziecka będzie miał obowiązek niezwłocznego zawiadamiania sądu opiekuńczego o zwolnieniu nieletniej albo o zastosowaniu wobec niej przez sąd rodzinny przerwy lub odroczenia, instytucji probacyjnej (w przypadku środka poprawczego), czy też podjęcia przez dyrektora zakładu poprawczego decyzji o umieszczeniu nieletniej poza zakładem. Obowiązek zawiadomienia ciąży na dyrektorze niezależnie od tego, czy nieletnia została umieszczona w domu matki i dziecka za zgodą ojca albo opiekuna dziecka, czy też na podstawie orzeczenia sądu opiekuńczego. Sąd będzie w tym zakresie mógł podjąć działania z urzędu.

Zapewnienie bezpieczeństwa nieletniej matki i jej dziecka oraz odpowiednich warunków ich pobytu w domu matki i dziecka wymaga wydania przez Ministra Sprawiedliwości oraz ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania stosownych rozporządzeń regulujących szczegółowo sposób organizowania i działania tych domów oraz tryb przyjmowania do nich oraz szczegółowe warunki pobytu i sposób dokumentowania tego pobytu (art. 140 projektu oraz art. 123 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe). Z uwagi na to, że projekt nakazuje uwzględniać konieczność zapewnienia nieletniej matce wykonywania pieczy albo uczestniczenia w sprawowaniu bieżącej pieczy nad dzieckiem, zapewnienia specjalistycznej opieki dziecku oraz nieletniej oraz zabezpieczenie prawidłowego rozwoju dziecka, niezbędne jest wydanie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rodziny.

Pomoc nieletnim zwalnianym (art. 141)

W celu zapewnienia nieletniemu zwalnianemu z młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego, zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich albo opuszczającemu rodzinę zastępczą zawodową stosownej pomocy i wsparcia w powrocie do życia w społeczeństwie, projekt zakłada udzielanie nieletnim pomocy w celu zapewnienia niezbędnych warunków wychowawczych lub bytowych. W zakresie tym utrzymano regulację art. 76 u.p.n. Pomoc udzielaną nieletnim określają odrębne przepisy ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 2268, z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2022 r. poz. 447). Pomocy nieletnim mogą udzielać także organizacje społeczne, których celem jest pomoc w społecznej readaptacji nieletniego, oraz osoby godne zaufania. Ponadto projekt przewiduje udzielanie przez dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich pomocy finansowej lub materialnej nieletniemu zwalnianemu z ośrodka, zakładu lub schroniska, jeżeli nie posiada on własnych pieniędzy oraz nie może uzyskać potrzebnej pomocy od rodziców, opiekuna lub z innych źródeł. Wysokość pomocy ustalono do kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych.

Przedmioty, który nieletni nie może posiadać (art. 142)

Wykaz przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, zostanie określony przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownika zakładu leczniczego. Określając te przedmioty dyrektor albo kierownik będzie się kierował koniecznością zapewnienia porządku prawnego, bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka, zakładu lub schroniska oraz zapewnienia prawidłowego toku postępowania. W ocenie ustawodawcy, to dyrektor konkretnego ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik konkretnego zakładu leczniczego odpowiedzialny za jego prawidłowe funkcjonowanie, posiada najlepsze kompetencje, aby określić wykaz przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku. Wykaz ten uzależniony będzie bowiem od rodzaju danego ośrodka, zakładu lub schroniska.

Nadzór nad wykonywaniem orzeczeń (art. 143)

Reguła 14 Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności stanowi, że właściwa władza ma obowiązek zapewnienia praw nieletniego, a w szczególności zgodności z przepisami decyzji o pozbawieniu wolności, zaś odpowiednio do tego celu utworzona agenda, złożona z osób spoza zakładu, upoważnionych do odwiedzania nieletniego – oceniania postępów jego społecznej integracji drogą regularnie odbywanych inspekcji i innych środków kontroli, zgodnie z międzynarodowymi normami oraz prawem i regulacjami krajowymi. Reguła 72 stanowi natomiast, że wykwalifikowani inspektorzy lub przedstawiciele w sposób właściwy utworzonej władzy, niepodporządkowani administracji zakładu, powinni mieć prawo dokonywania regularnych kontroli oraz niezapowiedzianych inspekcji podejmowanych z własnej inicjatywy; powinni mieć pełne gwarancje niezawisłości przy wypełnianiu swoich zadań. Inspektorzy powinni mieć prawo porozumiewania się z całym personelem zakładu, w którym przebywają lub mogą przebywać nieletni, z samymi nieletnimi oraz dostęp do wszystkich akt zakładu. Zgodnie z regułą 74 po zakończeniu swych czynności inspektor powinien złożyć sprawozdanie przedstawiające dokonane ustalenia. Powinna znaleźć się w nim ocena przestrzegania przez zakład niniejszych reguł i odpowiednich przepisów wewnętrznego prawa, a ponadto zalecenie odnoszące się do przedsięwzięcia niezbędnych kroków dla zapewnienia tego przestrzegania. Jeśli inspektor ujawni fakty zdające się wskazywać, że nastąpiło naruszenie przepisów regulujących prawa nieletniego albo sposób prowadzenia zakładu, powinien zawiadomić władze właściwe do prowadzenia postępowania przygotowawczego i oskarżenia.

Obecnie regulacje w tym zakresie zawarte są w art. 77 u.p.n. oraz wydanym na podstawie art. 78 u.p.n. rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 czerwca 2009 r. w sprawie szczegółowego sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń w sprawach nieletnich (Dz. U. poz. 894).

Projekt statuuje nadzór sędziego rodzinnego nad wykonywaniem orzeczeń sądu (rodzinnego, a w określonych przypadkach – sądu karnego) dotyczących skierowania do ośrodka kuratorskiego, umieszczania nieletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych, zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich oraz w policyjnej izbie dziecka. Nadzór ten obejmuje zatem nie tylko jednostki znajdujące się w gestii resortu sprawiedliwości, ale także w gestii resortu edukacji narodowej, resortu zdrowia i resortu spraw wewnętrznych.

Sędzia rodzinny sprawuje nadzór nad wykonywaniem orzeczeń zarówno wówczas, gdy sąd rodzinny wydał orzeczenie końcowe w postępowaniu rozpoznawczym, jak i orzeczenie

o zastosowaniu środka tymczasowego. Nadzór będzie też obejmował wykonywanie orzeczeń sądu karnego, jeśli zamiast kary zastosował wobec skazanego środki na podstawie art. 10 § 4 k.k. lub 5 § 2 k.k.s.

Nadzór nad wykonywaniem orzeczeń będzie sprawował sędzia rodzinny wyznaczony przez prezesa sądu okręgowego, w okręgu którego znajduje się ośrodek, zakład, schronisko lub policyjna izba dziecka. Analogiczne rozwiązania przyjęte zostały w ustawie z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.

Nadzór nad wykonywaniem orzeczeń obejmuje nie tylko kontrolę i ocenę prawidłowości wykonywania orzeczenia, czy legalności umieszczenia i pobytu nieletnich oraz ich zwalniania, lecz również m.in. przestrzegania praw nieletnich, prawidłowości udzielania nagród i stosowania środków dyscyplinarnych albo kar, prawidłowości prowadzenia dokumentacji nieletnich.

W celu wzmocnienia kontroli nad przestrzeganiem praw nieletnich oraz przeciwdziałaniu niewłaściwym praktykom projekt wyraźnie określa, że sędzia rodzinny w ramach nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń ma obowiązek badać prawidłowość umieszczania nieletnich w izbach adaptacyjnych oraz użycia wobec nich środków przymusu bezpośredniego.

Projekt szeroko określa uprawnienia sędziego rodzinnego w tym zakresie, bowiem w celu realizacji zadań nadzorczych może: w każdym czasie wejść na teren nadzorowanego ośrodka, zakładu, schroniska i policyjnej izby dziecka oraz do pomieszczeń, w których przebywają nieletni; przeglądać dokumenty i zapisy z monitoringu; żądać wyjaśnień od organu lub pracowników ośrodka, zakładu, schroniska i policyjnej izby dziecka; przeprowadzać na osobności rozmowy z nieletnimi; badać ich skargi i wnioski.

Sędzia przeprowadza co najmniej raz do roku kontrole stałe, w razie konieczności może przeprowadzić kontrole doraźne. Może wydawać zalecenia pokontrolne oraz kontrolować prawidłowość i terminowość ich realizacji. W razie potrzeby może podejmować też inne czynności i decyzje zmierzające do usunięcia uchybień i zapobieżenia ich powstawaniu.

Uprawnienia sędziego rodzinnego w zakresie nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń nie uszczuplają uprawnień prokuratora, jako organu stojącego na straży praworządności, które wynikają z ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz. U. 2021 r. poz. 66, z późn. zm.).

Tryb sprawowania nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń określony zostanie przez Ministra Sprawiedliwości w rozporządzeniu.

Przepisy ogólne o wykonywaniu środków wychowawczych (art. 144–146)

Ze względu na różnorodność potrzeb nieletnich oraz rozmaitość stosowanych wobec nich środków, odpowiedni zakres swobodnego uznania powinien być dozwolony we wszystkich stadiach postępowania i szczeblach wymiaru sprawiedliwości wobec nieletnich – także przy wykonywaniu zastosowanych środków (por. reguła 6.1 Reguł Pekińskich).

Zgodnie z regułą 18.1 Reguł Pekińskich należy dążyć do tego, aby właściwa władza dysponowała bardzo różnorodnymi środkami dla umożliwienia ich elastycznego stosowania i unikania – jeżeli to możliwe – umieszczania nieletnich w zakładzie.

Rozwiązania przyjęte w art. 144–146 projektu pozwalają na urzeczywistnienie w pełni zasady elastyczności wyrażonej w wyżej wskazanych Regułach Pekińskich oraz zasady indywidualizacji wyrażonej w art. 88 projektu – zarówno w odniesieniu do nieletniego, jak i jego aktualnych potrzeb wychowawczych. Projekt nakłada na sąd rodzinny obowiązek czynnego uczestniczenia w procesie resocjalizacji i readaptacji nieletniego, w szczególności przez określanie aktualnego programu działania i środków, które mają pomóc skutecznie go zrealizować.

Dostosowanie przez sąd rodzinny form i metod działania do ciągle zmieniających się faz procesu resocjalizacji podkreśla jeszcze raz odejście w projekcie od koncepcji prawa karnego i oparcie zapobiegania oraz zwalczania demoralizacji i przeciwdziałania popełnianiu czynów karalnych przez nieletnich na odmiennych zasadach, uwzględniających wskazania różnych dziedzin nauki, m.in. pedagogiki, psychologii rozwojowej, psychiatrii.

W toku postępowania wykonawczego sąd rodzinny może zatem: odroczyć lub przerwać wykonywanie środka wychowawczego – na czas określony; zmieniać lub uchylać środki wychowawcze; odstąpić od stosowania środka wychowawczego; zastosować środek leczniczy.

Sąd rodzinny może odroczyć wykonywanie środka wychowawczego, gdy nie jest jeszcze wykonywany. Natomiast przerwa odnosi się do środka wychowawczego, który jest już wykonywany.

Projekt zawiera katalog przyczyn, dla których sąd może udzielić odroczenia lub przerwy w wykonywaniu środka wychowawczego. Przyczyną podjęcia takiej decyzji może być choroba nieletniego, która uniemożliwia wykonywanie środka wychowawczego, np. gdy nieletni wymaga długotrwałej hospitalizacji. „Inną ważną przyczyną" może być np. choroba osoby bliskiej nieletniemu, która wymaga opieki ze strony nieletniego.

Sąd rodzinny w każdym indywidualnym przypadku będzie dokonywał oceny, czy zachodzą przesłanki do udzielenia odroczenia lub przerwy w wykonywaniu środka

wychowawczego w oparciu o całokształt okoliczności, przy uwzględnieniu procesu resocjalizacji nieletniego.

Zarówno odroczenie jak i przerwa udzielane są na czas oznaczony, dla zrealizowania określonego celu, co nie wyklucza jednak ponownego ich udzielenia, jeżeli wymagają tego okoliczności sprawy. Sąd udzielając odroczenia lub przerwy może stosować środki tymczasowe określone w art. 44 projektu (art. 106 projektu).

Jeżeli nieletni korzysta z tego dobrodziejstwa w sposób sprzeczny z celem, dla którego zostało ono udzielone albo ustała jego przyczyna, albo rażąco narusza obowiązek prawny – np. dopuścił się kolejnego czynu karalnego, sąd rodzinny w każdej chwili może odwołać odroczenie lub przerwę, nawet przed upływem okresu, na który zostało udzielone. Przyczyna odwołania musi jednakże powstać po uprawomocnieniu się postanowienia o odroczeniu lub przerwie w wykonywaniu środka wychowawczego (art. 105 ust. 2 projektu).

Projekt zawiera również otwarty katalog przesłanek pozwalających sądowi rodzinnemu na zmianę lub uchylenie środka wychowawczego – również tego, który stosowany jest w okresie próby związanej z instytucjami probacji (w przypadku orzeczenia środka poprawczego).

Przesłanka „względy wychowawcze" obejmuje zarówno sytuacje wskazujące na potrzebę stosowania środków charakteryzujących się wzmożonym oddziaływaniem wychowawczym, jak i sytuacje uzasadniające „rozluźnienie" nadzoru wychowawczego, przechodzenie do coraz łagodniejszych jego form, aż do całkowitego uchylenia środków wychowawczych (op. cit. str. 315). Względy wychowawcze uzasadniają uchylenie środka wychowawczego wtedy, gdy środek ten spełnił swoje cele wychowawcze.

Przesłanka „inne ważne względy" dotyczyć będzie natomiast sytuacji związanych z różnymi stanami faktycznymi (np. z absencją nieletniego, który w toku postępowania wykonawczego przeprowadził się na stałe do innego kraju), a których wystąpienie spowoduje, że nie będzie w ogóle możliwe prowadzenie skutecznych oddziaływań wychowawczych.

Projekt przewiduje również możliwość odstąpienia przez sąd rodzinny od stosowania środka wychowawczego. Odstąpienie takie może być stosowane wyłącznie w przypadku, gdy nieletni podejmie naukę lub pracę.

Różnica pomiędzy uchyleniem środka wychowawczego a odstąpieniem od stosowania orzeczonego środka polega na tym, że uchylenie środka wychowawczego dotyczy sytuacji, gdy środek był wykonywany i jego stosowanie pomyślnie się zakończyło albo sytuacji, gdy z okoliczności sprawy wynika, że nie jest możliwe jego wykonywanie, ponieważ np. nieletni nie ma miejsca zamieszkania ani miejsca pobytu w Polsce. Przy odstąpieniu od stosowania

orzeczonego środka wychowawczego proces oddziaływania nie został jeszcze zakończony, a w skrajnych przypadkach – w ogóle nie został rozpoczęty, bowiem nie przystąpiono jeszcze do jego wykonywania. W tym czasie nieletni podjął natomiast naukę lub pracę i ta okoliczność uzasadnia przypuszczenie, że cele wychowawcze zostaną w ten sposób osiągnięte.

Inaczej niż w przypadku odroczenia lub przerwy wykonywania środka wychowawczego, bądź zmiany środka wychowawczego, odstąpienie od stosowania orzeczonego środka nie daje sądowi możliwości powrotu do jego stosowania, gdy nieletni porzuci naukę lub pracę. Fakt ten uzasadnia potrzebę dokonania przez sąd rodzinny szczególnie wnikliwej oceny motywów, jakimi kieruje się nieletni, jego właściwości osobistych czy też jego sytuacji rodzinnej.

Uchylenie zakazu prowadzenia pojazdów może nastąpić w przypadku ustania przyczyn uzasadniających jego dalsze stosowanie. W tym zakresie sąd rodzinny musi ocenić, czy przyczyny istniejące przy wydaniu orzeczenia merytorycznego nadal są aktualne, np. nieletni kierował samochodem pod wpływem alkoholu i bez uprawnień, a obecnie nie pije alkoholu i osiągnął wiek pozwalający na otrzymanie prawa jazdy.

Do przyczyn, które uzasadniały orzeczenie zakazu prowadzenia pojazdów zaliczyć również należy: brak równowagi psychicznej, brak odpowiedniego doświadczenia życiowego, braki w zakresie odpowiedniego rozwoju i intelektu, a zatem te przesłanki, które wiążą się z pewną fazą rozwoju biologicznego młodego człowieka, znajdującego się w okresie dojrzewania fizycznego, psychicznego i społecznego (op. cit. str. 316).

W toku wykonywania środka wychowawczego może pojawić się potrzeba zastosowania przez sąd rodzinny środka leczniczego. Chodzi tu o środek leczniczy w rozumieniu projektu, czyli umieszczenie w stacjonarnym zakładzie leczniczym. Projekt wyraźnie stanowi, że w takim przypadku sąd rodzinny może przerwać wykonywanie środka wychowawczego i zastosować środek leczniczy.

W przypadku, gdy środek leczniczy wykonywał sąd miejsca położenia zakładu leczniczego, projekt nakłada na niego obowiązek zawiadomienia sądu prowadzącego postępowanie wykonawcze w zakresie środka wychowawczego o planowanym zwolnieniu nieletniego z zakładu leczniczego.

Jeżeli cele, dla których środek leczniczy został zastosowany zostaną osiągnięte, sąd rodzinny podejmie decyzje odnośnie podjęcia wykonywania środka wychowawczego.

Upomnienie (art. 147)

Przepis dotyczący wykonania upomnienia – najłagodniejszego środka wychowawczego przewidzianego w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich – zawarty był w kolejnych rozporządzeniach Ministra Sprawiedliwości dotyczących regulaminu funkcjonowania sądów powszechnych.

Projekt stanowi, że wykonanie tego środka nie jest uzależnione od uprawomocnienia się orzeczenia merytorycznego. Z reguły wykonanie tego środka nastąpi po ogłoszeniu postanowienia przez ustne udzielenie upomnienia i zamieszczenie w protokole z przebiegu rozprawy wzmianki o jego udzieleniu.

Mogą zdarzyć się sytuacje, że sąd zamknął rozprawę i odroczył ogłoszenie postanowienia o zastosowaniu środków wychowawczych. Na ogłoszeniu postanowienia, z uwagi na nieobowiązkowe stawiennictwo, nieletni nie był obecny, a tym samym nie było możliwe udzielenie mu upomnienia, bowiem przepisy nie przewidywały możliwości wykonania tego środka w formie pisemnej. Tymczasem w ocenie sądu zastosowanie tego środka mogłoby być wystarczające.

W celu usunięcia tej luki prawnej projekt daje sądowi możliwość wykonania upomnienia w dwóch formach – ustnej albo pisemnej.

W przypadku upomnienia w formie pisemnej wystarczające będzie, dla osiągnięcia celów tego postępowania, doręczenie przez sąd z urzędu nieletniemu i jego przedstawicielowi ustawowemu odpisu postanowienia o udzieleniu upomnienia.

Zobowiązanie nieletniego do określonego postępowania (art. 148–153)

W projektowanej ustawie ustawodawca utrzymał określony w art. 6 ust. 2 u.p.n. środek wychowawczy w postaci zobowiązania nieletniego do określonego postępowania, wskazując przykładowe zachowania, do których nieletni może zostać zobligowany. Zgodnie z projektowanym art. 7 pkt 2 środkiem wychowawczym jest zobowiązanie do określonego postępowania, a zwłaszcza do naprawienia wyrządzonej szkody w całości albo w części, do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, do wykonania prac społecznych, do przeproszenia pokrzywdzonego, do podjęcia nauki lub pracy, do uczestniczenia w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach lub do zaniechania używania substancji psychoaktywnej.

W obecnym stanie prawnym ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich, poza ogólnymi przepisami dotyczącymi wykonywania środków wychowawczych (art. 71 i art. 79

u.p.n.), nie zawiera szczególnych regulacji dotyczących wykonywania poszczególnych środków wychowawczych. W zakresie wykonywania środka wychowawczego w postaci zobowiązania nieletniego do określonego postępowania pewne regulacje zawarte są w § 274 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych oraz w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie nadzoru nad nieletnim (Dz. U. z 2014 r. poz. 855).

Realizując założenia projektowanej ustawy w zakresie kompleksowego uregulowania postępowania rozpoznawczego oraz postępowania wykonawczego w sprawach nieletnich, w projekcie zawarto przepisy regulujące wykonywanie środka wychowawczego w postaci zobowiązania nieletniego do określonego postępowania.

Szczególne istotne w tym zakresie są regulacje związane ze sposobem wykonywania zobowiązania do wykonania prac społecznych. Aczkolwiek w obecnym stanie prawnym istnieje możliwość zobowiązania nieletniego do wykonania określonych prac lub świadczeń na rzecz pokrzywdzonego lub społeczności lokalnej, to jednak brak przepisów wykonawczych skutkuje niewykorzystaniem tak istotnego i potrzebnego narzędzia oddziaływania na proces wychowawczy nieletniego. Ze strony sędziów rodzinnych oraz kuratorów sądowych zgłaszane były postulaty dotyczące urealnienia wykonywania tego środka wychowawczego przez uzupełnienie przepisów o regulacje stwarzające warunki i mechanizmy sprawnego kierowania nieletnich do wykonania prac społecznych oraz umożliwienia im realizacji nałożonego zobowiązania z uwzględnieniem ich wieku, możliwości psychofizycznych oraz potrzeb edukacyjnych. Należy w tym miejscu przypomnieć, że prace na rzecz społeczności zostały wskazane jako skuteczny środek reagowania na zachowania nieletnich w regule 18.1.c Reguł Pekińskich oraz w punkcie 15 Zaleceń Nr R (87) Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie rekcji społecznych na przestępczość nieletnich.

Zarówno na etapie orzekania o zastosowaniu wobec nieletniego środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania, jak i na etapie kierowania do wykonania orzeczenia o zastosowaniu tego środka, sąd rodzinny może określić sposób kontrolowania jego wykonywania (art. 11 i art. 148 projektu). Przyjęte rozwiązanie daje sądowi rodzinnemu możliwość zadecydowania, w zależności od okoliczności danej sprawy, o wyborze odpowiedniego sposobu kontroli wykonywania środka, np. przez nałożenie odpowiednich obowiązków na kuratora sądowego lub pozostawienie tych czynności w zakresie działania sędziego rodzinnego.

W celu kontrolowania skuteczności orzeczonego środka wychowawczego oraz oceny postawy i zachowania nieletniego w zakresie realizacji nałożonych na niego obowiązków,

również w kontekście ewentualnej zmiany orzeczonego środka wychowawczego, sędzia rodzinny lub kurator sądowy kontrolujący wykonywanie środka wychowawczego, będzie mógł zwrócić się do pokrzywdzonego, szkoły, do której nieletni uczęszcza, pracodawcy nieletniego, odpowiedniej instytucji lub organizacji o przedstawienie informacji o wykonywaniu przez nieletniego obowiązku, a w przypadku wykonywania nałożonego na nieletniego zobowiązania do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach lub do zaniechania używania substancji psychoaktywnej, będzie mógł zwrócić się także do Policji o informację o zachowaniu nieletniego.

Projektując przepisy wykonawcze dotyczące realizacji zobowiązania nieletniego do wykonania prac społecznych, oparto się na sprawdzonych i funkcjonujących na gruncie Kodeksu karnego wykonawczego regulacjach wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne w ramach kary ograniczenia wolności.

W projekcie przyjęto zasadę, że organem odpowiedzialnym za organizację i kontrolowanie wykonywania przez nieletniego zobowiązania do wykonania prac społecznych będzie kurator sądowy (art. 155 ust. 2 pkt 3 projektu). Przyjęte rozwiązanie pozwoli wykorzystać w postępowaniu wykonawczym w sprawach nieletnich dotychczasowe doświadczenia kurateli sądowej w zakresie wykonywania przez skazanych nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne, ujednolici postępowania w tym zakresie oraz ograniczy czynności zastrzeżone do kompetencji sądu rodzinnego, a tym samym usprawni postępowanie wykonawcze w sprawach nieletnich. Bezpośredni i stały kontakt kuratora sądowego z nieletnim w ramach kontrolowania wykonania prac społecznych istotnie wpłynie na efektywność orzeczonego środka wychowawczego i realizację pomocy nieletniemu w zmianie nagannych zachowań i postaw w kierunku postaw społecznie pożądanych w ramach celów postępowania w sprawach nieletnich.

W projekcie określono zasady postępowania w zakresie wykonywania przez nieletniego obowiązku prac społecznych. Orzeczenie w tym przedmiocie zostanie przesłane przez sąd rodzinny właściwemu kierownikowi zespołu kuratorskiej służby sądowej. Zawodowy kurator sądowy, po uzyskaniu stanowiska nieletniego i jego rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego, określi rodzaj, miejsce i termin rozpoczęcia wykonywania prac społecznych w ramach określonego w orzeczeniu sądowym okresu ich wykonywania oraz wymiaru w stosunku miesięcznym. Kurator sądowy monitorujący wykonanie tego środka wychowawczego i utrzymujący kontakt z podmiotami, w których wykonywane są prace społeczne, będzie dysponował aktualną wiedzą o wolnych miejscach pracy oraz jej rodzaju. Rodzaj i miejsce prac społecznych muszą być

dostosowane do wieku nieletniego, jego możliwości psychofizycznych oraz potrzeb edukacyjnych. Informację o określeniu rodzaju, miejsca i terminu rozpoczęcia wykonywania prac społecznych przez nieletniego kurator sądowy przekaże podmiotowi, na rzecz którego nieletni ma wykonywać prace społeczne. Po określeniu rodzaju, miejsca i terminu wykonywania prac społecznych, zawodowy kurator sądowy wzywa nieletniego do stawienia się w określonym miejscu i terminie w celu wykonania prac społecznych. Obowiązkiem instytucji lub organizacji, na rzecz której nieletni wykonuje prace społeczne, będzie niezwłoczne poinformowanie sądowego kuratora zawodowego o istotnych okolicznościach dotyczących wykonywania przez nieletniego tych prac i jego zachowaniu, a w szczególności o terminie rozpoczęcia i zakończenia wykonywania prac, liczbie godzin przepracowanych przez nieletniego, rodzaju wykonywanych przez niego prac, niezgłoszeniu się do ich wykonywania lub ich niepodjęciu, przeszkodzie uniemożliwiającej wykonanie prac, opuszczeniu miejsca ich wykonywania bez usprawiedliwienia, każdym przypadku niesumiennego wykonywania prac społecznych oraz nieprzestrzegania ustalonego porządku i dyscypliny w miejscu wykonywania tych prac. Informacje te będą istotne przy uzasadnieniu wystąpienia przez kuratora sądowego do sądu rodzinnego z ewentualnym wnioskiem o zmianę lub uchylenie orzeczonego środka wychowawczego. W projektowanych przepisach przewidziano również możliwość, w szczególnie uzasadnionym przypadku, zmiany rodzaju, miejsca lub terminu rozpoczęcia wykonywania prac społecznych, co wpłynie na skuteczność wykonania tego środka wychowawczego i pozwoli uwzględnić dobro nieletniego. Szczegółowy sposób i warunki organizowania i kontrolowania przez kuratorów sądowych wykonywania przez nieletnich zobowiązań do wykonania prac społecznych zostanie określony w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 161 projektu.

W projekcie przyjęto zasadę, że dzienny wymiar prac społecznych nieletniego nie może przekroczyć 2 godzin i prace te nie mogą być wykonywane w dni wolne od pracy w rozumieniu art. 1 ustawy z dnia 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1920). Przyjmując powyższe założenie ustawodawca miał na uwadze, że istotą stosowanych wobec nieletnich środków jest realizacja przede wszystkim funkcji opiekuńczo-wychowawczej, a nie represyjnej. Realizując system oddziaływań wobec nieletnich należy kierować się dobrem nieletniego. Również środek wychowawczy w postaci zobowiązania do wykonania prac społecznych ma mieć wobec nieletniego przede wszystkim charakter wychowawczy, a nie stanowić istotnej dolegliwości i nie może być nałożony wyłącznie w celu odnoszenia zysków. Należy uwzględnić, że przedmiotowy środek wychowawczy będzie realizowany wobec nieletnich, którzy nie ukończyli 18 lat, a zatem dzieci, którym należy zapewnić odpowiednie

warunki, również czasowe, do realizacji obowiązku szkolnego, nauki, rozwijania zainteresowań oraz prawa do czasu wolnego, wypoczynku i zabawy. Sąd rodzinny określając okres wykonywania prac społecznych oraz ich wymiaru w stosunku miesięcznym, bierze pod uwagę wiek nieletniego, jego możliwości psychofizyczne oraz potrzeby edukacyjne (art. 10 projektu). Przepis ten daje sądowi rodzinnemu możliwość indywidualizacji orzeczenia w tym zakresie, przy uwzględnieniu jednak możliwości jego wykonania zgodnie z zasadami wskazanymi w art. 150 ust. 5 projektu.

W celu zapewnienia nieletnim miejsc do wykonywania prac społecznych, w projekcie szeroko określono instytucje i organizacje, na rzecz których nieletni będą mogli wykonywać te prace. Zarówno zapewnienie, jak i pozyskiwanie nowych miejsc pracy, będzie należało przede wszystkim do samorządu terytorialnego. Władze samorządowe zwykle dysponują bowiem najpełniejszą wiedzą o działających na ich terenie podmiotach, w których, ze względu na ich sytuację, celowe i możliwe jest wykonywanie prac społecznych przez nieletnich. Projekt nie wyklucza jednak możliwości pozyskiwania miejsc pracy także przez kuratorów sądowych. W celu umożliwienia wykonania orzeczenia i realizacji przez sądowego kuratora zawodowego obowiązku organizacji i kontrolowania wykonywania przez nieletniego prac społecznych, właściwy organ gminy będzie informował właściwego prezesa sądu rejonowego oraz właściwego kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej o wyznaczonych dla nieletnich miejscach wykonywania prac społecznych, rodzaju prac społecznych oraz osobach odpowiedzialnych za organizowanie prac społecznych i kontrolowanie ich przebiegu. Tryb wyznaczania przez właściwy organ gminy podmiotów, na rzecz których nieletni mogą wykonywać prace społeczne, czynności tych podmiotów w zakresie wykonywania tych prac, w tym dotyczące organizowania miejsc prac i przydziału prac oraz kontroli nieletnich, zostanie określony w rozporządzeniu wykonawczym wydanym przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw administracji publicznej oraz ministrem właściwym do spraw pracy.

Zgodnie z proponowanymi przepisami nieletnich wykonujących prace społeczne obejmuje się ubezpieczeniem następstw nieszczęśliwych wypadków, a wydatki związane z ubezpieczeniem następstw nieszczęśliwych wypadków nieletnich, wykonujących prace społeczne, ponosi Skarb Państwa. Umowy ubezpieczenia będzie zawierał dyrektor sądu okręgowego na zasadach określonych w przepisach o zamówieniach publicznych. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania przy zawieraniu przez podmioty uprawnione umowy ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków nieletnich wykonujących prace społeczne, a także minimalną i maksymalną sumę ubezpieczenia, na którą

umowa taka może zostać zawarta oraz termin zawierania umów, mając na uwadze konieczność zagwarantowania nieletnim, wykonującym prace społeczne, odpowiedniej rekompensaty w przypadku zaistnienia przy wykonywaniu tej pracy nieszczęśliwego wypadku oraz sprawne wykonywanie czynności związanych z zawieraniem umowy ubezpieczenia. Przyjęte rozwiązania mają na celu umożliwienie wykonania środka wychowawczego w postaci zobowiązania nieletniego do wykonania prac społecznych, cedując koszty ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków na Skarb Państwa.

Realizacją zasady czynnego udziału sądu rodzinnego w procesie resocjalizacji i readaptacji społecznej nieletniego na etapie postępowania wykonawczego, w szczególności przez reagowanie na aktualną sytuację, zachowanie i postawę nieletniego, jest obowiązek wszczęcia z urzędu albo na wniosek kuratora sądowego kontrolującego wykonywanie środka wychowawczego postępowania o zmianę środka, jeżeli nieletni nie wykonuje nałożonego na niego zobowiązania do określonego postępowania.

Nadzór odpowiedzialny rodziców albo opiekuna nieletniego (art. 154)

W obecnym stanie prawnym wykonanie środka wychowawczego w postaci nadzoru odpowiedzialnego rodziców albo opiekuna nieletniego jest uregulowane jedynie w § 286 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych.

Szczątkowość uregulowań dotyczących wykonania tego środka prowadzi do praktycznych trudności w jego wykonywaniu. W konsekwencji rodzice nieletniego, wobec którego sąd zastosował ten środek, nie mają pełnej informacji o tym jak należy go wykonywać i czemu on służy. Składane przez nich sprawozdania często są bardzo enigmatyczne i na ich podstawie sąd ma trudności w ocenie, czy ten środek jest skuteczny.

Należy podkreślić, że nieprawidłowe sprawowanie nadzoru przez przedstawicieli ustawowych nieletniego może prowadzić do zmiany środka wychowawczego na surowszy, mimo, że te nieprawidłowości nie wynikały z ich negatywnego nastawienia, czy braku chęci współpracy z sądem, tylko z braku świadomości znaczenia tego środka oraz niewiedzy, jak należy go wykonywać.

Mając na celu usunięcie tych trudności i nadanie nadzorowi odpowiedzialnemu rodziców albo opiekuna nieletniego stosownej rangi, projekt określa na czym ten nadzór ma polegać. Rozstrzyga również kwestię, kto sprawuje nadzór w przypadku, gdy rodzice nieletniego żyją w rozłączeniu.

Czynności kuratora sądowego i nadzór organizacji społecznej, pracodawcy albo osoby godnej zaufania (art. 155–161)

W obecnym stanie prawnym czynności kuratora sądowego w postępowaniu wykonawczym w sprawach nieletnich regulowane są w art. 70a–70b u.p.n. oraz w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie nadzoru nad nieletnim (Dz. U. poz. 855). Przepisy te zostały dodane do ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich na podstawie ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z poz. 1134).

W uzasadnieniu powyższej nowelizacji wskazano, że dodanie tych przepisów jest wynikiem uznania wagi działania kuratorów sądowych w procesie wychowawczym względem nieletniego na etapie postępowania wykonawczego, którzy postulowali precyzyjne określenie ich praw i obowiązków w związku z wykonywaniem środka wychowawczego w postaci nadzoru kuratora sądowego. Celem proponowanych rozwiązań legislacyjnych była potrzeba podziału odpowiedzialności za wynik postępowania wykonawczego względem nieletniego między sąd oraz kuratora sądowego, sprawującego nadzór nad nieletnim oraz uaktywnienie kuratorów, czyniąc z nich osoby współodpowiedzialne za prawidłowy tok postępowania wykonawczego względem nieletniego.

Przyjmując za aktualne powyższe założenia i bazując na obecnych rozwiązaniach, w projekcie dokonano uporządkowania, usystematyzowania i doprecyzowania regulacji dotyczących czynności kuratora sądowego na etapie postępowania wykonawczego w sprawach nieletnich.

W pierwszej kolejności w projektowanej ustawie wskazano, że wszelkie działania podejmowane przez kuratora sądowego wobec nieletnich mają na celu pomoc nieletnim w zmianie nagannych zachowań i postaw, w kierunku postaw społecznie pożądanych. Istotą czynności podejmowanych przez kuratorów sądowych wobec nieletnich jest przede wszystkim realizacja zadań o charakterze wychowawczym.

Czynności kuratora sądowego na etapie postępowania wykonawczego w sprawach nieletnich zostały pogrupowane w trzy kategorie, których zakres uzależniony jest od treści orzeczenia sądu, rodzaju orzeczonego wobec nieletniego środka oraz treści zarządzeń wykonawczych sędziego rodzinnego. Kurator sądowy:

1) sprawuje nadzór nad nieletnim – obejmuje czynności związane z wykonywaniem środka wychowawczego w postaci nadzoru kuratora sądowego, o którym mowa w art. 7 pkt 5 projektu;

2) kontroluje wykonywanie środka wychowawczego w postaci zobowiązania nieletniego do określonego postępowania albo środka w postaci zobowiązania rodziców albo opiekuna nieletniego – obejmuje sytuacje, gdy sąd rodzinny w orzeczeniu kończącym postępowanie (art. 11 i art. 18 ust. 2 projektu) lub na etapie kierowania orzeczenia do wykonania (art. 148 i art. 286 projektu), określi taki sposób kontrolowania wykonywania orzeczonych środków; w zakresie tym do czynności kuratora sądowego zastosowanie będą miały także przepisy art. 149 ust. 1 i art. 287 projektu;

3) organizuje i kontroluje wykonywanie przez nieletniego zobowiązania do wykonania prac społecznych – obejmuje czynności kuratora sądowego w celu realizacji przyjętej w projekcie zasady, że organem odpowiedzialnym za organizację i kontrolowanie wykonywania przez nieletniego zobowiązania do wykonania prac społecznych będzie kurator sądowy; w zakresie tym do czynności kuratora sądowego zastosowanie będą miały także przepisy art. 150 i art. 151 ust. 4 projektu.

Na wzór obecnie obowiązującego art. 70a § 2 u.p.n. w projekcie określono otwarty katalog czynności, do których jest uprawniony i zobowiązany kurator sądowy podejmujący działania na etapie postępowania wykonawczego w sprawach nieletnich. Katalog tych czynności stanowi dla kuratorów sądowych podstawę do podejmowania określonych działań w celu skutecznego wykonania orzeczonych wobec nieletniego środków, weryfikacji zachowania i postawy nieletniego na etapie wykonywania orzeczenia oraz oceny wyników orzeczonych środków i podejmowania adekwatnych reakcji.

Obecny katalog czynności w zakresie działania kuratora sądowego uzupełniono o czynności dotyczące: nawiązania i utrzymywania kontaktu z nieletnim, jego rodzicami lub opiekunem; wzywania nieletniego, jego rodziców lub opiekuna do stawienia się w siedzibie zespołu kuratorskiej służby sądowej; zaznajamiania się z innymi, poza aktami sądowymi, niezbędnymi źródłami informacji o nieletnim; zwracania się do pokrzywdzonych oraz innych podmiotów o informacje o sposobie i terminie realizacji obowiązków określonego postępowania nałożonych na nieletniego lub zobowiązań nałożonych na rodziców albo opiekuna nieletniego oraz pozyskiwania, w miarę możliwości, podmiotów, na rzecz których nieletni mogą wykonywać prace społeczne. Tak określony katalog praw i obowiązków kuratorów sądowych, w powiązaniu z pozostałymi przepisami projektu regulującymi czynności kuratora sądowego przy wykonywaniu poszczególnych środków, pozwoli na skuteczną realizację zadań kuratorów sądowych w postępowaniu wykonawczym prowadzonym w sprawie nieletnich.

W zakresie uprawnień kuratorów sądowych dotyczących inicjowania postępowań sądowych doprecyzowano przepisy w taki sposób, aby odnosiły się one do środków wykonywanych lub kontrolowanych przez kuratora sądowego, a nie obejmowały wszystkich środków orzekanych wobec nieletniego. Doprecyzowano także, że udział kuratora sądowego w posiedzeniach (zarówno posiedzenia sądowe jak i posiedzenia wykonawcze prowadzone przez sędziego rodzinnego) obejmuje posiedzenia dotyczące nieletniego, wobec którego zastosowano środek wychowawczy nie tylko w postaci nadzoru kuratora sądowego, ale również inne środki, których wykonywanie kurator sądowy kontroluje. Należy mieć bowiem na uwadze, że kurator sądowy realizując czynności w postępowaniu wykonawczym dysponuje aktualną i najlepszą wiedzą o nieletnim, a z racji przygotowania zawodowego jest zdolny do oceny wyników wykonywanego w tym zakresie środka wychowawczego.

W projektowanej ustawie proponuje się rezygnację z możliwości zobowiązania nieletniego przez kuratora sądowego do poddania się badaniu w celu ustalenia w organizmie nieletniego obecności substancji psychoaktywnej przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego. W zakresie tym kuratorzy sądowi zgłaszali szereg zastrzeżeń dotyczących realizacji tego uprawnienia związanych z brakiem odpowiednich procedur, narażeniem kuratorów sądowych na liczne niebezpieczeństwa dotyczące ich zdrowia i życia oraz brakiem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy.

W projekcie zawarto normę kompetencyjną dotyczącą obowiązku sprawowania nadzoru i kontrolowania wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 projektu, osobiście przez sądowego kuratora zawodowego w sprawach trudnych lub wymagających niezwłocznego podjęcia czynności. W obecnym stanie prawnym regulacja ta zawarta jest w § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie nadzoru nad nieletnim. Z uwagi na zakres przedmiotowej regulacji proponuje się nadanie jej rangi normy ustawowej. Pojęcie „nadzór trudny" należy do tych określeń ustawowych, których definiowanie za pomocą przepisów nie jest celowe. Jak wiele innych pojęć niedookreślonych jego zdefiniowanie należy przede wszystkim do doktryny i praktyki. Niewątpliwie, rozstrzygnięcie, czy dany nadzór należy do trudnych, czy łatwych zależy od szeregu warunków i stanowi problem do indywidualnego rozstrzygnięcia w oparciu o doświadczenie i wiedzę kuratora sądowego. Dla wyjaśnienia i uściślenia terminu pomocne może być zwłaszcza określenie w każdej sprawie tzw. czynników ryzyka – ich rodzaju i liczby, a następnie stopnia nasilenia. Celem ustawodawcy jest ugruntowanie praktyki powierzenia tych nadzorów i kontrolowania wykonywania obowiązków określonego postępowania zawodowym

kuratorom sądowym. Kuratorzy zawodowi mają z reguły wyższe kwalifikacje do prowadzenia tego rodzaju spraw.

W projekcie określono także obowiązki kuratora sądowego na poszczególnych etapach związanych ze sprawowaniem nadzoru nad nieletnim oraz kontrolowaniem wykonywania przez nieletniego zobowiązania do określonego postępowania w zakresie nawiązania kontaktu z nieletnim, jego rodzicami lub opiekunem, poinformowania ich o prawach i obowiązkach wynikających z zastosowanych środków wychowawczych, składania okresowych sprawozdań sądowi rodzinnemu oraz obowiązków informacyjnych wobec sądu rodzinnego.

Szczegółowy sposób i warunki sprawowania nadzoru nad nieletnimi przez kuratorów sądowych oraz szczegółowy sposób i warunki kontrolowania przez kuratorów sądowych wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 i środka, o którym mowa art. 18 ust. 1, zostanie określony w rozporządzeniu wykonawczym wydanym przez Ministra Sprawiedliwości.

W projektowanej ustawie, w katalogu środków wychowawczych, ustawodawca utrzymał środek wychowawczy w postaci nadzoru organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, pracodawcy albo osoby godnej zaufania – udzielających poręczenia za nieletniego. W związku z powyższym, w przepisach regulujących postępowanie wykonawcze, wskazuje się podstawowe obowiązki tych podmiotów w zakresie sprawowania nadzoru nad nieletnim.

Organizacja społeczna, w tym organizacja pozarządowa oraz pracodawca, którym powierzono sprawowanie nadzoru nad nieletnim, są obowiązani w szczególności do:

1) niezwłocznego wyznaczenia przedstawiciela do wykonywania czynności związanych z nadzorem oraz udzielania mu pomocy w prawidłowym ich wykonywaniu;

2) utrzymywania, przez wyznaczonego przedstawiciela, niezbędnych kontaktów z sądem rodzinnym i – w razie potrzeby – z zawodowym kuratorem sądowym;

3) zapewnienia, aby wyznaczony przedstawiciel wykonywał prawidłowo powierzone mu czynności związane z nadzorem oraz składał sądowi rodzinnemu okresowe sprawozdania z przebiegu nadzoru.

Do przedstawiciela organizacji lub pracodawcy oraz osoby godnej zaufania odpowiednie zastosowanie będą miały przepisy dotyczące kuratorów sądowych. Nie ulega wątpliwości, że podmioty te powinny podejmować podobne działania w celu spowodowania zmiany nagannych zachowań nieletniego w kierunku postaw społecznie pożądanych. Katalog tych działań zależeć będzie od okoliczności konkretnego przypadku.

Szczegółowy sposób i warunki wykonywania nadzoru nad nieletnimi przez organizacje społeczne, w tym organizacje pozarządowe, pracodawców i osoby godne zaufania oraz tryb wyznaczania przedstawicieli przez wykonujące nadzór nad nieletnimi organizacje społeczne, w tym organizacje pozarządowe i pracodawców, zostanie określony w rozporządzeniu wykonawczym wydanym przez Ministra Sprawiedliwości.

W projekcie utrzymano regulację art. 70d u.p.n. w zakresie ryczałtu za sprawowanie nadzoru przez organizacje społeczne, w tym organizacje pozarządowe, pracodawców i osoby godne zaufania.

Ośrodki kuratorskie (art. 162–173)

Środek wychowawczy w postaci skierowania nieletniego do ośrodka kuratorskiego stanowi bardzo istotny element systemu oddziaływań i środków stosowanych wobec nieletnich. Środek ten należy do grupy środków wychowawczych, których stosowanie nie powoduje zmiany środowiska wychowawczego nieletniego, ale zawiera elementy wykraczające dość znacznie poza zwykły nadzór odpowiedzialny rodziców, bądź nadzór kuratora sądowego, co czyni ten środek specyficznym na tle pozostałych. Profesjonalna organizacja nieletniemu czasu pozaszkolnego polegająca na działaniach wychowawczych, resocjalizacyjnych, terapeutycznych i profilaktycznych charakteryzuje ten środek wychowawczy. Skierowanie do ośrodka kuratorskiego wymaga poddania się przez nieletnich rygorowi zajęć zaprogramowanych celem osiągnięcia zmiany ich postawy. Z drugiej strony pozwala na intensywniejsze działania resocjalizacyjne i edukacyjne w warunkach do tego optymalnych. Nieletni bowiem nadal funkcjonuje w swoim środowisku rodzinnym, a jednocześnie pozostaje poza wpływem często demoralizującego otoczenia, w szczególności grupy rówieśniczej. Ośrodek kuratorski jest zatem alternatywą dla środków wychowawczych o charakterze izolacyjnym. Warunki oddziaływania wychowawczego w ośrodku kuratorskim pozwalają nie tylko na intensywniejszą pracę z nieletnim niż w przypadku zwykłego nadzoru, lecz także na bardziej indywidualne podejście w traktowaniu nieletniego, w czym realizuje się bardzo ważna zasada podmiotowego traktowania nieletniego. Oddziaływania te pozwalają na realne zastosowanie różnych modeli pracy wychowawczo-resocjalizacyjnej, bieżącą obserwację wyników podejmowanych działań oraz formułowanie na ich podstawie wniosków i ewentualnie korektę zastosowanych metod celem osiągnięcia zamierzonego efektu wychowawczego i edukacyjnego.

Mając na uwadze rolę ośrodków kuratorskich w systemie resocjalizacji nieletnich oraz realizując założenia projektu w zakresie stworzenia podstaw prawnych postępowania

wykonawczego w sprawach nieletnich, w projekcie zawarto podstawowe założenia dotyczące funkcjonowania ośrodków kuratorskich. W obecnym stanie prawnym regulacje dotyczące ośrodków kuratorskich zawarte są w art. 84 § 1 i 4 u.p.n. oraz w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 października 2001 r. w sprawie ośrodków kuratorskich (Dz. U. poz. 1294).

W nowej regulacji ustawowej określono działania oraz cele działalności ośrodków kuratorskich wskazując, że ośrodek kuratorski prowadzi działalność wychowawczą, resocjalizacyjną, terapeutyczną, profilaktyczną i kontrolną, zmierzając do zmiany postaw nieletnich w kierunku społecznie pożądanym.

W celu umożliwienia sądowi rodzinnemu zapoznania się z bieżącymi informacjami dotyczącymi zachowania i postawy nieletniego, wobec którego zastosowano środek wychowawczy w postaci skierowania do ośrodka kuratorskiego oraz oceny skuteczności podejmowanych wobec nieletniego działań wychowawczych, resocjalizacyjno-terapeutycznych i profilaktycznych, ośrodek kuratorski, nie rzadziej niż co 6 miesięcy lub na żądanie sądu rodzinnego, jest obowiązany sporządzać sprawozdanie o nieletnim z wykonywania wobec nieletniego środka wychowawczego.

W projekcie zawarto ponadto przepisy ustrojowe dotyczące funkcjonowania i organizacji ośrodków kuratorskich z uwagi na konieczność umieszczenia tych regulacji w akcie rangi ustawowej.

Tak jak w obecnym stanie prawnym ośrodki kuratorskie będą tworzone i znoszone przez prezesów sądów okręgowych na wniosek prezesów sądów rejonowych po zasięgnięciu opinii kuratora okręgowego. Ośrodki kuratorskie będą tworzone przy sądach rejonowych. Jeżeli ze względu na liczbę nieletnich kierowanych do ośrodków kuratorskich lub potrzebę profilowania działalności ośrodków kuratorskich, zaistnieje potrzeba zwiększeni ich liczby, przy danym sądzie rejonowym będzie można utworzyć więcej niż jeden ośrodek kuratorski. Działalność ośrodka kuratorskiego jest finansowana ze środków budżetu sądu rejonowego.

W zakresie powoływania i odwoływania kierownika ośrodka kuratorskiego utrzymano kompetencje prezesa sądu rejonowego we współpracy z kuratorem okręgowym. Z uwagi na usytuowanie ośrodków kuratorskich w systemie prawa dotyczącym nieletnich oraz z uwagi na zadania ośrodków kuratorskich, w ocenie ustawodawcy funkcję kierownika ośrodka kuratorskiego powinien pełnić zawodowy kurator rodzinny. Jedynie w wyjątkowej sytuacji, gdy nie będzie możliwe powołanie kierownika ośrodka kuratorskiego spośród zawodowych kuratorów rodzinnych, prezes sądu rodzinnego będzie mógł powołać kierownika ośrodka kuratorskiego spośród zawodowych kuratorów dla dorosłych.

W zakresie kierowania do realizacji zadań w ośrodku kuratorskim zawodowych kuratorów sądowych utrzymano kompetencje prezesa sądu rejonowego we współpracy z kierownikiem ośrodka kuratorskiego. Do pracy w ośrodku kuratorskim będą mogli być kierowani zawodowi kuratorzy rodzinni i zawodowi kuratorzy dla dorosłych. Przyjęte rozwiązanie pozwoli na zwiększenie liczy ośrodków kuratorskich i sprawne prowadzenie ich działalności.

Osoby niebędące zawodowymi kuratorami sądowymi realizują zadania w ośrodku kuratorskim na podstawie umowy zawartej z dyrektorem sądu rejonowego. Dyrektor sądu rejonowego będzie decydował o formie umowy zawartej z osobami realizującymi zadania w ośrodku kuratorskim (np. umowa o prace, umowa zlecenia, umowa o dzieło).

W projektowanych przepisach wyraźnie określono obowiązki i uprawnienia kierownika ośrodka kuratorskiego oraz obowiązki zawodowego kuratora sądowego skierowanego do realizacji zdań w ośrodku kuratorskim, bazując na przepisach § 11 i § 13 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 października 2001 r. w sprawie ośrodków kuratorskich.

Nowym rozwiązaniem na poziomie ustawowym jest uregulowanie zasad związanych ze sprawowaniem nadzoru nad ośrodkami kuratorskimi, co stanowi uzupełnienie regulacji art. 84 § 1 u.p.n.

Proponuje się wprowadzenie nadzoru nad działalnością ośrodków kuratorskich sprawowanego przez prezesa sądu okręgowego, przez kuratora okręgowego, prezesa sądu rejonowego oraz dyrektora sądu rejonowego w zakresie wydatkowania środków finansowych przeznaczonych na działalność ośrodka – uwzględniając kompetencje tych podmiotów związane z działalnością ośrodka kuratorskiego. Nadzór prezesa sądu okręgowego zapewni mu, jako organowi tworzącemu ośrodki kuratorskie, kontrolowanie i ocenę działalności wszystkich ośrodków kuratorskich funkcjonujących w obszarze właściwości sądu okręgowego, również w kontekście porównawczym. Natomiast zwierzchni nadzór nad działalnością ośrodków kuratorskich sprawowany będzie przez Ministra Sprawiedliwości przez sędziów i kuratorów sądowych delegowanych do Ministerstwa Sprawiedliwości. Nadzór ten zapewni Ministrowi Sprawiedliwości kontrolowanie i ocenę działalności wszystkich ośrodków kuratorskich, również w kontekście porównawczym.

W ramach sprawowanego nadzoru nad działalnością ośrodków kuratorskich, osobom wyznaczonym do sprawowania nadzoru przyznano kompetencje w postaci prawa wstępu na teren nadzorowanego ośrodka oraz prawa przeglądania dokumentów oraz żądania wyjaśnień od osób realizujących zadania w ośrodku. Pozwoli to na uzyskanie niezbędnych informacji

w celu oceny działalności ośrodka i realizacji wyznaczonych zadań związanych z wykonywaniem orzeczonego wobec nieletnich środka wychowawczego.

Osoby wyznaczone do sprawowania nadzoru nad ośrodkiem przeprowadzają wizytacje obejmujące całokształt działalności ośrodka (w przypadku nadzoru prezesa sądu okręgowego wizytacje przeprowadza się co najmniej raz w roku) oraz przeprowadzają lustracje wybranych zakresów działalności ośrodka. Mogą wydawać zalecenia powizytacyjne lub polustracyjne oraz kontrolują prawidłowości i terminowości ich realizacji. W miarę potrzeby mogą podejmować także inne czynności i decyzje zmierzające do usunięcia uchybień i zapobieżenia ich powstawaniu.

Szczegółowy sposób funkcjonowania i organizacji ośrodków kuratorskich, tryb sprawowania nadzoru nad ośrodkami kuratorskimi oraz sposób dokumentowania tego nadzoru oraz wzór aktu utworzenia i zniesienia ośrodka kuratorskiego, zostanie określony przez Ministra Sprawiedliwości w rozporządzeniu wykonawczym.

Skierowanie do organizacji lub instytucji (art. 174–175)

W projektowanej ustawie, w katalogu środków wychowawczych, ustawodawca utrzymał środek wychowawczy w postaci skierowania nieletniego do organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym, lub szkoleniowym, po uprzednim porozumieniu się z organizacją lub instytucją. W związku z powyższym, w przepisach regulujących postępowanie wykonawcze, wskazuje się podstawowe obowiązki tych podmiotów w zakresie wykonywania orzeczonego środka wychowawczego.

W celu umożliwienia sądowi rodzinnemu zapoznania się z bieżącymi informacjami dotyczącymi zachowania i postawy nieletniego, wobec którego zastosowano środek wychowawczy w postaci skierowania do organizacji lub instytucji oraz oceny skuteczności podejmowanych wobec nieletniego działań wychowawczych, terapeutycznych lub szkoleniowych, organizacja społeczna lub instytucja, nie rzadziej niż co 6 miesięcy lub na żądanie sądu rodzinnego, jest obowiązana sporządzać sprawozdanie o nieletnim z wykonywania wobec niego środka wychowawczego.

Organizacja społeczna lub instytucja, do których skierowano nieletniego, są obowiązane w szczególności do:

1) niezwłocznego wyznaczenia przedstawiciela do wykonywania czynności związanych z wykonywaniem środka wychowawczego oraz udzielania mu pomocy w prawidłowym ich wykonywaniu;

2) utrzymywania, przez wyznaczonego przedstawiciela, niezbędnych kontaktów z sądem rodzinnym i – w razie potrzeby – z zawodowym kuratorem sądowym;

3) zapewnienia, aby wyznaczony przedstawiciel wykonywał prawidłowo powierzone mu czynności związane z wykonywaniem środka wychowawczego oraz składał sądowi rodzinnemu okresowe sprawozdania.

Do przedstawiciela organizacji lub instytucji odpowiednie zastosowanie będą miały przepisy dotyczące kierowników ośrodków kuratorskich. Nie ulega wątpliwości, że podmioty te powinny podejmować podobne działania w celu spowodowania zmiany nagannych zachowań nieletniego w kierunku postaw społecznie pożądanych. Katalog tych działań zależeć będzie od okoliczności konkretnego przypadku.

Umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (art. 177–185)

W obecnym stanie prawnym wykonywanie środka wychowawczego – umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym – jest regulowane przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowego sposobu i trybu kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (Dz. U. z poz. 1755, z późn. zm.) oraz – w zakresie czynności sądu rodzinnego – rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych. Rodzaje i szczegółowe zasady działania młodzieżowych ośrodków wychowawczych określone są natomiast w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania.

Młodzieżowe ośrodki wychowawcze prowadzone są dla nieletnich, którzy ze względu na niedostosowanie społeczne wymagają oddziaływań wychowawczych i resocjalizacyjnych oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Do zadań tych placówek należy eliminowanie przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego oraz przygotowanie nieletnich do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi.

W obecnym stanie prawnym młodzieżowe ośrodki wychowawcze są przeznaczone dla nieletnich w normie intelektualnej (resocjalizacyjno-wychowawcze) i dla nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim (resocjalizacyjno-rewalidacyjne).

Ograniczenie możliwości stosowania tego środka wychowawczego do nieletnich z normą intelektualną albo z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim powoduje, że sądy rodzinne są pozbawione możliwości sięgnięcia po ten środek w przypadku, gdy u nieletniego stwierdzono niepełnosprawność intelektualną w stopniu umiarkowanym. Zatem nawet gdy wyniki postępowania rozpoznawczego wskazywały na niedostosowanie społeczne nieletniego z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym wymagającego stosowania specjalnej organizacji, metod pracy, wychowania, pomocy psychologiczno-pedagogicznej i resocjalizacji, i sądy rodzinne orzekały umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, środek ten nie mógł zostać wykonany.

Taki stan rzeczy powoduje duże problemy z zapewnieniem właściwych oddziaływań wychowawczych względem takiego nieletniego, narażając go w dalszym ciągu na ryzyko pogłębiania się demoralizacji.

W celu stworzenia bardziej spójnego i skutecznego systemu oddziaływań wychowawczych projekt wprowadza możliwość stosowania i wykonywania umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym także wobec nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym.

Środek wychowawczy w postaci umieszczenia nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym będzie wykonywany w ośrodkach resocjalizacyjno-wychowawczych dla nieletnich w normie intelektualnej lub ośrodkach resocjalizacyjno-rewalidacyjnych dla nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim oraz z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym.

W celu zwiększenia efektywności oddziaływań wychowawczych i resocjalizacyjnych, w uzasadnionych przypadkach, możliwe będzie umieszczenie nieletniego z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim w ośrodku resocjalizacyjno-wychowawczym. Uzasadniony przypadek może wynikać np. z konieczności zapewnienia nieletniemu możliwości kontynuacji nauki w danym typie szkoły, w szczególności z uwzględnieniem szkoły branżowej w zakresie nauki zawodu, którego dotychczas uczył się nieletni.

Powyższe zagadnienia zostaną uregulowane w rozporządzeniu wykonawczym wydanym na podstawie art. 123 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 16 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

Organem kierującym nieletniego do odpowiedniego młodzieżowego ośrodka wychowawczego będzie powołana przez Ministra Sprawiedliwości komisja do spraw

kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego. Obecnie zadania te wykonuje starosta we współpracy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji.

Powołanie przez Ministra Sprawiedliwości komisji, której zadaniem będzie kierowanie i przenoszenie nieletnich do odpowiedniego młodzieżowego ośrodka wychowawczego, po zasięgnięciu opinii członków tej komisji, gwarantuje wytypowanie placówki, która zapewni odpowiednie odziaływania wychowawcze i resocjalizacyjne wobec nieletniego przy uwzględnieniu jego potrzeb edukacyjnych i deficytów rozwojowych. Istotnym zadaniem komisji, w kontekście doboru odpowiedniej placówki do potrzeb nieletniego będzie analiza realizacji zadań młodzieżowego ośrodka wychowawczego w oparciu o wyniki kontroli prowadzonych w trybie nadzoru pedagogicznego oraz informacje o wydarzeniach nadzwyczajnych, które wystąpiły w młodzieżowym ośrodku wychowawczym.

Szczegółowy tryb kierowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z młodzieżowych ośrodków wychowawczych oraz tryb powoływania i odwoływania członków komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego, jej skład, sposób działania i sposób obsługi administracyjno-biurowej zostanie określony przez Ministra Sprawiedliwości w akcie wykonawczym do ustawy. Regulacje wydane na podstawie projektowanego upoważnienia ustawowego będą uwzględniać konieczność zapewnienia prawidłowego i sprawnego wykonywania orzeczeń oraz konieczność zapewniania prawidłowej realizacji zadań komisji.

W projekcie nałożono także obowiązek współpracowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych i ich organów prowadzących z komisją do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego, tak aby proces kierowania nieletnich do odpowiednich dla nich młodzieżowych ośrodków wychowawczych przebiegał sprawnie.

Projekt reguluje również kwestie związane z pobytem nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, które dotychczas były uregulowane w wyżej wskazanych rozporządzeniach wykonawczych albo też w ogóle nie były ujęte w normy prawne. W tym zakresie projekt realizuje postulaty Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzeczniczka Praw Dziecka oraz Najwyższej Izby Kontroli.

Aby zapewnić prawidłowe przestrzeganie praw nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, każdy nieletni po przyjęciu do młodzieżowego ośrodka wychowawczego będzie zapoznawany z prawami i obowiązkami, zasadami pobytu w ośrodku oraz pouczany o terminie i sposobie składania zażalenia na czynności naruszające jego prawa.

Nieletniego przyjmowanego do placówki można będzie poddać kontroli pobieżnej, a w uzasadnionych przypadkach kontroli osobistej, oraz będzie można w uzasadnionych przypadkach poddać badaniu na obecność w organizmie nieletniego substancji psychoaktywnej.

Wskazane kontrole oraz badania będą przeprowadzane zgodnie z przepisami art. 119 ust. 2–5 i 7–12 oraz art. 120 ust. 2–11 projektu i wydanymi na ich podstawie aktami wykonawczymi. Uzasadnienie przeprowadzenia kontroli będzie obejmowało jedynie sytuacje związane z naruszeniem lub możliwością naruszenia obowiązujących na terenie młodzieżowego ośrodka wychowawczego reguł prawnych związanych z pobytem nieletniego w ośrodku.

Ponadto z nieletnim przyjmowanym do młodzieżowego ośrodka wychowawczego będzie przeprowadza rozmowa wstępna, będzie go można poddać badaniom osobopoznawczym oraz obserwacji psychologicznej lub pedagogicznej.

Jeżeli młodzieżowy ośrodek wychowawczy będzie dysponował izbą adaptacyjną, a zachowanie nieletniego oraz jego potrzeby związane z dostosowaniem się do nowej sytuacji będą wskazywać na konieczność umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej, to nieletni będzie mógł być w niej umieszczany. Do czynności związanych z umieszczeniem nieletniego w izbie adaptacyjnej będą miały zastosowanie przepisy art. 124 ust. 2 i 3 oraz art. 125 ust. 1 pkt 1 lit ai c, pkt 2 lit a i c i ust. 2 pkt 2 oraz art. 126–129 projektu. Umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej może nastąpić na okres nie dłuższy niż 5 dni.

Nieletni będzie miał obowiązek przekazać określone przedmioty oraz dokumenty do depozytu prowadzonego w ośrodku. Takie rozwiązania zagwarantuje nieletniemu możliwość przechowywania ważnych i cennych przedmiotów w bezpiecznym miejscu. Przyjęte rozwiązanie przyczyni się również do zapewnienia bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego w ośrodku.

Tak jak dotychczas, nieletni umieszczony w młodzieżowym ośrodku wychowawczym będzie mógł być urlopowany za zgodą sędziego rodzinnego. Urlopowanie najczęściej dotyczy ferii zimowych i letnich oraz przerw świątecznych, w czasie których nieletni udaje się do domu rodzinnego, bowiem czas wolny od obowiązkowych zajęć edukacyjnych może spędzić z rodziną. Wniosek o wyrażenie przez sędziego rodzinnego zgody na urlopowanie nieletniego będzie składał dyrektor ośrodka na prośbę wychowawcy, w porozumieniu z nieletnim oraz jego rodzicami.

Ponadto nieletni będzie mógł opuścić młodzieżowy ośrodek wychowawczy po uzyskaniu przepustki – za zgodą dyrektora ośrodka. Umożliwienie opuszczania

młodzieżowego ośrodka wychowawczego przez nieletnich po uzyskaniu przepustki jest rozwiązaniem wymagającym ujednolicenia, bowiem dotychczas zasady opuszczania ośrodka regulowane były przez poszczególne ośrodki w statutach. Z uwagi na to, że jej udzielenie może wynikać z różnych okoliczności faktycznych, projekt co do zasady nie wymaga uzyskiwania każdorazowo zgody sędziego rodzinnego. Jednakże to jak nieletni funkcjonuje w ośrodku może być przyczyną do zastrzeżenia w każdym czasie przez sędziego rodzinnego wymogu udzielenia przepustki za jego zgodą.

Dodatkowo w projektowanych przepisach uwzględniono możliwość opuszczania ośrodka przez nieletniego, który zgodnie z § 21 ust. 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania, uczęszcza do szkoły poza ośrodkiem oraz uczęszczania na praktyki zawodowe w związku z realizacją obowiązku nauki w szkole prowadzącej kształcenie zawodowe.

Zadaniem młodzieżowego ośrodka wychowawczego jest prowadzenie oddziaływań wychowawczych i resocjalizacyjnych, które mają na celu eliminowanie przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego, a także zapewnienie wszechstronnego rozwoju osoby i przygotowanie do samodzielnego życia zgodnego z normami społecznymi i prawnymi. Pożądane jest zatem, aby w celu zapewnienia jednorodnych oddziaływań wychowawczych nieletni przebywał w tym samym ośrodku przez cały czas wykonywania tego środka. Jednakże będą pojawiać się sytuacje, kiedy w uzasadnionych przypadkach, mających znaczenie dla skuteczności procesu wychowawczego pojawi się potrzeba przeniesienia nieletniego do innego młodzieżowego ośrodka wychowawczego.

Projekt przewiduje taką możliwość na wniosek dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego, nieletniego, jego rodziców, albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego, skierowany do organu odpowiedzialnego za wskazywanie odpowiednich ośrodków dla nieletnich, tj. komisji do spraw kierowania do młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Komisja po analizie zasadności wniosku będzie wskazywała nowy ośrodek dla nieletniego. Szczegółowe zasady przenoszenia nieletniego zostaną określne w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie art. 185 projektu.

Istotą zmian przepisów określających funkcjonowanie młodzieżowych ośrodków wychowawczych jest zwiększenie bezpieczeństwa nieletnich przebywających w tych placówkach. Zasady bezpieczeństwa wynikają z projektowanych przepisów ustawy, przepisów, które zostaną wydane na jej podstawie oraz przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe i wydanych na jej podstawie przepisów wykonawczych, w szczególności art. 123 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 oraz art. 125 tej ustawy.

W przypadku gdy młodzieżowy ośrodek wychowawczy nie będzie zapewniał nieletnim bezpiecznych warunków pobytu, nieletni będą przenoszeni do innych ośrodków zapewniających bezpieczne warunki pobytu na wniosek organu sprawującego nadzór pedagogiczny nad ośrodkiem, tj. właściwego terytorialnie kuratora oświaty we współpracy z organem odpowiedzialnym za kierowanie nieletnich do ośrodków, tj. komisją do spraw kierowania do młodzieżowych ośrodków wychowawczych.

Zgodnie z art. 51 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe nadzór pedagogiczny nad publicznymi i niepublicznymi placówkami, w tym młodzieżowymi ośrodkami wychowawczymi, sprawuje kurator oświaty.

Zgodnie z obowiązującym prawem, nadzór pedagogiczny nad młodzieżowymi ośrodkami wychowawczymi polega na: obserwowaniu, analizowaniu i ocenianiu przebiegu procesów kształcenia i wychowania oraz efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej placówek; ocenianiu stanu i warunków działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej placówek; udzielaniu placówkom pomocy w wykonywaniu ich zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych; inspirowaniu nauczycieli do poprawy istniejących lub wdrożenia nowych rozwiązań w procesie kształcenia, przy zastosowaniu innowacyjnych działań programowych, organizacyjnych lub metodycznych, których celem jest rozwijanie kompetencji uczniów (wychowanków).

Nadzorowi pedagogicznemu podlega w szczególności przestrzeganie praw dziecka i praw ucznia oraz upowszechnianie wiedzy o tych prawach, a także zapewnienie wychowankom (uczniom) bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki.

Jednym z elementów zapewnienia nieletnim bezpiecznych warunków pobytu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym jest zobowiązanie wychowawców, nauczycieli, i specjalistów oraz innych osób pracujących w ośrodku z nieletnimi do realizacji zadań mających wpływ na bezpieczeństwo wychowanków, m.in. do prowadzenia obserwacji

zachowania nieletnich w ośrodku, nadzorowania i kontrolowania zachowania nieletnich i przeciwdziałania wydarzeniom nadzwyczajnym.

W projekcie zmodyfikowano dotychczasowe rozwiązanie umożliwiające nieletniemu zwalnianemu z młodzieżowego ośrodka wychowawczego pozostanie w placówce do ukończenia szkoły, do której nieletni uczęszcza.

Obecne rozwiązanie zawarte w art. 73 § 2 u.p.n. nie jest rozwiązaniem zgodnym ze standardami konstytucyjnymi, bowiem nie przewiduje zgody nieletniego po ukończeniu 18 lat na pozostanie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym do zakończenia roku szkolnego. Tymczasem zgodnie z art. 70 ust. 1 Konstytucji RP nauka jest obowiązkowa do 18 roku życia. Ponadto przepis art. 73 § 2 u.p.n. daje możliwość arbitralnego decydowania przez sąd o tym, czy nieletni ma pozostać w ośrodku, mimo, że ustanie wykonywania środka z mocy prawa skutkuje umorzeniem postępowania wykonawczego.

Ponadto zgodnie z regułą 39 Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności, nieletniemu w wieku wykraczającym poza granice obowiązku szkolnego należy, jeśli sobie życzy, pozwalać na kontynuowanie nauki, a innych w tym wieku – zachęcać, aby to czynili; należy dołożyć starań, aby zapewnić im dostęp do odpowiedniego programu nauczania.

Standardy zawarte w art. 70 Konstytucji RP oraz wyżej wskazanych Regułach, będą zachowane w przypadku, gdy inicjatywa pozostania w ośrodku po ukończeniu 18 lat będzie należała wyłącznie do nieletniego. Decyzję czy wniosek uwzględnić będzie natomiast podejmował wyłącznie dyrektor ośrodka, w którym nieletni dotychczas przebywał, na podstawie okoliczności sprawy. Projekt eliminuje z tego procesu sąd rodzinny, ponieważ projektowane przepisy nie dają możliwości prowadzenia postępowania wykonawczego po ustaniu wykonywania środka z mocy prawa.

Po zakończeniu nauki w danej szkole nieletni może kontynuować naukę w szkole dla dzieci i młodzieży, bowiem zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 127 ust. 19 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe uczniowie niedostosowani społecznie, posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego mogą uczyć się w szkole podstawowej do 20 roku życia, a w szkole ponadpodstawowej do 24 roku życia, lub w szkole dla dorosłych.

Szczegółowe warunki pobytu nieletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, sposób udzielania urlopów i przepustek zostanie uregulowany w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 123 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 16 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

Umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym (art. 186–194 i art. 211)

Projekt ustawy przewiduje dwa rodzaje okręgowych ośrodków wychowawczych. Podział ośrodków związany jest ze sprawnością intelektualną nieletnich. Ustawodawca przewidział ośrodki dla nieletnich w normie intelektualnej oraz dla nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim i w stopniu umiarkowanym. Przyjęcie takiego podziału ośrodków jest rozwiązaniem optymalnym, gwarantującym dostosowanie metod pracy wychowawczej i terapeutycznej do specyficznych potrzeb nieletniego, a w konsekwencji każdemu nieletniemu daje możliwość rozwoju na miarę jego zdolności i potrzeb.

Organem odpowiedzialnym za kierowanie nieletniego do odpowiedniego okręgowego ośrodka wychowawczego będzie, tak jak obecnie w przypadku kierowania nieletnich do odpowiednich zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich – komórka organizacyjna Ministerstwa Sprawiedliwości wykonująca zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego nad okręgowymi ośrodkami wychowawczymi.

Projekt przewiduje stosowanie w okręgowych ośrodkach wychowawczych jednego z trzech systemów wychowawczych: resocjalizacyjnego, resocjalizacyjno-rewalidacyjnego i resocjalizacyjno-terapeutycznego.

System wychowawczy, rozumiany jako zintegrowany system celowych oddziaływań opiekuńczych, wychowawczych, terapeutycznych, realizowany jest za pomocą specjalnie do tego celu dobranych metod i środków oddziaływania. Każdy system uwzględnia specyficzne potrzeby nieletniego umieszczonego w ośrodku i pozwala na elastyczne projektowanie oferty resocjalizacyjnej ośrodka. Jednocześnie stwarza nieletniemu możliwość rozwoju na miarę jego potencjału i temperamentu. W zależności od systemu wychowawczego dobierane są oddziaływania resocjalizacyjne, rewalidacyjne i terapeutyczne oraz określa się ich intensywność. Wybór odpowiedniego systemu zwiększa szanse na pozytywną readaptację społeczną nieletniego.

W projektowanej ustawie zawarte są uregulowania istotnych z punktu widzenia praw nieletniego kwestii związanych z przyjmowaniem nieletniego do okręgowego ośrodka wychowawczego (art. 188), pobytem nieletniego w tym ośrodku (art. 189–192) i zwalnianiem nieletniego z ośrodka (art. 193 i art. 194).

Projekt określa katalog czynności związanych z przyjęciem nieletniego do okręgowego ośrodka wychowawczego.

Przede wszystkim, realizując postulaty zawarte w regule 24 Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności oraz w punkcie 62.3 Zaleceń CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich, wskazane są podstawowe czynności związane z obowiązkiem zapoznania nieletniego z prawami i obowiązkami, z zasadami pobytu w ośrodku oraz z terminami i sposobem składania zażalenia na czynności naruszające jego prawa. Jest to o tyle istotny obszar, że dla części nieletnich jest to pierwsze umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym. Nieletni znajduje się w całkowicie nowej dla siebie sytuacji, która jest dodatkowo sytuacją trudną, często wbrew woli nieletniego. Zapis ten precyzyjnie definiuje obszary, które z perspektywy zapoczątkowania procesu resocjalizacji mają duże znaczenie i pomagają nieletniemu w adaptacji do nowych warunków.

Po przyjęciu nieletniego do okręgowego ośrodka wychowawczego, nieletni będzie obligatoryjnie poddawany kontroli osobistej oraz badaniu na obecność w organizmie nieletniego substancji psychoaktywnej. Przeprowadzenie kontroli osobistej i badania na obecność substancji psychoaktywnej będą w tym przypadku istotnym elementem wpływającym zarówno na bezpieczeństwo nieletniego, jak i ośrodka oraz wyznaczeniem wstępnych kierunków w pracy z nieletnim. Do przeprowadzenia kontroli osobistej oraz badania na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej nieletniego przyjmowanego do okręgowego ośrodka wychowawczego znajdą zastosowanie zasady związane z przeprowadzaniem tych czynności wobec nieletnich umieszczonych w okręgowym ośrodku wychowawczym (art. 119 ust. 2–5 i 7–12 oraz art. 120 ust. 2–11 projektu).

Nieletni przyjęty do okręgowego ośrodka wychowawczego poddany będzie wstępnym badaniom lekarskim i zabiegom higieniczno-sanitarnym oraz badaniom osobopoznawczym, a także zostanie z nim przeprowadzona rozmowa wstępna.

Nieletni przyjęty do okręgowego ośrodka wychowawczego będzie mógł zostać umieszczony w izbie adaptacyjnej. Będzie to możliwe w przypadku gdy dany ośrodek będzie dysponował izbą adaptacyjną, a zachowanie nieletniego oraz jego potrzeby związane z dostosowaniem się do nowej sytuacji będą wskazywać na konieczność umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej. Okres pobytu w izbie adaptacyjnej ma być czasem, w którym nastąpi wstępna diagnoza nieletniego oraz jego efektywna adaptacja do nowego środowiska. W razie umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej przeprowadzenie rozmowy wstępnej, poddanie nieletniego wstępnym badaniom lekarskim i zabiegom higieniczno-sanitarnym oraz badaniom osobopoznawczym – nastąpi podczas pobytu nieletniego w izbie adaptacyjnej.

Umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej może nastąpić na okres nie dłuższy niż 14 dni. W każdym czasie dyrektor zakładu poprawczego może podjąć decyzję o opuszczeniu przez nieletniego izby adaptacyjnej (art. 125 ust. 1 pkt 1 i ust. 3 w zw. z art. 130 ust. 1 i 3 projektu).

Projekt wyraźnie wskazuje przedmioty, które nieletni przyjmowany do okręgowego ośrodka wychowawczego ma obowiązek przekazać do depozytu. Są tu ujęte dokumenty tożsamości, środki pieniężne, przedmioty wartościowe oraz przedmioty, których nieletni nie może posiadać w okręgowym ośrodku wychowawczym. Przyjęte rozwiązania zagwarantują nieletnim możliwość przechowywania ważnych i cennych dla nich rzeczy w bezpiecznym miejscu, a tym samym zapewnią ochronę przed ich utratą, uszkodzeniem, zniszczeniem lub zgubieniem. Ponadto przyjęte rozwiązania mają istotne znaczenia z uwagi na konieczność zapewnienia porządku prawnego, bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka oraz zapewnienie prawidłowego toku postępowania w związku z obowiązkiem przekazywania do depozytu przedmiotów, których nieletni nie może posiadać ośrodku. Wykaz przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w ośrodku, określa dyrektor ośrodka, mając na uwadze konieczność zapewnienia porządku prawnego, bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka oraz zapewnienie prawidłowego toku postępowania. Zasady funkcjonowania depozytów w okręgowym ośrodku wychowawczym regulują przepisy art. 132 projektu.

Powyższe zasady związane z przyjmowaniem nieletniego do okręgowego ośrodka wychowawczego znajdą zastosowanie także w stosunku do nieletniego, który został przeniesiony z innego okręgowego ośrodka wychowawczego.

Obowiązek poddania nieletniego kontroli osobistej i badaniu na obecność w organizmie nieletniego substancji psychoaktywnej oraz obowiązek przekazania przez nieletniego do depozytu dokumentów stwierdzających tożsamość, środków pieniężnych, przedmiotów wartościowych oraz przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w ośrodku, znajdzie zastosowanie także do nieletniego po ucieczce z ośrodka lub nieusprawiedliwionym niepowrocie z pobytu poza ośrodkiem. W ocenie ustawodawcy, w przypadku tym nie jest konieczne ponowne zapoznawanie nieletniego z prawami i obowiązkami oraz zasadami pobytu w okręgowym ośrodku wychowawczym, albowiem nastąpiło to skutecznie podczas przyjmowania nieletniego do ośrodka. Również w tym przypadku możliwe będzie umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej. Uwzględniono w tym zakresie, że okoliczności oraz okres pobytu poza okręgowym ośrodkiem wychowawczym w każdym przypadku mogą być różnorodne i nie zawsze będą wymagały poddania nieletniego badaniom lekarskim i zabiegom higieniczno-sanitarnym oraz obserwacji psychologicznej lub pedagogicznej. Jeżeli okręgowy ośrodek wychowawczy będzie dysponował izbą adaptacyjną i zajdzie taka potrzeba,

to poddanie nieletniego badaniom lekarskim i zabiegom higieniczno-sanitarnym oraz obserwacji psychologicznej lub pedagogicznej będzie mogło nastąpić podczas pobytu w izbie adaptacyjnej (art. 125 ust. 2 w zw. z art. 130 ust. 1 i 3 projektu).

W projektowanej ustawie zawarto szczegółowe regulacje dotyczące możliwości czasowego opuszczenia przez nieletniego okręgowego ośrodka wychowawczego. Wskazano, że możliwe to będzie w przypadku udzielenia nagrody w postaci zgody na udział w zajęciach kulturalnych, oświatowych i sportowych organizowanych przez podmioty zewnętrzne poza ośrodkiem oraz w postaci przepustki lub urlopu, udzielenia przepustki okolicznościowej, a także wyrażenia zgody na opuszczenie ośrodka przez dyrektora ośrodka. Różnorodność form czasowego opuszczenia okręgowego ośrodka wychowawczego przez nieletniego powoduje większą elastyczność i możliwość dostosowania do realiów pracy z nieletnimi.

Opuszczenie ośrodka wiąże się z udzieleniem nieletniemu nagrody, co jest potwierdzeniem efektów pracy z nieletnim oraz zauważalnych pozytywnych zmian.

Ustawodawca zauważył jednak potrzebę doprecyzowania możliwości opuszczenia ośrodka w przypadkach losowych, które mogą nie mieć bezpośredniego związku z udzieleniem nagrody, a w ocenie ustawodawcy są istotnym elementem pracy z nieletnim (np. udział w pogrzebie osoby bliskiej, odwiedzenie chorej osoby bliskiej, udział w uroczystościach dziecka nieletniego).

Wyrażenie przez dyrektora ośrodka zgody na opuszczenie ośrodka to kolejna możliwość, która w sposób uregulowany prawnie pozwala nieletniemu na opuszczenie placówki, a nie jest formą nagrody czy przepustki okolicznościowej. Jako przykłady można tu wskazać konieczność załatwienia spraw urzędowych czy zrobienia zakupów przez nieletniego.

Czasowe opuszczenie okręgowego ośrodka wychowawczego w przypadku udzielenia przepustki okolicznościowej oraz wyrażenia przez dyrektora ośrodka zgody na opuszczenie ośrodka przez nieletniego, wobec którego toczy się postępowanie w związku dopuszczeniem się czynu zabronionego, wymaga zgody organu prowadzącego postępowanie. Analogiczne rozwiązanie zastrzeżono dla nieletnich czasowo opuszczających okręgowy ośrodek wychowawczy na podstawie udzielonej nagrody. W tym zakresie ogranicza się istniejącą w ustawie swobodę dyrektora ośrodka w doborze metod wychowawczych, mając na uwadze konieczność zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania.

W projekcie określono także zasady otrzymywania przez nieletnich umieszczonych w okręgowym ośrodku wychowawczych kieszonkowego na własne wydatki.

Projektowane rozwiązania określają przesłanki związane z przeniesieniem nieletniego do innego okręgowego ośrodka wychowawczego tego samego rodzaju. Przeniesienie

nieletniego do innego okręgowego ośrodka wychowawczego będzie mogło nastąpić ze względów wychowawczych lub organizacyjnych. Wniosek w tym zakresie może złożyć sędzia rodzinny, dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego, nieletni, jego rodzice albo ten z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktyczne pozostaje, albo opiekun nieletniego. Jako przykład podstaw do przeniesienia nieletniego do innego okręgowego ośrodka wychowawczego można wskazać chęć nieletniego w kierunku kształcenia zawodowego, które w swojej ofercie posiada inny ośrodek; odległość siedziby okręgowego ośrodka wychowawczego od miejsca zamieszkania lub pobytu nieletniego co wpływa na możliwość odwiedzania go przez osoby spoza ośrodka oraz korzystania przez nieletniego z udzielonych mu przepustek; odległość od sądu prowadzącego inne sprawy nieletniego; niepoddawanie się przez nieletniego oddziaływaniom wychowawczym w danym ośrodku; rozdzielenie grupy nieletnich zagrażających bezpieczeństwu lub porządkowi wewnętrznemu ośrodka lub nieletnich, których to sytuacji konfliktowych nie da się rozwiązać innymi środkami.

Przeniesienie nieletniego do innego okręgowego ośrodka wychowawczego nastąpi przez rozpoznanie stosownego wniosku przez Ministerstwo Sprawiedliwości w trybie wskazanym w rozporządzeniu wykonawczym.

Okręgowy ośrodek wychowawczy jest obowiązany sporządzić na żądanie sądu rodzinnego opinię o nieletnim będącym jego wychowankiem. Opinia o nieletnim zawiera ocenę procesu resocjalizacji, w szczególności w zakresie zmiany przynależności społecznej, modyfikacji zachowań, kształtowania prawidłowych postaw społecznych, zaspakajania potrzeb oraz realizacji celów edukacyjnych, a także projektowania przyszłości i współpracy ze środowiskiem rodzinnym. Opinia psychologiczno-pedagogiczna opracowywana jest przez zespół specjalistów: psychologa, pedagoga i innych osób uczestniczących w procesie resocjalizacji nieletniego. Ponadto w opinii znajduje się opis mechanizmów wyjaśniających funkcjonowanie nieletniego w warunkach okręgowego ośrodka wychowawczego oraz wnioski do dalszej pracy dydaktycznej, wychowawczej i terapeutycznej. Proces tworzenia opinii psychologiczno-pedagogicznej o nieletnim przebywającym w okręgowym ośrodku wychowawczym jest ważnym elementem w pracy wychowawczej gdyż wymusza refleksję pedagogiczną nad realizowanymi oddziaływaniami resocjalizacyjnymi i określa kierunki dalszej pracy z nieletnim. Standardy metodologii sporządzania opinii psychologiczno-pedagogicznej zostaną ustalone w drodze zarządzenia przez Ministra Sprawiedliwości.

Projektując zapisy ustawy przewidziano szczególną sytuację – możliwość pozostania zwalnianego z ośrodka nieletniego w tym ośrodku na czas określony, jednak nie dłuższy niż 1 rok. Decyzję w tej sprawie podejmuje dyrektor ośrodka na pisemny wniosek samego

zainteresowanego. Dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego zobowiązany jest ocenić, czy istnieją uzasadnione okoliczności, które przemawiają za takim rozwiązaniem. Takimi okolicznościami mogą być: ukończenie edukacji, zdobycie kwalifikacji i umiejętności zawodowych lub niezakończony proces usamodzielniania (np.: uzyskanie mieszkania socjalnego, przyjęcie do domu opieki społecznej, podjęcie pracy). Zamiarem ustawodawcy w tym zakresie było umożliwienie dyrektorowi ośrodka, aby po dokonaniu analizy wcześniejszego funkcjonowania nieletniego w ośrodku, spełnienia przez nieletniego wymagań z tym związanych oraz możliwości ewentualnego dalszego skutecznego ukończenia zapoczątkowanego procesu dydaktycznego oraz kontynuowania usamodzielniania, wydania decyzji o pozostawieniu nieletniego w zakładzie na czas do zakończenia wcześniej prowadzonych wobec nieletniego oddziaływań.

W celu zapewnienia nieletniemu zwalnianemu z okręgowego ośrodka wychowawczego stosownej pomocy i wsparcia w powrocie do życia w społeczeństwie, projekt zakłada udzielanie nieletnim pomocy w celu zapewnienia niezbędnych warunków wychowawczych i bytowych na podstawie odrębnych przepisów (np. ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, art. 141 projektu). W art. 194 projekt wprowadza także udzielanie przez dyrektora ośrodka pomocy finansowej lub materialnej nieletniemu zwalnianemu z okręgowego ośrodka wychowawczego jeżeli nie posiada on własnych pieniędzy oraz nie może uzyskać potrzebnej pomocy od rodziców, opiekuna lub z innych źródeł. Wysokość pomocy ustalono do kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych.

Do wykonywania środka wychowawczego w postaci umieszczenia nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym zastosowanie znajdą także przepisy ogólne dotyczące wykonywania środków wychowawczych (art. 144–146 projektu).

Tryb kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z okręgowych ośrodków wychowawczych, szczegółowe warunki pobytu nieletnich w tych ośrodkach, formę i zakres porozumienia dyrektora ośrodka z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należą, dotyczącego uczestniczenia przez nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystaniu przez nich z posług religijnych oraz sposób realizacji tego porozumienia, zostaną określone w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości.

Wykonywanie środka leczniczego (art. 212–232)

W obecnym stanie prawnym wykonywanie środka leczniczego w postaci umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym lub innym odpowiednim zakładzie leczniczym, orzeczonego wobec nieletniego na podstawie art. 12 u.p.n., regulowane jest w art. 80 u.p.n. oraz

rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w podmiotach leczniczych niebędących przedsiębiorcami (Dz. U. z 2018 r. poz. 1928).

Jednym z głównych problemów zgłaszanych przez sędziów rodzinnych w związku z wykonywaniem środka leczniczego orzeczonego wobec nieletniego jest brak odpowiedniego organu, który wskazywałby właściwy dla nieletniego zakład leczniczy. Faktycznie bowiem Instytut Psychiatrii i Neurologii, o którym mowa w § 6 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w publicznych zakładach opieki zdrowotne, z uwagi na brak szczegółowych podstaw ustawowych i rozporządzeń dotyczących m.in. finansowania działalności Komisji ds. Kierowania, Przenoszenia i Pobytu Nieletnich w Publicznych Zakładach Opieki Zdrowotnej, z dniem 10 listopada 2006 r. bezterminowo zawiesił działalność tej Komisji. Dotychczas nie wytypowano i nie utworzono innego organu przejmującego to zadanie, a znalezienie dla nieletniego odpowiedniego zakładu leczniczego należy do sędziego rodzinnego.

Ponadto część regulacji objętych rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w publicznych zakładach opieki zdrowotnej, jako dotykająca sfery praw i wolności nieletniego powinna mieć rangę regulacji ustawowych.

W projektowanej ustawie utrzymano możliwość orzeczenia wobec nieletniego środka leczniczego w przypadku stwierdzenia u nieletniego choroby psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznych lub uzależnienia. Środkiem leczniczym jest umieszczenie w odpowiednim zakładzie leczniczym udzielającym nieletnim świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki psychiatrycznej lub leczenia uzależnień.

W celu zapewnienia gwarancji praw i wolności nieletnich oraz zapewnienia sprawnego wykonywania środków leczniczych, a także realizując założenie ustawodawcy dotyczące kompleksowego uregulowania postępowania rozpoznawczego i postępowania wykonawczego w sprawach nieletnich, proponuje się zawarcie w projekcie rozdziału regulującego wykonywanie środka leczniczego.

W pierwszej kolejności w projektowanych przepisach określono rodzaje zakładów leczniczych oraz przesłanki będące podstawą do umieszczania w nich nieletnich.

Środek leczniczy orzeczony wobec nieletniego będzie wykonywany w zakładach leczniczych dysponujących warunkami podstawowego, wzmocnionego albo maksymalnego zabezpieczenia. Wybór podmiotów realizujących zadania w ramach postępowania w sprawach

nieletnich, tak jak obecnie, nastąpi na zasadach wynikających z ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych za środków publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1285, z późn. zm.) albo zadania te wykonują podmioty utworzone w tym celu przez Ministra Zdrowia. Warunki zabezpieczenia poszczególnych zakładów leczniczych zostaną określone w rozporządzeniu wykonawczym wydanym przez ministra właściwego do spraw zdrowia w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

W celu ujednolicenia i usystematyzowania podstaw do umieszczania nieletnich w konkretnych zakładach leczniczych dysponujących odpowiednimi warunkami zabezpieczenia projekt określa przeznaczenie poszczególnych rodzajów zakładów leczniczych. W zakresie tym jako podstawę przyjęto regulacje § 4 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w podmiotach leczniczych niebedących przedsiębiorcami.

Zakłady lecznicze dysponujące warunkami podstawowego zabezpieczenia są przeznaczone dla nieletnich, wobec których nie stwierdza się potrzeby zastosowania zabezpieczeń o charakterze wzmocnionym albo maksymalnym.

Zakłady lecznicze dysponujące warunkami wzmocnionego zabezpieczenia są przeznaczone dla nieletnich:

1) których zachowania zagrażające życiu lub zdrowiu własnemu lub innych osób lub powodujące niszczenie mienia nie będą mogły być opanowane w zakładzie leczniczym dysponującym warunkami podstawowego zabezpieczenia;

2) jeżeli nie jest możliwe zapobieżenie ich samowolnemu oddaleniu się z zakładu leczniczego dysponującego warunkami podstawowego zabezpieczenia, a mogą oni stwarzać znaczne zagrożenie poza tym zakładem.

Zakłady lecznicze dysponujące warunkami maksymalnego zabezpieczenia są przeznaczone dla nieletnich:

1) których powtarzające się zachowania zagrażające życiu lub zdrowiu własnemu lub innych osób lub powodujące niszczenie mienia nie będą mogły być opanowane w zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego zabezpieczenia;

2) jeżeli nie jest możliwe zapobieżenie ich samowolnemu oddaleniu się z zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego zabezpieczenia, a mogą oni stwarzać znaczne zagrożenie poza tym zakładem.

Przyjęta systematyka uwzględnia gradację stosowanych w zakładach leczniczych zabezpieczeń w zależności od zachowania i postawy nieletniego.

Istotną nowością w projektowanej regulacji jest wprowadzenie organu odpowiedzialnego za wskazywanie odpowiedniego dla nieletniego zakładu leczniczego, wzorowanego na komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających z Kodeksu karnego wykonawczego. Powołana przez ministra właściwego do spraw zdrowia komisja do spraw środka leczniczego dla nieletnich będzie organem pomocniczym dla sądu rodzinnego na etapie wykonywania środka leczniczego orzeczonego wobec nieletniego. Utworzenie komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich zagwarantuje usprawnienie postępowania wykonawczego w sprawach nieletnich oraz zapewni udział w tym procesie organu dysponującego specjalistyczną wiedzą z zakresu zdrowia psychicznego.

Głównym zadaniem komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich będzie wydawanie opinii dla właściwych sądów (sądów rodzinnych, sądów drugiej instancji, sądów właściwych według przepisów Kodeksu postępowania karnego), wskazującej odpowiedni dla nieletniego zakład leczniczy. Przy wydaniu opinii uwzględnia się zakres świadczeń opieki zdrowotnej udzielanych w danym zakładzie oraz warunki zabezpieczenia. Wskazując odpowiedni dla nieletniego zakład leczniczy bierze się pod uwagę stan zdrowia psychicznego, fizycznego i somatycznego nieletniego, uzależnienie nieletniego, związek pomiędzy zaburzeniami psychicznymi a zachowaniami niebezpiecznymi, przebieg i wyniki dotychczasowego leczenia lub rehabilitacji, szczególne wskazania do postępowania leczniczego lub rehabilitacyjnego, miejsce zamieszkania albo pobytu nieletniego, chyba że ze względów zdrowotnych lub organizacyjnych nie jest to możliwe. Uwzględnienie tych okoliczności będzie możliwe przede wszystkim w oparciu o informacje wynikające z dokumentacji przekazanej przez sąd. Aby umożliwić sądowi rodzinnemu ocenę wskazania odpowiedniego dla nieletniego zakładu leczniczego, opinia musi zawierać uzasadnienie.

Ponadto komisja będzie analizowała informacje o liczbie dostępnych miejsc w zakładach leczniczych przeznaczonych do wykonywania środka leczniczego w celu możliwości zapewnienia wykonywania orzeczeń oraz będzie miała uprawnienie do wizytacji i oceny zakładów leczniczych przeznaczonych do wykonywania środka leczniczego w celu zapewnienia odpowiednich warunków wykonywania środka leczniczego.

Aby zapewnić skuteczną realizację przyjętych założeń wykonywania środka leczniczego i uniknąć wątpliwości interpretacyjnych projekt zakłada, że za sporządzenie opinii członkom komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich przysługuje wynagrodzenie oraz zwrot poniesionych przez nich niezbędnych wydatków na zasadach określonych w art. 89 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, a zatem należności biegłych w postępowaniu cywilnym. Członkowie komisji mają prawo do zwrotu kosztów

przejazdu na posiedzenia komisji lub w celu wizytacji zakładu leczniczego na zasadach określonych w przepisach dotyczących podróży służbowych na terenie kraju.

Tryb powoływania i odwoływania członków komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich, jej skład, sposób działania oraz sposób postępowania z przekazaną komisji dokumentacją zostanie określony w rozporządzeniu wykonawczym wydanym przez ministra właściwego do spraw zdrowia w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

W dalszych przepisach projektu określono procedurę postępowania w celu wykonania orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w zakładzie leczniczym.

Po otrzymaniu opinii komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich wskazującej odpowiedni dla nieletniego zakład leczniczy, sąd rodzinny określi rodzaj zakładu leczniczego oraz miejsce wykonywania środka leczniczego. W postanowieniu tym sąd rodzinny wskaże zatem konkretny zakład leczniczy, w którym ma zostać umieszczony nieletni. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym. Postanowienie to jest natychmiast wykonalne. Na postanowienie, którego przedmiotem jest określenie rodzaju zakładu leczniczego, stronom przysługuje zażalenie. Rozpoznanie zażalenia następuje niezwłocznie (art. 105 ust. 1 pkt 3 i ust. 3 projektu). Przyjęte rozwiązanie uwzględnia okoliczność, że określenie rodzaju zakładu leczniczego dotyka kwestii istotnego zakresu praw i obowiązków nieletniego.

W projekcie uregulowano także procedurę doprowadzania i przewozu nieletniego do określonego przez sąd rodzinny zakładu leczniczego. Sędzia rodzinny może zezwolić rodzicom albo opiekunowi na doprowadzenie nieletniego do zakładu leczniczego, co może mieć miejsce w sytuacji jednoznacznej deklaracji rodziców albo opiekuna i zachowania nieletniego nie wymagającego przewozu przez pracowników zakładu leczniczego. W pozostałych przypadkach odpowiedzialny za zapewnienie przewozu nieletniego będzie, tak jak obecnie, zakład leczniczy, w którym ma być wykonywany środek leczniczy. Natomiast w przypadku, gdy zajdzie potrzeba doprowadzenia nieletniego do zakładu leczniczego przez Policję, np. z uwagi na jego agresywne zachowanie, ukrywanie się czy próby ucieczki, kierownik zakładu leczniczego będzie miał obowiązek zapewnić transport sanitarny odpowiadający wymaganiom określonym dla zespołu ratownictwa medycznego. Uzupełnieniem powyższej regulacji jest projektowana zmiana ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych za środków publicznych przez dodanie przepisu, zgodnie z którym zabezpieczenie powyższego transportu sanitarnego przysługuje bezpłatnie w związku z realizacją świadczenia gwarantowanego w określonym zakładzie leczniczym.

Po przyjęciu nieletniego do zakładu leczniczego, sąd rodzinny przekaże sprawę w zakresie wykonywania środka leczniczego sądowi rodzinnemu, w okręgu którego znajduje

się zakład leczniczy, w którym nieletni został umieszczony. Należy w tym miejscu przypomnieć, że projekt wprowadza jeden wyjątek od zasady ciągłości sądu i nieodstępowania od właściwości sądu, który orzekał w sprawie – w przypadku wykonywania środka leczniczego sądem właściwym miejscowo będzie sąd, w którego obszarze właściwości miejscowej znajduje się zakład leczniczy, w którym nieletni został umieszczony. Sąd ten będzie właściwy wyłącznie do wykonywania środka leczniczego tak długo, jak będzie on trwał. Wyjątek ten związany jest z faktem, że środek leczniczy może być wykonywany do ukończenia przez nieletniego 18 lat, a w trakcie jego wykonywania sąd rodzinny ma obowiązek okresowego badania zasadności dalszego wykonywania tego środka, przy jednoczesnym zapewnieniu nieletniemu realnej możliwości wysłuchania i utrzymania sprawności postępowania wykonawczego. Jednakże reguła ta nie będzie miała zastosowania w przypadku orzeczenia tymczasowego umieszczenia nieletniego w zakładzie leczniczym. W tej sytuacji sądem właściwym do wykonywania środka tymczasowego nadal będzie sąd właściwości ogólnej. Przyjęcie takiego rozwiązania związane jest z tym, że w przypadku środków tymczasowych postępowanie rozpoznawcze pozostaje w toku, ponadto inne są cele stosowania środków tymczasowych. Zatem gospodarzem całego postępowania powinien być wyłącznie sąd właściwy według miejsca zamieszkania nieletniego. Postanowienie o przekazaniu sprawy sądowi rodzinnemu właściwemu do wykonywania środka leczniczego może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym. Na postanowienie nie przysługuje zażalenie.

W projekcie utrzymuje się obwiązek systematycznego badania konieczności dalszego pobytu nieletniego w zakładzie leczniczym uregulowany obecnie w art. 80 u.p.n. W zakresie tym kierownik zakładu leczniczego, nie rzadziej niż co 6 miesięcy, przesyła do sądu rodzinnego opinię o stanie zdrowia nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym i o postępach w leczeniu. Opinię taką kierownik zakładu leczniczego przesyła do sądu rodzinnego także niezwłocznie, jeżeli w związku ze zmianą stanu zdrowia nieletniego, jego dalsze pozostawanie w zakładzie leczniczym nie jest konieczne. Również sąd rodzinny w każdym czasie może żądać od kierownika zakładu leczniczego opinii o stanie zdrowia nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym i o postępach w leczeniu. Wprowadzone rozwiązania mają na celu zapewnienie sądowi rodzinnemu możliwości systematycznej kontroli wykonywania środka leczniczego i podejmowania odpowiednich reakcji w zakresie dalszego stosowania środka leczniczego albo jego uchylenia i zastosowania w razie potrzeby środków wychowawczych. W postępowaniu kontrolnym dotyczącym dopuszczalności dalszego stosowania środka leczniczego sąd rodzinny powinien dokonać oceny stanu zdrowia nieletniego w kontekście

podstaw stosowania środka leczniczego i rozstrzygnąć w przedmiocie dalszego pobytu nieletniego w zakładzie leczniczym.

W celu zagwarantowania nieletniemu rozpoznania sprawy przez sąd rodzinny w obecności nieletniego, o którego prawach i obowiązkach sąd ma orzec i wysłuchania nieletniego co do okoliczności dotyczących jego dalszego pobytu w zakładzie leczniczy, nieletniemu zagwarantowano prawo do złożenia wniosku o doprowadzenie na posiedzenie. W razie złożenia przez nieletniego wniosku o doprowadzanie na posiedzenie, sąd rodzinny, co do zasady, zarządza doprowadzenie nieletniego na posiedzenie. W zakresie tym przewidziano dwa wyjątki. Pierwszy przypadek dotyczy sytuacji, kiedy ze względu na stan zdrowia nieletniego jego udział w posiedzeniu byłby niewskazany (np. udział w posiedzeniu wpłynąłby na pogorszenie stanu zdrowia nieletniego w związku z podjęciem wobec niego czynności o stresogennym charakterze; z powodu stanu zdrowia psychicznego niemożliwe jest uzyskanie jakiegokolwiek rzeczowego oświadczenia; kontakt nieletniego z osobami spoza zakładu leczniczego może wiązać się z realnym niebezpieczeństwem dla osób uczestniczących w posiedzeniu). Okoliczności te winny wynikać z opinii zakładu leczniczego przesłanej do sądu rodzinnego. Drugi przypadek obejmuje decyzję sądu rodzinnego, który za wystarczającą uzna obecność na posiedzeniu obrońcy nieletniego i złożenie przez nieletniego oświadczenia na piśmie (art. 514 § 1 k.p.c.). Przyjęte rozwiązania mają na celu uwzględnienie różnych sytuacji faktyczno-prawnych i wyważenie zasady sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia przez sąd sprawy oraz zapewnienia efektywności i sprawności postępowań sądowych. Projektując przedmiotowe regulacje rozważono zalecenia zawarte w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 marca 2017 r. (sygn. akt SK 13/14, Dz. U. poz. 666) oraz uwzględniono istotę środka leczniczego stosowanego wobec nieletniego, realizującego funkcję leczniczą, którego celem jest poprawa stanu zdrowia i zachowania nieletniego w stopniu umożliwiającym powrót do życia w społeczeństwie i dalsze leczenie w warunkach poza zakładem leczniczym oraz okoliczność, że środek leczniczy stosowany wobec nieletniego nie ma charakteru bezterminowego i ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 18 lat.

W przypadku braku podstaw do dalszego pobytu nieletniego w zakładzie leczniczym postanowienie w przedmiocie dalszego pobytu nieletniego w zakładzie leczniczym może zostać wydane przez sąd rodzinny na posiedzeniu niejawnym.

Postanowienie w przedmiocie dalszego pobytu w zakładzie leczniczym jest natychmiast wykonalne. Na postanowienie stronom przysługuje zażalenie. Rozpoznanie zażalenia następuje niezwłocznie (art. 105 ust. 1 pkt 4 i ust. 3 projektu).

W przypadku zwolnienia nieletniego z zakładu leczniczego sąd rodzinny w razie potrzeby stosuje wobec nieletniego środki wychowawcze (np. jest uzasadnione – dla dobra nieletniego, przy uwzględnieniu jego stanu zdrowia – orzeczenie nadzoru kuratora). W sytuacji tej sąd rodzinny wykonujący środek leczniczy przekaże sprawę sądowi rodzinnemu właściwości ogólnej, wobec ustania właściwości sądu rodzinnego wynikającej z art. 91 ust. 2 projektu. Postanowienie o przekazaniu sprawy może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym. Na postanowienie nie przysługuje zażalenie.

Projekt, tak jak obecnie obowiązujący § 11 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w podmiotach leczniczych niebedących przedsiębiorcami, wprowadza możliwość przeniesienia nieletniego do innego zakładu leczniczego dysponującego odpowiednimi zabezpieczeniami oraz odpowiednimi możliwościami leczniczymi lub rehabilitacyjnymi. Może to nastąpić ze względów leczniczych lub rehabilitacyjnych na wniosek kierownika zakładu leczniczego, nieletniego, jego rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktyczne pozostaje, albo opiekuna nieletniego. Przeniesienie nieletniego do innego zakładu leczniczego wymaga postanowienia sądu rodzinnego. Na postanowienie w przedmiocie przeniesienia nieletniego do zakładu leczniczego innego rodzaju stronom przysługuje zażalenie. Rozpoznanie zażalenia następuje niezwłocznie (art. 105 ust. 1 pkt 5 i ust. 3 projektu).

W celu zapewniania komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich informacji o liczbie dostępnych miejsc w zakładach leczniczych przeznaczonych do wykonywania środka leczniczego, kierownik zakładu leczniczego ma obowiązek zawiadomić o przyjęciu nieletniego do zakładu leczniczego, jak również o każdej zmianie tego zakładu oraz o terminie zwolnienia i zwolnieniu nieletniego z zakładu, także komisję do spraw środka leczniczego dla nieletnich. Jest do dodatkowy obowiązek informacyjny kierownika zakładu leczniczego obok obowiązków informacyjnych wynikających z art. 133 projektu.

Projekt określa katalog czynności związanych z przyjęciem nieletniego do zakładu leczniczego.

Obowiązek przeprowadzenia badania przez lekarza przyjmującego do zakładu leczniczego wynika z przepisów ogólnych regulujących zasady wykonywania zawodu lekarza oraz z przepisów o działalności leczniczej. Proponowany przepis określa natomiast, zgodnie z przyjętymi standardami postępowania leczniczego w opiece psychiatrycznej, zakres badania lekarskiego, które ma obowiązek każdorazowo przy przyjęciu nieletniego do zakładu leczniczego przeprowadzić lekarz przyjmujący. Zakres ten obejmuje badanie stanu

psychicznego, fizycznego i somatycznego przyjmowanego pacjenta. W razie potrzeby nieletniego poddaje się zabiegom higieniczno-sanitarnym.

Wskazane są także podstawowe czynności związane z obowiązkiem zapoznania nieletniego z prawami i obowiązkami, z zasadami pobytu w zakładzie oraz z terminami i sposobem składania zażalenia na czynności naruszające jego prawa.

Ze względu na nieletnich przyjmowanych do oddziałów psychiatrii sądowej przy przyjęciu wymagana jest również pobieżna kontrola dotycząca możliwości posiadania przez nich niebezpiecznych narzędzi czy niebezpiecznych substancji, mogących służyć popełnieniu przez nich czynów zabronionych oraz poddanie nieletniego badaniu na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej. W uzasadnionych przypadkach, w szczególności w celu zapewnienia bezpieczeństwa nieletniemu lub innym osobom przebywającym w zakładzie leczniczym, nieletniego można poddać kontroli osobistej.

Do przeprowadzenia kontroli osobistej oraz badania na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej nieletniego przyjmowanego do zakładu leczniczego znajdą zastosowanie zasady związane z przeprowadzaniem tych czynności wobec nieletnich umieszczonych w zakładach leczniczych (art. 119 ust. 2–5 i 7–12 oraz art. 120 ust. 2–5, 8 i 10–11 projektu).

Projekt wyraźnie wskazuje przedmioty, które nieletni przyjmowany do zakładu leczniczego ma obowiązek przekazać do depozytu. Są tu ujęte dokumenty tożsamości, środki pieniężne, przedmioty wartościowe oraz przedmioty, których nieletni nie może posiadać w zakładzie leczniczym. Przyjęte rozwiązania zagwarantują nieletnim możliwość przechowywania ważnych i cennych dla nich rzeczy w bezpiecznym miejscu, a tym samym zapewnią ochronę przed ich utratą, uszkodzeniem, zniszczeniem lub zgubieniem. Ponadto przyjęte rozwiązania mają istotne znaczenia z uwagi na konieczność zapewnienia porządku prawnego, bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego zakładu oraz zapewnienie prawidłowego toku postępowania w związku z obowiązkiem przekazywania do depozytu przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w zakładzie. Wykaz przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w zakładzie dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, określa kierownik zakładu leczniczego, mając na uwadze konieczność zapewnienia porządku prawnego, bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego zakładu oraz zapewnienie prawidłowego toku postępowania. Zasady funkcjonowania depozytów regulują przepisy art. 132 projektu.

Powyższe zasady związane z przyjmowaniem nieletniego do zakładu leczniczego znajdą zastosowanie także w stosunku do nieletniego, który został przeniesiony z innego

zakładu leczniczego oraz do nieletniego po ucieczce z zakładu lub nieusprawiedliwionym niepowrocie z pobytu poza zakładem leczniczym.

Nieletni umieszczony w zakładzie leczniczym musi być objęty szerokim i zindywidualizowanym postępowaniem, w szczególności leczniczym, psychoterapeutycznym i socjoterapeutycznym oraz rehabilitacyjnym, w celu poprawy stanu zdrowia i zachowania w stopniu umożliwiającym powrót do życia w społeczeństwie i dalsze leczenie w warunkach poza zakładem leczniczym. Środek leczniczy stosowany wobec nieletniego ma z założenia charakter ograniczony czasowo, maksymalną cezurą kończącą ich stosowanie jest ukończenie przez nieletniego 18 lat. Dobry efekt terapeutyczny możliwy do osiągnięcia w tym okresie wymaga intensyfikacji oddziaływań skierowanych na nieletniego, szerokiego ich spektrum i angażowania dużej liczby specjalistów z zakresu psychiatrii, psychologii i pedagogiki oraz wykwalifikowanego personelu pielęgniarsko-rehabilitacyjnego.

Dla osiągnięcia celów przewidzianych w art. 224 projektu ważna jest motywacja nieletniego w proponowanej terapii – poza metodami mającymi na celu uzyskanie jego współpracy polegającymi na uzyskaniu jego akceptacji tych metod przez system oddziaływań motywacyjno-wychowawczych, potrzebne jest również uświadomienie nieletniemu, że jest on zobowiązany do aktywnego uczestnictwa w zajęciach, co określono jako obowiązek nieletniego.

Pozostałe obowiązki nieletniego określone w art. 225 projektu związane są z regulacjami w zakresie ograniczenia praw i wolności nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym.

Nieletni umieszczony w zakładzie leczniczym ma praw korzystać z własnej odzieży, bielizny i obuwia, przy czym w przypadku braku posiadania ww. części garderoby zakład ma obowiązek zapewnić je nieletniemu. Korzystanie z własnego ubioru ma na celu zapobieganie poczuciu instytucjonalizacji u nieletnich – pacjentów oraz ma podkreślać ich autonomię i podmiotowość. Prawo to może być czasowo ograniczone z powodów higienicznych lub bezpieczeństwa. Zakład zapewnia wtedy standardowy ubiór obowiązujący w danej placówce, przy czym stosowanie takiego ubioru jest również ograniczone czasowo. W momencie ustania przesłanek powodujących jego wykorzystanie nieletni może używać własnej garderoby i obuwia. Należy również podkreślić, że unormowania te wynikają ze specyfiki leczenia psychiatrycznego jak również okresu rozwojowego nieletnich, w którym ważny jest proces separacji/indywidualizacji, a niekorzystnie odbierana jest przez nich przymusowa uniformizacja.

Ze specyfiki leczenia psychiatrycznego wynika również możliwość czasowego przebywania poza zakładem leczniczym pod opieką innych osób. Jest to powszechnie stosowana praktyka tzw. przepustki sprawdzającej. Ma ona na celu wypróbowania w bezpieczny sposób stopnia możliwości przebywania poza zakładem leczniczym i jakości osiągniętej poprawy klinicznej i może być również formą przywileju dla pacjentów aktywnie uczestniczących w procesie leczniczo-rehabilitacyjno-terapeutycznym.

Projekt wprowadza możliwość udzielenia nieletniemu zezwolenia na pobyt czasowy poza zakładem leczniczym dysponującym warunkami podstawowego zabezpieczenia (art. 227). W warunkach psychiatrii sądowej udzielenie takiego zezwolenia nie jest natomiast możliwe w zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego albo maksymalnego zabezpieczeniem. Zezwolenia udziela kierownik zakładu leczniczego po uzyskaniu opinii lekarza prowadzącego. W projekcie uregulowano także szczegółowy sposób postępowania w przypadku, jeżeli nieletni nie powróci do zakładu leczniczego po upływie okresu, na który udzielone zostało zezwolenie. Wskazana w projektowanym przepisie asysta przy doprowadzeniu realizowana będzie przez zakład leczniczy realizujący świadczenie gwarantowane związane z umieszczeniem nieletniego w zakładzie leczniczym.

Natomiast w przypadkach losowych, w każdym zakładzie leczniczym, może być udzielana przepustka okolicznościowa (art. 228), niezwiązana z planem terapii nieletniego. Sytuacje takie powodowane są najczęściej przez ważne sprawy rodzinne.

W związku z koniecznością prowadzenia szerokich oddziaływań terapeutycznych w zakładach leczniczych prowadzona jest również dokumentacja o charakterze pedagogicznym, terapeutycznym, nie będąca w sensie ścisłym dokumentacją medyczną. Ze względu na zawarcie w tej dokumentacji danych wrażliwych dotyczących nieletnich – pacjentów dokumentacja ta powinna być przechowywana i archiwizowana zgodnie z wymogami przewidziany dla dokumentacji medycznej.

W przypadku nagłego pogorszenia stanu zdrowia somatycznego nieletniego objętego stosowanym środkiem leczniczym, jeżeli te schorzenia wymagają hospitalizacji w innym zakładzie leczniczym, nieletni powinien być tam niezwłocznie umieszczony na zlecenie lekarza prowadzącego lub lekarza dyżurnego. O przyjęciu nieletniego do innego zakładu leczniczego oraz o przyczynie zmiany zakładu leczniczego kierownik zakładu leczniczego informuje sąd rodzinny, komisję do spraw środka leczniczego dla nieletnich, rodziców albo opiekuna nieletniego.

Projektowany przepis art. 231 ma na celu jednoznaczne przesądzenie o kolejności stosowania przepisów funkcjonujących w systemie ochrony zdrowia w odniesieniu

do nieletnich, wobec których wykonywany jest środek leczniczy, stanowiąc ze przepisy wymienionych ustaw będą miały zastosowanie w zakresie spraw, które nie mają szczególnego uregulowania w projektowanej ustawie.

Szczegółowe warunki pobytu nieletnich w zakładach leczniczych zostaną określone w rozporządzeniu wydanym przez ministra właściwego do spraw zdrowia w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

Wykonywanie środka poprawczego (art. 233–257 i art. 274–285)

Wykonanie środka poprawczego powinno nastąpić niezwłocznie po uprawomocnieniu się orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym, chyba, że sąd rodzinny albo sąd karny skorzystał na etapie postępowania rozpoznawczego z pierwszej przewidzianej w projekcie instytucji probacyjnej – warunkowego zawieszenia umieszczenia w zakładzie poprawczym (art. 16 ust. 1 projektu).

Sąd orzekając umieszczenie w zakładzie poprawczym może określić rodzaj zakładu, w którym środek poprawczy ma być wykonywany. Projekt daje sądowi taką możliwość również na etapie postępowania wykonawczego. Sąd może również skierować do wykonania orzeczenie o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym bez wskazywania rodzaju tego zakładu. Wyjątek stanowi umieszczenie w zakładzie poprawczym nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego określonego w art. 10 § 2 k.k. W tym przypadku orzekając umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym sąd rodzinny ma obowiązek określić rodzaj zakładu poprawczego, w którym ma być wykonywany ten środek.

Rodzaje zakładów poprawczych oraz przepisy określające, dla jakich grup nieletnich są przeznaczone wskazane są w art. 243–250 projektu. Natomiast procedura kierowania do zakładów poprawczych będzie uregulowana w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości wydanym na podstawie niniejszego projektu.

Określając rodzaj zakładu poprawczego na etapie postępowania wykonawczego sąd może wydać stosowne postanowienie na posiedzeniu niejawnym. Na to postanowienie służy stronom postępowania zażalenie, przy czym nie wstrzymuje ono wykonania postanowienia. Oznacza to, że sąd skieruje postanowienie, w którym określił rodzaj zakładu poprawczego do wykonania także wówczas, gdy zażalenie zostanie skutecznie wniesione. Sąd okręgowy ma natomiast obowiązek rozpoznać to zażalenie niezwłocznie.

Podobnie jak w przypadku środków wychowawczych, również w zakresie wykonywania środka poprawczego zastosowanie ma reguła 6.1 Reguł Pekińskich, zgodnie z którą ze względu na różnorodność potrzeb nieletnich oraz rozmaitość stosowanych wobec

nich środków, odpowiedni zakres swobodnego uznania powinien być dozwolony we wszystkich stadiach postępowania i szczeblach wymiaru sprawiedliwości wobec nieletnich – także przy wykonywaniu zastosowanych środków.

Ponadto w odniesieniu do wykonywania środka poprawczego projekt w pełni realizuje regułę 28.1 Reguł Pekińskich zalecającą częste i wczesne korzystanie z warunkowego przedterminowego zwolnienia.

W toku postępowania wykonawczego sąd rodzinny może zatem: odroczyć lub przerwać wykonywanie środka poprawczego – na czas określony; warunkowo odstąpić od wykonania orzeczonego środka poprawczego; warunkowo zwolnić nieletniego z zakładu poprawczego; zastosować środek leczniczy; odwołać warunkowe zawieszenie umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym oraz umorzyć postępowanie wykonawcze z uwagi na wymierzenie nieletniemu kary przez sąd karny.

Sąd rodzinny może odroczyć wykonywanie środka poprawczego, gdy nie jest on jeszcze wykonywany. Przerwa odnosi się natomiast do środka poprawczego, który jest już wykonywany.

Projekt zawiera otwarty katalog przyczyn, dla których sąd może udzielić odroczenia lub przerwy w wykonywaniu tego środka. Przyczyną podjęcia takiej decyzji może być choroba nieletniego, która uniemożliwia wykonywanie środka poprawczego, np. gdy nieletni wymaga długotrwałej hospitalizacji. „Inną ważną przyczyną" może być np. choroba osoby bliskiej nieletniemu, która wymaga opieki ze strony nieletniego.

Sąd rodzinny w każdym indywidualnym przypadku będzie dokonywał oceny, czy zachodzą przesłanki do udzielenia, odroczenia lub przerwy w wykonywaniu środka poprawczego w oparciu o całokształt okoliczności, przy uwzględnieniu wyników dotychczasowego procesu resocjalizacji nieletniego.

Zarówno odroczenie jak i przerwa udzielane są dla zrealizowania określonego celu, na czas oznaczony, co nie wyklucza jednak ponownego ich udzielenia, jeżeli wymagają tego okoliczności sprawy. Sąd udzielając odroczenia lub przerwy może stosować środki tymczasowe określone w art. 44 projektu (art. 106 projektu).

Jeżeli nieletni korzysta z tego dobrodziejstwa w sposób sprzeczny z celem, dla którego zostało ono udzielone albo ustała jego przyczyna, albo rażąco narusza obowiązek prawny – np. popełnił kolejny czyn karalny, sąd rodzinny w każdej chwili może odwołać odroczenie lub przerwę, nawet przed upływem okresu, na który zostało udzielone. Przyczyna odwołania musi jednakże powstać po uprawomocnieniu się postanowienia o odroczeniu lub przerwie w wykonywaniu środka poprawczego (art. 105 ust. 2 projektu).

Projekt daje również sądowi możliwość warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym. Ta instytucja probacyjna znana jest również na gruncie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Wyjątek stanowi sytuacja gdy wobec nieletniego zastosowano art. 15 ust. 6 projektu. Warunkowe odstąpienie od wykonania orzeczenia to sytuacja absolutnie wyjątkowa, dla stosowania której konieczne jest wystąpienie przesłanki, że w zachowaniu nieletniego nastąpiła istotna poprawa. W ocenie ustawodawcy umożliwienie skorzystania z warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia w sytuacji nieletniego, co którego nastąpi przedłużenie pobytu w zakładzie poprawczym lub zostało ono przewidziane przez sąd (przez zawarcie w orzeczeniu zagrożenia takim przedłużeniem) trudno byłoby pogodzić z zasadami logiki i spójności całości przepisów i wprowadzonych nowych instytucji. Założeniem ustawodawcy jest wszak, że nowe przepisy art. 15 ust. 6 projektu będą stosowane do nieletnich popełniających najpoważniejsze czyny karalne, co do których jest zasadnym stosowanie izolacji i intensywnych oddziaływań resocjalizacyjnych przez dłuższy, niż ogólnie określony w projekcie, czas. Wydaje się, że wprowadzenie możliwości warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia wobec nieletnich, wskazanych w art. 15 ust. 6 projektu, byłoby przepisem martwym, niestosowanym przez sądy rodzinne.

Warunkowe odstąpienie od wykonania orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym jest swoistym aktem łaski, z którego może skorzystać sąd rodzinny. Może być zastosowane w sytuacji, gdy prawomocne orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym było ze wszech miar słuszne i uzasadnione, lecz po pewnym czasie uległo dezaktualizacji z uwagi na to, że nieletni poprawił swoje zachowanie, i to w sposób istotny, na tyle, że fizyczne umieszczenie go w zakładzie poprawczym stało się zbędne (por. op. cit., str. 345).

Warunkowe odstąpienie od wykonania orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie poprawczym może nastąpić w dwóch przypadkach: nieletni nie został jeszcze skierowany do zakładu poprawczego albo wykonanie środka poprawczego zostało wcześniej przez sąd odroczone albo przerwane.

Warunkiem odstąpienia od wykonania orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie poprawczym jest istotna poprawa zachowania nieletniego. Projekt nie określa czasu trwania tych korzystanych przemian u nieletniego, jednakże z uwagi na wymóg ich „istotności" jest wskazane, aby był to proces dłuższy w czasie, pozwalający na rzeczywiste utrwalenie w systemie wartości nieletniego społecznie pożądanych postaw. Ocena, czy doszło do istotnej poprawy nieletniego będzie należała do sądu.

W przeciwieństwie do odstąpienia od stosowania środka wychowawczego (które jest bezwarunkowe), warunkowe odstąpienie od wykonania orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie poprawczym następuje na okres próby. Projekt określa maksymalny czas jej trwania – 3 lata, chyba, że wcześniej nieletni ukończy 21 lat. Ukończenie przez nieletniego 21 lat powoduje bowiem ustanie z mocy prawa wykonywania środka poprawczego, w konsekwencji z tą chwilą ustaje również wykonywanie środków probacyjnych.

W okresie próby sąd obligatoryjnie stosuje wobec nieletniego środki wychowawcze, przy czym może tutaj zastosować którykolwiek środek wymieniony w art. 7 pkt 1–11 projektu.

Projekt przewiduje przesłanki – fakultatywną oraz obligatoryjną – do odwołania warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie poprawczym.

Sąd będzie mógł odwołać warunkowe odstąpienie i zarządzić umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym, jeżeli nieletni w okresie próby: dopuścił się czynu karalnego lub jego zachowanie wskazuje na dalszą demoralizację lub uchyla się od wykonywania środka wychowawczego.

Należy podkreślić, że projekt nie ogranicza w przepisie zakresu pojęcia „czynu karalnego", zatem zastosowanie będzie tu mieć definicja czynu karalnego z art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. a i b projektu. Do podjęcia przez sąd decyzji o odwołaniu warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia i zarządzeniu umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym, wystarczające będzie zatem stwierdzenie faktu dopuszczenia się przez nieletniego czynu karalnego stanowiącego wykroczenie lub wykroczenie skarbowe.

Sąd będzie obowiązany natomiast do odwołania warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie poprawczym i zarządzenia umieszczenia w zakładzie poprawczym w przypadku, gdy nieletni w okresie próby dopuści się czynu karalnego stanowiącego przestępstwo, enumeratywnie wskazane w projekcie i nie ma jednocześnie podstaw do rozpoznania sprawy przez sąd karny.

O braku podstaw do rozpoznania sprawy przez sąd karny można mówić wyłącznie wtedy, gdy nieletni po ukończeniu 15 lat dopuścił się wprawdzie czynu zabronionego wskazanego w art. 10 § 2 k.k., jednakże okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste nie przemawiają za rozpoznaniem sprawy przez ten sąd.

Użycie w projekcie koniunkcji łącznej „i" wskazuje, że w przypadku gdy nieletni w okresie próby popełnił wprawdzie czyn karalny opisany w przepisie, ale w chwili jego popełnienia nie miał ukończonych 15 lat, sąd rodzinny nie będzie obowiązany do odwołania warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia i zarządzenia umieszczenia w zakładzie poprawczym. Będzie mógł natomiast skorzystać z możliwości odwołania tego środka

probacyjnego z uwagi na popełnienie przez nieletniego czynu karalnego na podstawie art. 234 ust. 3 projektu.

Natomiast sąd rodzinny obowiązany będzie do odwołania tego środka probacyjnego w przypadku gdy nieletni mógłby odpowiadać przed sądem karnym na podstawie art. 10 § 2 k.k., bo popełnił czyn zabroniony, o którym mowa w art. 235 ust. 5 projektu, po ukończeniu 15 lat, jednakże wyłącznie z uwagi na okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju, właściwości i warunki osobiste nieletniego nie było możliwe rozpoznanie sprawy przez sąd karny.

Niezależenie od podstawy prawnej odwołania (fakultatywne, obligatoryjne) postanowienie o odwołaniu warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym i zarządzenie umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym staje się wykonalne po uprawomocnieniu się (art. 105 ust. 1 pkt 12 i ust. 2 projektu).

Projekt przewiduje wyjątki od ogólnej zasady, że orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym uznaje się z mocy prawa za niebyłe z chwilą ukończenia przez nieletniego 23 lat. Wyjątki dotyczą bowiem wcześniejszego „zatarcia" umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym – przed ukończeniem przez niego 23 lat.

W przypadku pomyślnego upływu okresu próby i 3 miesięcy od zakończenia tego okresu nie nastąpiło odwołanie warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia, orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym z mocy prawa uznaje się za niebyłe.

W toku wykonywania środka poprawczego może zdarzyć się sytuacja, że u nieletniego ujawnią się zachowania przemawiające za zastosowaniem środka leczniczego, o którym mowa w art. 8 projektu. Projekt daje sądowi rodzinnemu możliwość przerwania wykonywania środka poprawczego i zastosowanie środka leczniczego.

W przypadku, gdy środek leczniczy wykonywał sąd miejsca położenia zakładu leczniczego, projekt nakłada na niego obowiązek zawiadomienia sądu prowadzącego postępowanie wykonawcze w zakresie środka poprawczego o planowanym zwolnieniu nieletniego z zakładu leczniczego.

Jeżeli cele, dla których środek leczniczy został zastosowany zostaną osiągnięte, sąd rodzinny podejmie decyzję odnośnie podjęcia wykonywania środka poprawczego.

Kolejną instytucją probacyjną stosowaną wyłącznie w przypadku wykonywania środka poprawczego jest warunkowe zwolnienie nieletniego z zakładu poprawczego.

Wykonywanie środka poprawczego ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 21 lat, a w przypadku nieletniego, o którym mowa w art. 15 ust. 6 projektu, ukończenia przez nieletniego określonego wieku, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez

nieletniego 24 lat. Sąd rodzinny może jednak zwolnić nieletniego z zakładu poprawczego odpowiednio wcześniej, jeżeli nieletni przebywał w zakładzie co najmniej 6 miesięcy oraz postępy w jego wychowaniu pozwalają przypuszczać, że po zwolnieniu z zakładu nieletni będzie przestrzegał porządku prawnego i zasad współżycia społecznego.

Przez porządek prawny należy rozmieć całokształt przepisów prawnych obowiązujących w państwie, natomiast przez zasady współżycia społecznego należy rozumieć podstawowe zasady etycznego i uczciwego postępowania w stosunkach społecznych.

Do okresu 6 miesięcy pobytu nieletniego w zakładzie poprawczym uprawniającego do ubiegania się o warunkowe zwolnienie z zakładu, sąd może zaliczyć pobyt nieletniego w schronisku dla nieletnich. Decyzja w tym zakresie należy zatem wyłącznie do sądu rodzinnego, który będzie brał pod uwagę funkcjonowanie nieletniego podczas pobytu w schronisku dla nieletnich.

Projekt określa maksymalny czas trwania próby – 3 lata, chyba, że wcześniej nieletni ukończy 21 lat. Ukończenie przez nieletniego 21 lat powoduje bowiem ustanie z mocy prawa wykonywania środka poprawczego, w konsekwencji z tą chwilą ustaje również wykonywanie środków probacyjnych. Natomiast wobec nieletnich, o których mowa w art. 15 ust. 6 projektu, maksymalnym okresem próby jest ukończenie przez nieletniego 24 lat.

W okresie próby sąd obligatoryjnie stosuje wobec nieletniego środki wychowawcze, przy czym może tutaj zastosować którykolwiek środek wymieniony w art. 7 pkt 1–11 projektu.

Projekt przewiduje przesłanki – fakultatywną oraz obligatoryjną – do odwołania warunkowego zwolnienia z zakładu poprawczego.

Sąd będzie mógł odwołać warunkowe zwolnienie i zarządzić umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym, jeżeli nieletni w okresie próby: dopuścił się czynu karalnego lub jego zachowanie wskazuje na dalszą demoralizację lub uchyla się od wykonywania środka wychowawczego.

Należy podkreślić, że również w przypadku tego środka probacyjnego projekt nie ogranicza w przepisie zakresu pojęcia „czynu karalnego”, zatem zastosowanie będzie tu mieć definicja czynu karalnego z art. 1 ust. 2 pkt 2 lit a i b projektu. Do podjęcia przez sąd decyzji o odwołaniu warunkowego zwolnienia i zarządzenie umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym, wystarczające będzie zatem stwierdzenie faktu dopuszczenia się przez nieletniego czynu karalnego stanowiącego wykroczenie lub wykroczenie skarbowe.

Sąd będzie obowiązany natomiast do odwołania warunkowego zwolnienia z zakładu poprawczego i zarządzenia umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym w przypadku, gdy nieletni w okresie próby dopuści się czynu karalnego stanowiącego przestępstwo

enumeratywnie wskazane w projekcie i nie ma jednocześnie podstaw do rozpoznania sprawy przez sąd karny.

O braku podstaw do rozpoznania sprawy przez sąd karny można mówić wyłącznie wtedy, gdy nieletni po ukończeniu 15 lat dopuścił się wprawdzie czynu zabronionego wskazanego w art. 10 § 2 k.k., jednakże okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste nie przemawiają za rozpoznaniem sprawy przez ten sąd.

Użycie w projekcie koniunkcji łącznej „i" wskazuje, że w przypadku, gdy nieletni w okresie próby popełnił wprawdzie czyn karalny opisany w przepisie, ale w chwili jego popełnienia nie miał ukończonych 15 lat, sąd rodzinny nie będzie obowiązany do odwołania warunkowego zwolnienia i zarządzenia umieszczenia w zakładzie poprawczym. Będzie mógł natomiast skorzystać z możliwości fakultatywnego odwołania tego środka probacyjnego z uwagi na popełnienie przez nieletniego czynu karalnego na podstawie art. 237 ust. 4 projektu.

Natomiast sąd rodzinny obowiązany będzie do odwołania tego środka probacyjnego w przypadku gdy nieletni mógłby odpowiadać przed sądem karnym na podstawie art. 10 § 2 k.k., ponieważ popełnił ciężki czyn zabroniony po ukończeniu 15 lat, jednakże wyłącznie z uwagi na okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju, właściwości i warunki osobiste nieletniego nie było możliwe rozpoznanie sprawy przez sąd karny.

Niezależnie od podstawy prawnej odwołania (fakultatywne, obligatoryjne) postanowienie o odwołaniu warunkowego zwolnienia nieletniego z zakładu poprawczego i zarządzenie umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym staje się wykonalne po uprawomocnieniu się (art. 105 ust. 1 pkt 14 i ust. 2 projektu).

Odwołanie warunkowego zwolnienia z zakładu poprawczego wskazuje, że cele tego środka probacyjnego nie zostały osiągnięte w warunkach wolnościowych albo przy zastosowaniu łagodniejszych form izolacji (młodzieżowy ośrodek wychowawczy, okręgowy ośrodek wychowawczy). Należy zatem uznać, że skuteczne wdrożenie procesu resocjalizacji będzie możliwe wyłącznie w warunkach zakładu poprawczego. W celu umożliwienia wprowadzenia właściwych oddziaływań wychowawczych na nieletniego, którego powrót należy traktować jako swoistą porażkę dotychczasowych oddziaływań, projekt przewiduje, że w stosunku do nieletniego wobec którego sąd obligatoryjnie odwołał warunkowe zwolnienie z zakładu poprawczego i zarządził umieszczenie w zakładzie poprawczym, nie jest możliwe skorzystanie z dobrodziejstwa tego środka probacyjnego przez okres roku od dnia ponownego umieszczenia w zakładzie poprawczym.

Projekt przewiduje również wyjątek od ogólnej zasady, że orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym uznaje się z mocy prawa za niebyłe z chwilą ukończenia przez

nieletniego 23 lat, a przypadku wykonywania środka poprawczego po ukończeniu 21 – po upływie 2 lat od chwili ukończenia przez nieletniego wieku, do którego sąd rodzinny orzekł o wykonywaniu tego środka. Wyjątki dotyczą bowiem wcześniejszego „zatarcia" umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym – przed ukończeniem przez niego wskazanego wieku.

W przypadku pomyślnego upływu okresu próby i 3 miesięcy od zakończenia tego okresu nie nastąpiło odwołanie warunkowego zwolnienia z zakładu poprawczego, orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym z mocy prawa uznaje się za niebyłe.

Skorzystanie przez sąd rodzinny z dobrodziejstwa warunkowego zwolnienia z zakładu poprawczego jest możliwe wyłącznie wtedy, gdy nieletni przez co najmniej pół roku poddawany był odpowiednim oddziaływaniom wychowawczym i ich wyniki pozwalają przypuszczać, że nieletni ma szansę funkcjonować poza zakładem zgodnie z normami prawnymi i społecznymi. Odmowa warunkowego zwolnienia wskazuje, że w ocenie sądu rodzinnego nieletni nadal potrzebuje realizowania procesu resocjalizacji w warunkach zakładu poprawczego. Prowadzone w tym czasie oddziaływania wychowawcze muszą być niejako z definicji rozłożone w czasie, bowiem trwałe i pożądane zmiany w zachowaniu nieletniego nie nastąpią w ciągu jednego dnia lub miesiąca.

Uwzględniając powyższe projekt wprowadza zasadę, że ponowny wniosek o warunkowe zwolnienie z zakładu poprawczego złożony przez nieletniego lub jego przedstawicieli ustawowych przed upływem 6 miesięcy od wydania postanowienia o odmowie warunkowego zwolnienia zostanie pozostawiony bez rozpoznania. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

W związku z wprowadzeniem w projekcie nowej instytucji, o której mowa w art. 15 ust. 6 pkt 1, zaistniała konieczność uregulowania procedury związanej z orzekaniem przez sąd rodzinny na etapie postępowania wykonawczego w przedmiocie wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, do ukończenia przez nieletniego określonego wieku, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat. Sąd rodzinny będzie zobowiązany do wszczęcia z urzędu postępowania w tym przedmiocie, w toku którego podejmie decyzję, czy zrealizować zagrożenie przedłużeniem wykonania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, o którym to zagrożeniu orzekł uprzednio sąd rodzinny w postępowaniu rozpoznawczym oraz na jaki okres to przedłużenie ma nastąpić albo czy zastosować wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat środek wychowawczy w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego oraz na jaki okres ma zostać orzeczony ten środek wychowawczy, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat.

Przesłanką wydania orzeczenia o realizacji uprzedniego zagrożenia jest ocena, że dotychczasowe wyniki procesu resocjalizacyjnego nie przyniosły oczekiwanego rezultatu i nieletni nadal wymaga oddziaływań resocjalizacyjnych.

Przesłanką wydania orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego jest ocena, że dotychczasowe wyniki procesu resocjalizacji wskazują na potrzebę wsparcia nieletniego w kierunku dalszego nabywania i utrwalania postaw społecznie pożądanych.

Wprowadzenie powyższego rozwiązania stanowi pośredni instrument między opcjami przedłużenia pobytu nieletniego w zakładzie poprawczym i zwolnieniem nieletniego z zakładu poprawczego. Zastosowanie tej instytucji da nieletniemu wsparcie na etapie powrotu do społeczeństwa, kiedy to nieletni potrzebuje pomocy lub pracy z mentorem, którego rolę będzie odgrywał również kurator sądowy, w celu przystosowania się do warunków wolnościowych (nadzór o charakterze wspierającym). Proponowane rozwiązanie, nie bardziej dolegliwe niż przedłużenie pobytu w zakładzie poprawczym po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, pozwoli sądowi rodzinnemu na bardziej elastyczne podejście w każdej indywidualnej sytuacji nieletniego.

Konieczne będzie skierowanie sprawy na rozprawę, którą należy wyznaczyć najpóźniej na 6 miesięcy przed ukończeniem przez nieletniego 21 lat. Na sąd rodzinny nałożono również obowiązki dotyczące przeprowadzenia postępowania dowodowego, tak, aby zagwarantować, że decyzja w przedmiocie realizacji zagrożenia przedłużeniem wykonania środka poprawczego zapadła po wszechstronnym i wnikliwym przeanalizowaniu sytuacji nieletniego, postępów w jego resocjalizacji i, ogólnie rzecz ujmując, szans na życie zgodnie z zasadami współżycia społecznego po opuszczeniu zakładu, dzięki możliwości zatrudnienia lub nauki w przypadku opuszczenia zakładu.

Nieletni ma w toczącym się postępowaniu wszystkie gwarancje, jakie zapewniono mu w postępowaniu rozpoznawczym, uregulowanym w Dziale III, w tym obrońcę (art. 38 ust. 2 pkt 4 w zw. z art. 106 projektu), obowiązkowy udział obrońcy i prokuratora w rozprawie (art. 69 ust. 2 w zw. z art. 106 projektu).

Doniosłość orzeczenia o realizacji zagrożenia przedłużeniem wykonania środka poprawczego, skutkującego wszak dalszą izolacją nieletniego albo zastosowaniu wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego, czyni koniecznym określenie, że orzeczenie w tym przedmiocie (a zatem charakterze pozytywnym,

jak i o charakterze negatywnym w przypadku braku przesłanek) zapada po rozprawie, a orzeczenie jest zaskarżalne apelacją, stając się skuteczne i wykonalne dopiero po uprawomocnieniu się (art. 104 ust. 1 pkt 3 i ust. 2 projektu).

Sprawy, o których mowa w art. 238 projektu, będą zaliczone do kategorii pilnych z uwagi na to, że kończące przedmiotowe postępowanie prawomocne orzeczenie musi zapaść przed ukończeniem przez nieletniego 21 lat.

Przeniesienie nieletniego, co którego zrealizowało się zagrożenie, do zakładu poprawczego dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat, nastąpi z urzędu w związku z prawomocnym postanowieniem sądu rodzinnego (art. 254 ust. 4 projektu).

Natomiast zobowiązanie do określonego postępowania i nadzór kuratora sądowego będą wykonywane na podstawie ogólnych przepisów dotyczących wykonywania tych środków wychowawczych.

Wprowadzenie nowego rozwiązania (art. 239 projektu) – związanego z możliwością orzeczenia przez sąd rodzinny w szczególnie uzasadnionym przypadku, z urzędu lub na wniosek dyrektora zakładu poprawczego, wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat albo 24 lat środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego (nadzór o charakterze wpierającym i kontrolnym) – ma na celu zapewnienie reaktywności systemu resocjalizacji w przypadku nieletnich sprawców mniej poważnych czynów karalnych opuszczających zakład poprawczy, którzy, co do zasady, będą potrzebować dodatkowego wsparcia po opuszczeniu zakładu poprawczego w celu osiągniecia pożądanych wyników resocjalizacji. Właściwa motywacja nieletnich oraz wdrażanie i utrwalanie zachowań prospołecznych warunkują, że efekty procesu resocjalizacji jednostki, po jej powrocie do środowiska wolnościowego, obniżą ryzyko powrotu przez nich do zachowań patologicznych i przestępczych. Głównym zadaniem nadzoru kuratora sądowego orzeczonego wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego jest umacnianie już wykształconych prospołecznych postaw i ról społecznych (m.in.: pracownika, rodzica, męża) oraz zachowań przez wskazywanie różnych obszarów rozwoju młodego człowieka, w szczególności przez stwarzanie odpowiedniej atmosfery społeczno-moralnej dla budowania stabilizacji w środowisku i funkcjonowania na wolności bez wchodzenia w konflikt z prawem, a także odpowiedzialności za podejmowane decyzje i działania (charakter wspierający nadzoru). Natomiast charakter kontrolny ww. nadzoru to przede wszystkim ocena środowiska, do którego powróci nieletni po opuszczeniu zakładu poprawczego. Nie bez znaczenia jest bowiem, że to środowisko rodzinne swoimi, często

specyficznymi normami, oddziałuje na zwolnionego nieletniego nie zawsze zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami.

Konieczne będzie skierowanie sprawy na rozprawę, którą należy wyznaczyć najpóźniej na 6 miesięcy przed ukończeniem przez nieletniego 21 lat albo 24 lat. Na sąd rodzinny nałożono również obowiązki dotyczące przeprowadzenia postępowania dowodowego, tak, aby zagwarantować, że decyzja w przedmiocie zastosowania wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego zapadła po wszechstronnym i wnikliwym przeanalizowaniu sytuacji nieletniego, postępów w jego resocjalizacji i, ogólnie rzecz ujmując, szans na życie zgodnie z zasadami współżycia społecznego po opuszczeniu zakładu, dzięki możliwości zatrudnienia lub nauki w przypadku opuszczenia zakładu.

Doniosłość orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat albo 24 lat środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego czyni koniecznym określenie, że orzeczenie w tym przedmiocie (a zatem charakterze pozytywnym, jak i o charakterze negatywnym) zapada po rozprawie, a orzeczenie jest zaskarżalne apelacją, stając się skuteczne i wykonalne dopiero po uprawomocnieniu się (art. 104 ust. 1 pkt 4 i 5 i ust. 2 projektu).

Zobowiązanie do określonego postępowania lub nadzór kuratora sądowego będą wykonywane na podstawie ogólnych przepisów dotyczących wykonywania tych środków wychowawczych.

Środek poprawczy jest najsurowszym spośród katalogu środków zawartych w projekcie. W przypadku, gdy nieletni wobec którego ten środek jest wykonywany nie poddaje się procesowi resocjalizacji i nadal popełnia czyny karalne – nie jest wskazane orzeczenie wobec niego kolejnego środka poprawczego. Na gruncie projektu nie ma bowiem przepisów pozwalających na orzeczenie kumulatywnego środka poprawczego, jak też wykonywania jednego środka poprawczego po drugim. Co do zasady nie jest też możliwe wykonywanie tego środka po ukończeniu przez nieletniego 21 lat. W projekcie przewidziano szczególną sytuację, która pozwala w ścisłe określonych okolicznościach na wydłużenie wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez niego 24 lat. Jest to przypadek nieletniego, o który mowa w art. 15 ust. 6 projektu.

Świadomość nieletniego o tych ograniczeniach mogłaby zatem być źródłem jego pogłębiającej się demoralizacji i w konsekwencji prowadzić do wyrobienia w nim przeświadczenia o jego bezkarności.

Aby temu przeciwdziałać projekt przewiduje sytuację, kiedy nieletni umieszczony w zakładzie poprawczym popełnia czyn karalny przed ukończeniem 17 lat. Czyn karalny musi być czynem zabronionym zawartym w Kodeksie karnym albo Kodeksie karnym skarbowym.

Cezura wieku 17 lat ma znaczenie z uwagi na to, że zgodnie z art. 10 § 1 k.k., na zasadach określonych w tym kodeksie odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat. Analogiczna zasada zawarta jest w art. 5 § 1 k.k.s., zgodnie z którym na zasadach określonych w kodeksie odpowiada ten tylko, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat, chyba, że przepis ustawy stanowi inaczej.

W sytuacji, gdy nieletni umieszczony w zakładzie poprawczym popełnił czyn zabroniony w rozumieniu Kodeksu karnego albo Kodeksu karnego skarbowego po ukończeniu 17 lat – będzie odpowiadał jak osoba dorosła i w świetle projektu w tym zakresie nie jest już traktowany jako nieletni.

W przypadku zatem uzasadnionego podejrzenia dopuszczenia się przez nieletniego umieszczonego w zakładzie poprawczym czynu karalnego stanowiącego przestępstwo albo przestępstwo karne skarbowe przed ukończeniem 17 lat, projekt nakłada na sąd rodzinny obowiązek wszczęcia postępowania w sprawie, którego celem jest ustalenie, czy nieletni faktycznie taki czyn popełnił. Postępowanie to jest postępowaniem rozpoznawczym, prowadzonym na zasadach wskazanych w Dziale III projektu i kończy się wydaniem orzeczenia merytorycznego, w którym sąd stwierdza, czy nieletni dopuścił się czynu karalnego. Z uwagi na to, że jest to orzeczenie merytoryczne, przysługuje od niego apelacja.

W przypadku, gdy orzeczenie, w którym sąd stwierdzi, że nieletni dopuścił się czynu karalnego uprawomocni się, sąd prześle jego odpis dyrektorowi zakładu poprawczego, w którym nieletni przebywa w celu zastosowania środka dyscyplinarnego.

Projekt przewiduje również sytuację, gdy nieletni po ukończeniu 15 lat popełnił czyn karalny tego rodzaju, że mógłby odpowiadać na zasadach określonych w art. 10 § 2 k.k., jednakże okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste nie przemawiają za rozpoznaniem sprawy przez sąd karny.

W tym przypadku sąd rodzinny ma obowiązek wszcząć postępowanie, na podstawie wyników którego wyda orzeczenie merytoryczne, w którym stwierdzi, czy nieletni dopuścił się czynu karalnego, a ponadto musi wypowiedzieć się co do tego, czy przenosi nieletniego do zakładu poprawczego o wzmożonym nadzorze wychowawczym oraz czy wobec nieletniego zastosuje instytucje, o których mowa w art. 15 ust. 6 projektu. Po wszczęciu postępowania sąd obligatoryjnie umieszcza nieletniego w schronisku dla nieletnich – celem zapewnienia prawidłowego toku tego postępowania.

W przypadku, gdy sąd ustali, że nieletni dopuścił się czynu karalnego wymienionego w art. 240 ust. 3 projektu i przeniesie nieletniego do zakładu poprawczego o wzmożonym nadzorze wychowawczym, projekt przewiduje zakaz stosowania warunkowego zwolnienia z zakładu poprawczego o wzmożonym nadzorze wychowawczym przez okres roku od dnia przeniesienia.

Przepis ten ma na celu zapewnienie prawidłowego toku resocjalizacji nieletniego, która, mimo prowadzenia oddziaływań w warunkach innego zakładu poprawczego, okazała się nieskuteczna skoro nieletni popełnił czyn karalny o dużym ciężarze gatunkowym. Niezbędne jest zatem wdrożenie do procesu resocjalizacji wzmożonych oddziaływań wychowawczych lub terapeutycznych, które niejako z definicji muszą być rozłożone w czasie.

Projektowany przepis ma zastosowanie również do nieletniego umieszczonego w zakładzie poprawczym, co do którego zachodzi uzasadnione podejrzenie, że popełnił czyn karalny poza terenem zakładu.

Projekt zawiera również przepisy (art. 241 i art. 242) rozstrzygające przyszłość prowadzonego postępowania wykonawczego w zakresie środka poprawczego w przypadku, gdy nieletni został skazany i sąd karny wymierzył mu karę.

Projekt nakłada na sąd rodzinny obowiązek umorzenia postępowania wykonawczego w przypadku, gdy nieletni został skazany na bezwzględną karę pozbawienia wolności. W obecnym stanie prawnym bezwzględna kara pozbawienia wolności może być odbywana w zakładach karnych albo w systemie stacjonarnego dozoru elektronicznego (art. 43c § 1 k.k.w.). Postanowienie o umorzeniu postępowania wykonawczego sąd rodzinny może wydać na posiedzeniu niejawnym.

Natomiast w przypadku, gdy nieletniemu została przez sąd karny wymierzona kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, kara ograniczenia wolności, kara grzywny albo kara aresztu albo też zarządzono wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności albo zastępczej kary aresztu, wykonanie tej kary ulega odroczeniu do chwili zwolnienia nieletniego z zakładu poprawczego. Przed zwolnieniem nieletniego z zakładu poprawczego sąd rodzinny zadecyduje, czy wykonać tę karę, czy odstąpić od jej wykonania. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

Swoistym etapem postępowania wykonawczego jest odwołanie warunkowego zawieszenia umieszczenia w zakładzie poprawczym, które uregulowane jest Dziale II projektu.

Projekt przewiduje przesłanki – fakultatywną oraz obligatoryjną – do odwołania warunkowego zawieszenia umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym.

Sąd będzie mógł odwołać warunkowe zawieszenie umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym i zarządzić jego umieszczenie, jeżeli nieletni w okresie próby: dopuścił się czynu karalnego lub jego zachowanie wskazuje na dalszą demoralizację lub uchyla się od wykonywania środka wychowawczego.

Należy podkreślić, że również w przypadku tego środka probacyjnego projekt nie ogranicza w przepisie zakresu pojęcia „czynu karalnego", zatem zastosowanie będzie tu mieć definicja czynu karalnego z art. 1 ust. 2 pkt 2 lit a i b projektu. Do podjęcia przez sąd decyzji o odwołaniu warunkowego zawieszenia i zarządzenie umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym, wystarczające będzie zatem stwierdzenie faktu dopuszczenia się przez nieletniego czynu karalnego stanowiącego wykroczenie lub wykroczenie skarbowe.

Sąd będzie obowiązany natomiast do odwołania warunkowego zawieszenia i zarządzenia umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym w przypadku, gdy nieletni w okresie próby dopuścił się czynu karalnego stanowiącego przestępstwo enumeratywnie wskazane w projekcie i nie ma jednocześnie podstaw do rozpoznania sprawy przez sąd karny.

O braku podstaw do rozpoznania sprawy przez sąd karny można mówić wyłącznie wtedy, gdy nieletni po ukończeniu 15 lat dopuścił się wprawdzie czynu zabronionego wskazanego w art. 10 § 2 k.k., jednakże okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste nie przemawiają za rozpoznaniem sprawy przez ten sąd.

Użycie w projekcie koniunkcji łącznej „i" wskazuje, że w przypadku, gdy nieletni w okresie próby popełnił wprawdzie czyn karalny opisany w przepisie, ale w chwili jego popełnienia nie miał ukończonych 15 lat, sąd rodzinny nie będzie obowiązany do odwołania warunkowego zawieszenia i zarządzenia umieszczenia w zakładzie poprawczym. Będzie mógł natomiast skorzystać z możliwości fakultatywnego odwołania tego środka probacyjnego z uwagi na popełnienie przez nieletniego czynu karalnego na podstawie art. 16 ust. 4 projektu.

Natomiast sąd rodzinny obowiązany będzie do odwołania tego środka probacyjnego w przypadku gdy nieletni mógłby odpowiadać przed sądem karnym na podstawie art. 10 § 2 k.k., ponieważ popełnił ciężki czyn zabroniony po ukończeniu 15 lat, jednakże wyłącznie z uwagi na okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju, właściwości i warunki osobiste nieletniego nie było możliwe rozpoznanie sprawy przez sąd karny.

Niezależnie od podstawy prawnej odwołania (fakultatywne, obligatoryjne) postanowienie o odwołaniu warunkowego zawieszenia umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym i zarządzenie jego umieszczenia staje się wykonalne po uprawomocnieniu się (art. 105 ust. 1 pkt 10 i ust. 2).

Projekt przewiduje również wyjątek od ogólnej zasady, że orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym z mocy prawa uznaje się za niebyłe z chwilą ukończenia przez nieletniego 23 lat. Wyjątki dotyczą bowiem wcześniejszego „zatarcia" umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym – przed ukończeniem przez niego 23 lat.

W przypadku pomyślnego upływu okresu próby i 3 miesięcy od zakończenia tego okresu nie nastąpiło odwołanie warunkowego zawieszenia orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie poprawczym, umieszczenie w zakładzie poprawczym z mocy prawa uznaje się za niebyłe.

Projekt wprowadza nową strukturę organizacyjną zakładów poprawczych przez określenie na nowo rodzajów tych placówek (art. 243 projektu). Zakłady poprawcze podzielono na pięć rodzajów: otwarte, półotwarte, zamknięte, o wzmożonym nadzorze wychowawczym i dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat. Przyjęcie takiego podziału zakładów poprawczych jest rozwiązaniem, którego celem jest uporządkowanie istniejącego podziału zakładów i dostosowanie go adekwatnie do potrzeb.

Nowym rodzajem zakładu poprawczego jest zakład poprawczy dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat. Utworzenie tego rodzaju zakładu jest konsekwencją zapisów art. 15 ust. 6 projektu. Wobec nieletnich sprawców czynów karalnych szczególnie niebezpiecznych ustawodawca przewiduje możliwość przedłużenie pobytu w zakładzie poprawczym nawet do 24 lat. Nieletni, który już na etapie postępowania rozpoznawczego ma orzeczony środek poprawczy po ukończeniu 21 lat, będzie z mocy prawa przenoszony do tego rodzaju zakładu. W stosunku do nieletniego, któremu sąd zagroził przedłużeniem wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez niego 21 lat, trafi on do zakładu poprawczego dla nieletnich po ukończeniu 21 lat, po wydaniu przez sąd rodzinny stosownego prawomocnego postanowienia w sprawie.

Należy podkreślić wyjątkowość tego rozwiązania, które będzie stosowane wobec nieletnich, którzy dopuścili się szczególnie niebezpiecznego czynu karalnego, a proces resocjalizacji w czasie pobytu w zakładzie poprawczym do 21 roku życia nie przebiegał w zgodnie z zaplanowanym indywidualnym planem resocjalizacji i w konsekwencji nie został osiągnięty spodziewany efekt resocjalizacyjny.

W art. 245–249 projektu wskazano, dla kogo przeznaczone są poszczególne rodzaje zakładów poprawczych.

Organem odpowiedzialnym za kierowanie nieletnich do odpowiednich zakładów poprawczych będzie, tak jak obecnie, komórka organizacyjna Ministerstwa Sprawiedliwości wykonująca zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego nad zakładami poprawczymi.

Przepis art. 250 projektu definiuje w jakim zakładzie poprawczym zostanie umieszczony nieletni, który przebywał w areszcie śledczym lub zakładzie karnym bądź dopuścił się czynów karalnych określonych w tym przepisie. Wskazuje również przesłanki umieszczenia tej grupy nieletnich wyjątkowo w zakładach poprawczych innego rodzaju.

Normy opisane w art. 245–248 projektu kierują się dwoma podstawowymi zasadami: indywidualizacji i wolnej progresji. Pierwsza z nich oznacza dostosowanie trybu i sposobu realizowania procesu resocjalizacji do indywidualnych cech nieletniego i tym samym, pozwala na podstawie badań osobopoznawczych, zaklasyfikować go do odpowiedniego rodzaju zakładu poprawczego, w którym zastosowane będą wobec niego najskuteczniejsze środki i metody resocjalizacji. Zasada wolnej progresji oznacza uzależnienie warunków pobytu w zakładzie od postawy i zachowania nieletniego. Wiąże się to z perspektywą spojrzenia na nieletniego sprawcę, skupiając się przede wszystkim na zmianie jego zachowania, która służyć ma wykształceniu prospołecznych zachowań oraz redukcji zachowań antyspołecznych, zmniejszając jednocześnie wagę czynu popełnionego w przeszłości.

Projekt przewiduje stosowanie w zakładach poprawczych jednego z trzech systemów wychowawczych: resocjalizacyjnego, resocjalizacyjno-rewalidacyjnego i resocjalizacyjno-terapeutycznego (art. 244 ust. 1 projektu).

System wychowawczy, rozumiany jako zintegrowany system celowych oddziaływań opiekuńczych, wychowawczych, terapeutycznych, realizowany jest za pomocą specjalnie do tego celu dobranych metod i środków oddziaływania. Każdy system uwzględnia specyficzne potrzeby nieletniego umieszczonego w zakładzie poprawczym i pozwala na elastyczność w projektowaniu oferty resocjalizacyjnej zakładu. W zależności od systemu wychowawczego dobierane są oddziaływania resocjalizacyjne oraz określa się ich intensywność. Wybór odpowiedniego systemu zwiększa szanse na pozytywną readaptację społeczną nieletniego.

W przypadku zakładu poprawczego dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat, stosowany będzie szczególny system zintegrowanych oddziaływań mających na celu zmotywowanie nieletniego do współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanych postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego.

W projektowanej ustawie zawarte są uregulowania istotne z punktu widzenia praw nieletniego dotyczące kwestii związanych z przyjmowaniem nieletniego do zakładu poprawczego (art. 251), pobytem nieletniego w zakładzie poprawczym (art. 252–255) i zwalnianiem nieletniego z zakładu poprawczego (art. 256–257).

Projekt określa katalog czynności związanych z przyjęciem nieletniego do zakładu poprawczego.

Przede wszystkim, realizując postulaty zawarte w regule 24 Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności oraz w punkcie 62.3 Zaleceń CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich, wskazane są podstawowe czynności związane z obowiązkiem zapoznania nieletniego z prawami i obowiązkami, z zasadami pobytu w zakładzie oraz z terminami i sposobem składania zażalenia na czynności naruszające jego prawa. Jest to o tyle istotny obszar, że dla części nieletnich jest to pierwsze umieszczenie w zakładzie poprawczym. Nieletni znajduje się w całkowicie nowej dla siebie sytuacji, która jest dodatkowo sytuacją trudną, często wbrew woli nieletniego. Zapis ten precyzyjnie definiuje obszary, które z perspektywy zapoczątkowania procesu resocjalizacji mają duże znaczenie i pomagają nieletniemu w adaptacji do nowych warunków.

Istotną nowością projektowanej ustawy jest obligatoryjne – po przyjęciu nieletniego do zakładu poprawczego – przeprowadzenie kontroli osobistej oraz wykonanie badania na obecność w organizmie nieletniego substancji psychoaktywnej. Przeprowadzenie kontroli osobistej i badania na obecność substancji psychoaktywnej będą w tym przypadku istotnym elementem wpływającym zarówno na bezpieczeństwo nieletniego, jak i zakładu oraz wyznaczeniem wstępnych kierunków w pracy z nieletnim. Do przeprowadzenia kontroli osobistej oraz badania na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej nieletniego przyjmowanego do zakładu poprawczego znajdą zastosowanie zasady związane z przeprowadzaniem tych czynności wobec nieletnich umieszczonych w zakładzie poprawczym (art. 119 ust. 2–5 i 7–12 oraz art. 120 ust. 2–11 projektu).

Dopełnieniem wcześniej wykonanych wobec nieletniego czynności związanych z przyjęciem do zakładu poprawczego będzie umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej. Okres pobytu w izbie adaptacyjnej ma być czasem, w którym nastąpi wstępna diagnoza nieletniego oraz jego efektywna adaptacja do nowego środowiska. W izbie adaptacyjnej umieszcza się nieletniego po przyjęciu do zakładu poprawczego w celu przeprowadzenia rozmowy wstępnej, poddania go wstępnym badaniom lekarskim i zabiegom higieniczno-sanitarnym oraz poddania go badaniom osobopoznawczym. Umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej może nastąpić na okres nie dłuższy niż 14 dni. W każdym czasie dyrektor zakładu poprawczego może podjąć decyzję o opuszczeniu przez nieletniego izby adaptacyjnej (art. 125 ust. 1 pkt 1 i ust. 3 projektu).

W kolejnych zapisach projekt wyraźnie wskazuje przedmioty, które nieletni ma obowiązek przekazać do depozytu. Są tu ujęte dokumenty tożsamości, środki pieniężne, przedmioty wartościowe oraz przedmioty, których nieletni nie może posiadać w zakładzie poprawczym. Przyjęte rozwiązania zagwarantują nieletnim możliwość przechowywania ważnych i cennych dla nich rzeczy w bezpiecznym miejscu, a tym samym zapewnią ochronę przed ich utratą, uszkodzeniem, zniszczeniem lub zgubieniem. Ponadto przyjęte rozwiązania mają istotne znaczenie z uwagi na konieczność zapewnienia porządku prawnego, bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego zakładu oraz zapewnienie prawidłowego toku postępowania w związku z obowiązkiem przekazywania do depozytu przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w zakładzie. Wykaz przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w zakładzie, określa dyrektor zakładu, mając na uwadze konieczność zapewnienia porządku prawnego, bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego zakładu oraz zapewnienie prawidłowego toku postępowania. Zasady funkcjonowania depozytów w zakładach poprawczych regulują przepisy art. 132 projektu.

Powyższe zasady związane z przyjmowaniem nieletniego do zakładu poprawczego znajdą zastosowanie także w stosunku do nieletniego, który został przeniesiony z innego zakładu poprawczego, w tym również do zakładu poprawczego dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat.

Obowiązek poddania nieletniego kontroli osobistej i badaniu na obecność w organizmie nieletniego substancji psychoaktywnej oraz obowiązek przekazania przez nieletniego do depozytu dokumentów stwierdzających tożsamość, środków pieniężnych, przedmiotów wartościowych oraz przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w zakładzie, znajdzie zastosowanie także do nieletniego po ucieczce z zakładu lub nieusprawiedliwionym niepowrocie z pobytu poza zakładem. W ocenie ustawodawcy w przypadku tym nie jest konieczne ponowne zapoznawanie nieletniego z prawami i obowiązkami oraz zasadami pobytu w zakładzie poprawczym, albowiem nastąpiło to skutecznie podczas przyjmowania nieletniego do zakładu. W tym przypadku umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej będzie możliwe, ale nie obligatoryjne. Uwzględniono w tym zakresie fakt, że okoliczności oraz okres pobytu poza zakładem poprawczym w każdym przypadku mogą być różnorodne i nie zawsze będą wymagały poddania nieletniego badaniom lekarskim i zabiegom higieniczno-sanitarnym oraz obserwacji psychologicznej lub pedagogicznej (art. 125 ust. 2 projektu).

Istotną nowością w projektowanej ustawie jest szczegółowe określenie i doprecyzowanie zapisów dotyczących możliwości czasowego opuszczenia przez nieletniego zakładu poprawczego. Wskazano, że możliwe to będzie w przypadku udzielenia nagrody

w postaci zgody na udział w zajęciach kulturalnych, oświatowych i sportowych organizowanych przez podmioty zewnętrzne poza zakładem oraz w postaci przepustki lub urlopu, udzielenia przepustki okolicznościowej, a także wyrażenia zgody na opuszczenie zakładu przez dyrektora zakładu. Różnorodność form czasowego opuszczenia zakładu poprawczego przez nieletniego powoduje większą elastyczność i możliwość dostosowania do realiów pracy z nieletnimi.

Opuszczenie zakładu wiąże się z udzieleniem nieletniemu nagrody, co jest potwierdzeniem efektów pracy z nieletnim oraz zauważalnych pozytywnych zmian.

Ustawodawca zauważył jednak potrzebę doprecyzowania możliwości opuszczenia zakładu w przypadkach losowych, które mogą nie mieć bezpośredniego związku z udzieleniem nagrody, a w ocenie ustawodawcy są istotnym elementem pracy z nieletnim (np. udział w pogrzebie osoby bliskiej, odwiedzenie chorej osoby bliskiej, udział w uroczystościach dziecka nieletniego). Wskazanie możliwości udzielenia takiej przepustki pod opieką pracownika zakładu zwiększa gwarancję właściwego zachowania nieletniego, a przede wszystkim umożliwia nieletniemu udział w ważnych wydarzeniach życiowych poza zakładem poprawczym.

Nowością jest zapis o wyrażeniu przez dyrektora zakładu zgody na opuszczenie przez nieletniego zakładu, i jest to kolejna możliwość, która w sposób uregulowany prawnie pozwala nieletniemu na opuszczenie placówki, a nie jest formą nagrody czy przepustki okolicznościowej. Jako przykłady można tu wskazać konieczność załatwienia spraw urzędowych czy zrobienia zakupów przez nieletniego.

Czasowe opuszczenie zakładu poprawczego w przypadku udzielenia przepustki okolicznościowej oraz wyrażenia przez dyrektora zakładu zgody na opuszczenie zakładu przez nieletniego, wobec którego toczy się postępowanie w związku dopuszczeniem się czynu zabronionego, wymaga zgody organu prowadzącego postępowanie. Analogiczne rozwiązanie zastrzeżono dla nieletnich czasowo opuszczających zakład poprawczy na podstawie udzielonej nagrody. W tym zakresie ogranicza się istniejącą w ustawie swobodę dyrektora zakładu w doborze metod wychowawczych, mając na uwadze konieczność zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania.

W projekcie określono także zasady otrzymywania przez nieletnich umieszczonych w zakładzie poprawczym kieszonkowego na własne wydatki, utrzymując w tym zakresie obecne regulacje z § 62 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich.

Projektowane rozwiązania określają przesłanki związane z przeniesieniem nieletniego do innego zakładu poprawczego. Przeniesienie nieletniego do innego zakładu poprawczego będzie mogło nastąpić ze względów wychowawczych lub organizacyjnych. Wniosek w tym zakresie może złożyć sędzia rodzinny, dyrektor zakładu poprawczego, nieletni, jego rodzice albo ten z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktyczne pozostaje, albo opiekun nieletniego. Jako przykład podstaw do przeniesienia nieletniego do innego zakładu poprawczego można wskazać chęć nieletniego w kierunku kształcenia zawodowego, które w swojej ofercie posiada inny zakład poprawczy; odległość siedziby zakładu poprawczego od miejsca zamieszkania lub pobytu nieletniego co wpływa na możliwość odwiedzania go przez osoby spoza zakładu poprawczego oraz korzystania przez nieletniego z udzielonych mu przepustek; odległość od sądu prowadzącego inne sprawy nieletniego; niepoddawanie się przez nieletniego oddziaływaniom wychowawczym w danym zakładzie poprawczy; rozdzielenie grupy nieletnich zagrażających bezpieczeństwu lub porządkowi wewnętrznemu zakładu poprawczego lub nieletnich, których sytuacji konfliktowych nie da się rozwiązać innymi środkami.

Co do zasady przeniesienie nieletniego do innego zakładu poprawczego nastąpi przez rozpoznanie stosownego wniosku przez Ministerstwo Sprawiedliwości w trybie wskazanym w rozporządzeniu wykonawczym.

W projekcie określono wyjątki od powyższej zasady, wskazując przypadki, w których przeniesienie nieletniego do zakładu poprawczego innego rodzaju wymagać będzie postanowienia sądu rodzinnego. Procedura ta zastrzeżona jest dla sytuacji, w której sąd rodzinny na etapie postępowania rozpoznawczego albo na etapie postępowania wykonawczego określił rodzaj zakładu poprawczego, w którym ma być wykonywany środek poprawczy oraz dla przypadku przeniesienia nieletniego do zakładu poprawczego o wzmożonym nadzorze wychowawczym. Utrzymane w tym zakresie regulacje art. 85 § 2 u.p.n, mają na celu podkreślenie roli sądu rodzinnego jako organu prowadzącego postępowanie wykonawcze w sprawach nieletnich i zastrzeżenie jego decyzji dla najbardziej istotnych czynności podejmowanych w tym postępowaniu. Skoro sąd rodzinny uzależnił rodzaj zakładu poprawczego, w którym ma zostać umieszczony nieletni, od swojej decyzji, przy uwzględnieniu posiadanych w tym zakresie informacji związanych z procesem resocjalizacji nieletniego, to zmiana rodzaju tak określonego zakładu poprawczego, również wymaga wiedzy i zgody sądu rodzinnego. Zakłady poprawcze o wzmożonym nadzorze wychowawczym są przeznaczone dla nieletnich, którzy ukończyli 16 lat, a w wyjątkowych przypadkach 15 lat i wymagają wzmożonych oddziaływań wychowawczych lub terapeutycznych, oraz dla

nieletnich, którzy dopuścili się czynu karalnego określonego w art. 10 § 2 k.k. Są to zatem zakłady poprawcze o szczególnym i wyjątkowym charakterze. Ustawodawca zastrzegł, że umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym o wzmożonym nadzorze wychowawczym następuje na podstawie orzeczenia sądu. Konsekwencją przyjętego rozwiązania jest również konieczność uzyskania postanowienia sądu rodzinnego w przypadku przeniesienia nieletniego do zakładu poprawczego o wzmożonym nadzorze wychowawczym na etapie wykonywania środka poprawczego.

Jeżeli w powyższych przypadkach wymagających postanowienia sądu rodzinnego w przedmiocie przeniesienia nieletniego do zakładu poprawczego innego rodzaju, ze względu na szczególne okoliczności, np. w razie rażąco nagannego postępowania danego nieletniego, którego zachowanie zdecydowanie negatywnie wpływa na innych nieletnich umieszczonych w zakładzie, w szczególności agresji nieletniego wobec innych nieletnich lub wychowawców zakładu (op. cit., str. 338), zajdzie konieczność natychmiastowego przeniesienia nieletniego, sąd rodzinny wyda postanowienie w terminie 3 dni.

Postanowienie sądu rodzinnego w przedmiocie przeniesienia nieletniego do zakładu poprawczego innego rodzaju może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym. Postanowienie jest natychmiast wykonalne. Na postanowienie to stronom przysługuje zażalenie. Rozpoznanie zażalenia następuje niezwłocznie (art. 105 ust. 1 pkt 7 i ust. 3 projektu).

Zakład poprawczy jest obowiązany sporządzić na żądanie sądu rodzinnego opinię o nieletnim będącym jego wychowankiem (art. 255 projektu). Opinia o nieletnim zawiera ocenę procesu resocjalizacji, w szczególności w zakresie zmiany przynależności społecznej, modyfikacji zachowań, kształtowania prawidłowych postaw społecznych, zaspakajania potrzeb oraz realizacji celów edukacyjnych, a także projektowania przyszłości i współpracy ze środowiskiem rodzinnym. Opinia psychologiczno-pedagogiczna opracowywana jest przez zespół specjalistów: psychologa, pedagoga i innych osób uczestniczących w procesie resocjalizacji nieletniego. Ponadto w opinii znajduje się opis mechanizmów wyjaśniających funkcjonowanie nieletniego w warunkach zakładu poprawczego oraz wnioski do dalszej pracy dydaktycznej, wychowawczej i terapeutycznej. Proces tworzenia opinii psychologiczno-pedagogicznej o nieletnim przebywającym w zakładzie poprawczym jest ważnym elementem w pracy wychowawczej gdyż wymusza refleksję pedagogiczną nad realizowanymi oddziaływaniami resocjalizacyjnymi i określa kierunki dalszej pracy z nieletnim. Standardy metodologii sporządzania opinii psychologiczno-pedagogicznej zostaną ustalone w drodze zarządzenia przez Ministra Sprawiedliwości.

Projektując zapisy ustawy przewidziano szczególną sytuację – możliwość pozostania zwalnianego z zakładu poprawczego nieletniego w tym zakładzie na czas określony, jednak nie dłuższy niż 1 rok (art. 256 projektu). Decyzję w tej sprawie podejmuje dyrektor zakładu na pisemny wniosek samego zainteresowanego. Dyrektor zakładu zobowiązany jest ocenić, czy istnieją uzasadnione okoliczności, które przemawiają za takim rozwiązaniem. Takimi okolicznościami mogą być: ukończenie edukacji, zdobycie kwalifikacji i umiejętności zawodowych lub niezakończony proces usamodzielniania (np.: uzyskanie mieszkania socjalnego, przyjęcie do domu opieki społecznej, podjęcie pracy). Zamiarem ustawodawcy w tym zakresie było umożliwienie dyrektorowi zakładu poprawczego, aby po dokonaniu analizy wcześniejszego funkcjonowania nieletniego w zakładzie, spełnienia przez nieletniego wymagań z tym związanych oraz możliwości ewentualnego dalszego skutecznego ukończenia zapoczątkowanego procesu dydaktycznego oraz kontynuowania usamodzielniania, wydania decyzji o pozostawieniu nieletniego w zakładzie na czas do zakończenia wcześniej prowadzonych wobec nieletniego oddziaływań.

W celu zapewnienia nieletniemu zwalnianemu z zakładu poprawczego stosownej pomocy i wsparcia w powrocie do życia w społeczeństwie, projekt zakłada udzielanie nieletnim pomocy w celu zapewnienia niezbędnych warunków wychowawczych i bytowych na podstawie odrębnych przepisów (np. ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, art. 141 projektu). W art. 257 projekt przewiduje także utrzymanie dyspozycji § 81 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich dotyczącej udzielania przez dyrektora zakładu pomocy finansowej lub materialnej nieletniemu zwalnianemu z zakładu poprawczego, jeżeli nie posiada on własnych pieniędzy oraz nie może uzyskać potrzebnej pomocy od rodziców, opiekuna lub z innych źródeł. Wysokość pomocy ustalono do kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych.

Projektowane przepisy art. 274 i art. 275 regulują instytucję umieszczenia nieletniego na czas określony poza zakładem poprawczym, w którym przebywa, w środowisku otwartym. Jest to jedno z rozwiązań, które dyrektor zakładu poprawczego może zastosować względem nieletniego w procesie jego readaptacji i realizacji procesu usamodzielniania. Możliwość taka istnieje również w dotychczasowych regulacjach prawnych dotyczących nieletnich.

Umieszczenie nieletniego na czas określony poza zakładem poprawczym pełni bardzo istotną rolę w procesie readaptacji nieletniego, pozwalając na weryfikację dotychczas podejmowanych i prowadzonych oddziaływań wychowawczych oraz stwarza nieletniemu możliwość stopniowego wdrażania się do funkcjonowania w warunkach środowiska otwartego.

Innym ważnym elementem tego rozwiązania jest to, że nieletni przez cały czas pozostaje wychowankiem zakładu poprawczego, co powoduje, że w przypadku niespełnienia warunków, dyrektor zakładu poprawczego w każdej chwili może odwołać umieszczenie nieletniego poza zakładem poprawczym bez konieczności wszczynana w tym zakresie postępowania sądowego.

Należy także podkreślić, że skuteczny pobyt nieletniego poza zakładem poprawczym oraz realizowanie ustaleń zawartych w planie pobytu poza zakładem, może być istotną przesłanką do podjęcia względem nieletniego działań zmierzających do warunkowego zwolnienia z zakładu poprawczego. Pobyt nieletniego poza placówką pozwala bowiem zweryfikować jego funkcjonowania w warunkach środowiska otwartego.

Mając na uwadze powyższe, ustawodawca zdecydował o zachowaniu instytucji umieszczania nieletnich na czas określony poza zakładem poprawczym w projektowanej ustawie.

Co do zasady w nowej regulacji powielono dotychczasowe określenie przesłanek umieszczenia nieletniego na czas określony poza zakładem poprawczym.

W zakresie tym zmieniono jedynie przesłankę dotyczącą względów szkoleniowo-wychowawczych na względy wychowawcze, mając na uwadze to, że w przepisie dookreślona jest część szczegółowa dotycząca możliwości zdobycia wykształcenia, zawodu, uprawnień lub kwalifikacji. Ta przesłanka umożliwia nieletniemu – wychowankowi zakładu poprawczego, dalsze kształcenie, wykraczające poza ofertę edukacyjną szkół w placówkach. Ustawodawca uznał, że ten zakres mieści się w pojęciu szeroko pojmowanych względów wychowawczych.

Inna przesłanka, która umożliwia umieszczenie nieletniego poza zakładem, to możliwość podjęcia zatrudnienia. Podstawa ta może być stosowana chociażby w stosunku do nieletnich, którzy zakończyli edukację lub osiągnęli wiek, który zwalnia ich z obowiązku nauki, a podjęcie zatrudnienia i wdrożenie procesu usamodzielniania będzie właściwą formą utrwalania pozytywnych zmian u nieletniego.

Kolejne przesłanki to potrzeba specjalistycznego leczenia lub szczególne względy rodzinne. Pozwalają one dyrektorowi zakładu poprawczego na podjęcie decyzji związanych z rozwiązaniem problemów zdrowotnych nieletniego, których nie można rozwiązać w ramach usług medycznych oferowanych w placówce lub na podejmowanie decyzji np. w sprawie nieletnich matek przebywających w zakładach poprawczych. Innymi względami rodzinnymi mogą być konieczność utrzymania finansowego najbliższych, czy podjęcie opieki nad narodzonym dzieckiem. Te przykłady pokazują jak istotnym narzędziem wychowawczym jest możliwość umieszczenia nieletniego poza zakładem poprawczym.

Projektowane rozwiązanie, podobnie jak obecnie obowiązujące, utrzymuje bardzo istotną przesłankę, niezbędną do podjęcia decyzji w przedmiocie umieszczenia nieletniego poza zakładem poprawczym, niezależnie od wcześniej wskazanych przesłanek, a mianowicie, że zachowanie nieletniego wskazuje, że możliwe będzie roztoczenie nad nim skutecznego nadzoru. Jest to o tyle ważna przesłanka, że daje podstawy do przypuszczenia, że pomimo braku stałej i bezpośredniej kontroli i nadzoru nieletni będzie przestrzegał porządku prawnego i ustaleń związanych z jego pobytem poza placówką.

W nowej regulacji ustawodawca doprecyzował procedurę umieszczania nieletniego na czas określony poza zakładem poprawczym, określając czynności, które zobowiązany jest dopełnić dyrektor zakładu, aby umieszczenie mogło być skuteczne.

W projektowanych przepisach ustawy umieszczono zapis o konieczności wystąpienia dyrektora zakładu do sądu rodzinnego wykonującego orzeczenie o zlecenie przeprowadzenia wywiadu środowiskowego przed umieszczeniem nieletniego na czas określony poza zakładem poprawczym. Wywiad środowiskowy ma na celu sprawdzenie warunków środowiskowych, w których ma funkcjonować nieletni, z określeniem, czy warunki umożliwiają jego prawidłowe funkcjonowanie. W projekcie, w porównaniu z aktualnym stanem prawnym, przeniesiono zapis o konieczności sporządzenia wywiadu środowiskowego z rozporządzenia na poziom ustawy. Proponuje się rozszerzyć projektowany zapis o możliwość zlecenia przeprowadzenia wywiadu środowiskowego także przez pracownika młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich na podstawie art. 62 ust. 2 pkt 2 projektu, aby usprawnić i przyspieszyć procedurę umieszczania. W nowym przepisie nie wskazuje się konkretnie pracownika zakładu, z którego planuje się umieszczenie nieletniego poza zakładem poprawczym, co daje dodatkową możliwość zlecenia przeprowadzenia takiego wywiadu pracownikowi dowolnej placówki w pobliżu miejsca zamieszkania lub pobytu nieletniego planowanego do umieszczenia w trybie projektowanego przepisu.

W projektowanej regulacji wprowadzono możliwość przedłużenia przez dyrektora zakładu pobytu nieletniego poza zakładem poprawczym. Do podjęcia decyzji w tym zakresie konieczne będzie istnienie podstaw uzasadniających umieszczenie nieletniego poza zakładem oraz realizacja przez nieletniego ustalonego planu pobytu poza zakładem. Procedura ta pozwoli dyrektorowi zakładu na ocenę zasadności i skuteczności umieszczenia nieletniego poza zakładem poprawczym w kontekście możliwości jego kontynuowania wobec dalszej potrzeby realizacji określonych celów pobytu poza zakładem.

O każdej decyzji w przedmiocie umieszczenia nieletniego na czas określony poza zakładem lub przedłużenia pobytu nieletniego poza zakładem, dyrektor zakładu zobowiązany będzie zawiadomić sąd rodzinny, który ma delegację, aby decyzję dyrektora uchylić w każdym czasie. Przewidziana procedura, tak jak obecnie, pozwoli na ewentualną interwencję sądu rodzinnego w decyzję dyrektora zakładu poprawczego w przypadku uzyskania przez sąd rodzinny określonych informacji o nieletnim (np. naruszania przez nieletniego porządku prawnego, zachowania naruszającego zasady współżycia społecznego) .

Ponadto do wykonania tych decyzji wymagana będzie akceptacja sądu rodzinnego. W celu usprawnienia procedury umieszczania nieletnich poza zakładem i przedłużania pobytu nieletnich poza zakładem oraz uwzględnienia sytuacji uzasadniających to umieszczenie lub przedłużenie, proponuje się wprowadzenie terminu 7 dni na zajęcie przez sąd rodzinnych stanowiska. Po uzyskaniu akceptacji decyzji przez sąd rodzinny, dyrektor może przystąpić do jej wykonania.

Jeżeli nieletni nie realizuje postanowień zawartych w planie pobytu poza zakładem lub ustały przyczyny umieszczenia nieletniego poza zakładem, dyrektor zakładu może w każdym czasie odwołać decyzję o umieszczeniu nieletniego poza zakładem lub o przedłużeniu pobytu nieletniego poza zakładem. Często czynnik ten stanowi dodatkową motywację dla nieletnich umieszczonych poza zakładem do tego, aby realizować postanowienia zawarte w planie pobytu.

Istotnym uzupełnieniem w projektowanej regulacji jest wprowadzenie i usystematyzowanie pojęcia nadzoru nad nieletnim podczas pobytu poza zakładem poprawczym, przez sprecyzowanie działań, jakie należy prowadzić względem nieletniego.

Zadania wynikające z nadzoru nad nieletnim umieszczonym poza zakładem poprawczym wykonuje opiekun nieletniego podczas pobytu poza zakładem poprawczym, którym może być dyrektor zakładu poprawczego lub upoważniony przez niego pracownik pedagogiczny. Funkcja opiekuna jest ważnym elementem wpływającym na skuteczność nadzoru nad nieletnim podczas pobytu poza zakładem, ponieważ założeniem jest, aby sam nieletni miał wpływ na wybór opiekuna swojego pobytu poza zakładem. Takie rozwiązanie zwiększy prawdopodobieństwo utrzymywania stałego i właściwego kontaktu podczas pobytu poza zakładem.

Do ustawy wprowadzono również zapis o konieczności sporządzenia planu pobytu nieletniego poza zakładem, gdyż do tej pory takie zapisy nie funkcjonowały. Plan pobytu nieletniego poza zakładem stanowić będzie istotne narzędzie weryfikacji umieszczenia i pobytu

nieletniego poza zakładem poprawczym, albowiem stopień i sposób jego realizacji przez nieletniego podlegać będzie ocenie przez opiekuna nieletniego.

Szczegółowy tryb umieszczania nieletnich poza zakładem poprawczym, w tym procedura opracowywania i zakres planu pobytu nieletniego poza zakładem oraz sposób dokumentowania pobytu nieletniego poza zakładem poprawczym, zostanie określony w przepisach wykonawczych.

Ważną zmianą jest wprowadzona możliwość posiłkowania się przez zakład poprawczy w ramach prowadzonego nadzoru nad nieletnim, nawiązywaniem kontaktu z organizacjami społecznymi, Policją, instytucjami państwowymi i samorządowymi, placówkami oświatowymi, pracodawcą, a także przez współpracę z sądami rodzinnymi w celu przeprowadzania wywiadów środowiskowych. Takie dookreślenie nadzoru umożliwi skuteczniejszy i pełniejszy nadzór nad nieletnim przebywającym poza zakładem. Wprowadzenie współpracy w czasie prowadzenia nadzoru obejmuje instytucje, które zajmują się ustawowo usamodzielnianiem nieletnich opuszczających zakłady poprawcze, przez co można będzie skutecznie zainicjować i wdrożyć proces usamodzielniania w trakcie pobytu nieletniego poza zakładem, który będzie kontynuowany po całkowitym opuszczeniu przez niego placówki.

W projekcie przewidziano, że nieletniego, o którym mowa w art. 15 ust. 6 projektu, nie można umieścić na czas określony poza zakładem poprawczym. Uzasadnieniem wyłączenia możliwości umieszczenia nieletniego, o którym mowa w art. 15 ust. 6 projektu, poza zakładem poprawczym, również po ukończeniu przez niego 21 lat (art. 274 ust. 2 projektu) jest konieczność intensyfikacji oddziaływań resocjalizacyjnych wobec nieletniego w warunkach jego stałego (nieprzerwanego) pobytu w zakładzie poprawczym. Założeniem ustawodawcy jest, aby przepis art. 15 ust. 6 projektu stosować do nieletnich popełniających najpoważniejsze czyny karalne, co do których jest zasadnym stosowanie izolacji i intensywnych oddziaływań resocjalizacyjnych przez dłuższy, niż ogólnie określony w projekcie, okres. Wprowadzenie możliwości umieszczenia takiego nieletniego poza zakładem poprawczym byłoby zaprzeczeniem powyższego założenia. Pozostawienie możliwości umieszczenia nieletniego poza zakładem poprawczym, jak się wydaje, nie koreluje z zasadami logiki i spójności całości przepisów i wprowadzonych nowych instytucji.

Ustawodawca w projekcie ustawy (art. 276–283) utrzymuje instytucję hostelu, jako ważnego ogniwa w procesie usamodzielniania nieletnich, wobec których planowane jest opuszczenie zakładu poprawczego. Utrzymana została intencja ustawodawcy tworzenia hosteli jako kolejnego etapu procesu usamodzielniania nieletniego w celu przygotowania do życia

w środowisku otwartym przez podjęcie nauki bądź pracy poza strukturami zakładu poprawczego, pozostając jednocześnie jego wychowankiem. W tym znaczeniu hostel jest miejscem czasowego zamieszkania dla nieletniego, zapewniającym całodobową opiekę wychowawczą i jednocześnie etapem usamodzielniania, w trakcie którego określa się i znajduje optymalne miejsce, do którego uda się nieletni po opuszczeniu placówki. Hostel w założeniu ustawodawcy jest miejscem weryfikującym gotowość nieletniego do życia w środowisku otwartym. Pobyt w hostelu jest etapem pracy z nieletnim, który zakłada skuteczne podjęcie pracy lub nauki poza zakładem, a który ma potwierdzić pozytywne zmiany w funkcjonowaniu nieletniego bezpośrednio przed opuszczeniem placówki. To założenie powoduje konieczność wskazania nieletnich, którzy będą w stanie wywiązać się z podjętych zobowiązań realizowanych w warunkach zbliżonych do życia w środowisku otwartym. Istotnym etapem będzie ocena dotychczasowego przebiegu pobytu nieletniego w zakładzie i uzyskanie przypuszczenia, że będzie się prawidłowo wywiązywał z nałożonych zobowiązań. Tak prowadzony system usamodzielniania ma na celu łagodniejsze i świadome przejście z warunków instytucjonalnych do środowiska otwartego, zwłaszcza gdy niezwłoczny powrót nieletniego do środowiska nie jest wskazany.

Nieletni, wobec którego sąd orzekł o przedłużeniu wykonywania środka poprawczego po ukończeniu 21 lat, zostanie obligatoryjnie umieszczony w hostelu, na czas 6 miesięcy przed upływem okresu, na który został umieszczony w zakładzie poprawczym, w celu przygotowania do usamodzielnienia się i zwolnienia z zakładu, co jest szczególnie istotne z uwagi na to, że mógł on, w zależności od daty popełnienia czynu i umieszczenia w schronisku dla nieletnich, a następnie w zakładzie poprawczym, przebywać w izolacji społecznej przez znaczny okres czasu.

Projektując zapisy dotyczące umieszczenia nieletniego w hostelu utrzymano także zapisy o możliwości tworzenia hosteli przez organizacje pozarządowe, które w swoich celach statutowych mają działania na rzecz readaptacji społecznej nieletnich. Ten zapis zwiększa możliwości w zakresie tworzenia, a co za tym idzie także możliwości umieszczania większej liczby nieletnich w hostelach, mając na uwadze także odległość od zakładu poprawczego czy miejsce planowanego usamodzielniania. Jednocześnie w ten sposób realizuje się zapisy art. 141 ust. 3 projektu, który reguluje obszar zagadnień związanych z pomocą udzielaną nieletnim zwalnianym z placówek.

Zgodnie z projektowanymi przepisami, decyzję w przedmiocie umieszczenia nieletniego w hostelu, będzie podejmował dyrektor zakładu poprawczego, w którym przebywa nieletni. Planując umieszczenie nieletniego w hostelu dyrektor zakładu poprawczego jest

zobowiązany do zawiadomienia sądu rodzinnego wraz z ustaleniami dotyczącymi zasad pobytu nieletniego w hostelu. Projektowane przepisy wskazują, że umieszczenie nieletniego w hostelu, który stanowi dział zakładu poprawczego albo grupę wychowawczą w zakładzie poprawczym, wymaga przeniesienia do zakładu poprawczego, w którym prowadzony jest hostel, chyba, że nieletni już przebywa w placówce, w której hostel funkcjonuje, a umieszczenie nieletniego w hostelu prowadzonym przez organizacje pozarządowe wymaga dodatkowo akceptacji sądu rodzinnego. Regulacja ta spowodowana jest tym, że umieszczenie w takim hostelu ogranicza możliwość bezpośredniej kontroli i wpływu na nieletniego przez dyrektora zakładu poprawczego, wobec którego wykonywane jest w dalszym ciągu orzeczenie umieszczenia w zakładzie poprawczym. To daje również sądowi rodzinnemu możliwość decydowania i kontroli nad wykonywanym orzeczeniem wobec nieletniego.

W proponowanych zapisach ujęto również możliwość odwołania decyzji o umieszczeniu nieletniego w hostelu, jeżeli ustały przyczyny umieszczenia bądź nieletni naruszył porządek prawny lub zasady pobytu w hostelu. Decyzję taką podejmuje dyrektor zakładu poprawczego, w którym utworzono hostel albo dyrektor zakładu poprawczego, z którego nieletni został umieszczony w hostelu, także na wniosek kierownika hostelu prowadzonego przez organizację pozarządową. Podejmując taką decyzję dyrektor zobowiązany jest poinformować o tym sąd rodzinny.

Zapisy projektowanej ustawy pozostawiają także sądowi rodzinnemu kompetencje umożliwiające uchylenie decyzji dyrektora w każdym czasie. Przewidziana procedura, tak jak obecnie, pozwoli na ewentualną interwencję sądu rodzinnego w decyzję dyrektora zakładu poprawczego w przypadku uzyskania przez sąd rodzinny określonych informacji o nieletnim (np. naruszania przez nieletniego porządku prawnego, zachowania naruszającego zasady współżycia społecznego).

Nieletni umieszczony w hostelu jest nadal wychowankiem zakładu poprawczego. W związku z powyższym zachodzi konieczność sprawowania nad nim nadzoru.

Nieletni przebywający w hostelu utworzonym przez zakład poprawczy, jako wychowanek tego zakładu poprawczego, podlega nadzorowi wynikającemu z przepisów regulujących pobyt nieletnich w zakładach poprawczych, w związku z czym ustawodawca uznał za zbędne uszczegóławianie tego obszaru na poziomie ustawy.

Konieczne stało się natomiast uregulowanie nadzoru dyrektora zakładu poprawczego, z którego nieletni został umieszczony w hostelu, nad nieletnim umieszczonym w hostelu prowadzonym przez organizację pozarządową. Projektowane przepisy ustawy precyzują zapisy dotyczące zakresu nadzoru w obszarach przestrzegania praw nieletnich, istnienia przesłanek do

pobytu w hostelu, stopnia realizacji indywidualnego planu usamodzielniania, prowadzenia dokumentacji oraz zapewnienia odpowiednich warunków bytowych, sanitarnych i opieki zdrowotnej w hostelach prowadzonych przez organizacje pozarządowe. Dyrektorowi zakładu poprawczego, w celu realizacji wyżej wskazanych zadań, zagwarantowano prawo wstępu na teren hostelu, przeglądania dokumentów, żądania wyjaśnień od kierownika hostelu i przeprowadzania rozmów z nieletnim oraz badania ich wniosków i skarg. Dyrektor zakładu poprawczego będzie miał zatem praktyczne prawo do bieżącego wglądu w sytuację nieletniego umieszczonego w hostelu prowadzonym przez organizację pozarządową, co pozwoli mu na stałą ocenę realizacji indywidualnego programu usamodzielniania.

W celu zapewnienia sądowi rodzinnemu oraz dyrektorowi zakładu poprawczego, którego nieletni pozostaje wychowankiem, monitorowania sytuacji nieletniego, umieszczonego w hostelu prowadzonym przez organizację pozarządową, kierownik tego hostelu ma obowiązek okresowego informowania sądu i dyrektora o stopniu realizacji przez nieletniego indywidualnego programu usamodzielniania w trakcie pobytu w hostelu.

W przypadku upływu czasu pobytu w hostelu, odwołaniu decyzji albo uchyleniu decyzji o umieszczeniu nieletniego w hostelu przez sąd, nieletni zostaje umieszczony w zakładzie poprawczym, z którego został umieszczony w hostelu lub jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają może pozostać w zakładzie poprawczym, w którym prowadzony jest hostel. Daje to dyrektorowi tego zakładu poprawczego możliwość określenia czy wobec nieletniego cofniętego z hostelu można prowadzić dalsze działania wychowawcze w tej placówce czy jest zasadnym powrót do zakładu poprawczego, z którego nieletni został umieszczony w hostelu.

Projektując przepisy w zakresie hosteli uznano za zasadne, że w szczególnie uzasadnionym przypadku można wydłużyć pobyt nieletniemu w hostelu na czas określony, nie dłuższy niż 1 rok. To rozwiązanie może być zastosowane na pisemny wniosek nieletniego i ma na celu skuteczne zrealizowanie wdrożonego procesu usamodzielniania, które w przypadku niedokończenia spraw związanych z usamodzielnianiem mogłoby zniweczyć bądź skomplikować podejmowane dotąd działania wobec nieletniego.

W projekcie przewidziano, że nieletniego, o którym mowa w art. 15 ust.6, nie można umieścić w hostelu do ukończenia przez niego 21 lat. Skoro intencją ustawodawcy jest, aby pobyt w hostelu służył przede wszystkim przygotowaniu nieletniego do opuszczenia zakładu poprawczego, to umieszczenie nieletniego oczywiście musi w nim nastąpić, jednak powinno to zostać przesunięte w czasie i odbyć się dopiero wtedy, gdy nieletni zacznie swój pobyt w nowym rodzaju zakładu poprawczego, po ukończeniu 21 lat. Istotnym argumentem za przyjęciem takiego rozwiązania jest wola ustawodawcy, aby oddziaływania resocjalizacyjne,

także w ramach pobytu nieletniego w nowym rodzaju zakładu poprawczego, trwały najdłużej jak to możliwe – w warunkach izolacji i ścisłej kontroli. Powyższe, jak się wydaje, jest jednym z ważniejszych czynników, który znacząco może wpłynąć na postępy resocjalizacji i przyczynić się do osiągnięcia pozytywnych zmian w procesie przywracania nieletniego, wobec którego zastosowano wyjątkową regulację art. 15 ust. 6 projektu, do życia w społeczeństwie. Dążenie do osiągnięcia skutecznych efektów resocjalizacji wymaga, w ocenie ustawodawcy, przesunięcia w czasie momentu, kiedy nieletni będzie mógł przebywać w hostelu, nadto zbyt szybkie umieszczenie go poza zakładem poprawczym może zniweczyć oddziaływania wobec nieletniego, jakie mogą zostać wdrożone tylko podczas pobytu w nowym rodzaju placówki. Umieszczenie nieletniego w hostelu przed 21 rokiem życia, a zatem przed przejściem do nowej placówki, zniweczy sens pobytu nieletniego po 21 roku w tej placówce.

Projekt ustawy, podobnie jak obecna regulacja, zawiera także szczegółowe zapisy dotyczące ponoszenia kosztów związanych z pobytem nieletniego w hostelu oraz możliwości zwolnienia (w całości lub w części) nieletniego z obowiązku pokrywania wydatków związanych z kosztami utrzymania w hostelu określając w jakich przypadkach może to nastąpić i wskazując sytuację materialną lub osobistą, w szczególności stan zdrowia, niezawinione niewykonywanie pracy zarobkowej, brak stałych źródeł dochodu lub konieczność utrzymywania przez nieletniego innych osób. Szczegóły dotyczące warunków pobytu, wydawania decyzji w sprawie wysokości kosztów utrzymania będzie musiał zawierać regulamin hostelu.

W projekcie powtórzono obecne przepisy art. 90b u.p.n. dotyczące finansowania hosteli prowadzonych przez organizacje pozarządowe. Jako źródła otrzymywania środków finansowych wskazano możliwość otrzymywania dotacji celowych zgodnie z zapisami ustawy o finansach publicznych pod warunkiem zawarcia umowy pomiędzy podmiotem prowadzącym hostel a Ministrem Sprawiedliwości. Określono także inne możliwości pozyskiwania środków przewidzianych w działalności statutowej organizacji pozarządowych.

Uregulowania obejmujące szczegółowy tryb umieszczania, przyjmowania i zwalniania nieletnich z hosteli, warunki pobytu nieletnich w hostelach, sposób dokumentowania pobytu nieletnich w hostelach oraz sposób opracowywania regulaminów organizacyjnych hosteli, zostaną ujęte w przepisach wykonawczych do ustawy.

Szczegółowe warunki pobytu nieletnich w hostelach prowadzonych przez organizacje pozarządowe oraz szczegółowy tryb postępowania w przedmiocie decyzji w sprawie określenia wysokości zobowiązania nieletniego do pokrywania wydatków związanych z kosztami utrzymania w tym hostelu, określać będzie regulamin organizacyjny hostelu.

Projektując przepisy art. 284 projektu, ustawodawca miał na uwadze, że umieszczenie nieletniego na czas określony poza zakładem poprawczym lub w hostelu są szczególnymi formami pracy z nieletnim i pełnią bardzo istotną rolę w procesie readaptacji nieletniego. Pozwalają na weryfikację dotychczas podejmowanych i prowadzonych oddziaływań wychowawczych oraz stwarzają nieletniemu możliwość stopniowego wdrażania się do funkcjonowania w warunkach środowiska otwartego, które ma potwierdzić pozytywne zmiany w funkcjonowaniu nieletniego bezpośrednio przed opuszczeniem zakładu poprawczego. Umieszczenie nieletniego poza zakładem poprawczym realizowane w związku z możliwością zdobycia wykształcenia, zawodu, podjęciem zatrudnienia, potrzeby specjalistycznego leczenia lub z innych szczególnych względów rodzinnych oraz pobyt w hostelu realizowany w związku z podjęciem nauki lub pracy, jest formą działań, którą można stosować w odniesieniu do nieletnich, wobec których istnieje prawdopodobieństwo, że będą w stanie skutecznie wywiązać się z podjętych zobowiązań realizowanych w warunkach zbliżonych do życia w środowisku otwartym.

Jednocześnie uwzględniono ryzyko wystąpienia niepowodzenia podjętych działań w tym zakresie, przyjmując kryterium, które pozwala nie stosować względem nieletniego powyższych form, w związku z jego zachowaniem i funkcjonowaniem w zakładzie poprawczym, przejawiającym się nierespektowaniem postanowień ustawy i regulaminów.

W projektowanej ustawie wyraźnie wskazano że nieletni nie może ubiegać się o umieszczenie poza zakładem poprawczym lub w hostelu, w przypadku dokonania ucieczki z zakładu poprawczego lub nieusprawiedliwionego niepowrotu z pobytu poza zakładem poprawczym, przez okres 6 miesięcy od dnia doprowadzenia albo powrotu nieletniego do zakładu. Konsekwencje takich zachowań nieletniego, w postaci czasowego zawieszenia możliwości zastosowania przedmiotowych form pracy, muszą być adekwatne do zachowania nieletniego i wymagają uwzględnienia konieczności podjęcia wzmożonej pracy wychowawczej z nieletnim w wydłużonym okresie, aby uzyskać w tym obszarze efekty pozwalające na ewentualne zastosowanie wobec nieletniego umieszczenia poza zakładem poprawczym lub w hostelu. W związku z tym minimalny termin do podjęcia przez nieletniego starań o umieszczenie poza zakładem poprawczym lub w hostelu został określony na 6 miesięcy.

Mając na uwadze, że proces wychowawczy jest procesem ciągłym, projektując zapisy ustawy, uwzględniono także możliwość ponownego umieszczenia w hostelu nieletniego już w nim przebywającego w przypadku jego nieusprawiedliwionego niepowrotu z pobytu poza zakładem poprawczym. Mając na względzie uwarunkowania wychowawcze dyrektor zakładu

poprawczego może ponownie umieścić nieletniego w hostelu, jednak nie wcześniej niż po 3 miesiącach od dnia powrotu lub doprowadzenia nieletniego do placówki. Zamiarem ustawodawcy w tym zakresie było umożliwienie dyrektorowi zakładu poprawczego, aby po dokonaniu analizy wcześniejszego funkcjonowania nieletniego w hostelu, spełnienia wymagań z tym związanych oraz możliwości ewentualnego dalszego skutecznego kontynuowania zapoczątkowanego procesu usamodzielniania, wydania decyzji o podjęciu próby kontynuacji wcześniej prowadzonych wobec nieletniego oddziaływań w postaci umieszczenia w hostelu.

Doświadczenia praktyków w tym zakresie wskazują, że w stosunku do części nieletnich, którzy w trakcie pobytu w hostelu dokonali niepowrotu z przepustki spowodowane było nagłym, krótkotrwałym impulsem, który jednak nie wpływa znacząco na proces wychowawczy i w tym wypadku stworzenie możliwości kontynuowania nauki lub zatrudnienia w warunkach ograniczonej kontroli wychowawczej, po okresie 3 miesięcy od powrotu do placówki, daje podstawy do przypuszczenia, że ponowne umieszczenie w hostelu będzie jednak skuteczne. Trzymiesięczny okres w tym wypadku to okres ukazujący autentyczne zamierzenia i intencje nieletniego do dalszej efektywnej pracy nad sobą, weryfikacją jego motywacji i determinacji w tym zakresie.

Projektowane przepisy nie wyłączają możliwości rozważenia umieszczenia nieletniego poza zakładem poprawczym lub w hostelu, albo ponownego umieszczenia w hostelu po upływie wskazanych terminów, jeżeli będzie to uzasadnione oceną funkcjonowania nieletniego oraz prognozą wychowawczą.

Dokonanie ucieczki z zakładu poprawczego bądź nieusprawiedliwiony niepowrót z pobytu poza zakładem poprawczym są w rozumieniu zapisów projektowanej ustawy niewykonywaniem obowiązków z niej wynikających oraz obowiązujących w zakładzie poprawczym regulaminów, za które stosuje się wobec nieletniego środki dyscyplinarne. W związku z powyższym wskazano, że projektowane przepisy nie wyłączają zastosowania wobec nieletniego środków dyscyplinarnych w związku ze stwierdzonymi przewinieniami. Zastosowanie środków dyscyplinarnych to jeden z rodzaju oddziaływań możliwych do zastosowania względem nieletniego w zakładzie poprawczym i ich stosowanie nie wyklucza podejmowania innych oddziaływań wychowawczych w ramach oferty wychowawczej zakładu poprawczego.

W konsekwencji powyższych rozwiązań oraz rozwiązań wprowadzonych w art. 237 ust. 8 i art. 240 ust. 6 projektu, ograniczono także możliwość umieszczenia nieletniego poza zakładem poprawczym przez okres roku od dnia ponownego umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym w przypadku obligatoryjnego odwołania warunkowego zwolnienia

z zakładu poprawczego i zarządzenia umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym oraz przez okres roku od dnia przeniesienia nieletniego do zakładu poprawczego o wzmożonym nadzorze wychowawczym w przypadku, o którym mowa w art. 240 ust. 3 projektu. Również w tych przypadkach konieczne jest podjęcie wzmożonej pracy wychowawczej z nieletnim w wydłużonym okresie, aby uzyskać w tym obszarze efekty pozwalające na ewentualne zastosowanie wobec nieletniego umieszczenia poza zakładem poprawczym.

Tryb kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z zakładów poprawczych, szczegółowe warunki pobytu nieletnich w tych zakładach, formę i zakres porozumienia dyrektora zakładu z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należą, dotyczącego uczestniczenia przez nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystaniu przez nich z posług religijnych oraz sposób realizacji tego porozumienia, szczegółowy tryb umieszczania nieletnich poza zakładem poprawczym oraz sposób dokumentowanie tego pobytu, zostanie określony w rozporządzeniu wykonawczym Ministra Sprawiedliwości.

Wykonywanie zobowiązania rodziców albo opiekuna nieletniego (art. 286–288)

Zgodnie z regułami 16 i 18 Wskazań Narodów Zjednoczonych odnośnie zapobiegania przestępczości nieletnich (rezolucja 45/112 tzw. Wskazania Rijadzkie) należy rozwijać programy i sposoby oferowania rodzicom możliwości nauczenia się swoich ról społecznych i płynących z nich obowiązków odnoszących się do wychowania i opiekowania się dziećmi, programy pomagające w utrzymywaniu pozytywnych stosunków między rodzicami i dziećmi, uwrażliwiające rodziców na problemy dzieci i młodzieży oraz zachęcające ich do angażowania się w rodziny i działalność w społeczności lokalnej. Podkreślanie socjalizacyjnej funkcji rodziny ma wielkie znaczenie; równie ważne jest uznawanie przyszłej roli, odpowiedzialności i partnerskiego uczestnictwa młodzieży w społeczeństwie.

Również Reguła 18.2 Reguł Pekińskich, zgodnie z którą żaden nieletni nie powinien być zabrany spod opieki rodziców, częściowo lub całkowicie, chyba, że nakazują to okoliczności sprawy, wskazuje na znaczenie rodziny, która zgodnie z określeniem artykułu 10 § 1 Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych i Kulturalnych jest „naturalną i podstawową komórką społeczeństwa". Wewnątrz rodziny rodzice mają nie tylko prawo, ale i obowiązek nadzorowania swoich dzieci.

Zgodnie bowiem z art. 96 § 1 k.r.o., rodzice wychowują dziecko pozostające pod ich władzą rodzicielską i kierują nim. Obowiązani są troszczyć się o fizyczny i duchowy rozwój

dziecka i przygotować je należycie do pracy dla dobra społeczeństwa odpowiednio do jego uzdolnień.

Projekt daje sądowi rodzinnemu możliwość zobowiązania rodziców albo opiekuna nieletniego do podejmowania czynności niezbędnych do zapewnienia prawidłowego rozwoju i wychowania nieletniego. Unormowania w nim zawarte stanowią realizację celu umacniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych i poczucia odpowiedzialności rodzin za wychowanie nieletnich na świadomych swych obowiązków członków społeczeństwa, wyrażonego w preambule projektu.

Postępowanie wykonawcze zostanie wszczęte po uprawomocnieniu się postanowienia nakładającego na przedstawicieli ustawowych nieletniego określonych obowiązków. Jeżeli sposób kontrolowania nie został określony przez sąd rodzinny w orzeczeniu merytorycznym, sąd na etapie tego postępowania będzie mógł określić sposób kontrolowania wykonania zobowiązania. Postanowienie będzie mogło zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

Sędzia rodzinny będzie mógł samodzielnie kontrolować wykonanie nałożonego obowiązku, będzie również mógł to robić kurator sądowy, jeżeli taki obowiązek został na niego nałożony w postanowieniu sądu rodzinnego.

Projekt daje również sądowi rodzinnemu możliwość nałożenia na przedstawicieli ustawowych nieletniego zobowiązania na etapie postępowania wykonawczego, jeżeli na podstawie dotychczasowych wyników uzna, że zachodzi taka potrzeba. Sąd rodzinny będzie mógł zatem: zobowiązać rodziców albo opiekuna nieletniego do poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego, a także do ścisłej współpracy ze szkołą, do której nieletni uczęszcza, poradnią psychologiczno-pedagogiczną, w tym w razie potrzeby wykonania odpowiedniej diagnozy nieletniego, lub inną poradnią specjalistyczną, pracodawcą nieletniego oraz lekarzem lub podmiotem leczniczym; zobowiązać rodziców albo opiekuna nieletniego do współpracy z młodzieżowym ośrodkiem socjoterapii w zakresie realizacji obowiązku nauki nieletniego, jego socjoterapii i pomocy psychologiczno-pedagogicznej; zobowiązać rodziców albo opiekuna nieletniego do naprawienia w całości albo w części szkody wyrządzonej przez nieletniego lub do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Sąd rodzinny będzie mógł również zmieniać nałożone na rodziców albo opiekuna nieletniego obowiązki albo je uchylać. Na postanowienie nakładające zobowiązanie albo zmieniające orzeczone zobowiązanie na inne, stronom przysługiwać będzie apelacja. Natomiast na postanowienie uchylające zobowiązanie służyć im będzie zażalenie. Postanowienie o uchyleniu nałożonych na nich obowiązków będzie mogło zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

Jeżeli przedstawiciele ustawowi nieletniego uchylają się od wykonania nałożonego na nich zobowiązania, sąd rodzinny również na etapie postępowania wykonawczego będzie mógł wymierzyć im karę pieniężną w wysokości do 3000 zł stosując przepisy art. 19 i 20 w zw. z art. 106 projektu.

Wykonywanie środków tymczasowych (art. 289–294)

W projektowanej ustawie zawarto nowe regulacje dotyczące stosowania wobec nieletnich środków tymczasowych. Określony został katalog środków tymczasowych, przesłanki stosowania środków tymczasowych oraz procedura stosowania i przedłużania stosowania środków tymczasowych (art. 42–47 projektu). Projekt reguluje także stosowanie środków tymczasowych wobec nieletniego w przypadku prowadzenia przez prokuratora postępowania przygotowawczego łącznie z osobą dorosłą (art. 26 projektu) oraz stosowania środka tymczasowego w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich w postępowaniu karnym prowadzonym wobec nieletniego na podstawie art. 10 § 2 k.k. (art. 67 ust. 2 pkt 3 i 4 projektu). Odrębnymi podstawami stosowania środków tymczasowych na etapie postępowania wykonawczego są przepisy dotyczące stosowania środków tymczasowych w przypadku przeszkód przy umieszczaniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo okręgowym ośrodku wychowawczym (art. 95 projektu).

Zastosowany wobec nieletniego środek tymczasowy, co do zasady, trwa do czasu przystąpienia do wykonania orzeczenia. Odmienną decyzję w tym zakresie może podjąć sąd. Ponadto zastosowany wobec nieletniego środek tymczasowego w postaci tymczasowego umieszczenia w rodzinie zastępczej zawodowej, tymczasowego umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym i tymczasowego umieszczenia w zakładzie leczniczym ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 18 lat, a środek tymczasowy w postaci tymczasowego umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym – z chwilą ukończenia przez nieletniego 19 lat, a zatem z chwilą ustania z mocy prawa wykonywania odpowiadającym im środkom wychowawczym i środka leczniczego (art. 94 projektu).

Należy w tym miejscu wskazać, że środki tymczasowe są stosowane w ramach postępowania zabezpieczającego w sprawach nieletnich. Celem postępowania zabezpieczającego jest tu – tak, jak we wszystkich sprawach rozpoznawanych w postępowaniu cywilnym – udzielenie, i to w sposób należyty, tymczasowej i natychmiastowej ochrony prawnej na czas trwania postępowania podmiotom tego potrzebującym, a zwłaszcza nieletniemu. Podstawą udzielenia zabezpieczenia jest uprawdopodobnienie, że – przy

występowaniu interesu prawnego w udzielaniu zabezpieczenia – zachodzi zasadność zastosowania określonego, przewidzianego w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich środka tymczasowego (op. cit., str. 119).

Postanowienie o zastosowaniu środka tymczasowego, o przedłużeniu pobytu w przypadku tymczasowego umieszczenia w rodzinie zastępczej zawodowej, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym albo przedłużenia pobytu w schronisku dla nieletnich oraz o uchyleniu albo zmianie stosowanego środka tymczasowego jest natychmiast wykonalne. Wniesienie zażalenia na to postanowienie nie wstrzymuje jego wykonania, a rozpoznanie zażalenia następuje niezwłocznie.

Mając powyższe na uwadze oraz realizując założenie ustawodawcy w zakresie kompleksowego uregulowania postępowania wykonawczego w sprawach nieletnich, w projektowanej ustawie zawarto regulacje dotyczące wykonywania środków tymczasowych.

Do wykonywania środków tymczasowych znajdą zastosowanie przepisy Rozdziału 1 Działu IV projektu jako przepisy ogólne o wykonywaniu orzeczeń. W zakresie tym projekt wprowadza wyjątki od ogólnych zasad właściwości sądu rodzinnego w postępowaniu wykonawczym w sprawach nieletnich.

Pierwsza sytuacja dotyczy przypadku przekazania sprawy nieletniego prowadzonej łącznie ze sprawą osoby dorosłej z aktem oskarżenia sądowi właściwemu według przepisów Kodeksu postępowania karnego. Od tego momentu właściwym do wykonywania środków tymczasowych zastosowanych wobec nieletniego będzie sąd właściwy według przepisów Kodeksu postępowania karnego. Z chwilą wniesienia aktu oskarżenia to sąd właściwy według przepisów postępowania karnego będzie dysponentem postępowania, również prowadzonego wobec nieletniego i to do jego dyspozycji pozostawać będzie nieletni objęty wniesionym aktem oskarżenia. A zatem sąd ten będzie również właściwy do wykonywania środków tymczasowych stosowanych wobec nieletniego i podejmowania decyzji na etapie wykonywania tych środków, np. co do przedłużania pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich. Projektowane rozwiązanie uwzględnia okoliczność, że stosowanie wobec nieletniego środków tymczasowych nie ma charakteru trwałego i ostatecznego oraz związane jest ściśle z prowadzonym wobec nieletniego postępowaniem. To właśnie sąd, przed którym sprawa się toczy dysponuje najbardziej aktualnymi informacjami do podejmowania decyzji co do wykonywania środków tymczasowych stosowanych wobec nieletniego w kontekście zapewnienia prawidłowego toku prowadzonego postępowania.

Druga sytuacja dotyczy przypadku ujawnienia okoliczności uzasadniających pociągnięcie nieletniego do odpowiedzialności na zasadach określonych w art. 10 § 2 k.k.

i w związku z tym prowadzenia postępowania według przepisów Kodeksu postępowania karnego, z zastrzeżeniami wskazanymi w art. 67 ust. 2 projektu. W takim przypadku wobec nieletniego będzie mógł być zastosowany środek tymczasowy w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich. Ponieważ jednak postępowanie to, co do zasady, będzie toczyło się według przepisów postępowania karnego, to właśnie sąd właściwy według tych przepisów będzie właściwy do wykonywania tego środka tymczasowego stosowanego wobec nieletniego i podejmowania decyzji na etapie jego wykonywania, np. co do przedłużania pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich. Na etapie postępowania przygotowawczego będzie to sąd powołany do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji (art. 329 § 1 k.p.k.), a na etapie postępowania przed sądem będzie to sąd, przed którym sprawa się toczy.

Trzecia sytuacja dotyczy wykonywania środka tymczasowego w postaci tymczasowego umieszczenia nieletniego w zakładzie leczniczym. Projekt, w art. 91 ust. 2, wprowadza wyjątek od zasady ciągłości sądu rodzinnego i nieodstępowania od właściwości sądu rodzinnego, który orzekał w sprawie – w przypadku wykonywania środka leczniczego sądem właściwym miejscowo będzie sąd rodzinny, w okręgu którego znajduje się zakład leczniczy, w którym nieletni został umieszczony. Jednakże reguła ta nie będzie miała zastosowania w przypadku orzeczenia tymczasowego umieszczenia nieletniego w zakładzie leczniczym. W tej sytuacji sądem właściwym do wykonywania środka tymczasowego nadal będzie sąd właściwości ogólnej. Przyjęcie takiego rozwiązania związane jest z tym, że w przypadku środków tymczasowych postępowanie rozpoznawcze pozostaje w toku, ponadto inne są cele stosowania środków tymczasowych. Zatem gospodarzem całego postępowania powinien być wyłącznie sąd właściwy według miejsca zamieszkania nieletniego.

Do wykonywania środków tymczasowych znajdą zastosowanie również przepisy Rozdziału 2 Działu IV projektu dotyczące praw i obowiązków wszystkich nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. W przepisach tych zawarto także szczególne regulacje dotyczące nieletnich, wobec których stosowane są środki tymczasowe dotyczące realizacji kontaktów nieletniego z osobami spoza ośrodka, zakładu lub schroniska (art. 115 ust. 2 projektu), korespondencji nieletniego (art. 117 projektu) oraz obowiązków informacyjnych wobec organu prowadzącego postępowanie (art. 120 ust. 10 i art. 133 projektu). Projektowane rozwiązania uwzględniają okoliczność, że stosowanie wobec nieletniego środków tymczasowych nie ma charakteru trwałego i ostatecznego oraz związane jest ściśle z prowadzonym wobec nieletniego postępowaniem. To właśnie organ prowadzący postępowanie (sąd rodzinny, sąd drugiej

instancji rozpoznający apelację od postanowienia kończącego postępowanie w sprawie nieletniego, albo organ, do dyspozycji którego nieletni pozostaje na podstawie przepisów Kodeksu postępowania karnego), dysponuje najbardziej aktualnymi informacjami do podejmowania decyzji co do wykonywania środków tymczasowych stosowanych wobec nieletniego w kontekście zapewnienia prawidłowego toku prowadzonego postępowania.

Projektuje się przyjęcie zasady, że do wykonywania środków tymczasowych w postaci tymczasowego nadzoru organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, pracodawcy albo osoby godnej zaufania, tymczasowego nadzoru kuratora sądowego, tymczasowego skierowania do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, tymczasowego umieszczenia w rodzinie zastępczej zawodowej, tymczasowego umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, tymczasowego umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym, tymczasowego umieszczenia w zakładzie leczniczym oraz tymczasowego zobowiązania rodziców albo opiekuna nieletniego, odpowiednie zastosowanie znajdą przepisy Rozdziałów 4, 5 i 7 Działu IV projektu dotyczące wykonywania odpowiadających im środków wychowawczych, środka leczniczego oraz środka w postaci zobowiązania rodziców albo opiekuna nieletniego. W ocenie ustawodawcy, co do zasady, nie ma konieczności różnicowania wykonywania środków tymczasowych oraz sytuacji nieletnich, wobec których środki te są wykonywane od wykonywania odpowiadającym im środkom zastosowanym w postanowieniu kończącym postępowanie.

Uwzględniając jednak istotę i podstawy stosowania wobec nieletniego środków tymczasowych, których ogólną przesłanką jest cel związany z przeciwdziałaniem dalszej demoralizacji nieletniego lub dopuszczenia się przez niego czynu karalnego w toku postępowania lub zapewnieniem prawidłowego toku postępowania, w projektowanych przepisach, uregulowano także szczegółowo przypadki stanowiące wyjątki od powyższej zasady. Ponieważ stosowanie wobec nieletniego środków tymczasowych nie ma charakteru trwałego i ostatecznego oraz związane jest ściśle z prowadzonym wobec nieletniego postępowaniem, to właśnie organ prowadzący postępowanie (sąd rodzinny, sąd drugiej instancji rozpoznający apelację od postanowienia kończącego postępowanie w sprawie nieletniego, albo organ, do dyspozycji którego nieletni pozostaje na podstawie przepisów Kodeksu postępowania karnego), powinien mieć większe kompetencje przy wykonywaniu środków tymczasowych, zwłaszcza w kontekście zapewnienia prawidłowego przebiegu toczącego się postępowania.

Dlatego też wprowadza się konieczność uzyskania zgody organu prowadzącego postępowanie w przypadku:

1) czasowego opuszczenia przez nieletniego młodzieżowego ośrodka wychowawczego w związku z udzieleniem urlopu za zgodą sędziego rodzinnego, udzieleniem przepustki przez dyrektora ośrodka, uczęszczania, za zgodą sędziego rodzinnego, do szkoły funkcjonującej poza ośrodkiem oraz uczęszczania na praktyki zawodowe w związku z realizacją nauki w szkole prowadzącej kształcenie zawodowe;

2) czasowego opuszczenia przez nieletniego okręgowego ośrodka wychowawczego w związku z udzieleniem przepustki okolicznościowej oraz wyrażeniem zgody przez dyrektora ośrodka;

3) czasowego opuszczenia przez nieletniego zakładu leczniczego w związku z udzieleniem zezwolenia na czasowy pobyt poza zakładem lub udzieleniem przepustki okolicznościowej;

4) przeniesienia nieletniego do innego młodzieżowego ośrodka wychowawczego w uzasadnionych przypadkach mających znaczenie dla skuteczności procesu wychowawczego na wniosek dyrektora ośrodka, nieletniego, jego rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego oraz przeniesienie nieletniej matki do domu matki i dziecka na wniosek nieletniej;

5) przeniesienia nieletniego do innego okręgowego ośrodka wychowawczego tego samego rodzaju ze względów wychowawczych lub organizacyjnych na wniosek sędziego rodzinnego, dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, nieletniego, jego rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego oraz przeniesienie nieletniej matki do domu matki i dziecka na wniosek nieletniej;

6) udzielenia nieletniemu umieszczonemu w okręgowym ośrodku wychowawczym nagrody w postaci zezwolenia na rozmowę telefoniczną na koszt ośrodka, zgody na skorzystanie z internetu, zgody na udział w zajęciach kulturalnych, oświatowych lub sportowych organizowanych przez podmioty zewnętrzne poza ośrodkiem, przepustki lub urlopu.

Wskazane czynności związane są z kontaktem nieletniego ze środowiskiem zewnętrznym oraz miejscem przebywania nieletniego, a zatem okolicznościami mogącymi mieć istotny wpływ na zachowanie i postawę nieletniego w toku prowadzonego wobec niego postępowania, co rodzi konieczność ich oceny przez organ prowadzący postępowanie w kontekście ewentualnych zagrożeń dla zapewnienia prawidłowego toku tego postępowania.

Schroniska dla nieletnich (art. 295–304 i art. 320)

Ponieważ najsurowszy środek tymczasowy w postaci umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich nie ma odpowiednika w środkach stosowanych wobec nieletniego w postanowieniu kończącym postępowanie w sprawie nieletniego, w projektowanej ustawie zawarto dodatkowe szczegółowe przepisy regulujące wykonywanie tego środka tymczasowego.

W projektowanej ustawie zaproponowano nową strukturę organizacyjną schronisk dla nieletnich przez określenie na nowo rodzajów tych placówek (art. 295–297 projektu). Schroniska dla nieletnich podzielono na dwa rodzaje: zwykłe i o wzmożonym nadzorze wychowawczym. Przyjęcie takiego podziału schronisk jest rozwiązaniem, którego celem jest dostosowanie profilu do zadań, jakie nakłada na te placówki projektowana ustawa.

Projekt przewiduje, że w schroniskach zwykłych będą umieszczani nieletni w sytuacji, jeżeli zostaną ujawnione okoliczności przemawiające za umieszczeniem ich w zakładzie poprawczym i jednocześnie zachodzi uzasadniona obawa utrudniania postępowania, w tym w szczególności: ucieczki, ukrywania się nieletniego, próby zatarcia śladów czynu karalnego, albo nie można ustalić tożsamości nieletniego. Projekt przewiduje również, że nieletni może być umieszczony w schronisku zwykłym, w sytuacji, gdy po orzeczeniu przez sąd rodzinny umieszczenia w zakładzie poprawczym wystąpią niemożliwe do usunięcia przeszkody w umieszczeniu go w tym zakładzie. Jest to sytuacja szczególna, a pobyt nieletniego w schronisku nie może przekroczyć 3 miesięcy.

Projekt przewiduje trzy przesłanki, które decydują, że nieletni zostanie umieszczony w schronisku dla nieletnich o wzmożonym nadzorze wychowawczym. Dotyczy to nieletnich, którym zarzucono popełnienie czynu karalnego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 189, art. 189a, art. 197 § 3 lub 4, art. 198, art. 200, art. 202 § 3, 4, 4a, 4b lub 4c, art. 204 § 3, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 lub w art. 280 k.k. oraz gdy zostaną ujawnione okoliczności przemawiające za umieszczeniem ich w zakładzie poprawczym, a także nieletnich umieszczonych w zakładzie poprawczym, wobec których toczy się postępowanie przed sądem rodzinnym w związku z dopuszczeniem się czynów karalnych, o których mowa w art. 10 § 2 k.k. Ponadto dotyczy to nieletnich, których postawa lub zachowanie podczas pobytu w schronisku zwykłym zagraża bezpieczeństwu schroniska, w tym osób w nim przebywających i wymagają oni wzmożonych oddziaływań wychowawczych lub terapeutycznych.

Organem kierującym nieletnich do odpowiednich schronisk dla nieletnich będzie, tak jak obecnie, komórka organizacyjna Ministerstwa Sprawiedliwości wykonująca zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego nad schroniskami dla nieletnich.

W projektowanej ustawie zawarte są uregulowania istotnych z punktu widzenia praw nieletniego kwestii związanych z przyjmowaniem nieletniego do schroniska dla nieletnich (art. 298), pobytem nieletniego w schronisku dla nieletnich (art. 299–303) i zwalnianiem nieletniego ze schroniska dla nieletnich (art. 304).

Projekt określa katalog czynności związanych z przyjęciem nieletniego do schroniska dla nieletnich.

Przede wszystkim, realizując postulaty zawarte w regule 24 Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności oraz w punkcie 62.3 Zaleceń CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich, wskazane są podstawowe czynności związane z obowiązkiem zapoznania nieletniego z prawami i obowiązkami, z zasadami pobytu w schronisku oraz z terminami i sposobem składania zażalenia na czynności naruszające jego prawa. Jest to bardzo istotny obszar rozpoczynający pracę z nieletnim, ponieważ dla dużej części nieletnich jest to pierwsze umieszczenie w schronisku dla nieletnich, a więc w placówce izolacyjnej, która ma przede wszystkim zabezpieczyć nieletniego na czas prowadzonego postępowania. Nieletni znajduje się więc w całkowicie nowej dla siebie sytuacji, która jest sytuacją trudną, a dla części nieletnich pierwszym zastosowanym środkiem izolacyjnym. Zapis ten precyzyjnie definiuje obszary, które z perspektywy inicjowania procesu adaptacji, przeprowadzenia diagnozy i zapoczątkowania procesu resocjalizacji mają duże znaczenie i pomagają nieletniemu w adaptacji do nowych warunków.

Istotną nowością projektowanej ustawy jest obligatoryjne – po przyjęciu nieletniego do schroniska dla nieletnich – przeprowadzenie kontroli osobistej oraz wykonanie badania na obecność w organizmie nieletniego substancji psychoaktywnej. Przeprowadzenie kontroli osobistej i badania na obecność substancji psychoaktywnej będą w tym wypadku istotnym elementem wpływającym zarówno na bezpieczeństwo nieletniego, jak i schroniska, a zarazem wskazaniem do podjęcia ukierunkowanych działań. Do przeprowadzenia kontroli osobistej oraz badania na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej nieletniego przyjmowanego do schroniska dla nieletnich znajdą zastosowanie zasady związane z przeprowadzaniem tych czynności wobec nieletnich umieszczonych w schronisku dla nieletnich (art. 119 ust. 2–5 i 7–12 oraz art. 120 ust. 2–11 projektu).

Dopełnieniem wcześniej wykonanych wobec nieletniego czynności związanych z przyjęciem do schroniska dla nieletnich będzie umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej. Okres pobytu w izbie adaptacyjnej ma być czasem, w którym nastąpi wstępna diagnoza nieletniego, określenie sytuacji prawnej, rodzinnej, zdrowotnej oraz adaptacja do nowych warunków. W izbie adaptacyjnej umieszcza się nieletniego po przyjęciu do schroniska dla nieletnich w celu przeprowadzenia rozmowy wstępnej, sporządzenia podstawowej informacji o nieletnim, poddania go wstępnym badaniom lekarskim i zabiegom higieniczno-sanitarnym oraz poddania go badaniom osobopoznawczym. Umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej może nastąpić na okres nie dłuższy niż 14 dni. W każdym czasie dyrektor schroniska dla nieletnich może podjąć decyzję o opuszczeniu przez nieletniego izby adaptacyjnej (art. 125 ust. 1 pkt 1 i ust. 3 projektu).

W kolejnych przepisach projekt wyraźnie wskazuje przedmioty, które nieletni ma obowiązek przekazać do depozytu. Są tu ujęte dokumenty tożsamości, środki pieniężne, przedmioty wartościowe oraz przedmioty, których nieletni nie może posiadać w schronisku dla nieletnich. Przyjęte rozwiązania zagwarantują nieletnim możliwość przechowywania ważnych i cennych dla nich rzeczy w bezpiecznym miejscu, a tym samym zapewnią ochronę przed ich utratą, uszkodzeniem, zniszczeniem lub zgubieniem. Ponadto przyjęte rozwiązania mają istotne znaczenia z uwagi na konieczność zapewnienia porządku prawnego, bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego schroniska oraz zapewnienie prawidłowego toku postępowania w związku z obowiązkiem przekazywania do depozytu przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w schronisku. Wykaz przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w schronisku, określa dyrektor schroniska, mając na uwadze konieczność zapewnienia porządku prawnego, bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego schroniska oraz zapewnienie prawidłowego toku postępowania. Zasady funkcjonowania depozytów w schroniskach dla nieletnich regulują przepisy art. 132 projektu.

Powyższe zasady związane z przyjmowaniem nieletniego do schroniska dla nieletnich znajdą zastosowanie także w stosunku do nieletniego, który został przeniesiony z innego schroniska dla nieletnich.

Obowiązek poddania nieletniego kontroli osobistej i badaniu na obecność w organizmie nieletniego substancji psychoaktywnej oraz obowiązek przekazania przez nieletniego do depozytu dokumentów stwierdzających tożsamość, środków pieniężnych, przedmiotów wartościowych oraz przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w schronisku, znajdzie zastosowanie także do nieletniego po ucieczce ze schroniska lub nieusprawiedliwionym powrocie z pobytu poza schroniskiem. W ocenie ustawodawcy w przypadku tym nie jest

konieczne ponowne zapoznawanie nieletniego z prawami i obowiązkami oraz zasadami pobytu w schronisku dla nieletnich, albowiem nastąpiło to skutecznie podczas przyjmowania nieletniego do schroniska. W tym przypadku umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej będzie możliwe, ale nie obligatoryjne. Uwzględniono w tym zakresie fakt, że okoliczności oraz okres pobytu poza schroniskiem dla nieletnich w każdym przypadku mogą być różnorodne i nie zawsze będą wymagały poddania nieletniego badaniom lekarskim i zabiegom higieniczno-sanitarnym oraz obserwacji psychologicznej lub pedagogicznej (art. 125 ust. 2 projektu).

Istotną nowością w projektowanej ustawie jest szczegółowe określenie i doprecyzowanie przepisów dotyczących możliwości czasowego opuszczenia przez nieletniego schroniska dla nieletnich. Wskazano, że możliwe to będzie w przypadku udzielenia nagrody w postaci zgody na udział w zajęciach kulturalnych, oświatowych i sportowych organizowanych przez podmioty zewnętrzne poza schroniskiem oraz w postaci przepustki, udzielenia przepustki okolicznościowej, a także wyrażenia zgody na opuszczenie schroniska przez dyrektora schroniska. Różnorodność form czasowego opuszczenia schroniska dla nieletnich przez nieletniego powoduje większą elastyczność i możliwość dostosowania do realiów pracy z nieletnimi.

Opuszczenie schroniska wiąże się z udzieleniem nieletniemu nagrody, co jest potwierdzeniem efektów pracy z nieletnim oraz zauważalnych pozytywnych zmian.

Ustawodawca zauważył jednak potrzebę doprecyzowania możliwości opuszczenia schroniska w przypadkach losowych, które mogą nie mieć bezpośredniego związku z udzieleniem nagrody, a w ocenie ustawodawcy są istotnym elementem pracy z nieletnim (np. udział w pogrzebie osoby bliskiej, odwiedzenie chorej osoby bliskiej, udział w uroczystościach dziecka nieletniego). Wskazanie udzielenia takiej przepustki pod opieką pracownika schroniska zwiększa gwarancję właściwego zachowania nieletniego, oraz zabezpieczenia prawidłowości prowadzonego postępowania, ogranicza możliwości wystąpienia wydarzenia nadzwyczajnego w postaci ucieczki, a jednocześnie umożliwia nieletniemu udział w ważnych wydarzeniach życiowych poza schroniskiem dla nieletnich.

Nowością jest zapis o wyrażeniu zgody na opuszczenie schroniska przez dyrektora i jest to kolejna możliwość, która w sposób uregulowany prawnie pozwala nieletniemu na opuszczenie placówki a nie jest formą nagrody czy przepustki okolicznościowej. Jako przykłady można tu wskazać konieczność załatwienia spraw urzędowych czy zrobienia zakupów przez nieletniego.

Każde czasowe opuszczenie przez nieletniego schroniska dla nieletnich wymaga zgody organu prowadzącego postępowanie. W tym zakresie ogranicza się istniejącą w ustawie swobodę dyrektora schroniska w doborze metod wychowawczych, mając na uwadze konieczność zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania w związku z sytuacjami kontaktu nieletniego ze środowiskiem zewnętrznym. Wyjątkiem jest jednie sytuacja trwania lub stosowania środka tymczasowego w postaci umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich po prawomocnym zakończeniu postępowania rozpoznawczego, do czasu umieszczenia go w zakładzie poprawczym (art. 94 ust. 1 i art. 95 ust. 2 projektu), kiedy to do czasowego opuszczenia przez nieletniego schroniska dla nieletnich zastosowanie będą miały przepisy dotyczące nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych (art. 302 projektu).

W projekcie określono także zasady otrzymywania przez nieletnich umieszczonych w schronisku dla nieletnich kieszonkowego na własne wydatki, zrównując w tym zakresie, w porównaniu do obecnego stanu prawnego (§ 88 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczym i schronisk dla nieletnich, Dz. U. z 2017 r. poz. 487), sytuację nieletnich umieszczonych w schroniskach dla nieletnich i nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych. W ocenie ustawodawcy nie ma konieczności różnicowania sytuacji nieletnich umieszczonych w tych placówkach w zakresie możliwości i wysokości otrzymywanego kieszonkowego.

Projektowane rozwiązania określają przesłanki związane z przeniesieniem nieletniego do innego schroniska dla nieletnich tego samego rodzaju. Przeniesienie nieletniego do innego schroniska dla nieletnich będzie mogło nastąpić ze względów wychowawczych lub organizacyjnych, w szczególności jeśli usprawniłoby to postępowanie w sprawie nieletniego. Przeniesienie nieletniego może nastąpić na wniosek organu prowadzącego postępowanie albo na wniosek dyrektora schroniska za zgodą organu prowadzącego postępowanie. Jako przykład podstaw do przeniesienia nieletniego do innego schroniska dla nieletnich można wskazać chęć nieletniego w kierunku kształcenia zawodowego, które w swojej ofercie posiada inne schronisko dla nieletnich; odległość siedziby schroniska dla nieletnich od miejsca zamieszkania lub pobytu nieletniego co wpływa na możliwość odwiedzania go przez osoby spoza schroniska oraz korzystania przez nieletniego z udzielonych mu przepustek; rozdzielenie grupy nieletnich zagrażających bezpieczeństwu lub porządkowi wewnętrznemu schroniska dla nieletnich lub nieletnich, których sytuacji konfliktowych nie da się rozwiązać innymi środkami. Usprawnienie postępowania jest istotną przesłanką przeniesienia nieletniego do innego schroniska dla nieletnich, ponieważ ze względu na

odległość schroniska od sądu prowadzącego postępowanie może znacząco przyspieszyć postępowanie.

Przeniesienie nieletniego do innego schroniska dla nieletnich tego samego rodzaju nastąpi przez rozpoznanie stosownego wniosku przez Ministerstwo Sprawiedliwości w trybie wskazanym w rozporządzeniu wykonawczym.

W projekcie uregulowano także sytuację przeniesienia nieletniego, którego postawa lub zachowanie podczas pobytu w schronisku dla nieletnich zwykłym zagraża bezpieczeństwu schroniska, w tym osób w nim przebywających i wymaga on wzmożonych oddziaływań wychowawczych lub terapeutycznych, do schroniska dla nieletnich o wzmożonym nadzorze wychowawczym, co może nastąpić na uzasadniony wniosek dyrektora schroniska dla nieletnich zwykłego. Przeniesienie nieletniego w tym przypadku wymaga postanowienia sądu, przed którym toczy się postępowanie (sąd rodzinny, sąd drugiej instancji rozpoznający apelację od postanowienia kończącego postępowanie w sprawie nieletniego), a w przypadku prowadzenia wobec nieletniego postępowania karnego – sądu właściwego według przepisów Kodeksu postępowania karnego (na etapie postępowania przygotowawczego będzie to sąd powołany do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji zgodnie z art. 329 § 1 k.p.k., a na etapie postępowania przed sądem będzie to sąd, przed którym sprawa się toczy).

Postanowienie w przedmiocie przeniesienia nieletniego do schroniska dla nieletnich o wzmożonym nadzorze wychowawczym może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym. Postanowienie jest natychmiast wykonalne. Na postanowienie to stronom przysługuje zażalenie. Rozpoznanie zażalenia następuje niezwłocznie (art. 105 ust. 1 pkt 16 i ust. 3 projektu**)**.

Wobec nieletniego umieszczonego w schronisku dla nieletnich, po prawomocnym zakończeniu postępowania rozpoznawczego, do czasu umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym, stosuje się przepisy dotyczące nieletnich umieszczonych w zakładzie poprawczym w zakresie kontaktów nieletniego z osobami spoza zakładu, korespondencji nieletniego, przepustki okolicznościowej, zgody dyrektora zakładu na czasowe opuszczenie zakładu oraz nagród i środków dyscyplinarnych. Projektowany przepis będzie miał zastosowanie do przypadków, o których mowa w art. 94 ust. 1 i art. 95 ust. 2 projektu, a zatem trwania lub stosowania środka tymczasowego w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich po prawomocnym zakończeniu postępowania rozpoznawczego i orzeczeniem wobec nieletniego środka poprawczego. W ten sposób ustawodawca wyraźnie wskazuje, że w tym przypadku prawomocne zakończenie postępowania rozpoznawczego zmienia status nieletniego

i nie podlega on już ograniczeniom w tym obszarze związanym ze stosowaniem środków tymczasowych w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania, które już się zakończyło.

Projekt przewiduje uregulowanie na poziomie ustawowym kwestii związanej z opracowaniem opinii w przypadku nieletniego umieszczonego w schronisku dla nieletnich (art. 64 ust. 1 i art. 303). W projekcie wskazano co ma obejmować opinia diagnostyczna wydana przez schronisko dla nieletnich. Zakres obszarów do zdiagnozowania nie różni się znacząco od dotychczasowych uregulowań i jak wynika z praktyki jest on wystarczający dla sądu do wydania orzeczenia w sprawie nieletniego. Należy także nadmienić, że Minister Sprawiedliwości, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz ministra do spraw zdrowia, ustali w drodze zarządzenia, standardy metodologii sporządzania opinii diagnostycznej. W projekcie określono także, że materiałów stanowiących podstawę do wydania opinii diagnostycznej nie udostępnia się stronom. Ustawodawca wyszedł z założenia, że zebrane w trakcie procesu diagnostycznego materiały, w tym w szczególności arkusze badań psychologicznych, badań pedagogicznych, informacje ze szkół, placówek, wywiady kuratora stanowią materiał niezbędny do opracowania opinii, ale nie wydaje się konieczne ich udostępnianie stronom skoro materiał ten zawarty jest w opinii diagnostycznej. Na wniosek stron, osoby odpowiedzialne za wydanie opinii mogą, na pytania z zakresu zbierania i opracowywania materiałów, udzielić wyjaśnień ustnych podczas rozprawy, co niekiedy ma miejsce w praktyce.

W celu zapewnienia nieletniemu zwalnianemu ze schroniska dla nieletnich stosownej pomocy i wsparcia w powrocie do życia w społeczeństwie, projekt zakłada udzielanie nieletnim pomocy w celu zapewnienia niezbędnych warunków wychowawczych i bytowych na podstawie odrębnych przepisów (np. ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (art. 141 projektu). W art. 304 projekt przewiduje udzielanie przez dyrektora schroniska pomocy finansowej lub materialnej nieletniemu zwalnianemu ze schroniska dla nieletnich, jeżeli nie posiada on własnych pieniędzy oraz nie może uzyskać potrzebnej pomocy od rodziców, opiekuna lub z innych źródeł. Wysokość pomocy ustalono do kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych.

Szczegółowy tryb kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich ze schronisk dla nieletnich, szczegółowe warunki pobytu nieletnich w tych schronisku, formę i zakres porozumienia dyrektora schroniska z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należą, dotyczącego uczestniczenia przez nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystaniu przez nich z posług religijnych oraz sposób realizacji tego porozumienia, zostanie określony w rozporządzeniu wykonawczym Ministra

Sprawiedliwości.

Udzielanie nagród i stosowanie środków dyscyplinarnych wobec nieletnich umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich (art. 195–204, art. 258–267 i art. 305–313)

Projekt przewiduje uregulowanie na poziomie ustawowym kwestii związanych z udzielaniem nagród i stosowaniem środków dyscyplinarnych wobec nieletnich umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich.

Należy w tym miejscu przypomnieć, że w wyroku z dnia 2 października 2012 r. (sygn. akt U 1/12, Dz. U. poz. 1114), Trybunał Konstytucyjny stwierdził niekonstytucyjność przepisów § 65, § 66, § 70, § 71, § 72, § 73, § 74, § 90, § 91, § 93, § 94 i § 95 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. poz. 1359, z późn. zm.), które kompleksowo regulowały system środków dyscyplinarnych i nagród dla nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych lub schroniskach dla nieletnich. Trybunał stwierdził, że system ten został określony na poziomie rozporządzenia wydanego w tym zakresie bez wyraźnego umocowania ustawowego, a ponadto kwestie objęte zakwestionowanymi przepisami stanowią materię ustawową.

W regule 68 Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności oraz w punkcie 94.3 Zaleceń CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich, wskazano, że przepisy powinny określać zachowania (czyny, zaniedbania) stanowiące przekroczenia dyscyplinarne, rodzaje i czas trwania wymierzonych kar dyscyplinarnych, władze właściwą do wymierzania kar oraz władzę właściwą do rozpoznawania odwołań.

Mając powyższe na uwadze w projekcie proponuje się kompleksową regulację powyższej materii w oparciu o obecnie obowiązujące rozwiązania Rozdziału 4a ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. Projektuje się w tym zakresie określenie przesłanek udzielania nagród i stosowania środków dyscyplinarnych, określenie katalogu nagród i środków dyscyplinarnych oraz określenie procedury udzielania nagród i stosowania środków dyscyplinarnych.

W projektowanych przepisach pozostawiono uprawnienie dyrektora zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich do udzielania nagród i stosowania środków

dyscyplinarnych, poszerzając je również na dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, przy czym wyraźnie wskazano, że zarówno udzielenie nagrody, jak i stosowanie środka dyscyplinarnego nie może prowadzić do upokarzającego i poniżającego traktowania nieletniego. Zastrzeżenie to jest w pełni zrozumiałe w odniesieniu do środków dyscyplinarnych i stanowi ważną wytyczną dla dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska. Podkreślenia wymaga, że również udzielenie nagrody – ze względu na swój cel – nie może upokarzać i poniżać nieletniego, stąd niezbędne było pozostawienie dyrektywy również w odniesieniu do udzielania nagród.

Projektuje się szerokie określenie przesłanek udzielania nagród, co pozwoli dyrektorowi na ich częste stosowanie i wykorzystywanie w celu osiągnięcia pozytywnych skutków wychowawczych w procesie resocjalizacji nieletniego.

Przesłanką udzielenia nagrody jest właściwa postawa i zachowanie nieletniego, wyróżniające się wykonywaniem obowiązków, wzorowe przestrzeganie regulaminu ośrodka, zakładu lub schroniska, bardzo dobre wyniki w nauce albo znaczny wysiłek poniesiony dla uzyskania pozytywnych wyników lub osiągnięcia w zakresie działalności społecznej, kulturalnej, oświatowej lub sportowej, a także inne znaczące osiągnięcia.

W porównaniu z dotychczasowymi regulacjami w tym zakresie, poszerzono przesłankę właściwego zachowania nieletniego o dodatkowy element jakim jest postawa nieletniego. Ustawodawca miał tu na celu uwypuklenie tendencji dążenia do trwałych, pozytywnych zmian, których wyznacznikiem będzie właściwa postawa, jako element trwały i mający szersze konotacje niż tylko zachowanie, które można oceniać i nagradzać w danym momencie.

W projekcie – w porównaniu z obecnym stanem prawnym – obok przesłanki bardzo dobrych wyników w nauce, wskazano przesłankę znacznego wysiłku poniesionego dla uzyskania pozytywnych wyników. Projektując tę przesłankę uwzględniono konieczność stosowania zasad ortodydaktyki w procesie nauczania oraz indywidualizacji procesu wychowawczego nieletnich, którzy ze względu na opóźnienie szkolne lub posiadane deficyty nie są w stanie spełnić warunku osiągania bardzo dobrych wyników w nauce. Przesłanka ta daje możliwość indywidualizacji nagradzania (nieletniego – ucznia) z uwzględnieniem jego potencjału i możliwości.

Istotną nowością w przesłankach do nagrodzenia jest uwzględnienie osiągnięć w zakresie działalności społecznej, kulturalnej, oświatowej lub sportowej, a także innych znaczących osiągnięć. Przesłanka ta daje możliwość nagradzania nieletniego za jego aktywność wykraczającą poza obowiązki wynikające z regulaminu w zakresie dotąd niedookreślonym. Przesłanka ta pozwala nagradzać nieletnich w obszarach, które wynikają z ich aktywności

własnej, potrzeb i predyspozycji nieletniego i może być cennym narzędziem utrwalającym pożądane zmiany bazując na posiadanych przez nieletniego zasobach.

Dotychczasowe zapisy w kwestii podstaw udzielania nagród uzupełniono o przepis, zgodnie z którym nagroda może mieć charakter motywacyjny w celu zachęcenia nieletniego do poprawy zachowania. Nagrody działają bowiem jako pozytywne wzmocnienie, zachęcające do pożądanych zachowań. Przyznanie nagrody może inicjować nieletniego do zmiany zachowania w pozytywnym kierunku.

Za wyodrębnioną przesłankę przyznania nagrody można uznać także wykonywanie przez nieletniego prac porządkowych na rzecz okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich (art. 209 ust. 3, art. 272 ust. 3 i art. 318 ust. 3 projektu).

W projekcie utrzymano obowiązujące regulacje, że nieletniemu można udzielić jednorazowo więcej niż jedną nagrodę. Pozostawienie tego zapisu powoduje, że nieletni ma możliwość wykazywania dalszej aktywności niezależnie od tego, że wniosek o udzielenie nagrody już otrzymał. Tego rodzaju pozytywne bodźce pozwalają na osiąganie pożądanych skutków wychowawczych.

Zaproponowano szeroki katalog możliwych nagród, nie różniący się znacząco od dotychczasowych uregulowań, co pozwala na elastyczne i dostosowane do konkretnego nieletniego, ale również społeczności ośrodka, zakładu i schroniska, a także środowiska rodzinnego, gratyfikowanie oraz motywowanie nieletniego. Katalog ten przygotowano na podstawie sprawdzonych i uregulowanych dotąd w ustawie rodzajów nagród.

Z obowiązującego katalogu usunięto zapis o nagrodzeniu w formie zgody na korzystanie z gier komputerowych, uznając, że dostęp do gier komputerowych stanowi w dużej części placówek element oferty wychowawczej, z której nieletni korzystają w ramach organizowanych zajęć lub zajęć fakultatywnych.

Nagroda wskazująca na możliwość dostępu do internetu została zmieniona – „korzystania z internetu", na formę – „skorzystania z internetu". Pozwala to z jednej strony na szersze rozumienie takiej nagrody, jeżeli we wniosku będzie wskazany okres korzystania z internetu, a z drugiej, tak jak w przypadku rozmowy telefonicznej, określa w sposób literalny, że jest to jednorazowa decyzja. Takie rozumienie cennej dla nieletnich nagrody, powoduje, że będą zobligowani do regularnego spełniania kryteriów do udzielenia nagrody, aby po raz kolejny ją uzyskać. Jest to czynnikiem motywującym do ciągłego, permanentnego utrzymywania właściwej postawy, zaangażowania i aktywności, aby móc korzystać z tego przywileju. Dotychczasowe rozwiązanie może budzić wątpliwości, kiedy nagroda przestaje

obowiązywać i wydaje się, że tylko środek dyscyplinarny w postaci cofnięcia zgody na korzystanie z internetu nagrodę tą znosi.

Zmieniono dotychczasowy przepis dotyczący nagrody w postaci „zgody na udział w imprezach, zajęciach oświatowych i sportowych oraz szkoleniach poza schroniskiem lub zakładem" na zapis w brzmieniu „zgody na udział w zajęciach kulturalnych, oświatowych i sportowych organizowanych przez podmioty zewnętrzne poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem". Przepis w proponowanym brzmieniu ma na celu wyraźne odróżnienie uczestnictwa w zajęciach organizowanych i prowadzonych także poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem w ramach oferty wychowawczej danej placówki (np. wycieczki, wolontariat, zawody sportowe), które wynikają z realizacji praw nieletniego umieszczonego w ośrodku, zakładzie lub schronisku, od decyzji, która jest wyraźną formą indywidualnej nagrody i ma odniesienie do zajęć, które wykraczają poza ofertę zajęć proponowanych w placówce, a będącą ewidentnym uznaniem, że udział w tego typu zajęciach jest nagrodą (np. udział w treningach w klubach sportowych, zajęciach teatralnych w domach kultury, realizowanie kursów takich jak prawo jazdy). W związku z tym, doprecyzowano także, że chodzi o zajęcie realizowane przez podmioty zewnętrzne.

Kolejna zmiana w katalogu nagród, w stosunku do obecnego stanu prawnego, dotyczy nagrody w formie podwyższenia kieszonkowego na okres do 3 miesięcy. Do tej pory nagroda ta funkcjonowała tylko w obszarze wydzielonym dla nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych. W obecnym projekcie nagroda ta została przeniesiona dla nieletnich umieszczonych w schroniskach dla nieletnich oraz przyznana nieletnim umieszczonym w okręgowych ośrodkach wychowawczych. Ustawodawca wyszedł z założenia, że również nieletniego przebywającego w schronisku można nagrodzić w formie podwyższenia kieszonkowego, uznając, że może to być znaczący bodziec motywujący do utrwalania pozytywnych zmian.

Istotną zmianą w projektowanej ustawie jest także możliwość udzielenia przepustki nieletnim umieszczonym w zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich na okres do 5 dni. Zmianie uległ czas trwania przepustki z 3 do 5 dni. Zamierzeniem ustawodawcy było w tym przypadku uzyskanie możliwości udzielenia wydłużonej do 4 lub 5 dni przepustki w okresie np. Świąt Wielkanocnych albo Świąt Bożego Narodzenia, w czasie których utrudniony jest powrót do placówki ze względu na ograniczenia w komunikacji, bądź brak możliwości spędzenia całego okresu świątecznego z rodziną. Wzięto również pod uwagę okoliczność, że możliwość udzielenia dłuższej przepustki może rozwiązać sporą część trudności, które w tej chwili występują – chociażby konieczność załatwienia spraw urzędowych

w miejscu zamieszkania nieletniego, które można zrealizować tylko w dni robocze. Natomiast nieletniemu umieszczonemu w okręgowym ośrodku wychowawczym nagroda w postaci przepustki będzie mogła być udzielona na okres do 7 dni. Zaproponowana różnica uwzględnia charakter umieszczenia nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym jako środka wychowawczego.

W konsekwencji zaproponowanych zmian jedyną nagrodą specyficzną dla nieletniego umieszczonego w okręgowym ośrodku wychowawczym oraz zakładzie poprawczym pozostała nagroda w formie udzielenia urlopu.

Utrzymano również możliwość zastrzeżenia, że udzielenie nagrody w postaci urlopu lub przepustki nieletniemu umieszczonemu w zakładzie poprawczym oraz zgodnie z nowymi przepisami także nieletniemu umieszczonemu w okręgowym ośrodku wychowawczym, wymaga zgody sędziego rodzinnego. W ocenie ustawodawcy nie jest w tym zakresie konieczne zastrzeżenie zgody sądu rodzinnego, albowiem w nowej ustawie czynności w postępowaniu wykonawczym w sprawach nieletnich zostały zastrzeżone także dla sędziego rodzinnego. W zakresie tym uwzględniono okoliczność, że sędzia rodzinny posiada informacje o środowisku rodzinnym, do którego nieletni najczęściej trafia podczas urlopu lub przepustki oraz związanych z tym możliwych zagrożeniach dla procesu resocjalizacji nieletniego.

Utrzymano również dotychczas obowiązujący zapis, że udzielenie nagrody w formie rozmowy telefonicznej na koszt placówki, zgody na skorzystanie z internetu, zgody na udział w zajęciach poza ośrodkiem albo zakładem, a także przepustki lub urlopu, nieletniemu umieszczonemu w okręgowym ośrodku wychowawczym albo zakładzie poprawczym w stosunku, do którego toczy się postępowanie w związku z popełnieniem czynu zabronionego, wymaga zgody organu prowadzącego postępowanie.

Te same zasady odnoszą się także do nieletniego tymczasowo umieszczonego w okręgowym ośrodku wychowawczym oraz umieszczonego w schronisku dla nieletnich. Wyjątkiem jest jednie sytuacja trwania lub stosowania środka tymczasowego w postaci umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich po prawomocnym zakończeniu postępowania rozpoznawczego, do czasu umieszczenia go w zakładzie poprawczym (art. 94 ust. 1 i art. 95 ust. 2 projektu), kiedy to do udzielania nagród zastosowanie będą miały przepisy dotyczące nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych (art. 302 projektu).

W powyższych przypadkach ogranicza się istniejącą w ustawie swobodę dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska w doborze metod wychowawczych, mając na uwadze konieczność zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania.

Istotną zmianą w porównaniu z dotychczasowymi uregulowaniami prawnymi jest przeniesienie z rozporządzenia na poziom ustawy zapisów związanych z określeniem minimalnych okresów pobytu nieletniego w zakładzie poprawczym uprawniających do otrzymania nagrody w postaci przepustki lub urlopu, maksymalnego wymiaru urlopu oraz możliwość zaliczenia pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich do okresu uprawniającego do otrzymania tych nagród. Okresy oraz wymiar urlopu zbieżne są z obowiązującymi aktualnie w tym zakresie przepisami rozporządzenia. Ponieważ przepisy te regulują czas trwania nagrody, ustawodawca postanowił nadać im rangę ustawową, a tym samym uczynił regulację w zakresie udzielania nagród kompleksową.

Nieletniemu umieszczonemu w okręgowym ośrodku wychowawczym nagroda w postaci przepustki może być udzielona po upływie 1 miesiąca pobytu w ośrodku, a nagroda w postaci urlopu w wymiarze do 65 dni w danym roku kalendarzowym po upływie 2 miesięcy pobytu w ośrodku, co odpowiada zasadom udzielania nagrody w postaci urlopu nieletnim umieszczonym w zakładzie poprawczym otwartym.

Projekt proponuje zachowanie dotychczasowej procedury udzielania nagrody nieletniemu. Konieczne w tym zakresie będzie sporządzenie decyzji o udzieleniu nagrody na piśmie, podanie jej do wiadomości nieletniego i włączenie jej do akt osobowych nieletniego.

W ramach weryfikacji swojej decyzji, w przypadku gdy zostanie ujawnione, że nagroda została udzielona niezasadnie, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska ma możliwość uchylenia decyzji o udzieleniu nagrody, z koniecznością zachowania procedur sporządzenia decyzji o uchyleniu nagrody na piśmie, podania jej do wiadomości nieletniemu, a jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają – również innym osobom, i włączenia jej do akt osobowych nieletniego. Narzędzie to pozwala na odpowiednią reakcję, np. w przypadku gdy nieletni wprowadził w błąd pracowników ośrodka, zakładu lub schroniska co do okoliczności będących podstawą udzielania nagrody.

Projekt proponuje utrzymanie dotychczas obowiązujących przesłanek w zakresie stosowania środka dyscyplinarnego wobec nieletniego umieszczonego w zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich, z rozszerzeniem ich stosowania wobec nieletniego umieszczonego w okręgowym ośrodku wychowawczym. Przesłanką stosowania środka dyscyplinarnego jest niewykonywanie obowiązków wynikających z ustawy lub regulaminu, zachowanie godzące w dobro innych osób, ucieczka z ośrodka, zakładu lub schroniska lub nieusprawiedliwiony niepowrót z pobytu poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem.

W przepisach wskazano, że za jedno przewinienie stosuje się jeden środek dyscyplinarny. W przypadku gdy nieletni popełnił więcej przewinień, stosuje się jeden środek

odpowiednio surowszy. Przy stosowaniu środka dyscyplinarnego uwzględnia się w szczególności rodzaj i okoliczności zachowania nieletniego, jego stosunek do tego zachowania, dotychczasową postawę, cechy osobowości i stan zdrowia. W celu osiągnięcia właściwego efektu wychowawczego (w szczególności uświadomienia nieletniemu lub innym osobom związku między zachowaniem nieletniego a stosowaniem środka), środek dyscyplinarny powinien być stosowany niezwłocznie. W powyższym zakresie uwzględniono rekomendacje wynikające z Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności oraz Zaleceń CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich.

Katalog środków dyscyplinarnych w projektowanych przepisach, co do zasady, stanowi powtórzenie dotychczasowego katalogu, zawartego w obowiązującej ustawie. Podobnie jak w przypadku nagród jest to katalog szeroki, umożliwiający dyrektorowi ośrodka, zakładu i schroniska reakcję adekwatną do konkretnej sytuacji. Konsekwencją w nowym uregulowaniu odnoszącym się do zapisów w katalogu nagród jest usunięcie środka w postaci cofnięcia zgody na korzystanie z gier komputerowych, wobec usunięcia nagrody w tym przedmiocie. Zmodyfikowanie wcześniej opisanej nagrody umożliwiającej nieletniemu udział w zajęciach kulturalnych, oświatowych i sportowych organizowanych przez podmioty zewnętrzne poza placówką spowodowało konieczność wprowadzenia także środka dyscyplinarnego w postaci cofnięcia lub nieudzielania zgody na zajęcia organizowane przez podmioty zewnętrzne poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem, który także określa czas jego trwania w przypadku zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich na okres do 3 miesięcy, a w przypadku okręgowych ośrodków wychowawczych na okres do 1 miesiąca. Zapis ten został dołączony do projektowanego katalogu środków dyscyplinarnych. Ten nowy zapis w katalogu środków dyscyplinarnych zastąpił dotychczasowe środki dyscyplinarne w postaci cofnięcia lub nieudzielania zgody na udział w imprezach, zajęciach oświatowych i sportowych oraz szkoleniach poza schroniskiem lub zakładem oraz cofnięcia zgody albo nieudzielenia zgody na wyjście poza teren schroniska albo zakładu. W celu uwzględnienia faktu, że umieszczenie nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym stanowi środek wychowawczy określono, że środek dyscyplinarny w postaci cofnięcia zgody na skorzystanie z internetu można zastosować na okres do 1 miesiąca, a środek dyscyplinarny w postaci nieudzielenia nagrody w postaci przepustki lub urlopu można zastosować na okres nie dłuższy niż 3 miesiące.

Wspomnianemu wcześniej efektowi wychowawczemu służy również obowiązek przyjęcia od nieletniego wyjaśnień oraz zapoznanie się ze stanowiskiem psychologa

lub pedagoga z zespołu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zespołu diagnostyczno-korekcyjnego lub zespołu diagnostycznego przed wydaniem decyzji o zastosowaniu wobec nieletniego środka dyscyplinarnego. W tym zakresie zmieniono dotychczasowe zapisy, które obligowały dyrektora zakładu lub schroniska do zasięgnięcia opinii zespołu diagnostyczno-korekcyjnego lub zespołu diagnostycznego. Ustawodawca uznał, że stanowisko psychologa lub pedagoga jest wystarczające, a zapis o zasięgnięciu opinii zespołu wydłuża procedurę udzielenia środka dyscyplinarnego, który powinien być ze względów wychowawczych udzielony niezwłocznie.

Tak jak w obecnych regulacjach, również w projektowanej ustawie przyjęto zasadę, że zastosowanie środka dyscyplinarnego powinno być należycie udokumentowane w celu umożliwienia z jednej strony weryfikacji jego zasadności, z drugiej – pełnego zobrazowania metod oddziaływania wychowawczego stosowanych podczas pobytu nieletniego w ośrodku, zakładzie lub schronisku. Służy temu obowiązek sporządzenia decyzji o zastosowaniu środka dyscyplinarnego na piśmie, podanie jej do wiadomości nieletniemu i włączenie decyzji do akt osobowych nieletniego.

Również w przypadku środków dyscyplinarnych dyrektorowi ośrodka, zakładu lub schroniska przyznano możliwość weryfikacji i uchylenia decyzji, jeżeli okaże się, że decyzja była niezasadna. Dyrektor zakładu lub schroniska ma również możliwość zawieszenia wykonania środka dyscyplinarnego na okres do 3 miesięcy, a dyrektor ośrodka na okres do 1 miesiąca, zamiany go na inny środek dyscyplinarny, skrócenia lub darowania go, jeżeli przemawiają za tym względy wychowawcze, a w szczególności nastąpiło przeproszenie pokrzywdzonego oraz naprawienie szkody. Jeżeli w okresie zawieszenia wykonania środka dyscyplinarnego nieletni dopuścił się ponownie przewinienia, zawieszony środek dyscyplinarny podlega wykonaniu, chyba że dyrektor postanowi inaczej ze względów wychowawczych. Decyzje o uchyleniu, zawieszeniu, zamianie, skróceniu lub darowaniu środka dyscyplinarnego sporządza się na piśmie i podaje do wiadomości nieletniemu, a jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają – również innym osobom.

Weryfikację zasadności zastosowania środka dyscyplinarnego umożliwia przyznane nieletniemu prawa do złożenia skargi do sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad ośrodkiem, schroniskiem lub zakładem, który decyzję dyrektora w tym zakresie może uchylić.

Przyjęte w projekcie regulacje w zakresie procedury stosowania środków dyscyplinarnych skutkują transparentnością podejmowanych względem nieletniego

oddziaływań wychowawczych i jednocześnie dają nieletniemu gwarancje możliwości weryfikacji stosowanych względem niego środków.

Kształcenie zawodowe i zatrudnianie nieletnich umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich (art. 205–210, art. 268–273 i art. 314–319)

Każdy nieletni będący w wieku szkolnym ma prawo do edukacji odpowiadającej jego potrzebom, zainteresowaniom i zdolnościom. Zdobycie wykształcenia jest priorytetem w przygotowaniu go do funkcjonowania w społeczeństwie.

Organizowanie kształcenia ogólnego i zawodowego w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich odbywa się na ogólnych zasadach obowiązującego systemu oświaty w Polsce. Takie rozwiązanie gwarantuje każdemu nieletniemu możliwość kontynuowania nauki po opuszczeniu ośrodka, zakładu lub schroniska. Zdobycie kwalifikacji teoretycznych i praktycznych w toku przygotowania zawodowego zwiększa szanse na znalezienie zatrudnienia po opuszczeniu ośrodka, zakładu lub schroniska, przyczynia się do aktywizacji zawodowej nieletnich oraz w konsekwencji zwiększa szanse na pełną integrację społeczną po opuszczeniu placówki. Niezbędnym warunkiem nabycia przez nieletnich kwalifikacji zawodowych umożliwiających znalezienie zatrudnienia po opuszczeniu ośrodków, zakładów i schronisk jest zwiększenie oferty zawodowej.

Projektowana ustawa porządkuje przepisy dotyczące kształcenia zawodowego i zatrudnienia nieletnich przebywających w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich.

Projekt przewiduje, że kształcenie zawodowe nieletnich odbywa się w szkołach ponadpodstawowych, które funkcjonują w strukturze organizacyjnej ośrodka, zakładu i schroniska w formie praktycznej nauki zawodu, organizowanej w postaci zajęć praktycznych odbywających się w warsztatach szkolnych.

Dotychczasowe przepisy uzupełniono o wskazanie, że nieletni odbywa zajęcia przysposobienia do pracy w formie przyuczenia do wykonywania określonej pracy, które ujęte są w ramowych planach nauczania w klasie VII i klasie VIII szkoły podstawowej z oddziałami przysposabiającymi do pracy. Zajęcia przysposobienia do pracy odbywają się w warsztatach szkolnych lub pracowniach szkolnych tej szkoły, która prowadzi przyuczenie.

Projekt uwzględnia również możliwość zdobycia przez nieletniego w wieku wykraczającym poza obowiązek szkolny dodatkowych kwalifikacji i umiejętności zawodowych na kursach i szkoleniach organizowanych przez ośrodki, zakłady i schroniska. Ta

forma działań placówki umożliwia nabycie aktywnej postawy na rynku pracy w poszukiwaniu zatrudnienia, ułatwienie usamodzielniania się i stabilizacji zawodowej osób opuszczających ośrodek, zakład i schronisko. Szczegółowe warunki i tryb organizowania kształcenia zawodowego, kształcenia ustawicznego oraz przysposobienia do pracy regulują przepisy prawa oświatowego.

Nowym rozwiązaniem w projektowanej ustawie jest stworzenie możliwości działania przy ośrodkach, zakładach i schroniskach stowarzyszeń, fundacji, spółdzielni socjalnych lub innych podmiotów, których celem statutowym jest aktywizacja zawodowa lub pomoc w readaptacji nieletniego. Organizacje te mają zajmować się wspieraniem placówki w rozwiązywaniu najważniejszych problemów nieletniego, takich jak: zapewnieniem równych szans nieletnim w trudnej sytuacji ekonomiczno-socjalnej, pozyskiwaniem miejsc pracy dla nieletnich, zapobieganiem bezrobociu po opuszczeniu placówki oraz podnoszeniem kwalifikacji. Organizacje te działają zgodnie z przepisami Konstytucji RP oraz porządkiem prawnym określonym w ustawach. Organizacje mogą również pozyskiwać środki na realizację swoich celów przez szukanie sponsorów, organizowanie zbiórek publicznych, zabieganie o granty i dotacje. Możliwość pozyskiwania środków to jeden z najważniejszych argumentów na rzecz stowarzyszenia czy fundacji. Organizacje działające przy ośrodku, zakładzie i schronisku mają ważne walory wychowawcze. Pokazują wartość pracy społecznej, angażowania się w rozwiązywanie problemów innych osób, tworzenia społeczeństwa obywatelskiego.

W projektowanej ustawie zrezygnowano ze stypendium dla nieletnich odbywających praktyki zawodowe w warsztatach szkolnych prowadzonych przez szkołę działającą w zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich. Jest to konsekwencja usystematyzowania przepisów (art. 205, art. 268 i art. 314 projektu) w zakresie kształcenia zawodowego i zatrudnienia nieletnich do obowiązujących przepisów prawa oświatowego i prawa pracy. W warsztatach szkolnych prowadzonych przez szkołę w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich realizowane są zajęcia edukacyjne, które mają na celu naukę określonych umiejętności w zawodzie. Praktyczna nauka zawodu w szkole odbywa się tylko w ramach warsztatów szkolnych, na terenie ośrodka, zakładu i schroniska. Zatrudnienie u pracodawcy (poza ośrodkiem, zakładem, schroniskiem) może nastąpić na zasadach określonych w art. 207, art. 270 i art. 316 projektowanej ustawy. Rezygnacja ze stypendium jest również uwzględnieniem postulatów praktyków, którzy wskazywali na różnicowanie nieletnich zakładu lub schroniska ze względu na poziom ich edukacji. Nieletni uczęszczający na zajęcia przysposabiające do

pracy w szkole podstawowej nie otrzymywali stypendium. Nieletni umieszczony w zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich otrzymuje pieniądze na swoje potrzeby w ramach kieszonkowego. Może również otrzymać wynagrodzenie za pracę porządkowe wykonane na rzecz ośrodka, zakładu i schroniska w wymiarze przekraczającym 30 godzin miesięcznie.

W projektowanej regulacji zapewniono zapis wskazujący, że nieletni umieszczony w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich może być zatrudniony poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem za zgodą dyrektora, na zasadach określonych w przepisach prawa pracy.

Do czasu pracy nieletniego zastosowanie znajdzie art. 202 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1320, z późn. zm.), dalej „Kodeks pracy", a okres pracy wykonywanej przez nieletniego w trakcie pobytu w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, z wyjątkiem prac, o których mowa w art. 209 ust. 2, art. 272 ust. 2 i art. 318 ust. 2 projektu, wlicza się do okresu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze.

Każdy pracujący nieletni za wykonywaną pracę ma prawo do wynagrodzenia co jest wynikiem prawa do wykonywania pracy za wynagrodzeniem oraz uwzględnia zakaz zmuszania do pracy. Wyjątek w tym zakresie stanowi wykonywanie przez nieletniego prac porządkowych na rzecz okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich w wymiarze nieprzekraczającym 30 godzin miesięcznie.

Projektowana ustawa, podobnie jak obecnie obowiązujący art. 95f § 2 u.p.n., dopuszcza bowiem możliwość wykonywania przez nieletnich, w ograniczonym wymiarze czasowym, pracy w postaci prac porządkowych na rzecz okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich. Czas tej pracy nie może przekraczać 30 godzin miesięcznie. W tym modelu wynagrodzenie nieletnim nie przysługuje.

Umożliwienie nieletnim wykonywania prac porządkowych na rzecz ośrodka, zakładu lub schroniska daje nieletnim nie tylko wymierne korzyści w postaci możliwości uzyskania nagrody, ale także przez wykonywanie konkretnych czynności uczy systematyczności i wywiązywania się z przydzielonych obowiązków, kształtuje poczucie odpowiedzialności za wykonaną pracę, uczy umiejętności współpracy w zespole, jest treningiem do samodzielnego życia poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem i przygotowaniem do powrotu do społeczeństwa. Przez docenienie podjętego wysiłku przez inne osoby w nieletnich jest budowane poczucie własnej wartości i przydatności. Ponadto

zagospodarowanie nieletnim czasu wolnego przeciwdziała powstawaniu sytuacji konfliktowych wsród nieletnich i organizowaniu przez nich zdarzeń zagrażających bezpieczeństwu i porządkowi wewnętrznemu ośrodka, zakładu lub schroniska.

W celu wyeliminowania wątpliwości interpretacyjnych projekt dookreślił, które czynności podejmowane przez nieletniego nie są pracami porządkowymi na rzecz placówki w której przebywa.

DZIAŁ V FUNKCJONOWANIE OKRĘGOWYCH OŚRODKÓW WYCHOWAWCZYCH, ZAKŁADÓW POPRAWCZYCH I SCHRONISK DLA NIELETNICH

Organizacja okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (art. 321–344)

Obecnie przepisy o organach zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich – dyrektorze oraz radzie, ich zadaniach, niezbędnych kwalifikacjach osoby zajmującej stanowisko dyrektora, procedury powoływania i odwoływania dyrektora oraz zawieszenia w pełnieniu obowiązków dyrektora, zamieszczone są w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. Powyższe kwestie jako dotyczące rozwiązań ustrojowych powinny zostać uregulowane w drodze ustawy. Projektowane rozwiązania poszerzono także o nowoutworzone okręgowe ośrodki wychowawcze.

Zakres projektowanej regulacji co do zasady opiera się na uregulowaniach zawartych w powyższym rozporządzeniu. Należy zwrócić uwagę, że w tym zakresie w ostatnim okresie, na mocy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 października 2015 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. poz. 1809), została przeprowadzona obszerna nowelizacja rozporządzenia, mająca na celu między innymi umożliwienie zgłaszania kandydatur na stanowisko dyrektora zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich przez osoby, które nie są nauczycielami mianowanymi lub dyplomowanymi, a tym samym otwarcia tego stanowiska na szerszy niż dotychczas krąg osób.

W okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich projekt ustawy przewiduje istnienie dwóch organów powołanych w celu wykonywania określonych zadań. Są to: dyrektor ośrodka, zakładu i schroniska oraz rada ośrodka, zakładu i schroniska. Organy mają określone w normach prawnych zadania

i kompetencje. Organy ośrodka, zakładu i schroniska są niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania tych placówek. Współpracując ze sobą w sprawach działalności dydaktycznej, wychowawczej i resocjalizacyjnej oraz rozwoju i wizerunku ośrodka, zakładu i schroniska, organy te zapewniają skuteczność w realizacji zadań, tworzą prawidłowy klimat wychowawczy oraz bieżącą wymianę informacji pomiędzy sobą.

W projekcie uwzględniono dużą fakultatywność w wyborze kandydata na stanowisko dyrektora ośrodka, zakładu i schroniska, określając warunki formalne, które musi spełniać kandydat na to stanowisko. Dopuszczono możliwość powierzenia stanowiska dyrektora nauczycielowi mianowanemu i dyplomowanemu posiadającemu kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w danym ośrodku, zakładzie i schronisku (art. 324 projektu) oraz powołania na stanowisko dyrektora nauczyciela akademickiego (art. 325 projektu), a także powołania na stanowisko dyrektora osoby niebędącej nauczycielem tzw. menadżera (art. 326 projektu). We wszystkich przypadkach kandydat musi mieć ukończone studia wyższe lub studia podyplomowe z zarządzania albo kurs kwalifikacyjny z zarządzania oświatą, spełniać warunki zdrowotne do wykonywania pracy na stanowisku kierowniczym, nie być karany karą dyscyplinarną, o której mowa w ustawie z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2021 r. poz. 1762) lub ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574, z późn. zm.), nie może być prawomocnie skazany za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe oraz nie może toczy się przeciwko niemu postępowanie karne lub postępowanie karne skarbowe w sprawie o umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe, nie może być karany zakazem pełnienia funkcji związanych z dysponowaniem środkami publicznymi. Ponadto w okresie pięciu lat poprzedzających powierzenia stanowiska dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo powołanie na stanowiska dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska nie został odwołany przez organ prowadzący lub nie został skutecznie odwołany na podstawie Kodeksu pracy ze stanowiska dyrektora zakładu, ośrodka lub schroniska albo szkoły lub placówki, o których mowa w art. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, albo dyrektora placówki lub ośrodka, o których mowa w art. 93 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, chyba że odwołanie nastąpiło w wyniku przekształceń organizacyjnych lub likwidacji poprzedniego miejsca pracy albo złożenia przez niego rezygnacji ze stanowiska. Musi korzystać w pełni z praw publicznych i mieć pełną zdolność do czynności prawnych.

Powierzenie stanowiska dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska nauczycielowi mianowanemu lub dyplomowanemu, tak jak obecnie, nie wpłynie na treść jego stosunku pracy

wynikającego z ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela. Powierzenie stanowiska dyrektora ma w tym przypadku znaczenie organizacyjne.

Osoba, która nie jest nauczycielem mianowanym lub dyplomowanym będzie powoływana na stanowisko dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska na podstawie w art. 68 Kodeksu pracy (szczególna podstawa nawiązania stosunku pracy). W tym przypadku dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska będzie powoływany i odwoływany przez Ministra Sprawiedliwości i podlegać będzie przepisom Kodeksu pracy. Stosunek pracy zostanie wprawdzie nawiązany pomiędzy dyrektorem a ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem, jednakże kwestie związane z wykonywaniem wobec takiego dyrektora czynności z zakresu prawa pracy będą należały do Ministra Sprawiedliwości, zgodnie z art. 3^1 § 1 Kodeksu pracy.

Projekt przewiduje, że powierzenie stanowiska dyrektora oraz powołanie na stanowisko dyrektora, przy spełnieniu warunków, nastąpi na czas nieokreślony.

W projekcie (art. 328) proponuje się doprecyzowanie przesłanek odwołania ze stanowiska dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego. Przewidziano podstawy do odwołania dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska o charakterze fakultatywnym oraz obligatoryjnym. W zakresie tym utrzymano obecnie obowiązujące rozwiązania.

Odwołanie ze stanowiska dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego nie wpływa na treść jego stosunku pracy wynikającego z ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela.

W przypadku dyrektora niebędącego nauczycielem mianowanym lub dyplomowanym odwołanie go ze stanowiska dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska następuje na zasadach określonych w przepisach Kodeksu pracy. Dyrektor (menadżer) może być w każdym czasie – niezwłocznie lub w określonym terminie – odwołany ze stanowiska przez Ministra Sprawiedliwości.

W projektowanej ustawie (art. 330) opisano przypadki, w których Minister Sprawiedliwości może zawiesić dyrektora ośrodka, zakładu i schroniska w pełnieniu przez niego obowiązków oraz doprecyzowano kwestie wynikające ze stosunku pracy (wynagrodzenie czy świadczenie pracy w okresie zawieszenia).

W projekcie zaproponowano model, w którym Minister Sprawiedliwości przed powierzeniem stanowiska nowemu dyrektorowi albo przed powołaniem na stanowisko nowego dyrektora, w związku z odwołaniem, upływem kadencji lub śmiercią dyrektora ośrodka, zakładu i schroniska, powierza pełnienie obowiązków dyrektora wyznaczonej przez siebie osobie na czas określony, jednak nie dłużej niż na 12 miesięcy, a w przypadku zawieszenia

dyrektora ośrodka, zakładu i schroniska wyznacza innego pracownika pedagogicznego ośrodka, zakładu lub schroniska, który zastępuje dyrektora na czas określony, jednak nie dłużej niż na 12 miesięcy (art. 331 projektu). Przyjęte rozwiązanie ma na celu zapewnienie prawidłowego, bieżącego funkcjonowania placówki, której to dotyczy.

W art. 332 projektowanej ustawy wyraźnie określono kompetencje dyrektora ośrodka, zakładu i schroniska. Najważniejszym zadaniem dyrektora jest właściwe zarządzanie i organizacja pracy w ośrodku, zakładzie i schronisku przez odpowiedni przydział obowiązków nauczycielom i pozostałym pracownikom oraz stały nadzór nad właściwym funkcjonowaniem placówki. Dyrektor to służbowy przełożony wszystkich pracowników, zarządzający personelem w porozumieniu z organem nadzoru oraz odpowiadający za rozwój zawodowy pracowników. Sprawuje on kontrolę nad finansami placówki, reprezentuje ją na zewnątrz oraz sprawuje nadzór nad gronem pedagogicznym, dba i tworzy warunki do rozwoju placówki. Jednocześnie spoczywa na nim obowiązek zapewnienia nieletnim i pracownikom warunków do optymalnej realizacji zadań w zakresie dydaktyki, opieki i wychowania oraz stosowanych oddziaływań terapeutycznych. W projektowanym przepisie wskazano także osobę, która pełni obowiązki dyrektora w przypadku jego nieobecności.

W projektowanych zapisach określono, kto tworzy radę okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich oraz kto jest jej przewodniczącym (art. 333 projektu). Rada ośrodka, zakładu i schroniska współdziała z dyrektorem ośrodka, zakładu lub schroniska w wykonywaniu zadań i podnoszeniu jakości pracy placówki oraz opiniuje istotne sprawy dotyczące działalności ośrodka, zakładu lub schroniska.

W okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich zatrudnia się: pracowników pedagogicznych, terapeutów; pracowników administracyjnych i obsługi, pracowników medycznych, pracowników ochrony. W projektowanej normie art. 335 określono katalog ogólnych obowiązków każdego pracownika ośrodka, zakładu lub schroniska.

Nowym rozwiązaniem, usuwającym wątpliwości praktyki, jest wprowadzenie zapisu zabraniającego zatrudnienie w tym samym ośrodku, zakładzie lub schronisku, osób pozostających ze sobą w stosunku pokrewieństwa do drugiego stopnia włącznie lub powinowactwa pierwszego stopnia oraz osób pozostające ze sobą we wspólnym pożyciu, jeżeli powstałby między tymi osobami stosunek podległości służbowej. Taka sytuacja może stwarzać sporo trudności dla pracowników. Zapis ma na celu również wyeliminowanie

nieprawidłowości w tym obszarze, które zostały stwierdzone w toku czynności kontrolnych Ministra Sprawiedliwości w nadzorowanych placówkach.

Projektuje się zamieszczenie w ustawie (art. 336) przepisu dotyczącego uprawnienia do używania przez okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich wizerunku orła ustalonego dla godła i urzędowej pieczęci. Z przepisów ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1509), wynika, że zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich w obecnym stanie prawnym nie mogą posługiwać się ani wizerunkiem orła ustalonego dla godła, ani urzędową pieczęcią o której mowa w art. 16c tej ustawy. W zakresie tym nie ma również przepisu szczególnego. Należy zauważyć, że te placówki posługują się faktycznie w/w pieczęcią od wielu lat, która jest wykorzystywana między innymi do wystawiania legitymacji służbowych pracowników oraz potwierdzania stopnia awansu zawodowego nauczycieli. Mając na uwadze funkcje okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (zbliżone do jednostek organizacyjnych Służby Więziennej), jest uzasadnionym, aby prawo do używania wizerunku orła ustalonego dla godła, jak również prawo posiadania i posługiwania się pieczęcią z wizerunkiem orła przysługiwało również tym placówkom.

Projekt zakłada wprowadzenie na poziomie przepisów ustawy regulacji określających, że kształcenie i wychowanie w szkołach w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich określają odrębne przepisy. Szkoły działające w tych placówkach są szkołami publicznymi w rozumieniu art. 14 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe i wchodzą w obowiązujący ustój szkolny. Minister Sprawiedliwości, jako organ, ma tylko uprawnienia zakładania i prowadzenia na podstawie art. 8 ust. 12 tej ustawy publicznych szkół w prowadzonych przez siebie placówkach.

Proponowany przepisart. 338 projektu ma na celu ujednolicenie przepisów wewnętrznych obowiązujących w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. Regulamin określa wewnętrzne zasady funkcjonowania placówki, uwzględniając jej specyfikę. Regulamin będzie ustalany, tak jak obecnie, przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska po wyrażeniu opinii przez radę ośrodka, zakładu lub schroniska.

Projekt ustawy wprowadza delegację ustawową dla Ministra Sprawiedliwości do ustalenia w drodze zarządzenia standardów metodologii sporządzania opinii psychologiczno-pedagogicznej w okręgowym ośrodku wychowawczym i zakładzie poprawczym oraz opinii diagnostycznej w schronisku dla nieletnich. W przypadku opinii diagnostycznej standardy

zostaną ustalone po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz ministra zdrowia. Celem opracowania standardów metodologii opiniowania jest zapewnienie wysokiego poziomu opiniowania, sprawna realizacja zleceń sądu rodzinnego, a także usystematyzowanie czynności diagnostycznych zgodnie z aktualnymi wskazaniami wiedzy i nauki oraz etyką wykonywanego zawodu. Standardy metodologii opiniowania określą zasady postępowania specjalistów oraz schematy opinii psychologiczno-pedagogicznej i opinii diagnostycznej. Projektowana regulacja wpłynie na efektywność procesu resocjalizacji (dobra metodologia – trafna diagnoza – skuteczny proces resocjalizacji).

W projekcie ustawy zaproponowano model nadzoru Ministra Sprawiedliwości nad okręgowymi ośrodkami wychowawczymi, zakładami poprawczymi i schroniskami dla nieletnich w postaci katalogu zadań nadzoru zwierzchniego oraz wskazania, że nadzór pedagogiczny sprawowany jest zgodnie z przepisami oświatowymi. Całościowe podejście do nadzoru Ministra Sprawiedliwości gwarantuje optymalny poziom sprawności i skuteczności tego nadzoru zarówno realizowanego przez osoby wyznaczone przez Ministra Sprawiedliwości, jak również przez dyrektorów ośrodków, zakładów i schronisk. W projektowanych przepisach utrzymano strukturę wykonywania przez Ministra Sprawiedliwości nadzoru w rozróżnieniu na nadzór zwierzchni i nadzór pedagogiczny.

Kompetencje Ministra Sprawiedliwości w zakresie sprawowania nadzoru zwierzchniego (art. 340 ust. 2 projektu) to: wydawanie wytycznych, zaleceń, poleceń i decyzji, prowadzenie kontroli na podstawie ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz. U. z 2020 r. poz. 224), żądanie informacji sprawozdań z działalności ośrodków, zakładów i schronisk, czuwanie nad przestrzeganiem standardów metodologii opiniowania oraz rozpoznawanie skarg i wniosków.

W art. 341 projektowanej ustawy wskazano, że nadzór pedagogiczny nad ośrodkami, zakładami i schroniskami jest realizowany na zasadach określonych w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

Nadzór zwierzchni Ministra Sprawiedliwości jest nierozerwalnie związany z nadzorem pedagogicznym w zakresie takich zadań jak: ocena stanu działalności ośrodka, zakładu i schroniska, ustalanie potrzeb i standardów w zakresie realizacji procesu wychowania i kształcenia. Oba nadzory wzajemnie się uzupełniają. Wykonując zadania nadzoru zwierzchniego nie można nie realizować zadań wynikających z nadzoru pedagogicznego.

Wobec powyższego ustawodawca odstąpił od dwóch form nadzoru zwierzchniego nad zakładami i schroniskami aktualnie obowiązującymi, to jest od wizytacji obejmującej całokształt działalności zakładu i schroniska oraz lustracji wybranych dziedzin działalności

tych placówek. Szczegółowy i obszerny charakter sprawozdania z wizytacji obejmujący ocenę pracy zakładu i schroniska pokrywał się z celami ewaluacji zewnętrznej – formą nadzoru pedagogicznego określoną przez Ministra Edukacji Narodowej.

Minister Sprawiedliwości sprawując nadzór (zwierzchni i pedagogiczny) nad ośrodkami, zakładami i schroniskami postrzega placówkę, jako jednolity organizm organizacyjny realizujący zintegrowany system oddziaływań wychowawczych, terapeutycznych i edukacyjnych. Żaden dział ośrodka, zakładu i schroniska (szkoły, internat, warsztaty) nie funkcjonuje w oderwaniu od pozostałych. Wszystkie procesy zachodzące w placówce służą realizacji przyjętej koncepcji pracy i są wspólne dla wszystkich działów.

Projektowane rozwiązania tworzą warunki do skutecznego oddziaływania na nadzorowane placówki. Czynności diagnostyczne, wspomagające i kontrolne realizowane w ośrodkach, zakładach i schroniskach przez organy nadzoru będą sprzyjały podejmowaniu przez placówki działań służących podnoszeniu jakości ich pracy.

Konstytucja RP w art. 47 stanowi, że każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP). Władze publiczne nie mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym (art. 51 ust. 2 Konstytucji RP).

Prawo do ochrony danych osobowych, ujęte w art. 51 Konstytucji RP, wiąże się ściśle ze sferą poszanowania prywatności, swobody i integralności człowieka. Zbierane dane mogą być gromadzone i przetwarzane jedynie zgodnie z prawem, wyłącznie w oznaczonych i legalnych celach, z dbałością o ich merytoryczną poprawność, rozumianą jako prawdziwość i aktualność informacji oraz dostosowanie jej zakresu do celu przetwarzania, a także przechowywanie nie dłużej niż jest to niezbędne ze względu na cel przetwarzania (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2015 r., sygn. akt I CSK 868/14, Lex nr 1677121).

Środek poprawczy jest najsurowszym środkiem, jaki można zastosować wobec nieletniego. Przesłanki do jego zastosowania są bardzo rygorystyczne – czyn karalny stanowiący przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, okoliczności popełnienia tego czynu, wysoki stopień demoralizacji nieletniego. Środek ten jest najdłużej wykonywanym środkiem o charakterze izolacyjnym. O jego wyjątkowości świadczy również fakt, że wyłącznie

w przypadku jego orzeczenia bądź wykonywania jest możliwe skorzystanie przez sąd z instytucji probacyjnych – warunkowego zawieszenia umieszczenia w zakładzie poprawczym, warunkowego odstąpienia od wykonania orzeczenia, czy też warunkowego zwolnienia z zakładu poprawczego.

Mając zatem na uwadze wyjątkowość tego środka oraz fakt, że nieletni wobec których jest on stosowany są poddawani najbardziej intensywnym oddziaływaniom resocjalizacyjnym, projekt przewiduje w art. 342 możliwość monitorowania losów byłych wychowanków po opuszczeniu zakładu poprawczego. Wyniki prowadzonego monitoringu będą służyć ewaluacji prowadzonych w zakładach poprawczych oddziaływań resocjalizacyjnych i modyfikowania ich w razie potrzeby.

Projekt nakłada na Ministra Sprawiedliwości obowiązek monitorowania skuteczności resocjalizacji nieletnich umieszczonych w zakładzie poprawczym oraz sposób realizowania tego obowiązku. Do przetwarzania danych osobowych, o których mowa w art. 342 ust. 2 projektu, nie jest wymagana zgoda nieletniego. Przyjęcie takiego rozwiązania ma na celu zabezpieczenie obiektywizmu, rzetelności w badaniach oraz reprezentatywności grupy badawczej. Tylko bowiem uzyskanie informacji o losach wszystkich byłych wychowanków zakładów poprawczych da pełną odpowiedź o jakości oddziaływań resocjalizacyjnych prowadzonych w zakładach.

Konsekwencją przyjęcia niniejszego rozwiązania jest określenie w projekcie maksymalnego okresu przetwarzania tych danych. Z uwagi na to, że pobytu w zakładzie poprawczym z mocy prawa uważa się z niebyły z chwilą ukończenia przez nieletniego 23 lat, a w przypadku wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat – po upływie 2 lat od ukończenia przez nieletniego wieku, do którego sąd rodzinny orzekł o wykonywaniu tego środka, nie znajduje uzasadnienia monitorowanie jego losów po osiągnięciu tego wieku. W świetle przyjętych rozwiązań, prowadzenie monitorowania skuteczności resocjalizacji w dłuższym okresie czasu prowadziłoby do naruszenia wyżej wskazanych norm konstytucyjnych.

Sprawne i efektywne wprowadzenie nowego rodzaju placówki (okręgowego ośrodka wychowawczego) w systemie resocjalizacji nieletnich wymaga stworzenia warunków, które umożliwią dostosowanie obecnie istniejącego systemu do nowych rozwiązań ustrojowych. Wśród projektowanych przepisów (art. 343) znalazło się rozwiązanie prawne dotyczące przekształcania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (obok ich tworzenia i znoszenia).

Zgodnie z obowiązującymi przepisami Minister Sprawiedliwości w drodze zarządzenia tworzy i znosi zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich. Nowe rozwiązanie prawne – przekształcenie – ma na celu zapewnienie stabilnych ram organizacyjnych w celu efektywnego wykorzystania istniejących już placówek w systemie resocjalizacji nieletnich oraz dostosowania liczby i rodzaju tych placówek do faktycznych potrzeb, a także sprawności wykonywania orzeczeń. Forma przekształcenia ośrodka, zakładu i schroniska gwarantuje również miejsca realizacji orzeczonego środka wychowawczego, środka poprawczego i środka tymczasowego, obowiązku szkolnego oraz miejsca pracy nauczycielom i innym pracownikom ośrodka, zakładu i schroniska. W przekształceniu jest,zasadą że pracownicy przekształcanej placówki stają się pracownikami ośrodka, zakładu lub schroniska po przekształceniu.

Szczegółowy sposób funkcjonowania i organizacji okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, sposób dokumentowania pobytu nieletnich w tych ośrodkach, zakładach i schroniskach oraz szczegółowy sposób zapewnienia bezpieczeństwa w ośrodkach, zakładach i schroniskach, zostanie określony w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości.

Zapewnienie bezpieczeństwa w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich (art. 345–357)

Projekt przewiduje uregulowanie na poziomie ustawowym kwestii związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich.

Mając na uwadze nieletnich umieszczonych w ośrodkach, zakładach i schroniskach, należy brać pod uwagę, że nie wszyscy nieletni będą w stanie zaakceptować pobyt w placówce. Uwzględniając również stopień demoralizacji nieletnich, możliwość przejawiania przez nich szeroko pojętych zachowań agresywnych, destrukcyjnych wynikających z zaburzeń sfery emocjonalnej, wolicjonalno-normatywnej, intelektualnej, roszczeniowych w postawie, z silną potrzebą stymulacji, nieletnich niepotrafiących nawiązywać konstruktywnych więzi społecznych, nieszanujących norm społecznych, mających za sobą pobyty w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz liczne doświadczenia ze stosowaniem substancji psychoaktywnych, należało uregulować obszar bezpieczeństwa uwzględniający specyfikę utworzonych ośrodków, zakładów i schronisk. Jest to bowiem obszar, który wpływa na realizację zadań ośrodków, zakładów i schronisk.

Do tej pory wszystkie zapisy dotyczące zapewnienia bezpieczeństwa, w tym tworzenie systemów ochrony, są ujęte w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października

2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. Mając na uwadze rangę i znaczenie zagadnień związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa ustawodawca uznał za zasadne wprowadzenie ich do projektowanej ustawy.

Proponowane rozwiązania w dużej części bazują na obecnie funkcjonujących przepisach, jednak dokonano w nich zmian, które mają ułatwić dostosowanie obecnych przepisów do realiów funkcjonujących zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich oraz tworzonych okręgowych ośrodków wychowawczych bez obniżania jakości poziomu bezpieczeństwa.

Pozostawiono stosowany obecnie podział systemów ochrony (pełny, ograniczony, uproszczony) dla zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. Systemy te różnicuje się w zależności od rodzaju zakładu lub schroniska przez zakres stosowanych zabezpieczeń techniczno-ochronnych, a także środków sygnalizacji i łączności oraz rodzaje i liczbę stanowisk ochrony. Zaproponowano, że okręgowe ośrodki wychowawcze będą stosować odrębny system ochrony ze względu na to, że umieszczenie w ośrodku jest środkiem wychowawczym, ponadto nie przewiduje się różnicowania ośrodków – jak ma to miejsce w przypadku zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich – ze względu na systemy ochrony.

Zagadnienia bezpieczeństwa będą opracowane przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska w planie ochrony. Dyrektor, jako osoba kierująca ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem tworzy plan ochrony uwzględniając przy tym przede wszystkim możliwość zastosowania właściwego dla rodzaju placówki systemu ochrony.

Na wzór obowiązujących przepisów projektowana ustawa wyraźnie wskazuje, że pracownicy ochrony i inni pracownicy ośrodka, zakładu lub schroniska są zobligowani do egzekwowania przestrzegania obowiązujących przepisów w zakresie bezpieczeństwa, regulaminów oraz planu ochrony ośrodka, zakładu lub schroniska.

Wcześniej wskazany plan ochrony ośrodka, zakładu lub schroniska jest podstawowym dokumentem regulującym obszar związany z zapewnieniem bezpieczeństwa. Określając parametry minimalne jakie placówka musi zapewnić w realizowanym systemie ochrony, określające zabezpieczenia techniczno-ochronne, środki sygnalizacji i łączności oraz liczbę stanowisk ochrony wymienia także sposób wykonywania czynności przez pracowników, w związku z czym w zapisach projektowanej ustawy wyraźnie wskazano, że plan ochrony realizują pracownicy ochrony i inni pracownicy ośrodka, zakładu lub schroniska, czyli wszystkie zatrudnione osoby.

W tym obszarze w projektowanej ustawie zaproponowano dookreślenie obowiązków pracowników ochrony w zakresie realizacji planu ochrony. W ramach realizacji tych zadań pracownicy ochrony prowadzą obserwację zachowania nieletnich oraz kontrolują ruch nieletnich w ośrodku, zakładzie lub schronisku. Czynności te mogą wykonywać w sposób bezpośredni lub pośredni za pomocą monitoringu. W ramach swoich czynności pracownicy ochrony nadzorują nieletnich, kontrolują zachowanie nieletnich, przeprowadzają i przewożą nieletnich oraz konwojują nieletnich. Czynności te wykonują zwłaszcza podczas realizacji czynności z nieletnim poza terenem ośrodka, zakładu lub schroniska (np. w czasie udzielania świadczenia zdrowotnego, załatwiania spraw urzędowych i innych wynikających z istotnych potrzeb nieletniego). Obowiązkiem pracowników ochrony jest także uniemożliwianie nieletnim ucieczki. W ramach swoich kompetencji pracownicy ochrony mają za zadanie sprawdzać dokumenty i tożsamość osób uprawnionych wchodzących na teren ośrodka, zakładu lub schroniska. Dotyczy to zarówno osób, które realizują czynności związane z funkcjonowaniem placówki jak również osób odwiedzających nieletnich. Jednocześnie wskazano także w tym obszarze konieczność deponowania przez pracowników ochrony przedmiotów osób wchodzących na teren ośrodka, zakładu lub schroniska, których nie można posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku. W ramach przewidzianych uprawnień pracownicy ochrony kontrolują pojazdy wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu ośrodka, zakładu lub schroniska oraz ładunki tych pojazdów. Jest to również istotny obszar wpływający na bezpieczeństwo placówki, szczególnie w zakresie uniemożliwiania nieletnim dokonania ucieczki. Zapisy projektowanej ustawy przewidują możliwość użycia względem nieletniego umieszczonego w ośrodku, zakładzie lub schronisku, w ściśle określonych przypadkach, środków przymusu bezpośredniego, w związku z tym zaistniała konieczność wskazania osób, które ten środek mogą używać i tu ustawodawca wskazał pracowników ochrony jako upoważnionych do ich używania zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami i z wydanymi przez dyrektora poleceniami. W systemach ochrony ośrodków, zakładów i schronisk będą stosowane zabezpieczenia techniczno-ochronnymi oraz środki sygnalizacji i łączności. Ustawodawca w tym zakresie określił, że pracownicy ochrony w swoich obowiązkach mają ich sprawdzanie oraz stosowanie. Uwzględnienie tego obszaru w ustawie wskazuje na istotę i znaczenie tych elementów w celu zapewnienia bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego w placówce. Środki sygnalizacji i łączności pozwalają na szybki i bezpośredni kontakt zarówno z wybranymi osobami jak i wszystkimi użytkownikami tych urządzeń, a to pozwala na szybką reakcję i podjęcie działań innych pracowników w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa zarówno osób jak i placówki. W projektowanych przepisach została

uwzględniona także konieczność zapoznawania się i prowadzenia dokumentacji przez pracowników ochrony. Konieczność prowadzenia dokumentacji oraz zapoznawanie się z istotnymi dokumentami jest elementem znacząco wpływającym na funkcjonowanie ośrodka, zakładu lub schroniska. Można tutaj wskazać na zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa przez możliwość wglądu w aktualne stany osobowe i ruch nieletnich, prawidłowość nadzoru nad izbami adaptacyjnymi, izbami chorych i izbami izolacyjnymi, osobami wchodzącymi i wychodzącymi z placówki. Kolejna kompetencja pracowników ochrony to prowadzenie czynności zapobiegawczych, które mogą pełnić przez obserwację, kontrolę ruchu, monitoring, kontrole, w tym pomieszczeń, sprawdzanie stanu zabezpieczeń techniczno-ochronnych i inne czynności, które mają za zadanie przeciwdziałać możliwości powstawania sytuacji trudnych. Prowadzenie czynności zapobiegawczych jest swoistą formą profilaktyki, która pozwala uniknąć i wyeliminować potencjalne zagrożenia jeszcze przed ich wystąpieniem, w związku z tym jest bardzo istotnym elementem pracy wpływającym na bezpieczeństwo. W celu zachowania bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego pracownicy ochrony mają także obowiązek udzielania pomocy innym pracownikom. Konsekwencją podejmowanych przez pracowników ochrony działań jest konieczność informowania przełożonych o sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa oraz postępowanie zgodne z poleceniami przełożonego w celu podjęcia stosownych działań. Mając świadomość, że trudno będzie dookreślić na poziomie ustawy wszystkie możliwe realizowane czynności przez pracowników ochrony, w projekcie wskazano, że mogą oni także wykonywać inne zadania wynikające z projektowanej ustawy (np. przeprowadzanie kontroli pobieżnych, osobistych, pomieszczeń i przedmiotów; nadzorowanie odwiedzin nieletnich) oraz przepisów odrębnych. Taka regulacja spowoduje konieczność zamieszczenia tych czynności w opracowywanych dla pracowników ochrony zakresach obowiązków.

Wskazując wcześniej w uregulowaniach projektu, że pozostali pracownicy ośrodka, zakładu lub schroniska również realizują plan ochrony powstał zapis, który obliguje dyrektora do określenia czynności wynikających z realizacji planu ochrony dla wszystkich pozostałych pracowników, w związku z powyższym będą musiały być one ujęte w ich zakresach obowiązków.

Nowym rozwiązaniem usuwającym wątpliwości praktyki jest określenie na poziomie ustawy warunków jakie musi spełnić osoba zajmująca stanowisko pracownika ochrony. Obecnie zagadnienia te regulowane są w rozporządzeniu i nie obejmują istotnych z punktu widzenia praktyków cech i walorów, które mają spełniać kandydaci na stanowisko pracownika ochrony. Zgodnie z projektowanymi rozwiązaniami określono, że pracownik ochrony musi

spełniać następujące warunki: korzysta w pełni z praw publicznych i pełnej zdolności do czynności prawnych, nie był prawomocnie skazany za umyślne przestępstw lub umyślne przestępstwo skarbowe oraz nie toczą się wobec niego postępowania karne lub postępowanie karne skarbowe, nie orzeczono wobec niego zakazu zajmowania stanowiska albo wykonywania zawodu albo działalności związanych z wychowaniem, edukacją i leczeniem małoletnich lub opieką nad nimi, posiada wykształcenie co najmniej średnie lub średnie branżowe i spełnia warunki zdrowotne do wykonywania pracy na stanowisku pracownika ochrony.

Takie określenie warunków, które musi spełniać kandydat do pracy w charakterze pracownika ochrony daje dyrektorowi ośrodka, zakładu lub schroniska dużo większe możliwości doprecyzowania wymagań prowadząc nabór na takie stanowisko i jednocześnie większą gwarancję, że osoba spełniająca wyższe wymogi będzie właściwie wykonywać obowiązki pracownika ochrony.

W projekcie dookreślono, że pracownik ochrony uzyskuje zdolność do samodzielnego pełnienia obowiązków po odbyciu kursu przygotowawczego w ramach przeszkolenia wstępnego, które przechodzi po zatrudnieniu w placówce.

Wskazywany system ochrony i rodzaj zakładu lub schroniska generuje konieczność wyraźnego doprecyzowania możliwości i sposobu poruszania się i przebywania nieletnich w określonych miejscach na terenie placówki przez nieletniego. Zapis ten doprecyzowuje i umożliwia dyrektorowi opracowanie wytycznych w tej sprawie, które w sposób znaczący wpływają na zapewnienie bezpieczeństwa, jednocześnie dając możliwość różnicowania sposobu realizowania innego w zakładzie otwartym, półotwartym, zamkniętym bądź o wzmożonym nadzorze wychowawczym.

Regulując kwestie związane z obszarem bezpieczeństwa wyraźnie wskazano w projektowanej ustawie kto ma prawo wstępu na teren okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich. Określono obowiązek deponowania przez te osoby przedmiotów, których nie można posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku. Ponadto uregulowano kwestię przeprowadzania kontroli przedmiotów wnoszonych i wynoszonych. Projektowana ustawa przewiduje, że w celu zapewnienia porządku prawnego lub bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska osoby wchodzące na teren mogą podlegać kontroli pobieżnej. Określono również tryb kontroli pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu ośrodka, zakładu lub schroniska. Wszystkie te działania mają wpłynąć na zwiększenie porządku i bezpieczeństwa w ośrodku, zakładzie lub schronisku. Uzupełnieniem tej regulacji jest katalog zamknięty podmiotów, wobec których nie stosuje się przepisów dotyczących

kontroli oraz określenie sposobu postępowania ze znalezionymi w trakcie kontroli przedmiotami, których nie można posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku.

W projektowanej ustawie zawarto także regulację kiedy dyrektor zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich może zwrócić się z wnioskiem do sędziego sprawującego nadzór na zakładem lub schroniskiem o wydanie nakazu doprowadzenia nieletniego przez Policję w celu udzielenia świadczenia zdrowotnego (jest to odpowiednik § 75 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich). Regulacja ta jest traktowana jako narzędzie specjalne w stosunku do nieletnich umieszczonych w zakładach i schroniskach za czyny szczególnie niebezpieczne lub zdeterminowanych do dokonania ucieczki.

Zapisy projektowanej ustawy utrzymują możliwość zawiadamiania przez dyrektora zakładu lub schroniska organu prowadzącego postępowanie o konieczności zastosowania środka zapobiegawczego w stosunku do nieletnich, którzy mogą stwarzać szczególne zagrożenie bezpieczeństwa zakładu lub schroniska.

Istotnym uzupełnieniem zapisów ustawy w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa są zapisy dotyczące współdziałania okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego oraz schroniska dla nieletnich z Policją na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa placówki i określenie warunków użycia sił Policji na ich terenie. W obecnym stanie prawnym materia ta regulowana jest w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 września 2001 r. w sprawie zakresu i trybu współdziałania zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją w wypadku zagrożenia bezpieczeństwa tych placówek (Dz. U. poz. 1205).

Projekt wyraźnie wskazuje przypadki w jakich dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska może zwrócić się do Policji o udzielenie pomocy. Przesłankami, aby o taką pomoc się zwrócić są zagrożenie życia lub zdrowia, ograniczenie wolności osobistej osób lub niszczenia mienia w znacznych rozmiarach. Wydarzenia, które dają możliwość zwrócenia się o udzielenie pomocy do Policji są związane w szczególności z buntem nieletnich, ucieczką nieletnich, zbiorowym usiłowaniem sforsowania zabezpieczeń, zamachem terrorystycznym, napaścią, pożarem, katastrofą lub klęską żywiołową. Ustawodawca projektując powyższe przepisy wskazał przypadki istotnych zagrożeń, które zazwyczaj mają bardzo dynamiczny przebieg oraz jednocześnie takie, których pomimo podejmowanych prób nie można rozwiązać w ramach oddziaływań własnych pracowników ośrodków, zakładów, lub schronisk.

Zaproponowany model uwzględnia również określenie rodzaju i sposobu udzielenia pomocy przez Policję, której zakres jest zależny od stopnia i rodzaju zagrożenia. Ustawodawca wskazuje, że pomoc Policji może polegać na zabezpieczeniu ośrodka, zakładu lub schroniska

na zewnątrz, co może wyeliminować zagrożenia zewnętrzne bądź próby sforsowania zabezpieczeń, wprowadzeniu sił Policji na teren ośrodka, zakładu lub schroniska w celu powstrzymania działań związanych z sytuacją buntu, niszczenia mienia a także pomocą w ewakuacji nieletnich w przypadku pożaru, klęski żywiołowej lub katastrofy. W przypadku ucieczki pomoc Policji może polegać na organizacji pościgu, próbie zlokalizowania i ujęcia nieletnich.

Szczegółowy sposób i tryb współdziałania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją w związku z zagrożeniem bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska zostanie określony w rozporządzeniu wykonawczym Ministra Sprawiedliwości.

DZIAŁ VI OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH

Od dnia 25 maja 2018 r. zastosowanie ma rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L 119 z 04.05.2016, str. 1, z późn. zm.), zwane dalej „RODO”. Tym samym, począwszy od tej daty, polski porządek prawny musi zapewniać skuteczne stosowanie przepisów RODO. W tym celu konieczne stało się wprowadzenie również szczegółowych regulacji w projektowanej ustawie. W projekcie ustawy zostały wprowadzone przepisy, które stanowią ograniczenia RODO, a które zostały wprowadzone zgodnie z art. 23 RODO. Zostały one wprowadzone wyłącznie w zakresie niezbędnym do prawidłowej realizacji zadań przez administratorów danych.

Wykonywanie zadań ustawowych wynikających z projektowanej ustawy wiąże się z koniecznością przetwarzania danych osobowych, o których mowa w art. 9 ust. 1 RODO. Przepisy te, dopuszczając odstępstwo od zakazu przetwarzania danych osobowych o charakterze szczególnym, danych wrażliwych, ustanawiają jednocześnie wymóg zapewnienia odpowiednich i konkretnych środków ochrony praw podstawowych. Z tego względu w art. 358 ust. 1 projektu wprowadzono możliwość przetwarzania danych osobowych przez osoby posiadające pisemne upoważnienie nadane przez administratora danych. Warunkiem udzielenia pisemnego upoważnienia jest pisemne zobowiązanie się osoby upoważnianej do zachowania w poufności przetwarzanych danych osobowych. Celem uniknięcia wątpliwości interpretacyjnych należy wskazać, że „pisemność” upoważnienia

i zobowiązania nie oznacza obowiązku sporządzania stosownych upoważnień i zobowiązań w postaci papierowej. „Pisemność" determinuje jedynie formę dokumentu – środek za pomocą którego prezentowana jest informacja, podczas gdy postać (nośnik danych) może być zarówno papierowa, jak i elektroniczna. Wprowadzenie tego przepisu realizuje wymogi wynikające z art. 9 ust. 2 lit g RODO.

Celem zapewniania należytego wykonywania orzeczeń sądowych, sprawnego prowadzenia postępowania oraz procesu resocjalizacji nieletnich, proponuje się, ażeby w odniesieniu do obowiązków informacyjnych z art. 13 ust. 1 i 2 RODO ich realizacja następowała w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej lub na stronie internetowej administratora danych osobowych oraz w widocznym miejscu w jego siedzibie. Należy w tym zakresie zwrócić także uwagę, że większość tych danych będzie przetwarzana już na etapie postępowania sądowego. Zgodnie z przepisem art. 23 ust. 1 RODO prawo państwa członkowskiego, któremu podlegają administrator danych lub podmiot przetwarzający, może aktem prawnym ograniczyć zakres obowiązków i praw przewidzianych w art. 12–22 i w art. 34, a także w art. 5 o ile jego przepisy odpowiadają prawom i obowiązkom przewidzianym w art. 12–22 – jeżeli ograniczenie takie nie narusza istoty podstawowych praw i wolności oraz jest w demokratycznym społeczeństwie środkiem niezbędnym i proporcjonalnym służącym zapobieganiu przestępczości, prowadzeniu postępowań przygotowawczych, wykrywaniu lub ściganiu czynów zabronionych lub wykonywaniu kar, w tym ochronie przed zagrożeniami dla bezpieczeństwa publicznego i zapobieganiu takim zagrożeniom.

Przyjmując stanowisko Ministra Spraw Zagranicznych, Ministra Cyfryzacji oraz Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych, zgłoszone w toku uzgodnień i opiniowania projektu, w projekcie wskazano, że w zakresie przetwarzania danych osobowych przez Ministra Sprawiedliwości, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich oraz komisję do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowych ośrodków wychowawczych na podstawie projektowanej ustawy w celu wykonywania orzeczeń w sprawach o demoralizację, której przejawem jest dopuszczenie się przez nieletniego czynu zabronionego, oraz w sprawach o czyn karalny, zastosowanie będą miały przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości (Dz. U. z 2019 r. poz. 125). Cel w postaci wykonywania orzeczeń częściowo pokrywa się z celami wskazanymi w art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości (stanowiącej implementację dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/680 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony

osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez właściwe organy do celów zapobiegania przestępczości, prowadzenia postępowań przygotowawczych, wykrywania i ścigania czynów zabronionych i wykonywania kar, w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylającej decyzję ramową Rady 2008/977/WSiSW), tj. celami rozpoznawania, zapobiegania, wykrywania i zwalczania czynów zabronionych, w tym zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, a także wykonywania tymczasowego aresztowania, kar, kar porządkowych i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności. Zakres podmiotów określonych w projektowanym przepisie obejmuje te podmioty, które biorą udział w wykonywaniu orzeczeń wobec nieletnich, a które nie są objęte przepisami szczególnymi zawartymi w regulacjach sektorowych.

Ustawa z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości, co do zasady, zabrania przetwarzania danych osobowych, określanych jako wrażliwe, które z racji swojego charakteru mają szczególne znaczenie w świetle podstawowych praw i wolności, wymagając szczególnej ochrony, gdyż kontekst ich przetwarzania może powodować poważne ryzyko naruszenia podstawowych praw i wolności (art. 14 ust. 1). Przetwarzanie tego rodzaju danych dopuszczono, między innymi, w przypadku, jeżeli przepisy prawa zezwalają na ich przetwarzanie (art. 14 ust. 2 pkt 1).

Wykonywanie powyższych zadań ustawowych wynikających z projektowanej ustawy przez Ministra Sprawiedliwości, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich oraz komisję do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowych ośrodków wychowawczych wiąże się z koniecznością przetwarzania danych osobowych, o których mowa w art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości. W związku z powyższym w art. 359 ust. 3 projektu wprowadzono możliwość przetwarzania przez te podmioty także danych wrażliwych.

DZIAŁ VII ZMIANY W PRZEPISACH OBOWIĄZUJĄCYCH, PRZEPISY PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE

Projektowana zmiana treści upoważnienia ustawowego w art. 304 § 5 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1320, z późn. zm.) ma charakter wynikowy i ma na celu objęcie stosowaniem przepisów Kodeksu pracy o bezpieczeństwie i higienie pracy przy wykonywaniu pracy również nieletnich przebywających w schroniskach

dla nieletnich oraz nowo utworzonych okręgowych ośrodkach wychowawczych, na takich samych zasadach jak nieletnich przebywających w zakładach poprawczych. Konieczne będzie wydanie nowego rozporządzenia, które zastąpi obecnie obowiązujące rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 listopada 1997 r. w sprawie zakresu stosowania przepisów Kodeksu pracy o bezpieczeństwie i higienie pracy przy wykonywaniu pracy przez osoby przebywające w zakładach karnych lub w zakładach poprawczych (Dz. U. z poz. 1012).

Projektowana zmiana ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2021 r. poz. 1762) ma charakter wynikowy i ma celu objęcie przepisami ustawy także nauczycieli zatrudnionych w nowo utworzonych okręgowych ośrodkach wychowawczych, na takich samych zasadach jak nauczyciele zatrudnieni w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz nauczycieli zatrudnionych w organach sprawujących nadzór pedagogicznych nad nowo utworzonymi okręgowymi ośrodkami wychowawczymi, na takich samach zasadach jak nauczyciele zatrudnieni w organach sprawujących nadzór pedagogiczny nad zakładami poprawczymi i schroniskami dla nieletnich. W związku z objęciem przepisami ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela także nauczycieli zatrudnionych w okręgowych ośrodkach wychowawczych konieczne będzie wydanie przez Ministra Sprawiedliwości nowych rozporządzeń, które zastąpią obecnie obowiązujące:

- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 stycznia 2020 r. w sprawie trybu dokonywania oceny pracy nauczycieli zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, w tym nauczycieli zajmujących stanowiska kierownicze, szczegółowego zakresu informacji zawartych w karcie oceny pracy, składu i sposobu powoływania zespołu oceniającego oraz trybu postępowania odwoławczego (Dz. U. poz. 66);
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie dodatków, wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe i godziny doraźnych zastępstw oraz innych świadczeń wynikających ze stosunku pracy dla nauczycieli zatrudnionych w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich oraz szkołach przy zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. poz. 2264);
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 października 2018 r. w sprawie wykazu zajęć prowadzonych przez nauczycieli w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich (Dz. U. poz. 1973).

Projektowana zmiana ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2021 poz. 1119, z późn. zm.) ma charakter wynikowy i ma na celu objęcie leczeniem odwykowym oraz działaniami związanymi z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych również nieletnich umieszczonych

w nowo utworzonych okręgowych ośrodkach wychowawczych na takich samych zasadach jak nieletni umieszczeni w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, w związku z realizacją przez okręgowe ośrodki wychowawcze systemu wychowawczego resocjalizacyjno-terapeutycznego.

Projektowana zmiana treści upoważnienia ustawowego w art. 21 ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz .U. z 2021 r. poz. 195) ma charakter wynikowy i ma na celu określenie zasad wykonywania zadań przez państwowych inspektorów sanitarnych również w nowo utworzonych okręgowych ośrodkach wychowawczych. Konieczne będzie wydanie nowego rozporządzenia, które zastąpi obecnie obowiązujące rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 21 września 1999 r. w sprawie zasad wykonywania zadań przez inspektorów sanitarnych w odniesieniu do zakładów karnych, aresztów śledczych oraz schronisk dla nieletnich i zakładów poprawczych podległych Ministrowi Sprawiedliwości (Dz. U. poz. 927).

Projektowana zmiana ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. z 2017 r. poz. 1153), ustawy z dnia dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 poz. 1347), ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 1726), ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2015 r. poz. 43), ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2014 r. poz. 1599), ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2014 r. poz. 1712), ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2014 r. poz. 1889), ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2015 r. poz. 169), ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2015 r. poz. 44), ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2015 r. poz. 14) – ma charakter wynikowy i ma na celu zapewnienie nieletnim umieszczonym w nowych okręgowych ośrodkach wychowawczych korzystania z wolności religijnej na takich samych zasadach jak zapewnia się to nieletnim umieszczonym w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. W ramach konsultacji publicznych projekt zmian w powyższym zakresie przekazano do wskazanych kościołów. Większość kościołów nie zajęła stanowiska.

Zastępca Sekretarza Generalnego Konfederacji Episkopatu Polski poinformował o barku uwag do projektowanej zmiany. Biskup Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej przekazał ogólne uwagi do projektu, nie zgłaszając uwag do wskazanych powyżej projektowanych zmian. W ocenie projektodawcy, uwzględniając zakres wprowadzanych zmian, nie wydaje się konieczne zastosowanie trybu określonego w art. 25 ust. 5 Konstytucji RP. Nie wydaje się, aby każda nowelizacja ustawy indywidualnej wymagała zastosowania odrębnej procedury przewidzianej dla regulacji państwo-konkretny związek religijny, w tym podpisania umowy. Wykładnia funkcjonalna art. 25 ust. 5 Konstytucji RP pozwala przyjąć, że nowelizacja niemodyfikująca materialnie wzajemnych stosunków nie musi opierać się na umowie (vide: M. Olszówka, komentarz do art. 25 Konstytucji RP, [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, Warszawa 2016, Legalis, nb. 119).

Projektowana zmiana ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2021 r. poz. 1915, z późn. zm.) ma charakter wynikowy i ma na celu objęcie zasadami ustalania oceny klasyfikacyjnej zachowania i zasadami promowania do klasy programowo wyższej uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, również nieletnich – uczniów szkół w nowo utworzonych okręgowych ośrodkach wychowawczych na takich samach zasadach jak nieletni – uczniowie umieszczeni w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich.

Projektowana zmiana ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 685) ma na celu zastąpienie określenia rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych określeniem opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów, w związku z ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów (Dz. U. z 2018 r. poz. 708).

Projektowana zmiana ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479) ma charakter wynikowy i ma na celu zapewnienie obsługi bibliotecznej w nowo utworzonych okręgowych ośrodkach wychowawczych na takich samych zasadach jak w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. Konieczne będzie wydanie nowego rozporządzenia, które zastąpi obecnie obowiązujące rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 października 2012 r. w sprawie sposobu organizacji obsługi bibliotecznej w zakładach karnych, poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz sposobu współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi (Dz. U. poz. 1238).

Projektowana zmiana ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 573, z późn. zm.)

ma charakter wynikowy i ma na celu uwzględnienie nowych okręgowych ośrodków wychowawczych i funkcjonujących już obecnie schronisk dla nieletnich w przepisie określającym właściwość miejscową zespołu orzekającego o niepełnosprawności – na takich samych zasadach jak w przypadku osób przebywających w zakładach karnych i zakładach poprawczych. Wychowankowie zakładów dla nieletnich w okresie pobytu w placówce są zameldowani na pobyt czasowy zgodnie z definicją zawartą w art. 25 ust. 2 ustawy o ewidencji ludności (Dz. U. z 2021 r. poz. 510, z późn. zm.). Dotychczasowa praktyka potwierdza, że wychowankowie zakładów poprawczych wniosek o ustalenie stopnia niepełnosprawności składają do powiatowego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako pierwszej instancji – w miejscu aktualnego pobytu (zakład), czyli zgodnie z właściwością miejscową powiatu na terenie którego znajduje się placówka (np. wychowankowie Zakładu Poprawczego w Świeciu do Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Świeciu).

Projektowana zmiana ustawy z dnia 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1709) ma charakter wynikowy i ma na celu wprowadzenie do ustawy danych dotyczących możliwości stosowania wobec nieletniego nowych instytucji przewidzianych w *projekcie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich*, usunięcie zapisów dotyczących kary wymierzanej nieletniemu w postępowaniu w sprawach nieletnich z uwagi na rezygnację z tej możliwości oraz dostosowanie siatki pojęciowej używanej w projektowanej ustawie do określenia środków i instytucji możliwych do zastosowania wobec nieletniego. Uzupełnieniem tej regulacji jest przepis przejściowy w art. 408 projektu.

Projektowana zmiana ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej . ma charakter wynikowy i ma na celu objęcie świadczeniami opieki społecznej nieletnich opuszczających nowo utworzone okręgowe ośrodki wychowawcze na takich samych zasadach jak nieletni opuszczający młodzieżowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich.

Projektowana zmiana ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych za środków publicznych, przez dodanie art. 41b, stanowi uzupełnienie art. 218 *projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich,* w którym uregulowano procedurę doprowadzania i przewozu nieletniego do określonego przez sąd rodzinny zakładu leczniczego. Sędzia rodzinny może zezwolić rodzicom albo opiekunowi na doprowadzenie nieletniego do zakładu leczniczego, co może mieć miejsce w sytuacji jednoznacznej deklaracji rodziców albo opiekuna i zachowania nieletniego nie wymagającego przewozu przez pracowników zakładu leczniczego. W pozostałych przypadkach odpowiedzialny za zapewnienie przewozu nieletniego będzie, tak jak obecnie, zakład leczniczy,

w którym ma być wykonywany środek leczniczy. Natomiast w sytuacji, gdy zajdzie potrzeba doprowadzenia nieletniego do zakładu leczniczego przez Policję, np. z uwagi na jego agresywne zachowanie, ukrywanie się czy próby ucieczki, kierownik zakładu leczniczego będzie miał obowiązek zapewnić transport sanitarny odpowiadający wymaganiom określonym dla zespołu ratownictwa medycznego. Uzupełnieniem powyższej regulacji jest projektowana zmiana ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych przez dodanie przepisu, zgodnie z którym zabezpieczenie powyższego transportu sanitarnego przysługuje bezpłatnie w związku z realizacją świadczenia gwarantowanego w określonym zakładzie leczniczym. Projektowane zmiany art. 29, art. 30 art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych mają charakter wynikowy w związku z art. 112 *projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.*

Projektowana zmiana ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii ma charakter wynikowy i ma na celu zapewnienie realizacji zadań w zakresie przeciwdziałaniu narkomanii również przez nowo utworzone okręgowe ośrodki wychowawcze oraz objęciem leczeniem, rehabilitacją i reintegracją również nieletnich umieszczonych w nowo utworzonych okręgowych ośrodkach wychowawczych, na takich samych zasadach jak nieletni umieszczeni w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. Ponadto projektuje się określenie zasad poddania leczeniu i rehabilitacji nieletnich uzależnionych umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. Projektowane rozwiązanie jest wzorowane na przepisach art. 37 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. W związku z projektowanymi zmianami konieczne będzie wydanie przez Ministra Sprawiedliwości nowego rozporządzenia, które zastąpi obecnie obowiązujące rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 maja 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu postępowania leczniczego, rehabilitacyjnego i reintegracyjnego w stosunku do osób uzależnionych umieszczonych w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich (Dz. U. poz. 627).

Projektowana zmiana ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1924, z późn. zm.) ma charakter wynikowy oraz związany z wprowadzeniem nowych okręgowych ośrodków wychowawczych i utratą mocy ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. Planuje się przekształcenie części zakładów poprawczych w nowe jednostki – okręgowe ośrodki wychowawcze. W okręgowych ośrodkach

wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich zatrudnieni będą pracownicy pedagogiczni, którzy będą podlegać ustawie – Karta Nauczyciela.

Projektowana zmiana ustawy z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych ma charakter wynikowy i ma na celu uaktualnienie podstawy prawnej, na mocy której sąd może zobowiązać nieletniego do powstrzymania się od przebywania w miejscach przeprowadzania imprez masowych, na podstawie *projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich*, a co stanowi podstawę do odmowy sprzedaży biletu wstępu lub innego dokumentu uprawniającego do przebywania na meczu piłki nożnej, odmowy wstępu na imprezę masową lub usunięcia z miejsca przeprowadzania imprezy masowej. Uzupełnieniem tej regulacji jest przepis przejściowy w art. 409 projektu.

Projektowana zmiana ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej (Dz. U. z 2021 poz. 584, z późn. zm.) ma charakter wynikowy i ma na celu objęcie ustawą także szkół w nowo utworzonych okręgowych ośrodkach wychowawczych oraz uaktualnienie podstawy prawnej przepisów wykonawczych w zakresie umieszczania nieletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych zgodnie z *projektem ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.*

Projektowana zmiana ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2022 r. poz. 447) ma charakter wynikowy i ma na celu objęcie formami wspierania rodziny także nieletnich opuszczających nowo utworzone okręgowe ośrodki wychowawcze na takich samych zasadach jak nieletnich opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich, objęcie tą ustawą także wprowadzonej jako nowy środek wychowawczy możliwości umieszczania nieletnich w okręgowych ośrodkach wychowawczych oraz uaktualnienie podstawy prawnej wynikającej z *projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.* Konieczne będzie wydanie nowego rozporządzenia, które zastąpi rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2011 r. w sprawie szkoleń dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej (Dz. U. poz. 1620). Uzupełnieniem tej regulacji jest przepis przejściowy w art. 410 projektu.

Projektowana zmiana ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2019 poz. 2418, z późn. zm.) ma charakter wynikowy przez dodanie w art. 2 ust. 2 pkt 2, art. 4 pkt 3 lit a, art. 35 ust. 3, art. 40 ust. 1 i art. 51 ust. 3 nowo utworzonych okręgowych ośrodków wychowawczych, w których zgodnie z *projektem ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich* będzie można używać środków przymusu bezpośredniego. Ponadto, uwzględniając wprowadzenie na gruncie *projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich* możliwości prewencyjnego użycia wobec nieletnich

umieszczonych w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce, konieczne stało się uregulowanie kwestii związanych z obowiązkiem informacyjnym i dokumentowaniem użycia tego środka przymusu bezpośredniego. W zakresie obowiązku informacyjnego projektuje się dodanie zdania drugiego w art. 40 ust. 1, wyłączającego obowiązek informacyjny w przypadku prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego. W zakresie dokumentowania projektuje się dodanie w art. 52 zmienianej ustawy ust. 1a, zgodnie z którym uprawniony, o którym mowa w art. 2 ust. 2 pkt 2 (pracownik zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich, okręgowego ośrodka wychowawczego), dokumentuje prewencyjne użycie środków przymusu bezpośredniego w księdze ewidencji prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego. W przypadku tym nie będzie konieczne dokumentowanie użycia tego środka przymusu bezpośredniego w notatce przekazywanej przełożonemu zgodnie z art. 51 ust. 1 i 3 tej ustawy. Wprowadzone wyłączenia nie będą miały zastosowania w przypadku gdy skutkiem prewencyjnego użycia środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce, było zranienie nieletniego lub wystąpienie innych widocznych objawów zagrożenia życia lub zdrowia tego nieletniego albo jego śmierć, albo zniszczenie mienia. W ocenie ustawodawcy w przypadku prewencyjnego użycia wobec nieletniego środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce, nie istnieje konieczność każdorazowego informowania sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad placówką, sądu rodzinny wykonujący środek wychowawczy albo środek poprawczy lub organu, do którego dyspozycji pozostaje nieletni umieszczony w schronisku dla nieletnich oraz dokumentowania użycia tego środka przymusu bezpośredniego w notatce przekazywanej przełożonemu. Uzasadnieniem proponowanego rozwiązania jest prewencyjny charakter tego środka przymusu bezpośredniego oraz przesłanki i podstawy jego stosowania określone w *projekcie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. W* zakresie tym uwzględniono także regulację zawartą w art. 52 ust. 1 zmienianej ustawy dotyczącą dokumentowania prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej. Należy także wskazać, że tak jak w przypadku użycia innych środków przymusu bezpośredniego, również w przypadku prewencyjnego użycia wobec nieletniego środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce, decyzję podejmował będzie dyrektor placówki, a w razie jego nieobecności zastępujący go pracownik pedagogiczny (art. 35 ust. 3 pkt 1 zmienianej ustawy), nieletni będzie miał prawo złożenia zażalenia na użycie tego środka przymusu bezpośredniego, a nadto użycie tego środka przymusu bezpośredniego będzie podlegać badaniu w ramach nadzoru nad wykonywaniem

orzeczeń sprawowanego przez sędziego rodzinnego (z uwzględnieniem zapisów księgi ewidencji prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego). Zmiany w treści art. 40 ust. 2 mają charakter wynikowy przez odwołanie do nowych przepisów *projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich* dotyczących umieszczania nieletnich w policyjnej izbie dziecka.

Projektowana zmiana ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 152) ma charakter wynikowy i ma na celu wprowadzenie do ustawy informacji dotyczących możliwości stosowania wobec nieletniego nowych instytucji przewidzianych w *projekcie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich*, usunięcie zapisów dotyczących kary wymierzanej nieletniemu w postępowaniu w sprawach nieletnich z uwagi na rezygnację z tej możliwości oraz dostosowanie siatki pojęciowej używanej w nowej ustawie do określenia środków i instytucji możliwych do zastosowania wobec nieletniego. Uzupełnieniem tej regulacji jest przepis przejściowy w art. 411 projektu.

Projektowana zmiana ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082) ma charakter wynikowy i ma na celu objęcie przepisami ustawy również szkół w nowo utworzonych okręgowych ośrodkach wychowawczych oraz uaktualnienie podstawy prawnej wynikającej z *projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.* Konieczne będzie wydanie nowego rozporządzenia na podstawie art. 47 ust. 2 zmienianej ustawy. Aktualizacja delegacji ustawowej z art. 123 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe jest związana z koniecznością uregulowania w akcie wykonawczym warunków pobytów nieletnich oraz nieletnich matek i ich dzieci w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych.

Projektowana zmiana ustawy z dnia 27 października 2017 r. o podstawowej opiece zdrowotnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1050, z późn. zm.) ma charakter wynikowy w związku z art. 112 *projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.*

Projektowana zmiana art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości (Dz. U. z 2019 r. poz. 125) ma charakter wynikowy w związku z wejściem w życie *projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich,* która zastąpi obecnie obowiązującą ustawę o postępowaniu w sprawach nieletnich. Natomiast projektowana zmiana art. 26 ust. 1 pkt 3 tej ustawy ma na celu objęcie przewidzianymi w tym przepisie ograniczeniami również spraw związanych z wykonywaniem orzeczeń w sprawach o demoralizację, której przejawem jest

dopuszczenie się przez nieletniego czynu zabronionego oraz spraw o czyn karalny, w związku z art. 359 ust. 1 *projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich*.

Projektowana ustawa zastąpi obecnie obowiązującą ustawę o postępowaniu w sprawach nieletnich, zachowując jednak co do zasady dotychczas funkcjonujące instytucje. Ustawodawca przyjmuje, że zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich utworzone na podstawie przepisów dotychczasowych stają się zakładami poprawczymi i schroniskami dla nieletnich na podstawie projektowanej ustawy (art. 392). Z dniem wejścia w życie projektowanej ustawy również ośrodki kuratorskie i policyjne izby dziecka utworzone na podstawie przepisów dotychczasowych staną się ośrodkami kuratorskimi i policyjnymi izbami dziecka na podstawie projektowanej ustawy (art. 393). Projekt zakłada zmianę nazwy schronisk dla nieletnich interwencyjnych na schroniska dla nieletnich o wzmożonym nadzorze wychowawczym, co spowoduje, że schroniska dla nieletnich interwencyjne z dniem wejścia w życie projektowanej ustawy staną się schroniskami dla nieletnich o wzmożonym nadzorze wychowawczym. Przyjęte rozwiązanie ma na celu zapewnienie sprawnego wykonywania orzeczeń w sprawach nieletnich (zarówno dotychczasowych jak i nowych), skuteczne kontynuowanie wobec nieletnich oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych, readaptacyjnych i terapeutycznych oraz zachowanie obecnej struktury organizacyjnej zakładów poprawczych, schronisk dla nieletnich, ośrodków kuratorskich i policyjnych izb dziecka.

Z chwilą wejścia w życie projektowanej ustawy znajdzie ona co do zasady zastosowanie w odniesieniu do wszystkich postępowań prowadzonych w sprawach nieletnich (art. 394). Dotyczy to zarówno postępowań rozpoznawczych wszczętych i niezakończonych do dnia wejścia w życie projektowanej ustawy, jak i postępowań wykonawczych prowadzonych do dnia wejścia w życie projektowanej ustawy. Czynności procesowe w postępowaniu rozpoznawczym i postępowaniu wykonawczym dokonane do dnia wejścia w życie projektowanej ustawy są skuteczne, gdy zostały dokonane według przepisów dotychczasowych. Również czynności, nie będące czynnościami procesowymi, dokonane w postępowaniu wykonawczym do dnia wejścia w życie projektowanej ustawy (np. skierowanie nieletniego do odpowiedniego zakładu poprawczego albo schroniska dla nieletnich, umieszczenie nieletniego poza zakładem poprawczym, udzielenie nieletniemu nagrody lub zastosowanie środka dyscyplinarnego), są skuteczne, gdy zostały dokonane według przepisów dotychczasowych. Przyjęte rozwiązanie, aczkolwiek stanowi potwierdzenie obowiązującej w polskim systemie prawnym zasady działania nowego prawa wprost, ma na celu usunięcie ewentualnych wątpliwości adresatów co do tego, jakie normy powinni oni

stosować, zapewnienie ekonomiki procesowej przez stosowanie jednego porządku prawnego w postępowaniach w sprawach nieletnich, ochronę interesów w toku oraz skuteczność podjętych dotychczas czynności i decyzji.

Z uwagi na wprowadzoną w projekcie modyfikację określenia pojęcia stron postępowania w sprawach nieletnich w stosunku do pojęcia stron na gruncie obecnie obowiązującej ustawy, polegającą na wskazaniu że uprawnienia strony zostaną zachowane jeżeli w postępowaniu weźmie udział tylko jeden z rodziców nieletniego, projekt wprowadza wyjątek od zasady stosowania nowej ustawy (art. 395). Przyjmuje się zatem, że osoby będące stronami w postępowaniu w sprawach nieletnich do dnia wejścia w życie projektowanej ustawy, stają się stronami w rozumieniu tej ustawy. Przyjęte rozwiązanie wynika z konieczności zachowania zasady pewności prawa i ochrony interesów w toku.

Projektowana ustawa wprowadza określenie dolnej granicy wieku nieletnich przy odpowiedzialności za demoralizację na 10 lat. W obecnym stanie prawnym granica ta nie jest określona i odpowiedzialności za demoralizację mogą podlegać nieletni w każdym wieku do ukończenia 18 lat. W związku z tym, że na gruncie nowej ustawy do odpowiedzialności za demoralizację nie będą mogli zostać pociągnięci nieletni poniżej 10 lat, w sprawach których sąd opiekuńczy będzie mógł ewentualnie wydać zarządzenia w trybie artykułu 109 k.r.o., należało w projekcie uregulować kwestie dotychczas prowadzonych postępowań wobec takich nieletnich. Przyjęto zatem zasadę, że postępowania rozpoznawcze niezakończone do dnia wejścia w życie projektowanej ustawy oraz postępowania wykonawcze prowadzone do dnia wejścia w życie projektowanej ustawy, ulegają umorzeniu z mocy prawa (art. 396). Przyjęta zasada dotyczy zarówno spraw nieletnich wykazujących przejawy demoralizacji, którzy w chwili wszczęcia postępowania nie ukończyli 10 lat, jak i nieletnich, którzy w chwili wszczęcia postępowania ukończyli 10 lat, ale wykazywali przejawy demoralizacji przed ukończeniem 10 lat. Wobec treści projektowanych przepisów istotny jest bowiem wiek nieletniego w czasie wykazywania przejawów demoralizacji bez względu na moment wszczęcia postępowania będącego wynikiem takich zachowań nieletniego. O umorzeniu postępowania w sprawach tych nieletnich sąd rodzinny będzie miał obowiązek zawiadomić sąd opiekuńczy, który rozważy wydanie zarządzeń w trybie art. 109 k.r.o.

Projektowana ustawa nie przewiduje możliwości stosowania wobec nieletnich umieszczenia w domu pomocy społecznej. Umieszczenie w domu pomocy społecznej, jako środek leczniczo-wychowawczy, może być natomiast stosowany wobec nieletnich na podstawie art. 12 u.p.n. W celu kontynuowania i umożliwienia wykonywania orzeczonych dotychczas umieszczeń nieletnich w domach pomocy społecznej, konieczne stało się

wprowadzenie wyjątku od zasady stosowania nowej ustawy. Do postępowań wykonawczych w przedmiocie umieszczenia i pobytu nieletniego w domu pomocy społecznej oraz do sprawowanego nadzoru sędziego rodzinnego nad wykonywaniem orzeczeń o umieszczeniu nieletniego w domu pomocy społecznej stosuje się przepisy dotychczasowe (art. 397 ust. 2 i 3). Przyjęte rozwiązanie wynika z braku odpowiednich regulacji w tym przedmiocie w nowej ustawie, ale zapewnia skuteczne wykonywanie dotychczas wydanych orzeczeń. W związku z projektowanymi przepisami, w celu usunięcia ewentualnych wątpliwości interpretacyjnych, projekt reguluje także sytuację nieprawomocnych orzeczeń o umieszczeniu nieletniego w domu pomocy społecznej wydanych do dnia wejścia w życie projektowanej ustawy. W przypadku takim sąd odwoławczy będzie mógł orzec wobec nieletniego ten środek (art. 397 ust. 1).

Zasada działania nowego prawa znajdzie zastosowanie także do praw i obowiązków nieletnich, wobec których do dnia wejścia w życie projektowanej ustawy orzeczono środki wychowawcze, środki leczniczo-wychowawcze, o których mowa w art. 12 u.p.n albo środek poprawczy. Nie ma podstaw do różnicowania w tym zakresie sytuacji nieletnich, skoro projektowana ustawa zachowuje środki stosowane dotychczas wobec nieletnich, a ich wykonywanie, w celu osiągnięcia założeń postępowania w sprawach nieletnich, powinno być procesem ciągłym i nieprzerwanym. Wyjątek stanowi pobyt nieletniego w domu pomocy społecznej, do którego znajdą zastosowanie przepisy dotychczasowe, albowiem nowa ustawa nie przewiduje odpowiednika tego środka leczniczo-wychowawczego.

Projektowana ustawa wprowadza możliwość orzekania wobec nieletnich nowego środka wychowawczego – umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym. Przesłanki do stosowania tego środka, będącego według projektu najsurowszym środkiem wychowawczym, określone są w art. 14 projektu. W szczególnie uzasadnionych przypadkach umieszczenie nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym będzie uzasadnione tym, że nieletni nie kwalifikuje się do zastosowania wobec niego środka poprawczego, a jednocześnie nieletni ten uchyla się od wykonywania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (nie poddaje się procesowi resocjalizacji w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, czego wyrazem są ucieczki, pogłębiająca się demoralizacja czy popełnianie kolejnych drobnych czynów karalnych). Brak skutecznych narzędzi oddziaływania wobec takiego nieletniego nie tylko pokazywał bezradność dotychczasowych rozwiązań systemowych, ale też działał demoralizująco na tych nieletnich, wobec których zastosowano już najsurowszy środek wychowawczy w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. W przypadku takich nieletnich zastosowanie

może znaleźć norma projektowanego art. 14 ust. 3. W związku z powyższym projekt przewiduje, że w sprawach nieletnich umieszczonych w młodzieżowym ośrodku wychowawczym do dnia wejścia w życie projektowanej ustawy, sąd rodzinny zbada konieczność skierowania sprawy na posiedzenie w przedmiocie zmiany, z dniem wejścia projektowanej ustawy, orzeczonego środka wychowawczego na środek wychowawczy w postaci umieszczenia nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym (art. 399). Wprowadzone rozwiązanie zapewni adekwatną reakcję na zachowanie i postawę nieletnich, wobec których stosowany środek wychowawczy w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym okazał się nieskuteczny, a tym samym zapewni zastosowanie odpowiednich oddziaływań wychowawczych w stosunku do takiego nieletniego.

W projektowanej ustawie zawarto szczegółowe regulacje dotyczące stosowania wobec nieletnich środków tymczasowych, określając w szczególności przesłanki ogólne stosowania środków tymczasowych, przesłanki szczególne stosowania środków tymczasowych o charakterze izolacyjnym oraz procedurę i okresy stosowania i przedłużania środków tymczasowych o charakterze izolacyjnym. W zakresie tym projektowane regulacje mają charakter bardziej gwarancyjny niż obecnie obowiązujące rozwiązania ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. Również w tym zakresie przyjęto zasadę stosowania ustawy nowej (art. 400 i art. 401). W celu oceny stosowanych dotychczas wobec nieletnich środków tymczasowych pod kątem spełnienia wymagań wynikających z nowych przepisów, sąd rodzinny będzie miał obowiązek skierowania sprawy nieletniego, wobec którego do dnia wejścia w życie projektowanej ustawy zastosowano środek o charakterze tymczasowym, na posiedzenie w przedmiocie przedłużenia stosowania środków tymczasowych. Na posiedzeniu tym sąd rodziny dokona oceny istnienia podstaw do dalszego stosowania wobec nieletniego środka tymczasowego w oparciu o nowe przepisy i ewentualnie dokona przedłużenia jego stosowania na zasadach wynikających z projektowanych przepisów. W celu uniknięcia wątpliwości interpretacyjnych oraz zachowania maksymalnego okresu stosowania wobec nieletniego środka tymczasowego w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich, określono, że łączny okres pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich liczy się od chwili faktycznego zatrzymania nieletniego.

Do praw i obowiązków nieletnich, wobec których do dnia wejścia w życie projektowanej ustawy zastosowano środki o charakterze tymczasowym na podstawie art. 26 u.p.n. lub art. 27 u.p.n., stosuje się przepisy nowej ustawy (art. 402). Nie ma podstaw do różnicowania w tym zakresie sytuacji nieletnich, skoro projektowana ustawa zachowuje środki tymczasowe stosowane dotychczas wobec nieletnich. Wyjątek stanowi pobyt nieletniego

w domu pomocy społecznej, do którego znajdą zastosowanie przepisy dotychczasowe, albowiem nowa ustawa nie przewiduje odpowiednika tego środka leczniczo-wychowawczego o charakterze tymczasowym.

W celu zapewnienia skutecznego funkcjonowania ośrodków kuratorskich po dniu wejścia w życie projektowanej ustawy w związku z nowymi regulacjami, przyjmuje się, że z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy kierownicy ośrodków kuratorskich i osoby realizujące zadania w ośrodku kuratorskim, stają się odpowiednio: kierownikami ośrodków kuratorskich albo osobami realizującymi zadania w ośrodku kuratorskim, w rozumieniu projektowanej ustawy (art. 403).

Przepisy art. 404–406 projektu regulują kwestie związane z nowymi wymaganiami dotyczącymi obecnych pracowników zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich.

W projektowanym art. 407 określono termin dla Ministra Sprawiedliwości do wydania standardów metodologii sporządzania opinii psychologiczno-pedagogicznej i opinii diagnostycznej. Standardy te powinny zostać określone do dnia wejścia w życie projektowanej ustawy, tak by po tym dniu opracowywane opinie spełniały założone przez ustawodawcę wymagania.

Projektowane przepisy art. 408–411 regulują w sposób jednoznaczny sytuacje związane z zastąpieniem ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich projektowaną ustawą w zakresie skuteczności orzeczonych wobec nieletnich na podstawie dotychczasowych przepisów środków wychowawczych, środków leczniczo-wychowawczych, środka poprawczego i kar. W zakresie danych o osobach nieletnich gromadzonych w Krajowym Rejestrze Karnym oraz Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym wynikających z orzeczeń wydanych na podstawie uchylanej ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich przed dniem wejścia w życie projektowanej ustawy (a w przypadku, o którym mowa w art. 397 także po dniu wejścia w życie projektowanej ustawy), zastosowanie znajdą przepisy dotychczasowe. Taka sama zasada będzie miała zastosowanie do orzeczeń zobowiązujących do powstrzymania się od przebywania w miejscach przeprowadzania imprez masowych wydanych przed dniem wejścia w życie projektowanej ustawy wobec nieletniego na podstawie art. 6 ust. 2 u.p.n., w związku z brzmieniem art. 15 ust. 3 pkt 1 lit. b oraz art. 22 ust. 1 pkt 1 lit. a tiret drugi i pkt 3 ustawy z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych. Instytucja uregulowana w art. 103 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej będzie miała zastosowanie do nieletnich w trakcie samowolnego pobytu poza domem pomocy społecznej orzeczonym przed dniem wejścia w życie projektowanej ustawy na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (a w przypadku, o którym mowa

w art. 397 także po dniu wejścia w życie projektowanej ustawy). Konieczność wprowadzenia tej regulacji wynika ze zmiany treści art. 103 ust. 4 pkt 2 stawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

W projektowanych art. 412–413 uregulowano kwestie związane z powołaniem komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego oraz komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich.

Minister Sprawiedliwości jako dysponent części 37 nie może dokonać samodzielnie przeniesienia wydatków między działem 801 a działem 755 z uwagi na przepis art. 177 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 305, z późn. zm.), zgodnie z treścią którego dysponenci części budżetowych mogą dokonywać przeniesień wydatków między rozdziałami i paragrafami klasyfikacji wydatków, w ramach danej części i działu budżetu państwa. Wprowadzenie delegacji w art. 414 projektu pozwoli, po wejściu w życie *projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich*, na przenoszenie wydatków w ramach działów 801 *Oświata i Wychowanie* i 755 *Wymiar Sprawiedliwości* oraz rozdziałów 80144 *Inne formy kształcenia osobno niewymienione i* 75513 *Zakłady dla nieletnich* do koniecznych potrzeb z uwagi, że funkcjonowanie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, dla których dysponentem i organem nadzorczym jest Minister Sprawiedliwości, odbywa się w ramach dwóch działów w ramach tej samej części 37 *Sprawiedliwość*. Podkreślenia wymaga, że stosowanie takiego rozwiązania będzie neutralne dla budżetu państwa, a wszelkie zmiany będą się odbywać w ramach dostępnych środków w części 37 *Sprawiedliwość*.

W projektowanym art. 415 utrzymuje się w mocy wskazane dotychczasowe rozporządzenia wykonawcze, jednak nie dłużej niż na określone w tym przepisie okresy. Rozporządzenia wykonawcze do projektowanej ustawy powinny wejść w życie z dniem wejścia w życie projektowanej ustawy.

Traci moc ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Przewiduje się, że projektowana ustawa co do zasady wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. W okresie *vacatio legis* podmioty zobowiązane do stosowania ustawy będą miały czas na zapoznanie się z nowymi przepisami oraz na przygotowanie się do ich stosowania, a także będzie to okres na wydanie przez właściwych ministrów rozporządzeń wykonawczych do projektu ustawy. Wyjątkiem w tym zakresie są przepisy dotyczące możliwości utworzenia okręgowych ośrodków wychowawczych, które w zamiarze ustawodawcy mają wejść w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia ustawy.

W związku z tym art. 363 projektowanej ustawy przewiduje uchylenie przepisu ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, który przewidywał możliwość tworzenia i znoszenia zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. Tym samym umożliwia się Ministrowi Sprawiedliwości dokonanie ewentualnych przekształceń zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich w okręgowe ośrodki wychowawcze przed dniem wejścia w życie całej ustawy, tj. z dniem następującym po dniu ogłoszenia ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta prawem Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2022 r. poz. 348).

Żaden podmiot nie zgłosił zainteresowania pracami nad projektem w trybie przepisów o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa.

Projekt został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny, zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Nazwa projektu: Projekt ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich **Ministerstwo wiodące i ministerstwa współpracujące:** Ministerstwo Sprawiedliwości **Osoba odpowiedzialna za projekt w randze Ministra, Sekretarza Stanu lub Podsekretarza Stanu:** Pan Michał Woś – Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości **Kontakt do opiekuna merytorycznego projektu:** Sędzia Bartosz Jakubowski – Zastępca Dyrektora Departamentu Legislacyjnego Prawa Karnego, tel. 22 52 12 645, Bartosz.Jakubowski@ms.gov.pl Monika Kruczek – główny specjalista-sędzia, Departament Legislacyjny Prawa Karnego, tel. 22 52 12 335, Monika.Kruczek@ms.gov.pl	**Data sporządzenia** 24.03.2022 r. **Źródło:** Inicjatywa własna **Nr w wykazie prac:** UD248

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Jaki problem jest rozwiązywany?

W aktualnym stanie prawnym zasady postępowania w sprawach nieletnich określa ustawa z dnia 26 października 1982 r. *o postępowaniu w sprawach nieletnich* (Dz. U. z 2018 r. poz. 969), dalej „u.p.n.". Od momentu uchwalenia u.p.n. minęło blisko 40 lat.

To czas, który przyniósł poważne zmiany w rzeczywistości społecznej, obserwowane m.in. w obszarze zachowań najmłodszych członków społeczeństwa, w tym zmiany charakteru popełnianych czynów zabronionych: spada odsetek najczęściej popełnianego czynu karalnego, jakim był rozbój (art. 280 k.k.) – w latach 2014-2018 odnotowuje się spadek liczby rozbojów w stosunku do wszystkich czynów: 65,55%, 59,55%, 51,52%, 41,66%, 39,23% – ale coraz częściej popełniane są czyny karalne związane z przestępczością seksualną, np. wykorzystanie seksualne małoletniego (art. 200 k.k.) w tym czasie odsetek wzrósł z 19,11% do 27,95%, prezentacja treści pornograficznych (art. 202 k.k.) wzrost z 3,3% do 16,49%, czy gwałty (art. 197 k.k.) wzrost z 5,14% do 6,77%. Wprawdzie czyny karalne zdarzają się rzadziej, chociaż ich charakter bywa brutalniejszy. Ponadto istotnym do rozwiązania problemem jest kwestia zapewnienia nieletnim matkom możliwości wykonywania pieczy albo uczestniczenia w jej sprawowaniu w trakcie wykonywania środków wychowawczych i środka poprawczego, poprzez stworzenie w systemie placówek dla nieletnich zorganizowanych oddziałów przeznaczonych dla nieletnich wychowanek, które urodziły dziecko i zgłosiły chęć opiekowania się nimi. Wprowadzone rozwiązanie skutkować będzie również znacznymi oszczędnościami w stosunku do wydatków ponoszonych na utrzymanie dziecka przez powiat w przypadku umieszczenia go w określonej formie pieczy zastępczej.

Projektodawca dostrzega i realizuje potrzebę zintensyfikowania troski o nieletnich, szerokiego wspierania ich w walce o powrót na drogę praworządnego funkcjonowania w społeczeństwie, rodzinie, szkole i zakładzie pracy, co jest możliwie jedynie poprzez skoncentrowanie się na skuteczności procesu resocjalizacji. W trosce o spowodowanie powrotu nieletnich na drogę przestrzegania porządku prawnego i ładu społecznego założeniem projektodawcy jest stworzenie systemu oddziaływań na nieletnich i wspierania ich w dążeniu do kształtowania prawidłowych postaw. W konsekwencji, gwarancje udzielania im – w ramach wskazanego wsparcia – pomocy w celu wykazywania prawidłowych i pożądanych zachowań winny być w praktyce indywidualizowane w stosunku do danego nieletniego, nie zaś stanowić uniwersalny wzorzec mający zastosowanie do każdego przypadku. Ponadto założeniem projektodawcy jest stworzenie szerokiego wachlarza oddziaływań wspierających, aby poprzez ich wdrażanie uzyskiwać oczekiwane rezultaty.

U.p.n. z 1982 r. opiera się na

- koncepcji dziecka w niebezpieczeństwie, która nakłada na sąd rodzinny obowiązek, aby zajął się on nieletnim już w wypadkach występujących objawów demoralizacji, które czynami zabronionymi jeszcze nie są, ponieważ stanowią one zagrożenie dla przyszłości takiego nieletniego. Zagrożenie to wynika z jego nieprawidłowego rozwoju duchowego, stwarzając niebezpieczeństwo dla jego dalszego rozwoju i tym samym dla dalszej przyszłości w społeczeństwie[1];
- zasadzie dobra dziecka, dotyczącej wyboru przez sąd rodzinny formy rozpatrywania sprawy nieletniego i rodzaju środka, który najkorzystniej można zastosować. Dobro dziecka wymaga również rzetelności oceny jego zachowania. Zakłada dokładny, pełny i sprawiedliwy osąd opinii i ocen nieletniego, jego zachowania oraz okoliczności zdarzeń, w których nieletni uczestniczył.

Konieczność wyodrębnienia tego postępowania z ram procesu karnego tłumaczono wówczas w doktrynie odmiennością psychiki nieletnich i potrzebą stosowania wobec nich środków o charakterze wychowawczym, jak również rozpatrywania spraw nieletnich

[1] T. Bojarski, *Pozytywne strony rozwiązań ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich z 26 października 2018 r.*, Studia Iuridica Lublinensia 3, 9-17, Lublin 2004, str. 10.

przez sędziów szczególnie wykwalifikowanych. Uznano, że procedura karna jest zbyt sztywna, niezrozumiała i onieśmielająca dla nieletniego, a co za tym idzie utrudnia osiągnięcie efektów wychowawczych już na etapie postępowania. Dostrzeżono także ryzyko uprzedmiotowienia nieletniego w zakresie pozbawienia go praw i możliwości działania w sprawie[2].

Należy zaznaczyć, że polski system postępowania z nieletnimi realizuje model opiekuńczo-wychowawczo-ochronny. Ustawę *o postępowaniu w sprawach nieletnich* cechuje jednakowe traktowanie nieletnich, którzy wykazują przejawy demoralizacji, jak i nieletnich, którzy dopuścili się czynu karalnego (czyn zabroniony przez ustawę, jako przestępstwo lub przestępstwo skarbowe albo wykroczenie określone w art. 50a, art. 51, art. 69, art. 74, art. 76, art. 85, art. 87, art. 119, art. 122, art. 124, art. 133, art. 143 ustawy z dnia 20 maja 1971 – *Kodeks wykroczeń*, Dz. U. z 2021 r. poz. 2008, z późn. zm.), dalej „k.w.". Swoim zakresem obejmuje[3], co do czynów karanych osoby w wieku 13-16 lat, zaś co do demoralizacji **od 0 do 18 lat**:

Mimo że potrzebę uchwalenia nowej ustawy regulującej problematykę nieletnich dostrzeżono już kilkanaście lat temu, przygotowane dotychczas projekty z różnych względów nie doprowadziły jednak do pomyślnego zakończenia procesu legislacyjnego. Dopiero w 2013 r. problematyka postępowania w sprawach nieletnich doczekała się długo oczekiwanej reformy w postaci nowelizacji u.p.n., która doprowadziła m.in. do ujednolicenia procedury, poprzez rezygnację z wyodrębnienia fazy postępowania wyjaśniającego i rozpoznawczego. Zlikwidowano również funkcjonujący wcześniej podział na dwa tryby postępowania rozpoznawczego (opiekuńczo-wychowawczy i poprawczy), które decydowały o odpowiednim stosowaniu przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – *Kodeks postępowania cywilnego* (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, z późn. zm.), dalej „k.p.c.", albo ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – *Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. z 2021 r. poz. 534, z późn. zm. dalej: k.p.k.).

Od momentu nowelizacji u.p.n. z 2013 r., postępowanie w stosunku do nieletniego, niezależnie od tego, czy zostało wszczęte w związku z czynem karalnym, czy przejawami demoralizacji, prowadzone jest z odpowiednim zastosowaniem przepisów k.p.c., właściwych dla spraw opiekuńczych, z pewnymi wyjątkami na rzecz k.p.k.

Poniższy wykres pokazuje wpływ spraw nieletnich do sądów w latach 2010-2020.

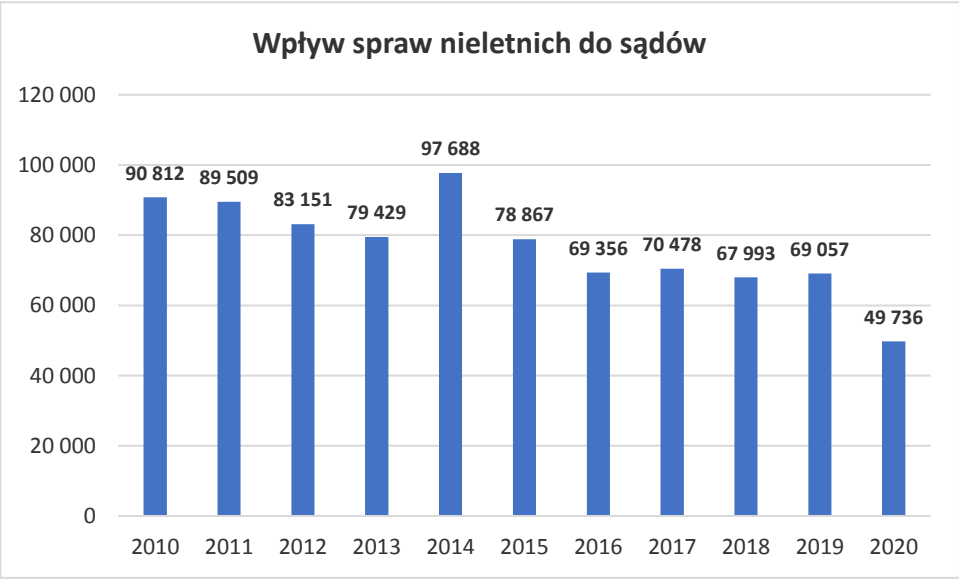

[2] J. Włodarczyk-Madejska, *Stosowanie środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz środka poprawczego przez sądy rodzinne i nieletnich w świetle danych statystycznych i badań aktowych*, IWS 2016, str. 5, https://www.iws.org.pl/pliki/files/W%C5%82odarczyk-Madejska%20J_Stosowanie%20%C5%9Brodka%20wychowawczego.pdf.
[3] *Op. cit.*, str. 8.

Źródło: sprawozdania Ministerstwa Sprawiedliwości (MS-S16/18)

Należy zaznaczyć, że w szczególności w ostatnich latach, liczba tego typu spraw pozostaje na względnie stałym poziomie.

W latach 2002–2013 zdecydowana większość spraw nieletnich kończyła się zastosowaniem środków wychowawczych w postępowaniu opiekuńczo-wychowawczym (55–65%). Tendencja w tym zakresie miała charakter wzrostowy (o 10 punktów procentowych). Niewielkie liczebności spraw kierowanych do postępowania poprawczego sugerują, że środek w postaci umieszczenia w zakładzie poprawczym stosowany był bardzo rzadko (1–2%), przy czym dwukrotnie rzadziej w 2013 r. niż w 2002. Podobnych analiz nie można jednak przeprowadzić w odniesieniu do lat 2014–2017, z uwagi na ujednolicenie postępowania z nieletnimi, a tym samym zmianę formularzy statystycznych. Rezygnacja z dualizmu postępowania z nieletnimi (opiekuńczo-wychowawczego – Now i poprawczego – Nk) nastąpiła na skutek wejścia w życie ustawy z 30 sierpnia 2013 r. *o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. poz. 1165). Od 1.01.2014 r. wszystkie sprawy, bez względu na rodzaj stosowanego środka, są rozpoznawane pod jednolitą sygnaturą Nkd. Zlikwidowany został również etap postępowania wyjaśniającego. [4]

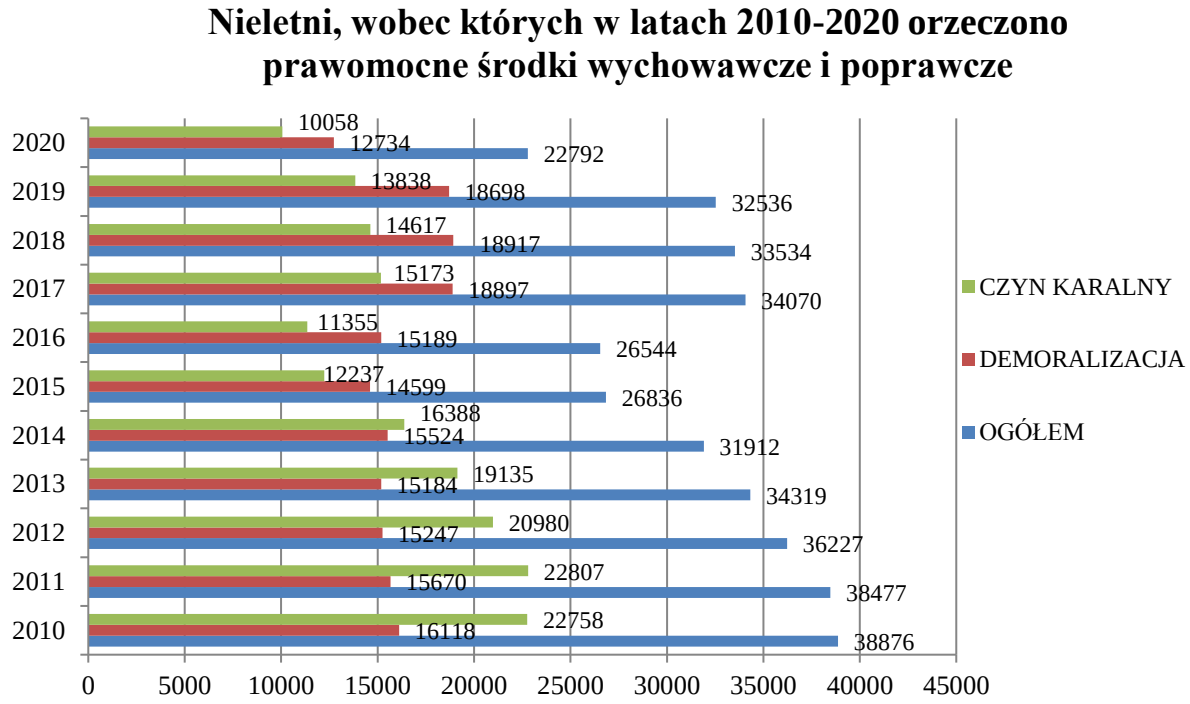

Należy podkreślić, że rok 2020 jest naznaczony pandemią, ograniczonym funkcjonowaniem urzędów i instytucji, w tym szkół, których zadaniem jest przeciwdziałanie i reagowanie na przejawy demoralizacji i zachowania niezgodne z prawem. Był to rok, w czasie którego młodzi ludzie z powodu nauki zdalnej i czasowych ograniczeń w przemieszczaniu się nie wchodzili, tak często jak w latach poprzedzających, w interakcje społeczne, w czasie których mogłoby dochodzić do popełniania czynów karalnych. Z tego względu bardziej miarodajne do oceny zjawiska są dane statystyczne za rok 2019.

W 2019 r. wobec nieletnich orzeczono 32 536 prawomocnych środków wychowawczych i poprawczych. Jest to taki sam poziom jak w 2018 r. W 2019 r. nieletni popełnili 13 883 czynów karalnych, tj. spadek liczby o 776 czynów karalnych w stosunku do roku 2018. Istotny jest fakt, że procentowy udział czynów karalnych, za które orzeczono prawomocne środki wychowawcze i poprawcze w ogólnej liczbie prawomocnych orzeczeń utrzymuje się na porównywalnym poziomie, czyli 43,5% w 2018 r., a w 2019 r. wyniósł 42,5%.

O ile wspomniane zmiany ograniczyły problemy z praktycznym stosowaniem ustawy, związane z koniecznością sięgania do różnych aktów prawnych, o tyle **pozostało bardzo wiele kwestii sygnalizowanych w szczególności przez praktyków stosujących u.p.n. (zwłaszcza sędziów rodzinnych), wciąż wymagających uregulowania lub doprecyzowania**.

Biorąc pod uwagę powyższe dane, **niezbędne jest opracowanie całościowego aktu prawnego**, który porządkuje i systematyzuje materię dotyczącą spraw nieletnich, inkorporując te uregulowania u.p.n., które mimo upływu lat nie straciły aktualności. Część aktualnych regulacji wymaga korekty, ukierunkowanej na optymalizację przewidzianych rozwiązań prawnych lub dostosowanie do standardów międzynarodowych. Należy także uregulować szereg kwestii, które Konstytucja RP rezerwuje dla aktu prawnego o randze ustawy, tymczasem niektóre z nich unormowane były dotychczas w aktach prawnych niższego rzędu. Dodatkowo

[4] P. Ostaszewski, „*Efektywność sądownictwa powszechnego – oceny i analizy*", IWS, Warszawa 2020, str. 170.

przedmiotowa materia wymaga wprowadzenia także nowych rozwiązania, które wzmocnią efektywność oddziaływań podejmowanych względem nieletnich.

Główne zidentyfikowane problemy, dotyczące szeroko rozumianego postępowania z nieletnimi, naruszającymi porządek prawny, koncentrują się w następujących obszarach:

- ogólnych zasad odpowiedzialności nieletnich,
- środków przeciwdziałania demoralizacji nieletnich i dopuszczaniu się przez nich czynów karalnych,
- postępowania rozpoznawczego,
- postępowania wykonawczego,
- funkcjonowania zakładów poprawczych (ZP), schronisk dla nieletnich i okręgowych ośrodków wychowawczych.

I. OGÓLNE ZASADY ODPOWIEDZIALNOŚCI NIELETNICH

- **wiek odpowiedzialności**

W dotychczas obowiązujących uregulowaniach dolna granica wieku, od której nieletni mogą ponosić odpowiedzialność nie była wyznaczona, co oznaczało, że **postępowanie w sprawie o demoralizację mogło być wszczęte np. w stosunku do pięciolatka**. Postępowanie w sprawach o czyny karalne mogło natomiast być wszczęte w stosunku do osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu 13 lat, ale nie ukończyły lat 17. Aktualnie obowiązujące rozwiązania sprowadzały się zatem do stosowania u.p.n.:

- w zakresie zapobiegania i zwalczania demoralizacji – w stosunku do osób, które nie ukończyły lat 18;
- w zakresie postępowania w sprawach o czyny karalne – w stosunku do osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu lat 13, ale nie ukończyły lat 17.

Jeżeli nieletni dopuści się czyn zabronionego przed ukończeniem 13 lat – odpowiada za demoralizację.

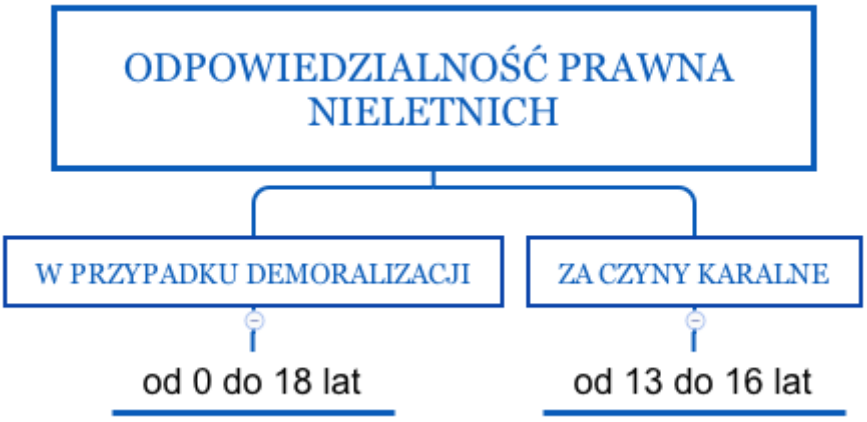

Poniższa tabela obrazuje strukturę prawomocnych orzeczeń, wydanych w stosunku do nieletnich w latach 2010-2018, z podziałem na czyny karalne, demoralizację oraz płeć.

Rok	demoralizacja			czyny karalne			Ogółem
	ogółem	chłopcy	dziewczęta	ogółem	chłopcy	dziewczęta	
2010	16 118	11 434	4 684	22 758	18 318	4 440	**38 876**
2011	15 670	10 811	4 859	22 807	18 237	4 570	**38 477**
2012	15 247	10 485	4 762	20 980	16 888	4 092	**36 227**
2013	15 184	10 222	4 962	19 135	15 300	3 835	**34 319**
2014	15 524	10 301	5 223	16 388	12 922	3 466	**31 912**
2015	14 599	9 767	4 832	12 237	9 617	2 620	**26 836**
2016	15 189	10 177	5 012	11 355	8 735	2 620	**26 544**
2017	13 371	8 999	4 372	9 657	7 367	2 290	**23 028**
2018	14 414	9 655	4 759	9 754	7 491	2 263	**24 168**

Źródło: Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, GUS

Systematycznie zmniejszającą się liczbę nieletnich, osądzanych za popełnienie czynów karalnych należy niewątpliwie odnosić do ogólnych zmian liczby osób w wieku 13-16 lat w całej populacji, a zatem do grupy, z której nieletni ci się obecnie rekrutują. Grupa ta w 2010 roku stanowiła 4,51% ogółu ludności Polski, w 2018 już 3,72%.

Ludność	2015		2016		2017		2018		2019	
	l. bezwgl.	%	l. bezwgl.	%	l. bezwgl.	%	l. bezwgl.	%	l. bezwgl.	%
OGÓŁEM	38 478 600	100%	38 437 200	100%	38 433 600	100%	38 411 148	100%	38 382 576	100%
Osoby w wieku 0-17	6 901 795	17,94%	6 895 878	17,94%	6 920 652	18,01%	6 935 523	18,06%	6 948 706	18,1%
Osoby w wieku 13-16	1 477 118	3,84%	1 447 593	3,77%	1 427 620	3,71%	1 429 550	3,72%	1 458 374	3,8%
Osoby w wieku 0-20	8 167 329	21,23%	8 116 087	21,12%	8 096 258	21,07%	8 079 827	21,04%	8 068 436	21,02%
Osoby w wieku 21-24	1 976 234	5,14%	1 879 044	4,89%	1 800 427	4,68%	1 724 285	4,49%	1 651 040	4,3%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Dodatkowo w tabeli wskazany został procentowy udział nieletnich i osób, wobec których zastosowanie mogą mieć środki wychowawcze lub poprawcze na gruncie u.p.n. (do ukończenia 24 roku życia) w ogólnej liczbie ludności Polski. Jak wynika z przedstawionych informacji, w ostatnich latach można odnotować sukcesywny, choć nieznaczny spadek liczebności omawianych grup.

Stosowny spadek występuje także w kategorii popełnianych przez nieletnich czynów karalnych.

Grupa wiekowa	2016			2017			2018		
	chłopcy	dziewczęta	razem	chłopcy	dziewczęta	razem	chłopcy	dziewczęta	razem
13 lat	1 438	528	**1 966**	1 379	517	**1 896**	1532	503	**2035**
14 lat	2 124	725	**2 849**	1 762	665	**2 427**	1777	695	**2472**
15 lat	2 449	738	**3 187**	2 084	606	**2 690**	2123	589	**2712**
16 lat	2 583	606	**3 189**	2 100	491	**2 591**	2025	466	**2491**
wiek nieokreślony	39	5	**44**	42	11	**53**	34	10	**44**

Źródło: Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, GUS

Jak można zauważyć na podstawie powyższego zestawienia, liczba dokonywanych czynów karalnych rośnie wraz z wiekiem osób nieletnich. W analizowanym okresie, czyny karalne najczęściej popełniane były przez nieletnich w wieku 15-16 lat, z nieznaczną przewagą nieletnich w wieku 15 lat (w latach 2017-2018). Udział czynów karalnych w tej grupie wiekowej stanowi ok. 53 – 57% wszystkich czynów karalnych popełnianych przez nieletnich. Drastyczny spadek dokonywanych czynów karalnych w grupie wiekowej powyżej 16 lat związany jest z możliwością zmiany reżimu odpowiedzialności tej kategorii osób na karną (stosownie do treści art. 10 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – *Kodeks karny*, Dz. U. z 2021 r. poz. 2345, z późn. zm.), dalej „k.k.". Ich działania są zatem kwalifikowane jako przestępstwa. W każdym przedziale wiekowym, zdecydowaną większość stanowią czyny karalne popełniane przez chłopców od ok.72% do 81% w 2018 r.

Zasadniczo nie zmienia się natomiast struktura popełnianych przez nieletnich czynów karalnych, pod względem ich typizacji z k.k. oraz ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu narkomanii* (Dz. U. z 2020 r. poz. 2050, z późn. zm.), co prezentują informacje zawarte w poniższej tabeli.

Rodzaje czynów karalnych		Liczba stwierdzonych czynów karalnych			
		2017	2018	2019	2020
Ogółem, w tym:		18 362	16 674	15 581	12028
zabójstwo art. 148 k.k.		6	2	1	2
uszczerbek na zdrowiu art.	156 k.k.	59	31	39	35
	157 k.k.	1 028	824	729	499
udział w bójce lub pobiciu art.	158 k.k.	920	642	602	468
	159 k.k.	28	17	19	15
przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomani		2 498	2 419	2 271	1938
zgwałcenie art. 197 k.k.		38	45	20	22
kradzież rzeczy art. 278 k.k.		1 028	916	889	658
w tym kradzież samochodu		14	1	4	-

kradzież z włamaniem art. 279 k.k.		817	699	426	337
rozbój art. 280 k.k.		380	185	190	154
kradzież rozbójnicza art. 281 k.k.		61	51	45	22
wymuszenie rozbójnicze art. 282 k.k.		165	141	157	87
oszustwo art.	286 k.k.	176	85	100	136
	287 k.k.	7	10	3	19
prowadzenie pojazdu na drodze przez osobę w stanie nietrzeźwym lub pod wpływem środka odurzającego art. 178a k.k.		74	69	92	61

Źródło: sprawozdania Ministerstwa Sprawiedliwości (MS-S16/18)

Należy podkreślić, że rok 2020 jest naznaczony pandemią, ograniczonym funkcjonowaniem urzędów i instytucji, w tym szkół, których zadaniem jest przeciwdziałanie i reagowanie na przejawy demoralizacji i zachowania niezgodne z prawem. Był to rok, w czasie którego młodzi ludzie z powodu nauki zdalnej i czasowych ograniczeń w przemieszczaniu się nie wchodzili, tak często jak w latach poprzedzających, w interakcje społeczne, w czasie których mogłoby dochodzić do popełniania czynów karalnych. Z tego względu bardziej miarodajne do oceny zjawiska są dane statystyczne za rok 2019.

- **osoby, którym przysługuje status pokrzywdzonego**

W świetle obowiązujących unormowań, które w odniesieniu do pokrzywdzonego odsyłają do odpowiedniego stosowania przepisów k.p.k. (art. 21 § 3 zd. 2 u.p.n.) status pokrzywdzonego, a w ślad za tym towarzyszące mu uprawnienia, przysługują wyłącznie osobie, której dobro prawne zostało naruszone lub zagrożenie przez czyn karalny, ten zaś obecnie można przypisać wyłącznie nieletniemu w wieku, co najmniej 13 lat. Dla osoby faktycznie pokrzywdzonej bez znaczenia jest to, czy sprawca czynu karalnego ukończył już, czy też jeszcze nie ukończył 13 rok życia. Sam fakt wszczęcia postępowania w przedmiocie określonego czynu zabronionego – jako przejawu demoralizacji albo czynu karalnego, w większym stopniu czyniłby zadość poczuciu sprawiedliwości, otwierając przy tym – co najważniejsze – drogę do realizacji określonych uprawnień (do uzyskania wiedzy o wszczęciu postępowania, do składania wniosków dowodowych do czasu rozpoczęcia rozprawy, do składania środków odwoławczych na postanowienia o niewszczęciu postępowania albo o jego umorzeniu, do udziału w rozprawie).

- **definicja czynu karalnego**

Dotychczas ustawodawca uznawał za czyny karalne tylko niektóre wykroczenia przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu, przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia, przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji, przeciwko mieniu, przeciwko interesom konsumentów oraz przeciwko urządzeniom użytku publicznego. W doktrynie przypadkowość zawężenia jurydycznej podstawy wszczęcia postępowania w sprawie nieletniego bez w gruncie rzeczy jasnego i spójnego kryterium doboru poszczególnych zachowań wyczerpujących znamiona wykroczeń do definiowania ich jako czyny karalne była poddawana jednoznacznej krytyce[5]. Nie sposób bowiem znaleźć przekonujących argumentów przemawiających za pominięciem w katalogu czynów karalnych, wyczerpujących znamiona wykroczenia, wielu zachowań, które są w przypadku nieletnich nagminne, a które z niezrozumiałych względów znalazły się poza katalogiem czynów karalnych. Należy pamiętać, że wykroczenia są stypizowane w wielu przepisach pozakodeksowych, często stanowiących reakcję ustawodawcy na nasilenie negatywnych zachowań w danym czasie (np. w odniesieniu do imprez masowych czy wydarzeń sportowych).

II. ŚRODKI PRZECIWDZIAŁANIA DEMORALIZACJI NIELETNICH I DOPUSZCZANIU SIĘ PRZEZ NICH CZYNÓW KARALNYCH

- **katalog środków służących przeciwdziałaniu demoralizacji nieletnich i dopuszczaniu się przez nich czynów karalnych**

[5] *Op. cit.*

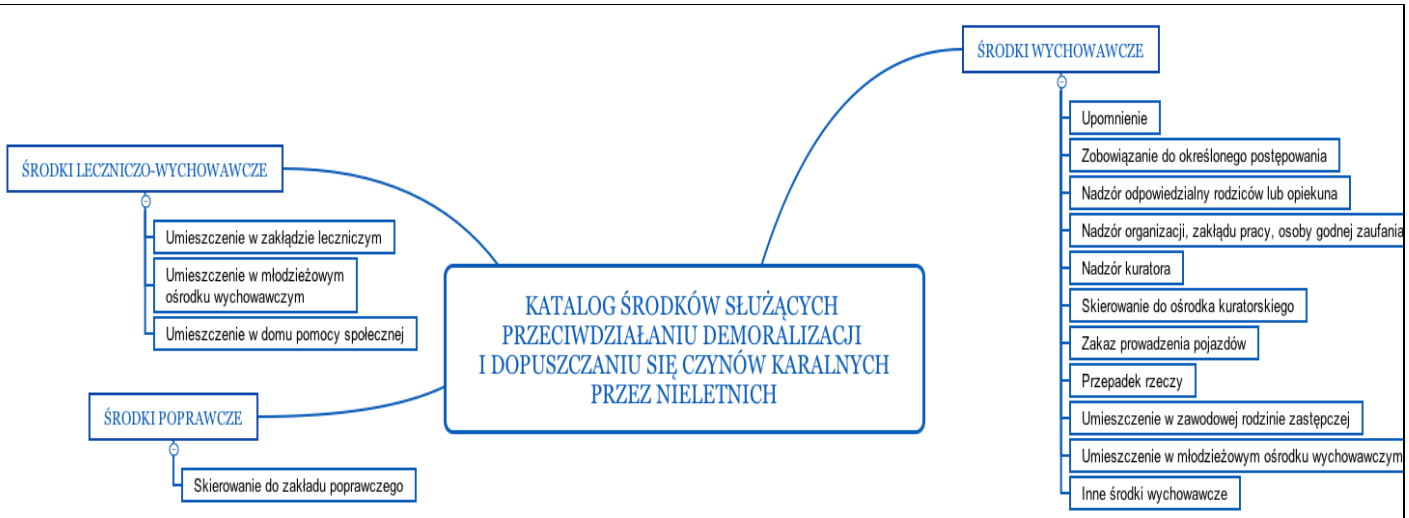

a) środki wychowawcze i środki stosowane wobec nieletniego

W obecnie obowiązującej ustawie, jako środek wychowawczy wskazane zostało m.in. zobowiązanie do wykonania określonych prac lub świadczeń na rzecz pokrzywdzonego lub społeczności lokalnej, także orzeczenie przepadku rzeczy uzyskanych w związku z popełnieniem czynu karalnego. Możliwe jest także zastosowanie środków przewidzianych w k.r.o., z wyłączeniem umieszczenia w rodzinie zastępczej spokrewnionej, rodzinie zastępczej niezawodowej, rodzinnym domu dziecka, placówce wsparcia dziennego, placówce opiekuńczo-wychowawczej i regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej.

b) środek w postaci zobowiązania rodziców lub opiekuna nieletniego

Ponadto, w u.p.n. przewidziano również środek w postaci zobowiązania rodziców lub opiekuna nieletniego do:
1) poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego, a także do ścisłej współpracy ze szkołą, do której nieletni uczęszcza, poradnią psychologiczno-pedagogiczną lub inną poradnią specjalistyczną, zakładem pracy, w którym jest zatrudniony, oraz lekarzem lub zakładem leczniczym;
2) naprawienia w całości lub w części szkody wyrządzonej przez nieletniego.

c) kara pieniężna

W ramach kary pieniężnej, aktualnie istnieje możliwość wymierzenia rodzicom lub opiekunowi, którzy uchylają się od wykonania nałożonych obowiązków kary pieniężnej w wysokości od 50 do 1500 złotych.

d) środek poprawczy

W kwestii przesłanek umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym u.p.n. precyzuje, że może to nastąpić jeżeli nieletni:

W sytuacji warunkowego zawieszenia przy umieszczenia w zakładzie poprawczym okres próby wynosi od roku do lat 3. W zakresie przesłanek odwołania warunkowego zawieszenia umieszczenia w zakładzie poprawczym, u.p.n. obecnie dzieli je na:

- fakultatywne:

- dalsza demoralizacja,
- nieletni uchyla się od wykonywania nałożonych na niego obowiązków lub od nadzoru.

- obligatoryjne:

- popełnienie czynu karalnego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 189, art. 189a, art. 197 § 3 lub 4, art. 198, art. 200, art. 202 § 3, 4, 4a, 4b lub 4c, art. 204 § 3, art. 252 § 1 lub 2 oraz w art. 280 k.k., przy jednoczesnym braku podstaw do rozpoznawania sprawy przez sąd karny.

e) środki leczniczo-wychowawcze

Obecnie środki leczniczo-wychowawcze stosowane wobec nieletniego są w razie stwierdzenia upośledzenia umysłowego, choroby

psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznych bądź nałogowego używania alkoholu albo innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia. Mogą one przybrać formę:
- umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym lub innym odpowiednim zakładzie leczniczym;
- umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (nieletniego z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim) – jeżeli zachodzi potrzeba zapewnienia jedynie opieki wychowawczej;
- umieszczenia w domu pomocy społecznej – jeżeli nieletni jest upośledzony umysłowo w stopniu głębokim i wymaga jedynie opieki.

Poniższa tabela przedstawia rodzaje rozstrzygnięć w stosunku do nieletnich w 2020 r., z uwzględnieniem podziału na rodzaj zastosowanego środka.

Rozstrzygnięcia ogółem wobec nieletnich (z wyłączeniem orzeczeń zmienionych w czasie ich wykonywania)				
Wyszczególnienie		Ogółem	Demoralizacja	Czyny karalne
Załatwiono ogółem		**59 090**	**33 525**	**25 565**
Nie wszczęto postępowania		15 547	9 516	6 031
Załatwiono m.in poprzez:				
Orzeczono środki wychowawcze wobec osób		**28 287**	**16 335**	**11 952**
Środki wychowawcze – ogółem		**22 641**	**12 717**	**9 924**
Upomnienie		7 370	3 649	3 721
Zobowiązanie do określonego postępowania		5 355	2 963	2 392
Nadzór odpowiedzialny rodziców lub opiekuna		1 355	635	720
Nadzór organizacji, zakładu pracy, osoby godnej zaufania		34	19	15
Nadzór kuratora		6 577	4 254	2 323
Skierowanie do ośrodka kuratorskiego		417	301	116
Zakaz prowadzenia pojazdów		110	49	61
Przepadek rzeczy		99	7	92
Umieszczenie w:	rodzinie zastępczej zawodowej	14	11	3
	młodzieżowym ośrodku wychowawczym	1 216	778	438
Inny środek wychowawczy		94	51	43
Orzeczono środki poprawcze ogółem		**151**	**17**	**134**
Zakład poprawczy bez zawieszenia		100	12	88
Zakład poprawczy z zawieszeniem		51	5	46
Środki w okresie zawieszenia zakładu poprawczego	nadzór kuratora	28	3	25
	skierowanie do kuratorskiego ośrodka	-	-	-
	umieszczenie w rodzinie zastęp.	-	-	-
	nadzór organizacji, zakładu pracy, osoby godnej zaufania	-	-	-
	umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym	19	4	15
	inne środki	3	-	3
Orzeczono karę		101	70	31
Środki leczniczo-wychowawcze		**156**	**113**	**43**
w tym umieszczenie w:	zakładzie leczniczym	139	98	41
	młodzieżowym ośrodku wychowawczym	11	9	2

	domu pomocy społecznej	3	3	-
Załatwiono w inny sposób		**12 347**	**7 057**	**5 290**

Źródło: sprawozdanie Ministerstwa Sprawiedliwości (MS-S16/18) za rok 2020

Należy podkreślić, że rok 2020 jest naznaczony pandemią, ograniczonym funkcjonowaniem urzędów i instytucji, w tym szkół, których zadaniem jest przeciwdziałanie i reagowanie na przejawy demoralizacji i zachowania niezgodne z prawem. Był to rok, w czasie którego młodzi ludzie z powodu nauki zdalnej i czasowych ograniczeń w przemieszczaniu się nie wchodzili, tak często jak w latach poprzedzających, w interakcje społeczne, w czasie których mogłoby dochodzić do popełniania czynów karalnych. Okoliczności te miały także wpływ na przejawy demoralizacji nieletnich. Z tego względu bardziej miarodajne do oceny są dane statystyczne za rok 2019.

Rozstrzygnięcia ogółem wobec nieletnich (z wyłączeniem orzeczeń zmienionych w czasie ich wykonywania)				
Wyszczególnienie		Ogółem	Demoralizacja	Czyny karalne
Załatwiono ogółem		**74.723**	**42.573**	**32.150**
Nie wszczęto postępowania		17.403	10.756	6.647
Załatwiono m.in poprzez:				
Orzeczono środki wychowawcze wobec osób		27.242	15.815	11.427
Środki wychowawcze – ogółem		**32.350**	**18.682**	**13.668**
Upomnienie		10.256	5.154	5.102
Zobowiązanie do określonego postępowania		7.927	4.384	3.543
Nadzór odpowiedzialny rodziców lub opiekuna		1.934	948	986
Nadzór organizacji, zakładu pracy, osoby godnej zaufania		27	11	16
Nadzór kuratora		9.574	6.550	3.024
Skierowanie do ośrodka kuratorskiego		641	442	199
Zakaz prowadzenia pojazdów		112	40	72
Przepadek rzeczy		141	14	127
Umieszczenie w:	rodzinie zastępczej zawodowej	5	4	1
	młodzieżowym ośrodku wychowawczym	1.614	1.064	550
Inny środek wychowawczy		119	71	48
Orzeczono środki poprawcze ogółem		**186**	**16**	**170**
Zakład poprawczy bez zawieszenia		102	7	95
Zakład poprawczy z zawieszeniem		84	9	75
Środki w okresie zawieszenia zakładu poprawczego	nadzór kuratora	48	2	46
	skierowanie do kuratorskiego ośrodka	1		1
	umieszczenie w rodzinie zastęp.			
	nadzór organizacji, zakładu pracy, osoby godnej zaufania			
	umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym	17	4	13
	inne środki	11	2	9
Orzeczono karę		5	3	2
Środki leczniczo-wychowawcze		**173**	**135**	**38**
w tym umieszczenie w:	zakładzie leczniczym	161	125	36

	młodzieżowym ośrodku wychowawczym	8	7	1
	domu pomocy społecznej			
Załatwiono w inny sposób		**15.539**	**8.688**	**6.851**

Źródło: sprawozdanie Ministerstwa Sprawiedliwości (MS-S16/18) za rok 2019

Tymczasem bardziej szczegółowe opracowanie, uwzględniające wiek oraz płeć nieletniego, a także rodzaj orzeczonego środka za czyn karalny zawiera kolejna tabela. Z uwagi na sposób i czas agregacji danych w tym zakresie, zaprezentowane dane dotyczą 2016 r.

Nieletni według wieku, płci i orzeczonych środków w 2016 r.

WIEK PŁEĆ	Nieletni			
	ogółem osób	z tego orzeczono ogółem :		
		środki opiekuńczo wychowawcze samoistne	zakład poprawczy z zawieszeniem	zakład poprawczy bez zawieszenia
OGÓŁEM	**15 843**	**14 641**	**129**	**173**
CHŁOPCY	**12 178**	**11 024**	**109**	**145**
DZIEWCZĘTA	**3 665**	**3 617**	**20**	**28**
w tym:				
DO 13 LAT (WŁĄCZNIE)	6 567	5 632	11	24
CHŁOPCY	4 978	4 049	10	19
DZIEWCZĘTA	1589	1583	1	5
14 LAT	2 849	2 784	31	34
CHŁOPCY	2 124	2 067	27	30
DZIEWCZĘTA	725	717	4	4
15 LAT	3 187	3 090	36	61
CHŁOPCY	2 449	2 369	28	52
DZIEWCZĘTA	738	721	8	9
16 LAT	3 189	3 085	50	54
CHŁOPCY	2 583	2 496	43	44
DZIEWCZĘTA	606	589	7	10
PONAD 16 LAT	7	6	1	0
CHŁOPCY	5	4	1	0
DZIEWCZĘTA	2	2	0	0
NIEOKREŚLONY	44	44	0	0
CHŁOPCY	39	39	0	0
DZIEWCZĘTA	5	5	0	0

Praktyka wskazuje, że w obecnym katalogu środków zawartym w art. 6 u.p.n**. brak jest środka wychowawczego, który byłby odpowiedni dla nieletnich, którzy popełniają czyny karalne, jednakże ich stopień demoralizacji lub rodzaj popełnionego czynu nie dają podstaw do rozważania zastosowania środka poprawczego**. Jeśli zachowanie nieletniego godzi w normy prawa karnego i przemawia za tym stopień jego demoralizacji, obowiązkiem państwa funkcjonującego za pośrednictwem systemu sądownictwa rodzinnego jest możliwie najbardziej adekwatna interwencja, stwarzająca nieletniemu takie warunki, w których

zaburzony proces socjalizacji będzie mógł wrócić na właściwe tory. Ponadto, doświadczenia dyrektorów młodzieżowych ośrodków wychowawczych, jak również wyniki kontroli NIK w tych placówkach przeprowadzonej w 2017 r. wskazują, że **jednym z problemów, z którymi borykają się młodzieżowe ośrodki wychowawcze jest liczba ok. 300-400 nieletnich, którzy odmawiają realizowania oferty resocjalizacyjnej i mimo podjętych oddziaływań wychowawczych ulegają dalszej demoralizacji lub popełniają kolejne czyny karalne**. Obecny katalog środków wychowawczych nie pozwala sądowi na interwencję w przypadku, gdy nieletni nie poddaje się oddziaływaniom wychowawczym, nie stosuje się do postanowienia sądu, nie realizuje oferty resocjalizacyjnej (w przypadku umieszczenia go w młodzieżowym ośrodków wychowawczym). Sąd wyczerpał już wszystkie możliwości przewidziane w u.p.n., natomiast nieletni ulega dalszej demoralizacji a świadomość, że sąd rodzinny nie może zastosować środka poprawczego utwierdza nieletniego w przekonaniu, że jest bezkarny, jeśli nie przekroczy pewnej granicy.

Wyniki badań empirycznych dotyczących wpływu sytuacji traumatycznych na psychikę i osobowość dziecka, i co się z tym wiąże – na dalsze jego losy, przy czym płaszczyzna tych badań nie ograniczała się do życia dziecka w rodzinie dysfunkcyjnej, lecz objęła także pobyt w różnego rodzaju placówkach, w warunkach odseparowania od rodziców i naturalnego środowiska. Wyniki tych badań pokazują, że zwłaszcza przedłużający się pobyt dziecka w placówkach opiekuńczych stanowi przyczynę nieodwracalnej deformacji osobowości, poważnego opóźnienia rozwojowego i pozbawienia umiejętności nawiązywania normalnych kontaktów społecznych.[6] Należy zwrócić uwagę, że ochrona dzieci i młodzieży przed demoralizacją, patologiami, uzależnieniami jest niewątpliwie ważnym aspektem polskiej racji stanu. A skoro tak, staje się nim również ojcostwo, macierzyństwo oraz cały kontekst kulturowy i prawny, w którym te role są odpowiednio chronione i realizowane.[7]

III. POSTĘPOWANIE ROZPOZNAWCZE

- **przepisy ogólne o postępowaniu**
  - *a) właściwość miejscowa sądu rodzinnego*

Obecnie nie ma możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności na gruncie u.p.n. cudzoziemca, który nie ma miejsca zamieszkania/zwykłego pobytu w Polsce i który popełnił czyn karalny na jej terytorium. Problem ten jest szczególnie sygnalizowany przez sądy leżące w strefach nadgranicznych.

  - *b) właściwość sądu karnego*

Na skutek uchylenia w 2013 r. przepisu art. 13 u.p.n. nie ma możliwości orzekania kary wobec osoby, która popełniła czyn karalny przed ukończeniem 17 r. życia, natomiast postępowanie zostało wszczęte po ukończeniu przez nią 18 r. życia. – art. 18 § 1 pkt 2 u.p.n. – co czyni ten przepis martwym. Uchylenie art. 13 u.p.n. było wynikiem przejścia przez ustawodawcę na procedurę cywilną i rezygnację ze stosowania procedury karnej w ustawie.

- **pojęcia stron postępowania i pokrzywdzonego oraz ich prawa w postępowaniu rozpoznawczym**
  - *a) określenie stron postępowania*

Obecne problemy występują w sytuacji, gdy rodzice żyją w rozłączeniu i obojgu przysługuje władza rodzicielska, ponieważ w świetle art. 30 u.p.n. każdy z nich jest stroną postępowania w sprawach nieletnich. Często trudno jest ustalić miejsce pobytu rodzica, którego miejsca zamieszkania jest nieznane albo przebywa na stałe za granicą. Brak zawiadomienia go albo nieprawidłowe doręczenie pism sądowych może potem być podstawą do stwierdzenia nieważności postępowania z uwagi na pozbawienie go możliwości obrony swych praw.

  - *b) prawa nieletniego, w tym prawo do obrony*

Zakres praw nieletniego wymaga analizy i poszerzenia w kontekście konieczności zagwarantowania nieletniemu praw procesowych, odpowiadających co najmniej prawom procesowym dorosłych, którzy odpowiadają za przestępstwa.

  - *c) pojęcie pokrzywdzonego*

Brak definicji pokrzywdzonego w u.p.n. i odesłanie do k.p.k. w tym zakresie powoduje, że osoby pokrzywdzone czynem zabronionym dokonanym przez nieletniego poniżej 13 lat nie maja żadnych praw procesowych.

- **zatrzymanie i środki tymczasowe**
  - *a) zatrzymanie nieletniego przez Policję i umieszczenie w policyjnej izbie dziecka (dalej:PID)*

Istnieje potrzeba dostosowania w tym zakresie standardów traktowania nieletnich do standardów zagwarantowanym osobom dorosłym.

[6] Daniel Mielnik Ekspertyza „Sposób wykonywania władzy rodzicielskiej w kontekście warunków społecznych (rodzinnych) sprawcy przestępstwa (analiza kryminologiczna)" , Warszawa 2020, str. 1 (za A. Strzembosz, „Zapobieganie niedostosowaniu społecznemu dzieci i młodzieży", Warszawa 1969, str. 169

[7] Szymon Gzrelak w ekspertyzie „ władza rodzicielska w ujęciu psychologicznym w kontekście dobra dziecka i jego rozwoju" Warszawa 2020, str. 2

b) środki tymczasowe

Wyrok EPTC z dnia 30 czerwca 2015 r. w sprawie *Grabowski przeciwko Polsc*e **nałożył na Państwo Polskie obowiązek kontrolowania zasadności przedłużania stosowania schroniska dla nieletnich**. Obok schroniska dla nieletnich sąd może skorzystać ze środków tymczasowych określonych w art. 26 u.p.n., co do których w ogóle nie ma określonych przesłanek stosowania ani procedury kontroli zasadności dalszego ich utrzymywania. Dodać należy, że w ramach art. 26 u.p.n. sąd może tymczasowo umieścić nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo zakładzie leczniczym na czas nieokreślony.

- **przebieg postępowania pierwszoinstancyjnego**

a) zasady przesłuchiwania świadków w trybie odpowiadającym art. 185a § 1 k.p.k.

Sędziowie rodzinni wskazują, że przepis art. 20 § 2 u.p.n. jest za szeroki, ponieważ dotyczy nie tylko czynów karalnych, lecz również czynności dowodowych w postępowaniu o demoralizację. Ponadto fakt, że cześć czynów karalnych stanowi wykroczenie, a nie przestępstwo stosowanie przepisów k.p.k. w tym zakresie jest niecelowe. Zapis w tym brzmieniu prowadzi do przewlekłości postępowania a tym samym utrudnia osiągniecie celów postępowania zawartych w preambule.

b) podmioty, które obok kuratora sądowego, mogą w wyjątkowych przypadkach przeprowadzić wywiad środowiskowy

Część unormowań zawartych w art. 24 § 2 u.p.n. jest martwa, np. przeprowadzenie wywiadu środowiskowego przez przedstawiciela organizacji społecznych, niezbędne jest natomiast umożliwienie przeprowadzenia takich wywiadów pracownikom pedagogicznym z młodzieżowych ośrodków wychowawczych, ponieważ posiadają stosowną wiedzę w tym zakresie. Uaktualnienie tego przepisu pozwoli również na sprawniejsze wykorzystywanie tego źródła informacji, bez konieczności angażowania za każdym razem kuratorów sądowych.

c) opinia o nieletnim

Schroniska dla nieletnich sporządzają również opinie diagnostyczne o nieletnich, jednakże uprawnienie do tego wynika z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. *w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich* (Dz. U. z 2017 r. poz. 487), nie zaś z ustawy. Materia wymaga regulacji na poziomie ustawy.

d) uproszczenia przy przeprowadzaniu dowodów na rozprawie

Obecnie sądy rodzinne nie mają możliwości odczytania zeznań świadka, który np. zmarł albo zeznaje odmiennie niż poprzednio.

e) możliwość orzeczenia środków wychowawczych o charakterze wolnościowym na posiedzeniu

Sztuczny podział na posiedzenie jawne oraz na rozprawę, uzależniony tylko od tego jaki środek sąd chce zastosować. Taki podział może też być uznany przez strony za swoisty „przedsąd", bowiem wyznaczając tylko posiedzenie sąd niejako wskazuje wcześniej, jaki środek – wolnościowy czy izolacyjny – ma zamiar zastosować.

f) skuteczność lub wykonalność postanowień o zastosowaniu środków wobec nieletniego

Z punktu widzenia standardów międzynarodowych w zakresie praw dziecka i praw człowieka wątpliwości budzi możliwość natychmiastowego wykonania środków wychowawczych o charakterze izolacyjnym oraz środka poprawczego, bez konieczności oczekiwania na uprawomocnienia się orzeczenia.

- **przebieg postępowania odwoławczego – zmiany kosmetyczne, niezbędne przy wprowadzaniu nowego środka wychowawczego.**

IV. POSTĘPOWANIE WYKONAWCZE

Postępowanie wykonawcze w sprawach nieletnich jest uregulowane – fragmentarycznie – w u.p.n., rozporządzeniach wydanych na jej podstawie oraz w kolejnych rozporządzeniach Ministra Sprawiedliwości będących regulaminami urzędowania sądów powszechnych, włącznie z obowiązującym obecnie rozporządzeniem z dnia 18 czerwca 2019 r.

Powyższych regulacji, mimo licznych nowelizacji, nie można uznać za spełniające standardy w zakresie ochrony praw człowieka i dziecka. Należy podkreślić, że orzeczenie w sprawach nieletnich może stosunkowo długo wywierać wpływ na ich życie, dlatego ważne jest, aby właściwa władza mogła kontrolować wykonanie orzeczenia w oparciu o przepisy gwarantujące właściwą i pożądaną realizację orzeczenia, a równocześnie respektujące prawa nieletnich w postępowaniu.

Należy odnotować systematyczny spadek spraw wykonawczych w sprawach nieletnich.

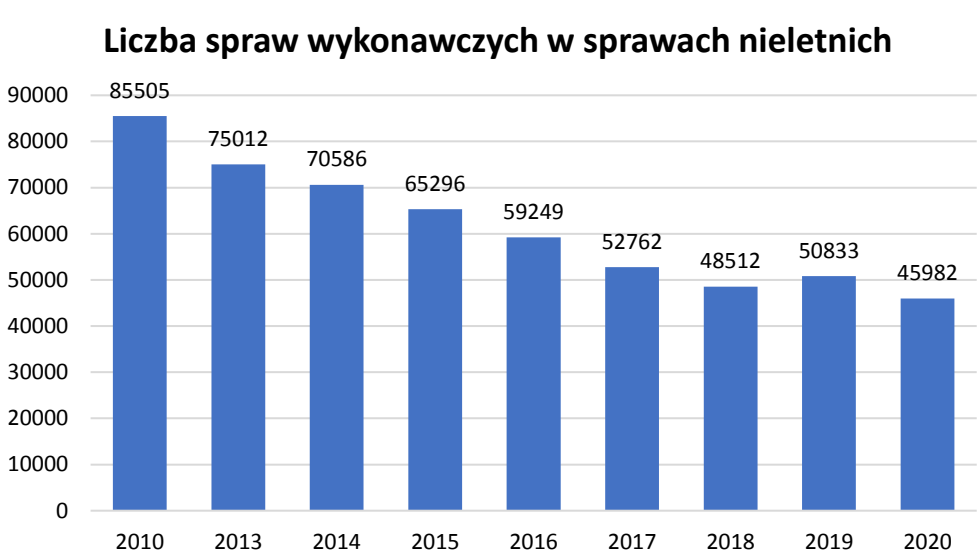

Postępowanie wykonawcze w sprawach nieletnich (będące postępowaniem sensu stricto) stanowi stadium sądowego postępowania cywilnego, które ma na celu urzeczywistnienie normy prawnej, ustalonej przez orzeczenie sądowe wydane w postępowaniu rozpoznawczym[8]. Według danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości za lata 2014-2020 (sprawozdania roczne MS-16/18), liczba załatwionych spraw nieletnich przez sądy na posiedzeniach wykonawczych wyniosła: 142 150 w 2014 r., 140 207 w 2015 r., 125 951 w 2016 r., 117 716 w 2017 r., 111 631 w 2018 r., 99 387 w 2019 r. oraz 90 736 w 2020 r. Znaczny obszar pracy sędziego rodzinnego i sądów rodzinnych na etapie postępowania wykonawczego, będącego istotnym etapem weryfikacji zasadności zastosowanego wobec nieletniego środka oddziaływania wychowawczego, będzie jeszcze sprawniejszy i skuteczniejszy w przypadku stworzenia aktu prawnego kompleksowo regulującego problematykę procedowania z nieletnimi – w miejsce uregulowania tego postępowania w różnych aktach prawnych, co obecnie powoduje, że jest on mało czytelny dla stron postępowania wykonawczego oraz dla organów wykonujących orzeczenie.
Niezbędne jest zatem uregulowanie tego postępowania w następujących obszarach:

- **przepisy ogólne o wykonywaniu orzeczeń**
  - *a) cele wykonywania środka leczniczego,*
  - *b) właściwość sądu przy wykonywaniu środka leczniczego,*
  - *c) prawa i obowiązki stron w postępowaniu wykonawczym,*
  - *d) posiedzenia wykonawcze,*
  - *e) umorzenie postępowania wykonawczego,*
  - *f) środki odwoławcze w postępowaniu wykonawczym,*
  - *g) uregulowanie procedury wykonywania środków wychowawczych, leczniczo-wychowawczych i środka poprawczego oraz środków orzekanych na podstawie art. 26 i art. 27 u.p.n.,*
  - *h) ponadto dużym utrudnieniem dla sądów jest wykonanie środka leczniczo-wychowawczego – ponieważ nie ma organu kierującego do właściwego zakładu leczniczego, nie jest też rozwiązany problem finansowania doprowadzenia nieletniego to zakładu leczniczego.*

W odniesieniu do nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych, zakładach leczniczych i schroniskach dla nieletnich uwagę zwraca brak lub szczątkowość uregulowania na poziomie ustawy kwestii związanych
z pobytem nieletnich w tych placówkach – w zakresie:

- **praw i obowiązków nieletnich**
- **korzystania z wolności religijnej**
- **kontaktów nieletnich**
- **korespondencja nieletnich**
- **poddawania nieletnich kontroli osobistej, kontroli pobieżnej oraz przeprowadzania kontroli pomieszczeń i kontroli przedmiotów**
- **poddawania nieletnich badaniu na obecność substancji psychoaktywnej**
- **stosowanie monitoringu w placówkach izolacyjnych**

[8] A. Haak-Trzuskawska, H. Haak *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz; Krótkie Komentarze Becka*, Warszawa 2015, str. 248.

- **stosowania izb adaptacyjnych**
- **obecności pracowników podczas udzielania nieletnim świadczeń zdrowotnych**
- **braku regulacji umożliwiającej pobyt nieletnich matek wraz z dziećmi w placówkach izolacyjnych.**

- **upomnienie**

Z reguły wykonanie tego środka następuje po ogłoszeniu postanowienia poprzez ustne udzielenie upomnienia i zamieszczenie w protokole z przebiegu rozprawy wzmianki o jego udzieleniu. Mogą zdarzyć się sytuacje, że sąd zamknął rozprawę i odroczył ogłoszenie postanowienia o zastosowaniu środków wychowawczych. Na ogłoszeniu postanowienia, z uwagi na nieobowiązkowe stawiennictwo, nieletni nie był obecny, a tym samym nie było możliwe udzielenie mu upomnienia, bowiem przepisy nie przewidywały możliwości wykonania tego środka w formie pisemnej. Tymczasem w ocenie sądu zastosowanie tego środka mogłoby być wystarczające.

Liczba orzeczonych środków wychowawczych w postaci upomnienia w latach 2017-2020

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Ogółem	**10 028**	**9 891**	**10 257**	**7 370**
Demoralizacja	4 868	5 036	5 155	3 649
Czyny karalne	5 160	4 855	5 102	3 721

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości – sprawozdania MS-S16/18

Udział upomnień w środkach wychowawczych ogółem (średnia dla lat 2017-2020)

- **zobowiązanie nieletniego do określonego postępowania**

W obecnym stanie prawnym istnieje możliwość zobowiązania nieletniego do wykonania określonych prac lub świadczeń na rzecz pokrzywdzonego lub społeczności lokalnej, jednak brak przepisów wykonawczych skutkuje niewykorzystaniem tak istotnego i potrzebnego narzędzia oddziaływania na proces wychowawczy nieletniego. Ze strony praktyków zgłaszane były postulaty dotyczące urealnienia wykonywania tego środka wychowawczego poprzez uzupełnienie przepisów o regulacje stwarzające warunki i mechanizmy sprawnego kierowania nieletnich do wykonania prac społecznych oraz umożliwienia im realizacji nałożonego zobowiązania z uwzględnieniem ich wieku, możliwości psychofizycznych oraz potrzeb edukacyjnych. Należy w tym miejscu przypomnieć, że prace na rzecz społeczności zostały wskazane, jako skuteczny środek reagowania na zachowania nieletnich w regule 18.1.c Reguł Pekińskich oraz w punkcie 15 Zaleceń nr (87) Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie rekcji społecznych na przestępczość nieletnich.

Udział zobowiązania do określonego postępowania w środkach wychowawczych ogółem (średnia dla lat 2017-2020)

Liczba orzeczonych środków wychowawczych w postaci zobowiązania do określonego postępowania w latach 2017-2020

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Ogółem	**8 326**	**8 324**	**7 927**	**5 355**
Demoralizacja	4 421	4 370	4 384	2 963
Czyny karalne	3 905	3 954	3 543	2 392

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości – sprawozdania MS-S16/18;

- **nadzór odpowiedzialny rodziców albo opiekuna**

Analogicznie jak w przypadku upomnienia i zobowiązania do określonego postępowania, wykonanie środka wychowawczego w postaci nadzoru odpowiedzialnego rodziców albo opiekuna nieletniego było uregulowane w rozporządzeniach Ministra Sprawiedliwości dotyczących regulaminu urzędowania sądów powszechnych.

Szczątkowość uregulowań dotyczących wykonania tego środka prowadziła do praktycznych trudności w jego wykonywaniu. W konsekwencji rodzice nieletniego, wobec którego sąd zastosował ten środek, nie mieli pełnej informacji o tym, jak należy go wykonywać i czemu on służy. Składane przez nich sprawozdania często były bardzo enigmatyczne i na ich podstawie sąd miał trudności w ocenie, czy ten środek jest skuteczny.

Należy podkreślić, że nieprawidłowe sprawowanie nadzoru przez przedstawicieli ustawowych nieletniego może prowadzić do zmiany środka wychowawczego na surowszy, mimo, że te nieprawidłowości nie wynikały z ich negatywnego nastawienia, czy braku chęci współpracy z sądem, tylko z braku świadomości znaczenia tego środka oraz niewiedzy, jak należy go wykonywać.

Liczba orzeczonych środków wychowawczych w postaci nadzoru odpowiedzialnego rodziców lub opiekuna w latach 2017-2020

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Ogółem	**2 195**	**2 138**	**1 934**	**1355**
Demoralizacja	1 062	1 060	948	635
Czyny karalne	1 133	1 078	986	720

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości – sprawozdania MS-S16/18;

Udział nadzoru odpowiedzialnego rodziców lub opiekuna w środkach wychowawczych ogółem (średnia dla lat 2017-2020)

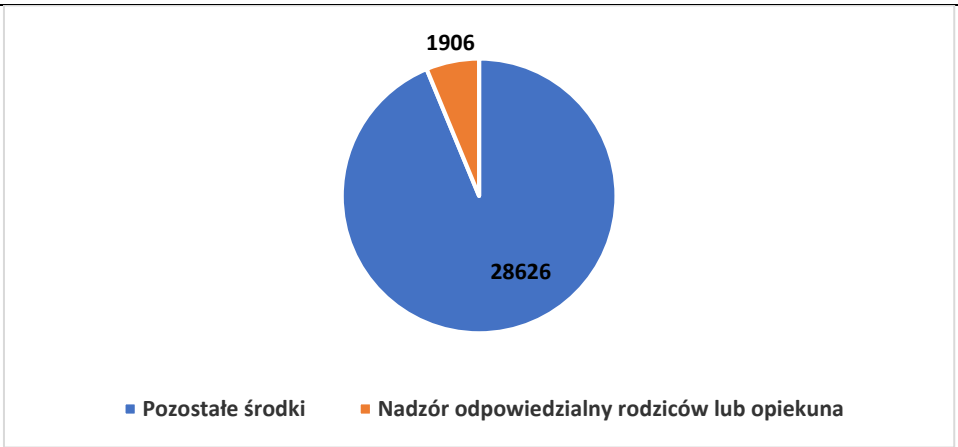

- **ośrodki kuratorskie**

W obecnym stanie prawnym regulacje dotyczące ośrodków kuratorskich zwarte są w art. 84 § 1 i 4 u.p.n. oraz w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 października 2001 r. *w sprawie ośrodków kuratorskich* (Dz. U. poz. 1294). Mając na uwadze rolę ośrodków kuratorskich w systemie resocjalizacji nieletnich oraz realizując założenia projektu w zakresie stworzenia podstaw prawnych postępowania wykonawczego w sprawach nieletnich, w projekcie zawarto podstawowe założenia dotyczące funkcjonowania ośrodków kuratorskich.

Liczba orzeczonych środków wychowawczych w postaci skierowania do ośrodka kuratorskiego w latach 2017-2020

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Ogółem	**639**	**627**	**641**	**417**
Demoralizacja	443	430	442	301
Czyny karalne	196	197	199	116

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości – sprawozdania MS-S16/18; rok

Udział skierowań do ośrodka kuratorskiego w środkach wychowawczych ogółem (średnia dla lat 2017-2020)

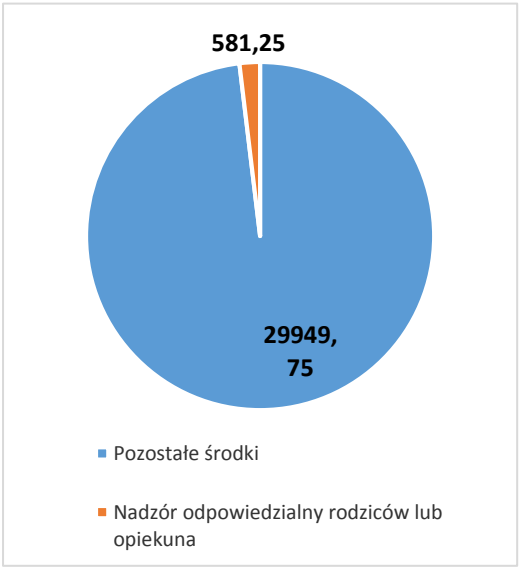

Liczba ośrodków kuratorskich oraz nieletnich przebywających w ośrodkach w latach 2017-2020

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Ośrodki	100	98	117	130
Nieletni	1 500	1 439	1 471	1365
Przeciętne obłożenie	15,0	14,7	12,6	10,5

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości – sprawozdania MS-S16/18;

- **młodzieżowe ośrodki wychowawcze**

W obecnym stanie prawnym wykonywanie środka wychowawczego – umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym jest regulowane przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. *w sprawie szczegółowego sposobu i trybu kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym* (Dz. U. poz. 1755) oraz – w zakresie czynności sądu rodzinnego – rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – *Regulamin urzędowania sądów powszechnych*. Rodzaje i szczegółowe zasady działania młodzieżowych ośrodków wychowawczych określone są natomiast w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. *w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauka poza miejscem zamieszkania* (Dz. U. poz. 1606).

Młodzieżowe ośrodki wychowawcze prowadzone są dla nieletnich, którzy ze względu na niedostosowanie społeczne wymagają oddziaływań wychowawczych i resocjalizacyjnych oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Do zadań tych placówek należy eliminowanie przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego oraz przygotowanie nieletnich do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi. Biorąc pod uwagę społeczną i indywidualną wagę problemu, jakim jest resocjalizacja nieletnich, proces ten prowadzony w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych nie jest w pełni skuteczny.

Aktualne unormowania nie rozwiązują problemu, jak postępować z nieletnimi, umieszczonymi w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, którzy z trudnościami lub wcale nie poddają się procesowi resocjalizacji i swoim postępowaniem demoralizują innych wychowanków placówki, mających szansę na resocjalizację. Temu problemowi wychodzi naprzeciw stworzenie nowego rodzaju placówki – okręgowego ośrodka wychowawczego.

W ostatnich latach istotnym problem wychowawczym w młodzieżowych ośrodków wychowawczych są ucieczki wychowanków. W latach 2018-2020 odnotowano odpowiednio: 2879, 2720, 2455 ucieczek w roku. Doprowadzenia nieletnich do młodzieżowych ośrodków wychowawczych kształtowały się na poziomie od 46% do 66%[9]. Tym samym niemal połowa nieletnich trafiała do młodzieżowych ośrodków wychowawczych dopiero po upływie od 160 do 204 dni, a w skrajnych przypadkach nawet po ponad dwóch latach, od postanowienia sądu o umieszczeniu ich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. Podczas trwania ucieczki bardzo często dochodzi do działalności przestępczej, w wyniku której pogłębia się proces demoralizacji nieletniego. Działalność przestępcza nieletnich przebywających na ucieczce jest wynikiem wcześniej zaplanowanego powrotu do życia przestępczego w grupie przestępczej lub wymuszona koniecznością zdobycia środków na utrzymanie podczas ucieczki. Ucieczka wychowanka z ośrodka przerywa proces resocjalizacji, a brak realizacji zintegrowanych oddziaływań wychowawczo-resocjalizacyjnych, w znacznym stopniu utrudnia powrót wychowanków do zgodnego z prawem funkcjonowania w społeczeństwie.

Dane o funkcjonowaniu nieletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych wskazują na brak możliwości badania nieletnich na obecność substancji psychoaktywnych. W obecnym stanie prawnym regulacja badania nieletnich dotyczy jedynie nieletnich, wobec których zastosowano środek wychowawczy w postaci nadzoru kuratora. Mając na uwadze, z jednej strony konieczność kontrolowania nieletnich w zakresie przestrzegania przez nich obowiązków w toku postępowania wykonawczego, ich bezpieczeństwo oraz ochronę zdrowia i życia, oraz z drugiej strony uwzględnienie okoliczności, że każde badanie stanowi ingerencję w wolność osobistą osoby poddawanej badaniu, proponuje się uregulowanie na poziomie ustawy zasad związanych z poddawaniem nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych badaniu na obecność w organizmie substancji psychoaktywnej. Wprowadzenie projektowanego rozwiązania zmniejszałoby ryzyko zagrożeń dla zdrowia i życia zarówno osób poddawanych kontroli, jak i pozostałych podopiecznych oraz pracowników młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Zapewniłoby również możliwość zweryfikowania uzasadnionych podejrzeń, bez konieczności wzywania Policji, której ingerencja odbierana jest przez podopiecznych ośrodków, jako postępowanie skrajnie represyjne.

W obecnym stanie prawnym młodzieżowe ośrodki wychowawcze są przeznaczone dla nieletnich w normie intelektualnej (resocjalizacyjno-wychowawcze) i dla nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim (resocjalizacyjno-rewalidacyjne).

Ograniczenie możliwości stosowania tego środka wychowawczego do nieletnich z normą intelektualną albo z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim powoduje, że sądy rodzinne są pozbawione możliwości sięgnięcia po ten środek w przypadku, gdy u nieletniego stwierdzono niepełnosprawność intelektualną w stopniu umiarkowanym. Zatem nawet, gdy wyniki postępowania rozpoznawczego wskazywały na niedostosowanie społeczne nieletniego z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym wymagającego stosowania specjalnej organizacji, metod pracy, wychowania, pomocy psychologiczno-pedagogicznej i resocjalizacji, i sądy rodzinne orzekały umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, środek ten nie

[9] Raport NIK „Działalność resocjalizacyjna młodzieżowych ośrodków wychowawczych".

mógł zostać wykonany. Taki stan rzeczy powoduje duże problemy z zapewnieniem właściwych oddziaływań wychowawczych względem takiego nieletniego, narażając go w dalszym ciągu na ryzyko pogłębiania się demoralizacji.

Ponadto obecne rozwiązanie dotyczące możliwości kontynuowania nauki po ukończeniu 18 lat nie jest rozwiązaniem zgodnym ze standardami konstytucyjnymi, bowiem nie przewiduje zgody nieletniego po ukończeniu 18 lat na pozostanie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym do zakończenia roku szkolnego. Tymczasem zgodnie z art. 70 ust. 1 Konstytucji RP nauka jest obowiązkowa do 18 roku życia. Obecne rozwiązanie daje natomiast możliwość arbitralnego decydowania przez sąd o tym, czy nieletni ma pozostać w ośrodku, mimo, że ustanie wykonywania środka z mocy prawa skutkuje umorzeniem postępowania wykonawczego. Ponadto zgodnie z regułą 39 Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności, nieletniemu w wieku wykraczającym poza granice obowiązku szkolnego należy, jeśli sobie życzy, pozwalać na kontynuowanie nauki, a także dołożyć starań, aby zapewnić im dostęp do odpowiedniego programu nauczania.

Liczba orzeczonych środków wychowawczych w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym w latach 2017-2020

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Ogółem	**1 650**	**1 774**	**1 614**	**1216**
Demoralizacja	985	1 087	1 064	778
Czyny karalne	665	687	550	438

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości – sprawozdania MS-S16/18;

Udział skierowań do młodzieżowych ośrodków wychowawczych w środkach wychowawczych ogółem (średnia dla lat 2017-2020)

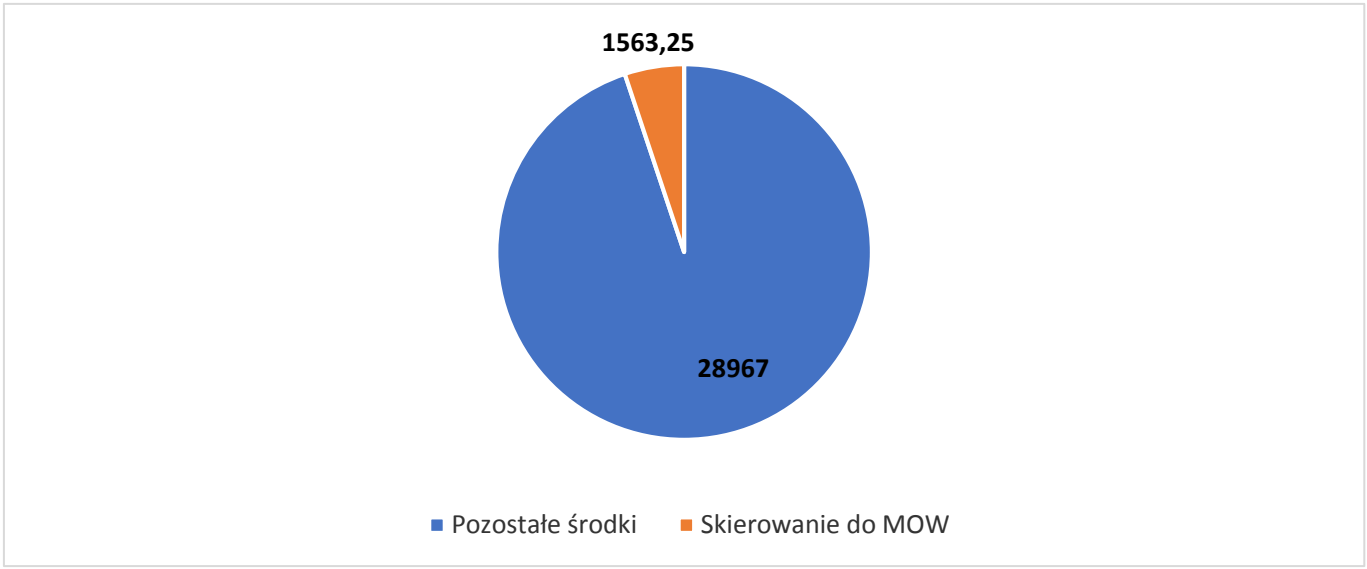

- **okręgowe ośrodki wychowawcze**

W katalogu środków zawartym dotychczas w art. 6 u.p.n. **brak było środka wychowawczego, który byłby odpowiedni dla nieletnich, którzy popełniają czyny karalne, jednakże ich stopień demoralizacji lub rodzaj popełnionego czynu nie dają podstaw do rozważania zastosowania środka poprawczego**. Jeśli zachowanie nieletniego godzi w normy prawa karnego i przemawia za tym stopień jego demoralizacji, obowiązkiem państwa funkcjonującego za pośrednictwem systemu sądownictwa rodzinnego jest możliwie najbardziej adekwatna interwencja, stwarzająca nieletniemu takie warunki, w których zaburzony proces socjalizacji będzie mógł wrócić na właściwe tory. Ponadto doświadczenia dyrektorów młodzieżowych ośrodków wychowawczych, jak również wyniki kontroli NIK w tych placówkach przeprowadzonej w 2017 r. wskazują, że jednym z problemów, z którymi borykają się młodzieżowe ośrodki wychowawcze jest liczba ok. 300-400 nieletnich, którzy odmawiają realizowania oferty resocjalizacyjnej i mimo podjętych dotychczas oddziaływań wychowawczych ulegają dalszej demoralizacji lub popełniają kolejne czyny karalne. Obecny katalog środków wychowawczych nie pozwala sądowi na interwencję w przypadku, gdy nieletni nie poddaje się oddziaływaniom wychowawczym, nie stosuje się do postanowienia sądu, nie realizuje oferty resocjalizacyjnej (w przypadku umieszczenia go w młodzieżowym ośrodków wychowawczym). Sąd wyczerpał już wszystkie możliwości przewidziane w u.p.n., natomiast nieletni ulega dalszej demoralizacji a świadomość, że sąd rodzinny nie może zastosować środka poprawczego utwierdza nieletniego w przekonaniu, że jest bezkarny, jeśli nie przekroczy pewnej granicy.

- **wykonywanie środka leczniczego**

W obecnym stanie prawnym wykonywanie środka leczniczego w postaci umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym lub innym odpowiednim zakładzie leczniczym, orzeczonego wobec nieletniego na podstawie art. 12 u.p.n., regulowane jest w art. 80 u.p.n. oraz rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. *w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w podmiotach leczniczych niebędących przedsiębiorcami* (Dz. U. z 2018 r. poz. 1928).

Jednym z głównych problemów zgłaszanych przez sędziów rodzinnych w związku z wykonywaniem środka leczniczego orzeczonego wobec nieletniego był brak odpowiedniego organu, który wskazywałby właściwy dla nieletniego zakład leczniczy. Faktycznie bowiem Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, z uwagi na brak szczegółowych podstaw ustawowych i rozporządzeń dotyczących m.in. finansowania działalności Komisji ds. Kierowania, Przenoszenia i Pobytu Nieletnich w Publicznych Zakładach Opieki Zdrowotnej, z dniem 10 listopada 2006 r. bezterminowo zawiesił działalność tej Komisji. Dotychczas nie wytypowano i nie utworzono innego organu przejmującego to zadanie, a znalezienie dla nieletniego odpowiedniego zakładu leczniczego należy do sędziego rodzinnego. W praktyce wykonanie tego środka natrafia na bardzo duże przeszkody, powoduje to przedłużenie postępowania wykonawczego i w konsekwencji jest wysoce prawdopodobne, że stan zdrowia nieletniego ulegnie pogorszeniu.

Ponadto, część regulacji objętych rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r., jako dotykająca sfery praw i wolności nieletniego winna mieć rangę regulacji ustawowych.

Liczba orzeczonych środków w postaci umieszczenia w zakładzie leczniczym w latach 2017-2020

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Ogółem	**163**	**179**	**161**	**139**
Demoralizacja	122	120	125	98
Czyny karalne	41	59	36	41

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości – sprawozdania MS-S16/18;

Udział skierowań do zakładów leczniczych w środkach leczniczych ogółem (średnia dla lat 2017-2020)

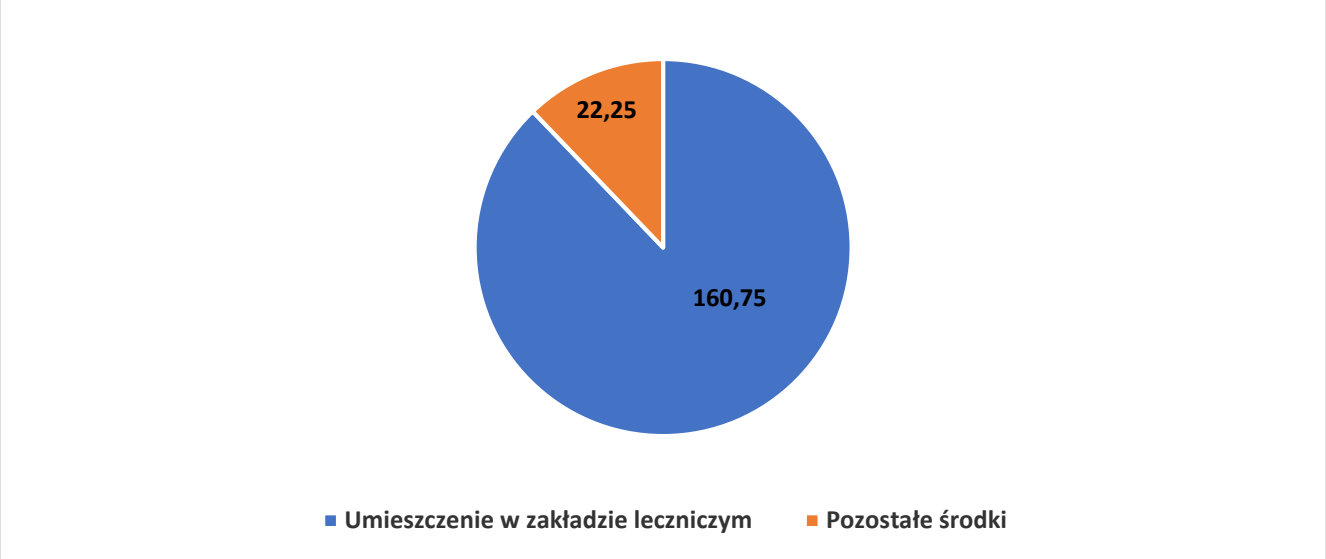

- **wykonywanie zobowiązania rodziców albo opiekuna**

Środki stosowane wobec rodziców albo opiekuna mają na celu wzmocnienie roli i odpowiedzialności rodziców albo opiekuna za nieletnich w zakresie dążenia do zmiany ich zachowania, a tym samym realizację celu umacniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych i poczucia odpowiedzialności rodzin za wychowanie nieletnich na świadomych swych obowiązków członków społeczeństwa.

- **wykonywanie środków tymczasowych**

Środki tymczasowe są stosowane w ramach postępowania zabezpieczającego w sprawach nieletnich. Celem postępowania zabezpieczającego jest udzielenie, i to w sposób należyty, tymczasowej i natychmiastowej ochrony prawnej na czas trwania postępowania podmiotom tego potrzebującym, a zwłaszcza nieletniemu. Podstawą udzielenia zabezpieczenia jest uprawdopodobnienie, że – przy występowaniu interesu prawnego w udzielaniu zabezpieczenia – zachodzi zasadność zastosowania określonego, przewidzianego w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich środka tymczasowego. Obecnie – poza niepełnymi

uregulowaniami dotyczącymi pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich, stosowanie innych środków tymczasowych nie jest objęte żadną szczególną procedurą.

Mając powyższe na uwadze oraz realizując założenie ustawodawcy w zakresie kompleksowego uregulowania postępowania wykonawczego w sprawach nieletnich, w projektowanej ustawie konieczne jest zawarcie regulacji dotyczących wykonywania środków tymczasowych.

- **schroniska dla nieletnich**

Ponieważ najsurowszy środek tymczasowy w postaci umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich nie ma odpowiednika w środkach stosowanych wobec nieletniego w postanowieniu kończącym postępowanie w sprawie nieletniego, w projektowanej ustawie konieczne jest zawarcie dodatkowych szczegółowych przepisów regulujących wykonywanie tego środka tymczasowego; w tym wykonanie wyroku ETPC z dnia 30 czerwca 2015 r. w sprawie *Grabowski przeciwko Polsce*.

- **udzielanie nagród i stosowanie środków dyscyplinarnych wobec nieletnich umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich**

Zachodzi konieczność kompleksowej regulacji powyższej materii w oparciu o obecnie obowiązujące rozwiązania zawarte w u.p.n. i określenie na poziomie ustawy przesłanek udzielania nagród i stosowania środków dyscyplinarnych, katalogu nagród i środków dyscyplinarnych oraz procedury udzielania nagród i stosowania środków dyscyplinarnych.

- **kształcenie zawodowe i zatrudnianie nieletnich umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich.**

Każdy nieletni będący w wieku szkolnym ma prawo do edukacji odpowiadającej jego potrzebom, zainteresowaniom i zdolnościom. Zdobycie wykształcenia jest priorytetem w przygotowaniu go do funkcjonowania w społeczeństwie.

Organizowanie kształcenia ogólnego i zawodowego w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich odbywa się na ogólnych zasadach obowiązującego systemu oświaty w Polsce. Takie rozwiązanie gwarantuje każdemu nieletniemu możliwość kontynuowania nauki po opuszczeniu ośrodka, zakładu lub schroniska. Zdobycie kwalifikacji teoretycznych i praktycznych w toku przygotowania zawodowego zwiększa szanse na znalezienie zatrudnienia po opuszczeniu ośrodka, zakładu lub schroniska, przyczynia się do aktywizacji zawodowej nieletnich oraz w konsekwencji zwiększa szanse na pełną integrację społeczną po opuszczeniu placówki. Niezbędnym warunkiem nabycia przez nieletnich kwalifikacji zawodowych umożliwiających znalezienie zatrudnienia po opuszczeniu ośrodków, zakładów i schronisk jest zwiększenie oferty zawodowej.

V. FUNKCJONOWANIE OKRĘGOWYCH OŚRODKÓW WYCHOWAWCZYCH, ZAKŁADÓW POPRAWCZYCH I SCHRONISK DLA NIELETNICH

- **organizacja okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich**

Obecnie przepisy o organach zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich – dyrektorze oraz radzie, ich zadaniach, niezbędnych kwalifikacjach osoby zajmującej stanowisko dyrektora, procedury powoływania i odwoływania dyrektora oraz zawieszenia w pełnieniu obowiązków dyrektora, zamieszczone są w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. *w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich* (Dz. U. z 2017 r. poz. 487). Należy zwrócić uwagę, że w tym zakresie, na mocy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 października 2015 r. *zmieniającego rozporządzenie w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich* (Dz. U. poz. 1809), została przeprowadzona obszerna nowelizacja mająca na celu m.in. umożliwienie zgłaszania kandydatur na stanowisko dyrektora zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich przez osoby, które nie są nauczycielami mianowanymi lub dyplomowanymi, a tym samym otwarcia tego stanowiska na szerszy niż dotychczas krąg osób. Kwestie te, jako dotyczące rozwiązań ustrojowych powinny zostać uregulowane w drodze ustawy.

Ponadto, w wyniku czynności kontrolnych Ministra Sprawiedliwości w nadzorowanych placówkach **stwierdzono nieprawidłowości**
w zakresie zatrudnienia osób pozostających ze sobą w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa lub we wspólnym pożyciu, pomiędzy którymi istniał stosunek podległości służbowej. Taka sytuacja może stwarzać sporo trudności dla pracowników i wymaga uregulowania.

Z przepisów ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. *o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych* (Dz. U. z 2019 r. poz. 1509) wynika, że zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich w obecnym stanie prawnym nie mogą posługiwać się ani wizerunkiem orła ustalonego dla godła, ani urzędową pieczęcią. W zakresie tym nie ma również przepisu szczególnego. Należy zauważyć, że te placówki posługują się faktycznie ww. pieczęcią od wielu lat, która jest wykorzystywana między innymi do wystawiania legitymacji służbowych pracowników oraz potwierdzania stopnia awansu zawodowego nauczycieli.

Mając na uwadze funkcje okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (zbliżone do jednostek organizacyjnych Służby Więziennej), uzasadnionym jest, aby prawo do używania wizerunku orła ustalonego dla godła, jak również prawo posiadania i posługiwania się pieczęcią z wizerunkiem orła przysługiwało również tym placówkom.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami Minister Sprawiedliwości w drodze zarządzenia tworzy i znosi zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich. Sprawne i efektywne wprowadzenie nowego rodzaju placówki w systemie resocjalizacji nieletnich wymaga stworzenia warunków, które umożliwią dostosowanie obecnie istniejącego systemu do nowych rozwiązań ustrojowych. Tak więc konieczne jest rozszerzenie uprawnień Ministra Sprawiedliwości o przekształcanie placówek, oprócz występującego obecnie tworzenia i znoszenia.

- **badanie losów nieletnich po zwolnieniu z zakładu poprawczego**

Obecnie brak jest podstaw prawnych do badania losów wychowanków zakładów poprawczych po zakończeniu wykonywania środka poprawczego. Bardzo często nieletni nie wyrażają zgody na dalsze monitorowanie ich losów, co powoduje, że nie jest możliwe zbieranie danych dotyczycących tzw. „powrotności do przestępstwa".

- **zapewnienie bezpieczeństwa w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich**

Mając na uwadze nieletnich umieszczonych w ośrodkach, zakładach i schroniskach, należy brać pod uwagę, że nie wszyscy nieletni będą w stanie zaakceptować pobyt w placówce. Uwzględniając również stopień demoralizacji nieletnich, możliwość przejawiania przez nich zachowań agresywnych czy destrukcyjnych, a także mając na uwadze znaczenie zagadnień związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa ustawodawca uznał za zasadne uregulowanie ich w akcie rangi ustawy.

Do tej pory wszystkie zapisy dotyczące zapewnienia bezpieczeństwa, w tym tworzenie systemów ochrony, były ujęte w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. *w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich* (Dz. U. z 2017 r. poz. 487). Ponadto konieczne jest przeniesienie do ustawy również zapisów zawartych w rozporządzaniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 września 2001 r. *w sprawie zakresu i trybu współdziałania zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją w wypadku zagrożenia bezpieczeństwa tych placówek* (Dz. U. poz. 1205).

- **ochrona danych osobowych**

Minister Sprawiedliwości, schroniska dla nieletnich, okręgowe ośrodki wychowawcze oraz zakłady poprawcze – w ramach realizacji zadań – przetwarzają dane osób fizycznych. Jest to bowiem niezbędne dla zapewniania należytego wykonywania orzeczeń sądowych, sprawnego prowadzenia postępowania oraz procesu resocjalizacji, a także wykonywania zadań organu założycielskiego ośrodków, zakładów i schronisk oraz wykonywania nadzoru nad nimi. Aby podmioty te mogły realizować swoje zadania ustawowe, konieczne jest uregulowanie w projekcie zagadnień związanych z ochroną danych osobowych, zwłaszcza w zakresie wyłączeń i ograniczeń ogólnych przepisów.

2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji, i oczekiwany efekt

I. OGÓLNE ZASADY ODPOWIEDZIALNOŚCI NIELETNICH

- **wiek odpowiedzialności**

W przedmiotowym obszarze, projekt przewiduje:
- **wprowadzenie określenia dolnej granicy wieku odpowiedzialności nieletnich** w sprawach o demoralizację – z obecnych 0 do 10 lat;
- modyfikację określenia górnej granicy wieku odpowiedzialności nieletnich w sprawach o demoralizację – pełnoletniość;

Oznacza to zatem, że w stosunku do nieletniego w przedziale wiekowym 10-13 będzie można orzec:

- środki wychowawcze:
  - upomnienie,
  - zobowiązanie do określonego postępowania, a zwłaszcza do naprawienia wyrządzonej szkody w całości albo w części, do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, do wykonania prac społecznych, do przeproszenia pokrzywdzonego, do podjęcia nauki lub pracy, do uczestniczenia w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, lub do zaniechania używania substancji psychoaktywnej,
  - nadzór odpowiedzialny rodziców albo opiekuna nieletniego,
  - nadzór organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, pracodawcy albo osoby godnej zaufania – udzielających poręczenia za nieletniego,
  - nadzór kuratora sądowego,
  - skierowanie do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej, w tym organizacji pozarządowej, lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym,

po uprzednim porozumieniu się z tą organizacją lub instytucją,
- zakaz prowadzenia pojazdów,
- przepadek,
- umieszczenie w rodzinie zastępczej zawodowej specjalistycznej, która ukończyła szkolenie przygotowujące do sprawowania opieki nad nieletnim,
- umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym,
- na zasadzie wyjątku – umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym – w przypadku, gdy nieletni uchyla się od wykonywania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym i w chwili wydawania orzeczenia przez sąd I instancji ukończył 13 lat, a przemawia za tym stopień demoralizacji nieletniego, a inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego.

– środek leczniczy w postaci umieszczenia w zakładzie leczniczym, w którym udzielane są nieletnim świadczenia zdrowotne z zakresu opieki psychiatrycznej lub leczenia uzależnień.

Niesprawność środowiska rodzinnego i wynikające z niej braki w zasobach osobowych i rodzinnych są źródłem zaburzeń rozwojowych i psychopatologii oraz praprzyczyną zaburzeń w zachowaniu dzieci i młodzieży (m.in. agresja, czyny przestępcze, eksperymentowanie ze środkami psychoaktywnymi). Przy zastosowaniu metod twórczej resocjalizacji, poprzez odkrywanie i uaktywnianie potencjałów osobowych i systemowych, można dokonywać stosownych, metodycznie ukierunkowanych modyfikacji w podstawowych wymiarach funkcjonowania rodzinnego – adaptacyjności, spójności i komunikacji.[10]

Wyznaczenie, dotąd nieokreślonej ustawowo, dolnej granicy nieletniości uzasadnione jest zdolnością do pojmowania przez jednostkę w tym wieku znaczenia norm, początkowo moralnych, a w miarę rozwoju także innych, w tym prawnych i poczucia odpowiedzialności za ich naruszenie. Doświadczenia psychologii wskazują, że charakterystyczny dla większości dorosłych sposób rozumienia norm moralnych pojawia się stopniowo zaczyna dominować w myśleniu dzieci przeciętnie w wieku 9 lat[11]. Dopiero bowiem od wskazanego wieku dziecko może rozumieć, że jest podmiotem określonych praw i obowiązków, a zatem wtedy uzasadnione i celowe będzie podejmowanie prób interweniowania w proces wychowawczy – przy założeniu świadomego uczestniczenia w tym procesie poddanej mu jednostki. Ustalenie granicy wieku odpowiedzialności nieletnich przy demoralizacji na 10 lat ma na celu zwiększenie stopnia pewności, że normy moralne są w nieletnich ugruntowane. Uwzględniając okoliczność, że im młodszy nieletni, tym owa świadomość może być mniej rozwinięta, nie zachodzi uzasadniona potrzeba obniżenia dolnej granicy nieletniości poniżej wskazanej normy wiekowej. Norma ta zawsze ma do pewnego stopnia arbitralny charakter, co nie zmienia faktu, że zbytnie obniżenie granicy wiekowej dla nieletnich mogłoby doprowadzić do skutków sprzecznych z założeniami ustawy i demoralizować – zamiast wychowywać i przeciwdziałać demoralizacji.

Stosownie do zapisów projektowanej ustawy, sprawy o demoralizację dotyczą osób, które mają co najmniej 10 lat „i nie są pełnoletnie". Zastąpienie występującego w u.p.n. wyrażenia „nie ukończyły lat 18" formułą „nie są pełnoletnie" stanowi konsekwencję brzmienia art. 10 § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – *Kodeks cywilny* (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740, z późn. zm.), dalej „k.c.", który stanowi, że przez zawarcie małżeństwa małoletni uzyskuje pełnoletność i nie traci jej w razie unieważnienia małżeństwa. Celem zaproponowanej zmiany jest zatem wyłączenie z postępowania o demoralizację wszystkich osób, które w świetle prawa stały się pełnoletnie, w tym kobiet, które na mocy zezwolenia sądu opiekuńczego wstąpiły w związek małżeński po ukończeniu 16 lat, a przed ukończeniem lat 18. Skoro kobiety te traktowane są jak osoby pełnoletnie, ewentualne przypisywanie im demoralizacji nie byłoby zasadne, tym bardziej że w świetle art. 1 *Konwencji o prawach dziecka* (Dz. U. z 1991 r. poz. 526, z późn. zm.) nie są już pojmowane, jako dzieci. W razie jednak naruszenia nie tylko określonych norm społecznych lub moralnych, ale również określonych norm prawa karnego, otwarta pozostaje możliwość pociągnięcia ich do odpowiedzialności za czyn karalny, którego dopuściły się po ukończeniu lat 16, ale przed 17 rokiem życia.

W tabeli znalazły się dane, pokazujące procentowy udział nieletnich w ogólnej populacji, z uwzględnieniem proponowanych przedziałów wiekowych:

Ludność	2015		2016		2017		2018		2019	
	l. bezwgl.	%	l. bezwgl.	%	l. bezwgl.	%	l. bezwgl.	%	l. bezwgl.	%
OGÓŁEM	38 478 600		38 437 200		38 433 600		38 411 148		38 382 576	

[10] B. M. Nowak, *Niedostatki w zasobach środowiska rodzinnego a zaburzenia rozwojowe i problemy adaptacyjne dzieci* [w: Resocjalizacja Polska 11/2016], Pedagogium WSNS w Warszawie, 2016 r., str. 35.

[11] M. Olejnik, *Opinia dotycząca granicy wieku nieletniego, od której można oczekiwać zrozumienia norm moralnych*, Zakład Psychologii Rozwojowej i Wychowawczej Instytutu Psychologii Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Osoby w wieku 10-17	2 944 570	7,65%	2 935 919	7,64%	2 958 891	7,70%	3 013 099	7,84%	3 080 096	8,02%
Osoby w wieku 10-16	2 553 724	6,64%	2 556 326	6,65%	2 582 641	6,72%	2 646 997	6,89%	2 726 492	7,1%
Osoby w wieku 0-20	8 167 329	21,23%	8 116 087	21,12%	8 096 258	21,07%	8 079 827	21,04%	8 068 436	21,02%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Oczywiście przechodzenie dzieci na wyższy poziom rozwoju moralnego, usprawiedliwiający interwencję organów państwowych w zaburzony proces wychowawczy zależy od wielu czynników, m.in. od warunków środowiska rodzinnego. Nie zmienia to faktu, że **przyjęcie dolnej granicy nieletniości uchroni dzieci w wieku wczesnoszkolnym przed pewną dozą stygmatyzacji, która w sposób nieunikniony wiąże się z wszczęciem postępowania skoncentrowanego na osobie nieletniego**. W razie potrzeby zachowana zostanie natomiast możliwość sięgnięcia po określone środki opiekuńcze, przewidziane w k.r.o.

- **pojęcie demoralizacji**

Wzorem dotychczasowej regulacji, odstąpiono od zdefiniowania pojęcia demoralizacji. Pojęcie to, jest obecnie, dzięki ponad trzydziestoośmioletniemu stosowaniu przepisów u.p.n., rozumiane w sposób jednolity i nie budzi wątpliwości zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie. Unikając wprowadzenia nowej, legalnej definicji pojęcia demoralizacji, w pełni przydatny będzie zatem dorobek wypracowany w literaturze przedmiotu, również dla sędziów nie będzie budzić wątpliwości, jakie zachowania stanowić będą przejawy demoralizacji, bez zbędnego zawężania rozumienia tego terminu.

- **osoby, którym przysługiwał będzie status pokrzywdzonego**

Poszerzy się krąg osób, którym przysługiwał będzie status pokrzywdzonego w danej sprawie. Definicją pokrzywdzonego zostały objęte zarówno osoby pokrzywdzone czynem karalnym, jak i osoby pokrzywdzone czynem zabronionym stanowiącym przejaw demoralizacji. Możliwość wszczęcia postępowania w sprawach o demoralizację, której przejawem będzie czyn zabroniony wobec osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu 10 lat a przed ukończeniem lat 13, poprawia sytuację procesową pokrzywdzonego.

- **realizacja dyrektyw przez sąd rodzinny**

Sąd rodzinny prowadząc postępowanie będzie koncentrował się na realizacji dyrektyw wynikających z treści art. 3 projektu – stanowiącego, co do zasady powtórzenie dotychczasowej normy art. 3 u.p.n., bez konieczności rezygnacji z oceny rodzaju czynu zabronionego albo czynu karalnego oraz sposobu i okoliczności jego popełnienia.

Należy też wskazać, że stosownie do dalszych unormowań przewidzianych w projekcie, sąd rodzinny nie wszczyna postępowania, a wszczęte umarza w całości albo w części, jeżeli nie ma podstaw do jego wszczęcia lub prowadzenia w określonym zakresie, albo gdy orzeczenie środków przewidzianych w tej ustawie jest niecelowe (w szczególności ze względu na orzeczone już środki w innej sprawie, które w ocenie sądu są wystarczające). Zachowana zatem zostaje w postępowaniu w sprawach nieletnich, utrwalona w dotychczasowym stanie prawnym zasada oportunizmu, określana niekiedy jako zasada celowości, mająca charakter wychowawczy. Zawsze to sąd rodzinny, będący gospodarzem postępowania, ma obowiązek ocenić, na ile, w danym przypadku, w ogóle wobec konkretnego dziecka należy prowadzić postępowanie w trybie tej ustawy. Zasadne jest przyjęcie, że skoro tak w art. 3 u.p.n., jak i w art. 3 projektu nieprzypadkowo wiek nieletniego wymienia się jako pierwszą kategorię, jaką należy brać pod uwagę w postępowaniu z nieletnim, nie będzie możliwe stosowanie narzędzi przewidzianych w ustawie do tych nieletnich, którzy ze względu na swoją niedojrzałość nie powinni takiej odpowiedzialności podlegać nawet, jeżeli ukończyli już 10 lat.

- **definicja czynu karalnego**

Doprecyzowaniu w odniesieniu do dotychczasowego stanu prawnego uległ katalog czynów karalnych.

Do tej pory ustawodawca uznawał za czyny karalne tylko niektóre wykroczenia przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu, przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia, przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji, przeciwko mieniu, przeciwko interesom konsumentów oraz przeciwko urządzeniom użytku publicznego. **Trafnie krytyce poddawano przypadkowość zawężenia jurydycznej podstawy wszczęcia postępowania w sprawie nieletniego** bez w gruncie rzeczy jasnego i spójnego kryterium doboru poszczególnych zachowań wyczerpujących znamiona wykroczeń do definiowania ich, jako czyny w rozumieniu u.p.n. Zatem rozwiązaniem racjonalnym jest ustalenie katalogu czynów karalnych na wykroczenia i wykroczenia skarbowe, bez tworzenia osobnego, dodatkowego szczególnego ich katalogu.

Rozwiązanie to lepiej niż *a limine* wyłączenie odpowiedzialności, czy to ze względu na wiek czy to ze względu na zakwalifikowanie danego czynu, jako przestępstwo albo jako wykroczenie, pozwoli na adekwatne reagowanie przez sąd na wszelkie przypadki negatywnych zachowań nieletnich, także na etapie podejmowania decyzji procesowej o wszczęciu bądź o niewszczynaniu postępowania.

- **powszechny społeczny obowiązek przeciwdziałania demoralizacji**

Projekt zachowuje dotychczasowy powszechny społeczny obowiązek przeciwdziałania demoralizacji, w tym zawiadomienia o niej rodziców, opiekuna, szkoły sądu rodzinnego, Policji lub innego właściwego organu, a także zawiadomienia sądu lub Policji o dopuszczeniu się przez nieletniego czynu karalnego. Nie budzi wątpliwości, że obowiązek ten jest silniejszy w odniesieniu do instytucji państwowych i samorządowych.

II. Środki przeciwdziałania demoralizacji nieletnich i dopuszczaniu się przez nich czynów karalnych

- **katalog środków służących przeciwdziałaniu demoralizacji nieletnich i dopuszczaniu się przez nich czynów karalnych**

a) środki wychowawcze

Katalog środków wychowawczych zostaje poszerzony o nowy środek wychowawczy – umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym. Jest to środek o charakterze izolacyjnym, który będzie mógł zostać orzeczony, co do zasady wobec nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego.

Możliwość zastosowania tego środka wiąże się z sytuacją, w której nieletni dopuścił się czynu karalnego będącego przestępstwem lub przestępstwem skarbowym i przemawia za tym stopień jego demoralizacji, rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, **zwłaszcza gdy inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego**. W szczególnie uzasadnionym przypadku orzeczenie nowego środka wychowawczego będzie możliwe, gdy nieletni dopuścił się czynu karalnego będącego wykroczeniem lub wykroczeniem skarbowym i przemawia za tym stopień demoralizacji nieletniego oraz rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, w tym w szczególności chuligański charakter czynu karalnego, działanie w sposób zasługujący na szczególne potępienie, działanie pod wpływem substancji psychoaktywnej, **popełnienie czynu karalnego na szkodę osoby bezradnej, niepełnosprawnej, chorej lub w podeszłym wieku**, zwłaszcza gdy inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego.

W szczególnie uzasadnionym przypadku orzeczenie nowego środka wychowawczego będzie możliwe, gdy nieletni uchyla się od wykonywania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym i w chwili orzekania ukończył 13 lat, jeżeli przemawia za tym stopień demoralizacji nieletniego, a inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego.

Środek ten ma przeciwdziałać dalszej demoralizacji nieletnich, wobec których inne środki wychowawcze nie przyniósłby pożądanych rezultatów i w konsekwencji brak skorzystania przez sąd z tego narzędzia prowadzić może do pogłębienia się demoralizacji nieletniego i zastosowania ostatecznie środka poprawczego, zamiast wychowawczego. Środek ten, usytuowany pomiędzy umieszczeniem w młodzieżowym ośrodku wychowawczym i umieszczeniem w zakładzie poprawczym, pozwoli objąć tych nieletnich, wobec których inne środki wychowawcze nie spełniają swoich celów oraz tych nieletnich, którzy obecnie nie resocjalizują się w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, natomiast nie ma przesłanek do zastosowania wobec nich środka poprawczego. Środek ten ma na celu wypełnienie obecnej luki w katalogu środków i ma na celu postawienie tamy dla dalszej demoralizacji nieletnich. Potrzeba powyższa wynika z praktyki sądów rodzinnych i borykania się z problematyczną grupą nieletnich, dla których nie ma już w obecnym art. 6 u.p.n. żadnej oferty resocjalizacyjnej. Okręgowe ośrodki wychowawcze, poprzez między innymi zabezpieczenie przed samowolnym oddaleniem się wychowanka, umożliwią nieletnim nadrobienie opóźnień edukacyjnych, zdobycie wykształcenia i zawodu, co zwiększy ich konkurencyjność na rynku pracy. Nowy środek wychowawczy może mieć wpływ na skalę demoralizacji i dopuszczania się czynów karalnych przez nieletnich oraz wzmocnić efektywność instytucji wprowadzonych w projekcie poprzez poprawę skuteczności resocjalizacji i wychowania nieletnich, zwłaszcza tych, którzy nie poddawali się dotychczasowym oddziaływaniom wychowawczym.

Środek wykonywany maksymalnie do ukończenia przez nieletniego 19 lat.

Proponowane regulacje doprecyzowują kwestie związane z orzekaniem oraz wykonaniem środka wychowawczego w postaci zobowiązania do wykonania prac społecznych oraz kompleksowo regulują procedurę wykonania tego środka.

Ponadto zakładane jest przemodelowanie środka w postaci orzeczenia przepadku poprzez wprowadzenie możliwości orzekania przepadku w każdym przypadku przewidzianym w ustawie (np. przedmiotów pochodzących z czynu zabronionego, przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia czynu zabronionego, przedmiotów przestępstwa).

Rezygnuje się także z możliwości zastosowania środków przewidzianych przez k.r.o., ponieważ zakres wyłączeń w jego stosowaniu powodował, że w praktyce był on przepisem martwym.

Poprawa skuteczności postępowania i osiąganie celów środków wychowawczych to również dookreślenie w projekcie każdego z tych środków w taki sposób, aby zarówno nieletni jak i jego rodzice oraz organy wykonujące orzeczenie znali zakres swoich

uprawnień i obowiązków podczas wykonywania środka wychowawczego. Obecnie wykonywanie orzeczonych środków wychowawczych z punktu widzenia procedury przewidzianej w u.p.n. jest bardzo szczątkowe i niejasne.

b) środek w postaci zobowiązania rodziców albo opiekuna nieletniego

Poszerza się katalog obowiązków możliwych do orzeczenia w ramach tego środka poprzez dodanie:
- zobowiązania do współpracy z młodzieżowym ośrodkiem socjoterapii w zakresie realizacji obowiązku nauki nieletniego, jego socjoterapii i pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- zobowiązania do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

c) kara pieniężna

W ramach modyfikacji kary pieniężnej nakładanej na rodziców albo opiekuna nieletniego za niewykonywanie zobowiązań, przewiduje się zmianę jej wysokości do 3000 złotych oraz dodanie możliwości ponownego wymierzenia kary pieniężnej w przypadku dalszego uchylenia się przez rodziców albo opiekuna nieletniego od wykonywania zobowiązań. Proponowane zmiany mają na celu wyposażenie sądu rodzinnego w realne możliwości egzekwowania nałożonych zobowiązań i podkreślenie wagi prawidłowego wykonywania przez rodziców, w celu polepszenia sytuacji nieletniego i zahamowaniu jego demoralizacji. Wysokość kary pieniężnej jest wzorowana na rozwiązaniach znanych w postępowaniu cywilnym (art. 163 k.p.c.), który przewiduje grzywnę w kwocie do 3000 złotych, a stosuje się ją m.in. gdy strona powołała się w złej wierze na nieprawdziwe okoliczności, które skutkowały odroczeniem rozprawy, nadużyła prawa procesowego, a także w przypadku nieusprawiedliwionego niestawiennictwa wezwanego na rozprawę świadka. Również na gruncie postępowania karnego można nałożyć karę pieniężną w wysokości do 3000 złotych w wypadku m.in. nieusprawiedliwionego niestawiennictwa świadka, biegłego, tłumacza lub specjalisty na wezwanie organu prowadzącego postępowanie (art. 258 k.p.k.)

d) środek poprawczy

W kwestii przesłanek umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym projekt wprowadza obligatoryjność tego rozwiązania w sytuacji popełnienia przez nieletniego czynu karalnego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 lub w art. 280 k.k. W przedmiotowych sprawach, sąd zarządzi badanie nieletniego, przez co najmniej 2 biegłych lekarzy psychiatrów, a udział obrońcy i prokuratora w rozprawie będzie obowiązkowy. Orzekając o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym, sąd rodzinny wskazuje rodzaj zakładu poprawczego, w którym ma być wykonywany ten środek i co do zasady będzie to zakład poprawczy o wzmożonym nadzorze wychowawczym. Należy zauważyć, że projektodawca zastosował względną obligatoryjność tego rozwiązania, albowiem w przypadkach, gdy sposób i okoliczności popełnienia czynu karalnego, właściwości i warunki osobiste nieletniego, jego postawa i zachowanie (zarówno przed dopuszczeniem się czynu karalnego, jak i po dopuszczeniu się czynu karalnego), będą przemawiały, w ocenie sądu rodzinnego, za uznaniem, że zastosowane środki wychowawcze okażą się skuteczne i rokują resocjalizację nieletniego, sąd rodzinny będzie mógł odstąpić od zastosowania środka poprawczego i zastosować środki wychowawcze. Ponadto również w przypadku nieletniego, który popełnił którykolwiek ze wskazanych czynów karalnych, sąd rodzinny będzie mógł odstąpić od zastosowania nowej reguły i warunkowo zawiesić wykonanie środka poprawczego na okres próby (w wyjątkowych przypadkach).
Jeżeli przemawiają za tym bardzo wysoki stopień demoralizacji nieletniego, rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, właściwości i warunki osobiste nieletniego, jego postawa i zachowanie oraz przebieg dotychczasowego procesu resocjalizacji, w szczególnie uzasadnionym przypadku, orzekając umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym, sąd rodzinny może zagrozić przedłużeniem wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat albo orzec, że środek poprawczy będzie wykonywany po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, do ukończenia przez nieletniego określonego wieku, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat.

W zakresie przesłanek odwołania warunkowego zawieszenia umieszczenia w zakładzie poprawczym, ulegają one następującym zmianom:

1) fakultatywne:
   - nieletni dopuszcza się czynu karalnego (dodanie),
   - uchyla się od wykonywanie środka wychowawczego (każdego orzeczonego),
2) obligatoryjne:
   - modyfikacja zakresu czynów karalnych – art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2, art. 280 k.k.

Zmienia się też okres próby w sytuacji warunkowego zawieszenia przy umieszczenia w zakładzie poprawczym, który wynosił będzie do 3 lat (brak określenia dolnej granicy okresu próby da sądowi rodzinnemu większą elastyczność w wykorzystaniu tej instytucji probacyjnej).

e) środek leczniczy

Projektowane przepisy zmieniają dotychczasową nazwę tego środka. Środek leczniczy będzie mógł być stosowany w przypadku stwierdzenia u nieletniego choroby psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznych lub uzależnienia. Ponadto wprowadza się pojęcie środka leczniczego, oznaczające umieszczenie w zakładzie leczniczym, w którym udzielane są nieletnim świadczenia zdrowotne z zakresu opieki psychiatrycznej lub leczenia uzależnień. Reguluje się również w sposób kompleksowy procedurę wykonania środka leczniczego, zarówno jako środka tymczasowego, jak i środka ostatecznego.

Projekt nie przewiduje już środka, w ramach którego nieletniego umieszcza się w domu pomocy społecznej, ponieważ nie był on stosowany ze uwagi brak odpowiednich placówek.

III. POSTĘPOWANIE ROZPOZNAWCZE

- **przepisy ogólne o postępowaniu**

a) właściwość miejscowa sądu rodzinnego

Dodaje się sposób ustalenia właściwości sądu w przypadku gdy nieletni nie ma miejsca pobytu w Rzeczypospolitej Polskiej – właściwy jest sąd miejsca pierwszego wykazywania przejawów demoralizacji lub miejsca dopuszczenia się pierwszego czynu karalnego. W obecnym stanie prawnym sąd nie ma możliwości podjęcia działań w przypadku, gdy czyn karalny, niekiedy bardzo poważny, popełnił cudzoziemiec, który nie ma miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu w Polsce. Jest to duży problem w przypadku sądów działających w strefach przygranicznych.

b) właściwość sądu karnego

Projekt nie przewiduje właściwości sądu karnego w przypadku wszczęcia przeciwko nieletniemu postępowania po ukończeniu przez niego 18 lat (właściwy będzie sąd rodzinny), ponieważ nie jest możliwe orzeczenie i wykonanie kary na podstawie przepisów w sprawach nieletnich.

Projekt nie przewiduje także obowiązku prowadzenia postępowania przygotowawczego przez sąd rodziny, w przypadku gdy zachodzą podstawy do orzeczenia kary na podstawie art. 10 § 2 k.k. (jeżeli w toku postępowania zostaną ujawnione okoliczności uzasadniające pociągnięcie nieletniego do odpowiedzialności na zasadach art. 10 § 2 k.k. – sąd rodzinny przekaże sprawę prokuratorowi). Sąd rodzinny nie posiada bowiem stosownych narzędzi ani doświadczenia w tym zakresie.

Ponadto wprowadza się poszerzenie możliwości zaliczenia na poczet kary (każdej) także okresów: zatrzymania, pobytu w policyjnej izbie dziecka, stosowania środków tymczasowych w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym oraz obserwacji psychiatrycznej, ponieważ należy nieletniemu zagwarantować, ze każdy okres jego izolacji będzie zaliczony na poczet kary.

- **pojęcia stron postępowania i pokrzywdzonego oraz ich prawa w postępowaniu**

a) określenie stron postępowania

Projekt doprecyzowuje pojęcie strony – rodziców poprzez wskazanie, że stroną są rodzice albo ten z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, co ma na celu zapewnienie sprawności postępowania w sprawach nieletnich i zapewnienie realizacji prawa strony do obrony swych praw, tak by przeciwdziałać ewentualnej nieważności postępowania.

b) prawa nieletniego – zwiększenie gwarancji procesowych nieletniego w postępowaniu

Proponowane rozwiązania zakładają:
- doprecyzowanie przepisów;
- dodanie prawa do korzystania bezpłatnej pomocy tłumacza w przypadku gdy nieletni nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim.

Wpływ spraw do sądów rejonowych i liczba powołań tłumaczy w tych sprawach w latach 2018 – 2020.

rok	sprawy rodzinne i nieletnich ogółem	liczba powołań tłumaczy ogółem	stosunek liczby powołań do liczby spraw ogółem	liczba spraw dotyczących nieletnich (rep. Nkd)	szacowanie liczby powołań tłumaczy w sprawach nieletnich
2018	639 260	4 319	0,68%	67 993	459
2019	653 960	4 084	0,62%	68 974	431
2020	554 634	2 985	0,54%	49 736	268

W powyższej tabeli przedstawiono wpływ spraw rodzinnych i nieletnich do sądów rejonowych ogółem oraz liczbę powołań tłumaczy w tych sprawach. Należy przy tym mieć na uwadze, że w niektórych sprawach mogło być powołanych kilku tłumaczy. Na podstawie tych danych wyliczono stosunek liczby powołań do liczby spraw ogółem a następnie dokonano szacowania liczby

powołań tłumaczy w sprawach nieletnich.
Biorąc pod uwagę nikły odsetek liczby powołań w stosunku do liczby spraw (poniżej 1% w każdym roku w badanym okresie), można założyć, że rocznie liczba spraw z udziałem nieletnich, w których wystąpi tłumacz będzie się kształtowała w okolicach 400 spraw.

c) obrona obligatoryjna

Rozszerza się obligatoryjną obronę nieletniego na poniższe przypadki:
- stosowania środków tymczasowych w postaci tymczasowego umieszczenia w rodzinie zastępczej zawodowej, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym i zakładzie leczniczym (izolacja nieletniego od środowiska rodzinnego);
- gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie dopuszczenia się czynu zabronionego wyczerpującego znamiona zbrodni lub czynu karalnego określonego w art. 163 § 1 lub 3, art. 166 § 1, art. 173 § 1 lub 3, art. 223 § 2 lub art. 280 § 1 Kodeksu karnego;
- występują inne okoliczności, które sąd rodzinny uzna za utrudniające nieletniemu obronę;
- wprowadzenie obowiązkowego udziału obrońcy w rozprawie w przypadku obrony obligatoryjnej.

d) obrońca z urzędu – dla ubogich

Dodaje się możliwość przyznania obrońcy z urzędu przypadku, gdy wystąpią inne, szczególne okoliczności.

e) pojęcie pokrzywdzonego

Wprowadza się przepisy określające pojęcie pokrzywdzonego oraz możliwość ustanowienia przez pokrzywdzonego pełnomocnika.

- **zatrzymanie nieletniego**

Projekt nie przewiduje przesłanki konieczności ze względu na okoliczności sprawy, dodaje za to przesłankę uzasadnionej obawy ucieczki.

Ponadto doprecyzowany został zakres pouczeń nieletniego przy zatrzymaniu oraz treść protokołu z zatrzymania. Wprowadza się również możliwość złożenia zażalenia na zatrzymanie.

- **środki tymczasowe** – konieczność dostosowania przepisów do standardów międzynarodowych praw człowieka i praw dziecka, zwłaszcza w zakresie określenia przesłanek i czasu trwania środków tymczasowych

W przedmiotowym obszarze wprowadza się zmiany poprzez:
- dodanie środka tymczasowego w postaci tymczasowego: skierowania do ośrodka kuratorskiego, organizacji społecznej lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnim o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym oraz tymczasowego zobowiązania rodziców albo opiekuna nieletniego;
- wprowadzenie przesłanek ogólnych stosowania środków tymczasowych (wszystkich);
- wprowadzenie przesłanek szczególnych stosowania środków tymczasowych o charakterze izolacyjnym – umieszczenie w rodzinie zastępczej, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym;
- modyfikację przesłanki umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich – zachodzi uzasadniona obawa utrudniania postępowania, w tym w szczególności ucieczki, ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów czynu karalnego;
- wprowadzenie procedury stosowania i przedłużania stosowania środków tymczasowych o charakterze izolacyjnym – umieszczenie w rodzinie zastępczej, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym i schronisku dla nieletnich – konieczność wydania za każdym razem postanowienia sądu, w którym oznacza się okres pobytu nie dłuższy niż 3 miesiące;
- wprowadzenie maksymalnego okresu stosowania środków tymczasowych o charakterze izolacyjnym – umieszczenie w rodzinie zastępczej, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym i schronisku dla nieletnich – 1 rok do prawomocnego zakończenia postępowania rozpoznawczego (z możliwością przedłużenia tego okresu przesz sąd okręgowy w szczególnie uzasadnionych przypadkach – na czas oznaczony).

- **przebieg postępowania pierwszoinstancyjnego**

a) zasady przesłuchiwania świadków w trybie odpowiadającym art. 185a § 1 k.p.k.

Przewiduje się zawężenie stosowania szczególnego trybu przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych do sprawach o demoralizację, której przejawem jest popełnienie czynu zabronionego oraz w sprawach czyny karalne, określone w rozdziałach XXV lub XXVI, w art. 148, art. 153 § 1, art. 156 § 1 lub 3, art. 157 § 1, art. 158 § 1, art. 159, art. 189, art. 189a, art. 246, art. 280, art. 281, art. 282 lub w art. 289 § 3 k.k. zapewnić powinno sprawne prowadzenie postępowania.

Wprowadza się możliwość przesłuchania przez sąd rodzinny w trybie art. 185a § 1 k.p.k. także innej osoby w charakterze świadka, w tym pokrzywdzonego, jeżeli jego dobro tego wymaga, w szczególności gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia

obecność nieletniego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

Dodaje się także zapisy o odpowiednim stosowaniu w postępowaniu w sprawach nieletnich art. 185c k.p.k. (przesłuchanie pokrzywdzonego w sprawach o przestępstwa określone w art. 197-199 k.k.).

b) podmioty, które obok kuratora sądowego, mogą w wyjątkowych przypadkach przeprowadzić wywiad środowiskowy

Projekt nie przewiduje możliwości przeprowadzania wywiadów środowiskowych przez przedstawicieli organizacji społecznych, osoby godne zaufania i Policję.
Dodaje się możliwość przeprowadzania wywiadów środowiskowych w miejscu zamieszkania nieletniego przez pracowników pedagogicznych młodzieżowych ośrodków wychowawczych i okręgowych ośrodków wychowawczych.

c) opinia o nieletnim

Poszerzono o możliwość wydania opinii o nieletnim przez schronisko dla nieletnich w przypadku nieletniego umieszczonego w schronisku dla nieletnich.

d) uproszczenia przy przeprowadzaniu dowodów na rozprawie

Poszerzono na protokoły złożonych wcześniej zeznań świadków w przypadku gdy świadek:
- bezpodstawnie odmawia zeznań,
- zeznaje odmiennie niż poprzednio,
- oświadczy, że pewnych okoliczności nie pamięta,
- przebywa za granicą,
- nie można mu było doręczyć wezwania,
- nie stawił się z powodu niedających się usunąć przeszkód,
- zmarł.

e) możliwość orzeczenia środków wychowawczych o charakterze wolnościowym na posiedzeniu

Projekt nie przewiduje takiej regulacji (orzeczenie wszystkich środków wychowawczych, środka leczniczego i środka poprawczego wymaga przeprowadzenia rozprawy).

f) skuteczność lub wykonalność postanowień o zastosowaniu środków wobec nieletniego

W projekcie znalazły się postanowienia o zastosowaniu środków wychowawczych w postaci zakazu prowadzenia pojazdów, przepadku, umieszczenia w rodzinie zastępczej zawodowej, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, o zastosowaniu środka poprawczego, o zastosowaniu środka w postaci zobowiązań rodziców albo opiekuna nieletniego, o wymierzeniu kary pieniężnej rodzicom albo opiekunowi – stają się one skuteczne lub wykonalne po uprawomocnieniu się. Pozostałe środki – o charakterze nie izolacyjnym – będą skuteczne lub wykonalne po ogłoszeniu postanowienia, co oznacza szybsze podjęcie wobec nieletniego oddziaływań wychowawczych.

- **przebieg postępowania odwoławczego**

Projekt wskazuje organ orzekający w sprawach nieletnich w II instancji oraz regulują przebieg postępowania odwoławczego. W kolejnych przepisach wskazano przypadki, w których dopuszczalne jest zażalenie w postępowaniu w sprawach nieletnich.
Projektowana regulacja utrzymuje dotychczasowy model postępowania odwoławczego w tej kategorii spraw, wprowadzając do niego instytucję zażalenia poziomego na postanowienia w kwestiach incydentalnych.

Regulacja projektowanego utrzymuję zasadę *reformationis in peius*, poszerzając ją również na nowy środek wychowawczy.

W projekcie zastosowano zabieg legislacyjny, polegający na kompleksowym uregulowaniu w jednym przepisie wszystkich przypadków dopuszczalności zażalenia w postępowaniu rozpoznawczym. Katalog ten nie jest zamknięty o tyle tylko, że w zakresie nieuregulowanym znajdą także zastosowanie przepisy k.p.c.

Projekt zawiera katalog przypadków, w których zażalenie przysługuje pokrzywdzonemu.

IV. POSTĘPOWANIE WYKONAWCZE

Kompleksowa regulacja postępowania wykonawczego w sprawach nieletnich ma na celu zapewnienie sprawnego jego prowadzenia, gwarantując właściwą i pożądaną realizację orzeczenia, a równocześnie respektując prawa nieletnich w postępowaniu.

- **przepisy ogólne o wykonywaniu orzeczeń**

a) cele wykonywania środka leczniczego

Proponowane rozwiązania przewidują wprowadzenie określenia celów wykonywania środka leczniczego – poprawa stanu zdrowia nieletniego i jego zachowania w stopniu umożliwiającym powrót do życia w społeczeństwie i dalsze leczenie w warunkach poza zakładem.

b) właściwość sądu przy wykonywaniu środka leczniczego

Projekt wprowadza wyjątek od zasady właściwości ogólnej sądu rodzinnego mającej zastosowanie także w postępowaniu wykonawczym (sąd rodzinny właściwy według miejsca zamieszkania lub pobytu nieletniego), poprzez określenie, że środek leczniczy wykonuje sąd rodzinny, w okręgu którego znajduje się zakład leczniczy, w którym nieletni został umieszczony.

- **prawa i obowiązki nieletnich**

a) obowiązki w postępowaniu wykonawczych

Modyfikuje się obowiązki nieletniego poprzez określenie, że nieletni jest zobowiązany przestrzegać obowiązków ustanowionych przez sąd i wynikających z wykonywania orzeczenia.

Dodaje się obowiązek dla rodziców albo opiekuna nieletniego do przestrzegania obowiązków ustanowionych przez sąd i wynikających z wykonywania orzeczenia oraz uczestniczenia w wykonywaniu wydanego wobec nieletniego orzeczenia.

Wprowadza się obowiązek pouczenia o ww. obowiązkach nieletniego oraz rodziców albo opiekuna – przy wszczęciu postępowania wykonawczego.

b) okres wykonywania środków tymczasowych w postaci umieszczenia w rodzinie zastępczej zawodowej, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym i zakładzie leczniczym

Wprowadza się regulację określającą maksymalny okres wykonywania środków tymczasowych w postaci umieszczenia w rodzinie zastępczej zawodowej, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym i zakładzie leczniczym.

c) posiedzenie wykonawcze

Projekt doprecyzowuje kwestię odbywania posiedzeń sądu rodzinnego w postępowaniu wykonawczym i wprowadza możliwość przeprowadzania przez sędziego rodzinnego posiedzeń wykonawczych w sprawach niewymagających wydania orzeczenia. Dodatkowo wprowadza się przepisy pozwalające na wydawaniu określonych orzeczeń na posiedzeniu niejawnym.

d) umorzenie postępowania wykonawczego

Proponowane rozwiązania zakładają wprowadzenie regulacji określającej możliwość umorzenia postępowania wykonawczego, gdy dalsze prowadzenie postępowania stało się zbędne lub niedopuszczalne.

e) apelacja w postępowaniu wykonawczym

W postępowaniu wykonawczym wprowadza się środek odwoławczy w postaci apelacji od postanowień wydawanych w postępowaniu wykonawczym, od których przysługuje apelacja, których przedmiotem jest:

1) zastosowanie lub zmiana środka wychowawczego, z wyjątkiem zastosowania takiego środka w okresie próby;
2) zastosowanie środka leczniczego;
3) wykonywanie środka poprawczego albo zastosowanie środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat – w przypadku nieletniego, wobec którego sąd rodzinny w postępowaniu rozpoznawczym zagroził przedłużeniem wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat;
4) zastosowanie wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego;
5) zastosowanie wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 24 lat środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego;
6) zastosowanie lub zmiana środka w postaci zobowiązania rodziców albo opiekuna nieletniego.

- **uregulowanie praw i obowiązków nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich – katalog praw, obowiązków i zakazów**

Jest to materia ustawowa dotychczas regulowana w większości na poziomie resortowych aktów wykonawczych lub statutów.

- **korzystanie z wolności religijnej**

Projekt przewiduje, że w przypadku, gdy nieletni nie jest osobą pełnoletnią wykonywanie przez niego praktyk religijnych i korzystanie z posług religijnych w ośrodku, zakładzie lub schronisku wymaga stosownej zgody jego przedstawiciela ustawowego. Natomiast w przypadku, gdy nieletni jest osobą pełnoletnią, co będzie miało zastosowanie w odniesieniu do nieletnich umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych albo zakładach poprawczych, wystarczająca będzie wola nieletniego. W obu przypadkach projekt wymaga, aby zgoda przedstawiciela ustawowego albo samego pełnoletniego nieletniego wyrażona była w zwykłej formie pisemnej.

W celu zapewnienia nieletnim dostępu do realizowania zbiorowych praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska ustala miejsce, sposób i czas uczestniczenia nieletniego w tych formach życia religijnego z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należy.

Wyznacza się ramy korzystania przez każdego z nieletnich z jego wolności religijnej podczas pobytu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, poprzez wskazanie, że korzystanie przez nieletniego z wolności religijnej nie może naruszać wolności i praw innych osób ani zakłócać ustalonego w ośrodku, zakładzie i schronisku porządku wewnętrznego.

- **kontakty nieletniego**

Projektowana ustawa przewiduje kompleksowe uregulowanie zasad związanych z kontaktami nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych oraz schroniskach dla nieletnich z osobami spoza ośrodka, zakładu lub schroniska. W zakresie tym doprecyzowano i uzupełniono regulację art. 66 § 4 u.p.n.

Nowym rozwiązaniem, usuwającym wątpliwości praktyki, jest wprowadzenie przepisu, zgodnie z którym odwiedziny nieletniego podlegają nadzorowi pracownika upoważnionego przez dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich albo osoby upoważnionej przez kierownika zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia. Nadzór odwiedzin polega na zapewnieniu porządku w czasie trwania odwiedzin, bez zapoznawania się z treścią rozmów. Wprowadzona regulacja umożliwi z jednej strony zapewnienie przebiegu odwiedzin w warunkach zachowania porządku i bezpieczeństwa, z drugiej strony stanowić będzie realizację prawa nieletniego do swobody i ochrony komunikowania się z innymi osobami.

- **korespondencja nieletniego**

Projektowana ustawa przewiduje kompleksowe uregulowanie zasad związanych z kontrolą korespondencji nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych oraz schroniskach dla nieletnich. W zakresie tym doprecyzowano i uzupełniono regulację art. 66 § 3 u.p.n., co pozwoli na usunięcie pojawiających się w praktyce wątpliwości, w szczególności w zakresie rozumienia pojęcia kontrolowania korespondencji nieletniego.

W projekcie – w porównaniu z obecnym stanem prawnym – wprowadzono pojęcia i definicje pojęć: nadzoru korespondencji, cenzury korespondencji i zatrzymania korespondencji. Proponowane zmiany w tym zakresie pozwolą nie tylko na jednoznaczne zróżnicowanie pojęć nadzoru korespondencji, cenzury korespondencji i zatrzymania korespondencji, ale także określą granice ingerencji w konstytucyjne prawa i wolności nieletniego. Rozróżnienie tych czynności pozwoli na ukształtowanie jednolitej praktyki, a tym samym wyeliminuje wątpliwości pojawiające się na gruncie obecnie obowiązującego art. 66 § 3 u.p.n., który nie definiował pojęcia kontrolowania korespondencji.

W projektowanej ustawie zaproponowano wprowadzenie odrębnych zasad regulujących kontrolę korespondencji nieletnich, wobec których stosowane są środki wychowawcze, środek leczniczy albo środek poprawczy oraz kontrolę korespondencji nieletnich, wobec których stosowane są środki tymczasowe.

W regulacji w projektowanym kształcie zrezygnowano z wymogu, powzięcia „uzasadnionego" podejrzenia. W zakresie tym uwzględniono praktyczne problemy związane z oceną stopnia podejrzenia. Ocena taka wydaje się zbędna zwłaszcza wobec zamkniętego, doprecyzowanego i ściśle określonego katalogu przesłanek uzasadniających cenzurę korespondencji nieletniego.

W projekcie określono także podmioty uprawnione do nadzorowania i cenzurowania korespondencji nieletniego. Projektowana regulacja wpływa na zwiększenie gwarancyjności nadzorowania i cenzurowania korespondencji nieletnich.

W projektowanych przepisach określono także sposób postępowania z przedmiotami znalezionymi w trakcie nadzoru korespondencji, których nieletni nie może posiadać w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku

wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczych lub schronisku dla nieletnich.

- **paczki nieletnich**

Projektowana ustawa przewiduje uregulowanie kwestii związanych z realizacją prawa nieletniego do otrzymywania paczek. Przewiduje się wprowadzenie zapisu, zgodnie z którym nieletni umieszczeni w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych, zakładach poprawczych oraz schroniskach dla nieletnich mogą otrzymywać paczki z żywnością, książkami, ubraniem, obuwiem i innymi przedmiotami osobistego użytku. Realizacja tego prawa jest wyrazem humanitarnego traktowania nieletnich oraz dążenia do zaspakajania ich potrzeb. Stanowi także formą kontaktu nieletnich ze światem zewnętrznym.

W projekcie określono także podmioty uprawnione do kontroli paczek nieletniego. Projektowana regulacja wpływa na zwiększenie gwarancyjności kontroli paczek nieletnich.

Określono także sposób postępowania z przedmiotami znalezionymi w trakcie kontroli paczki, których nieletni nie może posiadać w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczych lub schronisku dla nieletnich.

- **kontrola osobista, kontrola pobieżna, kontrola pomieszczeń i kontrola przedmiotów**

Projekt przewiduje wprowadzenie na poziomie ustawy kompleksowej regulacji w zakresie kontroli osobistej, kontroli pobieżnej, kontroli pomieszczeń i kontroli przedmiotów wobec nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych oraz schroniskach dla nieletnich.

Określono przesłanki uzasadniające przeprowadzenie kontroli osobistej, kontroli pobieżnej, kontroli pomieszczeń i kontroli przedmiotów, pojęcia kontroli osobistej, kontroli pobieżnej, kontroli pomieszczeń i kontroli przedmiotów, sposób przeprowadzenia tych kontroli, podmioty uprawnione do przeprowadzenia tych kontroli oraz adekwatne środki zaskarżenia tych czynności.

W projektowanych przepisach określono także sposób postępowania z przedmiotami podczas kontroli oraz z przedmiotami znalezionymi w trakcie kontroli, których nieletni nie może posiadać w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich.

Wprowadzając ustawowe definicje kontroli pobieżnej, kontroli osobistej, kontroli pomieszczeń i kontroli przedmiotów określono tym samym granice ingerencji w sferę wolności osobistej, nietykalności osobistej i prywatności nieletniego.

- **badanie nieletnich na obecność substancji psychoaktywnej**

W projektowanych przepisach określono przesłanki uzasadniające przeprowadzenie badania nieletnich, kategorie badań, podmioty uprawnione do przeprowadzenia badań, osoby uprawnione do żądania weryfikacji wyników badań przeprowadzonych przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego oraz warunki weryfikacji, osoby uprawnione do pobrania krwi od nieletniego, zasady ponoszenia kosztów badań laboratoryjnych oraz sposób postępowania w razie odmowy poddania się przez nieletniego badaniu albo ustaleniu obecności substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego – wobec nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. Regulacji w tym zakresie nie zawiera aktualnie obowiązująca ustawa *o postępowania w sprawach nieletnich,* a tym samym nie stwarza ona należytych gwarancji dla nieletniego. Należy podkreślić, że aktualnie obowiązujące przepisy ustawy *o postępowaniu w sprawach nieletnich* nie przewidują podstawy prawnej dla przeprowadzenia takich badań, co wymaga interwencji legislacyjnej. W obecnym stanie prawnym regulacja w powyższym zakresie w ustawie dotyczy jedynie nieletnich, wobec których zastosowano środek wychowawczy w postaci nadzoru kuratora.

Badanie przeprowadzane będzie przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego, a zatem badaniu wydychanego powietrza, badaniu śliny, badaniu moczu za pomocą urządzeń elektronicznych lub urządzeń do oznaczania substancji psychoaktywnych na podstawie pobranych próbek śliny lub moczu.

Rodzaje badań na obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego i sposób przeprowadzania tych badań oraz wzory protokołów przeprowadzenia badań, określi w rozporządzeniu wykonawczym Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania oraz ministrem właściwym do spraw zdrowia.

- **monitoring**

Istotną nowością w projektowanej ustawie jest uregulowanie obszaru związanego ze stosowaniem w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich – monitoringu.

Z uwagi na ingerencję w zagwarantowane konstytucyjnie prawo ochrony życia prywatnego uregulowane w art. 47 Konstytucji RP, stosowanie monitoringu wymaga regulacji ustawowej zgodnej z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Konstruując proponowane przepisy uwzględniono konieczność zapewnienia bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka, zakładu lub schroniska oraz zachowania niezbędnych warunków dla poszanowania ludzkiej godności. Stosowanie monitoringu to nie tylko prewencja zachowań nieletnich zagrażających bezpieczeństwu lub porządkowi wewnętrznemu ośrodka, zakładu lub schroniska, zapewnienie bezpieczeństwa pracowników tych ośrodków, zakładów lub schronisk, ale także zapobieganie ewentualnemu niewłaściwemu traktowaniu nieletnich. Zarejestrowany obraz lub dźwięk może służyć również do oceny przestrzegania praw nieletnich oraz oceny zachowania nieletnich podczas pobytu w ośrodku, zakładzie lub schronisku.

Szczegółowe uregulowania dotyczące sposobu utrwalania, przechowywania i niszczenia zapisów z monitoringu oraz udostępniania ich uprawnionym podmiotom określą przepisy wykonawcze wydane przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania oraz ministrem właściwym do spraw zdrowia.

- **środki przymusu bezpośredniego**

Wprowadza się możliwość użycia środków przymusu bezpośredniego w postaci siły fizycznej, kaftana bezpieczeństwa, pasa obezwładniającego i kasku zabezpieczającego wobec nieletniego umieszczonego w okręgowym ośrodku wychowawczym, dodaje się także możliwość użycia środka przymusu bezpośredniego w postaci kasku zabezpieczającego wobec nieletniego umieszczonego w zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich.

Projekt doprecyzowuje też przesłanki użycia środków przymusu bezpośredniego, innych niż siła fizyczna, wobec nieletnich umieszczonych w zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich w taki sposób by były zgodne z podstawami wskazanymi w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. *o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej* (Dz. U. z 2019 r . poz. 2418, z późn. zm.).

Ponadto wprowadza się możliwość prewencyjnego użycia wobec nieletniego umieszczonego w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce.

- **izby adaptacyjne**

W celu rozwiązania obecnych problemów systemowych, projekt wprowadza obowiązek utworzenia izb adaptacyjnych w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz fakultatywność ich utworzenia w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i okręgowych ośrodkach wychowawczych.

Projekt zawiera definicję izby adaptacyjnej. Projekt wprowadza dwie podstawy do umieszczenia w izbie adaptacyjnej – umieszczenie z mocy ustawy oraz umieszczenie na podstawie decyzji dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska oraz procedurę odwołania się nieletniego od umieszczenia go w izbie adaptacyjnej.

- **obecność pracowników podczas udzielania nieletnim świadczeń zdrowotnych**

Proponuje się przyjęcie zasady, zgodnie z którą obecność pracownika ośrodka, zakładu lub schroniska niewykonującego zawodu medycznego podczas udzielania świadczeń zdrowotnych nieletniemu, dotyczyć będą jedynie sytuacji udzielania nieletniemu świadczeń zdrowotnych poza terenem ośrodka, zakładu lub schroniska. W sytuacjach, gdy świadczenia zdrowotne udzielane są w podmiotach wykonujących działalność leczniczą przez osoby wykonujące zawód medyczny, które na co dzień nie mają do czynienia z nieletnim, uzasadnione jest przedsięwzięcie większych środków ostrożności.

- **depozyt**

Proponuje się wprowadzenie zasady, zgodnie z którą nieletni umieszczony w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, określonych zakładach leczniczych, oraz w zakładach poprawczych lub schroniskach dla nieletnich będzie przekazywał do depozytu dokumenty stwierdzające tożsamość, środki pieniężne, przedmioty wartościowe oraz przedmioty, których nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku. Przyjęte rozwiązania zagwarantują nieletnim możliwość przechowywania ważnych i cennych dla nich rzeczy w bezpiecznym miejscu, a tym samym zapewnią ochronę przed ich utratą, uszkodzeniem, zniszczeniem lub zgubieniem. Ponadto, przyjęte rozwiązania mają istotne znaczenia z uwagi na konieczność zapewnienia porządku prawnego, bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka, zakładu lub schroniska oraz zapewnienie prawidłowego toku postępowania w związku z obowiązkiem przekazywania do depozytu przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku.

- **nieletnie matki**

W tym zakresie proponuje się przejęcie następujących rozwiązań:
- wprowadzenia podstaw do organizowania domów dla matki i dziecka w wyznaczonych okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich,
- wprowadzenia podstaw do możliwości organizowania domów dla matki i dziecka w wyznaczonych młodzieżowych ośrodkach wychowawczych,
- wprowadzenia przepisów określających zasady umieszczania i pobytu nieletnich matek i ich dzieci w domach dla matki i dziecka.

- **upomnienie**

Regulacja wprowadza przepisy określające zasady wykonywania środka wychowawczego w postaci upomnienia – najłagodniejszego środka wychowawczego przewidzianego w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich. Projekt umożliwia wykonanie upomnienia w dwóch formach – ustnej albo pisemnej, wobec funkcjonującej obecnie formy ustnej. Dotychczas przepis regulujący tę kwestię zawarty był w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości dotyczącym regulaminu funkcjonowania sądów powszechnych.

- **zobowiązanie nieletniego do określonego postępowania**

W zakresie wykonywania zobowiązania nieletniego do określonego postępowania pewne regulacje zawarte są w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – *Regulamin urzędowania sądów powszechnych* (Dz. U. poz. 1141, z późn. zm.) oraz w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 2014 r. *w sprawie nadzoru nad nieletnim* (Dz. U. poz. 855).

Realizując założenia projektowanej ustawy w zakresie kompleksowego uregulowania postępowania rozpoznawczego oraz postępowania wykonawczego w sprawach nieletnich, w projektowanej ustawie ustawodawca wprowadził przepisy regulujące wykonywanie środka wychowawczego w postaci zobowiązania nieletniego do określonego postępowania, wskazując przykłady zachowań, do których nieletni może zostać zobligowany. Zgodnie z projektem środkiem wychowawczym jest zobowiązanie do określonego postępowania, a zwłaszcza do:

- naprawienia wyrządzonej szkody w całości albo w części,
- zadośćuczynienia za doznaną krzywdę,
- wykonania prac społecznych,
- przeproszenia pokrzywdzonego,
- podjęcia nauki lub pracy,
- uczestniczenia w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym,
- powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach,
- zaniechania używania substancji psychoaktywnej.

W projekcie przyjęto zasadę, że dzienny wymiar prac społecznych nieletniego nie może przekroczyć 2 godzin i prace te nie mogą być wykonywane w dni wolne od pracy. Przyjmując powyższe założenie ustawodawca miał na uwadze, że istotą stosowanych wobec nieletnich środków jest realizacja przede wszystkim funkcji opiekuńczo-wychowawczej, a nie represyjnej. Należy uwzględnić, że przedmiotowy środek wychowawczy będzie realizowany wobec nieletnich, którzy nie ukończyli 18 lat.

- **nadzór odpowiedzialny rodziców albo opiekuna nieletniego**

Mając na celu usunięcie trudności w wykonaniu środka wychowawczego w postaci nadzoru odpowiedzialnego rodziców albo opiekuna nieletniego, a także nadanie nadzorowi odpowiedzialnemu rodziców albo opiekuna nieletniego stosownej rangi, projekt ustawy wprowadza przepisy określające zasady wykonywania środka wychowawczego w postaci nadzoru odpowiedzialnego rodziców. Określa on na czym ten nadzór ma polegać, jak również rozstrzyga kwestię, kto sprawuje nadzór w przypadku, gdy rodzice nieletniego żyją w rozłączeniu.

- **czynności kuratora sądowego i nadzór organizacji społecznej, pracodawcy albo osoby godnej zaufania**

W projekcie dokonano uporządkowania, usystematyzowania i doprecyzowania regulacji dotyczących czynności kuratora sądowego na etapie postępowania wykonawczego w sprawach nieletnich. Wskazano, że wszelkie działania podejmowane przez kuratora sądowego wobec nieletnich mają na celu pomoc nieletnim w zmianie nagannych zachowań i postaw, w kierunku postaw społecznie pożądanych (dotyczy to wszystkich czynności kuratora sądowego, a nie tylko czynności podejmowanych w ramach sprawowanego nadzoru). Istotą czynności podejmowanych przez kuratorów sądowych wobec nieletnich jest przede wszystkim realizacja zadań o charakterze wychowawczym. W projekcie określono otwarty katalog czynności, do których jest uprawniony i zobowiązany kurator sądowy podejmujący działania na etapie postępowania wykonawczego w sprawach nieletnich. Katalog tych czynności stanowi dla kuratorów sądowych podstawę do podejmowania określonych działań w celu skutecznego wykonania orzeczonych

wobec nieletniego środków, weryfikacji zachowania i postawy nieletniego na etapie wykonywania orzeczenia oraz oceny wyników orzeczonych środków i podejmowania adekwatnych reakcji. Katalog ten uzupełniono o czynności dotyczące:

- nawiązania i utrzymywania kontaktu z nieletnim, jego rodzicami lub opiekunem,
- wzywania nieletniego, jego rodziców lub opiekuna do stawienia się w siedzibie zespołu kuratorskiej służby sądowej,
- zaznajamiania się z innymi, poza aktami sądowymi, niezbędnymi źródłami informacji o nieletnim,
- zwracania się do pokrzywdzonych oraz innych podmiotów o informacje o sposobie, zakresie i terminie realizacji obowiązków określonego postępowania nałożonych na nieletniego lub zobowiązań nałożonych na rodziców albo opiekuna nieletniego,
- pozyskiwania, w miarę możliwości, podmiotów, na rzecz których nieletni mogą wykonywać prace społeczne.

Tak określony katalog praw i obowiązków kuratorów sądowych, w powiązaniu z pozostałymi przepisami projektu regulującymi czynności kuratora sądowego przy wykonywaniu poszczególnych środków, pozwoli na skuteczną realizację zadań kuratorów sądowych w postępowaniu wykonawczym prowadzonym w sprawie nieletnich.

W zakresie uprawnień kuratorów sądowych dotyczących inicjowania postępowań sądowych doprecyzowano przepisy w taki sposób, aby odnosiły się one do środków wykonywanych lub kontrolowanych przez kuratora sądowego, a nie obejmowały wszystkich środków orzekanych wobec nieletniego. Doprecyzowano także, że udział kuratora sądowego w posiedzeniach (zarówno posiedzenia sądowe jak i posiedzenia wykonawcze prowadzone przez sędziego rodzinnego) obejmuje posiedzenia dotyczące nieletniego, wobec którego zastosowano środek wychowawczy nie tylko w postaci nadzoru kuratora sądowego, ale również inne środki, których wykonywanie kurator sądowy kontroluje. Należy mieć bowiem na uwadze, że kurator sądowy realizując czynności w postępowaniu wykonawczym dysponuje aktualną i najlepszą wiedzą o nieletnim, a z racji przygotowania zawodowego jest zdolny do oceny wyników wykonywanego w tym zakresie środka wychowawczego.

W projektowanej ustawie proponuje się rezygnację z możliwości zobowiązania nieletniego przez kuratora sądowego do poddania się badaniu w celu ustalenia w organizmie nieletniego obecności substancji psychoaktywnej przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego. W zakresie tym kuratorzy sądowi zgłaszali szereg zastrzeżeń dotyczących realizacji tego uprawnienia związanych z brakiem odpowiednich procedur, narażeniem kuratorów sądowych na liczne niebezpieczeństwa dotyczące ich zdrowia i życia oraz brakiem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy.

W projekcie zawarto normę kompetencyjną dotyczącą obowiązku sprawowania nadzoru i kontrolowania wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 projektu, osobiście przez sądowego kuratora zawodowego w sprawach trudnych lub wymagających niezwłocznego podjęcia czynności. W obecnym stanie prawnym regulacja ta zawarta jest w § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 2014 r. *w sprawie nadzoru nad nieletnim*. Z uwagi na zakres przedmiotowej regulacji proponuje się nadanie jej rangi normy ustawowej.

- **ośrodki kuratorskie**

W projekcie wprowadzono przepisy określające zasady wykonania środka wychowawczego w postaci skierowania do ośrodka kuratorskiego. Określono działania oraz cele działalności ośrodków kuratorskich wskazując, że ośrodek kuratorski prowadzi działalność wychowawczą, resocjalizacyjną, terapeutyczną, kontrolną oraz profilaktyczną, zmierzając do zmiany postaw nieletnich w kierunku społecznie pożądanym. W projekcie zawarto również przepisy ustrojowe dotyczące funkcjonowania i organizacji ośrodków kuratorskich z uwagi na konieczność umieszczenia tych regulacji w akcie rangi ustawowej.

Nowym rozwiązaniem na poziomie ustawowym jest uregulowanie zasad związanych ze sprawowaniem nadzoru nad ośrodkami kuratorskimi. Proponuje się wprowadzenie:

1. Nadzoru sprawowanego przez prezesa sądu okręgowego przez kuratora okręgowego, prezesa sądu rejonowego oraz dyrektora sądu rejonowego w zakresie wydatkowania środków finansowych przeznaczonych na działalność ośrodka. Nadzór ten zapewni prezesowi sądu okręgowego, jako organowi tworzącemu ośrodki kuratorskie, kontrolowanie i ocenę działalności wszystkich ośrodków kuratorskich funkcjonujących w obszarze właściwości sądu okręgowego, również w kontekście porównawczym.
2. Zwierzchniego nadzoru sprawowanego przez Ministra Sprawiedliwości przez sędziów i kuratorów sądowych delegowanych do Ministerstwa Sprawiedliwości. Nadzór ten zapewni Ministrowi Sprawiedliwości kontrolowanie i ocenę działalności wszystkich ośrodków kuratorskich, również w kontekście porównawczym.

- **młodzieżowe ośrodki wychowawcze**

W projekcie wprowadzono przepisy określające zasady wykonania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (MOW). W celu stworzenia bardziej spójnego i skutecznego systemu oddziaływań wychowawczych projektuje się wprowadzenie możliwości stosowania i wykonywania umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym także wobec nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym. Ten środek wychowawczy

będzie wykonywany w ośrodkach resocjalizacyjno-wychowawczych dla nieletnich w normie intelektualnej lub ośrodkach resocjalizacyjno-rewalidacyjnych dla nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim oraz z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym.

Dane dotyczących wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych według stanu na dzień 30 września 2020 r.:

a) liczba wychowanków MOW z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego – 2 695,
b) liczba wychowanków MOW z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu:
   - lekkim – 317,
   - umiarkowanym – 1.

W oparciu o poważysz dane szacuje się, że grupa nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym, wobec których sąd rodzinny będzie mógł zastosować środek wychowawczy w postaci umieszczenia nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym to 20-30 nieletnich rocznie.

W celu zapewnienia właściwego wykonania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, przewiduje się powołanie komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego. Do zadań komisji będzie należało:

1) wydawanie skierowania do odpowiedniego młodzieżowego ośrodka wychowawczego;
2) analiza dostępnej dokumentacji, w zakresie koniecznym do wydania skierowania;
3) analiza informacji o liczbie dostępnych miejsc w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych;
4) analiza realizacji zadań młodzieżowego ośrodka wychowawczego w oparciu o wyniki kontroli prowadzonych w trybie nadzoru pedagogicznego oraz informacje o wydarzeniach nadzwyczajnych, które wystąpiły w młodzieżowym ośrodku wychowawczym.

Projekt reguluje również kwestie związane z pobytem nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, które dotychczas były uregulowane w rozporządzeniach wykonawczych albo też w ogóle nie były ujęte w normy prawne.

Istotą zmian przepisów określających funkcjonowanie młodzieżowych ośrodków wychowawczych jest zwiększenie bezpieczeństwa nieletnich przebywających w tych placówkach. Zasady bezpieczeństwa wynikają z projektowanych przepisów ustawy, przepisów, które zostaną wydane na jej podstawie oraz przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – *Prawo oświatowe* (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082) i wydanych na jej podstawie przepisów wykonawczych, w szczególności art. 123 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 oraz art. 125 tej ustawy. Jednym z elementów zapewnienia nieletnim bezpiecznych warunków pobytu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym jest zobowiązanie wychowawców, nauczycieli, i specjalistów oraz innych osób pracujących w ośrodku z nieletnimi do realizacji zadań mających wpływ na bezpieczeństwo wychowanków, m.in. do prowadzenia obserwacji zachowania nieletnich w ośrodku, nadzorowania i kontrolowania zachowania nieletnich i przeciwdziałania wydarzeniom nadzwyczajnym.

Standardy zawarte w art. 70 Konstytucji RP będą zachowane w przypadku, gdy inicjatywa pozostania w ośrodku po ukończeniu 18 lat będzie należała wyłącznie do nieletniego. W projekcie zmodyfikowano dotychczasowe rozwiązanie umożliwiające nieletniemu zwalnianemu z młodzieżowego ośrodka wychowawczego pozostanie w placówce do ukończenia szkoły, do której nieletni uczęszcza, po ukończeniu przez nieletniego 18 lat. Projekt eliminuje z tego procesu sąd rodzinny, ponieważ projektowane przepisy nie dają możliwości prowadzenia postępowania wykonawczego po ustaniu wykonywania środka z mocy prawa.

- **okręgowe ośrodki wychowawcze**

W projekcie wprowadzono przepisy określające zasady wykonania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym. Projekt przewiduje dwa rodzaje tych ośrodków, ze względu na poziom sprawności intelektualnej nieletnich:

- dla nieletnich w normie intelektualnej,
- dla nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną (w stopniu lekkim i w stopniu umiarkowanym).

Przyjęcie takiego podziału ośrodków jest rozwiązaniem optymalnym, gwarantującym dostosowanie metod pracy wychowawczej i terapeutycznej do specyficznych potrzeb nieletniego, a w konsekwencji każdemu nieletniemu daje możliwość rozwoju na miarę jego zdolności i potrzeb. Projekt przewiduje stosowanie w ośrodkach jednego z trzech systemów wychowawczych:

- resocjalizacyjnego,
- resocjalizacyjno-rewalidacyjnego,
- resocjalizacyjno-terapeutycznego.

W projektowanej ustawie zawarte są uregulowania istotnych z punktu widzenia praw nieletniego kwestii związanych z przyjmowaniem nieletniego do ośrodka, pobytem nieletniego w ośrodku i zwalnianiem nieletniego z ośrodka.

W celu zapewnienia nieletniemu zwalnianemu z ośrodka stosownej pomocy i wsparcia w powrocie do życia w społeczeństwie, projekt zakłada udzielanie nieletnim pomocy w celu zapewnienia niezbędnych warunków wychowawczych lub bytowych na podstawie przepisów ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2021 r. poz. 2268, z późn. zm.) oraz ustawy z

dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (Dz. U. z 2022 r. poz. 447). Wprowadza się także udzielanie przez dyrektora ośrodka pomocy finansowej lub materialnej nieletniemu zwalnianemu z ośrodka, jeżeli nie posiada on własnych pieniędzy oraz nie może uzyskać potrzebnej pomocy od rodziców, opiekuna lub z innych źródeł. Wysokość pomocy ustalono do kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych.

- **wykonywanie środka leczniczego**

W projektowanej ustawie utrzymano możliwość orzeczenia wobec nieletniego środka leczniczego w przypadku stwierdzenia u nieletniego choroby psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznych lub uzależnienia. Ponadto projekt wprowadza przepisy określające zasady wykonywania tego środka. Środkiem leczniczym jest umieszczenie w zakładzie leczniczym, w którym udzielane są nieletnim świadczenia zdrowotne z zakresu opieki psychiatrycznej lub leczenia uzależnień.

Istotną nowością w projektowanej regulacji jest wprowadzenie organu odpowiedzialnego za wskazywanie odpowiedniego dla nieletniego zakładu leczniczego – komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich powołanej przez ministra właściwego do spraw zdrowia (na wzór komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających z Kodeksu karnego wykonawczego).
Komisja będzie organem pomocniczym dla sądu rodzinnego na etapie wykonywania środka leczniczego orzeczonego wobec nieletniego. Utworzenie komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich zagwarantuje usprawnienie postępowania wykonawczego w sprawach nieletnich oraz zapewni udział w tym procesie organu dysponującego specjalistyczną wiedzą z zakresu zdrowia psychicznego.

Głównym zadaniem komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich będzie wydawanie opinii dla właściwych sądów (sądów rodzinnych, sądów drugiej instancji, sądów właściwych według przepisów Kodeksu postępowania karnego), wskazującej odpowiedni dla nieletniego zakład leczniczy. Przy wydaniu opinii uwzględnia się zakres świadczeń opieki zdrowotnej udzielanych w danym zakładzie oraz warunki zabezpieczenia. Wskazując odpowiedni dla nieletniego zakład leczniczy bierze się pod uwagę stan zdrowia psychicznego, fizycznego i somatycznego nieletniego, uzależnienie nieletniego, związek pomiędzy zaburzeniami psychicznymi a zachowaniami niebezpiecznymi, przebieg i wyniki dotychczasowego leczenia lub rehabilitacji, szczególne wskazania do postępowania leczniczego lub rehabilitacyjnego, miejsce zamieszkania albo pobytu nieletniego, chyba że ze względów zdrowotnych lub organizacyjnych nie jest to możliwe.

Ponadto, komisja będzie analizowała informacje o liczbie dostępnych miejsc w zakładach leczniczych przeznaczonych do wykonywania środka leczniczego w celu możliwości zapewnienia wykonywania orzeczeń oraz będzie miała uprawnienie do wizytacji i oceny zakładów leczniczych przeznaczonych do wykonywania środka leczniczego w celu zapewnienia odpowiednich warunków wykonywania środka leczniczego.

Nieletni umieszczony w zakładzie leczniczym musi być objęty szerokim i zindywidualizowanym postępowaniem, w szczególności leczniczym, psychoterapeutycznym i socjoterapeutycznym oraz rehabilitacyjnym, w celu poprawy stanu zdrowia i zachowania w stopniu umożliwiającym powrót do życia w społeczeństwie i dalsze leczenie w warunkach poza zakładem leczniczym. Środek leczniczy stosowany wobec nieletniego ma z założenia charakter ograniczony czasowo, maksymalną cezurą kończącą ich stosowanie jest ukończenie przez nieletniego 18 lat.

Szczegółowe uregulowanie wykonywania środka leczniczego da możliwość skutecznego indywidualnego oddziaływania na nieletnich w procesie leczenia, co jest oczekiwane zarówno przez sądy rodzinne jak i przez podmioty wykonujące środek leczniczy.

- **wykonywanie środka poprawczego**

Projekt wprowadza przepisy określające zasady wykonywania środka poprawczego w postaci umieszczenia w zakładzie poprawczym. Wprowadza również nową strukturę organizacyjną zakładów poprawczych poprzez określenie na nowo rodzajów tych placówek. Zakłady poprawcze podzielono na pięć rodzajów:

- otwarte,
- półotwarte,
- zamknięte,
- o wzmożonym nadzorze wychowawczym,
- dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat.

Przyjęcie takiego podziału zakładów poprawczych jest rozwiązaniem, którego celem jest uporządkowanie istniejącego podziału zakładów i dostosowanie go adekwatnie do potrzeb.

W związku z wprowadzeniem w projekcie nowej instytucji – możliwości zagrożenia wykonywaniem środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, zaistniała konieczność uregulowania procedury związanej orzekaniem przez sąd rodzinny na etapie postępowania wykonawczego w przedmiocie wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, do

ukończenia przez nieletniego określonego wieku, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat. Sąd rodzinny będzie zobowiązany do wszczęcia z urzędu postępowania w tym przedmiocie, w toku którego podejmie decyzję, czy zrealizować zagrożenie przedłużeniem wykonania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, o którym to zagrożeniu orzekł uprzednio sąd rodzinny w postępowaniu rozpoznawczym oraz na jaki okres to przedłużenie ma nastąpić albo czy zastosować wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat środek wychowawczy w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego oraz na jaki okres ma zostać orzeczony ten środek wychowawczy, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat. Przesłanką wydania orzeczenia o realizacji uprzedniego zagrożenia jest ocena, że dotychczasowe wyniki procesu resocjalizacyjnego nie przyniosły oczekiwanego rezultatu i nieletni nadal wymaga oddziaływań resocjalizacyjnych. Przesłanką wydania orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego jest ocena, że dotychczasowe wyniki procesu resocjalizacji wskazują na potrzebę wsparcia nieletniego w kierunku dalszego nabywania i utrwalania postaw społecznie pożądanych. Konieczne będzie skierowanie sprawy na rozprawę, którą należy wyznaczyć najpóźniej na 6 miesięcy przed ukończeniem przez nieletniego 21 lat. Na sąd rodzinny nałożono również obowiązki dotyczące przeprowadzenia postępowania dowodowego, tak, aby zagwarantować, że decyzja w przedmiocie realizacji zagrożenia przedłużeniem wykonania środka poprawczego zapadła po wszechstronnym i wnikliwym przeanalizowaniu sytuacji nieletniego, postępów w jego resocjalizacji i, ogólnie rzecz ujmując, szans na życie zgodnie z zasadami współżycia społecznego po opuszczeniu zakładu, dzięki możliwości zatrudnienia lub nauki w przypadku opuszczenia zakładu. Nieletni ma w toczącym się postępowaniu wszystkie gwarancje, jakie zapewniono mu w postępowaniu rozpoznawczym, w tym obrońcę, obowiązkowy udział obrońcy i prokuratora w rozprawie. Doniosłość orzeczenia o realizacji zagrożenia przedłużeniem wykonania środka poprawczego, skutkującego wszak dalszą izolacją nieletniego, albo zastosowaniu wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego, czyni koniecznym określenie, że orzeczenie w tym przedmiocie (zarówno o charakterze pozytywnym, jak i negatywnym w przypadku braku przesłanek) zapada po rozprawie, a orzeczenie jest zaskarżalne apelacją, stając się skuteczne i wykonalne dopiero po uprawomocnieniu się. Przeniesienie nieletniego, co którego zrealizowało się zagrożenie, do zakładu poprawczego dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat, nastąpi z urzędu w związku z prawomocnym postanowieniem sądu rodzinnego.

Wprowadzenie nowego rozwiązania – związanego z możliwością orzeczenia przez sąd rodzinny w szczególnie uzasadnionym przypadku, z urzędu lub na wniosek dyrektora zakładu poprawczego, wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego po ukończeniu 21 lat albo 24 lat środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego (nadzór o charakterze wpierającym i kontrolnym) – ma na celu zapewnienie reaktywności systemu resocjalizacji w przypadku nieletnich sprawców mniej poważnych czynów karalnych opuszczających zakład poprawczy, którzy, co do zasady, będą potrzebować dodatkowego wsparcia po opuszczeniu zakładu poprawczego w celu osiągniecia pożądanych wyników resocjalizacji. Właściwa motywacja nieletnich oraz wdrażanie i utrwalanie zachowań prospołecznych warunkują, że efekty procesu resocjalizacji jednostki, po jej powrocie do środowiska wolnościowego, obniżą ryzyko powrotu przez nich do zachowań patologicznych i przestępczych. Głównym zadaniem nadzoru kuratora sądowego orzeczonego wobec nieletniego zwalnianego z zakładu poprawczego jest umacnianie już wykształconych prospołecznych postawy i ról społecznych (m.in.: pracownika, rodzica, męża) oraz zachowań poprzez wskazywanie różnych obszarów rozwoju młodego człowieka, w szczególności poprzez stwarzanie odpowiedniej atmosfery społeczno-moralnej dla budowania stabilizacji w środowisku i funkcjonowania na wolności bez wchodzenia w konflikt z prawem, a także odpowiedzialności za podejmowane decyzje i działania (charakter wspierający nadzoru). Natomiast charakter kontrolny ww. nadzoru to przede wszystkim ocena środowiska, do którego powróci nieletni po opuszczeniu zakładu poprawczego. Nie bez znaczenia jest bowiem, że to środowisko rodzinne swoimi, często specyficznymi normami, oddziałuje na zwolnionego nieletniego nie zawsze zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami.

Istotną nowością projektowanej ustawy jest obligatoryjne – po przyjęciu nieletniego do zakładu poprawczego – przeprowadzenie kontroli osobistej oraz wykonanie badania na obecność w organizmie nieletniego substancji psychoaktywnej. Przeprowadzenie kontroli osobistej i badania na obecność substancji psychoaktywnej będą w tym przypadku istotnym elementem wpływającym zarówno na bezpieczeństwo nieletniego, jak i zakładu oraz wyznaczeniem wstępnych kierunków w pracy z nieletnim.
Dopełnieniem wcześniej wykonanych wobec nieletniego czynności związanych z przyjęciem do zakładu poprawczego będzie umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej. Okres pobytu w izbie adaptacyjnej ma być czasem, w którym nastąpi wstępna diagnoza nieletniego oraz jego efektywna adaptacja do nowego środowiska. W izbie adaptacyjnej umieszcza się nieletniego po przyjęciu do zakładu poprawczego w celu przeprowadzenia rozmowy wstępnej, poddania go wstępnym badaniom lekarskim i zabiegom higieniczno-sanitarnym oraz poddania go badaniom osobopoznawczym. Umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej może nastąpić na okres nie dłuższy niż 14 dni.

Projekt wskazuje przedmioty, które nieletni ma obowiązek przekazać do depozytu, m.in.: dokumenty tożsamości, środki pieniężne, przedmioty wartościowe. Przyjęte rozwiązania zagwarantują nieletnim możliwość przechowywania ważnych i cennych dla nich rzeczy w bezpiecznym miejscu, a tym samym zapewnią ochronę przed ich utratą, uszkodzeniem, zniszczeniem lub zgubieniem.

Ponadto, przyjęte rozwiązania mają istotne znaczenia z uwagi na konieczność zapewnienia porządku prawnego, bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego zakładu oraz zapewnienie prawidłowego toku postępowania w związku z obowiązkiem przekazywania do depozytu przedmiotów, których nieletni nie może posiadać zakładzie.

Istotną nowością w projektowanej ustawie jest szczegółowe określenie i doprecyzowanie zapisów dotyczących możliwości czasowego opuszczenia przez nieletniego zakładu poprawczego. Wskazano, że możliwe to będzie w przypadku udzielenia nagrody w postaci zgody na udział w zajęciach kulturalnych, oświatowych i sportowych organizowanych przez podmioty zewnętrzne poza zakładem oraz w postaci przepustki lub urlopu, udzielenia przepustki okolicznościowej, a także wyrażenia zgody na opuszczenie zakładu przez dyrektora zakładu. Różnorodność form czasowego opuszczenia zakładu poprawczego przez nieletniego powoduje większą elastyczność i możliwość dostosowania do realiów pracy z nieletnimi.

Ustawodawca zauważył jednak potrzebę doprecyzowania możliwości opuszczenia zakładu w przypadkach losowych, które mogą nie mieć bezpośredniego związku z udzieleniem nagrody, a w ocenie ustawodawcy są istotnym elementem pracy z nieletnim (np. udział w pogrzebie osoby bliskiej, odwiedzenie chorej osoby bliskiej, udział w uroczystościach dziecka nieletniego). Wskazanie możliwości udzielenia takiej przepustki pod opieką pracownika zakładu zwiększa gwarancję właściwego zachowania nieletniego, a przede wszystkim umożliwia nieletniemu udział w ważnych wydarzeniach życiowych poza zakładem poprawczym.

Nowością jest zapis o wyrażeniu zgody na opuszczenie zakładu przez dyrektora i jest to kolejna możliwość, która w sposób uregulowany prawnie pozwala nieletniemu na opuszczenie placówki a nie jest formą nagrody czy przepustki okolicznościowej. Jako przykłady można tu wskazać konieczność załatwienia spraw urzędowych czy zrobienia zakupów przez nieletniego.

W projekcie określono także zasady otrzymywania przez nieletnich umieszczonych w zakładzie poprawczym kieszonkowego na własne wydatki, utrzymując w tym zakresie obecne regulacje z § 62 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. *w sprawie zakładów poprawczym i schronisk dla nieletnich* (Dz. U. z 2017 r. poz. 487).

Projekt przewiduje także utrzymanie dyspozycji § 81 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. *w sprawie zakładów poprawczym i schronisk dla nieletnich* dotyczącej udzielania przez dyrektora zakładu pomocy finansowej lub materialnej nieletniemu zwalnianemu z zakładu poprawczego, jeżeli nie posiada on własnych pieniędzy oraz nie może uzyskać potrzebnej pomocy od rodziców, opiekuna lub z innych źródeł. Wysokość pomocy ustalono do kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych.

W projektowanej regulacji wprowadzono możliwość przedłużenia przez dyrektora zakładu pobytu nieletniego poza zakładem poprawczym. Do podjęcia decyzji w tym zakresie konieczne będzie istnienie podstaw uzasadniających umieszczenie nieletniego poza zakładem oraz realizacja przez nieletniego ustalonego planu pobytu poza zakładem. Procedura ta pozwoli dyrektorowi zakładu na ocenę zasadności i skuteczności umieszczenia nieletniego poza zakładem poprawczym w kontekście możliwości jego kontynuowania wobec dalszej potrzeby realizacji określonych celów pobytu poza zakładem.

Istotnym uzupełnieniem w projektowanej regulacji jest wprowadzenie i usystematyzowanie pojęcia nadzoru nad nieletnim podczas pobytu poza zakładem poprawczym, poprzez sprecyzowanie działań, jakie należy prowadzić względem nieletniego. Zadania wynikające z nadzoru nad nieletnim umieszczonym poza zakładem poprawczym wykonuje opiekun nieletniego podczas pobytu poza zakładem poprawczym, którym może być dyrektor zakładu poprawczego lub upoważniony przez niego pracownik pedagogiczny. Takie rozwiązanie zwiększy prawdopodobieństwo utrzymywania stałego i właściwego kontaktu podczas pobytu poza zakładem.
Do ustawy wprowadzono również zapis o konieczności sporządzenia planu pobytu nieletniego poza zakładem, gdyż do tej pory takie zapisy nie funkcjonowały. Plan pobytu nieletniego poza zakładem stanowić będzie istotne narzędzie weryfikacji umieszczenia i pobytu nieletniego poza zakładem poprawczym, albowiem stopień i sposób jego realizacji przez nieletniego podlegać będzie ocenie przez opiekuna nieletniego.

Ważną zmianą jest wprowadzona możliwość posiłkowania się przez zakład poprawczy w ramach prowadzonego nadzoru nad nieletnim, nawiązywaniem kontaktu z organizacjami społecznymi, Policją, instytucjami państwowymi i samorządowymi, placówkami oświatowymi, pracodawcą, a także poprzez współpracę z sądami rodzinnymi w celu przeprowadzania wywiadów środowiskowych. Takie dookreślenie nadzoru umożliwi skuteczniejszy i pełniejszy nadzór nad nieletnim przebywającym poza zakładem. Wprowadzenie współpracy w czasie prowadzenia nadzoru obejmuje instytucje, które zajmują się ustawowo usamodzielnianiem nieletnich opuszczających zakłady poprawcze, przez co można będzie skutecznie zainicjować i wdrożyć proces usamodzielniania w trakcie pobytu nieletniego poza zakładem, który będzie kontynuowany po całkowitym opuszczeniu przez niego placówki.

Jak wykazano na podstawie badań naukowych w placówkach resocjalizacyjnych dominuje najbardziej niekorzystny, kontrolująco-

restrykcyjny klimat społeczny. Największą wagę kładzie się bowiem na przestrzeganie zewnętrznej dyscypliny i regulaminów, mniejszą zaś na kształtowanie poprawnych stosunków interpersonalnych, a najmniejszą na wytwarzanie terapeutycznego środowiska społeczności instytucjonalnej. Z kolei w placówkach opiekuńczo-wychowawczych przewaga niekorzystnych składników klimatu społecznego wyznacza kontrolno-opiekuńczy typ klimatu społecznego, który charakteryzuje się dominacją czynności ukierunkowanych na zaspokajanie potrzeb wychowanków oraz ukierunkowanie na zapewnienie odpowiednich parametrów organizacyjnych tego typu instytucji.[12]

- **wykonywanie zobowiązania rodziców albo opiekuna nieletniego**

Projekt wprowadza przepisy, które dają sądowi rodzinnemu możliwość zobowiązania rodziców albo opiekuna nieletniego do podejmowania czynności niezbędnych do zapewnienia prawidłowego rozwoju i wychowania nieletniego. Unormowania te stanowią realizację celu umacniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych i poczucia odpowiedzialności rodzin za wychowanie nieletnich na świadomych swych obowiązków członków społeczeństwa, wyrażonego w preambule projektu.

Sędzia rodzinny będzie mógł samodzielnie kontrolować wykonanie nałożonego obowiązku, będzie również mógł to robić kurator sądowy, jeżeli taki obowiązek został na niego nałożony w postanowieniu sądu rodzinnego.

Projekt daje również sądowi rodzinnemu możliwość nałożenia na przedstawicieli ustawowych nieletniego zobowiązania na etapie postępowania wykonawczego, jeżeli na podstawie dotychczasowych wyników uzna, że zachodzi taka potrzeba. Sąd rodzinny będzie mógł zatem zobowiązać rodziców albo opiekuna nieletniego do:

- poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego,
- ścisłej współpracy ze szkołą, do której nieletni uczęszcza, poradnią psychologiczno-pedagogiczną, w tym w razie potrzeby wykonania odpowiedniej diagnozy nieletniego, pracodawcą nieletniego oraz podmiotem wykonującym działalność leczniczą,
- współpracy z młodzieżowym ośrodkiem socjoterapii w zakresie realizacji obowiązku nauki nieletniego, jego socjoterapii i pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- naprawienia w całości albo w części szkody wyrządzonej przez nieletniego lub do zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Sąd rodzinny będzie mógł również zmieniać nałożone na rodziców albo opiekuna nieletniego obowiązki albo je uchylać.

- **wykonywanie środków tymczasowych**

W projektowanej ustawie zawarto nowe regulacje dotyczące zasad stosowania wobec nieletnich środków tymczasowych. Określony został katalog środków tymczasowych, przesłanki ich stosowania oraz procedura przedłużania. Projekt reguluje także stosowanie środków tymczasowych wobec nieletniego w przypadku prowadzenia przez prokuratora postępowania przygotowawczego łącznie z osobą dorosłą oraz stosowania środka tymczasowego w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich w postępowaniu karnym prowadzonym wobec nieletniego na podstawie art. 10 § 2 k.k.

Zastosowany wobec nieletniego środek tymczasowy, co do zasady, trwa do czasu przystąpienia do wykonania orzeczenia. Odmienną decyzję w tym zakresie może podjąć sąd. Ponadto zastosowany wobec nieletniego środek tymczasowego w postaci tymczasowego umieszczenia w rodzinie zastępczej zawodowej, tymczasowego umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym i tymczasowego umieszczenia w zakładzie leczniczym ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 18 lat, a środek tymczasowy w postaci tymczasowego umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym – z chwilą ukończenia przez nieletniego 19 lat, a zatem z chwilą ustania z mocy prawa wykonywania odpowiadającym im środkom wychowawczym i środka leczniczego.

Postanowienie o zastosowaniu środka tymczasowego, o przedłużeniu pobytu w przypadku tymczasowego umieszczenia w rodzinie zastępczej zawodowej, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym albo przedłużenia pobytu w schronisku dla nieletnich oraz o uchyleniu albo zmianie stosowanego środka tymczasowego jest natychmiast wykonalne.

- **schroniska dla nieletnich**

Projekt wprowadza przepisy określające zasady wykonywania środka tymczasowego w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich. Określa katalog czynności związanych z przyjęciem nieletniego do schroniska dla nieletnich. Jest to m.in.:

- przeprowadzenie kontroli osobistej oraz wykonanie badania na obecność w organizmie nieletniego substancji psychoaktywnej,
- umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej,

[12] B.M. Nowak *Klimat społeczny instytucjonalnego i rodzinnego środowiska wychowawczego* [w: Resocjalizacja Polska 12/2016], Pedagogium WSNS w Warszawie, 2016, str. 115

- przekazanie do depozytu wskazanych przedmiotów.

Ponadto nowością w projektowanej ustawie są poniższe rozwiązania:

- określenie i doprecyzowanie zapisów dotyczących możliwości czasowego opuszczenia przez nieletniego schroniska dla nieletnich,
- doprecyzowanie możliwości opuszczenia schroniska w przypadkach losowych,
- wyrażenie zgody na opuszczenie schroniska przez dyrektora,
- określenie zasad otrzymywania przez nieletnich kieszonkowego na własne wydatki,
- udzielanie przez dyrektora schroniska pomocy finansowej lub materialnej nieletniemu.

Powyższe zagadnienia zostały szczegółowo opisane w pkt dot. zakładów poprawczych.

- **udzielanie nagród i stosowanie środków dyscyplinarnych wobec nieletnich umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich**

Projekt przewiduje uregulowanie na poziomie ustawowym kwestii związanych z udzielaniem nagród i stosowaniem środków dyscyplinarnych wobec nieletnich umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. W projektowanych przepisach pozostawiono uprawnienie dyrektora zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich do udzielania nagród i stosowania środków dyscyplinarnych, poszerzając je również na dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego.

Projektuje się szerokie określenie przesłanek udzielania nagród, co pozwoli dyrektorowi na ich częste stosowanie i wykorzystywanie w celu osiągnięcia pozytywnych skutków wychowawczych w procesie resocjalizacji nieletniego. W porównaniu z dotychczasowymi regulacjami w tym zakresie:

- poszerzono przesłankę właściwego zachowania nieletniego o dodatkowy element jakim jest postawa nieletniego. Ustawodawca miał tu na celu uwypuklenie tendencji dążenia do trwałych, pozytywnych zmian, których wyznacznikiem będzie właściwa postawa, jako element trwały i mający szersze konotacje niż tylko zachowanie, które można oceniać i nagradzać w danym momencie,
- obok przesłanki bardzo dobrych wyników w nauce, wskazano przesłankę znacznego wysiłku poniesionego dla uzyskania pozytywnych wyników. Projektując tą przesłankę ustawodawca uwzględnił konieczność stosowania zasad ortodydaktyki w procesie nauczania oraz indywidualizacji procesu wychowawczego nieletnich, którzy ze względu na opóźnienie szkolne lub posiadane deficyty nie są w stanie spełnić warunku osiągania bardzo dobrych wyników w nauce. Przesłanka ta daje możliwość indywidualizacji nagradzania (nieletniego – ucznia) z uwzględnieniem jego potencjału i możliwości,
- uwzględniono osiągnięcia w zakresie działalności społecznej, kulturalnej, oświatowej lub sportowej, co daje możliwość nagradzania nieletniego za jego aktywność wykraczającą poza obowiązki wynikające z regulaminu w zakresie dotąd niedookreślonym.

Zaproponowano szeroki katalog możliwych nagród, nie różniący się znacząco od dotychczasowych uregulowań, co pozwala na elastyczne i dostosowane do konkretnego nieletniego. W odniesieniu do obecnego katalogu nagród:

- usunięto zapis o nagrodzeniu w formie zgody na korzystanie z gier komputerowych. Ustawodawca uznał, że dostęp do gier komputerowych stanowi w dużej części placówek element oferty wychowawczej, z której nieletni korzystają w ramach organizowanych zajęć lub zajęć fakultatywnych,
- podwyższono kieszonkowe na okres do 3 miesięcy. Do tej pory nagroda ta funkcjonowała tylko w obszarze wydzielonym dla nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych. W obecnym projekcie nagroda ta została przeniesiona dla nieletnich umieszczonych w schroniskach dla nieletnich i przyznana nieletnim umieszczonym okręgowych ośrodkach wychowawczych. Ustawodawca wyszedł z założenia, że również nieletniego przebywającego w schronisku można nagrodzić w formie podwyższenia kieszonkowego, uznając, że może to być znaczący bodziec motywujący do utrwalania pozytywnych zmian,
- wprowadzono możliwość udzielenia przepustki nieletnim umieszczonym w zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich na okres do 5 dni. Zmianie uległ czas trwania przepustki z 3 do 5 dni. Zamierzeniem ustawodawcy było w tym przypadku uzyskanie możliwości udzielenia wydłużonej do 4 lub 5 dni przepustki w okresie np. Świąt Wielkanocnych albo Świąt Bożego Narodzenia, w czasie których utrudniony jest powrót do placówki ze względu na ograniczenia w komunikacji, bądź brak możliwości spędzenia całego okresu świątecznego z rodziną. Wzięto również pod uwagę okoliczność, że możliwość udzielenia dłuższej przepustki może rozwiązać sporą część trudności, które w tej chwili występują – chociażby konieczność załatwienia spraw urzędowych w miejscu zamieszkania nieletniego, które można zrealizować tylko w dni robocze. Natomiast nieletniemu umieszczonemu w okręgowym ośrodku wychowawczym nagroda w postaci przepustki będzie mogła być udzielona na okres do 7 dni. Zaproponowana różnica uwzględnia charakter umieszczenia nieletniego w tym ośrodku jako środka wychowawczego.

Istotną zmianą w porównaniu z dotychczasowymi uregulowaniami prawnymi jest przeniesienie z rozporządzenia na poziom ustawy zapisów związanych z określeniem minimalnych okresów pobytu nieletniego w zakładzie poprawczym uprawniających do otrzymania nagrody w postaci przepustki lub urlopu, maksymalnego wymiaru urlopu oraz możliwość zaliczenia pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich do okresu uprawniającego do otrzymania tych nagród. Okresy oraz wymiar urlopu zbieżne są z obowiązującymi aktualnie w tym zakresie przepisami rozporządzenia. Ponieważ przepisy te regulują czas trwania nagrody, ustawodawca postanowił nadać im rangę ustawową, a tym samym uczynił regulację w zakresie udzielania nagród kompleksową. Nieletniemu umieszczonemu w okręgowym ośrodku wychowawczym nagroda w postaci przepustki może być udzielona po upływie 1 miesiąca pobytu w ośrodku, a nagroda w postaci urlopu w wymiarze do 65 dni w danym roku kalendarzowym po upływie 2 miesięcy pobytu w ośrodku, co odpowiada zasadom udzielania nagrody w postaci urlopu nieletnim umieszczonym w zakładzie poprawczym otwartym.

Projekt proponuje utrzymanie dotychczas obowiązujących przesłanek w zakresie stosowania środka dyscyplinarnego wobec nieletniego umieszczonego w zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich, z poszerzeniem na stosowania ich wobec nieletniego umieszczonego w okręgowym ośrodku wychowawczym. Przesłanką stosowania środka dyscyplinarnego jest niewykonywanie obowiązków wynikających z ustawy lub regulaminu, zachowanie godzące w dobro innych osób, ucieczka z ośrodka, zakładu lub schroniska lub nieusprawiedliwiony niepowrót z pobytu poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem.

Katalog środków dyscyplinarnych w projektowanych przepisach, co do zasady, stanowi powtórzenie dotychczasowego katalogu, zawartego w obowiązującej ustawie. Konsekwencją w nowym uregulowaniu odnoszącym się do zapisów w katalogu nagród, jest usunięcie środka w postaci cofnięcia zgody na korzystanie z gier komputerowych, wobec usunięcia nagrody w tym przedmiocie. Zmodyfikowanie wcześniej opisanej nagrody umożliwiającej nieletniemu udział w zajęciach kulturalnych, oświatowych i sportowych organizowanych przez podmioty zewnętrzne poza placówką spowodowało konieczność wprowadzenia także środka dyscyplinarnego w postaci cofnięcia lub nieudzielania zgody na zajęcia organizowane przez podmioty zewnętrzne poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem, który także określa czas jego trwania w przypadku zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich na okres do 3 miesięcy, a w przypadku okręgowych ośrodków wychowawczych na okres do 1 miesiąca. Zapis ten został dołączony do projektowanego katalogu środków dyscyplinarnych.

Wspomnianemu wcześniej efektowi wychowawczemu służy również obowiązek przyjęcia od nieletniego wyjaśnień oraz zapoznanie się ze stanowiskiem psychologa lub pedagoga z zespołu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zespołu diagnostyczno-korekcyjnego lub zespołu diagnostycznego przed wydaniem decyzji o zastosowaniu wobec nieletniego środka dyscyplinarnego. W tym zakresie zmieniono dotychczasowe zapisy, które obligowały dyrektora zakładu lub schroniska do zasięgnięcia opinii zespołu diagnostyczno-korekcyjnego lub zespołu diagnostycznego. Ustawodawca uznał, że stanowisko psychologa lub pedagoga jest wystarczające, a zapis o zasięgnięciu opinii zespołu wydłuża procedurę udzielenia środka dyscyplinarnego, który powinien być ze względów wychowawczych udzielony niezwłocznie.

- **kształcenie zawodowe i zatrudnianie nieletnich umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich**

Projektowana ustawa porządkuje przepisy dotyczące kształcenia zawodowego i zatrudnienia nieletnich przebywających w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. Projekt przewiduje, że kształcenie zawodowe nieletnich odbywa się w szkołach ponadpodstawowych, które funkcjonują w strukturze organizacyjnej ośrodka, zakładu i schroniska w formie praktycznej nauki zawodu, organizowanej w postaci zajęć praktycznych odbywających się w warsztatach szkolnych.

Dotychczasowe przepisy uzupełniono o wskazanie, że nieletni odbywa zajęcia przysposobienia do pracy w formie przyuczenia do wykonywania określonej pracy, które ujęte są w ramowych planach nauczania w klasie VII i klasie VIII szkoły podstawowej z oddziałami przysposabiającymi do pracy. Zajęcia przysposobienia do pracy odbywają się w warsztatach szkolnych lub pracowniach szkolnych tej szkoły, która prowadzi przyuczenie.

Projekt uwzględnia również możliwość zdobycia przez nieletniego w wieku wykraczającym poza obowiązek szkolny dodatkowych kwalifikacji i umiejętności zawodowych na kursach i szkoleniach organizowanych przez ośrodki, zakłady i schroniska. Ta forma działań placówki umożliwia nabycie aktywnej postawy na rynku pracy w poszukiwaniu zatrudnienia, ułatwienie usamodzielniania się i stabilizacji zawodowej osób opuszczających ośrodek, zakład i schronisko.

Nowym rozwiązaniem w projektowanej ustawie jest stworzenie możliwości działania przy ośrodkach, zakładach i schroniskach stowarzyszeń, fundacji, spółdzielni socjalnych lub innych podmiotów, których celem statutowym jest aktywizacja zawodowa lub pomoc w readaptacji nieletniego. Organizacje te mają zajmować się wspieraniem placówki w rozwiązywaniu najważniejszych problemów nieletniego, takich jak: zapewnieniem równych szans nieletnim w trudnej sytuacji ekonomiczno-socjalnej, pozyskiwaniem miejsc pracy dla nieletnich, zapobieganiem bezrobociu po opuszczeniu placówki oraz podnoszeniem kwalifikacji.

W projektowanej ustawie zrezygnowano ze stypendium dla nieletnich odbywających praktyki zawodowe w warsztatach szkolnych prowadzonych przez szkołę działającą w zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich. Jest to konsekwencja usystematyzowania przepisów w zakresie kształcenia zawodowego i zatrudnienia nieletnich do obowiązujących przepisów prawa oświatowego i prawa pracy. W warsztatach szkolnych prowadzonych przez szkołę w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich realizowane są zajęcia edukacyjne, które mają na celu naukę określonych umiejętności w zawodzie. Praktyczna nauka zawodu w szkole odbywa się tylko w ramach warsztatów szkolnych, na terenie ośrodka, zakładu i schroniska. Nieletni umieszczony w zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich otrzymuje pieniądze na swoje potrzeby w ramach kieszonkowego. Może również otrzymać wynagrodzenie za pracę porządkowe wykonane na rzecz ośrodka, zakładu i schroniska w wymiarze przekraczającym odpowiednio 30 godzin miesięcznie.

W projektowanej regulacji zapewniono zapis wskazujący, że nieletni umieszczony w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich może być zatrudniony poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem za zgodą dyrektora, na zasadach określonych w przepisach prawa pracy.

V. FUNKCJONOWANIE OKRĘGOWYCH OŚRODKÓW WYCHOWAWCZYCH, ZAKŁADÓW POPRAWCZYCH I SCHRONISK DLA NIELETNICH

- **organizacja okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich**

Projektowane rozwiązania poszerzono o okręgowe ośrodki wychowawcze. W okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich projekt ustawy przewiduje istnienie dwóch organów powołanych w celu wykonywania określonych zadań, tj.:

- dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu i schroniska oraz
- rady okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu i schroniska.

Organy te mają określone w normach prawnych zadania i kompetencje. Współpracują ze sobą w sprawach działalności dydaktycznej, wychowawczej i resocjalizacyjnej oraz rozwoju i wizerunku okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu i schroniska, organy te zapewniają skuteczność w realizacji zadań, tworzą prawidłowy klimat wychowawczy oraz bieżącą wymianę informacji pomiędzy sobą.

W projekcie uwzględniono dużą fakultatywność w wyborze kandydata na stanowisko dyrektora ośrodka, zakładu i schroniska, określając warunki formalne, które musi spełniać kandydat na to stanowisko. Dopuszczono możliwość powierzenia stanowiska dyrektora nauczycielowi mianowanemu i dyplomowanemu posiadającemu kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w danym ośrodku, zakładzie i schronisku oraz nauczycielowi akademickiemu, a także powołanie osoby nie będącej nauczycielem tzw. menadżera.
Nowym rozwiązaniem, usuwającym wątpliwości praktyki, jest wprowadzenie zapisu zabraniającego zatrudnienie w tym samym ośrodku, zakładzie lub schronisku, osób pozostających ze sobą w stosunku pokrewieństwa do drugiego stopnia włącznie lub powinowactwa pierwszego stopnia oraz osób pozostające ze sobą we wspólnym pożyciu, jeżeli powstałby między tymi osobami stosunek podległości służbowej.

Projektuje się zamieszczenie w ustawie przepisu dotyczącego uprawnienia do używania przez okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich wizerunku orła ustalonego dla godła i urzędowej pieczęci.

Wśród projektowanych przepisów znalazło się rozwiązanie prawne dotyczące przekształcania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (obok ich tworzenia i znoszenia). Nowe rozwiązanie prawne – przekształcenie – ma na celu zapewnienie stabilnych ram organizacyjnych w celu efektywnego wykorzystania istniejących już placówek w systemie resocjalizacji nieletnich oraz dostosowania liczby i rodzaju tych placówek do faktycznych potrzeb, a także sprawności wykonywania orzeczeń. Forma przekształcenia ośrodka, zakładu i schroniska gwarantuje również miejsca realizacji orzeczonego środka wychowawczego, środka poprawczego i środka tymczasowego, obowiązku szkolnego oraz miejsca pracy nauczycielom i innym pracownikom ośrodka, zakładu i schroniska. W przekształceniu, zasadą jest, że pracownicy przekształcanej placówki stają się pracownikami ośrodka, zakładu lub schroniska po przekształceniu.

Projekt nakłada na Ministra Sprawiedliwości obowiązek monitorowania skuteczności resocjalizacji nieletnich umieszczonych w zakładzie poprawczym oraz sposób realizowania tego obowiązku. Wyniki prowadzonego monitoringu służyć będą ewaluacji prowadzonych w zakładach poprawczych oddziaływań resocjalizacyjnych i modyfikowania ich w razie potrzeby. Do przetwarzania danych osobowych nie jest wymagana zgoda nieletniego. Przyjęcie takiego rozwiązania ma na celu zabezpieczenie obiektywizmu, rzetelności w badaniach oraz reprezentatywności grupy badawczej. Tylko bowiem uzyskanie informacji o losach wszystkich byłych wychowanków zakładów poprawczych umożliwi pełną odpowiedź na temat jakości oddziaływań resocjalizacyjnych prowadzonych w zakładach.

Konsekwencją przyjęcia niniejszego rozwiązania jest określenie w projekcie maksymalnego okresu przetwarzania tych danych. Z uwagi na to, że pobytu w zakładzie poprawczym z mocy prawa uważa się z niebyły z chwilą ukończenia przez nieletniego 23 lat, nie znajduje uzasadnienia monitorowanie jego losów po osiągnięciu tego wieku.

- **zapewnienie bezpieczeństwa w okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich**

Proponowane rozwiązania w dużej części bazują na obecnie funkcjonujących przepisach, jednak dokonano w nich zmian, które mają ułatwić dostosowanie obecnych przepisów do realiów funkcjonujących zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich oraz tworzonych okręgowych ośrodków wychowawczych bez obniżania jakości poziomu bezpieczeństwa.

Pozostawiono stosowany obecnie podział systemów ochrony (pełny, ograniczony, uproszczony) dla zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. Systemy te różnicuje się poprzez zakres stosowanych zabezpieczeń techniczno-ochronnych, a także środków sygnalizacji i łączności oraz rodzaje i liczbę stanowisk ochrony. Zaproponowano, że okręgowe ośrodki wychowawcze będą stosować odrębny system ochrony ze względu na to, że umieszczenie w ośrodku jest środkiem wychowawczym, ponadto nie przewiduje się różnicowania ośrodków ze względu na systemy ochrony.

W ramach realizacji zadań w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa, pracownicy ochrony, w szczególności:

- prowadzą obserwację zachowania nieletnich oraz kontrolują ruch nieletnich,
- przeprowadzają, przewożą oraz konwojują nieletnich,
- uniemożliwiają ucieczkę nieletnim,
- sprawdzają dokumenty i tożsamość osób uprawnionych wchodzących na teren zakładu, schroniska lub ośrodka,
- deponują w przypadkach określonych ustawie, przedmioty, których nie można posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku
- kontrolują wjeżdżających i wyjeżdżających oraz ładunki tych pojazdów.

Zapisy projektowanej ustawy przewidują możliwość użycia, przez upoważnione do tego osoby, środków przymusu bezpośredniego względem nieletniego. Istotnym uzupełnieniem zapisów ustawy w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa są zapisy dotyczące współdziałania okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego oraz schroniska dla nieletnich z Policją na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa placówki i określenie warunków użycia sił Policji na ich terenie.

W obecnym katalogu środków zawartym u.p.n., brak jest środka wychowawczego, który byłby odpowiedni dla nieletnich, którzy popełniają czyny karalne, jednakże ich stopień demoralizacji lub rodzaj popełnionego czynu nie dają podstaw do zastosowania środka poprawczego. Ponadto jednym z problemów, z którymi borykają się młodzieżowe ośrodki wychowawcze jest znaczna liczba nieletnich, którzy odmawiają realizowania oferty resocjalizacyjnej i mimo podjętych oddziaływań wychowawczych ulegają dalszej demoralizacji lub popełniają kolejne czyny karalne. Wprowadzenie nowego środka wychowawczego w postaci umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym stanowić będzie dodatkowy instrument, który sąd rodzinny będzie mógł w celu adekwatnej reakcji i poddania nieletniego odpowiednim oddziaływaniom wychowawczym.

Poniżej przedstawiona tabela wskazuje różnice między trzema rodzajami placówek (młodzieżowe ośrodki wychowawcze, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze), w których będą przebywać nieletni według założeń projektu.

MOW	**OOW**	**ZP**
Minimalny wiek od którego nieletni może być umieszczony		
10 lat	13 lat	13 lat
Wiek nieletniego, po ukończeniu którego ustaje wykonywanie środka		
18 lat	19 lat	21 lat, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach 24 lata
Podstawowy warunek umieszczenia (demoralizacja, czyn karalny)		
1) Demoralizacja – nieletni 10-18 lat. 2) Czyn karalny – nieletni 13-17 lat (przestępstwo lub wykroczenie).	1) Czyn karalny: - stanowiący przestępstwo, - stanowiący wykroczenie, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy przemawia za tym stopień demoralizacji nieletniego oraz rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, w tym w szczególności chuligański charakter czynu karalnego, działanie w sposób zasługujący na szczególne potępienie, działanie pod wpływem substancji psychoaktywnej, popełnienie czynu	Czyn karalny stanowiący przestępstwo.

	karalnego na szkodę osoby bezradnej, niepełnosprawnej, chorej lub w podeszłym wieku, zwłaszcza gdy inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego. 2)Uchylanie się od wykonywania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (np. ucieczki nieletniego) - w chwili orzekania ukończenie przez nieletniego 13 lat, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, jeżeli przemawia za tym stopień demoralizacji nieletniego, a inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego.	
Obowiązek uzyskania przez sąd kompleksowej diagnozy osobowości nieletniego przed wydaniem orzeczenia (opinia opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów)		
TAK	TAK	TAK
Wniesienie apelacji od orzeczenia o umieszczeniu		
TAK	TAK	TAK
Organ nadzorczy		
Brak jednego centralnego organu nadzorczego (jednostki samorządu terytorialnego - sposób wydatkowania środków pochodzących z podziału części oświatowej subwencji ogólnej, kurator oświaty w zakresie nadzoru pedagogicznego, organy prowadzące – jednostki samorządu terytorialnego i podmioty niepubliczne).	Ministerstwo Sprawiedliwości.	Ministerstwo Sprawiedliwości.
Zabezpieczenia przed ucieczkami		
Jako placówka oświatowa – brak zabezpieczeń.	Uproszczony system ochrony – swoboda poruszania się wewnątrz terenu i budynków ośrodka. Ogrodzenie zewnętrzne terenu utrudniające ucieczki (minimalne zabezpieczenia – ogrodzenie). Pracownik ochrony.	Swoboda poruszania się wewnątrz terenu zakładu ograniczona w stopniu zależnym od rodzaju zakładu. Ogrodzenie uniemożliwiające ucieczkę z terenu zakładu. Pracownicy ochrony.
Izby adaptacyjne		
Fakultatywność utworzenia.	Fakultatywność utworzenia.	Obligatoryjność utworzenia.
Środki przymusu bezpośredniego		
Siła fizyczna.	Siła fizyczna, kaftan bezpieczeństwa, pas obezwładniający, kask zabezpieczający.	Siła fizyczna, kaftan bezpieczeństwa, pas obezwładniający, kas zabezpieczający, izba izolacyjna.

Wprowadzenie w okręgowych ośrodkach wychowawczych zabezpieczeń na minimalnym poziomie ograniczy ucieczki nieletnich i umożliwi nieprzerwany proces wychowawczy i resocjalizacyjny, nadrobienie zaległości edukacyjnych, naukę zawodu, co wpłynie na zwiększenie konkurencyjność nieletnich na rynku pracy i możliwości życia zgodnie z porządkiem prawnym.

VI. OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH

Wykonywanie zadań ustawowych wynikających z projektowanej ustawy wiąże się z koniecznością przetwarzania danych osobowych, o których mowa w art. 9 ust. 1 RODO. Przepisy te, dopuszczając odstępstwo od zakazu przetwarzania danych

osobowych o charakterze szczególnym, danych wrażliwych, ustanawiają jednocześnie wymóg zapewnienia odpowiednich i konkretnych środków ochrony praw podstawowych. Z tego względu w projekcie wprowadzono możliwość przetwarzania danych osobowych przez osoby posiadającej pisemne upoważnienie nadane przez administratora danych. Warunkiem udzielenia pisemnego upoważnienia jest pisemne zobowiązanie się osoby upoważnianej do zachowania w poufności przetwarzanych danych osobowych. Wprowadzenie tego przepisu realizuje wymogi wynikające z art. 9 ust. 2 lit g RODO.
Celem zapewniania należytego wykonywania orzeczeń sądowych, sprawnego prowadzenia postępowania oraz procesu resocjalizacji nieletnich, proponuje się, ażeby w odniesieniu do obowiązków informacyjnych z art. 13 ust. 1 i 2 RODO ich realizacja następowała w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej lub na stronie internetowej administratora danych osobowych oraz w widocznym miejscu w jego siedzibie. Należy w tym zakresie zwrócić także uwagę, że większość tych danych będzie przetwarzana już na etapie postępowania sądowego.
Zasady i warunki przetwarzania danych osobowych przez Ministra Sprawiedliwości, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich oraz organ odpowiedzialny za wskazywanie odpowiednich młodzieżowych ośrodków wychowawczych dla nieletnich na podstawie projektowanej ustawy w celu wykonywania orzeczeń w sprawach o demoralizację, której przejawem jest dopuszczenie się przez nieletniego czynu zabronionego oraz w sprawach o czyn karalny regulowane będą na podstawie przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2018 r. *o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości* (Dz. U. z 2019 r. poz. 125).

Wykonywanie zadań ustawowych wynikających z projektowanej ustawy przez Ministra Sprawiedliwości, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich oraz organ odpowiedzialny za wskazywanie odpowiednich młodzieżowych ośrodków wychowawczych dla nieletnich wiąże się z koniecznością przetwarzania danych osobowych, o których mowa w art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2018 r. *o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości*. W związku z powyższym w projekcie wprowadzono możliwość przetwarzania przez te podmioty także danych wrażliwych.

3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Poniżej przedstawiono rozwiązania prawne dotyczące nieletnich, obowiązujące w wybranych państwach.

Tab. 1 Wiek odpowiedzialności karnej w wybranych państwach

Państwo	Odrębne zasady odpowiedzialności nieletnich	Odpowiedzialność karna według zasad takich jak dla dorosłych, ewentualnie ze zmianami
Anglia i Walia	10/15	18
Austria	14/16	18/21
Czechy	15	18
Estonia	14	18
Niemcy	14	18/20
Ukraina	14*16	14/16
Włochy	14	18/21

*tylko złagodzenie wymierzanych kar, bez odrębnego postępowania dla nieletnich

Anglia i Walia[13]
Angielski system postępowania z nieletnimi różni się pod wieloma względami od uregulowań przyjętych na kontynencie europejskim. Podstawowe akty prawne regulujące tę tematykę to: ustawa *o przestępstwach i zakłóceniach porządku publicznego* oraz ustawa *o postępowaniu w sprawach nieletnich i dowodach*. Za organizację całego systemu odpowiedzialna jest Rada do Spraw Wymiaru Sprawiedliwości dla Nieletnich. Istnieje duża różnorodność środków o charakterze wychowawczym czy poprawczym, jak również możliwość nakładania różnego rodzaju obowiązków, nakazów i zakazów, których wykonanie jest skutecznie egzekwowane przez powołane w tym celu instytucje. W systemie postępowania z nieletnimi bardzo istotną rolę odgrywają: policja, sądy dla nieletnich i instytucje odpowiedzialne za wykonanie orzeczeń sądu.
Granice wiekowe

[13] Źródło: Dobrochna Wójcik, Wymiar Sprawiedliwości Wobec Nieletnich w Wybranych Krajach [w: Prawo W Działaniu 2008/3] IWS, str. 189-239.

Dzieci w wieku poniżej 10 lat nie odpowiadają karnie. Wiek odpowiedzialności karnej dorosłych wynosi 18 lat. Dzieci i młodzież w wieku od 10 do 18 lat odpowiadają przed sądem dla nieletnich według przepisów odnoszących się do nieletnich. Stosowanie jednak niektórych środków jest przewidziane dla nieletnich starszych - w wieku 15-16 lat.

Środki i kary

- **upomnienie i tzw. ostatnie ostrzeżenie** - nieletniego, który pierwszy raz dokonał błahego przestępstwa i przyznaje się do winy, policja może upomnieć, co odbywa się w obecności rodziców. Jeżeli jednak nieletni ponownie popełnia przestępstwo o podobnym stopniu, policja udziela mu tzw. ostatniego ostrzeżenia i kieruje go do Zespołu ds. Zapobiegania Przestępczości. Do zespół może zostać skierowany również w przypadku, gdy nie przyzna się do winy przy popełnieniu pierwszego czynu, lub gdy skieruje go sąd za dokonanie poważniejszego czynu.
- **przekazanie do Zespołu ds. Zapobiegania Przestępczości Nieletnich** - ten środek orzeka sąd na okres od 3 do 12 miesięcy wobec nieletnich w wieku od 10 do 17 lat, gdy przyznali się do winy, a przestępstwo nie jest poważne. W zespole pracują specjaliści instytucji takich jak: policja, służba zdrowia, pomoc społeczna, kuratorzy, którzy po zdiagnozowaniu potrzeb
  i problemów nieletniego, wspólnie z nim opracowują plan jego działań, który musi wypełnić. Nieletni przez okres wyznaczony przez sąd uczestniczy w różnych programach edukacyjnych, szkoleniowych, terapeutycznych, medycznych itp. Może również - jeżeli pokrzywdzony się na to zgadza - uczestniczyć w mediacji. Jeżeli nieletni nie realizuje zawartej umowy, sprawa wraca do sądu, który może wymierzyć inny środek.
- **naprawienie szkody** wyrządzonej pokrzywdzonemu albo ogólnie społeczności, jednakże czas poświęcony na to przez nieletniego nie może przekroczyć 24 godz.
- **zaplanowane działanie** – środek podobny do naprawienia szkody, tylko bardziej intensywny. Stosowany w przypadku bardziej poważnych przestępstw (np. włamanie, rozbój). Program trwa 3 miesiące i jest nadzorowany przez Zespół.
- **intensywny nadzór** - to najsurowszy środek nie izolacyjny stosowany np. przy uszkodzeniu ciała dokonanym przy użyciu broni. Maksymalny czas jego trwania to 3 lata.
- **godzina policyjna** - zobowiązanie nieletniego, by w określonym czasie (od 1 do 12 godzin dziennie) nie opuszczał miejsca zamieszkania. Może być połączone z innymi środkami.
- **resocjalizacja w środowisku społecznym** – obowiązek uczestniczenia w programach pracy czy leczenia (np. psychiatrycznego, uzależnienia od alkoholu). Jest przeznaczony dla nieletnich w wieku 16–17 lat, może trwać od 6 mies. do 3 lat.
- **kara wykonywana w środowisku społecznym** – to praca użyteczna społecznie. Stosowana jest wobec nieletnich wieku 16–17 lat i może łączyć się z odszkodowaniem dla ofiary lub społeczności, jak również z nadzorem.
- **szkolenie w zamkniętym zakładzie** - środek stosowany wobec nieletnich w wieku od 12 lat, a w niektórych przypadkach już od 10.
- **umieszczenie w zakładzie dla nieletnich** – środek o surowszym rygorze, stosowany wobec osób w wieku co najmniej 15 lat.
- **grzywna** - stosowana raczej rzadko, zwłaszcza wobec nieletnich starszych, tj. 16–17-letnich, którzy mogą sami zapłacić.

Uzupełnieniem środków nieizolacyjnych są zobowiązania dotyczące rodziców oraz nadzór zabezpieczający nad dzieckiem polegające na nałożeniu obowiązków na rodziców lub opiekunów, bądź też ustaleniu nadzoru urzędnika.

Austria

W Austrii obowiązuje ustawa o wymiarze sprawiedliwości w sprawach nieletnich. Ponadto sąd karny może stosować środki określone w prawie rodzinnym i w ustawie o opiece nad młodzieżą.

Granice wiekowe

Nieletnim jest osoba w wieku od 14 do 18 lat, przy czym niektóre przepisy mają zastosowanie do osób w wieku do 21 lat. Wobec dzieci i młodzież już od wieku przedszkolnego, stosuje się środki prewencji w ramach programów dla dzieci, ich opiekunów, szkół i ośrodków rekreacyjnych. Programy te koncentrują się m.in. na pokojowym rozstrzyganiu sporów, zapobieganiu przemocy, czy problemach uzależnień i są realizowane przez nauczycieli, pracowników socjalnych, policję itp.

Środki i kary

- **rezygnacja z ukarania** – występuje w sytuacji, gdy nieletni nie odróżnia dobra od zła (tj. jest opóźniony w rozwoju) lub gdy jest w wieku poniżej 16 lat i popełnił drobniejsze przestępstwo.
- **dejurydyzacja -** polega na warunkowym zawieszeniu postępowania połączonym z probacją i nałożeniem obowiązków, np. zapłacenie określonej sumy czy wykonywanie pracy społecznie użytecznej. Można skierować sprawę do mediacji, jak również zasądzić odszkodowanie dla pokrzywdzonego. Środek ten wybierany jest w przypadku przestępstw zagrożonych karą do 5 lat pozbawienia wolności.
- **skazanie z odstąpieniem od wymierzenia kary** – gdy orzeczona kara nie przekraczałaby 3 miesięcy pozbawienia wolności, sąd może odstąpić od wymierzenia kary.
- **wymierzenie kary z warunkowym zawieszeniem jej wykonania** – możliwość zwieszenia kary na okres od roku do 3 lat.

- **grzywna –** dniówkowa w wysokości obniżonej o połowę.
- **kara pozbawienia wolności**. Może zostać orzeczona na co najmniej jeden dzień. W wypadku nieletniego górna granicę kary obniża się o połowę. Wyjątkiem jest kara dożywotniego pozbawienia wolności i kara od 10 do 20 lat pozbawienia wolności, zastąpiona w wypadku nieletnich w wieku co najmniej 16 lat karą od roku do 15 lat pozbawienia wolności, a w wieku do 16 lat—od 6 miesięcy do 10 lat. Wykonanie kary można zwiesić w całości lub części, możliwe jest również warunkowe przedterminowe zwolnienie po odbyciu połowy kary natomiast po odbyciu dwóch trzecich kary zwolnienie takie jest zasadą. W wypadku nieletnich odbywających karę pozbawienia wolności stosuje się przepisy o odbywaniu kary przez dorosłych, choć zasadą jest odbywanie kary w specjalnych zakładach dla nieletnich lub w wyodrębnionej części zakładu dla dorosłych. Różnica polega też na konieczności uwzględnienia szczególnych potrzeb nieletniego, np. kontynuacja nauki. Stosuje się wobec nich łagodniejszy rygor odbywania kary (częstsze widzenia). Nieletni może opuszczać zakład np. w celu wykonywania pracy na zewnątrz.

Czechy

W latach 90-tych do czeskiego prawa karnego wprowadzono nowe instytucje, takie jak: warunkowe umorzenie postępowania karnego za zgodą oskarżonego, mediacja, kara pracy społecznie użytecznej czy nadzór kuratora. Kwestie te uregulowane są w ustawie o odpowiedzialności nieletnich za czyny zabronione i o wymiarze sprawiedliwości w sprawach nieletnich.

Granice wiekowe

Nieletni dzielą się na „dzieci" - do ukończenia 15 lat oraz „nieletnich sprawców czynów zabronionych" (zwanych wykroczeniami) - od 16 do 18 lat. Dzieci nie ponoszą odpowiedzialności karnej. Można wobec nich stosować środki „poprawcze i ochronne", nakładane przez sąd dla nieletnich w postępowaniu cywilnym. Nieletni sprawcy ponoszą odpowiedzialność pod warunkiem, że uzasadnia to stopień rozwoju intelektualnego i moralnego danego sprawcy. Kwalifikacja czynów zabronionych następuje według przepisów kodeksu karnego, z wyjątkami określonymi w ustawie o nieletnich. Celem przewidzianych w ustawie środków jest przywracanie naruszonych stosunków społecznych oraz zapobieganie czynom karalnym i objawom demoralizacji. Zatem w pierwszej kolejności stosowane są środki wychowawcze i związane z udzielaniem pomocy nieletniemu.

Środki i kary

- dejurydyzacja - polega na mediacji, której celem jest przywrócenie naruszonych stosunków prawnych i społecznych oraz doprowadzenie do poprawy sytuacji życiowej nieletniego i motywacja do pozytywnego działania w przyszłości.
- środki edukacyjne i ochronne - sankcje, nakładane z poszanowaniem zasady proporcjonalności do ciężaru czynu oraz osobowości sprawcy.
- sankcje alternatywne wobec pozbawienia wolności - z elementem probacyjnym albo bez, wykonywane w wolnościowym środowisku nieletniego.
- pozbawienie wolności - kara ta jest zawsze krótsza niż orzekana wobec dorosłych (niższe górne granice określone w ustawie), a jej wykonaniu towarzyszy szersza oferta środków reintegracyjnych i edukacyjnych, które powinny być kontynuowane po zwolnieniu nieletniego.

W sprawach nieletnich orzekają sądy dla nieletnich i działają prokuratorzy wyspecjalizowani w takich sprawach. Sąd dla nieletnich jest wyspecjalizowanym wydziałem sądu powszechnego dla dorosłych. Tymczasowe aresztowanie występuje wyjątkowo, a jako środki zapobiegawcze stosuje się: opiekę osoby odpowiedzialnej, nadzór kuratora, złożenie przyrzeczenia przez nieletniego, poręczenie majątkowe czy oddanie nieletniego pod pieczę osoby godnej zaufania. Aresztowanie nie może normalnie trwać dłużej niż

2 mies., co wyjątkowo może ulec przedłużeniu o dalsze 2 mies., zaś w wypadku szczególnie poważnych przestępstw maksymalnym terminem jest 6 miesięcy.

Estonia

Minimalny wiek odpowiedzialności karnej wynosi 14 lat, przy czym odpowiedzialność nieletniego jest uzależniona od zdolności do rozeznania znaczenia popełnionego czynu. Zasada jest stosowanie wobec takich osób tych samych przepisów procedury karnej, co wobec dorosłych z taką różnicą, że nieletniego, który dopuścił się przestępstwa w wieku od 14 do 18 lat, przy uwzględnieniu stopnia jego moralnego i psychicznego rozwoju, sąd może zwolnić od kary i orzec następujące środki:

- ostrzeżenie,
- oddanie pod dozór kuratora na rok, nie dłużej niż do ukończenia 18 roku życia,
- umieszczenie w placówce dla nieletnich,
- umieszczenie w placówce szkolnej dla uczniów.

Umieszczenie w placówce dla nieletnich lub w szkole może nastąpić na okres do 2 lat, z możliwością przedłużenia o rok. Wobec nieletniego sprawcy przestępstwa, sąd nie może orzec kary pozbawienia wolności powyżej 10 lat oraz kary dożywotniego pozbawienia wolności. Ponadto prokurator, w razie stwierdzenia możliwości poprawy nieletniego bez zastosowania kar kryminalnych

i innych środków, może zakończyć postępowanie i przekazać akta do komisji ds. nieletnich. Jeżeli nieletni jest podejrzany lub

oskarżony o popełnienie przestępstwa we współdziałaniu ze sprawcą dorosłym, organ prowadzący dochodzenie może wyłączyć sprawę nieletniego do odrębnego postępowania, jeżeli nie szkodzi to obiektywności postępowania i leży w interesie nieletniego.

Francja

Na system wymiaru sprawiedliwości dla nieletnich składają się: sędzia dla nieletnich, sąd dla nieletnich (1 sędzia i 2 ławników) oraz sąd ławy przysięgłych dla nieletnich (3 sędziów zawodowych i ława przysięgłych). Sędzia dla nieletnich orzeka w drobnych sprawach, zwłaszcza w zakresie środków probacyjnych. Sąd dla nieletnich rozpoznaje sprawy o drobne przestępstwa oraz o ciężkie popełnione przez nieletnich w wieku poniżej 16 lat. Sprawy cienkich przestępstw popełnionych przez nieletnich w wieku 16–18 lat rozpatrywane są przez sąd „wyjazdowy" dla nieletnich. W sprawach nieletnich nie ma odrębnych oskarżycieli.

Granice wiekowe

Nie odpowiada karnie osoba w wieku poniżej 13 lat. Do 2002 r. nie było również możliwe nałożenie obowiązków na osobę poniżej 13 roku życia. Obecnie sąd może nałożyć tzw. obowiązki wychowawcze.

Środki i kary

Sąd dla nieletnich może nałożyć następujące środki i kary:

- obowiązki wychowawcze,
- oddanie pod dozór,
- umieszczenie w zakładzie odpowiedniego typu,
- grzywna,
- praca społecznie użyteczna (w odniesieniu do nieletnich w wieku 16–18 lat),
- nadzór elektroniczny,
- kara pozbawienia wolności w zawieszeniu,
- kara bezwzględnego pozbawienia wolności.

Kara pozbawienia wolności może być wymierzona do wysokości połowy kary, która byłaby orzeczona wobec dorosłego. Może być stosowana wyłącznie wobec nieletniego w wieku 16 lat i wyłącznie w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Nieletni odbywają karę w wydzielonych oddziałach zakładów dla dorosłych albo w zakładach dla nieletnich.

Poza zakładami karnymi istnieją także dwie instytucje stałego pobytu nieletnich:

- specjalne ośrodki wychowawcze dla nieletnich zagrożonych demoralizacją kierowanych tam na 3–6-miesięczne sesje wychowawcze,
- zamknięte ośrodki wychowawcze przeznaczone dla nieletnich w wieku 13–18 lat, w których nieletni może być umieszczony na okres do 6 miesięcy.

Tymczasowe aresztowanie jest to środek stosowany wyjątkowo. Nieletni w wieku co najmniej 16 lat może zostać umieszczony w areszcie, jeżeli jest podejrzany o popełnienie przestępstwa zagrożonego karą co najmniej 3 lat pozbawienia wolności. Nieletni w wieku poniżej 16 lat mogą być zatrzymywani na czas do 10 godzin przez policję, a za zgodą prokuratora na następne 10 godzin. Przesłuchanie nieletniego musi być rejestrowane na taśmie wideo, przesyłanej następnie do sądu.

Niemcy

Kwestie postępowania wobec nieletnich regulowane są ustawą - Prawo o sądach dla nieletnich. W postępowaniu z nieletnimi dominują trzy podejścia: dejurydyzacja, dekryminalizacja i ograniczanie kar związanych z pozbawieniem wolności.

Granice wiekowe

Nieletni w wieku poniżej 14 lat nie odpowiadają karnie – w razie potrzeby zajmują się nimi służby socjalne na podstawie prawa o opiece społecznej wobec młodzieży. Granicę wiekową odpowiedzialności karnej ustalono na 18 lat, natomiast wobec nieletnich w wieku 14–18 lat mogą być stosowane zarówno środki wychowawcze, jak i dyscyplinujące oraz kary. Z tym, że kara więzienia dla nieletnich jest traktowana jako ostateczność. Możliwe jest także stosowanie środków przewidzianych dla nieletnich wobec młodocianych w wieku 18–20 lat, uznanych za „niedojrzałych" emocjonalnie i społecznie. Policja ma pewne możliwości inicjowania wyłączenia z systemu sprawiedliwości drobnej sprawy nieletniego. W zasadzie prawie wszystkie sprawy o przestępstwa popełniane przez nieletnich są rozpoznawane przez sądy dla nieletnich – oskarżenia musi być wniesione przez prokuratora. Wyjątkiem są przestępstwa drogowe, dla których właściwy jest sąd da dorosłych.

Środki i kary

W niemieckim prawie nieletnich istnieją trzy kategorie orzeczeń: środki wychowawcze, dyscyplinujące i kara więzienia dla nieletnich. Do środków wychowawczych zaliczamy: pracę społecznie użyteczną, uczestnictwo w kursach socjalizujących zawodowych czy z zakresu ruchu drogowego, mediację, nadzór, naprawienie szkody.

Ponadto na podstawie przepisów ustawy o opiece nad młodzieżą nieletni może być umieszczony w domu dziecka lub w rodzinie zastępczej. Wśród środków dyscyplinujących wyróżniamy trzy kategorie:

- ostrzeżenie, którego udziela sędzia dla nieletnich,
- wypełnienie określonych warunków, np. zapłacenie grzywny, wykonanie pracy społecznie użytecznej, odszkodowanie dla pokrzywdzonego, oficjalne przeproszenie pokrzywdzonego,
- kara krótkoterminowego aresztu dla nieletnich.

Kara więzienia dla nieletnich - podobnie jak kara aresztu dla nieletnich, jest wykonywana w odrębnych więzieniach dla nieletnich. Karę tę można orzec w wymiarze od 6 miesięcy do 5 lat. W przypadku bardzo poważnego przestępstwa nie może przekroczyć 10 lat. Wykonanie kary pozbawienia wolności w wymiarze do roku może być zawieszone, jeżeli nieletni nie stanowi zagrożenia.

Ukraina

Nie ma odrębnej ustawy o nieletnich ani specjalnego sądownictwa. Zasady odpowiedzialności nieletnich zawarte są w jednym z rozdziałów kodeksu karnego.

Granice wiekowe

Wiek odpowiedzialności karnej określono na 16 lat. Nieletni w wieku 14–16 lat mogą jednak również ponosić odpowiedzialność karną za popełnienie wymienionych w kodeksie przestępstw, m.in. za: umyślne zabójstwo, zamach na życie funkcjonariusza państwowego lub społecznego, przedstawiciela obcego państwa, umyślne ciężkie lub „średnie" uszkodzenie ciała, akt terrorystyczny, wzięcie zakładnika, gwałt, kradzież, rozbój, wymuszenie, umyślne zniszczenie lub uszkodzenie mienia.

Środki i kary

W przypadku nieletnich kodeks karny przewiduje szersze niż wobec dorosłych możliwości uwolnienia od odpowiedzialności karnej, przy jednoczesnym zastosowaniu przymusowych środków wychowawczych np. wobec nieletniego, który po raz pierwszy popełnił przestępstwo niedużej lub średniej wagi. Do środków tych zaliczamy:

- upomnienie,
- ograniczenie czasu wolnego i określenie szczególnych wymagań co do zachowania się nieletniego,
- przekazanie nieletniego pod dozór rodziców lub osób ich zastępujących,
- nałożenie na nieletniego, który ukończył 15 lat i ma środki, obowiązku naprawienia wyrządzonej szkody majątkowej,
- skierowanie nieletniego do specjalnego szkolno-wychowawczego zakładu dla dzieci i młodzieży do czasu jego poprawy, jednakże nie dłużej niż 3 lata.

Natomiast wśród środków odpowiedzialności karnej wyróżniamy:

- grzywna, którą stosuje się w zależności od możliwości finansowych nieletniego i ciężaru popełnionego przestępstwa,
- prace publiczne, które można orzec wobec nieletniego w wieku 16–18 lat, na czas od 30 do 120 godzin, do 2 godzin dziennie,
- prace poprawcze, które nieletni (w wieku 16–18 lat) wykonuje w swoim miejscu pracy w okresie od 2 mies. do roku. Z wynagrodzenia nieletniego potrąca się od 5 do 10%,
- areszt stosowany wobec nieletnich, którzy w chwili wydawania orzeczenia ukończyli 16 lat. Karę tę wykonuje się w specjalnie przygotowanych zakładach, przez czas od 15 do 45 dni,
- kara pozbawienia wolności, która jest wykonywana w specjalnych zakładach o charakterze wychowawczym. Wobec osób, które w chwili popełnienia przestępstwa nie ukończyły 18 lat, nie można orzec kary powyżej 10 lat. Za umyślne pozbawienie życia kodeks przewiduje 15 lat.

Włochy

Przepisy regulujące postępowanie karne wobec nieletnich stanowią autonomiczny system wymiaru sprawiedliwości dla nieletnich, który tylko pomocniczo posługuje się kodeksem karnym i kodeksem postępowania karnego. System odpowiedzialności nieletnich opiera się na trzech podstawowych zasadach: poszanowaniu osobowości nieletniego, stosowaniu wyspecjalizowanej procedury karnej oraz funkcji wychowawczej. W skład tego systemu wchodzą sądy dla nieletnich, prokuratorzy przy sądach dla nieletnich, sędzia śledczy przy sądzie dla nieletnich, prokurator generalny przy sądzie apelacyjnym, wydział sądu apelacyjnego dla nieletnich oraz kuratorzy dla nieletnich. Sąd dla nieletnich jest właściwy w sprawach o czyny zabronione popełnione przez nieletnich w wieku poniżej 18 lat, ale również w sprawach, w których albo nie doszło do popełnienia przestępstwa, a nieletni wymaga resocjalizacji, albo popełniono czyn zabroniony, ale nieletni nie ponosi odpowiedzialności prawnokarnej.

Granice wiekowe

We Włoszech wiek odpowiedzialności karnej nieletnich wynosi 14 lat. Nieletni w wieku 14–18 lat mogą być pociągnięci do odpowiedzialności tylko wtedy, gdy działali umyślnie oraz z rozeznaniem. Nieletni w wieku poniżej 14 lat, którzy dopuszczają się czynów zabronionych, kierowani są pod nadzór służb społecznych gminy. Jeżeli nieletni nie może pozostać w swoim środowisku rodzinnym, sąd dla nieletnich może nakazać umieszczenie go w rodzinie zastępczej lub w odpowiednim zakładzie, pod nadzorem lokalnej służby społecznej. Nieletni może być zatrzymany i tymczasowo aresztowany wyłącznie w przypadku zarzutów o popełnienie przestępstwa zagrożonego karą co najmniej 9 lat pozbawienia wolności lub dożywocia. Ponadto nieletni może być pozbawiony wolności w przypadku innych poważnych przestępstw, takich jak: kradzież, gwałt, rozbój, wymuszenie, czy przestępstwa związane z produkcją i obrotem bronią i narkotykami. Standardowa długość tymczasowego aresztowania we Włoszech wynosi 3 miesiące. W odniesieniu do nieletnich w wieku 14–16 lat jest to miesiąc, a wieku 16-18 lat – 1,5 miesiąca. W praktyce czas aresztowania może być znacznie dłuższy i wynosić nawet 2 lub 3 lata.

Środki i kary

Pozbawienie wolności jest traktowane jako środek ostateczny. Inne środki obejmują nałożenie określonych obowiązków, umieszczenie w domu lub wspólnocie domowej.

Obowiązki mogą obejmować zobowiązanie do podjęcia nauki, pracy lub innych działań. Mogą również polegać na zakazach, np. uczęszczania do określonych miejsc czy opuszczania domu o określonych porach.
Umieszczenie w domu to zobowiązanie do pobytu w domu rodzinnym lub innym domu prywatnym, pod nadzorem rodziców lub innych opiekunów.
Umieszczenie w placówce - jest środkiem zbliżonym do umieszczenia w domu albo we wspólnocie domowej. Jest to placówka zorganizowana na kształt rodziny, w której może przebywać co najwyżej 10 dzieci, i jest prowadzona przez specjalistów.
W toku postępowania może być również stosowana mediacja oraz środki sprawiedliwości naprawczej. Kara pozbawienia wolności jest traktowana jako środek ostateczny. Zasady jej wymierzania są określone w kodeksie karnym, uwzględniając łagodniejsze traktowanie nieletnich sprawców. Kara odbywana jest w zakładach karnych dla nieletnich, w których mogą przebywać sprawcy do ukończenia 21 roku życia. Istnieje również możliwość warunkowego zawieszenia wykonania kary i oddania sprawcy pod dozór, jak również odbycia kary w warunkach półwolnościowych (w specjalnych instytucjach).

Holandia
Przepisy holenderskiego kodeksu karnego stosuje się do sprawców przestępstw mających 12 i więcej lat. W zakresie stosowania środków wychowawczych i sankcji w kodeksie wyróżnia się nieletnich w wieku 12-18 lat oraz dorosłych (powyżej 18 lat). W grupie nieletnich kodeks wyróżnia jeszcze tzw. starszych nieletnich (16-18 lat), wobec których sędzia może zadecydować o pociągnięciu ich do odpowiedzialności na zasadach przewidzianych dla dorosłych, ze względu na wagę przestępstwa lub na charakter sprawcy albo okoliczności popełnienia przestępstwa. Istnieje jednak możliwość zastosowania przepisów regulujących odpowiedzialność sprawców nieletnich wobec tych sprawców przestępstw, którzy dopuścili się ich mając ukończone 18, a nie mając ukończonych 21 lat, jeżeli sędzia znajdzie ku temu podstawy z uwagi na charakter sprawcy lub okoliczności popełnienia przestępstwa. Postępowanie w sprawach nieletnich może być prowadzone poza sądem – na poziomie policji i prokuratury oraz przez sąd dla nieletnich.
Prokurator decyduje o tym, czy nieletni zostanie wezwany do sądu, czy uzyska jeszcze możliwość pozasądowego załatwienia sprawy, co skutkuje pozostawieniem go pod nadzorem prokuratora. W efekcie większość spraw nieletnich w Holandii kończy się na etapie postępowania przygotowawczego w następstwie zawarcia porozumienia pomiędzy podejrzanym nieletnim a policją lub prokuratorem lub w wyniku warunkowego lub bezwarunkowego umorzenia postępowania. Do sądu dla nieletnich trafiają zatem jedynie poważniejsze sprawy. Po ich rozpoznaniu sąd ten (a w niektórych przypadkach również sąd dla dorosłych) może zastosować takie środki i kary, jak: praca społecznie użyteczna, szkolenie naprawcze, grzywna, umieszczenie w schronisku dla nieletnich, umieszczenie w instytucji społecznego oddziaływania. Jako kary dodatkowe sądy dla nieletnich stosują najczęściej konfiskatę mienia i czasowe pozbawienie prawa jazdy, rzadziej zadośćuczynienie za wyrządzoną krzywdę. Umieszczenie w zamkniętym zakładzie dla nieletnich orzeczone może zostać na okres do 6 lat. Zwykle orzekane jest na okres 2 lat z możliwością jego przedłużenia na kolejne okresy.[14]

4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Nieletni	6 954 tys. (17 lat i mniej)	GUS, dane za 2020 r.	Przyjęcie kompleksowych rozwiązań, zapewniających realizację pełni praw procesowych. Przyjęcie dolnej granicy wieku odpowiedzialności. Możliwość orzeczenia nowego środka izolacyjnego w postaci umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym. Zapewnienie możliwości pobytu we właściwych placówkach nieletnich matek z małoletnimi dziećmi. Poszerzenie przesłanek obrony obligatoryjnej o przypadki uzasadnionego podejrzenia dopuszczenia się przez nieletniego określonego czynu karalnego. Możliwość wydłużenia w określonych przypadkach do 24 r.ż. okresu wykonywania środka poprawczego oraz możliwość stosowania w określonych przypadkach środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania i nadzoru kuratora sądowego do 24 r.ż. albo 25 r.ż. Uznanie orzeczenia środka poprawczego za niebyłe – w przypadku wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat – po upływie 2 lat od chwili ukończenia przez nieletniego wieku, do

[14] K. Buczkowski, *Wymiar sprawiedliwości wobec nieletnich w wybranych krajach*, IWS Warszawa 2018, str. 18-19.

			którego sąd rodzinny orzekł o wykonywaniu tego środka. Wyłączenie możliwości umieszczenia nieletniego na czas określony poza zakładem poprawczym oraz ograniczenie możliwości umieszczenia nieletniego w hostelu do ukończenia przez nieletniego 21 lat – w przypadku zagrożenia przedłużeniem lub orzeczeniem wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat.
Rodzice i opiekunowie osób nieletnich	ok. 355 tys. (urodzenia żywe)	GUS, dane za 2020 r.	Realizacja czynności niezbędnych do zapewnienia prawidłowego rozwoju i wychowania nieletniego – wzmocnienie realizacji środka wychowawczego orzeczonego wobec nieletniego poprzez zobowiązanie jego rodziców albo opiekuna do podjęcia określonych działań.
Sądy rodzinne	325 Wydziałów Rodzinnych i Nieletnich w SR (w tym 3 wydziały zamiejscowe)	MS	Rezygnacja ze wskazywania przez sąd rodzinny odpowiedniego dla nieletniego zakładu leczniczego. Możliwość wydania w określonych przypadkach postanowienia na posiedzeniu niejawnym. Posiedzenia przygotowawczego nie przeprowadza się, chyba że przyczyni się ono do sprawniejszego rozpoznania sprawy. Obowiązek zarządzenia badania nieletniego, przez co najmniej 2 biegłych lekarzy psychiatrów w określonych przypadkach. Wprowadzenie nowego rodzaju postępowania w toku wykonywania środka poprawczego – dotyczącego realizacji zagrożenia przedłużenia wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat. Wszczęcie z urzędu, sprawa ma kategorię pilnej. W nowym postępowaniu nałożono na sąd obowiązki dotyczące przeprowadzenia postępowania dowodowego (opinia psychologiczno-pedagogiczna, wywiad środowiskowy, a w razie potrzeby opinia o stanie zdrowia psychicznego nieletniego lub opinia biegłego lub biegłych inne specjalności). Wprowadzenie nowego rodzaju postępowania w toku wykonywania środka poprawczego (z urzędu lub dotyczącego wniosku dyrektora zakładu poprawczego) w przedmiocie zastosowania wobec nieletniego opuszczającego zakład poprawczy po ukończeniu 21 lat albo 24 lat środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego postępowania lub nadzoru kuratora sądowego. W nowym postępowaniu nałożono na sąd obowiązki dotyczące przeprowadzenia postępowania dowodowego (opinia psychologiczno-pedagogiczna, wywiad środowiskowy, a w razie potrzeby opinia o stanie zdrowia psychicznego nieletniego lub opinia biegłego lub biegłych inne specjalności).
Biegli lekarze psychiatrzy	Ok. 550 -wg stanu na 31.01.2021 r.	MS	Obowiązek przebadania nieletnich na skutek zarządzenia sądowego
Osoby wobec których orzeczono środek w postaci umieszczenia w zakładzie leczniczym	ok. 161 na podstawie liczby orzeczonych środków w postaci umieszczenia w zakładzie	MS	Możliwość przetransportowania do ośrodka leczniczego

	leczniczym w 2020 r.		
Zakłady poprawcze	31 placówki dla nieletnich: 27 zakładów poprawczych 14 schronisk dla nieletnich w tym 4 to tylko Schroniska dla Nieletnich, 17 to zakłady poprawcze, a pozostałe to placówki łączone: ZP i SdN	MS	Wprowadzenie nowej struktury organizacyjnej zakładów poprawczych według stopnia stosowanego nadzoru w celu lepszego dostosowania do potrzeb. Przeprowadzanie kontroli osobistej oraz wykonywanie badania na obecność w organizmie nieletniego substancji psychoaktywnej. Możliwość współpracy w ramach prowadzonego nadzoru nad nieletnim, z organizacjami społecznymi, Policją, instytucjami państwowymi i samorządowymi, placówkami oświatowymi, pracodawcą, sądami rodzinnymi. Administratorów danych osobowych zgodnie z RODO i DODO. Uprawnienia do używania wizerunku orła ustalonego dla godła i urzędowej pieczęci.
Schroniska dla nieletnich			
Młodzieżowe ośrodki wychowawcze	94	ORE, stan nadzień 01.09.2019 r.	Zwiększenie bezpieczeństwa nieletnich przebywających w tych placówkach poprzez zobowiązanie wychowawców i innych specjalistów m.in. do prowadzenia obserwacji zachowania nieletnich w ośrodku, nadzorowania i kontrolowania zachowania nieletnich i przeciwdziałania wydarzeniom nadzwyczajnym. Umożliwienie nieletniemu zwalnianemu z młodzieżowego ośrodka wychowawczego, po ukończeniu przez niego 18 lat, na jego wniosek, pozostanie w placówce do ukończenia szkoły, do której uczęszcza.
Jednostki samorządu terytorialnego	16 województw, 380 powiatów, 2 477 gmin	GUS (stan na 1 stycznia 2021 r.)	Obowiązek umożliwienia nieletnim wykonywania prac społecznych
Ośrodki kuratorskie	114	MS, dane za I półrocze 2021 r.	Nowe zasady nadzoru nad działalnością ośrodków. Nadzór prowadzony przez prezesa sądu okręgowego, prezesa sądu rejonowego i dyrektora sądu rejonowego oraz zwierzchni nadzór prowadzony przez Ministra Sprawiedliwości.
Kuratorzy	kuratorzy sądowi kurateli rodzinnej 1 862 (osada średniookresowa za I półrocze 2021 r.) kuratorzy społeczni kurateli rodzinnej 11 221	MS, dane za I półrocze 2021 r.	Rezygnacja z możliwości zobowiązania nieletniego przez kuratora sądowego do poddania się badaniu w celu ustalenia w organizmie nieletniego obecności substancji psychoaktywnej. Rozszerzenie katalogu zadań o charakterze wychowawczym podejmowanych przez kuratorów sądowych wobec nieletnich, m.in. o nawiązanie i utrzymywanie kontaktu z nieletnim, jego rodzicami lub opiekunem. Możliwość wydłużenia w określonych przypadkach stosowania środka wychowawczego w postaci nadzoru kuratora sądowego lub zobowiązania do określonego postępowania do ukończenia przez nieletniego 24 lat albo 25 lat.
Dyrektorzy okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych, schronisk dla nieletnich	31	MS	Możliwość powołania na to stanowisko osoby nie będącej nauczycielem tzw. menadżera.
Członkowie komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich	5		Wydawanie opinii dla właściwych sądów wskazującej odpowiedni dla nieletniego zakład leczniczy.

			Analiza informacji o liczbie dostępnych miejsc w zakładach leczniczych.
Policja	1		W uzasadnionych przypadkach – obowiązek doprowadzenia nieletniego do określonego zakładu leczniczego, przy zapewnieniu transportu sanitarnego przez ten zakład albo w asyście lekarza, pielęgniarki albo ratownika medycznego. Udzielanie informacji o nieletnim, podczas jego pobytu poza zakładem poprawczym, na wniosek dyrektora zakładu oraz w zakresie wykonywania zobowiązań nałożonych na nieletniego na wniosek sędziego rodzinnego lub kuratora sądowego.
Minister Sprawiedliwości	1		Sprawowanie nadzoru na ośrodkami kuratorskimi, okręgowymi ośrodkami wychowawczymi. Obowiązek monitorowania skuteczności resocjalizacji nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych. Administrator danych osobowych zgodnie z RODO i DODO. Wydaje rozporządzenie, w którym określa tryb kierowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z młodzieżowych ośrodków wychowawczych, tryb powoływania i odwoływania członków komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego, jej skład, sposób działania i sposób obsługi administracyjno-biurowej.
Prokuratorzy	5 831	GUS (stan na 31.12.2020 r.)	Obowiązkowy udział w określonych ustawą sprawach.
Minister Zdrowia	1		Powołanie komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich.
Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania	1		Wydaje rozporządzenie, w którym określa warunki pobytu nieletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, sposób udzielania nieletnim urlopów i przepustek oraz sposób zapewnienia bezpieczeństwa w ośrodkach.

5. Informacje na temat zakresu, czasu trwania i podsumowanie wyników konsultacji

Projekt został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348)).

W ramach opiniowania projekt został przekazany następującym podmiotom:

1. Krajowej Radzie Sądownictwa;
2. Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego;
3. Prezesowi Urzędu Ochrony Danych Osobowych;
4. Prokuraturze Krajowej;
5. Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego;
6. Komitetowi do spraw Pożytku Publicznego.

W ramach konsultacji publicznych projekt został przekazany następującym podmiotom:

1. Prezesom sądów apelacyjnych (wszystkich);
2. Rzecznikowi Praw Obywatelskich;
3. Rzecznikowi Praw Dziecka;
4. Rzecznikowi Praw Pacjenta;
5. Krajowej Radzie Radców Prawnych;
6. Naczelnej Radzie Adwokackiej;
7. Naczelnej Radzie Lekarskiej;
8. Stowarzyszeniu Sędziów Polskich „Iustitia”;

9. Stowarzyszeniu Sędziów „Themis”;
10. Stowarzyszeniu Sędziów Rodzinnych w Polsce;
11. Stowarzyszeniu Sędziów Rodzinnych „Pro Familia”;
12. Ogólnopolskiemu Stowarzyszeniu Referendarzy Sądowych;
13. Stowarzyszeniu Referendarzy Sądowych LEX IUSTA;
14. Ogólnopolskiemu Stowarzyszeniu Asystentów Sędziów;
15. Niezależnemu Stowarzyszeniu Prokuratorów „Ad Vocem”;
16. Stowarzyszeniu Prokuratorów Rzeczypospolitej Polskiej;
17. Stowarzyszeniu Prokuratorów „Lex super omnia”;
18. Porozumieniu samorządów zawodowych i stowarzyszeń prawniczych;
19. Dyrektorom zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich;
20. Krajowej Radzie Kuratorów;
21. Krajowemu Stowarzyszeniu Zawodowych Kuratorów Sądowych;
22. Polskiemu Centrum Mediacji;
23. Krajowemu Stowarzyszeniu Mediatorów;
24. Stowarzyszeniu Mediatorów Rodzinnych;
25. Ogólnopolskiemu Stowarzyszeniu Zawodowych Mediatorów;
26. Polskiemu Towarzystwu Pedagogów Specjalnych;
27. Polskiemu Stowarzyszeniu na Rzecz osób z Niepełnosprawnością Intelektualną;
28. Pani dr hab. n. med. Barbarze Remberk – Konsultantowi Krajowemu w dziedzinie psychiatrii dzieci i młodzieży, Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie;
29. Instytutowi Psychiatrii i Neurologii w Warszawie;
30. Krajowemu Ośrodkowi Psychiatrii Sądowej dla Nieletnich w Garwolinie;
31. Wojewódzkiemu Szpitalowi dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Lubiążu;
32. Samodzielnemu Publicznemu Szpitalowi dla Nerwowo i Psychicznie Chorych Międzyrzeczu;
33. Samodzielnemu Publicznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej Szpital Psychiatryczny Toszek;
34. Mazowieckiemu Centrum Neuropsychiatrii Sp. z o.o. Zagórze k/Warszawy;
35. Szpitalowi dla Nerwowo i Psychiatrycznie Chorych im. Stanisława Kryzana Starogard Gdański;
36. Szpitalowi Uniwersyteckiemu w Krakowie Oddział Kliniczny Psychiatrii Dorosłych, Dzieci i Młodzieży;
37. Helsińskiej Fundacja Praw Człowieka;
38. Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę;
39. Fundacji po Drugie;
40. Fundacji Forum Obywatelskiego Rozwoju;
41. Stowarzyszeniu Interwencji Prawnej;
42. Fundacji Court Watch Polska;
43. Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych;
44. Komitetowi Ochrony Prawa Dziecka;
45. Panu Ryszardowi Proksie, Przewodniczącemu Sekcji Krajowej Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”;
46. Pani Dorocie Gardias, Przewodniczącej Forum Związków Zawodowych;
47. Panu Andrzejowi Radzikowskiemu, Przewodniczącemu Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych;
48. Panu Dariuszowi Kuszewskiemu, Przewodniczącemu Zarządu Głównego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Pracowników Schronisk dla Nieletnich i Zakładów Poprawczych;
49. Panu Sławomirowi Broniarzowi, Prezesowi Zarządu Głównego Związku Nauczycielstwa Polskiego;
50. Panu Sławomirowi Wittkowiczowi, Przewodniczącemu Wolnego Związku Zawodowego „Forum-Oświata”;
51. Pani Barbarze Stępień, Przewodniczącej KS Oświaty NSZZ „Solidarność”-80;
52. Pani Aleksandrze Szewera Nalewajek, Przewodniczącej Ogólnopolskiego Związku Zawodowego Kuratorów Sądowych

Czas trwania opiniowania i konsultacji publicznych – 30 dni.

W ramach konsultacji publicznych projekt został przekazany również następującym podmiotom:

1. Konferencji Episkopatu Polski;
2. Polskiemu Autokefalicznemu Kościółowi Prawosławnemu;
3. Kościołowi Ewangelicko-Augsburskiemu w Rzeczypospolitej Polskiej;
4. Kościołowi Polskokatolickiemu w Rzeczypospolitej Polskiej;
5. Kościołowi Ewangelicko-Metodystycznemu w Rzeczypospolitej Polskiej;
6. Kościołowi Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej;
7. Kościołowi Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej;
8. Kościołowi Katolickiemu Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej;
9. Kościołowi Starokatolickiemu Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej.

Krajowa Rada Sądownictwa zaopiniowała projekt pozytywnie i nie zgłosiła uwag. Prokurator Krajowy poinformował o braku uwag do projektu. Uwagi do projektu przedstawił Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych oraz Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego.

Zestawienie przedstawionych uwag wraz z odniesieniem Ministra Sprawiedliwości zawiera odrębna tabela. W ramach opiniowania projektu przez Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego uwagi przedstawił Związek Powiatów Polskich i Unia Metropolii Polskich, a Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego pozytywnie zaopiniował projekt. Odniesienie Ministerstwa Sprawiedliwości do uwag zgłoszonych przez Związek Powiatów Polskich i Unię Metropolii Polskich przekazano w dniu 16 sierpnia 2021 r. i w dniu 9 września 2021 r. Uwagi do projektu przedstawił także Sąd Apelacyjny w Katowicach (Sąd Rejonowy w Częstochowie i Kurator Okręgowy Sądu Okręgowego w Częstochowie), Sąd Apelacyjny w Krakowie, Sąd Apelacyjny w Białymstoku (Sąd Rejonowy w Bielsku Podlaskim i Kurator Okręgowy Sądu Okręgowego w Olsztynie), Sąd Apelacyjny w Gdańsku (Sąd Okręgowy w Gdańsku), Sąd Apelacyjny w Poznaniu (Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu), Sąd Apelacyjny w Szczecinie (Sąd Rejonowy w Międzyrzeczu), Sąd Apelacyjny w Warszawie (Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie), Sąd Apelacyjny we Wrocławiu (Sąd Rejonowy w Miliczu), Prokuratura Okręgowa we Wrocławiu, Prokuratura Rejonowa Kraków-Prądnik Biały w Krakowie, Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Naczelna Rada Adwokacka, Naczelna Rada Lekarska, Dyrektor Schroniska dla Nieletnich w Gackach, Krajowa Rada Kuratorów, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Stowarzyszenie na rzecz Praworządności w Szkołach „Stowarzyszenie Umarłych Statutów", Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, NSZZ Pracowników Schronisk dla Nieletnich i Zakładów Poprawczych, Ogólnopolski Związek Zawodowy Kuratorów Sądowych, Forum Związków Zawodowych, Związek Nauczycielstwa Polskiego i Porozumienie Zielonogórskie Federacja Związków Pracodawców Ochrony Zdrowia. Zestawienie przedstawionych uwag wraz z odniesieniem Ministra Sprawiedliwości zawiera odrębna tabela.

6. Wpływ na sektor finansów publicznych

(ceny stałe z 2021 r.)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]											
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Łącznie (0-10)
Rok		2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	
Dochody ogółem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
budżet państwa												
JST												
pozostałe jednostki (oddzielnie)												
Wydatki ogółem		**0,16**	**0,16**	**0, 16**	**0, 16**	**0, 16**	**0, 16**	**0, 16**	**0, 16**	**0, 16**	**0, 16**	**1,6**
budżet państwa [w tym:]		0,16	0, 16	0, 16	0, 16	0, 16	0, 16	0, 16	0, 16	0, 16	0, 16	1,6
ubezpieczenie nieletnich		*0,05*	*0,05*	*0,05*	*0,05*	*0,05*	*0,05*	*0,05*	*0,05*	*0,05*	*0,05*	*0,5*
funkcjonowanie komisji ds. środków leczniczych wraz z jej obsługą kancelaryjną		*0,19*	*0,19*	*0,19*	*0, 19*	*0, 19*	*0, 19*	*0, 19*	*0, 19*	*0, 19*	*0, 19*	*1,9*
pobyt matek z dziećmi w domu matki i dziecka		*-0,08*	*-0,08*	*-0,08*	*-0,08*	*-0,08*	*-0,08*	*-0,08*	*-0,08*	*-0,08*	*-0,08*	*-0,8*
JST												
pozostałe jednostki (oddzielnie)												
Saldo ogółem		**0, 16**	**0, 16**	**0, 16**	**0, 16**	**0, 16**	**0, 16**	**0, 16**	**0, 16**	**0, 16**	**0, 16**	**1,6**
budżet państwa		0,16	0, 16	0, 16	0, 16	0, 16	0, 16	0, 16	0, 16	0, 16	0, 16	1,6
JST												
pozostałe jednostki (oddzielnie)												

Źródła finansowania	Koszty związane z ubezpieczeniem nieletnich, wobec których orzeczono środek w postaci prac społecznych zostaną sfinansowane z części 37 budżetu państwa – *„Sprawiedliwość"*. Wydatki związane z wynagrodzeniem członków komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich zostaną pokryte z części 15 – *„Sądy powszechne"*, natomiast koszty dokonywane w ramach funduszu wynagrodzeń, obsługi technicznej i kancelaryjnej komisji, sekretariat Krajowego Ośrodka Psychiatrii Sądowej dla Nieletnich w Garwolinie zostaną sfinansowane z części 46 – *„Zdrowie"*. Wszystkie ww. wydatki zostaną sfinansowane w ramach dotychczasowych limitów w odpowiednich częściach budżetowych, w tym w ramach funduszu wynagrodzeń, oraz nie będą stanowiły podstawy do ubiegania się o dodatkowe środki z budżetu państwa. Projektowane zmiany dotyczące wyznaczenia nieletniemu obrońcy z urzędu oraz wprowadzenia możliwości korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza celem zapewnienia nieletniemu prawa do obrony, mogą spowodować wzrost wydatków w część 15 – *„Sądy powszechne"*, jednak jeżeli wystąpią, to zostaną pokryte

	w ramach posiadanych środków w tej części bez konieczności występowania o dodatkowe środki z budżetu państwa na te cele. Zmiany dotyczące uregulowania procedury stosowania i przedłużania stosowania środków tymczasowych o charakterze izolacyjnym, z koniecznością wydania w tym zakresie postanowienia przez sąd rodzinny oraz wprowadzenie możliwości ustalenia właściwości sądu, w przypadku gdy nieletni nie ma miejsca pobytu w RP nie spowodują wzrostu wydatków w część 15 – *„Sądy powszechne”*, a wszelkie wydatki z nimi związane zostaną pokryte w ramach posiadanych środków w tej części bez konieczności występowania o dodatkowe środki z budżetu państwa. Projektowana ustawa wprowadza obowiązek utworzenia izb adaptacyjnych w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz domu dla matki i dziecka. Jednak obowiązek ten nie będzie generował konieczności ubiegania się o dodatkowe środki z budżetu państwa, a ewentualne wydatki zostaną pokryte w ramach limitu w części 37 – *„Sprawiedliwość”* i nie będą stanowić podstawy o ubieganie się o dodatkowe środki w roku wejścia w życie ustawy oraz w latach kolejnych.
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	**Koszty związane z utrzymaniem wychowanków w ZP, SdN** W strukturze resortu sprawiedliwości funkcjonuje 31 zakładów dla nieletnich – 27 zakładów poprawczych i 14 schronisk dla nieletnich (4 to samodzielne schroniska dla nieletnich, 17 – samodzielne zakłady poprawcze, pozostałe to jednostki łączone). 4 placówki (ZP i SdN) są przeznaczone dla dziewcząt. Limit miejsc we wskazanych placówkach został ustalony zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2004 r. *w sprawie utworzenia schronisk dla nieletnich i zakładów poprawczych oraz określenia ich rodzajów i limitów miejsc* (Dz. Urz. MS poz. 20, z późn. zm.) oraz zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 października 2004 r. *zmieniającym zarządzenie w sprawie utworzenia schronisk dla nieletnich i zakładów poprawczych oraz określenia ich rodzajów i limitów miejsc* (Dz. Urz. MS poz. 29), a także zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 września 2009 r. *w sprawie utworzenia Schroniska dla Nieletnich w Mrozach* (Dz. Urz. MS poz. 107); zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 września 2009 r. *w sprawie utworzenia Zakładu Poprawczego w Mrozach* (Dz. Urz. MS z 2009 r. poz. 167); zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 września 2009 r. *w sprawie utworzenia Zakładu Poprawczego w Gdańsku- Oliwie* (Dz. Urz. MS z 2010 r. poz. 103). W związku z powyższym, 31 zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich dysponują 1743 miejscami[15], w tym 1553 dla chłopców oraz 190 dla dziewcząt. W zakładach poprawczych jest 1258 miejsc, natomiast w schroniskach dla nieletnich – 485. Na dzień 8 kwietnia 2021 r. stan ewidencyjny i faktyczny nieletnich w zakładach poprawczych wyniósł odpowiednio 374 i 341 nieletnich, natomiast w schroniskach dla nieletnich – odpowiednio – 75 i 73 nieletnich. 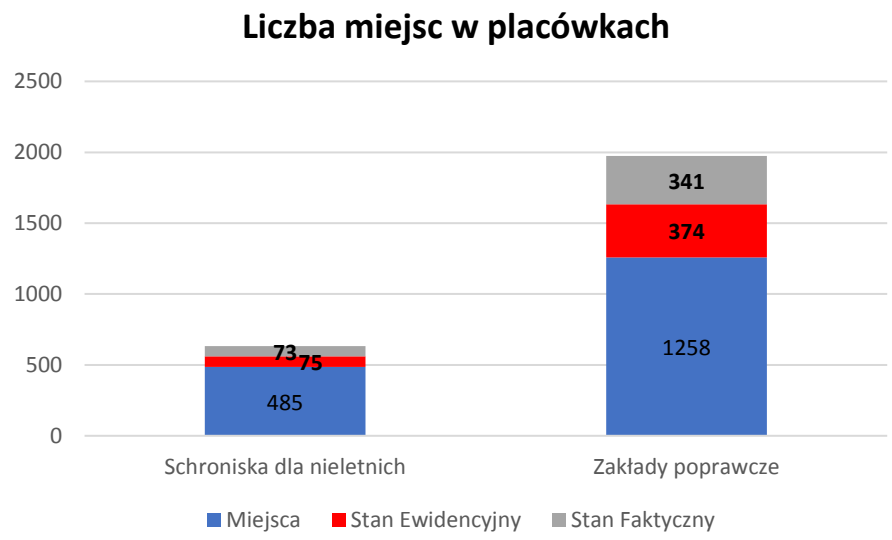 Z analiz prowadzonych w Ministerstwie Sprawiedliwości w zakresie wykorzystania miejsc w ZP i SdN oraz kosztów utrzymania jednego wychowanka w tych jednostkach wynika, że koszty te znacząco rosły w ostatnich latach, przy jednoczesnym spadku wykorzystania dostępnych dla wychowanków miejsc. Dane zawarte w

[15] W ocenie Ministerstwa Sprawiedliwości realna pojemność zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich to nawet 2500 miejsc.

poniższej tabeli wskazują, że w ostatnich latach (2018-2020) stopień wykorzystania miejsc w placówkach zmniejszył się o 16 pkt. proc., natomiast liczba wychowanków spadła o ok. 26% przy utrzymaniu limitu miejsc na niemal niezmienionym poziomie (spadek o 1,5%). Wynikiem stale malejącej liczby wychowanków oraz utrzymującym się poziomem zatrudnienia kadry jest znaczny wzrost kosztów utrzymania 1 wychowanka przekraczający 42%.

Wyszczególnienie	**2018**	**2019**	**2020**
Wykorzystanie miejsc w placówkach (%)	67%	59%	51%
Limit miejsc	1769	1769	1743
Liczba wychowanków	666	594	492

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości, Departament Budżetu i Efektywności Finansowej;
*plan na cały rok 2018 zakładał wydatki na poziomie 213 307 000 zł

Limit miejsc w ZP i SdN oraz liczba wychowanków w tych jednostkach w latach 2018-2020

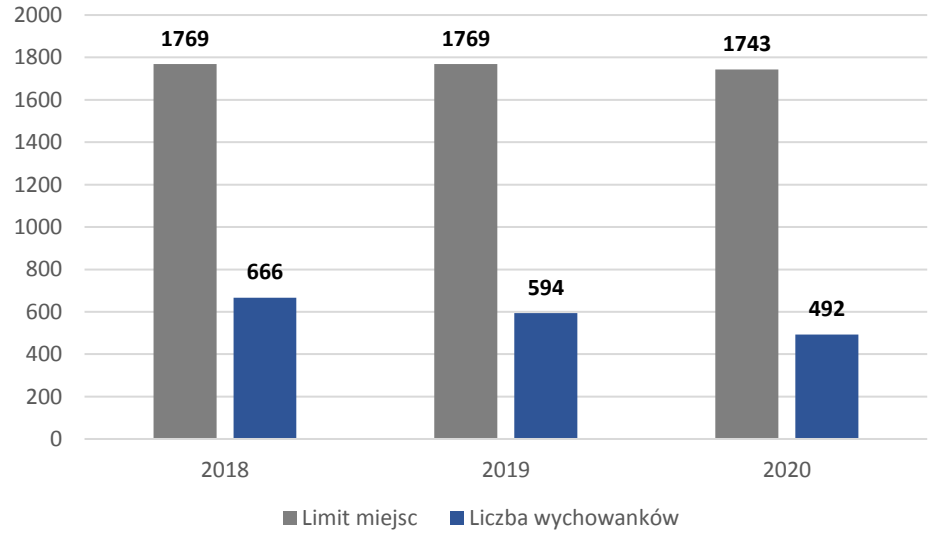

W projekcie zakłada się możliwość przedłużenia wykonywania środka poprawczego do ukończenia przez nieletniego określonego wieku, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez nieletniego 24 lat.
Zakłady poprawcze dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat, powstaną poprzez przekształcenie przez Ministra Sprawiedliwości konkretnych jednostek w ramach już istniejących zakładów poprawczych. Zmiana będzie polegała na dostosowaniu wewnętrznych dokumentów organizacyjnych oraz opracowaniu oferty resocjalizacyjnej zgodnej ze wskazaniami określonymi w procesie resocjalizacji nieletniego po ukończeniu 21 lat i dostosowanej do potrzeb takiej grupy wiekowej.
Planuje się utworzenie tego rodzaju zakładu na około 60 miejsc, a w następnych latach, w zależności od potrzeb, kolejnych zakładów. Baza lokalowa, infrastruktura oraz kadra pedagogiczna i niepedagogiczna, zatrudniona w wytypowanym zakładzie poprawczym pozostanie nie zmieniona. Plan finansowy zakładu poprawczego dla nieletnich, którzy ukończyli 21, będzie tożsamy z planem finansowym zakładu przed zmianą jego rodzaju. Koszt utrzymania jednego wychowanka, który ukończył 21 lat, będzie porównywalny ze średnim miesięcznym kosztem utrzymania jednego wychowanka w zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich. Należy podkreślić zatem, że w nowego rodzaju zakładach w pełni zostaną wykorzystane istniejące już zasoby lokalowe i ludzkie w konkretnej jednostce wskazanej przez Ministra Sprawiedliwości, podlegającej procesowi reorganizacji. W związku z faktem, że powołanie do życia zakładu poprawczego dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat jest tylko zmianą organizacyjną co do zasady nie przewiduje się dodatkowych kosztów z tym związanych. Bardzo istotne jest, że docelowo można założyć obniżenie średniego miesięcznego kosztu utrzymania jednego wychowanka w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich w związku z pełniejszym wykorzystaniem miejsc w istniejących placówkach. Zmniejszenie kosztów utrzymania 1 wychowanka w placówce będzie następować proporcjonalnie do wzrostu liczby wychowanków w tej placówce.

Przewidywane w projekcie przekształcenie ZP i SdN w okręgowe ośrodki wychowawcze, przy tej samie liczbie wychowanków z orzeczonym środkiem poprawczym spowoduje spadek kosztu utrzymania jednego wychowanka w ZP i SdN. Samo przekształcenie części obecnych placówek wychowawczych w okręgowe ośrodek wychowawcze w sposób proporcjonalny obniża koszt utrzymania w ZP i SdN w przeliczeniu na

jednego wychowanka. Jeśli przekształconych będzie 2/3 obecnych placówek to takiej samej redukcji ulegnie koszt utrzymania jednego wychowanka w ZP i SdN, do ok. 10 tys. zł.

Koszty związane z przekształceniem niektórych ZP w okręgowe ośrodki wychowawcze

W związku z wprowadzeniem przez projekt ustawy do katalogu środków wychowawczych nowego środka o charakterze izolacyjnym – umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym, a także uwzględniając fakt, że obecnie infrastruktura oraz kadra pedagogiczna i niepedagogiczna, zatrudniona w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich mogą być w sposób pełniejszy wykorzystywane, projektodawca planuje przekształcenie części ZP w nowe jednostki.

Zakłada się, że nowe orzeczenia będą pochodzić z trzech źródeł:

1. Nowych orzeczeń sądu – w 2017 r. wydano 1 650 orzeczeń o umieszczeniu w MOW, a na koniec roku 2017 było łącznie 4 195 postępowań wykonawczych dotyczących umieszczenia w MOW. Część skierowań do MOW może być zastąpiona skierowanymi do okręgowych ośrodków wychowawczych.
2. Wniosków dyrektorów MOW o przeniesienie z uwagi na brak poddania się procesowi resocjalizacji np. powtarzające się ucieczki z placówki. MOW nie mają zabezpieczeń umożliwiających powstrzymanie nieletnich przed ucieczką, a nowe ośrodki takie zabezpieczenia będą posiadać. **W ostatnich latach liczba ucieczek z MOW kształtowała się na poziomie ok. 2,5 tys. rocznie**[16] (dane z 73 ośrodków). Cześć z nich dotyczy tych samych wychowanków, tak więc możemy przyjąć, że w niektórych przypadkach, dyrektorzy skierują wnioski do sądu o umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym.
3. Umieszczeń w okręgowym ośrodku wychowawczym w ramach środka stosowanego przy warunkowym zwolnieniu z zakładu poprawczego i przy warunkowym zawieszeniu ZP. Z tego źródła może być ok. 20 orzeczeń.

Przekształcenie ZP w okręgowe ośrodki wychowawcze nie spowoduje zmiany w strukturze zatrudnienia, czy w zakresie bazy lokalowej. Pracownicy przekształcanych placówek staną się pracownikami okręgowych ośrodków wychowawczych, bez zmiany składników wynagrodzenia. Z uwagi na to, że nowe ośrodki charakteryzować się będą niższym poziomem zabezpieczeń niż ZP, nie będzie to wymagało zwiększenia wydatków na poprawę ich bezpieczeństwa.

Koszty utrzymania wychowanka w okręgowym ośrodku wychowawczym będą zbliżone do kosztów utrzymania w ZP. Równocześnie sukcesywne przekształcanie zakładów spowoduje konieczność przeniesienia ich wychowanków do pozostałych jednostek, co pozwoli na ich wypełnienie, w konsekwencji doprowadzi do obniżenia średniego kosztu miesięcznego utrzymania wychowanka ZP. Jednocześnie należy podkreślić, że ogólny koszt funkcjonowania placówki nie ulegnie zmianie.

Ewentualne inne koszty związane z przekształceniem istniejących jednostek – ZP w okręgowe ośrodki wychowawcze oraz ich dalszym utrzymaniem zostaną pokryte z posiadanych obecnie środków i przy założeniu, że prowadzić je będą pracownicy w ramach aktualnego zatrudnienia.

Podsumowując, zakłada się że przyjęcie zmian w zakresie przekształceń ZP w okręgowe ośrodki wychowawcze i koncentracji wychowanków w pozostałych ZP **nie pociągnie za sobą dodatkowych skutków finansowych w części 37 budżetu państwa *„Sprawiedliwość”***, a koszty funkcjonowania tych placówek pozostaną na aktualnym, stałym poziomie.

Oszczędności związane z przekształceniem niektórych ZP w okręgowe ośrodki wychowawcze

Zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich w całości finansowane są z części 37 budżetu państwa „*Sprawiedliwość”*. Zakłady dla nieletnich nie korzystają z subwencji oświatowej naliczanej na ucznia szkoły, pomimo iż w strukturze organizacyjnej zakładu i schroniska działają szkoły publiczne: szkoła podstawowa i branżowa szkoła I stopnia. Dyrektor zakładu i schroniska jest dysponentem środków budżetu państwa trzeciego stopnia w zakresie wykonywania wydatków ujętych w planie finansowym zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich. Plan finansowy jest określony na dany rok kalendarzowy i uwzględnia wydatki związane z

[16] *Ucieczki nieletnich z młodzieżowych ośrodków wychowawczych* – badanie zrealizowane przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w 2017 r.

utrzymaniem nieruchomości, bazy lokalowej, a także koszty utrzymania wychowanka oraz zatrudnienia pracowników.
Młodzieżowe ośrodki wychowawcze są finansowane z dochodów jednostek samorządu terytorialnego w ramach części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego. Subwencja ogólna w ramach części oświatowej pozostaje w gestii Ministra Edukacji i Nauki, który według ustalonego na dany rok algorytmu dla wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych przekazuje naliczenie subwencji jednostce samorządu terytorialnego prowadzącej lub dotującej młodzieżowy ośrodek wychowawczy.
Zgodnie z zapisami projektu ustawy, **wychowankowie okręgowych ośrodków wychowawczych będą się rekrutować z grupy wychowanków przebywających w młodzieżowym ośrodku wychowawczym**. W sytuacji gdy sąd rodzinny postanowi o zastosowaniu wobec nieletniego (wychowanka MOW) środka wychowawczego w postaci umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym, zmniejszy się liczba wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych, a tym samym nie zachodzi konieczność przekazywania subwencji liczonej na jednego wychowanka. Koszty funkcjonowania okręgowych ośrodków wychowawczych będą ponoszone w ramach obecnych limitów z części 37 budżetu państwa „*Sprawiedliwość*". Subwencja ogólna w ramach subwencji oświatowej przewidziana na jednego wychowanka młodzieżowego ośrodka wychowawczego nie będzie wydatkowana na nieletniego przeniesionego do placówki okręgowego ośrodka wychowawczego.

Ewentualne oszczędności w zakresie części oświatowej subwencji ogólnej mogą wystąpić od roku 2023 i wynika to ze sposobu naliczania subwencji oświatowej. Subwencja na 2022 rok naliczona zostanie na podstawie danych z 30.09.2021 r. a proponowane zmiany i ewentualne zmniejszenie się liczby wychowanków MOW nastąpi w późniejszym okresie, tj. po uchwaleniu ustawy budżetowej i naliczeniu jednostkom samorządu terytorialnego subwencji na 2022 rok. Wysokość oszczędności jest trudna do oszacowania i będzie zależna od liczby wychowanków MOW oraz liczby orzekanych przez sąd środków wychowawczych w postaci umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym.

Szacuje się, że przejście wychowanków z MOW do OOW może generować w obecnych warunkach (tj. przy braku zmiany wysokości środków naliczanych na jednego ucznia) mniejsze kwoty naliczone w subwencji oświatowej na MOW. Skutek ten jest trudny do oszacowania dlatego poniżej zostały przedstawione różne warianty w zależności od liczby wychowanków, którzy nie trafią do MOW a będą kierowani do OOW.

Liczba wychowanków	**Kwot w mln zł**
300	17,7
600	35,3
1000	58,9
1500	88,3

Założono, że średnia kwota przekazana w ramach części oświatowej subwencji ogólnej na wychowanka MOW (doprowadzeni i niedoprowadzeni) wynosi około 59 tys. zł na rok. Przedstawione powyżej oszczędności są teoretyczne, gdyż nie uwzględniają trudnych do oszacowania czynników, które wpłyną na ich obniżenie. Są to m. in.:

- zmniejszenie naliczonej subwencji nie spowoduje proporcjonalnego zmniejszenia się wydatków w zakresie prowadzenia MOW. W przypadku wejścia w życie ustawy, należy rozważyć zwiększenie kwoty subwencji naliczanej na wychowanka MOW (przy spadku liczby wychowanków nastąpi wzrost kosztów stałych na wychowanka);
- ewentualne zmiany w organizacji MOW (np. likwidacja części szkół/placówek, redukcja kadry pedagogicznej) wymagają czasu i stanowić będą dodatkowe obciążenie (np. odprawy dla zwalnianych nauczycieli). Np. zmiany kadrowe i strukturalne będą możliwe do przeprowadzenia przez organy prowadzące MOW będące jednostkami samorządu terytorialnego najwcześniej od września 2023 r.;
- projekt ustawy zakłada, że do MOW-ów będzie mogła zostać skierowana nowa grupa nieletnich – niedostosowani społecznie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym - w wyniku czego do MOW-ów trafi nowa grupa osób, która zwiększy liczbę wychowanków częściowo kompensując ubytek wychowanków spowodowany przekierowaniem do OOW.

W wyliczaniach nie uwzględniono oszczędności w zakresie szkół prowadzonych przy MOW, wynika to z faktu, że czynnikiem generującym koszty w zakresie zadań oświatowych są wynagrodzenia nauczycieli, które bezpośrednio są pochodną liczby oddziałów, a tylko pośrednio liczby uczniów. Samo zmniejszenie się liczby uczniów nie musi spowodować zmniejszenia się liczby oddziałów i oszczędności. Oddział szkolny z mniejszą liczbą uczniów generuje takie same koszty.

W związku z powyższym nie można na tym etapie oszacować w sposób precyzyjny oszczędności w zakresie subwencji oświatowej. Ich ewentualna wysokość będzie możliwa do obliczenia po pewnym czasie od wejścia w życie przepisów ustawy i po szczegółowej analizie wpływu czynników opisanych wyżej.

Okręgowe ośrodki wychowawcze powstaną w drodze przekształcenia już funkcjonujących zakładów dla nieletnich, które w całości finansowane są z części 37 budżetu państwa „*Sprawiedliwość*". W związku z tym, że kieszonkowe jest rozwiązaniem już funkcjonującym, plan finansowy każdego zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich, określony na dany rok kalendarzowy, uwzględnia również wydatki związane z kieszonkowym wychowanków tych placówek. Źródłem finasowania kieszonkowego wychowanków okręgowego ośrodka wychowawczego będą środki finansowe zaplanowane w budżecie ośrodka. Ustawodawca nie przewiduje pozyskiwania z budżetu państwa dodatkowych środków finansowych na ten cel.
Ponadto należy zauważyć, że Ministerstwo Sprawiedliwości nie gromadzi informacji dotyczących wysokości kwot kieszonkowego wypłacanego wychowankom zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, które byłyby pomocne w oszacowaniu kosztów wprowadzenia kieszonkowego dla nieletnich przebywających w okręgowych ośrodkach wychowawczych.

Koszty związane z umieszczaniem i pobytem nieletnich matek wraz z małoletnimi dziećmi w domach dla matki i dziecka

Projektodawca zakłada, że dom dla matki i dziecka zostanie utworzony w jednej z czterech placówek łączonych dla dziewcząt, jako dział zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich, zatem nie będzie potrzeby tworzenia nowych stanowisk kierowniczych.

Obecnie limity miejsc w tych jednostkach kształtują się następująco (stan na dzień 8.04.2021 r.):

Jednostka	ZP			SdN		
	liczba miejsc	stan ewidencyjny	stan faktyczny	liczba miejsc	stan ewidencyjny	stan faktyczny
ZPiSdN w Warszawie-Falenicy	30	15	12	10	1	1
ZPiSdN w Mrozach	20	11	11	20	2	2
ZPiSdN w Koronowie	20	13	13	20	1	1
ZPiSdN w Zawierciu	50	27	26	20	3	3

Niezbędne będzie natomiast zapewnienie opieki lekarza pediatry, jednakże może być to rozwiązane poprzez korzystanie z opieki pediatrycznej na ogólnych zasadach (przychodnia lekarska) oraz zapewnienie opieki dziecku, gdy jego matka będzie np. w szkole. Może, zatem być niezbędne zapewnienie odpowiednio wykwalifikowanej kadry. Konieczne będzie również odpowiednie wyposażenie pokojów sypialnych dla matek z dziećmi, (baza lokalowa placówki pozwala na utworzenie sypialni indywidualnych). Nieletnie matki wraz z dziećmi będą mogły korzystać z infrastruktury całej placówki (kuchnia, pralnia itp.). W odniesieniu do kwestii zapewnienia dziecku właściwego sprzętu i odzieży, planowane jest stworzenie wykazu tych przedmiotów, zawierającego normy należności dla dzieci przebywających w „domach dla matki i dziecka" – na wzór załącznika nr 2 do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 września 2003 r. *w sprawie trybu przyjmowania dzieci matek pozbawionych wolności do domów dla matki i dziecka przy wskazanych zakładach karnych oraz szczegółowych zasad organizowania i działania tych placówek* (poz. 1709).

W latach 2017 – 2020 odnotowano pobyt 21 nieletnich, które zostały matkami podczas wykonywania środka poprawczego. W tym okresie 6 wychowanek pozostało w placówkach po urodzeniu dziecka. Wobec nieletnich będących w ciąży w większości stosowano art. 90 u.p.n. – umieszczano dziewczęta poza placówką przed rozwiązaniem lub stosowano art. 86 cytowanej ustawy – warunkowe zwolnienie z zakładu poprawczego. W

przypadku dziewcząt będących w ciąży, a umieszczonych w schronisku dla nieletnich stosowano również zwolnienie z placówki. Dzieci nieletnich matek, które pozostały wychowankami zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, były umieszczane w niespokrewnionych, a także spokrewnionych rodzinach zastępczych, np. w osobie babki, która czasowo bądź na stałe przejmowała rolę rodzica nad wnuczką lub wnukiem.
Szacuje się, że koszty utrzymania dziecka w tym domu będą niższe niż koszty jego utrzymania w instytucjonalnej pieczy zastępczej, które wahają się obecnie od 31,6 tys. zł do 59 tys. zł rocznie:

Średnie wydatki na utrzymanie dziecka w placówkach opiekuńczo - wychowawczych w 2020 r.

Placówki prowadzone przez:	**koszt miesięczny (zł)**	**koszt roczny (zł)**
Powiat Gostyniński	4 234,84	50 818,08
Powiat Legionowski	4 400,00	52 800,00
Powiat Płoński	4 834,29	58 011,48
Powiat Drawski	5 227,05	62 724,60
Powiat Koszaliński	5 715,75	68 589,00
Powiat Szczeciński	5 620,25	67 443,00

Źródło:
1. Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z 2019 r., poz. 2176;
2. Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z 2019 r., poz. 2566;
3. Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z 2019 r., poz. 1222;
4. Dziennik Urzędowy Województwa Zachodniopomorskiego z 2019 r., poz. 775;
5. Dziennik Urzędowy Województwa Zachodniopomorskiego z 2019 r., poz. 1025;

Dla zobrazowania potencjalnych szacunkowych kosztów pobytu nieletniej matki z małoletnim dzieckiem w domu matki i dziecka można przyjąć wyliczenia dotyczące kosztów pobytu w zakładach karnych.

Liczba dzieci i osadzonych matek w latach 2015-2020

Wyszczególnienie	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
Matki	99	83	101	113	125	90
Dzieci	102	85	102	113	126	91
Razem	**201**	**168**	**203**	**226**	**251**	**181**

Źródło: Centralny Zarząd Służby Więziennej

Z informacji przekazanych przez CZSW wynika, że osadzone matki wraz z małoletnimi dziećmi przebywają w dwóch placówkach – Domach dla Matki i Dziecka, zorganizowanych w jednostkach penitencjarnych, tj. w Zakładzie Karnym Nr 1 w Grudziądzu i w Zakładzie Karnym w Krzywańcu.

Szacunkowy średni koszty pobytu osadzonej matki w 2020 r. był na poziomie **49 128 zł/rok**. Dana wartość dotyczy wydatków poniesionych na utrzymanie jednego osadzonego w ciągu roku i zawiera wszystkie koszty z tym związane.
Średnioroczny koszty pobytu jednego dziecka w warunkach izolacji więziennej w 2020 r. wynosił **2 318** zł. Kwota zawiera wydatki poniesione na wyżywienie, zakup środków higieny, odzieży i sprzętu kwaterunkowego dla dzieci, a nie uwzględnia, np. kosztów związanych z wychowaniem czy opieką medyczną takich podopiecznych.

Zakłada się, że matkę z dzieckiem będzie się umieszczać w ZP, jeżeli nie będzie możliwości umieszczenia jej poza zakładem. Oznacza to, że umieszczenie w ZP będzie ostatecznością.

W związku z powyższym można zakładać, że w zależności od liczby przypadków, w których sąd zdecyduje o umieszczeniu nieletniej matki wraz z małoletnim dzieckiem w określonej placówce, wprowadzenie proponowanych rozwiązań może przynieść maksymalne oszczędności w kwocie ok. **75 500 zł** rocznie, przy założeniu 10 przypadków rocznie. Oszacowana kwota stanowi różnicę najwyższego rocznego kosztu utrzymania dziecka w pieczy zastępczej (58 992 zł) i przybliżonego rocznego kosztu pobytu osadzonej matki wraz z małoletnim dzieckiem w Domu Matki i Dziecka (51 446 zł).

Koszty związane z ubezpieczeniem od następstw nieszczęśliwych wypadków nieletnich, wobec których zastosowano środek w postaci prac społecznych

Zgodnie z proponowanymi przepisami wydatki związane z ubezpieczeniem następstw nieszczęśliwych wypadków nieletnich, wykonujących prace społeczne, ponosi Skarb Państwa. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia:

- tryb postępowania przy zawieraniu przez podmioty uprawnione umowy ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków nieletnich wykonujących prace społeczne,
- minimalną i maksymalną sumę ubezpieczenia, na którą umowa taka może zostać zawarta,
- termin zawierania umów,

mając na uwadze konieczność zagwarantowania nieletnim, wykonującym prace społeczne, odpowiedniej rekompensaty w przypadku zaistnienia przy wykonywaniu tej pracy nieszczęśliwego wypadku oraz sprawne wykonywanie czynności związanych z zawieraniem umowy ubezpieczenia. Przyjęte rozwiązania mają na celu umożliwienie wykonania środka wychowawczego w postaci zobowiązania nieletniego do wykonania określonych prac społecznych, cedując koszty ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków na Skarb Państwa.

Dane z ostatnich lat wskazują, że przeciętna liczba orzeczeń środka wychowawczego w postaci zobowiązania do określonego zachowania to 8 396 rocznie. Przyjmując założenie, że wśród tej puli ok. 20% będą stanowić orzeczenia dotyczące zobowiązania nieletniego do wykonania określonych prac społecznych, to obowiązek zapewnienia ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków będzie dotyczył ok. 1 679 nieletnich. Z informacji uzyskanych z ZP i SdN wynika, że miesięczna składka na ubezpieczanie NNW jednego wychowanka wynosi 2,41 zł, co daje rocznie kwotę 28,92 zł. Przyjmując taką wysokość kosztów ubezpieczenia, łączne wydatki z tego tytułu będą kształtować się na poziomie **48 557 zł rocznie.**

Ponadto w odniesieniu do obowiązku umożliwienia nieletnim wykonywania prac społecznych przez jednostki samorządu terytorialnego wydaje się, że nie będzie to generować dodatkowych kosztów, ponieważ wobec powyższych szacunków ok. 1 679 nieletnich będzie świadczyło pace społeczne. Należy mieć przy tym na uwadze, że kraj jest podzielony na 2 477 gmin, na których terenie potencjalnie mogą zostać wykonane prace społeczne. Ich obciążenie pracą w tym zakresie nie wydaje się znaczące.
Dodatkowo należy podkreślić, że w celu zapewnienia nieletnim miejsc do wykonywania prac społecznych, w projekcie szeroko określono instytucje i organizacje, na rzecz których nieletni będą mogli wykonywać te prace. Zarówno zapewnienie, jak i pozyskiwanie nowych miejsc pracy będzie należało przede wszystkim do samorządu terytorialnego. Władze samorządowe dysponują bowiem najpełniejszą wiedzą o działających na ich terenie podmiotach, w których, ze względu na ich sytuację, celowe i możliwe jest wykonywanie prac społecznych przez nieletnich. Projekt nie wyklucza jednak możliwości pozyskiwania miejsc pracy także przez kuratorów sądowych.

Koszty związane z funkcjonowaniem komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich

Komisję do spraw środka leczniczego dla nieletnich powołuje minister właściwy do spraw zdrowia, a do jej głównych zadań należy wydawanie opinii dla właściwych sądów. Za sporządzenie opinii członkom komisji przysługuje wynagrodzenie oraz zwrot poniesionych przez nich niezbędnych wydatków na zasadach określonych w art. 89 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. *o kosztach sądowych w sprawach cywilnych* (Dz. U. z 2021 r. poz. 2257, z późn. zm., dalej: u.k.s.c.) dotyczącym wynagrodzenia biegłego. Członkowie komisji mają prawo do zwrotu kosztów przejazdu na posiedzenia komisji lub w celu wizytacji zakładu leczniczego na zasadach określonych w przepisach dotyczących podróży służbowych na terenie kraju.

Zgodnie z art. 89 u.k.s.c., wysokość wynagrodzenia biegłego za wykonaną pracę ustala się, uwzględniając wymagane kwalifikacje, potrzebny do wydania opinii czas i nakład pracy, a wysokość wydatków na podstawie złożonego rachunku. Wynagrodzenie biegłych oblicza się według stawki wynagrodzenia za godzinę pracy albo według taryfy zryczałtowanej określonej dla poszczególnych kategorii biegłych, a podstawę obliczenia stawki wynagrodzenia stanowi ułamek kwoty bazowej dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, której wysokość określa ustawa budżetowa. Na podstawie art. 9 ust. 1 pkt 2 ppkt a, projektu ustawy budżetowej na rok 2021 z dnia 20 stycznia 2021 r., kwota ta wynosi 1 789,42 zł.

Stawki wynagrodzenia biegłych za wykonaną pracę oraz taryfy zryczałtowane określone są w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. *w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu cywilnym* (Dz. U. poz. 518, z późn. zm.).

Koszty funkcjonowania komisji ds. środka leczniczego dla nieletnich oraz zasady wynagradzania jej członków będą analogiczne jak w przypadku komisji psychiatrycznej ds. środków zabezpieczających, działającej przy Ministerstwie Zdrowia. Z informacji uzyskanych z MZ wynika, że do wyliczenia kosztów przygotowania opinii stosuje się taryfę zryczałtowaną dla czynności – wydanie opinii wyłącznie na podstawie akt sprawy, w wysokości 5,1% kwoty bazowej, wynikającą z załącznika nr 1 do rozporządzenia MS, tj. 91,26 zł.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, wynagrodzenie za zapoznanie się z dokumentacją sądowo-psychiatryczną i opinią biegłych oraz sporządzenie opinii dla sądu otrzymują członkowie komisji obecni na posiedzeniu. Dodatkowo, członkowie komisji mogą składać wniosek o sfinansowanie kosztów dojazdu na posiedzenie komisji, przy czym koszty te są rozkładane na liczbę spraw omawianych na posiedzeniu. Przeciętnie jest to kwota kilkunastu złotych dodatkowych kosztów dla 2-3 członków komisji (ok. 40 zł). Opinia dotycząca przyjmowania lub przeniesienia, zgodnie z przepisami kodeksowymi jest wydawana raz na 6 miesięcy, tak więc w odniesieniu do 1 osoby wydawane są 2 opinie rocznie.

Obsługę techniczną i kancelaryjną komisji zapewni sekretariat umiejscowiony przy Krajowym Ośrodku Psychiatrii Sądowej dla Nieletnich w Garwolinie. Roczny koszt jego funkcjonowania to około 200 tys. złotych, i pokrywany jest ze środków Ministerstwa Zdrowia.

Przyjmując założenie, że liczba orzekanych środków leczniczych w postaci umieszczenia w zakładzie leczniczym będzie na poziomie średniej z ostatnich lat, tj. 211 rocznie, liczba członków komisji ds. środka leczniczego dla nieletnich będzie liczyła 5 osób a wskaźnik wydawanych opinii będzie na poziomie 1,5, ogólny koszt wynagrodzenia członków komisji szacuje się na 157 047 zł rocznie.

1 789,42 zł*5,1% = 91,26 zł
5*91,26 zł = 456,2 zł
(456,2 zł + 40 zł)*211*1,5 = 157 047 zł

Do tej kwoty doliczyć należy koszty obsługi komisji. Zakładając zatrudnienie na poziomie 0,5 etatu i wynagrodzenie miesięczne 4 586 zł. (Rb-70 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto na 1 pełnozatrudnionego w 2019 r. Rozdział 85117 - Zakłady opiekuńczo-lecznicze i pielęgnacyjno-opiekuńcze[17]) to roczny wydatek dla budżetu państwa w związku z zatrudnieniem będzie na poziomie ok. 32,9 tys. zł.

Ogólny koszt funkcjonowania komisji to ok. **189 994 zł rocznie.**

Komisja do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego
Przewiduje się, że członkowie komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego będą realizowali zadania w ramach swojego podstawowego zatrudnienia (zatrudnienie w Ministerstwie Edukacji i Nauki, Ministerstwie Sprawiedliwości, Ośrodku Rozwoju Edukacji) w formie oddelegowania przez przełożonego do wykonywania zadań w komisji. Członkowie komisji mogą również wykonywać swoją pracę w komisji w ramach zmienionego w tym celu zakresu obowiązków pracowniczych. Instytucje, z których będą rekrutowani (delegowani) członkowie komisji, mają swoje siedziby w Warszawie, zatem należy założyć, że koszty przejazdu członków komisji na posiedzenia ograniczą się do kosztów przejazdu środkami komunikacji miejskiej. Wobec powyższego członkowie komisji nie będą otrzymywać dodatkowego wynagrodzenia za udział w posiedzeniach komisji do spraw kierowania nieletniego do młodzieżowych ośrodków wychowawczych.
Zakłada się, że komisja będzie organizowana w Ministerstwie Sprawiedliwości w ramach działalności właściwego departamentu merytorycznego – odpowiedzialnego za prowadzenie spraw z zakresu sprawowanego przez Ministra Sprawiedliwości zewnętrznego nadzoru administracyjnego nad działalnością administracyjną sądów powszechnych w sprawach rodzinnych i nieletnich oraz spraw związanych z kierowaniem oraz przenoszeniem nieletnich do zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. Obsługa administracyjno-biurowa komisji zostanie zatem zapewniona w ramach posiadanych zasobów ludzkich i materiałowych Ministerstwa Sprawiedliwości.

Wpływ na jednostki samorządu terytorialnego prowadzące młodzieżowe ośrodki wychowawcze

[17] Najwyższa Izba Kontroli Informacja o wynikach kontroli Wykonanie budżetu państwa w 2019 r. w części 46 − Zdrowie oraz planu finansowego Funduszu Rozwiązywania Problemów Hazardowych.

	Projektowane przepisy określają, że organem odpowiedzialnym za wskazywanie odpowiednich młodzieżowych ośrodków wychowawczych jest komisja do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego. Powołanie przez Ministra Sprawiedliwości komisji, której zadaniem będzie kierowanie i przenoszenie nieletnich do odpowiedniego ośrodka, po zasięgnięciu opinii członków tej komisji, gwarantuje wytypowanie placówki, która zapewni odpowiednie oddziaływania wychowawcze i resocjalizacyjne wobec nieletniego przy uwzględnieniu jego potrzeb edukacyjnych i deficytów rozwojowych. W ustawie nałożono obowiązek współpracowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych i ich organów prowadzących z podmiotem odpowiedzialnym za wskazywanie i kierowanie nieletnich do odpowiednich ośrodków tak, aby proces kierowania nieletnich do odpowiednich dla nich młodzieżowych ośrodków wychowawczych przebiegał sprawnie. Aktualnie proces umieszczania nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym jest wieloetapowy i trwa w czasie. Centralny system informatyczny (www.sytemkierowania.ore.edu.pl) współpracuje ze wszystkimi 94 ośrodkami oraz wszystkimi starostwami na terenie kraju. System pozwala wygenerować wiele danych, będących podstawą do podejmowania działań mających na celu wskazanie odpowiedniej placówki dla nieletniego. Jednakże za wykonanie orzeczenia sądu rodzinnego odpowiada starosta zgodnie z miejscem zamieszkania nieletniego. Proponowane rozwiązanie w postaci komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego w sposób istotny skróci proces kierowania nieletniego do ośrodka, poprzez pominięcie w procesie kierowania starosty. Orzeczenie o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym wraz z wnioskiem sądu o wydanie skierowania do odpowiedniego młodzieżowego ośrodka wychowawczego bezpośrednio będzie kierowane do powołanej komisji. Obecnie nieletni wielokrotnie wracają do systemu kierowania. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, w przypadku nieusprawiedliwionej nieobecności nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym trwającej dłużej niż 4 tygodnie, licząc od dnia powiadomienia sądu rodzinnego o nieobecności nieletniego, dyrektor ośrodka powiadamia o tym właściwego starostę oraz Ośrodek Rozwoju Edukacji, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego oraz sąd rodzinny, rodziców lub opiekunów, osobę odpowiedzialną za pieczę zastępczą. Niezwłocznie po powiadomieniu przesyła właściwemu staroście, za pośrednictwem poczty, dokumentację nieletniego. W tym momencie starosta ponownie rozpoczyna całą procedurę uzyskania miejsca w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. Ścieżkę postępowania można skrócić do niezbędnego minimum. Wniosek o ponowne skierowanie do młodzieżowego ośrodka wychowawczego sąd skieruje bezpośrednio do komisji, która niezwłocznie podejmie decyzje wskazując odpowiedni dla nieletniego ośrodek. Projektowane rozwiązanie pozwoli na całościowe spojrzenie na nieletniego wielokrotnie uciekającego z młodzieżowego ośrodka wychowawczego. Podczas analizy poszczególnych przypadków członkowie komisji, w szczególności przedstawiciele organu sprawującego nadzór pedagogiczny nad młodzieżowymi ośrodkami wychowawczymi, zdobędą dodatkową wiedzę o jakości pracy placówek mając na uwadze, że niektórzy wychowankowie młodzieżowych ośrodków wychowawczych są bardziej zdemoralizowani i nie podają się oddziaływaniom wychowawczo-resocjalizacyjnym. W ocenie skuteczności procesu resocjalizacji nieletnich istotnym jest wskaźnik ucieczek wychowanków z placówki. W ten sposób zostanie uzyskana odpowiedź, czy ten proces w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych jest prowadzony skutecznie. Podczas prac komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego członkowie będą mieli możliwość ocenić, czy pobyt w danym ośrodku gwarantuje wysoką skuteczność oddziaływań, mierzoną wskaźnikiem powrotu na drogę przestępstwa. Dzięki powyższym rozwiązaniom zmniejszy się również ogólna subwencja oświatowa na młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

7. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

		Skutki						
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	*Łącznie (0-10)*
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny stałe z 2021 r.)	duże przedsiębiorstwa							
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw							
	rodzina, obywatele, gospodarstwa domowe, osoby niepełnosprawne oraz osoby starsze		0,01	0,02	0,02	0,02	0,02	**0,19**
	duże przedsiębiorstwa							

<table>
<tr><td rowspan="2">W ujęciu niepieniężnym</td><td>sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw</td><td>Przedmiotowy projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej, w związku z czym odstąpiono od analiz i oceny przewidywanych skutków społeczno-gospodarczych, wskazanych w art. 66 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2021 r. poz. 162, z późn. zm.).</td></tr>
<tr><td>rodzina, obywatele, gospodarstwa domowe, osoby niepełnosprawne oraz osoby starsze</td><td>Należy spodziewać się, że projektowana ustawa będzie miała pozytywny wpływ w obszarze zachowań najmłodszych członków społeczeństwa. Oczekiwanym efektem jest eliminacja lub zmniejszenie skali występowania zjawisk niepożądanych wśród nieletnich. Dodatkowo projekt wprowadza nowe rozwiązania, które wzmocnią efektywność oddziaływań podejmowanych względem nieletnich, m.in. poprzez zobowiązanie rodziców albo opiekuna nieletniego do podejmowania czynności niezbędnych do zapewnienia prawidłowego rozwoju i wychowania nieletniego. Konsekwencją tego będzie umacnianie funkcji opiekuńczo-wychowawczych i poczucia odpowiedzialności rodzin za wychowanie nieletnich na świadomych swych obowiązków członków społeczeństwa. W zakresie wpływu proponowanych rozwiązań na skalę demoralizacji i dopuszczania się czynów karalnych przez nieletnich oraz efektywność wprowadzanych środków, należy wskazać, że istotnym elementem, który prowadzić będzie do poprawy skuteczności resocjalizacji i wychowania nieletnich, zwłaszcza tych, którzy nie poddawali się dotychczasowym oddziaływaniom wychowawczym, jest wprowadzenie do katalogu środków wychowawczych nowego środka w postaci możliwości umieszczenia nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym. Środek ten, usytuowany pomiędzy umieszczeniem w młodzieżowym ośrodku wychowawczym i umieszczeniem w zakładzie poprawczym, pozwoli objąć tych nieletnich, wobec których inne środki wychowawcze nie spełniają swoich celów oraz tych nieletnich, którzy obecnie nie resocjalizują się w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, natomiast nie ma przesłanek do zastosowania wobec nich środka poprawczego. Środek ten ma na celu wypełnienie obecnej luki w katalogu środków i ma na celu postawienie tamy dla dalszej demoralizacji nieletnich. Potrzeba powyższa wynika z praktyki sądów rodzinnych i borykania się z problematyczną grupą nieletnich, dla których nie ma już w obecnym art. 6 u.p.n. żadnej oferty resocjalizacyjnej. Okręgowe ośrodki wychowawcze, poprzez między innymi zabezpieczenie przed samowolnym oddaleniem się wychowanka, umożliwią nieletnim nadrobienie opóźnień edukacyjnych, zdobycie wykształcenia i zawodu, co zwiększy ich konkurencyjność na rynku pracy. Poprawa skuteczności postępowania i osiąganie celów środków wychowawczych to również dookreślenie w projekcie każdego z tych środków w taki sposób, aby zarówno nieletni jak i jego rodzice oraz organy wykonujące orzeczenie znali zakres swoich uprawnień i obowiązków podczas wykonywania środka wychowawczego. Obecnie wykonywanie orzeczonych środków wychowawczych z punktu widzenia procedury przewidzianej w u.p.n. jest bardzo szczątkowe i niejasne. Również szczegółowe uregulowanie wykonywania środka leczniczego da możliwość skutecznego indywidualnego oddziaływania na nieletnich w procesie leczenia, co jest oczekiwane zarówno przez sądy rodzinne jak i przez podmioty wykonujące środek leczniczy.

Analiza dotycząca wpływu projektowanych rozwiązań na zmniejszenie skali występowania niepożądanych zjawisk wśród nieletnich, na przykładzie ucieczek z MOW, ZP oraz SdN. Efektywność środków resocjalizacyjnych i wychowawczych.

Tabela poniżej przedstawia dane o liczbie ucieczek wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych oraz wydarzeniach nadzwyczajnych w latach 2018 - 2020:

<table>
<tr><th>wydarzenia nadzwyczajne</th><th>2018</th><th>2019</th><th>2020</th></tr>
<tr><td>ucieczka nieletniego</td><td>2 879</td><td>2 720</td><td>2 499</td></tr>
<tr><td>śmierć nieletniego</td><td>1</td><td>0</td><td>2</td></tr>
<tr><td>próba samobójcza nieletniego</td><td>2</td><td>1</td><td>1</td></tr>
</table>
</td></tr>
</table>

użycie środków psychoaktywnych	1	0	0
agresja fizyczna wśród nieletnich (pobicia)	5	4	4
inne (nie określono rodzaju)	2	0	2
RAZEM	**2 890**	**2 725**	**2 508**

Źródło: Ministerstwo Edukacji i Nauki

Powyższe dane wskazuję, że najczęściej występującym wydarzeniem w MOW są ucieczki wychowanków. Pozostałe wydarzenia mają charakter jednostkowy, choć występują zdarzenia szczególnie niebezpieczne, jak próby samobójcze oraz śmierć nieletniego.

Poniżej przedstawiono porównanie liczby ucieczek dokonanych przez wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych i zakładów dla nieletnich w latach 2018 - 2020:

Rodzaj placówki	**2018**	**2019**	**2020**
MOW	2 879	2 720	2 499
ZP i SdN	31	8	12

Obserwuje się relatywnie dużą liczba ucieczek w stosunku do ogólnej liczby wychowanków MOW, odpowiednio w 2018 r. wyniósł 61,41%, 2019 r. - 61,01% i w 2020 r. - 58,85%. Przeciętnie rocznie wyniosło 60,5%.

Porównanie skuteczność placówek wychowawczych i poprawczych na przykładzie wybranych wskaźników w latach 2018 - 2020.

Nazwa wskaźnika	**MOW**	**ZP i SdN**
udział ucieczek w ogólnej liczbie wychowanków	60,5(%)	2,9(%)
liczba ucieczek w przeliczeniu na 1 ośrodek	84,14	1,6

Niski poziom zabezpieczeń w MOW uniemożliwia powstrzymanie nieletnich przed ucieczką. Udział ucieczek w odniesieniu do ogólnej liczby wychowanków jest na wysokim poziomie - ok. 60,5%, przy zaledwie 2,9% w przypadku ZP i SdN. Na tak dobry wskaźnik ma zapewne wpływ rodzaj zabezpieczeń, który w palcówkach poprawczych jest na wyższym poziomie technicznym niż w placówkach wychowawczych. Wysoką efektywność - spowodowaną poziomem zabezpieczeń - obserwujemy również w zakresie przeciętnej liczby ucieczek w przeliczeniu na 1 ośrodek. W przypadku MOW- u są to 84 ucieczki, a w przypadku ZP oraz SdN - 1,6.

<u>Podsumowanie i wnioski:</u>

- Niski poziom zabezpieczeń w MOW uniemożliwia powstrzymanie nieletnich przed ucieczką. Udział ucieczek w odniesieniu do ogólnej liczby wychowanków jest na wysokim poziomie – ok. 62,5%, przy zaledwie 1,6% w przypadku ZP i SdN. Na wskaźnik ma zapewne wpływ rodzaj zabezpieczeń, który w palcówkach poprawczych jest bardziej rygorystyczny niż w placówkach wychowawczych.
- Wysoką efektywność – spowodowaną poziomem zabezpieczeń – obserwujemy również w zakresie przeciętnej liczby ucieczek w przeliczeniu na 1 ośrodek. W przypadku MOW jest to prawie 32 ucieczki, wobec niespełna 0,5 w przypadku ZP oraz SdN.
- W przypadku MOW obserwuje się wysoki poziom skreśleń z powodu ucieczek trwających powyżej 4 tygodni – ok. 800 wychowanków rocznie, który w przypadku ZP oraz SdN praktycznie nie występuje.
- Biorąc pod uwagę fakt, że część ucieczek z MOW dotyczy tych samych wychowanków oraz, że znaczna ich część nie wraca już do ośrodka, uzasadnia to stworzenie nowego typu placówek – okręgowych ośrodków wychowawczych. Jednostki te byłyby placówkami o charakterze wychowawczym, jednak o wyższym rygorze zabezpieczeń, co pozwalałoby na skuteczniejsze prowadzenie procesu resocjalizacji nieletnich. Do nowych jednostek mogłyby być kierowane osoby, wobec których zastosowanie środków wychowawczych nie daje oczekiwanych rezultatów, ze względu na zbyt niski poziom zabezpieczeń MOW oraz powtarzające się i długotrwałe ucieczki.

Tab. 4. Porównanie skuteczność placówek wychowawczych i poprawczych na przykładzie wybranych wskaźników w latach 2014-2017

Nazwa wskaźnika	MOW	ZP oraz SdN
udział ucieczek w ogólnej liczbie wychowanków	62,5(%)	1,6(%)
liczba ucieczek w przeliczeniu na 1 ośrodek	31,9	0,46
udział skreśleń z ośrodka w odniesieniu do liczby ucieczek (%)	25-28(%)	0*

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Ministerstwa Sprawiedliwości oraz ORE, *- zjawisko praktycznie nie występuje, wychowankowie przed upływem 3 miesięcy wracają do placówki lub wszczyna się nowe postępowanie.

Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	

8. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu

☒ nie dotyczy

Wprowadzane są obciążenia poza bezwzględnie wymaganymi przez UE (szczegóły w odwróconej tabeli zgodności).	☐ tak ☐ nie ☒ nie dotyczy
☐ zmniejszenie liczby dokumentów ☒ zmniejszenie liczby procedur ☒ skrócenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:	☐ zwiększenie liczby dokumentów ☒ zwiększenie liczby procedur ☐ wydłużenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:
Wprowadzane obciążenia są przystosowane do ich elektronizacji.	☐ tak ☐ nie ☒ nie dotyczy

Komentarz:

- w postępowaniu rozpoznawczym rozszerzenie prawa nieletniego do obrońcy z urzędu w sytuacji zastosowania środka tymczasowego w postaci umieszczenia w rodzinie zastępczej, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, zakładzie leczniczym, schronisku dla nieletnich. W obecnym stanie prawnym tylko nieletni umieszczony w zakładzie leczniczym i schronisku dla nieletnich ma obligatoryjnego obrońcę. Ponadto projekt przewiduje obowiązek działania obrońcy z urzędu również w postępowaniu wykonawczym.
- kompleksowe uregulowanie wykonania środka leczniczego – powołanie komisji kierującej do właściwego szpitala, rozpoznawanie zażaleń na przedłużenie stosowania tego środka – wprowadzone zmiany przyspieszą postępowanie wykonawcze, bowiem sędzia nie będzie musiał we własnym zakresie poszukiwać odpowiedniego zakładu leczniczego, który przyjmie nieletniego, Poprawa sprawności wykonania środka leczniczego przy zagwarantowaniu praw nieletniemu, że będzie badana zasadność dalszego stosowania środka. Nieznaczne zwiększenie obowiązków orzeczniczych (rozpoznawanie zażaleń) sądów rodzinnych, w okręgu których są zakłady lecznicze.
- liczba spraw nieletnich spada, ponieważ związane jest to z niżem demograficznym w tej grupie wiekowej. W obecnym stanie prawnym każda sprawa nieletniego musi zostać przekazana do sądu dla nieletnich. Dyrektorzy szkół oraz Policja nie mają w stosunku do nieletnich skutecznych narzędzi służących oddziaływaniu wychowawczemu na miejscu. Wszczęcie stosownej procedury przez sąd związane jest z tym, że upływa bardzo dużo czasu pomiędzy popełnieniem czynu bądź przejawem demoralizacji, a jego oceną przez sąd. Jeśli podmioty te skorzystają z narzędzi oddziaływania wychowawczego – sprawa nieletniego nie trafi do sądu. Wprowadzenie takiej możliwości spowoduje spadek obciążeń sądów rodzinnych w tych sprawach o 10-30%.
- Ministerstwo Sprawiedliwości od 2009 r. monitoruje losy wychowanków zakładów poprawczych, co pozwala na ocenę skuteczności oferty resocjalizacyjnej zakładów poprawczych. Wprowadzenie w projekcie ustawowego obowiązku prowadzenia badań losów wychowanków zakładów poprawczych nie spowoduje dla Ministerstwa Sprawiedliwości zwiększenia obciążeń regulacyjnych i finansowych. Minister Sprawiedliwości zadania wynikające z monitorowania skuteczności resocjalizacji nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych będzie realizował za pośrednictwem komórek organizacyjnych Ministerstwa Sprawiedliwości tj.: Departamentu Spraw Rodzinnych i Nieletnich, którego zadaniem jest nadzór nad zakładami poprawczymi oraz Biura Informacyjnego Krajowego Rejestru Karnego. Pracownicy tych jednostek w ramach obowiązków i kompetencji podejmować będą czynności związane z przygotowaniem i gromadzeniem informacji dotyczącej powrotności wychowanków zakładów poprawczych na drogę przestępstwa.
- rozszerzenie definicji czynów karalnych nie wpłynie na obciążenie sądów rodzinnych, albowiem te rodzaje wykroczeń, których w aktualnych przepisach nie kwalifikuje się jako czyny karalne, a tak kwalifikowane będą w nowych regulacjach, są obecnie

(tak czy inaczej) badane przez sądy rodzinne w ramach postępowań o demoralizację. Liczba zdarzeń z udziałem nieletnich, które pozostają w zainteresowaniu sądów rodzinnych jest wielkością zależną od różnych czynników i zmienia się, ale z pewnością na wielkość wpływu tych spraw nie oddziałuje fakt, czy będą klasyfikowane w sądzie rodzinnym jako popełnienie czynu karalnego, czy jako przejaw demoralizacji. W każdym postępowaniu, nawet o czyn karalny, sąd rodzinny może podjąć decyzję o niewszczynaniu postępowania, zatem obciążenie sądów nie powinno ulec znacznemu zwiększeniu w porównaniu ze stanem obecnym. Ograniczeniu obciążenia sądów rodzinnych służyć mają także projektowane instytucje pozasądowe, które mają na celu podjęcie odpowiedniej i szybkiej reakcji na niewłaściwe zachowania nieletnich przez dyrektora szkoły lub Policję.

9. Wpływ na rynek pracy

Projektowane zmiany nie będą miały wpływu na rynek pracy.

10. Wpływ na pozostałe obszary

☐ środowisko naturalne ☐ sytuacja i rozwój regionalny ☒ sądy powszechne, administracyjne lub wojskowe	☐ inne: ☐ demografia ☐ mienie państwowe	☐ informatyzacja ☐ zdrowie

Omówienie wpływu	Wpływ na sądy został omówiony w punktach 2, 4, 6, 7 i 8 OSR.

11. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego

Przewiduje się co do zasady wejście w życie ustawy z dniem 1 września 2022 r.

Wyjątkiem w tym zakresie są przepisy dotyczące możliwości utworzenia okręgowych ośrodków wychowawczych, które w zamiarze ustawodawcy mają wejść w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia ustawy. W związku z tym projekt przewiduje uchylenie przepisu ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, który przewidywał możliwość tworzenia i znoszenia zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich.

Podczas dokonywania zmian organizacyjnych, w tym m.in. tworzenia, znoszenia i przekształcania obecnie funkcjonujących zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich w okręgowe ośrodki wychowawcze, obligatoryjnym jest zachowanie zasad wynikających z obowiązujących w tym zakresie przepisów prawa, w tym ustawy z dnia 29 września 1994 r. *o rachunkowości* (Dz. U. z 2021 r. poz. 217, z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. *o finansach publicznych* (Dz. U. z 2021 r. poz. 305, z późn. zm.), dalej „u.f.p.”. Zgodnie z art. 12 ust. 1 u.f.p., jednostki budżetowe, z zastrzeżeniem odrębnych ustaw, tworzą, łączą i likwidują:

- ministrowie, kierownicy urzędów centralnych, wojewodowie oraz inne organy działające na podstawie odrębnych ustaw - państwowe jednostki budżetowe;
- organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego - gminne, powiatowe lub wojewódzkie jednostki budżetowe.

Zgodnie z art. 12 ust. 6 u.f.p., likwidując jednostkę budżetową, organ, o którym mowa w ust. 1, może postanowić o utworzeniu jednostki o innej formie organizacyjno-prawnej. Rozpoczęcie działalności przez okręgowy ośrodek wychowawczy, co do zasady, powinno nastąpić od 1 stycznia, ewentualnie 1 lipca, danego roku budżetowego.

Powyżej przedstawione zasady postępowania w trybie przekształcania będą miały zastosowanie w przypadku tworzenia zakładów poprawczych dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat.

Sprawne i efektywne wprowadzenie nowego rodzaju placówki (okręgowego ośrodka wychowawczego) w systemie resocjalizacji nieletnich wymaga stworzenia warunków, które umożliwią dostosowanie obecnie istniejącego systemu do nowych rozwiązań ustrojowych. Wśród projektowanych przepisów znalazło się rozwiązanie prawne dotyczące przekształcania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (obok ich tworzenia i znoszenia).

Szczegółowy sposób funkcjonowania i organizacji okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, sposób dokumentowania pobytu nieletnich w tych ośrodkach, zakładach i schroniskach oraz szczegółowy sposób zapewnienia bezpieczeństwa w ośrodkach, zakładach i schroniskach, zostanie określony w rozporządzeniu wykonawczym Ministra Sprawiedliwości.

12. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Projekt może zostać poddany ewaluacji w oparciu o m.in. następujące mierniki:

- liczba nieletnich, wobec których orzeczono środek wychowawczy w odniesieniu do ogólnej liczby nieletnich;
- liczba nieletnich, wobec których orzeczono środek poprawczy w odniesieniu do ogólnej liczby nieletnich;

- liczba nieletnich w przedziale wiekowym od 10 do 13 lat, wobec których zastosowane zostały przepisy projektowanej regulacji, z uwzględnieniem rodzaju i wymiaru orzeczonego środka;
- liczba nieletnich przebywających w zakładzie poprawczym dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat;
- liczba nieletnich matek wraz z małoletnimi dziećmi, umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, z uwzględnieniem czasu trwania wymienionych środków;
- liczba nieletnich, ponownie popełniających czyn karalny po wykonaniu środka w postaci umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym;
- liczba nieletnich, ponownie popełniających czyn karalny po wykonaniu środka w postaci umieszczenia w zakładzie poprawczym.
- liczba nieletnich, wobec których zastosowano środek leczniczy.

13. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.)

Brak załączników

Raport z konsultacji

***projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich* z dnia 20 lipca 2021 r. (UD248)**

W ramach opiniowania projekt został przekazany następującym podmiotom:

1. Krajowa Rada Sądownictwa;
2. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego;
3. Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych;
4. Prokuratura Krajowa;
5. Komisja Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego;
6. Komitet do spraw Pożytku Publicznego.

Krajowa Rada Sądownictwa zaopiniowała projekt pozytywnie i nie zgłosiła uwag. Prokurator Krajowy poinformował o braku uwag do projektu. Uwagi do projektu przedstawił Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych oraz Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego. Zestawienie przedstawionych uwag wraz z odniesieniem Ministra Sprawiedliwości zawiera odrębna tabela. W ramach opiniowania projektu przez Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego uwagi przedstawił Związek Powiatów Polskich i Unia Metropolii Polskich, a Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego zaopiniował projekt pozytywnie. Odniesienie Ministerstwa Sprawiedliwości do uwag zgłoszonych przez Związek Powiatów Polskich i Unię Metropolii Polskich przekazano w dniu 16 sierpnia 2021 r. i w dniu 9 września 2021 r.

W ramach konsultacji publicznych projekt został przekazany następującym podmiotom:

1. Prezesi sądów apelacyjnych (wszystkich);
2. Rzecznik Praw Obywatelskich;
3. Rzecznik Praw Dziecka;
4. Rzecznik Praw Pacjenta;
5. Krajowa Rada Radców Prawnych;
6. Naczelna Rada Adwokacka;
7. Naczelna Rada Lekarska;
8. Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”;
9. Stowarzyszenie Sędziów „Themis”;
10. Stowarzyszenie Sędziów Rodzinnych w Polsce;
11. Stowarzyszenie Sędziów Rodzinnych „Pro Familia”;
12. Ogólnopolskie Stowarzyszenie Referendarzy Sądowych;
13. Stowarzyszenie Referendarzy Sądowych LEX IUSTA;

14. Ogólnopolskie Stowarzyszenie Asystentów Sędziów;
15. Niezależne Stowarzyszenie Prokuratorów „Ad Vocem”;
16. Stowarzyszenie Prokuratorów Rzeczypospolitej Polskiej;
17. Stowarzyszenie Prokuratorów „Lex super omnia”;
18. Porozumienie samorządów zawodowych i stowarzyszeń prawniczych;
19. Dyrektorzy zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich;
20. Krajowa Rada Kuratorów;
21. Krajowe Stowarzyszenie Zawodowych Kuratorów Sądowych;
22. Polskie Centrum Mediacji;
23. Krajowe Stowarzyszenie Mediatorów;
24. Stowarzyszenie Mediatorów Rodzinnych;
25. Ogólnopolskie Stowarzyszenie Zawodowych Mediatorów;
26. Polskie Towarzystwo Pedagogów Specjalnych;
27. Polskie Stowarzyszenie na Rzecz osób z Niepełnosprawnością Intelektualną;
28. Pani dr hab. n. med. Barbara Remberk – Konsultant Krajowy w dziedzinie psychiatrii dzieci i młodzieży, Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie;
29. Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie;
30. Krajowy Ośrodek Psychiatrii Sądowej dla Nieletnich w Garwolinie;
31. Wojewódzki Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Lubiążu;
32. Samodzielny Publiczny Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych Międzyrzecz;
33. Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Szpital Psychiatryczny Toszek;
34. Mazowieckie Centrum Neuropsychiatrii Sp. z o.o. Zagórze k/Warszawy;
35. Szpital dla Nerwowo i Psychiatrycznie Chorych im. Stanisława Kryzana Starogard Gdański;
36. Szpital Uniwersytecki w Krakowie Oddział Kliniczny Psychiatrii Dorosłych, Dzieci i Młodzieży;
37. Helsińska Fundacja Praw Człowieka;
38. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę;
39. Fundacja po Drugie;
40. Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju;
41. Stowarzyszenie Interwencji Prawnej;
42. Fundacja Court Watch Polska;
43. Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych;
44. Komitet Ochrony Prawa Dziecka;

45. Pan Ryszard Proksa, Przewodniczący Sekcji Krajowej Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”;
46. Pani Dorota Gardias, Przewodnicząca Forum Związków Zawodowych;
47. Pan Andrzej Radzikowski, Przewodniczący Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych
48. Pan Dariusz Kuszewski, Przewodniczący Zarządu Głównego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Pracowników Schronisk dla Nieletnich i Zakładów Poprawczych;
49. Pan Sławomir Broniarz, Prezes Zarządu Głównego Związku Nauczycielstwa Polskiego;
50. Pan Sławomir Wittkowicz, Przewodniczący Wolnego Związku Zawodowego „Forum-Oświata”;
51. Pani Barbara Stępień, Przewodnicząca KS Oświaty NSZZ „Solidarność”-80;
52. Pani Aleksandra Szewera Nalewajek, Przewodnicząca Ogólnopolskiego Związku Zawodowego Kuratorów Sądowych;
53. Konferencja Episkopatu Polski;
54. Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny;
55. Kościół Ewangelicko-Augsburski w Rzeczypospolitej Polskiej;
56. Kościół Polskokatolicki w Rzeczypospolitej Polskiej;
57. Kościół Ewangelicko-Metodystyczny w Rzeczypospolitej Polskiej;
58. Kościół Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej;
59. Kościół Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej;
60. Kościół Katolicki Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej;
61. Kościół Starokatolicki Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uwagi do projektu przedstawił Sąd Apelacyjny w Katowicach (Sąd Rejonowy w Częstochowie i Kurator Okręgowy Sądu Okręgowego w Częstochowie), Sąd Apelacyjny w Krakowie, Sąd Apelacyjny w Białymstoku (Sąd Rejonowy w Bielsku Podlaskim i Kurator Okręgowy Sądu Okręgowego w Olsztynie), Sąd Apelacyjny w Gdańsku (Sąd Okręgowy w Gdańsku), Sąd Apelacyjny w Poznaniu (Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu), Sąd Apelacyjny w Szczecinie (Sąd Rejonowy w Międzyrzeczu), Sąd Apelacyjny w Warszawie (Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie), Sąd Apelacyjny we Wrocławiu (Sąd Rejonowy w Miliczu), Prokuratura Okręgowa we Wrocławiu, Prokuratura Rejonowa Kraków-Prądnik Biały w Krakowie, Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Naczelna Rada Adwokacka, Naczelna Rada Lekarska, Dyrektor Schroniska dla Nieletnich w Gackach, Krajowa Rada Kuratorów, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Stowarzyszenie na rzecz Praworządności w Szkołach

„Stowarzyszenie Umarłych Statutów”, Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, NSZZ Pracowników Schronisk dla Nieletnich i Zakładów Poprawczych, Ogólnopolski Związek Zawodowy Kuratorów Sądowych, Forum Związków Zawodowych, Związek Nauczycielstwa Polskiego i Porozumienie Zielonogórskie Federacja Związków Pracodawców Ochrony Zdrowia. Zestawienie przedstawionych uwag wraz z odniesieniem Ministra Sprawiedliwości zawiera odrębna tabela.

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Żaden podmiot nie zgłosił zainteresowania pracami nad projektem w trybie przepisów o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa.

UWAGI ZGŁOSZONE W RAMACH KONSULTACJI PUBLICZNYCH
DO PROJEKTU USTAWY O WSPIERANIU I RESOCJALIZACJI NIELETNICH Z DNIA 20 LIPCA 2021 R.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
1.	Tytuł	Należy zauważyć, że stosunkowo niefortunna wydaje się nazwa projektu, w której posłużono się terminem „resocjalizacja”. Pojęcie to oznacza bowiem ponowne przyswojenie norm społecznych po wcześniejszym procesie socjalizacji. W przypadku dzieci natomiast nie można uznawać, że proces socjalizacji uległ zakończeniu, przeprowadzany proces ma charakter wtórny. W rzeczywistości nawet z treści projektu wynika, że podstawowym narzędziem oddziaływania są środki wychowawcze, które najlepiej ukazują, że celem tego oddziaływania jest pozytywne zakończenie pierwotnego procesu wychowawczego, a więc socjalizacji. Propozycją Rzecznika jest pozostawienie w tytule ustawy słów: ustawa o wspieraniu nieletnich.	**RPD**	**Uwaga nieuwzględniona**. W ocenie projektodawcy tytuł projektowanej ustawy w sposób pełny i prawidłowy odpowiada zakresowi zawartych w niej regulacji i realizowanych założeń.
2.	Preambuła	Przy ustawie tej rangi, nawet doniosłej prawnie, gdyż mającej na celu prawidłowe wychowanie młodzieży, zbędne wydaje się sporządzanie preambuły. Cele ustawy i wartości, które leżą u jej podstaw wynikać powinny z samej ustawy, a wobec sporządzenia niezwykle obszernego uzasadnienia - także z uzasadnienia projektu. Preambułę należy więc uznać za zbędną.	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Z uwagi na zakres i cel projektowanej ustawy w ocenie projektodawcy zasadne jest zamieszczenie preambuły.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
3.	Preambuła	Powołanie w preambule chrześcijańskiego systemu wartości jako podstawowych i uniwersalnych zasad etyki w wychowaniu godzi w konstytucyjnie zagwarantowane prawa. W skład narodu polskiego wchodzą bowiem nie tylko chrześcijanie, ale również muzułmanie, wyznawcy judaizmu, buddyzmu, hinduizmu i wielu innych religii, a także osoby niewierzące. Swobodę nie tylko wyznania, ale i wyznawanych przez nie wartości gwarantuje Konstytucja RP. Zwrot „respektując chrześcijański system" budzi pytanie co do dalszej drogi zawodowej osób, które z różnych powodów wyznają odmienny system wartości (np. są innego wyznania, bezwyznaniowi). Proponujemy pozostawienie preambuły w dotychczasowej wersji, zawartej w obowiązującej Ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich. Zapis w preambule o respektowaniu chrześcijańskiego systemu wartości pozostaje w sprzeczności z zasadą państwa świeckiego i z zasadą równouprawnienia różnych religii,	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)** **NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ** **OZZ Kuratorów Sądowych** **SA w Gdańsku (SO w Gdańsku)**	**Uwagi nieuwzględnione.** Projektodawca wyraża zapatrywanie, że wychowanie nieletnich przez rodzinę przede wszystkim za podstawę przyjmuje uniwersalne zasady etyki, jednakże odbywa się to z poszanowaniem dla chrześcijańskiego systemu wartości, który w Polsce jako kraju, w którym zdecydowana większość obywateli jest chrześcijanami (katolikami), staje się pewnym powszechnie znanym punktem odniesienia dla oceny zasad społecznego współżycia oraz dla rozumienia pojęć dobro i zło. Należy zauważyć, że uniwersalne zasady etyki w dużej części opierają się w naszym kręgu kulturowym na chrześcijańskim systemie wartości, który organizuje się wokół wartości osoby, jako wartości centralnej i nieredukowalnej do wartości nieosobowych. Wartości chrześcijańskie nie są wartościami jedynie uwarunkowanymi kulturowo, ograniczonymi do pewnej kultury religijnej, choć na pewno religia jest osią tej kultury. Ponieważ opierają się one na poznaniu prawdy o człowieku, stanowią kryterium humanistycznego charakteru kultury (vide: Wierzbicki A., Wychowawca 1/2000.). Nakazu „poszanowania dla chrześcijańskiego systemu wartości" nie można jednak interpretować jako nakazu jego propagowania czy dyskryminowania innego – uniwersalnego - systemu wartości. Dyrektywa zawarta w preambule wyznacza natomiast krąg wartości, które nie powinny być negowane. Intencją projektodawcy, jest wskazanie na te wartości należące do kręgu kultury chrześcijańskiej, które równocześnie stanowią podstawowe, uniwersalne zasady etyki. Pokrywanie się tych dwóch sformułowań w ich pojęciu znaczeniowym nie może budzić wątpliwości. Każda inna interpretacja preambuły prowadziłaby do rezultatów sprzecznych z zasadą równości i neutralności światopoglądowej państwa. W szczególności nie można utożsamiać pojęcia "systemu wartości chrześcijańskich" z religią. Wyraża ono natomiast uniwersalne zasady etyki kręgu kultury śródziemnomorskiej (tak w orzeczeniu Trybunału

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				Konstytucyjnego z dnia 7 czerwca 1994 r. K 17/93). Projekt nie zawiera żadnych przepisów dyskryminujących w zatrudnieniu osób innego niż chrześcijański wyznania czy bezwyznaniowców. Taki wniosek jest zdecydowanie zbyt daleko idący. Projekt nie wprowadza także prymatu określonego systemu wartości, który narzucałby osobom, których prawa i obowiązku określa, bezwzględnego wyznawania "systemu wartości chrześcijańskich".
4.	Preambuła	Zapis w preambule dot. pierwszoplanowej roli rodziców - matki i ojca może budzić wątpliwości w kontekście możliwego pojawiania się rodziców jednopłciowych, co wymagałoby nowelizacji ustawy.	**SA w Gdańsku (SO w Gdańsku)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Podnieść należy, że w Konstytucji, oprócz art. 41 ust. 2, art. 233 ust. 1 i Preambuły, pojęcie rodziny występuje w art. 18 oraz art. 71, które stanowią odpowiednio, że rodzina znajduje się pod ochroną i opieką Rzeczpospolitej Polskiej oraz że państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia jej dobro. Zgodnie z wykładnią Trybunału Konstytucyjnego, przepisy Konstytucji nakazują podejmowanie przez państwo takich działań, które umacniają więzi między osobami tworzącymi rodzinę, a zwłaszcza więzi istniejące między rodzicami i dziećmi oraz między małżonkami. (tak m.in. w wyroku TK z dnia 18 maja 2005 r., Sygn. akt K 16/04). Kodeks rodzinny i opiekuńczy. nie definiuje pojęcia rodziny *explicite*. Zgodnie jednak z brzmieniem art. 23 oraz art. 27 k.r.o. rodzinę tworzą kobieta i mężczyzna poprzez zawarcie związku małżeńskiego. Obowiązującą i główną zasadą prawa rodzinnego, wyrażoną w art. 61^9 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego jest macierzyństwo (pochodzenie dziecka) kobiety, która dziecko urodziła. Zgodnie z powyższym przepisem matką dziecka jest kobieta, która je urodziła. Fakt urodzenia, a nie pokrewieństwo genetyczne. jest zatem jedyną, konieczną i wystarczającą przesłanką macierzyństwa, rozumianego jako instytucja prawna. Natomiast – niezależnie od sposobu ustalenia ojcostwa – drugim z rodziców prócz matki, tj. ojcem dziecka, jest zgodnie z polskim prawem mężczyzna. Również w rozumieniu ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego rodzicami są zawsze matka i ojciec. Wobec powyższego o rodzicach, w świetle obowiązujących przepisów, można mówić

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				wyłącznie jako o matce i ojcu i definicja ta nie jest w żadnym zakresie dyskryminująca wobec osób w związkach jednopłciowych, pozostaje bowiem zgodna z przepisami ustawy zasadniczej. Jeśli chodzi o dobro dziecka na gruncie przepisów o jego pochodzeniu to polski ustawodawca rozumie i gwarantuje je w ten sposób, że przepisy te oddają naturalne (biologiczne) macierzyństwo i ojcostwo, do czego jest dopasowany sposób prowadzenia krajowego systemu rejestracji stanu cywilnego. Co więcej prawne reguły pochodzenia dziecka są w większości systemów prawnych na świecie powiązane z ogólnymi regułami biologii poczęcia dziecka, a nie z orientacją seksualną rodziców. Tym samym stan cywilny z jednej strony pochodzenia dziecka, a z drugiej strony – macierzyństwa i ojcostwa, obejmuje relację (filiację) między dzieckiem a kobietą i mężczyzną. Inne konfiguracje osobowe, w tym relacja dziecka z więcej niż dwoma osobami albo z osobami tej samej płci, nie wypełniają znamion krajowego rozumienia stanu cywilnego. Prawo polskie materialne nie zna konstrukcji „rodziców tej samej płci" ani „pochodzenia dziecka od osób tej samej płci".
5.	Demoralizacja	Postulujemy odejście w treści ustawy od terminologii koncertującej uwagę na „demoralizacji nieletnich" na rzecz terminu „nieprzystosowanie społeczne" osób niepełnoletnich lub terminu „zachowania antyspołeczne" osób niepełnoletnich. Oba te terminy są zdefiniowane w literaturze naukowej. W ten sposób ustawa może uniknąć starych, stygmatyzujących i poniżających terminów, które latami będą ciągnęły się za młodymi osobami, które z powodu wykroczenia lub przestępstwa trafią do sądu rodzinnego.	**Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie**	**Uwagi nieuwzględnione.** Według Słownika Języka Polskiego PWN, demoralizacją jest „odrzucenie obowiązujących norm moralnych, prowadzące do łamania prawa, rozwiązłości obyczajów itp.". Należy przypomnieć, że w obecnie obowiązujących przepisach ustawodawca nie zdefiniował wprost czym jest demoralizacja, poprzestając jedynie na przykładowym wyliczeniu nagannych zachowań nieletniego, mogących świadczyć o zaistnieniu tej przesłanki (art. 4 § 1 u.p.n.) . Przyczynowe ujęcie demoralizacji polegało więc na wskazaniu najbardziej typowych i najczęściej występujących symptomów tego zjawiska. Do wspomnianych, charakterystycznych objawów demoralizacji zaliczono „w szczególności": naruszanie zasad współżycia społecznego, popełnienie czynu zabronionego, systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego, używanie

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		Negatywnie oceniamy brak w proponowanym projekcie nowoczesnej definicji pojęcia demoralizacja. Wskazujemy, że wielu praktyków wskazuje na konieczność dyskusji o potrzebie takiego pojęcia. W projekcie powołano przykładowe zachowania z obecnej u.p.n., nie dostosowano ich do współczesnych realiów, aktualnej wiedzy psychologicznej, socjologicznej. Zatem zasadne byłoby wprowadzenie nowoczesnej, odpowiadającej zmianom społecznym w obszarze zachowań najmłodszych członków społeczeństwa, definicji demoralizacji lub też rezygnacja z niego na rzecz katalogu zachowań adekwatnych do rzeczywistości społecznej.	**Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę**	alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, uprawianie nierządu,, udział w grupach przestępczych. Pojęcie demoralizacji, jest obecnie, dzięki prawie czterdziestoletniemu stosowaniu przepisów u.p.n., rozumiane w sposób jednolity i nie budzi wątpliwości zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie. Unikając wprowadzenia nowej, legalnej definicji pojęcia demoralizacji, w pełni przydatny będzie zatem dorobek wypracowany w literaturze przedmiotu, również dla sędziów nie będzie budzić wątpliwości, jakie zachowania stanowić będą przejawy demoralizacji, bez zbędnego zawężania rozumienia tego terminu. Wprawdzie etymologia tego słowa nawiązuje silnie do problematyki moralności, to jednak ustawowy zakres analizowanego pojęcia obejmuje *verba legis* sferę zachowań, które nie tylko godzą w pewne standardy moralno-obyczajowe, ale również w normy etyczne oraz prawne. Jednocześnie należy podkreślić, że większość wskazanych powyżej, rażących przykładów postępowania nieletniego powinna być traktowana w kategoriach sui generis procesu, sekwencji zdarzeń, które ujemnie rzutują na całokształt oceny jego sylwetki. Cechą wspólną wspomnianych zachowań nie jest bowiem sporadyczność, jednostkowość czy incydentalność, lecz ich pewna powtarzalność, czasowa trwałość. Proces demoralizacji nie posiada charakteru samoczynnego, lecz jest on w istocie determinowany wieloma czynnikami. W ocenie projektodawcy pojęcia: „nieprzystosowanie społeczne” lub „zachowania antyspołeczne” osób niepełnoletnich mieszczą się w szerszym pojęciu demoralizacji, która jest definicją znaną organom stosującym przepisy i jest od dawna utrwalona w stosowaniu. Z tego powodu niecelowym jest w ocenie projektodawcy zastępowanie jej innym, czy innymi pojęciami z pogranicza psychologii, pedagogiki, psychiatrii czy socjologii. Praktyka sądów oraz poglądy doktryny wskazują, że wystąpienie niektórych ustawowo zadekretowanych przejawów demoralizacji nie zawsze świadczy o jej faktycznym zaistnieniu. Wobec powyższego w każdej sprawie nieletniego poszukiwanie

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				symptomów demoralizacji nie sprowadza do samej oceny zewnętrznych zachowań nieletniego, ale przy badaniu zdarzenia, będącego podstawą zainicjowania sprawy sądowej uwzględnia się stan osobowości nieletniego, odznaczający się negatywnym nastawieniem wobec postaw oraz wartości społecznie aprobowanych. W razie potrzeby sąd zasięga również opinii biegłych (psycholog, pedagog lub specjaliści OZSS), jeśli koniecznym staje się ocena tego, czy nieletni wykazuje już przejawy demoralizacji, czy też wystarczające jest podjęcie działań zmierzających do stworzenia bądź przywrócenia właściwego funkcjonowania środowiska wychowawczego nieletniego, czyli ingerencja we władzę rodzicielską w postępowaniu opiekuńczym. Określenie demoralizacji z perspektywy praktyki pozostaje ujęciem najbardziej operatywnym. Pominięcie elementów psychologicznych, jak również etiologicznych w przepisach normatywnych jest uzasadnione koniecznością zapewnienia sądowi mniej skomplikowanego trybu wyodrębnienia tych przypadków, które wymagają podjęcia stosownej interwencji wychowawczej.
6.	art. 1 ust. 1 pkt 1	Nie jest celowe obniżenie wieku, od którego można prowadzić postępowanie w sprawie o demoralizacje do 10 lat. Ustawodawca nałożyłby w ten sposób odpowiedzialność w odbiorze społecznym niemal zbliżoną do karnej na dzieci, które często nie są nawet świadome szkodliwości swojego zachowania, podejmując określone działania i zaniechania bardziej z głupoty niż w sposób celowy.	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Projekt nie wprowadza obniżenia wieku, od którego można prowadzić postępowanie w sprawie o demoralizację do 10 lat, a podwyższenie tego wieku. Vide uzasadnienie str. 3-4.
		Założenie ustawy o stosowaniu jej wyłącznie wobec dzieci powyżej 10 roku życia jest bardzo ryzykowne. W	**SA we Wrocławiu (SR w Miliczu)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Nie uzasadniona jest obawa braku reakcji sądu na zachowania dzieci poniżej 10. roku życia przejawiających symptomy

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		praktyce tutejszego Sądu zdarzały się w szkole zachowania dzieci młodszych, które stanowiły bezpośrednie i duże niebezpieczeństwo dla innych dzieci. W sytuacji coraz częstszych odejść z pracy doświadczonych pedagogów oraz niewydolności wychowawczej rodziców, nie można przechodzić obojętnie wobec zachowań nieletnich, u których ujawniają się różnego rodzaju zaburzenia, a które niekiedy terroryzują całą klasę, czy też szkołę.		demoralizacji, bowiem odpowiednimi środkami zaradczymi w takiej sytuacji stanie się ingerencja we władzę rodzicielską, w trybie zarządzeń opiekuńczych art. 109 k.r.o.). Adresatem tego rodzaju zarządzeń będzie jednak przede wszystkim rodzic albo opiekun dziecka, nie zaś samo dziecko, od którego trudno jeszcze oczekiwać zrozumienia naganności podejmowanych działań. Okres dzieciństwa charakteryzuje się bowiem stopniowym kształtowaniem postawy moralnej i społecznej, przyswajaniem pewnych wzorów zachowań.
		Podwyższenie granicy wieku do lat 10 wobec osób objętych postępowaniem o demoralizację jest zbyt wysokie; biorąc pod uwagę akcelerację rozwoju i dojrzewania dzieci i młodzieży należałoby obniżyć granicę wiekową do 7 roku życia, wieku rozpoczęcia zazwyczaj edukacji szkolnej.	**SA w Białymstoku (Kurator Okręgowy SO w Olsztynie)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Brak merytorycznego uzasadnienia dla obniżenia granicy wieku do 7 roku życia znajdującego oparcie w wiedzy psychologicznej i psychiatrycznej.
		Budzi wątpliwości proponowana w art. 1 ust. 1 pkt. 1 projektu określona w sposób sztywny, dolna granica odpowiedzialności w przypadku demoralizacji. Ocena rozumienia zasad zachowania czy funkcjonowania, z uwagi na odmienność w rozwoju powinna w razie wątpliwości decydować opinia specjalistów. Dzieci 8, 9-cio czy prawie 10 - letnie funkcjonujące w środowisku szkolnym mają już wpojone i znają szereg zasad	**SA w Warszawie (SR dla Warszawy-Woli w Warszawie)**	**Uwaga nieuwzględniona.** W psychologii dziecięcej przyjmuje się, że dopiero ok. 10. roku życia dokonuje się w dziecku internalizacja obowiązujących norm moralnych i społecznych. Prowadzenie postępowania w sprawie o demoralizację, pojmowaną w literaturze, m.in. jako odrzucenie lub nieprzestrzeganie podstawowych norm moralnych w stosunku do jednostki, która nie jest jeszcze w stanie w pełni pojąć tych norm, jest w ocenie projektodawcy niecelowe. Projektodawca stoi na stanowisko, ż należy przyjąć w ustawie dolny próg wieku, w celu uniknięcia zarzutu nieokreśloności i niepewności sankcji w związku z zachowaniami naruszającymi obowiązujące normy społeczne przez dwóch nieletnich w tym samym wieku.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		zachowania dotyczący choćby stosowania przemocy.		
7.	art. 1 ust. 2 pkt 2	Rozszerzenie katalogu czynów karalnych na wszystkie wykroczenia i wykroczenia kanie skarbowe nie wydaje się celowe. Być może bardziej celowym rozwiązaniem byłoby objęcie zakresem pojęcia „czyn karalny" tylko niektórych wykroczeń, ale o katalogu szerszym niż dotychczas. Budzi zastrzeżenia zakresie zaliczenia do czynów karalnych wykroczeń nieumyślnych, wykroczeń skarbowych - szczególnie, że w przypadku najmłodszych dzieci lat 10-13 mają stanowić przejaw demoralizacji zgodnie z ustawą. Rozwiązanie nie spełnia wymogu zgodności z zasadą ultima ratio stosowania środków penalnych wnikającą zasady państwa prawnego z art. 2 Konstytucji oraz zasadą proporcjonalności z art. 31 ust. 1 Konstytucji. Wskazany zakres zastosowania projektowanej ustawy jest bowiem zbyt szeroki. Projektowane rozwiązanie może doprowadzić do przeciążenia sądów rodzinnych oraz do przewlekłości postępowań, a co za tym idzie, może doprowadzić do stanu niezgodności z art. 45 ust. 1 Konstytucji.	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)** **SA w Warszawie (SR dla Warszawy-Woli w Warszawie)** **RPO**	**Uwagi nieuwzględnione.** Vide uzasadnienie str. 5-7. Ocena wszystkich wykroczeń zawartych w różnych gatunkowo i licznych aktach prawnych jest także z praktycznego punktu widzenia niemożliwa i niecelowa. Tak jak obecnie trudno byłoby uzasadnić, dlaczego za niektóre wykroczenia nieletni miałby odpowiadać jak za czyny karalne, a za niektóre jak za demoralizację. Doprecyzowanie definicji czynów karalnych nie wpłynie na obciążenie sądów rodzinnych i sprawność postępowania w sprawie nieletnich, bowiem te rodzaje wykroczeń, których w aktualnych przepisach nie kwalifikuje się jako czyny karalne, a tak kwalifikowane będą w nowych regulacjach, są obecnie (tak czy inaczej) badane przez sądy rodzinne w ramach postępowań o demoralizację. Projektowane rozwiązanie nie powoduje poszerzenia zakresu odpowiedzialności nieletnich, a jedynie porządkuje i systematyzuje przewidziane projektem pojęcia i instytucje. W każdym konkretnym przypadku, w tym w postępowaniu o czyn karalny, o celowości stosowania wobec nieletniego środków wychowawczych decyduje sąd rodzinny, który już na etapie wszczynania postępowania może odmówić jego wszczęcia, jeżeli uzna, że orzeczenie wobec nieletniego środków przewidzianych w ustawie jest niecelowe. Zasadą, którą ma się kierować sąd rodziny jest zawsze dobro nieletniego i uwzględnienie interesu społecznego. Należy zatem przyjąć, że obciążenie sądów nie powinno ulec znacznemu zwiększeniu w porównaniu ze stanem obecnym. Ograniczeniu obciążenia sądów rodzinnych służyć mają także projektowane instytucje pozasądowe (możliwość zastosowania wobec nieletniego przez dyrektora szkoły lub Policję środków oddziaływania wychowawczego), które mają na celu podjęcie odpowiedniej i szybkiej reakcji na niewłaściwe zachowania nieletnich. Ponadto ograniczenie wieku odpowiedzialności nieletnich za demoralizacje do dolnego progu

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		Tak znaczne rozszerzenie podstaw odpowiedzialności za czyn karalny jest niezgodne z zasadą przekierowywania (ang. diversion) rekomendowaną przez Komitet Praw Dziecka. HFPC obawia się przy tym, że tego rodzaju zmiana będzie skutkować ogólnym wzrostem liczby spraw kierowanych do sądów rodzinnych. Projektodawca powinien raczej przejrzeć listę wykroczeń kodeksowych i pozakodeksowych i zidentyfikować te z nich, których popełnienie może wskazywać na istnienie problemu wychowawczego z nieletnim.	**HFPC**	10 lat może wpłynąć na zmniejszenie liczby postępowań w sprawach nieletnich.
8.	art. 3	Postępowanie w sprawach nieletnich, mimo że koncentruje się na osobie nieletniego nie może marginalizować interesu osoby pokrzywdzonej i tym samym postuluje się uzupełnienie art. 3 Projektu poprzez uznanie, że w sprawie nieletniego należy uznać także potrzeby i interesy pokrzywdzonego. Trudno uznać, aby powyższa propozycja mogła utrudnić realizację funkcji wychowawczej kluczowej dla postępowania w sprawie nieletniego;	**NRA**	**Uwaga nieuwzględniona.** Uregulowania projektowanej ustawy (np. art. 7 pkt 2) uwzględniają w sposób wystarczający interes pokrzywdzonego, przy uwzględnieniu istoty postepowania w sprawach nieletnich zorientowanego na osobę nieletniego.
9.	art. 4 ust. 1	Należy zmienić kolejność osób lub instytucji powiadamianych o przejawach demoralizacji nieletniego, zachowując ich właściwą gradację, na następującą: rodzice nieletniego, szkoła, policja lub inny uprawniony organ albo	**SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis w sposób prawidłowy wskazuje podmioty, które powinny być zawiadomione o przejawach demoralizacji nieletniego. W postępowaniu w sprawach nieletnich to sąd rodzinny jest organem prowadzącym postępowanie.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		sąd rodzinny.	**KRK**	
10.	art. 4 ust. 1 i 2	Użycie pojęcia „społeczny obowiązek" czyni ten artykuł nieskutecznym.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga niezasadna.** Przepis stanowi odpowiednik art. 304 § 1 k.p.k.
11.	art. 4 ust. 4 i 5	1. Dobrym skutkiem w zakresie oddziaływań zarówno wychowawczych jak i resocjalizacyjnych odniosłaby jednak hierarchizacja tych środków. Pierwszym elementem byłoby więc udzielenie wskazanego wyżej środka dyscyplinującego przez dyrektora szkoły, ale w przypadku braku poprawy zachowania, wówczas już z informacją dyrektora odnośnie poczynionych wcześniej względem danego nieletniego kroków informacja trafiłaby do sądu rodzinnego. Podobnie mogłoby to wyglądać, jeśli chodzi o podejmowanie czynności podejmowanych przez Policję i inne organy przeprowadzające czynności wyjaśniające w sprawach wykroczeń i owych. Należy także rozważyć, czy po udzieleniu nagany dyrektora czy innego środka, kolejnym etapem mogłaby być rozmowa wychowawcza czy dyscyplinująca z przedstawicielem policji, a na ostatnim etapie, przy braku oddziaływań pozytywnych, skierowanie wniosku do sądu rodzinnego. 2. Ponadto należy się zastanowić, czy środki stosowane przez dyrektora nie mogłyby być stosowane również co do	**SA we Wrocławiu (SR w Miliczu)**	**Ad. 1. Uwaga nieuwzględniona.** Przyjęte rozwiązania w ocenie projektodawcy w sposób prawidłowy ustalają sposób postępowania w sprawie nieletnich, uwzględniając zarówno uprawienia dyrektora, zaangażowanie Policja oraz sądów rodzinnych. **Ad. 2. Uwaga nieuwzględniona.** Przyjęty wiek odpowiedzialności nieletnich ma charakter systemowy i dotyczy wszystkich instytucji wprowadzonych w projekcie.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		nieletnich, którzy nie ukończyli 10 roku życia, a ich zachowanie odbiega od przyjętych norm społecznych. 1.Wobec określenia w art. 4 ust. 4 i 5 a także środków wychowawczych przez sąd rodzinny, zachodzi ryzyko możliwości prowadzenia postępowania i zastosowania środków oddziaływania wychowawczego przez różne podmioty wobec tego samego nieletniego za ten sam popełniony czyn. 2. Proponowane brzmienie przepisów stwarza sytuację, w której wobec nieletniego, w związku z popełnionym przez niego czynem karalnym, można zastosować różne środki, w zależności od tego, jaki podmiot rozpatruje jego sprawę. 3.Wątpliwości budzi również sytuacja, w której podmioty upoważnione ustawą do zastosowania środków oddziaływania wychowawczego, nie są zobowiązane do kierowania się zasadami określonymi w projekcie u. p.n. w art. 3 ust. 1. 4. Wydaje się, że każdy przypadek powinien być zgłaszany do sądu, który sprawy dotyczące niewielkich przewinień jakie zaistniały na terenie szkoły, mógłby przekazać do rozpoznania dyrektorowi szkoły. 5. Budzi wątpliwości brak możliwości zażalenia na decyzję policji czy szkoły	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Ad. 1 i 2 . Uwagi nieuwzględnione.** W ocenie projektodawcy nie zachodzi wskazane ryzyko. Nawet w sytuacji uzyskania przez sad rodzinny informacji o zdarzeniu stanowiącym podstawę wszczęcia postępowania istnieje możliwość uwzględnienia w tym postępowaniu okoliczności zastosowania już wcześniej wobec nieletniego w tej samej sprawie przez dyrektora szkoły lub Policję środków oddziaływani wychowawczego. **Ad. 3. Uwaga niezadana**. Wszystkie podmioty biorące udział w postepowaniu w sprawach nieletnich mają obowiązek kierowania się ogólnymi zasadami określonymi w projekcie. **Ad. 4. Uwaga nieuwzględniona.** Instytucje o charakterze pozasądowym, które mają na celu podjęcie odpowiedniej i szybkiej reakcji na niewłaściwe zachowanie nieletniego. **Ad. 5. Uwaga nieuwzględniana.** Przepisy przewidują możliwość zastosowania środków oddziaływania wychowawczego, a nie środków wychowawczych stosowanych przez sąd rodzinny (jak przykładowo w art. 41 k.w.). Ponadto na zastosowanie instytucji z art. 4 ust. 4 projektu konieczna jest zgoda rodziców albo opiekuna nieletniego, a także nieletniego. Dodać należy, że wszystkie czynności dyrektora szkoły podlegają kontroli ze strony organu założycielskiego oraz kuratorium oświaty, zatem nie ma potrzeby wprowadzania specjalnego trybu kontrolnego.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		o zastosowaniu środków oddziaływania wychowawczego. Proponujemy, aby od decyzji policji czy szkoły, możliwe było odwołanie do Sądu. Wprowadzenie możliwości stosowania środków wychowawczych przez dyrektora szkoły i policję może zostać uznane za ingerencję przez instytucje państwowe w sposób wykonywania władzy rodzicielskiej przez rodziców.	**SA w Białymstoku (SR w Bielsku Podlaskim)**	**Uwaga niezasadna.** Instytucje o charakterze pozasądowym, które mają na celu podjęcie odpowiedniej i szybkiej reakcji na niewłaściwe zachowanie nieletniego. Ponadto na zastosowanie instytucji z art. 4 ust. 4 projektu konieczna jest zgoda rodziców albo opiekuna nieletniego, a także nieletniego.
12.	art. 4 ust. 4	W warunkach szkolnych za zgodą nieletniego i jego rodziców mogłaby zostać również przeprowadzona mediacja pomiędzy nieletnim a osobą pokrzywdzoną. Opinia negatywna propozycji jako naruszającej konstytucyjne prawo każdego człowieka do sądu, a także prawo dziecka do wypowiadania się w każdym postępowaniu, które go dotyczy. Ewentualnie można rozważać powierzenie wykonania środka wychowawczego dyrektorowi szkoły, o tyle jednak absolutnie niedopuszczalne jest uznanie, że w przypadku osób dorosłych ocena takiego samego czynu podlega ocenie w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez sąd, ale już w przypadku dzieci powierza się ją	**SA w Krakowie** **NRA** **Stowarzyszenie na rzecz Praworządności w Szkołach** **Stowarzyszenie Umarłych Statutów** **SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)**	**Uwagi częściowe uwzględnione.** Proponuje się dodanie w art. 4 ust. 4 projektu zgody nieletniego oraz wprowadzenie zamkniętego katalogu oddziaływań wychowawczych. Instytucja o charakterze pozasądowym, która ma na celu podjęcie odpowiedniej i szybkiej reakcji na niewłaściwe zachowanie nieletniego. Projektowany przepis nie zakazuje korzystania w szkołach z instytucji sprawiedliwości naprawczej. Ten etap jest bowiem w założeniu projektodawcy etapem przedsądowym. Projekt ustawy reguluje wyłącznie kwestie mediacji na etapie postępowania sądowego. Przepis ma na celu wyposażenie dyrektora szkoły w możliwość zastosowania środków oddziaływań wychowawczych, nie zaś nakładanie na niego obowiązku stosowania tych środków. W przypadku, gdy dyrektor nie skorzysta z tej możliwości, będzie miał obowiązek zawiadomić o przejawie demoralizacji lub czynie zabronionym na zasadach określonych w art. 4 ust. 3 projektu. Przepisy przewidują możliwość zastosowania środków oddziaływania wychowawczego, a nie środków wychowawczych stosowanych przez sąd rodzinny (jak przykładowo w art. 41 k.w.). Ponadto na zastosowanie instytucji z art. 4 ust. 4 projektu konieczna jest zgoda rodziców albo opiekuna nieletniego, a także nieletniego. Dodać należy, że wszystkie czynności dyrektora szkoły podlegają kontroli ze strony organu założycielskiego oraz kuratorium

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		nauczycielom. Takie rozumowanie prowadzi do nierównego traktowania. Tymczasem dzieci, nawet popełniające przestępstwa czy wykroczenia, są nadal obywatelami RP i jako takim przysługuje im prawo do sądu wyrażone w art. 45 Konstytucji RP, a wyłącznie sądy sprawują w Polsce wymiar sprawiedliwości (art. 175 ust. 1 Konstytucji RP). Wątpliwości budzi konieczność uzyskania zgody rodziców lub opiekuna nieletniego przez dyrekcję szkoły na zastosowanie środka oddziaływania wychowawczego. Proponujemy wykreślenie fragmentu dot. zgody rodzica lub opiekuna. Zasadne jest, w naszej ocenie, poinformowanie rodziców lub opiekuna o przesłaniu zawiadomienia do sądu. 1. Pozostawienie fakultatywnej możliwości w praktyce sprawi, że przepis ten nie będzie w ogóle wykorzystywany, a wszystkie sprawy, podobnie jak dotychczas, przekazywane będę do sądu. Dodatkowo wpływ na to będzie miało nieostre kryterium oceny czy takie działania będą wystarczające. Dlatego uzasadnionym wydaje się, aby przepis ten ograniczyć przede wszystkim do przejawów demoralizacji, a także wybranych czynów karalnych	**OZZ Kuratorów Sądowych SA w Białymstoku (Kurator Okręgowy SO w Olsztynie) KRK** **SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie) KRK**	oświaty, zatem nie ma potrzeby wprowadzania specjalnego trybu kontrolnego. Wszystkie podmioty biorące udział w postępowaniu w sprawach nieletnich mają obowiązek kierowania się ogólnymi zasadami określonymi w projekcie. W ocenie projektodawcy nie zachodzi wskazane ryzyko podwójnego karania. Nawet w sytuacji uzyskania przez sad rodzinny informacji o zdarzeniu stanowiącym podstawę wszczęcia postępowania istnieje możliwość uwzględnienia w tym postępowaniu okoliczności zastosowania już wcześniej wobec nieletniego w tej samej sprawie przez dyrektora szkoły lub Policję środków oddziaływani wychowawczego.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		wyczerpujących znamiona wykroczenia, wymieniając je enumeratywnie i nakładając na dyrektora szkoły obowiązek zastosowania w pierwszej kolejności środków oddziaływania wychowawczego, w przypadku wyrażenia na to zgody ze strony rodziców lub prawnych opiekunów nieletniego. 2. Stosowanie tego przepisu powinno zostać rozszerzone na dyrektorów placówek opiekuńczo- wychowawczych lub resocjalizacyjnych jeśli nieletni są ich wychowankami i wykazują przejawy demoralizacji lub dopuścili się któregoś z wymienionych czynów karalnych wyczerpujących znamiona wykroczenia na terenie placówki lub w związku z pobytem w niej.		
		Nieletniemu i jego rodzicom zagwarantować należy możliwość odwołania do sądu.	**KRK**	
		Możliwość stosowania środków oddziaływania wychowawczego przez dyrektora szkoły nie powinna być uzależniona od zgody rodziców nieletniego.	**SA w Gdańsku (SO w Gdańsku)**	
		Wskazujemy, że w zakresie oddziaływań, które może podejmować dyrektor szkoły wskazany byłby katalog zamknięty, który ułatwiałby	**Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę**	

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		dyrektorowi szkoły stosowanie tego narzędzia. Regulacja całkowicie pomija osobę pokrzywdzonego. Wydaje się niezbędne uzupełnienie art. 4 ust. 4 o określenie, że dyrektor szkoły może zastosować przewidziane środki nie tylko za zgodą rodziców albo opiekuna nieletniego ale także za zgodą pokrzywdzonego, jeżeli przejaw demoralizacji lub czyn karalny nieletniego dotyczy interesu i dobra osoby pokrzywdzonej. Niezbędne wydaje się także uregulowanie, w jaki sposób dyrektor szkoły będzie stosować określone środki (np. mając na uwadze wiek nieletniego, jego możliwości psychofizyczne, po konsultacji z pedagogiem szkolnym). Obecnie brzemiennie art. 4 ust. 4 nadaje dyrektorowi zbyt duży zakres uznania. Powyższa uwaga dotyczy wszystkich osób nieletnich ale w sposób szczególny dotyczy nieletnich z zaburzeniami zdrowia psychicznego i wybór środków oddziaływania musi odpowiadać ich potrzebom. Zapis „Zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego nie wyłącza zastosowania kary określonej w statucie szkoły.” budzi niepokój o	**NRA** **NRA** **RPO**	

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		możliwość podwójnego karania za to samo przewinienie. Uważam, że zastosowanie przepisów art. 4 ust. 3 i 4 projektu przez dyrektorów szkół napotka na trudności, m.in. ze względu na trwające prace nad zmianą ustawy - Prawo oświatowe. Do niniejszej ustawy ma bowiem zostać wprowadzony przepis karny o treści (art. 188a.) W praktyce dyrektorzy mogą obawiać się ewentualnej odpowiedzialności karnej oraz odszkodowawczej w razie wypadku podczas wykonywania przez ucznia określonej pracy porządkowej. Dlatego też słuszne jest dążenie do tego, by zabezpieczyć dyrektorów szkół przez negatywnymi konsekwencjami stosowania przez nich środków oddziaływania wychowawczego. Uregulowanie powyższych spraw w ustawie może sprawić, że nie będzie można zarzucić dyrektorom szkół, że ich działania wychowawcze są bezprawne.	**RPO**	
13.	art. 4 ust. 4	W art. 4 ust 4 wydaje się, że należy doprecyzować szkoły, do której nieletni uczęszcza. Przejaw demoralizacji może nastąpić w innej szkole, której dyrektor nie będzie miał możliwości podjęcia oddziaływania wskazanego w tym przepisie.	**RPD**	**Uwaga uwzględniona.**

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
14.	art. 4 ust. 5	Skierować nieletniego na mediację w celu wypracowania sposobu, formy zadośćuczynienia, naprawy wyrządzonej szkody oraz zrozumienia konsekwencji własnych czynów z innej niż własna perspektywa.	**SA w Krakowie**	**Uwagi nieuwzględnione.** Jak w stanowisku do uwag do art. 4 ust. 4 projektu.
		Uwaga analogiczna jak w przypadku ust. 4, przy czym w przypadku funkcjonariuszy policji należy wymienić wykroczenia lub kategorie wykroczeń, w przypadku których w szczególności można poprzestać na zastosowaniu pouczenia, zwróceniu uwagi, ostrzeżeniu lub zastosowaniu innych środków oddziaływania wychowawczego. Uzupełnienie przepisu o część instrukcyjną będzie sprzyjało faktycznemu wykorzystywaniu tego przepisu w prowadzonych postępowaniach.	**SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie) KRK**	
		W art. 4 ust. 5 użyto sformułowania środków oddziaływania wychowawczego podczas gdy w ustawie Prawo oświatowe mowa o działalności wychowawczej lub oddziaływaniach wychowawczych, a w przedstawionym projekcie brak jest definicji tego pojęcia.	**RPD**	**Uwaga nieuwzględniona**. W projekcie wskazano środki oddziaływania wychowawczego. Instytucja o charakterze pozasądowym, która ma na celu podjęcie odpowiedniej i szybkiej reakcji na niewłaściwe zachowanie nieletniego. Zgodnie z ustawą – Prawo oświatowe nauczyciele prowadzą działania wychowawcze, a nie działalność wychowawczą. (vide także art. 41 k.w.).
15.	art. 5	Należy wykreślić „z którymi współdziała” i uzupełnić o brakujące podmioty, szczególnie lecznicze i banki.	**SA w Katowicach (Kurator**	**Uwagi nieuwzględnione.** Przepis w sposób jasny i wystarczający wskazuje instytucje, z którymi współpracuje sąd, nie wymaga doprecyzowania. Należy

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
			Okręgowy SO w Częstochowie) KRK	zauważyć, że wskazane podmioty przetwarzają i gromadzą dane objęte tajemnicą lekarską oraz tajemnicą bankową.
16.	art. 7	Jednym ze środków wychowawczych i resocjalizacyjnych powinna być praca młodocianych. W ośrodkach i zakładach poprawczych przebywają również osoby pełnoletnie które mogłyby w ramach warsztatów przyszkolnych znajdujących się na terenie zakładów lub ośrodków wykonywać pracę nakładczą na rzecz kontrahentów zewnętrznych.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Obwiązek nie może stanowić środka wychowawczego, bowiem jej świadczenie może odbywać się tylko i włącznie na zasadzie dobrowolności i umowy między pracodawcą i pracownikiem.
		W katalogu środków wychowawczych jakie może zastosować sąd zabrakło umieszczenia w MOS; z doświadczenia zawodowego kuratorów działalność MOS przynosi wymierne skutki w przypadkach nieletnich mających trudności z nauką i prawidłową socjalizacją.	**SA w Białymstoku (Kurator Okręgowy SO w Olsztynie)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Młodzieżowe ośrodki socjoterapii nie są placówkami resocjalizacyjnymi, ale przeznaczonymi dla dzieci, które z powodu zaburzeń rozwojowych, trudności w uczeniu się i zaburzeń w funkcjonowaniu społecznym *są* zagrożone niedostosowaniem społecznym i wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i socjoterapii. Kierowanie małoletnich do młodzieżowych ośrodków socjoterapii odbywa się aktualnie na wniosek rodziców (opiekunów prawnych) na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, wydanego przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną. Tym samym, aby prowadzone w tych placówkach zajęcia socjoterapeutyczne przynosiły zamierzone efekty, niezbędna jest zgoda wychowanka na aktywny w nich udział. Uregulowanie podstaw umieszczenia w młodzieżowym ośrodku socjoterapii nie wpisuje się w zakres regulacji art. 1 i 2 projektu, w szczególności jeżeli uwzględnić, iż przewidziane w *projekcie* działania podejmuje się w przypadkach, gdy nieletni wykazuje przejawy demoralizacji lub dopuści się czynu karalnego.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		1. Brak działań profilaktycznych na liście działań zaliczanych do „środka wychowawczego”. Artykuł 7, który zawiera listę działań traktowanych, jako środek wychowawczy, nie rozpoznaje w ogóle kwalifikowanych działań profilaktycznych dedykowanych młodzieży, która ma problemy z prawem, z substancjami psychoaktywnymi, przemocą itd. W związku z powyższym rekomendujemy zmianę terminologii. Zamiast „środek wychowawczy” postulujemy użycie terminu „środek wychowawczo-profilaktyczny”. 2. Rekomendujemy również wpisanie na listę działań należących do tego środka - zobowiązanie do udziału w rekomendowanych programach profilaktyki wskazującej dla młodzieży z grup ryzyka (nieprzystosowanej społecznie, używającej narkotyków, stosującej przemoc itd.).	**Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie**	**Uwagi nieuwzględnione.** Faktyczne oddziaływania wychowawcze zawierają również oddziaływania profilaktyczne. Nie zależy to od nazwy środka. Projektowany art. 7 pkt 2 nie wyklucza zobowiązania nieletniego do udziału w programach o charakterze profilaktycznym.
		Postulujemy wprowadzenie do katalogu środków wychowawczych (art. 7 projektu), a szczególnie do katalogu środków tymczasowych (art. 44 projektu), środków zapewniających bezpieczeństwo pokrzywdzonego w postaci: zakazu kontaktowania się z pokrzywdzonym, zakazu zbliżania się do określonych osób na wskazaną	**Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę**	**Uwaga nieuwzględniona.** Vide art. 7 pkt 2 projektu, ponadto nie zawsze byłaby możliwość wykonania takie środka np. uczniowie tej samej klasy.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		odległość, zakazie przebywania w określonych miejscach. Katalog środków wychowawczych przewidziany w art. 7 projektu, jak i katalog środków tymczasowych przewidziany w art. 44 należy uzupełnić o możliwość stosowania dozoru elektronicznego.	**RPD**	**Uwaga nieuwzględniona.** Stosowanie SDE mogłoby prowadzić do stygmatyzacji nieletniego, ponadto nieletni pozostaje pod władzą rodzicielską i to na rodzicach spoczywa obowiązek kontrolowania formy spędzania wolnego czasu, miejsca pobytu poza miejscem zamieszkania.
17.	art. 7 pkt 2 i art. 18 ust. 1 pkt 3	Projekt powiela założenia istniejące w obecnie obowiązującej ustawie o braku możliwości wykonania środków w postaci zobowiązania do naprawienia szkody orzeczonego wobec nieletniego w drodze normalnej egzekucji komorniczej.	**SA we Wrocławiu (SR w Miliczu)**	**Uwagi nieuwzględnione.** Środek wychowawczy nie podlega egzekucji komorniczej. W przypadku braku realizacji możliwa jest zmiana środka. Projekt w art. 19 przewiduje oddziaływania wobec rodziców, którzy nie realizują zobowiązań z art. 18 projektu.
18.	art. 7 pkt 2	Proponujemy uzupełnienie o możliwość zobowiązania nieletniego „do zaniechania nadmiernego korzystania z urządzeń elektronicznych.”	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga nieuwzględniona.** Brak możliwości kontrolowania takiego środka wychowawczego.
19.	art. 7 pkt 2 i art. 8	Nieostre granice między środkiem wychowawczym a środkiem leczniczym. Termin „środek wychowawczy” przewiduje „zobowiązanie do (...) uczestniczenia w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym, w szczególności terapii uzależnień, psychoterapii”. W zacytowanym fragmencie projektu ustawy „środek wychowawczy” jest tożsamy z tym, co projekt ustawy określa, jako „środek leczniczy”, w którym również mówi się o terapii uzależnień (art. 8).	**Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie**	**Uwaga niezasadna.** Projekt przewiduje inne podstawy zastosowania środka wychowawczego i środka leczniczego.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
20.	art. 7 pkt 2	Projektodawca użył zwrotu „zaniechania używania innej substancji psychoaktywnej”, nie wskazując definicji tejże substancji ani celu jej użycia, co nie spełnia zasady wystarczającej określoności leżącej u podstaw art. 42 ust. 1 Konstytucji.	**RPO**	**Uwaga uwzględniona**. Wprowadzono definicję pojęcie „substancji psychoaktywnej”.
21.	art. 7 pkt 7	Rozbudowania wymaga środek wychowawczy w postaci zakazu prowadzenia pojazdów. Zasadnym wydaje się sprecyzowanie, że sąd może orzec zakaz prowadzenia pojazdów jedynie określonego rodzaju oraz że zakaz ten może zostać orzeczony na okres oznaczony, nie dłuższy niż do ukończenia przez nieletniego 18 roku życia.	**RPO**	**Uwaga częściowo uwzględniona.** Proponuje się nadanie art. 7 pkt 7 następującego brzmienia: „zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów albo pojazdów określonego rodzaju”. Vide art. 93 ust. 3 i art. 145 ust. 1 i 3 projektu.
22.	art. 7 pkt 8	Brakuje przepadku rzeczy przy demoralizacji np. „zabawek” łudząco przypominających broń - wydawanie ich nieletniemu jest a wychowawcze, a brak jest podstaw do orzeczenia przepadku. Zwracamy jednak uwagę, że przepadek środków wymienionych w tym punkcie jest każdorazowo uwarunkowany związkiem z czynami zabronionymi. Natomiast przepadek przedsiębiorstwa albo jego równowartości wprowadzono bez żadnych uwarunkowań i wskazania konieczności powiązania z czynami zabronionymi, co może prowadzić do nadużyć i nadinterpretacji.	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)** **ZNP**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepadek jako instytucja o charakterze systemowym związana jest z dopuszczenie się przez nieletniego czynu karalnego lub przejawem demoralizacji polegającej na dopuszczeniu się czynu zabronionego. **Uwaga nieuwzględniona.** Vide art. 13 projektu.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		Wymieniony w art. 7 pkt 8 środek wychowawczy wymaga dodatkowego rozważenia i przeanalizowania, w szczególności czy zastosowanie tak daleko idących rozwiązań jak np. „przepadek przedsiębiorstwa albo jego równowartości" jest zasadne w przypadku osoby nieletniej.	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga nieuwzględniona.** Pomimo szczególnego charakteru odpowiedzialności nieletnich, nie byłoby sytuacją akceptowalną stosowanie odmiennych reguł orzekania przepadku w sprawach nieletnich i innych sprawach. W szczególności trudną do racjonalnego wytłumaczenia byłaby sytuacja, gdy w przypadku dorosłych sprawców ustawodawca przewidział obligatoryjność orzeczenia przepadku, podczas gdy w sprawach nieletnich sąd z tego obowiązku byłby zwolniony (tego rodzaju poglądy były formułowane na gruncie obecnej regulacji). Z tych przyczyn konieczne stało się uzupełnienie art. 7 pkt 8 projektu. Argumentem za utrzymaniem wyliczenia wszystkich możliwych sytuacji orzeczenia przepadku jest spójność systemowa aktów prawnych.
		Wskazany art. 7 pkt 8 projektu w kontekście art. 22 projektu może rodzić wątpliwości w sytuacjach, w których przedmiot przepadku podlega zwrotowi pokrzywdzonemu. Ten ostatni może być bowiem poczytywany jako możliwość odstąpienia od zastosowania art. 44 § 5 k.k. lub art. 31 § 2 k.k.s., które wyłączają w takich przypadkach orzeczenie przepadku.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Vide art. 13 projektu.
23.	art. 7 pkt 10	Tak jak w przypadku zakładów poprawczych, sądy decydując o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym powinny być zobligowane do badania, czy zakładanego celu resocjalizacyjnego nie da się osiągnąć za pomocą innych,	**HFPC**	**Uwaga nieuwzględniona**. Podobnie jak na gruncie u.p.n. projektodawca nie wprowadził dodatkowych przesłanek do umieszczenia nieletniego w MOW. Podstawowymi przesłankami będą: wiek nieletniego oraz jego stopień demoralizacji, od którego zresztą uzależnione jest stosowanie wszystkich środków wychowawczych zawartych w art. 7 projektu. Przesłanka ogólna określona jest w art. 3 projektu, a art. 7 projektu przewiduje gradację środków wychowawczych.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		mniej inwazyjnych środków wychowawczych.		Dodać należy, że zgodnie z art. 2 pkt 7 ustawy - Prawo oświatowe młodzieżowe ośrodki wychowawcze są przeznaczone dla dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania.
24.	art. 7 pkt 11	Proponujemy rozważenie zasadności określenia różnych typów młodzieżowych ośrodków wychowawczych zamiast tworzenia okręgowych ośrodków wychowawczych. Proponowane utworzenie „Wojewódzkich Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych" uważamy za bezcelowe i powodujące dodatkowe koszty. W przypadku utworzenia OOW i umieszczenia w nich nieletnich, którzy nie poddają się resocjalizacji w MOW, a nie ma przesłanek do umieszczenia ich w zakładzie poprawczym uważamy, że może to doprowadzić do wytworzenia się grupy nieletnich, którzy będą wpływać destrukcyjnie na siebie. Przesłanki orzeczenia ww. środka wychowawczego są nadal niedostatecznie precyzyjnie określone ale przede wszystkim ponownie poddaje pod rozwagę rzeczywistą potrzebę wprowadzenia środka z grupy wychowawczych o charakterze quasi poprawczym. W ocenie NRA niezbędne	**OZZ Kuratorów Sądowych** **FZZ** **SA w Białymstoku (SR w Bielsku Podlaskim)** **NRA**	**Uwagi nieuwzględnione.** Szczegółowe uzasadnienie wprowadzenia nowego środka wychowawczego w postaci możliwości umieszczenia nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym zawarte jest na str. 14-15 uzasadnienia i str. 10-11 i 23-24 OSR.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		jest dążenie do sprofilowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych pod kątem potrzeb osób nieletnich, w szczególności osób nieletnich z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu lub środków psychoaktywnych. Wydaje się, że właściwą nazwą przedmiotowego środka, mając na względzie uzasadnienie projektu w tym zakresie, byłoby nadanie tj. „Młodzieżowy Ośrodek Readaptacji Społecznej” w skrócie MORS.	**RPD**	**Uwaga nieuwzględniona.** W ocenie projektodawcy słowo „readaptacja” może budzić negatywny odbiór społeczny.
25.	art. 8	Jest to błędna regulacja, która podobnie jak przy tworzeniu okręgowych ośrodków wychowawczych może skutkować nagromadzeniem w jednym miejscu osób zdemoralizowanych. Nadać brzmienie „(...) zakresu opieki psychiatrycznej, neurologicznej lub leczenia uzależnień, (...)”. W ramach projektu terapię i terapie uzależnień uwzględniono jako jedną z form środka wychowawczego przewidzianego w art. 7 pkt 2, tymczasem jest to szczególnie istotny środek który może być stosowany w zależności od potrzeb zarówno w przypadku lekkich zaburzeń osobowości	**SA w Białymstoku (SR w Bielsku Podlaskim)** **KRK** **RPD**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przewidziane w projektowanej ustawie środki mają na celu oddziaływanie na nieletnich zgodnie z celami i założeniami ustawy. **Uwaga nieuwzględniona.** Definicja i zakres stosowania środka leczniczego określony w projekcie został uzgodniony z Ministerstwem Zdrowia, jako organem właściwym merytorycznie. **Uwaga nieuwzględniona.** Projekt nie wyklucza zastosowania terapii lub terapii uzależnień jako środka wychowawczego, natomiast środek leczniczy w rozumieniu projektu obejmuje umieszczenie w zakładzie leczniczym.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		jak i poważniejszych zaburzeń psychicznych. Terapia taka może być stosowana zarówno w ramach ośrodka zamkniętego i wówczas przybiera postać środka leczniczego, o którym mowa w art. 8 projektu, jak i terapii w ośrodkach półotwartych i terapii ambulatoryjnej. Ustawa powinna traktować formę terapii półotwartej lub ambulatoryjnej również jako środek leczniczy.		
26.	art. 9	Proponujemy, aby w projekcie ustawy uwzględniono naszą propozycję i zmieniono nazwę zakład poprawczy na „młodzieżowe ośrodki resocjalizacyjne" z podziałem na ich dotychczasowe kategorie. „Środek poprawczy" wydaje się nieadekwatny. W tym miejscu należałoby użyć terminu bardziej odpowiedniego „środek resocjalizacyjny".	**FZZ** **Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie**	**Uwagi nieuwzględnione.** Nie jest zamiarem projektodawcy zmiana utrwalonych pojęć.
27.	art. 10 ust. 1	Optymalnym byłoby wykorzystanie mediacji pomiędzy nieletnim a osobą pokrzywdzoną celem uczynienia nieletniego współodpowiedzialnym za określenie sposobu zadośćuczynienia i naprawy szkody w myśl sprawiedliwości naprawczej, nie zaś wyłącznie ograniczenie się do idei sprawiedliwości retrybutywnej.	**SA w Krakowie**	**Uwaga niezasadna.** Projekt reguluje możliwość skierowania sprawy do mediacji (art. 57 projektu).
28.	art. 10 ust. 2	1. W art. 10 ust. 2 zostały wymienione min. przesłanki, jakie sąd bierze pod	**OZZ Kuratorów**	**Ad. 1. Uwaga nieuwzględniona.** Do wykonywania prac społecznych przez nieletnich znajdą

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		uwagę przy zobowiązaniu nieletniego do wykonania prac społecznych. Należy zauważyć, że Kodeks pracy zakazuje, co do zasady, zatrudniania osób młodocianych w wieku poniżej lat 15. Ponadto, ustawa wskazuje na szereg przesłanek, jakie trzeba uwzględnić przy zatrudnianiu osób młodocianych. Mając na uwadze powyższe, należy ustalić, czy w przypadku osób nieletnich objętych obowiązkiem wykonania prac społecznych, nie stosuje się przepisów określonych w art. 190 i następnych Kodeksu pracy. 2. W przypadku orzeczenia środka zobowiązania do wykonania prac społecznych, może pojawić się trudność związana z koniecznością ponoszenia przez nieletniego kosztów związanych z dojazdem do miejsca wykonywania prac. W związku z powyższym, zasadne jest rozważenie po stronie ustawodawcy możliwości rozwiązania tego problemu.	**Sądowych**	zastosowanie przepisy prawa pracy o zatrudnianiu młodocianych oraz art. 150 ust. 4 projektu. **Ad. 2. Uwaga nieuwzględniona.** Wszystkie okoliczności związane z możliwością wykonywania przez nieletnich prac społecznych sąd rodzinny będzie uwzględniał na etapie wydawania postanowienia w postępowaniu wykonawczym, ponadto vide art. 145 ust. 1 projektu.
29.	art. 11 ust. 1 art. 18 ust. 3 art. 148 ust. 1	Określenie sposobu kontroli zobowiązania, nałożonego na nieletniego przez sąd, powinno być obligatoryjnym elementem każdego orzeczenia. W innym wypadku stwarzałoby to możliwość jego niewykonania. Dlatego w projektowanym przepisie sformułowanie „może określić” należy zastąpić słowem „określa”.	**SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie) KRK**	**Uwaga nieuwzględniona.** Projekt ma na celu dostosowanie przepisów do każdej sytuacji faktycznej, która może wystąpić.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
30.	art. 11 ust. 2 art. 12 art. 18 ust. 4 art. 148 ust. 2	Potrzeba ustawowego ujednolicenia i wskazania konkretnych terminów składania sprawozdań sądowi - pozostawiając jednocześnie sądowi możliwość określenia innej częstotliwości.	**OZZ Kuratorów Sądowych SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie) KRK**	**Uwaga nieuwzględniona.** Projekt ma na celu dostosowanie przepisów do każdej sytuacji faktycznej, która może wystąpić.
31.	art. 12 ust. 2 i art. 148 ust. 2	Należy także zauważyć, że w art. 148 ust. 2 projektu nastąpiło powielenie art. 11 ust. 2 projektu. Wydaje się, że zasadne jest jego wykreślenie lub zmiana treści, jak wyżej - w celu ujednolicenia częstotliwości składania sprawozdań z kontroli wykonywania danego środka wychowawczego.	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga niezasadna.** Przepis art. 12 ust. 2 projektu będzie miał zastosowanie w przypadku gdy już na etapie postępowania rozpoznawczego sąd rodzinny określi sposób kontrolowania wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 projektu (zgodnie z art. 11 ust. 1 projektu). Natomiast przepis art. 148 ust. 2 projektu będzie miała zastosowanie w przypadku gdy sąd rodzinny określi sposób kontrolowania wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 projektu na etapie postępowania wykonawczego (zgodnie z art. 148 ust. 1 projektu).
32.	art. 13	Wydaje się być zasadnym wskazanie czego przepadek orzeka sąd w przypadkach wskazanych w ustawie.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** W art. 7 pkt 8 projektu wskazano na czym polega środek wychowawczy w postaci przepadku, natomiast projektowany art. 13 wskazuję podstawę do orzeczenia przepadku.
33.	art. 14-16	Projekt w tym zakresie zawiera wiele odnośników, wyjątków, co więcej aby zastosować lub zrozumieć te przepisy często trzeba jeszcze sprawdzić sposób ich wykonywania. W konsekwencji proponowana regulacja w tej części nie spełnia wymogu jasności, przejrzystości.	**SA w Warszawie (SR dla Warszawy-Woli w Warszawie)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepisy są jasne i precyzyjne.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
34.	art. 15 ust. 2	Negatywa oceniana obligatoryjne stosowania środka poprawczego gdy popełniono czyn, wobec którego ma zastosowanie art. 10 par. 2 k.k.	**Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę** **NRA** **RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Projekt wprowadza obligatoryjność tego rozwiązania jedynie w sytuacji popełnienia przez nieletniego określonych czynów karalnych. Jest to względna obligatoryjność, albowiem w przypadkach, gdy sposób i okoliczności popełnienia czynu karalnego, właściwości i warunki osobiste nieletniego, jego postawa i zachowanie (zarówno przed dopuszczeniem się czynu karalnego, jak i po dopuszczeniu się czynu karalnego), będą przemawiały, w ocenie sądu rodzinnego, za uznaniem, że zastosowane środki wychowawcze okażą się skuteczne i rokują resocjalizację nieletniego, sąd rodzinny będzie mógł odstąpić od zastosowania środka poprawczego i zastosować środki wychowawcze. Ponadto również w przypadku nieletniego, który popełnił którykolwiek ze wskazanych czynów karalnych, sąd rodzinny będzie mógł odstąpić od zastosowania nowej reguły i zawiesić wykonanie środka poprawczego na okres próby. Co do zasadności projektowanej regulacji vide uzasadnienie projektu str. 16-17.
35.	art. 15 ust. 2 i art. 15 ust. 3	Obecne brzmienie projektowanych przepisów może budzić wątpliwości co do właściwej relacji pomiędzy art. 15 ust. 2, a art. 15 ust. 3 projektu. Wydaje się zasadne wskazanie wprost, że orzeczenie środka wychowawczego w oparciu o projektowany art. 15 ust. 3 zastępuje orzeczenie umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym, a nie funkcjonuje równolegle do niego.	**RPO**	**Uwaga niezrozumiała.**
36.	art. 15 ust. 3 art. 16 ust. 1	Odwoływanie się do przypuszczeń sądu wobec postaw nieletniego wydaje się kolejnym zbyt liberalnym podejściem, sąd powinien bazować na jasnych dających się opisać i określić podstawach i przesłankach.	**NSZZ Pracowników SdNiZP** **FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis art. 15 ust. 3 stanowi wyjątek od zasady określonej w art. 15 ust. 2 projektu i wskazuje przesłanki jego zastosowania. Przepis art. 16 ust. 1 określa przesłanki warunkowego zawieszenia wykonania środka poprawczego. Pojęcie uzasadnionego przypuszczenia funkcjonuje w obecnej obowiązującej u.p.n. (np.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				art. 11 § 2) i nie budzi wątpliwości interpretacyjnych.
37.	art. 15 ust. 6	Zaproponowana w projekcie możliwość stosowania środków poprawczych do ukończenia 24 lat dalece przekracza przyjęte w psychologii rozwojowej i pedagogice granice wiekowe adolescencji. Proponuję rozważyć możliwość pozostawienia dotychczasowych uregulowań prawnych przewidujących możliwość stosowania środków poprawczych do ukończenia 21 roku życia, a w przypadku osób, które to nie poddawały się podejmowanym wcześniej oddziaływaniom resocjalizacyjnym z konsekwencjami wpisania do Krajowego Rejestru Karnego. Mamy wątpliwości dot. możliwości przedłużenia pobytu nieletniego w zakładzie poprawczym po ukończeniu 21 r. życia, w szczególności określenie w orzeczeniu sądu „zagrożenia przedłużeniem wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez niego 21 lat" wydaje się, że nie jest wystarczającą podstawą do przedłużania izolacji nieletniego. Zakład poprawczy jest środkiem wychowawczym. Przedłużenie wieku pobytu nieletnich w zakładzie poprawczym do 24 roku życia może przekształcić się ze środka	**SdN w Gackach** **OZZ Kuratorów Sądowych** **(SA w Białymstoku SR w Bielsku Podlaskim)**	**Uwagi nieuwzględnione.** Vide uzasadnienie str. 17-18.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		wychowawczego w środek karny. Wydłużenie wykonywania środka poprawczego do 24 roku życia człowieka jest zdaniem kuratorów niecelowe.. Negatywnie oceniamy wydłużenie czasu izolacji nieletnich w stosunku do obowiązujących przepisów - stosowanie środka poprawczego do ukończenia 24 (obecnie 21 lat) roku życia, w naszej ocenie jest to rozwiązanie w duchu zaostrzania kar, tzw. populizmu penalnego, które nie ma potwierdzenia w badaniach naukowych. Tak daleko idąca zmiana w zakresie systemu resocjalizacji winna być szczegółowo umotywowana. Wskazane byłoby wykazanie w uzasadnieniu projektu badań naukowych stwierdzających związek pomiędzy długością pobytu w zakładzie poprawczym a szansą nieletniego na uzyskanie sukcesu resocjalizacyjnego. Brak takich badań wskazywałby, że tego rodzaju uregulowania stanowiłyby raczej przejaw populizmu penalnego nastawionego na jak najdłuższą izolację nieletnich sprawców czynów karalnych.	**SA w Białymstoku (Kurator Okręgowy SO w Olsztynie)** **Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę** **HFPC**	

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		RPD postuluje wpisanie do projektu nakazu rozdzielenia w różnych zakładach poprawczych osób poniżej i powyżej 18 roku życia. Obecnie w praktyce można zaobserwować, że przebywanie dzieci poniżej 18 roku życia z młodocianymi w wieku 20-24 lata powoduje wysokie zagrożenie dalszą demoralizacją lub narażeniem na przemoc ze strony grup starszych podopiecznych zakładu poprawczego.	**RPD**	**Uwaga nieuwzględniona.** Projekt wprowadza nowy rodzaj zakładu poprawczego – zakład poprawczy dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat, celem uniknięcia wskazanych w uwadze zagrożeń. Obecnie w zakładach poprawczych nie przebywają nieletni w wieku 21-24 lat.
38.	art. 16 ust. 2	Powinien zostać zawarty jednoznaczny katalog przesłanek warunkujących zawieszenie wykonania orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Nie jest możliwe ani uzasadnione tworzenie zamkniętego katalogu okoliczności uzasadniających zawieszenie wykonania środka poprawczego, z uwagi na różnorodność stanów faktycznych, które mogą zaistnieć i konieczność pozostawienia oceny sądowi rodzinnemu. ZTP dopuszczają możliwość stosowania klauzul generalnych jeżeli zachodzi potrzeba zapewnienia elastyczności tekstu aktu normatywnego. Ponadto w każdym przypadku decyzja sądu będzie wymagała uzasadnienia i będzie mogła zostać poddana ocenie sądu odwoławczego.
39.	art. 16 ust. 3	1.Zwrot ten nie wprowadza rozróżnienia, które z dostępnych środków wychowawczych mogą być stosowane przez sąd. Kwestia ta wymaga doprecyzowania wzorem art. 72 k.k. 2.Nadto, warto skorzystać w tym zakresie z idei przyświecającej art. 74 § 2 k.k. i wskazać, że jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają, sąd wobec nieletniego może w okresie próby ustanawiać, rozszerzać lub zmieniać środki wychowawcze albo od	**RPO**	**Ad. 1. Uwaga nieuwzględniona.** Decyzja sądu o zastosowaniu najbardziej celowego i adekwatnego środka musi uwzględniać całościową sytuację nieletniego. Przepis wyraźnie upoważnia sąd do stosowania wszelkich wymienionych w projekcie środków wychowawczych, stąd niecelowe jest powtarzanie treści art. 7 projektu, w którym je wymieniono. **Ad. 2 . Uwaga nieuwzględniona.** Vide art. 145 ust. 1 projektu.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		ich wykonania zwolnić.		
40.	art. 16 ust. 5	Art. 16 ust. 5 projektu przewiduje obligatoryjne uchylenie warunkowego zawieszenia środka poprawczego i umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym, co nie wydaje się zabiegiem prawidłowym. W kontekście zasady dobra dziecka wydaje się, że względna obligatoryjność z możliwością nieodwoływania przez sąd warunkowego zawieszenia pobytu w zakładzie poprawnym w szczególnie uzasadnionym przypadku wydaje się rozwiązaniem lepszym.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Zgodnie z art. 176 ust. 2 Konstytucji RP ustrój, właściwość i postępowanie przed sądami określają ustawy. Konstytucja RP przyznała ustawodawcy kompetencję do unormowania rozmaitych aspektów (materialnych, proceduralny, kompetencyjnych, ustrojowych) sprawowania przez sądy wymiaru sprawiedliwości. Należy wskazać, że przepis nie dotyczy orzekania o dopuszczeniu się przez nieletniego czynu karalnego lub wykazywaniu przez niego przejawów demoralizacji, gdyż o tym orzeczono w postępowaniu głównym. Ponadto odwołanie warunkowego zawieszenia i zarządzenie umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym nie następuje ex lege, lecz wymaga wydania przez sąd rodzinny postanowienia. Przepis znajdzie zastosowanie tylko w przypadku dopuszczenia się przez nieletniego najcięższych czynów karalnych (art. 10 § 2 k.k.) i tylko gdy brak jest podstaw do rozpoznania sprawy w postępowaniu karnym.
41.	art. 16 ust. 6	Sformułowanie zawarte w rzeczonym unormowaniu nie jest prawidłowe. Skoro nieletni nie był faktycznie w zakładzie (bowiem wykonanie tego środka zostało warunkowo zawieszone), to poprawną formułą językową winno być, że „orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym z mocy prawa uważa się za niebyłe”, stosownie do art. 15 ust. 1 i 2 projektu, które mówią o orzekaniu przez sąd o umieszczeniu w zakładzie poprawnym.	**RPO**	**Uwaga uwzględniona.** Proponuje się nadanie brzmienia: „orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym z mocy prawa uważa się za niebyłe”.
42.	art. 16 ust. 4	Wydaje się, że przepis pomija możliwość odwołania warunkowego zawieszenia umieszczenia w zakładzie poprawczym na skutek popełnienia przez nieletniego czynu zabronionego	**NSZZ Pracowników SdNiZP**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis przewiduje sytuację, gdy nieletni po ukończeniu 17 lat popełni czyn zabroniony. Warunkiem tego jest popełnienie tego czynu w okresie próby, bez względu na to, ile lat ma nieletni. Sprawa nieletniego będzie rozpoznawana przez sąd karny dla

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		po ukończeniu przez niego 17 roku życia.		dorosłych.
43.	art. 17	1. Wskazać należy, że art. 17 ust 1 nie precyzuje zasad orzekania oraz stosowania środka leczniczego. 2. Poważne wątpliwości pod kątem ochrony praw człowieka budzi projektowany ust. 3, stosując wobec nieletniego środki o charakterze izolacyjnym. Należy zauważyć, że w projektowanym art. 17 ust. 2 nieletni może zostać objęty wsparciem o charakterze mniej inwazyjnym. 1. Warto rozważyć, czy w przypadku nieletnich z umiarkowanym stopniem upośledzenia intelektualnego korzystniejszym rozwiązaniem niż umieszczenie w MOW nie byłoby umieszczenie w specjalistycznej zawodowej rodzinie zastępczej. Przeszkodą może być jednak mała liczba takich rodzin. 2. Art. 17 ust. 1 powinien precyzować czy podstawą orzeczenia środka leczniczego jest samo stwierdzenie u nieletniego niepełnosprawności intelektualnej, choroby psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznych lub uzależnienia, czy też musi to być połączone z demoralizacją lub dopuszczeniem się przez nieletniego czynu karalnego. Art. 17 powinien również wskazywać na możliwość	**NRA** **RPO**	**Uwagi częściowo uwzględnione.** Przepis określa przesłanki zastosowania środka leczniczego; do orzekania znajduje zastosowanie art. 3 projektu. Proponuje się wykreślenie z art. 17 ust. 1 projektu niepełnosprawności intelektualnej oraz wykreślenie art. 17 ust. 2 i 3 projektu. Możliwość zastosowania ambulatoryjnego leczenia wynika z art. 7 pkt 2 projektu.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		uchylenia środka leczniczego, jeśli jego dalsze stosowanie nie jest już konieczne. Powinien przewidywać także zasadę subsydiarności środka leczniczego względem niektórych środków wychowawczych, w szczególności, gdy wobec nieletniego wystarczające jest leczenie ambulatoryjne. 1. Z przepisu tego nie wynika możliwość zastosowania innych środków wychowawczych, które mogły być wykonywane w ramach dotychczasowego układu rodzinnego. 2. Projekt powinien określać przesłanki zastosowania środków leczniczych poprzez określenie związku zaburzeń z czynem oraz określenie poziomu prawdopodobieństwa popełnienia czynu podobnie jak to uczynił ustawodawca w przypadku środków zabezpieczających wskazanych w k.k. 3.Dodatkowo projektodawca powinien rozważyć wprowadzenie środków leczniczych wolnościowych gdy jest to uzasadnione charakterem zaburzeń np. w przypadku powtarzających się drobnych czynów będących wynikiem zaburzeń psychicznych nie godzących w życie lub zdrowie innych osób. Przepisy Projektu traktujące o środkach leczniczych całkowicie pomijają fakt, że	**RPD** **SA we Wrocławiu (SR**	**Uwaga nieuwzględniona.** Opinia OZSS nie jest wystarczającą podstawą do umieszczenia

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		w opiniach OZSS zdarzają się zalecenia umieszczenia nieletniego w innym zakładzie niż szpital psychiatryczny. W Projekcie ograniczono się jedynie do zakładów dysponujących stopniowanymi warunkami zabezpieczeń, eliminując możliwość stosowania tych środków w innych zakładach leczniczych, co wydaje się błędem.	**w Miliczu)**	nieletniego w zakładzie leczniczym, bowiem wymagana jest opinia dwóch lekarzy psychiatrów oraz wskazanie właściwego rodzaju zakładu leczniczego przez komisję wskazana w art. 217 projektu. Niezrozumiałe jest w kontekście regulacji art. 17 projektu użyte w uwadze pojęcie „inny zakład niż szpital psychiatryczny".
44.	art. 18 ust. 1 pkt 1	Celowym wydaje się dodanie zobowiązania rodziców do poddania nieletniego psychoterapii np. „wykonania odpowiedniej diagnozy nieletniego, poddania psychoterapii, lub inną poradnią".	**SA w Krakowie**	**Uwaga nieuwzględniona.** Zarówno szkoła jak i poradnia psychologiczno-pedagogiczna udziela pomocy psychologicznej nieletniemu, zatem nie jest wyłączona możliwość psychoterapii nieletniego.
45.	art. 18 ust. 1 pkt 2	Celowym wydaje się zobowiązać rodziców albo opiekuna do umieszczenia nieletniego i do współpracy z MOS. Po słowach „zobowiązać rodziców albo opiekuna" dodać „do przeprowadzenia czynności niezbędnych do umieszczenia nieletniego w ośrodku socjoterapii". Po przecinku dodać „a także" i w pozostałej części pozostawić brzmienie bez zmian.	**SA w Krakowie** **KRK**	**Uwagi nieuwzględnione.** Umieszczanie nieletnich w MOS nie jest środkiem wychowawczym od dnia 1 stycznia 2012 r. Umieszczenie nieletniego w MOS wymaga zatem złożenia wniosku przez rodziców nieletniego. Uwzględnienie przedmiotowej uwagi prowadzić będzie do swoistego powrotu do przymusowego umieszczania nieletniego w MOS, co jest sprzeczne z założeniami projektu, który przewiduje środki dla nieletnich zdemoralizowanych i popełniających czyny karalne. W MOS umieszczani są tylko małoletni niedostosowani społecznie. Jeżeli konieczne jest podjęcie takich działań przez rodziców, a nie czynią tego to sąd opiekuńczy może zobowiązać ich do umieszczenia małoletniego w MOS w trybie zarządzeń opiekuńczych.
46.	art. 19 ust. 1 i 2	Określenie wysokości kwoty kary pieniężnej jako „wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę" w zamian za wysokość określoną	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga nieuwzględniana.** Kwotę grzywny w wysokości do trzech tysięcy złotych przewidują przepisy Kodeksu postępowania cywilnego i na tych regulacjach wzorowano się w projekcie. Nie zachodzi obawa

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		kwotowo, zapewni płynność i adekwatność dolegliwości finansowej w przypadku zmieniających się warunków finansowych, zapobiegnie to konieczności nowelizowania ustawy o nieletnich w tym zakresie. W mojej ocenie lepszym rozwiązaniem byłoby uzależnienie wysokości kary pieniężnej od dochodu rodziców lub opiekunów. Dla osób zamożnych kara w wysokości do 3 tysięcy złotych może nie być dolegliwa, a dla osób żyjących w ubóstwie jej spłacenie będzie niemożliwe bądź bardzo trudne.	**RPO**	nowelizacji odnośnie wysokości tej kwoty, bowiem w przepisie przewidziano elastyczność kary pieniężnej wskazując, że jest to kwota „do trzech tysięcy złotych". Nadto ust. 2 art. 19 przewiduje możliwość ponownego wymierzenia kary pieniężnej do trzech tysięcy złotych. **Uwaga nieuwzględniona.** Projektodawca celowo ujednolica wysokość kary pieniężnej z regulacjami Kodeksu postępowania cywilnego, przewidując możliwość jej miarkowania**.**
47.	art. 19 ust. 2	Brak również jakichkolwiek przesłanek aksjologicznych do ograniczenia możliwości jedynie dwukrotnego sięgania po grzywnę za nie wykonanie obowiązku (na takie ograniczenie wskazuje zaś literalna wykładnia art. 19 ust. 2 projektu). W omawianym przepisie należy zatem postulować wprowadzenie zapisu dopuszczającego możliwość wielokrotnego nakładania grzywny (ewentualnie z ograniczeniem łącznej górnej ich wysokości - analogicznie jak w postępowaniu egzekucyjnym w administracji dot. realizacji obowiązku o charakterze niepieniężnym).	**SA w Szczecinie (SR w Międzyrzeczu)**	**Uwaga nieuwzględniona**. W porównaniu do obecnie obowiązujących przepisów projekt wprowadza możliwość ponownego wymierzenia kary pieniężnej, co oznacza możliwość wymierzenia łącznie kary pieniężnej do 6.000 zł. Nie wydaje się konieczne powielanie tej czynność, albowiem w takim przypadku sąd rodzinny powinien rozważyć ewentualną ingerencję we władzę rodzicielską.
48.	art. 19 ust. 3	Powinno być „wykonała środek określony przez sąd". Skoro sąd zobowiązał, a ktoś nie wykonał z uwagi	**SA w Białymstoku (Kurator**	**Uwaga nieuwzględniona.** Sformułowanie „przystąpienie" zostało użyte celowo z uwagi na to, że jest możliwe określenie kolejnej daty. Użycie określenia

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		na własne zaniechanie czy też indolencję, to powinien ponieść konsekwentnie karę finansową.	**Okręgowy SO w Olsztynie)**	„wykonał” może nastręczać trudności co do ustalenia momentu, kiedy to wykonanie nastąpiło, w przypadku gdy wykonie polega na podjęciu szeregu czynności rozciągniętych w czasie, co wykraczać będzie poza 14-dniowy termin, określony w przepisie. W przypadku podjęcia działań w terminie 14 dni, uchylenia przez sąd ostatniej kary a niewykonania całego zobowiązania sądowi pozostaje możliwość nałożenia kary pieniężnej.
49.	art. 20 ust. 2	Za kontrproduktywny uznać należy wymóg w postaci ewentualnego nałożenia na rodzica grzywny za brak realizacji obowiązku po przeprowadzeniu rozprawy.	**SA w Szczecinie (SR w Międzyrzeczu)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Wymóg wysłuchania służy zbadaniu okoliczności, które skutkowały niewykonaniem zobowiązania (mogą to być okoliczności niezależne, vis maior). Przepis przewiduje złożenie wyjaśnień na piśmie, oraz sytuacje, w której strona nie stawia się bez usprawiedliwienia i nie składa wyjaśnień na piśmie. Nie istnieje obawa, że wezwanie rodzica na posiedzenie celem złożenia wyjaśnień spowoduje zwłokę w postępowaniu.
50.	art. 21	Należałoby dodać, iż te działania, o których mowa, mogą być podjęte na wniosek kuratora. W trakcie trwania nadzoru kurator jest dogłębnie zorientowany w rodzaju i zakresie koniecznej pomocy, jakiej należy udzielić nieletniemu. W części poświęconej rozwiązaniom ustrojowym należy dodać korelujący z art. 21 przepis określający zaadresowany do tych instytucji obowiązek i sposób egzekucji tego obowiązku wykraczający poza obecnie przewidziane uprawnienia kuratora.	**SA w Białymstoku (Kurator Okręgowy SO w Olsztynie)** **RPD**	**Uwaga nieuwzględniona.** Kurator sądowy nie jest stroną postepowania; zakres uprawnień określa art. 155 projektu; przepis nie wyklucza możliwości sygnalizacji sądowi rodzinnemu przez kuratora sądowego. **Uwaga nieuwzględniona.** Przepis jest odpowiednikiem art. 100 k.r.o. Nie jest celem tego przepisu nałożenie przez sąd rodzinny obowiązków na wskazane instytucje, jako jednego ze środków przewidzianych w projekcie. Jest to forma współpracy w celu poprawy sytuacji nieletniego. Sąd rodzinny nie ma możliwości ingerowania w zakres pomocy, której mogą udzielać wskazane instytucje na podstawie odrębnych przepisów.
51.	art. 22	Zasadnym wydaje się przesądzenie przez projektodawcę, że art. 1-31 k.k. oraz odpowiadające im brzmieniem	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis jasny i precyzyjny.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		unormowania art. 1-21 k.k.s. i art. 1-17 k.w. są stosowane wprost jako niesprzeczne z projektowaną ustawą, zaś pozostałe przepisy części ogólnych wskazanych kodyfikacji tylko wówczas, gdy nie są sprzeczne z ustawą.		
52.	art. 25	Nie jest jasne kto podejmie decyzję, iż są podstawy do odpowiedzialności karnej. W art. 25 projektu zrezygnowano z możliwości przewidzianej w art. 18 § 1 pkt przekazania sprawy do rozpoznania sądowi właściwemu według k.p.k. w przypadku ukończenia przez nieletniego 18 roku życia. Takie rozwiązanie wydaje się być modelowo bardziej poprawne, jednakże względy praktyczne uzasadniają pozostawienie takiej możliwości w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Bez takiej możliwości może dojść do sytuacji wyjątkowych, w których ani charakter czynu ani osoba sprawcy nie korelują z kognicją sądu rodzinnego (przykładowo obecnie tocząca się w RFN sprawa 96 byłej sekretarki w obozie koncentracyjnym, która prowadzona jest przed sądem dla nieletnich).	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)** **RPD**	**Uwaga niezasadna.** Vide art. 67 ust. 1 projektu. **Uwaga nieuwzględniona**. Projektowane przepisy, poza art. 10 par. 2 k.k., nie przewidują możliwości wymierzenia kary nieletniemu.
53.	art. 27	Nie przyznanie procedurze karnej charakteru wiodącego nie jest właściwe z perspektywy ochrony praw osób nieletnich.	**NRA**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przyjęte rozwiązanie to celowa i konsekwentna decyzja projektodawcy.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		Przepis art. 27 projektu zawiera odesłanie do przepisów k.p.c właściwych dla spraw opiekuńczych, choć w rzeczywistości jak wskazano powyżej w praktyce tego typu odesłania interpretowane są szerzej obejmując również przepisy z części ogólnej k.p.c. Należy rozważyć czy nie należy wyłączyć wprost części z tych przepisów określających skutki braków formalnych pism procesowych, czy sposoby doręczeń, a nie wprowadzić domniemania na wzór k.p.k.	**RPD**	**Uwaga niezrozumiała.**
54.	art. 28 ust. 1	W naszej ocenie zasadne byłoby, zamiast wprowadzania jej opisu do projektu, wskazanie bezpośredniego odesłania do k.p.k. Fundacja stoi na stanowisku, że każdy małoletni pokrzywdzony i świadek ma prawo do przyjaznego przesłuchania w trybie art. 185a k.p.k, bez konieczności spełniania dodatkowych warunków. Postulować należy, aby w projektowanym art. 28 ust. 1 zagwarantować obligatoryjną ochronę każdemu dziecku do momentu uzyskania przez nie pełnoletności. Dodatkowo poważne wątpliwości budzi w art. 28 ust. 1 wskazanie, że ponowne przesłuchanie pokrzywdzonego może odbyć się gdy, „żąda tego nieletni, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego	**Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę** **NRA**	**Uwagi nieuwzględnione.** Vide uzasadnienie str. 30-32 oraz art. 28 ust. 4 projektu. Użyte pojęcia odpowiadają przepisom k.p.k.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		przesłuchania pokrzywdzonego". W orzecznictwie SN kwestia powtórzenia przesłuchania na ww. żądanie jest przedmiotem rozbieżności. Najnowsze orzecznictwo SN kwestionuje prawną konstrukcję „żądania" i tym samym postulować należy, aby ponowne przesłuchanie pokrzywdzonego, z powodu braku obrońcy, odbywało się na „wniosek" nieletniego. Zakres czynów odbiega od analogicznego katalogu wskazanego w art. 185a k.p.k. oraz art. 185c k.p.k. O ile rozszerzenie tego katalogu w projekcie nie budzi wątpliwości to wyłączenie części przestępstw z tego trybu oznacza, że w postępowaniu karnym małoletni pokrzywdzony lub świadek będzie lepiej chroniony niż w postępowaniu dotyczącym sprawcy nieletniego.	**RPD**	
55.	art. 28 ust. 5	Wskazana regulacja prawna (art. 185c k.p.k.) także powinna ulec niezwłocznej nowelizacji z powodu m.in. braku zagwarantowania ponownego przesłuchania pokrzywdzonego na żądanie oskarżonego, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego, brak wyrażonej jednoznacznie zasady jednorazowości składania zeznań przez pokrzywdzonego, brak zagwarantowania udziału obrońcy z	**NRA**	**Uwaga poza zakresem projektowanej regulacji.**

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		urzędu podczas przesłuchania pokrzywdzonego.		
56.	art. 29 ust. 2	Tego typu rozwiązanie stoi w opozycji do aktualnie obowiązującego standardu postępowania cywilnego (art. 148 § 3 k.p.c.), wpływając negatywnie na sprawność, szybkość i kosztowność postępowania wobec nieletnich Niedopatrzenia w tym zakresie będą zaś każdorazowo znacząco wydłużać postępowanie. Tytułem przykładu wskazać należy na postanowienie w przedmiocie skierowania sprawy do mediacji, postanowienie o odmowie ustanowienia obrońcy z urzędu lub postanowienie o przyznaniu wynagrodzenia świadkowi lub biegłemu. W kontekście możliwości orzekania na posiedzeniu niejawnym szczególnie negatywnie ocenić należy brak możliwości wydawania w tym trybie postanowień o zastosowaniu środka tymczasowego.	**SA w Szczecinie (SR w Międzyrzeczu)**	**Uwagi nieuwzględniona.** Czynności poprzedzające skierowanie sprawy do mediacji wymagają uzyskania stanowiska uczestników. Przepisy art. 38 ust. 8 projektu – postanowienie w przedmiocie wyznaczenia albo cofnięcia wyznaczenia obrońcy z urzędu może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym. Postanowienie o przyznaniu wynagrodzenia świadkowi lub biegłemu – ogólne przepisy k.p.c. Postanowienie o zastosowaniu środków tymczasowych – z uwagi na charakter konieczność posiedzenia jawnego.
57.	art. 30	Zawężenie przesłanki do zawieszenia postępowania w sprawie nieletniego tylko do jednej okoliczności „gdy ukrywa się i nie można go ująć” wydaje się niewystarczające. Przesłanką powinna być przemijająca przeszkoda uniemożliwiająca prowadzenie postępowania, która podlegałaby ocenie sądu. W szczególności przeszkodą taką mogłoby być długotrwałe leczenie szpitalne, pobyt za granicą, opuszczenie	**SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie) KRK**	**Uwaga nieuwzględniona**. Przesłanka „ukrywa się i nie można go ująć” zawiera w sobie różne stany faktyczne, w tym wyjazd nieletniego za granicę bez poinformowania o tym sądu i wskazania miejsca pobytu za granicą. W pozostałym zakresie stosuje się k.p.c. W zakresie postępowania wykonawczego i ewentualnego zawieszenia tego postępowania, art. 106 projektu odsyła do odpowiedniego stosowania przepisów działu II i III. Oznacza to, że art. 30 projektu ma zastosowanie w postępowaniu wykonawczym.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		dotychczasowego miejsca pobytu i niemożność ustalenia aktualnego miejsca pobytu nieletniego. Koniecznym jest też wskazanie, iż przepis ten stosuje się odpowiednio także w postępowaniu wykonawczym.		
58.	art. 32 ust. 1	Należy zwrócić uwagę, że art. 32 ust. 1 projektu umożliwia sporządzanie z akt sprawy tylko odpisów, pomija zaś możliwość sporządzania kopii (por. art. 156 § 1 k.p.k.).	**RPO**	**Uwaga uwzględniona.**
59.	art. 32 ust. 3	Wątpliwości budzi art. 32 ust 3 (a także art. 41 ust. 2). Obie propozycje regulacji prawnych oparte są wyłącznie na dyskrecjonalnej decyzji sądu i ograniczają prawo do udziału w postępowaniu, ochronę interesów pokrzywdzonego, co jest szczególnej niepokojące w sytuacji, gdy pokrzywdzony nie otrzymał na gruncie projektowanych regulacji prawnych statusu strony.	**NRA**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis uwzględnia charakter postępowania w sprawach nieletnich.
60.	art. 35	Niezrozumiałym jest nieprzyznanie w projekcie statusu strony małoletniemu pokrzywdzonemu. Uprawnienia pokrzywdzonego w projektowanej ustawie są rozproszone co może utrudniać udział w postępowaniu. Zaznaczyć także należy, że regulacje prawne dotyczące pokrzywdzonego posiadają różne	**Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę** **NRA** **RPO** **NRA**	**Uwagi nieuwzględnione.** Co do zasadności projektowanej regulacji vide uzasadnienie projektu str. 26-29. Nieprzyznanie pokrzywdzonemu statusu strony jest celowym zabiegiem projektodawcy. Mimo że projekt nie przyznaje statusu strony pokrzywdzonemu, poświęca mu wiele uwagi. Nieprzyznanie pokrzywdzonemu takiego statusu wbrew pozorom nie stanowi znaczącego zubożenia jego uprawnień w postępowaniu. W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, że zasada wyłączenia pokrzywdzonego z katalogu stron jest powieleniem dotychczasowych uregulowań, które zyskały akceptację praktyki i doktryny (por. także: wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 czerwca 2016 r., SK 24/15,

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		podstawy prawne np. jeżeli pokrzywdzony jest przesłuchiwany przez Policję w charakterze świadka czynności postępowania dowodowego będą prowadzone w oparciu o przepisy k.p.k. natomiast przed sądem rodzinnym czynności dowodowe będą prowadzone w oparciu o procedurę cywilną oraz projektowany akt prawny, co budzi wysoki niepokój dla właściwej realizacji uprawnień procesowych, np. różne są podstawy odmowy zeznań, sposób pouczania o przysługujących uprawnieniach. Przepis art. 35 określa strony postępowania, jednak ze względu na odesłanie do k.p.c. w art. 27 możliwe jest powzięcie wątpliwości, czy w postępowaniu tym stosuje się również przepisy art. 61 § 2 k.p.c. stwarzające możliwość przystąpienia do postępowania organizacjom pozarządowym.	**RPD**	Dz. U. poz. 1246; uchwała składu 7 sędziów SN z dnia 14 lipca 1992 r., III CZP 72/92; wyrok ETPCz *z dnia* 10 marca 2020 r. w sprawie Waresiak p-ko Polsce, skarga nr 58558/13). Zdaniem projektodawcy, nie ma pierwszorzędnego znaczenia nadawanie określonego statusu osobom uczestniczącym w postępowaniu, ważne jest natomiast, by osoby te w konkretnych unormowaniach znajdowały realne narzędzia, zapewniające im adekwatną ochronę prawną. **Uwaga nieuwzględniona.** Zasada generalna jest zastosowanie przepisów k.p.c. postępowania nieprocesowego – innymi uczestnikami postępowania są tylko ci, zdefiniowani w art. 510 k.p.c. Przepis ten odmiennie reguluje możliwość przystąpienia do postępowania, uzależniając go od wykazania interesu prawnego, co podlega ocenie sądu a postanowienie w tym przedmiocie jest zaskarżalne.
61.	art. 35 ust. 1 pkt 1	Wskazać też należy, że osoby reprezentujące nieletniego czy małoletniego powinny posiadać specjalistyczną wiedzę na temat reprezentacji i kontaktu z dzieckiem. Jako dobry przykład można wskazać przepisy art. 99^1 k.r.o., regulujące kompetencje kuratora procesowego, reprezentującego małoletniego w postępowaniu karnym.	**Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę**	**Uwaga niezrozumiała.** Nieletniego reprezentuje jedynie profesjonalny obrońca.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
62.	art. 35 ust. 1 pkt 2	1. Wskazane zostało, że stroną postępowania nie może być każdy z rodziców a wyłącznie ten rodzic, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje. Nie kwestionując uzasadnienia pod kątem szybkości i ekonomiki procedowania, należy jednak zwrócić uwagę, że proponowane rozwiązanie prawne budzą zastrzeżenia pod kątem nadmiernej ingerencji we władzę rodzicielską rodziców. Sam fakt nie sprawowania „faktycznej i stałej pieczy" nie może stanowić argumentu dla zróżnicowania uprawnień rodziców i zakresu ich władzy rodzicielskiej z mocy prawa, gdyż wydaje się to sprzeczne z art. 48 ust. 2 Konstytucji RP. 2. Nie wydaje się zasadne definiowanie strony postępowania przez pryzmat pojęcia „rodzica", gdyż nie jest jasne, do którego momentu rodzic będzie uprawniony do występowania w postępowaniu w sprawach nieletniego (rodzicem jest się dla dziecka także gdy uzyska ono pełnoletność, status rodzica można „utracić" tylko w ściśle określonych przypadkach jak np. w przypadku zaprzeczenia macierzyństwa). Mając na uwadze inne regulacje proceduralne, jak np. art. 76 k.p.k., pod rozwagę należy poddać takie uregulowanie projektowanego art. 35 ust. 1 pkt 2, aby stroną był	**NRA**	**Ad. 1. Uwaga nieuwzględniona.** Określając w art. 35 ust. 1 pkt 2 projektu pojęcie strony postępowania projektodawca dokonał szczegółowej i wnikliwej analizy, a wprowadzone określenie jest przemyślane i celowe. Rozwiązanie to powiela dotychczasowy model z tą różnicą, że w odróżnieniu od art. 30 § 1 pkt 2 u.p.n. uprawnienia strony zostaną zachowane, jeżeli w postępowaniu weźmie udział tylko jeden z rodziców. Użycie słowa „albo" wskazuje, że brak udziału rodzica, który nie sprawuje pieczy, nie będzie przeszkodą do procedowania, zaś jeśli zgłosi się sam, sąd będzie powiadamiał go wszystkich terminach posiedzeń i doręczał mu korespondencję. Przepis pozwala na elastyczność, pozostawiając sądowi rodzinnemu ocenę zasadności udziału w postępowaniu w sprawie tego z rodziców, który faktycznie nie jest nim zainteresowany. Jest on wzorowany na doświadczeniach z praktyki sądowej, w której potrzeba szukania nieobecnego lub nieznanego z miejsca pobytu rodzica była przeszkodą w podejmowaniu czynności procesowych (np. konieczność ustanawiania kuratora dla nieznanego z miejsca pobytu uczestnika). Niesprawowanie pieczy i brak zainteresowania sprawami nieletniego powoduje jedynie to, że sąd nie będzie zobligowany do szukania i powiadamiana tego rodzica, co było dotychczas warunkiem koniecznym do dalszego prowadzenia postępowania. Obowiązująca regulacja jest nietrafiona i tak naprawdę pozostaje martwa, gdyż praktyka pokazuje, że sądy wysyłają wszelką korespondencję w sprawie na adres miejsca zamieszkania /pobytu nieletniego wraz z opiekunem, bez względu na to, czy jeden z rodziców również tam przebywa. Nadto sprawowanie pieczy nie jest tożsame z pojęciem posiadania władzy rodzicielskiej. Piecza (faktyczna) to jedynie bieżąca opieka, której zakresu nie determinuje zakres posiadanej władzy rodzicielskiej (w szczególności, gdy została ona ograniczona orzeczeniem sądu). **Ad. 2. Uwaga nieuwzględniona i niezrozumiała.** Art. 1 ust. 1 projektu określa zakres stosowania ustawy tylko w

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		przedstawiciel ustawowy nieletniego, co będzie obejmować zarówno osobę rodziców oraz opiekuna nieletniego.		tym zakresie stroną postępowania będzie rodzic.
63.	art. 35 ust. 1 pkt 3	Proponowane rozwiązanie sprowadzające się do usytuowania prokuratora jako strony każdego postępowania w sprawie nieletniego ocenić należy jako niepotrzebne. Zaznaczyć trzeba, że udział prokuratora w sprawach dotyczących demoralizacji może być w sposób wystarczający realizowany na zasadach ogólnych, na podstawie art. 5 ustawy Prawo o Prokuraturze oraz art. 7 i k.p.c. i art, 60 k.p.c. w szczególnych przypadkach. Ocena udziału pozostałaby w gestii prokuratora. Stroną postępowania w sprawie nieletniego prokurator powinien pozostać z urzędu, wyłącznie w sprawach dotyczących czynów karalnych. Jest to w pełni uzasadnione charakterem tych spraw, jak i osobą sprawcy, co wydaje się nie wymagać szerszego uzasadnienia. Należy rozważyć dodanie przepisu umożliwiającego sądowi zawiadomienie prokuratora o sprawach o demoralizację nieletniego, w których udział prokuratora sąd uzna za potrzebny. Byłaby to prosta analogia do przepisu art. 59 k.p.c.	**PR Kraków Prądnik-Biały w Krakowie**	**Uwaga nieuwzględniona.** Należy zauważyć, że prokurator występuje w postępowaniu w sprawach nieletnich jako strona, a nie jako oskarżyciel publiczny. Stąd inne jego zadania i rola. Niewątpliwie prokurator winien kierować się w tym postępowaniu ogólnymi dyrektywami wynikającymi z art. 3 projektu, jak i preambuły do ustawy. Powinien dbać przede wszystkim o interesy społeczeństwa, mając zarazem na uwadze, że właśnie w interesie społeczeństwa leży wychowanie nieletniego. Ponadto występując przed sądem rodzinnym, nie powinien też pomijać interesów rodziców nieletniego, samego nieletniego i pokrzywdzonego. Prokurator jako rzecznik interesu publicznego jest uprawniony bowiem do podejmowania czynności procesowych, w tym do wnoszenia środków odwoławczych, również w interesie pokrzywdzonego. W pojęciu demoralizacji mieści się też dopuszczenie się czynów zabronionych, a prokurator ma tylko jeden obowiązek udziału w rozprawie.
64.	art. 36 ust. 1 pkt 1	Brak potrzeby ustanowienia nieletniemu z urzędu obrońcy od pierwszej czynności procesowej, gdyż nieletni	**SA w Białymstoku (SR w Bielsku**	**Uwaga nieuwzględniona.** Instytucja przedstawiciela ustawowego jest instytucją odrębną od prawa do korzystania z pomocy z obrońcy z urzędu. Przepis nie

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		występuje w sprawie z ustawowymi przedstawicielami. Na każdym etapie postępowania może złożyć wniosek o ustanowienie mu obrońcy z urzędu. Teraz nieletni ma prawo do obrony - o czym go informujemy.	**Podlaskim)**	wprowadza obowiązku ustanawiania nieletniemu obrońcy z urzędu od chwili podjęcia pierwszej czynności z jego udziałem. Obligatoryjną obronę wskazują inne przepisy projektu (art. 38).
65.	art. 36 ust. 1 pkt 3	Nieletni powinien mieć prawo do odmowy składania wyjaśnień lub odpowiedzi na pytania w każdym przypadku, także w sprawach o demoralizację niewymienionych w tym przepisie (tak jest w obecnie obowiązującym u.p.n.)	**SA w Gdańsku (SO w Gdańsku)**	**Uwaga uwzględniona.**
66.	art. 36 ust. 4 i 5	1.Zapewnienie nieletniemu prawa do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza języka obcego i tłumacza języka migowego, jeżeli nieletni nie włada w komunikatywnym stopniu językiem polskim lub jest osobą wykazującą niepełnosprawność w zakresie funkcji mowy/słuchu ważne jest także na etapie wykonawczym, i w przypadku, gdy wykonywanie środka wychowawczego powierzono do kontrolowania kuratorowi sądowemu, zasadna jest również możliwość złożenia wniosku o przyznanie w/w pomocy także przez kuratora sądowego. 2. Dostrzegamy również potrzebę rozszerzenia przepisu art. 36 o nadanie tożsamych uprawnień rodzicom nieletniego, jeśli nie władają w wystarczającym stopniu językiem	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Ad. 1. Uwaga nieuwzględniona**. W postępowaniu wykonawczym w zakresie nieuregulowanym stosuje się przepisy dotyczące postępowania rozpoznawczego (art. 106 projektu). Tym samym to nieletni ma zapewnione prawo do korzystania z pomocy tłumacza/tłumacza języka migowego w toku postępowania wykonawczego, podczas którego czynności podejmuje także kurator. Nie jest tym samym konieczne, aby przyznawać kuratorowi prawo do złożenia wniosku o zapewnienie bezpłatnej pomocy tłumacza języka obcego i tłumacza języka migowego. Kurator nie jest stroną postępowania. **Ad. 2. Uwaga nieuwzględniona.** Do praw rodziców jako strony postępowania stosuje się przepisy Kodeku postępowania cywilnego oraz art. 5 §2 u.s.p.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		polskim lub jeżeli rodzic jest osobą, o której mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się.		
67.	art. 36 i art. 52 ust. 3	Powinny zostać zdecydowanie uzupełnione o delegację ustawową dla Ministra Sprawiedliwości, na kształt art. 300 § 4 k.p.k. w przedmiocie określenia wzoru pisemnych pouczeń dla nieletniego (w zakresie art. 36) oraz w przedmiocie określenia wzoru pisemnych pouczeń dla pokrzywdzonego (w zakresie art. 52).	**NRA**	**Uwaga nieuwzględniona.** W postępowaniu w sprawach nieletnich, z uwagi na ich wiek, nie jest uzasadnione wprowadzanie formularzy pouczeń na piśmie. Pouczenia powinny być przekazane ustnie językiem zrozumiałym dla dziecka.
68.	art. 38	Bardzo poważne zastrzeżenia w projektowanym akcie prawnym budzi brak regulacji obligującej do wyznaczenia obrońcy każdemu nieletniemu. W mojej opinii każdy nieletni powinien mieć zapewniony kontakt z obrońcą od momentu zatrzymania i przez cały okres postępowania sądowego. W sytuacji, gdy nie ma obrońcy z wyboru, powinien otrzymać obrońcę z urzędu i mieć możliwość poufnemu z nim kontaktu zaraz po zatrzymaniu, jeszcze przed pierwszym przesłuchaniem.	**NRA** **RPO**	**Uwagi nieuwzględnione.** Kwestia zakresu obrony obligatoryjnej w postępowaniu w sprawach nieletnich była przedmiotem szczegółowej analizy w toku prac koncepcyjnych nad projektem ustawy. W zakresie tym dokonano poszerzenie przesłanek do wyznaczenia nieletniemu obrońcy z urzędu (nieletni będzie musiał mieć obrońcę także w każdym przypadku zastosowania wobec niego środka tymczasowego związanego ze zmianą miejsca pobytu oraz w razie uzasadnionego podejrzenia dopuszczenia się przez nieletniego czynu zabronionego wyczerpującego znamiona zbrodni oraz czynu karalnego wyczerpującego znamiona występku określonego w art. 10 § 2 k.k., a także w razie wystąpienia innych okoliczności, które sąd rodzinny uzna za utrudniające nieletniemu obronę). W ocenie projektodawcy nie istnieje konieczność wyznaczenia nieletniemu obrońcy w każdym przypadku. Popełnienie czynu zabronionego określonego w projekcie nie pociąga za sobą odpowiedzialności karnej. Celem stosowanych w postępowaniu w sprawach nieletnich środków jest oddziaływanie wychowawcze na nieletniego, nie zaś represja (wyrok SN z dnia 18 września 1984 r., III KR 237/84). Dobór środków wychowawczych, środka leczniczego lub środka poprawczego ma

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				mieć na uwadze dobro nieletniego przez osiągnięcie korzystnych zmian w jego osobowości i zachowaniu.
69.	art. 38 ust. 1	W sytuacji, w której nieletni będzie reprezentowany przez obrońcę, nie ziszczą się kompetencje sądu do wyznaczenia mu obrońcy z urzędu. Tymczasem taka sytuacja może budzić daleko idące wątpliwości. Należy zwrócić uwagę, że obrońcy z wyboru broniący w postępowaniu w sprawach nieletnich szczególnie narażeni są sytuacje, w których dojdzie do konfliktu interesów rodziców i nieletniego sprawiającego problemy wychowawcze. Fakt zaistnienia takiego konfliktu, zdaniem HFPC, winien prowadzić do interwencji sądu rodzinnego, polegającego na wyznaczeniu obrońcy z urzędu.	**HFPC**	**Uwaga nieuwzględniona.** Obrońca niezależnie czy ustanowiony z wyboru czy wyznaczony z urzędu ma obowiązek podejmowania czynności jedynie na korzyść nieletniego. Tym samym nie może być mowy o jakimkolwiek konflikcie interesów rodziców i nieletniego.
70.	art. 38 ust. 2 pkt 1	Wydaje się, że przyznanie nieletniemu obrońcy z urzędu powinno nastąpić także w przypadku, gdy jest on osobą niepełnosprawną intelektualnie (upośledzenie umysłowe - zwłaszcza w stopniu umiarkowanym lub znacznym). Co prawda punkt 5 pozwala sądowi na zapewnienie obrońcy w przypadku wystąpienia innych okoliczności utrudniających nieletniemu obronę, jednak wydaje się, że nie jest ono oczywiste i wprowadzenie kryterium związanego z niepełnosprawnością intelektualną, powinno znaleźć się także ze względu na potrzebę	**SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie) KRK**	**Uwaga nieuwzględniona.** Vide art. 38 ust. 2 pkt 5 projektu, który może mieć zastosowanie we wskazanej sytuacji. Przepis nie budzi wątpliwości interpretacyjnych.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		przeciwdziałania dyskryminacji takich osób i zapewnienia im stosownych gwarancji procesowych. Dodanie „niepełnosprawny intelektualnie” albo „upośledzony umysłowo”.		
71.	art. 38 ust. 2 pkt 3	Brak przekonywujących argumentów za stosowaniem obligatoryjnej obrony z urzędu w przypadku zastosowania wobec nieletniego środka tymczasowego w postaci umieszczenia w MOW czy ZL.	**SA w Szczecinie (SR w Międzyrzeczu)**	**Uwaga nieuwzględniona.** W ocenie projektodawcy w każdym przypadku zastosowania środka tymczasowego o charakterze izolacyjnym zasadna jest obrona obligatoryjna.
72.	art. 38 ust. 2 pkt 4 i art. 65 ust. 2	Pewne wątpliwości budzi katalog spraw, w których nieletni powinien uzyskać obligatoryjną obronę wskazany w art. 38 ust. 2 pkt 4. W pełni zasadne jest uwzględnienie zbrodni, bowiem w tym zakresie gwarancje korelują z art. 80 k.p.k. Przewidziana w projekcie lista występków jest jednak niespójna, bowiem obejmuje występki zagrożone minimalna karą roku, a w innych przypadkach karą co najmniej dwóch lat pozbawienia wolności. Jednocześnie katalog ten nie obejmuje innych częstotliwie występujących występków również zagrożonych karą od roku lub od dwóch lat pozbawienia wolności, w których ze względu na specyfikę czynu (np. wysoki poziom emocji) udział obrońcy jest w pełni zasadny. Podobna uwaga dotycząca obligatoryjnego badania przez biegłych psychiatrów dotyczy art. 65 ust. 2 projektu.	**RPD**	**Uwaga nieuwzględniona.** Katalog występków wskazanych w art. 38 ust. 2 pkt 4 projektu i czynów karalnych określonych w art. 65 ust. 2 projektu odpowiada art. 10 § 2 k.k. i związany jest z możliwością zastosowania art. 15 ust. 6 projektu.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
73.	art. 38 ust. 3	Kwestia przydzielenia obrońcy z urzędu nie powinna być uzależniona od dyskrecjonalnej oceny tego, czy udział obrońcy w postępowaniu będzie „potrzebny". Kluczowa w tym wypadku winna być potrzeba skorzystania z pomocy prawnej, zgłoszona przez samego nieletniego lub jego rodzinę. Sama zasadność przydzielenia obrońcy z urzędu winna być zaś uzależniona wyłącznie od niemożności opłacenia kosztów wynagrodzenia obrońcy z wyboru bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie lub rodziny albo zaistnienia innych szczególnych potrzeb.	**HFPC**	**Uwaga nieuwzględniona.** Kwestia zakresu obrony obligatoryjnej oraz przyznania nieletniemu obrońcy z urzędu w postępowaniu w sprawach nieletnich była przedmiotem szczegółowej analizy w toku prac koncepcyjnych nad projektem ustawy. W zakresie tym dokonano poszerzenie przesłanek do wyznaczenia nieletniemu obrońcy z urzędu (nieletni będzie musiał mieć obrońcę także w każdym przypadku zastosowania wobec niego środka tymczasowego związanego ze zmianą miejsca pobytu oraz w razie uzasadnionego podejrzenia dopuszczenia się przez nieletniego czynu zabronionego wyczerpującego znamiona zbrodni oraz czynu karalnego wyczerpującego znamiona występku określonego w art. 10 § 2 k.k., a także w razie wystąpienia innych okoliczności, które sąd rodzinny uzna za utrudniające nieletniemu obronę). Przepis art. 38 ust. 3 pkt 1 projektu stanowi odpowiednika art. 32c § 3 u.p.n. i w ocenie projektodawcy nie istnieje konieczność zmiany określonych w nim zasad. Postępowanie w sprawach nieletnich nie jest odpowiedzialnością karną i nie ma na celu represji. Należy zwrócić uwagę, że odpowiadać na podstawie projektowanej ustawy będą nieletni, którzy nie tylko dopuścili się czynów karalnych, ale którzy wykazują przejawy demoralizacji (np. uchylają się od obowiązku szkolnego). To szerokie i zróżnicowane określenia podstaw prowadzenia postępowania w sprawach nieletnich winno znaleźć odzwierciedlenie w projektowanych przepisach. Oceny czy udział obrońcy w sprawie jest potrzeby dokona sąd rodzinny mają na uwadze przedmiot postępowania, a także czy nieletni, jego rodzice albo opiekun są nieporadni, mają trudności z samodzielnym podejmowaniem czynności procesowych albo czy sprawa jest skomplikowana pod względem faktycznym. To właśnie ocena „potrzeby udziału obrońcy" w postępowaniu pozwala uwzględnić okoliczności wskazane w uwadze. Ponadto na postanowienie sądu rodzinnego o oddaleniu wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu przysługuje zażalenie (art. 83 ust. 2 pkt 2 projektu) (vide także: wyrok TK z

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				dnia 19.02.2008 r., P 48/06).
74.	art. 38 ust. 4	Przewidziany w art. 38 ust. 4 obowiązek podejmowania czynności procesowych do prawomocnego zakończenia postępowania wykonawczego wydaje się być oczywistą pomyłką legislacyjną, choćby z tego względu, że nie sposób twierdzić, iż zakończenie postępowania wykonawczego ma charakter prawomocny. Ta cecha zarezerwowana jest bowiem do orzeczeń, a nie do czynności wykonawczych. Przede wszystkim jednak potrzeba udziału obrońcy i zakres jego działań na etapie postępowania rozpoznawczego i wykonawczego jest diametralnie różny. Utrzymanie stosunku obrońcy z urzędu na postępowanie wykonawcze będzie oznaczać konieczność znacznego zintensyfikowania częstotliwości jego interwencji i objęcia nimi sytuacji, w których nieletni samodzielnie może egzekwować swoje prawa, np. w zakresie skarg dotyczących braku kontaktu telefonicznego, czy zatrzymania rzeczy. Utrzymanie tego stosunku przez potencjalne kilka lat postępowania wykonawczego będzie się wiązać również z zupełnie nieuzasadnionymi kosztami ponoszonymi przez Skarb Państwa (wskazać należy, że w postępowaniu wykonawczym stawki adwokackie obejmują poszczególne czynności, a nie	**RPD**	**Uwaga nieuwzględniona.** Postępowanie wykonawcze kończy się wydaniem postanowienia, także w przypadku osiągnięcia maksymalnego wieku stosowania środka (np. nadzór kuratora sądowego). Zatem można określić kiedy postępowanie wykonawcze kończy się prawomocnie (vide art. 103 projektu). Przepis ten jest wzorowany na zasadzie obowiązującej w postępowaniu cywilnym, gdzie zgodnie z art. 91 k.p.c. pełnomocnictwo procesowe obejmuje z samego prawa umocowanie do wszystkich łączących się ze sprawą czynności procesowych, nie wyłączając powództwa wzajemnego, skargi o wznowienie postępowania i postępowania wywołanego ich wniesieniem, jako też wniesieniem interwencji głównej przeciwko mocodawcy nadto wszelkich czynności dotyczących zabezpieczenia i egzekucji. Regulacja ma charakter gwarancyjny dla nieletniego, stąd w ocenie projektodawcy jej usunięcie jest niezasadne. Na marginesie zauważyć należy, że zgodnie z art. 91 k.p.c. pełnomocnictwo obejmuje również czynności po uprawomocnieniu się orzeczenia, np. wniesienie kasacji, skargi o wznowienie postępowania, czynności egzekucyjne

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		etap postępowania).		
75.	art. 39	Art. 39 ust. 2 - nie wiadomo jakie jeszcze kwestie poza zakresem ust. 1 pozostają do regulacji. Przyjęte przez projektodawcę rozwiązania tworzą hybrydę normatywną, do której będzie należy stosować trójstopniową wykładnię. Przyjęte rozwiązanie będzie w praktyce stosowania prawa budzić trudności interpretacyjne, co zdecydowanie będzie zagrażać wykonywaniu roli obrońcy nieletniego.	**SA w Warszawie (SR dla Warszawy-Woli w Warszawie)** **NRA**	**Uwagi częściowo uwzględnione.** Proponuje się uzupełnienie art. 37 i 38 projektu oraz rezygnację z projektowanego art. 39 ust. 1. Należy zwrócić uwagę, że na gruncie k.p.c. nie występuje pojęcie „obrońcy". Dlatego też w celu uniknięcia wątpliwości interpretacyjnych w projektowanym przepisie wskazano wprost, że w zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie przepisy k.p.c. o pełnomocniku będącym adwokatem lub radcą prawnym stosuje się odpowiednio (np. art. 110 k.p.c., art. 126 §1 k.p.c., art. 158 § 1 k.p.c., art. 214 § 3 k.p.c.). Ponieważ wyczerpujące wymienienie przepisów k.p.c., do których odsyła się w projektowanym art. 39 ust. 2, nie jest możliwe – zastosowano odesłanie do przepisów określonych przedmiotowo, na co zezwala § 156 ust. 4 Zasad techniki prawodawczej. „Zakres nieuregulowany" to kwestie pozostające w ścisłym związku z tokiem postępowania cywilnego prowadzonego w sprawie nieletniego, w którym bierze udział obrońca.
76.	art. 40 ust. 1	Budzi zastrzeżenia wprowadzanie do ustawy pojęcia „czyn zabroniony" skoro nieletni odpowiadają za czyny karalne. Przez to ustawa nie jest jasna ale wymaga interpretacji, odnoszenia się do innych aktów prawnych. Nie podzielono również poglądu, że interpretacja tego przepisu prowadzi do uznania, że w sprawach o demoralizację wyrażającą się czynem karalnym występuje osoba pokrzywdzona (co sugeruje się w uzasadnieniu projektu). Na gruncie utartych poglądów orzecznictwa do	**SA w Warszawie (SR dla Warszawy-Woli w Warszawie)**	**Uwaga niezasadna.** W pierwszej kolejności wskazać należy, że obecnie obowiązująca ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich również posługuje się pojęciem czynu karalnego oraz pojęciem czynu zabronionego (art. 4 § 1 u.p.n.). Pojęcia te dotychczas nie budziły wątpliwości interpretacyjnych. Pojęcie czynu karalnego używanego na gruncie projektowanej ustawy zostało określone w art. 1 ust. 2 pkt 2 w zw. z art. 1 ust. 1 pkt 2 projektu i jest tożsame z pojęciem używanym na gruncie u.p.n. Jest to pojęcie szczególne skonstruowane na potrzeby projektowanej regulacji. Pojęcie czynu zabronionego jest pojęciem systemowym i nie ma potrzeby wprowadzenia specyficznej definicji w projekcie. Dopuszczenie się przez nieletniego czynu zabronionego po ukończeniu 10 lat, a przed

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		stwierdzenia		ukończeniem 13 lat, tak jak obecnie, stanowić może przejaw demoralizacji (art. 4 ust. 1 projektu). Rozróżnienie tych pojęć ma istotne znaczenie z uwagi na zakres możliwych do zastosowania wobec nieletniego środków, w zależności czy dopuścił się on czynu karalnego czy wykazuje przejawy demoralizacji. Projektodawca celowo rozróżnia i konsekwentnie posługuje się pojęciem czynu karalnego i czynu zabronionego. Dla osoby faktycznie pokrzywdzonej bez znaczenia jest to, czy sprawca czynu zabronionego ukończył już, czy też jeszcze nie ukończył 13 roku życia.
77.	art. 40 ust. 8 i 9	Należałoby dodać spadkobierców jako osoby, którym przysługują zgodnie z k.p.c. następstwa prawne po śmierci uprawnionego do roszczeń. Osoby bliskie, o których jest mowa w tym artykule, to nie zawsze spadkobiercy.	**SA w Białymstoku (Kurator Okręgowy SO w Olsztynie)**	**Uwaga uwzględniona.**
78.	art. 41 ust. 2	Danie sądowi możliwości odmowy reprezentowania pokrzywdzonego przez pełnomocnika z wyboru wydaje się być nieuzasadnionym ograniczeniem praw osoby pokrzywdzonej. Należy rozważyć wykreślenie projektowanego przepisu.	**SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie)** **SA w Białymstoku (Kurator Okręgowy SO w Olsztynie)** **KRK** **NRA**	**Uwaga nieuwzględniona.** Pokrzywdzony nie jest stroną postępowania w sprawach nieletnich. Jest to decyzja sądu rodzinnego prowadzącego postępowanie. Decyzja sądu rodzinnego podlega zaskarżeniu (art. 84 ust. 2 projektu).
79.	art. 42, art. 44 i art. 44	Oznacza to, że nieletni może w pewnych sytuacjach zostać umieszczony w szpitalu psychiatrycznym na rok bez skierowania od lekarza i bez opinii	**Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie**	**Uwaga nieuwzględniona.** Umieszczenia w zakładzie leczniczym następuje po spełnieniu ściśle określonych przesłanek, nadto wszystkie środki tymczasowe stosowane są w szczególnie uzasadnionych przypadkach, w celu zabezpieczenia prawidłowego toku

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		sądowo-psychiatrycznej. Taka sytuacja stanowiłaby rażące naruszenie praw dziecka, praw pacjenta i, generalnie, praw człowieka. Proponuję: Umieszczenie nieletniego w trybie tymczasowym w zakładzie leczniczym wyłącznie wtedy, kiedy na taką potrzebę wskazuje dotychczasowa dokumentacja medyczna, a nieletni został skierowany przez lekarza. Dopuścić przedłużenie tego środka tymczasowego wyłącznie po uzyskaniu opinii sądowo-psychiatrycznej. Inne środki tymczasowe: ocena funkcjonowania innych placówek wymienionych w katalogu nie leży w moich kompetencjach. Tym niemniej, pragnę zauważyć, że innych środków również dotyczy możliwość przedłużania okresu tymczasowego. Rok w życiu nastolatka to istotny procent jego dotychczasowego życia. Trwanie przez rok w stanie zawieszenia, bez oznaczonego stałego miejsca pobytu, negatywnie wpływa na rozwój psychologiczny dziecka i zagraża rozwojem zaburzeń psychicznych.		postępowania. Zgodnie z art. 47 ust. 2 przedłużenie pobytu odbywa się każdorazowa na 3 miesiące, przy czym przy wydaniu postanowienia sąd za każdym razem rozważa zasadność dalszego pobytu w placówce. Praktyka wskazuje, że stosowanie środka tymczasowego w postaci umieszczenia w zakładzie leczniczym poprzedza już zebranie materiału dowodowego w postaci zaświadczeń lekarskich, dokumentacji medyczne lub nawet przeprowadzone badanie sądowo-psychiatryczne. Nawet jeśli pierwsze umieszczenie następuje bez przebadania nieletniego przez biegłych psychiatrów to zwykle następuje to niezwłocznie po umieszczeniu w zakładzie. Opinia sądowo-psychiatryczna jest dowodem o największym znaczeniu dla sądu, niezbędnym z punktu widzenia oceny zasadności dalszego przedłużenia pobytu nieletniego w zakładzie leczniczym.
80.	art. 43-47	Procedura stosowania środków tymczasowych jest wystarczająco uregulowana w dotychczasowym stanie prawnym.	**SA w Białymstoku (SR w Bielsku Podlaskim)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Konieczność wykonania wyroku ETPCz w sprawie *Grabowski przeciwko Polsce.*
81.	art. 46	W art. 14 ust. 2 ustawodawca zbyt liberalnie podchodzi do sprawców popełnionych czynów. Charakter tego	**NSZZ Pracowników SdNiZP**	**Uwagi nieuwzględnione.** Projekt przewiduje gradację środków wychowawczych oraz tymczasowych, a zastosowanie konkretnego z nich jest

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		typu czynów winien być wskazaniem do zastosowania wobec nieletniego procedury diagnostycznej w Schronisku dla Nieletnich, tym bardziej, że ustęp ten wyraźnie mówi o osobach nierokujących w resocjalizacji. Schroniska dla nieletnich powinny wypełniać system wychowawczy i stanowić bazę do tymczasowego umieszczenia nieletnich, bez względu na perspektywę orzeczenia sądowego.	**FZZ** **FZZ**	poprzedzone całościową i wnikliwą oceną sytuacji nieletniego przez sąd. Nie można uznać, że wobec każdego nieletniego celowe jest umieszczanie go w schronisku, nawet w celach diagnostycznych, bowiem narusza to zasadę indywidualizacji w procesie resocjalizacji jak i w ocenie potrzeby zabezpieczenia toku postępowania. Przy umieszczaniu w OOW nie chodzi o to, że nieletni całkowicie nie rokuje resocjalizacji, ale, że inne łagodniejsze środki wychowawcze, dotychczas wobec niego stosowane, nie spełniły swojego zadania.
82.	art. 47 ust. 1	Całkowicie niezrozumiałe jest stworzenie tych samych zasad co do nieletnich w schroniskach, MOW czy zakładach leczniczych.	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)**	**Uwaga niezrozumiała.** Jedynym wspólnym mianownikiem stosowania środków wskazanych w art. 44 pkt. 4-8 jest czas stosowania wskazanych środków tymczasowych – nie dłuższy niż 3 miesiące. Brak natomiast określenia w tym przepisie przesłanek stosowania tych środków.
83.	art. 47 ust. 4	Za wskazane należy zatem uznać wprowadzenie bezwzględnej maksymalnej granicy czasowej stosowania takich środków, lub chociażby konkretnych przesłanek, na których opierać miałby się sąd okręgowy każdorazowo.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Projekt przewiduje w tym zakresie decyzję sądu okręgowego. Postanowienie w przedmiocie przedłużenia pobytu podlega zaskarżeniu. Przepis art. 43 ust. 1 określa przesłanki uchylenia lub zmiany środków tymczasowych.
84.	art. 48 ust. 3	W mojej ocenie każdy zatrzymany nieletni powinien zostać poddany obowiązkowemu badaniu lekarskiemu i standard ten powinien zostać wpisany w ustawę. Obecnie kwestie badań lekarskich nieletnich zatrzymanych przez Policję i Straż Graniczną regulują przepisy rozporządzeń Ministra Spraw	**RPO**	**Uwaga poza zakresem projektowanej regulacji.**

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		Wewnętrznych, zgodnie z którymi nie każdy nieletni musi zostać poddany badaniu lekarskiemu.		
85.	art. 48 ust. 5 pkt 2	1. W mojej ocenie w ustawie powinien znaleźć się zapis nakładający na funkcjonariusza obowiązek udokumentowania na piśmie realizację tej czynności (z oznaczeniem dokładnego czasu zawiadomienia oraz danych osoby zawiadomionej). Ponadto, nieletni powinien otrzymać informacje o tym, czy wiadomość o jego zatrzymaniu udało się przekazać rodzicom lub innym osobom. 2. Warto też, by ustawodawca wziął pod uwagę standardy ONZ i rozważył możliwość przyznania nieletniemu prawa do osobistego powiadomienia rodzica lub opiekuna, o fakcie zatrzymania i umieszczenia w policyjnej izbie dziecka.	**RPO**	**Ad. 1. Uwaga niezasadna** Vide art. 48 ust. 4 pkt 11 i zdanie drugie projektu. **Ad. 2 . Uwaga nieuwzględniona.** Projektowana regulacja spełnia wskazane standardy. Niepotrzebne jest dublowanie czynności powiadamiania rodziców/opiekunów nieletniego, skoro ten obowiązek spoczywa na Policji.
86.	art. 48 ust. 6 i 7	Przepisy te powinny także wprost wskazywać, że do czasu zasięgnięcia porady prawnej przez nieletniego niedopuszczalne jest jego przesłuchanie lub prowadzenie innych czynności dowodowych, co wynika wprost z art. 6 ust. 3 dyrektywy 2016/800.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Nieletni musi zostać przesłuchany przez Policję w obecności rodziców, ew. także obrońcy lub co najmniej innych osób najbliższych zgodnie z art. 59 ust. 3 projektu. Nieletni ma prawo do kontaktu z obrońca zgodnie z art. 48 ust. 7 projektu. Jedyną czynnością dowodową po zatrzymaniu nieletniego, jaką przeprowadza Policja jest jego niezwłoczne przesłuchanie. Projekt zapewnia nieletniemu szereg gwarancji w sytuacji jego zatrzymania.
87.	art. 48 ust. 9 pkt 4	Termin do zastosowania środka tymczasowego wobec nieletniego	**SA w Gdańsku (SO w**	**Uwaga nieuwzględniona.** Vide art. 41 ust. 2 Konstytucji RP.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		zatrzymanego i umieszczonego w policyjnej izbie dziecka powinien zostać wydłużony z 24 do 48 godzin.	**Gdańsku)**	
88.	art. 49 pkt 2	Poprzez swą konstrukcję daje możliwość do zatrzymania i umieszczenia w PID 24 letniego o wysokim stopniu demoralizacji, którego rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, właściwości i warunki osobiste nieletniego, jego postawa i zachowanie oraz przebieg dotychczasowego procesu resocjalizacji, będą dawały delegację do przedłużenia jego pobytu w Zakładzie Poprawczym np. wspólnie z dzieckiem 10 letnim, które w tym miejscu znajdzie się np. z powodu ucieczki z domu. W art. 51 ust. 3 projektowanej ustawy powinno być wskazanie, że zasady pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka powinny uwzględniać kwestię wieku nieletnich, tak aby młodsi nieletni nie przebywali w tych samych pomieszczeniach co starsi a w szczególności nieletni, którzy dopuścili się czynów, które powodują, że możliwe jest zastosowanie wobec nich wydłużonego do 24r. życia pobytu w zakładach poprawczych.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga uwzględniona.**
		W art. 49 pkt 2 projektu powinien być również wyliczony zakład leczniczy (przy założeniu, że lekarz sprawdza czy stan zdrowia pozwala na pobyt w izbie	**SA w Warszawie (SR dla Warszawy-Woli w**	**Uwaga nieuwzględniona.** Charakter środka leczniczego nie uzasadnia umieszczenie nieletniego w PID. Plus dodatkowo vide art. 228 ust. 5 projektu.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		dziecka). Z praktyki dotyczącej umieszczania nieletnich w MOW prezentowanej przez ORE wiadomo, że zapis ten (istniejący również w dotychczasowej ustawie) był często interpretowany w taki sposób, że w PID można umieścić tylko osobę, która była już doprowadzona do ośrodka i z niego uciekła - nie zaś np. nieletniego, który uchylał się od stawiennictwa w MOW, nigdy nie dotarł do placówki (przedstawiciele sądów i policji argumentowali, że w tym sensie nie znajduje się on w stanie „samowolnego pobytu poza MOW) i wobec tego nie może zostać umieszczony w PID np. do czasu wyznaczenia odpowiedniego ośrodka przez ORE. Warto więc zmodyfikować przepis, aby w sposób jednoznaczny obejmował też te przypadki, co wyeliminuje ewentualne rozbieżności w stosowaniu ustawy.	**Warszawie)** **RPO**	 **Uwaga nieuwzględniona.** Kwestia doprowadzenie nieletnich do MOW przed przystąpieniem do wykonania środka reguluje § 288 ust. 2 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych. Vide art. 49 pkt 1 projektu i art. 98 projektu.
89.	art. 52 ust. 2	Wskazane wydaje się również uzupełnienie przepisu art. 52 ust. 2 projektowanej ustawy o dodanie, iż sąd w postanowieniu wszczynającym postępowanie określa także kwalifikację prawną czynu karalnego.	**PR Kraków Prądnik-Biały w Krakowie**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przedmiot postępowania jest pojęciem szerokim, zawiera w sobie również konieczność określenia kwalifikacji prawnej czynu karalnego, zarzucanego nieletniemu.
	art. 55	W projekcie używa się terminu postanowienie „o niewszczęciu postępowania”. Bardziej zasadnym jest jednak pozostanie przy terminologii	**RPD**	**Uwaga nieuwzględniona.** Niewszczęcie postępowania jest charakterystyczne dla trybu postępowania nieprocesowego, prowadzonego z urzędu.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		zaczerpniętej z k.p.k. tj. „odmowie wszczęcia postępowania", mimo to, że sąd może wydać to postanowienie z urzędu.		
90.	art. 57 ust. 3	Po słowach „powinno zmierzać do" należy dodać „pojednania pomiędzy nieletnim sprawcą czynu karalnego a pokrzywdzonym", w dalszej części zachowując projektowane brzmienie przepisu.	**SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis określa kierunki, w których zmierza mediacja. Nie wyłącza to zawarcia ugody bez osiągnięcia zakwestionowanego celu. Postępowanie w sprawie nieletniego nie ma charakteru odpłaty, pokrzywdzony nie jest stroną postępowania stąd mediacja ma być nastawiona na wychowanie nieletniego, co nie wyklucza pojednania.
91.	art. 57	Projektowana regulacja prawna nie zawiera delegacji dla Ministra Sprawiedliwości w przedmiocie wydania rozporządzenia, które określałoby zasady prowadzenia i wpisów na listę stałych mediatorów w sprawach nieletnich.	**NRA**	**Uwagi nieuwzględnione.** Przepis art. 57 projektu w powiązaniu z odpowiednim stosowaniem przepisów k.p.c. o mediacji (art. 183^1-183^{15}) oraz przepisami u.s.p. o stałych mediatorach (art. 157a-157f) stanowi kompleksową regulację postępowania mediacyjnego w sprawach nieletnich.
92.	art. 58 ust. 2 i art. 69 ust. 5	Takiej prekluzji dowodowej jak została przewidziana w art. 58 ust. 2 nie przewiduje k.p.c. nawet w stosunku do najbardziej profesjonalnych uczestników obrotu, podobnie jak nie przewiduje jej k.p.k. Naruszeniem zasady kontradyktoryjności, a także naruszeniem prawa do sądu wskazanym w art. 6 EKPCz i art. 45 Konstytucji RP jest odebranie pokrzywdzonemu uczestniczącemu w postępowaniu możliwości zadawania pytań świadkom zgłoszonym przez inne strony. Ekonomika postępowania nie może usprawiedliwiać tego typu jednostronnej dyskryminacji i	**RPD**	**Uwaga nieuwzględniona.** Pokrzywdzony nie jest stroną postępowania, co wynika z istoty postępowania w sprawach nieletnich. Projekt przyznaje pokrzywdzonemu pewne uprawnienia mimo, że nie jest on stroną, stąd ich rozszerzanie jest sprzeczne z zasadniczym założeniem co do pozycji procesowej pokrzywdzonego.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		ograniczenia w dotarciu do prawdy materialnej.		
93.	art. 59 ust. 3	Projekt nie wskazuje jednak, że przesłuchanie nieletniego pod nieobecność tych osób jest niedopuszczalne. Nie przewiduje również, że oświadczenia i zeznania złożone przez nieletniego w czasie przesłuchania, pod nieobecność wskazanych w przepisie osób, nie mogą stanowić dowodu. Uważam, że takie przepisy są konieczne dla zapewnienia właściwej praktyki, zabezpieczenia praw nieletnich i ich ochrony przed przemocą ze strony funkcjonariuszy.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis jest odpowiednikiem art. 32f u.p.n. Przesłuchanie nieletniego przez Policję ma charakter wyjątkowy i następuje w przypadkach, o których mowa w art. 59 ust. 1 i ust. 2 projektu. Przepis statuuje obligatoryjną obecność wskazanych w nim osób przy przesłuchaniu nieletniego. Sąd powinien pominąć materiał procesowy, w którym nieletni był przesłuchiwany przez Policję z naruszeniem przepisów określających warunki takiego przesłuchania. Istnieje możliwość złożenia zażalenia na podstawie art. 86 ust. 1 projektu. Vide także wyrok SN z dnia 22.03.1990 r. (I KR 18/90).
94.	art. 60	Projekt nie zakłada, że dowody i oświadczenia nieletnich uzyskane w wyniku tortur i innego złego traktowania nie mogą stanowić dowodu. Stanowi to naruszenie zasady wyłączenia dowodów, określonej w art. 15 Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Warunki przesłuchania i wysłuchania nieletniego określa art. 60 projektu. Sąd powinien pominąć materiał procesowy, w którym nieletni był przesłuchiwany z naruszeniem przepisów określających warunki takiego przesłuchania.
		Projekt nie przewiduje obligatoryjnego rejestrowania obrazu i dźwięku podczas przesłuchań nieletnich. W mojej ocenie rejestracji dźwięku i obrazu powinny podlegać wszystkie przesłuchania nieletnich, zarówno te prowadzone przez sąd, jak i inne organy (Policję, Prokuraturę).	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis art. 59 ust. 3 projektu stanowi odpowiednik obecnie obowiązującego art. 32f u.p.n. Zapis ten w kwestionowanym zakresie nie budził dotychczas wątpliwości nie zgłaszano uwag oraz postulatów co do jego treści. Również organ właściwy w zakresie jego stosowania tj. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji nie wyrażało konieczności wprowadzenia obligatoryjnego rejestrowania obrazu i dźwięku przesłuchania

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				nieletniego dokonywanego przez Policję. W związku z powyższym zamiarem projektodawcy nie było wprowadzenie takich regulacji. W ocenie projektodawcy treść projektowanego przepisu zapewnia gwarancję prawidłowości przeprowadzenia tej czynności. Należy zwrócić uwagę, że przesłuchanie nieletniego przez Policję ma charakter wyjątkowy i następuje w przypadkach, o których mowa w art. 59 ust. 1 i ust. 2 projektu. Przepis statuuje obligatoryjną obecność wskazanych w nim osób przy przesłuchaniu nieletniego. Sąd powinien pominąć materiał procesowy, w którym nieletni był przesłuchiwany przez Policję z naruszeniem przepisów określających warunki takiego przesłuchania. To właśnie obligatoryjna obecność wskazanych w przepisie osób podczas przesłuchania nieletniego przez Policję powoduje, że podczas przesłuchania nieletni nie będzie sam, a tym samym zagwarantowana będzie ochrona nieletniego i funkcjonariuszy przed ewentualnymi zarzutami złego traktowania nieletniego podczas przesłuchania. Istnieje możliwość złożenia zażalenia na podstawie art. 86 ust. 1 projektu. Vide także wyrok SN z dnia 22.03.1990 r. (I KR 18/90). Obecnie procedura cywilna przewiduje nagrywanie rozpraw i posiedzeń sądu, nawet tych przy drzwiach zamkniętych.
95.	art. 62 ust. 1	Trudno sobie wyobrazić komuś kto zna realia pracy biegłych OZSS i Pracowników MOW, że przeprowadzą wywiad środowiskowy o nieletnim.	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Projekt przewiduje możliwość przeprowadzenia wywiadu środowiskowego przez wskazane podmioty w określonych sytuacjach.
96.	art. 62 ust. 4 i ust. 5	Zgodnie z art. 62 ust. 4 projektu osoba przeprowadzająca wywiad środowiskowy jest obowiązana zachować w tajemnicy wszystkie okoliczności, o których dowiedziała się w związku z przeprowadzeniem wywiadu. Okoliczności te są ujawniane tylko na żądanie sądu rodzinnego. W rzeczywistości istotne okoliczności	**RPD**	**Uwaga częściowo uwzględniona.** W zakresie art. 62 ust. 4 zdanie pierwsze projektu należy wskazać, że jest on odpowiednikiem par. 10 rozporządzenia MS z dnia 16 sierpnia 2021 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu przeprowadzania wywiadów środowiskowych o nieletnich (Dz. U. poz. 1010), par. 8 rozporządzenia MS z dnia z dnia 11 czerwca 2003 r. w sprawie regulaminu czynności w zakresie przeprowadzania wywiadu środowiskowego oraz wzoru kwestionariusza tego wywiadu (Dz. U. poz. 1018), art. 6 ust. 1

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		powinny wchodzić w skład treści opinii z wywiadu. Zatajenie istotnych okoliczności bowiem może mieć wpływ na ograniczenie prawa do obrony. Ponadto w praktyce nie wiadomo skąd sąd rodzinny miałby powziąć wiedzę, o tym że są jakieś dodatkowe okoliczności nie ujawnione w wywiadzie, które należy ujawnić i jaką formę dowodową miałoby przybrać to ujawnienia. Dodatkowo zupełnie niepotrzebny, a wręcz mylący wydaje się przepis art. 64 ust. 5, zgodnie z którym osoby, które w ramach wywiadu środowiskowego dostarczyły informacji mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, mogą być w razie potrzeby przesłuchane w charakterze świadków. Projekt ani regulacje k.p.k. oraz k.p.c. nie wprowadzają w tym zakresie zakazów dowodowych, a tym samym osoby te w każdym przypadku mogą być świadkami. Wartość normatywna jest znikoma, a stanowi on potencjalny grunt dla ewentualnych błędnych interpretacji.		ustawy o kuratorach sądowych, art. 11 ust. 1 pkt 2 ustawy o opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów. Proponuje się wykreślenie zdania 2 z ust. 4 art. 62 projektu oraz w art. 62 ust. 5 projektu wykreślenie sfomułowania „mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy”.
97.	art. 62 ust. 6	Propozycja, aby wykreślić słowo „może”.	**SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie) KRK**	**Uwaga nieuwzględniona.** Projekt ma na celu dostosowanie przepisów do każdej sytuacji faktycznej, która może wystąpić.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
98.	art. 64 ust. 2	Zachodzi wątpliwość, czy w przypadku zastosowania środków tymczasowych wymienionych w art. 44 pkt 5-7, także konieczne jest wcześniejsze wydanie opinii, o której mowa w art. 64 ust. 2. Wprowadzenie konieczności przedłużania stosowania środków tymczasowych (tzw. izolacyjnych) w sytuacji obligatoryjnego pozyskania opinii OZSS w tych sprawach będzie skutkowało dodatkowym obciążeniem dla sędziów i pracowników wykonujących zarządzenia w sprawach, z uwagi na bardzo długi czas oczekiwania na opinie OZSS (doświadczenia ze współpracy z OZSS w Gdańsku); równolegle należy postulować zwiększenie liczby OZSS-ów w celu zapewnienia sprawności w pozyskiwaniu opinii biegłych.	**OZZ Kuratorów Sądowych** **SA w Gdańsku (SO w Gdańsku)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis art. 64 ust. 2 nie dotyczy środków tymczasowych, co wynika z jego treści. **Uwaga nieuwzględniona**. Sąd może zwrócić się o opinię do innych podmiotów niż OZSS, samo obciążenie OZSS zleceniami nie może być przesłanką do rezygnacji z korzystania z opinii od OZSS.
99.	art. 65 ust. 2	Obligatoryjne pozyskanie opinii 2 lekarzy psychiatrów nie powinno mieć zastosowania w każdej sprawie o czyn karalny z art. 280 kk (rozbój).	**SA w Gdańsku (SO w Gdańsku)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Katalog czynów karalnych określonych w art. 65 ust. 2 projektu odpowiada art. 10 § 2 k.k. i związany jest z możliwością zastosowania art. 15 ust. 6 projektu.
100.	art. 66 ust. 1	Brzmienie tego artykułu jest niedoprecyzowane, w jakim zakresie szkoła lub organizacja pozarządowa miałaby prowadzić tę sprawę.	**SA w Białymstoku (Kurator Okręgowy SO w Olsztynie)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Sprawa nieletniego jest przekazywana wyłącznie w zakresie zastosowania środków oddziaływania wychowawczego. Nie ma tu możliwości prowadzenia postępowania dowodowego, ustalania stanu faktycznego, bowiem przepis znajdzie zastosowanie w sytuacji, gdy okoliczności zdarzenia nie budzą wątpliwości.
101.	art. 68	W opozycji do zasady szybkiego podejmowania działań przeciwdziałających dalszej	**SA w Szczecinie (SR w**	**Uwaga nieuwzględniona.** Brak odpowiednika art. 32l u.p.n. jest zabiegiem celowym, vide uzasadnienie s. 46.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		demoralizacji nieletniego leży brak w projekcie ustawy odpowiednika art. 321 aktualnie obowiązującej ustawy.	**Międzyrzeczu)**	
102.	art. 69 ust. 3, art. 82 ust. 1, art. 85 ust. 2, art. 221 ust. 5	Z pespektywy braku zagwarantowania podstawowych standardów ochrony praw dziecka, bardzo poważne zastrzeżenia budzi art. 69 ust. 3 (a także art. 82 ust. 1, art. 85 ust. 2 zawierające tożsame rozwiązania) przyznający sędziemu dyskrecjonalną decyzję w zakresie doprowadzenia nieletniego na rozprawę. Takie ukształtowanie regulacji prawnej stanowi doniosłą ingerencję w prawo dziecka do swobodnego udziału w rozprawie, prawa do wypowiedzi, prawo do bycia wysłuchanym, które to prawa są zagwarantowane zarówno na poziomie krajowym oraz międzynarodowym a prawa te mają charakter podstawowy w zakresie udziału w procedurach prawnych. Takie ograniczenie możliwości udziału w posiedzeniu sądu stanowiłoby ograniczenie prawa nieletniego do sądu. Prawo nieletniego do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy przez sąd obejmuje nie tylko samo procedowanie sądu, ale również możliwość wzięcia udziału w posiedzeniu, możliwość swobodnej wypowiedzi (prawo do wysłuchania), formułowania wniosków i zarzutów, a także prawo do	**NRA** **RPO**	**Uwagi uwzględnione.**

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		korzystania z pomocy profesjonalnego pełnomocnika procesowego.		
103.	art. 71 ust. 3	Za zbędny należy uznać art. 71 ust. 3 projektu - powielający art. 32p § 2 u.p.n. Utrzymywanie obowiązku wydawania formalnego postanowienia dowodowego odnośnie dokumentów zawartych w aktach sprawy stanowi przejaw archaicznego rygoryzmu, od którego ustawodawca - bardzo słusznie - odstąpił aktualnie tak w procedurze cywilnej jak i karnej (dokumenty stają się w tych postępowaniach dowodami z mocy prawa z chwilą zamknięcia rozprawy, a postanowienia wymaga jedynie rozstrzygnięcie negatywne w tym zakresie). Jest nadmiernie szeroki, w zakresie w jakim nie ogranicza możliwości składania wniosku o odczytywanie dowodów. Przepis ten nie spełnia wymogów ekonomiki procesowej, nie zapewnia maksymalnej sprawności w przypadku postępowania co do osoby nieletniej; co więcej daje pole do ewentualnego przewlekania postępowania. Skoro strony, jak i pokrzywdzony mają możliwość zapoznawania się z aktami, wnioskowanie przez nie o odczytywanie dowodów powinno być ograniczone do sytuacji gdy nie miały możliwości zapoznania się z nimi. W	**SA w Szczecinie (SR w Międzyrzeczu)** **SA w Warszawie (SR dla Warszawy-Woli w Warszawie)**	**Uwagi uwzględnione.** Przepisy k.p.c. nie nakładają obowiązku wydawania formalnego postanowienia dowodowego odnośnie dokumentów zawartych w aktach. Do postępowania dowodowego stosuje się przepisy procedury cywilnej. Art. 243^2k.p.c. Proponuje się wykreślenie zdania 2 w ust. 3 art. 71 projektu.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		tym bowiem kierunku zmieniła się np. procedura karna i nie zapadły orzeczenia organów międzynarodowych, europejskich wskazujące na to, aby naruszała ona istniejące standardy.		
104.	art. 71 ust. 4	Brak uzasadnienia dla każdorazowego obligatoryjnego odtwarzania nagrań z przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych (art. 71 ust. 4 projektu) - jest on dostępny w aktach i strony mają prawo się z nim zapoznać.	**SA w Warszawie (SR dla Warszawy-Woli w Warszawie)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Nagranie znajduje się w akt w jednym egzemplarzu w czytelni akt nie ma technicznych możliwości odtworzenia nagrania podczas zapoznawania się strony z aktami. Możliwe jest jedynie wydanie, odpłatnie co do zasady, kopii nagrania.
105.	art. 73 ust. 4	Nadać brzmienie *„Koszty postępowania mediacyjnego ponoszą strony lub Skarb Państwa”.*	**KRK**	**Uwaga nieuwzględniona.** Nieletni nie może zostać obciążony kosztami mediacji z uwagi na charakter postępowania, zaś pokrzywdzony nie jest nawet stroną postępowania, zatem nie można tu zastosować zasad obowiązujących w k.p.c. Zgodność systemowa z zasadami obowiązującymi w k.p.k.
106.	art. 74	W/w przepis wymaga uzupełnienia o ryczałt za przeprowadzenie wywiadu środowiskowego przez kuratora sądowego (możliwość wykonania wywiadu została określona w art. 62 ust 1; art.. 239 ust.3 pkt 2; art. 275 ust 3; art. 276 ust. 2 pkt 6;) oraz z tytułu kontroli wykonywania obowiązków nałożonych na nieletniego lub rodziców (o których mowa w art. 7 pkt 2 albo środka, o którym mowa art. 18 ust. 1 - gdy wynika to z postanowienia sądu rodzinnego).	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga nieuwzględniona.** Zakres uwagi wykracza poza zakres przedmiotowej regulacji**.**
		Wydaje się, że postanowienia dotyczące kosztów postępowania stwarzają duże	**RPD**	**Uwaga nieuwzględniona.** Wydatki to w rozumieniu uksc koszty wygrodzenia biegłych i w

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		ryzyko potencjalnych trudności w interpretacji w związku z niedookreślonym zakresem stosowania ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, do których odesłanie zawiera art. 74 projektu.		tym zakresie projekt posługuje się pojęciem wydatków, zatem trzeba je rozumieć, tak jak rozumie się je na gruncie uksc (odesłanie art. 74 ust. 3). Czynności dokonywane przez policję generujące wydatki będą rozliczane wg zasad k.p.k. Co do skutków wnoszenia pism nieopłaconych to wskazać należy, że zarówno uksc jak i projekt nie przewiduje konieczności wnoszenia opat od jakichkolwiek pism w sprawach nieletnich.
107.	art. 76	1.Spowoduje rozbudowanie wykonawstwa. Należy się zastanowić czy części uprawnień nie mogli by uzyskać referendarze. Nie byłoby potrzeby angażowania sędziów w decyzje dotyczące opłat za np. pobyt w ośrodku czyli de facto wydawania quasi decyzji administracyjnych. 2.Nie określono żadnego rygoru, pod którym sąd wzywa do złożenia oświadczenia. Wydaje się zatem, że analizowany przepis powinien zawierać zakreślenie rygoru, pod którym sąd dokonuje wezwania: pod rygorem uznania, że sytuacja materialna zobowiązanych pozwala na pokrycie kosztów postępowania w pełnej wysokości.	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)**	**Ad. 1 Uwaga nieuwzględniona.** Czynności referendarzy opisane w tym przepisie wykonywać będzie sąd przy okazji okresowej kontroli postępowania wykonawczego i nie będą one nadmiernym obciążeniem dla tego sądu. **Ad. 2. Uwaga uwzględniona.** W dotychczasowej regulacji rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości i szczegółowych zasad ustalania kosztów postępowania w sprawach nieletnich (Dz. U. poz. 863) sąd ocenia sytuację majątkową i zarobkową rodziców w szczególności na podstawie danych wynikających z ich oświadczenia o stanie rodzinnym (...) oraz na podstawie danych z postępowania sądowego. Proponuje się dodanie w art. 76 ust. 2 projektu: „pod rygorem uznania, że sytuacja materialna zobowiązanych pozwala na pokrycie kosztów postępowania w pełnej wysokości". Przepisy nie zabraniają stronie złożenia wniosku o zmniejszenie obciążenia jej kosztami i wówczas to w jej interesie leży złożenie prawidłowego oświadczenia na formularzu.
		Nakaz dokonywania oceny pod kątem potrzeby zmiany z urzędu rozstrzygnięcia o kosztach sądowych raz w roku powodowałby nieuzasadnione obciążenie dla sędziów rodzinnych, którzy już są ponadprzeciętnie i nadmiernie obciążeni	**SA w Gdańsku (SO w Gdańsku)**	**Uwaga nieuwzględniona**. Czynność dokonywania oceny odbywać się będzie jedynie raz w roku w toku postępowania wykonawczego, które samo z siebie charakteryzuje się tym, że sąd cyklicznie zapoznaje się z aktami, sprawozdaniami, informacjami itp. Tym samym ocena taka będzie dokonywana wraz z innymi czynnościami, jakie sąd obowiązany jest już podejmować i nie spowoduje nadmiernego obciążenia

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		pracą; strona zainteresowana zmianą rozstrzygnięcia o kosztach sądowych ma możliwość złożenia stosownego wniosku.		sędziów. Rozwiązaniem nie jest pozostawienie inicjatywy w obszarze zmiany rozstrzygnięcia o kosztach jedynie stronie, bowiem nigdy nie będzie ona zainteresowana ich podniesieniem, jeśli zmieni się *in plus* jej sytuacja majątkowa czy zarobkowa. Koniecznym jest zatem, aby oceny dokonywał z urzędu sąd i to cyklicznie.
108.	art. 78	Budzi wątpliwości czy w każdej sytuacji skład Sądu Okręgowego, jako sądu drugiej instancji musi być 3 osobowy. Warto zwrócić uwagę, że w sprawach karnych na poziomie SO - odwoławczego; SA znacząca liczba spraw rozpoznawana jest jednoosobowo. Orzeczenia inne niż kończące postępowanie w sprawach osób nieletnich mogłyby więc być rozpoznawane także 1 osobowo.	**SA w Warszawie (SR dla Warszawy-Woli w Warszawie)**	**Uwaga nieuwzględniona.** W ocenie projektodawcy waga sprawy wymaga składu trzyosobowego.
109.	art. 79 ust. 2	Wydaje się, że przewidziane w art. 79 ust. 2 projektu domniemanie zakresu zaskarżenia jest zbyt daleko idące i powinny z jego zakresu być wyłączone te środki odwoławcze, z których treści wyraźnie wynika wyłączenie zaskarżenia części orzeczenia np. rozstrzygnięć uznanych przez nieletniego za korzystne. Na marginesie należy zauważyć, że wbrew intencjom projektodawców postanowienia dotyczące nieletniego jako strony, w tym również ten przepis, będą dotyczyć również profesjonalnych obrońców. Wynika to z dotychczasowego ukształtowania pozycji obrońcy w postępowaniu karnym na gruncie k.p.k.	**RPD**	**Uwaga nieuwzględniona.** Zaskarżanie orzeczeń podlega rygorom procedury cywilnej (art. Art. 368 § 1 k.p.c.). Zaskarżenie części orzeczenia może nastąpić tylko w przypadku, gdy rozstrzygnięcie ma podzielny charakter, tzn. można skarżyć kwalifikację prawną czynu, sam fakt jego popełnienia jak i zasadność zastosowania konkretnego środka. W postępowaniu cywilnym jest zasadą, iż zaskarżeniu podlega tylko sam tenor sentencji zaskarżonego orzeczenia, czyli samo rozstrzygnięcie. Według art. 378 § 1 k.p.c. sąd II instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Celowym zabiegiem projektodawcy była rezygnacja z obligowania skarżącego do podania w środku odwoławczym przyczyn, które według niego powodują, że rozstrzygnięcia lub ustalenia naruszają jego prawa lub szkodzą jego interesom. Była to dodatkowa przesłanka dopuszczalności środka odwoławczego, wobec tego niewskazanie przez skarżącego w środku

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				odwoławczym tych przyczyn, stanowiło brak formalny środka odwoławczego, którego nieuzupełnienie w wyznaczonym terminie, powodowało, że środek odwoławczy jako niedopuszczalny podlegał odrzuceniu**.**
110.	art. 80	Wyłączenie stosowania niektórych przepisów k.p.c. do środków odwoławczych składanych przez nieletniego powinno być poszerzone o art. 126- 128 k.p.c.	**RPD**	**Uwaga nieuwzględniona.** Wyłączenie formalizmu w stosunku do nieletniego dotyczy także przepisów art. 126-128 k.p.c., wszak każdy środek odwoławczy w postaci apelacji lub zażalenia ma formę pisemną, które – jako pismo procesowe – muszą odpowiadać warunkom formalnym, określonym w przepisach k.p.c., w szczególności w art. 126 k.p.c. oraz szczególnym wymogom apelacji (zażalenia), określonym w art. 368 k.p.c.
111.	art. 83 i art. 84	Projekt zawiera autonomiczną w stosunku do k.p.c. regulację dotyczącą możliwości złożenia zażalenia na postanowienie sądu. W przepisach art. 83 i 84 projektu pominięto jednak tak istotne kwestie jak zażalenie na postanowienia dotyczące: odmowy podjęcia postępowania zawieszonego (zastosowany zwrot „w przedmiocie zawieszenia" w praktyce może być interpretowany jako nieobejmujący kwestii „podjęcia postępowania" w szczególności w zestawieniu z analogicznym przepisem k.p.c.), kary pieniężnej dla świadków i biegłych, wyłączenie sędziego, a przede wszystkim odrzucenie zażalenia.	**RPD**	**Uwaga nieuwzględniona.** W projekcie zastosowano zabieg legislacyjny, polegający na kompleksowym uregulowaniu w jednym przepisie (art. 83 ust. 1 i 2) wszystkich przypadków dopuszczalności zażalenia w postępowaniu rozpoznawczym. Konstrukcja taka koresponduje z normą art. 394 § 1 k.p.c. i art. 3941a k.p.c. i ułatwia zarówno sądowi, jak i stronom postępowania, a także innym podmiotom, ustalenie, w jakich przypadkach i komu zażalenie przysługuje. Katalog ten nie jest zamknięty o tyle tylko, że w zakresie nieuregulowanym znajdą także zastosowanie przepisy k.p.c. (art. 27 projektu).
112.	art. 84	1. Lepszym rozwiązaniem wydaje się umożliwienie wniesienia zażalenia na brak zgody sądu rodzinnego wobec pokrzywdzonego do przeglądania akt sprawy i sporządzania z nich odpisów	**RPO**	**Ad. 1. Uwaga uwzględniona.** **Ad. 2. Uwaga nieuwzględniona.** Pokrzywdzony nie jest strona postępowania, dlatego nie przyznano mu prawa do wnoszenia środków odwoławczych. Naprawienie szkody przez nieletniego nie ma charakteru

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		wprost w art. 84 projektu. 2. Pokrzywdzony powinien mieć możliwości wnoszenia środków odwoławczych. 3. Projekt wymaga uzupełnienia, zarówno o odpowiednie regulacje umożliwiające orzeczenie zwrotu przedmiotów niepodlegających przepadkowi pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi (o czym była już mowa), jak i o regulacje umożliwiające zaskarżenie orzeczenia w tym zakresie przez pokrzywdzonego lub inny uprawniony podmiot.		cywilnoprawnego, kompensaty, a ma na celu osiągnięcie efektu wychowawczego. W sprawie nieletniego nie chodzi o ustalenie wysokości odszkodowania czy zadośćuczynienia dla pokrzywdzonego, a sam pokrzywdzony ma do dyspozycji instrumenty prawa cywilnego, aby dochodzić swoich praw. **Ad. 3. Uwaga nieuwzględniona.** Zgodnie z art. 61 projektu do rzeczy zatrzymanych w toku postępowania stosuje się przepisy Kodeksu postępowania karnego. W k.p.k. istnieje regulacja co należy zrobić z zatrzymanymi rzeczami (230 par. 2 k.p.k.), a o zażaleniu na decyzje dotyczące przedmiotów jest 236 k.p.k.
113.	art. 87	W art. 87. który zawiera definicje ustawowe brak jest brak definicji monitoringu. Zdefiniowanie tego pojęcia jest istotne, tym bardziej, że monitoring obejmuje nie tylko pomieszczenia, w których przebywają nieletni, ale też osoby zatrudnione w zakładach i ośrodkach, co do których powinno się stosować zasady monitorowania pracy wypracowane w prawie pracy, w orzecznictwie i doktrynie prawa pracy.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona** W ocenie projektodawcy nie istnieje konieczność wprowadzania definicji monitoringu. Szczegółowe regulacje zawarte są w art. 121 projektu. Uwaga nie zawiera propozycji definicji monitoringu i uzasadnionych argumentów za jej wprowadzeniem.
		Poza słowniczkiem ustawowym zamieszczonym w art. 1 ust. 2 projektu, dodatkowy i obszerny słowniczek zamieszczono w projektowanym art. 87. Wydaje się, że wszelkie definicje ustawowe powinny być zamieszczone w	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)**	**Uwaga nieuwzględniona** W ocenie projektodawcy systematyka projektu skonstruowana jest w sposób prawidłowy.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		jednej jednostce redakcyjnej. Ponieważ definicje ujęte w art. 87 dotyczą działu IV, V i VI projektowanej ustawy, w art. 1 ustawy można jej ująć w odrębnym paragrafie.		
114.	art. 87 pkt 3	Proponuje się dodanie „osoba obecna przy kontroli osobistej poza osobą przeprowadzającą kontrolę i osobą wskazaną przez nieletniego nie powinna obserwować czynności, które wymagają obnażenia narządów płciowych nieletniego, chyba, że jest to niezbędne do zachowania bezpieczeństwa kontroli osobistej”.	**RPP**	**Uwaga nieuwzględniona.** Nieletni nie może być całkowicie pozbawiony odzieży i bielizny osobistej podczas kontroli. Nadto propozycja zawarta w uwadze w dalszym ciągu pozwala na uznaniowość w kwestii obserwowania czynności, które wymagają obnażenia narządów płciowych nieletniego, co czyni ten przepis normą względną, która nie prowadzi do osiągniecia zamierzonego celu ochrony intymności nieletniego.
115.	art. 87 pkt 12	Zaproponowana definicja jest bardzo ogólna i może budzić wątpliwości interpretacyjne. Aby ujednolicić praktykę, a tym samym raportowanie o wydarzeniach w ośrodkach, wymagających wzmożonej uwagi i nadzoru, proponuję stworzenie przykładowego katalogu takich wydarzeń (np. poprzez użycie sformułowania „w szczególności”). Takie przykładowe wyliczenie mogłoby się znaleźć w ustawie lub w akcie wykonawczym do ustawy. Warto jednak podkreślić, że w obecnym kształcie projektu, nie przewiduje on takiej delegacji. Ustawa wymaga więc w tym zakresie dopracowania.	**RPO**	**Uwaga uwzględniona.**
116.	art. 91 ust. 2	Negatywnie ocenić należy przekazanie do wykonania środka leczniczego	**SA w Szczecinie (SR**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przekazanie postępowania wykonawczego do sądu miejsca

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		sądowi na obszarze którego placówka jest położona (art. 91 ust. 2 projektu).	**w Międzyrzeczu)**	położenia zakładu leczniczego jest celowe z uwagi na zasady ekonomiki procesowej. Projektodawca nie dostrzega celowości cyklicznego zlecania odezw o pomoc sądową w celu wysłuchania nieletniego przebywającego w zakładzie, skoro całość postępowania może prowadzić sąd, do którego tak czy inaczej należałoby się zwracać z odezwami.
117.	art. 93	1.W art. tym występuje niespójność - w ust. 1 środki z art. 7 pkt 2 ustają z chwilą ukończenia 18 lat, a w ust. 4 ustają po 24 roku życia, podobnie nadzór kuratora 21/24. 2. Zgodnie z art. 93 projektu niektóre środki wychowawcze wykonuje się aż do osiągnięcia przez nieletniego 24, a nawet 25 lat. Trudno uznać, że w tym wieku, w stosunku do osoby, która jest pełnoletnia i jak się wydaje w pełni dojrzała, celowe jest przymusowe wykonywanie środków wychowawczych, których wobec osób pełnoletnich co do zasadny się nie orzeka (np. zobowiązania do podjęcia lub kontynuowania nauki) lub orzeka na innej podstawie prawnej i innych zasadach (zobowiązanie do podjęcia terapii psychologicznej, zaniechania używania alkoholu, nadzór kuratora).	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)**	**Ad. 1. Uwaga niezasadna.** Przepis art. 93 ust. 4 dotyczy wykonywania wskazanych środków wychowawczych po ukończeniu przez nieletniego 21 lat w przypadkach określonych w art. 239 ust. 1 pkt 2 i art. 240 ust. 1 projektu. **Ad. 2. Uwaga nieuwzględniona.** Vide uzasadnienie do art. 239 i 240 projektu.
		Przepisy art. 93 nie spełniają wymogu jasności i przejrzystości. Jego zrozumienie jest trudne, bowiem zawiera on odesłania, szereg wyjątków, co więcej musi być czytany wraz z przepisami części ogólnej ustawy i	**SA w Warszawie (SR dla Warszawy-Woli w Warszawie)**	**Uwaga nieuwzględniona.** W ocenie projektodawcy przepis jasny i precyzyjny.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		części dotyczącej wykonywania poszczególnych środków wychowawczych. Wydaje się, że wykonywanie środka wychowawczego w postaci nadzoru kuratora sądowego po ukończeniu przez nieletniego 18 roku życia jest nieefektywne.	**RPD**	**Uwaga nieuwzględniona.** Vide uzasadnienie do art. 239 i 240 projektu.
118.	art. 93 ust. 7	Rozważyć należy potrzebę wyłączenia stosowania na zasadach określonych art. 10 § 4 k.k. lub art. 5 § 2 k.k.s., środka wychowawczego w postaci nadzoru odpowiedzialnego rodziców, w sytuacji gdy nieletni przestał już podlegać władzy rodzicielskiej. Podobna wątpliwość nasuwa się także w zakresie możliwości zastosowania zobowiązania do podjęcia nauki w sytuacji, gdy nieletni ukończył już 18 lat i nie spoczywa na nim ustawowy obowiązek nauki.	**KRK**	**Uwaga nieuwzględniona.** O zastosowaniu środków wychowawczych w tych przypadkach decyduje sąd karny wobec nieletniego, który popełnił występek, przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe po ukończeniu 17 lat, lecz przed ukończeniem lat 18. Środki te może zmienić lub uchylić sąd rodzinny.
119.	art. 97	Bezsensowne jest wszczynanie postępowania wykonawczego, powinno być przeprowadzone automatyczne.	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Jak wynika z treści normy to sędzia rodzinny wszczyna postępowanie wykonawcze, zatem działając jako przewodniczący wydaje zarządzenie (art. 47 § 3^1 k.p.c.), a nie postanowienie, te bowiem może wydać jedynie sąd. Postępowanie wykonawcze w sprawach nieletnich (będące postępowaniem sensu stricto) stanowi to stadium sądowego postępowania cywilnego, które ma na celu urzeczywistnienie normy prawnej, ustalonej przez orzeczenie sądowe wydane w postępowaniu rozpoznawczym. Podstawą wszczęcia postępowania wykonawczego jest orzeczenie sądu, którego wykonalność została stwierdzona przez sąd. Do stwierdzenia wykonalności stosuje się odpowiednio art. 364 k.p.c.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				Wykonalność orzeczenia sąd stwierdza z urzędu (art. 578^1 k.p.c). Nie jest zatem możliwy jakikolwiek automatyzm skoro rozpoczęcie postępowania wykonawczego wymaga podjęcia czynności przez sąd/sędziego.
120.	art. 98	Uzupełnić katalog czynności policji wykonywanych na zlecenie sądu o *„doprowadzania do (...) rodzin zastępczych zawodowych (...), ustalania miejsca pobytu nieletniego”*.	**KRK**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis wskazuje jedynie przykładowe czynności możliwe do zlecenia Policji.
121.	art. 100 i 101	Niespójny, nadmiernie skomplikowany i zbyt sformalizowany jawi się tryb procedowania sądu w postępowaniu wykonawczym. W art. 100 ust. 1 projektu posłużono się ogólnym zwrotem „posiedzenie” co uwzględniając fakt, iż Sąd stosuje odpowiednio przepisy k.p.c. o postępowaniu nieprocesowym należy rozumieć posiedzenie niejawne (vide uwagi w punkcie 3). Wykładnię tą wzmacnia art. 101 ust. 2 projektu, w którym wprost wskazano, iż posiedzenie wykonawcze jest posiedzeniem niejawnym. Należy również pamiętać o dyspozycji art. 148 § 3 k.p.c., który pozwala sądowi wydać każde postanowienie na posiedzeniu niejawnym. Powyższe nakazywałoby przyjąć, iż zasadą jest procedowanie sądu w postępowaniu wykonawczym na posiedzeniach niejawnych (co uznać należy za rozwiązanie najbardziej optymalne). Tymczasem w dalszych przepisach regulujących postępowanie	**SA w Szczecinie (SR w Międzyrzeczu)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Posiedzenie wykonawcze jest co do zasady posiedzeniem niejawnym, tym niemniej posiedzenia sądu rodzinnego w postępowaniu wykonawczym mogą być jawne albo niejawne. W pełni znajduje tu zastosowanie przepis art. 514 § 1 k.p.c. (poprzez stosowanie art. 27 projektu w zw. art. 13 § 2 k.p.c.), zgodnie z którym rozprawa odbywa się w wypadkach wskazanych w ustawie. W innych wypadkach wyznaczenie rozprawy zależy od uznania sądu. Mimo niewyznaczenia rozprawy sąd przed rozstrzygnięciem sprawy może wysłuchać uczestników na posiedzeniu sądowym lub zażądać od nich oświadczeń na piśmie. Z kolei zgodnie z art. 148 § 3 k.p.c. sąd może wydać postanowienie na posiedzeniu niejawnym, w związku z tym uchylone zostały obowiązujące dotychczas przepisy wskazujące w sposób kazuistyczny na postanowienia, które mogły na zasadzie wyjątku być wydawane na posiedzeniach niejawnych. W aktualnie obowiązującym stanie prawnym, gdy rozstrzygnięcie zapada w formie postanowienia może być ono wydane na posiedzeniu niejawnym. Posiedzenia niejawne są dopuszczalne wyłącznie wtedy, gdy przepis wyraźnie stanowi, że dana kwestia może rozstrzygnięta na takim posiedzeniu (art. 29 ust. 2 w zw. z art. 106 projektu). Należy podkreślić, że wskazanie w przepisach przypadków rozpoznawania spraw na posiedzeniach niejawnych nie jest dla sądu wiążące; istnieje zawsze możliwość skierowania sprawy na posiedzenie jawne, w tym także na rozprawę. W

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		wykonawcze projektodawcy powracają do kazuistyki wymieniania przypadków, w których Sąd może procedować na posiedzeniach niejawnych. Powyższe prowadzi do rozdźwięku z powołanymi wyżej przepisami. Trudno również znaleźć przekonywujące podstawy do przyjęcia, iż postanowienie o uchyleniu środka wychowawczego może być wydane na posiedzeniu niejawnym (art. 145 ust. 4 projektu), a już postanowienie o jego zmianie (np. na łagodniejszy) już nie. Postulować należy zatem przeanalizowanie przez projektodawców w sposób kompleksowy zagadnienia forum, na którym orzekać może sąd rodzinny w postępowaniu wobec nieletnich. Zasadne jawi się skorelowanie przyjętych rozwiązań z tymi, które obowiązują w postępowaniu cywilnym (art. 148 § 3 k.p.c.) z ograniczeniem się wyłącznie do wyraźnego wskazania tych postanowień które muszą zapaść po przeprowadzeniu rozprawy. W postępowaniu wykonawczym tryb niejawnego procedowania powinien być zaś absolutną zasadą, tym bardziej, że strony i tak mają zagwarantowane szerokie prawa kontroli zapadłych w tym zakresie orzeczeń. Przyznanie sądowi swobody w ewentualnym skierowaniu sprawy wykonawczej na posiedzenie jawne lub wzywanie na		zakresie nieuregulowanym przepisami o postępowaniu wykonawczym, projekt odsyła do odpowiedniego stosowania przepisów o środkach wychowawczych, środku leczniczym i środku poprawczym oraz o środkach nakładanych na przedstawicieli ustawowych nieletniego, a także do przepisów regulujących postępowanie rozpoznawcze**.**

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		posiedzenie niejawne określonego podmiotu - znacznie bardziej realizuje naczelną zasadę projektowanej ustawy, a więc szybkie i adekwatne dostosowywanie reakcji Państwa do postępu lub regresu nieletniego w zakresie demoralizacji lub innych zachowań contra legem.		
122.	art. 102 ust 2	Powinny być dodane uprawnienia dla kuratora zawodowego w kwestii składania wniosków określonych w art. 64 ust. 1. W trakcie trwania nadzoru kurator stwierdzał, iż niezbędna jest kompleksowa diagnostyka nieletniego, zarówno dla prowadzenia procesu resocjalizacyjnego jak i dla szeroko pojętego dobra nieletniego.	**SA w Białymstoku (Kurator Okręgowy SO w Olsztynie)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Kurator sądowy nie jest strona postępowania wykonawczego, dlatego możliwość składania wniosków powinna być ograniczona do zakresu związanego z czynnościami kuratora określonymi w art. 155 pkt. 14-17.
123.	art. 103	W przypadku ustania wykonywania środka wychowawczego, leczniczego lub poprawczego z mocy prawa wydawanie postanowienia o umorzeniu postępowania wykonawczego jest zbędne; powinna być możliwość zakreślenia takiej sprawy jako zakończonej bez wydawania postanowienia o umorzeniu postępowania, które podlega doręczeniu stronom i nie jest prawomocne z chwilą wydania (analogicznie jak to jest obecnie w postępowaniu wykonawczym opiekuńczym).	**SA w Gdańsku (SO w Gdańsku)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Biorąc pod uwagę, że w większości wykonywanych środków wychowawczych oraz środka poprawczego zaangażowanych w ich wykonywanie są podmioty wykonawcze, wskazane, jest, aby decyzja o umorzeniu postępowania, niezależnie od przyczyny umorzenia, następowała w formie orzeczenia a nie zarządzenia sędziego.
124.	art. 104	Niekonsekwentne jest umieszczenie apelacji jako środka zaskarżenia w przepisach dotyczących postępowania	**SA w Warszawie (SR dla Warszawy-**	**Uwaga nieuwzględniona.** Zamiarem projektodawcy jest uczynienie postępowania wykonawczego równorzędnym postępowaniu rozpoznawczemu.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		wykonawczego podczas gdy Rozdział 5 zatytułowany „postępowanie odwoławcze" o niej nie wspomina, natomiast wielokrotnie mowa w nim o zażaleniu.	**Woli w Warszawie)**	Dla zachowania czytelności projektu ustawy oraz przyjętej systematyki wskazane jest pozostawienie art. 104 projektu.
125.	art. 105 ust. 2	Zakwestionowano pogląd (wynikający z art. 105 projektu) aby orzeczenia o cofnięciu przerwy, odroczenia miały być skuteczne i wykonalne po uprawomocnieniu.	**SA w Warszawie (SR dla Warszawy-Woli w Warszawie)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Orzeczenie o odwołaniu odroczenia lub przerwy wykonywania środka wychowawczego skutkuje może skutkować (w przypadku umieszczenia go w placówce/zakładzie) ponowną izolacją nieletniego, zmianą szkoły (w przypadku powrotu do MOW) stąd ze względów gwarancyjnych i chcąc uniknąć niecelowych umieszczeń w placówkach typu izolacyjnego projektodawca zdecydował się uznać, że postanowienia te stają się skuteczne i wykonalne po uprawomocnieniu.
126.	art. 107 ust. 1	Przy tak szczegółowym wachlarzu uprawnień nie wymienia się prawa do udziału w wyborach.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Prawa nieletniego w tym przepisie określone odnoszą się do faktu umieszczenia w placówce, co skutkuje izolacją nieletniego. Nieletni nie zostaje poprzez fakt umieszczenia pozbawiony praw publicznych, w tym prawa głosowania.
127.	art. 107 ust. 1 pkt 12	Proponuje się nadanie brzmienia: „Kontaktu z podmiotami, o których mowa w art. 115 ust. 3, w tym z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym, przedstawicielem niebędącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania nieletniego przed tym Trybunałem, w ośrodku, zakładzie lub schronisku, bez udziału innych osób;". Art. 115 ust. 3 stanowi o braku	**RPP**	**Uwaga nieuwzględniona** Art. 107 ust. 1 pkt 12 projektu dotyczy tajemnicy obrończej „bez udziału innych osób", natomiast prawo do kontaktu z innymi osobami wynika z art. 107 ust. 1 pkt 11 projektu.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		możliwości ograniczenia lub zakazu kontaktu nieletniego z wymienionymi podmiotami, w tym Rzecznikiem Praw Pacjenta, Rzecznikiem Praw Dziecka i Rzecznikiem Praw Obywatelskich. Za zasadne uznaje się wprowadzenie tożsamej regulacji do przepisu dotyczącego praw nieletniego.		
128.	art. 107 ust. 2	Aktualne przepisy regulujące funkcjonowanie m.in. MOW przewidują dostęp nieletnich do świeżego powietrza w wymiarze co najmniej dwóch godzin dziennie, o ile pozwalają na to warunki atmosferyczne. Uważam więc, że standard ten powinien zostać utrzymany w odniesieniu do wszystkich nieletnich. Każdy nieletni powinien mieć bowiem dostęp do świeżego powietrza w wymiarze co najmniej dwóch godzin dziennie, z tym że w przypadku nieletniej w ciąży okres ten powinien być odpowiednio dłuższy, w zależności od wskazań lekarza prowadzącego ciążę.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona** Zgodnie z § 57 ust. 1 pkt 13 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2017 r. poz. 487) nieletniemu w trakcie pobytu w zakładzie poprawczym zapewnia się co najmniej godzinny pobyt w ciągu doby na świeżym powietrzu, o ile warunki atmosferyczne na to pozwalają. Zgodnie z § 19 ust. 1 pkt 2 lit b rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 02 listopad 2015 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. poz. 1872, z późn. zm.), nieletni umieszczeni w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych biorą udział w zajęciach sportowych, turystycznych i rekreacyjnych, w tym zajęciach organizowanych na świeżym powietrzu, o ile pozwalają na to warunki atmosferyczne. Projekt nie wprowadza niższych standardów niż obecnie obowiązujące. Należy zaznaczyć, że wskazanie „co najmniej godzinnego pobytu na świeżymi powietrzu” oznacza nie tylko spacer ale również zawiera inne zajęcia organizowane na powietrzu (rekreacyjne, sportowe a nawet prace porządkowe na terenie, wyjście do sklepu). Jeśli tylko sprzyjają warunki pogodowe w rozkładzie dnia mogą być przewidziane różne zajęcia na świeżym powietrzu w dobowym wymiarze czasu powyżej godziny.
129.	art. 108	Brakuje zapisu o obowiązku kształcenia	**NSZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.**

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		dla nieletnich, którzy nie ukończyli szkoły podstawowej. Nie byłoby niczym niestosownym gdyby taki obowiązek dotyczył również kształcenia się w Branżowej Szkole pierwszego stopnia.	**Pracowników SdNiZP FZZ**	Obowiązek szkolny dotyczy osób do ukończenia 18 roku życia, a po ukończeniu tego wieku istnieje tylko prawo do nauki. Biorąc pod uwagę opóźnienie edukacyjne wychowanka może zaistnieć taka sytuacja, że mając 18 lat będzie on kończył szkołę podstawową, zatem niezasadnym jest nakładanie obowiązku ukończenia szkoły branżowej.
130.	art. 109 pkt 9	Brzmienie przepisu ustawy rodzi wątpliwości interpretacyjne i ryzyko praktyki, która w sposób nadmierny i nieuzasadniony ogranicza prawa nieletniego. Czy intencją projektodawcy było bowiem wprowadzenie zakazu posiadania telefonów komórkowych i aparatów fotograficznych, czy też także urządzeń takich jak czytnik książek elektronicznych (e-booków), czy odtwarzaczy muzycznych, które umożliwiają archiwizację informacji w formie cyfrowej? Urządzeniem służącym do odtwarzania informacji może być także np. radioodbiornik, którego zakaz posiadania nie wydaje się racjonalny. Na gruncie projektowanych przepisów nie jest też jasne w jakiej formie nieletni ma zwrócić się o zgodę i czy może być ona w każdym czasie cofnięta itp. Jeśli więc wprowadzony przepis miał na celu określenie zasad korzystania z prywatnych telefonów komórkowych, regulacja jest zbyt skąpa. Jeśli natomiast intencją było zabronienie ich posiadania, ustawodawca powinien poszerzyć zapisy dotyczące telefonowania, np. na	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Wyliczenie przedmiotów jest szerokie, bowiem nie sposób przewidzieć rozwoju technologii w zakresie nowych rodzajów i typów urządzeń, czy przedmiotów służących łączności, rejestrowaniu i przetwarzania informacji.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		koszt placówki, korzystania z samoinkasujących aparatów telefonicznych w wyznaczonych miejscach i godzinach itp.		
131.	art. 110	Proponuje się nadanie brzmienia: „Prawa i obowiązki nieletniego umieszczonego w zakładzie leczniczym *lub nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich korzystającego ze świadczeń zdrowotnych* określają odrębne przepisy, z zastrzeżeniem przepisów niniejszej ustawy.”.	**RPP**	**Uwaga nieuwzględniona.** Prawa nieletniego umieszczonego w placówkach jako pacjenta są określone w projekcie i zbędnym jest ponowne powoływanie się na nie. Samo umieszczenie w placówce nie odbiera nieletniemu praw określonych w ustawie o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Projekt daje gwarancje nieletniemu dostępu do świadczeń zdrowotnych w czasie pobytu w placówce, organizowanych w ramach tej placówki lub realizowanych w podmiotach zewnętrznych.
132.	art. 114	Projekt powtarza obecnie obowiązujące regulacje w zakresie prawa nieletniego do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych. Rozwiązania te w ogóle przy tym nie akcentują uprawnienia nieletniego do niebrania udziału w praktykach religijnych.	**HFPC**	**Uwaga nieuwzględniona.** Prawo do korzystania z praktyk i posług religijnych nie oznacza obowiązku korzystania z nich. Nieletni ma prawo do niebrania udziału w praktykach religijnych.
133.	art. 115 ust. 1, ust. 2 i ust. 4	Zmodyfikowanie ust. 1, tak aby o ograniczeniu lub zakazie kontaktów nieletniego z rodzicami lub opiekunem postanawiał sąd rodzinny na wniosek kierownika podmiotu leczniczego. Jednym podmiotem uprawnionym do ingerowania w sposób utrzymywania kontaktów rodziców z dzieckiem jest sąd rodzinny a nie dyrektor ośrodka,	**RPP** **NRA**	**Uwagi częściowo uwzględnione.** O ograniczeniu lub zakazie kontaktów nieletniego z rodzicami lub opiekunem prawnym dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego niezwłocznie zawiadamia także sąd rodzinny, podając powody tej decyzji. Sąd może uchylić decyzję dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownika zakładu leczniczego. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego. Powyższy przepis zwiększa ryzyko nadużyć względem nieletniego i obniża standardy określone w obecnie obowiązującej ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich. Po pierwsze, projektodawca dopuszcza możliwość ograniczenia lub zakazania kontaktów nieletniego w przypadku, gdy taki kontakt stwarzałby zagrożenia dla porządku wewnętrznego ośrodka. Po drugie, aktualna ustawa przewiduje każdorazowe powiadomienie sądu rodzinnego wykonującego orzeczenie o powodach decyzji, co zapewnia sądową kontrolę nad jej prawidłowością. Z tego też względu uważam, że sąd powinien być informowany w takich sprawach obligatoryjnie, co zapewni skuteczny nadzór nad przestrzeganiem praw nieletnich i ich ograniczaniu oraz może zapobiec ewentualnym nadużyciom. Nieletni powinien mieć też możliwość zażalenia na decyzję sądu w tym zakresie. Biorąc pod uwagę wagę omawianej problematyki, w szczególności znaczenie kontaktów na linii dziecko - rodzic, rozważyć należałoby scedowanie kompetencji do ich ograniczenia na sąd rodzinny, a nie na	. **RPO** **HFPC**	

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		dyrektora instytucji, w której przebywa nieletni. Za niedostateczną gwarancję w tym zakresie uznać należy konieczność powiadomienia sądu rodzinnego o wprowadzonym zakazie kontaktów wyłącznie na żądanie nieletniego.		
134.	art. 115 ust. 5	Ustawodawca powinien rozważyć zasadność wprowadzenia w ustawie wytycznych, które mogą stanowić wskazówkę dla kierujących placówką oraz nadzorujących ich pracę sędziów i innych instytucji w zakresie oceny wdrożonych rozwiązań i/albo delegacji ustawowej w celu opracowania w tym zakresie odpowiedniego aktu wykonawczego.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Art. 115 ust. 5 projektu ma na celu określenie przez dyrektora placówki warunków (termin, czas, liczba osób odwiedzających) odwiedzin przez osoby nie będące członkami rodzinny nieletniego. Dyrektor placówki powinien to określić np. w regulaminie odwiedzin.
135.	art. 115 ust. 6	Rekomenduję wprowadzenie przepisu prawnego, który umożliwi nieletnim w uzasadnionych przypadkach możliwość odwiedzin bez dozoru personelu.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Projektowane przepisy zapewniają, że nadzorowanie odwiedzin przez upoważnionego pracownika ma charakter organizacyjno-porządkowy (vide uzasadnienie projektu s. 77; pismo RPO z dnia 21.12.2016 r. KMP.022.5.2016.JJ).
136.	art. 116 ust. 2	Skonstruowanie przepisu w taki sposób może prowadzić do praktyki cenzurowania korespondencji prewencyjnie niemalże w każdym przypadku, skoro wystarczy podejrzenie zawarcia w niej określonych treści. Tak lakoniczny i ogólny zapis będzie zapewne prowadził do nadużyć, a stwierdzenie takie można wywieść z niewłaściwej praktyki postępowania w oparciu o liczne inne regulacje prawne, również natury ogólnej (np. przepisów k.k.w.).	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona** Istnieje procedura kontrolna decyzji o cenzurze, ma ona charakter gwarancyjny. Regulacja ta jest tożsama z obecnie obowiązująca i ma ona na celu zapewnienie bezpieczeństwa placówki. Zapis nie jest lakoniczny i ogólny, bowiem podstawą do ingerencji w wolność komunikowania się nieletniego poprzez cenzurę korespondencji będą przypadki podejrzenia, że korespondencja nieletniego zawiera treści godzące w porządek prawny, bezpieczeństwo ośrodka albo zakładu, w zasady moralności publicznej lub może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania, proces resocjalizacji lub proces leczenia nieletniego. Katalog wskazanych okoliczności stanowi powtórzenie katalogu okoliczności wskazanych w obecnie

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				obowiązującym art. 66 § 3 u.p.n., z poszerzeniem na wskazanie niekorzystnego wpływu na proces leczenia nieletniego, w związku z objęciem projektowaną regulacją również zakładów leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia.
137.	art. 116 ust. 9	Nie wydaje się to wystarczająca gwarancja przed nadużywaniem cenzurowania, zwłaszcza że nie obserwuje się zbyt dużej aktywności nieletnich w zakresie zabiegania o respektowanie praw nieletnich. W mojej ocenie należałoby rozważyć obligatoryjne zawiadamianie sądu w takim przypadku.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis art. 116 ust. 9 projektu daje możliwość zawiadomienia sądu rodzinnego, ponadto przepis art. 143 projektu reguluje nadzór sędziego rodzinnego, a nieletni ma prawo złożenia zażalenia na każdą czynność naruszającą jego prawa (art. 86 ust. 1 projektu).
138.	art. 117	Rekomenduję, by w tym przypadku nieletniemu przysługiwało zażalenie na decyzję w tym zakresie.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona** W ocenie projektodawcy niecelowym jest tworzenie ciągu środków odwoławczych/kontrolnych w odniesieniu do decyzji organu prowadzącego postępowanie poprzez umożliwienie nieletniemu wniesienia środka odwoławczego.
139.	art. 118 ust. 2	W przypadku wcześniejszych prób dostarczenia wychowankowi substancji zabronionych, paczka winna być kontrolowana, w ramach porozumienia z Służbą Więzienną, przez psa specjalnego.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Praktyka kontrolowania paczki przez psa specjalnego jest stosowana w sytuacjach szczególnie uzasadnionych, w ramach porozumień zawartych przez poszczególne placówki ze Służbą Więzienną.
140.	art. 119 ust. 1	Moje zastrzeżenia budzi fakt dokonywania kontroli osobistej w MOW i OOW. Taka kontrola jest bowiem środkiem bardzo inwazyjnym i potencjalnie poniżającym, silnie ingerującym w poczucie godności nieletniego. Jej realizacja nie sprzyja celom wychowawczym, utrudnia budowanie właściwych relacji personelu	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** OOW – typ placówki jako bardziej rygorystycznej dla nieletnich znaczeniu już zdemoralizowanych, stąd względy bezpieczeństwa przemawiają za kontrolą. MOW – stanowisko MEiN – kontrola osobista w MOW, zgodnie z projektowanymi przepisami, może być przeprowadzona jedynie w uzasadnionych przypadkach, za zgodą dyrektora ośrodka. Czynność ta nie jest obligatoryjna w stosunku do wszystkich wychowanków. Faktem jest, że przeprowadzenie takiej kontroli

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		z podopiecznymi, pogłębia rygoryzm placówki i nasuwa skojarzenia z systemem penitencjarnym.		jest środkiem bardzo inwazyjnym, jednak ze względu na spoczywający na MOW obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa nieletniemu poddawanemu kontroli oraz innym nieletnim przebywającym w placówce, może okazać się niezbędna. Należy zauważyć, że projekt ustawy wprowadza obowiązek dokumentowania przeprowadzenia kontroli osobistej poprzez sporządzenie protokołu z tej czynności i niezwłocznego przekazania go dyrektorowi ośrodka. Odpis protokołu niezwłocznie doręcza się też nieletniemu, któremu przyznano także prawo wniesienia zażalenia na przeprowadzoną kontrolę. Projekt ustawy wprowadza zatem rozwiązania, które mają zapobiegać nadużywaniu tego prawa przez pracowników tych placówek.
141.	art. 119 ust. 1	Również, wprowadzenie do kontroli pomieszczeń w ramach porozumienia z Służbą Więzienną psa specjalnego, szczególnie w sytuacjach uprzedniego wykrycia na terenie placówki środków psychoaktywnych lub zaistnienia stanu ich używania przez nieletnich.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Praktyka jest stosowana w sytuacjach szczególnie uzasadnionych w ramach porozumień zawartych przez poszczególne placówki ze Służbą Więzienną.
142.	art. 120	Projekt, w art. 120, pomija możliwość badania na obecność alkoholu lub innej substancji psychoaktywnej nieletnich umieszczonych w ośrodkach kuratorskich. W naszej ocenie warto uzupełnić projekt o taką możliwość. Jest to szczególnie ważne ze względu na bezpieczeństwo nieletniego oraz innych osób umieszczonych i przebywających w ośrodku kuratorskim. Dostrzegamy, że w projektowanej ustawie proponuje się rezygnację z możliwości zobowiązania nieletniego	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga nieuwzględniona.** Jako zasadne uznaje się odejście od możliwości wykonywania badania przez kuratorów sądowych wobec nieletnich na obecność substancji psychoaktywnych. W aktualnym stanie prawnym kwestię tą reguluje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 kwietnia 2012 r. sprawie warunków i sposobu przeprowadzania badań na obecność alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia w organizmie nieletniego (Dz. U. poz. 468). Akt ten nie odnosi się jednak do wielu problematycznych kwestii m.in. do takich jak utylizacja i postępowanie z odpadami pozostałymi po przeprowadzeniu przez kuratora badania metodami niewymagającymi badania laboratoryjnego (tj. ustnikami, narkotestami, rękawiczkami, które

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		przez kuratora sądowego do poddania się badaniu w celu ustalenia w organizmie nieletniego obecności alkoholu lub innej substancji psychoaktywnej przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego. Postulujemy jednak konieczność wprowadzenia alternatywnego sposobu na sprawdzenie stanu trzeźwości nieletniego w przypadku wykonywania wobec niego środków wychowawczych. Proponujemy wprowadzenie zapisu, że w przypadku wykonywania w stosunku do nieletniego środka wychowawczego, podmiot, który bierze udział w wykonaniu tego środka, w uzasadnionych wypadkach, może wezwać policję w celu zbadania i ew. ustalenia w organizmie nieletniego obecności alkoholu lub innej substancji psychoaktywnej.		wg obowiązujących przepisów należy traktować, jako niebezpieczny, medyczny odpad przeznaczony do utylizacji); nie wskazuje kto i w jakiej wysokości miałby ponosić koszty badania laboratoryjnego; nie wskazuje procedury przewiezienia/doprowadzenia nieletniego będącego pod wpływem środków psychoaktywnych na badania weryfikacyjne krwi, przy nieobecności rodzica/opiekuna oraz nie wskazuje, kto miałby placówkę, przeprowadzającą takie badanie, laboratoryjne wyznaczyć. Dodatkowo wskazać należy, że narkotesty mogą nie wykryć danej substancji psychoaktywnej; bardzo często zdarza się, że nieletni przyznają się do zażywania środków psychoaktywnych a narkotesty ich nie wykrywają, jest to sytuacja niezwykle częsta od czasu dynamicznego wzrostu zażywania przez nieletnich tzw. „dopalaczy". Stąd poddanie badaniu nieletniego nie może mieć wartości dowodowej. Powyższe uzasadnia odstąpienie od możliwości wykonywania badania przez kuratorów sądowych wobec nieletnich na obecność substancji psychoaktywnych, co zasadnie czyni niniejszy projekt. Natomiast należy wskazać, że w przypadku podejrzenia u nieletniego, że jest w stanie po użyciu substancji psychoaktywnej, zasadnym jest wezwanie rodzica/opiekuna oraz wezwanie odpowiednich służb medycznych lub Policji, co nie wymaga dodatkowych unormowań na poziomie projektowanej ustawy, gdyż istnieją przepisy ogólne, regulujące uprawnienia kuratorów sądowych w takim obszarze (art. 9 pkt 5 ustawy o kuratorach sądowych) oraz chociażby art. 4 ust. 1 projektu. Nadto należy wskazać, że do zadań kierownika ośrodka kuratorskiego należy zapewnienie uczestnikom bezpiecznych warunków pobytu w ośrodku, co także bezspornie wymusza odpowiednią reakcję wobec podopiecznych podejrzewanych o zażycie środków psychoaktywnych (art. 106 projektu). Końcowo pokreślić należy, że skierowanie do ośrodka kuratorskiego to środek wychowawczy o charakterze nieizolacyjnym, pozwalający pozostać nieletniemu w dotychczasowym środowisku pod bezpośrednią władzą

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				rodzicielską czy opieką. Natomiast projekt w art. 120 zawiera rozwiązania dotyczące nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, tj. placówkach o charakterze izolacyjnym, gdzie prawa nieletnich są w znacznym stopniu ograniczone. Ponadto regulacja art. 120 pozostaje w związku z art. 108 projektu, gdzie określono obowiązki nieletnich umieszczonych w takich placówkach, a wśród nich obowiązek poddania się badaniom na obecność w organizmie alkoholu lub innej substancji psychoaktywnej. Z powyższego wynika, że rozszerzanie art. 120 projektu o możliwość badania nieletnich nie jest zasadna wobec nieletnich w ośrodkach kuratorskich, którzy pozostają pod bezpośrednią władzą rodziców/opiekunów, a ich zgoda na przeprowadzenie badania jest niezbędna.
143.	art. 120	Warto też, by przy pracach nad przepisami w tym zakresie, ustawodawca wziął pod uwagę wnioski, wyrażone przez RPO w wystąpieniu generalnym z dnia 29 marca 2019 r,. skierowanym do Ministra Sprawiedliwości, w którym wskazano wyniki ekspertyzy przygotowanej przez Instytut Ekspertyz Sądowych im. Prof. dr Jana Selma w Krakowie.	**RPO**	Do rozważenia w rozporządzeniu wykonawczym, które zostanie wydane na podstawie art. 120 ust. 9 projektu.
144.	art. 120	W mojej opinii nieletni powinien mieć możliwość zaskarżenia do sądu decyzji o przeprowadzeniu badania na obecność alkoholu lub innych środków psychoaktywnych, analogicznie jak w przypadku decyzji o realizacji kontroli osobistej.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis art. 143 projektu reguluje nadzór sędziego rodzinnego w zakresie przestrzegania praw nieletnich, a ponadto nieletni ma prawo złożenia zażalenia na każdą czynność naruszającą jego prawa (art. 86 ust. 1 projektu).
145.	art. 120 ust. 2	W mojej ocenie badanie w celu ustalenia w organizmie nieletniego	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis dotyczy badania przy użyciu metod niewymagających

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		obecności alkoholu lub innej substancji psychoaktywnej, powinna obligatoryjnie przeprowadzać osoba wykonująca zawód medyczny. Pozwoli to na przeciwdziałanie ewentualnym nadużyciom w tym zakresie oraz ograniczy częstotliwość korzystania z tego środka.		badania laboratoryjnego, a zatem badania wydychanego powietrza, badania śliny i badania moczu za pomocą urządzeń elektronicznych lub urządzeń do oznaczania środków substancji psychoaktywnych na podstawie pobranych próbek śliny lub moczu. Nie jest konieczne w każdym przypadku przeprowadzanie tej czynności przez osobę wykonującą zawód medyczny. Warunki przeprowadzania badania określa art. 120 projektu, a obowiązek przeprowadzenia badania przez osobę wykonującą zawód medyczny nie ma wpływu na „przeciwdziałanie ewentualnym nadużyciom w tym zakresie oraz ograniczy częstotliwość korzystania z tego środka”. Z uwagi natomiast na fakt, że pobranie próbki krwi ma charakter badania inwazyjnego i spełnia wymogi świadczenia zdrowotnego w projekcie stanowi się o obowiązku pobrania krwi od nieletniego przez osobę wykonująca zawód medyczny, która odpowiada również za dostarczenie krwi do badania laboratoryjnego. Warto też zauważyć, że w konkretnych przypadkach okoliczności uzasadniające poddanie nieletniego tym badaniom mogą wskazywać na potrzebę niezwłocznego ich przeprowadzenia. Wprowadzenie obowiązku wykonywania tych badań wyłącznie przez osoby wykonujące zawód medyczny w praktyce może to uniemożliwić.
146.	art. 121	W art. 121 budzi zastrzeżenia zapis dotyczący zakładów leczniczych. Zgodnie z brzmieniem tego przepisu w zakładach leczniczych będzie prowadzony monitoring rejestrujący obraz lub dźwięk, nie będzie natomiast możliwości zainstalowania w niektórych pomieszczeniach, gdyby zaistniała taka konieczność, systemu monitoringu rejestrującego obraz i dźwięk.	**ZNP**	**Uwaga niezrozumiała.** Nie jest jasne o jakie „niektóre” pomieszczenia chodzi.
147.	art. 121 ust. 1	art. 121 ust. 1 zawarte jest określenie wewnętrzny system urządzeń	**NSZZ Pracowników**	**Uwaga niezrozumiała.** Nie wskazano o jaką sieć chodzi, czy wewnętrzną czy Internet lub

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		rejestrujących obraz. Czy tak jak dotychczas obraz ten może być umieszczany w sieci?	**SdNiZP** **FZZ**	inną.
148.	art. 121 ust. 3	Ustawodawca powinien wyznaczyć konkretne obowiązkowe miejsca monitorowania np. izby przejściowe, izby mieszkalne itp., ujednoliciło by to niezbędny zakres monitoringu i nakreśliło obowiązek obserwacji tych miejsc przez pracowników - jest to o tyle istotne, że nieletni przebywają w ośrodkach, zakładach czy schroniskach realizujących jednakową politykę Państwa w zakresie wspierania czy resocjalizacji nieletnich wchodzących w konflikt z prawem.	**NSZZ Pracowników** **SdNiZP** **FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Vide uzasadnienie projektu str. 100.
149.	art. 121 ust. 4	W dalszym ciągu bowiem projektodawca przewiduje możliwość instalowania kamer w pomieszczeniach sanitarno-higienicznych młodzieżowego ośrodka wychowawczego. Mam też wątpliwości, czy instalowanie kamer w sypialniach wychowanków w przypadku zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia istnieje możliwość rejestracji obrazu lub dźwięku jest rzeczywiście konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa i nie stanowi nadmiernej ingerencji w sferę prywatności podopiecznych. Projekt dopuszcza też możliwość rejestracji dźwięku w przypadku pomieszczeń	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** MOW – stanowisko MEiN – decyzję o zainstalowaniu w MOW monitoringu podejmuje dyrektor MOW, w porozumieniu z organem prowadzącym placówkę. Zasady monitorowania pomieszczeń w MOW dodatkowo są regulowane przepisami art. 108a ustawy Prawo oświatowe. Przepisy te wskazują, że monitoring nie powinien stanowić środka nadzoru nad jakością wykonywania pracy przez pracowników szkoły lub placówki. Ponadto obowiązkiem dyrektora MOW oraz kadry pedagogicznej jest zapewnienia nieletnim przebywającym w MOW bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu w placówce. W projektowanych przepisach wzmocniono obowiązki kadry MOW w tym zakresie. W art. 184 wskazano, że pracownicy MOW prowadzą działania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa nieletnim, m.in. prowadzą obserwację zachowania nieletnich w ośrodku, nadzorują i kontrolują zachowanie nieletnich i przeciwdziałają wydarzeniom nadzwyczajnym. ZL – stanowisko MZ – przepis ma na celu zapewnienie

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		sanitarnych w zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, co budzi wątpliwości, co do zasadności takiego rozwiązania.		bezpieczeństwa zarówno pacjentów i jak i personelu zakładu leczniczego.
150.	art. 122	Proponuję rozważyć zmianę zapisów art. 122 (i ewentualnie inne powiązane zapisy prawne) poprzez umożliwienie stosowania w MOW, OOW, SdN i ZP środka przymusu bezpośredniego w postaci krótkotrwałego zastosowania kajdanek zakładanych na ręce do czasu podjęcia innych działań lub zastosowania innych środków przymusu. Rozszerza się prewencyjnie środki przymusu bezpośredniego o kajdanki - czy zakres stosowanego środka nie powinien być przede wszystkim ukierunkowany na osobę, wobec której jest stosowany lub być związany z sytuacją, której dotyczy? Dawałoby to uprawnienie do sprawnego stosowania kajdanek również na terenie placówki.	**SdN w Gackach** **NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwagi nieuwzględnione.** Po pierwsze należy wskazać, że uwzględniając postulaty dyrektorów zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, poszerzono katalog środków przymusu bezpośredniego możliwych do użycia wobec nieletniego, w przypadku gdy niewystarczające jest użycie siły fizycznej, o środek przymusu bezpośredniego w postaci kasku zabezpieczającego. Ponadto wprowadzono możliwości prewencyjnego użycia wobec nieletniego umieszczonego w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce podczas konwojowania nieletnich poza teren placówki w celu udzielenia świadczenia zdrowotnego, odwiedzenia poważnie chorego członka rodziny lub uczestnictwa w pogrzebie członka rodziny oraz w innych wypadkach szczególnie ważnych dla nieletniego, w szczególności realizowania przez niego spraw urzędowych. Przepis precyzyjnie określa sytuacje użycia tego środka przymusu bezpośredniego („poza ich terenem”).Projektowane rozwiązanie uwzględnia zalecenia zawarte w punkcie 91.1 Zaleceń CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich, zgodnie z którym kajdanki lub kaftany bezpieczeństwa nie będą stosowane, chyba że wyczerpano już inne mniej restrykcyjne rozwiązania siłowe; jeżeli zachodzi taka konieczność, kajdanki mogą zostać zastosowane jako środek ostrożności w przypadku agresywnego zachowania lub ewentualnej ucieczki w czasie transportu.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
151.	art. 122 ust. 2 i 3	Projekt przewiduje, że w określonych sytuacjach personel okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich będzie uprawniony do stosowania kaftana bezpieczeństwa, pasa obezwładniającego i kasku zabezpieczającego (art. 122 ust. 2 i 3). Środki takie w mojej ocenie nie powinny być stosowane w placówkach dla nieletnich, z uwagi na ich opresyjny, stygmatyzujący i poniżający charakter. W zamian należy stosować środki alternatywne, które rozładują napięcie i stres oraz, w uzasadnionych przypadkach, gdy nieletni jest bardzo nerwowy lub agresywny, krótkotrwałą izolację na czas, niezbędny do uspokojenia. Nieletniemu powinna być również zapewniona odpowiednia pomoc psychologiczna i medyczna.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Co do wprowadzenia środka przymusu bezpośredniego w postaci kasku zabezpieczającego vide uzasadnienie projektu s. 105. Przesłanki do zastosowania każdego z tych środków przymus bezpośredniego są określone i sprecyzowane, ponadto nieletniemu przysługuje zażalenie na zastosowany środek przymus bezpośredniego.
152.	art. 122 ust. 4	W mojej ocenie personel placówek dla nieletnich nie powinien mieć przyznanej możliwości stosowania kajdanek. Uprawnienie takie powinno być zastrzeżone wyłącznie dla funkcjonariuszy służb mundurowych realizujących konwoje i doprowadzenia, zaś ich stosowanie powinno mieć miejsce wyłącznie, gdy uzasadnia to ocena ryzyka w indywidualnym przypadku.	**RPO**	**Uwagi nieuwzględnione.** W zakresie tym uwzględniono postulaty praktyków – dyrektorów zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, którzy wskazywali na praktyczne problemy i zagrożenia podczas przemieszczania nieletnich poza terenem zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, przykładowo tych nieletnich, którzy już wcześniej podejmowali próby ucieczki lub wykazywali zachowania agresywne (vide także uzasadnienie projektu s. 106-107). Stosowanie instytucji nie ma charakteru automatyzmu, albowiem art. 122 ust. 4 in fine wprost uzależnia użycie tego środka przymusu bezpośredniego od zaistnienia uzasadnionego prawdopodobieństwa podjęcia próby ucieczki lub wystąpienia objawów agresji lub autoagresji. Tylko podczas konwojowania.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
153.	art. 122 (ogólnie)	Jednocześnie nadmienić trzeba, iż zgodnie z art 2 ust. 2 pkt 2 cytowanej ustawy z dnia 24 maja 2013 r. pracownicy ośrodków jak i zakładów poprawczych są uprawnieni do stosowania środków przymusu bezpośredniego, a nie są oni wyposażeni w żadne środki ochrony osobistej podczas stosowania środków przymusu.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona**. Projekt określa precyzyjnie, które środki przymusu bezpośredniego mogą być stosowane wobec nieletniego umieszczonego w placówkach. W ocenie projektodawcy nie zachodzi potrzeba wyposażenia pracowników ośrodków jak i zakładów poprawczych w środki ochrony osobistej. Pracownik ochrony nie należy do żadnej formacji, która z mocy odrębnych przepisów ma prawo używać środków ochrony osobistej.
154.	art. 124	Proponuję rozważyć zmianę zapisów art. 124 (i ewentualnie inne powiązane zapisy prawne) poprzez umożliwienie stosowania nie tylko w schroniskach dla nieletnich i zakładach poprawczych, ale również w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych izby adaptacyjnej.	**SdN w Gackach**	**Uwaga niezasadna.** Zgodnie z projektowanym art. 130 izby adaptacyjne mogą być również tworzone w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i okręgowych ośrodkach wychowawczych**.**
155.	art. 124 ust. 2	Ze względów bezpieczeństwa należy w ustawie lub akcie wykonawczym wskazać maksymalny metraż na osobę w tzw. celi adaptacyjnej. W praktyce funkcjonowania innej instytucji, bo policyjnych izb dziecka pojawiały się incydenty stosowania przemocy między nieletnimi zgromadzonymi w większej liczbie w niewielkim pomieszczeniu. Nawet całodobowy monitoring w takich sytuacjach nie był wystarczającym środkiem zaradczym.	**RPD**	**Uwaga nieuwzględniona.** Izby adaptacyjne to wyodrębnione pomieszczenia urządzone w sposób odpowiadający warunkom pomieszczenia mieszkalnego. Z kolei warunki, jakie musza spełniać pomieszczenia mieszkalne określają przepisy prawa budowlanego.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
156.	art. 125 ust. 1 pkt 1 lit. b, art. 190 ust. 1 pkt 5, art. 224 ust. 1 pkt 1	Proponuję też wpisanie instrukcyjnego 24 godzinnego terminu na wykonanie badania po przyjęciu do placówek dla nieletnich. Pozwoli to na uniknięcie opieszałości w tym zakresie, a będzie mieć duże znaczenie prewencyjne.	**RPO**	**Uwaga częściowo uwzględniona.** Proponuje się wskazanie, że czynności wobec nieletniego przyjmowanego do placówki maja nastąpić niezwłocznie, a w przypadku umieszczenia w izbie adaptacyjnej badanie przeprowadza się niezwłocznie, nie później niż w terminie 48 godzin.
157.	art. 125 ust. 3	Okres ten jest w mojej ocenie zbyt długi i w przypadku umieszczenia nieletniego w jednoosobowym pomieszczeniu może wpłynąć negatywnie na zdrowie psychiczne nieletniego. W mojej opinii nie ma więc powodu, aby okres umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej przekraczał 5 dni. W tym czasie możliwe jest bowiem wykonanie wszystkich czynności wymaganych ustawą, bez narażania nieletniego na negatywne skutki długotrwałej izolacji.	**RPO**	**OOW, ZP, SdN – Uwaga nieuwzględniona.** Brak uzasadnienia, dlaczego RPO uważa, że okres 5 dni wystarczy do osiągnięcia wszystkich celów, którym ma służyć umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej. Wskazać należy również, że projekt określa jedyny czas pobytu nieletniego w izbie wskazując, że może on w niej przebywać do 14 dni. W każdym przypadku pobyt dostosowywany będzie do konkretnego nieletniego. Pobyt nadto ma mieć również charakter adaptacyjny tzn. jest to czas, którego nieletni potrzebuje aby przystosować się do pobytu w placówce. **MOW - Uwaga uwzględniona.** MEiN popiera proponowane przez RPO skrócenie pobytu nieletniego w izbie adaptacyjnej. Należy też mieć na uwadze, że projektowane przepisy ustawy określają maksymalny czas pobytu nieletniego w izbie, a dyrektor ośrodka w każdym momencie może skrócić nieletniemu okres pobytu w izbie adaptacyjnej.
158.	art. 126	HFPC obawia się, że ustanowienie izb adaptacyjnych może spowodować powrót funkcjonowania negatywnych praktyk zaobserwowanych wcześniej na tle działania izb przejściowych. Jest to tym bardziej prawdopodobne, o ile zważy się pojemny charakter przesłanek uzasadniających stosowanie izby adaptacyjnej. Z tego powodu kwestia ta powinna raz jeszcze zostać przemyślana przez projektodawcę.	**HFPC**	**Uwaga nieuwzględniana.** Projektodawca celowo projektuje szeroki charakter przesłanek do stosowania izby adaptacyjnej. Wprowadza dwie podstawy do umieszczenia w izbie adaptacyjnej – umieszczenie z mocy ustawy oraz umieszczenie na podstawie decyzji dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska. Każda z podstaw zawiera enumeratywnie wskazane przesłanki umieszczenia w takiej izbie oraz jego cel. Okres umieszczenia w izbie adaptacyjnej został określony odrębnie dla każdej z przesłanek. Projekt wprowadza również kontrolę sądową w przypadku umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej na podstawie decyzji dyrektora. Wprowadzane

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				regulacje zmierzają do tego, aby wyeliminować nieprawidłowości w umieszczaniu w izbie adaptacyjnej oraz przeciwdziałać traktowaniu tej izby jako swoistego środka dyscyplinarnego, czy też kary.
159.	art. 126 ust. 1 pkt 1	Takie brzmienie przepisu stwarza bezpośrednie ryzyko, wykorzystywania izby adaptacyjnej jako nieformalnego środka dyscyplinarnego, skutkującego izolacją. Obawy w tym zakresie nie są pozbawione podstaw, gdyż w przeszłości dochodziło do nieprawidłowości związanych z wykorzystywaniem izb przejściowych lub/i oddzielnych pomieszczeń mieszkalnych w zakładach poprawczych, co sygnalizował w swoim sprawozdaniu tematycznym KMP. W mojej ocenie ta przesłanka umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej powinna zostać wykreślona z ustawy.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przedstawione obawy są pochopne i bezzasadne. Zdarzają się sytuacje, gdy zachowanie nieletniego w trakcie jego pobytu w zakładzie lub schronisku, mimo podjętych wcześniej oddziaływań i stosowanych środków dyscyplinarnych, nie ulega poprawie, a czasem wręcz eskaluje do bardziej niepożądanych zachowań, które jednak nie uzasadniają sięgnięcia po środki przymusu bezpośredniego. W takiej sytuacji dyrektor zakładu lub schroniska będzie mógł podjąć decyzję o umieszczeniu nieletniego w izbie adaptacyjnej w celu indywidualnej z nim pracy. Przed podjęciem takiej decyzji będzie musiał rozważyć, czy rzeczywiście wcześniej podjęto stosowne działania i czy były adekwatne w danej sytuacji. Projekt wymaga, aby te działania były wielopłaszczyznowe, na co wskazuje użycie w art. 126 ust. 1 pkt 1 projektu koniunkcji łącznej. Oznacza to, że podejmując decyzję o umieszczeniu nieletniego w izbie adaptacyjnej dyrektor musi mieć przekonanie, że wszystkie dotychczasowe sposoby oddziaływania na nieletniego były nieskuteczne. Stwierdzenie, że nie zostały wyczerpane wcześniej wszystkie dostępne środki oddziaływania na nieletniego powinno doprowadzić dyrektora zakładu lub schroniska do uznania, że nie może podjąć decyzji o umieszczeniu nieletniego w izbie adaptacyjnej. Projekt wręcz dąży do tego, aby wyeliminować nieprawidłowości w umieszczaniu w izbie adaptacyjnej oraz przeciwdziałać traktowaniu tej izby jako swoistego środka dyscyplinarnego, czy też kary, mając na uwadze wcześniejszą, czasem nieprawidłowa praktykę umieszczania nieletnich w izbach przejściowych. Pozostawienie dyrektorowi uznaniowości przy stosowaniu w tych przypadkach izby adaptacyjnej został poddane niezależnej kontroli. Projekt przewiduje, że organem kontrolnym będzie sąd rodzinny, w

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				okręgu którego znajduje się zakład lub schronisko. W ramach tego sądu zadania nadzorcze nad zakładami poprawczymi i schroniskami dla nieletnich, o których mowa w art. 143 projektu sprawuje sędzia rodzinny, który bada również prawidłowość umieszczenia w izbie adaptacyjnej. W związku z powyższym to ten sąd, a nie sąd prowadzący postępowanie będzie najbardziej odpowiedni do kontrolowania umieszczeń w izbie adaptacyjnej w danym zakładzie lub schronisku. Jest to również sąd najbliżej położony, przez co czas obiegu dokumentów powinien być krótszy niż w przypadku poddania kontroli poszczególnym sądom właściwym dla miejsca zamieszkania nieletnich. Ponadto założeniem projektu jest, aby ta kontrola była skupiona w jednym miejscu, bowiem tylko wtedy możliwa jest obiektywna i rzetelna ocena prawidłowości funkcjonowania danego zakładu lub schroniska. Projekt wprowadza dwutorowość kontroli sądu rodzinnego. W przypadku podjęcia przez dyrektora decyzji o umieszczeniu nieletniego w izbie adaptacyjnej będzie na nim ciążył obowiązek niezwłocznego, nie później niż w ciągu 24 godzin od chwili umieszczenia, zawiadomienia o tym sądu rodzinnego. Termin „niezwłocznie" oznacza, że zawiadomienie nie musi być natychmiastowe, lecz musi nastąpić w rozsądnym czasie, przy uwzględnieniu okoliczności miejsca i czasu. Dyrektor będzie obowiązany uzasadnić swoją decyzję. Jeżeli sąd uzna, że decyzja była niezasadna, uchyli ją. Jeżeli natomiast uzna, że decyzja jest zasadna, nie podejmie żadnych czynności procesowych. Niezależnie od obowiązku ciążącego na dyrektorze zakładu lub schroniska, nieletni w przypadkach fakultatywnego umieszczenia w izbie adaptacyjnej będzie mógł wnieść zażalenie do sądu rodzinnego, w którym może domagać się zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości umieszczenia z izbie adaptacyjnej. O prawie do złożenia zażalenia do sądu nieletni powinien być pouczony bez zbędnej zwłoki – w praktyce w większości przypadków powinno to nastąpić zaraz po umieszczeniu.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
160.	art. 126 ust. 2	Proponuję rozważyć zmianę zapisów poprzez umożliwienie stosowania izby adaptacyjnej w SdN i ZP, ale również w MOW, OOW w związku z przesłankami określonymi w art. 126 ust. 1 do 14 dni. Zastanowienia wymaga również kwestia dalszego skrócenia maksymalnego czasu pobytu nieletniego w izbie adaptacyjnej, zwłaszcza gdy pobyt w niej uzasadniany jest nieskutecznością oddziaływań psychologiczno-pedagogicznych.	**SdN w Gackach** **HFPC**	**Uwagi nieuwzględnione.** Termin 5 dni jest w ocenie projektodawcy wystarczający. Brak uzasadnienia, dlaczego HFPC uważa, że okres 5 dni powinien zostać skrócony w kontekście dążenia do osiągnięcia wszystkich celów, którym ma służyć umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej.
161.	art. 127	Zbędne jest zawiadomienie sądu o umieszczeniu nieletniego w izbie adaptacyjnej na własną prośbę (art. 126 ust. 1 pkt 2 projektu ustawy). Nieletni, który na własną prośbę jest kierowany do izby adaptacyjnej, uprawniony jest przecież do złożenia zażalenia do sądu rodzinnego na takie umieszczenie w izbie adaptacyjnej (art. 127 ust. 3 projektu ustawy) na okoliczność, gdyby nadinterpretowano jego oświadczenie w przedmiotowej sprawie.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Względy gwarancyjny w obszarze praw nieletniego wymagają w ocenie projektodawcy zawiadomienie sądu o umieszczeniu nieletniego w izbie adaptacyjnej na własną prośbę jest konieczne.
162.	art. 129	Art. 129 winien otrzymać brzmienie „Izby adaptacyjne, dla nieletnich, o których mowa w art. 125, i dla nieletnich, o których mowa w art. 126 powinny być bezwarunkowo pomieszczeniami oddzielnymi.” W ostatnim roku media donosiły o zabójstwie wskutek umieszczenia	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Izby adaptacyjne będą pomieszczeniami oddzielnymi, jednak wtedy gdy pozwalają na to warunki organizacyjne, w tym lokalowe. W celu zapewnienia bezpieczeństwa nieletnim umieszczonym w izbach adaptacyjnych oraz zapewnienia prawidłowego osiągania celów umieszczenia, projekt wprowadza kategoryczny zakaz jednoczesnego przebywania w tej samej izbie adaptacyjnej nieletnich umieszczonych na różnych podstawach.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		dwóch chłopców w jednym pomieszczeniu specjalnym.		
163.	art. 130 ust. 1	W mojej ocenie stosowanie izb adaptacyjnych w przypadku ośrodków wychowawczych przeczyłoby koncepcji tych placówek i w połączeniu z możliwością monitorowania pomieszczeń oraz uprawnieniami personelu do dokonywania kontroli i przeszukań, wprowadzałoby niepożądaną z pedagogicznego punktu widzenia atmosferę, przywołującą skojarzenia z systemem penitencjarnym.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** OOW – przepisy muszą zapewnić prawidłowe funkcjonowanie OOW, zapewnienie bezpieczeństwa pobytu innym wychowankom oraz pracownikom OOW. Ustawa daje jedynie możliwość istnienia izb adaptacyjnych OOW. Jeżeli OOW będzie dysponował izbą adaptacyjną, to umieszczenie w nim nieletniego będzie możliwe tylko w przypadkach wskazanych w projektowanej ustawie. MOW – stanowisko MEiN – funkcjonowanie izb adaptacyjnych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych nie jest obligatoryjne. O tym, czy izby powstaną w placówkach będą decydować dyrektorzy placówek, w porozumieniu z organami prowadzącymi, w zależności od specyfiki poszczególnych ośrodków. Jeżeli młodzieżowy ośrodek wychowawczy będzie dysponował izbą adaptacyjną, a zachowanie nieletniego oraz jego potrzeby związane z dostosowaniem się do nowej sytuacji będą wskazywać na konieczność umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej, to nieletni będzie mógł być w niej umieszczany. Umieszczenie nieletniego w izbie adaptacyjnej będzie służyło także poprawie bezpieczeństwa nieletniego oraz innych wychowanków placówki. Pobyt w izbie adaptacyjnej oraz wsparcie psychologiczno-pedagogiczne, udzielane nieletniemu w MOW będzie miało na celu wyciszenie negatywnych emocji i zachowań agresywnych, a nie karanie za te zachowania.
164.	art. 131	W odniesieniu do zakresu podmiotowego przepisu, proponuje się wprowadzenie dalej idącej specyfikacji grupy nieletnich, co do których obowiązuje zasada udzielania świadczeń zdrowotnych w obecności pracownika niewykonującego zawodu	**RPP**	**Uwaga nieuwzględniona.** Vide uzasadnienie str. 114-117, specyfikacja nieletnich dokonywana byłaby z pewnym marginesem arbitralności (zachowanie w placówce, powody umieszczenia we wskazanej placówce), co jest sprzeczne z zasadą niedyskryminacji i rodzi pole do nadużyć.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		medycznego. Specyfikacja powinna uwzględniać zachowanie nieletniego w trakcie pobytu w zakładzie, w którym przebywa on w momencie udzielania świadczenia, stan jego zdrowia i powody umieszczenia we wskazanej placówce oraz kwestię bezpieczeństwa osoby udzielającej świadczeń zdrowotnych. Proponuje się, wzorem art. 115 § 7a k.k.w., dalszą specyfikację grupy nieletnich, co do których obowiązuje zasada obecności pracownika zakładu niewykonującego zawodu medycznego przy udzielaniu świadczeń. W mojej ocenie każde badanie lekarskie, czy inne świadczenie medyczne powinno odbywać się co do zasady bez udziału personelu placówki. Dopiero w sytuacji, gdy pracownik medyczny poprosi o asystę ze względów bezpieczeństwa, świadczenie powinno być nadzorowane.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Vide uzasadnienie projektu str. 114-117.
165.	art. 131 ust. 1	Proponuje się nadanie brzmienia „Nieletniemu umieszczonemu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczym otwartym albo zakładzie poprawczym półotwartym, świadczenia zdrowotne	**RPP**	**Uwaga nieuwzględniona.** Względy praktyczne przemawiają za pozostawieniem obecnie regulacji, bowiem nie w każdym wypadku możliwe będzie zapewnienie obecności osoby tej samej płci. Projektodawca wprowadził liczne zabezpieczenia dóbr nieletniego i osoby, która udziela mu świadczeń, a wprowadzanie nowych nie jest potrzebne i celowe.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		poza ich terenem mogą być udzielane w obecności pracownika ośrodka albo zakładu niewykonującego zawodu medycznego tej samej płci, na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego, jeżeli jest to konieczne do zapewnienia jej bezpieczeństwa, uwzględniając dotychczasowe zachowanie i postawę nieletniego. Informację o obecności przy udzielaniu świadczeń pracownika, o którym mowa w zdaniu poprzedzającym zamieszcza się w dokumentacji medycznej.”.		
166.	art. 131 ust. 2	Proponuje się nadanie brzmienia: „Nieletniemu umieszczonemu w zakładzie poprawczym zamkniętym albo zakładzie poprawczym o wzmożonym nadzorze wychowawczym albo schronisku dla nieletnich świadczenia zdrowotne poza ich terenem udzielane są w obecności pracownika zakładu lub schroniska niewykonującego zawodu medycznego tej samej płci. Na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego świadczenia zdrowotne mogą być udzielane nieletniemu bez obecności pracownika zakładu lub schroniska. Na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego świadczenia zdrowotne są udzielane bez obecności pracownika zakładu lub schroniska, w szczególności jeśli udzielenie świadczenia zdrowotnego w obecności pracownika	**RPP**	**Uwaga nieuwzględniona.** Względy praktyczne przemawiają za pozostawieniem obecnie regulacji, bowiem nie w każdym wypadku możliwe będzie zapewnienie obecności osoby tej samej płci. Projektodawca wprowadził liczne zabezpieczenia dóbr nieletniego i osoby, która udziela mu świadczeń, a wprowadzanie nowych nie jest potrzebne i celowe.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		zakładu albo schroniska może powodować skrępowanie i nieuzasadnione naruszenie intymności nieletniego. Informację o obecności przy udzielaniu świadczeń pracownika zakładu lub schroniska zamieszcza się w dokumentacji medycznej”.		
167.	art. 131 ust. 3	Dodanie ust. 3 w brzmieniu: „Na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego zapewnia się środki uniemożliwiające pracownikom, o których mowa w art. 131 ust. 1 i 2, obserwację określonych czynności w ramach udzielania świadczeń zdrowotnych, co do których taka obserwacja stanowiłaby nieuzasadnione naruszenie intymności nieletniego. W przypadku, o którym mowa w art. 131 ust. 1, uniemożliwienie obserwacji określonych czynności w ramach udzielania świadczeń zdrowotnych może także nastąpić na wniosek nieletniego, uwzględniając dotychczasowe zachowanie i postawę nieletniego oraz bezpieczeństwo osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego.”. Z uwagi na konieczność poszanowania prawa do intymności i godności nieletniego oraz celem stosowania proporcjonalnych środków bezpieczeństwa, uzasadnione jest wprowadzenie dodatkowej regulacji, zgodnie z którą w przypadku świadczeń krępujących dla pacjenta, których	**RPP**	**Uwaga nieuwzględniona.** Celem obecności pracownika niewykonującego zawodu medycznego podczas udzielania świadczeń zdrowotnych nieletniemu umieszczonemu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich jest zapewnienie bezpieczeństwa osób udzielających świadczeń zdrowotnych i powinno być realizowane w sposób zapewniający poszanowanie prawa nieletniego do intymności i godności. Tym samym ogólna dyrektywa stanowi zabezpieczenie przed niepotrzebną obserwacją określonych czynności w ramach udzielania świadczeń zdrowotnych, co do których taka obserwacja stanowiłaby nieuzasadnione naruszenie intymności nieletniego. Obecność pracownika niewykonującego zawodu medycznego podczas udzielania świadczeń zdrowotnych nieletniemu nie oznacza wszak, że dokładnie obserwuje on badanie fizykalne (np. ginekologiczne), czy też inne czynności medyczne, wykonywane wobec nieletniego. Rola tego pracownika jest czuwanie nad ogólnym, bezpiecznym przebiegiem udzielania świadczenia medycznego, bycie w pobliżu, obserwacja wzrokowa zachowania nieletniego, a nie czynności podejmowanych przez lekarza. Do pracowników ośrodków, zakładów lub schronisk niewykonujących zawodu medycznego obecnych podczas udzielania nieletniemu świadczeń zdrowotnych, zgodnie z art. 22 ust. 3 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, znajdą odpowiednie zastosowanie przepisy art. 13 i art. 14 tej ustawy dotyczące zachowania

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		obserwacja może stanowić zbyt daleko idącą ingerencję w jego intymność, taka obserwacja powinna zostać uniemożliwiona na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego. W przypadku kategorii nieletnich, o których mowa w art. 131 ust. 1, zaproponowano możliwość (fakultatywnie) uniemożliwienia obserwacji danych czynności na wniosek nieletniego.		tajemnicy informacji związanych z nieletnim jako pacjentem.
168.	art. 133 ust. 1 pkt 3 i ust. 2	Warto zastanowić się nad zapisem obligującym także do zawiadomienia o powzięciu przez nieletniego informacji, że będzie ojcem lub o urodzeniu mu się dziecka - taka informacja może być istotna dla sądu np. w celu przeniesienia nieletniego do placówki bliżej miejsca zamieszkania dziecka.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** W ocenie projektodawcy regulacja tak nie jest konieczna. Przeniesienie nieletniego może nastąpić również na wniosek nieletniego lub dyrektora placówki. podjęcie działań przygotowujących nieletniego do roli ojca odbywa się w placówce, a nie za pośrednictwem sądu rodzinnego. Ponadto prawną pewność co do pochodzenia dziecka ma tylko mąż matki, co w przypadku nieletnich będzie raczej niemożliwe. Zatem dopóki nie zostanie stwierdzone ojcostwo nieletniego, tak długo nie sposób uznać go za ojca w rozumieniu k.r.o.
169.	art. 134	Proponuje się dodanie: „W szczególności nieletniej zapewnia się dostęp do świadczeń zdrowotnych niezbędnych w związku z przebiegiem ciąży, porodu i połogu.”.	**RPP**	**Uwaga nieuwzględniona.** Dodawanie proponowanych zapisów wydaje się zbędne, gdyż zapewnienie opieki i przygotowania do roli matki nie obejmuje stricte pojęcia świadczeń zdrowotnych. Te bowiem obejmują także te specyficzne świadczenia udzielane w okresie ciąży, porodu i połogu nieletniej.
170.	art. 135	Nieuregulowana kwestia dotyczącą opieki małoletniej matki nad nowo narodzonym dzieckiem. W świetle art. 94 § 1 k.r.o. małoletnia matka nie ma władzy rodzicielskiej nad dzieckiem. Przepisy prawa rodzinnego i opiekuńczego stanowią, iż w przypadku	**PO we Wrocławiu**	**Uwaga nieuwzględniona.** Kwestia ustanowienia opieki prawnej pozostaje poza obszarem regulacji projektu, którego przepisy dotyczącej nieletnich matek w żadne sposób nie wyłączają regulacji k.r.o.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		gdy żadnemu z rodziców nie przysługuje władza rodzicielska to dla dziecka ustanawia się opiekę. W sytuacji zatem, gdy matka nie jest pełnoletnia, a ojciec nie uznał dziecka to koniecznym jest ustanowienie opieki. W proponowanym projekcie brak jest informacji dotyczących uregulowania powyższej kwestii.		
171.	art. 135 ust. 2	Projektowane rozwiązanie zakłada tworzenie domów dla matki i dziecka tylko w wyznaczonych OOW, ZP lub SdN, a ich tworzenie w MOW uwzględnia z niewiadomych przyczyn w odrębnym ustępie (pomimo, że rozwiązania są takie same). Dodać do wyznaczonych placówek, w których tworzy się domy dla matki i dziecka także MOW.	**SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Utworzenie domów dla matki i dziecka w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich ma charakter obligatoryjny, natomiast w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych jest fakultatywne.
		Decyzja projektodawcy nie wydaje się racjonalna i ma charakter dyskryminujący. Niezależnie bowiem od resortu, który sprawuje nadzór nad daną placówką nieletnia umieszczona w MOW ma prawo do opieki, wsparcia i przygotowania roli matki w takim samym stopniu i zakresie, jak jej rówieśniczka osadzona w innej placówce. Obowiązkiem polskich władz jest stworzenie takich warunków, by mogła do roli matki odpowiednio się przygotować.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona – stanowisko MEiN.** Minister Edukacji i Nauki nie ma narzędzi prawnych zobowiązujących jednostki samorządu terytorialnego do tworzenia i prowadzenia MOW. Natomiast, w ocenie MEiN, organy prowadzące w porozumieniu z dyrektorami MOW powinny podejmować działania adekwatne do potrzeb wychowanków tych placówek. Decyzje o tym jakie placówki i w jaki sposób funkcjonują na danym terenie podejmuje organ prowadzący daną placówkę. Zgodnie z przepisami prawa oświatowego MOW mają możliwość specjalizowania się (§ 14 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. *w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków*

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania (Dz. U. poz. 1606), a dodatkowo wprost wskazano w przepisach, że w MOW będą mogły funkcjonować domy dla matki i dziecka.
172.	art. 142	Zasadnym jest aby w art. 142 wykaz przedmiotów, których mnie może posiadać nieletni był określony przez właściwego Ministra aby wykluczyć dowolność w tym zakresie.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Projektodawca opowiada się za pozostawieniem art. 142 projektu w obecnym brzmieniu.
173.	art. 143 i art. 172	Czy są to tożsame nadzory nad ośrodkami kuratorskimi.	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)**	Nadzór określony w art. 143 projektu to nadzór sędziego rodzinnego nad wykonywaniem orzeczeń sądu (rodzinnego, a w określonych przypadkach – sądu karnego) dotyczących skierowania m.in. do ośrodka kuratorskiego. Sędzia rodzinny sprawuje nadzór nad wykonywaniem orzeczeń zarówno wówczas, gdy sąd rodzinny wydał orzeczenie końcowe w postępowaniu rozpoznawczym, jak i orzeczenie o zastosowaniu środka tymczasowego. Nadzór będzie też obejmował wykonywanie orzeczeń sądu karnego, jeśli zamiast kary zastosował wobec skazanego środki na podstawie art. 10 § 4 k.k. lub 5 § 2 k.k.s. Powyższy nadzór nie jest tożsamy z tym określonym w art. 172 projektu, który sprasowują prezes sądu okręgowego przez kuratora okręgowego, prezesa sądu rejonowego oraz dyrektora sądu rejonowego w zakresie wydatkowania środków finansowych przeznaczonych na działalność ośrodka – uwzględniając kompetencje tych podmiotów związane z działalnością ośrodka kuratorskiego. Nadzór prezesa sądu okręgowego zapewni mu, jako organowi tworzącemu ośrodki kuratorskie, kontrolowanie i ocenę działalności wszystkich ośrodków kuratorskich funkcjonujących w obszarze właściwości sądu okręgowego, również w kontekście porównawczym. Natomiast zwierzchni nadzór nad działalnością ośrodków kuratorskich sprawowany będzie przez Ministra Sprawiedliwości przez sędziów i kuratorów

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				sądowych delegowanych do Ministerstwa Sprawiedliwości. Nadzór ten zapewni Ministrowi Sprawiedliwości kontrolowanie i ocenę działalności wszystkich ośrodków kuratorskich, również w kontekście porównawczym. W ramach sprawowanego nadzoru nad działalnością ośrodków kuratorskich, osobom wyznaczonym do sprawowania nadzoru przyznano kompetencje w postaci prawa wstępu na teren nadzorowanego ośrodka oraz prawa przeglądania dokumentów oraz żądania wyjaśnień od osób realizujących zadania w ośrodku. Pozwoli to na uzyskanie niezbędnych informacji w celu oceny działalności ośrodka i realizacji wyznaczonych zadań związanych z wykonywaniem orzeczonego wobec nieletnich środka wychowawczego. Szczegółowy tryb sprawowania nadzoru nad ośrodkami kuratorskimi oraz sposób dokumentowania tego nadzoru zostanie określony przez Ministra Sprawiedliwości w rozporządzeniu wykonawczym.
174.	art. 144	W naszej ocenie zasadne i konieczne jest uzupełnienie przepisów o możliwość zawieszenia przez sąd rodzinny wykonywania środka wychowawczego, środka wychowawczego stosowanego w okresie próby - również na wniosek kuratora sądowego, w przypadkach uzasadnionych np. w przypadku umieszczenia nieletniego w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub w młodzieżowym ośrodku socjoterapii.	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga nieuwzględniona.** Kurator sądowy nie jest stroną postępowania wykonawczego, dlatego możliwość składania wniosków powinna być ograniczona do zakresu związanego z czynnościami kuratora określonymi w art. 155 pkt. 14-17.
175.	art. 145 ust. 2	Proponujemy wykreślenie z powyższego przepisu ustępu drugiego, uzasadniając, iż w przypadku podjęcia przez nieletniego nauki lub pracy - zmiana ta, może okazać się krótkotrwałą.	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga nieuwzględniona.** Brak przekonywujących argumentów za usunięciem przesłanki podjęcia nauki lub pracy, albowiem każda pozytywna zmiana w postępowaniu nieletniego może okazać się krótkotrwała, co do zasady czyniłoby korzystanie ze środków probacyjnych niecelowe. Sąd decydując się na skorzystanie z tego rodzaju dobrodziejstwa dla nieletniego rozważa, czy sam fakt podjęcia

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				nauki lub pracy, wziąwszy pod uwagę postawę i osobowość nieletniego nie wskazuje na tymczasowość pozytywnej zmiany w jego życiu, co czyni niezasadnym odstępowanie od stosowania środka wychowawczego.
176.	art. 145 ust. 3	W ustępie trzecim proponujemy uzupełnienie o zapis; „Sąd rodzinny może uchylić środek wychowawczy w postaci zakazu prowadzenia pojazdów, jeżeli ustały przyczyny uzasadniające dalsze stosowanie tego środka oraz nieletni przejdzie badania przewidziane w art 82 ustawy o kierujących pojazdami.”	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga nieuwzględniona.** Uchylenie zakazu prowadzenia pojazdów może nastąpić w przypadku ustania przyczyn uzasadniających jego dalsze stosowanie. W tym zakresie sąd rodzinny musi ocenić, czy przyczyny istniejące przy wydaniu orzeczenia merytorycznego nadal są aktualne, np. nieletni kierował samochodem pod wpływem alkoholu i bez uprawnień, a obecnie nie pije alkoholu i osiągnął wiek pozwalający na otrzymanie prawa jazdy. Zakaz prowadzenia pojazdów może zatem zostać orzeczony wobec nieletniego, który jeszcze nie zdobył uprawnień, a zatem tak czy inaczej przed ich uzyskaniem będzie musiał poddać się badaniu psychologicznemu przeprowadzanemu w celu ustalenia istnienia lub braku przeciwwskazań psychologicznych do kierowania pojazdem.
177.	art. 147	Czy wzmianka w protokole nastąpi po ogłoszeniu orzeczenia.	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)**	**Uwaga niezrozumiała.** Możliwość umieszczenia wzmianki w protokole możliwa jest. logicznie rzecz biorąc, po ogłoszeniu orzeczenia o zastosowaniu środka wychowawczego.
178.	art. 149	Dodać do wyszczególnionych podmiotów „publiczne lub niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, placówki lecznicze lub terapeutyczne”. Uzupełnić katalog osób i instytucji do których może zwracać się sąd lub kurator o informacje o frazę *„właściwego podmiotu, w tym leczniczego lub terapeutycznego”.*	**SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie)** **KRK**	**Uwagi nieuwzględnione.** Propozycja wkracza w zakres informacji objętych tajemnicą medyczną, do której dostęp regulują odrębne przepisy.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
179.	art. 150 ust. 2	Środek wychowawczy w postaci zobowiązania do prac społecznych - w tym zakresie w szczególności miejsce odbycia prac określał Sąd, było to do tej pory bardziej wychowawcze. Poza tym każdy rodzic, jak i sam nieletni wolałby od razy przy orzeczeniu wiedzieć jaki dokładnie będzie środek i na czym będą polegały prace. Poza tym w jakiej formie kurator będzie określał miejsce wykonania prac. Dodatkowo obciąży to niepotrzebnie samych kuratorów. Jeżeli nieletni jest w MOW i Sąd orzeknie prace społeczne to który kurator - miejsca zamieszkania dziecka czy pobytu będzie tu właściwy. Właściwym Sądem jest Sąd miejsca zamieszkania, ale wydaje się, że w takiej sytuacji prace powinny być w ramach MOW.	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Kurator sądowy monitorujący wykonanie tego środka wychowawczego i utrzymujący kontakt z podmiotami, w których wykonywane są prace społeczne, będzie dysponował aktualną wiedzą o wolnych miejscach pracy oraz jej rodzaju. Rodzaj i miejsce prac społecznych muszą być dostosowane do wieku nieletniego, jego możliwości psychofizycznych oraz potrzeb edukacyjnych.
		Przepis skonstruowany nieostro - nie wiadomo czego i w jakim zakresie ma dotyczyć stanowisko nieletniego i jego rodzica lub prawnego opiekuna, do odebrania którego jest zobowiązany kurator. Poważne wątpliwości budzi także dokonywanie oceny stanu psychofizycznego nieletniego przez kuratora pod kątem możliwości wykonywania przez niego prac społecznych. Dokonanie takiej oceny może nastąpić albo poprzez badanie lekarskie, bądź w oparciu o przedstawioną dokumentację medyczną.	**SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie) KRK**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis określa zakres oświadczenia nieletniego i jego rodziców albo opiekuna – ma ono dotyczyć rodzaju, miejsca i terminu rozpoczęcia prac społecznych. Obowiązki sądu rodzinnego przy zastosowaniu wobec nieletniego środka wychowawczego w postaci zobowiązania do wykonywania prac społecznych określa art. 10 projektu. Etap postępowania rozpoznawczego jest przedwczesny do ustalania rodzaju, miejsca i terminu prac. Uzyskanie stanowisko nieletniego jego rodziców oznacza, że jest to stanowisko akceptujące co do rodzaju, miejsca i terminu rozpoczęcia wykonywania prac.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
180.	art. 150 ust. 3	Należałoby rozważyć kwestię, czy kurator powinien sporządzać jedynie informację do zakładu pracy, w którym nieletni ma wykonać prace społeczne, czy też per analogiom do przepisów wykonawczych w sprawie kary ograniczenia wolności, kurator powinien wydać decyzję. Wtedy też należałoby wpisać kuratora do ustawy jako organ postępowania wykonawczego.	**SA w Białymstoku (Kurator Okręgowy SO w Olsztynie)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Zasadnym jest przyjęcie, że jest to tylko informacja sporządzana przez kuratora, a nie wydawana decyzja. Kurator nie jest organem postępowania wykonawczego. Projekt jest odrębną regulacją, która wprowadza odmienne rozwiązania do tych, przewidzianych w k.k.w.
181.	art. 153	W naszej ocenie zasadna jest zmiana treści w/w przepisu na: Jeżeli nieletni uchyla się od wykonania nałożonego na niego zobowiązania do określonego postępowania.	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga nieuwzględniona.** Pojęcia „uchyla się od wykonania”, mieści się znaczeniowo w rozumieniu sformułowania „nie wykonuje”.
182.	art. 155 ust. 2	W celu uzupełnienia narzędzi pracy kuratora sądowego, dostrzegamy potrzebę dodania w art. 155 ust. 2: „przekazywanie zaleceń nieletniemu i jego rodzicom lub opiekunowi, przeprowadzanie rozmów ostrzegawczych, przekazanie/przesłanie upomnienia w przypadku informacji o lekceważeniu obowiązków wynikających z zastosowania środków wychowawczych”.	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga niezasadna.** Kurator otrzymał liczne narzędzia pracy, co wynika wprost z treści art. 155 ust. 3 projektu.
183.	art. 155 ust. 2 pkt 3	Nałożenie dodatkowych obowiązków na kuratorów sądowych powinno skutkować zwiększeniem obsady kuratorskiej w poszczególnych sądach.	**SA w Gdańsku (SO w Gdańsku)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Kurator będzie organizował i kontrolował wykonywanie przez nieletniego zobowiązania do wykonania prac społecznych w ramach dotychczasowych obowiązków. Potrzeb zwiększenia obsady kuratorskiej nie zgłaszał Departament Wykonania Orzeczeń i Probacji MS, z którym projekt był konsultowany.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
184.	art. 155 ust. 3 pkt 11	Zasięganie i gromadzenie niezbędnych informacji o nieletnim następuje nie tylko na drodze współpracy i kontaktów z instytucjami, ale także zasięgania opinii środowiskowej. Jest to ważny element w pracy każdego kuratora rodzinnego, który nie musi wiązać się z przeprowadzeniem wywiadu środowiskowego na zarządzenie sądu. Dlatego konieczne jest uwzględnienie, iż zebranie informacji o nieletnim następuje także na takiej drodze. Dodać po słowach „oraz współpracy z tymi podmiotami", frazę „a także na drodze zasięgania opinii środowiskowej".	**SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie) KRK**	**Uwaga nieuwzględniona.** Narzędzie nieznane projektowanej ustawie. Te informacje można uzyskać w ramiach wywiadu środowiskowego.
185.	art. 155 ust. 3 pkt 12	W w/w artykule dostrzegamy potrzebę uzupełnienia o: podmioty lecznicze w rozumieniu ustawy o działalności leczniczej. Ponadto wskazane jest uzupełnienie przepisu o podmioty do których nieletni są kierowani w celu wykonania prac społecznych.	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga nieuwzględniona.** Propozycja dotycząca podmiotów leczniczych wkracza w zakres informacji objętych tajemnicą medyczną, do której dostęp regulują odrębne przepisy. Podmioty, na rzecz których nieletni wykonuje prace społeczne objęte są art. 155 ust. 3 pkt 12 i art. 150 ust. 6 projektu.
186.	art. 155 ust. 3 pkt 13	W ocenie kuratorów zasadne jest określenie zamkniętego katalogu czynności, jakie sędzia rodzinny może zlecić kuratorowi sądowemu i należących do kompetencji kuratora sądowego. W przeciwnym wypadku proponujemy wykreślenie w/w punktu. Przepis wymaga uzupełnienia. Po słowach „wykonywania środków wychowawczych" dodać przecinek i tekst „o ile wchodzą one w zakres	**OZZ Kuratorów Sądowych** **SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO**	**Uwagi nieuwzględnione.** Projekt ma na celu dostosowanie przepisów do każdej sytuacji faktycznej, która może wystąpić.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		obowiązków kuratora sądowego”.	**w Częstochowie) KRK**	
187.	art. 155 ust. 3 pkt 14	Dodanie po „o” słowa „nałożenie”, a także wykreślenie pkt 2.	**KRK**	**Uwaga nieuwzględniona.** Kurator sądowy nie jest stroną postępowania wykonawczego, dlatego możliwość składania wniosków powinna być ograniczona do zakresu związanego z czynnościami kuratora określonymi w art. 155 pkt. 14-17 projektu.
188.	art. 155 ust. 3 pkt 17	Postulujemy także rozważenie zmiany punktu 17) tj. **„**składanie wniosków o zmianę lub uchylenie środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1, którego wykonywanie kurator sądowy kontroluje”, poprzez dodanie możliwości składania wniosków w przedmiocie nałożenia obowiązku na rodziców.	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga nieuwzględniona.** Kurator sądowy nie jest stroną postępowania wykonawczego, dlatego możliwość składania wniosków powinna być ograniczona do zakresu związanego z czynnościami kuratora określonymi w art. 155 pkt. 14-17 projektu.
189.	art. 155 ust. 3	Uzupełnienie o następujące punkty: składanie wniosków o przerwę w wykonywaniu środka wychowawczego wymienionego w art. 7 pkt 5 i 7 pkt 2, o przedłużenie przerwy oraz o odwołanie przerwy w jego wykonywaniu; o nałożenie, zmianę lub uchylenie obowiązków, o których mowa w art. 7 pkt 2; o zawieszenie wykonywania środka wychowawczego; o umorzenie postępowania wykonawczego, o odroczenie wykonywania środka wychowawczego o przedłużenie odroczenia, o odwołanie odroczenia, o przeprowadzenie badania biegłych, występowania do sądu o wykładnię co do sposobu wykonania	**OZZ Kuratorów Sądowych SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie) SA w Białymstoku (Kurator Okręgowy w Olsztynie)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Kurator sądowy nie jest stroną postępowania wykonawczego, dlatego możliwość składania wniosków powinna być ograniczona do zakresu związanego z czynnościami kuratora określonymi w art. 155 pkt. 14-17 projektu.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		orzeczenia (co w ogóle jest kwestią kluczową w sprawach, w których orzeczenie budzi wątpliwości lub może być różnorodnie interpretowane), o wszczęcie postępowania o demoralizację, o wszczęcie postępowania pod kątem zastosowania środków leczniczych.		
190.	art. 157 ust. 1	Wydłużenie terminu do 14 dni.	**KRK**	**Uwaga nieuwzględniona.** W ocenie projektodawcy nie istnieją uzasadnione okoliczności wydłużenia terminu (termin zgodny z obecnymi przepisami).
191.	art. 157 ust. 3	W projektowanym przepisie użyto pojęcia „czynu zabronionego”, którego używa się w k.k. Wydaje się, że dla zachowania spójności projektowanej materii bardziej uzasadnionym byłoby posłużenie się pojęciem „czynu karalnego”. Poza tym, bardziej zasadne byłoby informowanie sądu o „dopuszczeniu się przez nieletniego czynu, który wyczerpywać może znamiona czynu karalnego”, a nie podejrzeniu dopuszczenia się przez niego takiego czynu. Nadać brzmienie „zawiadomienia sądu rodzinnego o trudnościach w nawiązaniu pierwszego kontaktu z nieletnim i ich przyczynie, a także”.	**SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie)** **KRK** **KRK**	**Uwaga nieuwzględniona.** Pojęcie czynu zabronionego używane jest w u.p.n. i projekcie i ma charakter systemowy; jest pojęciem odrębnym od pojęcia czynu karalnego. O dopuszczeniu się czynu karalnego orzeka sąd rodzinny. **Uwaga nieuwzględniona.** Przepisy ustawowe powinny być sformułowane w sposób ogólny, umożliwiający zakwalifikowanie różnych stanów faktycznych pod określoną w przepisie przesłankę. Przepis reguluje kwestie ogólne i odrębne od szczegółowych czynności kuratora sądowego w ramach sprawowanego nadzoru nad nieletnim. Propozycja zmierza w kierunku sprzecznym z zasadami prawidłowej legislacji.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
192.	art. 158	W art. 158 dostrzegamy potrzebę dodania zapisu: „i stosować do zaleceń podmiotu/organu sprawującego nadzór."	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis sformułowany prawidłowo.
193.	art. 160 ust. 2	Postulujemy zmianę treści ustępu drugiego na: „Ryczałt za sprawowanie jednego nadzoru wynosi od 3% do 5% kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa.” Zasadne jest także wprowadzenie mechanizmu stałej waloryzacji w/w kwoty bazowej. Zmiana uzasadniona jest brakiem istotnych zmian w wysokości kwoty bazowej na przestrzeni wielu lat, przy jednoczesnym znacznym zwiększaniu się kosztów ponoszonych przez podmioty oraz sądowych kuratorów społecznych w związku ze sprawowanym nadzorem.	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga nieuwzględniona.** W ocenie projektodawcy wystarczające jest ustalenie wysokości tego ryczałtu na poziomie wysokości ryczałtu za sprawowanie nadzoru przez kuratorów sądowych (art. 90 ust. 2 ustawy *o kuratorach sądowych*).
194.	art. 163	Wydaje się, że powinno być kierownik ośrodka.	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)**	**Uwaga niezasadna.** Obowiązek składania sądowi rodzinnemu sprawozdań, o których mowa w art. 163 spoczywa na kierowniku ośrodka (art. 168 pkt 12 projektu).
195.	art. 164 ust. 1	Nadać brzmienie: *„Prezes sądu okręgowego tworzy i znosi ośrodki kuratorskie w obszarze właściwości sądu okręgowego na wniosek kuratora okręgowego, po zasięgnięciu opinii prezesa sądu rejonowego.”*	**KRK**	**Uwaga nieuwzględniona** W ocenie projektodawcy skoro ośrodki kuratorskie tworzone są przy sądach rejonowych, którego organem jest prezes sądu rejonowego, a nie kurator okręgowy to prezes musi mieć możliwość złożenia wniosku.
196.	art. 166 ust. 1, art. 167 ust. 1 i ust. 2	Art. 166 ust. 1 nadać brzmienie: *„Prezes sądu okręgowego powołuje kierownika ośrodka kuratorskiego na wniosek kuratora okręgowego, po*	**KRK**	**Uwagi nieuwzględnione.** Projektowana regulacja odpowiada obecnie obowiązującym przepisom. Nie ma uzasadnionych podstaw do zmiany obowiązujących zasad, zwłaszcza, że ośrodki kuratorskie

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		zasięgnięciu opinii prezesa sądu rejonowego”. Art. 167 ust. 1 nadać brzmienie: *„Prezes sądu okręgowego odwołuje kierownika ośrodka kuratorskiego w przypadku złożenia przez niego rezygnacji.”* Art. 167 ust. 2 nadać brzmienie *„Prezes sądu okręgowego może odwołać kierownika ośrodka kuratorskiego:”*		tworzone są przy sądach rejonowych.
197.	art. 170 ust. 1 i art. 171	Uzupełnienie projektowanego przepisu w taki sposób aby po słowach „kuratora zawodowego” dodać przecinek i frazę „który wyraził na to zgodę”.	**SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w Częstochowie) KRK**	**Uwaga nieuwzględniona.** Praca w ośrodku kuratorskim mieści się w zakresie obowiązków kuratora, nie może on odmówić na nią zgody, zatem skierowanie go tam takowej zgody nie wymaga.
		Wykreślić „zawodowego”. Kadrę mogą stanowić też kuratorzy społeczni.	**KRK**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis ma charakter systemowy związany z skierowaniem zawodowego kuratora sądowego do realizacji zadań w ośrodku kuratorskim. Społeczny kurator zawodowy należy do pozostałej grupy osób, które mogą realizować zadania ośrodków kuratorskich (vide art. 170 ust. 3 projektu).
198.	art. 170 ust. 3	Zmiana dyrektora sądu rejonowego na prezes sądu rejonowego.		**Uwaga nieuwzględniona.** Kwestie finansowe związane z funkcjonowaniem ośrodków kuratorskich, w tym zawieranie umów z osobami o których mowa w art. 170 ust. 3 projektu będą należeć do zadań dyrektora sądu rejonowego.
199.	art. 172 ust. 4 pkt 1	Przewidziana częstotliwość nadzoru prezesa sądu okręgowego, wykonywanego przez kuratora okręgowego, zakłada przeprowadzenie w każdym roku kompleksowej wizytacji	**SA w Katowicach (Kurator Okręgowy SO w**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przewidziana w projekcie częstotliwość nadzoru prezesa sądu okręgowego, wykonywanego przez kuratora okręgowego, zakładająca przeprowadzenie w każdym roku kompleksowej wizytacji ośrodka kuratorskiego jest słuszna i pożądana. Z uwagi

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		ośrodka kuratorskiego. Niezależnie od tego przeprowadzane mają być także lustracje wybranych zakresów działalności ośrodka. W efekcie kierownik i personel ośrodka kuratorskiego podlegać będą permanentnej kontroli i pochłaniać ich będą przede wszystkim kwestie formalne, a nie praca z nieletnimi, która stanowi istotę działania tej placówki. Dlatego częstotliwość wizytacji określona w projektowanych przepisach wydaje się być zbyt intensywna. Wystarczające wydaje się przeprowadzenie kompleksowej wizytacji raz na 3-4 lata z wykonywaniem w międzyczasie lustracji tematycznych.	**Częstochowie) KRK**	na to, że zadania ośrodka kuratorskiego realizowane są przez kuratorów sądowych, ale także specjalistów i inne osoby wspierające działalność ośrodka (art. 165 projektu) zasadne jest, aby merytoryczna kontrola działalności wychowawczej, resocjalizacyjnej, terapeutycznej i profilaktycznej była przeprowadzana na bieżąco, a to w celu umożliwienia szybkiego wyeliminowania ewentualnych nieprawidłowości. Nadto wskazać należy, że skierowanie do ośrodka ustaje z chwilą ukończenia przez nieletniego 18 roku życia (art. 93 ust. 1 projektu), a według gradacji środków jest szóstym z kolei środkiem wychowawczym jaki stosuje sąd. Zatem należy wnioskować, że zazwyczaj jest stosowany wobec nieletnich przejawiających znaczne przejawy demoralizacji oraz popełniających czyny karalne. Mając powyższe na względzie należy stwierdzić, że wzmożona kontrola jakości oddziaływań na nieletnich w ośrodku kuratorskim jest tym bardziej uzasadniona.
200.	art. 174	Wydaje się, że ze względu na ryzyko potencjalnych nadużyć konieczne jest wprowadzenie obowiązku wizytacji organizacji lub instytucji, do której skierowano nieletniego przez kuratora lub sąd rodzinny. Wizytacja taka nie powinna być rzadsza niż raz na rok.	**RPD**	**Uwaga nieuwzględniona.** Postulowane jest przeprowadzanie wizytacji organizacji społecznych, w tym organizacji pozarządowych lub instytucji, do której skierowano nieletniego przez organ wymiaru sprawiedliwości lub organ wykonawczy, które systemowo nie są powołane do tego rodzaju zadań.
201.	Dział IV Rozdział 4 Oddział 9 MOW	Proponowane w projekcie ustawy rozwiązania przy braku usprawnienia wykonywania orzeczeń wymuszą zmiany w strukturze zatrudnienia w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, z których planuje się w pierwszym roku obowiązywania ustawy przenieść 500 wychowanków do okręgowych ośrodków	**ZNP**	**Uwaga niezrozumiała.** Celem projektodawcy jest zapewnienie skutecznej i nowoczesnej resocjalizacji nieletnich, w placówkach najbardziej do tego dostosowanych i przygotowanych a nie zapewnienie rentowności młodzieżowych ośrodków wychowawczych, które nie spełniają swoich zadań, czy też utrzymanie poziomu zatrudnienia w takich placówkach. Jeśli młodzieżowy ośrodek wychowawczy zostanie zlikwidowany, co leży w gestii organu nadzorczego, którym nie jest sąd, to wychowankowie zostaną przeniesieni do innych

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		wychowawczych, a w następnych latach 1500 wychowanków, w związku z tym znacząco mniejsze będą kwoty subwencji oświatowej. W ocenie skutków regulacji wskazano, że już w 2022 r. oszczędności z tytułu zmniejszenia wysokości kwot subwencji oświatowej przekazywanej jednostkom samorządu terytorialnego prowadzącym młodzieżowe ośrodki wychowawcze wyniosą 37,5 min. zł., a w następnych latach oszczędności będą wynosiły 112,5 min. zł. Wymusi to na jednostkach samorządu terytorialnego, czy też innych organach prowadzących, likwidację części funkcjonujących młodzieżowych ośrodków wychowawczych, a nieletni z orzeczonym pobytem w ośrodku będą pozostawali poza systemem.		placówek (w tym do OOW), a środek wychowawczy nadal będzie wobec nich wykonywany.
		Z niezrozumiałych dla HFPC względów poza zakresem przedmiotowej regulacji znalazło się jednak pełniejsze uregulowanie na poziomie ustawowym zasad działania MOW, a więc najliczniejszej grupy placówek resocjalizacyjnych. W efekcie projekt jedynie częściowo odnosi się do tej problematyki, pozostawiając ją przede wszystkim regulacji aktów o charakterze podustawowym, wydanych na podstawie ustawy Prawo oświatowe.	**HFPC**	**Uwaga niezrozumiała.** W projekcie zawarto najistotniejsze regulacje związane z wykonywaniem środka wychowawczego w postaci umieszczenia nieletniego w MOW, w tym prawa i obowiązki nieletnich; MOW usytuowane są w systemie oświatowym.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
202.	art. 177 ust. 1	Zgodnie z wiedzą o stanie zdrowia psychicznego wychowanków MOW-ow w Polsce, proponowany system jest zbyt ubogi i nie odpowiada na potrzeby tej grupy młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych i zdrowotnych. Około 40% wychowanków tych ośrodków miało w życiu przynajmniej jedną próbę samobójczą. Wielu cierpi z powodu zaburzeń nastroju i innych problemów emocjonalnych. Większość wychowanków MOW-ów ma zaburzenia związane z używaniem substancji psychoaktywnych. To wszystko silnie wskazuje na potrzebę powołania do życia Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych o profilu wychowawczo-terapeutycznym (a nie tylko resocjalizacyjno-wychowawczym). Postulujemy zapisanie w ustawie możliwości tworzenia MOW z programem terapeutycznym dla młodzieży z zaburzeniami związanymi z używaniem substancji psychoaktywnych oraz dla młodzieży wymagającej leczenia psychiatrycznego w związku z próbami samobójczymi, zaburzeniami depresyjnymi i innymi poważnymi problemami zdrowia psychicznego.	**Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie**	**Uwaga niezrozumiała – stanowisko MEiN.** Projektowane przepisy ustawy m.in. będą dookreślać środki, które może zastosować sąd rodzinny wobec nieletnich, w efekcie tych zmian do młodzieżowych ośrodków wychowawczych będą trafiać jedynie nieletni zdemoralizowani, a wobec nieletnich z zaburzeniami psychicznymi i uzależnieniami będą stosowane inne środki. Niezależnie od projektowanych zmian ustawowych, tak jak dotychczas MOW nadal będą mogły wskazywać w swoich statutach szczególne obszary działalności dotyczące rozwiązywania określonych problemów wychowawczych wychowanków. Należy także podkreślić, że jednostki systemu oświaty, w tym m.in. młodzieżowe ośrodki wychowawcze, nie posiadają stosownych uprawnień do realizacji zadań z zakresu opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą, w tym do organizowania terapii i leczenia, które zapewniane są w systemie ochrony zdrowia.
203.	art. 179	Czy komisja będzie też wydawała skierowania do tymczasowego MOW, jak często będzie się zbierała i jak długo	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w**	**Uwaga nieuwzględniona.** Szczegółowy tryb kierowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z młodzieżowych ośrodków wychowawczych oraz tryb

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		będzie ważne skierowanie w przypadku ucieczki nieletniego lub braku możliwości doprowadzenia go do MOW- brak wskazania.	**Poznaniu)**	powoływania i odwoływania członków komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego, jej skład, sposób działania i sposób obsługi administracyjno-biurowej zostanie określony przez Ministra Sprawiedliwości w akcie wykonawczym do ustawy. Regulacje wydane na podstawie projektowanego upoważnienia ustawowego będą uwzględniać konieczność zapewnienia prawidłowego i sprawnego wykonywania orzeczeń oraz konieczność zapewniania prawidłowej realizacji zadań komisji. Projektowane na poziomie rozporządzenia regulacje w tym zakresie wzorowane będą na dotychczasowych sprawdzonych już pozytywnie rozwiązaniach. Powołanie komisji pozwoli również wprowadzić na etapie kierowania nieletnich element oceny funkcjonowania placówki, która mogłaby go przyjąć, co ma niebagatelne znaczenie dla dalszego powodzenia procesu resocjalizacji. Powołanie przez Ministra Sprawiedliwości komisji, której zadaniem będzie kierowanie i przenoszenie nieletnich do odpowiedniego młodzieżowego ośrodka wychowawczego, po zasięgnięciu opinii członków tej komisji, gwarantuje wytypowanie placówki, która zapewni odpowiednie odziaływania wychowawcze i resocjalizacyjne wobec nieletniego przy uwzględnieniu jego potrzeb edukacyjnych i deficytów rozwojowych. Istotnym zadaniem komisji, w kontekście doboru odpowiedniej placówki do potrzeb nieletniego będzie ocena realizacji zadań młodzieżowego ośrodka wychowawczego, w szczególności eliminowania przejawów niedostosowania społecznego oraz przygotowania wychowanków do samodzielnego i odpowiedzialnego życia po opuszczeniu ośrodka, zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi.
		W zadaniach komisji do spraw kierowania do młodzieżowych ośrodków wychowawczych nie wymieniono zadania gromadzenia dokumentacji nieletniego. Do tej pory to starosta kompletował niezbędną dokumentację, tj. postanowienie sądu rodzinnego, wywiad środowiskowy, dokumentację szkolą i medyczną itd.	**ZNP**	
		Dla usprawnienia wykonywania orzeczeń bezwzględnie należy wprowadzić regulacje prawne w zakresie gromadzenia dokumentacji nieletniego, kompleksowego posługiwania się systemem informatycznym, a nie za pośrednictwem poczty, oraz wydłużenia terminu wykonania orzeczenia, które pozwolą na skuteczne umieszczenie czy też ponowne umieszczenie nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym.	**ZNP**	
		Naszym zdaniem, mając na uwadze konieczność zapewnienia prawidłowej realizacji zadań komisji i wagę tych zadań, zasadne byłoby określenie w	**ZNP**	**Uwaga uwzględniona.**

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		ustawie kwalifikacji wymaganych od członków komisji (zawarta w art. 186 delegacja do wydania aktu wykonawczego również nie przewiduje regulacji w tym zakresie).		
		Powołanie komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego jest niecelowe. Dotychczas czyni to Ośrodek Edukacji w Warszawie Wydział Resocjalizacji i Socjoterapii i jest to wystarczające. Nieletni są sprawnie umieszczani i ten organ dobrze działa.	**SA w Białymstoku (SR w Bielsku Podlaskim)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Należy zauważyć, że projektodawca nie wyklucza z procedury kierowania ORE. Jego przedstawiciel będzie uczestniczył w procesie jako członek komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego. Nadal ORE będzie prowadził teleinformatyczny system odnoszący się do nieletnich kierowanych do MOW, w szczególności bazę danych dotyczącą młodzieżowych ośrodków wychowawczych, uwzględniającą, m.in. liczbę miejsc, przeznaczenie z uwagi na płeć, typy szkół działających w strukturze placówek, w tym: specyfikę klas, języki obce, przedmioty zawodowe, etc. W przypadku starosty to nie bierze on bezpośredniego udziału tylko w samym procesie kierowania. Powołanie przez Ministra Sprawiedliwości komisji, której zadaniem będzie kierowanie i przenoszenie nieletnich do odpowiedniego młodzieżowego ośrodka wychowawczego, po zasięgnięciu opinii członków tej komisji, gwarantuje wytypowanie placówki, która zapewni odpowiednie oddziaływania wychowawcze i resocjalizacyjne wobec nieletniego przy uwzględnieniu jego potrzeb edukacyjnych i deficytów rozwojowych. Proponowane rozwiązanie w sposób istotny skróci proces kierowania nieletniego do ośrodka, poprzez pominięcie w procesie kierowania starosty. Orzeczenie o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym wraz z wnioskiem sądu o wydanie skierowania do odpowiedniego młodzieżowego ośrodka wychowawczego bezpośrednio będzie kierowane do powołanej komisji. Obecnie nieletni wielokrotnie wracają do systemu kierowania. Ścieżkę postępowania można skrócić do niezbędnego minimum. Wniosek o ponowne
		Mam wątpliwość, czy istnieje potrzeba utworzenia takiej komisji wobec właściwego funkcjonowania w tym przedmiocie Ośrodka Rozwoju Edukacji.	**RPO**	

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				skierowanie do młodzieżowego ośrodka wychowawczego sąd skieruje bezpośrednio do komisji, która niezwłocznie podejmie decyzje wskazując odpowiedni dla nieletniego ośrodek.
204.	art. 180	Projektowana ustawa pomija wstępne badanie lekarskie osób przyjmowanych do młodzieżowych ośrodków wychowawczych, mimo iż pobyt w takim miejscu stanowi formę pozbawienia wolności, za którą władze ponoszą odpowiedzialność w myśl konwencji międzynarodowych.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona – stanowisko MEiN.** W ocenie MEiN obligatoryjne przeprowadzanie badania lekarskiego wszystkich nieletnich przyjmowanych do MOW nie jest konieczne. W sytuacji, gdy stan zdrowa nieletniego będzie wymagał interwencji lekarskiej, zgodnie z art. 107 ust. 1 pkt 5 projektowanej ustawy dyrektor MOW będzie zobowiązany do zapewnienia nieletniemu dostępu do świadczeń zdrowotnych. Takie rozwiązania już funkcjonują, a dyrektorzy MOW nie zgłaszali konieczności wprowadzania takiego obowiązku.
205.	art. 182 i art. 183	Kto decyduje: Sąd czy komisja?,	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)**	Przeniesienie nieletniego do innego młodzieżowego ośrodka wychowawczego w uzasadnionych przypadkach mających znaczenie dla skuteczności procesu wychowawczego na wniosek dyrektora ośrodka, nieletniego, jego rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego oraz przeniesienie nieletniej matki do domu matki i dzieckiem wniosek nieletniej odbywa się na mocy decyzji organu prowadzącego na wniosek organu sprawującego nadzór pedagogiczny nad ośrodkiem, we współpracy z organem odpowiedzialnym za wskazywanie odpowiednich ośrodków dla nieletnich.
206.	art. 184 pkt 4	Użyto nieostrego, niezdefiniowanego pojęcia „wydarzenia nadzwyczajne” - zdecydowanie ustawodawca powinien wskazać lub wymienić (z użyciem terminu „w szczególności”), jakie zdarzenia należy rozumieć pod tym pojęciem.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga niezasadna.** Vide art. 87 pkt 12 projektu w którym znajduje się definicja „wydarzenia nadzwyczajnego”**.** Katalog wydarzeń nadzwyczajnych powinien zostać określony w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. art. 186 ust. 2 projektu - „sposób zapewnienia bezpieczeństwa” w MOW.
207.	art. 185, art. 194, art. 257, art. 280	W celu pełnego zabezpieczenia praw nieletnich uważam, że decyzję w tym zakresie powinien podejmować sąd.	**RPO** **SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w**	**Uwaga nieuwzględniona.** Nieletni, jako osoba pełnoletnia, wobec której ustał obowiązek poddania się wykonaniu orzeczonego środka wychowawczego albo poprawczego ma prawo do złożenia wniosku o którym mowa

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
			Poznaniu)	w tych przepisach. Umieszczenie w MOW, OOW, ZP ustaje bowiem z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego odpowiedniego wieku. Po tym zdarzeniu dalszy pobyt osoby pełnoletniej może istnieć wyłącznie na podstawie dobrowolności, a nie orzeczenia sądowego.
		Należy ewentualnie rozważyć ujednolicenie ww. przepisów i także w przypadku przedłużenia pobytu w MOW, przewidzieć okres 1 roku, a nie czas do ukończenia szkoły - o ile taka regulacja byłaby korzystniejsza dla nieletnich.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona – stanowisko MEiN.** Stosowanie środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego 18 lat. Projektowany przepis art. 185 umożliwi nieletnim ukończenie szkoły w MOW i będzie sprzyjać zapobieganiu przedwczesnemu kończeniu nauki przez młodzież niedostoswaną społecznie. Proponowane rozwiązanie umożliwi nieletnim, wyłącznie na ich wniosek, ukończenie szkoły w warunkach dostoswanych do ich potrzeb i możliwości.
208.	art. 188	Brak wskazania list okręgowych ośrodków wychowawczych oraz brak wskazania kto będzie do takich ośrodków wystawiał skierowania,	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)**	**Uwaga nieuwzględniona.** W związku z wprowadzeniem przez projekt ustawy do katalogu środków wychowawczych nowego środka o charakterze izolacyjnym – umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym, a także uwzględniając fakt, że obecnie infrastruktura oraz kadra pedagogiczna i niepedagogiczna, zatrudniona w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich mogą być w sposób pełniejszy wykorzystywane, projektodawca planuje przekształcenie części ZP w nowe jednostki. Liczba nowoutworzonych placówek może być, na obecnym etapie tworzenia przepisów jedynie szacowana i takowe szacunki znajdują się w OSR. Zakłada się, że w pierwszym roku obowiązywania ustawy do okręgowych ośrodków wychowawczych może trafić ok. 500 nieletnich, natomiast w kolejnych latach ok. 1500. OOW jest jednostką podległą Ministrowi Sprawiedliwości. Organem odpowiedzialnym za kierowanie nieletniego do odpowiedniego okręgowego ośrodka wychowawczego będzie, tak jak obecnie w przypadku kierowania nieletnich do odpowiednich zakładów poprawczych i schronisk

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				dla nieletnich – komórka organizacyjna Ministerstwa Sprawiedliwości wykonująca zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego nad okręgowymi ośrodkami wychowawczymi.
209.	art. 190 ust. 1 pkt 2, art. 224 ust. 1 pkt 3, art. 252 ust. 1 pkt 2, art. 299 ust. 1 pkt 2	Niepokojące jest wprowadzenie regulacji, która przewiduje obligatoryjną kontrolę osobistą przy przyjęciu do okręgowego ośrodka wychowawczego bez indywidualnej oceny ryzyka ze strony podopiecznego. W odniesieniu do zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich taka sytuacja mogłaby być dopuszczalna jedynie w indywidualnych przypadkach, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji i po dokonaniu indywidualnej oceny ryzyka. Wątpliwości budzi przyjęte przez projektodawcę unormowanie obligujące do poddawania nieletnich przyjmowanych do OOW, ZP, SdN i ZL kontroli osobistej. W każdym z tych przypadków projektodawca wprowadza obowiązek poddania kontroli osobistej każdego przyjmowanego nieletniego. Inny model funkcjonuje w przypadku przyjęć do MOW. Dlatego też HFPC optuje za zmianą omawianego uregulowania i przyjęciem za wzór regulacji proponowanej przy młodzieżowych ośrodkach wychowawczych.	**RPO** **HFPC**	**Uwagi nieuwzględnione.** To jedyne przypadki obligatoryjnej kontroli osobistej uzasadnione koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa nieletniego, placówki i pozostałych osób przebywających w placówce w związku z przyjęciem nowego wychowanka. Przy przeprowadzaniu tej kontroli osobistej muszą być spełnione warunki z art. 119 ust. 2-5 i 7-10 projektu. Przepis jest jasny, nie budzi wątpliwości interpretacyjnych. Ponadto w przypadku przyjęcia nieletniego do zakładu leczniczego projekt nie przewiduje obligatoryjnej kontroli osobistej.
210.	art. 190 ust. 1 pkt 3, art.	Dokonywanie badań profilaktycznie (bez uwzględnienia specyfiki danej	**RPO**	**OOW, ZP, SdN – Uwaga nieuwzględniona.** Przeprowadzenie badania nieletniego przyjmowanego do

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
	224 ust. 1 pkt 4, art. 252 ust. 1 pkt 3, art. 299 ust. 1 pkt 3	sytuacji) jest w mojej ocenie nieproporcjonalne do sytuacji i może stanowić poniżające traktowanie. W mojej ocenie przepisy ustawy przewidujące obligatoryjne badanie po przyjęciu powinny zostać zmienione. Ustawa powinna wskazywać, że przeprowadzenie takiego badania jest możliwe wyłącznie w indywidualnych przypadkach, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji i po dokonaniu indywidualnej oceny ryzyka.		placówki jest istotnym elementem wpływającym zarówno na bezpieczeństwo nieletniego, jak i placówki oraz wyznaczenie wstępnych kierunków pracy z nieletnim. Przepis jest jasny, nie budzi wątpliwości interpretacyjnych. **ZL – Uwaga nieuwzględniona – stanowisko MZ.** Proponowane jest pozostanie przy dotychczasowym brzmieniu projektowanego przepisu. Powyższe ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa nieletniemu przyjętemu do zakładu leczniczego, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości niezwłocznego zastosowania postępowania leczniczego wobec nieletniego, np. wymagającego podania niektórych leków.
211.	art. 195, art. 258, art. 305	Pomoc taka ze strony dyrektora nie jest przewidziana dla wychowanków MOW, co rodzi pytania o ich równe traktowanie. Trudności finansowe w równej mierze mogą dotykać wychowanków wszystkich typów placówek.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona – stanowisko MEiN.** Zasady funkcjonowania MOW określają przepisy ustawy Prawo oświatowe, a głównym zadaniem tych placówek jest zapewnienie opieki, kształcenia i wychowania. Jednostki systemu oświaty nie zapewniają pomocy finansowej uczniom. Natomiast MOW są zobowiązane do przygotowania nieletnich do samodzielnego funkcjonowania po opuszczeniu ośrodka. Z tego względu dyrektorzy MOW podejmą współpracę z jednostkami pomocy społecznej lub powiatowymi centrami pomocy rodzinie, w celu zapewniania nieletnim niezbędnych warunków bytowych. Nieletni przebywający w MOW mogą dysponować własnymi pieniędzmi, a zasady w tym zakresie określane są w statutach placówek.
212.	art. 198 ust. 1 i art. 261 ust. 1	Przewidziano jako formę nagrody „zgodę na skorzystanie z Internetu” Brak jest tutaj precyzyjnego określenia czy zgoda ta jest udzielana na przedział czasowy czy limit czasowy.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Nagroda wskazująca na możliwość dostępu do internetu została zmieniona – „korzystania z internetu”, na formę – „skorzystania z internetu”. Pozwala to z jednej strony na szersze rozumienie takiej nagrody, jeżeli we wniosku będzie wskazany okres korzystania z internetu, a z drugiej, tak jak w przypadku rozmowy telefonicznej, określa w sposób literalny, że jest to jednorazowa decyzja.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
213.	art. 210 ust. 2	Tak więc wykonanie dyżuru porannego, prace na rzecz utrzymania porządku w szkole, uporządkowanie miejsca pracy w warsztacie i dyżur popołudniowy nie mogą łącznie przekroczyć godziny dziennie, przy założeniu, że każdy nieletni wykonuje prace codziennie. To niewystarczający wymiar biorąc pod uwagę wychowawcze aspekty pracy, a dla nieletnich chcących wykazać się większym zaangażowaniem w tego rodzaju zadaniach stanowi to wręcz szkodliwą, niemożliwą do przekroczenia barierę. Powodującą brak możliwości wyeksponowania swoich mocnych stron. Szczególnie podczas okresów wakacyjnych.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga niezasadna.** Vide art. 210 ust. 4 projektu. Za prace porządkowe na rzecz ośrodka nie uznaje się czynności związanych z utrzymywaniem czystości i porządku w pomieszczeniach, w których nieletni przebywa, prac wykonywanych w ramach praktycznej nauki zawodu, zajęć przysposobienia do pracy oraz kształcenia ustawicznego.
214.	art. 213-233	Wykonywanie środka leczniczego, w przypadku dłuższych pobytów (a tak się dzieje zazwyczaj) powinno uwzględniać okres readaptacji małoletniego do życia poza szpitalem w momencie, kiedy ustanie konieczność leczenia w ośrodku psychiatrii sądowej. Przepisy powinny umożliwiać osobom, które skończyły 18 lat, ukończenie szkoły średniej w warunkach zapewnionej opieki medycznej. Do osób tych powinny zostać także zastosowane przepisy dotyczące usamodzielniania się (w art. 379 wymienione są grupy osób, które mogą skorzystać z pomocy w zakresie usamodzielniania. Do grupy	**Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie**	**Uwaga nieuwzględniona – stanowisko MZ.** Przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1285, z późn. zm.) gwarantują możliwość korzystania ze świadczeń zdrowotnych osobom zgłoszonym do ubezpieczenia (m.in. jako członka rodziny lub zgłoszone przez szkołę) - w tym osobom powyżej 18 r.ż. - do 26 r. ż., jeśli kontynuują naukę. Wobec powyższego dostęp do opieki medycznej osób uczących się między 18 a 26 r.ż. nie jest ograniczony. Jednocześnie należy wskazać, że rodzaj, tryb i zakres świadczeń zdrowotnych udzielanych pacjentowi jest uzależniony od wskazań medycznych.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		potrzebujących należą także pacjenci zakładów leczniczych, których w wyliczeniu nie wymieniono.		
215.	art. 213	W proponowanych przepisach brak jest szczegółowych uregulowania wprost kwestii kosztów stosowania środków leczniczych.	**SA we Wrocławiu (SR w Miliczu)**	**Uwaga niezasadna.** Zasady ponoszenia odpłatności z tytułu pobytu nieletniego w rodzinie zastępczej zawodowej, młodzieżowym ośrodku wychowawczym oraz w zakładzie leczniczym określają odrębne przepisy (vide art. 75 projektu).
216.	art. 217	To będzie jedna komisja na cały kraj? Jak często będzie obradować? W komisji będą biegli? I równocześnie będą wydawać opinie i skierowania? Czy nie będzie skierowań tylko podstawą będzie orzeczenie Sądu? Projekt zakłada powołanie przez ministra właściwego ds. zdrowia komisji ds. środka leczniczego dla nieletnich. W aktualnym stanie prawnym istniała podobna instytucja, która jednak nie wykonywała nałożonych na nią obowiązków, a liczba miejsc w zakładach leczniczych dla nieletnich była niewystarczająca, a czas oczekiwania na miejsce w zakładzie zbyt długi, w szczególności jeśli idzie o leczenie nieletnich dotkniętych uzależnieniami; znane powszechnie obłożenie szpitali psychiatrycznych, zwłaszcza oddziałów dla dzieci i młodzieży oraz dramatyczny deficyt psychiatrów dziecięcych nakazuje sceptycznie ocenić realność funkcjonowania proponowanego	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)** **SA w Gdańsku (SO w Gdańsku)**	**Uwagi niezasadne.** Powołana przez ministra właściwego do spraw zdrowia komisja do spraw środka leczniczego dla nieletnich będzie organem pomocniczym dla sądu rodzinnego na etapie wykonywania środka leczniczego orzeczonego wobec nieletniego. Utworzenie komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich zagwarantuje usprawnienie postępowania wykonawczego w sprawach nieletnich oraz zapewni udział w tym procesie organu dysponującego specjalistyczną wiedzą z zakresu zdrowia psychicznego. Głównym zadaniem komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich będzie wydawanie opinii dla właściwych sądów (sądów rodzinnych, sądów drugiej instancji, sądów właściwych według przepisów Kodeksu postępowania karnego), wskazującej odpowiedni dla nieletniego zakład leczniczy. Przy wydaniu opinii uwzględnia się zakres świadczeń opieki zdrowotnej udzielanych w danym zakładzie oraz warunki zabezpieczenia. Wskazując odpowiedni dla nieletniego zakład leczniczy bierze się pod uwagę stan zdrowia psychicznego, fizycznego i somatycznego nieletniego, uzależnienie nieletniego, związek pomiędzy zaburzeniami psychicznymi a zachowaniami niebezpiecznymi, przebieg i wyniki dotychczasowego leczenia lub rehabilitacji, szczególne wskazania do postępowania leczniczego lub rehabilitacyjnego, miejsce zamieszkania albo pobytu nieletniego, chyba że ze względów zdrowotnych lub organizacyjnych nie jest to możliwe. Uwzględnienie tych okoliczności będzie możliwe przede wszystkim w oparciu o

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		systemu,		informacje wynikającej z dokumentacji przekazanej przez sąd. Aby umożliwić sądowi rodzinnemu ocenę wskazania odpowiedniego dla nieletniego zakładu leczniczego, opinia musi zawierać uzasadnienie. Ponadto komisja będzie analizowała informacje o liczbie dostępnych miejsc w zakładach leczniczych przeznaczonych do wykonywania środka leczniczego w celu możliwości zapewnienia wykonywania orzeczeń oraz będzie miała uprawnienie do wizytacji i oceny zakładów leczniczych przeznaczonych do wykonywania środka leczniczego w celu zapewnienia odpowiednich warunków wykonywania środka leczniczego. Po otrzymaniu opinii komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich, sąd rodzinny określa rodzaj zakładu leczniczego oraz miejsce wykonywania środka leczniczego. Postanowienie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym. Powołanie komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich ma na celu usprawnienie wykonywania środka leczniczego.
217.	art. 219	Praktyczne wątpliwości budzi realność wykonania przewozu nieletniego przewidzianego w art. 219 Projektu, który to przewóz ma zostać zapewniony przez zakład leczniczy. Takich zakładów leczniczych jest w kraju niewiele, przywiezienie nieletniego na dużą odległość, przy konieczności zapewnienia obsady karetki (szczególnie w sytuacji, gdy nieletni i jego rodzina będą unikać wykonania postanowienia o umieszczeniu), będzie bardzo problematyczne, również z punktu widzenia kosztów i tego, kto ma je ponosić. Wejście w życie tych przepisów wymaga więc stworzenia sprawnego systemu danych o wolnych miejscach, możliwości wymiany	**SA we Wrocławiu (SR w Miliczu)**	**Uwaga niezasadna.** W celu usprawnienia wykonywania środka leczniczego powołana została komisja do spraw środka leczniczego dla nieletnich, która ma funkcjonować jak komisja psychiatryczna do spraw środków zabezpieczających. Koszty transportu vide art. 380 pkt 3 projektu. Zabezpieczenie transportu sanitarnego, o którym mowa w art. 219 ust. 2, przysługuje bezpłatnie w związku z realizacją świadczenia gwarantowanego w określonym zakładzie leczniczym

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		informacji oraz uzgadniania terminów z poszczególnymi szpitalami.		
218.	art. 228 ust. 5	Negatywnie ocenia przewidziane w treści art. 228 ust. 5 projektu wymóg asysty lekarza, pielęgniarki albo ratownika medycznego w sytuacji doprowadzania nieletniego do zakładu leczniczego po bezskutecznym upływie terminu wyznaczonego nieletniemu na powrót do zakładu leczniczego. W ocenie Prezydium Naczelnej Rady Lekarskiej wymóg zapewnienia asysty personelu medycznego w każdej sytuacji opisanej w art. 228 ust. 5 jest zbędny, nadmiarowy i będzie zaburzał pracę zakładów leczniczych angażując - bez merytorycznego uzasadnienia - personel medyczny w realizację zadań związanych z transportem nieletnich.	**NRL**	**Uwaga nieuwzględniona.** Proponowana treść przepisu odpowiada innym przepisom regulującym problematykę doprowadzeń przez Policję – vide art. 204d § 4 k.k.w., art. 20 ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzającymi zagrożenie życia, zdrowia lub wonności seksualnej innych osób, art. 46a ust. 3 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego.
219.	art. 236 ust. 3, art. 238 ust. 3	Wprowadzenie wyłączenia stosowania niektórych środków wychowawczych (jak w uwadze do art. 93 ust. 7).	**KRK**	**Uwaga nieuwzględniona.** O zastosowaniu środków wychowawczych w tych przypadkach decyduje sąd rodzinny. Środki te można zmienić lub uchylić.
220.	art. 237 ust. 2	Wydaje się, że powinno być: Przed zwolnieniem nieletniego z zakładu leczniczego, zakład leczniczy wykonujący środek leczniczy zawiadamia o tym sąd rodzinny.	**RPP**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis sformułowany prawidłowo i związany z inną właściwością sądu wykonującego środek leczniczy.
221.	art. 239 ust. 1 pkt 1	Szczególnie krytycznie ocenić należy ustawowe przesłanki przedłużenia, w toku postępowania wykonawczego, pobytu nieletniego w ZP „jeżeli dotychczasowe wyniki procesu resocjalizacji nie przyniosły	**HFPC**	**Uwaga nieuwzględniona, częściowo niezrozumiała.** Cel wprowadzenia przepisów został szczegółowo wyjaśniony w uzasadnieniu. Przesłanka „jeżeli dotychczasowe wyniki procesu resocjalizacji nie przyniosły oczekiwanego rezultatu i nieletni nadal wymaga oddziaływań resocjalizacyjnych” należy do oceny sądu, wchodząc w zakres dyskrecjonalnej władzy sędziego, który

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		oczekiwanego rezultatu i nieletni nadal wymaga oddziaływań resocjalizacyjnych". Wydaje się, że tego rodzaju przesłanka ma charakter dalece niedookreślony. Dodatkowo jej spełnienie w sposób oczywisty może być uzasadnione tym, że nieletni nie uzyskał do czasu ukończenia 21 urodzin warunkowego zwolnienia z zakładu poprawczego, co w uproszczeniu oznacza, że nadal pozostaje zdemoralizowany.		ma szczegółową wiedzę o osobie nieletniego, przebiegu jego resocjalizacji, problemach wychowawczych, zdrowotnych itd. Przesłankę tę bada się na etapie wykonywania środka poprawczego, co daje sądowi wgląd w przebieg trwającego już jakiś okres czasu pobytu nieletniego w placówce. Regulacja stanowi środek reakcji na wyjątkowe przypadki niepoddawania się nieletniego procesowi resocjalizacji i przewiduje się, że będzie ona stosowana przez sądy wyjątkowo rzadko.
222.	art. 239 ust. 2 pkt 1, art. 240 ust. 1	Uwaga analogiczna jak w przypadku art. 93 ust. 7 – w części dotyczącej zobowiązania do podjęcia nauki, w przypadku nieletniego, który ukończył 18 lat.	**KRK**	**Uwaga nieuwzględniona.** O zastosowaniu środków wychowawczych w tych przypadkach decyduje sąd rodzinny. Środki te można zmienić lub uchylić.
223.	art. 240	Należy rozważyć celowość zastosowania środków wychowawczych, w szczególności ocenić realne możliwości oddziaływań i narzędzia, jakimi dysponuje kurator sądowy w przypadku powierzenia mu do wykonania środka wymienionego w art. 240. Proponujemy, aby nadzór kuratora sądowego w szczególnych przypadkach kontynuowany był do 21 roku życia.	**OZZ Kuratorów Sądowych SA w Białymstoku (Kurator Okręgowy SO w Olsztynie)**	**Uwaga nieuwzględniona**. W ocenie projektodawcy nadzór kuratora sądowego sprawowany wobec osoby pełnoletniej sprowadza się będzie przede wszystkim do funkcji kontrolnej, co przyczyni się do skutecznego korygowania postaw niepożądanych i wpisuje się w podstawowe założenia stosowania środków wychowawczych, których „celem jest wychowanie nieletniego na świadomego swych obowiązków członka społeczeństwa". W art. 88 projektu czytamy, że prowadzone wobec nieletniego oddziaływania wychowawcze powinny zmierzać przede wszystkim do wszechstronnego rozwoju osobowości i uzdolnień nieletniego oraz do kształtowania i utrwalania w nim społecznie pożądanej postawy i poczucia odpowiedzialności, tak by był on odpowiednio przygotowany do samodzielnego i odpowiedzialnego życia zgodnie z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi. Argument jest o tyle chybiony, że dozór kuratora sądowego jest stosowany

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				wobec osób dorosłych, np. w okresie warunkowego zawieszenia kary pozbawienia wolności.
224.	art. 242	Rozwiązanie to jest niefunkcjonalne i marnuje szansę na efektywną resocjalizacje nieletniego. Zostaje on bowiem przeniesiony ze środowiska o licznych oddziaływaniach resocjalizacyjnych do zakładu karnego, który tak intensywnych oddziaływań nie zapewnia. W efekcie szansa na efektywną resocjalizację nieletniego znacznie maleje. W naszej ocenie system w tym zakresie powinien być tak skonstruowany, aby w pierwszej kolejności zapewnić prowadzenie jak najdłużej oddziaływań resocjalizacyjnych względem nieletniego. Rozważenia wymaga wprowadzenie dodatkowych przesłanek zawieszenia wykonania krótkoterminowej kary pozbawienia wolności w stosunku do nieletniego opuszczającego zakład poprawczy, co do którego istnieje pozytywna prognoza kryminologiczna.	**HFPC**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis ten ma na celu zapewnienie prawidłowego toku resocjalizacji nieletniego, która, mimo prowadzenia oddziaływań w warunkach zakładu poprawczego, okazała się nieskuteczna skoro nieletni został skazany na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania. Niezbędne jest zatem wdrożenie procesu resocjalizacji w ramach jednostki penitencjarnej. Trudno mówić, że argument o pozytywnej prognozie jest słuszny skoro samo popełnienie czynu przestępczego wyklucza możliwość przyjęcia pozytywnej prognozy.
225.	art. 244 ust. 1 pkt 5	Po przeanalizowaniu uzasadnienia do projektu należy stwierdzić, że ustawodawca powinien był jednak rozważyć osobne uregulowanie kwestii personelu pracującego z nieletnimi w zakładzie/zakładach poprawczych prowadzonych dla nieletnich powyżej 21 roku życia. (…) Dotychczas pracownicy zakładów poprawczych	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** W zakładach poprawczych dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat będą zatrudnieni pracownicy pedagogiczni, posiadający kwalifikacje w zakresie resocjalizacji – tak jak w każdym innym rodzaju zakładu poprawczego. W ocenie projektodawcy nie zachodzi potrzeba osobnego uregulowania kwestii przygotowania zawodowego personelu pracującego z nieletnimi w zakładach poprawczych prowadzonych dla nieletnich powyżej 21 roku życia. Każdy nauczyciel jest zobowiązany do doskonalenia własnych

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		mieli do czynienia z nieletnimi przebywającymi w zakładach do 21 roku życia. Jest to jednak znacząca różnica, szczególnie wziąwszy pod uwagę stopień demoralizacji nieletnich i jakiego czynu się dopuścili. Tego rodzaju przeniesienie skutkować będzie gruntowną zmianą otoczenia, w którym przebywa nieletni, w tym pracującej z nim kadry. W ocenie HFPC, utrudni to pracę z nieletnim i ograniczy szansę na efektywną resocjalizację. Dodatkowo, nieletni umieszczeni w nowej placówce będą musieli stopniowo budować relacje zaufania z pracującą w niej kadrą, co znacznie może ograniczyć ich szanse na skorzystanie z takich instytucji, jak przepustki, urlopy czy zgody na pobyt poza zakładem poprawczym. W końcu, nie można wykluczyć, że tego rodzaju zmiana otoczenia utrudni nieletnim ukończenie nauki, szkolenia zawodowego, czy kontynuowanie zatrudnienia. Należy przy tym zauważyć, że innego rodzaju rozwiązanie (brak wyodrębnienia zakładów dla osób powyżej 21 r. życia) zakładałoby potencjalnie sytuację, w której w jednym zakładzie poprawczym spotykaliby się wychowankowie w wieku 13 i 23 lat. W oczywisty sposób groziłoby to ryzykiem pojawiania się	**HFPC**	umiejętności i kompetencji w procesie systematycznego dokształcania zawodowego. W zależności od potrzeb, w ramach planu doskonalenia zawodowego nauczycieli placówki, będzie istniała możliwość zorganizowania szkoleń, które podniosą kwalifikacje i umiejętności pracowników pedagogicznych zakładu. **Uwaga nieuwzględniona.** Należy podkreślić wyjątkowość tego rozwiązania, stosowanego wobec nieletnich, którzy dopuścili się szczególnie niebezpiecznego czynu karalnego, a proces resocjalizacji w czasie pobytu w zakładzie poprawczym do 21 roku życia nie przebiegał zgodnie z zaplanowanym, indywidualnym planem resocjalizacji i w konsekwencji nie został osiągnięty spodziewany efekt resocjalizacyjny. Ustawodawca powołując zakład poprawczy dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat uznał, że warunkiem skuteczności resocjalizacji nieletnich w tej placówce jest stworzenie takich okoliczności wychowawczych, które poprzez dobór odpowiednich form, metod i środków oddziaływań resocjalizacyjnych (indywidualizacja oddziaływań), klimat panujący w placówce oraz wysokie kompetencje kadry pedagogicznej, gwarantują osiągniecie pożądanej zmiany.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		zachowań niepożądanych, w tym przemocy rówieśniczej. Biorąc do to pod uwagę (plus pozostałe zastrzeżenia), należy podać w wątpliwość zasadność wprowadzenia rozwiązań pozwalających na przedłużenie pobytu nieletniego w zakładzie poprawczym.		
226.	art. 245	Jeśli chodzi o oddziaływania na młodocianych z zakładów poprawczych powinni oni być bardziej uwzględnieni w systemie progresywnego oddziaływania. W dzisiejszych realiach w jednej grupie przebywają wychowankowie którym zależy na zmianie swojego postępowania jak i wychowankowie zdemoralizowani, którzy maja negatywny wpływ na pozostałych. Wydaje się. iż w zakładach poprawczych też powinien istnieć podział na grupy, które pracują nad sobą i chcą się zmienić i grupy które powinny być od nich odizolowane w trakcie przebywania w internatach. Było by to zgodne z doktryną dyscyplinowania i nagradzania dla wychowanków zakładów poprawczych i niosło by pozytywny przykład dla pozostałych, że warto pracować nad swoją postawą.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Art. 245 określa rodzaje systemu wychowawczego, rozumianego jako zintegrowany system celowych oddziaływań opiekuńczych, wychowawczych, terapeutycznych realizowany za pomocą specjalnie do tego celu dobranych metod i środków oddziaływania. W bieżącej pracy wychowawczej w zakładach dla nieletnich wykorzystywane są elementy systemu progresywnego (np. za właściwe zachowanie, wyróżniające wykonywanie obowiązków nieletni otrzymuje nagrodę) .
227.	art. 251 ust. 1	Przepis jest w swej treści szkodliwy dla całego projektu ustawy. Nieletni, którzy przebywali w aresztach śledczych czy w	**NSZZ Pracowników SdNiZP**	**Uwaga niezasadna.** Przepis definiuje w jakim zakładzie poprawczym zostanie umieszczony nieletni, który przebywał w areszcie śledczym lub

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		zakładach karnych, są źródłem rozsiewania zaburzonych, dysfunkcyjnych, stojących w konflikcie z duchem naprawy nieletnich, systemów antywartości opartych o zasady normy i reguły życia więziennego. Są przyczynkiem destabilizacji pracy placówek i zaburzania procesy wychowawczego przebywających tam innych nieletnich. Artykuł jako szkodliwy w swych założeniach w opinii Związku jest do wykreślenia.	**FZZ**	zakładzie karnym bądź dopuścił się czynów karalnych określonych w tym przepisie. Wskazuje również przesłanki umieszczenia tej grupy nieletnich wyjątkowo w zakładach poprawczych innego rodzaju.
228.	art. 252 ust. 1 i art. 299 ust. 1	Proponuję doprecyzowanie przepisów w kontekście badania medycznego po przyjęciu do zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich. Odpowiednie przepisy mówiące o czynnościach realizowanych po przyjęciu do tych dwóch typów placówek (art. 252 ust. 1 i art. 299 ust. 1 projektu) nie wskazują bowiem wprost na konieczność badania medycznego po przyjęciu. Taki zapis pojawia się dopiero w przepisach dotyczących umieszczenia w izbie adaptacyjnej.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Zgodnie z art. 125 ust. 1 projektu nieletniego po przyjęciu do zakładu lub schroniska umieszcza się w izbie adaptacyjnej m.in. w celu poddania go wstępnym badaniom lekarski. W ocenie projektodawcy nie ma potrzeby doprecyzowywać przepisów w tym zakresie w rozdziale 6 dotyczącym wykonywania środka poprawczego oraz rozdziale 8 – wykonywanie środków tymczasowych.
229.	art. 254, art. 301	Kieszonkowe nie jest przewidziane dla wychowanków pozostałych typów placówek, co rodzi pytania o ich równe traktowanie. Wyzwanie rozwojowe jakim jest nauka gospodarowania własnym budżetem stoi w równej mierze przed wychowankami wszystkich typów placówek.	**RPO**	**OOW - Uwaga uwzględniona.** **MOW – Uwaga nieuwzględniona – stanowisko MEiN.** Zasady funkcjonowania MOW określają przepisy ustawy Prawo oświatowe, a głównym zadaniem tych placówek jest zapewnienie opieki, kształcenia i wychowania. Jednostki systemu oświaty nie zapewniają pomocy finansowej uczniom. Natomiast MOW są zobowiązane do przygotowania nieletnich do samodzielnego funkcjonowania po opuszczeniu ośrodka. Z tego względu

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				dyrektorzy MOW podejmą współpracę z jednostkami pomocy społecznej lub powiatowymi centrami pomocy rodzinie, w celu zapewniania nieletnim niezbędnych warunków bytowych. Nieletni przebywający w MOW mogą dysponować własnymi pieniędzmi, a zasady w tym zakresie określane są w statutach placówek.
230.	art. 262	Nadal brak precyzyjnego określenia czy wolno połączyć dwie przepustki czy wolno złączyć przepustkę z urlopem?	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga niezasadna.** W art. 258 ust. 3 projektodawca przewidział możliwość udzielenia nieletniemu jednorazowo więcej niż jednej nagrody (w tym urlopu i przepustki).
231.	art. 271	Poza zakresem obowiązków informacyjnych w tym względzie pozostają przypadki, w których dyrektor zakładu poprawczego nie wyraża zgody na zatrudnienie nieletniego poza zakładem czy umieszczenie go w hostelu. W takich wypadkach sąd rodzinny nie jest informowany o takich decyzjach, sam nieletni nie ma zaś kompetencji do zwrócenia się do sądu rodzinnego o kontrolę decyzji dyrektora. W efekcie nieletni pozostawiony jest w tym zakresie decyzji dyrektora placówki, której nie ma prawa skontrolować. Wydaje się, że pełniejsze zagwarantowanie praw nieletniego w postępowaniu wykonawczym winno wiązać się z poszerzeniem kognicji sądu rodzinnego i zwiększeniem jego nadzoru nad działaniami dyrekcji placówki resocjalizacyjnej.	**HFPC**	**Uwaga nieuwzględniona.** W projektowanej regulacji zapewniono zapis wskazujący, że nieletni umieszczony w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich może być zatrudniony poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem za zgodą dyrektora, na zasadach określonych w przepisach prawa pracy, podobnie jak w obecnie obowiązujący art. 95d § 3 u.p.n. Zatrudnienie nieletniego poza placówka jest jednym z elementów usamodzielniania nieletniego w ramach realizacji indywidualnego planu resocjalizacji. Ustawodawca przyjął założenie, że dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska jest organem władnym skutecznie ocenić czy przebieg procesu resocjalizacji nieletniego jest na takim etapie, że gwarantuje powodzenie w podjęciu i utrzymaniu pracy zawodowej poza zakładem. Nieletni przebywający w ośrodku, zakładzie i schronisku ma zagwarantowane prawo do składania skarg i wniosków (art.107 ust.1 pkt 22 projektu). Ponadto zgodnie z art. 143 projektu nadzór nad wykonywaniem orzeczeń o skierowaniu nieletnich do ośrodka, zakładu i schroniska sprawuje sędzia rodzinny wyznaczony przez prezesa sądu okręgowego, w okręgu którego znajduje się placówka.
232.	art. 287 ust. 2	Dostrzegamy potrzebę ustalenia jako zasady częstotliwości składania	**OZZ Kuratorów**	**Uwaga nieuwzględniona.** Ustawodawca celowo określił taki sposób kontrolowania

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		informacji jako 6 miesięcy, ew. 3 miesiące.	**Sądowych**	wykonywania orzeczonych środków, gwarantując możliwość dostosowania częstotliwości do każdej sytuacji faktycznej**.**
233.	art. 300	Wątpliwości budzi urlopowanie ze schroniska nawet za zgodą sądu prowadzącego postępowanie.	**SA w Poznaniu (SR Poznań – Stare Miasto w Poznaniu)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Jest to przepis istotny z punktu widzenia praw nieletniego związanych z jego pobytem w schronisku dla nieletnich, w tym z możliwością czasowego opuszczenia przez nieletniego schroniska dla nieletnich. Wskazano, że możliwe to będzie w przypadku udzielenia nagrody w postaci zgody na udział w zajęciach kulturalnych, oświatowych i sportowych organizowanych przez podmioty zewnętrzne poza schroniskiem oraz w postaci przepustki, udzielenia przepustki okolicznościowej, a także wyrażenia zgody na opuszczenie schroniska przez dyrektora schroniska.
234.	art. 308	Jeśli ustawodawca w swym zamyśle umieszczając nieletniego w Schronisku dla Nieletnich ma na celu uniemożliwienie mu wpływu na tok śledztwa i uzyskanych w jego toku informacji to powinien poważnie zastanowić się nad nagrodą w postaci zgody na korzystanie z Internetu.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Zgoda na korzystanie z Internetu jest formą nagrody, która może być udzielona nieletniemu za zgodą organu prowadzącego postępowanie. Jest to gwarancja zapewniająca prawidłowy przebieg toczącego się postępowania (art. 308 ust. 2 projektu).
235.	Dział V Rozdział I	Przedstawiony Projekt dotyczy i dotyczyć powinien rozwiązań prawnych związanych z podejmowaniem oddziaływań wobec nieletnich. Proponuję zatem rozważyć możliwość ograniczenia przedstawionych uregulowań prawnych tylko do obszaru wsparcia i resocjalizacji nieletnich bez regulowania zasad organizacji pracy i warunków zatrudnienia pracowników wybranych placówek lub ich sformułowanie wobec wszystkich rodzajów placówek zajmujących się	**SdN w Gackach**	**Uwaga nieuwzględniona.** Założeniem projektodawcy jest kompleksowa regulacja postępowania w sprawach nieletnich, w tym uregulowanie na poziomie ustawy kwestii związanych z funkcjonowaniem placówek podległych MS.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		resocjalizacją nieletnich w sposób jednakowy.		
236.	art. 325 ust. 1 pkt 5	Zastrzeżenia budzi zapis zawarty w art. 325 ust. 1 pkt 5 projektu ustawy zgodnie z którym w okresie trzech lat poprzedzających powierzenie stanowiska dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska kandydat musi uzyskać co najmniej dobrą ocenę pracy. Regulacja ta dotyczy kandydatów na dyrektorów zatrudnianych na podstawie przepisów ustawy Karta Nauczyciela. Natomiast, aby spełniać wymagania do zajmowania stanowiska dyrektora szkoły należy w okresie pięciu lat poprzedzających powierzenie stanowiska uzyskać co najmniej bardzo dobrą ocenę pracy. W przypadku osób zatrudnionych na podstawie przepisów ustawy Karta Nauczyciela powinny obowiązywać w tym zakresie tożsame wymagania. W przeciwnym razie, by zostać dyrektorem szkoły w okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich kandydat musi posiadać co najmniej bardzo dobrą ocenę pracy, natomiast w przypadku kandydata na stanowisko dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska wystarczy ocena dobra.	**ZNP**	**Uwaga nieuwzględniona.** Ustawodawca określił jakie warunki musi spełnić kandydat na stanowisko dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich w art. 323, art. 324, art. 325 projektu. Zgodnie z art. 326 projektu ustawy Minister Sprawiedliwości, po zasięgnięciu opinii dyrektora komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego Ministra Sprawiedliwości nad okręgowymi ośrodkami wychowawczymi, zakładami poprawczymi i schroniskami dla nieletnich albo na wniosek dyrektora tej komórki powierza stanowisko dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich osobie, o której mowa w art. 323 ust. 1 albo ust. 2, na czas nieokreślony lub powołuje, na podstawie art. 68 Kodeksu pracy, na stanowisko dyrektora ww. placówek osobę, o której mowa w art. 324 albo art. 325, na czas nieokreślony. W przypadku szkół funkcjonujących w ośrodku, zakładzie i schronisku stanowisko dyrektora szkoły jest jednym ze stanowisk kierowniczych, które mogą być tworzone w tych placówkach. Minister Sprawiedliwości jako organ prowadzący (art. 8 ust. 12 ustawy *Prawo oświatowe*) powierza stanowisko dyrektora szkoły nauczycielowi, który został wskazany przez dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich. W tej kwestii nie mają zastosowania przepisy art. 63 ust. 20 ustawy *Prawo oświatowe.*
237.	art. 331 ust. 2 pkt 1	Zawarto możliwość zawieszenia w czynnościach dyrektora przy skorzystanie przez niego z uprawnienia zawartego w art. 73 Karty Nauczyciela	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieaktualna.** Uwzględniając uwagę MEiN proponuje się: - usuniecie z art. 331 ust. 2 punktu 1; - dodanie w art. 332 ust. 3 w brzmieniu: „W przypadku

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		(urlop dla poratowania zdrowia). Skoro powodem skorzystania z urlopu jest zły stan zdrowia, zasadnym jest obligatoryjne zawieszenie w czynnościach dyrektora, z uwagi na obciążenie obowiązkami, a nie jedynie możliwość.		korzystania przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska z uprawnień określonych w art. 73 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta nauczyciela Minister Sprawiedliwości wyznacza innego pracownika pedagogicznego ośrodka, zakładu lub schroniska, który zastępuje dyrektora na czas określony wynikający z udzielonego świadczenia.”.
238.	art. 334 ust. 4	W art. 334 ust. 4 powinna być zawarta delegacja dla odpowiedniego Ministra do opracowania wzoru regulaminu pracy rady dla ujednolicenia pracy rad w różnych ośrodkach, zakładach czy schroniskach. Powinno to być rozwiązane systemowe, skoro rady działają w ośrodkach, zakładach czy schroniskach realizujących jednakową politykę Państwa w zakresie wspierania czy resocjalizacji nieletnich wchodzących w konflikt z prawem.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga częściowo uwzględniona.** Proponuje się wprowadzenie w art. 334 ust. 4 w brzmieniu: „Rada ośrodka, zakładu i schroniska ustala regulamin swojej działalności. Zebrania rady są protokołowane”.
239.	art. 335 ust. 1 pkt 5	Uważamy za słuszne użycie w projekcie określenia pracowników ochrony jako grupy strażników. Dałoby to możliwość używania przez nich właściwej gamy środków przymusu bezpośredniego, obowiązku wyposażenia ich w ubrania dostosowane do rodzaju wykonywania zadań oraz stosowania należnych wykonywanym obowiązkom grup uposażeń.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Określenie „pracownicy ochrony” funkcjonuje w nomenklaturze pracowników zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich od wielu lat. Utrzymanie tego określenia jest celowym zabiegiem projektodawcy wiążącym się z formalnymi warunkami jakie musi spełnić kandydat na stanowisko pracownika ochrony - art. 349 projektu.
240.	art. 335 ust. 2	Dla jednoznacznego rozumienia pojęć pokrewieństwo i powinowactwo warto rozważyć odesłanie do odpowiednich przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego definiujących	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Projektodawca w sposób celowy nie zdefiniował w projekcie ustawy terminów: pokrewieństwo i powinowactwo, przyjmując ogólną, prawną definicję pojęć zawartą w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359). Co do

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		pokrewieństwo i powinowactwo (art. 61^7-61^8 k.r.o.).		zasady przyjmuje się, że jeśli pojęcia nie zostały zdefiniowane w danym akcie prawnym – to przyjmuje się ich terminy z aktu, w którym zostały sprecyzowane.
241.	art. 343	Monitoring winien mieć dużo bardziej złożony charakter i obejmować nie tylko wychowanków ZP, lecz również wychowanków MOW oraz OOW. Po drugie, badanie takie nie powinno być ograniczone do kwestii figurowania lub nie wychowanka placówki w KRK. Zdecydowanie lepszym rozwiązaniem byłoby to użyte przez Najwyższą Izbę Kontroli w ramach przygotowywania raportu poświęconego resocjalizacji wychowanków MOW. Obejmowało ono m.in. weryfikację, na podstawie rejestrów publicznych ,czy nieletni podjął naukę lub pracę.	**HFPC**	**Uwaga nieuwzględniona.** Najważniejszym, wyznacznikiem skuteczności resocjalizacji, którym posługują się zarówno prawnicy, jak i pedagodzy jest kryterium powrotu do przestępstwa. Ustawodawca celowo obejmuje monitorowaniem tylko wychowanków zakładów poprawczych ponieważ zaprzestanie działalności przestępczej traktowane jest jako oczywisty dowód skuteczności zastosowanego wobec nieletniego środka poprawczego, ostatniego i najbardziej surowego z katalogu środków stosowanych wobec nieletnich. Dlatego zasadnym jest korzystanie w monitorowaniu skuteczności resocjalizacji z danych zgromadzonych w KRK. Pozostałe źródła informacji wymagały by szczegółowych uregulowań w zakresie dostępu do ich bazy danych.
242.	art. 348 ust. 2 pkt 8	Wskazane jest aby pracownicy ochrony byli uprawnieni do samodzielnego podejmowania decyzji o skorzystaniu ze środków przymusu osobistego w sytuacjach nagłych i nadzwyczajnych.	**NSZZ Pracowników SdNiZP** **FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Pracownicy ochrony w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich na podstawie art. 35 ust. 3 ustawy *o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej* mają prawo do podjęcia decyzji o użyciu lub wykorzystaniu środków przymusu bezpośredniego w razie wystąpienia okoliczności, o których mowa w pkt 2 wskazanego przepisu.
243.	art. 349 ust. 3	W art. 349 w ust. 3 powinna być delegacja dla Ministra Sprawiedliwości do określenia w rozporządzeniu co należy rozumieć pod pojęciem „przeszkolenie wstępne”.	**NSZZ Pracowników SdNiZP** **FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Szczegółowy zakres tematyczny przeszkolenia wstępnego oraz cele kursu przygotowawczego zostaną zdefiniowane w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 343 projektu.
244.	art. 362 pkt 8	W związku z podjęciem w przedstawionym Projekcie w części odnoszącej się do Zmian w przepisach obowiązujących, przepisach	**SdN w Gackach**	**Uwaga poza zakresem projektowanej regulacji.** W projekcie ustawy w art. 88 Karty Nauczyciela dodano nauczycieli zatrudnionych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, jako grupę pracowników uprawnionych do

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		przejściowych i końcowych proponuję w art. 362 pkt. 8) wprowadzić zmiany przywracające uprawnienia emerytalne wszystkim nauczycielom placówek resocjalizacyjnych, którzy z chwilą zatrudnienia uzyskali uprawnienia do odejścia na tak zwaną „wcześniejszą emeryturę". Wprowadzone w roku 1999 zmiany w przepisach emerytalnych, w odróżnieniu do innych grup zawodowych, zostały wprowadzone w sprzeczności z zasadą niedziałania prawa wstecz i bez możliwości wyboru korzystniejszych zasad odejścia na emeryturę. Proponowane rozwiązanie można by wprowadzić również na czas zamknięty - na przykład dwóch lat, przywracając w ten sposób wszystkim osobom, które w chwili podjęcia zatrudnienia przed 1999 rokiem nabyły uprawnienia emerytalne na „starych zasadach", możliwość podjęcia ostatecznej decyzji w sprawie zasad odejścia na emeryturę.		wcześniejszej emerytury. Przywrócenie treść art. 88 ustawy Karta Nauczyciela w brzmieniu obowiązującym do 1999 r. pozostaje w kompetencji ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.
245.	art. 397	Należy ocenić zdecydowanie krytycznie, uznając, że ma on na celu jedynie szybkie zapełnienie nowo utworzonych jednostek, a przez to zagospodarowanie obecnych kadr zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. Rozwiązanie to stanowi też naruszenie zasad lex retro non agit oraz nullum poena sine lege z racji surowszego charakteru omawianego	**HFPC**	**Uwaga nieuwzględniona.** W szczególnie uzasadnionych przypadkach umieszczenie nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym będzie uzasadnione tym, że nieletni nie kwalifikuje się do zastosowania wobec niego środka poprawczego, a jednocześnie nieletni ten uchyla się od wykonywania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (nie poddaje się procesowi resocjalizacji w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, czego wyrazem są ucieczki, pogłębiająca się demoralizacja czy popełnianie kolejnych drobnych czynów

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		środka nie jest możliwe stosowanie go do nieletnich umieszczonych w MOW za czyny popełnione przed wejściem w życie przedmiotowych uregulowań.		karalnych). Brak skutecznych narzędzi oddziaływania wobec takiego nieletniego nie tylko pokazywał bezradność dotychczasowych rozwiązań systemowych, ale też działał demoralizująco na tych nieletnich, wobec których zastosowano już najsurowszy środek wychowawczy w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. W przypadku takich nieletnich zastosowanie może znaleźć norma projektowanego art. 14 ust. 3. W związku z powyższym projekt przewiduje, że w sprawach nieletnich umieszczonych w młodzieżowym ośrodku wychowawczym do dnia wejścia w życie projektowanej ustawy, sąd rodzinny zbada konieczność skierowania sprawy na posiedzenie w przedmiocie zmiany orzeczonego środka wychowawczego na środek wychowawczy w postaci umieszczenia nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym. W sprawach nieletnich nie chodzi o wymierzenie sprawiedliwości czy karanie lecz o ich resocjalizację stąd w wielu wypadkach możliwa jest zmiana (nawet na surowszy) środka wychowawczego. Taki cel przyświeca projektodawcy również w przypadku regulacji art. 397. Wprowadzone rozwiązanie zapewni adekwatną reakcję na zachowanie i postawę nieletnich, wobec których stosowany środek wychowawczy w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym okazał się nieskuteczny, a tym samym zapewni zastosowanie odpowiednich oddziaływań wychowawczych w stosunku do takiego nieletniego. Trudno jest oceniać, czy umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym ma wyłącznie surowszy charakter opierając się na niesprecyzowanych cechach czy odmiennościach obu środków wychowawczych. Projekt przewiduje gradację środków wychowawczych ale nie określa żadnego z nich w kategoriach surowszy lub łagodniejszy. Cechą określającą zasadność stosowania konkretnego środka w konkretnej sytuacji nieletniego jest jego adekwatność do tej sytuacji a nie surowość, czy restrykcyjność.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
246.	art. 385 pkt 4 i 6	Obowiązek powiadomienia sądu lub sędziego nie będzie zatem dotyczył prewencyjnego zastosowania środków przymusu bezpośredniego, o którym mowa w projektowanym art. 122 ust. 4 ustawy. Wprowadzenie takiego rozróżnienia jawi się jako nieuzasadnione, zważywszy w szczególności, że działania podjęte względem nieletniego w obu tych przypadkach mogą być analogiczne. Zmiany zmierzające do wyłączenia obowiązku informowania sądu lub sędziego oraz obowiązku każdorazowego sporządzenia notatki w przypadku użycia środka przymusu bezpośredniego są zatem niezasadne i powinny zostać usunięte z projektu**.**	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepis przewiduje sposób dokumentowania prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego – księga ewidencji. Użycie wobec nieletniego środka przymusu bezpośredniego podlega kontroli w ramach sprawowanego nadzoru przez sędziego rodzinnego (art. 143 projektu). Ponadto projekt wprowadza możliwość założenia przez nieletniego zażalenia na użycie środków przymusu bezpośredniego.
247.	**Ogólna**	Pragniemy również zwrócić uwagę, że projekt ustawy w żadnym punkcie nie obejmuje odpowiedzialności finansowej nieletnich za celowe zniszczenia dokonane w placówkach. Działania takie nie są odosobnione i obecnie brak prawnych podstaw ich regulacji.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Nieletni, który dokona celowego zniszczenia mienia w ośrodku, zakładzie czy schronisku, dokona czynu zabronionego przez art. 288 k.k. i art. 124 k.w. i zgodnie z tymi przepisami będzie odpowiadał.
248.	**Ogólna**	Projekt nie obejmuje również norm żywieniowych związanych z wyznaniem, co przy dzisiejszym kosmpolitysetycznym stylu życia wydaje się być niedociągnięciem, które w przyszłości może skutkować procesami karnymi inicjowanymi przez nieletnich.	**NSZZ Pracowników SdNiZP FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Przepisem prawnym regulującym wymagania odnośnie żywienia zbiorowego w placówkach jest rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 roku w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełnić środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży wtych jednostkach (Dz.U. z 2016 r. poz. 1154).

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
249.	**Ogólna**	Istotne jest także, że środek wychowawczy - zobowiązanie do wykonania prac społecznych, jest zadaniem jakie po stronie kuratora zawodowego generuje szereg czynności, które kurator zobowiązany jest wykonać, w związku z czym zasadne i konieczne jest ujęcie w/w zadania w standardach obciążenia pracą uregulowanych w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 czerwca 2003 r. w sprawie standardów obciążenia pracą kuratora zawodowego. Powinno również zostać przewidziane nowe urządzenie ewidencyjne w Zarządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 19.06.2019 w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej odnoszące się do w/w zadania. Ponadto „zobowiązanie do wykonania prac społecznych" powinno także zostać ujęte w formularzu statystycznym MS 40.	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga nieuwzględniona, nie dotyczy projektu.** Odnosząc się do zagadnienia ujęcia zadania kuratorów w zakresie realizacji zobowiązania do wykonania prac społecznych w standardach obciążenia pracą uregulowanych w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 czerwca 2003 r. w sprawie standardów obciążenia pracą kuratora zawodowego, wskazuje się, że w dniu 14 lipca 2021 r. Zespół do spraw Programowania Prac Rządu wyraził zgodę na wprowadzenie projektu ustawy o zmianie ustawy o kuratorach sądowych do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów (nr UD249). Planowany termin przyjęcia projektu przez Radę Ministrów to IV kwartał 2021 r. W związku z powyższym w Ministerstwie Sprawiedliwości trwają intensywne prace legislacyjne nad w/w projektem, w tym nad aktami wykonawczymi do projektu.
250.	**Ogólna**	Proponujemy także ustanowienie kuratora organem postępowania wykonawczego, gdyż w naszej ocenie, wpłynie to na zwiększenie efektywności pracy. Chcemy również zasygnalizować potrzebę zmian w Kodeksie Postępowania Cywilnego w kontekście ustanowienia kuratora sądowego organem postępowania wykonawczego.	**OZZ Kuratorów Sądowych SA w Białymstoku (Kurator Okręgowy SO w Olsztynie)**	**Uwaga nieuwzględniona, nadto w części nie dotyczy projektu.** Zaznaczyć należy, że rodzinny kurator sądowy wykonuje orzeczenia także wydane w postępowaniu rozpoznawczym, a mowa tu chociażby o środkach tymczasowych, wymienionych w art. 44 pkt 2 i 3 projektu, stąd ustanowienie kuratora wykonującego orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich organem wyłącznie w postępowaniu wykonawczym, jak czyni to Kodeks karny wykonawczy w art. 2 pkt 6 nie znajduje uzasadnienia.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
251.	**Ogólna**	W całej proponowanej ustawie jest brak jednoznacznych przepisów, a ponad ich połowa zawiera określenia nieostre przy użyciu słowa „może”. Sędzia „może”, dyrektor „może”, kurator „może”, wychowanek „może” itd. To jest poważna wada tego projektu i z tego powodu nie powinien on być procedowany. Wszystkie zapisy artykułów powinny być jednoznaczne a powody ograniczeń czy też wykroczeń i czynów karalnych i innych przypadków, wymienione enumeratywnie. Proponowane zapisy powodują wyjątkową dowolność orzekania przez sędziów.	**FZZ**	**Uwaga nieuwzględniona.** Projekt ustawy daje możliwość sądowi do dyskrecjonalnej oceny każdej sytuacji. Naczelną zasadą w sądzie rodzinnym jest ta dotyczą dobra dziecka. Przez jej pryzmat sąd bada sprawy dotyczące nieletnich i na podstawie przepisów podejmuje decyzje.
252.	**Ogólna**	Brak jest w projekcie, szczególnie w zakresie działań w postępowaniu wykonawczym, określenia kompetencji osób realizujących takie działania wobec nieletnich. Jako przykład można wskazać art. 166 ust 2 projektu, określone są w nim kompetencje kierownika ośrodka kuratorskiego, ale brak w nich zapisu o konieczności specjalistycznego przygotowania do pracy z nieletnimi, w tym psychologicznego i resocjalizacyjnego, co stoi w sprzeczności z art. 168 ust. 8, który wprost wskazuje, że kierownik prowadzi zajęcia z nieletnimi.	**Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę**	**Uwaga nieuwzględniona.** Zgodnie z obowiązującą *ustawą o kuratorach sądowych* kuratorem zawodowym, może zostać ten kto ukończył wyższe studia magisterskie z zakresu nauk pedagogiczno-psychologicznych, socjologicznych lub prawnych albo inne wyższe studia magisterskie i studia podyplomowe z zakresu nauk pedagogiczno-psychologicznych, socjologicznych lub prawnych. Kierownik ośrodka kuratorskiego, co do zasady, powoływany jest spośród zawodowych kuratorów rodzinnych przez prezes sądu rejonowego po zasięgnięciu opinii kuratora okręgowego.
253.	**Ogólna**	Poddajemy zatem pod rozwagę ustawodawcy wprowadzenie przyjaznego przesłuchania dla	**Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę**	**Uwaga nieuwzględniona.** Projektodawca zagwarantował nieletniemu swobodę wypowiedzi podczas wysłuchania i przesłuchania oraz obecność rodziców,

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		nieletniego sprawcy.		opiekuna prawnego lub obrońcy. Wyrażenie „swoboda wypowiedzi" ma przy tym sens ukształtowany przez doktrynę prawa karnego procesowego i oznacza stan, w którym osoba przesłuchiwana ma możliwość pełnego, nieskrępowanego sformułowania oświadczenia wiedzy, zgodnie ze swoją wolą.
254.	**Ogólna**	Zwracamy uwagę na konieczność stosowania prawidłowego, niestygmatyzującego języka w tworzeniu aktów prawnych. W projekcie użyte jest sformułowanie „nadużycie seksualne". Takie pojęcie nie powinno być stosowane, gdyż sugeruje iż jest dopuszczalne używane seksualne małoletniego, a niedopuszczalne jest jedynie nadużywanie. Podkreślamy, że ogólnie stosownym pojęciem jest wykorzystywanie seksualne.	**Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę**	**Uwaga niezasadna.** W projekcie ustawy i uzasadnieniu projektodawca nie użył określenia „nadużycie seksualne".
255.	**Ogólna**	Brakuje regulacji prawnej, która nakładałaby na sąd obowiązek poznania zdania pokrzywdzonego w sytuacji orzekania wobec nieletniego zobowiązania do określonego postępowania w sytuacji gdy przejaw demoralizacji lub czyn karalny nieletniego dotyczy interesu i dobra osoby pokrzywdzonej.	**NRA**	**Uwaga niezasadna.** Uregulowania projektowanej ustawy (np. art. 7 pkt 2) uwzględniają w sposób wystarczający interes pokrzywdzonego, przy uwzględnieniu istoty postepowania w sprawach nieletnich zorientowanego na osobę nieletniego. Pokrzywdzony nie jest stroną postępowania w sprawach nieletnich, stąd tym bardziej nie może posiadać pewnych uprawnień na etapie stosowania środków wychowawczych. W razie gdyby pokrzywdzony miał jakieś uzasadnione roszczenia może je kierować na drogę postępowania cywilnego (odszkodowanie, zadośćuczynienie). Ponadto projektowany przepis nie wyłącza możliwości uwzględnienia interesu pokrzywdzonego, czy jego stanowiska. Przy podjęciu decyzji sąd musi kierować się całokształtem sytuacji, a także wziąć pod uwagę rodzaj naruszenia sfery pokrzywdzonego, co będzie skutkowało odpowiednim ukształtowaniem rodzaju zobowiązania do określonego postępowania.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
256.	**Ogólna**	Projektowana ustawa nie zawiera także regulacji prawnych chroniących pokrzywdzonego w sytuacji wystąpienie konfliktu interesów między nim a osobą uprawnioną do wykonywania jego praw. Należy zwrócić uwagę na regulacje art. 98 § 2 pkt 1 w zw. z art. 98 § 3 i art. 159 § 1 w zw. z art. 159 § 2 krio, które odnoszą się do omawianej sytuacji i konieczności ustanowienia kuratora reprezentującego dziecko, o którym w art. 99 § 1 krio. Z punktu widzenia ochrony praw pokrzywdzonego małoletniego niezbędne jest wskazanie, że w przypadku wystąpienia sprzeczności interesów małoletniego pokrzywdzonego i jego przedstawiciela ustawowego bądź osoby, która faktycznie sprawuje stałą pieczę nad pokrzywdzonym, sąd rodzinny ustanawia niezwłocznie, z urzędu, kuratora reprezentującego dziecko, o którym w art. 99 § 1 krio.	**NRA**	**Uwaga niezasadna.** Kuratora ustanawia się dla dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską w sytuacji, w której dziecka nie może reprezentować żaden z rodziców, tj. gdy jedynie w sposób częściowo odmienny unormowana jest reprezentacja dziecka jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, lecz takim postępowaniem nie jest postępowanie w sprawie nieletnich. Zgodnie mianowicie z art. 51 § 2 k.p.k., jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczą pokrzywdzony pozostaje [por. uchw. SN(7) z 17.12.1970 r., VI KZP 43/68, OSNKW 1971, Nr 7–8, poz. 101]. Przedstawicielstwo rodziców obejmuje dokonywanie czynności prawnych (art. 95 § 1 k.c.) oraz czynności przed sądami (art. 66 k.p.c.) i innymi organami państwowymi, w szczególności przed organami administracyjnymi (art. 34 § 1 kpa). Zgodnie z art. 98 § 1 zd. 2 kro, jeżeli dziecko pozostaje pod władzą obojga rodziców, wówczas każde z nich może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawowy dziecka. Przepis ten rozwija zasadę ogólną wypowiedzianą w art. 97 § 1 kro. Można ją określić jako zasadę dwojga przedstawicieli dziecka. Każde z rodziców może dokonywać w imieniu dziecka wszelkich czynności, nawet najbardziej ważkich. Rodzice mają obowiązek uzgadniania decyzji dotyczących reprezentacji dziecka lub uzyskiwania w braku porozumienia rozstrzygnięć sądu opiekuńczego (art. 97 § 2 KRO). Jednak czynność dokonana w imieniu dziecka przez jednego z rodziców bez takiego uzgodnienia wiąże dziecko. W razie złożenia przez rodziców jednocześnie w imieniu dziecka sprzecznych oświadczeń woli, żadne z nich nie odniosłoby skutku. Ze względu na możliwość sprzeczności interesów, ustawa wyłącza w art. 98 § 2 kro przedstawicielstwo rodziców w obrocie materialnoprawnym w dwóch wypadkach: 1. przy czynnościach prawnych między dziećmi pozostającymi pod ich władzą rodzicielską oraz

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				2. przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem. Z mocy art. 98 § 3 kro zasady powyższe stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym. Oznacza to, że rodzice nie mogą reprezentować dziecka w sprawach, w których stronami są dzieci albo jedną ze stron jest ojciec lub matka (ojczym, macocha), a drugą dziecko [por. uchw. SN(7) z 7.4.1952 r., C 487/52, NP 1952, Nr 8–9, s. 75; zob. także post. SN z 4.10.1966 r., II CZ 117/66, OSNCP 1967, Nr 2, poz. 40; post. SN z 9.9.1997 r., I CKU 13/97, Prok. i Pr. 1998, Nr 3, s. 29; post. SN z 5.6.2014 r., IV CZ 32/14, Legalis]. Względy praktyczne, a ściślej – niewątpliwy fakt, że w postępowaniu nieprocesowym bardzo często żadna sprzeczność interesów między uczestnikami nie występuje, dały podstawę do przyjęcia trafnego – jak się zdaje – poglądu, że wyłączenie reprezentacji rodziców w tym postępowaniu należy ocenić ad casu i przyjmować takie wyłączenie tylko wtedy, gdy możliwość sprzeczności, choćby nawet teoretycznej, istnieje, np. gdy w sprawie o zniesienie współwłasności czy o dział spadku jest sporne, komu przyznać przedmiot współwłasności w naturze: dziecku czy jednemu z rodziców. Z uwagi na specyfikę postępowania w sprawie nieletniego, które toczy się według przepisów o postępowaniu nieprocesowym nie występuje tu przesłanka sprzeczności interesów stron (rodzic dziecko) gdyż małoletni pokrzywdzony i jego rodzice/przedstawiciele ustawowi nie są stronami postępowania.
257.	**Ogólna**	W przypadku okręgowego ośrodka wychowawczego należy rozważyć stworzenie szczególnych kryteriów doboru kadry do pracy z nieletnimi, którzy prezentują zachowania przejawiające szczególny poziom demoralizacji.	**RPO**	**Uwaga nieuwzględniona.** W OOW będą zatrudnieni pracownicy pedagogiczni na podstawie ustawy Karta Nauczyciela. Kwalifikacje nauczycieli zostały szczegółowo określone w aktach wykonawczych do wskazanej ustawy. Kwalifikacje do prowadzenia zajęć resocjalizacyjnych, uwzględniających indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne nieletnich niedostosowanych społecznie są określone w następujących aktach prawnych:

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				1. Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli, 2. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela**.**
258.	**Ogólna**	Projekt w zasadniczym stopniu przemilcza temat reintegracji nieletnich wychowanków placówek resocjalizacyjnych. W ocenie HFPC, niezbędne jest odejście od modelu, w którym kwestia reintegracji wychowanków placówek resocjalizacyjnych stanowi zagadnienie poboczne, jedynie fragmentarycznie związane z główną ustawą dotyczącą tematyki demoralizacji nieletnich. W naszej ocenie projektodawca powinien dokonać analizy obecnych świadczeń dostępnych dla osób opuszczających placówki resocjalizacyjne pod kątem ich przydatności, skuteczności i dostępności.	**HFPC**	**Uwaga nieuwzględniona.** Kwestie związane z reintegracją społeczną jak i zawodową nieletnich pozostają poza zakresem przedmiotowym projektowanej ustawy. Jednym z zadań ośrodka, zakładu i schroniska jest aktywność mająca na celu odbudowanie u wychowanków umiejętności uczestniczenia w życiu społecznym oraz pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, życia i pobytu.
259.	**Ogólna**	Przepisy działu II projektu nie precyzują, czy możliwe jest stosowanie środka poprawczego lub leczniczego równocześnie, z którymś ze środków wychowawczych np. obowiązkiem naprawienia szkody wskazanym w art. 7 pkt 2. Należy się opowiedzieć za możliwością stworzenia jak najszerszej palety oddziaływań w stosunku do nieletniego. Ustawodawca na gruncie k.k. odszedł od zasady dwutorowości	**RPD**	**Uwaga niezasadna.** Projekt w żadnym przepisie nie stanowi, że stosowanie jednego środka wychowawczego wyklucza równoczesne stosowanie innego, co nie jest jednocześnie sprzeczne z przyjętą zasada gradacji środków, o której wspomina art. 15 ust. 1 projektu. Kryterium zastosowania konkretnego środka czy środków stanowi oczekiwany efekt wychowawczy, resocjalizacyjny, o podlega ocenie sądu. Oczywiście ze względów logicznych i praktycznych niemożliwe jest zastosowanie równocześnie dwóch środków o charakterze izolacyjnym, jednak w żadnym wypadku nie jest wykluczone nałożenie zobowiązania i umieszczenie w placówce.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		wprowadzając możliwość łączenia w określonych sytuacjach kary ze środkami zabezpieczającymi. Podobne rozwiązanie należy przewidzieć w znacznie bardziej pojemnym reżimie odpowiedzialności nieletnich, który odbiega od odpowiedzialności karnej. Brzmienie art. 15 wskazuje na to, że środki wychowawcze mogą być orzeczone zamiast środka poprawczego, a nie równocześnie. Tymczasem nawet wobec takiego nieletniego możliwe i celowe jest orzeczenie środka wskazanego w art. 7 pkt 2 projektu. Podobnie brzmienie art. 17 wskazuje, że sąd może orzec alternatywnie w stosunku do środka leczniczego jedynie dwa w/w środki wychowawcze o charakterze quasi - izolacyjnym, a nie może poprzestać np. na środku stosowanym wobec rodziców na podstawie art. 18 lub środka wychowawczego wskazanego w art. 7 pkt 2.		Projekt opiera się na zasadzie stworzenia jak najszerszej palety oddziaływań w stosunku do nieletniego, o czym świadczy m.in. ilość środków wychowawczych, uzupełnienie ich o umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym. Odnosząc się do regulacji art. 17 projektu należy zwrócić uwagę na fakultatywną możliwość orzeczenia umieszczenia nieletniego w zakładzie leczniczym: „sąd może”.
260.	art. 70b u.p.n.	Niesłusznie pozbawiono kuratorów sądowych możliwości zobowiązania nieletniego do poddania się badaniu w celu ustalenia w organizmie nieletniego obecności alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia przy użyciu metod nie wymagających badania laboratoryjnego, o czym stanowił art. 70 b u.p.n. i wydane do niego akty	**SA w Białymstoku (Kurator Okręgowy SO w Olsztynie)**	**Uwaga nieuwzględniona.** Jako zasadne uznaje się odejście od możliwości wykonywania badania przez kuratorów sądowych wobec nieletnich na obecność substancji psychoaktywnych. W aktualnym stanie prawnym kwestię tą reguluje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 kwietnia 2012 r. sprawie warunków i sposobu przeprowadzania badań na obecność alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia w organizmie nieletniego (Dz. U. poz. 468). Akt ten nie odnosi się jednak do wielu problematycznych kwestii m.in. do takich jak utylizacja i

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		wykonawcze; narzędzie to było pomocne w trakcie prowadzenia nadzoru nad nieletnim, zwłaszcza w przypadkach osób eksperymentujących ze środkami zmieniającymi świadomość, zażywającymi w sposób ryzykowny, a zwłaszcza zobowiązanych do nieużywania środków psychoaktywnych; możliwość przeprowadzenia testu zgodnie z wytycznymi zawartymi w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 kwietnia 2012 r. w sprawie warunków i sposobu przeprowadzania badań na obecność alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia w organizmie nieletniego (Dz.U. 2012 r. poz. 468) wzmacniało kontrolę nad zachowaniem nieletnich i dawało możliwości podejmowania niezwłocznych ingerencji we właściwym czasie.		postępowanie z odpadami pozostałymi po przeprowadzeniu przez kuratora badania metodami niewymagającymi badania laboratoryjnego (tj. ustnikami, narkotestami, rękawiczkami, które wg obowiązujących przepisów należy traktować, jako niebezpieczny, medyczny odpad przeznaczony do utylizacji); nie wskazuje kto i w jakiej wysokości miałby ponosić koszty badania laboratoryjnego; nie wskazuje procedury przewiezienia/doprowadzenia nieletniego będącego pod wpływem środków psychoaktywnych na badania weryfikacyjne krwi, przy nieobecności rodzica/opiekuna oraz nie wskazuje, kto miałby placówkę, przeprowadzającą takie badanie, laboratoryjne wyznaczyć. Dodatkowo wskazać należy, że narkotesty mogą nie wykryć danej substancji psychoaktywnej; bardzo często zdarza się, że nieletni przyznają się do zażywania środków psychoaktywnych a narkotesty ich nie wykrywają, jest to sytuacja niezwykle częsta od czasu dynamicznego wzrostu zażywania przez nieletnich tzw. „dopalaczy". Stąd poddanie badaniu nieletniego nie może mieć wartości dowodowej. Powyższe uzasadnia odstąpienie od możliwości wykonywania badania przez kuratorów sądowych wobec nieletnich na obecność substancji psychoaktywnych, co zasadnie czyni niniejszy projekt. Natomiast należy wskazać, że w przypadku podejrzenia u nieletniego, że jest w stanie po użyciu substancji psychoaktywnej, zasadnym jest wezwanie rodzica/opiekuna oraz wezwanie odpowiednich służb medycznych lub Policji, co nie wymaga dodatkowych unormowań na poziomie projektowanej ustawy, gdyż istnieją przepisy ogólne, regulujące uprawnienia kuratorów sądowych w takim obszarze (art. 9 pkt 5 ustawy o kuratorach sądowych) oraz chociażby art. 4 ust. 1 projektu.
261.	**Ustawa o kuratorach sądowych**	Ze względu na treść art. 155 i 156 oraz znaczne obciążenie kuratorów zawodowych rodzinnych obowiązkami, konieczne jest uzupełnienie art. 90 i 91 u.o k.s. o zapis, że w przypadku	**OZZ Kuratorów Sądowych**	**Uwaga nieuwzględniona i pozostająca poza zakresem projektowanej regulacji.** Na tym etapie procedowania projektu uwzględnienie propozycji prowadziłoby do ominięcia wcześniejszych etapów legislacyjnych wymaganych od projektów przygotowywanych przez rząd.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		wskazanym w art. 155 ustęp 2 punkt 1 i 2, jeśli wykonanie powierzono sądowemu kuratorowi społecznemu, przysługuje mu ryczałt. Ponadto przepisy ustawy o kuratorach sądowych wymagają uzupełnienia, że ryczałt przysługuje także za przeprowadzenie wywiadu środowiskowego przez kuratora sądowego w sprawach dotyczących nieletnich (możliwość wykonania wywiadu została określona w art. 62 ust 1; art. 239 ust.3 pkt 2; art. 275 ust 3; art. 276 ust. 2 pkt 6 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich). Należy także uzupełnić o zapis, że w przypadku gdy nadzór nad realizacją obowiązku nałożonego na podst. art. 18 ust. 1 pkt 1-3 powierzono kuratorowi społecznemu, za wykonanie tego środka przysługuje mu ryczałt. W ustawie z dnia 27 lipca 2001r. o kuratorach sądowych (t.j. Dz. U. z 2018, poz. 1014] wprowadza się następujące zmiany: 1) art. 14 ust. 2 otrzymuje brzmienie: 2. Kuratorowi okręgowemu, jego zastępcy, kierownikowi zespołu kuratorskiej służby sądowej oraz kierownikowi ośrodka kuratorskiego i kuratorowi zawodowemu, któremu powierzono obowiązki wychowawcy w ośrodku kuratorskim, przysługuje dodatek funkcyjny, stanowiący procent	**KRK**	Proponowane zmiany mogą być przedmiotem odrębnych prac legislacyjnych. Marginesowo należy wskazać, że w dniu 14 lipca 2021 r. Zespół do spraw Programowania Prac Rządu wyraził zgodę na wprowadzenie projektu ustawy o zmianie ustawy o kuratorach sądowych do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów (nr UD249). Planowany termin przyjęcia projektu przez Radę Ministrów to IV kwartał 2021 r. W związku z powyższym w Ministerstwie Sprawiedliwości trwają intensywne prace legislacyjne nad w/w projektem, w tym nad aktami wykonawczymi do projektu.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		kwoty bazowej, o której mowa w ust. 1. 2) art. 90 ust. 1 i 2 otrzymują brzmienie: 1.Prezes sądu rejonowego, na wniosek kierownika zespołu, ustala i przyznaje kuratorowi społecznymi miesięczny ryczałt z tytułu zwrotu kosztów ponoszonych w związku ze sprawowanym przez niego nadzorem lub dozorem, albo wykonywaniem kontroli obowiązków nałożonych na nieletniego, jego rodziców lub prawnych opiekunów, płatny do dnia 20 każdego miesiąca. 2. Ryczałt za sprawowanie jednego dozoru lub nadzoru, albo wykonywaniem kontroli obowiązków nałożonych na nieletniego, jego rodziców lub prawnych opiekunów, wynosi od 2% do 4% kwoty bazowej ustalonej na podstawie przepisów o kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej. 3) art. 91 ust. 2 pkt 2 otrzymuje brzmienie: 2. przeprowadzenie wywiadu zleconego przez sąd opiekuńczy lub sąd rodzinny w postępowaniu rozpoznawczym.		

UWAGI ZGŁOSZONE W RAMACH OPINIOWANIA
DO PROJEKTU USTAWY O WSPIERANIU I RESOCJALIZACJI NIELETNICH Z DNIA 20 LIPCA 2021 R.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
1.	art. 7 pkt 8	Zakres przedmiotowy przepadku przedmiotów przewidziany w art. 7 pkt 8 projektu różni się od przewidzianego w k.k. W przepisie tym chodzi o „przepadek przedmiotów pochodzących z czynu zabronionego”, a więc obejmuje przedmioty pochodząc zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio z czynu zabronionego, podczas gdy art. 44 § 1 k.k. obejmuje przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa. Surowsze traktowanie w tym zakresie nieletnich w porównaniu z osobami dorosłymi nie znajduje merytorycznego uzasadnienia. Wprawdzie art. 6 pkt 8 obowiązującej u.p.n. przewiduje przepadek rzeczy uzyskanych w związku z popełnieniem czynu karalnego, a więc pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z czynu karalnego, ale nie znaczy to, by dalej utrzymywać rozdźwięk w tym zakresie.	**SN**	**Uwaga nieuwzględniona**. Projektowany art. 7 pkt 8 określa rodzaj środka wychowawczego, który sąd rodzinny może orzec wobec nieletniego. Natomiast podstawa takiego orzeczenia wskazana jest w art. 13 projektu. Orzeczenie przepadku określonego rodzaju będzie możliwe tylko w przypadkach określonych w ustawie (np. k.k., ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. ustawa o ochronie zwierząt). Ponadto zgodnie np. z art. 299 § 7 k.k. i art. 121 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych dopuszczone jest orzekanie przepadku przedmiotów pochodzących jedynie pośrednio z przestępstwa.
2.	art. 17	Rozważenia wymaga ewentualne przeformułowanie art. 17 projektu ustawy w odniesieniu do nieletniego z niepełnosprawnością intelektualną. Brzmienie art. 17 ust. 1 zdaje się sugerować, iż sam fakt stwierdzenia takiej niepełnosprawności może spowodować orzeczenie środka	**SN**	**Uwaga uwzględniona.**

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		leczniczego. (Formuła art. 17 ust. 1 projektu wydaje się być konsekwencją wzięcia pod uwagę definicji pojęcia „osoby z zaburzeniami psychicznymi", jaka występuje w art. 3 pkt. 1 ustawy z dnia z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 685. Wymieniono tam w art. 3 pkt.1-b osobę „upośledzoną umysłowo", jako jedną z kategorii osób „z zaburzeniami psychicznymi". Stany faktyczne kwalifikowane w dawnej stosowanej terminologii - w tym używanej w aktach normatywnych - jako „upośledzenie umysłowe", wypełniają w pewnej części pojęcie niepełnosprawności intelektualnej). Wydaje się, iż możliwość orzeczenia środka leczniczego dotyczy tylko sytuacji, gdy stwierdzono wymagające leczenia psychiatrycznego zaburzenia psychiczne (w szczególności zburzenia psychotyczne nazywane „chorobami psychicznymi") i/lub uzależnienie. Mogą one wystąpić zarówno u osoby z niepełnosprawnością intelektualną, jak również u osoby o sprawności intelektualnej zgodnej z normą właściwą dla jej wieku. Dlatego celowe byłoby rozważenie pominięcia w ustępie 1 art. 17 słów „niepełnosprawności intelektualnej" oraz dodanie ich w ustępie 2 i 3 z jednoznacznym		

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		wskazaniem na kryterium stosowania środka wychowawczego opisanego w art. 7 pkt. 9 oraz środka wychowawczego opisanego w art. 7 pkt 10.		
3.	art. 65	W art. 65 projektu zasadne jest dodanie po ust. 2 przepisu, w brzmieniu: „Do udziału w wydaniu opinii o stanie zdrowia psychicznego oskarżonego, w zakresie zaburzeń preferencji seksualnych, sąd powołuje biegłego lekarza seksuologa”. Taki wymóg zawiera art. 202 § 3 k.p.k. i te same względy, które przemawiały za jego dodaniem do kodeksu postępowania karnego, uzasadniają jego zamieszczenie w projekcie tej ustawy.	**SN**	**Uwaga nieuwzględniona.** Zgodnie z art. 65 ust. 1 projektu na wniosek biegłych lekarzy psychiatrów do udziału w wydaniu opinii sąd powołuje biegłego lub biegłych innej specjalności.
4.	art. 67 ust. 3	W art. 67 ust. 3 projektu zbędny jest zwrot: „nie sporządza aktu oskarżenia”, gdyż w przypadku ujawnienia nowych okoliczności wskazujących, że nie zachodzą podstawy do pociągnięcia nieletniego do odpowiedzialności na zasadach określonych w art. 10 § 2 k.k., prokurator przekazuje sprawę sądowi rodzinnemu.	**SN**	**Uwaga uwzględniona.**
5.	art. 67 ust. 4	O ile nie budzi wątpliwości sposób zaliczenia tych środków na poczet kary pozbawienia wolności, gdyż - ze względu na to, że polegają one na pozbawienia wolności - jeden dzień stosowania tych środków równa się jednemu dniowi pozbawienia wolności, o tyle nie wiadomo jak przeliczać ich zaliczenie na poczet kary ograniczenia	**SN**	**Uwaga nieuwzględniona**. Zastosowanie będzie miał art. 63 k.k.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		wolności oraz grzywny. Przepis ten należałoby uzupełnić na wzór art. 63 § 1 k.k., że okres tych środków zaokrągla się w górę do pełnego dnia, przy czym jeden ich dzień równa się jednemu dniowi kary pozbawienia wolności, dwóm dniom kary ograniczenia wolności lub dwóm dziennym stawkom grzywny, a w wypadku grzywny określonej kwotowo, przyjmuje się, że jeden ich dzień odpowiada kwocie równej dwukrotności stawki dziennej ustalonej zgodnie z art. 33 § 3 k.k.		
6.	art. 114 ust. 3	Propozycji modyfikacji art. 114 ust. 3 projektu i nadanie mu brzmienia: „Wykonywanie praktyk religijnych i korzystanie z posług religijnych w ośrodku, zakładzie lub schronisku, odbywa się zgodnie z wolą rodziców albo co najmniej tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego, albo z wolą nieletniego, jeżeli ukończył lat 16, wyrażoną w formie pisemnego oświadczenia. Jeżeli wola wyrażona przez nieletniego, pozostaje w sprzeczności z wolą jego rodziców albo z wolą jego opiekuna o wykonywaniu praktyk religijnych i korzystaniu z posług religijnych przed osiągnięciem przez nieletniego pełnoletności rozstrzyga sąd rodzinny.”.(…)	**SN**	**Uwaga nieuwzględniona**. Brak jest podstawy prawnej do rozstrzygania sporu między rodzicami, a dzieckiem między 16 a 18 rokiem życia w zakresie wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych, które miałoby doprowadzić do przymuszenia nieletniego do tych działań zgodnie z orzeczeniem sądu, jak się wydaje w intencji autora uwagi, opiekuńczego. Prawo rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami zawarte zostało w Konstytucji RP w art. 48 ust. 1. Art. 53 ust. 3 ustawy zasadniczej, będąc przepisem szczególnym względem art. 48 ust. 1, odsyła do niego, nakazując odpowiednie jego stosowanie i zobowiązując tym samym rodziców do uwzględnienia stopnia dojrzałości dziecka, a także wolności jego sumienia i wyznania oraz jego przekonań przy wykonywaniu swoich uprawnień wychowawczych zagwarantowanych w art. 48 ust. 1. Problematyczna z punktu widzenia art. 48 ust. 1 oraz art. 53 ust. 3 Konstytucji RP wydaje się sytuacja konfliktu między wolą rodziców a życzeniem dziecka w sprawie przekonań religijnych. Prawodawca nie reguluje tej kwestii, statuując jedynie zasadę, według której dziecku (stosownie do jego stopnia dojrzałości) należy umożliwić wybór zasad

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				postępowania oraz leżących u ich podstaw wartości, nawet jeśli byłyby one niezgodne z przekonaniami rodziców. Powołując się na stanowisko doktryny, należy zaznaczyć, że także i w tym zakresie nie jest ono jednolite. Część autorów opowiada się za samodzielnym decydowaniem przez dziecko o wartościach przez nie uznawanych, choćby miała miejsce kolizja z poglądami rodziców. Część stanowczo zaprzecza takiemu rozwiązaniu, podkreślając, iż w sytuacji konfliktowej między rodzicami a dziećmi w sprawie spełniania praktyk religijnych, pierwszeństwo w decydowaniu mają rodzice. Takie stanowisko tłumaczy się poglądem, iż dzieci pełną autonomię w dziedzinie wolności religijnej uzyskują dopiero w momencie ukończenia osiemnastego roku życia, czyli osiągnięcia pełnoletności. Niemniej jednak zaznacza, iż rodzice nie powinni stosować przymusu w stosunku do dzieci w tak delikatnej materii jak wychowanie religijne, lecz oddziaływać wyłącznie za pomocą swojego autorytetu, jednocześnie uwzględniając stopień dojrzałości dziecka Przepis art. 95 § 2 k.r.o. stanowi, że dziecko jest zobowiązane do posłuszeństwa względem rodziców, co jest równoznaczne z podporządkowaniem się przez dziecko woli rodziców. Jest to podstawowa cecha stosunku pomiędzy rodzicami a dzieckiem, która sprawia, iż rodzice pozostają względem dziecka w relacji o charakterze władczym. Niewątpliwie, jak sama nazwa sugeruje, władza rodzicielska cechuje się „władczością", co jednak jest utrwalone w świadomości społecznej i nie budzi zastrzeżeń. Wraz z dorastaniem dziecka zakres posłuszeństwa zmniejsza się i w przypadku starszych dzieci dotyczy tylko najważniejszych kwestii, które należy i tak z dzieckiem uzgodnić. Zgodnie z treścią przepisu art. 95 § 2 k.r.o. dziecko, które może samodzielnie podejmować decyzje w pewnych sprawach, mimo swojej dojrzałości powinno wysłuchać opinii i zaleceń rodziców formułowanych dla jego dobra. To sprawia, że w stosunku do dzieci starszych instytucja władzy rodzicielskiej staje się

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				racjonalnym partnerstwem. Ponadto na mocy przepisu art. 95 § 4 rodzice zobowiązani są do uwzględnienia woli dziecka przy wykonywaniu swoich uprawnień rodzicielskich. Przepis zobowiązuje rodziców do wysłuchania dziecka przed podjęciem istotnych decyzji, jeśli tylko rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwala. W miarę możliwości rodzice powinni także uwzględnić jego rozsądne życzenia. Uzupełnieniem tak rozumianego współdziałania rodziców i dziecka jest zagwarantowanie mu w art. 87 k.r.o. poszanowania godności i jego praw. Osobiste relacje dzieci i rodziców powinny być zatem oparte na wzajemnym szacunku. Analiza zagadnień uprawnień rodzicielskich – wynikających z władzy rodzicielskiej – nie może jednak pomijać zasady dobra dziecka.
7.	Ogólna	Przy wypracowywaniu nowych regulacji niezwykle istotne jest dokonanie oceny skutków dla ochrony danych w związku z przyjmowaniem podstaw prawnych dla przetwarzania danych, w szczególności z użyciem nowych technologii (art. 35 ust. 10 w zw. z art. 35 ust. rozporządzenia 2016/679). (…) Poprawnie przeprowadzona ocena skutków powinna wskazywać związek pomiędzy operacjami wykonywanymi na danych osobowych, z konkretnym celem ich przetwarzania.	**PUODO**	**Uwaga nieuwzględniona**. Zagadnienia związane z ochroną danych osobowych w kontekście projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich były przedmiotem szerokiej i pogłębionej analizy w toku prac nad projektem ustawy o nieletnich (UD480). Regulacje zawarte w tym zakresie w projektowanej ustawie (tożsame z obecnymi regulacjami) zostały wypracowanie z przedstawicielami RCL, MSZ, MC i PUODO. Do ostatecznej wersji przepisów PUODO oraz pozostałe podmioty nie zgłosiły uwag. W przedmiocie tym zorganizowane zostały dwa dodatkowe spotkania uzgodnieniowe w dniu 17 czerwca 2019 r. i w dniu 11 lipca 2021 r., w którym udział brali przedstawiciele Zespołu ds. Sektora Organów Ścigania i Sądów w Urzędzie Ochrony Danych Osobowych. Przyjęty sposób uregulowania problematyki ochrony danych osobowych zakładał przyjęcie założenia, że w świetle obowiązujących uregulowań prawnych nie budzi wątpliwości, że wszystkie podmioty stosujące ustawę przetwarzają dane osobowe na zasadach określonych w przepisach dotyczących ochrony danych osobowych, a przetwarzanie to odbywa się w celu realizacji zadań i obowiązków tych podmiotów, zgodnie z zasadą przyjętą w toku

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				prac nad przepisami, które miały na celu dostosowanie polskiego systemu prawnego do wymagań rozporządzenia nr 2016/679.
8.	art. 4 ust. 4, art. 102 ust. 1, art. 119 ust. 8, art. 131 ust. 1, art. 132 ust. 4, 154 ust. 1, art. 163, art. 182 ust. 1, art. 192 ust. 1, art. 200, art. 201, art. 204 ust. 2, art. 222 ust. 1, art. 255 ust. 1 i 2, art. 257art. 263, art. 267 ust. 2, art. 280, art. 281 ust. 2, art. 302 ust. 1art. 309, art. 310, art. 313 ust. 2 oraz art. 314 ust. 4.	Organ nadzorczy przedstawia także kierunkową uwagę w związku z przepisami, mocą których tworzona będzie dokumentacja przez podmioty wykonujące przepisy ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (administratorów w rozumieniu przepisów rozporządzenia 2016/679). Tworzona na podstawie przepisów tejże ustawy dokumentacja zawierać powinna -ze względu na konieczność poszanowania zasad dotyczących przetwarzania danych osobowych z art. 5 rozporządzenia 2016/679 - tylko dane niezbędne do celu, w jakim są one przetwarzane w treści konkretnych dokumentów. Projektodawca powinien mieć na uwadze zasady minimalizacji danych oraz ograniczenia celu, jak również rozliczalności, aby wykonawcy norm nie przetwarzali nadmiarowej ilości danych a jedynie te, które są niezbędne do wykonana określonego przepisami ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich celu. Ma to istotne znaczenie zwłaszcza gdy przetwarzaniu mają podlegać szczególne kategorie danych (art. 9 rozporządzenia 2016/679), czy dane, o których mowa w art. 10 rozporządzenia 2016/679. Należałoby również wskazać w przepisach, w jaki sposób będzie	**PUODO**	**Uwaga nieuwzględniona**. Zakłada się, że wszystkie dokumenty tworzone na podstawie projektowanej ustawy zawierać będą tylko dane niezbędne do celu, w jakim są one przetwarzane w treści konkretnych dokumentów. Część projektowanych regulacji stanowi odpowiednik norm kodeksowych w związku ze szczególnym postępowaniem wobec nieletnich. Do części projektowanych instytucji znajdą zastawanie już obowiązujące przepisu m.in. ustawy – Prawo oświatowe. Projektodawca, z uwagi na ochronę danych osobowych, nie może ograniczać stron w zakresie składania wniosków i wnoszenia środków odwoławczych w postępowaniu sądowym. Zagadnienia związane z dokumentowaniem kontroli osobistej w protokole, pokwitowaniem wydawanego depozytu mają charakter gwarancyjny, a tworzenie dokumentacji medycznej podlega odrębnym regulacjom. Dokumentowanie wykonywania orzeczenia sądu poprzez sporządzenie przez odpowiednie podmioty sprawozdań jest systemowym i podstawowym narzędziem kontroli sądu nad wykonaniem orzeczenia. Tożsamość nieletniego jako strony postępowania będzie ustalana tak jak w każdym innym przypadku.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		ustalana tożsamość nieletniego, którego będą dotyczyły określone dokumenty. Uwaga ta, z oczywistych względów nie dotyczy tworzenia dokumentacji na potrzeby postępowań w sprawach nieletnich, powstającej na gruncie obowiązujących norm kodeksowych, lecz w szczególności wskazanych przepisów.		
9.	art. 14, art. 15, art. 246, art. 247, art. 248 oraz art. 249	Projektodawca przewiduje przetwarzanie informacji dotyczących wyroków skazujących i naruszeń prawa nieletnich. W takiej sytuacji powinien mieć na uwadze warunki wynikające z art. 10 rozporządzenia 2016/679, tj., że przetwarzanie takich danych powinno odbywać się pod nadzorem władz publicznych bądź jeżeli jest to dopuszczalne prawem. Projektodawca powinien zagwarantować w przepisach projektowanej ustawy stosowanie przepisów rozporządzenia 2016/679, w tym ochronę praw i wolności osób, których te dane dotyczą. Przepisy o randze powszechnie obowiązujących powinny również wprowadzać kompleksowe regulacje z zakresu przetwarzania danych osobowych jeżeli przewiduje się tworzenie odpowiedniego rejestru przez podmioty, które te dane będą przetwarzały.	**PUODO**	**Uwaga nieuwzględniona**. W świetle obowiązujących uregulowań prawnych nie budzi wątpliwości, że wszystkie podmioty stosujące ustawę przetwarzają dane osobowe na zasadach określonych w przepisach dotyczących ochrony danych osobowych, a przetwarzanie to odbywa się w celu realizacji zadań i obowiązków tych podmiotów. Przepis art. 14 i 15 projektu stanowi podstawę dla sądu rodzinnego do orzeczenia odpowiednich środków wobec nieletniego po przeprowadzeniu postępowania i dokonaniu ustaleń faktycznych. Skierowanie nieletniego do odpowiedniego rodzaju zakładu poprawczego odbywa się na podstawie art. 15 ust. 4 i 5, art. 234 lub art. 244 ust. 2 projektu.
10.	art. 62 ust. 1 i 2	W związku z przeprowadzaniem wywiadu środowiskowego poprzez opiniodawczy zespół sądowych	**PUODO**	**Uwaga częściowo uwzględniona.** W pierwszej kolejności wskazać należy, że instytucja wywiadu środowiskowego ma charakter systemowy (np. art. 214 k.p.k.,

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		specjalistów oraz pracowników pedagogicznych młodzieżowych ośrodków wychowawczych, okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych lub schronisk dla nieletnich, brak jest w projektowanych przepisach jednoznacznych i zapewniających stosownie rozporządzenia 2016/679 rozwiązań co do tego, czy przeprowadzona na potrzeby wywiadu środowiskowego dokumentacja będzie przekazywana jedynie i bezpośrednio do sądu, który zlecił jego przeprowadzanie i który jako administrator będzie odpowiedzialny za dalsze przetwarzanie informacji zebranych na potrzeby postępowania sądowego, czy też równolegle, podmioty, które wykonały wywiad środowiskowy pozostawiają zgromadzone dane w prowadzonej przez nie dokumentacji w swoich zasobach, a jeśli tak to w jakich celach będą one przetwarzane i jakie będą zapewnione gwarancje ich ochrony przez inne podmioty niż sąd. W istniejącym do tej pory prawodawstwie wywiady środowiskowe były przeprowadzane przez określoną grupę zawodową - kuratorów - na których nałożone zostały szczególne obowiązki z tym związane a sam proces pozyskiwania takich informacji objęty był tajemnicą		art. 14 k.k.w., art. 434 k.p.c., art. 561^1 k.p.c., art. 565^1 k.p.c., art. 570^1 k.p.c., art. 570^{1a} k.p.c., art. 579^3 k.p.c., art. 30 a ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi), a kompetencja do jego przeprowadzenia nie jest zastrzeżona wyłącznie dla kuratora sądowego (art. 214 § 1 k.p.k., art. 14 § 2 k.k.w.). Po drugie nie jest prawdziwe stwierdzenie, że w istniejącym do tej pory prawodawstwie wywiady środowiskowe były przeprowadzane przez określoną grupę zawodową – kuratorów, a projektodawca poszerza grupę tych podmiotów. W stosunku do obecnie obowiązującego art. 24 § 2 u.p.n. grupa podmiotów uprawnionych do przeprowadzania wywiadów środowiskowych zostaje ograniczona. Ponadto kompetencja do przeprowadzania wywiadów środowiskowych przez opiniodawcze zespoły sądowych specjalistów wynika z art. 1 ust. 2 ustawy o opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów. Po trzecie gwarancja ochrony danych osobowych wynika z art. 62 ust. 4 projektu, który jest odpowiednikiem § 10 rozporządzenia MS z dnia 16 sierpnia 2021 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu przeprowadzania wywiadów środowiskowych o nieletnich (Dz. U. poz. 1010), § 8 rozporządzenia MS z dnia 11 czerwca 2003 r. w sprawie regulaminu czynności w zakresie przeprowadzania wywiadu środowiskowego oraz wzoru kwestionariusza tego wywiadu (Dz. U. poz. 1018), art. 6 ust. 1 ustawy o kuratorach sądowych, art. 11 ust. 1 pkt 2 ustawy o opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów. Ponadto w świetle obowiązujących uregulowań prawnych nie budzi wątpliwości, że wszystkie podmioty stosujące ustawę przetwarzają dane osobowe na zasadach określonych w przepisach dotyczących ochrony danych osobowych, a przetwarzanie to odbywa się w celu realizacji zadań i obowiązków tych podmiotów. Po czwarte zakres wywiadu środowiskowego określał będzie sąd, a z przeprowadzenia wywiadu środowiskowego sporządza się sprawozdanie, które składane jest sądowi rodzinnemu.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		zawodową kuratorów. Aktualnie Projektodawca poszerza grupę podmiotów uzyskujących takie kompetencje nie kreując jednocześnie dla nich szczególnych gwarancji ochrony takich danych. A zatem w świetle proponowanych zmian uzasadnionym byłoby wskazanie w przepisach celu, zakresu oraz sposobu i okresu przetwarzania przez opiniodawczy zespół sądowych specjalistów, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich danych osobowych nieletnich zawartych w dokumentacji z przeprowadzonego wywiadu środowiskowego.		Proponuje się uzupełnienie zatem przepisu art. 63 ust. 5 o następujący zapis: które niezwłocznie składa sądowi rodzinnemu. Po piąte w zgłoszonej uwadze nie przedstawiono propozycji ewentualnych zmian projektowanego przepis oraz nie wskazano odpowiednich przykładowych regulacji w innych ustawach.
11.	art. 63	Tożsama uwaga co do konieczności wprowadzenia określonych gwarancji dla ochrony danych ma zastosowanie do art. 63 projektu, mocą którego Projektodawca przewiduje przeprowadzanie wywiadu środowiskowego. Ponieważ wywiad taki będzie obejmował, w dużej ilości przypadków również dane szczególnych kategorii, jak i dane z art. 10 rozporządzenia 2016/679 przetwarzania takich danych powinno zostać uregulowane w przepisach rangi ustawy a nie w rozporządzeniu wykonawczym. Kolejną kwestię jaką powinien wskazać Projektodawca to uwzględnienie w	**PUODO**	**Uwaga częściowo uwzględniona**. Projektowany art. 63 nie stanowi podstawy przeprowadzania wywiadu środowiskowego, którą określa art. 62 ust. 1 i 2 projektu (vide odpowiedź jak wyżej), a określa jedynie zagadnienia organizacyjne związane z przeprowadzaniem wywiadu środowiskowego. Proponuje się wskazanie zamkniętego katalogu informacji podlegających ustaleniu w ramach wywiadu środowiskowego. Co do zakresu regulacji ustawowej i rozporządzenia przepis uzgodniono z RCL w toku prac nad projektem ustawy o nieletnich (UD480). W zgłoszonej uwadze nie przedstawiono propozycji ewentualnych zmian projektowanego przepis oraz nie wskazano odpowiednich przykładowych regulacji w innych ustawach. Ponadto wytyczne dotyczące treści rozporządzenia są wskazówkami wyznaczającymi treść rozporządzenia lub sposób ukształtowania jego treści, a nie obejmują przepisów powszechnie

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		wytycznych do wydania rozporządzenia przetwarzanie danych z wywiadu środowiskowego przepisów rozporządzenia 2016/679.		obowiązujących, które mają obowiązek stosować wszystkie organy właściwe do wydania rozporządzenia.
12.	art. 121	Przed wprowadzeniem rozwiązań w takim zakresie powinna zostać dokonana ww. ocena skutków w związku z ich charakterem, zakresem, kontekstem i celami przetwarzania oraz z uwzględnieniem kategorii przetwarzanych danych i stanu wiedzy technicznej, jak również ryzykiem naruszenia praw lub wolności osób fizycznych o różnym prawdopodobieństwie wystąpienia i wadze. Ocena skutków powinna być również dokonana pod względem okresu przechowywania - ten aspekt w dużej mierze został w przepisach uwzględniony, niemniej jednak w uzasadnieniu projektu brak jest informacji dlaczego nagrania zawierające naruszenie mają być przetwarzane do ukończenia 20/21 roku życia nieletniego, nie zostało także wskazane z jakich względów obowiązek przechowywania nagrań jest wprowadzany. Wykazanie tych okoliczności będzie realizowało postulat wynikający z art. 5 ust. 1 lit e rozporządzenia 2016/679, w zakresie zapewnienia stosowania zasady ograniczenia przechowywania danych osobowych.	**PUODO**	**Uwaga nieuwzględniona**. Zagadnienia związane z ochroną danych osobowych w kontekście projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich były przedmiotem szerokiej i pogłębionej analizy. Co do wprowadzonych zasad i okresów przechowywania nagrań z monitoringu vide uzasadnienie projektu str. 101-102.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
13.	art. 121 ust. 5	Uzasadnionym wydaje się kompleksowa ocena problematyki przetwarzania danych osobowych objętych monitoringiem, a w konsekwencji uzupełnienie przepisów projektowanej ustawy (w tym art. 121 ust. 5 projektu) również o obowiązek zapewnienia przez administratora (ośrodek, zakład, schronisko) właściwego zabezpieczenia danych osobowych objętych monitoringiem, którego konsekwencją będzie wskazana w tym przepisie odpowiedzialność administratora w tym zakresie. Przypisanie (literalnie) odpowiedzialności dyrektorowi, czy kierownikowi jednostki prowadzącej monitoring nie zwalnia administratora (ośrodka, zakładu, schroniska) z obowiązku zapewnienia odpowiedniego zabezpieczenia danych osobowych objętych monitoringiem. To administrator jest odpowiedzialny za wykonanie wszelkich działań, operacji na danych osobowych, począwszy od ich pozyskania po ich usunięcie w terminach przewidzianych projektowanymi przepisami. Na podstawie odrębnych przepisów prawa określających zadania ww. instytucji to one bowiem będą pełnić role administratora a dyrektor jednostki jedynie jest podmiotem je reprezentującym.	**PUODO**	**Uwaga nieuwzględniona**. Zagadnienia związane z ochroną danych osobowych w kontekście projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich były przedmiotem szerokiej i pogłębionej analizy w toku prac nad projektem ustawy o nieletnich (UD480). Regulacje zawarte w tym zakresie w projektowanej ustawie (tożsame z obecnymi regulacjami) zostały wypracowanie z przedstawicielami RCL, MSZ, MC i PUODO. Do ostatecznej wersji przepisów PUODO oraz pozostałe podmioty nie zgłosiły uwag. W przedmiocie tym zorganizowane zostały dwa dodatkowe spotkania uzgodnieniowe w dniu 17 czerwca 2019 r. i w dniu 11 lipca 2021 r., w którym udział brali przedstawiciele Zespołu ds. Sektora Organów Ścigania i Sądów w Urzędzie Ochrony Danych Osobowych. Przyjęty sposób uregulowania problematyki ochrony danych osobowych zakładał przyjęcie założenia, że w świetle obowiązujących uregulowań prawnych nie budzi wątpliwości, że wszystkie podmioty stosujące ustawę przetwarzają dane osobowe na zasadach określonych w przepisach dotyczących ochrony danych osobowych, a przetwarzanie to odbywa się w celu realizacji zadań i obowiązków tych podmiotów, zgodnie z zasadą przyjętą w toku prac nad przepisami, które miały na celu dostosowanie polskiego systemu prawnego do wymagań rozporządzenia nr 2016/679.
14.	art. 125 ust. 1 pkt 1 lit. a,	Projektodawca, w art. 125 ust. 1 pkt. 1 lit. a zastosował ogólne określenie	**PUODO**	**Uwaga nieuwzględniona**.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
	art 125 ust. 1 pkt 2 lit a.	sporządzenie podstawowej informacji o nieletnim, które wydaje się być niewystarczające ze względu na zakres danych osobowych jakie mają być przetwarzane. Projektodawca powinien wskazać wprost zakres danych osobowych w informacji o nieletnim, niezbędny do sporządzenia i celu takiej informacji.		Podstawowa informacja o nieletnim to krótka informacja sporządzana na potrzeby pracowników placówki, na potrzeby wewnętrzne. Każdy z pracowników placówki podpisuje oświadczenie o obowiązku zachowania danych osobowych/wrażliwych w tajemnicy. Informacja ta jest syntetycznym zestawieniem/skrótem najważniejszych danych osobowych, które już znajdują się w aktach osobowych nieletniego. Ma zatem tylko praktyczne znaczenie w kontekście możliwości szybkiego zapoznania się z nimi przez pracownika placówki. Te dane będą określone celem postępowania – przetwarzanie ich danych osobowych ma miejsce w celu wykonywania orzeczeń w sprawach o demoralizację, której przejawem jest dopuszczenie się przez nieletniego czynu zabronionego oraz w sprawach o czyn karalny, w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości. Zagadnienia związane z ochroną danych osobowych w kontekście projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich były przedmiotem szerokiej i pogłębionej analizy w toku prac nad projektem ustawy o nieletnich (UD480). Regulacje zawarte w tym zakresie w projektowanej ustawie (tożsame z obecnymi regulacjami) zostały wypracowanie z przedstawicielami RCL, MSZ, MC i PUODO. Do ostatecznej wersji przepisów PUODO oraz pozostałe podmioty nie zgłosiły uwag. W przedmiocie tym zorganizowane zostały dwa dodatkowe spotkania uzgodnieniowe w dniu 17 czerwca 2019 r. i w dniu 11 lipca 2021 r., w którym udział brali przedstawiciele Zespołu ds. Sektora Organów Ścigania i Sądów w Urzędzie Ochrony Danych Osobowych. Przyjęty sposób uregulowania problematyki ochrony danych osobowych zakładał przyjęcie założenia, że w świetle obowiązujących uregulowań prawnych nie budzi wątpliwości, że wszystkie podmioty stosujące ustawę przetwarzają dane osobowe na zasadach określonych w przepisach dotyczących ochrony danych osobowych, a przetwarzanie to odbywa się w celu realizacji zadań i

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				obowiązków tych podmiotów, zgodnie z zasadą przyjętą w toku prac nad przepisami, które miały na celu dostosowanie polskiego systemu prawnego do wymagań rozporządzenia nr 2016/679.
15.	art. 155	Organ nadzorczy, ze względu na nierozerwalny związek działań kuratora z przetwarzaniem przez niego danych osobowych nieletniego, zwraca uwagę na zakres kompetencji kuratora sądowego zawarty w art. 155 projektu. Ze względu na użycie sformułowania „w szczególności" uzasadnionym byłoby zapewnienie, mocą tworzonych przepisów prawa, gwarancji, że przedstawiony zakres obowiązków (art. 155 ust. 3 projektu) dotyczy tylko i wyłączenie zadań zawartych w art. 155 ust. 2.	**PUODO**	**Uwaga nieuwzględniona**. W ocenie projektodawcy nie ulega wątpliwości, że zakres działań kuratora sądowego wskazany w art. 155 ust. 2 projektu dotyczy realizacji zadań, o których mowa w art. 155 ust. 2 projektu.
16.	art. 171 pkt 2	Projektodawca w art. 171 pkt. 2 projektu wskazuje, że zawodowy kurator sądowy będzie zobowiązany do dokumentowania przebiegu pracy z nieletnim. Brak w tym przepisie wskazania, jakie dokładnie informacje będzie zawierała dokumentacja tworzona przez kuratora, w szczególności jakie dane będą w niej zawarte. Projektodawca powinien również określić w przepisach prawa szczegółowe w przypadku udostępniania takiej dokumentacji, tj. określić w jakich przypadkach dokumentacja taka będzie udostępniana, w jaki sposób oraz na rzecz jakich podmiotów. Wykonawca tych norm, będący także	**PUODO**	**Uwaga nieuwzględniona**. Zagadnienia związane z ochroną danych osobowych w kontekście projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich były przedmiotem szerokiej i pogłębionej analizy w toku prac nad projektem ustawy o nieletnich (UD480). Regulacje zawarte w tym zakresie w projektowanej ustawie (tożsame z obecnymi regulacjami) zostały wypracowanie z przedstawicielami RCL, MSZ, MC i PUODO. Do ostatecznej wersji przepisów PUODO oraz pozostałe podmioty nie zgłosiły uwag. W przedmiocie tym zorganizowane zostały dwa dodatkowe spotkania uzgodnieniowe w dniu 17 czerwca 2019 r. i w dniu 11 lipca 2021 r., w którym udział brali przedstawiciele Zespołu ds. Sektora Organów Ścigania i Sądów w Urzędzie Ochrony Danych Osobowych. Przyjęty sposób uregulowania problematyki ochrony danych osobowych zakładał przyjęcie założenia, że w świetle obowiązujących uregulowań prawnych nie budzi wątpliwości, że wszystkie podmioty stosujące ustawę

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		administratorem w rozumieniu przepisów rozporządzenia 2016/679, powinien otrzymać w przepisach jasne i wyczerpujące wytyczne, aby mógł zadbać o zapewnienie procesom udostępnianych danych wszelkie warunki zgodności z przepisami rozporządzenia 2016/679, w tym dedykowanymi bezpieczeństw tych danych.		przetwarzają dane osobowe na zasadach określonych w przepisach dotyczących ochrony danych osobowych, a przetwarzanie to odbywa się w celu realizacji zadań i obowiązków tych podmiotów, zgodnie z zasadą przyjętą w toku prac nad przepisami, które miały na celu dostosowanie polskiego systemu prawnego do wymagań rozporządzenia nr 2016/679. Sposób dokumentowania pracy z nieletnim jest czynnością techniczną, a zatem może być szczegółowo określony w akcie wykonawczym.
17.	art. 179 ust. 3 pkt 2	W art. 179 ust. 3 pkt 2 Projektodawca przewiduje, że Wskazując odpowiedni dla nieletniego młodzieżowy ośrodek wychowawczy komisja do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego bierze pod uwagę stan zdrowia oraz uzależnienie nieletniego. Wskazać należy, że w ten sposób będzie dochodzić do przetwarzania danych szczególnych kategorii (art. 9 ust. 1 rozporządzenia 2016/679), a zatem muszą być spełnione warunki określone w art. 9 ust. 2 rozporządzenia 2016/679. Projektodawca powinien zatem dookreślić, z jakich źródeł będą pochodziły informacje o stanie zdrowia oraz o uzależnieniu, w jaki sposób będą pozyskiwane, w jakim celu i przez jaki okres przetwarzane, a także czy i jakim podmiotom będą udostępniane.	**PUODO**	**Uwaga nieuwzględniona**. Dokumentacja pochodzić będzie z sądu i zostanie przekazana do komisji jako organu wydającego skierowanie do odpowiedniego MOW. Zakres gromadzonych danych jest tożsamy z danymi gromadzonymi i przetwarzanymi przez ORE (system kierowania do MOW).
18.	Ogólna	Analiza przedłożonych w niniejszym projekcie rozwiązań pokazuje, że	**PUODO**	**Uwaga nieuwzględniona**.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		problematyka prowadzenia dokumentacji związanej z pobytem nieletniego w ww. placówkach, w zakresie jej tworzenia, przechowywania i udostępniania nie została w sposób kompleksowy rozwiązana w projektowanej ustawie. To ustawa bowiem jest miejscem dla kształtowania zasadniczych ram przetwarzania danych szczególnych kategorii i danych z art. 10 rozporządzenia 2016/679 a nie rozporządzenia wykonawcze.		Zagadnienia związane z ochroną danych osobowych w kontekście projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich były przedmiotem szerokiej i pogłębionej analizy w toku prac nad projektem ustawy o nieletnich (UD480). Regulacje zawarte w tym zakresie w projektowanej ustawie (tożsame z obecnymi regulacjami) zostały wypracowanie z przedstawicielami RCL, MSZ, MC i PUODO. Do ostatecznej wersji przepisów PUODO oraz pozostałe podmioty nie zgłosiły uwag. W przedmiocie tym zorganizowane zostały dwa dodatkowe spotkania uzgodnieniowe w dniu 17 czerwca 2019 r. i w dniu 11 lipca 2021 r., w którym udział brali przedstawiciele Zespołu ds. Sektora Organów Ścigania i Sądów w Urzędzie Ochrony Danych Osobowych. Przyjęty sposób uregulowania problematyki ochrony danych osobowych zakładał przyjęcie założenia, że w świetle obowiązujących uregulowań prawnych nie budzi wątpliwości, że wszystkie podmioty stosujące ustawę przetwarzają dane osobowe na zasadach określonych w przepisach dotyczących ochrony danych osobowych, a przetwarzanie to odbywa się w celu realizacji zadań i obowiązków tych podmiotów, zgodnie z zasadą przyjętą w toku prac nad przepisami, które miały na celu dostosowanie polskiego systemu prawnego do wymagań rozporządzenia nr 2016/679.
19.	art. 180 ust. 1 pkt 3, art. 190 ust. 1 pkt 3 i 5, art. 224 ust. 1 pkt 1 i 4, art. 252 ust. 1 pkt 3 oraz art. 299 ust. 1 pkt 3	W art. 180 ust. 1 pkt. 3 projektu przewidywana jest możliwość wykonywania badań pod kątem obecności alkoholu bądź innych substancji psychoaktywnej. Odnosząc się do tej propozycji wskazać trzeba, że wyniki badań są informacją szczególnej kategorii, dotyczą bowiem stanu zdrowia. Projektodawca powinien zatem doprecyzować w jaki sposób wynik badania będzie przetwarzany, w tym, czy będzie utrwalany / zapisywany, czy	**PUODO**	**Uwaga nieuwzględniona.** Mając na uwadze szczegółowość, obszerność oraz charakter informacji objętych opracowanymi załącznikami do rozporządzenia na podstawie art. 120 ust. 11 projektu (3 wzory protokołów) w ocenie projektodawcy nie jest uzasadnione powtarzanie tych samych regulacji w projektowanej ustawie. Należy także zwrócić uwagę, że badanie będzie dotyczyło nieletniego umieszczonego w placówce, a zatem jego dane osobowe będą znane pracownikom placówki. Podobnie sposób dokumentowania określony jest w obecnie obowiązującym art. 70b § 4 u.p.n., art. 116b § 3 k.k.w. i art. 173a § 3 k.k.w.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		będzie gdziekolwiek udostępniany oraz w jakim celu i przez jaki czas będzie przechowywany. Brak ww. oceny skutków często prowadzi do tworzenia rozwiązań fragmentarycznych nieodpowiadających w pełni wszystkim zasadom ochrony danych. Prawo tworzone dla określenia procesów przetwarzania danych szczególnych kategorii powinno uwzględniać szereg gwarancji. Stanowi o tym zarówno art. 9 ust. 2 lit. g rozporządzenia 2016/679, czy też art. 9 ust 2 lit. b.		
20.	art. 328	Uzupełnić należy to rozwiązanie o to jakie dane powinna zawierać opinia dyrektora komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości, w szczególności, że brak jest informacji, czy dana opinia będzie zawierała dane szczególnej kategorii. Jeżeli tak, taka informacja powinna wynikać wprost z ustawy, z uwzględnieniem stosowania ww. zasad dotyczących przetwarzania danych osobowych, w tym zgodności z prawem, rzetelności i przejrzystości oraz zasady minimalizacji danych. Projektodawca powinien również określić na podstawie jakich informacji/dokumentacji będzie wystawiana opinia oraz skąd takie informacje/dokumenty będą pochodziły i w jaki sposób zostaną one udostępnione.	**PUODO**	**Uwaga nieuwzględniona**. Opinia dyrektora komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości jest dokumentem wewnętrznym, sporządzonym tyko na potrzeby rekrutacji kandydata na dyrektora. Każdy nowy kandydat, składając swoje CV, wyraża zgodę na przetwarzanie jego danych osobowych w celu rekrutacji.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		Tożsama uwaga dotyczy wniosku dyrektora danej komórki, na podstawie którego może zostać powierzone/powołanie stanowisko dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich. Ponadto uzasadnionym byłoby określenie, w jaki sposób zostanie dostarczona opinia dyrektora, w szczególności czy drogą tradycyjną czy elektroniczną. O ile miałoby dochodzić do wykorzystywania systemu teleinformatycznego, to prerogatywy do wykonywania operacji na danych osobowych powinny być również przyznane mocą odpowiednich przepisów o randze ustawy, w tym przewidujących stosowne zabezpieczenia procesów przetwarzania danych osobowych. Wskazywanie praw i obowiązków związanych z przetwarzaniem danych osobowych w przepisach jest istotne także dla zapewnienia wywiązywania się przez wykonawcę tych norm z zasady rozliczalności.		
21.	art. 346	Projektodawca przewiduje w art. 346 projektu objęcie systemem ochrony okręgowych ośrodków wychowawczych**.** Przed wprowadzeniem przedstawionych rozwiązań, projektodawca powinien dokonać ww. oceny skutków dla	**PUODO**	**Uwaga nieuwzględniona**. Zagadnienia związane z ochroną danych osobowych w kontekście projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich były przedmiotem szerokiej i pogłębionej analizy w toku prac nad projektem ustawy o nieletnich (UD480). Regulacje zawarte w tym zakresie w projektowanej ustawie (tożsame z obecnymi regulacjami) zostały wypracowanie z

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		przetwarzania danych osobowych, celem dokonania analizy ryzyk towarzyszących przetwarzaniu danych osobowych, w kontekście stosowanych środków technicznych (monitoringu). Środki takie powinny być przemyślane i dostosowane do realnie istniejących zagrożeń, celem przeciwdziałania ich ale jednocześnie wyważone w stosunku do tego jakie prawa nieletniego ograniczają. Taka ocena skutków pozwoli zatem również na wyeliminowanie rozwiązań niewłaściwych czy nadmiernych - zagwarantowanie ochrony praw i wolności osób, których dane będą przetwarzane.		przedstawicielami RCL, MSZ, MC i PUODO. Do ostatecznej wersji przepisów PUODO oraz pozostałe podmioty nie zgłosiły uwag. W przedmiocie tym zorganizowane zostały dwa dodatkowe spotkania uzgodnieniowe w dniu 17 czerwca 2019 r. i w dniu 11 lipca 2021 r., w którym udział brali przedstawiciele Zespołu ds. Sektora Organów Ścigania i Sądów w Urzędzie Ochrony Danych Osobowych. Przyjęty sposób uregulowania problematyki ochrony danych osobowych zakładał przyjęcie założenia, że w świetle obowiązujących uregulowań prawnych nie budzi wątpliwości, że wszystkie podmioty stosujące ustawę przetwarzają dane osobowe na zasadach określonych w przepisach dotyczących ochrony danych osobowych, a przetwarzanie to odbywa się w celu realizacji zadań i obowiązków tych podmiotów, zgodnie z zasadą przyjętą w toku prac nad przepisami, które miały na celu dostosowanie polskiego systemu prawnego do wymagań rozporządzenia nr 2016/679.
22.	art. 359	1. Podczas tworzenia norm prawnych Projektodawca nie powinien pozostawiać możliwości uzyskiwania wszelkich możliwych danych, w tym szczególnych kategorii. Projektodawca powinien przede wszystkim wskazać cele dla których konieczne będzie pozyskiwanie danych takiej kategorii. Bez ich wskazania blankietowe nadawanie uprawnienia do pozyskiwania i dalszego przetwarzania danych z art. 9 ust. 1 rozporządzenia 2016/679 nie znajduje uzasadnienia w art. 5 rozporządzenia 2016/679. 2. Organ nadzorczy wskazuje, że przetwarzanie szczególnych kategorii danych nie musi odbywać się za pomocą pisemnego upoważnienia - jak to zostało	**PUODO**	**Uwaga nieuwzględniona**. Regulacje zawarte w tym przepisie zostały wypracowanie z przedstawicielami RCL, MSZ, MC i PUODO podczas prac legislacyjnych nad projektem ustawy o nieletnich (UD480). Do ostatecznej wersji przepisów PUODO oraz pozostałe podmioty nie zgłosiły uwag. W przedmiocie tym zorganizowane zostały dwa dodatkowe spotkania uzgodnieniowe w dniu 17 czerwca 2019 r. i w dniu 11 lipca 2021 r., w którym udział brali przedstawiciele Zespołu ds. Sektora Organów Ścigania i Sądów w Urzędzie Ochrony Danych Osobowych. Przepis określa cel przetwarzania danych osobowych.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		określone w projekcie. Rozporządzenie 2016/679 wskazuje wprost w wcześniej omawianym art. 9 ust. 2 rozporządzenia 2016/679, w jakich przypadkach dane o szczególnym charakterze mogą być przetwarzane, np. osoba, której dane dotyczą, wyraziła wyraźną zgodę na przetwarzanie tych danych osobowych w jednym lub kilku konkretnych celach, chyba że prawo Unii lub prawo państwa członkowskiego przewidują, iż osoba, której dane dotyczą, nie może uchylić zakazu, o którym mowa w ust. 1 (art. 9 ust. 2 lit a). Projektodawca powinien wprost określić na jakiej podstawie - mając na uwadze wspominany art. 9 ust. 2 rozporządzenia 2016/679 - dane szczególne będą przetwarzane. Zgodnie z art. 29 rozporządzenia 2016/679 Podmiot przetwarzający oraz każda osoba działająca z upoważnienia administratora lub podmiotu przetwarzającego i mająca dostęp do danych osobowych przetwarzają je wyłącznie na polecenie administratora, chyba że wymaga tego prawo Unii lub prawo państwa członkowskiego. Z przepisów ustawy wprost powinno wynikać w jakim celu te dane mają być przetwarzane, jakie dokładnie dane szczególne będą przetwarzane, przez jaki okres oraz w jakim trybie (np. wnioskowym) miałyby być ewentualnie udostępniane. Ma to istotne znaczenie z		

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		perspektywy zapewnienia przez administratora tych danych kontroli na ich przetwarzaniem w tym kontroli nad udostępnianiem innym podmiotom i ograniczenia ryzyka, w tym w kontekście art. 24 i art. 25 rozporządzenia 2016/679 muszą zapewnić takie warunki, aby dane były przetwarzane zgodnie z rozporządzeniem 2016/679. 3. Organ nadzorczy zwraca uwagę również, że obowiązek informacyjny wynikający z art. 13 ust. 1 i 2 rozporządzenia 2016/679 powinien być przekazany bezpośrednio w momencie uzyskiwania danych osobowych, w szczególności pozyskiwania szczególnych danych zawartych w art. 9 ust. 1 rozporządzenia 2016/679. Nie jest wystarczające, jak to zostało określone w projekcie udostępnienie informacji w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej lub na stronie internetowej administratora danych osobowych oraz w widocznym miejscu w jego siedzibie. W momencie pozyskania danych, należy w sposób zwięzły, przejrzysty i w sposób zrozumiały przekazać informację w jakim celu i na jakiej podstawie są pozyskiwane dane oraz kto będzie je przetwarzał w zebranym celu. Zgodnie z art. 12 ust. 1 rozporządzenia 2016/679 administrator jest zobowiązany w sposób		

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		zwięzły, przejrzysty, zrozumiały i łato dostępnej formie, jasnym i prostym jeżykiem przekazać informacje zgodnie z art. 12 i 14 rozporządzenia 2016/679. 4. Projektodawca powinien również uwzględnić obowiązek informacyjny w sytuacji, kiedy dane osobowe są uzyskiwane od osoby innej niż tej, której dane osobowe dotyczą, w szczególności jeżeli to będą dane o szczególnym znaczeniu. W takiej sytuacji projektodawca powinien również uwzględnić obowiązek informacyjny wynikają z art. 14 ust. 1 i 2 rozporządzenia 2016/679.		
23.	art. 360	1. Projektodawca wskazuje w art. 360 ust. 2 projektu szereg danych osobowych, jakie mogą być przetwarzane przez Ministra Sprawiedliwości, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich oraz jednostka organizacyjna odpowiedzialna za wskazywanie odpowiednich młodzieżowych ośrodków wychowawczych dla nieletnich. Przetwarzanie jednocześnie daty i miejsca urodzenia, płci, numeru PESEL, obywatelstwa jest zbędna. Należy zwrócić uwagę, że pozyskiwanie danych osobowych nie powinno być nadmierne w stosunku do celu przetwarzania tych informacji i powinno odpowiadać przepisom rozporządzenia 2016/679, w	**PUODO**	**Uwaga nieuwzględniona**. Regulacje zawarte w tym przepisie zostały wypracowanie z przedstawicielami RCL, MSZ, MC i PUODO podczas prac legislacyjnych nad projektem ustawy o nieletnich (UD480). Do ostatecznej wersji przepisów PUODO oraz pozostałe podmioty nie zgłosiły uwag. W przedmiocie tym zorganizowane zostały dwa dodatkowe spotkania uzgodnieniowe w dniu 17 czerwca 2019 r. i w dniu 11 lipca 2021 r., w którym udział brali przedstawiciele Zespołu ds. Sektora Organów Ścigania i Sądów w Urzędzie Ochrony Danych Osobowych. Przepis określa przetwarzanie danych osobowych w oparciu o ustawę o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości. Przetwarzanie jednocześnie daty i miejsca urodzenia, płci, numeru PESEL, obywatelstwa jest konieczne na wypadku, gdyby nieletni nie posiadał numeru PESEL. Zgodnie z art. 4 pkt 2 ustawy o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości należy do danych biometrycznych, a

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		szczególności ww. zasadzie minimalizacji, adekwatności, stosowności zawartych danym oraz ich celowości. Uzasadnione jest poddanie powtórnej analizie czy przetwarzanie informacji o miejscu urodzenia oraz obywatelstwie jest niezbędne, jak również przetwarzanie numeru PESEL jest wystarczające i nie ma potrzeby podawania daty urodzenia oraz płci. 2. Wizerunek mieści się w zakresie definicji danych osobowych, która jest zawarta w art. 4 pkt. 1 rozporządzenia 2016/679. Definicja danych osobowych stanowi, że danymi osobowymi są „wszelkie informacje" niezależnie od tego w jakiej formie są przetwarzane, a w przypadku wizerunku może być to np. obraz bądź nagranie. Wizerunek stanowić może dane o szczególnym charakterze - dane biometryczne, zdefiniowane w art. 4 pkt 14 rozporządzenia 2016/679. Tymczasem, z projektu ustawy jak i również uzasadnienia projektu nie wynika w jaki sposób będzie uzyskiwany wizerunek oraz jakie dalsze czynności będą wykonywane z uzyskanym wizerunkiem nieletniego.		projektowany przepis określa rodzaje danych, które mogą być przetwarzane.
24.	art. 385	W art. 385 projektu jest dokonywana zmiana w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2019 r. poz. 2418) poprzez wprowadzenie w art. 51 ust. 3 o	**PUODO**	**Uwaga nieuwzględniona**. Projektowany art. 383 pkt 5 nie wprowadza do art. 51 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej ust. 3, ale uzupełnienia brzmienie już obecnie obowiązującego przepisu o okręgowe ośrodki wychowawcze (zmiana wynikowa).

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		brzmieniu W przypadku użycia środka przymusu bezpośredniego wobec nieletniego umieszczonego w zakładzie poprawczym, schronisku dla nieletnich, okręgowym ośrodku wychowawczym, młodzieżowym ośrodku wychowawczym lub policyjnej izbie dziecka uprawniony każdorazowo przekazuje przełożonemu notatkę, niezależnie od rodzaju i skutku użycia środka przymusu bezpośredniego. Organ nadzorczy wskazuje, że należy wskazać wprost, jakie dane powinna zawierać dana notatka, aby dokonać zadość zasadom przetwarzania danych, w szczególności ww. zasadzie minimalizacji danych.		

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie sposobu zapewnienia nieletniemu korzystania z pomocy obrońcy z urzędu

Na podstawie **art. 38 ust. 10** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa sposób zapewnienia nieletniemu korzystania z pomocy obrońcy z urzędu, w tym sposób ustalania listy obrońców udzielających pomocy prawnej z urzędu oraz sposób wyznaczania obrońcy udzielającego pomocy prawnej z urzędu.

§ 2. Okręgowa rada adwokacka przedstawia prezesowi sądu rejonowego, sądu okręgowego i sądu apelacyjnego, których obszar właściwości obejmuje zasięg terytorialny danej izby, zwanemu dalej „prezesem właściwego sądu”:

1) wykaz adwokatów uprawnionych do obrony według przepisów o ustroju adwokatury, mających siedzibę zawodową na obszarze właściwości danego sądu, deklarujących gotowość udzielania nieletnim pomocy prawnej z urzędu;
2) wykaz pozostałych adwokatów uprawnionych do obrony według przepisów o ustroju adwokatury, mających siedzibę zawodową na obszarze właściwości danego sądu.

§ 3. Rada okręgowej izby radców prawnych przedstawia prezesowi właściwego sądu:

1) wykaz radców prawnych uprawnionych do obrony według ustawy o radcach prawnych, mających miejsce zamieszkania na obszarze właściwości danego sądu, deklarujących gotowość udzielania nieletnim pomocy prawnej z urzędu;
2) wykaz pozostałych radców prawnych uprawnionych do obrony według przepisów ustawy o radcach prawnych, mających miejsce zamieszkania na obszarze właściwości danego sądu.

§ 4. 1. Okręgowa rada adwokacka oraz rada okręgowej izby radców prawnych przedstawia wykazy, o których mowa w § 2 i § 3, do dnia 30 października każdego roku według stanu na dzień 1 września tego roku. Wykazy mogą być przedstawiane za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej lub na informatycznym nośniku danych.

2. Wykazy adwokatów oraz wykazy radców prawnych, o których mowa w § 2 i § 3, zawierają następujące informacje umożliwiające kontakt z adwokatem lub radcą prawnym:

1) imię i nazwisko;
2) adres do doręczeń;
3) numer telefonu;
4) numer telefaksu lub adres poczty elektronicznej.

§ 5. 1. Okręgowa rada adwokacka oraz rada okręgowej izby radców prawnych informuje prezesa właściwego sądu o:

1) każdej zmianie danych, o których mowa w § 4 ust. 2;
2) każdej sytuacji czasowo lub trwale uniemożliwiającej udzielanie przez adwokata lub radcę prawnego pomocy prawnej z urzędu w postępowaniu w sprawach nieletnich;
3) uzyskaniu wpisu na listę adwokatów lub na listę radców prawnych, skutkującym objęciem wykazem, o którym mowa w § 2 lub § 3;
4) skreśleniu adwokata lub radcy prawnego objętego wykazem, o którym mowa w § 2 lub § 3, z listy adwokatów lub z listy radców prawnych.

2. Przepis § 4 ust. 1 zdanie drugie stosuje się odpowiednio.

§ 6. 1. Prezes właściwego sądu ustala na podstawie przedstawionych wykazów, o których mowa w § 2 i § 3, ułożoną w porządku alfabetycznym według nazwisk listę obrońców składającą się z:

1) części A, która obejmuje adwokatów i radców prawnych, o których mowa w § 2 pkt 1 i § 3 pkt 1;
2) części B, która obejmuje adwokatów i radców prawnych, o których mowa w § 2 pkt 2 i § 3 pkt 2.

2. W przypadku gdy prezes właściwego sądu, uwzględniając liczbę spraw, w których jest wyznaczany obrońca z urzędu, uzna, że przedstawione wykazy, o których mowa w § 2 pkt 1 i § 3 pkt 1, zawierają niewystarczającą liczbę adwokatów i radców prawnych, występuje do okręgowej rady adwokackiej i rady okręgowej izby radców prawnych o wskazanie, w terminie nie krótszym niż 7 dni od dnia otrzymania pisma prezesa właściwego sądu, dodatkowych adwokatów i radców prawnych, o których mowa w § 2 pkt 2 i § 3 pkt określając ich liczbę. W razie niewskazania przez okręgową radę adwokacką i radę okręgowej izby radców prawnych dodatkowych adwokatów i radców prawnych w wyznaczonym terminie lub wskazania ich w niewystarczającej liczbie, prezes właściwego

sądu ustala na podstawie przedstawionych wykazów, o których mowa w § 2 i § 3, ułożoną w porządku alfabetycznym według nazwisk listę obrońców składającą się z adwokatów i radców prawnych.

3. Lista obrońców ustalona przez prezesa właściwego sądu zawiera informacje, o których mowa w § 4 ust. 2, oraz wskazanie tytułu zawodowego adwokata i radcy prawnego.

4. W miarę możliwości listę obrońców sporządza się i prowadzi w formie elektronicznej.

5. Prezes właściwego sądu przekazuje ustaloną listę obrońców do wiadomości okręgowej radzie adwokackiej oraz radzie okręgowej izby radców prawnych. Przepis § 4 ust. 1 zdanie drugie stosuje się odpowiednio.

§ 7. W przypadku, o którym mowa w § 5 ust. 1, prezes właściwego sądu aktualizuje listę obrońców w sposób wskazany w § 6 ust. 1-3.

§ 8. We wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu nieletni lub jego rodzice albo opiekun mogą wskazać, czy żądają wyznaczenia adwokata czy radcy prawnego. Sąd rodzinny przy wyznaczaniu obrońcy z urzędu nie jest związany żądaniem nieletniego lub jego rodziców albo opiekuna.

§ 9. 1. Sąd rodzinny wyznacza obrońcę z urzędu z listy obrońców, o której mowa w § 6 ust. 1 pkt 1 albo w § 6 ust. 2, według kolejności wpływu wniosków i potrzeb wynikających z innych okoliczności uzasadniających jego wyznaczenie, uwzględniając posiadane informacje o braku sprzeczności interesów stron postępowania. Wyznaczając obrońcę z urzędu z listy obrońców ustalonej przez prezesa sądu okręgowego oraz przez prezesa sądu apelacyjnego, bierze się pod uwagę również adres do doręczeń adwokata lub radcy prawnego względem miejsca zamieszkania lub pobytu nieletniego oraz względem siedziby sądu.

2. W razie braku możliwości wyznaczenia obrońcy z urzędu z listy obrońców, o której mowa w § 6 ust. 1 pkt 1, sąd rodzinny wyznacza obrońcę z urzędu z listy obrońców, o której mowa w § 6 ust. 1 pkt 2, w sposób wskazany w ust. 1.

3. Po dokonaniu aktualizacji listy obrońców oraz w razie ustalenia nowej listy obrońców wyznaczanie obrońcy z urzędu kontynuuje się, począwszy od następnego obrońcy z urzędu po ostatnio wyznaczonym.

§ 10. 1. Sąd rodzinny po wyznaczeniu obrońcy z urzędu podaje nieletniemu lub jego rodzicom albo opiekunowi następujące informacje umożliwiające kontakt z adwokatem lub radcą prawnym:

1) imię i nazwisko;
2) adres do doręczeń;
3) numer telefonu;
4) numer telefaksu lub adres poczty elektronicznej.

2. Sąd rodzinny po wyznaczeniu obrońcy z urzędu podaje adwokatowi lub radcy prawnemu:

1) imię i nazwisko nieletniego lub jego rodziców albo opiekuna;
2) sygnaturę sprawy;
3) informację, czy wobec nieletniego jest stosowany środek tymczasowy, o którym mowa w art. 44 pkt 4-8 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich oraz nazwę organu prowadzącego postępowanie;
4) dane umożliwiające kontakt z nieletnim lub jego rodzicami albo opiekunem, takie jak: adres zamieszkania lub pobytu, adres do doręczeń, numer telefonu, numer telefaksu lub adres poczty elektronicznej.

3. Informacje, o których mowa w ust. 1 i 2, podaje się nieletniemu i wyznaczonemu obrońcy z urzędu jednocześnie z powiadomieniem o treści postanowienia o wyznaczeniu obrońcy z urzędu.

§ 11. Do wniosku nieletniego lub jego rodziców albo opiekuna o wyznaczenie nieletniemu obrońcy z urzędu art. 117^1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805) stosuje się odpowiednio.

§ 12. 1. Okręgowa rada adwokacka oraz rada okręgowej izby radców prawnych przedstawią pierwsze wykazy, o których mowa w § 2 i § 3, do dnia 30 września 2022 r. według stanu na dzień 1 września 2022 r., a następne do dnia 30 października 2023 r. według stanu na dzień 1 września 2023 r.

2. Do dnia ustalenia przez prezesa właściwego sądu pierwszej listy obrońców, o której mowa w § 6 ust. 1 albo w § 6 ust. 2, obrońcę z urzędu wyznacza się spośród adwokatów i radców prawnych, uprawnionych do obrony według przepisów o ustroju adwokatury lub ustawy o radcach prawnych, na podstawie listy obrońców, o której mowa w art. 81a § 1 i § 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 534 i 1023).

§ 13. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r.

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

UZASADNIENIE

Projekt rozporządzenia *w sprawie sposobu zapewnienia nieletniemu korzystania z pomocy obrońcy z urzędu* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w **art. 38 ust. 10** ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe, określić ma sposób zapewnienia nieletniemu korzystania z pomocy obrońcy z urzędu, w tym sposób ustalania listy obrońców udzielających pomocy prawnej z urzędu oraz sposób wyznaczania obrońcy udzielającego pomocy prawnej z urzędu, mając na uwadze konieczność zapewnienia prawidłowego toku postepowania oraz prawidłowej realizacji prawa do obrony.

W nowej ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich zawarto przepisy regulujące prawo nieletniego do obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy obrońcy oraz przypadki obrony obligatoryjnej i wyznaczenia obrońcy z urzędu na wniosek nieletniego lub jego rodziców albo opiekuna. W nowej ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich wprowadzono przepisy regulujące sposób wyznaczania obrońcy z urzędu. Obrońca z urzędu, podobnie jak w postępowaniu karnym, ma być wyznaczany z listy obrońców.

Również przyjęte w projekcie rozporządzenia rozwiązania bazują na rozwiązaniach obowiązujących w postępowaniu karnym i w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 maja 2015 r. w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy z urzędu (Dz. U. z 2017 r. poz. 53).

Projektuje się, że listy obrońców z urzędu (obejmujące zarówno adwokatów jak i radców prawnych) będą ustalane przez prezesów sądów rejonowych, sądów okręgowych i sądów apelacyjnych, w oparciu o wykazy corocznie przedstawiane przez okręgowe rady adwokackie oraz rady okręgowych izb radców prawnych, według porządku alfabetycznego nazwisk adwokatów i radców prawnych. Wykazy przedstawiane przez rady adwokacie oraz rady okręgowych izb radców prawnych obejmować będą adwokatów i radców prawnych uprawnionych do obrony według przepisów o ustroju adwokatury oraz ustawy o radcach prawnych i mających siedzibę zawodową lub miejsce zamieszkania na obszarze właściwości danego sądu. Uwzględniając okoliczność, że nie wszyscy uprawnieni adwokaci i radcy prawni będą deklarowali chęć udzielania nieletnim pomocy prawnej z urzędu, co do zasady wyznaczanie obrońcy z urzędu będzie odbywać się z listy obrońców (część A) obejmującej

adwokatów i radców prawnych deklarujących gotowość udzielania nieletnim pomocy prawnej z urzędu, która funkcjonować będzie jako lista główna. Ustalana będzie także lista dodatkowa (pomocnicza – część B) obejmująca pozostałych adwokatów i radców prawnych uprawnionych do obrony według przepisów o ustroju adwokatury oraz ustawy o radcach prawnych. Sąd rodzinny będzie wyznaczał obrońcę z urzędu z części A listy obrońców według kolejności wpływu wniosków i potrzeb wynikających z innych okoliczności uzasadniających wyznaczenie obrońcy z urzędu (np. obrona obligatoryjna), uwzględniając posiadane informacje o braku sprzeczności interesów stron postępowania. Wyznaczając obrońcę z urzędu z listy ustalonej przez prezesa sądu okręgowego oraz prezesa sądu apelacyjnego uwzględniany będzie nadto adres siedziby zawodowej adwokata oraz adres zamieszkania radcy prawnego względem miejsca zamieszkania lub pobytu nieletniego oraz względem siedziby sądu, aby zapewnić nieletniemu najpełniejszą możliwość korzystania z pomocy obrońcy z urzędu. W razie braku możliwości wyznaczenia w konkretnej sprawie obrońcy z urzędu z części A listy obrońców, będzie on wyznaczany z części B listy obrońców w oparciu o takie same zasady. Z listy obrońców obejmującej zarówno adwokatów i radców prawnych deklarujących gotowość udzielania nieletnim pomocy prawnej z urzędu, jak i pozostałych adwokatów i radców prawnych uprawnionych do obrony według przepisów o ustroju adwokatury oraz ustawy o radcach prawnych, wyznaczany będzie obrońca z urzędu w przypadku, jeżeli prezes właściwego sądu, uwzględniając liczbę spraw, w których wyznaczany jest obrońca z urzędu, uzna, że wykazy adwokatów i radców prawnych deklarujących gotowość udzielania nieletnim pomocy prawnej z urzędu zawierają niewystarczającą liczbę adwokatów i radców prawnych. Regulacja ta ma na celu zapewnienie prawidłowego toku i sprawności postępowań. Przy uwzględnieniu deklaratoryjności świadczenia pomocy prawnej z urzędu przez adwokata lub radcę prawnego, konieczne jest ustalenie mechanizmów, które zapobiegłyby sytuacji, w której z uwagi na małą liczbę obrońców oraz liczbę spraw, w których występują, dochodziłoby do kolizji podmiotowych oraz kolizji procesowych uniemożliwiających sprawny sposób procedowania w sprawach nieletnich.

Projektuje się, że przedstawiane przez okręgowe rady adwokackie oraz rady okręgowych izb radców prawnych wykazy, a co za tym idzie ustalone listy obrońców będą aktualizowane na bieżąco (przepis § 5 i § 7). Ustalenie nowych list obrońców będzie odbywało się raz do roku. Regulacje te pozwolą na zapewnienie stałości ustalonych list obrońców, a tym samym prawidłowego toku postępowań w sprawach nieletnich

i prawidłowej realizacji prawa do obrony nieletnich. Po dokonaniu aktualizacji listy obrońców oraz w razie ustalenia nowej listy obrońców, wyznaczanie obrońcy z urzędu z listy obrońców będzie się kontynuować uwzględniając dotychczasową kolejność wyznaczania obrońcy z urzędu z listy obrońców i rozpoczynając od następnego obrońcy z urzędu po ostatnio wyznaczony (w przypadkach tych nie będzie się wyznaczać obrońcy z urzędu od początku listy, ale kontynuować dotychczasową kolejność wyznaczania obrońcy z urzędu i uwzględniając stan listy po aktualizacji lub stan nowej listy).

Nieletni lub jego rodzice, albo opiekun, będą informowani o danych obrońcy z urzędu wyznaczonego dla nieletniego (imię i nazwisko, adres dla doręczeń, numer telefonu oraz numer faksu lub adres poczty elektronicznej), które umożliwią im nawiązanie i utrzymywanie kontaktu z obrońcą z urzędu. Również wyznaczony obrońca z urzędu będzie informowany o danych nieletniego lub jego rodziców, albo opiekuna, umożlwiających kontakt z nim oraz o sygnaturze akt sprawy.

Do czynności wymagających rozpoznania wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu zastosowanie znajdzie art. 117^1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805).

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie przeprowadzania wywiadów środowiskowych o nieletnich

Na podstawie **art. 63 ust. 6** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa sposób i tryb przeprowadzania wywiadów środowiskowych o nieletnich oraz szczegółowy sposób ich dokumentowania.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o osobie przeprowadzającej wywiad środowiskowy, zwany dalej „wywiadem”, rozumie się przez to kuratora sądowego, specjalistów wchodzących w skład opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów oraz pracowników pedagogicznych młodzieżowych ośrodków wychowawczych, okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich.

§ 3. 1. Jeżeli przeprowadzenie wywiadu zlecono kuratorowi sądowemu, kierownik zespołu kuratorskiej służby sądowej niezwłocznie dokonuje rozdziału zleceń przeprowadzenia wywiadu z uwzględnieniem podziału terytorialnego i obciążenia pracą.

2. Zawodowy kurator sądowy może powierzyć przeprowadzenie wywiadu społecznemu kuratorowi sądowemu w terminie 7 dni od dnia przekazania mu zlecenia przez kierownika zespołu.

§ 4. 1. Wywiad przeprowadza się w terminie 21 dni od dnia wpływu zlecenia do zespołu kuratorskiej służby sądowej, siedziby opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów lub młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, chyba że w zleceniu przeprowadzenia wywiadu określono inny termin.

§ 5. Osoba przeprowadzająca wywiad ma obowiązek przedstawić się z imienia i nazwiska oraz poinformować nieletniego i jego rodziców lub opiekuna o:

1) pełnej nazwie i adresie instytucji, którą reprezentuje;
2) celu przeprowadzenia wywiadu.

§ 6. 1. W toku wywiadu ustala się okoliczności objęte zleceniem jego przeprowadzenia, a w szczególności:

1) podstawowe informacje o nieletnim:
   a) imię i nazwisko,
   b) datę i miejsce urodzenia,
   c) miejsce zamieszkania lub pobytu;
2) dodatkowe informacje o nieletnim:
   a) zachowywanie się nieletniego,
   b) warunki wychowawcze,
   c) stan zdrowia,
   d) przebieg nauki lub pracy,
   e) sposób spędzania czasu wolnego,
   f) kontakty z rówieśnikami i innymi osobami mogącymi mieć wpływ na zachowanie nieletniego;
3) podstawowe informacje o członkach rodziny nieletniego i stosunku rodziców lub opiekunów do nieletniego, podejmowanych oddziaływaniach wychowawczych, konfliktach istniejących w rodzinie.

2. W toku wywiadu środowiskowego należy uwzględniać również informacje dotyczące sytuacji materialnej rodziców lub opiekunów nieletniego oraz warunków bytowych rodziny nieletniego.

§ 7. Sprawozdanie z wywiadu zawiera w szczególności:

1) dane o nieletnim, jego rodzicach lub opiekunach:
   a) datę i miejsce urodzenia,
   b) miejsce nauki lub miejsce pracy,
   c) numer telefonu lub telefaksu lub adres poczty elektronicznej umożliwiający kontakt z nieletnim, jego rodzicami lub opiekunami;
2) informacje o sytuacji osobistej, rodzinnej oraz o warunkach bytowych nieletniego i jego rodziców lub opiekunów, w tym o:
   a) sposobie realizowania przez nieletniego obowiązku nauki,
   b) wysokości uzyskiwanych dochodów i ich źródłach,
   c) stanie zdrowia nieletniego, w tym o ujawnionych uzależnieniach,
   d) funkcjonowaniu nieletniego i jego kontaktach w środowisku;

3) informację o przebiegu dotychczasowych nadzorów i kontrolowania wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich lub środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1 tej ustawy.

§ 8. 1. Sprawozdanie z wywiadu osoba przeprowadzająca wywiad składa niezwłocznie sądowi rodzinnemu.

2. Jeżeli przeprowadzenie wywiadu zostało powierzone społecznemu kuratorowi sądowemu, przedkłada on sprawozdanie z wywiadu zawodowemu kuratorowi sądowemu w terminie 7 dni od dnia jego przeprowadzenia. Zawodowy kurator sądowy po zaakceptowaniu sprawozdania społecznego kuratora sądowego składa je niezwłocznie sądowi rodzinnemu.

§ 13. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r.[1)]

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

[1)] Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 sierpnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu przeprowadzania wywiadów środowiskowych o nieletnich (Dz. U. poz. 1010), które traci moc z dniem wejścia w życie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).

UZASADNIENIE

Projekt rozporządzenia *w sprawie przeprowadzania wywiadów środowiskowych o nieletnich* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w **art. 63 ust. 6** ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe ma określić sposób i tryb przeprowadzania wywiadów środowiskowych o nieletnich oraz szczegółowy sposób ich dokumentowania mając na uwadze konieczność ustalenia niezbędnych danych dotyczących nieletniego i jego środowiska.

Aktualnie problematyka ta jest uregulowana w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 sierpnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu przeprowadzania wywiadów środowiskowych o nieletnich (Dz. U. poz. 1010).

W nowej ustawie o nieletnich ustawodawca utrzymuje instytucję wywiadów środowiskowych o nieletnich, w związku z czym konieczne stało się wydanie przez Ministra Sprawiedliwości niniejszego rozporządzenia.

Projektowane rozporządzenie oparte jest na treści obecnie obowiązującego rozporządzenia i uwzględnia zmiany w zakresie przeprowadzania wywiadów środowiskowych o nieletnich wprowadzone w nowej ustawie.

W nowej ustawie określono, że zlecenie przeprowadzenia wywiadu środowiskowego ma na celu ustalenie danych dotyczących nieletniego i jego środowiska, wskazując przykładowy zakres tych danych. Użyty w art. 62 ust. 1 ustawy zwrot „w szczególności" wskazuje, że sąd rodzinny ma szerokie uprawnienia w zakresie ustalania danych dotyczących nieletniego i jego środowiska, może bowiem zlecić zgromadzenie także innych danych niż wymienione w treści przepisu, jeżeli będzie to uzasadnione ze względu na rodzaj i charakter sprawy. W związku z powyższym zlecając przeprowadzenie wywiadu środowiskowego sąd rodzinny określa w zakres i termin jego przeprowadzenia.

Projektowane rozporządzenie w § 3 reguluje także czynności podejmowane w zespole kuratorskiej służby sądowej, określając w sposób jasny i przejrzysty czynności kierownika zespołu i kuratora zawodowego w zakresie przeprowadzenia wywiadu środowiskowego zleconego kuratorowi sądowemu. Kierownik zespołu, dokonywać będzie rozdziału zleceń mając na uwadze podział terytorialny i obciążenie pracą poszczególnych kuratorów sądowych. Umożliwi to racjonalne obciążenie zadaniami poszczególnych kuratorów. Kurator

zawodowy będzie mógł powierzyć przeprowadzenie wywiadu środowiskowego kuratorowi społecznemu. Będzie to mogło nastąpić w terminie 7 dni od przekazania mu zlecenia przez kierownika zespołu.

Co do zasady wywiad środowiskowy będzie musiał być przeprowadzony w terminie 21 dni od dnia otrzymania zlecenia sądu rodzinnego, chyba że sąd rodzinny określi inny termin na przeprowadzenie wywiadu środowiskowego (§ 4 projektu). W porównaniu do obecnej regulacji termin ten został wydłużony z 14 dni do 21 dni, co ma na celu jego urealnienia, ale także zachowanie zasady sprawności postępowania.

Projektowany § 5-6 rozporządzenia określają tryb przeprowadzania wywiadów środowiskowych i stanowią powtórzenie obecnie obowiązujących w tym zakresie przepisów.

W § 7 projektu doprecyzowano i uszczegółowiono treść sprawozdania z wywiadu środowiskowego przekazywanego sądowi rodzinnemu, wskazując systematykę tego dokumentu oraz zakres najważniejszych informacji mających znaczenie dla ustalenia danych o nieletnim i jego środowisku. Wprowadzona regulacja ma na celu ujednolicenie formy sprawozdań z wywiadu środowiskowego ze wskazaniem istotnych informacji, w tym również w zakresie wykonywania środków orzeczonych wcześniej wobec nieletniego lub jego rodziców albo opiekuna. Należy bowiem mieć na uwadze, że sprawozdanie z wywiadu środowiskowego w sprawach nieletnich jest bardzo ważnym dowodem, albowiem między innymi na podstawie ustalonych w nich faktów i okoliczności sąd rodzinny podejmuje decyzję co do zasadności i rodzaju stosowanych wobec nieletniego środków.

W celu zapewnienia sprawności postępowania w § 8 projektu wskazano terminy i tryb postępowania w zakresie złożenia sprawozdania z wywiadu środowiskowego sądowi rodzinnemu.

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie wysokości zryczałtowanych należności postępowania w sprawach nieletnich

Na podstawie **art. 77** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …) zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. Zryczałtowana należność w stosunku miesięcznym wynosi z tytułu:

1) pobytu nieletniego w policyjnej izbie dziecka – 50% kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa, zwanej dalej „kwotą bazową”;
2) pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich – 50% kwoty bazowej;
3) sprawowania nadzoru kuratora sądowego, organizacji społecznej, pracodawcy albo osoby godnej zaufania – 5% kwoty bazowej;
4) pobytu nieletniego w ośrodku kuratorskim – 10% kwoty bazowej;
5) pobytu nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym albo zakładzie poprawczym – 50% kwoty bazowej.

2. Z tytułu niepełnego miesiąca pobytu nieletniego w policyjnej izbie dziecka, schronisku dla nieletnich, ośrodku kuratorskim, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym albo z tytułu niepełnego miesiąca sprawowania nadzoru kuratora sądowego, organizacji społecznej, pracodawcy albo osoby godnej zaufania, osoby zobowiązane do uiszczania kosztów postępowania ponoszą część zryczałtowanej należności proporcjonalnie do okresu pobytu nieletniego lub czasu sprawowania nadzoru, jednak ta część jest nie mniejsza niż opłata za 1 dzień.

§ 2. Zryczałtowana należność z tytułu przeprowadzenia dowodu z opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów, o której mowa w art. 64 ust. 1 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, wynosi 15% kwoty bazowej.

§ 3. 1. Zryczałtowana należność z tytułu postępowania mediacyjnego obejmuje zryczałtowaną kwotę za przeprowadzenie postępowania mediacyjnego oraz ryczałt za doręczenia pism związanych z przeprowadzeniem mediacji.

2. Zryczałtowana kwota za przeprowadzenie postępowania mediacyjnego wynosi 10% kwoty bazowej.

3. Ryczałt za doręczenia pism związanych z przeprowadzeniem mediacji wynosi 20 złotych niezależnie od liczby doręczonych pism.

4. Jeżeli podmiotem uprawnionym do przeprowadzenia mediacji jest podatnik zobowiązany do rozliczenia podatku od towarów i usług, wysokość zryczałtowanej należności z tytułu postępowania mediacyjnego, o której mowa w ust. 1, podwyższa się o obowiązującą stawkę podatku od towarów i usług przewidzianą dla tego rodzaju czynności w przepisach o podatku od towarów i usług.

§ 4. Jeżeli nieletni przebywający w schronisku dla nieletnich, okręgowym ośrodku wychowawczym lub zakładzie poprawczym z otrzymywanego wynagrodzenia za pracę pokrywa częściowo koszty swojego utrzymania, sąd rodzinny wykonujący orzeczenie zmniejsza odpowiednio wysokość zryczałtowanej należności z tytułu zastosowania tego środka tymczasowego, tego środka wychowawczego lub środka poprawczego.

§ 5. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r.[1)]

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

w porozumieniu
MINISTER SPRAW
WEWNĘTRZNYCH I
ADMINISTRACJI

MINISTER FINANSÓW

---

1) Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości i szczegółowych zasad ustalania kosztów postępowania w sprawach nieletnich (Dz. U. poz. 863), które traci moc z dniem wejścia w życie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).

UZASADNIENIE

Projekt *rozporządzenia w sprawie wysokości zryczałtowanych należności postępowania w sprawach nieletnich* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w **art. 77** ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe, określić ma wysokość zryczałtowanych należności w postępowaniu w sprawach nieletnich przy uwzględnieniu przeciętnych kosztów poszczególnych czynności i wykonywania orzeczonych środków.

Aktualnie problematyka powyższa regulowana jest rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości i szczegółowych zasad ustalania kosztów postępowania w sprawach nieletnich (Dz. U. poz. 863).

Zakres projektowanej regulacji w zakresie materii przekazanej do uregulowania w akcie wykonawczym co do zasady powiela rozwiązania obowiązującego obecnie rozporządzenia.

Zryczałtowane należności w postępowaniu w sprawach nieletnich, stanowiące koszty sądowe, zostały zdefiniowane i określone w art. 74 ust. 5 nowej ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Zaliczono do nich należności z tytułu postępowania mediacyjnego, przeprowadzenia dowodu z opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów, pobytu nieletniego w policyjnej izbie dziecka, pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich, sprawowania nadzoru kuratora sądowego, organizacji społecznej, pracodawcy albo osoby godnej zaufania, pobytu nieletniego w ośrodku kuratorskim, okręgowym ośrodku wychowawczym albo zakładzie poprawczym.

W związku z powyższym w projekcie rozporządzenia określono wysokość poszczególnych zryczałtowanych należności. Mając na uwadze, że zakres postępowania mediacyjnego, opiniowania przez opiniodawczy zespół sądowych specjalistów, instytucja pobytu nieletniego w policyjnej izbie dziecka i w schronisku dla nieletnich oraz zakres stosowanych wobec nieletniego wskazanych powyżej środków wychowawczych i środka poprawczego, pozostał bez zmian w stosunku do obecnie obowiązujących przepisów, projektuje się pozostawienie również wysokości zryczałtowanych należności z tego tytułu na tym samym poziomie. Wysokość zryczałtowanej należności z tytułu pobytu nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym określono na poziomie 50% kwoty bazowej dla

zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa, uwzględniając izolacyjny charakter tego środka wychowawczego.

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania kontroli osobistej nieletnich oraz określenia wzoru protokołu tej kontroli

Na podstawie **art. 119 ust. 12** ustawy z dnia … wspieraniu i resocjalizacji o nieletnich (Dz. U. poz. …) zarządza się co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa:

1) szczegółowy sposób przeprowadzania kontroli osobistej nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych lub schroniskach dla nieletnich;
2) wzór protokołu kontroli osobistej nieletnich, o których mowa w pkt 1.

§ 2. Przed przystąpieniem do przeprowadzenia kontroli osobistej, pracownik upoważniony przez dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska nieletnich albo osoba upoważniona przez kierownika zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zwany dalej „przeprowadzającym kontrolę", informuje nieletniego o podstawie faktycznej i prawnej oraz celu kontroli osobistej oraz wzywa nieletniego do dobrowolnego wydania przedmiotów.

§ 3. 1. Kontrolę osobistą nieletniego przeprowadza się w następujący sposób:

1) nieletni opróżnia kieszenie, zdejmuje obuwie, odzież oraz bieliznę;
2) obuwie, odzież oraz bieliznę poddaje się oględzinom i sprawdzeniu;
3) przeprowadzający kontrolę dokonuje oględzin ciała nieletniego, w tym jamy ustnej, nosa, uszu, włosów;
4) przedmioty posiadane przez nieletniego poddaje się kontroli.

2. Podczas oględzin ciała przeprowadzający kontrolę nie powinien dotykać nieletniego.

§ 4. Określa się wzór protokołu kontroli osobistej nieletniego, stanowiący załącznik do rozporządzenia.

§ 5. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r.

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

w porozumieniu:

MINISTER EDUKACJI I NAUKI

MINISTER ZDROWIA

UZASADNIENIE

Projekt *rozporządzenia w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania kontroli osobistej nieletnich oraz określenia wzoru protokołu tej kontroli* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego **w art. 119 ust. 12** ustawy z dnia ... o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe, przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania oraz ministrem właściwym do spraw zdrowia, określić ma szczegółowy sposób przeprowadzania kontroli osobistej nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych lub schroniskach dla nieletnich oraz wzór protokołu tej kontroli, przy uwzględnieniu poszanowania praw nieletnich, wobec których kontrole są przeprowadzane, konieczności zapewnienia porządku prawnego lub bezpieczeństwa ośrodków, zakładów i schronisk oraz zapewnienia prawidłowego sposobu dokumentowania przeprowadzanych kontroli.

W nowej ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich ustawodawca wprowadził na poziomie ustawy kompleksową regulację w zakresie kontroli osobistej nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych lub schroniskach dla nieletnich, natomiast do uregulowania w rozporządzeniu pozostawiono kwestie porządkowe związane z przebiegiem kontroli osobistej oraz sposobem jej dokumentowania. W związku z tym konieczne stało się wydanie przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Edukacji i Nauki i Ministrem Zdrowia niniejszego rozporządzenia.

Kontrola osobista polega na oględzinach ciała oraz oględzinach i sprawdzeniu odzieży, bielizny i obuwia, a także kontroli przedmiotów posiadanych przez nieletniego. Oględziny ciała oraz oględziny i sprawdzenie odzieży, bielizny i obuwia przeprowadza się w niemonitorowanym pomieszczeniu, podczas nieobecności osób postronnych oraz osób odmiennej płci i dokonywane są przez osobę tej samej płci. Podczas kontroli osobistej, poza przeprowadzającym kontrolę, może być obecna osoba wskazana przez dyrektora

młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich albo kierownika zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, jeżeli jest to uzasadnione względami bezpieczeństwa przeprowadzanej kontroli osobistej. Podczas kontroli osobistej może być obecna także osoba wskazana przez nieletniego, chyba że jej obecność utrudniałaby lub uniemożliwiałaby przeprowadzenie kontroli osobistej. Podczas kontroli osobistej nieletni nie może być całkowicie pozbawiony odzieży lub bielizny; podczas kontroli osobistej nieletni powinien być częściowo ubrany; przeprowadzający kontrolę najpierw dokonuje oględzin i sprawdzenia część odzieży i bielizny, a przed oględzinami i sprawdzeniem kolejnej części nieletni może się ubrać.

Projekt rozporządzenia określa szczegółowy sposób przeprowadzania kontroli osobistej z zachowaniem granic tej czynności określonych w ustawie.

W § 2 projektu określono czynności związane z rozpoczęciem kontroli osobistej. Przed przystąpieniem do przeprowadzenia kontroli osobistej nieletni będzie poinformowany o podstawie kontroli osobistej (czy kontrola osobista jest podejmowana w oparciu o decyzję dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska lub kierownika zakładu leczniczego, czy jest podejmowana w oparciu o przepis ustawowy w przypadku przyjmowania nieletniego do okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich; jakie są okoliczności uzasadniające przeprowadzenie kontroli osobistej, jakie względy dotyczące porządku prawnego lub bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska uzasadniają przeprowadzenie kontroli osobistej) oraz o celu kontroli osobistej (co ma ujawnić przeprowadzenie kontroli osobistej). Następnie nieletni zostanie wezwany do dobrowolnego wydania przedmiotów, które stanowią zagrożenie dla porządku prawnego lub bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska, a w szczególności przedmiotów, których nieletni nie może posiadać w ośrodku, zakładzie lub schronisku lub których posiadanie jest niezgodne z prawem.

W § 3 ust. 1 projektu określono kolejność i techniczny sposób przeprowadzania poszczególnych czynności składających się na kontrolę osobistą.

W § 3 ust. 2 projektu uszczegółowiono wynikającą z ustaw wytyczną przeprowadzania kontroli osobistej z poszanowaniem godności, wskazując, że podczas oględzin ciała przeprowadzający kontrolę nie powinien dotykać nieletniego.

W projekcie załącznika do rozporządzenia określono wzór protokołu kontroli osobistej nieletniego uwzględniając konieczność zapewnienia prawidłowego sposobu dokumentowania tej czynności. W protokole określona zostanie podstawa prawna kontroli osobistej, szczegółowe dane dotyczące miejsca, czasu przeprowadzenia kontroli osobistej oraz dane nieletniego, przeprowadzającego kontrolę oraz osób obecnych podczas kontroli osobistej. Protokół obrazuje przeprowadzenie kolejnych czynności podczas kontroli osobistej oraz ich wyniki. Projekt protokołu uwzględnia także możliwość opisania szczególnych okoliczności lub zdarzeń mających miejsce podczas przeprowadzania kontroli osobistej oraz możliwość wpisania oświadczeń wszystkich osób obecnych podczas kontroli osobistej co do jej przebiegu. Ujednolicony sposób dokumentowania kontroli osobistej nieletniego stanowić będzie gwarancję prawidłowości przeprowadzania tej czynności w zakresie i granicach określonych w przepisach ustawy i rozporządzenia oraz stanowić będzie podstawę przy badaniu zasadności, legalności oraz prawidłowości przeprowadzenia kontroli osobistej w ramach zażalenia złożonego przez nieletniego do sądu rodzinnego oraz badania przestrzegania praw nieletnich w ramach nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń sprawowanego przez sędziego rodzinnego.

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Załącznik do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości
z dnia ..... (poz. .....)

Załącznik

WZÓR

Protokół kontroli osobistej nieletniego

.....

.....

(imię i nazwisko nieletniego/nieletniej, imiona rodziców, data i miejsce urodzenia)

..... …

.....

.....

(nazwa i adres młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego, zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich, sygnatura sprawy)

na podstawie:

[...] art. …

.....
(imię i nazwisko dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich albo kierownika zakładu leczniczego, który podjął decyzję o przeprowadzeniu kontroli osobistej)

[...] art. …

.....
(data, godzina rozpoczęcia przeprowadzenia kontroli osobistej)

.....
(pomieszczenie, w którym przeprowadzono kontrolę osobistą)

.....
(imię i nazwisko oraz stanowisko służbowe przeprowadzającego kontrolę)

.....

.....
(imię i nazwisko oraz stanowisko służbowe osób obecnych podczas kontroli osobistej)

Przeprowadzający kontrolę poinformował nieletniego/nieletnią o podstawie faktycznej i prawnej oraz celu kontroli osobistej oraz wezwał do dobrowolnego wydania

.....

.....

.....
(określić przedmioty, do wydania których wezwano)

Nieletni/nieletnia

[…] wydał(a) dobrowolnie przedmioty wyszczególnione w spisie i opisie rzeczy

[…] odmówił(a) dobrowolnego wydania przedmiotów

Przeprowadzający kontrolę

[…] odstąpił od przeprowadzenia kontroli osobistej

.....

.....
(opisać przyczyny odstąpienia od przeprowadzenia kontroli osobistej)

[…] przystąpił do przeprowadzenia kontroli osobistej

W trakcie kontroli osobistej

[…] nie znaleziono przedmiotów mogących zagrażać porządkowi prawnemu lub bezpieczeństwu ośrodka, zakładu lub schroniska

[…] znaleziono przedmioty wyszczególnione w spisie i opisie rzeczy

[…] stwierdzono

.....

.....
(opisać w szczególności stwierdzone uszkodzenia ciała nieletniego/nieletniej, uszkodzenia odzieży, obuwia i bielizny itp.)

Podczas kontroli osobistej

.....

.....

.....
(opisać występujące przeszkody i utrudnienia podczas przeprowadzania kontroli osobistej, ewentualne przerwy wraz z podaniem przyczyn itp.; opisać zachowanie nieletniego/nieletniej podczas kontroli osobistej itp.)

Nieletni/nieletnia oświadczył(a)

.....

.....

.....
(wpisać w szczególności ewentualne zastrzeżenia co do sposobu przeprowadzenia kontroli osobistej, oświadczenia co do pochodzenia i przeznaczenia przedmiotów wyszczególnionych w spisie i opisie rzeczy)

Przeprowadzający kontrolę oświadczył

.....

.....

.....
(wpisać w szczególności odniesienie się do zastrzeżeń nieletniego/nieletniej co do sposobu przeprowadzenia kontroli osobistej, do zachowania nieletniego/nieletniej podczas kontroli osobistej itp.)

Osoby obecne podczas kontroli osobistej oświadczyły

.....

.....

.....

(wpisać w szczególności odniesienie się do zastrzeżeń nieletniego/nieletniej co do sposobu przeprowadzenia kontroli osobistej, do zachowania nieletniego/nieletniej podczas kontroli osobistej, do zachowania przeprowadzającego kontrolę itp.)

Nieletniego/nieletnią pouczono o prawie złożenia zażalenia do Sądu Rejonowego w ……w terminie 7 dni od dnia przeprowadzenia kontroli osobistej oraz o tym, że w zażaleniu nieletni/nieletnia może domagać się zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości przeprowadzenia kontroli osobistej.

Omówienie skreśleń oraz poprawek i uzupełnień poczynionych w protokole

.....

.....

.....

Do protokołu załączono

.....

.....

.....

(liczba i rodzaj załączników)

Zakończono

.....

(data, godzina zakończenia przeprowadzenia kontroli osobistej)

.....

(podpis przeprowadzającego kontrolę)

.....

(podpis nieletniego/nieletniej/adnotacja o odmowie podpisania protokołu przez nieletniego/nieletnią)

.....

.....

(podpis pozostałych osób obecnych podczas kontroli osobistej)

Kopię protokołu wraz z odpisem spisu i opisu rzeczy otrzymałem/otrzymałam

.....

(data, godzina i podpis nieletniego/nieletniej/adnotacja o odmowie podpisania przez nieletniego/nieletnią)

Protokół wraz ze spisem i opisem rzeczy otrzymałem

.....

(data, godzina i podpis dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich albo kierownika zakładu leczniczego)

Spis i opis rzeczy

.....
(imię i nazwisko nieletniego/nieletniej)

..... …

.....

.....

(nazwa i adres młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego, zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich, sygnatura sprawy)

[…] wydanych dobrowolnie

[…] znalezionych w trakcie kontroli osobistej

[…] przymusowo odebranych

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(opisać oddzielnie przedmioty wydane dobrowolnie, przedmioty znalezione w trakcie kontroli osobistej, przedmioty przymusowo odebrane; w przypadku znalezienia przedmiotów w miejscu wskazującym na celowe ich ukrycie, opisać szczegółowo to miejsce)

.....
(data i podpis przeprowadzającego kontrolę)

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie przeprowadzania badań na obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego

Na podstawie **art. 120 ust. 11** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …) zarządza się co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa:

1) rodzaje badań na obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich;
2) sposób przeprowadzania badań, o których mowa w pkt 1;
3) wzory protokołów przeprowadzenia badań przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego i badań laboratoryjnych.

§ 2. 1. Badanie na obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego przeprowadzane przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego polega na:

1) badaniu wydychanego powietrza;
2) badaniu śliny;
3) badaniu moczu.

2. Badanie laboratoryjne na obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego polega na:

1) badaniu moczu;
2) badaniu krwi.

§ 3. 1. Badanie, o którym mowa w § 2 ust. 1 pkt 1, przeprowadza się w sposób nieinwazyjny, za pomocą urządzenia elektronicznego dokonującego pomiaru stężenia alkoholu w wydychanym powietrzu metodą: chemicznego utleniania alkoholu, zmiany przewodowości półprzewodnika, utleniania elektrochemicznego albo spektrometrii w

podczerwieni, albo inną metodą zgodną z aktualną wiedzą naukową, zgodnie z instrukcją obsługi tego urządzenia.

2. W przypadku wyniku pierwszego badania potwierdzającego obecność alkoholu w organizmie nieletniego, przeprowadza się drugie i ewentualnie kolejne badanie w oznaczonym czasie, zgodnie z instrukcją obsługi urządzenia.

3. Jeżeli badanie jest przeprowadzane za pomocą urządzenia zaopatrzonego w ustnik jednorazowego użytku, opakowanie ustnika otwiera się w obecności nieletniego poddawanego badaniu.

§ 4. Badanie, o którym mowa w § 2 ust. 1 pkt 2 i 3, polega na nieinwazyjnym pobraniu od nieletniego, bez dodawania jakichkolwiek substancji, próbek śliny lub moczu i ich umieszczeniu w urządzeniu do oznaczania substancji psychoaktywnych, zgodnie z instrukcją obsługi tego urządzenia.

§ 5. 1. Z przeprowadzenia badania, o którym mowa w § 3 i § 4, dyrektor młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, osoba wykonującą zawód medyczny, pracownik upoważniony przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo osoba upoważniona przez kierownika zakładu leczniczego, zwany dalej „przeprowadzającym badanie”, sporządza protokół, którego wzór określa załącznik nr 1 do rozporządzenia.

2. Do protokołu dołącza się wydruk lub wynik badania, jeżeli urządzenie stosowane do badania umożliwia ich wykonanie.

3. Kopię protokołu doręcza się nieletniemu na jego żądanie.

§ 6. Przeprowadzający badanie niezwłocznie po przeprowadzaniu badania, o którym mowa w § 3 i § 4, potwierdzającego obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego, poucza nieletniego o prawie, terminie i sposobie żądania weryfikacji wyników badania za pomocą badania laboratoryjnego.

§ 7. Nieletni zgłasza żądanie przeprowadzenia badania laboratoryjnego przeprowadzającemu badanie.

§ 8. 1. Pobranie moczu od nieletniego do badania laboratoryjnego powinno nastąpić niezwłocznie po zgłoszeniu żądania, o którym mowa w § 7, nie później niż w terminie 3. godzin od chwili jego zgłoszenia.

2. Mocz do badania laboratoryjnego pobiera się w objętości około 50-100 cm^3, z zachowaniem następujących warunków:

1) do pobrania moczu używa się wyłącznie sprzętu jednorazowego użytku;
2) do pojemnika, do którego pobiera się mocz, nie wolno dodawać jakichkolwiek substancji.

3. Pojemnik zawierającą mocz do badania laboratoryjnego oznacza się w sposób zapewniający niewątpliwe ustalenie tożsamości nieletniego, od którego został pobrany, a także zabezpiecza się w sposób uniemożliwiający zmianę jej zawartości lub zniszczenie w trakcie przechowywania lub transportu.

4. Do czasu transportu do badania laboratoryjnego pobrany mocz przechowuje się w temperaturze od 4°C do 8°C.

5. Mocz do badania laboratoryjnego dostarcza się niezwłocznie po pobraniu.

§ 9. 1. Mocz do badania laboratoryjnego pobierany jest w sposób nieinwazyjny, samodzielnie przez nieletniego, podczas nieobecności innych osób, w warunkach zapewniających poszanowania intymności nieletniego.

2. Czynności, o których mowa w § 8 ust. 3, wykonuje przeprowadzający badanie w obecności nieletniego.

§ 10. 1. Pobranie krwi od nieletniego do badania laboratoryjnego powinno nastąpić niezwłocznie po zgłoszeniu żądania, o którym mowa w § 7, nie później niż w terminie 3. godzin od chwili jego zgłoszenia.

2. W przypadku powzięcia uzasadnionego podejrzenia, że pobranie krwi może spowodować zagrożenie życia lub zdrowia nieletniego, decyzję o pobraniu krwi lub odstąpieniu od jej pobrania podejmuje lekarz.

3. Krew do badania laboratoryjnego pobiera się w objętości około 5 cm^3, z zachowaniem następujących warunków:

1) do pobrania krwi używa się wyłącznie sprzętu jednorazowego użytku;
2) do probówki, do której pobiera się krew, nie wolno dodawać jakichkolwiek substancji, poza środkami zapobiegającymi krzepnięciu i rozkładowi krwi umieszczonymi w probówce przez producenta;
3) do dezynfekcji skóry należy używa się środków odkażających niezawierających alkoholu.

4. Probówkę zawierającą krew do badania laboratoryjnego oznacza się w sposób zapewniający niewątpliwe ustalenie tożsamości nieletniego, od którego została pobrana, a

także zabezpiecza się w sposób uniemożliwiający zmianę jej zawartości lub zniszczenie w trakcie przechowywania lub transportu.

5. Do czasu rozpoczęcia badania laboratoryjnego pobraną krew przechowuje się i transportuje w temperaturze od 3°C do 6°C.

6. Krew do badania laboratoryjnego dostarcza się niezwłocznie po pobraniu.

§ 11. 1. Pobrania krwi od nieletniego do badania laboratoryjnego dokonuje się w obecności przeprowadzającego badanie.

2. Czynności, o których mowa w § 10 ust. 4, wykonuje się w obecności nieletniego i przeprowadzającego badanie.

§ 12. Badanie, o którym mowa w § 2 ust. 2 pkt 1, polega na przeprowadzeniu analizy laboratoryjnej moczu pobranego do nieletniego.

§ 13. Badanie, o którym mowa w § 2 ust. 2 pkt 2, polega na przeprowadzeniu analizy laboratoryjnej krwi pobranej z żyły nieletniego metodą chromatografii gazowej połączonej ze spektrometrią masową lub inną metodą instrumentalną, w tym: wysokosprawną chromatografią cieczową, wysokosprawną chromatografią cieczową połączoną ze spektrometrią masową lub metodą enzymatyczną albo mikrometodą Widmarka, albo inną metodą zgodną z aktualną wiedzą medyczną.

§ 14. 1. Z pobrania moczu, o którym mowa w § 8, oraz z przeprowadzenia badania, o którym mowa w § 12, sporządza się protokół, którego wzór określa załącznik nr 2 do rozporządzenia.

2. Z pobrania krwi, o którym mowa w § 10, oraz z przeprowadzenia badania, o którym mowa w § 13, sporządza się protokół, którego wzór określa załącznik nr 3 do rozporządzenia.

3. Przeprowadzający badanie dostarcza mocz do badania laboratoryjnego wraz z protokołem, o którym mowa w ust. 1.

4. Podmiot dokonujący pobrania krwi od nieletniego dostarcza krew do badania laboratoryjnego wraz z protokołem, o którym mowa w ust. 2.

5. Podmiot przeprowadzający badanie laboratoryjne przekazuje wypełniony protokół, o którym mowa w ust. 1 lub 2, dyrektorowi właściwego młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich albo kierownikowi właściwego zakładu leczniczego.

§ 15. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r.

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

w porozumieniu:
MINISTER EDUKACJI I NAUKI

MINISTER ZDROWIA

UZASADNIENIE

Projekt *rozporządzenia w sprawie przeprowadzania badań na obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego **w art. 120 ust. 11** ustawy z dnia ... o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe, przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania oraz ministrem właściwym do spraw zdrowia, określić ma rodzaje badań na obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego umieszczonego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, sposób przeprowadzania tych badań oraz wzory protokołów przeprowadzenia badań przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego i badań laboratoryjnych, przy uwzględnieniu konieczności zapewnienia sprawnego przeprowadzania badań i zagwarantowania wiarygodności ich wyników oraz zapewnieniu prawidłowego sposobu dokumentowania przeprowadzonych badań.

W nowej ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich ustawodawca wprowadził na poziomie ustawy regulacje w zakresie poddawania nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych zakładach leczniczych, zakładach poprawczych lub schroniskach dla nieletnich, badaniom na obecność substancji psychoaktywnej, natomiast do uregulowania w rozporządzeniu pozostawiono kwestie szczegółowe związane ze sposobem i warunkami przeprowadzania poszczególnych badań. W związku z tym konieczne stało się wydanie przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Edukacji i Nauki i Ministrem Zdrowia niniejszego rozporządzenia.

W projekcie wskazano trzy rodzaje badań nieletnich przeprowadzanych przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego, tj. badanie wydychanego powietrza, badanie śliny oraz badanie moczu. Określono także na czym polegają poszczególne badania i jakie są warunki ich przeprowadzenia. Szeroko określony katalog rodzajów badań nielaboratoryjnych pozwoli na wykorzystanie w tym celu dostępnych i znajdujących się na wyposażeniu placówek urządzeń oraz testów.

W celu zabezpieczenia prawa nieletniego przed poniesieniem negatywnych konsekwencji w przypadku błędnego wskazania urządzenia wykorzystanego do badania nielaboratoryjnego, nieletniemu zagwarantowano w ustawie prawo do żądania weryfikacji wyników badania nielaboratoryjnego potwierdzającego obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego za pomocą badania laboratoryjnego moczu albo krwi.

W związku z powyższym w projekcie rozporządzenia określono, że pouczenia nieletniego o prawie, terminie i sposobie żądania weryfikacji dokonać ma przeprowadzający badania niezwłocznie po przeprowadzeniu badania.

W kolejnych przepisach projektowanego rozporządzenia określono warunki niezbędne do zainicjowania i przeprowadzenia badania laboratoryjnego, obejmujące zgłoszenie żądania przez nieletniego oraz sposób pobrania i oznaczania moczu albo krwi oraz warunki, w jakich powinien być przechowywany i transportowany materiał do badania.

Badanie laboratoryjne polega na badaniu moczu albo krwi poprzez przeprowadzenie analizy laboratoryjnej jedną z metod zgodnych z aktualną wiedzą medyczną.

W projekcie załączników do rozporządzenia określono wzór protokołu przeprowadzenia badania przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego oraz wzory protokołów przeprowadzenia badania laboratoryjnego moczu albo krwi, uwzględniając konieczność zapewnienia prawidłowego sposobu dokumentowania tych czynności.

W protokole przeprowadzenia badania przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego określone zostaną szczegółowe dane dotyczące nieletniego, przeprowadzającego badanie, miejsca i czasu badania, dane osób obecnych podczas badania. Konieczne będzie wskazanie w protokole podstawy przeprowadzania badania. Protokół obrazuje przeprowadzenie kolejnych czynności podczas badania oraz jego wyniki. Projekt protokołu uwzględnia także możliwość wpisania oświadczeń wszystkich osób obecnych podczas badania co do jego przebiegu.

W protokole przeprowadzenia badania laboratoryjnego określone zostaną szczegółowe dane dotyczące nieletniego, osoby przeprowadzającej pobranie moczu, pobierającego krew, przeprowadzającego badanie laboratoryjne, osób obecnych podczas pobrania krwi, miejsca i czasu pobrania moczu albo krwi i badania laboratoryjnego. Protokół obrazuje przeprowadzenie kolejnych czynności podczas badania oraz jego wyniki. Projekt protokołu

uwzględnia także możliwość wpisania oświadczeń wszystkich osób obecnych podczas pobrania moczu albo krwi i badania co do ich przebiegu.

Ujednolicony sposób dokumentowania przeprowadzanych badań stanowić będzie gwarancję prawidłowości przeprowadzania tych czynności.

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Załączniki do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości
z dnia ..... (poz. .....)

Załącznik nr 1

WZÓR

Protokół przeprowadzenia badania na obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego

.....

.....
(imię i nazwisko nieletniego/nieletniej, imiona rodziców, data i miejsce urodzenia)

..... …

.....

.....

(nazwa i adres młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego, zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich, sygnatura sprawy)

.....
(imię i nazwisko oraz stanowisko służbowe przeprowadzającego badanie)

.....
(data, godzina, miejsce rozpoczęcia badania)

.....

.....
(imię i nazwisko oraz stanowisko służbowe osób obecnych podczas badania)

Badanie przeprowadzono w związku z

[...] przyjęciem nieletniego/nieletniej do okręgowego ośrodka wychowawczego/zakładu leczniczego/zakładu poprawczego/schroniska dla nieletnich

[...].....

.....

.....
(opisać objawy i okoliczności, w tym w szczególności zachowanie nieletniego/nieletniej, uzasadniające przeprowadzenie badania)

Przeprowadzono badanie

.....

.....
(wpisać rodzaj badania oraz rodzaj, typ, numer urządzenia, którym przeprowadzono badanie)

Wyniki badania

.....

.....
(wpisać wyniki badania z podaniem czasu przeprowadzenia badania i wyniku pomiaru)

Nieletni/nieletnia oświadczył(a)

.....

.....

.....
(wpisać oświadczenia nieletniego/nieletniej co do rodzaju, ilości i daty spożywania alkoholu lub używania innej substancji psychoaktywnej)

Uwagi lub zastrzeżenia nieletniego/nieletniej, przeprowadzającego badanie, osoby obecnej podczas badania – dotyczące przeprowadzonego badania

.....

.....

.....

O poddaniu nieletniego/nieletniej badaniu i jego wynikach zawiadomiono

.....
(imię i nazwisko rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni/nieletnia faktycznie pozostaje, albo opiekun nieletniego/nieletniej)

Nieletniego/nieletnią pouczono o prawie, terminie i sposobie żądania weryfikacji wyników badania potwierdzającego obecność substancji psychoaktywnej w organizmie – za pomocą badania laboratoryjnego

Nieletni/nieletnia:
[...] żąda weryfikacji wyników badania za pomocą badania laboratoryjnego

[...] nie żąda weryfikacji wyników badania za pomocą badania laboratoryjnego

Omówienie skreśleń oraz poprawek i uzupełnień poczynionych w protokole

.....

.....

.....

Do protokołu załączono

.....

.....

.....
(liczba i rodzaj załączników, w szczególności wydruki lub wyniki badań)

Nieletni/nieletnia
[…] żąda doręczenia kopii protokołu

[…] nie żąda doręczenia kopii protokołu

Zakończono

.....
(data, godzina zakończenia badania)

.....
(podpis przeprowadzającego badanie)

.....
(podpis nieletniego/nieletniej/adnotacja o odmowie podpisania protokołu przez nieletniego/nieletnią)

.....

.....
(podpis pozostałych osób obecnych podczas badania)

Kopię protokołu otrzymałem/otrzymałam

.....
(data, godzina i podpis nieletniego/nieletniej/adnotacja o odmowie podpisania przez nieletniego/nieletnią)

Załącznik nr 2

WZÓR

Protokół przeprowadzenia badania laboratoryjnego moczu na obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego

.....
(imię i nazwisko nieletniego/nieletniej, imiona rodziców, data i miejsce urodzenia)

..... …

.....

.....

(nazwa i adres młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego, zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich)

Pobranie moczu

.....
(data, godzina, miejsce rozpoczęcia pobrania moczu)

.....
(imię i nazwisko oraz stanowisko służbowe przeprowadzającego pobranie moczu)

Nieletni/nieletnia oświadczył(a), że choruje

.....

.....
(wpisać informacje o chorobach, na jakie choruje nieletni/nieletnia)

Przeprowadzono badanie

.....
(imię i nazwisko przeprowadzającego badanie laboratoryjne)

.....
(data, godzina, miejsce badania)

.....

.....
(wpisać nazwę metody przeprowadzenia badania)

Wyniki badania

.....

.....
(wpisać wyniki badania)

Uwagi lub zastrzeżenia nieletniego/nieletniej, przeprowadzającego pobranie moczu, przeprowadzającego badanie laboratoryjne – dotyczące pobrania moczu/przeprowadzonego badania

.....

.....

.....

Omówienie skreśleń oraz poprawek i uzupełnień poczynionych w protokole

.....

.....

.....

Do protokołu załączono

.....

.....

.....

(liczba i rodzaj załączników, w szczególności wydruki lub wyniki badań)

.....

(podpis przeprowadzającego pobranie moczu)

.....

(podpis nieletniego/nieletniej/adnotacja o odmowie podpisania protokołu przez nieletniego/nieletnią)

.....

(podpis przeprowadzającego badanie laboratoryjne)

Załącznik nr 3

WZÓR

Protokół przeprowadzenia badania laboratoryjnego krwi na obecność substancji psychoaktywnej w organizmie nieletniego

.....
(imię i nazwisko nieletniego/nieletniej, imiona rodziców, data i miejsce urodzenia)

..... …

.....

.....
(nazwa i adres młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu leczniczego, zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich)

.....
(data, godzina, miejsce rozpoczęcia pobrania krwi)

.....

.....
(imię i nazwisko oraz stanowisko służbowe osób obecnych podczas pobrania krwi)

Nieletni/nieletnia oświadczył(a), że choruje

.....

.....
(wpisać informacje o chorobach, na jakie choruje nieletni/nieletnia)

Pobranie krwi

[…] odstąpiono od pobrania krwi

.....
(imię i nazwisko osoby, która podjęła decyzję o odstąpieniu od pobrania krwi)

.....

.....
(opisać przyczyny i okoliczności odstąpienia od pobrania krwi)

[…] przystąpiono do pobrania krwi

.....
(imię i nazwisko pobierającego krew)

.....
(data, godzina, miejsce pobrania krwi)

.....
(oznaczenie probówki z pobraną krwią)

Przeprowadzono badanie

.....
(imię i nazwisko przeprowadzającego badanie laboratoryjne)

.....
(data, godzina, miejsce badania)

.....

.....
(wpisać nazwę metody przeprowadzenia badania)

Wyniki badania

.....

.....
(wpisać wyniki badania)

Uwagi lub zastrzeżenia nieletniego/nieletniej, pobierającego krew, przeprowadzającego badanie laboratoryjne, osoby obecnej podczas pobrania krwi – dotyczące pobrania krwi/przeprowadzonego badania

.....

.....

.....

Omówienie skreśleń oraz poprawek i uzupełnień poczynionych w protokole

.....

.....

.....

Do protokołu załączono

.....

.....

.....
(liczba i rodzaj załączników, w szczególności wydruki lub wyniki badań)

.....

(podpis osoby, która podjęła decyzję o odstąpieniu od pobrania krwi)

……
(podpis nieletniego/nieletniej/adnotacja o odmowie podpisania protokołu przez nieletniego/nieletnią)

……
(podpis pobierającego krew)

……
(podpis przeprowadzającego badanie laboratoryjne)

……

……
(podpis pozostałych osób obecnych podczas pobrania krwi)

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie zapisów z monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich

Na podstawie **art. 121 ust. 18** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …) zarządza się co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa:

1) sposób utrwalania, przechowywania i niszczenia zapisów z monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich;
2) sposób udostępniania zapisów, o których mowa w pkt 1, uprawnionym podmiotom.

§ 2. Monitorowany obraz lub dźwięk z miejsc i pomieszczeń w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich utrwala się i przechowuje na informatycznym nośniku danych.

§ 3. 1. Zapis z monitoringu przechowuje się w pomieszczeniach dostosowanych do przechowywania informatycznych nośników danych, w których zostały:

1) wprowadzone zabezpieczenia przed uszkodzeniem, zniszczeniem lub utratą utrwalonego obrazu lub dźwięku;
2) wprowadzone zabezpieczenia przed dostępem do utrwalonego obrazu lub dźwięku osób nieuprawnionych;
3) zapewnione warunki do prawidłowego odtwarzania utrwalonego obrazu lub dźwięku.

2. Warunki, o których mowa w ust. 1 pkt 1, są zapewnione, gdy zapis z monitoringu przechowywany na informatycznym nośniku danych jest zabezpieczony przed uszkodzeniem, lub zniszczeniem, w szczególności w wyniku oddziaływania:

1) środków chemicznych;
2) czynników mechanicznych;
3) temperatury;
4) światła;
5) pola magnetycznego.

§ 4. 1. W przypadku zarejestrowania wydarzenia nadzwyczajnego lub użycia wobec nieletniego środka przymusu bezpośredniego, lub w przypadku zarejestrowania obrazu lub dźwięku wskazującego na podejrzenie popełnienia czynu zabronionego, wykonuje się identyczny zapis z monitoringu na odrębnym zewnętrznym informatycznym nośniku danych.

2. Po wykonaniu zapisu z monitoringu pracownik upoważniony przez dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich albo osoba upoważniona przez kierownika zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia sprawdza jakość zapisu. W przypadku stwierdzenia, że zapis jest uszkodzony lub nieprawidłowo sporządzony, niszczy się go i dokonuje powtórnego zapisu.

3. Pracownik, o którym mowa w ust. 2, wykonujący zapis z monitoringu sporządza notatkę, w której zamieszcza:

1) datę i miejsce sporządzenia zapisu;
2) imię i nazwisko pracownika wykonującego zapis;
3) datę i godzinę rozpoczęcia i zakończenia utrwalonego zdarzenia;
4) numer nadany zapisowi;
5) inne dane dotyczące zapisu.

§ 5. 1. Zapis z monitoringu w przypadku zarejestrowania wydarzenia nadzwyczajnego lub użycia wobec nieletniego środka przymusu bezpośredniego przechowuje się w aktach osobowych nieletniego albo w dokumentacji medycznej nieletniego w sposób zabezpieczający przed dostępem osób nieuprawnionych oraz w sposób zabezpieczający przed utratą, uszkodzeniem lub zniszczeniem, w szczególności w wyniku oddziaływania:

1) środków chemicznych;
2) czynników mechanicznych;

3) temperatury;
4) światła;
5) pola magnetycznego.

2. Zapis z monitoringu w przypadku zarejestrowania obrazu lub dźwięku wskazującego na podejrzenie popełnienia czynu zabronionego dołącza się do zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia czynu zabronionego w sposób zabezpieczający przed dostępem osób nieuprawnionych oraz w sposób zabezpieczający przed utratą, uszkodzeniem lub zniszczeniem, w szczególności w wyniku oddziaływania:

1) środków chemicznych;
2) czynników mechanicznych;
3) temperatury;
4) światła;
5) pola magnetycznego.

§ 6. 1. Po upływie okresów przechowywania zapis z monitoringu niszczy się przez usunięcie go z informatycznego nośnika danych za pomocą służących do tego funkcji lub aplikacji, dostępnych w urządzeniu przeznaczonym do rejestrowania, utrwalania lub odtwarzania obrazu lub dźwięku w sposób uniemożliwiający jego odzyskanie.

2. Jeżeli informatycznego nośnika danych nie można wykorzystać ponownie, należy go zniszczyć.

3. Ze zniszczenia informatycznego nośnika danych sporządza się protokół, który zawiera w szczególności:

1) datę i miejsce zniszczenia;
2) imię i nazwisko pracownika, o którym mowa w § 4 ust. 2, dokonującego zniszczenia;
3) rodzaj i numer ewidencyjny informatycznego nośnika danych, który został zniszczony lub na którym był przechowywany zniszczony zapis z monitoringu.

§ 7. Zapis z monitoringu, na żądanie uprawnionego podmiotu, udostępnia na informatycznym nośniku danych dyrektor młodzieżowego ośrodka wychowawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich albo kierownik zakładu leczniczego dysponującego warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia.

§ 8. W terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia młodzieżowe ośrodki wychowawcze, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady lecznicze

dysponujące warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich dostosują pomieszczenia przeznaczone do przechowywania zapisów z monitoringu do warunków, o których mowa w § 3.

§ 9. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r.

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

w porozumieniu:
MINISTER EDUKACJI I NAUKI

MINISTER ZDROWIA

UZASADNIENIE

Projekt *rozporządzenia w sprawie zapisów z monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w **art. 121 ust. 18** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe, przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania oraz ministrem właściwym do spraw zdrowia, określić ma sposób utrwalania, przechowywania i niszczenia zapisów z monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz sposób udostępniania tych zapisów uprawnionym podmiotom, przy uwzględnieniu konieczności właściwego zabezpieczenia utrwalonego obrazu lub dźwięku przed uszkodzeniem, zniszczeniem, utratą oraz nieuprawnionym ujawnieniem.

W nowej ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich ustawodawca wprowadził na poziomie ustawy kompleksową regulację w zakresie stosowania monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, mając na uwadze, że stosowanie monitoringu przyczynia się do sprawniejszego nadzorowania nieletnich, zwiększając tym samym poziom bezpieczeństwa w placówce. Konstruując nowe przepisy, uwzględniono konieczność zapewnienia bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka, zakładu lub schroniska oraz zachowania niezbędnych warunków dla poszanowania ludzkiej godności.

W przepisach projektowanego rozporządzenia proponuje się zawarcie regulacji dotyczących szczegółowego sposobu utrwalania, przechowywania i niszczenia zapisów z monitoringu oraz sposobu udostępniania zapisów podmiotom uprawnionym, co jest doprecyzowaniem przepisów zawartych w ustawie.

Projekt określa w sposób jednoznaczny, że monitorowany obraz lub dźwięk utrwala się i przechowuje na informatycznym nośniku danych. Intencją projektodawcy było wyraźnie wskazanie informatycznego nośnika danych, jednak bez wskazywania formy użytych do tego celu urządzeń, mając na uwadze stały postęp i rozwój w dziedzinie informatyki, a także konieczność gromadzenia coraz większych ilości danych, również związanych z poprawą jakości utrwalanego obrazu i dźwięku. Projektowany przepis skutkuje aktualnością zawartych uregulowań uwzględniając postęp technologiczny.

W kolejnych uregulowaniach projektu wskazuje się wyraźnie, że zapis z monitoringu należy przechowywać w pomieszczeniach o określonych parametrach, dostosowanych do przechowywania tego typu danych, zabezpieczających zapisy przed uszkodzeniem, zniszczeniem lub utratą utrwalonego obrazu lub dźwięku. Wprowadzone zabezpieczenia mają przede wszystkim zabezpieczać przed oddziaływaniem środków chemicznych, czynników mechanicznych, temperatury, światła i pola magnetycznego. Wyeliminowanie tych oddziaływań wpłynie znacząco na gwarancję bezpiecznego przechowywania zapisów z monitoringu. Oprócz zabezpieczenia samego pomieszczenia ujęte zostały wytyczne do wprowadzenia zabezpieczeń przed dostępem do utrwalonego obrazu lub dźwięku przez osoby nieuprawnione. Gwarancja ta spowoduje, że nie będzie istniało ryzyko użytkowania i wykorzystania danych w sposób niezgodny z założeniami ustawy o nieletnich. Kolejnym zapisem dotyczącym warunków jakim powinno odpowiadać pomieszczenie, w którym będą przechowywane zapisy z monitoringu, jest stworzenie odpowiednich warunków do prawidłowego odtwarzania utrwalonego obrazu lub dźwięki przez osoby do tego uprawnione.

Na poziomie ustawy został określony sposób i okres przechowywania zapisów z monitoringu oraz zostały wskazane obszary szczególne, które obejmują utrwalanie zapisów z wydarzeń nadzwyczajnych, użycia środków przymusu bezpośredniego bądź obrazu lub dźwięku wskazującego na podejrzenie popełnienie czynu zabronionego. Projekt rozporządzenia określa, że w takim przypadku oprócz zapisu na informatycznym nośniku danych dokonuje się zapisu identycznego na odrębnym zewnętrznym informatycznym nośniku danych. Konieczność wykonania takiego dodatkowego zapisu spowodowana jest innym, dłuższym okresem przechowywania powyższych zapisów zgodnie z zapisami ustawy. Aby mieć pewność, że dodatkowy zapis jest wykonany prawidłowo, należy dokonać sprawdzenia poprawności zapisu. W przypadku stwierdzenia, że zapis jest uszkodzony lub nieprawidłowo sporządzony, należy go zniszczyć i wykonać ponownie. Sprawdzenie

poprawności zapisu ma dać gwarancję, że po upływie ustawowych okresów przechowywania podstawowych zapisów z monitoringu, zapisy z wcześniej wskazanych wydarzeń będą w dalszym ciągu dostępne, do czasu upływu okresów przechowywania zgodnych z zapisami ustawy. Wykonując zapis z monitoringu na zewnętrznym informatycznym nośniku danych pracownik upoważniony przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska albo osoba upoważniona przez kierownika zakładu leczniczego sporządza notatkę, w której zamieszcza informacje o dacie i miejscu sporządzenia zapisu, podaje swoje dane osobowe, datę oraz godzinę rozpoczęcia i zakończenia nagrania. Każdemu nagraniu nadaje się kolejny numer. W celu łatwiejszej identyfikacji zapisu można umieścić inne dane dotyczące zapisu.

W projekcie określono także sposób przechowywania zapisów z monitoringu związanych z utrwaleniem wydarzenia nadzwyczajnego lub użycia środka przymusu bezpośredniego. Zapisy takie będą przechowywane na zewnętrznym informatycznym nośniku danych w aktach osobowych nieletniego lub dokumentacji medycznej nieletniego w sposób zabezpieczający przed dostępem osób nieuprawnionych oraz w sposób zabezpieczający przed utratą, uszkodzeniem lub zniszczeniem, w szczególności w wyniku oddziaływania wcześniej wskazanych czynników, które mogą negatywnie wpływać na jakość zapisu. W ten sam sposób należy poddać ochronie zapisy z monitoringu wskazujące na podejrzenie popełnienia czynu zabronionego, które dołącza się do zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia czynu zabronionego.

Zgodnie z przepisami ustawy zapisy z monitoringu po upływie okresów ich przechowywania podlegają zniszczeniu. Projekt precyzyjnie określa sposób niszczenia zapisów monitoringu, wraz z formą protokołu zniszczenia informatycznego nośnika danych, który zawiera datę i miejsce zniszczenia, imię i nazwisko pracownika dokonującego zniszczenia zapisów, rodzaj i numer ewidencyjny nośnika, na którym zapis był przechowywany.

W projekcie określono sposób udostępniania zapisów z monitoringu uprawnionym podmiotom. Dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownik zakładu leczniczego będzie udostępniał zapis z monitoringu na żądanie uprawnionego podmiotu na informatycznym nośniku danych.

Wszystkie powyższe uregulowania dają podmiotom uprawnionym do stosowania monitoringu bardzo wyraźne instrukcje w zakresie sporządzania zapisu z monitoringu, sposobu ich utrwalania i przechowywania oraz niszczenia, a także udostępniania podmiotom

uprawnionym, co powoduje, że obszar ten jest całościowo i precyzyjnie uregulowany. Daje to również gwarancję możliwości wykorzystania zapisów z monitoringu nieletnim, którzy podlegali zapisowi z monitoringu w przypadku stwierdzeń naruszenia ich praw, jak i dyrektorowi ośrodka, zakładu lub schroniska albo kierownikowi zakładu leczniczego , który tymi zapisami dysponuje oraz innym podmiotom uprawnionym zgodnie z celami ich działalności.

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie domów dla matki i dziecka w wyznaczonych okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich

Na podstawie **art. 140** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. …) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa:

1) szczegółowy tryb przyjmowania nieletnich matek umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz ich dzieci do domów dla matki i dziecka;
2) szczegółowe warunki pobytu w domach dla matki i dziecka;
3) szczegółowy sposób organizowania i działania domów dla matki i dziecka;
4) sposób dokumentowania pobytu nieletnich matek oraz ich dzieci w domach dla matki i dziecka.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

1) Ministerstwie Sprawiedliwości – rozumie się przez to komórkę organizacyjną Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującą zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego nad okręgowymi ośrodkami wychowawczymi, zakładami poprawczymi i schroniskami dla nieletnich;
2) opiekunie dziecka – rozumie się przez to osobę, o której mowa w art. 16 i 17 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2021 r. poz. 75 i 952);
3) organie prowadzącym postępowanie – rozumie się przez to sąd rodzinny, przed którym toczy się postępowanie rozpoznawcze, sąd drugiej instancji rozpoznający apelację od orzeczenia, o którym mowa w art. 72 ustawy albo organ, do dyspozycji którego pozostaje nieletni na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeksu postępowania karnego (Dz. U. z 2021 poz. 534 i 1023);
4) ośrodku – rozumie się przez to okręgowy ośrodek wychowawczy;
5) schronisku – rozumie się przez to schronisko dla nieletnich;

6) ustawie – rozumie się przez to ustawę z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich;
7) zakładzie – rozumie się przez to zakład poprawczy.

§ 3. 1. W przypadku, o którym mowa w art. 136 zdanie pierwsze ustawy, przeniesienie nieletniej matki do domu dla matki i dziecka następuje na podstawie pisemnego wniosku nieletniej matki skierowanego do Ministerstwa Sprawiedliwości.

2. Do wniosku nieletnia matka dołącza:
1) odpis skrócony aktu urodzenia dziecka;
2) zgodę ojca dziecka, jeżeli przysługuje mu władza rodzicielska albo opiekuna prawnego dziecka na umieszczenie dziecka w domu dla matki i dziecka;
3) zgodę organu prowadzącego postępowanie na przeniesienie do domu dla matki i dziecka, jeżeli wobec nieletniej matki wykonywany jest środek tymczasowy w postaci tymczasowego umieszczenia w ośrodku albo umieszczenia w schronisku.

§ 4. 1. W przypadku, o którym mowa w art. 137 ust. 1 ustawy, przeniesienie nieletniej matki do domu dla matki i dziecka następuje na podstawie postanowienia sądu opiekuńczego o umieszczeniu dziecka w domu dla matki i dziecka.

2. Jeżeli wobec nieletniej matki wykonywany jest środek tymczasowy w postaci tymczasowego umieszczenia w ośrodku albo umieszczenia w schronisku, do wniosku o umieszczenie dziecka w domu dla matki i dziecka nieletnia matka dołącza zgodę organu prowadzącego postępowanie na przeniesienie do domu dla matki i dziecka.

3. Niezwłocznie po wydaniu przez sąd opiekuńczy postanowienia o umieszczeniu dziecka w domu dla matki i dziecka, sędzia rodzinny przesyła do Ministerstwa Sprawiedliwości odpis postanowienia wraz z wnioskiem o przeniesienie nieletniej matki do domu dla matki i dziecka.

§ 5. 1. W przypadku, o którym mowa w art. 138 ustawy, przeniesienie nieletniej matki do domu dla matki i dziecka następuje na podstawie pisemnego wniosku nieletniej matki skierowanego do Ministerstwa Sprawiedliwości.

2. Do wniosku nieletnia matka dołącza:
1) odpis skrócony aktu urodzenia dziecka;
2) zgodę sądu opiekuńczego na przebywanie dziecka w domu dla matki i dziecka;
3) zgodę organu prowadzącego postępowanie na przeniesienie do domu dla matki i dziecka, jeżeli wobec nieletniej matki wykonywany jest środek tymczasowy w postaci tymczasowego umieszczenia w ośrodku albo umieszczenia w schronisku.

§ 6. Przeniesienie nieletniej matki do domu dla matki i dziecka jest niedopuszczalne, jeżeli spowoduje przekroczenie limitu miejsc w domu dla matki i dziecka albo ośrodek, zakład lub schronisko nie zapewnia matce realizacji obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki.

§ 7. O przeniesieniu nieletniej matki do domu dla matki i dziecka zawiadamia się:

1) sąd rodzinny albo organ prowadzący postępowanie;
2) dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska, do którego nieletnia matka ma zostać przeniesiona;
3) dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska, z którego nieletnia matka ma zostać przeniesiona;
4) rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletnia matka faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniej matki.

§ 8. 1. Dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska przyjmuje nieletnią matkę do domu dla matki i dziecka na podstawie:

1) przeniesienia do domu dla matki i dziecka;
2) nakazu przyjęcia.

2. Dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska przyjmuje dziecko do domu dla matki i dziecka na podstawie:

1) zgody ojca dziecka, jeżeli przysługuje mu władza rodzicielska albo opiekuna prawnego dziecka na umieszczenie dziecka w domu matki i dziecka albo
2) postanowienia sądu opiekuńczego o umieszczeniu dziecka w domu dla matki i dziecka albo
3) zgody sądu opiekuńczego na przebywanie dziecka w domu dla matki i dziecka.

§ 9. O przyjęciu dziecka do domu dla matki i dziecka dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska zawiadamia:

1) ojca dziecka, jeżeli przysługuje mu władza rodzicielska albo opiekuna prawnego dziecka albo
2) sąd opiekuńczy, który wydał postanowienie o umieszczeniu dziecka w domu dla matki i dziecka albo
3) sąd opiekuńczy, który wydał zgodę na przebywanie dziecka w domu dla matki i dziecka.

§ 10. Do przeniesienia nieletniej matki do domu dla matki i dziecka zorganizowanego w ośrodku, zakładzie lub schronisku, w którym nieletnia matka jest umieszczona, § 3-9 stosuje się odpowiednio. Nie jest konieczne wydanie nakazu przyjęcia.

§ 11. Przewiezienie dziecka do domu dla matki i dziecka organizują, w porozumieniu z dyrektorem ośrodka, zakładu lub schroniska, osoby sprawujące faktyczną pieczę nad dzieckiem lub instytucjonalna piecza zastępcza, w której dziecko przebywa.

§ 12. 1. Indywidualny plan oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych nieletniej matki umieszczonej w ośrodku obejmuje dodatkowo w szczególności zajęcia z zakresu opieki zapewniającej dzieciom prawidłowy rozwój psychofizyczny.

2. Indywidualny plan resocjalizacji nieletniej matki umieszczonej w zakładzie obejmuje dodatkowo w szczególności zajęcia z zakresu opieki zapewniającej dzieciom prawidłowy rozwój psychofizyczny.

3. W oddziaływaniach wychowawczych prowadzonych wobec nieletniej matki umieszczonej w schronisku realizuje się dodatkowo w szczególności zajęcia z zakresu opieki zapewniającej dzieciom prawidłowy rozwój psychofizyczny

4. Zespół pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zespół diagnostyczno-korekcyjny lub zespół diagnostyczny dokonuje pisemnie kwartalnych ocen postaw macierzyńskich nieletnich matek.

§ 13. 1. Nieletnia matka, która czasowo opuszcza dom dla matki i dziecka, opuszcza go wraz z dzieckiem.

2. W uzasadnionych przypadkach, na wniosek nieletniej matki, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska może wyrazić zgodę na pozostawienie dziecka w domu dla matki i dziecka na okres jej czasowego pobytu poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem, nie dłuższym niż 24 godziny.

3. Jeżeli nieletnia matka nie powróciła do ośrodka, zakładu lub schroniska albo powróciła do niego bez dziecka, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska zawiadamia sąd opiekuńczy.

4. W przypadku okresowej niemożności wykonywania przez nieletnią matkę pieczy albo uczestniczenia w sprawowaniu bieżącej pieczy nad dzieckiem przebywa ono pod opieką opiekuna dziecka.

§ 14. 1. W przypadku gdy zespół pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zespół diagnostyczno-korekcyjny lub zespół diagnostyczny wydał na piśmie opinię, że względy wychowawcze lub zdrowotne przemawiają przeciwko pobytowi dziecka w domu dla matki i dziecka, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska zawiadamia o tym sąd opiekuńczy i przesyła opinię.

2. W przypadku gdy lekarz wydał na piśmie opinię, że względy zdrowotne przemawiają przeciwko pobytowi dziecka w domu dla matki i dziecka, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska zawiadamia o tym sąd opiekuńczy i przesyła opinię.

§ 15. 1. W przypadku opuszczenia przez dziecko domu dla matki i dziecka dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska występuje do Ministerstwa Sprawiedliwości z wnioskiem o przeniesienie nieletniej matki umieszczonej w domu dla matki i dziecka do ośrodka, zakładu lub schroniska, z którego została przeniesiona.

2. Jeżeli nieletnia matka została przeniesiona do domu dla matki i dziecka zorganizowanego w ośrodku, zakładzie lub schronisku, w którym była umieszczona, w przypadku opuszczenia przez dziecko domu dla matki i dziecka dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska przenosi nieletnią matkę do grupy wychowawczej w tym ośrodku, zakładzie lub schronisku. O przeniesieniu nieletniej dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska informuje Ministerstwo Sprawiedliwości.

3. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się jeżeli wobec nieletniej matki zastosowanie ma art. 144 ust. 1, art. 145 ust. 1 lub 2, art. 146 ust. 1, art. 234 ust. 1, art. 236 ust. 1, art. 237 ust. 1, art. 274 ust. 1, art. 276 ust. 1 lub 2 ustawy lub jest ona zwalniania z ośrodka, zakładu lub schroniska.

§ 16. O opuszczeniu przez dziecko domu dla matki i dziecka dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska zawiadamia:

1) sąd opiekuńczy;
2) ojca dziecka, jeżeli przysługuje mu władza rodzicielska albo opiekuna prawnego dziecka, jeżeli dziecko nie zostało im przekazane.

§ 17. 1. Minister Sprawiedliwości wyznacza, w drodze zarządzenia, ośrodki, zakłady i schroniska, w których zorganizowane są domy dla matki i dziecka.

2. Dom dla matki i dziecka jest działem ośrodka, zakładu lub schroniska albo grupą wychowawczą w ośrodku, zakładzie lub schronisku.

§ 18. 1. Wyposażenie domu dla matki i dziecka powinno być zbliżone do warunków domowych.

2. W domu dla matki i dziecka znajdują się w szczególności następujące pomieszczenia:

1) indywidualne pokoje sypialne dla matek i dzieci;
2) sala rekreacyjna dla dzieci;
3) pomieszczenia sanitarne dla dzieci;
4) izba adaptacyjna.

§ 19. Dzieciom umieszczonym w domu dla matki i dziecka przysługuje wyżywienie według normy określonej przez Ministra Sprawiedliwości.

§ 20. Dzieciom umieszczonym w domu dla matki i dziecka przysługuje, stosownie do wieku i indywidualnych potrzeb, bielizna, odzież, obuwie i inne niezbędne przedmioty osobistego użytku.

§ 21. 1. W domu dla matki i dziecka prowadzi się dodatkowo następującą dokumentację:

1) książkę ewidencji dzieci;
2) kartę wyposażenia dziecka;
3) akta osobowe dziecka;
4) dokumentację medyczną dziecka;
5) dziennik pracy domu dla matki i dziecka.

2. Do książki ewidencji dzieci wpisuje się: imię i nazwisko dziecka, datę i miejsce urodzenia, imiona i nazwiska rodziców oraz ich adres zamieszkania, imiona i nazwiska oraz adresy opiekunów prawnych, datę przyjęcia dziecka do domu dla matki i dziecka oraz datę i przyczynę skreślenia z ewidencji, adres osób, którym dziecko zostało przekazane albo adres i nazwę placówki, do której dziecko przeniesiono.

3. Do karty wyposażenia dziecka wpisuje się: imię i nazwisko dziecka, bieliznę, odzież, obuwie i inne wyposażenie będące własnością dziecka w chwili przyjęcia do domu dla matki i dziecka oraz otrzymane w czasie pobytu.

4. Akta osobowe dziecka obejmują: odpis skrócony aktu urodzenia, dokumenty związane z przyjęciem dziecka do domu dla matki i dziecka: zgoda ojca dziecka, jeżeli przysługuje mu władza rodzicielska albo opiekuna prawnego dziecka na umieszczenie dziecka w domu matki i dziecka albo postanowienie sądu opiekuńczego o umieszczeniu

dziecka w domu dla matki i dziecka albo zgoda sądu opiekuńczego na przebywanie dziecka w domu dla matki i dziecka, dokumenty meldunkowe, korespondencję w sprawach dziecka, opinie, o których mowa w § 14 oraz inne opinie dotyczące dziecka.

5. Dziennik pracy domu dla matki i dziecka zawiera tygodniowy plan pracy wychowawczej oraz tygodniowy plan pracy opiekuńczej. W dzienniku odnotowuje się realizację planu wychowawczego, opiekuńczego, kontakty z rodziną nieletniej matki i dziecka oraz zajęcia specjalistyczne.

§ 22. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2021 r.

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

w porozumieniu:MINISTER RODZINY I POLITYKI SPOŁECZNEJ

UZASADNIENIE

Projekt *rozporządzenia w sprawie domów dla matki i dziecka w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w **art. 140** ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe, określić ma szczegółowy tryb przyjmowania nieletnich matek umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz ich dzieci do domów dla matki i dziecka, szczegółowe warunki pobytu w domach dla matki i dziecka, szczegółowy sposób organizowania i działania tych domów oraz sposób dokumentowania pobytu nieletnich matek i ich dzieci w domach dla matki i dziecka, przy uwzględnieniu konieczności zapewnienia nieletniej wykonywania pieczy albo uczestniczenia w sprawowaniu bieżącej pieczy nad dzieckiem, zapewnienia specjalistycznej opieki dziecku i nieletniej oraz zabezpieczenia prawidłowego rozwoju dziecka.

Organem kierującym nieletnie do domów dla matki i dziecka jest Ministerstwo Sprawiedliwości, ponieważ domy te stanowią działy okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich albo grupy wychowawcze w ośrodkach, zakładach i schroniskach.

Projektowane przepisy § 3-5 regulują kwestie zawiązane z procedurą wydania przez Ministerstwo Sprawiedliwości skierowania do domu dla matki i dziecka oraz niezbędną dokumentacją – w zależności od tego, czy nieletnia matka uzyskała zgodę ojca dziecka albo opiekuna prawnego dziecka na umieszczenie dziecka wraz z nią w domu, czy też takiej zgody nie była w stanie uzyskać.

W § 6 projektu wskazano przypadki, w których przeniesienie nieletniej matki i jej dziecka do domu dla matki i dziecka jest niedopuszczalne.

Projekt określa również kwestie związane z obowiązkiem zawiadamiania przez organ kierujący właściwych podmiotów o przeniesieniu nieletniej matki wraz z dzieckiem do domu dla matki i dziecka (§ 7).

Projektowane przepisy § 8 oraz § 9 regulują kwestie związane z obowiązkami dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, w

których są zorganizowane domy dla matki i dziecka, w zakresie przyjęcia nieletniej matki wraz z dzieckiem do domu oraz dokumenty niezbędne do ich przyjęcia.

W przypadku, gdy w domu dla matki i dziecka ma przebywać nieletnia będąca już wychowanką okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, w którym jest utworzony dom dla matki i dziecka, nie jest wymagane wydanie nakazu jej przyjęcia. W pozostałym zakresie do procedury związanej z przyjmowaniem nieletniej matki i jej dziecka do domu dla matki i dziecka projekt nakazuje odpowiednie stosowanie przepisów § 3-9.

Przepis § 11 reguluje kwestie przewiezienia dziecka do domu dla matki i dziecka, w sytuacji, gdy w dniu przyjęcia nieletniej do domu, dziecko nie przebywa z nią faktycznie.

Mając na uwadze cele oraz charakter umieszczenia nieletniej matki wraz z dzieckiem w domu dla matki projekt wprowadza obowiązek uwzględnienia w indywidualnym planie oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych nieletniej umieszczonej w okręgowym ośrodku wychowawczym, w indywidualnym planie resocjalizacji nieletniej umieszczonej w zakładzie poprawczym oraz w oddziaływaniach wychowawczych prowadzonych wobec nieletniej umieszczone w schronisku dla nieletnich – także zajęć z zakresu opieki zapewniającej dzieciom prawidłowy rozwój psychofizyczny oraz obowiązek dokonywania okresowych ocen postaw macierzyńskich nieletnich matek.

Projektowany przepis § 13 reguluje przypadek, gdy nieletnia matka opuszcza czasowo ośrodek, zakład lub schronisko, w którym przebywa, np. na skutek udzielonej przepustki lub urlopu.

Projekt zawiera regulacje dotyczące sytuacji, w których konieczne będzie zakończenie pobytu dziecka wraz z nieletnią matką w domu dla matki i dziecka, przed ukończeniem przez nie 3 roku życia, o którym mowa w art. 135 ust. 3 projektu ustawy (§ 14-§ 16).

W zakresie nieuregulowanym rozporządzeniami dotyczącymi pobytu nieletnich umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, projektowane przepisy regulują kwestie związane z żywieniem i wyposażeniem małoletniego dziecka w trakcie jego pobytu w domu dla matki i dziecka (§ 19 i § 20) oraz prowadzeniem przez ośrodek, zakład lub schronisko dokumentacji dotyczącej pobytu dziecka w domu dla matki dziecka (§ 21). Projekt zawiera również przepisy dotyczące warunków mieszkaniowych w domu dla matki i dziecka (§ 18).

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie trybu sprawowania nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń w sprawach nieletnich

Na podstawie **art. 143 ust. 6** ustawy z dnia ... o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa tryb sprawowania nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń o skierowaniu nieletnich do ośrodka kuratorskiego, o umieszczeniu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich, jak również nad wykonywaniem umieszczenia nieletnich w policyjnej izbie dziecka oraz sposób dokumentowania tego nadzoru.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

1) dyrektorze ośrodka, zakładu lub schroniska – rozumie się przez to dyrektora młodzieżowego ośrodka wychowawczego, dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, dyrektora zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich;
2) izbie – rozumie się przez to policyjną izbę dziecka;
3) kierowniku ośrodka, zakładu albo izby – rozumie się przez to kierownika ośrodka kuratorskiego, kierownika zakładu leczniczego, kierownika policyjnej izby dziecka;
4) ośrodku – rozumie się przez to ośrodek kuratorski, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, okręgowy ośrodek wychowawczy;
5) schronisku – rozumie się przez to schronisko dla nieletnich;
6) zakładzie – rozumie się przez to zakład leczniczy, zakład poprawczy.

§ 3. Sędzia rodzinny powiadamia dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska, kierownika ośrodka, zakładu albo izby o zakresie kontroli i przystąpieniu do czynności kontrolnych.

§ 4. W razie stwierdzenia w toku wykonywania czynności kontrolnych istotnych uchybień w działaniu sądu orzekającego lub wykonującego orzeczenie, sędzia rodzinny zawiadamia niezwłocznie o uchybieniach prezesa tego sądu.

§ 5. 1. Po zakończeniu kontroli sędzia rodzinny sporządza w terminie 14 dni roboczych sprawozdanie z jej przebiegu, zawierające:

1) dane o terminie przeprowadzonej kontroli, okresie objętym kontrolą, zakresie kontroli;
2) omówienie czynności kontrolnych;
3) zwięzłe ustalenie wyników kontroli;
4) zalecenia pokontrolne i termin ich wykonania;
5) podpis sędziego rodzinnego;
6) datę sporządzenia.

2. Sprawozdanie, o którym mowa w ust. 1, sędzia rodzinny przesyła niezwłocznie prezesowi sądu okręgowego.

3. W przypadku stwierdzenia istotnych nieprawidłowości sędzia rodzinny przesyła odpis sprawozdania także odpowiedniemu ministrowi sprawującemu nadzór nad ośrodkiem, zakładem, schroniskiem albo izbą.

4. Prezes sądu okręgowego w terminie 14 dni od dnia otrzymania sprawozdania przesyła jego odpis dyrektorowi ośrodka, zakładu lub schroniska, kierownikowi ośrodka, zakładu albo izby oraz organowi prowadzącemu ośrodek, zakład, schronisko albo izbę.

5. Oryginał sprawozdania, o którym mowa w ust. 1, przechowuje się w aktach właściwego sądu okręgowego przez okres 10 lat.

§ 6. 1. Dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska, kierownik ośrodka, zakładu albo izby lub organ prowadzący ośrodek, zakład, schronisko albo izbę może w terminie 14 dni od dnia otrzymania odpisu sprawozdania zgłosić prezesowi sądu okręgowego zastrzeżenia, uwagi lub wnioski dotyczące ustaleń wyników kontroli i zaleceń pokontrolnych.

2. Prezes sądu okręgowego w terminie 30 dni od dnia otrzymania zastrzeżeń, uwag lub wniosków, o których mowa w ust. 1, zawiadamia zgłaszającego o sposobie ich załatwienia.

3. W celu omówienia wyników kontroli prezes sądu okręgowego może zorganizować naradę pokontrolną. O terminie i przedmiocie narady zawiadamia sędziego rodzinnego, który przeprowadził kontrolę, dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska, kierownika ośrodka, zakładu albo izby oraz organ prowadzący ośrodek, zakład, schronisko albo izbę.

§ 7. 1. Dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska, kierownik ośrodka, zakładu albo izby po upływie wyznaczonego terminu do wykonania zaleceń pokontrolnych niezwłocznie składa prezesowi sądu okręgowego informację dotyczącą zakresu i sposobu ich wykonania.

2. O niewykonaniu lub niewłaściwym wykonaniu zaleceń pokontrolnych przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska, kierownika ośrodka, zakładu albo izby prezes sądu okręgowego zawiadamia organ prowadzący ośrodek, zakład, schronisko albo izbę.

3. Przepis § 5 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

§ 8. W celu zapewnienia prawidłowego sprawowania nadzoru oraz właściwego wykonywania zaleceń pokontrolnych prezes sądu okręgowego organizuje co najmniej raz w roku narady z udziałem sędziów rodzinnych, dyrektorów ośrodków, zakładów, schronisk, kierowników ośrodków, zakładów albo izb oraz przedstawicieli organów prowadzących te ośrodki, zakłady, schroniska albo izby.

§ 9. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r.[1)]

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

w porozumieniu:
MINISTER EDUKACJI I NAUKI

MINISTER SPRAW
WEWNĘTRZNYCH I
ADAMINISTRACJI

MINISTER ZDROWIA

---

1) Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 czerwca 2009 r. w sprawie szczegółowego sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń w sprawach nieletnich (Dz. U. poz. 894), które traci moc z dniem wejścia w życie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).

UZASADNIENIE

Niniejszy projekt stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 143 ust. 6 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).

Projektowane regulacje zawierają przepisy dotyczące trybu sprawowania oraz sposobu dokumentowania przez sędziego rodzinnego nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń o zastosowaniu środka wychowawczego, środka poprawczego środka tymczasowego lub o umieszczeniu w policyjnej izbie dziecka – wskazanych w § 1 projektu.

Z uwagi na zapewnienie przejrzystości i czytelności projektu, przepis § 2 zawiera słowniczek.

Projektowane przepisy § 3-8 regulują czynności sędziego rodzinnego w ramach wykonywanego nadzoru.

Przed rozpoczęciem kontroli sędzia ma obowiązek powiadomić dyrektora właściwego ośrodka albo kierownika właściwego zakładu albo właściwej izby o jej zakresie, po czym przystępuje do czynności kontrolnych.

Projektowany przepis § 4 nakłada na sędziego przeprowadzającego kontrolę obowiązek zawiadomienia prezesa sądu, który wydał orzeczenie, o którym mowa w § 1 projektu lub który wykonuje to orzeczenie, o istotnych uchybieniach w działaniu tego sądu. „Istotnymi uchybieniami” może być m.in. ustalenie, że w aktach osobowych nieletniego nie ma dokumentów do przesłania których zobowiązany jest właściwy sąd (orzeczenie, nakaz przyjęcia, nakaz zwolnienia itp.).

Projektowane przepisy nie określają długości trwania kontroli z uwagi na fakt, że ośrodki, zakłady, schroniska albo izby nadzorowane przez sędziego rodzinnego nie mają jednolitej struktury i wielkości. Z tego względu o zakończeniu czynności kontrolnych będzie decydować sędzia rodzinny.

Projektowane przepisy wprowadzają natomiast terminy dla czynności podejmowanych przez sędziego rodzinnego, prezesa właściwego sądu okręgowego, organu prowadzącego kontrolowaną jednostkę oraz dyrektorów (kierowników) kontrolowanych ośrodków, zakładów, schronisk albo izb – po zakończeniu kontroli w tych jednostkach.

Projektowane przepisy określają także wymogi formalne dla sprawozdania sporządzonego przez sędziego rodzinnego (§ 5 ust. 1 pkt. 1-6). Przepis ma na celu ujednolicenie struktury sprawozdań z kontroli.

Projekt nakłada na sędziego rodzinnego obowiązek zawiadomienia – poprzez przesłanie odpisu sprawozdania nie tylko prezesowi sądu okręgowego lecz także – bezpośrednio – właściwemu ministrowi sprawującemu nadzór nad ośrodkiem, zakładem, schroniskiem albo izbą – o stwierdzonych istotnych nieprawidłowościach. Użyty w projekcie przymiotnik „istotny" wskazuje, że stwierdzona nieprawidłowość wykracza poza ramy zwykłego uchybienia. Ocena, czy stwierdzona nieprawidłowość ma istotny charakter, należy do sędziego rodzinnego.

W celu zapewnienia obiektywności w przeprowadzaniu kontroli projekt zawiera uregulowania pozwalające dyrektorowi (kierownikowi) kontrolowanej jednostki na wniesienie uwag, zastrzeżeń lub wniosków dotyczących ustaleń wyników przeprowadzonej kontroli i wydanych zaleceń oraz procedurę ich załatwienia (§ 6 ust. 1 -3).

Projekt określa również czynności prezesa sądu okręgowego po otrzymaniu sprawozdania z kontroli (§ 5 ust. 4, § 6 ust. 2 i 3) oraz związane z dbaniem o zapewnienie prawidłowego sprawowania nadzoru przez sędziów rodzinnych oraz właściwego wykonywania zaleceń pokontrolnych przez dyrektorów (kierowników) ośrodków, zakładów, schronisk albo izb (§ 7 ust. 2 i § 8). Jeżeli prezes sądu okręgowego stwierdzi, że dyrektor (kierownik) kontrolowanej jednostki nie wykonał w ogóle zaleceń pokontrolnych lub wykonał je w sposób niewłaściwy, prezes sądu okręgowego zawiadomi organ prowadzący tę jednostkę, a w przypadku, gdy niewykonanie tych zaleceń ma istotny charakter – także ministra sprawującego nadzór nad kontrolowaną jednostką (§ 7 ust. 3).

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie podmiotów, na rzecz których wykonywane są przez nieletnich prace społeczne

Na podstawie **art. 151 ust. 5** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …) zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. Rozporządzenie określa:

1) tryb wyznaczania przez właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta podmiotów, na rzecz których nieletni mogą wykonywać prace społeczne;
2) czynności podmiotów, o których mowa w pkt 1, w zakresie wykonywania prac społecznych, w tym dotyczące organizowania miejsc pracy i przydziału pracy oraz kontroli nieletnich.

2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

1) osobie wyznaczonej – rozumie się przez to osobę wyznaczoną przez podmiot, odpowiedzialną za organizowanie prac społecznych i kontrolowanie ich przebiegu;
2) podmiocie – rozumie się przez to podmiot wyznaczony przez właściwy organ gminy, na rzecz którego nieletni mogą wykonywać prace społeczne;
3) właściwym organie gminy – rozumie się przez to właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.

§ 2. 1. Prezes sądu rejonowego sporządza corocznie, nie później niż do dnia 15 października, opinię dotyczącą potrzeb sądu rejonowego w zakresie wykonywania prac społecznych przez nieletnich oraz przesyła ją niezwłocznie właściwemu organowi gminy.

2. Opinia określa w szczególności:

1) przewidywaną na kolejny rok kalendarzowy liczbę nieletnich zobowiązanych do wykonania prac społecznych;
2) przewidywaną na kolejny rok kalendarzowy niezbędną liczbę godzin prac społecznych w przeliczeniu na jednego nieletniego;
3) wymagania co do rodzaju prac społecznych i miejsca ich wykonywania wynikające z konieczności zapewnienia prawidłowego wykonywania prac społecznych przy

uwzględnieniu wieku nieletnich, ich możliwości psychofizycznych oraz potrzeb edukacyjnych.

§ 3. 1. Właściwy organ gminy wyznacza podmioty, uwzględniając opinię prezesa sądu rejonowego, o której mowa w § 2.

2. Informację o podmiotach właściwy organ gminy w terminie 30 dni od dnia otrzymania opinii prezesa sądu rejonowego przekazuje:

1) właściwemu prezesowi sądu rejonowego;

2) właściwemu kierownikowi zespołu kuratorskiej służby sądowej.

W tym samym terminie właściwy organ gminy przedstawia radzie gminy informację o podmiotach oraz opinię prezesa sądu rejonowego.

3. Informacja o podmiotach zawiera w szczególności:

1) nazwę i adres podmiotu;

2) miejsce i rodzaj prac społecznych;

3) liczbę nieletnich, którzy mogliby wykonywać prace społeczne;

4) dane osoby wyznaczonej.

4. Aktualizację informacji, o której mowa w ust. 3, właściwy organ gminy przesyła bezpośrednio właściwemu kierownikowi zespołu kuratorskiej służby sądowej niezwłocznie, nie później niż w terminie 14 dni od dnia wystąpienia zmiany.

§ 4. 1. Podmiot jest obowiązany przyjąć nieletniego skierowanego przez zawodowego kuratora sądowego w celu wykonania prac społecznych oraz pouczyć go o obowiązku sumiennego wykonywania pracy i konieczności przestrzegania ustalonego w miejscu wykonywania tej pracy porządku i dyscypliny.

2. Przy przydziale pracy uwzględnia się wiek nieletniego, jego stan zdrowia i możliwości psychofizyczne, oraz w miarę możliwości posiadane kwalifikacje.

3. Nie wolno przydzielać:

1) nieletnim – prac wzbronionych młodocianym;

2) nieletnim kobietom – prac szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia.

4. Podmiot:

1) informuje nieletniego o sposobie wykonywania przydzielonej pracy;

2) zapoznaje nieletniego z przepisami dotyczącymi bezpieczeństwa i higieny pracy oraz przepisami przeciwpożarowymi w zakresie odpowiednim dla wykonywanej pracy;

3) zapewnia nieletniemu bezpieczne i higieniczne warunki pracy, środki ochrony indywidualnej oraz odzież i obuwie robocze, przewidziane na danym stanowisku pracy.

§ 5. 1. Podmiot przydziela nieletniemu pracę w wymiarze godzin określonym w orzeczeniu i dokonuje podziału godzin pracy na dni w sposób odpowiadający organizacji wykonywanej pracy oraz zgodnie z art. 150 ust. 5 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Przy ustaleniu godzin pracy uwzględnia się potrzeby edukacyjne nieletniego oraz, w miarę możliwości, prośbę nieletniego, jego rodziców, albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

§ 6. 1. Wyznaczona osoba ustala harmonogram wykonywania prac społecznych przez nieletnich, określający czas, miejsce i rodzaj pracy na okres co najmniej jednego miesiąca. Odpis harmonogramu przekazuje się zawodowemu kuratorowi sądowemu.

2. Wyznaczona osoba przekazuje zawodowemu kuratorowi sądowemu, w terminach przez niego wyznaczonych, nie rzadziej niż raz w miesiącu, informację dotyczącą:

1) wykonania harmonogramu prac społecznych;
2) liczby godzin przepracowanych przez nieletniego;
3) rodzaju wykonywanych przez nieletniego prac społecznych;
4) dnia rozpoczęcia i zakończenia wykonywania prac społecznych.

3. Wyznaczona osoba niezwłocznie informuje zawodowego kuratora sądowego o przypadkach:

1) niezgłoszenia się do wykonywania prac społecznych;
2) niepodjęcia przydzielonej pracy;
3) przeszkodzie uniemożliwiającej wykonanie prac społecznych;
4) opuszczenia miejsca wykonywania prac społecznych bez usprawiedliwienia;
5) niesumiennego wykonywania prac społecznych;
6) nieprzestrzeganiu ustalonego porządku i dyscyplin w miejscu wykonywania prac społecznych.

§ 7. Podmiot prowadzi ewidencję prac społecznych wykonywanych przez nieletnich, w szczególności dotyczącą zbiorczego wymiaru godzin przepracowanych przez nieletnich oraz zbiorczego wymiaru godzin określonych w orzeczeniach. Informacje z ewidencji przekazuje się zawodowemu kuratorowi sądowemu w terminach przez niego wyznaczonych.

§ 8. 1. Prezes sądu rejonowego przedstawi pierwszą opinię dotyczącą potrzeb sądu rejonowego w zakresie wykonywania prac społecznych przez nieletnich na rok 2022 - do dnia 30 września 2022 r., a na rok 2023 r. - do dnia 15 listopada 2022 r.

2. Właściwy organ gminy wyznaczy pierwsze podmioty w ciągu 30 dni od dnia otrzymania opinii, o której mowa w ust. 1.

§ 9. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r.

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

w porozumieniu
MINISTER SPRAW
WEWNĘTRZNYCH I
ADMINISTRACJI

MINISTER RODZINY I POLITYKI
SPOŁECZNEJ

UZASADNIENIE

Projekt rozporządzenia *w sprawie podmiotów, na rzecz których wykonywane są przez nieletnich prace społeczne* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 151 ust. 5 ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe, określić ma tryb wyznaczania przez właściwy organ gminy podmiotów, na rzecz których nieletni mogą wykonywać prace społeczne, czynności tych podmiotów w zakresie wykonywania tych prac, w tym dotyczące organizowania miejsc prac i przydziału prac oraz kontroli nieletnich, mając na uwadze konieczność zapewnienia warunków do sprawnego wykonywania przez nieletnich prac społecznych.

W nowej ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich zawarto przepisy regulujące wykonywanie środka wychowawczego w postaci zobowiązania nieletniego do określonego postępowania. Szczególne istotne w tym zakresie są regulacje związane ze sposobem wykonywania zobowiązania do wykonania określonych prac społecznych. Przepisy wykonawcze dotyczące realizacji zobowiązania nieletniego do wykonania określonych prac społecznych oparto na sprawdzonych i funkcjonujących na gruncie Kodeksu karnego wykonawczego regulacjach wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne w ramach kary ograniczenia wolności.

Również przyjęte w projekcie rozporządzenia rozwiązania bazują na rozwiązaniach obowiązujących w przypadku wykonywania kary ograniczenia wolności w formie nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne oraz pracy społecznie użytecznej orzekanej w zamian za nieuiszczoną grzywnę (por. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 czerwca 2010 r. w sprawie podmiotów, w których jest wykonywana kara ograniczenia wolności oraz praca społecznie użyteczna, Dz. U. poz. 634). Ten model postępowania w zakresie trybu wyznaczania podmiotów oraz sposobu organizowania, przydziału pracy oraz kontroli wykonujących prace z powodzeniem funkcjonuje w praktyce wykonawczej od kilku lat i nie budzi szczególnych wątpliwości interpretacyjnych. Z tego powodu stał się podstawą regulacji dotyczącej trybu wyznaczania podmiotów i czynności podmiotów w odniesieniu do prac społecznych nieletnich, przy uwzględnieniu różnic wynikających z charakteru tego środka wychowawczego i z regulacji ustawowych.

Proponowany tryb postępowania przy wyznaczaniu podmiotów przedstawia się następująco:

1) prezes sądu rejonowego każdego roku (do 15 października) sporządzi i przekaże właściwemu organowi gminy opinię dotyczącą wykonywania prac społecznych przez nieletnich;

2) właściwy organ gminy, w terminie 30 dni od otrzymania opinii prezesa sądu rejonowego, wyznaczy podmioty i przekaże stosowną informację w tym zakresie prezesowi sądu rejonowego oraz kierownikowi zespołu kuratorskiej służby sądowej;

3) w każdym czasie informacja o podmiotach będzie mogła być aktualizowana, o czym właściwy organ gminy zawiadomi niezwłocznie, nie później niż w terminie 14 dni od dnia wystąpienia zmiany, właściwego kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej.

Projektowane przepisy § 4 i § 5 określają czynności podmiotu związane z przydziałem konkretnej pracy nieletniemu.

Analogicznie jak w przypadku kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej projekt przewiduje:

1) ustalenia przez osobę wyznaczoną harmonogramu wykonywania prac społecznych przez nieletnich (§ 6 ust. 1),

2) przekazywania zawodowemu kuratorowi sądowemu przez osobę wyznaczoną informacji dotyczącej wykonywania prac społecznych przez nieletniego (§ 6 ust. 2 i 3),

3) prowadzenia przez podmiot ewidencji prac społecznych wykonywanych przez nieletnich (§ 7).

Rozwiązania przyjęte w projekcie, korzystając ze sprawdzonych mechanizmów, zapewniają warunki do sprawnego wykonywania zobowiązania nieletniego do wykonania prac społecznych, a tym samym możliwość szerszego i skuteczniejszego wykonania tak istotnego i potrzebnego narzędzia oddziaływania na proces wychowawczy nieletniego.

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy, stąd konieczne jest określenie daty sporządzenia pierwszej opinii na rok 2022 - do dnia 30 września 2022 r., a na rok 2023 r. - do dnia 15 listopada 2022 r. w celu umożliwienia wykonania środka wychowawczego w postaci prac

społecznych. Właściwy organ gminy wyznaczy natomiast pierwsze podmioty ciągu 30 dni od dnia otrzymania przedmiotowych opinii.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie trybu postępowania przy zawieraniu przez podmioty uprawnione umowy ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków nieletnich wykonujących prace społeczne

Na podstawie **art. 152 ust. 5** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa tryb postępowania przy zawieraniu przez podmioty uprawnione umowy ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków nieletnich wykonujących prace społeczne, a także minimalną i maksymalną sumę ubezpieczenia, na którą umowa taka może zostać zawarta oraz termin zawierania umów.

§ 2. 1. Minimalna suma ubezpieczenia nieletniego, o którym mowa w § 1, w odniesieniu do jednego zdarzenia, którego skutki są objęte umową ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków, stanowi 250 % minimalnego wynagrodzenia za pracę, obowiązującego w dniu zawarcia umowy ubezpieczenia.

2. Maksymalna suma ubezpieczenia nieletniego, o którym mowa w § 1, w odniesieniu do jednego zdarzenia, którego skutki są objęte umową ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków, stanowi 1250 % minimalnego wynagrodzenia za pracę, obowiązującego w dniu zawarcia umowy ubezpieczenia.

§ 3. 1. Dyrektor sądu okręgowego zawiera umowę ubezpieczenia, o którym mowa w § 1, na cały rok kalendarzowy, nie później niż do dnia 31 grudnia roku poprzedzającego rok, na który ma zostać zawarta umowa ubezpieczenia.

2. Szacunkowa liczba nieletnich objętych ubezpieczeniem w danym roku kalendarzowym jest wskazywana przez prezesa sądu okręgowego, nie później niż do dnia 15 października roku poprzedzającego rok, na który ma zostać zawarta umowa ubezpieczenia. Prezes sądu okręgowego wskazuje szacunkową liczbę osób objętych ubezpieczeniem na podstawie liczby nieletnich zobowiązanych do wykonania prac społecznych oraz na

podstawie opinii prezesów sądów rejonowych dotyczących potrzeb sądów rejonowych w zakresie wykonywania prac społecznych przez nieletnich.

3. Umowa ubezpieczenia, o którym mowa w § 1, powinna obejmować wszystkich nieletnich wykonujących prace społeczne w danym roku kalendarzowym, przy uwzględnieniu okoliczności, że rzeczywista liczba tych nieletnich może się różnić od szacunkowej liczby, o której mowa w ust. 2. Dyrektor sądu okręgowego jest zobowiązany do zachowania ciągłości ubezpieczenia, o którym mowa w § 1.

4. W przypadku gdy rzeczywista liczba nieletnich wykonujących prace społeczne w danym roku kalendarzowym przekroczy szacunkową liczbę, o której mowa w ust. 2, dyrektor sądu okręgowego może zawrzeć dodatkową umowę ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków.

§ 5. 1. W terminie 30 dni od dnia wejścia w życie rozporządzenia, dyrektor sądu okręgowego, w okręgu którego są wykonywane przez nieletnich prace społeczne, zawiera umowę ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków nieletnich wykonujących te prace, na zasadach określonych w ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1129 i 1598). Przepis § 4 ust. 4 stosuje się.

2. Umowa ubezpieczenia, o której mowa w § 1, jest zawierana na okres do końca roku kalendarzowego, w którym weszło w życie niniejsze rozporządzenie.

3. Liczba nieletnich objętych umową ubezpieczenia, o której mowa w § 1, jest wskazywana przez prezesa sądu okręgowego na podstawie liczby nieletnich wykonujących określone prace lub świadczenia na rzecz pokrzywdzonego lub społeczności lokalnej w poprzednim roku kalendarzowym.

§ 6. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2021 r.

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

UZASADNIENIE

Projekt rozporządzenia *w sprawie trybu postępowania przy zawieraniu przez podmioty uprawnione umowy ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków nieletnich wykonujących prace społeczne* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w **art. 152 ust. 5** ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe, określić ma tryb postępowania przy zawieraniu przez podmioty uprawnione umowy ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków nieletnich wykonujących prace społeczne, a także minimalną i maksymalną sumę ubezpieczenia, na którą umowa taka może zostać zawarta oraz termin zawierania umów, mając na uwadze konieczność zagwarantowania nieletnim, wykonującym prace społeczne, odpowiedniej rekompensaty w przypadku zaistnienia przy wykonywaniu tej pracy nieszczęśliwego wypadku oraz sprawne wykonywanie czynności związanych z zawieraniem umowy ubezpieczenia.

W nowej ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich zawarto przepisy regulujące wykonywanie środka wychowawczego w postaci zobowiązania nieletniego do określonego postępowania. Szczególne istotne w tym zakresie są regulacje związane ze sposobem wykonywania zobowiązania do wykonania prac społecznych. Przepisy wykonawcze dotyczące realizacji zobowiązania nieletniego do wykonania prac społecznych oparto na sprawdzonych i funkcjonujących na gruncie Kodeksu karnego wykonawczego regulacjach wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne w ramach kary ograniczenia wolności.

Również przyjęte w projekcie rozporządzenia rozwiązania bazują na rozwiązaniach obowiązujących w przypadku wykonywania kary ograniczenia wolności w formie nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne oraz pracy społecznie użytecznej orzekanej w zamian za nieuiszczoną grzywnę (por. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 maj 2010 r. w sprawie trybu postępowania przy zawieraniu przez podmioty uprawnione umowy ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków skazanych wykonujących nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cele społeczne oraz pracę społecznie użyteczną, Dz. U. poz. 634).

Ten model postępowania w zakresie zawierania umów ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków z powodzeniem funkcjonuje w praktyce wykonawczej od kilku lat i nie budzi szczególnych wątpliwości interpretacyjnych. Z tego powodu stał się podstawą regulacji dotyczącej procedury zawierania umów ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków w odniesieniu do prac społecznych nieletnich.

Projekt określa minimalna i maksymalną sumę ubezpieczenia nieletniego oraz reguluje tryb zawierania umów ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków.

Rozwiązania przyjęte w projekcie, korzystając ze sprawdzonych mechanizmów, zapewniają warunki do sprawnego wykonywania zobowiązania nieletniego do wykonania prac społecznych, a tym samym możliwość szerszego i skuteczniejszego wykonania tak istotnego i potrzebnego narzędzia oddziaływania na proces wychowawczy nieletniego.

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie sposobu i warunków wykonywania czynności przez kuratorów sądowych w sprawach nieletnich

Na podstawie **art. 161** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. …) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

§ 1. 1. Rozporządzenie określa:

1) szczegółowy sposób i warunki sprawowania nadzoru nad nieletnimi przez kuratorów sądowych;
2) szczegółowy sposób i warunki kontrolowania przez kuratorów sądowych wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich;
3) szczegółowy sposób i warunki kontrolowania przez kuratorów sądowych wykonywania środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich;
4) szczegółowy sposób i warunki organizowania i kontrolowania przez kuratorów sądowych wykonywania przez nieletnich zobowiązań do wykonania prac społecznych;
5) szczegółowy sposób i warunki sprawowania nadzoru nad nieletnimi przez organizacje społeczne, w tym organizacje pozarządowe, pracodawców i osoby godne zaufania;
6) tryb wyznaczania przedstawicieli przez sprawujące nadzór nad nieletnimi organizacje społeczne, w tym organizacje pozarządowe i pracodawców.

2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o „ustawie” rozumie się przez to ustawę z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

Rozdział 2

Sprawowanie nadzoru nad nieletnim

§ 2. 1. Kierownik zespołu kuratorskiej służby sądowej, zwanego dalej „zespołem”, rozdziela sprawy dotyczące nadzoru, mając na uwadze skuteczność i efektywność pracy zespołu oraz równomierne obciążenie pracą kuratorów sądowych.

2. Rozdziału spraw dokonuje się według podziału terytorialnego obszaru właściwości zespołu lub niezależnie od podziału terytorialnego, biorąc pod uwagę predyspozycje, wykształcenie, umiejętności i przeszkolenie poszczególnych kuratorów sądowych.

3. Powierzenie zawodowemu kuratorowi sądowemu, zwanemu dalej „kuratorem zawodowym”, sprawowania nadzoru następuje niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 3 dni od dnia przekazania nadzoru zespołowi.

4. Kuratorowi zawodowemu sprawowanie nadzoru powierza kierownik zespołu.

§ 3. Kurator zawodowy, w terminie 7 dni od dnia powierzenia mu sprawowania nadzoru przez kierownika zespołu, może powierzyć sprawowanie nadzoru społecznemu kuratorowi sądowemu, zwanemu dalej „kuratorem społecznym”, z wyłączeniem spraw, o których mowa w art. 156 ust. 1 ustawy.

§ 4. 1. Niezwłocznie po powierzeniu sprawowania nadzoru, nie później niż w terminie 7 dni od dnia powierzenia sprawowania nadzoru, kurator sądowy nawiązuje kontakt z nieletnim, jego rodzicami lub opiekunem, informując ich o rozpoczęciu nadzoru.

2. W czasie pierwszego kontaktu, kurator sądowy przeprowadza z nieletnim, jego rodzicami lub opiekunem rozmowę, podczas której poucza ich o prawach i obowiązkach wynikających z zastosowanego środka wychowawczego, a także poucza rodziców lub opiekuna nieletniego o obowiązku niezwłocznego powiadamiania kuratora sądowego, nie później niż w terminie 7 dni, o każdej zmianie miejsca ich pobytu trwającej dłużej niż miesiąc.

3. Kurator sądowy może pozyskać od nieletniego, jego rodziców lub opiekuna numery telefonów lub adresy poczty elektronicznej w celu ułatwienia utrzymywania dalszych kontaktów.

4. Po uzyskaniu danych, o których mowa w ust. 3, kurator sądowy może przekazywać nieletniemu, jego rodzicom lub opiekunowi informacje oraz dokonywać wezwań i zawiadomień za pośrednictwem telefonu lub poczty elektronicznej. Fakt dokonania tych czynności kurator sądowy odnotowuje w karcie czynności nadzoru.

§ 5. 1. W uzasadnionych przypadkach, jeżeli nie ma możliwości nawiązania kontaktu z nieletnim, jego rodzicami lub opiekunem w miejscu ich zamieszkania lub pobytu lub jeżeli przemawiają za tym cele wychowawcze, kurator zawodowy może wezwać nieletniego wraz z rodzicami lub opiekunem do osobistego stawiennictwa w wyznaczonym terminie w siedzibie zespołu.

2. Jeżeli nieletni, jego rodzice lub opiekun prawidłowo wezwani nie stawią się w wyznaczonym terminie, kurator zawodowy niezwłocznie wzywa ich powtórnie do osobistego stawiennictwa w siedzibie zespołu mając na względzie ustalenie przyczyny nieobecności.

3. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 i 2, kurator zawodowy może wzywać nieletniego wraz z rodzicami lub opiekunem do osobistego stawiennictwa w zespole w sprawie, w której sprawowanie nadzoru zostało powierzone kuratorowi społecznemu.

§ 6. 1. Kurator zawodowy może złożyć do sądu wniosek o zmianę lub uchylenie środka wychowawczego zastosowanego wobec nieletniego, o zarządzenie umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym lub o wezwanie nieletniego wraz z rodzicami lub opiekunem na posiedzenie sądu, jeżeli nieletni, jego rodzice lub opiekun:

1) bez należytego usprawiedliwienia nie stawią się na powtórne wezwanie;
2) uniemożliwiają nawiązywanie kontaktu z kuratorem sądowym;
3) odmawiają udzielenia informacji lub wyjaśnień bez podania uzasadnienia;
4) udzielają informacji lub wyjaśnień nieprawdziwych.

2. Jeżeli nadzór nad nieletnim został powierzony kuratorowi społecznemu, przedkłada on wniosek, o którym mowa w ust. 1, kuratorowi zawodowemu. W przypadku zaakceptowania tego wniosku, kurator zawodowy przekazuje go sądowi nie później niż w terminie 7 dni od dnia jego otrzymania.

§ 7. Kurator sądowy sprawując nadzór nad nieletnim:

1) zaznajamia się z aktami sprawy nieletniego i innymi niezbędnymi źródłami informacji o nieletnim, w tym z przebiegiem dotychczasowych nadzorów oraz kontroli wykonania obowiązków, o których mowa w art. 7 pkt 2, art. 18 ust. 1 i art. 44 pkt 9 ustawy;
2) rozpoznaje i diagnozuje sytuację osobistą, rodzinną i środowiskową nieletniego oraz analizuje dotychczas stosowane środki wychowawcze i przyczyny ich nieskuteczności;
3) planuje i dokonuje wyboru optymalnych metod kontroli i oddziaływania na nieletniego;

4) utrzymuje kontakt z nieletnim oraz udziela mu niezbędnej pomocy w postaci informacji i wskazówek w rozwiązywaniu problemów życiowych, a zwłaszcza w podjęciu i zorganizowaniu nauki, pracy, leczenia lub terapii;
5) nawiązuje i utrzymuje kontakt, osobiście lub w sposób określony w § 4 ust. 4, z rodzicami lub opiekunem nieletniego, członkami rodziny nieletniego, osobami ze środowiska nieletniego;
6) pomaga rozwiązywać zdiagnozowane problemy utrudniające resocjalizację i kontrolę nieletniego;
7) kontroluje zachowanie nieletniego osobiście poprzez wizyty w miejscu jego zamieszkania lub pobytu;
8) w razie potrzeby nawiązuje i utrzymywanie kontakt z rodziną nieletniego, szkołą, jego środowiskiem oraz pracodawcą, poprzez wizyty osobiste lub za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość;
9) w razie potrzeby, nawiązuje kontakt i współpracuje z właściwymi organizacjami i instytucjami zajmującymi się pomocą społeczną, pośrednictwem pracy, leczeniem lub oddziaływaniem terapeutycznym;
10) w razie potrzeby, zasięga i gromadzi niezbędne informacje o nieletnim i jego środowisku od Policji, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego, placówek oświatowych i oświato-wychowawczych, pracodawców, organizacji i instytucji oraz współpracuje z tymi podmiotami;
11) sporządza i prowadzi w sposób czytelny dokumentację ze sprawowanego nadzoru nad nieletnim, w miarę możliwości, wykorzystując system informatyczny.

2. Kurator sądowy może żądać od nieletniego, jego rodziców lub opiekuna:

1) udzielenia informacji o sytuacji osobistej, zdrowotnej, rodzinnej i środowiskowej oraz umożliwienia zapoznania się z jego warunkami bytowymi.
2) udzielenia informacji i udostępnienia dokumentacji, dotyczącej wykonywania nałożonych obowiązków;
3) informowania o zmianie miejsca nauki, pracy, leczenia lub terapii nieletniego;
4) stosowania się do zaleceń, wskazówek i zobowiązań wynikających z zaplanowanych oddziaływań wobec nieletniego oraz aktywnej współpracy w tym zakresie.

§ 8. Kurator zawodowy w szczególności obowiązany jest do:

1) kontrolowania prawidłowości i efektywności sprawowania nadzoru, wykonywania innych czynności zleconych kuratorom społecznym oraz osobom godnym zaufania;

2) udzielania pomocy kuratorom społecznym i osobom godnym zaufania, zwłaszcza poprzez udzielanie instruktażu w zakresie metod i form pracy oraz organizowania szkolenia;
3) przeprowadzania co najmniej raz w roku, nie później niż w ciągu 6 miesięcy od powierzenia sprawowania nadzoru kuratorowi społecznemu, wywiadu środowiskowego w stosunku do nieletniego w celu kontroli sprawowania nadzoru przez kuratora społecznego;
4) pozyskiwania osób do pełnienia funkcji kuratora społecznego;
5) informowania kierownika zespołu o nieprawidłowym wypełnianiu powierzonej funkcji przez kuratora społecznego.

§ 9. 1. Kurator zawodowy przyjmuje od kuratora społecznego i analizuje pod kątem stosownego wykorzystania informacje o okolicznościach uzasadniających podjęcie czynności, w szczególności w zakresie wystąpienia z wnioskami:
1) o zmianę orzeczenia sądu;
2) o dopuszczenie kuratora społecznego do udziału w posiedzeniu sądu w postępowaniu wykonawczym, jeżeli jego udział może mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia.

2. Kurator zawodowy, jeżeli uzna, że jest to konieczne, podejmuje bezzwłocznie czynności w sprawie nadzoru sprawowanego przez kuratora społecznego.

§ 10. 1. Kurator zawodowy składa sądowi sprawozdanie z objęcia nadzoru nad nieletnim nie później niż w terminie 21 dni od dnia nawiązania pierwszego kontaktu z nieletnim, a kolejne sprawozdania z przebiegu nadzoru nad nieletnim - w terminach określonych przez sąd lub na żądanie sądu.

2. Jeżeli nadzór nad nieletnim został powierzony kuratorowi społecznemu, przedkłada on sprawozdanie z objęcia nadzoru nad nieletnim kuratorowi zawodowemu nie później niż w terminie 21 dni od dnia nawiązania pierwszego kontaktu z nieletnim, a kolejne sprawozdania z przebiegu nadzoru nad nieletnim w terminach określonych przez sąd lub na żądanie sądu. Kurator zawodowy po zaakceptowaniu sprawozdania kuratora społecznego składa je sądowi nie później niż w terminie 7 dni od dnia jego otrzymania.

3. Sprawozdanie z objęcia nadzoru nad nieletnim zawiera w szczególności:
1) dane o nieletnim, jego rodzicach lub opiekunie:
   a) datę i miejsce urodzenia nieletniego,
   b) miejsce nauki lub miejsce pracy nieletniego,

c) numer telefonu lub adres poczty elektronicznej umożliwiający kontakt z nieletnim, jego rodzicami lub opiekunem;

2) informacje o sytuacji osobistej, rodzinnej oraz o warunkach bytowych nieletniego i jego rodziców lub opiekuna oraz o jego stosunku do nadzoru i nałożonych obowiązków, w tym o:
   a) sposobie realizowania przez nieletniego obowiązku nauki,
   b) wysokości uzyskiwanych dochodów i ich źródłach,
   c) stanie zdrowia nieletniego w tym o ujawnionych uzależnieniach oraz problemach rozwojowych,
   d) funkcjonowaniu nieletniego i jego kontaktach w środowisku;
3) informację o przebiegu dotychczasowych nadzorów i kontroli wykonania obowiązków o których mowa w art. 7 pkt 2, w art. 18 ust. 1 i art. 44 pkt 9 ustawy;
4) zamierzenia profilaktyczno-resocjalizacyjne i opiekuńczo-wychowawcze;
5) metody sprawowania nadzoru nad nieletnim i kontroli zachowania nieletniego;
6) plan pracy z nieletnim;
7) źródła informacji o nieletnim i datę pozyskania informacji.

§ 11. 1. W sprawozdaniach z przebiegu nadzoru nad nieletnim przedstawia się zmiany w sytuacji osobistej, rodzinnej, edukacyjnej oraz w warunkach bytowych nieletniego, metodach sprawowania nadzoru nad nieletnim i kontroli zachowania nieletniego, a także postępy w procesie resocjalizacji oraz ocenę skuteczności podjętych działań.

§ 12. 1. Przebieg nadzoru i podejmowane na bieżąco czynności kurator sądowy dokumentuje w karcie czynności nadzoru nad nieletnim, prowadzonej osobno dla każdego nieletniego.

2. Karta czynności nadzoru nad nieletnim zawiera:

1) datę, miejsce i rodzaj czynności;
2) informacje uzyskane w toku prowadzonych czynności;
3) ewentualne uwagi lub oświadczenia nieletniego;
4) własne uwagi i zamierzenia w zakresie sprawowanego nadzoru nad nieletnim;
5) źródła informacji o nieletnim.

3. Karty czynności nadzoru nad nieletnim nie prowadzi się, jeżeli sąd w orzeczeniu określił częstotliwość składania sprawozdań krótszą niż 3 miesiące.

§ 13. 1. Sprawozdanie z zakończenia nadzoru kurator zawodowy składa sądowi nie później niż w ciągu 21 dni od dnia zakończenia nadzoru.

2. Sprawozdanie z zakończenia nadzoru kurator społeczny przedkłada kuratorowi zawodowemu nie później niż w ciągu 14 dni od dnia zakończenia nadzoru. Kurator zawodowy, nie później niż w ciągu 7 dni od dnia otrzymania sprawozdania od kuratora społecznego, składa je sądowi.

3. W sprawozdaniu z zakończenia nadzoru należy opisać jego przebieg, ze szczególnym uwzględnieniem realizacji planu pracy z nieletnim, oceny wykonywania zobowiązań i postawy nieletniego w okresie próby.

4. Sprawozdania z zakończenia nadzoru można nie sporządzać w przypadku zakończenia nadzoru w inny sposób niż na skutek upływu okresu próby. W szczególności sprawozdania z zakończenia nadzoru nie sporządza się w sprawach w których sąd, na wniosek kuratora sądowego: uchylił nadzór kuratorski, umieścił nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym.

Rozdział 3

Kontrola wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 ustawy oraz środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1 ustawy

§ 14. 1. Kurator sądowy, którego sąd rodzinny zobowiązał do kontrolowania wykonywania obowiązków określonego postępowania nałożonych na nieletniego, o których mowa w art. 7 pkt 2 ustawy, w terminach określonych przez sąd lub na żądanie sądu, nie rzadziej niż raz na 3 miesiące, zbiera informacje o sposobie realizacji nałożonego obowiązku. W tym celu kurator sądowy może:

1) odwiedzać nieletniego w miejscu jego zamieszkania lub pobytu;
2) żądać od nieletniego, lub jego rodziców lub opiekuna informacji na temat sytuacji nieletniego oraz realizacji nałożonych obowiązków, w tym w formie pisemnych oświadczeń;
3) wzywać nieletniego wraz z rodzicami lub opiekunem do osobistego stawiennictwa w wyznaczonym terminie w siedzibie zespołu w celu złożenia przez nich oświadczeń, o których mowa w pkt 2;
4) zwracać się do pokrzywdzonego, szkoły, do której nieletni uczęszcza, pracodawcy nieletniego, odpowiedniej instytucji lub organizacji o przedstawienie informacji o wykonywaniu przez nieletniego obowiązku.

2. Kurator sądowy sporządza sprawozdanie z wykonanych czynności, w którym informuje sąd w szczególności o sposobie, zakresie i terminie wykonania obowiązków, działaniach podjętych względem nieletniego, jego rodziców lub opiekuna w celu realizacji obowiązku nałożonego na nieletniego, a także przedstawia wnioski w sprawie zastosowania, zmiany lub uchylenia środków wychowawczych w przypadku uchylania się przez nieletniego od wykonania obowiązku.

3. Do kontrolowania przez kuratora sądowego wykonywania przez nieletniego środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 ustawy, § 2-§ 6, § 7 pkt 10, § 9, § 12 stosuje się odpowiednio.

§ 15. 1. Kurator sądowy, którego sąd rodzinny zobowiązał do kontrolowania wykonywania obowiązków określonego postępowania, o których mowa w art. 18 § 1 ustawy, w terminach określonych przez sąd lub na żądanie sądu, nie rzadziej niż raz w miesiącu, zbiera informacje dotyczące stopnia ich realizacji, w szczególności poprzez:

1) wizyty w miejscu zamieszkania lub pobytu nieletniego;
2) wzywanie rodziców lub opiekuna nieletniego do osobistego stawiennictwa w zespole;
3) zwracanie się do odpowiednich podmiotów lub instytucji z prośbą o udzielenie żądanych informacji.

2. Do kontrolowania przez kuratora sądowego wykonywania obowiązków, o których mowa w art. 18 § 1 ustawy, § 2-§ 6, § 7 pkt 10, § 9, § 12 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 4

Organizowanie i kontrolowanie wykonywania przez nieletniego zobowiązania do wykonania prac społecznych

§ 16. Przy powierzaniu kuratorom zawodowym spraw kontrolowania wykonania przez nieletnich zobowiązania do wykonania prac społecznych § 2 stosuje się odpowiednio.

§ 17. 1. Niezwłocznie po powierzeniu sprawy do prowadzenia, nie później jednak niż w ciągu 7 dni od dnia jej powierzenia, kurator zawodowy wzywa nieletniego, jego rodzica lub opiekuna do stawiennictwa w zespole w celu skierowania nieletniego do wykonywania prac społecznych.

2. W czasie pierwszego kontaktu z nieletnim kurator zawodowy przeprowadza z nim rozmowę, podczas której poucza go o prawach i obowiązkach wynikających z orzeczonego środka wychowawczego, informuje o konsekwencjach uchylania się od jego wykonania, zbiera niezbędne informacje o sytuacji zdrowotnej nieletniego, jego możliwościach

psychofizycznych oraz potrzebach edukacyjnych w związku z zastosowanym środkiem wychowawczym.

3. W sprawie kontaktowania się z nieletnim, jego rodzicami lub opiekunem § 4 ust. 3 i 4 stosuje się odpowiednio.

4. Kurator zawodowy, po określeniu rodzaju, miejsca i terminu rozpoczęcia prac społecznych, omawia z nieletnim i jego rodzicem lub opiekunem sposób wykonywania prac społecznych.

5. Kurator zawodowy wręcza nieletniemu pisemną informację o rodzaju, miejscu i terminie rozpoczęcia prac społecznych z pouczeniem o prawach i obowiązkach wynikających z zastosowanego środka wychowawczego.

6. Nieletni, jego rodzic lub opiekun podpisują dwa egzemplarze pouczenia oraz wskazują miejsce pobytu, w którym zobowiązują się odbierać dalszą korespondencję; jeden egzemplarz pouczenia otrzymuje nieletni, a drugi załącza się do teczki sprawy.

§ 18. Kurator zawodowy przesyła osobie wyznaczonej w miejscu pracy niezbędne dokumenty w celu umożliwienia rozpoczęcia przez nieletniego pracy społecznej.

§ 19. Kurator zawodowy w czasie wykonywania czynności związanych z organizowaniem i kontrolowaniem wykonywania przez nieletniego prac społecznych:

1) utrzymuje stały kontakt z podmiotami, w których jest wykonywana nieodpłatna kontrolowana praca społeczna, w tym z osobami wyznaczonymi do organizowania pracy nieletnich i kontrolowania jej przebiegu, w szczególności za pomocą środków porozumiewania się na odległość, zwłaszcza telefonicznie oraz za pośrednictwem poczty elektronicznej;
2) organizuje i prowadzi szkolenia oraz instruktaże dla osób wyznaczonych do organizowania pracy nieletnich i kontrolowania jej przebiegu oraz ustala sposób kontaktowania się za pomocą środków porozumiewania się na odległość, a w szczególności sposób:
   a) przekazywania harmonogramów pracy nieletnich,
   b) przekazywania informacji o terminie rozpoczęcia i zakończenia pracy, liczbie godzin przepracowanych przez nieletniego, rodzaju wykonywanej przez niego pracy i jej efektywności,
   c) niezwłocznego informowania kuratora zawodowego o niezgłoszeniu się nieletniego do pracy, niepodjęciu przez niego przydzielonej pracy, przeszkodzie

uniemożliwiającej wykonywanie pracy, opuszczeniu pracy bez usprawiedliwienia, każdym przypadku niesumiennego wykonywania pracy oraz uporczywego nieprzestrzegania ustalonego porządku i dyscypliny w miejscu wykonywania pracy społecznej;

4) powiadamia wyznaczony podmiot, w sposób uprzednio ustalony, o wskazaniach kuratora lub postanowieniach sądu dotyczących nieletniego;
5) analizuje informacje i dokumenty przesyłane co miesiąc przez osoby wyznaczone do organizowania pracy społecznej nieletnich i kontrolowania jej przebiegu, w szczególności dotyczące liczby przepracowanych przez nieletniego godzin oraz jego zachowania podczas wykonywania pracy;
6) wzywa nieletniego, także telefonicznie, do złożenia wyjaśnień dotyczących przebiegu wykonywania pracy społecznej;
7) w przypadku niewłaściwego wykonywania pracy przez nieletniego przeprowadza z nim rozmowy dyscyplinujące oraz udziela mu stosownych pouczeń.

§ 20. 1. Kurator zawodowy kontrolując nieletniego wykonującego prace społeczne w szczególnie uzasadnionych wypadkach po wysłuchaniu nieletniego, jego rodzica lub opiekuna może zdecydować o zmianie rodzaju, miejsca lub terminu rozpoczęcia pracy.

2. Przy zmianie rodzaju, miejsca lub terminu rozpoczęcia pracy społecznej § 17 ust. 5 i § 18 stosuje się odpowiednio.

§ 21. 1. Kurator zawodowy, kierując się względami wychowawczymi, a także mając na uwadze zachowanie nieletniego podczas wykonywania prac społecznych, potrzebę dyscyplinowania nieletniego lub inne okoliczności związane z sytuacją nieletniego i przebiegiem wykonywania zobowiązania, składa do sądu wniosek o wezwanie nieletniego wraz z rodzicami lub opiekunem na posiedzenie sądu, zmianę środka wychowawczego lub jego uchylenie.

2. Jeżeli nieletni nie wykonał pełnego wymiaru pracy społecznej, a nie zachodzą przesłanki do złożenia wniosku o zmianę środka wychowawczego, kurator zawodowy, niezwłocznie po upływie okresu, na jaki orzeczono zobowiązanie, składa do sądu wniosek o umorzenie postępowania i uznanie zobowiązania za wykonane.

3. We wniosku o zmianę środka wychowawczego kurator zawodowy zawiera również informację o liczbie przepracowanych przez nieletniego godzin.

4. W razie potrzeby na termin posiedzenia kurator przedkłada sądowi aktualną informację o liczbie przepracowanych przez nieletniego godzin uzyskaną na koniec dnia poprzedniego.

§ 22. 1. Kurator zawodowy pozyskuje podmioty, o których mowa w art. 155 ust 1 pkt 19 ustawy, w których nieletni będą mogli wykonywać pracę społeczną.

2. W celu pozyskania podmiotów, o których mowa w ust. 1, kierownik zespołu w porozumieniu z prezesem sądu rejonowego nawiązuje stałą współpracę z organami samorządu terytorialnego, a także z przedstawicielami innych podmiotów, o których mowa w art. 151 ust. 1 ustawy.

Rozdział 5

Sprawowanie nadzoru nad nieletnim przez organizacje społeczne, pracodawców i osoby godne zaufania

§ 23. 1. Organizacje społeczne, a także zakłady pracy, którym powierzono sprawowanie nadzoru nad nieletnim, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powierzenia, wyznaczają przedstawiciela, za jego zgodą, do wykonywania czynności związanych z nadzorem.

2. O wyznaczeniu przedstawiciela podmioty, o których mowa w ust. 1, zawiadamiają sąd, przekazując jednocześnie jego imię i nazwisko wraz z numerem telefonu lub adresem poczty elektronicznej umożliwiającym kontakt z wyznaczonym przedstawicielem.

3. Podmioty, o których mowa w ust. 1, mogą w uzasadnionych przypadkach, z własnej inicjatywy lub na wniosek sądu, zmienić przedstawiciela wyznaczonego do wykonywania czynności związanych z nadzorem, w szczególności w razie stwierdzenia niewłaściwego wykonywania nadzoru. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio.

§ 24. 1. Organizacje społeczne, zakłady pracy albo osoby godne zaufania co najmniej raz w miesiącu nawiązują kontakt z nieletnim, jego rodzicami lub opiekunem w celu skontrolowania zachowania nieletniego. Sąd może określić inną częstotliwość wykonywania tych czynności.

2. W pozostałym zakresie do przedstawicieli organizacji społecznych, zakładów pracy albo osób godnych zaufania, którym powierzono sprawowanie nadzoru § 4, § 5, § 6 ust. 1, § 7, § 10 ust. 1 i 3, § 11, § 13 ust. 1, 3 i 4 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 6

Przepis końcowy

§ 25. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r.[1)]

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

[1)] Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie nadzoru nad nieletni (Dz. U. poz. 855), które traci moc z dniem wejścia w życie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).

UZASADNIENIE

Projekt rozporządzenia w *sprawie sposobu i warunków wykonywania czynności przez kuratorów sądowych w sprawach nieletnich* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 161 ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).

Aktualnie problematyka ta jest uregulowana w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie nadzoru nad nieletni (Dz. U. poz. 855).

W nowej ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich ustawodawca utrzymuje instytucję środka wychowawczego w postaci nadzoru kuratora sądowego oraz nadzoru organizacji społecznej, pracodawcy i osoby godnej zaufania, w związku z czym konieczne stało się wydanie przez Ministra Sprawiedliwości niniejszego rozporządzenia.

Projektowane rozporządzenie oparte jest na treści obecnie obowiązującego rozporządzenia i uwzględnia zmiany w zakresie wykonywania powyższych środków wychowawczych.

W projekcie określono:

1) szczegółowy sposób i warunki sprawowania nadzoru nad nieletnimi przez kuratorów sądowych;
2) szczegółowy sposób i warunki kontrolowania przez kuratorów sądowych wykonywania środka wychowawczego, o którym mowa w art. 7 pkt 2 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich;
3) szczegółowy sposób i warunki kontrolowania przez kuratorów sądowych wykonywania środka, o którym mowa w art. 18 ust. 1 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich;
4) szczegółowy sposób i warunki organizowania i kontrolowania przez kuratorów sądowych wykonywania przez nieletnich zobowiązań do wykonania prac społecznych;
5) szczegółowy sposób i warunki sprawowania nadzoru nad nieletnimi przez organizacje społeczne, w tym organizacje pozarządowe, pracodawców i osoby godne zaufania;
6) tryb wyznaczania przedstawicieli przez sprawujące nadzór nad nieletnimi organizacje społeczne, w tym organizacje pozarządowe i pracodawców.

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie ośrodków kuratorskich.

Na podstawie **art. 173** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. …) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa:

1) szczegółowy sposób funkcjonowania i organizacji ośrodków kuratorskich;
2) tryb sprawowania nadzoru nad ośrodkami kuratorskimi oraz sposób dokumentowania tego nadzoru;
3) wzór aktu utworzenia i zniesienia ośrodka kuratorskiego.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

1) dyrektorze sądu – rozumie się przez to dyrektora sądu właściwego, ze względu na siedzibę ośrodka kuratorskiego;
2) kierowniku ośrodka – rozumie się przez to kierownika ośrodka kuratorskiego;
3) kuratorze okręgowym – rozumie się przez to kuratora okręgowego właściwego ze względu na siedzibę ośrodka kuratorskiego;
4) kwocie bazowej – rozumie się przez kwotę bazową ustaloną dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa;
5) nieletnim – rozumie się przez to nieletniego skierowanego do ośrodka kuratorskiego na podstawie orzeczenia sądu;
6) ośrodku – rozumie się przez to ośrodek kuratorski;
7) prezesie sądu okręgowego – rozumie się przez prezesa sądu okręgowego właściwego ze względu na siedzibę ośrodka kuratorskiego;
8) prezesie sądu rejonowego – rozumie się przez to prezesa sądu rejonowego, przy którym działa ośrodek kuratorski;
9) ustawie – rozumie się przez to ustawę z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich;

10) wychowawcy – rozumie się przez to zawodowego kuratora sądowego oraz inne osoby realizujące zadania w ośrodku kuratorskim.

§ 3. W zależności od potrzeb lokalnych, w szczególności ze względu na liczbę spraw nieletnich oraz stopień ich demoralizacji, przy sądzie rejonowym może być utworzony więcej niż jeden ośrodek.

§ 4. 1. Wzór aktu utworzenia ośrodka określa załącznik nr 1 do rozporządzenia.

2. Wzór aktu zniesienia ośrodka określa załącznik nr 2 do rozporządzenia.

§ 5. W ośrodku zapewnia się wyposażenie w sprzęt niezbędny do prawidłowego funkcjonowania ośrodka oraz zaplecze socjalne, w szczególności kuchnię, łazienkę i toaletę.

§ 6. 1. Działalność ośrodków finansowana jest ze środków budżetu sądu rejonowego, w szczególności poprzez pokrywanie kosztów:

1) prowadzenia działalności wychowawczej;
2) ubezpieczenia nieletnich i kadry ośrodka;
3) dożywiania nieletnich;
4) utrzymania siedziby i wyposażenia ośrodka w sprzęt niezbędny do prowadzenia zajęć, w szczególności w sprzęt komputerowy, audiowizualny oraz zapewnienia dostępu do sieci teleinformatycznej;
5) wynagrodzeń społecznych kuratorów sądowych oraz innych pracowników ośrodka, w tym obsługi sprzątającej ośrodek;
6) prowadzenia zajęć wychowawczych, psychoedukacyjnych, socjoterapeutycznych;
7) uczestnictwa nieletnich w wydarzeniach kulturalnych i sportowych, organizowanych także poza siedzibą ośrodka, w tym zwłaszcza wycieczek, półkolonii letnich i zimowych.

2. Po przeprowadzeniu wzajemnych uzgodnień dyrektor sądu informuje kierownika ośrodka kuratorskiego o wysokości środków zabezpieczonych w planie finansowym sądu na funkcjonowanie ośrodka w danym roku kalendarzowym.

3. Kierownik ośrodka, w porozumieniu z dyrektorem sądu, ustala sposób i terminy dostawy artykułów potrzebnych do prowadzenia działalności w ośrodku i jego funkcjonowania, w tym zwłaszcza artykułów żywnościowych, środków czystości, materiałów dydaktycznych i biurowych.

4. Kierownik ośrodka decyduje o rodzaju i ilości artykułów niezbędnych do prowadzenia działalności w ośrodku oraz jego należytego funkcjonowania w ramach limitu zabezpieczonych środków finansowych na dany rok kalendarzowy.

§ 7. Przed powołaniem kierownika ośrodka prezes sądu rejonowego może uzyskać zgodę zawodowego kuratora sądowego.

§ 8. Przed skierowaniem do realizacji zadań w ośrodku prezes sądu rejonowego może uzyskać zgodę zawodowego kuratora sądowego.

§ 9. 1. Wychowawcami w ośrodku mogą być kuratorzy sądowi lub inne osoby posiadające niezbędne wykształcenie, umiejętności, predyspozycje i przeszkolenie w pracy wychowawczej, resocjalizacyjnej, terapeutycznej oraz profilaktycznej z nieletnimi.

2. Wychowawcą w ośrodku kuratorskim nie może być osoba karana za umyślne przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu na szkodę małoletniego, przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę małoletniego, przestępstwo przeciwko rodzinie i opiece, z wyjątkiem przestępstwa określonego w art. 209 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1444 i 1517 oraz z 2021 r. poz. 1023), przestępstwo określone w rozdziale 7 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2020 r. poz. 2050) albo osoba, wobec której orzeczono zakaz prowadzenia działalności związanej z wychowywaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub opieką nad nimi, lub obowiązek powstrzymywania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami lub zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu.

3. W celu potwierdzenia warunku, o którym mowa w ust. 2, kandydat na wychowawcę obowiązany jest przedłożyć informację z Krajowego Rejestru Karnego. Kandydat na wychowawcę, który jednocześnie jest zatrudniony na podstawie przepisów, które zawierają warunek niekaralności za przestępstwo popełnione umyślnie, składa w formie pisemnej oświadczenie o niekaralności za przestępstwa, o których mowa w ust. 2.

§ 10. 1. Przyjęcie nieletniego do ośrodka następuje na podstawie orzeczenia sądu. Do orzeczenia dołącza się wywiad środowiskowy kuratora sądowego oraz inne dokumenty dotyczące nieletniego, szczególności opinię pedagogiczno-psychologiczną, jeżeli taka została sporządzona.

2. Orzeczenie sądu o zastosowaniu wobec nieletniego środka wychowawczego w postaci skierowania do ośrodka kuratorskiego doręcza się kierownikowi ośrodka.

3. Kierownik ośrodka, po otrzymaniu odpisu orzeczenia, niezwłocznie wzywa nieletniego i jego rodziców lub opiekunów do stawienia się w ośrodku w terminie oznaczonym w wezwaniu.

4. Kierownik ośrodka informuje nieletniego i jego rodziców lub opiekunów o prawach i obowiązkach wynikających z orzeczenia sądu o skierowaniu do ośrodka kuratorskiego oraz o zasadach uczestnictwa nieletniego w ośrodku, a także o prowadzonych w ośrodku działaniach.

5. Kierownik odbiera od rodziców lub opiekunów nieletniego:

1) pisemne oświadczenie o stanie zdrowia nieletniego;
2) informacje o danych adresowych i kontaktowych z nieletnim oraz jego rodzicami lub opiekunami, w szczególności numer telefonu lub adres poczty elektronicznej.

§ 11. 1. Ośrodek prowadzi działalność wychowawczą, resocjalizacyjną, terapeutyczną, profilaktyczną i kontrolną, zmierzającą do zmiany postaw nieletnich w kierunku społecznie pożądanym, zapewniającym prawidłowy rozwój ich osobowości, w szczególności poprzez:

1) przeciwdziałanie rozwojowi demoralizacji nieletnich;
2) przeciwdziałanie przyczynom przestępczości;
3) przeciwdziałanie uzależnieniom nieletnich;
4) eliminowanie zaniedbań wychowawczych;
5) wdrażanie do przestrzegania norm społecznych;
6) wdrażanie do przestrzegania norm prawnych;
7) kształtowanie postaw i umiejętności społecznych;
8) naukę samodzielnego radzenia sobie z trudnościami życiowymi;
9) kształtowanie poczucia odpowiedzialności i opiekuńczości;
10 rozwijanie zainteresowań, uzdolnień i kreatywności;
11) pomoc i wsparcie w trudnych sytuacjach życiowych;
12) rozwiązywanie problemów emocjonalnych;
13) wyrabianie właściwych nawyków spędzania czasu wolnego;
14) współpracę ze środowiskiem rodzinnym i lokalnym.

2. W celu realizacji zadań, o których mowa w ust. 1, w ośrodku organizuje się z nieletnimi zajęcia metodą pracy indywidualnej, grupowej i środowiskowej.

3. Praca z nieletnimi polega w szczególności na organizowaniu:

1) zajęć psychoedukacyjnych;
2) zajęć socjoterapeutycznych;

3) czasu wolnego;

4) pomocy w nauce własnej.

4. Podczas zajęć nieletnim przysługuje dożywianie. Prezes sądu rejonowego ustala dzienną stawkę na dożywianie nieletniego w wysokości od 4 do 5 promili kwoty bazowej.

5. W godzinach pracy ośrodka obecnych jest nie mniej niż dwóch wychowawców.

6. Zajęcia z nieletnimi mogą być realizowane także poza siedzibą ośrodka.

7. W czasie zajęć poza siedzibą ośrodka nieletni muszą pozostawać pod opieką co najmniej dwóch wychowawców.

8. W przypadku zajęć poza ośrodkiem połączonych z noclegiem pod opieką jednego wychowawcy nie może pozostawać więcej niż pięcioro nieletnich.

9. W ośrodku organizuje się spotkania z rodzicami lub opiekunami nieletnich.

§ 12. 1. Ośrodek jest czynny w ciągu całego roku kalendarzowego, w czasie nie krótszym niż 20 godzin zegarowych tygodniowo.

2. Prezes sądu rejonowego może zawiesić prowadzenie zajęć w ośrodku na okres nieprzekraczający łącznie trzech miesięcy w roku kalendarzowym, w szczególności w okresach przerw w nauce szkolnej.

§ 13. Do obowiązków kierownika ośrodka należy podejmowanie działań niezbędnych dla prawidłowego funkcjonowania ośrodka, w tym zwłaszcza:

1) organizowanie i koordynowanie zajęć prowadzonych w ośrodku;

2) koordynowanie i nadzorowanie zadań kadry ośrodka;

3) koordynowanie obsługi biurowej ośrodka oraz prowadzenie dokumentacji ośrodka;

4) opracowanie regulaminu ośrodka kuratorskiego, określającego zasady funkcjonowania placówki i normy w nim obowiązujące;

5) sporządzanie i przedstawianie prezesowi sądu rejonowego do zatwierdzenia:

   a) rocznych planów pracy ośrodka do dnia 15 stycznia każdego roku,

   b) sprawozdań z rocznej działalności ośrodka, do dnia 31 stycznia każdego roku za rok poprzedni,

   c) rocznych planów finansowych w zakresie działalności ośrodka do dnia 1 marca każdego roku, na rok następny,

   d) harmonogramu pracy ośrodka;

6) prowadzenie bieżących rozliczeń środków wydatkowanych na działalność ośrodka w okresach comiesięcznych w terminach uzgodnionych z dyrektorem sądu;

7) zapewnienie uczestnikom bezpiecznych warunków pobytu w ośrodku, w szczególności przez odpowiednie wyposażenie pomieszczeń;
8) opracowywanie harmonogramu zajęć w ośrodku w oparciu o sporządzony plan pracy;
9) prowadzenie zajęć wychowawczych z nieletnimi w wymiarze nie mniejszym niż 4 godziny zegarowych tygodniowo;
10) współpraca z kuratorem sądowym, organizacjami społecznymi, w tym organizacjami pozarządowymi, pracodawcami albo osobami godnymi zaufania sprawującymi nadzór nad nieletnim celem właściwego skoordynowania oddziaływań wychowawczych;
11) współpraca ze środowiskiem lokalnym i szkolnym;
12) składanie właściwemu sądowi sprawozdań o każdym nieletnim, w terminach określonych przez sąd, nie rzadziej jednak niż raz na sześć miesięcy;
13) niezwłoczne zawiadamianie właściwego sądu o nieskuteczności środka wychowawczego w postaci skierowania nieletniego do ośrodka, w szczególności o podejrzeniu popełnienia przez nieletniego czynu zabronionego lub postępującej demoralizacji;
14) wykonywanie innych czynności, wynikających z działalności ośrodka, w szczególności organizowanie zebrań kadry ośrodka i udział w szkoleniach doskonalących metody pracy resocjalizacyjnej z nieletnimi.

§ 14. Do uprawnień kierownika ośrodka należy w szczególności:

1) przyznawanie nieletniemu nagrody ze środków finansowych przeznaczonych na działalność ośrodka o wartości nie większej niż 30 stawek dziennych, o których mowa w § 11 ust. 4;
2) zwolnienie nieletniego z obowiązku obecności w ośrodku w uzasadnionych przypadkach, w określonych dniach albo godzinach w porozumieniu z rodzicami lub opiekunami nieletniego;
3) współpracowanie ze szkołą, do której uczęszcza nieletni;
4) współpracowanie z instytucjami państwowymi i samorządowymi oraz organizacjami społecznymi, w tym organizacjami pozarządowymi, w celu realizacji zadań w zakresie oddziaływań na nieletnich, w szczególności ze środowiskiem lokalnym;
5) składanie wniosków o zmianę lub uchylenie środka wychowawczego w postaci skierowania nieletniego do ośrodka kuratorskiego;
6) zapoznawanie się z aktami sprawy nieletniego.

§ 15. Do obowiązków wychowawcy należy:

1) prowadzenie zajęć z nieletnimi w wymiarze 8 godzin zegarowych tygodniowo zgodnie z rocznym planem pracy ośrodka – jeśli wychowawcą jest zawodowy kurator sądowy;
2) prowadzenie zajęć z nieletnimi w wymiarze określonym w umowie z dyrektorem sądu – jeśli wychowawcą nie jest zawodowy kurator sądowy;
3) dokumentowanie przebiegu pracy z nieletnimi w szczególności poprzez:
   a) dokonywanie bieżących wpisów w dzienniku zajęć,
   b) dokonywanie systematycznych wpisów w arkuszach spostrzeżeń o nieletnich dołączanych do teczek osobowych nieletnich,
   c) sporządzanie na podstawie arkuszy spostrzeżeń – na polecenie kierownika ośrodka – sprawozdań, o których mowa w 163 ustawy;
4) udział w szkoleniach doskonalących metody pracy z nieletnimi;
5) niezwłoczne zawiadamianie kierownika ośrodka o podejrzeniu popełnienia przez nieletniego czynu zabronionego, postępującej demoralizacji, a także o nieskuteczności zastosowanego wobec nieletniego środka wychowawczego;
6) wykonywanie innych czynności na polecenie kierownika ośrodka, wynikających z działalności ośrodka.

§ 16. Sprawozdanie, o którym mowa w art. 163 ustawy, powinno w szczególności zawierać informacje o:

1) frekwencji nieletniego w ośrodku kuratorskim;
2) aktywności nieletniego podczas zajęć;
3) przestrzeganiu przez nieletniego regulaminu i zasad obowiązujących w ośrodku;
4) postawy nieletniego wobec: innych nieletnich, dorosłych, obowiązków szkolnych;
5) działaniach podejmowanych wobec nieletniego i ich efektach;
6) współpracy rodziców lub opiekunów nieletniego z pracownikami ośrodka;
7) wnioskach dotyczących dalszych działań wychowawczych wobec nieletniego.

§ 17. 1. W ośrodku prowadzi się następującą dokumentację:

1) dziennik zajęć, którego wzór określa załącznik nr 3 do rozporządzenia;
2) roczny plan pracy ośrodka, którego wzór określa załącznik nr 4 do rozporządzenia;
3) arkusze spostrzeżeń o poszczególnych uczestnikach, którego wzór określa załącznik nr 5 do rozporządzenia;

4) teczki osobowe nieletnich, w których gromadzi się osobno pełną dokumentację w odniesieniu do danej osoby.

2. Za prowadzenie i przechowywanie dokumentacji w ośrodku kuratorskim odpowiada kierownik ośrodka, zabezpieczający w sposób odpowiedni zachowanie poufności danych osobowych.

3. Dokumentacja wytworzona w ośrodku jest archiwizowana przez sąd rejonowy przy którym działa ośrodek na podstawie obowiązujących przepisów.

§ 18. 1. Z wykonania czynności nadzorczych, o których mowa w art. 172 ust. 4 pkt 1 i 2 ustawy, w terminie 14 dni od ich zakończenia, sporządza się sprawozdanie.

2. Sprawozdanie, o którym mowa w ust. 1, powinno zawierać w szczególności: dane dotyczące zakresu czynności wizytacji lub lustracji, omówienie przebiegu czynności oraz zwięzłe ustalenie ich wyników wraz z zaleceniami pokontrolnymi, zmierzającymi do usunięcia stwierdzonych uchybień i zapobieżenia ich powstawaniu.

§ 19. 1. Odpis sprawozdania z przebiegu czynności nadzorczych sporządzonych przez podmiot wskazany w art. 172 ust. 1 pkt 1 przesyła się prezesowi sądu okręgowego.

2. Prezes sądu okręgowego może w terminie 14 dni od dnia otrzymania sprawozdania zgłosić zastrzeżenia, uwagi lub wnioski dotyczące ustaleń wyników kontroli i zaleceń pokontrolnych.

3. Minister Sprawiedliwości w terminie 30 dni od dnia otrzymania zastrzeżeń, uwag lub wniosków, o których mowa w ust. 2, zawiadamia zgłaszającego o sposobie ich załatwienia i wyznacza termin do wykonania zaleceń pokontrolnych.

4. Prezes sądu okręgowego po upływie wyznaczonego terminu do wykonania zaleceń pokontrolnych niezwłocznie przedstawia informację dotyczącą zakresu i sposobu ich wykonania.

§ 20. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r.[1)]

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

[1)] Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 października 2001 r. w sprawie ośrodków kuratorskich (Dz. U. poz. 1294), które traci moc z dniem wejścia w życie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).

UZASADNIENIE

Projekt rozporządzenia w *sprawie ośrodków kuratorskich* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 173 ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe ma określić szczegółowy sposób funkcjonowania i organizacji ośrodków kuratorskich, tryb sprawowania nadzoru nad ośrodkami kuratorskimi oraz sposób dokumentowania tego nadzoru oraz wzór utworzenia i zniesienia ośrodka kuratorskiego, mając na uwadze konieczność zapewnienia doboru właściwych metod oddziaływani wychowawczego wobec nieletnich, przestrzegania praw nieletnich, sprawnego i prawidłowego wykonywania orzeczeń oraz skutecznego eliminowania stwierdzonych uchybień.

Aktualnie problematyka ta jest uregulowana w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 października 2001 r. w sprawie ośrodków kuratorskich (Dz. U. poz. 1294).

W nowej ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich ustawodawca utrzymuje instytucję środka wychowawczego w postaci skierowania do ośrodka kuratorskiego, w związku z czym konieczne stało się wydanie przez Ministra Sprawiedliwości niniejszego rozporządzenia.

Projektowane rozporządzenie oparte jest na treści obecnie obowiązującego rozporządzenia i uwzględnia zmiany w zakresie wykonywania środka wychowawczego w postaci skierowania do ośrodka kuratorskiego wprowadzone w nowej ustawie.

W projekcie określono kwestie organizacyjne związane z funkcjonowaniem ośrodka kuratorskiego w zakresie zapewnienia odpowiednich warunków lokalowych i technicznych.

W zakresie określenia szczegółowego sposobu funkcjonowania ośrodka kuratorskiego doprecyzowano regulacje ustawowe dotyczące działalności i funkcji ośrodka kuratorskiego oraz obowiązków i uprawnień kierownika ośrodka kuratorskiego oraz pozostałych osób realizujących zadania w ośrodku kuratorskim.

Projekt rozporządzenia określa także sposób prowadzenia dokumentacji w ośrodku kuratorskim oraz zakres sprawozdań o nieletnim z wykonywania wobec niego środka wychowawczego w postaci skierowania do ośrodka kuratorskiego.

W projekcie określono sposób dokumentowania czynności nadzorczych nad ośrodkiem kuratorskim oraz tryb sprawowania tego nadzoru.

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Załączniki do rozporządzenia
Ministra Sprawiedliwości
z dnia ..... (poz. .....)

Załącznik nr 1

WZÓR

AKT UTWORZENIA OŚRODKA KURATORSKIEGO

Sąd Okręgowy

w .....

.....

(miejscowość, data)

Na podstawie **art. 164** ustawy z dnia ... o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. …)

Tworzy się z dniem ..... Ośrodek Kuratorski Nr …,

przy Sądzie Rejonowym: nazwa sądu ……

z siedzibą w miejscowości ....., przy ulicy …. Nr ....

Ośrodek używa pieczęci podłużnej o następującej treści:

„Ośrodek Kuratorski Nr.....

przy Sądzie Rejonowym nazwa sądu .....

w miejscowości……. ."

Prezes Sądu Okręgowego

.....

Załącznik nr 2

WZÓR

AKT ZNIESIENIA OŚRODKA KURATORSKIEGO

Sąd Okręgowy

w .....

.....

(miejscowość, data)

Na podstawie **art. 164** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. …)

znosi się z dniem ..... Ośrodek Kuratorski Nr.....,

przy Sądzie Rejonowym .....

z siedzibą w miejscowości ....., przy ulicy …….... Nr ....

Prezes Sądu Okręgowego

.....

Załącznik nr 3

WZÓR

DZIENNIK ZAJĘĆ OŚRODKA KURATORSKIEGO

Część I. Informacje podstawowe:

Ośrodek Kuratorski Nr.....

przy Sądzie Rejonowym

z siedzibą w miejscowości ..... przy ulicy …….. Nr ....

nr telefonu:

adres e-mail:

Kadra:

Kierownik……..

Kuratorzy:

……

……

……..

……

……

Inni wychowawcy/ specjaliści:

.....

.....

Czas pracy ośrodka:

dni i godziny w układzie tygodniowym

poniedziałek .....,

wtorek .....,

środa .....,

czwartek .....,

piątek .....,

HARMONOGRAM PROWADZENIA ZAJĘĆ ORAZ CZAS PRACY OŚRODKA

Dzień tygodnia	**Godzina prowadzenia zajęć**	**Imię i nazwisko osoby prowadzącej zajęcia**

Część II. Lista uczestników:

LISTA UCZESTNIKÓW

Lp.	Imię i nazwisko	Data urodzenia	Sygn. Akt Nkd Nw	Data rozpoczęcia zajęć w ośrodku	Kontakt do rodzica/opiekuna. Adres, nr tel

Część III. Lista obecności uczestników w poszczególnych dniach roku z rozbiciem na 12 miesięcy.

Lista obecności

miesiąc rok

	Nazwisko i imię nieletniego	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31

Część IV. Opis zajęć prowadzonych w ośrodku z uwzględnieniem zapisu codziennego według wzoru:

Data	Grupa temat zajęć	Uwagi	Podpis prowadzącego zajęcia
	1. 2. 3.		

Część V. Informacje o przeprowadzonych kontrolach

Data	Forma	Temat	Kontrolujący		Podpis
			imię i nazwisko	stanowisko służbowe	pieczęć

Załącznik nr 4

WZÓR

ROCZNY PLAN PRACY OŚRODKA Z ROZBICIEM NA POSZCZEGÓLNE MIESIĄCE

Cele i zadania	**Temat zajęć**	**Sposób realizacji**	**Miesiąc**	**Osoba/y odpowiedzialna/e za realizację**

Załącznik nr 5

WZÓR

ARKUSZ SPOSTRZEŻEŃ O UCZESTNIKU

Sygn. akt. Nkd…. Nw….. **Imię i Nazwisko…….**

Data	Opis zachowania	Wnioski do pracy wychowawczej	Podpis osoby dokonującej wpisu

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego oraz trybu kierowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z młodzieżowych ośrodków wychowawczych

Na podstawie **art. 185** ustawy z dnia ... o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. ...) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa:

1) tryb powoływania i odwoływania członków komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego, jej skład i sposób działania;
2) sposób obsługi administracyjno-biurowej komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego;
3) szczegółowy tryb kierowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z młodzieżowych ośrodków wychowawczych.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

1) Komisji – rozumie się przez to komisję do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego;
2) organie prowadzącym postępowanie – rozumie się przez to sąd rodzinny, przed którym toczy się postępowanie rozpoznawcze, sąd drugiej instancji rozpoznający apelację od orzeczenia, o którym mowa w art. 72 ustawy albo organ, do dyspozycji którego pozostaje nieletni na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeksu postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 534 i 1023);
3) ORE – rozumie się przez to Ośrodek Rozwoju Edukacji;
4) ośrodku – rozumie się przez to młodzieżowy ośrodek wychowawczy;
5) ustawie – rozumie się przez to ustawę z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

§ 3. 1. W skład Komisji wchodzą:

1) przedstawiciele Ministra Sprawiedliwości – 3 osoby;
2) przedstawiciele ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania – 2 osoby;

3) przedstawiciel ORE – 1 osoba;

4) specjaliści w zakresie resocjalizacji, rewalidacji, oligofrenopedagogiki, socjoterapii, psychologii, psychoterapii, terapii uzależnień lub terapii pedagogicznej – 2 osoby.

2. Komisja może w razie potrzeby zasięgać opinii lekarza specjalisty lub innego specjalisty, nie będących jej członkiem.

3. Członków Komisji, w tym przewodniczącego, zastępcę przewodniczącego oraz sekretarza, powołuje Minister Sprawiedliwości na okres 5 lat.

4. Podmioty, o których mowa w ust. 1 pkt 2-3, zgłaszają kandydatów na członków Komisji na wniosek Ministra Sprawiedliwości.

5. Minister Sprawiedliwości odwołuje członka Komisji:

1) na podstawie jego pisemnej rezygnacji;

2) na wniosek podmiotu, który zgłosił jego kandydaturę;

3) z własnej inicjatywy;

4) na wniosek przewodniczącego Komisji.

§ 4. 1. Komisja pracuje na posiedzeniach, które zwołuje przewodniczący lub w razie jego nieobecności – zastępca przewodniczącego.

2. Pierwsze posiedzenie Komisji zwołuje Minister Sprawiedliwości.

3. Decyzje co do wydania skierowania do odpowiedniego ośrodka, o którym mowa w art. 178 ust. 3 pkt 1 ustawy, zwanym dalej „skierowaniem”, zapadają większością głosów. W przypadku równej liczby głosów decyduje głos przewodniczącego.

4. Z posiedzenia Komisji sekretarz sporządza protokół, który podpisuje przewodniczący lub w razie jego nieobecności – zastępca przewodniczącego.

§ 5. 1. Obsługę organizacyjną i biurową Komisji zapewnia jednostka podległa Ministrowi Sprawiedliwości i przez niego wskazana.

2. Dokumentacja Komisji jest przechowywana w jednostce, o której mowa w ust. 1, w sposób zapewniający ochronę danych zawartych w tych dokumentach oraz zabezpieczający przed ich zniszczeniem, uszkodzeniem lub utratą i dostępem osób nieupoważnionych.

§ 6. 1. W celu zapewnienia sprawności postępowania w zakresie kierowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z ośrodków ośrodki oraz organy prowadzące te ośrodki współpracują z ORE za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów

realizujących zadania publiczne (Dz. U. z 2017 r. poz. 570, z 2018 r. poz. 1000, 1544 i 1669 oraz z 2019 r. poz. 60 i 534).

2. W ramach współpracy, o której mowa w ust. 1, ośrodki są obowiązane w szczególności do niezwłocznego przekazywania ORE informacji o wolnych miejscach w tych ośrodkach w przypadkach niedoprowadzenia nieletniego do ośrodka, przeniesienia nieletniego do innego ośrodka, zwolnienia nieletniego z ośrodka lub nieusprawiedliwionej nieobecności nieletniego w ośrodku trwającej dłużej niż 4 tygodnie.

3. Organ prowadzący ośrodek jest obowiązany do stałej analizy stanu wykorzystania miejsc w ośrodku.

§ 7. 1. Niezwłocznie po uprawomocnieniu się orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka wychowawczego w postaci umieszczenia nieletniego w ośrodku sędzia przesyła do Komisja pisemny wniosek o skierowanie nieletniego do ośrodka, do którego dołącza:

1) prawomocne orzeczenie o zastosowaniu wobec nieletniego środka wychowawczego;
2) aktualny wywiad środowiskowy;
3) opinię, o której mowa w art. 64 ustawy oraz opinię, o której mowa w art. 65 ustawy, jeżeli była wydana;
4) posiadane informacje o stanie zdrowia nieletniego;
5) orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, jeżeli było wydane;
6) inne informacje umożliwiające skierowanie nieletniego do odpowiedniego ośrodka.

2. Nieletniego kieruje się do ośrodka położonego najbliżej jego miejsca zamieszkania albo pobytu, chyba że ze względów wychowawczych lub organizacyjnych jest to niemożliwe.

3. Komisja wydaje skierowanie w formie pisemnej w terminie 21 dni od dnia wpływu wniosku.

4. O skierowaniu nieletniego do ośrodka niezwłocznie zawiadamia się:

1) sąd rodzinny;
2) ośrodek, do którego nieletni został skierowany;
3) ośrodek, okręgowy ośrodek wychowawczy albo schronisko dla nieletnich, w którym nieletni przebywa;
4) rodziców albo opiekuna nieletniego;
5) dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej, dyrektora regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, rodzinę zastępczą zawodową, rodzinę zastępczą

niezawodową albo prowadzącego rodzinny dom dziecka, jeżeli nieletni został umieszczony w pieczy zastępczej.

5. Niezwłocznie po otrzymaniu zawiadomienia o skierowaniu, o którym mowa w ust. 1, sędzia zwraca się do rodziców albo opiekuna nieletniego lub do Policji o doprowadzenie nieletniego do ośrodka.

6. W wyjątkowych przypadkach sędzia może zezwolić nieletniemu na udanie się do ośrodka bez udziału rodziców albo opiekuna lub Policji.

§ 8. 1. Niezwłocznie po wydaniu orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 5 ustawy, sędzia przesyła do Komisji pisemny wniosek o skierowanie nieletniego do ośrodka, do którego dołącza odpis orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 5 ustawy.

2. Komisja wydaje skierowanie w formie pisemnej niezwłocznie.

3. O skierowaniu do ośrodka zawiadamia się:

1) sąd wykonujący środek tymczasowy, o którym mowa w art. 44 pkt 5 ustawy;
2) organ prowadzący postępowanie;
3) ośrodek, do którego nieletni został skierowany.

§ 9. 1. Wniosek o przeniesienie nieletniego do innego ośrodka wraz z uzasadnieniem składa się do Komisji.

2. Nieletni, jego rodzice albo ten z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekun nieletniego składają wniosek, o którym mowa w ust. 1, za pośrednictwem dyrektora ośrodka, w którym przebywa nieletni. Dyrektor ośrodka przekazuje wniosek do Komisji w terminie nie dłuższym niż 7 dni.

3. W przypadku, gdy z wnioskiem, o którym mowa w ust. 1, występuje dyrektor ośrodka, w którym przebywa nieletni, o zamiarze przeniesienia nieletniego do innego ośrodka, dyrektor ośrodka, z którego jest przenoszony nieletni, niezwłocznie zawiadamia rodziców lub opiekuna nieletniego.

4. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, dyrektor ośrodka, w którym przebywa nieletni, jest odpowiedzialny za doprowadzenie nieletniego do ośrodka wskazanego przez Komisję i przekazanie do tego ośrodka dokumentacji nieletniego, w szczególności dokumentacji, o której mowa w § 7 ust. 1, dokumentacji zawierającej informacje o efektach działań resocjalizacyjnych, edukacyjnych lub terapeutycznych, które zostały zastosowane

wobec nieletniego, oraz informacje o zaobserwowanych zmianach postawy nieletniego, a także informacji potwierdzającej okres pobytu w ośrodku, na potrzeby ustalenia prawa do pomocy mającej na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem, o której mowa w art. 88 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 i 2369 oraz z 2021 r. poz. 794 i 803), a także za zawiadomienie sądu rodzinnego, który sprawuje nadzór nad wykonywaniem orzeczeń, o umieszczeniu nieletniego w ośrodku.

5. Do przeniesienia nieletniego do innego ośrodka § 7 stosuje się odpowiednio.

§ 10. W przypadku, o którym mowa w art. 182 ustawy, przeniesienie nieletnich do innych ośrodków następuje na wniosek kuratora oświaty. Przepis § 7 stosuje się odpowiednio.

§ 11. Do wniosku o przeniesienie nieletniego, wobec którego zastosowano środek tymczasowy o którym mowa w art. 44 pkt 5 ustawy, do innego ośrodka dołącza się zgodę organu prowadzącego postępowanie.

§ 12. 1. Zwolnienie nieletniego z ośrodka następuje:

1) na podstawie orzeczenia sądu i wydanego przez sąd nakazu zwolnienia;
2) w związku z ustaniem wykonywania środka wychowawczego z mocy prawa.

2. W uzasadnionych przypadkach dyrektor ośrodka uzgadnia z rodzicami albo opiekunem nieletniego sposób jego odebrania z ośrodka.

§ 13. 1. Zwolnienie nieletniego, wobec którego zastosowano środek tymczasowy, o którym mowa w art. 44 pkt 5 ustawy, z ośrodka następuje na podstawie orzeczenia sądu i nakazu zwolnienia, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3.

2. Zwolnienie nieletniego z ośrodka w celu wykonania orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka wychowawczego, środka leczniczego lub środka poprawczego następuje na podstawie nakazu zwolnienia i zawiadomienia określającego miejsce wykonywania środka.

3. Nieletniego niezwłocznie zwalnia się w przypadku upływu okresu pobytu oznaczonego w postanowieniu o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 5 ustawy, albo upływu okresu pobytu oznaczonego w postanowieniu o przedłużeniu pobytu nieletniego w ośrodku.

4. W uzasadnionych przypadkach dyrektor ośrodka uzgadnia z rodzicami albo opiekunem nieletniego sposób jego odebrania z ośrodka.

§ 14. W przypadku niedoprowadzenia nieletniego do ośrodka w ciągu miesiąca od dnia wskazania tego ośrodka przez Komisję, dyrektor ośrodka:

1) zawiadamia o tym Komisję oraz sąd rodzinny;
2) przesyła Komisji dokumentację nieletniego, o której mowa w § 7 ust. 1.

§ 15. W przypadku nieusprawiedliwionej nieobecności nieletniego w ośrodku trwającej dłużej niż 4 tygodnie, licząc od dnia zawiadomienia sądu rodzinnego o nieobecności nieletniego, dyrektor ośrodka:

1) zawiadamia o tym Komisję oraz sąd rodzinny;
2) przesyła Komisji dokumentację nieletniego, o której mowa w § 7 ust. 1, uzupełnioną o dokumentację, o której mowa w § 9 ust. 4.

§ 16. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r.[1)]

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

w porozumieniu:

MINISTER EDUKACJI I NAUKI

[1)] Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (Dz. U. poz. 1755 oraz z 2021 r. poz. 1502), które traci moc z dniem wejścia w życie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).

UZASADNIENIE

Projekt rozporządzenia *w sprawie komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego oraz trybu kierowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z młodzieżowych ośrodków wychowawczych* jest wykonaniem upoważnienia ustawowego zawartego w art. 185 ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz.). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe ma określić szczegółowy tryb kierowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z młodzieżowych ośrodków wychowawczych, a także tryb powoływania i odwoływania członków komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego, jej skład, sposób działania i sposób obsługi administracyjno-biurowej, mając na uwadze konieczność zapewnienia prawidłowego i sprawnego wykonywania orzeczeń oraz konieczność zapewnienia prawidłowej realizacji zadań komisji.

W obecnym stanie prawnym wykonywanie środka wychowawczego – umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym – jest regulowane przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowego sposobu i trybu kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (Dz. U. z poz. 1755, z późn. zm.) oraz – w zakresie czynności sądu rodzinnego – rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych. Rodzaje i szczegółowe zasady działania młodzieżowych ośrodków wychowawczych określone są natomiast w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem zamieszkania (Dz. U. poz. 1606).

Przepisy ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich określają, że organem odpowiedzialnym za wskazywanie odpowiednich młodzieżowych ośrodków wychowawczych jest komisja do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego. Obecnie zadania te wykonuje starosta we współpracy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji.

Powołanie przez Ministra Sprawiedliwości komisji, której zadaniem będzie kierowanie i przenoszenie nieletnich do odpowiedniego młodzieżowego ośrodka wychowawczego, po zasięgnięciu opinii członków tej komisji, gwarantuje wytypowanie placówki, która zapewni odpowiednie odziaływania wychowawcze i resocjalizacyjne wobec nieletniego przy uwzględnieniu jego potrzeb edukacyjnych i deficytów rozwojowych. Istotnym zadaniem komisji, w kontekście doboru odpowiedniej placówki do potrzeb nieletniego, będzie analiza realizacji zadań młodzieżowego ośrodka wychowawczego.

Proponowane rozwiązanie w postaci komisji do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego w sposób istotny skróci proces kierowania nieletniego do ośrodka, poprzez pominięcie w procesie kierowania starosty. Orzeczenie o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym wraz z wnioskiem sądu o wydanie skierowania do odpowiedniego młodzieżowego ośrodka wychowawczego bezpośrednio będzie kierowane do powołanej komisji. Obecnie nieletni wielokrotnie wracają do systemu kierowania. Ścieżkę postępowania można skrócić do niezbędnego minimum. Wniosek o ponowne skierowanie do młodzieżowego ośrodka wychowawczego sąd skieruje bezpośrednio do komisji, która niezwłocznie podejmie decyzję wskazując odpowiedni dla nieletniego ośrodek.

Projektowane rozwiązanie pozwoli na całościowe spojrzenie na nieletniego wielokrotnie uciekającego z młodzieżowego ośrodka wychowawczego. Podczas analizy poszczególnych przypadków członkowie komisji, w szczególności przedstawiciele organu sprawującego nadzór pedagogiczny nad młodzieżowymi ośrodkami wychowawczymi zdobędą dodatkową wiedzę o jakości pracy placówek mając na uwadze, że niektórzy wychowankowie młodzieżowych ośrodków wychowawczych są bardziej zdemoralizowani i nie podają się oddziaływaniom wychowawczo-resocjalizacyjnym

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie pobytu nieletnich w okręgowych ośrodkach wychowawczych

Na podstawie **art. 211** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. …) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

§ 1. Rozporządzenie określa:

1) szczegółowy tryb kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z okręgowych ośrodków wychowawczych;
2) szczegółowe warunki pobytu nieletnich w okręgowych ośrodkach wychowawczych;
3) formę i zakres porozumienia dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należą, dotyczącego uczestniczenia przez nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystaniu przez nich z posług religijnych oraz sposób realizacji tego porozumienia.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

1) Ministerstwie Sprawiedliwości – rozumie się przez to komórkę organizacyjną Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującą zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego nad okręgowymi ośrodkami wychowawczymi;
2) organie prowadzącym postępowanie – rozumie się przez to sąd rodzinny, przed którym toczy się postępowanie rozpoznawcze, sąd drugiej instancji rozpoznający apelację od orzeczenia, o którym mowa w art. 72 ustawy albo organ, do dyspozycji którego pozostaje nieletni na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeksu postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 534 i 1023);
3) ośrodku – rozumie się przez to okręgowy ośrodek wychowawczy;
4) terenie ośrodka – rozumie się przez to teren, który ogranicza zewnętrzna linia ogrodzenia ochronnego lub innego oznaczenia granic okręgowego ośrodka wychowawczego;

5) ustawie – rozumie się przez to ustawę z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

Rozdział 2

Szczegółowy tryb kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z ośrodków

Oddział 1

Środek wychowawczy

§ 3. 1. Niezwłocznie po uprawomocnieniu się orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka wychowawczego w postaci umieszczenia nieletniego w ośrodku sędzia przesyła do Ministerstwa Sprawiedliwości pisemny wniosek o skierowanie nieletniego do ośrodka, do którego dołącza:

1) odpis prawomocnego orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka wychowawczego;
2) opinię o nieletnim opracowaną w opiniodawczym zespole sądowych specjalistów, w schronisku dla nieletnich lub w innej specjalistycznej placówce, lub przez biegłego albo biegłych;
3) inne informacje umożliwiające skierowanie nieletniego do odpowiedniego rodzaju ośrodka.

2. Przed skierowaniem nieletniego do ośrodka, w przypadku braku dokumentów, o których mowa w ust. 1, Ministerstwo Sprawiedliwości występuje o ich uzupełnienie.

§ 4. Nieletniego kieruje się do ośrodka położonego najbliżej jego miejsca zamieszkania albo pobytu, chyba że ze względów wychowawczych lub organizacyjnych jest to niemożliwe.

§ 5. 1. O skierowaniu nieletniego do ośrodka zawiadamia się:

1) sąd rodzinny;
2) ośrodek, do którego nieletni został skierowany;
3) ośrodek albo schronisko dla nieletnich, w którym nieletni przebywa.

2. Niezwłocznie po otrzymaniu zawiadomienia o skierowaniu, o którym mowa w ust. 1, sędzia zwraca się do rodziców albo opiekuna nieletniego lub do Policji o doprowadzenie nieletniego do ośrodka.

3. W wyjątkowych przypadkach sędzia może zezwolić nieletniemu na udanie się do ośrodka bez udziału rodziców albo opiekuna lub Policji.

§ 6. 1. Dyrektor ośrodka przyjmuje nieletniego do ośrodka na podstawie:

1) prawomocnego orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka wychowawczego;
2) skierowania albo przeniesienia do ośrodka;
3) nakazu przyjęcia.

2. Jeżeli przyjęcie nieletniego spowoduje przekroczenie limitu miejsc w ośrodku, dyrektor ośrodka przyjmuje nieletniego i zawiadamia o tym Ministerstwo Sprawiedliwości.

3. W przypadku niedoprowadzenia nieletniego do ośrodka w ciągu 2 miesięcy od daty skierowania albo przeniesienia, dyrektor ośrodka odsyła dokumentację nieletniego sądowi rodzinnemu.

§ 7. 1. Nieletniego przyjmuje do ośrodka dyrektor ośrodka i przeprowadza z nim rozmowę, zapoznaje nieletniego z jego prawami i obowiązkami oraz zasadami pobytu w ośrodku oraz poucza o terminie i sposobie składania zażalenia, o którym mowa w art. 107 ust. 1 pkt 21 ustawy, co nieletni potwierdza własnoręcznym podpisem.

2. Psycholog lub pedagog:
1) przeprowadza rozmowę wstępną z nieletnim oraz poddaje nieletniego badaniom osobopoznawczym w celu diagnozy i prognozy resocjalizacyjnej, zindywidualizowania procesu resocjalizacji, zapobiegania wzajemnej demoralizacji nieletnich oraz zapewnienia bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka;
2) opracowuje program adaptacji, podlegający akceptacji dyrektora ośrodka.

3. Nieletni umieszczony w izbie adaptacyjnej może brać udział w zajęciach dydaktycznych i wychowawczych.

§ 8. 1. Wniosek o przeniesienie nieletniego do innego ośrodka tego samego rodzaju wraz z uzasadnieniem kieruje się do Ministerstwa Sprawiedliwości.

2. Ministerstwo Sprawiedliwości, po analizie wniosku, przenosi nieletniego do innego ośrodka albo odmawia takiego przeniesienia.

§ 9. O przeniesieniu nieletniego zawiadamia się:
1) sąd rodzinny;
2) ośrodek, do którego nieletni ma zostać przeniesiony;
3) ośrodek, z którego nieletni ma zostać przeniesiony;
4) rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

§ 10. 1. Przed przewiezieniem do innego ośrodka nieletniego poddaje się badaniom lekarskim w celu ustalenia, czy jego stan zdrowia pozwala na przewiezienie.

2. Ośrodkowi, do którego nieletni zostaje przewieziony, przekazuje się akta osobowe nieletniego, depozyt nieletniego oraz informację o zachowaniu nieletniego w okresie pobytu w ośrodku.

§ 11. 1. Zwolnienie nieletniego z ośrodka następuje:

1) na podstawie orzeczenia sądu i nakazu zwolnienia;
2) w związku z ustaniem wykonywania środka wychowawczego z mocy prawa.

2. W uzasadnionych przypadkach dyrektor ośrodka uzgadnia z rodzicami albo opiekunem nieletniego sposób jego odebrania z ośrodka.

§ 12. 1. Nieletniego skreśla się z ewidencji ośrodka w przypadku:

1) przeniesienia do innego ośrodka;
2) zwolnienia z ośrodka w związku z ustaniem wykonywania środka wychowawczego z mocy prawa;
3) umieszczenia w schronisku dla nieletnich, areszcie śledczym lub zakładzie karnym;
4) upływu 2 miesięcy nieobecności w ośrodku spowodowanej ucieczką lub nieusprawiedliwionym niepowrotem z pobytu poza ośrodkiem, o którym mowa w art. 189 ust. 1 ustawy.

2. O skreśleniu nieletniego z ewidencji ośrodka dyrektor ośrodka niezwłocznie zawiadamia:

1) sąd rodzinny;
2) Ministerstwo Sprawiedliwości;
3) rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

3. Ponowne umieszczenie w ośrodku nieletniego skreślonego z ewidencji ośrodka z przyczyn, o których mowa w ust. 1 pkt 3 i 4, wymaga zwrócenia się do Ministerstwa Sprawiedliwości z wnioskiem o skierowanie do ośrodka. Do czasu wydania skierowania nieletniego umieszcza się w ośrodku, z którego ewidencji został skreślony.

Oddział 2

Środek tymczasowy

§ 13. 1. Niezwłocznie po wydaniu orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 6 ustawy, sędzia przesyła do Ministerstwa Sprawiedliwości pisemny wniosek o skierowanie nieletniego do ośrodka, do którego dołącza

odpis orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 6 ustawy.

2. Skierowanie do ośrodka powinno nastąpić w terminie 72 godzin od chwili przyjęcia wniosku przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

§ 14. O skierowaniu do ośrodka zawiadamia się:

1) sąd wykonujący środek tymczasowy, o którym mowa w art. 44 pkt 6 ustawy;
2) organ prowadzący postępowanie;
3) ośrodek, do którego nieletni został skierowany.

§ 15. Dyrektor ośrodka przyjmuje nieletniego do ośrodka na podstawie:

1) orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 6 ustawy;
2) skierowania albo przeniesienia do ośrodka;
3) nakazu przyjęcia.

§ 16. Do wniosku o przeniesienie nieletniego do innego ośrodka tego samego rodzaju dołącza się zgodę organu prowadzącego postępowanie.

§ 17. O przeniesieniu nieletniego zawiadamia się:

1) sąd wykonujący środek tymczasowy, o którym mowa w art. 44 pkt 6 ustawy;
2) organ prowadzący postępowanie;
3) ośrodek, do którego nieletni ma zostać przeniesiony;
4) ośrodek, z którego nieletni ma zostać przeniesiony;
5) rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

§ 18. W przypadku braku postanowienia o przedłużeniu pobytu nieletniego w ośrodku na 7 dni przed upływem oznaczonego okresu pobytu, dyrektor ośrodka zawiadamia o tym organ prowadzący postępowanie.

§ 19. 1. Zwolnienie nieletniego z ośrodka następuje na podstawie orzeczenia sądu i nakazu zwolnienia, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3.

2. Zwolnienie nieletniego z ośrodka w celu wykonania orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka wychowawczego, środka leczniczego lub środka poprawczego następuje na podstawie nakazu zwolnienia i zawiadomienia określającego miejsce wykonywania środka.

3. Nieletniego niezwłocznie zwalnia się w przypadku upływu okresu pobytu oznaczonego w postanowieniu o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 6 ustawy, albo upływu okresu pobytu oznaczonego w postanowieniu o przedłużeniu pobytu nieletniego w ośrodku.

4. W uzasadnionych przypadkach dyrektor ośrodka uzgadnia z rodzicami albo opiekunem nieletniego sposób jego odebrania z ośrodka.

§ 20. 1. Nieletniego skreśla się z ewidencji ośrodka w przypadku:

1) przeniesienia do innego ośrodka;
2) zwolnienia z ośrodka;
3) umieszczenia w areszcie śledczym lub zakładzie karnym;
4) upływu okresu pobytu oznaczonego w postanowieniu o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 6 ustawy, albo upływu okresu pobytu oznaczonego w postanowieniu o przedłużeniu pobytu nieletniego w ośrodku.

2. O skreśleniu nieletniego z ewidencji ośrodka dyrektor ośrodka niezwłocznie zawiadamia:

1) sąd wykonujący środek tymczasowy, o którym mowa w art. 44 pkt 6 ustawy;
2) organ prowadzący postępowanie;
3) Ministerstwo Sprawiedliwości;
4) rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

§ 21. Przepisy § 4, § 5 ust. 2, § 6 ust. 2, § 7, § 8 i § 10 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 3

Szczegółowe warunki pobytu nieletnich w ośrodku

Oddział 1

Środek wychowawczy

§ 22. 1. W ośrodku prowadzi się proces resocjalizacji nieletniego w oparciu o indywidualną diagnozę i indywidualny plan oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych, opracowany przez pedagoga i psychologa z udziałem nieletniego i innych pracowników zakładu.

2. Indywidualny plan oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych obejmuje w szczególności:

1) wymagania edukacyjne: zadania w zakresie nauki i kształcenia zawodowego oraz uzyskania kwalifikacji i umiejętności zawodowych;
2) działania resocjalizacyjne: zajęcia specjalistyczne adekwatne do indywidualnych potrzeb nieletniego, uwzględniające jego deficyty poznawcze, emocjonalne, społeczne; zajęcia rozwijające zainteresowania nieletniego uwzględniające jego mocne strony;
3) pomoc psychologiczną: zajęcia indywidualne lub grupowe mające na celu wspieranie potencjału rozwojowego nieletniego i stwarzania warunków do jego aktywnego uczestnictwa w życiu ośrodka oraz w środowisku społecznym;
4) pomoc terapeutyczną: oddziaływania psychoterapeutyczne;
5) działania skierowane na środowisko rodzinne: zadania, których celem jest zaangażowanie (współpraca) rodziców albo opiekunów nieletniego w proces resocjalizacji nieletniego;
6) zasady oceny przebiegu procesu resocjalizacji;
7) program adaptacyjny nieletniego: zadania przygotowujące nieletniego do opuszczenia ośrodka;
8) pobyt w domu dla matki i dziecka.

3. W przypadku gdy nieletni odmawia współudziału w opracowaniu indywidualnego planu oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych, plan ten opracowuje pedagog i psycholog z udziałem innych pracowników ośrodka.

4. Indywidualny plan oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych modyfikuje się wraz z przebiegiem procesu resocjalizacji nieletniego, nie rzadziej niż raz na 6 miesięcy.

§ 23. Ośrodek informuje rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego, co najmniej dwa razy w roku, o postępach w procesie resocjalizacji nieletniego.

§ 24. 1. Nieletni nosi własną odzież, bieliznę i obuwie, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. W przypadku gdy nieletni nie posiada własnej odzieży, bielizny lub obuwia albo odzież, bielizna lub obuwie posiadanie przez nieletniego nie nadają się do używania, nieletni korzysta z odzieży, obuwia i bielizny zapewnianej przez ośrodek.

§ 25. 1. Nieletni podpisuje spis dokumentów i przedmiotów przekazanych do depozytu.

2. Środki pieniężne nieletni przekazuje, za pokwitowaniem, do depozytu.

3. Sposób dysponowania środkami pieniężnymi przez nieletniego określa się w regulaminie.

§ 26. 1. Paczki doręcza się nieletniemu niezwłocznie za pokwitowaniem.

2. Osoba doręczająca paczkę nieletniemu sporządza w jego obecności spis jej zawartości.

§ 27. 1. Przed udzieleniem urlopu opracowuje się program pobytu nieletniego na urlopie.

2. Pracownik pedagogiczny po powrocie nieletniego z urlopu sprawdza jego zachowanie podczas urlopu i sporządza stosowną informację do akt osobowych.

§ 28. W celu przygotowania nieletniego do zwolnienia z ośrodka w związku z ustaniem wykonywania środka wychowawczego z mocy prawa, ośrodek co najmniej 6 miesięcy przed zwolnieniem nieletniego:

1) gromadzi informacje o potrzebach nieletniego po zwolnieniu;
2) udziela nieletniemu informacji:
   a) dotyczących uzyskania niezbędnych dokumentów,
   b) o przysługującej nieletniemu pomocy w usamodzielnianiu.
3) udziela pomocy w podjęciu zatrudnienia i zamieszkania.

§ 29. Zwalnianemu nieletniemu wydaje się za pokwitowaniem:

1) dokumenty dotyczące wykształcenia, zawodu, kwalifikacji i umiejętności zawodowych, kierunku kształcenia, stażu pracy i przebiegu pracy zawodowej;
2) zaświadczenie o stanie zdrowia;
3) w razie potrzeby bilet na przejazd, artykuły żywnościowe na czas podróży oraz skierowanie na leczenie, jeśli takie jest zalecenie lekarskie.

Oddział 2

Środek tymczasowy

§ 30. 1. W ośrodku prowadzi się oddziaływania wychowawcze ukierunkowane na rozpoczęcie procesu resocjalizacji.

2. W procesie resocjalizacji uwzględnia się udzielanie nieletniemu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, terapeutycznej i psychiatrycznej.

§ 31. Ośrodek informuje rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego o zachowaniu nieletniego.

§ 32. Przepisy § 24-27 i § 29 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 4

Uczestniczenie przez nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystaniu przez nich z posług religijnych

§ 33. 1. Dyrektor ośrodka zawiera z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należy, umowę w celu zapewnienia nieletniemu wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych podczas pobytu w ośrodku.

2. W umowie określa się, w szczególności, zakres czynności duchownego, zasady zastępowania przez inne osoby podczas jego nieobecności lub w razie nagłej potrzeby udzielenia posługi religijnej, zasady współdziałania z dyrektorem ośrodka oraz przypadki, w których umowa może ulec rozwiązaniu.

§ 34. 1. Dyrektor ośrodka poucza duchownego oraz osoby wyznaczone do jego zastępowania o treści i skutkach stosowania przepisów dotyczących:

1) zasad bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka oraz regulaminów obowiązujących w ośrodku;
2) ochrony danych osobowych.

2. Dyrektor ośrodka może cofnąć duchownemu lub osobom go zastępującym prawo wstępu na teren ośrodka w przypadku rażącego naruszenia przez nich przepisów, o których mowa w ust. 1, powiadamiając o tym właściwe władze kościołów lub innych związków wyznaniowych.

§ 35. Dyrektor ośrodka podejmuje niezbędne czynności w celu zapewnienia odpowiednich warunków do wykonywania praktyk religijnych i posług religijnych oraz korzystania z tych posług, a także zasięga opinii duchownego w sprawie organizacji posług religijnych.

Rozdział 6

Przepisy końcowe

§ 36. W terminie 14 dni od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia dyrektor ośrodka zawrze z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należy, umowę, o której mowa w § 33 ust. 1.

§ 37. Umowa zapewniająca nieletnim umieszczonym w zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich, przekształconym w ośrodek, uczestniczenie w lekcjach religii i praktykach religijnych, korzystanie z posług religijnych i organizację pracy duszpasterskiej zawarta na podstawie przepisów dotychczasowych zachowuje moc do dnia zawarcia umowy, o której mowa w § 33 ust. 1, nie dłużej niż przez 30 dni od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia.

§ 38. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r.

MINISTER SPRAWIEDLWIOŚCI

UZASADNIENIE

Projekt *rozporządzenia w sprawie pobytu nieletnich w okręgowych ośrodkach wychowawczych* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w **art. 211** ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe, określić ma szczegółowy tryb kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z okręgowych ośrodków wychowawczych, szczegółowe warunki pobytu nieletnich w tych ośrodkach, formę i zakres porozumienia dyrektora ośrodka z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należą, dotyczącego uczestniczenia przez nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystaniu przez nich z posług religijnych oraz sposób realizacji tego porozumienia, przy uwzględnieniu konieczność zapewnienia skuteczności oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych wobec nieletnich, właściwych warunków pobytu nieletnich w ośrodkach, przestrzegania praw nieletnich oraz sprawnego wykonywania orzeczeń.

Uzupełnieniem przepisów ustawy w zakresie wykonywania środka wychowawczego i środka tymczasowego w postaci umieszczenia nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym jest określenie w rozdziale 2 projektowanego rozporządzenia szczegółowego trybu kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z okręgowych ośrodków wychowawczych.

Projekt rozporządzenia reguluje czynności, które należy wykonać po uprawomocnieniu się orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka wychowawczego w postaci umieszczenia nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym. Wniosek o skierowanie nieletniego do ośrodka wraz z orzeczeniem o zastosowaniu środka wychowawczego i opinią o nieletnim oraz innymi informacjami niezbędnymi do wskazania odpowiedniego rodzaju ośrodka, sędzia przesyła niezwłocznie do Ministerstwa Sprawiedliwości. Przekazane dokumenty pozwolą uzyskać informacje o nieletnim w celu wyznaczenia ośrodka, w którym proces readaptacji nieletniego będzie mógł być prowadzony w jak najpełniejszym zakresie, z uwzględnieniem specjalistów zatrudnionych w ośrodku. Jeżeli Ministerstwo Sprawiedliwości nie dysponuje w/w dokumentacją, zwraca się o jej uzupełnienie.

Nieletni powinien zostać skierowany do ośrodka położonego jak najbliżej jego miejsca zamieszkania albo pobytu. Realizacja tej dyrektywy ma na celu ochronę więzi rodzinnych

nieletniego i umożliwienie mu kontaktu z członkami rodziny i innymi osobami bliskimi, który mógłby być utrudniony ze względu na odległość pomiędzy ośrodkiem a miejscem zamieszkania albo pobytu nieletniego. Zastrzeżenie skierowania nieletniego do innego ośrodka ze względów wychowawczych lub organizacyjnych uwzględnia możliwość wyboru ośrodka mającego optymalne warunki do pracy z nieletnim.

Ministerstwo Sprawiedliwości, wydając skierowanie nieletniego do określonego okręgowego ośrodka wychowawczego, będzie miało obowiązek powiadomić sąd rodzinny, okręgowy ośrodek wychowawczy, do którego kieruje się nieletniego oraz ośrodek lub schronisko dla nieletnich, o ile nieletni tam przebywa. Na tej podstawie, realizując procedurę umieszczenia w ośrodku, sędzia poleci doprowadzenie nieletniego do ośrodka, wskazując rodziców albo opiekuna nieletniego lub Policję. Przepisy dają też możliwość zezwolenia przez sędziego na samodzielnie stawienie się nieletniego w ośrodku.

Dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego jest obowiązany przyjąć nieletniego, jeżeli zostały zgromadzone dokumenty niezbędne do przyjęcia, w tym prawomocne orzeczenie o zastosowaniu środka wychowawczego, skierowanie albo przeniesienie oraz nakaz przyjęcia.

W przypadku przyjęcia nieletniego, które spowoduje przekroczenie limitu miejsc w okręgowym ośrodku wychowawczym, nieletniego należy przyjąć do ośrodka i jednocześnie poinformować o tym fakcie Ministerstwo Sprawiedliwości. Przekazanie stosowanej informacji do Ministerstwa Sprawiedliwości usprawni realizację kolejnych skierowań lub przeniesień do tego ośrodka.

W przypadku niedoprowadzenia nieletniego do okręgowego ośrodka wychowawczego w ciągu dwóch miesięcy od daty skierowania lub przeniesienia dyrektor zakładu odsyła dokumentację nieletniego do sądu rodzinnego.

Projektowane przepisy określają szczegółowe czynności związane z przyjęciem nieletniego do okręgowego ośrodka wychowawczego, stanowiąc w tym zakresie doprecyzowanie regulacji ustawowej.

Dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego, przyjmując nieletniego do ośrodka, przeprowadza rozmowę nieletnim, zapoznaje nieletniego z jego prawami i obowiązkami, zasadami pobytu w ośrodku oraz poucza o terminie i sposobie składania zażalenia na czynności naruszające jego prawa. Czynności te są istotnymi z perspektywy nieletniego,

który trafił do nowego dla siebie miejsca, będącego formą izolacji i mają na celu pomóc nieletniemu w adaptacji do nowych warunków. Zapoznanie się z obowiązkami i prawami oraz z zasadami pobytu w ośrodku nieletni będzie potwierdzał własnoręcznym podpisem.

Po przyjęciu do okręgowego ośrodka wychowawczego z nieletnim będzie przeprowadzana rozmowa wstępna oraz będzie on poddany badaniom osobopoznawczym. Rozmowę i badania przeprowadzi psycholog lub pedagog w zakresie niezbędnym do wstępnego poznania nieletniego oraz do rozpoczęcia procesu adaptacji i wdrażania oddziaływań wychowawczych z uwzględnieniem osobistych uwarunkowań nieletniego. Celem tych czynności jest diagnoza i prognoza resocjalizacyjna, zindywidualizowanie procesu resocjalizacji, zapobieganie wzajemnej demoralizacji nieletnich oraz zapewnienie bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego ośrodka. Ponadto psycholog lub pedagog opracowuje program adaptacji.

Program adaptacji ma na celu umożliwienie nieletniemu sprawne przystosowanie się do warunków określonych regulaminem okręgowego ośrodka wychowawczego, prawidłowe funkcjonowanie w nowych rolach społecznych oraz stworzenie przyjaznej atmosfery. W programie adaptacji należy w szczególności określić zadania: poznanie ośrodka, zapewnienie poczucia bezpieczeństwa, integracja w środowisku grupy wychowawczej, włączanie w życie społeczności ośrodka oraz budowanie relacji interpersonalnych opartych na wzajemnym szacunku. Plan będzie realizowany w czasie pobytu w izbie adaptacyjnej oraz kontynuowany w zależności od potrzeb w ciągu dwóch pierwszych miesięcy przez pedagoga lub psychologa, przy wsparciu wychowawców i nauczycieli. Ewaluacji programu dokona pedagog lub psycholog przy współpracy z wychowawcą.

Jeżeli nieletni przyjęty do okręgowego ośrodka wychowawczego zostanie umieszczony w izbie adaptacyjnej, będzie mógł zostać włączony w zajęcia dydaktyczne i wychowawcze. Takie działanie jest istotnym elementem prawidłowej adaptacji i przystosowywania się nieletniego do nowych warunków, a w konsekwencji przyczynia się do akceptacji pobytu w ośrodku i tym samym podjęcia przez nieletniego oferty resocjalizacyjnej.

Przeniesienie nieletniego do innego okręgowego ośrodka wychowawczego tego samego rodzaju może nastąpić na podstawie wniosku (sędziego rodzinnego, dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego, nieletniego, jego rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego), który wraz z uzasadnieniem kierowany jest do Ministerstwa Sprawiedliwości. Na podstawie analizy wniosku następuje

ocena zasadności realizowania przeniesienia ze względów wychowawczych lub organizacyjnych, w wyniku której Ministerstwo Sprawiedliwości przenosi nieletniego do innego ośrodka albo odmawia takiego przeniesienia.

Podobnie jak w przypadku kierowania nieletniego do okręgowego ośrodka wychowawczego, w procedurze przenoszenia nieletniego do innego ośrodka również istnieje obowiązek zawiadamiania sądu rodzinnego oraz ośrodków, z którego nieletni jest przenoszony i do którego ma zostać przeniesiony oraz rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

W przypadku przeniesienia nieletniego do innego okręgowego ośrodka wychowawczego przekazuje się akta osobowe nieletniego, depozyt nieletniego oraz informację o zachowaniu nieletniego w okresie pobytu w ośrodku. Pozwoli to pracownikom ośrodka, do którego nieletni zostanie przeniesiony, dokonać wstępnej analizy dokumentacji i diagnozy nieletniego, co z kolei ułatwi dobór odpowiednich metod i form oddziaływań adaptacyjnych i kontynuowanie procesu resocjalizacji.

Projektowane przepisy dotyczące zwolnienia nieletniego z okręgowego ośrodka wychowawczego określają podstawy zwolnienia oraz ustalenie sposobu odebrania nieletniego przez rodziców albo opiekuna.

W projekcie uregulowano także kwestie techniczne związane ze skreśleniem nieletniego z ewidencji okręgowego ośrodka wychowawczego oraz obowiązki informacyjne dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego w tym zakresie.

Projekt rozporządzenia reguluje także czynności, które należy wykonać po wydaniu orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego w postaci umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym. Wniosek o skierowanie nieletniego do ośrodka wraz z orzeczeniem o zastosowaniu tego środka tymczasowego, sędzia przesyła niezwłocznie do Ministerstwa Sprawiedliwości. Określony termin skierowania do ośrodka – 72 godziny od chwili przyjęcia wniosku przez Ministerstwo Sprawiedliwości – wpłynie na sprawność realizacji umieszczenia nieletniego w ośrodku, a także pozwoli dotrzymać ustawowego czasu pobytu nieletniego np. w policyjnej izbie dziecka.

Nieletni powinien zostać skierowany do okręgowego ośrodka wychowawczego położonego jak najbliżej jego miejsca zamieszkania albo pobytu. Wskazanie ośrodka położonego najbliżej miejsca zamieszkania albo pobytu nieletniego może znacząco

przyspieszyć prowadzone postępowanie sądowe, jak również ograniczyć koszty związane z transportowaniem i konwojowaniem nieletniego do sądu. Jednocześnie zapewnia się rodzicom, opiekunom lub innym bliskim osobom możliwość częstego kontaktu z nieletnim, który mógłby być utrudniony ze względu na odległość pomiędzy ośrodkiem a miejscem zamieszkania nieletniego. Projekt przewiduje również możliwość wskazania innego okręgowego ośrodka wychowawczego ze względów wychowawczych lub organizacyjnych. Przykładem może być sytuacja, kiedy do jednej sprawy prowadzonej przez sąd zostało orzeczone umieszczenie w ośrodku w stosunku do większej liczby nieletnich, a wskazane jest, aby ograniczyć im kontakt na etapie postępowania sądowego.

Ministerstwo Sprawiedliwości, wskazując okręgowy ośrodek wychowawczy, w którym ma zostać umieszczony nieletni, będzie miało obowiązek powiadomić sąd wykonujący środek tymczasowy, organ prowadzący postępowanie i ośrodek, do którego kieruje się nieletniego. Na tej podstawie, realizując procedurę umieszczenia w ośrodku, sędzia rodzinny poleci doprowadzenie nieletniego do ośrodka, wskazując rodziców albo opiekuna nieletniego lub Policję.

Dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego jest obowiązany przyjąć nieletniego, jeżeli zostały zgromadzone dokumenty niezbędne do przyjęcia, w tym orzeczenie o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego w postaci umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym, skierowanie albo przeniesienie do ośrodka oraz nakaz przyjęcia.

W przypadku przyjęcia nieletniego do okręgowego ośrodka wychowawczego, które spowoduje przekroczenie limitu miejsc, nieletniego należy przyjąć, ale jednocześnie poinformować o tym fakcie Ministerstwo Sprawiedliwości. Przekazanie stosowanej informacji do Ministerstwa Sprawiedliwości usprawni realizację kolejnych skierowań lub przeniesień do tego ośrodka.

W zakresie czynności związanych z przyjęciem nieletniego, wobec którego zastosowano środek tymczasowy w postaci umieszczenia w okręgowym ośrodku wychowawczym, do okręgowego ośrodka wychowawczego znajdą odpowiednie zastawanie reguły przewidziane dla wykonywania środka wychowawczego.

Przeniesienie nieletniego do innego okręgowego ośrodka wychowawczego tego samego rodzaju następuje na podstawie zgody organu prowadzącego postępowanie oraz wskazania ośrodka przez Ministerstwo Sprawiedliwości. Aby zrealizować procedurę przeniesienia,

wnioskodawca (sędzia rodzinny, dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego, nieletni, jego rodzice, albo ten z rodziców, pod którego stalą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekun nieletniego) kieruje do Ministerstwa Sprawiedliwości wniosek o przeniesienie wraz z uzasadnieniem, do którego dołącza zgodę organu prowadzącego postępowanie. Przeniesienie może być zrealizowane ze względów wychowawczych lub organizacyjnych, w szczególności jeśli usprawniłoby to postępowanie w sprawie nieletniego. Ministerstwo Sprawiedliwości, po dokonaniu analizy dokumentów, będzie podejmowało decyzję w sprawie przeniesienia nieletniego.

Podobnie jak w przypadku skierowania, w procedurze przenoszenia również istnieje obowiązek zawiadamiania sądu wykonującego środek tymczasowy, organu prowadzącego postępowanie oraz okręgowego ośrodka wychowawczego, z którego nieletni jest przenoszony i do którego ma zostać przeniesiony oraz rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

W przypadku przeniesienia nieletniego do innego okręgowego ośrodka wychowawczego przekazuje się akta osobowe nieletniego, depozyt nieletniego oraz informację o zachowaniu nieletniego w okresie pobytu w ośrodku. Pozwoli to pracownikom ośrodka, do którego nieletni zostanie przeniesiony, dokonać wstępnej analizy dokumentacji i diagnozy nieletniego, co z kolei pozwoli na dobór odpowiednich metod i form oddziaływań adaptacyjnych w nowym ośrodku.

W nowej ustawie w sposób szczegółowy uregulowano procedurę stosowania i przedłużania środków tymczasowych. W przypadku zastosowania wobec nieletniego środka tymczasowego w postaci umieszczenia nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym, sąd będzie miał obowiązek każdorazowo określić w postanowieniu okres pobytu nieletniego w ośrodku, nie dłuży niż trzy miesiące. W związku z powyższym proponuje się, by dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego na siedem dni przed upływem oznaczonego okresu pobytu nieletniego w ośrodku i braku postanowienia o przedłużeniu pobytu nieletniego w ośrodku, informował organ prowadzący postępowanie. Projektowane rozwiązanie ma na celu usprawnienie pozyskania przez dyrektora ośrodka informacji o dalszym stosowaniu lub uchyleniu środka tymczasowego.

Zwolnienie nieletniego z okręgowego ośrodka wychowawczego może nastąpić na podstawie orzeczenia sądu oraz nakazu zwolnienia. Jeżeli w wyniku postępowania sądowego orzeczono wobec nieletniego środek wychowawczy związany z umieszczeniem w

odpowiedniej placówce, środek leczniczy lub środek poprawczy, wtedy zwolnienie nieletniego następuje na podstawie otrzymanego zawiadomienia określającego miejsce wykonywania środka i nakazu zwolnienia z ośrodka. Zwolnienie nieletniego następuje także w przypadku upływu terminu określonego w postanowieniu o tymczasowym umieszczeniu w ośrodku albo w postanowieniu o przedłużeniu pobytu w ośrodku. Zapisy te mają na celu zagwarantowanie nieletnim praw w zakresie wolności osobistej i niestosowaniu środka tymczasowego po ich upływie orzeczonego okresu. W uzasadnionych przypadkach (np. jeżeli nieletni jest małoletni), sposób odebrania nieletniego z ośrodka dyrektor ośrodka uzgadnia z rodzicami bądź opiekunami. Rozwiązanie to pozwoli na zachowanie terminów wskazanych w nakazie zwolnienia.

W projektowanych przepisach uregulowano także kwestie techniczne związane ze skreśleniem nieletniego z ewidencji okręgowego ośrodka wychowawczego oraz obowiązki informacyjne dyrektora ośrodka w tym zakresie.

Uregulowania rozdziału 3 projektowanego rozporządzenia stanowią uszczegółowienie regulacji ustawowej dotyczącej warunków pobytu nieletnich w okręgowych ośrodkach wychowawczych w zakresie noszenia przez nieletnich własnej odzieży, bielizny i obawia, depozytów, otrzymywanych paczek, programu pobytu nieletniego na urlopie, przygotowania do zwolnienia z ośrodka oraz dokumentów wydawanych zwalnianemu nieletniemu, określając szczegóły związane z tymi czynnościami.

Indywidualny plan oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych, na podstawie którego prowadzony jest proces resocjalizacyjny nieletniego, to zbiór zadań zaplanowanych na podstawie diagnozy psychopedagogicznej do realizacji wobec nieletniego w określonym czasie. Zadania tworzą spójny i jednolity system oddziaływań dydaktycznych, wychowawczych, terapeutycznych i stanowią podstawę do analizy osiąganych efektów procesu resocjalizacji. Indywidualny plan oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych określa sposoby oddziaływań psychokorekcyjnych, a także zasady oraz założenia przyjęte w pracy resocjalizacyjnej, na których opierają się zadania indywidualnie projektowane dla nieletniego. Cele ukierunkowane są na sfery: emocjonalno – uczuciową, wolicjonalno – normatywną, poznawczo – intelektualną, zachowania, zawartych w obszarach funkcjonowania nieletniego w szkole, internacie, rodzinie i w środowisku rówieśniczym.

Indywidualny plan oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych obejmuje cały okres pobytu nieletniego w placówce. Jest ewaluowany nie rzadziej niż raz na

6 miesięcy, co gwarantuje systematyczną wymianę informacji dotyczących nieletniego pomiędzy wychowawcą, nauczycielem, psychologiem i pedagogiem w celu zoptymalizowania oddziaływań wychowawczych, edukacyjnych i terapeutycznych. Istotnym zadaniem indywidualnego planu oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych jest zespołowe ustalanie (przez zespół wychowawczy i samego nieletniego) celów i zadań do realizacji oraz oceny okresowej realizacji tych zadań (optymalizacja oceny w stosunku do danego nieletniego).

Nieletni umieszczony w okręgowym ośrodku wychowawczym ma prawo do korzystania w wolności religijnej. Regulacje dotyczące realizacji tego prawa umieszczone zostały w art. 113-114 nowej ustawy. W rozdziale 4 projektowanego rozporządzenia zawarto natomiast szczegółowe regulacje w zakresie porozumienia zawieranego przez dyrektora okręgowego ośrodka wychowawczego z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należy w celu określenia miejsca, sposobu i czasu uczestniczenia nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych. Porozumienie to będzie miało charakter umowy określającej w szczególności zakres czynności duchownego, zasady zastępowania przez inne osoby podczas jego nieobecności lub w razie nagłej potrzeby udzielenia posługi religijnej, zasady współdziałania z dyrektorem ośrodka oraz przypadki, w których umowa może ulec rozwiązaniu. W związku z realizacja tej umowy dyrektor ośrodka będzie miał obowiązek pouczyć duchownego oraz osoby zobowiązane do jego zastępowania o treści przepisów regulujących pobyt w ośrodku oraz obowiązek stworzenia warunków umożliwiających nieletnim korzystanie z wolności religijnej. Projektowane przepisy stanowią odpowiednik regulacji zawartych w obecnie obowiązującym rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uczestniczenia w lekcjach religii i praktykach religijnych, korzystania z posług religijnych i organizacji pracy duszpasterskiej w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich (Dz. U. poz. 1157).

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie

funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A Z D R O W I A [1)]

z dnia

w sprawie komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich, trybu wykonywania środka leczniczego oraz warunków zabezpieczenia zakładów leczniczych

Na podstawie **art. 232** ustawy z dnia ... o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. ...) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa:

1) tryb powoływania i odwoływania członków komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich, zwanej dalej „Komisją", jej skład i sposób działania;
2) sposób postępowania z przekazaną Komisji dokumentacją;
3) szczegółowy tryb umieszczania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z zakładów leczniczych;
4) szczegółowe warunki pobytu nieletnich w zakładach leczniczych;
5) warunki zabezpieczenia zakładów leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego i maksymalnego zabezpieczenia.

§ 2. 1. W skład Komisji wchodzą przedstawiciele:

1) ministra właściwego do spraw zdrowia – 2 osoby;
2) Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie – 2 osoby;
3) Sekcji Psychiatrii Sądowej Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego – 1 osoba;
4) Krajowego Ośrodka Psychiatrii Sądowej dla Nieletnich w Garwolinie – 1 osoba;
5) Komisji do spraw Szpitalnictwa Psychiatrycznego Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego – 1 osoba;
6) Konsultanta Krajowego w dziedzinie psychiatrii dzieci i młodzieży –1 osoba.

[1)] Minister Zdrowia kieruje działem administracji rządowej – zdrowie, na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 27 sierpnia 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Zdrowia (Dz. U. z 2021 r. poz. 932).

2. Członków Komisji, w tym przewodniczącego, zastępcę przewodniczącego oraz sekretarza, powołuje na okres 5 lat minister właściwy do spraw zdrowia.

3. Podmioty, o których mowa w ust. 1 pkt 2-5, zgłaszają kandydatów na członków Komisji na wniosek ministra właściwego do spraw zdrowia.

4. Minister właściwy do spraw zdrowia odwołuje członka Komisji:

1) na podstawie jego pisemnej rezygnacji;
2) na wniosek podmiotu, który zgłosił jego kandydaturę, albo z własnej inicjatywy w przypadku osób, o których mowa w ust. 1 pkt 1;
3) na wniosek przewodniczącego Komisji w przypadku systematycznego nieuczestniczenia w realizacji zadań Komisji określonych w art. 216 ust. 3 ustawy z dnia ... o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, zwanej dalej „ustawą”.

§ 3. 1. Komisja obraduje na posiedzeniach, które zwołuje przewodniczący lub w razie jego nieobecności – zastępca przewodniczącego.

2. Pierwsze posiedzenie Komisji zwołuje minister właściwy do spraw zdrowia.

3. Decyzje co do wydania opinii, o której mowa w art. 216 ust. 3 pkt 1 ustawy, zwanej dalej „opinią”, zapadają większością głosów. W przypadku równej liczby głosów decyduje głos przewodniczącego.

4. Z posiedzenia Komisji sekretarz sporządza protokół, który podpisuje przewodniczący lub w razie jego nieobecności – zastępca przewodniczącego.

5. Przewodniczący, w celu wykonania zadań, o których mowa w art. 216 ust. 3 pkt 3 i 4 ustawy, może spośród członków Komisji wyznaczać zespoły robocze.

6. Obsługę organizacyjno-techniczną Komisji zapewnia jednostka podległa ministrowi właściwemu do spraw zdrowia i przez niego wskazana.

§ 4. 1. Komisja przystępuje do wydania opinii na wniosek sądu, po otrzymaniu odpisu prawomocnego postanowienia o zastosowaniu wobec nieletniego środka leczniczego wraz z opinią, o której mowa art. 64 ust. 1 ustawy oraz opinią, o której mowa w art. 65 ust. 1 ustawy, jeżeli była wydana.

2. Komisja wydaje opinię w formie pisemnej uwzględniając w niej:

1) imiona i nazwiska członków Komisji uczestniczących w wydaniu opinii,
2) datę wydania opinii,
3) sprawozdanie z przeprowadzonych czynności i spostrzeżeń oraz wynikające z nich wnioski,

4) podpisy członków Komisji, o których mowa w pkt 1

– w terminie 21 dni od dnia wpłynięcia wniosku i niezwłocznie przesyła ją do sądu.

§ 5. Dokumentacja Komisji jest przechowywana w jednostce, o której mowa w § 3 ust. 6, w sposób zapewniający ochronę danych zawartych w tych dokumentach oraz zabezpieczający przed ich zniszczeniem, uszkodzeniem lub utratą i dostępem osób nieupoważnionych.

§ 6. Nieletni jest umieszczany w zakładzie leczniczym określonego rodzaju i zgodnie z miejscem wykonywania środka leczniczego wskazanych w postanowieniu sądu, o którym mowa w art. 217 ustawy.

§ 7. 1. Nieletni jest przyjmowany do zakładu leczniczego po doprowadzeniu przez podmioty, o których mowa w art. 218 ust. 2 ustawy.

2. Przy przyjęciu do zakładu leczniczego nieletni:

1) jest informowany o przysługujących mu prawach i obowiązkach;
2) jest poddawany czynnościom mającym na celu jego identyfikację;
3) jest poddawany czynnościom kontrolnym przez personel tej samej płci na obecność przedmiotów, których posiadanie może stanowić zagrożenie dla zdrowia i życia nieletniego lub innych osób;
4) podaje informacje o posiadanych pieniądzach i przedmiotach wartościowych oraz rzeczach i przedmiotach, których posiadanie jest na terenie zakładu leczniczego zakazane oraz oddaje je do depozytu;
5) podlega badaniu pod względem pediatrycznym, psychiatrycznym, neurologicznym;
6) jest zobowiązany poddać się czynnościom sanitarno-higienicznym.

3. Po wykonaniu czynności, o których mowa w ust. 2, nieletni zostaje zarejestrowany w zakładzie leczniczym i przydzielony do odpowiedniego odcinka zakładu leczniczego.

4. Nieletniego przyjętego do zakładu leczniczego informuje się o zasadach wykonywania orzeczonego środka leczniczego oraz zapoznaje się z treścią regulaminu pobytu pacjentów w zakładzie leczniczym.

§ 8. Nieletniemu zapewnia się warunki pobytu w zakładzie leczniczym odpowiadające warunkom pobytu osoby korzystającej ze świadczeń zdrowotnych udzielanych przez szpital psychiatryczny w rozumieniu art. 3 pkt 2 lit. a, b i d ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 685), z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z przepisów ustawy.

§ 9. 1. Nieletniemu umieszczonemu w zakładzie leczniczym można udzielić zezwolenia na czasowy pobyt poza zakładem w asyście osoby godnej zaufania, jeżeli jest to uzasadnione ważnymi względami osobistymi lub rodzinnymi.

2. Zezwolenia udziela się na okres nieprzekraczający jednorazowo 72 godzin. Zezwolenia udziela kierownik zakładu leczniczego na wniosek nieletniego lub osoby najbliższej, po uzyskaniu pozytywnej opinii lekarza prowadzącego postępowanie terapeutyczne.

§ 10. 1. Do przeniesienia nieletniego do innego zakładu leczniczego, o którym mowa w art. 221 ustawy, stosuje się odpowiednio przepisy § 7.

2. Pieniądze oraz wartościowe przedmioty przekazane przez nieletniego do depozytu w zakładzie leczniczym, w którym dotychczas przebywał, są mu zwracane w trakcie wypisu.

§ 11. 1. Zwolnienie nieletniego z zakładu leczniczego następuje na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu i wydanego przez sąd nakazu zwolnienia, chyba że zwolnienie następuje w związku z ustaniem wykonywania środka leczniczego z mocy prawa.

2. O terminie zwolnienia nieletniego kierownik zakładu leczniczego zawiadamia sąd, Komisję, prokuratora, nieletniego oraz jego rodziców lub opiekuna.

3. W dniu zwolnienia nieletniego, zwracane są mu pieniądze oraz wartościowe przedmioty przekazane przez nieletniego do depozytu w dniu przyjęcia do zakładu leczniczego.

§ 12. 1. Zakład leczniczy dysponujący warunkami wzmocnionego zabezpieczenia:

1) zapewnia stały nadzór nad nieletnimi przebywającymi w tym zakładzie;
2) posiada drzwi i okna wyposażone w urządzenia uniemożliwiające nieletnim samowolne opuszczenie tego zakładu;
3) jest wyposażony w:
   a) system telewizji wewnętrznej umożliwiający obserwację drzwi wejściowych, okien zewnętrznych, sal ogólnych, izolatek oraz korytarzy,
   b) elektroniczny system sygnalizujący niekontrolowane otwarcie drzwi i okien;
4) posiada możliwość wydzielenia od 10-łóżkowego do 20-łóżkowego pododdziału;
5) posiada bezpośredni dostęp do ogrodzonego terenu rekreacyjnego;
6) zatrudnia personel pracujący z nieletnimi w liczbie co najmniej dwukrotnie większej niż liczba łóżek w tym zakładzie przeznaczonych do wykonywania środka leczniczego;

7) posiada procedury postępowania na wypadek wystąpienia pożaru, buntu, ucieczki lub innych zagrożeń, uzgodnione z właściwym miejscowo komendantem powiatowym, miejskim lub rejonowym Policji, właściwym miejscowo lekarzem koordynatorem ratownictwa medycznego oraz właściwym miejscowo komendantem powiatowym (miejskim) Państwowej Straży Pożarnej.

2. Zakład leczniczy dysponujący warunkami maksymalnego zabezpieczenia spełnia wymagania określone w ust. 1 pkt 1-3 i 5 oraz:

1) dysponuje systemem osobistych elektronicznych urządzeń alarmowych sygnalizujących zagrożenie, w które jest wyposażony personel tego zakładu;
2) jest otoczony oświetlonym, nadzorowanym za pośrednictwem telewizji wewnętrznej, gładkim murem o wysokości co najmniej 5,5 metra lub dysponuje innymi zabezpieczeniami o porównywalnej skuteczności, uniemożliwiającymi samowolne oddalenie się nieletniego;
3) zatrudnia personel pracujący z nieletnimi w liczbie co najmniej trzykrotnie większej niż liczba łóżek przeznaczonych do wykonywania środka leczniczego, w tym personelu sprawującego ochronę nad nieletnimi w liczbie nie mniejszej niż dwie trzecie liczby tych łóżek.

§ 13. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r.[2)]

MINISTER ZDROWIA

w porozumieniu:
MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

[2)] Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w podmiotach leczniczych niebędących przedsiębiorcami (Dz. U. z 2018 r. poz. 1928), które traci moc z dniem wejścia w życie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).

UZASADNIENIE

Projekt rozporządzenia *w sprawie komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich, trybu wykonywania środka leczniczego oraz warunków zabezpieczenia zakładów leczniczych* wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 232 ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe ma określić szczegółowy tryb umieszczania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z zakładów leczniczych, szczegółowe warunki pobytu nieletnich w tych zakładach oraz warunki zabezpieczenia zakładów leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego i maksymalnego zabezpieczenia, a także tryb powoływania i odwoływania członków komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich, jej skład, sposób działania i sposób postępowania z przekazaną komisji dokumentacją, mając na uwadze konieczność zapewnienia właściwych warunków pobytu nieletnich w zakładach leczniczych, odpowiedniego leczenia, rehabilitacji i postępowania terapeutycznego wobec nieletnich, zapobiegania samowolnemu oddalaniu się nieletnich z zakładu leczniczego oraz przeciwdziałania zachowaniom zagrażającym życiu lub zdrowiu lub powodującym niszczenie mienia, przestrzegania ich praw oraz sprawnego wykonywania orzeczeń, oraz uwzględniając konieczność zapewnienia prawidłowej realizacji zadań komisji i właściwego zabezpieczenia danych i informacji zawartych w dokumentacji dotyczącej nieletnich.

Aktualnie problematyka ta jest uregulowana w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w podmiotach leczniczych niebędących przedsiębiorcami (Dz. U. z 2018 r. poz. 1928), które utraciło moc w związku z wejściem w życie ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

W nowej ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich ustawodawca utrzymuje instytucję środka leczniczego, w związku z czym konieczne stało się wydanie przez Ministra Zdrowia niniejszego rozporządzenia. Projektowane rozporządzenie oparte jest na treści obecnie obowiązującego rozporządzenia i uwzględnia zmiany w zakresie wykonywania środka leczniczego wprowadzone w nowej ustawie.

W projektowanym rozporządzeniu określono tryb pracy komisji do spraw środka leczniczego dla nieletnich, w tym tryb podejmowania decyzji, oraz skład tej komisji, do której wejdą przedstawiciele:

1) ministra właściwego do spraw zdrowia – 2 osoby;
2) Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie – 2 osoby;
3) Sekcji Psychiatrii Sądowej Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego – 1 osoba;
4) Krajowego Ośrodka Psychiatrii Sądowej dla Nieletnich w Garwolinie – 1 osoba;
5) Komisji do spraw Szpitalnictwa Psychiatrycznego Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego – 1 osoba;
6) Konsultanta Krajowego w dziedzinie psychiatrii dzieci i młodzieży –1 osoba.

Projekt rozporządzenia przewiduje również regulacje dotyczące trybu umieszczania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z zakładów leczniczych, w tym dotyczące deponowania posiadanych przez niego rzeczy. W zakresie warunków pobytu nieletnich w zakładzie leczniczym, określono, że warunki pobytu mają odpowiadać warunkom pobytu osoby korzystającej ze świadczeń zdrowotnych udzielanych przez szpital psychiatryczny, z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z przepisów ustawy. Określono również warunki zabezpieczenia zakładów leczniczych – wzmocnionego i maksymalnego zabezpieczenia.

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny

zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie umieszczania i pobytu nieletnich w hostelach

Na podstawie **art. 282** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa:

1) szczegółowy tryb umieszczania, przyjmowania i zwalniania nieletnich z hosteli;
2) warunki pobytu nieletnich w hostelach;
3) sposób dokumentowania pobytu nieletnich w hostelach;
4) sposób opracowywania regulaminów organizacyjnych hosteli prowadzonych przez organizacje pozarządowe, których celem jest pomoc w readaptacji społecznej nieletnich.

§ 2. 1. W hostelu umieszczony może zostać nieletni, który:

1) złoży pisemny wniosek o umieszczenie w hostelu, uzasadniony zamiarem podjęcia pracy lub nauki;
2) przebywa w zakładzie poprawczym co najmniej 6 miesięcy;
3) uzyskał pozytywną opinię zespołu diagnostyczno-korekcyjnego opracowaną na podstawie dotychczasowego przebiegu pobytu w zakładzie poprawczym i stopnia realizacji indywidualnego planu resocjalizacji nieletniego; zespół wydaje opinię w terminie 14 dni od dnia złożenia wniosku o umieszczenie w hostelu.

2. Jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają, dyrektor zakładu poprawczego może, po zasięgnięciu opinii zespołu diagnostyczno-korekcyjnego, skrócić okres, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, do 3 miesięcy.

3. Wobec nieletniego, o którym mowa w art. 276 ust. 2, przepisu ust. 1-2 nie stosuje się.

§ 3. 1. Przed wydaniem decyzji o umieszczeniu nieletniego w hostelu dyrektor zakładu poprawczego:

1) zapoznaje nieletniego z regulaminem obowiązującym w hostelu, w szczególności z zasadami pokrywania wydatków związanych z kosztami utrzymania nieletniego w hostelu;

2) uzgadnia z nieletnim zasady pobytu w hostelu;
3) ustala z dyrektorem zakładu poprawczego, o którym mowa w art. 276 ust. 5 pkt 1 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, zwanej dalej „ustawą”, albo kierownikiem hostelu, o którym mowa w art. 276 ust. 5 pkt 2 ustawy, zwanym dalej „kierownikiem hostelu”, możliwość przyjęcia nieletniego.

2. Do czasu wydania decyzji o umieszczeniu nieletniego w hostelu nieletni może cofnąć wniosek, o którym mowa w § 2 ust. 1 pkt 1, o czym poucza się nieletniego podczas zapoznania go z regulaminem hostelu.

§ 4. W przypadku umieszczenia nieletniego w hostelu, o którym mowa w art. 276 ust. 5 pkt 2 ustawy, dyrektor zakładu poprawczego przesyła decyzję o umieszczeniu nieletniego w hostelu kierownikowi hostelu w terminie 7 dni od dnia jej wydania. Kierownik hostelu w terminie 7 dni od dnia otrzymania decyzji wydaje i przesyła dyrektorowi zakładu poprawczego decyzję w sprawie określenia wysokości zobowiązania nieletniego do pokrywania wydatków związanych z kosztami utrzymania nieletniego w hostelu.

§ 5. Decyzję o umieszczeniu nieletniego w hostelu oraz uzgodnione z nieletnim zasady pobytu, dyrektor zakładu poprawczego przesyła sądowi rodzinnemu w terminie 7 dni od dnia wydania decyzji.

§ 6. 1. Doprowadzenie nieletniego do hostelu zapewnia zakład poprawczy, z którego nieletni został umieszczony w hostelu.

2. Przed doprowadzeniem do hostelu nieletni jest poddawany badaniom lekarskim w celu ustalenia, czy jego stan zdrowia pozwala na przewiezienie.

§ 7. Po umieszczeniu nieletniego w hostelu, o którym mowa w art. 276 ust. 5 pkt 2 ustawy, zakład poprawczy przekazuje do hostelu następujące dokumenty:
1) odpis decyzji o umieszczeniu nieletniego w hostelu;
2) kopię orzeczenia sądu o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym;
3) odpis akceptacji sądu rodzinnego decyzji dyrektora zakładu poprawczego o umieszczeniu nieletniego w hostelu;
4) uzgodnione z nieletnim zasady pobytu w hostelu;
5) informacje o poziomie edukacyjnym nieletniego;
6) informacje dotycząca zatrudnienia nieletniego;
7) kopię dokumentacji medycznej nieletniego;
8) opinię zespołu diagnostyczno-korekcyjnego, o której mowa w § 2 ust. 1 pkt 3.

§ 8. 1. Nieletniego do hostelu przyjmuje dyrektor zakładu poprawczego albo kierownik hostelu, który przeprowadza z nim rozmowę i zapoznaje z obowiązującym regulaminem, co nieletni potwierdza własnoręcznym podpisem.

2. O przyjęciu nieletniego do hostelu dyrektor zakładu poprawczego albo kierownik hostelu zawiadamia niezwłocznie sąd rodzinny, rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego oraz dyrektora zakładu poprawczego, z którego nieletni został umieszczony w hostelu.

§ 9. W hostelach tworzy się grupy wychowawcze. Liczba nieletnich w grupie wychowawczej nie powinna przekraczać 8 nieletnich.

§ 10. 1. Dla każdego nieletniego umieszczonego w hostelu opracowuje się indywidualny program usamodzielniania oraz wyznacza opiekuna usamodzielniania.

2. Indywidualny program usamodzielniania zawiera w szczególności:

1) informację o posiadanych i koniecznych do uzyskania przez nieletniego niezbędnych dokumentach;
2) informację o przebiegu nauki;
3) informację o przebiegu zatrudnienia nieletniego wraz ze wskazaniem pracodawcy;
4) okresowe informacje o zachowaniu nieletniego w hostelu, ze szczególnym uwzględnieniem poziomu przyswojenia przez nieletniego kompetencji społecznych, takich jak: dbałość o obiekt, w którym mieści się hostel, udział w realizacji tygodniowego i miesięcznego rozkładu zajęć w hostelu oraz współpraca w grupie wychowawczej.

3. Indywidualny program usamodzielniania podlega modyfikacji i aktualizacji wraz z przebiegiem procesu usamodzielniania się nieletniego.

4. Opiekuna usamodzielniania wyznacza dyrektor zakładu poprawczego albo kierownik hostelu spośród wychowawców w hostelu.

5. Do zadań opiekuna usamodzielniania należy w szczególności pośredniczenie i uczestniczenie w kontaktach nieletniego ze szkołą lub pracodawcą i organami pomocy społecznej oraz nadzór nad realizacją przez nieletniego zadań określonych w indywidualnym programie usamodzielniania.

§ 11. Kierownik hostelu prowadzi:

1) dokumentację pobytu nieletniego, zawierającą przekazane przez dyrektora zakładu poprawczego dokumenty, o których mowa w § 7 oraz informacje dotyczące pobytu nieletniego w hostelu;
2) rejestr wyjść.

§ 12. Kierownik hostelu, nie rzadziej niż co 3 miesiące, przesyła do sądu rodzinnego oraz dyrektora zakładu poprawczego pisemne informacje o stopniu realizacji przez nieletniego indywidualnego programu usamodzielniania.

§ 13. Doprowadzenie nieletniego do zakładu poprawczego, z którego nieletni został umieszczony w hostelu, po upływie czasu określonego w decyzji o umieszczeniu nieletniego w hostelu albo odwołaniu decyzji przez dyrektora zakładu poprawczego, albo uchyleniu decyzji dyrektora zakładu poprawczego przez sąd rodzinny, zapewnia ten zakład poprawczy.

§ 14. 1. Zwolnienie nieletniego z hostelu następuje na podstawie orzeczenia sądu o zwolnieniu nieletniego z zakładu poprawczego i nakazu zwolnienia, chyba że zwolnienie następuje w związku z ustaniem wykonywania środka poprawczego z mocy prawa.

2. O terminie zwolnienia nieletniego z hostelu dyrektor zakładu poprawczego albo kierownik hostelu zawiadamia sąd rodzinny, rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego oraz dyrektora zakładu poprawczego, z którego nieletni został umieszczony w hostelu. W uzasadnionych przypadkach uzgadnia się z rodzicami albo opiekunem nieletniego także sposób przekazania zwalnianego nieletniego.

§ 15. O rozpoczęciu kontroli, o której mowa w art. 277 ust. 3 i 4 ustawy, dyrektor zakładu poprawczego zawiadamia niezwłocznie kierownika hostelu albo osobę go zastępującą.

§ 16. Regulamin organizacyjny hostelu, o którym mowa w art. 276 ust. 5 pkt 2 ustawy, opracowuje podmiot, który tworzy hostel. Regulamin organizacyjny hostelu stanowi integralną część umowy, o której mowa w art. 283 ust. 3 ustawy.

§ 17. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r.[1)]

[1)] Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2012 r. w sprawie trybu przyjmowania i zwalniania nieletnich z hosteli, warunków pobytu nieletnich w hostelu oraz sposobu wykonywania nadzoru nad nieletnimi umieszczonymi w hostelach (Dz. U. poz. 110), które traci moc z dniem wejścia w życie ustawy z dnia … o wpieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).

MINISTER SPRAWIEDLWIOŚCI

UZASADNIENIE

Projekt *rozporządzenia w sprawie umieszczania i pobytu nieletnich w hostelach* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 282 ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe, określić ma szczegółowy tryb umieszczania, przyjmowania i zwalniania nieletnich z hosteli, warunki pobytu nieletnich w hostelach, sposób dokumentowania pobytu nieletnich w hostelach oraz sposób opracowywania regulaminów organizacyjnych hosteli prowadzonych przez organizację pozarządowe, których celem jest pomoc w readaptacji społecznej nieletnich, przy uwzględnieniu konieczności zapewnienia właściwych warunków pobytu nieletnich w hostelach i przestrzegania praw nieletnich.

Aktualnie problematyka umieszczania nieletnich w hostelach regulowana jest w art. 90-90b ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2018 r. poz. 969) oraz w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2012 r. w sprawie trybu przyjmowania i zwalniania nieletnich z hosteli, warunków pobytu nieletnich w hostelu oraz sposobu wykonywania nadzoru nad nieletnimi umieszczonymi w hostelach (Dz. U. poz. 110).

W nowej ustawie o wpieraniu i resocjalizacji nieletnich ustawodawca utrzymuje instytucję umieszczania nieletnich w hostelach, w związku z czym konieczne stało się wydanie przez Ministra Sprawiedliwości niniejszego rozporządzenia.

Projektowane rozporządzenie oparte jest na treści obecnie obowiązującego rozporządzenia i uwzględnia zmiany w zakresie instytucji umieszczania nieletnich w hostelach wprowadzone w nowej ustawie.

Planując umieszczenie nieletniego w hostelu należy ocenić, czy kandydat do umieszczenia spełnia wymogi kwalifikujące do podjęcia decyzji w tym zakresie, przy uwzględnieniu podstaw i przesłanek zawartych w ustawie.

Niezbędnymi warunkami, aby podjąć decyzję o umieszczeniu nieletniego w hostelu, jest złożenie przez nieletniego stosownego wniosku o umieszczenie w hostelu w celu podjęcia nauki bądź pracy. Na podstawie tego wniosku dyrektor zakładu poprawczego dokonuje analizy pod kątem spełniania warunków, które w projekcie zostały dookreślone jako minimum sześciomiesięczny pobyt w zakładzie poprawczym. Wskazanie minimalnego

okresu przed wystąpieniem z takim wnioskiem daje możliwość przeanalizowania sytuacji wychowawczej nieletniego od momentu umieszczenia w zakładzie poprawczym w oparciu o stopień realizacji indywidualnego planu resocjalizacji i określenie możliwości skutecznego umieszczenia w hostelu. Pomocna w tym zakresie jest także opinia sporządzona przez zespół diagnostyczno-korekcyjny. Opinia uwzględnia wcześniej wskazane obszary oraz przedstawia wnioski co do powodzenia stosowania takiego rozwiązania wobec nieletniego, ze szczególnym naciskiem na ocenę czy nieletni jest w stanie wywiązywać się z nałożonych na niego zobowiązań.

Projekt zawiera możliwość skrócenia czasu pobytu nieletniego w zakładzie poprawczym przed umieszczeniem w hostelu do trzech miesięcy, co wymaga dodatkowego zasięgnięcia opinii zespołu diagnostyczno-korekcyjnego i wskazania względów wychowawczych, które taką decyzję mogłyby sankcjonować.

Projektowane przepisy wskazują również bardzo precyzyjnie, że dyrektor zakładu poprawczego przed umieszczeniem nieletniego w hostelu jest zobowiązany do zapoznania go z regulaminem obowiązującym w hostelu i koniecznością ponoszenia kosztów związanych z pobytem w hostelu.

Ponadto dyrektor zakładu poprawczego ustala z nieletnim zasady pobytu w hostelu, obejmujące ustalenia związane z szeroko pojętym funkcjonowaniem nieletniego tak, aby nieletni miał świadomość, że podjęte działania są uznaniem jego dotychczasowego funkcjonowania, a przede wszystkim szansą na rozpoczęcie życia w warunkach zbliżonych do środowiska otwartego, co w konsekwencji pozwoli na opuszczenie zakładu poprawczego.

W projektowanym rozporządzeniu zostały ujęte także czynności dyrektora zakładu poprawczego związane z ustaleniem miejsca w hostelu dla wytypowanego nieletniego. Dyrektor ustala miejsce w hostelu z dyrektorem zakładu poprawczego, który hostel prowadzi lub kierownikiem hostelu prowadzonego przez organizację pozarządową, chyba, że nieletni przebywa w zakładzie poprawczym, w którym hostel jest prowadzony.

Nieletni będzie miał możliwość wycofania wniosku o umieszczenie w hostelu do czasu wydania decyzji w tym przedmiocie. Zapis ten wskazuje jednoznacznie, że umieszczenie w hostelu nie może odbywać się wbrew woli nieletniego.

W kolejnych przepisach projektowanego rozporządzenia określono procedurę umieszczenia nieletniego w hostelu prowadzonym przez organizację pozarządową. Do

kierownika hostelu dyrektor przesyła decyzję o umieszczeniu nieletniego w hostelu. Po otrzymaniu decyzji dyrektora kierownik wydaje decyzję określającą wysokość zobowiązania nieletniego do pokrywania wydatków związanych z kosztami utrzymania w hostelu. Jest to bardzo ważny element umieszczenia nieletniego w hostelu, ponieważ nieletni musi mieć świadomość konieczności ponoszenia kosztów pobytu i ich wysokości, a co za tym idzie, ocenić czy będzie w stanie spełnić nałożone na niego zobowiązania finansowe wynikające z umieszczenia go w hostelu. Projekt wskazuje również terminy, w jakich powyższe czynności należy wykonać, co ma na celu usprawnienie procedury umieszczania nieletnich w hostelach.

Po uzgodnieniu i zaakceptowaniu przez nieletniego i dyrektora zakładu poprawczego wszystkich powyższych warunków, dyrektor przesyła decyzję o umieszczeniu nieletniego w hostelu i ustalone zasady pobytu nieletniego w hostelu do sądu rodzinnego. W projektowanych przepisach doprecyzowano termin dokonania tej czynności, co ma na celu usprawnienie procedury umieszczania nieletnich w hostelach.

Z uwagi na fakt, że hostel może znajdować się poza obrębem zakładu poprawczego, projekt rozporządzenia wskazuje odpowiedzialnego za przewiezienie nieletniego do tej instytucji. Za doprowadzenie nieletniego do hostelu odpowiada zakład poprawczy, z którego nieletni będzie umieszczony, po przeprowadzeniu badań i ustaleniu czy stan zdrowia nieletniego pozwala na przewiezienie.

Dyrektor zakładu poprawczego umieszczając nieletniego w hostelu prowadzonym przez organizację pozarządową jest zobowiązany do skompletowania i dostarczenia dokumentacji obejmującej: odpis decyzji o umieszczeniu w hostelu, kopii orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie poprawczym, odpis akceptacji sądu rodzinnego umieszczenia nieletniego w hostelu, uzgodnione zasady pobytu w hostelu, informacje o poziomie edukacyjnym, informacje dotyczące zatrudnienia, kopie dokumentacji medycznej i opinię zespołu diagnostyczno-korekcyjnego. Przekazanie wskazanej dokumentacji umożliwi rozpoczęcie prowadzenia przez hostel względem nieletniego skutecznej pracy wychowawczej.

Projekt rozporządzenia określa sposób przyjęcia nieletniego do hostelu wskazując, że osobą przyjmującą jest dyrektor zakładu poprawczego albo kierownik hostelu, który w czasie rozmowy ma zapoznać nieletniego z organizacją i regulaminem obowiązującym w hostelu oraz określić sposób funkcjonowania w celu realizacji celów umieszczenia w hostelu.

Celem zaktualizowania informacji o miejscu pobytu nieletniego, na dyrektora zakładu poprawczego i kierownika hostelu nałożono obowiązek poinformowania o przyjęciu

nieletniego do hostelu sąd rodzinny, rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego oraz dyrektora zakładu poprawczego, z którego nieletni został umieszczony w hostelu.

Niezależnie od rodzaju hostelu, w którym nieletni zostanie umieszczony, nieletni pozostaje nadal wychowankiem zakładu poprawczego. Nieletni umieszczony w hostelu prowadzonym przez organizację pozarządową pozostaje wychowankiem zakładu poprawczego, z którego został w nim umieszczony.

Projektowane rozporządzenie w kwestii organizacji określa tworzenie grup wychowawczych w hostelu z limitem maksymalnie ośmiu nieletnich. Takie dookreślenie pozwoli na skuteczne roztoczenie nadzoru i możliwość zindywidualizowanej pracy z nieletnim przebywającym w hostelu. Dla tak niewielkiej grupy możliwe jest stworzenie optymalnych warunków, zbliżonych do życia na wolności, gdzie nieletni będą mogli poznawać i wdrażać się do codziennych obowiązków, związanych z samodzielnym funkcjonowaniem, zarządzaniem posiadanymi środkami finansowymi oraz uczyć się odpowiedzialności.

Niezależnie od rodzaju hostelu wskazane realizowanie celów umieszczenia w hostelu, prowadzone jest w oparciu o indywidualny program usamodzielniania oraz wskazanie funkcji opiekuna usamodzielniania, z którym nieletni program ten będzie realizował. Opracowanie w hostelu indywidualnego programu usamodzielniania wskazuje jednoznacznie, że umieszczenie nieletniego w hostelu w założeniu ma doprowadzić do skutecznego zwolnienia z zakładu poprawczego. Opracowywany program usamodzielniania jest programem zindywidualizowanym, uwzględniającym działania wobec konkretnego nieletniego i powinien zawierać informacje na temat posiadanych i niezbędnych do uzyskania dokumentów, informację na temat przebiegu nauki, zatrudnienia, okresowe informacje o funkcjonowaniu w hostelu z uwzględnieniem realizacji postanowień wynikających z rozkładu zajęć, poziomu przyswojenia kompetencji społecznych, dbałości o miejsce w którym przebywa i współpracy w grupie. Jako dokument program usamodzielniania podlega modyfikacjom i aktualizacjom wynikającym z pobytu w hostelu. Opiekun usamodzielniania jako osoba nadzorująca, kontrolująca i wspierająca nieletniego w hostelu wyznaczany jest przez dyrektora zakładu poprawczego albo kierownika hostelu. Jego zadaniami w myśl postanowień projektowanego rozporządzenia jest pośredniczenie i uczestniczenie w

kontaktach ze szkołą i pracodawcą, organami pomocy społecznej oraz nadzór nad realizacją zadań zawartych w indywidualnym programie usamodzielniania.

Kierownik hostelu prowadzonego przez organizację pozarządową ma obowiązek prowadzić dokumentację nieletniego obejmującą dokumenty przekazane przez dyrektora zakładu poprawczego, informacje dotyczące pobytu nieletniego oraz rejestr wyjść. Prowadzona dokumentacji służyć będzie do bieżącego wglądu w sytuację nieletnich przebywających w hostelu oraz do oceny sposobu realizacji indywidualnego programu usamodzielniania nieletniego.

W celu zapewnienia dostępu do aktualnych informacji na temat funkcjonowania nieletniego w hostelu prowadzonym przez organizację pozarządową oraz stopnia realizacji programu usamodzielniania, kierownik hostelu zobowiązany jest do składania pisemnych informacji do sądu rodzinnego i dyrektora zakładu poprawczego. Uzyskane w ten sposób informacje są podstawą do określenia zasadności dalszego pobytu nieletniego w hostelu i podjęcia decyzji o ewentualnym odwołaniu decyzji o umieszczeniu albo uchyleniu decyzji o umieszczeniu przez sąd rodzinny. Literalne wskazanie obowiązków w tym zakresie wobec kierownika hostelu wynika z faktu, że nieletni nie podlega bezpośredniemu nadzorowi dyrektora zakładu poprawczego. W związku z powyższym w projekcie doprecyzowano, że przekazywanie tych informacji będzie następowało nie rzadziej niż co trzy miesiące.

Hostel funkcjonujący w strukturze zakładu poprawczego, jako dział zakładu poprawczego albo grupa wychowawcza w zakładzie poprawczym, nie wymaga dodatkowych uregulowań w zakres prowadzonej dokumentacji nieletniego.

Projektowana regulacja wskazuje również kompetencje dyrektora zakładu poprawczego, z którego umieszczono nieletniego w hostelu, jako odpowiedzialnego za doprowadzenie z hostelu do zakładu po upływie czasu umieszczenia w hostelu, odwołaniu decyzji przez dyrektora albo uchyleniu decyzji przez sąd rodzinny. Doprecyzowanie to jednoznacznie wskazuje osoby odpowiedzialne za doprowadzenie nieletniego, w związku z powyższym nie będzie żadnych trudności interpretacyjnych w tym zakresie.

Projekt reguluje procedurę postępowania w przypadku zwolnienia nieletniego z hostelu wraz z czynnościami, które ma wykonać w tym zakresie dyrektor zakładu poprawczego albo kierownik hostelu, obejmujące także odpowiedni obowiązek informacyjny.

Ustawa daje kompetencje dyrektorowi zakładu poprawczego w zakresie nadzoru nad nieletnim przebywającym w hostelu prowadzonym przez organizację pozarządową, w związku z czym zasadne było doprecyzowanie sposobu informowaniu kierownika hostelu o zamiarze przeprowadzenia kontroli w tym zakresie.

Bardzo istotnym elementem określającym funkcjonowanie hosteli prowadzonych przez organizacje pozarządowe jest konieczność opracowania regulaminów organizacyjnych hosteli, które będą integralną częścią umowy, które te organizacje będą podpisywać z Ministrem Sprawiedliwości w zakresie prowadzenia hostelu, dając gwarancje prawidłowości prowadzonej działalności.

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie pobytu nieletnich w zakładach poprawczych

Na podstawie **art. 285** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. …) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

§ 1. Rozporządzenie określa:

1) szczegółowy tryb kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z zakładów poprawczych;
2) szczegółowe warunki pobytu nieletnich w zakładach poprawczych;
3) formę i zakres porozumienia dyrektora zakładu poprawczego z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należą, dotyczącego uczestniczenia przez nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystaniu przez nich z posług religijnych oraz sposób realizacji tego porozumienia;
4) szczegółowy tryb umieszczania nieletnich poza zakładem poprawczym na podstawie art. 274 ust. 1 ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich oraz sposób dokumentowanie tego pobytu.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

1) hostelu – rozumie się przez to jednostkę organizacyjną zakładu poprawczego będącą działem zakładu poprawczego albo grupą wychowawczą w zakładzie poprawczym albo jednostkę organizacyjną poza zakładem poprawczym prowadzoną przez organizację pozarządową, której celem działania jest pomoc w readaptacji społecznej nieletnich, służącą ułatwieniu procesu usamodzielniania nieletnich lub przygotowaniu ich do zwolnienia z zakładu poprawczego, zapewniającą całodobową opiekę wychowawczą i dającą nieletnim możliwość czasowego zamieszkania;

2) Ministerstwie Sprawiedliwości – rozumie się przez to komórkę organizacyjną Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującą zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego nad zakładami poprawczymi;
3) terenie zakładu – rozumie się przez to teren, który ogranicza zewnętrzna linia ogrodzenia ochronnego lub innego oznaczenia granic zakładu poprawczego;
4) ustawie – rozumie się przez to ustawę z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich;
5) zakładzie – rozumie się przez to zakład poprawczy.

Rozdział 2

Szczegółowy tryb kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z zakładów

§ 3. 1. Niezwłocznie po uprawomocnieniu się orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka poprawczego sędzia przesyła do Ministerstwa Sprawiedliwości pisemny wniosek o skierowanie nieletniego do zakładu, do którego dołącza:
1) odpis prawomocnego orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka poprawczego;
2) odpis postanowienia określającego rodzaj zakładu, jeżeli zostało wydane;
3) opinię o nieletnim opracowaną w opiniodawczym zespole sądowych specjalistów, w schronisku dla nieletnich lub w innej specjalistycznej placówce, lub przez biegłego albo biegłych;
4) inne informacje umożliwiające skierowanie nieletniego do odpowiedniego rodzaju zakładu.

2. Przed skierowaniem nieletniego do zakładu, w przypadku braku dokumentów, o których mowa w ust. 1, Ministerstwo Sprawiedliwości występuje o ich uzupełnienie.

§ 4. Nieletniego kieruje się do zakładu położonego najbliżej jego miejsca zamieszkania albo pobytu, chyba że ze względów wychowawczych lub organizacyjnych jest to niemożliwe.

§ 5. 1. O skierowaniu nieletniego do zakładu zawiadamia się:
1) sąd rodzinny;
2) zakład, do którego nieletni został skierowany;
3) schronisko dla nieletnich, w którym nieletni przebywa.

2. Niezwłocznie po otrzymaniu zawiadomienia o skierowaniu, o którym mowa w ust. 1, sędzia zwraca się do rodziców albo opiekuna nieletniego lub do Policji o doprowadzenie nieletniego do zakładu.

3. W wyjątkowych przypadkach sędzia może zezwolić nieletniemu na udanie się do zakładu bez udziału rodziców albo opiekuna lub Policji.

§ 6. 1. Dyrektor zakładu przyjmuje nieletniego do zakładu na podstawie:

1) prawomocnego orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka poprawczego lub postanowienia o przeniesieniu nieletniego do zakładu innego rodzaju, o którym mowa w art. 254 ust. 3 ustawy lub prawomocnego orzeczenia o wykonywaniu środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat, o którym mowa w art. 238 ust. 1 pkt 1;
2) skierowania albo przeniesienia do zakładu;
3) nakazu przyjęcia.

2. Jeżeli przyjęcie nieletniego spowoduje przekroczenie limitu miejsc w zakładzie, dyrektor zakładu przyjmuje nieletniego i zawiadamia o tym Ministerstwo Sprawiedliwości.

3. W przypadku niedoprowadzenia nieletniego do zakładu w ciągu 3 miesięcy od daty skierowania albo przeniesienia, dyrektor zakładu odsyła dokumentację nieletniego sądowi rodzinnemu.

§ 7. 1. Nieletniego przyjmuje do zakładu dyrektor zakładu i przeprowadza z nim rozmowę, zapoznaje nieletniego z jego prawami i obowiązkami oraz zasadami pobytu w zakładzie oraz poucza o terminie i sposobie składania zażalenia, o którym mowa w art. 107 ust. 1 pkt 21 ustawy, co nieletni potwierdza własnoręcznym podpisem.

2. Psycholog lub pedagog przeprowadza rozmowę wstępną z nieletnim oraz poddaje nieletniego badaniom osobopoznawczym w celu diagnozy i prognozy resocjalizacyjnej, zindywidualizowania procesu resocjalizacji, zapobiegania wzajemnej demoralizacji nieletnich oraz zapewnienia bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego zakładu.

3. Wobec nieletniego umieszczonego w izbie adaptacyjnej psycholog lub pedagog opracowuje plan adaptacyjny, podlegający akceptacji dyrektora zakładu.

4. Nieletni umieszczony w izbie adaptacyjnej może brać udział w zajęciach dydaktycznych i wychowawczych.

§ 8. 1. Wniosek o przeniesienie nieletniego do innego zakładu wraz z uzasadnieniem kieruje się do Ministerstwa Sprawiedliwości.

2. Ministerstwo Sprawiedliwości, po analizie wniosku, przenosi nieletniego do innego zakładu albo odmawia takiego przeniesienia.

§ 9. 1. W przypadku przeniesienia nieletniego do zakładu innego rodzaju na podstawie postanowienia sądu rodzinnego, o którym mowa w art. 254 ust. 3 ustawy, sędzia przesyła do Ministerstwa Sprawiedliwości odpis postanowienia.

2. Ministerstwo Sprawiedliwości niezwłocznie przenosi nieletniego do zakładu innego rodzaju.

§ 10. 1. W przypadku przeniesienia nieletniego do zakładu innego rodzaju na podstawie postanowienia sądu rodzinnego, o którym mowa w art. 238 ust. 1 pkt 1, sędzia przesyła do Ministerstwa Sprawiedliwości odpis postanowienia.

2. W przypadku konieczności przeniesienia nieletniego do zakładu innego rodzaju na podstawie postanowienia sądu rodzinnego, o którym mowa w art. 15 ust. 6 pkt 2, dyrektor zakładu przesyła do Ministerstwa Sprawiedliwości odpis postanowienia, najpóźniej na 30 dni przed ukończeniem przez nieletniego 21 lat.

3. Ministerstwo Sprawiedliwości niezwłocznie przenosi nieletniego do zakładu innego rodzaju po ukończeniu przez nieletniego 21 lat.

§ 11. O przeniesieniu nieletniego zawiadamia się:

1) sąd rodzinny;
2) zakład, do którego nieletni ma zostać przeniesiony;
3) zakład, z którego nieletni ma zostać przeniesiony;
4) rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

§ 12. 1. Przed przewiezieniem do innego zakładu nieletniego poddaje się badaniom lekarskim w celu ustalenia, czy jego stan zdrowia pozwala na przewiezienie.

2. Zakładowi, do którego nieletni zostaje przewieziony, przekazuje się akta osobowe nieletniego, depozyt nieletniego oraz informację o zachowaniu nieletniego w okresie pobytu w zakładzie.

§ 13. 1. Zwolnienie nieletniego z zakładu następuje:

1) na podstawie orzeczenia sądu i nakazu zwolnienia;
2) w związku z ustaniem wykonywania środka poprawczego z mocy prawa.

2. W uzasadnionych przypadkach dyrektor zakładu uzgadnia z rodzicami albo opiekunem nieletniego sposób jego odebrania z zakładu.

§ 14. 1. Nieletniego skreśla się z ewidencji zakładu w przypadku:

1) przeniesienia do innego zakładu;

2) zwolnienia z zakładu w związku z ustaniem wykonywania środka poprawczego z mocy prawa;
3) warunkowego zwolnienia z zakładu;
4) umieszczenia w schronisku dla nieletnich, areszcie śledczym lub zakładzie karnym;
5) upływu 3 miesięcy nieobecności w zakładzie spowodowanej ucieczką lub nieusprawiedliwionym niepowrotem z pobytu poza zakładem, o którym mowa w art. 252 ust. 1 ustawy.

2. O skreśleniu nieletniego z ewidencji zakładu dyrektor zakładu niezwłocznie zawiadamia:
1) sąd rodzinny;
2) Ministerstwo Sprawiedliwości;
3) rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

3. Ponowne umieszczenie w zakładzie nieletniego skreślonego z ewidencji zakładu z przyczyn, o których mowa w ust. 1 pkt 3-5, wymaga zwrócenia się do Ministerstwa Sprawiedliwości z wnioskiem o skierowanie do zakładu. Do czasu wydania skierowania nieletniego umieszcza się w zakładzie, z którego ewidencji został skreślony.

Rozdział 3

Szczegółowe warunki pobytu nieletnich w zakładach

§ 15. 1. W zakładzie prowadzi się proces resocjalizacji nieletniego w oparciu o indywidualną diagnozę i indywidualny plan resocjalizacji, opracowany przez pedagoga i psychologa z udziałem nieletniego i innych pracowników zakładu.

2. Indywidualny plan resocjalizacji obejmuje w szczególności:
1) rodzaje i formy oddziaływań resocjalizacyjnych i terapeutycznych, do których nieletni zostanie włączony, z podaniem przewidywanego czasu ich trwania;
2) zakres, kierunki i formy nauczania, kształcenia zawodowego, jakimi nieletni ma zostać objęty, oraz jego indywidualne obowiązki wiążące się z przebiegiem nauczania;
3) zakres i sposób współpracy z rodziną i innymi osobami w celu doprowadzenia do integracji społecznej oraz do usamodzielnienia się nieletniego;
4) sposób i kryteria oceny przebiegu procesu resocjalizacji;
5) program przygotowań nieletniego do życia po zwolnieniu z zakładu;

6) pobyt w hostelu od 3 do 6 miesięcy przed zwolnieniem z zakładu lub warunkowym zwolnieniem z zakładu;
7) pobyt w domu dla matki i dziecka.

3. W przypadku gdy nieletni odmawia współudziału w opracowaniu indywidualnego planu resocjalizacji, plan ten opracowuje pedagog i psycholog z udziałem innych pracowników zakładu.

4. Indywidualny plan resocjalizacji modyfikuje się wraz z przebiegiem procesu resocjalizacji nieletniego, nie rzadziej niż raz na 6 miesięcy.

§ 16. 1. W przypadku, o którym mowa w art. 238 ust.1 pkt 1, opracowuje się program indywidualnych oddziaływań resocjalizacyjnych i terapeutycznych.

2. Program indywidualnych oddziaływań resocjalizacyjnych i terapeutycznych obejmuje w szczególności:
1) kształtowanie nawyku pracy poprzez umożliwienie wykorzystania posiadanych przez nieletniego kwalifikacji i umiejętności;
2) doskonalenie zawodowe mające na celu poszerzenie wiedzy oraz zwiększenie posiadanych przez nieletniego kompetencji;
3) kontynuowanie nauki rozpoczętej przed przybyciem do zakładu,
4) oddziaływania terapeutyczne wyznaczone indywidualnymi potrzebami i możliwościami nieletniego,
5) kontakty z rodziną i innymi osobami;
6) modelowanie nawyku efektywnego wykorzystywania czasu wolnego;
7) kształtowanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej oraz pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu
8) inne działania niezbędne do przygotowania nieletniego do powrotu do społeczeństwa,

3. Program indywidualnych oddziaływań opracowuje się niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 30 dni od przyjęcia nieletniego do zakładu.

4. Oceny realizacji programu indywidualnych oddziaływań resocjalizacyjnych oraz jego modyfikacji można dokonać w każdym czasie, w zależności od potrzeb, nie rzadziej jednak niż co 6 miesięcy.

§ 17. Zakład informuje rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego, co najmniej dwa razy w roku, o postępach w resocjalizacji nieletniego.

§ 18. Za zgodą dyrektora zakładu, nieletni może nosić własną odzież, bieliznę i obuwie.

§ 19. 1. Limit środków na wypłatę kieszonkowego ustala się odrębnie na każdy miesiąc w wysokości 2,8% kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa na nieletniego z uwzględnieniem średniej liczby nieletnich faktycznie przebywających w zakładzie w danym miesiącu.

2. Kieszonkowe wypłaca się nieletniemu z dołu.

§ 20. 1. Nieletni podpisuje spis dokumentów i przedmiotów przekazanych do depozytu.

2. Środki pieniężne i kieszonkowe nieletni przekazuje, za pokwitowaniem, do depozytu.

3. Sposób dysponowania środkami pieniężnymi i kieszonkowym przez nieletniego określa się w regulaminie.

§ 21. 1. Paczki doręcza się nieletniemu niezwłocznie za pokwitowaniem.

2. Osoba doręczająca paczkę nieletniemu sporządza w jego obecności spis jej zawartości.

§ 22. 1. Przed udzieleniem urlopu opracowuje się program pobytu nieletniego na urlopie.

2. Pracownik pedagogiczny po powrocie nieletniego z urlopu sprawdza jego zachowanie podczas urlopu i sporządza stosowną informację do akt osobowych.

§ 23 1. W celu przygotowania nieletniego do zwolnienia z zakładu w związku z ustaniem wykonywania środka poprawczego z mocy prawa albo w związku ze złożeniem przez dyrektora wniosku o warunkowe zwolnienie nieletniego z zakładu, zakład, co najmniej 6 miesięcy przed zwolnieniem nieletniego:

1) gromadzi informacje o potrzebach nieletniego po zwolnieniu;
2) udziela nieletniemu informacji:
   a) dotyczących uzyskania niezbędnych dokumentów,
   b) o przysługującej nieletniemu pomocy w usamodzielnianiu,
   c) o sposobie nawiązania i utrzymywania kontaktów z kuratorem sądowym;
3) udziela pomocy w podjęciu zatrudnienia i zamieszkania.

2. Przygotowanie nieletniego do zwolnienia z zakładu oraz warunkowego zwolnienia z zakładu może odbywać się w hostelu.

§ 24. Zwalnianemu nieletniemu wydaje się za pokwitowaniem:

1) dokumenty dotyczące wykształcenia, zawodu, kwalifikacji i umiejętności zawodowych, kierunku kształcenia, stażu pracy i przebiegu pracy zawodowej;
2) zaświadczenie o stanie zdrowia;
3) w razie potrzeby bilet na przejazd, artykuły żywnościowe na czas podróży oraz skierowanie na leczenie, jeśli takie jest zalecenie lekarskie.

Rozdział 4

Uczestniczenie przez nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystaniu przez nich z posług religijnych

§ 25. 1. Dyrektor zakładu zawiera z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należy, umowę w celu zapewnienia nieletniemu wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych podczas pobytu w zakładzie.

2. W umowie określa się, w szczególności, zakres czynności duchownego, zasady zastępowania przez inne osoby podczas jego nieobecności lub w razie nagłej potrzeby udzielenia posługi religijnej, zasady współdziałania z dyrektorem zakładu oraz przypadki, w których umowa może ulec rozwiązaniu.

§ 26. 1. Dyrektor zakładu poucza duchownego oraz osoby wyznaczone do jego zastępowania o treści i skutkach stosowania przepisów dotyczących:
1) zasad bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego zakładu oraz regulaminów obowiązujących w zakładzie;
2) ochrony danych osobowych.

2. Dyrektor zakładu może cofnąć duchownemu lub osobom go zastępującym prawo wstępu na teren zakładu w przypadku rażącego naruszenia przez nich przepisów, o których mowa w ust. 1, powiadamiając o tym właściwe władze kościołów lub innych związków wyznaniowych.

§ 27. Dyrektor zakładu podejmuje niezbędne czynności w celu zapewnienia odpowiednich warunków do wykonywania praktyk religijnych i posług religijnych oraz korzystania z tych posług, a także zasięga opinii duchownego w sprawie organizacji posług religijnych.

Rozdział 5

Szczegółowy tryb umieszczania nieletnich poza zakładem

§ 28. 1. Przed wydaniem decyzji w sprawie umieszczenia nieletniego poza zakładem na podstawie art. 273 ust. 1 ustawy, dyrektor zakładu przedstawia do akceptacji radzie zakładu propozycję umieszczenia nieletniego poza zakładem wraz z uzasadnieniem. Uzasadnienie zawiera w szczególności analizę możliwości roztoczenia nad nieletnim skutecznego nadzoru.

2. Po zaakceptowaniu przez radę zakładu propozycji umieszczenia nieletniego poza zakładem, dyrektor zakładu wydaje pisemną decyzję o umieszczeniu nieletniego poza zakładem.

3. Decyzja o umieszczeniu nieletniego poza zakładem zawiera:

1) oznaczenie zakładu;
2) datę i miejsce wydania decyzji;
3) dane nieletniego: imię i nazwisko, datę i miejsce urodzenia oraz adres dotychczasowego miejsca pobytu stałego (zameldowania);
4) określenie okresu i miejsca umieszczenia nieletniego poza zakładem;
5) uzasadnienie: określenie przesłanek umieszczenia nieletniego poza zakładem, w tym podjęcie nauki, zatrudnienia lub leczenia bądź innych szczególnych względów rodzinnych, ocenę zachowania nieletniego podczas pobytu w zakładzie, ocenę możliwości roztoczenia nad nieletnim skutecznego nadzoru.

4. Decyzję wraz z uzasadnieniem dyrektor zakładu przesyła do sądu rodzinnego.

§ 29. Dyrektor zakładu wyznacza opiekuna nieletniego podczas pobytu poza zakładem uwzględniając w tym zakresie wniosek nieletniego.

§ 30. 1. Przed przystąpieniem do wykonania decyzji o umieszczeniu nieletniego poza zakładem nieletni wraz z opiekunem sporządzają plan pobytu nieletniego poza zakładem.

2. Plan, o którym mowa w ust. 1, zawiera w szczególności:

1) sposób realizacji wymagań związanych z przesłankami umieszczenia poza zakładem, w tym podjęcia nauki, zatrudnienia, leczenia bądź innych szczególnych względów rodzinnych;
2) sposób i częstotliwość kontaktów nieletniego z opiekunem w ramach nadzoru sprawowanego przez zakład;
3) określenie norm funkcjonowania społecznego nieletniego podczas pobytu poza zakładem;

4) tryb podjęcia współpracy z właściwą instytucją w celu realizowania programu usamodzielniania nieletniego.

3. Plan pobytu nieletniego poza zakładem wymaga zatwierdzenia przez dyrektora zakładu.

4. Opracowany i zatwierdzony plan pobytu nieletniego poza zakładem zostaje wdrożony po podpisaniu go przez nieletniego i jego opiekuna.

§ 31. 1. W przypadku wystąpienia zmian związanych z pobytem nieletniego poza zakładem opiekun wraz z nieletnim dokonują aktualizacji lub modyfikacji planu pobytu nieletniego poza zakładem.

2. Przepis § 28 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

§ 32. 1. Opiekun prowadzi dokumentację pobytu nieletniego poza zakładem, w której zamieszcza istotne informacje na temat jego funkcjonowania i realizowania postanowień zawartych w planie pobytu nieletniego poza zakładem.

2. Dokumentacja pobytu nieletniego poza zakładem zawiera, w szczególności:

1) wywiady środowiskowe;
2) decyzje o umieszczeniu nieletniego poza zakładem, o przedłużeniu pobytu nieletniego poza zakładem oraz o odwołaniu lub uchyleniu tych decyzji;
3) zawiadomienie sądu rodzinnego o decyzji o umieszczeniu nieletniego poza zakładem i o przedłużeniu pobytu nieletniego poza zakładem oraz akceptację sądu rodzinnego;
4) plan pobytu nieletniego poza zakładem oraz jego aktualizacje i modyfikacje;
5) informacje o wykonaniu decyzji, o których mowa w pkt 2;
6) zaświadczenia o przyjęciu do szkoły, podjęciu pracy, leczenia;
7) bieżące informacje uzyskane na temat realizacji planu pobytu nieletniego poza zakładem;
8) inne informacje uzyskane od pracodawcy, wychowawcy klasy i innych osób i instytucji wspomagających pobyt nieletniego poza zakładem.

Rozdział 6

Przepisy końcowe

§ 33. Umowa zapewniająca nieletnim umieszczonym w zakładzie uczestniczenie w lekcjach religii i praktykach religijnych, korzystanie z posług religijnych i organizację pracy duszpasterskiej zawarta na podstawie przepisów dotychczasowych zachowuje moc do dnia

zawarcia umowy, o której mowa w § 23 ust. 1, nie dłużej niż przez 30 dni od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia.

§ 34. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r. [1)]

MINISTER SPRAWIEDLWIOŚCI

[1)] Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2017 r. poz. 487) oraz rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uczestniczenia w lekcjach religii i praktykach religijnych, korzystania z posług religijnych i organizacji pracy duszpasterskiej w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich (Dz. U. poz. 1157), które tracą moc z dniem wejścia w życie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).

UZASADNIENIE

Projekt *rozporządzenia w sprawie pobytu nieletnich w zakładach poprawczych* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 285 ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe, określić ma tryb kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z zakładów poprawczych, szczegółowe warunki pobytu nieletnich w tych zakładach, formę i zakres porozumienia dyrektora zakładu z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należą, dotyczącego uczestniczenia przez nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystaniu przez nich z posług religijnych oraz sposób realizacji tego porozumienia, szczegółowy tryb umieszczania nieletnich poza zakładem poprawczym na podstawie art. 274 ust. 1 ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich oraz sposób dokumentowanie tego pobytu, przy uwzględnieniu konieczności zapewnienia skuteczności oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych wobec nieletnich, właściwych warunków pobytu nieletnich w zakładach, przestrzegania praw nieletnich oraz sprawnego wykonywania orzeczeń.

Aktualnie problematyka powyższa uregulowana jest rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2017 r. poz. 487) oraz rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uczestniczenia w lekcjach religii i praktykach religijnych, korzystania z posług religijnych i organizacji pracy duszpasterskiej w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich (Dz. U. poz. 1157).

Projektowane rozporządzenie oparte jest na treści obecnie obowiązujących aktów wykonawczych i uwzględnia zmiany wprowadzone w nowej ustawie.

Uzupełnieniem przepisów ustawy w zakresie wykonywania środka poprawczego jest określenie w rozdziale 2 projektowanego rozporządzenia szczegółowego trybu kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich z zakładów poprawczych.

Projekt rozporządzenia reguluje czynności, które należy wykonać po uprawomocnieniu się orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka poprawczego. Wniosek o wskazanie zakładu poprawczego wraz z orzeczeniem o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym i opinią o nieletnim oraz innymi informacjami niezbędnymi do wskazania odpowiedniego rodzaju zakładu, sędzia przesyła niezwłocznie do Ministerstwa Sprawiedliwości. Przekazane dokumenty pozwolą uzyskać informacje o nieletnim w celu

wyznaczenia zakładu, w którym proces readaptacji nieletniego będzie mógł być prowadzony w jak najpełniejszym zakresie, z uwzględnieniem specjalistów zatrudnionych w zakładzie. Jeżeli Ministerstwo Sprawiedliwości nie dysponuje w/w dokumentacją, zwraca się o jej uzupełnienie.

Nieletni powinien zostać skierowany do zakładu poprawczego położonego jak najbliżej jego miejsca zamieszkania albo pobytu. Realizacja tej dyrektywy ma na celu ochronę więzi rodzinnych nieletniego i umożliwienie mu kontaktu z członkami rodziny i innymi osobami, który mógłby być utrudniony ze względu na odległość pomiędzy zakładem a miejscem zamieszkania albo pobytu nieletniego. Zastrzeżenie skierowania nieletniego do innego zakładu ze względów wychowawczych lub organizacyjnych uwzględnia możliwość wyboru zakładu mającego optymalne warunki do pracy z nieletnim.

Ministerstwo Sprawiedliwości, wydając skierowanie nieletniego do określonego zakładu poprawczego, będzie miało obowiązek powiadomić sąd rodzinny, zakład poprawczy, do którego kieruje się nieletniego i schronisko dla nieletnich, o ile nieletni tam przebywa. Na tej podstawie, realizując procedurę umieszczenia w zakładzie poprawczym, sędzia poleci doprowadzenie nieletniego do zakładu poprawczego, wskazując rodziców albo opiekuna nieletniego lub Policję. Przepisy dają też możliwość zezwolenia przez sędziego na samodzielnie stawienie się nieletniego w zakładzie.

Dyrektor zakładu poprawczego jest obowiązany przyjąć nieletniego, jeżeli zostały zgromadzone dokumenty niezbędne do przyjęcia, w tym prawomocne orzeczenie o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym lub postanowienie o przeniesieniu nieletniego do zakładu innego rodzaju, skierowanie albo przeniesienie oraz nakaz przyjęcia.

W przypadku przyjęcia nieletniego, które spowoduje przekroczenie limitu miejsc w zakładzie poprawczym, nieletniego należy przyjąć do zakładu i jednocześnie poinformować o tym fakcie Ministerstwo Sprawiedliwości. Usprawni to realizację kolejnych skierowań lub przeniesień do tego zakładu poprawczego.

W przypadku niedoprowadzenia nieletniego do zakładu poprawczego w ciągu trzech miesięcy od daty skierowania lub przeniesienia dyrektor zakładu odsyła dokumentację nieletniego do sądu rodzinnego.

Projektowane przepisy określają szczegółowe czynności związane z przyjęciem nieletniego do zakładu poprawczego, stanowiąc w tym zakresie doprecyzowanie regulacji ustawowej.

Dyrektor zakładu poprawczego, przyjmując nieletniego do zakładu, przeprowadza rozmowę nieletnim, zapoznaje nieletniego z jego prawami i obowiązkami, zasadami pobytu w zakładzie oraz poucza o terminie i sposobie składania zażalenia na czynności naruszające jego prawa. Czynności te są istotnymi z perspektywy nieletniego, który trafił do nowego dla siebie miejsca, będącego formą izolacji i mają na celu pomóc nieletniemu w adaptacji do nowych warunków. Zapoznanie się z obowiązkami i prawami oraz z zasadami pobytu w zakładzie nieletni będzie potwierdzał własnoręcznym podpisem.

Nieletni, po przyjęciu do zakładu poprawczego, umieszczany będzie w izbie adaptacyjnej między innymi w celu przeprowadzenia rozmowy wstępnej oraz poddania go badaniom osobopoznawczym. Rozmowę i badania przeprowadzi psycholog lub pedagog w zakresie niezbędnym do wstępnego poznania nieletniego oraz do rozpoczęcia procesu adaptacji i wdrażania oddziaływań wychowawczych z uwzględnieniem osobistych uwarunkowań nieletniego. Celem tych czynności jest diagnoza i prognoza resocjalizacyjna, zindywidualizowanie procesu resocjalizacji, zapobieganie wzajemnej demoralizacji nieletnich oraz zapewnienie bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego zakładu. Ponadto wobec nieletniego umieszczonego w izbie adaptacyjnej psycholog lub pedagog opracowuje plan adaptacyjny.

Plan adaptacyjny ma na celu umożliwienie nieletniemu sprawne przystosowanie się do warunków określonych regulaminem zakładu poprawczego, prawidłowe funkcjonowanie w nowych rolach społecznych oraz stworzenie przyjaznej atmosfery. W planie adaptacyjnym należy w szczególności określić zadania: poznanie zakładu, zapewnienie poczucia bezpieczeństwa, integracja w środowisku grupy wychowawczej, włączanie w życie społeczności zakładu oraz budowanie relacji interpersonalnych opartych na wzajemnym szacunku. Program będzie realizowany w czasie pobytu w izbie adaptacyjnej oraz kontynuowany w zależności od potrzeb w ciągu dwóch pierwszych miesięcy przez pedagoga lub psychologa, przy wsparciu wychowawców i nauczycieli. Ewaluacji programu dokona pedagog lub psycholog przy współpracy z wychowawcą.

Nieletniego umieszczonego w izbie adaptacyjnej można włączać w zajęcia dydaktyczne i wychowawcze. Takie działanie jest istotnym elementem prawidłowej adaptacji i

przystosowywania się nieletniego do nowych warunków, a w konsekwencji przyczynia się do akceptacji pobytu w zakładzie poprawczym i tym samym podjęcia przez nieletniego oferty resocjalizacyjnej.

W przepisach regulujących szczegółowy tryb przenoszenia nieletniego do innego zakładu poprawczego rozgraniczano, zgodnie z regulacjami ustawowymi, postępowanie w przypadku przeniesienia nieletniego do innego zakładu na podstawie wniosku oraz na podstawie postanowienia sądu rodzinnego.

W pierwszym przypadku przeniesienie nieletniego do innego zakładu poprawczego może nastąpić na podstawie wniosku (sędziego rodzinnego, dyrektora zakładu poprawczego, nieletniego, jego rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego), który wraz z uzasadnieniem kierowany jest do Ministerstwa Sprawiedliwości. Na podstawie analizy wniosku następuje ocena zasadności realizowania przeniesienia ze względów wychowawczych lub organizacyjnych, w wyniku której Ministerstwo Sprawiedliwości odmawia albo przenosi nieletniego do innego zakładu poprawczego.

Inaczej sytuacja wygląda w przypadku przeniesienia nieletniego do zakładu poprawczego innego rodzaju na podstawie postanowienia sądu rodzinnego. Jeżeli sąd rodzinny orzekając umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym albo kierując do wykonania orzeczenie o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym określił rodzaj zakładu poprawczego, w którym ma być wykonywany ten środek, przeniesienie nieletniego do zakładu poprawczego innego rodzaju wymaga postanowienia sądu rodzinnego. Także przeniesienie nieletniego do zakładu poprawczego o wzmożonym nadzorze wychowawczym wymaga postanowienia sądu rodzinnego. W tych przypadkach Ministerstwo Sprawiedliwości, realizując przeniesienie nieletniego, będzie zobligowane na podstawie postanowienia sądu – niezwłocznie przenieść nieletniego do zakładu poprawczego, którego rodzaj wskazany jest w postanowieniu.

Podobnie jak w przypadku kierowania nieletniego do zakładu poprawczego, w procedurze przenoszenia nieletniego do innego zakładu poprawczego również istnieje obowiązek zawiadamiania sądu rodzinnego oraz zakładów poprawczych, z którego nieletni jest przenoszony i do którego ma zostać przeniesiony oraz rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

W przypadku przeniesienia nieletniego do innego zakładu poprawczego przekazuje się akta osobowe nieletniego, depozyt nieletniego oraz informację o zachowaniu nieletniego w okresie pobytu w zakładzie. Pozwoli to pracownikom zakładu poprawczego, do którego nieletni zostanie przeniesiony, dokonać wstępnej analizy dokumentacji i diagnozy nieletniego, co z kolei ułatwi dobór odpowiednich metod i form oddziaływań adaptacyjnych i kontynuowanie procesu resocjalizacji.

Projektowane przepisy dotyczące zwolnienia nieletniego z zakładu poprawczego określają podstawy zwolnienia oraz ustalenie sposobu odebrania nieletniego przez rodziców albo opiekuna.

W projekcie uregulowano także kwestie techniczne związane ze skreśleniem nieletniego z ewidencji zakładu poprawczego oraz obowiązki informacyjne dyrektora zakładu poprawczego w tym zakresie.

Uregulowania rozdziału 3 projektowanego rozporządzenia stanowią uszczegółowienie regulacji ustawowej dotyczącej warunków pobytu nieletnich w zakładach poprawczych w zakresie noszenia przez nieletnich własnej odzieży, bielizny i obawia, otrzymywanego kieszonkowego, depozytów, otrzymywanych paczek, programu pobytu nieletniego na urlopie, przygotowania do zwolnienia z zakładu poprawczego oraz dokumentów wydawanych zwalnianemu nieletniemu, określając szczegóły związane z tymi czynnościami. W zakresie tym projektowane przepisy stanowią odpowiednik obecnie obowiązujących regulacji.

Indywidualny plan resocjalizacji, na podstawie którego prowadzony jest proces resocjalizacyjny nieletniego, to zbiór zadań zaplanowanych na podstawie diagnozy psychopedagogicznej do realizacji wobec nieletniego w określonym czasie. Zadania tworzą spójny i jednolity system oddziaływań dydaktycznych, wychowawczych, terapeutycznych i stanowią podstawę do analizy osiąganych efektów procesu resocjalizacji. Indywidualny plan resocjalizacji określa sposoby oddziaływań psychokorekcyjnych, a także zasady oraz założenia przyjęte w pracy resocjalizacyjnej, na których opierają się zadania indywidualnie projektowane dla nieletniego. Cele ukierunkowane są na sfery: emocjonalno-uczuciową, wolicjonalno-normatywną, poznawczo-intelektualną, zachowania, zawartych w obszarach funkcjonowania nieletniego w szkole, internacie, rodzinie i w środowisku rówieśniczym.

Indywidualny plan resocjalizacji obejmuje cały okres pobytu nieletniego w placówce. Jest ewaluowany nie rzadziej niż raz na 6 miesięcy, co gwarantuje systematyczną wymianę informacji dotyczących nieletniego pomiędzy wychowawcą, nauczycielem, psychologiem i

pedagogiem w celu zoptymalizowania oddziaływań wychowawczych, edukacyjnych i terapeutycznych. Istotnym zadaniem indywidualnego planu resocjalizacji jest zespołowe ustalanie (przez zespół wychowawczy i samego nieletniego) celów i zadań do realizacji oraz oceny okresowej realizacji tych zadań (optymalizacja oceny w stosunku do danego nieletniego).

Nieletni umieszczony w zakładzie poprawczym ma prawo do korzystania w wolności religijnej. Regulacje dotyczące realizacji tego prawa umieszczone zostały w art. 113-114 nowej ustawy. W rozdziale 4 projektowanego rozporządzenia zawarto natomiast szczegółowe regulacje w zakresie porozumienia zawieranego przez dyrektora zakładu poprawczego z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należy w celu określenia miejsca, sposobu i czasu uczestniczenia nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych. Porozumienie to będzie miało charakter umowy określającej w szczególności zakres czynności duchownego, zasady zastępowania przez inne osoby podczas jego nieobecności lub w razie nagłej potrzeby udzielenia posługi religijnej, zasady współdziałania z dyrektorem oraz przypadki, w których umowa może ulec rozwiązaniu. W związku z realizacja tej umowy dyrektor zakładu poprawczego będzie miał obowiązek pouczyć duchownego oraz osoby zobowiązane do jego zastępowania o treści przepisów regulujących pobyt w zakładzie poprawczym oraz obowiązek stworzenia warunków umożliwiających nieletnim korzystanie z wolności religijnej. Projektowane przepisy stanowią odpowiednik regulacji zawartych w obecnie obowiązującym rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uczestniczenia w lekcjach religii i praktykach religijnych, korzystania z posług religijnych i organizacji pracy duszpasterskiej w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich.

Na gruncie nowej ustawy zachowana została instytucja umieszczania nieletnich na czas określony poza zakładem poprawczym. W rozdziale 5 projektowanego rozporządzenia proponuje się zawarcie regulacji dotyczących szczegółowego trybu umieszczania nieletnich poza zakładem poprawczym oraz sposobu dokumentacji pobytu nieletnich poza zakładem poprawczym.

Umieszczenie nieletniego poza zakładem poprawczym jest uznaniem dotychczasowego prawidłowego funkcjonowania nieletniego w zakładzie, właściwym realizowaniem indywidualnego planu resocjalizacji oraz uzyskaniem prawdopodobieństwa, że w warunkach

środowiska otwartego nieletni będzie poprawnie funkcjonował. Jest to zatem decyzja bardzo istotna zarówno dla nieletniego jak i zakładu poprawczego, w którym nieletni przebywa. To spowodowało, że projekt rozporządzenia zawierając szczegółową procedurę umieszczania nieletniego poza zakładem poprawczym, na wstępie określa, że decyzja o umieszczeniu nieletniego poza zakładem wymaga szczegółowej analizy, która ma odbyć się podczas posiedzenia rady zakładu poprawczego, członkami której są wszyscy pracownicy pedagogiczni, ze wskazaniem szczegółowego uzasadnienia do podjęcia takiej decyzji. Uzasadnienie to zawiera także bardzo istotny obszar, którym jest analiza możliwości roztoczenia nad nieletnim skutecznego nadzoru. Obszar ten jest o tyle istotny, że odbywa się i jest realizowany bez możliwości stałego i bezpośredniego nadzoru ze strony zakładu poprawczego. To nakłada na nieletniego zobowiązania, które musi spełnić pozostając wychowankiem zakładu poprawczego w warunkach środowiska otwartego. Aby przeprowadzać kolejne etapy procedury umieszczenia nieletniego poza zakładem poprawczym rada zakładu musi zaakceptować tą decyzję.

Po uzyskaniu akceptacji rady zakładu poprawczego, decyzję wraz z jej uzasadnieniem dyrektor musi przesłać do sądu rodzinnego w celu uzyskania stanowiska sądu jako organu wykonującego orzeczenie. Sąd rodzinny wykonujący orzeczenie zna nieletniego, jego historię, dotychczasowe funkcjonowanie, w związku z tym posiada wiedzę, która jest niezbędna dla określenia czy taki rodzaj działań podjęty względem nieletniego ma szansę na powodzenie i może być skuteczny.

Wspomniana wcześniej przeprowadzona analiza możliwości roztoczenia skutecznego nadzoru nad nieletnim zobowiązuje dyrektora do wskazania upoważnionej osoby, która będzie opiekunem nieletniego podczas pobytu poza zakładem. Z punktu widzenia skuteczności nadzoru nad nieletnim funkcja opiekuna jest bardzo istotna, dlatego też na wybór osoby, która ma zostać opiekunem powinien mieć wpływ umieszczany poza zakładem nieletni, co może pozytywnie wpłynąć na sposób realizacji nadzoru.

Wyznaczony opiekun wraz z nieletnim przed wykonaniem decyzji o umieszczeniu nieletniego poza zakładem poprawczym sporządzają plan pobytu nieletniego poza zakładem poprawczym, który szczegółowo określa wszystkie istotne elementy wpływające na efektywność tego umieszczenia.

W projektowanych przepisach określono najistotniejsze elementy planu pobytu nieletniego poza zakładem poprawczym. W planie określa się sposób realizacji wymagań

bezpośrednio związanych z przesłanką umieszczenia, czyli określa się zadania związane bądź z realizacją nauki, podjęciem zatrudnienia, leczenia lub innych szczególnych względów. Jako, że wymienione przesłanki są niezbędne do umieszczenia nieletniego poza zakładem poprawczym bardzo istotne jest, aby dookreślić w jaki sposób nieletni ma je realizować, tak aby mógł przebywać poza zakładem poprawczym. Stopień realizacji powyższych przesłanek nieletni ma obowiązek przedstawiać swojemu opiekunowi w ramach utrzymywanego stałego kontaktu. W związku z powyższym sposób i częstotliwość kontaktów nieletniego z opiekunem jest kolejnym elementem planu pobytu poza zakładem. Kontakty nieletniego i opiekuna są bardzo istotnym elementem nadzoru sprawowanego w tym obszarze przez zakład poprawczy nad nieletnim. Oprócz realizowania przesłanki umieszczenia poza zakładem, plan pobytu określa również normy funkcjonowania społecznego nieletniego podczas pobytu poza zakładem poprawczym. Projektowane zapisy rozporządzenia określają to w sposób bardzo wyraźny. Prawidłowe funkcjonowanie społeczne jest dopełnieniem kontynuowania nauki, pracy, czy leczenia i równie ważnym ogniwem zasadności pobytu poza zakładem poprawczym. Jeżeli np. nieletni uczęszcza do szkoły, uzyskuje dobre oceny, prawidłowo wywiązuje się z roli ucznia, ale poza szkołą dokonuje kradzieży, nadużywa środków psychoaktywnych, występuje przesłanka, aby nieletniego odwołać z pobytu poza zakładem poprawczym. Kolejnym elementem, który musi zostać ujęty w opracowanym planie pobytu to nawiązanie współpracy z instytucją zajmującą się usamodzielnieniem osób opuszczających placówki, w celu realizowania planu usamodzielniania. Istotą umieszczenia nieletniego poza zakładem poprawczym w większości przypadków będzie zapoczątkowanie procesu opuszczenia zakładu poprawczego, w związku z tym zainicjowany program usamodzielniania nieletniego w zakładzie powinien być kontynuowany z właściwą instytucją na terenie, w którym nieletni będzie przebywał po opuszczeniu zakładu. Nawiązanie współpracy z jednostką organizacyjną pomocy społecznej, która po zwolnieniu nieletniego z zakładu będzie kontynuowała jego proces usamodzielniania pozwala na prowadzenie zsynchronizowanych i zaplanowanych działań względem niego, jak również stanowi element nadzoru nad nieletnim.

Tak opracowany plan pobytu poza zakładem musi zostać zatwierdzony przez dyrektora zakładu poprawczego. Wszystkie postanowienia planu tworzone są wspólnie przez opiekuna i nieletniego, w związku z tym zawiera on elementy, na realizację, których nieletni wyraża zgodę i zobowiązuje się do ich przestrzegania i wykonywania. Wdrożenie planu pobytu poza zakładem poprawczym następuje po podpisaniu go przez nieletniego i jego opiekuna.

Projektując przepisy związane z pobytem nieletniego poza zakładem projektodawca uznał za zasadne, aby plan pobytu poza zakładem poprawczym mógł być modyfikowany i aktualizowany. Czynności tych dokonuje się w przypadku np. zmiany adresu zamieszkania, zmiany miejsca pracy i innych ważnych czynników z punktu widzenia prowadzonego nadzoru nad nieletnim.

Projekt rozporządzenia wskazuje również jakie obowiązki zostają nałożone na pracownika zakładu poprawczego w związku z pełnioną funkcją opiekuna nieletniego. Wspomniana wcześniej konieczność roztoczenia skutecznego nadzoru nad nieletnim spowodowała, że kolejne zapisy rozporządzenia określają czynności opiekuna związane z prowadzeniem dokumentacji, w której odnotowuje wszystkie istotne elementy związane z funkcjonowaniem i realizowaniem postanowień planu pobytu przez nieletniego. Szczegółowo określono, że dokumentacja pobytu nieletniego poza zakładem musi zawierać zlecone wywiady środowiskowe, decyzje o umieszczeniu, przedłużeniu oraz o odwołaniu lub uchyleniu tych decyzji, zawiadomienie sądu rodzinnego o decyzji umieszczenia, przedłużenia oraz ich akceptacje. Kolejnymi elementami prowadzonej dokumentacji są plan pobytu poza zakładem poprawczym, jego aktualizacje i modyfikacje, informacje o wykonaniu decyzji w sprawie umieszczenia, przedłużenia oraz odwołania lub uchylenia tych decyzji, zaświadczenia o przyjęciu do szkoły, podjęciu pracy lub leczenia, wszystkie informacje bieżące na temat realizacji planu pobytu poza zakładem, a także informacje od pracodawcy, wychowawcy klasy oraz innych osób i instytucji wspomagających pobyt nieletniego poza zakładem.

Tak rozbudowana część obowiązków nałożonych i wykonywanych przez opiekuna pozwala na skuteczne roztoczenie nadzoru nad nieletnim, pozwala na szybka reakcję w przypadku pojawienia się nieprawidłowości w realizacji postanowień planu pobytu poza zakładem i pozwala skorygować działania nieletniego, aby nie zaistniała konieczność podejmowania decyzji o odwołaniu nieletniego z pobytu poza zakładem.

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie

funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie pobytu nieletnich w schroniskach dla nieletnich

Na podstawie **art. 320** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. …) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

§ 1. Rozporządzenie określa:

1) szczegółowy tryb kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich ze schronisk dla nieletnich;
2) szczegółowe warunki pobytu nieletnich w schroniskach dla nieletnich;
3) formę i zakres porozumienia dyrektora schroniska dla nieletnich z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należą, dotyczącego uczestniczenia przez nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystaniu przez nich z posług religijnych oraz sposób realizacji tego porozumienia.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

1) Ministerstwie Sprawiedliwości – rozumie się przez to komórkę organizacyjną Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującą zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego nad schroniskami dla nieletnich;
2) organie prowadzącym postępowanie – rozumie się przez to sąd rodzinny, przed którym toczy się postępowanie rozpoznawcze, sąd drugiej instancji rozpoznający apelację od orzeczenia, o którym mowa w art. 72 ustawy albo organ, do dyspozycji którego pozostaje nieletni na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeksu postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 534 i 1023);
3) schronisku – rozumie się przez to schronisko dla nieletnich;
4) terenie schroniska – rozumie się przez to teren, który ogranicza zewnętrzna linia ogrodzenia ochronnego lub innego oznaczenia granic schroniska dla nieletnich;
5) ustawie – rozumie się przez to ustawę z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

Rozdział 2

Szczegółowy tryb kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich ze schronisk

§ 3. 1. Niezwłocznie po wydaniu orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 8 ustawy, sędzia przesyła do Ministerstwa Sprawiedliwości pisemny wniosek o skierowanie nieletniego do schroniska, do którego dołącza odpis orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 8 ustawy.

2. Skierowanie do schroniska powinno nastąpić w terminie 72 godzin od chwili przyjęcia wniosku przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

§ 4. Nieletniego kieruje się do schroniska położonego najbliżej jego miejsca zamieszkania albo pobytu, chyba że ze względów wychowawczych lub organizacyjnych jest to niemożliwe.

§ 5. 1. O skierowaniu nieletniego do schroniska zawiadamia się:

1) sąd wykonujący środek tymczasowy, o którym mowa w art. 44 pkt 8 ustawy;
2) organ prowadzący postępowanie;
3) schronisko, do którego nieletni został skierowany.

2. Niezwłocznie po otrzymaniu zawiadomienia o skierowaniu, o którym mowa w ust. 1, sędzia zwraca się do rodziców albo opiekuna nieletniego lub Policji o doprowadzenie nieletniego do schroniska.

§ 6. 1. Dyrektor schroniska przyjmuje nieletniego do schroniska na podstawie:

1) orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 8 ustawy albo postanowienia, o którym mowa w art. 301 ust. 3 ustawy;
2) skierowania albo przeniesienia do schroniska;
3) nakazu przyjęcia.

2. Jeżeli przyjęcie nieletniego spowoduje przekroczenie limitu miejsc w schronisku, dyrektor schroniska przyjmuje nieletniego i zawiadamia o tym Ministerstwo Sprawiedliwości.

§ 7. 1. Nieletniego przyjmuje do schroniska dyrektor schroniska i przeprowadza z nim rozmowę, zapoznaje nieletniego z jego prawami i obowiązkami oraz zasadami pobytu w schronisku oraz poucza o terminie i sposobie składania zażalenia, o którym mowa w art. 107 ust. 1 pkt 21 ustawy, co nieletni potwierdza własnoręcznym podpisem.

2. Psycholog lub pedagog przeprowadza rozmowę wstępną z nieletnim, sporządza podstawową informację o nieletnim i poddaje go badaniom osobopoznawczym w celu diagnozy i prognozy resocjalizacyjnej, zindywidualizowania procesu resocjalizacji, zapobiegania wzajemnej demoralizacji nieletnich oraz zapewnienia bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego schroniska.

3. Wobec nieletniego umieszczonego w izbie adaptacyjnej psycholog lub pedagog opracowuje plan adaptacyjny, podlegający akceptacji dyrektora schroniska.

4. Nieletni przebywający w izbie adaptacyjnej może brać udział w zajęciach dydaktycznych i wychowawczych.

§ 8. 1. Wniosek o przeniesienie nieletniego do innego schroniska tego samego rodzaju wraz z uzasadnieniem organ prowadzący postępowanie lub dyrektor schroniska, w którym nieletni przebywa, kieruje do Ministerstwa Sprawiedliwości.

2. Do wniosku o przeniesienie dyrektor schroniska dołącza zgodę organu prowadzącego postępowanie.

3. Ministerstwo Sprawiedliwości po analizie dokumentów, o których mowa w ust. 1 i 2, przenosi nieletniego do innego schroniska albo odmawia takiego przeniesienia.

§ 9. 1. W przypadku przeniesienia nieletniego ze schroniska zwykłego do schroniska o wzmożonym nadzorze wychowawczym na podstawie postanowienia, o którym mowa w art. 301 ust. 3 ustawy, do wniosku o przeniesienie kierowanego do Ministerstwa Sprawiedliwości dyrektor schroniska zwykłego dołącza odpis tego postanowienia.

2. Ministerstwo Sprawiedliwości niezwłocznie przenosi nieletniego do schroniska o wzmożonym nadzorze wychowawczym.

§ 10. O przeniesieniu nieletniego zawiadamia się:

1) sąd wykonujący środek tymczasowy, o którym mowa w art. 44 pkt 8 ustawy;
2) organ prowadzący postępowanie;
3) schronisko, do którego nieletni ma zostać przeniesiony;
4) schronisko, z którego nieletni ma zostać przeniesiony;
5) rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

§ 11. 1. Przeniesienie nieletniego do innego schroniska tego samego rodzaju następuje na podstawie nakazu zwolnienia nieletniego ze schroniska, w którym nieletni przebywa, i nakazu przyjęcia do schroniska, w którym nieletni ma zostać umieszczony.

2. Przeniesienie nieletniego ze schroniska zwykłego do schroniska o wzmożonym nadzorze wychowawczym następuje na podstawie postanowienia, o którym mowa w art. 301 ust. 3 ustawy, nakazu zwolnienia nieletniego ze schroniska, w którym nieletni przebywa, i nakazu przyjęcia do schroniska, w którym nieletni ma zostać umieszczony.

§ 12. 1. Przed przewiezieniem do innego schroniska lub zakładu poprawczego nieletniego poddaje się badaniom lekarskim w celu ustalenia, czy jego stan zdrowia pozwala na przewiezienie.

2. Schronisku lub zakładowi poprawczemu, do którego nieletni zostaje przewieziony, przekazuje się akta osobowe nieletniego, depozyt nieletniego oraz informację o zachowaniu nieletniego w okresie pobytu w schronisku.

§ 13. W przypadku braku postanowienia o przedłużeniu pobytu nieletniego w schronisku na 7 dni przed upływem oznaczonego okresu pobytu, dyrektor schroniska zawiadamia o tym organ prowadzący postępowanie.

§ 14. 1. Zwolnienie nieletniego ze schroniska następuje na podstawie orzeczenia sądu i nakazu zwolnienia, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3.

2. Zwolnienie nieletniego ze schroniska w celu wykonania orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka poprawczego następuje na podstawie nakazu zwolnienia i zawiadomienia o skierowaniu nieletniego do zakładu poprawczego.

3. Nieletniego niezwłocznie zwalnia się w przypadku upływu okresu pobytu oznaczonego w postanowieniu o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 8 ustawy, albo upływu okresu pobytu oznaczonego w postanowieniu o przedłużeniu pobytu nieletniego w schronisku.

4. W uzasadnionych przypadkach dyrektor schroniska uzgadnia z rodzicami albo opiekunem nieletniego sposób jego odebrania ze schroniska.

§ 15. 1. Nieletniego skreśla się z ewidencji schroniska w przypadku:

1) przeniesienia do innego schroniska;
2) zwolnienia ze schroniska;
3) umieszczenia w zakładzie poprawczym, areszcie śledczym lub zakładzie karnym;
4) upływu okresu pobytu oznaczonego w postanowieniu o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego, o którym mowa w art. 44 pkt 8 ustawy, albo upływu okresu pobytu oznaczonego w postanowieniu o przedłużeniu pobytu nieletniego w schronisku.

2. O skreśleniu nieletniego z ewidencji schroniska dyrektor schroniska niezwłocznie zawiadamia:

1) sąd wykonujący środek tymczasowy, o którym mowa w art. 44 pkt 8 ustawy;
2) organ prowadzący postępowanie;
3) Ministerstwo Sprawiedliwości;
4) rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

Rozdział 3

Szczegółowe warunki pobytu nieletnich w schroniskach

§ 16. 1. W schronisku prowadzi się oddziaływania wychowawcze ukierunkowane na rozpoczęcie procesu resocjalizacji.

2. W procesie resocjalizacji uwzględnia się udzielanie nieletniemu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, terapeutycznej i psychiatrycznej.

§ 17. Schronisko informuje rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego o zachowaniu nieletniego.

§ 18. Opinię diagnostyczną, o której mowa w art. 303 ust. 1 ustawy, sporządza się w terminie zakreślonym przez sąd. W przypadku gdy termin nie został określony opinię sporządza się w terminie nie dłuższym niż do 6 tygodni od dnia przyjęcia nieletniego do schroniska.

§ 19. Za zgodą dyrektora schroniska, nieletni może nosić własną odzież, bieliznę i obuwie.

§ 20. 1. Limit środków na wypłatę kieszonkowego ustala się odrębnie na każdy miesiąc w wysokości 2,8% kwoty bazowej dla zawodowych kuratorów sądowych, której wysokość ustaloną według odrębnych zasad określa ustawa budżetowa na nieletniego z uwzględnieniem średniej liczby nieletnich faktycznie przebywających w schronisku w danym miesiącu.

2. Kieszonkowe wypłaca się nieletniemu z dołu.

§ 21. 1. Nieletni podpisuje spis dokumentów i przedmiotów przekazanych do depozytu.

2. Środki pieniężne i kieszonkowe nieletni przekazuje, za pokwitowaniem, do depozytu.

3. Sposób dysponowania środkami pieniężnymi i kieszonkowym przez nieletniego określa się w regulaminie.

§ 22. 1. Paczki doręcza się nieletniemu niezwłocznie za pokwitowaniem.

2. Osoba doręczająca paczkę nieletniemu sporządza w jego obecności spis jej zawartości.

§ 23. Nieletniemu zwalnianemu ze schroniska wydaje się za pokwitowaniem:

1) dokumenty dotyczące wykształcenia, zawodu, kwalifikacji i umiejętności zawodowych, kierunku kształcenia, stażu pracy i przebiegu pracy zawodowej;
2) zaświadczenie o stanie zdrowia;
3) w razie potrzeby bilet na przejazd, artykuły żywnościowe na czas podróży oraz skierowanie na leczenie, jeśli takie jest zalecenie lekarskie.

Rozdział 4

Uczestniczenie przez nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystaniu przez nich z posług religijnych

§ 24. 1. Dyrektor schroniska zawiera z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należy, umowę w celu zapewnienia nieletniemu wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych podczas pobytu w schronisku.

2. W umowie określa się, w szczególności, zakres czynności duchownego, zasady zastępowania przez inne osoby podczas jego nieobecności lub w razie nagłej potrzeby udzielenia posługi religijnej, zasady współdziałania z dyrektorem schroniska oraz przypadki, w których umowa może ulec rozwiązaniu.

§ 25. 1. Dyrektor schroniska poucza duchownego oraz osoby wyznaczone do jego zastępowania o treści i skutkach stosowania przepisów dotyczących:

1) zasad bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego schroniska oraz regulaminów obowiązujących w schronisku;
2) ochrony danych osobowych.

2. Dyrektor schroniska może cofnąć duchownemu lub osobom go zastępującym prawo wstępu na teren schroniska w przypadku rażącego naruszenia przez nich przepisów, o których mowa w ust. 1, powiadamiając o tym właściwe władze kościołów lub innych związków wyznaniowych.

§ 26. Dyrektor schroniska podejmuje niezbędne czynności w celu zapewnienia odpowiednich warunków do wykonywania praktyk religijnych i posług religijnych oraz

korzystania z tych posług, a także zasięga opinii duchownego w sprawie organizacji posług religijnych.

Rozdział 5

Przepisy końcowe

§ 27. Umowa zapewniająca nieletnim umieszczonym w schronisku uczestniczenie w lekcjach religii i praktykach religijnych, korzystanie z posług religijnych i organizację pracy duszpasterskiej zawarta na podstawie przepisów dotychczasowych zachowuje moc do dnia zawarcia umowy, o której mowa w § 24 ust. 1, nie dłużej niż przez 30 dni od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia.

§ 28. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r.[1)]

MINISTER SPRAWIEDLWIOŚCI

[1)] Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2017 r. poz. 487) oraz rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uczestniczenia w lekcjach religii i praktykach religijnych, korzystania z posług religijnych i organizacji pracy duszpasterskiej w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich (Dz. U. poz. 1157), które tracą moc z dniem wejścia w życie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).

UZASADNIENIE

Projekt *rozporządzenia w sprawie pobytu nieletnich w schroniskach dla nieletnich* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w **art. 320** ustawy z dnia …. O wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe, określić ma szczegółowy tryb kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich ze schronisk dla nieletnich, szczegółowe warunki pobytu nieletnich w tych schroniskach, formę i zakres porozumienia dyrektora schroniska z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należą, dotyczącego uczestniczenia przez nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystaniu przez nich z posług religijnych oraz sposób realizacji tego porozumienia, przy uwzględnieniu konieczność zapewnienia skuteczności oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych wobec nieletnich, właściwych warunków pobytu nieletnich w schroniskach, przestrzegania praw nieletnich oraz sprawnego wykonywania orzeczeń.

Aktualnie problematyka powyższa uregulowana jest rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2017 r. poz. 487) oraz rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uczestniczenia w lekcjach religii i praktykach religijnych, korzystania z posług religijnych i organizacji pracy duszpasterskiej w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich (Dz. U. poz. 1157).

Projektowane rozporządzenie oparte jest na treści obecnie obowiązujących aktów wykonawczych i uwzględnia zmiany wprowadzone w nowej ustawie.

Uzupełnieniem przepisów ustawy w zakresie wykonywania środka tymczasowego w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich jest określenie w rozdziale 2 projektowanego rozporządzenia szczegółowego trybu kierowania, przyjmowania, przenoszenia i zwalniania nieletnich ze schronisk dla nieletnich.

Projekt rozporządzenia reguluje czynności, które należy wykonać po wydaniu orzeczenia o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich. Wniosek o skierowanie nieletniego do schroniska wraz z orzeczeniem o zastosowaniu tego środka tymczasowego, sędzia przesyła niezwłocznie do Ministerstwa Sprawiedliwości. Określony termin skierowania do schroniska – 72 godziny od

chwili przyjęcia wniosku przez Ministerstwo Sprawiedliwości – wpłynie na sprawność realizacji umieszczenia nieletniego w schronisku, a także pozwoli dotrzymać ustawowego czasu pobytu nieletniego np. w policyjnej izbie dziecka.

Nieletni powinien zostać skierowany do schroniska dla nieletnich położonego jak najbliżej jego miejsca zamieszkania albo pobytu. Wskazanie schroniska położonego najbliżej miejsca zamieszkania albo pobytu nieletniego może znacząco przyspieszyć prowadzone postępowanie sądowe, jak również ograniczyć koszty związane z transportowaniem i konwojowaniem nieletniego do sądu. Jednocześnie zapewnia się rodzicom, opiekunom lub innym bliskim osobom możliwość częstego kontaktu z nieletnim, który mógłby być utrudniony ze względu na odległość pomiędzy schroniskiem a miejscem zamieszkania nieletniego. Projekt przewiduje również możliwość wskazania innego schroniska dla nieletniego ze względów wychowawczych lub organizacyjnych. Przykładem może być sytuacja, kiedy do jednej sprawy prowadzonej przez sąd zostało orzeczone umieszczenie w schronisku w stosunku do większej liczby nieletnich, a wskazane jest, aby ograniczyć im kontakt na etapie postępowania sądowego.

Ministerstwo Sprawiedliwości, wskazując schronisko dla nieletnich, w którym ma zostać umieszczony nieletni, będzie miało obowiązek powiadomić sąd wykonujący środek tymczasowy, organ prowadzący postępowanie i schronisko, do którego kieruje się nieletniego. Na tej podstawie, realizując procedurę umieszczenia w schronisku, sędzia rodzinny poleci doprowadzenie nieletniego do schroniska, wskazując rodziców albo opiekuna nieletniego lub Policję.

Dyrektor schroniska dla nieletnich jest obowiązany przyjąć nieletniego, jeżeli zostały zgromadzone dokumenty niezbędne do przyjęcia, w tym orzeczenie o zastosowaniu wobec nieletniego środka tymczasowego w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich lub postanowienie o przeniesieniu nieletniego do schroniska dla nieletnich o wzmocnionym nadzorze wychowawczym, skierowanie albo przeniesienie do schroniska oraz nakaz przyjęcia.

W przypadku przyjęcia nieletniego do schroniska dla nieletnich, które spowoduje przekroczenie limitu miejsc, nieletniego należy przyjąć, ale jednocześnie poinformować o tym fakcie Ministerstwo Sprawiedliwości, co usprawni realizację kolejnych skierowań lub przeniesień do tego schroniska.

Projektowane zapisy określają czynności dyrektora schroniska dla nieletnich, który przyjmuje nieletniego do schroniska, przeprowadza z nim rozmowę, zapoznaje nieletniego z jego prawami i obowiązkami, zasadami pobytu w schronisku oraz poucza o terminie i sposobie składania zażalenia na czynności naruszające jego prawa. Czynności te są istotnymi z perspektywy nieletniego, który trafił do nowego dla siebie miejsca, będącego formą izolacji i mają na celu pomóc nieletniemu w adaptacji do nowych warunków. Potwierdzeniem zapoznania się nieletniego z obowiązkami i prawami oraz z zasadami pobytu będzie własnoręczny podpis nieletniego.

Nieletni, po przyjęciu do schroniska dla nieletnich, umieszczany jest w izbie adaptacyjnej, między innymi w celu przeprowadzenia rozmowy wstępnej, sporządzenia podstawowej informacji o nieletnim, oraz poddania go badaniom osobopoznawczym. Rozmowę i badania przeprowadza psycholog lub pedagog w zakresie niezbędnym do wstępnego poznania nieletniego oraz do rozpoczęcia procesu adaptacji i wdrażania oddziaływań wychowawczych z uwzględnieniem osobistych uwarunkowań nieletniego. Sporządzenie podstawowej informacji o nieletnim jest istotne dla pozostałych pracowników w pracy z nieletnim, który w momencie przyjęcia jest dla nich osobą nieznaną i niezdiagnozowaną. Informacja pozwoli na wstępne poznanie nowo przybyłego nieletniego i uwzględnienie w działaniach psychologa i pracowników pedagogicznych istotne informacje dotyczące nieletniego. Jest to szczególnie ważne w początkowej fazie pobytu w schronisku do wstępnego poznania nieletniego oraz do rozpoczęcia procesu jego adaptacji. Celem badań jest diagnoza i prognoza resocjalizacyjna, zindywidualizowanie procesu resocjalizacji, zapobieganie wzajemnej demoralizacji nieletnich oraz zapewnienie bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego schroniska. Ponadto wobec nieletniego umieszczonego w izbie adaptacyjnej psycholog lub pedagog opracowuje plan adaptacyjny.

Plan adaptacyjny ma na celu umożliwienie nieletniemu sprawne przystosowanie się do warunków określonych regulaminem schroniska dla nieletnich, prawidłowe funkcjonowanie w nowych rolach społecznych oraz stworzenie przyjaznej atmosfery. W planie adaptacyjnym należy w szczególności określić zadania: poznanie schroniska, zapewnienie poczucia bezpieczeństwa, integracja w środowisku grupy wychowawczej, włączanie w życie społeczności schroniska oraz budowanie relacji interpersonalnych opartych na wzajemnym szacunku. Program będzie realizowany w czasie pobytu w izbie adaptacyjnej oraz kontynuowany w zależności od potrzeb w ciągu dwóch pierwszych miesięcy przez pedagoga

lub psychologa, przy wsparciu wychowawców i nauczycieli. Ewaluacji programu dokona pedagog lub psycholog przy współpracy z wychowawcą.

Nieletniego umieszczonego w izbie adaptacyjnej można wdrażać do zajęć dydaktycznych i wychowawczych. Dookreślenie w projekcie tego zagadnienia będzie istotnym elementem prawidłowej adaptacji i przystosowywania się nieletniego do nowych warunków.

W przepisach regulujących tryb przenoszenia nieletniego do innego schroniska dla nieletnich rozgraniczano postępowanie w przypadku przeniesienia do innego schroniska tego samego rodzaju oraz do schroniska o wzmożonym nadzorze wychowawczym.

Pierwszy wskazany przypadek przeniesienia następuje na podstawie nakazu zwolnienia ze schroniska, w którym nieletni przebywa i nakazu przyjęcia do schroniska, w którym nieletni ma zostać umieszczony. Przeniesienie do innego schroniska tego samego rodzaju następuje na podstawie zgody organu prowadzącego postępowanie oraz wskazania schroniska przez Ministerstwo Sprawiedliwości. Aby zrealizować procedurę przeniesienia, organ prowadzący postępowanie lub dyrektor schroniska kieruje do Ministerstwa Sprawiedliwości wniosek o przeniesienie wraz z uzasadnieniem. Dyrektor schroniska, występując o przeniesienie nieletniego, musi dodatkowo dołączyć zgodę organu prowadzącego postępowanie. Przeniesienie może być zrealizowane ze względów wychowawczych lub organizacyjnych, w szczególności jeśli usprawniłoby to postępowanie w sprawie nieletniego. Ministerstwo Sprawiedliwości, po dokonaniu analizy dokumentów, będzie podejmowało decyzję w sprawie przeniesienia nieletniego.

Przeniesienie nieletniego do schroniska dla nieletnich o wzmożonym nadzorze wychowawczym może zostać zrealizowane na podstawie postanowienia sądu o przeniesieniu. Do wniosku o przeniesienie do Ministerstwa Sprawiedliwości dyrektor schroniska dołącza odpis postanowienia o przeniesieniu. Na tej podstawie Ministerstwo Sprawiedliwości niezwłocznie jest zobowiązane przenieść nieletniego do schroniska o wzmożonym nadzorze wychowawczym.

Podobnie jak w przypadku skierowania, w procedurze przenoszenia również istnieje obowiązek zawiadamiania sądu wykonującego środek tymczasowy, organu prowadzącego postępowanie oraz schroniska dla nieletnich, z którego nieletni jest przenoszony i do którego ma zostać przeniesiony oraz rodziców albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczą nieletni faktycznie pozostaje, albo opiekuna nieletniego.

W przypadku przeniesienia nieletniego do innego schroniska dla nieletnich lub do zakładu poprawczego przekazuje się akta osobowe nieletniego, depozyt nieletniego oraz informację o zachowaniu nieletniego w okresie pobytu w schronisku. Pozwoli to pracownikom schroniska lub zakładu poprawczego, do którego nieletni zostanie przeniesiony, dokonać wstępnej analizy dokumentacji i diagnozy nieletniego, co z kolei pozwoli na dobór odpowiednich metod i form oddziaływań adaptacyjnych w nowym schronisku dla nieletnich lub zakładzie poprawczym.

W nowej ustawie w sposób szczegółowy uregulowano procedurę stosowania i przedłużania środków tymczasowych. W przypadku zastosowania wobec nieletniego środka tymczasowego w postaci umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich, sąd będzie miał obowiązek każdorazowo określić w postanowieniu okres pobytu nieletniego w schronisku, nie dłuży niż trzy miesiące. W związku z powyższym proponuje się, by dyrektor schroniska na siedem dni przed upływem oznaczonego okresu pobytu nieletniego w schronisku i braku postanowienia o przedłużeniu pobytu nieletniego w schronisku, informował organ prowadzący postępowanie. Projektowane rozwiązanie ma na celu usprawnienie pozyskania przez dyrektora schroniska informacji o dalszym stosowaniu lub uchyleniu środka tymczasowego.

Zwolnienie nieletniego ze schroniska dla nieletnich może nastąpić na podstawie orzeczenia sądu oraz nakazu zwolnienia. Jeżeli w wyniku postępowania sądowego orzeczono umieszczenie w zakładzie poprawczym, wtedy zwolnienie nieletniego następuje na podstawie otrzymanego zawiadomienia o skierowaniu do zakładu poprawczego i nakazu zwolnienia ze schroniska dla nieletnich. Zwolnienie nieletniego następuje także w przypadku upływu terminu określonego w postanowieniu o umieszczeniu w schronisku albo w postanowieniu o przedłużeniu pobytu w schronisku. Zapisy te mają na celu zagwarantowanie nieletnim praw w zakresie wolności osobistej i niestosowaniu środka tymczasowego po ich upływie orzeczonego okresu. W uzasadnionych przypadkach (np. jeżeli nieletni jest małoletni), sposób odebrania nieletniego ze schroniska dyrektor schroniska uzgadnia z rodzicami bądź opiekunami. Rozwiązanie to pozwoli na zachowanie terminów wskazanych w nakazie zwolnienia.

W projektowanych przepisach uregulowano także kwestie techniczne związane ze skreśleniem nieletniego z ewidencji schroniska dla nieletnich oraz obowiązki informacyjne dyrektora schroniska w tym zakresie.

Uregulowania rozdziału 3 projektowanego rozporządzenia stanowią uszczegółowienie regulacji ustawowej dotyczącej warunków pobytu nieletnich w schroniskach dla nieletnich w zakresie noszenia przez nieletnich własnej odzieży, bielizny i obawia, otrzymywanego kieszonkowego, depozytów, otrzymywanych paczek oraz dokumentów wydawanych zwalnianemu nieletniemu, określając szczegóły związane z tymi czynnościami. W zakresie tym projektowane przepisy stanowią odpowiednik obecnie obowiązujących regulacji.

Nieletni umieszczony w schronisku dla nieletnich ma prawo do korzystania w wolności religijnej. Regulacje dotyczące realizacji tego prawa umieszczone zostały w art. 113-114 nowej ustawy. W rozdziale 4 projektowanego rozporządzenia zawarto natomiast szczegółowe regulacje w zakresie porozumienia zawieranego przez dyrektora schroniska dla nieletnich z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nieletni należy w celu określenia miejsca, sposobu i czasu uczestniczenia nieletnich w wykonywaniu praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych. Porozumienie to będzie miało charakter umowy określającej w szczególności zakres czynności duchownego, zasady zastępowania przez inne osoby podczas jego nieobecności lub w razie nagłej potrzeby udzielenia posługi religijnej, zasady współdziałania z dyrektorem schroniska oraz przypadki, w których umowa może ulec rozwiązaniu. W związku z realizacją tej umowy dyrektor schroniska będzie miał obowiązek pouczyć duchownego oraz osoby zobowiązane do jego zastępowania o treści przepisów regulujących pobyt w schronisku oraz obowiązek stworzenia warunków umożliwiających nieletnim korzystanie z wolności religijnej. Projektowane przepisy stanowią odpowiednik regulacji zawartych w obecnie obowiązującym rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uczestniczenia w lekcjach religii i praktykach religijnych, korzystania z posług religijnych i organizacji pracy duszpasterskiej w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich.

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie funkcjonowania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich

Na podstawie **art. 344** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. …) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

§ 1. Rozporządzenie określa:

1) szczegółowy sposób funkcjonowania i organizacji okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich;
2) sposób dokumentowania pobytu nieletnich w ośrodkach, zakładach i schroniskach, o których mowa w pkt 1;
3) szczegółowy sposób zapewnienia bezpieczeństwa w ośrodkach, zakładach i schroniskach, o których mowa w pkt 1.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

1) hostelu – rozumie się przez to jednostkę organizacyjną zakładu poprawczego będącą działem zakładu poprawczego albo grupą wychowawczą w zakładzie poprawczym służącą ułatwieniu procesu usamodzielniania nieletnich lub przygotowaniu ich do zwolnienia z zakładu poprawczego, zapewniającą całodobową opiekę wychowawczą i dającą nieletnim możliwość czasowego zamieszkania;
2) odkosach – rozumie się przez to kraty metalowe lub pręty metalowe połączone drutem ostrzowym lub kolczastym, instalowane na murach bądź przed otworami okiennymi;
3) ośrodku – rozumie się przez to okręgowy ośrodek wychowawczy;
4) schronisku – rozumie się przez to schronisko dla nieletnich;
5) stanowisku ochrony – rozumie się przez to miejsce, odcinek lub rejon, powierzone pracownikowi ośrodka, zakładu lub schroniska celem realizacji zadań związanych z ochroną;

6) systemie wychowawczym – rozumie się przez to zintegrowany system celowych oddziaływań diagnostycznych, opiekuńczych, wychowawczych, terapeutycznych realizowany za pomocą specjalnie do tego celu dobranych metod i środków oddziaływania;
7) terenie ośrodka, zakładu lub schroniska – rozumie się przez to teren, który ogranicza zewnętrzna linia ogrodzenia ochronnego lub inne oznaczenie granic ośrodka, zakładu lub schroniska;
8) ustawie – rozumie się przez to ustawę z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich;
9) wydarzeniu nadzwyczajnym – rozumie się przez to zdarzenie, które spowodowało zagrożenie lub naruszenie bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska, zdrowia lub życia nieletniego, pracownika tego ośrodka, zakładu lub schroniska lub innej osoby przebywającej na jego terenie, w szczególności:
   a) bunt nieletnich,
   b) ucieczkę nieletniego z terenu ośrodka, zakładu lub schroniska,
   c) ucieczkę nieletniego spoza ośrodka, zakładu lub schroniska,
   d) pobicie nieletniego,
   e) pobicie pracownika ośrodka, zakładu lub schroniska lub innej osoby przez nieletniego,
   f) bójkę z udziałem nieletniego,
   g) pożar, katastrofę lub klęskę żywiołową,
   h) zamach terrorystyczny lub napaść na ośrodek, zakład lub schronisko,
   i) autoagresję nieletniego powodującą konieczność hospitalizacji lub udzielenia specjalistycznej pomocy medycznej,
   j) samobójstwo nieletniego albo usiłowanie jego dokonania,
   k) śmierć nieletniego,
   l) śmierć pracownika lub innej osoby na terenie ośrodka, zakładu lub schroniska,
   m) użycie przez nieletniego substancji psychoaktywnej,
   n) zgwałcenie nieletniego lub inny czyn noszący znamiona przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności z udziałem nieletniego,
   o) znęcanie się nad nieletnim;
10) zabezpieczeniach techniczno-ochronnych – rozumie się przez to zabezpieczenia mechaniczne, elektryczne, elektroniczne lub budowlane, stosowane w systemie ochrony ośrodka, zakładu lub schroniska;

11) zakładzie – rozumie się przez to zakład poprawczy;
12) zmianie – rozumie się przez to grupę pracowników powołaną do wykonywania w jednym czasie zadań z zakresu ochrony ośrodka, zakładu lub schroniska.

Rozdział 2

Funkcjonowanie i organizacja ośrodków

§ 3. W ośrodkach:
1) kształcenie ogólne i zawodowe oraz zatrudnianie prowadzi się na terenie ośrodka lub poza ośrodkiem, z uwzględnieniem postaw, potrzeb, uzdolnień i zainteresowań nieletnich;
2) praktyczna nauka zawodu nieletnich i kształcenie ustawiczne może odbywać się poza ośrodkiem;
3) zajęcia w czasie wolnym od nauki i pracy prowadzi się na terenie ośrodka lub poza ośrodkiem.

§ 4. 1. System wychowawczy resocjalizacyjny obejmuje w szczególności:
1) badania umożliwiające zdiagnozowanie nieletniego;
2) prognozę wskazującą najskuteczniejsze metody oddziaływania w stosunku do nieletniego;
3) zasadę indywidualizacji;
4) określenie kryteriów oceny postępów nieletniego w procesie resocjalizacji;
5) ofertę resocjalizacyjną w zakresie opieki, wychowania, nauczania, rozwoju zainteresowań i uzdolnień oraz oddziaływań terapeutycznych;
6) ocenę skuteczności realizowanych działań;
7) proces usamodzielniania.

2. System wychowawczy resocjalizacyjno-rewalidacyjny obejmuje założenia sytemu resocjalizacyjnego oraz usprawnianie zaburzonych funkcji rozwojowych i intelektualnych nieletniego poprzez kompensowanie i stymulowanie jego rozwoju.

3. System wychowawczy resocjalizacyjno-terapeutyczny obejmuje założenia sytemu resocjalizacyjnego oraz w szczególności zaplanowanie i realizację oddziaływań terapeutycznych.

§ 5. 1. System wychowawczy resocjalizacyjno-rewalidacyjny stosuje się wobec nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną.

2. System wychowawczy resocjalizacyjno-terapeutyczny stosuje się wobec nieletnich:

1) mających problem ze szkodliwym lub nałogowym nadużywaniem substancji psychoaktywnych;
2) z zaburzeniami rozwoju osobowości na tle organicznego uszkodzenia centralnego układu nerwowego;
3) z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi;
4) z zaburzeniami zachowania wymagającymi stałej opieki psychiatrycznej.

§ 6. W ośrodkach przeznaczonych dla nieletnich w normie intelektualnej:
1) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 12;
2) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjno-terapeutyczny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 6.

§ 7. W ośrodkach przeznaczonych dla nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną, w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjno-rewalidacyjny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 8.

§ 8. Liczba nieletnich w grupach warsztatowych powinna wynosić połowę liczby nieletnich w oddziale szkolnym określonej dla każdego rodzaju ośrodka.

§ 9. W przypadkach uzasadnionych względami wychowawczymi lub organizacyjnymi Minister Sprawiedliwości, na wniosek dyrektora ośrodka, może okresowo, nie dłużej jednak niż na okres 6 miesięcy, zwiększyć liczbę nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym, nie więcej jednak niż o 3 nieletnich, z zachowaniem liczby grup w ośrodku.

§ 10. 1. W ośrodku prowadzi się działalność resocjalizacyjną na podstawie rocznego planu pracy.

2. Plan, o którym mowa w ust. 1, opracowuje dyrektor ośrodka przy współpracy z nauczycielami zajmującymi stanowiska kierownicze w ośrodku.

3. W planie, o którym mowa w ust. 1, uwzględnia się:
1) zadania do realizacji w obszarach funkcjonowania ośrodka:
   a) wychowanie, opieka, edukacja i oddziaływania terapeutyczne,
   b) wspomaganie indywidualnego rozwoju nieletniego,
   c) współpraca ze środowiskiem, w tym usamodzielnianie,
   d) kalendarium imprez i uroczystości,
   e) wykaz realizowanych programów,
   f) przydział czynności i zadań dodatkowych nauczycieli;

2) plan ewaluacji wybranych obszarów działalności ośrodka;
3) sposób realizacji wniosków z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w poprzednim roku.

§ 11. 1. Podstawą organizacji pracy ośrodka w roku szkolnym jest arkusz organizacji pracy ośrodka, który określa formy jego działalności.

2. Arkusz organizacji pracy ośrodka opracowuje dyrektor ośrodka przy współpracy z nauczycielami zajmującymi stanowiska kierownicze w ośrodku i przedkłada do zatwierdzenia Ministrowi Sprawiedliwości w terminie do dnia 31 maja każdego roku.

3. Minister Sprawiedliwości zatwierdza arkusz organizacji pracy ośrodka w terminie do dnia 15 sierpnia każdego roku.

4. Zmiany w organizacji pracy ośrodka w ciągu roku wprowadza się aneksem do arkusza organizacji pracy ośrodka. Przepis ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio.

§ 12. Dyrektor ośrodka przedstawia regulamin ośrodka do zatwierdzenia Ministrowi Sprawiedliwości.

§ 13. 1. W skład ośrodka wchodzą:
1) internat;
2) szkoła albo szkoły i warsztaty szkolne;
3) zespół pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
4) inne działy zapewniające realizację zadań ośrodka.

2. Dla zapewnienia prawidłowej realizacji zadań ośrodek powinien posiadać:
1) pomieszczenia mieszkalne oraz higieniczno-sanitarne;
2) pomieszczenia do zajęć edukacyjnych, w tym pracownie, warsztaty, laboratoria z zapleczem na środki dydaktyczne;
3) salę gimnastyczną;
4) bibliotekę;
5) pomieszczenia do udzielania świadczeń zdrowotnych;
6) pomieszczenia do prowadzenia zajęć psychologiczno-pedagogiczny;
7) izbę chorych;
8) pomieszczenia przeznaczone na domy dla matki i dziecka, o których mowa w art. 135 ust. 1 ustawy;
9) tereny i urządzenia do zajęć rekreacyjnych i sportowych.

3. Organizację i funkcjonowanie szkół i warsztatów szkolnych określają odrębne przepisy.

4. Organizację i funkcjonowanie internatu, zespołu pomocy psychologiczno-pedagogicznej i innych działów realizujących zadania ośrodka określa regulamin.

§ 14. Realizując zadania, o których mowa w art. 332 ust. 1 i 3 ustawy, dyrektor ośrodka:

1) tworzy w ośrodku warunki do indywidualnego oddziaływania na nieletnich;
2) utrzymuje bezpieczeństwo i porządek wewnętrzny, w tym zabezpieczenia ośrodka w sposób uniemożliwiający samowolne oddalenie się nieletnich z ośrodka lub ich uwolnienie przez osoby z zewnątrz oraz inne bezprawne działania;
3) zapewnienia nieletnim właściwe warunki bytowe, sanitarne i zdrowotne.

§ 15. 1. Zebrania rady ośrodka odbywają się z inicjatywy przewodniczącego lub na wniosek organu sprawującego nadzór albo na wniosek co najmniej połowy składu rady ośrodka.

2. Przewodniczący rady ośrodka przygotowuje i prowadzi zebranie rady ośrodka oraz zawiadamia jej członków o terminie i porządku zebrania .

3. W zebraniach rady ośrodka mogą brać udział, z głosem doradczym, osoby zaproszone przez jej przewodniczącego lub na wniosek rady ośrodka oraz przedstawiciele organu sprawującego nadzór.

§ 16. Rada ośrodka wyraża opinię dotyczącą w szczególności:

1) rocznego planu pracy;
2) projektu arkusza organizacji pracy ośrodka na dany rok szkolny;
3) oceny zachowania nieletnich;
4) organizacji doskonalenia zawodowego pracowników pedagogicznych;
5) rozkładu dnia i porządku zajęć w ośrodku;
6) wniosków dyrektora o przyznanie nauczycielom nagród, odznaczeń i innych wyróżnień.

§ 17. 1. W ośrodku mogą być tworzone inne stanowiska kierownicze. Liczbę i rodzaj stanowisk kierowniczych w ośrodku zatwierdza Minister Sprawiedliwości na wniosek dyrektora ośrodka.

2. Dyrektor ośrodka, za zgodą Ministra Sprawiedliwości, powierza stanowiska kierownicze w ośrodku i odwołuje z nich.

§ 18. Czynności z zakresu prawa pracy wobec dyrektora ośrodka wykonuje Minister Sprawiedliwości.

§ 19. 1. W ośrodku prowadzi się dokumentację pobytu nieletnich oraz dokumentację przebiegu nauczania wraz z danymi dotyczącymi zatrudnienia nieletnich.

2. Dokumentację pobytu nieletnich w ośrodku stanowią w szczególności:

1) księga ewidencji nieletnich;
2) akta osobowe nieletniego;
3) wykaz osób podlegających zameldowaniu;
4) karta wyposażenia nieletniego;
5) księga ewidencji nieletnich umieszczonych w izbie adaptacyjnej;
6) księga ewidencji nagród i środków dyscyplinarnych;
7) księga ewidencji przepustek i urlopów;
8) księga ewidencji czasowego opuszczenia ośrodka, o którym mowa w art. 189 ust. 1 pkt 3 ustawy;
9) dzienniki zajęć wychowawczych;
10) księga przebiegu służby nocnej;
11) księga ewidencji wydarzeń nadzwyczajnych;
12) księga ewidencji i dokumentacja użycia środków przymusu bezpośredniego;
13) protokoły posiedzeń rady ośrodka.

3. Sposób prowadzenia dokumentacji pobytu nieletnich w ośrodku określa załącznik do rozporządzenia.

4. Dokumentacja pobytu nieletnich w ośrodku może być prowadzona przy wykorzystaniu systemów informatycznych.

5. Dokumentację przebiegu nauczania wraz z danymi dotyczącymi zatrudnienia nieletnich prowadzi się i przechowuje według odrębnych przepisów.

Rozdział 3

Funkcjonowanie i organizacja zakładów

§ 20. W zakładach otwartych:

1) kształcenie ogólne i zawodowe oraz zatrudnianie prowadzi się na terenie zakładu lub poza zakładem, z uwzględnieniem postaw, potrzeb, uzdolnień i zainteresowań nieletnich;
2) praktyczna nauka zawodu nieletnich i kształcenie ustawiczne może odbywać się poza zakładem;
3) zajęcia w czasie wolnym od nauki i pracy prowadzi się na terenie zakładu lub poza zakładem.

§ 21. 1. W zakładach półotwartych:

1) kształcenie ogólne i zawodowe, praktyczna nauka zawodu i kształcenie ustawiczne oraz zatrudnianie nieletnich prowadzi się na terenie zakładu;
2) zajęcia w czasie wolnym od nauki i pracy prowadzi się na terenie zakładu lub poza zakładem pod bezpośrednim nadzorem pracowników zakładu.

2. W uzasadnionych przypadkach można wyrazić zgodę na kształcenie ogólne i zawodowe, praktyczną naukę zawodu i kształcenie ustawiczne oraz zatrudnienie poza zakładem.

§ 22. 1. W zakładach zamkniętych kształcenie ogólne i zawodowe, praktyczna nauka zawodu i kształcenie ustawiczne, zatrudnianie oraz zajęcia w czasie wolnym od nauki i pracy prowadzi się na terenie zakładu.

2. W szczególnie uzasadnionych przypadkach dla nieletnich wykazujących poprawę w zachowaniu mogą być organizowane zajęcia w czasie wolnym od nauki i pracy poza zakładem pod bezpośrednim i stałym nadzorem pracowników zakładu.

§ 23. 1. W zakładach o wzmożonym nadzorze wychowawczym, praca resocjalizacyjna polega w szczególności na:

1) zaplanowaniu indywidualnych oddziaływań wychowawczych, w tym zajęć edukacyjnych, korekcyjnych i terapeutycznych, z możliwością czasowego ograniczenia kontaktów z grupą wychowawczą;
2) określeniu porządku dla poszczególnych grup wychowawczych, oddziałów szkolnych, grup warsztatowych oraz możliwości czasowego ograniczenia kontaktów z innymi nieletnimi.

2. W zakładach, o których mowa w ust. 1, kształcenie ogólne i zawodowe, praktyczna nauka zawodu i kształcenie ustawiczne, zatrudnianie oraz zajęcia w czasie wolnym od nauki i pracy prowadzi się na terenie zakładu.

3. W szczególnie uzasadnionych przypadkach dla nieletnich wykazujących poprawę w zachowaniu mogą być organizowane zajęcia w czasie wolnym od nauki i pracy poza zakładem pod bezpośrednim i stałym nadzorem pracowników zakładu.

§ 24. 1. W zakładach dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat, praca resocjalizacyjna polega w szczególności na zaplanowaniu indywidualnych oddziaływań wychowawczych i terapeutycznych, w tym działań kształtujących kompetencje społeczne, aktywizujących zawodowo oraz przygotowujących do zwolnienia z zakładu.

2. W zakładach, o których mowa w ust. 1, kształcenie ogólne i zawodowe, praktyczna nauka zawodu i kształcenie ustawiczne, zatrudnianie oraz zajęcia w czasie wolnym od nauki i pracy prowadzi się na terenie zakładu.

3. W szczególnie uzasadnionych przypadkach dla nieletnich wykazujących poprawę w zachowaniu mogą być organizowane zajęcia w czasie wolnym od nauki i pracy poza zakładem pod bezpośrednim i stałym nadzorem pracowników zakładu.

§ 25. 1. System wychowawczy resocjalizacyjny obejmuje w szczególności:

1) badania umożliwiające zdiagnozowanie nieletniego;
2) prognozę wskazującą najskuteczniejsze metody oddziaływania w stosunku do nieletniego;
3) zasadę indywidualizacji;
4) określenie kryteriów oceny postępów nieletniego w procesie resocjalizacji;
5) ofertę resocjalizacyjną w zakresie opieki, wychowania, nauczania, rozwoju zainteresowań i uzdolnień oraz oddziaływań terapeutycznych;
6) ocenę skuteczności realizowanych działań;
7) proces usamodzielniania.

2. System wychowawczy resocjalizacyjno-rewalidacyjny obejmuje założenia sytemu resocjalizacyjnego oraz usprawnianie zaburzonych funkcji rozwojowych i intelektualnych nieletniego poprzez kompensowanie i stymulowanie jego rozwoju.

3. System wychowawczy resocjalizacyjno-terapeutyczny obejmuje założenia sytemu resocjalizacyjnego oraz w szczególności zaplanowanie i realizację oddziaływań terapeutycznych.

§ 26. 1. System wychowawczy resocjalizacyjno-rewalidacyjny stosuje się wobec nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną.

2. System wychowawczy resocjalizacyjno-terapeutyczny stosuje się wobec nieletnich:

1) mających problem ze szkodliwym lub nałogowym nadużywaniem substancji psychoaktywnych;
2) z zaburzeniami rozwoju osobowości na tle organicznego uszkodzenia centralnego układu nerwowego;
3) z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi;
4) z zaburzeniami zachowania wymagającymi stałej opieki psychiatrycznej.

§ 27. W zakładach otwartych:

1) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 12;
2) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjno-rewalidacyjny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 8;
3) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjno-terapeutyczny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 6.

§ 28. W zakładach półotwartych:

1) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 10;
2) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjno-rewalidacyjny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 8;
3) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjno-terapeutyczny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 6.

§ 29. W zakładach zamkniętych:

1) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 6;
2) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjno-rewalidacyjny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 6;
3) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjno-terapeutyczny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 6.

§ 30. W zakładach o wzmożonym nadzorze wychowawczym:

1) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 4;
2) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjno-rewalidacyjny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 4;
3) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjno-terapeutyczny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 4.

§ 31. W zakładach dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat:

1) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 6;
2) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjno-rewalidacyjny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 6;

3) w których realizuje się system wychowawczy resocjalizacyjno-terapeutyczny, liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 6.

§ 32. Liczba nieletnich w grupach warsztatowych powinna wynosić połowę liczby nieletnich w oddziale szkolnym określonej dla każdego rodzaju zakładu.

§ 33. W przypadkach uzasadnionych względami wychowawczymi lub organizacyjnymi Minister Sprawiedliwości, na wniosek dyrektora zakładu, może okresowo, nie dłużej jednak niż na okres 6 miesięcy, zwiększyć liczbę wychowanków w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym, nie więcej jednak niż o 3 wychowanków, z zachowaniem liczby grup w zakładzie.

§ 34. 1. W zakładzie prowadzi się działalność resocjalizacyjną na podstawie rocznego planu pracy.

2. Plan, o którym mowa w ust. 1, opracowuje dyrektor zakładu przy współpracy z nauczycielami zajmującymi stanowiska kierownicze w zakładzie.

3. W planie, o którym mowa w ust. 1, uwzględnia się:

1) zadania do realizacji w obszarach funkcjonowania zakładu:
   a) wychowanie, opieka, edukacja i oddziaływania terapeutyczne,
   b) wspomaganie indywidualnego rozwoju nieletniego,
   c) współpraca ze środowiskiem, w tym usamodzielnianie,
   d) kalendarium imprez i uroczystości,
   e) wykaz realizowanych programów,
   f) przydział czynności i zadań dodatkowych nauczycieli;
2) plan ewaluacji wybranych obszarów działalności zakładu;
3) sposób realizacji wniosków z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w poprzednim roku.

§ 35. 1. Podstawą organizacji pracy zakładu w roku szkolnym jest arkusz organizacji pracy zakładu, który określa formy jego działalności.

2. Arkusz organizacji pracy zakładu opracowuje dyrektor zakładu przy współpracy z nauczycielami zajmującymi stanowiska kierownicze w zakładzie i przedkłada do zatwierdzenia Ministrowi Sprawiedliwości w terminie do dnia 31 maja każdego roku.

3. Minister Sprawiedliwości zatwierdza arkusz organizacji pracy zakładu w terminie do dnia 15 sierpnia każdego roku.

4. Zmiany w organizacji pracy zakładu w ciągu roku wprowadza się aneksem do arkusza organizacji pracy zakładu. Przepis ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio.

§ 36. Dyrektor zakładu przedstawia regulamin zakładu do zatwierdzenia Ministrowi Sprawiedliwości.

§ 37. 1. W skład zakładu wchodzą:

1) internat;
2) szkoła albo szkoły i warsztaty szkolne;
3) zespół diagnostyczno-korekcyjny;
4) inne działy zapewniające realizację zadań zakładu.

2. Dla zapewnienia prawidłowej realizacji zadań zakład powinien posiadać:

1) pomieszczenia mieszkalne oraz higieniczno-sanitarne;
2) pomieszczenia do zajęć edukacyjnych, w tym pracownie, warsztaty, laboratoria z zapleczem na środki dydaktyczne;
3) salę gimnastyczną;
4) bibliotekę;
5) pomieszczenia do udzielania świadczeń zdrowotnych;
6) pomieszczenia do prowadzenia zajęć psychologiczno-pedagogiczny;
7) izbę chorych;
8) izby adaptacyjne;
9) izby izolacyjne;
10) pomieszczenia przeznaczone na hostele poza zakładem lub w zakładzie;
11) pomieszczenia przeznaczone na domy dla matki i dziecka, o których mowa w art. 135 ust. 1 ustawy;
12) tereny i urządzenia do zajęć rekreacyjnych i sportowych.

3. Organizację i funkcjonowanie szkół i warsztatów szkolnych określają odrębne przepisy.

4. Organizację i funkcjonowanie internatu, zespołu diagnostyczno-korekcyjnego i innych działów realizujących zadania zakładu określa regulamin.

§ 38. Realizując zadania, o których mowa w art. 332 ust. 1 i 3 ustawy, dyrektor zakładu:

1) tworzy w zakładzie warunki do indywidualnego oddziaływania na nieletnich;
2) utrzymuje bezpieczeństwo i porządek wewnętrzny, w tym zabezpieczenia zakładu w sposób uniemożliwiający samowolne oddalenie się nieletnich z zakładu lub ich uwolnienie przez osoby z zewnątrz oraz inne bezprawne działania;
3) zapewnia nieletnim właściwe warunki bytowe, sanitarne i zdrowotne.

§ 39. 1. Zebrania rady zakładu odbywają się z inicjatywy przewodniczącego lub na wniosek organu sprawującego nadzór albo na wniosek co najmniej połowy składu rady zakładu.

2. Przewodniczący rady zakładu przygotowuje i prowadzi zebranie rady zakładu oraz zawiadamia jej członków o terminie i porządku zebrania.

3. W zebraniach rady zakładu mogą brać udział, z głosem doradczym, osoby zaproszone przez jej przewodniczącego lub na wniosek rady zakładu oraz przedstawiciele organu sprawującego nadzór.

§ 40. Rada zakładu wyraża opinię dotyczącą w szczególności:

1) rocznego planu pracy;
2) projektu arkusza organizacji pracy zakładu na dany rok szkolny;
3) oceny zachowania nieletnich;
4) organizacji doskonalenia zawodowego pracowników pedagogicznych;
5) rozkładu dnia i porządku zajęć w zakładzie;
6) wniosków dyrektora o przyznanie nauczycielom nagród, odznaczeń i innych wyróżnień.

§ 41. 1. W zakładzie mogą być tworzone inne stanowiska kierownicze. Liczbę i rodzaj stanowisk kierowniczych w zakładzie zatwierdza Minister Sprawiedliwości na wniosek dyrektora zakładu.

2. Dyrektor zakładu, za zgodą Ministra Sprawiedliwości, powierza stanowiska kierownicze w zakładzie i odwołuje z nich.

§ 42. Czynności z zakresu prawa pracy wobec dyrektora zakładu wykonuje Minister Sprawiedliwości.

§ 43. 1. W zakładzie prowadzi się dokumentację pobytu nieletnich oraz dokumentację przebiegu nauczania wraz z danymi dotyczącymi zatrudnienia nieletnich.

2. Dokumentację pobytu nieletnich w zakładzie stanowią w szczególności:

1) księga ewidencji nieletnich;
2) akta osobowe nieletniego;
3) wykaz osób podlegających zameldowaniu;
4) karta wyposażenia nieletniego;
5) księga ewidencji nieletnich umieszczonych w izbie adaptacyjnej;
6) księga ewidencji nagród i środków dyscyplinarnych;
7) księga ewidencji przepustek i urlopów;

8) księga ewidencji czasowego opuszczenia zakładu, o którym mowa w art. 252 ust. 1 pkt 3 ustawy;
9) dzienniki zajęć wychowawczych;
10) księga przebiegu służby nocnej;
11) księga ewidencji wydarzeń nadzwyczajnych;
12) księga ewidencji i dokumentacja użycia środków przymusu bezpośredniego;
13) księga ewidencji decyzji dyrektora o umieszczeniu nieletniego poza zakładem;
14) protokoły posiedzeń rady zakładu.

3. Sposób prowadzenia dokumentacji pobytu nieletnich w zakładach określa załącznik do rozporządzenia.

4. Dokumentacja pobytu nieletnich w zakładzie może być prowadzona przy wykorzystaniu systemów informatycznych.

5. Dokumentację przebiegu nauczania wraz z danymi dotyczącymi zatrudnienia nieletnich prowadzi się i przechowuje według odrębnych przepisów.

Rozdział 4

Funkcjonowanie i organizacja schronisk

§ 44. 1. Kształcenie ogólne i zawodowe, praktyczna nauka zawodu i kształcenie ustawiczne, zatrudnianie oraz zajęcia w czasie wolnym od nauki i pracy prowadzi się na terenie schroniska.

2. W szczególnie uzasadnionych przypadkach kształcenie ogólne i zawodowe, praktyczna nauka zawodu i kształcenie ustawiczne, zatrudnianie oraz zajęcia w czasie wolnym od nauki i pracy może odbywać się poza schroniskiem za zgodą organu prowadzącego postępowanie.

§ 45. W schroniskach realizuje się system wychowawczy ze szczególnym uwzględnieniem działań diagnostycznych oraz zabezpieczających nieletniego do potrzeb postępowania sądowego.

§ 46. Praca wychowawcza w schronisku zwykłym jest ukierunkowana na uzyskanie wszechstronnej diagnozy nieletniego, wskazanie kierunków oddziaływania oraz rozpoczęcie procesu jego resocjalizacji.

§ 47. Praca wychowawcza w schronisku o wzmożonym nadzorze wychowawczym obejmuje założenia, o których mowa w § 46 oraz jest ukierunkowana w szczególności na:

1) eliminowanie przyczyn zachowań agresywnych;
2) indywidualizację procesu resocjalizacyjnego, z możliwością czasowego ograniczenia kontaktów nieletniego z grupą wychowawczą;
3) określeniu szczególnego porządku dla poszczególnych grup wychowawczych, oddziałów szkolnych, grup warsztatowych.

§ 48. 1. W schroniskach zwykłych liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 10.

2. W schroniskach o wzmożonym nadzorze wychowawczym liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym nie może przekraczać 6.

§ 49. W skład schroniska wchodzą:
1) internat;
2) szkoła albo szkoły i warsztaty szkolne;
3) zespół diagnostyczny.

§ 50. Do funkcjonowania i organizacji schronisk § 32-36, § 37 ust. 2-4 i § 38-43 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 5

Środki zapewnienia bezpieczeństwa w ośrodkach, zakładach i schroniskach

§ 51. W systemie ochrony ośrodka, zakładu lub schroniska można stosować:
1) zabezpieczenia techniczno-ochronne, w szczególności:
   a) linię zewnętrzną ogrodzenia ochronnego wykonaną z materiału pełnego, którą może stanowić również ściana budynku, albo wykonaną z materiałów tworzących ogrodzenie ażurowe – wyposażoną w zabezpieczenia utrudniające jej pokonanie,
   b) bramy, drzwi, kraty, przesłony i siatki,
   c) zamki i blokady do bram, drzwi i krat,
   d) agregat prądotwórczy lub inne zastępcze źródła energii elektrycznej i oświetlenia,
   e) zabezpieczenia studzienek, kanałów, urządzeń wentylacyjnych, rynien, odgromników, słupów, masztów antenowych, kominów i innych punktów wysokościowych, świetlików, wejść na strychy i dachy oraz wejść do piwnic,
   f) wewnętrzy system urządzeń rejestrujących obraz lub dźwięk,
   g) urządzenia kontroli dostępu,

h) urządzenia techniczne do przeprowadzania kontroli pobieżnej oraz kontroli paczek, przedmiotów i pojazdów;

2) środki sygnalizacji i łączności, w szczególności:
   a) instalację przyzywową,
   b) środki łączności radiowej i przewodowej,
   c) środki alarmowania.

§ 52. Na system ochrony ośrodków składają się w szczególności następujące elementy:

1) można wyznaczyć stanowiska ochrony, w tym stanowisko kontroli osób wchodzących i wychodzących z terenu ośrodka oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu ośrodka;
2) ogrodzenie ochronne wykonane z materiału pełnego lub siatki o wysokości co najmniej 1,5 metra, które może zostać zwieńczone odkosami wykonanymi z siatki lub z drutu ostrzowego lub kolczastego;
3) okna budynków mogą być wyposażone w zabezpieczenia techniczno-ochronne;
4) budynki i budowle oraz pomieszczenia w nich się znajdujące mogą pozostawać otwarte przez całą dobę.

§ 53. 1. Pełny system ochrony stosuje się w zakładach zamkniętych, zakładach o wzmożonym nadzorze wychowawczym oraz w schroniskach o wzmożonym nadzorze wychowawczym. Pełny system ochrony może być także stosowany w schroniskach zwykłych.

2. Na pełny system ochrony składają się w szczególności następujące elementy:

1) stanowiska ochrony, w tym stanowisko kontroli osób wchodzących i wychodzących z terenu zakładu lub schroniska oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu zakładu lub schroniska;
2) ogrodzenie ochronne o wysokości co najmniej 3 metrów, wykonane z materiału pełnego, zwieńczone odkosami z drutu ostrzowego lub kolczastego;
3) okna budynków i budowli, w których stale lub czasowo przebywają nieletni, wyposażone od zewnątrz w kraty lub inne zabezpieczenia techniczno-ochronne spełniające ich funkcje;
4) drzwi wejściowe do budynków i innych budowli na terenie zakładu lub schroniska są otwierane tylko na czas niezbędny;
5) ruch nieletnich po terenie zakładu lub schroniska jest nadzorowany przez pracownika i podlega ewidencji;

6) sypialnie nieletnich mogą być otwarte w porze nocnej.

§ 54. 1. Ograniczony system ochrony stosuje się w zakładach otwartych, półotwartych i zakładach dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat oraz w schroniskach zwykłych.

2. Na ograniczony system ochrony składają się następujące elementy:

1) stanowiska ochrony, w tym stanowisko kontroli osób wchodzących i wychodzących z terenu zakładu lub schroniska oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu zakładu lub schroniska;
2) ogrodzenie ochronne wykonane z materiału pełnego lub siatki o wysokości co najmniej 1,5 metra, które może zostać zwieńczone odkosami wykonanymi z siatki lub z drutu ostrzowego lub kolczastego;
3) okna budynków lub budowli mogą być wyposażone w kraty lub inne zabezpieczenia techniczno-ochronne spełniające ich funkcje;
4) drzwi wejściowe do budynków i innych budowli na terenie zakładu lub schroniska mogą być otwarte; dyrektor zakładu lub schroniska może określić czas ich otwarcia w ciągu doby oraz sytuacje, w których dostęp do nich będzie ograniczony;
5) ruch nieletnich po terenie zakładu lub schroniska może być nadzorowany przez pracownika i podlegać ewidencji;
6) sypialnie nieletnich mogą być zamknięte w porze nocnej.

§ 54. 1. Uproszczony system ochrony stosuje się w hostelach.

2. Na uproszczony system ochrony składają się w szczególności następujące elementy:

1) można wyznaczyć stanowiska ochrony;
2) teren może być ogrodzony lub oznaczony w inny sposób;
3) okna budynków mogą być wyposażone w zabezpieczenia techniczno-ochronne;
4) budynki i budowle oraz pomieszczenia w nich się znajdujące mogą pozostawać otwarte przez całą dobę.

§ 56. Pracownicy ochrony pełnią służbę w zmianach.

§ 57. 1. W pełnym systemie ochrony zmiana liczy nie mniej niż trzech pracowników ochrony, a w ograniczonym systemie ochrony i w ośrodku – nie mniej niż dwóch pracowników ochrony.

2. W uproszczonym systemie ochrony czynności w zakresie ochrony może pełnić jeden pracownik ochrony.

3. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska może określić, w drodze instrukcji, odstępstwa w zakresie liczby pracowników na zmianie, w szczególności jeżeli jest to uzasadnione organizacją ośrodka, zakładu lub schroniska.

§ 58. 1. W pełnym systemie ochrony sypialnie nieletnich w porze nocnej otwierane są w obecności dwóch pracowników.

2. W przypadku zagrożenia życia nieletniego pracownik ochrony może podjąć decyzję o samodzielnym otwarciu sypialni, z zachowaniem zasad bezpieczeństwa osobistego, po uprzednim poinformowaniu pracownika pedagogicznego.

§ 59. Plan ochrony ośrodka, zakładu lub schroniska dyrektor przedstawia do wiadomości radzie ośrodka, zakładu lub schroniska.

§ 60. 1. Plan ochrony ośrodka składa się z następujących dokumentów:

1) instrukcji ochronnej;
2) instrukcji określającej sposób konwojowania nieletnich poza terenem ośrodka;
3) instrukcji w sprawie sposobu realizacji czynności zapobiegawczych;
4) instrukcji w sprawie wykorzystania środków ochrony osobistej i wzajemnego ubezpieczania się pracowników w trakcie wykonywania zadań służbowych;
5) instrukcji alarmowej;
6) instrukcji określającej przyjmowanie nieletnich do ośrodka;
7) instrukcji otwierania wejścia do ośrodka w porze nocnej;
8) instrukcji korzystania i postępowania z kluczami;
9) instrukcji określającej odstępstwa w systemie ochrony.

2. Instrukcja ochronna składa się z następujących dokumentów:

1) wykazu stanowisk ochrony;
2) planu sytuacyjnego;
3) opisu rodzaju, ilości i zakresu zastosowania zabezpieczeń techniczno-ochronnych oraz środków sygnalizacji i łączności;
4) opisu systemu zabezpieczenia elektronicznego, jeżeli w ośrodku jest stosowany;
5) opisu organizacji pracy dyrektora ośrodka i innych osób zajmujących stanowiska kierownicze w niedziele i święta.

3. W planie sytuacyjnym zawiera się graficzne przedstawienie, za pomocą znaków umownych: budynków i budowli, dróg ewakuacyjnych.

4. Załącznikiem do instrukcji alarmowej jest aktualizowany nie rzadziej niż raz na kwartał wykaz adresowy pracowników zakładu lub schroniska.

5. Do planu ochrony można dołączyć także plan zabezpieczenia, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 356 ust. 4 ustawy.

§ 61. 1. Plan ochrony zakładu lub schroniska składa się z następujących dokumentów:

1) instrukcji ochronnej;
2) instrukcji działania w przypadku wystąpienia wydarzenia nadzwyczajnego;
3) instrukcji określającej sposób kontrolowania ruchu nieletnich na terenie zakładu lub schroniska oraz konwojowania nieletnich poza terenem zakładu lub schroniska;
4) instrukcji w sprawie sposobu realizacji czynności zapobiegawczych;
5) instrukcji w sprawie wykorzystania środków ochrony osobistej i wzajemnego ubezpieczania się pracowników w trakcie wykonywania zadań służbowych;
6) instrukcji alarmowej;
7) instrukcji określającej przyjmowanie nieletnich do zakładu lub schroniska;
8) instrukcji otwierania wejścia do zakładu lub schroniska w porze nocnej;
9) instrukcji korzystania i postępowania z kluczami;
10) instrukcji określającej odstępstwa w pełnym lub ograniczonym systemie ochrony.

2. Instrukcja ochronna składa się z następujących dokumentów:

1) wykazu stanowisk ochrony;
2) planu sytuacyjnego;
3) opisu rodzaju, ilości i zakresu zastosowania zabezpieczeń techniczno-ochronnych oraz środków sygnalizacji i łączności;
4) opisu systemu zabezpieczenia elektronicznego, jeżeli w zakładzie lub schronisku jest stosowany;
5) opisu organizacji pracy dyrektora zakładu lub schroniska i innych osób zajmujących stanowiska kierownicze w niedziele i święta.

3. Załącznikami do instrukcji ochronnej są następujące dokumenty:

1) rozliczenie stanu etatowego pracowników ochrony;
2) zestawienie liczby stanowisk ochrony;
3) plan sytuacyjny zakładu lub schroniska;
4) opis systemu zabezpieczenia elektronicznego, jeżeli w zakładzie lub schronisku jest stosowany.

4. W planie sytuacyjnym zawiera się graficzne przedstawienie, za pomocą znaków umownych: budynków i budowli, dróg ewakuacyjnych.

5. Załącznikiem do instrukcji alarmowej jest aktualizowany nie rzadziej niż raz na kwartał wykaz adresowy pracowników zakładu lub schroniska.

6. Do planu ochrony można dołączyć także plan zabezpieczenia, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 354 ust. 4 ustawy.

§ 62. 1. Dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska może powierzyć pracownikowi ośrodka, zakładu lub schroniska koordynowanie ochroną ośrodka, zakładu lub schroniska.

2. Pracownikowi, któremu powierzono koordynowanie ochroną ośrodka, zakładu lub schroniska, podlegają pracownicy ochrony.

3. Do obowiązków pracownika, któremu powierzono koordynowanie ochroną ośrodka, zakładu lub schroniska należy w szczególności:

1) udział w opracowaniu planu ochrony;
2) realizacja planu ochrony;
3) opracowywanie organizacji pracy pracowników ochrony i przedstawianie jej dyrektorowi ośrodka, zakładu lub schroniska do zatwierdzenia;
4) organizowanie ochrony;
5) współdziałanie z dyrektorem ośrodka, zakładu lub schroniska lub innymi wyznaczonymi pracownikami w celu zapobiegania wydarzeniom nadzwyczajnym;
6) przekazywanie dyrektorowi ośrodka, zakładu lub schroniska informacji uzyskanych w wyniku czynności zapobiegawczych oraz współdziałanie w celu podjęcia stosownych czynności w zakresie ochrony;
7) udział w przeglądach ustalających potrzeby w zakresie zabezpieczeń techniczno-ochronnych;
8) kontrolowanie sposobu wykonywania obowiązków przez pracowników w zakresie realizacji planu ochrony.

§ 63. 1. Kandydat na pracownika ochrony przedstawia dokumenty potwierdzające spełnienie warunków, o których mowa w art. 347 ust. 1 ustawy.

2. Pracownik ochrony, w ramach przeszkolenia wstępnego, odbywa kurs przygotowawczy, który obejmuje w szczególności:

1) regulacje prawne dotyczące organizacji i funkcjonowania ośrodków, zakładów i schronisk;

2) system ochrony ośrodka, zakładu lub schroniska;
3) używanie środków przymusu bezpośredniego;
4) trening zachowań w sytuacji wydarzeń nadzwyczajnych: bunt, ucieczka, próby samobójcze, agresja.
5) ratownictwo przedmedyczne;
6) zajęcia z zakresu sprawnej komunikacji, oddziaływań wychowawczych i rozwiązywania konfliktów.

§ 64. Do obowiązków pracownika na stanowisku kontroli osób wchodzących i wychodzących z terenu zakładu lub schroniska oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu zakładu lub schroniska, przy przejęciu zmiany należy w szczególności:
1) sprawdzenie stanu zabezpieczeń techniczno-ochronnych;
2) sprawdzenie w obecności zdającego liczby kluczy i porównanie ich z rejestrem kluczy wydanych;
3) sprawdzenie ilości i stanu zastępczych źródeł światła;
4) sprawdzenie i zapoznanie się z dokumentacją znajdującą się na stanowisku;
5) przejęcie indywidualnego wyposażenia od pracownika zdającego zmianę, a w szczególności środka łączności, sygnalizacji i zestawu kluczy;
6) wpisanie do książki przebiegu zmiany stwierdzonych nieprawidłowości przy przejęciu zmiany i niezwłoczne zawiadomienie o tym dyrektora zakładu lub schroniska.

§ 65. Do obowiązków pracownika w czasie pełnienia zmiany na stanowisku kontroli osób wchodzących i wychodzących z terenu zakładu lub schroniska oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu zakładu lub schroniska, należy w szczególności:
1) zapewnienie bezpieczeństwa w pobliżu stanowiska ochrony;
2) znajomość wzorów legitymacji służbowych oraz dokumentów uprawniających nieletnich do opuszczenia terenu zakładu lub schroniska;
3) dokładne sprawdzanie dokumentów oraz tożsamości osób uprawnionych do wejścia na teren zakładu lub schroniska i do wyjścia z terenu zakładu lub schroniska;
4) kontrolowanie przedmiotów wnoszonych na teren zakładu lub schroniska i wynoszonych z terenu zakładu lub schroniska oraz deponowania tych przedmiotów;
5) kontrolowanie pojazdów wjeżdżających na teren zakładu lub schroniska i z niego wyjeżdżających oraz ich ładunków – w obecności zainteresowanej osoby;

6) zawiadamianie dyrektora zakładu lub schroniska o znalezionych w trakcie kontroli przedmiotach, których nieletni nie może posiadać w zakładzie lub schronisku oraz w przypadkach, o których mowa w art. 353 ust. 1 zdanie drugie ustawy i ich zabezpieczenie do chwili przybycia dyrektora;
7) kontrolowanie ruchu nieletnich w rejonie stanowiska ochrony;
8) prowadzenie dokumentacji znajdującej się na stanowisku ochrony;
9) utrzymywanie łączności z innymi stanowiskami ochrony i innymi stanowiskami pracy;
10) prowadzenie obserwacji zachowania nieletnich i informowanie przełożonych o zaobserwowanych nieprawidłowościach;
11) codzienne składanie dyrektorowi zakładu lub schroniska sprawozdania o zaobserwowanych sytuacjach związanych z zachowaniem nieletnich;
12) przeprowadzenie kontroli pobieżnej w przypadkach określonych w ustawie.

§ 66. W przypadku utworzenia w ośrodku stanowiska kontroli osób wchodzących i wychodzących z terenu ośrodka oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu ośrodka § 62 i § 63 stosuje się odpowiednio.

§ 67. Dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska dla zapewnienia bezpieczeństwa lub porządku w ośrodku, zakładzie lub schronisku może na czas określony:
1) zarządzić zamykanie pomieszczeń, w których nieletni przebywają, uczą się lub pracują;
2) zwiększyć liczbę pracowników prowadzących zajęcia zespołowe;
3) wstrzymać lub ograniczyć zajęcia zespołowe.

§ 68. 1.W przypadku uzyskania informacji o zagrożeniu bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska, lub w przypadku wydarzenia nadzwyczajnego, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska może zarządzić wzmocnienie systemu ochrony poprzez:
1) zwiększenie składu zmiany, również o pracowników spoza pracowników ochrony ośrodka, zakładu lub schroniska;
2) wprowadzenie dyżurów dyrektora i innych osób zajmujących stanowiska kierownicze;
3) inne czynności zależne od rozpoznania stopnia zagrożenia bezpieczeństwa.

2. O wydarzeniu nadzwyczajnym dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska zawiadamia niezwłocznie Ministra Sprawiedliwości.

§ 69. 1. Pracownicy w zakresie ochrony ośrodka, zakładu lub schroniska podejmują czynności zapobiegawcze.

2. Czynnościami zapobiegawczymi są w szczególności:

1) obserwowanie zachowań i relacji między nieletnimi;
2) rozpoznawanie istnienia struktur podkultury w ośrodku, zakładzie lub schronisku i udziału w niej nieletnich;
3) rozpoznawanie atmosfery i nastrojów wśród nieletnich oraz ich zamiarów godzących w bezpieczeństwo ośrodka, zakładu lub schroniska.

3. Jeżeli w wyniku czynności zapobiegawczych pracownik zauważy zachowania nieletnich zagrażające bezpieczeństwu ośrodka, zakładu lub schroniska, informuje o tym dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska.

Rozdział 6

Przepis końcowy

§ 70. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r. [1)]

MINISTER SPRAWIEDLWIOŚCI

[1)] Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2017 r. poz. 487), które traci moc z dniem wejścia w życie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).

Załącznik do rozporządzenia
Ministra Sprawiedliwości
z dnia ... (poz. ...)

Załącznik

Sposób prowadzenia dokumentacji pobytu nieletnich w ośrodku, zakładzie i schronisku.

§ 1. 1. Księgę ewidencji nieletnich prowadzi się chronologicznie według daty przyjęcia nieletniego do ośrodka, zakładu lub schroniska.

2. Do księgi ewidencji wpisuje się: imię i nazwisko nieletniego przyjętego do ośrodka, zakładu lub schroniska, datę i miejsce urodzenia, imiona i nazwiska rodziców oraz ich adres zamieszkania, imiona i nazwiska oraz adresy opiekunów prawnych, nazwę organu, do którego dyspozycji nieletni pozostaje, adres dotychczasowego miejsca pobytu stałego (zameldowania), a jeżeli nie ma on stałego zameldowania, odnotowuje się, skąd przybył, datę przyjęcia do ośrodka, zakładu lub schroniska oraz datę i przyczynę skreślenia z ewidencji, nazwę i adres ośrodka, zakładu lub schroniska, do którego nieletni został przeniesiony, adres rodziców (opiekunów), którym został oddany, adres i miejsce pracy – jeżeli nieletni został usamodzielniony.

§ 2. Akta osobowe nieletniego w ośrodku, zakładzie i schronisku składają się z dwóch części, które obejmują:

1) w części A – dokumenty związane z przyjęciem nieletniego do ośrodka, zakładu lub schroniska: skierowanie, nakaz przyjęcia, orzeczenia sądu, potwierdzenia o zapoznaniu się nieletniego z prawami i obowiązkami oraz zasadami pobytu w ośrodku, zakładzie lub schronisku oraz dokumenty związane ze zwolnieniem nieletniego z ośrodka, zakładu lub schroniska, a ponadto: korespondencję zewnętrzną ośrodka, zakładu lub schroniska w sprawach nieletnich oraz zatrzymaną na podstawie art. 116 ust. 3 ustawy, wnioski o udzielenie nagrody, wnioski o zastosowanie środka dyscyplinarnego, skargi i wnioski nieletniego kierowane do dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska;
2) w części B – dokumenty dotyczące procesu resocjalizacji nieletniego podczas pobytu w ośrodku, zakładzie lub schronisku, w szczególności kopię opinii psychologiczno-pedagogicznej, opinii diagnostycznej, indywidualny plan resocjalizacji, indywidualny program oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych, arkusz spostrzeżeń.

§ 3. 1. Ośrodek, zakład i schronisko prowadzi karty wyposażenia dla nieletnich korzystających z zaopatrzenia w odzież i inne wyposażenie.

2. Kartę wyposażenia prowadzi osoba wyznaczona przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska. Do karty wpisuje się imię i nazwisko nieletniego, datę urodzenia, bieliznę, odzież, obuwie i inne wyposażenie będące własnością nieletniego w chwili przybycia do ośrodka, zakładu lub schroniska i otrzymane w czasie pobytu.

§ 4. Księga ewidencji nieletnich umieszczonych w izbie adaptacyjnej zawiera: imię i nazwisko nieletniego, datę i godzinę umieszczenia, przyczynę umieszczenia, imię i nazwisko osoby podejmującej decyzję o umieszczeniu, uwagi i spostrzeżenia osób sprawujących opiekę nad nieletnim w czasie jego pobytu w izbie oraz datę i godzinę zwolnienia z izby.

§ 5. Księga ewidencji nagród i środków dyscyplinarnych zawiera: imię i nazwisko nieletniego, datę, rodzaj nagrody lub środka dyscyplinarnego, czas trwania nagrody lub środka dyscyplinarnego.

§ 6. 1. Księga ewidencji przepustek i urlopów w ośrodku i zakładzie zawiera: imię i nazwisko nieletniego, datę i godzinę opuszczenia ośrodka lub zakładu, datę i godzinę przybycia do ośrodka lub zakładu, a jeżeli się spóźnił – przyczynę spóźnienia i uwagi.

2. Księga ewidencji przepustek w schronisku zawiera: imię i nazwisko nieletniego, datę i godzinę opuszczenia schroniska, datę i godzinę przybycia do schroniska, a jeżeli się spóźnił – przyczynę spóźnienia i uwagi.

§ 7. Księga ewidencji czasowego opuszczenia ośrodka, zakładu lub schroniska, o którym mowa w art. 189 ust. 1 pkt 3, art. 252 ust. 1 pkt 3 i art. 299 ust. 1 pkt 3 ustawy zawiera: imię i nazwisko nieletniego, datę i godzinę opuszczenia ośrodka, zakładu lub schroniska, datę i godzinę przybycia do ośrodka, zakładu lub schroniska, a jeżeli się spóźnił – przyczynę spóźnienia i uwagi.

§ 8. 1. Dla każdej grupy wychowawczej ośrodek, zakład i schronisko prowadzi dziennik zajęć wychowawczych, w którym odnotowuje się przebieg zajęć wychowawczych w danym roku.

2. Dziennik zajęć wychowawczych zakłada wychowawca grupy, opatrując kartę tytułową dziennika stemplem podłużnym ośrodka, zakładu lub schroniska, wpisując nazwę ośrodka, zakładu lub schroniska i oznaczenie grupy; kartę tytułową dziennika podpisuje dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska.

3. Do dziennika zajęć wychowawczych wychowawcy grupy wpisują: listę nieletnich, datę i miejsce urodzenia, klasę, nazwisko i adres rodziców (opiekunów).

4. W dzienniku zajęć wychowawczych odnotowuje się zajęcia powtarzające się okresowo, plan pracy resocjalizacyjnej, tygodniowe założenia wychowawcze i realizację planu, kontakty z rodziną nieletniego, zajęcia specjalistyczne oraz w kołach zainteresowań, a także przeprowadzone obserwacje z podaniem nazwy zajęć i osoby prowadzącej.

§ 9. 1. Księgę przebiegu służby nocnej zakłada kierownik internatu, opatrując kartę tytułową stemplem podłużnym i wpisując nazwę ośrodka, zakładu lub schroniska. Kartę tytułową podpisuje dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska.

2. Wychowawca pełniący służbę nocną wpisuje czas pełnienia służby, imię i nazwisko pełniących służbę nocną, przebieg służby nocnej, częstotliwość przeprowadzonej kontroli grup wychowawczych, domu dla matki i dziecka i terenu obiektu, odnotowując uwagi i zaistniałe wydarzenia oraz wydane polecenia, jeżeli zachodzi taka potrzeba.

§ 10. Księga ewidencji wydarzeń nadzwyczajnych zawiera imię i nazwisko nieletniego, datę i godzinę wydarzenia, rodzaj wydarzenia oraz miejsce jego wystąpienia, opis wydarzenia, pod czyją opieką przebywał nieletni. W przypadku ucieczki należy podać też datę i godzinę doprowadzenia (lub przybycia) nieletniego oraz informację, przez kogo został doprowadzony.

§ 11. Księga ewidencji użycia środków przymusu bezpośredniego składa się z trzech części, które obejmują:

1) w części A – imię i nazwisko nieletniego, datę i godzinę użycia środka przymusu bezpośredniego w postaci siły fizycznej, kaftana bezpieczeństwa, pasa obezwładniającego lub kasku zabezpieczającego, rodzaj użytego środka, imię i nazwisko osoby, która podjęła decyzję o użyciu środka;
2) w części B – księga ewidencji nieletnich umieszczonych w izbie izolacyjnej – zawiera: imię i nazwisko nieletniego, datę i godzinę umieszczenia, przyczynę umieszczenia, imię i nazwisko osoby podejmującej decyzję o umieszczeniu, uwagi i spostrzeżenia osób sprawujących opiekę nad nieletnim w czasie jego pobytu w izbie oraz datę i godzinę zwolnienia z izby;
3) w części C – księga ewidencji prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego – zawiera: imię i nazwisko nieletniego, datę i godzinę użycia środka, określenie celu, imię i nazwisko osoby, która podjęła decyzję o użyciu środka.

UZASADNIENIE

Projekt *rozporządzenia w sprawie funkcjonowania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 344 ustawy z dnia …. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe, określić ma szczegółowy sposób funkcjonowania i organizacji okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, sposób dokumentowania pobytu nieletnich w tych ośrodkach, zakładach i schroniskach oraz szczegółowy sposób zapewnienia bezpieczeństwa w ośrodkach, zakładach i schroniskach, przy uwzględnieniu konieczności zapewnienia sprawności funkcjonowania i bezpieczeństwa ośrodków, zakładów i schronisk, skuteczności oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych wobec nieletnich, właściwych warunków pobytu nieletnich w ośrodkach, zakładach i schroniskach, przestrzegania praw nieletnich oraz sprawności wykonywania orzeczeń.

Aktualnie problematyka powyższa w zakresie funkcjonowania zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich uregulowana jest rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2017 r. poz. 487).

Projektowane rozporządzenie oparte jest na treści obecnie obowiązującego aktu wykonawczego i uwzględnia zmiany wprowadzone w nowej ustawie.

Zgodnie z przepisami nowej ustawy środek wychowawczy w postaci umieszczenia nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym będzie wykonywany w dwóch rodzajach ośrodków: przeznaczonych dla nieletnich w normie intelektualnej oraz przeznaczonych dla nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną. W ośrodkach tych będą realizowane wobec nieletnich trzy rodzaje systemów wychowawczych: resocjalizacyjny, resocjalizacyjno-rewalidacyjny oraz resocjalizacyjno-terapeutyczny.

Zgodnie z przepisami nowej ustawy środek poprawczy będzie wykonywany w pięciu rodzajach zakładów poprawczych: otwartych, półotwartych, zamkniętych oraz o wzmożonym nadzorze wychowawczym a także w zakładzie poprawczym dla nieletnich dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat. W zakładach tych będą realizowane wobec nieletnich trzy rodzaje systemów wychowawczych: resocjalizacyjny, resocjalizacyjno-rewalidacyjny oraz resocjalizacyjno-terapeutyczny.

Zgodnie z przepisami nowej ustawy środek tymczasowy w postaci umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich będzie wykonywany w dwóch rodzajach schronisk dla nieletnich: zwykłych oraz o wzmożonym nadzorze wychowawczym.

Mając na uwadze, że umieszczenie nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym stanowi środek wychowawczy, umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym stanowi środek poprawczy, a umieszczenie nieletniego w schronisku dla nieletnich stanowi środek tymczasowy, w projekcie rozporządzenia określono rodzaje działalności z udziałem nieletnich, które mogą być prowadzone na terenie ośrodka, zakładu i schroniska lub poza ośrodkiem, zakładem i schroniskiem. W zakresie tym wprowadzono ogólne zasady uwzględniające rodzaje poszczególnych placówek, jak również możliwość podjęcia indywidualnych decyzji przy uwzględnieniu postaw i zachowania nieletnich.

System wychowawczy to zintegrowany system celowych oddziaływań diagnostycznych, opiekuńczych, wychowawczych, terapeutycznych realizowany za pomocą specjalnie do tego celu dobranych metod i środków oddziaływania. Każdy system uwzględnia specyficzne potrzeby nieletniego umieszczonego w placówce i pozwala na elastyczne projektowanie oferty resocjalizacyjnej. Jednocześnie stwarza nieletniemu możliwość rozwoju na miarę jego potencjału i temperamentu. W zależności od systemu wychowawczego dobierane są oddziaływania resocjalizacyjne, rewalidacyjne i terapeutyczne oraz określa się ich intensywność. Wybór odpowiedniego systemu zwiększa szanse na pozytywną readaptację społeczną nieletniego.

W projektowanych przepisach rozporządzenia dookreślono elementy, które składają się na poszczególne systemy wychowawcze realizowane w okręgowych ośrodkach wychowawczych i zakładach poprawczych oraz wskazano grupy nieletnich, wobec których będą one realizowane. Przyjęta systematyka pozwoli na podjęcie wobec konkretnego nieletniego optymalnych oddziaływań uwzględniających jego indywidulane potrzeby.

Ponieważ umieszczenie nieletniego w schronisku dla nieletnich ma charakter tymczasowy realizacja systemu wychowawczego powinna uwzględniać przede wszystkim działania diagnostyczne oraz zabezpieczające nieletniego dla potrzeb postępowania sądowego.

Projekt rozporządzenia określa liczebność nieletnich w grupie wychowawczej, oddziale szkolnym i grupie warsztatowej w okręgowych ośrodkach wychowawczych i zakładach poprawczych w zależności od systemu wychowawczego, który jest stosowany w danej placówce. Przyjęcie takiej zasady jest uwzględnieniem indywidualnych potrzeb rozwojowych

i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych nieletnich, w tym nieletnich z niepełnosprawnościami intelektualnymi. Przewidziano ponadto, że liczba nieletnich w grupie wychowawczej, oddziale szkolnym i grupie warsztatowej w schronisku dla nieletnich zależy od rodzaju schroniska i realizowanych założeń pracy wychowawczej.

Tak jak obecnie podstawą prowadzenia działalności resocjalizacyjnej w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, a także w nowych okręgowych ośrodkach wychowawczych, będzie roczny plan pracy opracowywany przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska przy współpracy z nauczycielami zajmującymi stanowiska kierownicze. W projekcie rozporządzenia określono elementy, które powinny być uwzględnione w rocznym planie pracy. Zmianą w stosunku do obowiązujących zapisów jest to, że plan obejmuje konkretne zadania, które realizowane we wszystkich działach placówki, zagwarantują wspomaganie indywidualnego rozwoju nieletniego, rozwijanie uzdolnień i zainteresowań oraz umiejętności społecznych, a także zapewnią nieletnim lepsze szanse edukacyjnych i prawidłowe funkcjonowanie po opuszczeniu placówki. W planie uwzględnia się również zadania, które wynikają z nadzoru pedagogicznego, a które mają istotne znaczenie w skutecznym realizowaniu procesu resocjalizacji nieletniego. Taka konstrukcja planu jest gwarantem realizacji zadań ustawowych placówki oraz prawidłowego funkcjonowania ośrodka, zakładu i schroniska

Tak jak obecnie podstawą organizacji pracy zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich w roku szkolnym, a także w nowych okręgowych ośrodkach wychowawczych, będzie arkusz organizacji pracy opracowywany przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska przy współpracy z nauczycielami zajmującymi stanowiska kierownicze i zatwierdzany przez Ministra Sprawiedliwości.

W projekcie określono elementy składowe tworzące strukturę organizacyjną okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. W zakresie tym bazowano na treści obecnie obowiązującego aktu wykonawczego dotyczącego zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z uwzględnieniem zmian wynikających z nowej ustawy.

W nowej ustawie zawarto przepisy o organach okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich – dyrektorze oraz radzie, ich zadaniach, niezbędnych kwalifikacjach osoby zajmującej stanowisko dyrektora, procedury powoływania i odwoływania dyrektora oraz zawieszenia w pełnieniu obowiązków dyrektora,

albowiem dotyczą one rozwiązań ustrojowych, które powinny być uregulowane na poziomie ustawy.

W projektowanym rozporządzaniu dookreślono szczegółowy sposób wykonywania zadań przez dyrektora oraz radę okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich oraz szczegółowy sposób funkcjonowania rady ośrodka, zakładu i schroniska.

Powyższe regulacje oraz regulacje w zakresie innych stanowisk kierowniczych w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich stanowią odpowiednik obecnie obowiązujących przepisów wykonawczych w tym zakresie.

W projektowanym rozporządzeniu określono sposób dokumentowania pobytu nieletnich w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. W zakresie tym wskazano rodzaje prowadzonej dokumentacji, a w załączniku do rozporządzenia szczegółowo uregulowano sposób prowadzenia dokumentacji.

Nowością w porównaniu do obecnej regulacji jest wprowadzenie księgi czasowego opuszczenia okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich na podstawie w art. 189 ust. 1 pkt 3, art. 252 ust. 1 pkt 3 i art. 299 ust. 1 pkt 3 nowej ustawy. Wyrażenie zgody na opuszczenie ośrodka, zakładu lub schroniska przez dyrektora to kolejna możliwość, która w sposób uregulowany prawnie pozwala nieletniemu na opuszczenie placówki, a nie jest formą nagrody czy przepustki okolicznościowej. Jako przykłady można tu wskazać konieczność załatwienia spraw urzędowych czy zrobienia zakupów przez nieletniego.

W przepisach określających sposób prowadzenia dokumentacji dodano także obowiązek prowadzenia księgi ewidencji użycia środków przymusu bezpośredniego obejmującą ewidencję użycia środka przymusu bezpośredniego w postaci siły fizycznej, kaftana bezpieczeństwa, pasa obezwładniającego lub kasku zabezpieczającego, księgę ewidencji nieletnich umieszczonych w izbie izolacyjnej oraz księgę ewidencji prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego. W pozostałym zakresie dokumentowanie użycia środków przymusu bezpośredniego odbywa się na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego (Dz. U. z 2019 r. poz. 2418).

Do tej pory wszystkie zapisy dotyczące zapewnienia bezpieczeństwa, w tym tworzenie systemów ochrony, były ujęte w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. Mając na

uwadze rangę i znaczenie zagadnień związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa ustawodawca uznał za zasadne wprowadzenie ich do nowej ustawy. Natomiast do uregulowania na poziomie rozporządzenia pozostawiono szczegółowy sposób zapewnienia bezpieczeństwa w ośrodkach, zakładach i schroniskach.

Proponowane rozwiązania w dużej części bazują na obecnie funkcjonujących przepisach, jednak dokonano w nich zmian, które mają ułatwić dostosowanie obecnych przepisów do realiów funkcjonujących zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich oraz tworzonych okręgowych ośrodków wychowawczych bez obniżania jakości poziomu bezpieczeństwa.

Projekt rozporządzenia zawiera wykaz zabezpieczeń techniczno-ochronnych oraz środków sygnalizacji i łączności, które można stosować w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. Należy podkreślić, że takie zabezpieczenia były i są obecnie stosowane w zakładach i schroniskach.

W okręgowych ośrodkach wychowawczych będą mogli być umieszczani między innymi nieletni, którzy uchylają się od wykonywania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, jeżeli przemawia za tym stopień demoralizacji nieletniego, a inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego.

Z danych uzyskanych z Ministerstwa Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2017 r. (dane zebrano z 73 placówek na 96 funkcjonujących, co stanowi 76 % ogółu) wynika, że ucieczki nieletnich z młodzieżowych ośrodków wychowawczych, które realizują środek wychowawczy w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, są zjawiskiem częstym. W roku 2014 odnotowano 2388 takich zdarzeń, w 2015 r. – 2221, w 2016 r. – 2105 i w okresie od 01.01.2017 r. do 30.04.2017 r. 863 zdarzenia. Najczęściej dochodziło do ucieczek indywidualnych (72-75 %) trwających poniżej 4 tygodni. Liczba ucieczek indywidualnych trwających powyżej 4 tygodni (zakończonych skreśleniem nieletniego z ewidencji młodzieżowego ośrodka wychowawczego) wynosi 25 – 30 %. W 2014 r. liczba ucieczek trwających ponad 4 tygodnie wyniosła 634, w 2015 r. – 624, w 2016 r. – 576, 01.01.2017 r . do 30.04.2017 r. – 212.

Mając powyższe na uwadze za zasadne uznano wprowadzenie w okręgowych ośrodkach wychowawczych systemu ochrony, którego zadaniem będzie, między innymi zminimalizowanie zdarzeń w postaci ucieczek z placówki. Projektowane rozporządzenie określa elementy takiego systemu ochrony.

W nowej ustawie utrzymano podział na system ochrony pełny, ograniczony i uproszczony w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. W projektowanym rozporządzeniu wskazano jakie zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich mają obowiązek stosować dany system ochrony. Określono wymagania do każdego z systemów. W ograniczonym systemie ochrony dotychczasową regulację w zakresie ogrodzenia ochronnego poszerzono o możliwość zwieńczenia ogrodzenia odkosami z drutu ostrzowego lub kolczastego, gdyż jak wskazuje praktyka zwieńczenie ogrodzenia odkosami wykonanymi z siatki nie stanowi optymalnego zabezpieczenia przez ucieczką z zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich.

W projekcie rozporządzenia określono liczbę pracowników ochrony na zmianie oraz uszczegółowiono zasady bezpieczeństwa podczas pory nocnej.

Projekt przewiduje wprowadzenie planu ochrony także w okręgowym ośrodku wychowawczym. W przepisie określono z jakich dokumentów składa się plan ochrony ośrodka.

Dotychczasowe przepisy w zakresie planu ochrony uzupełniono o konieczność wprowadzenia w zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich instrukcji działania w przypadku wystąpienia wydarzenia nadzwyczajnego, instrukcji określającej sposób kontrolowania ruchu nieletnich na terenie zakładu lub schroniska oraz konwojowania nieletnich poza terenem zakładu lub schroniska, instrukcji otwierania wejścia do zakładu lub schroniska w porze nocnej, instrukcji korzystania i postępowania z kluczami. Projekt wprowadza także opis organizacji pracy dyrektora zakładu lub schroniska i innych osób zajmujących stanowiska kierownicze w niedziele i święta, co powinno przełożyć się na wzrost bezpieczeństwa zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich.

W związku z tym, iż w projektowanych przepisach wprowadzono instrukcję działania w przypadku wystąpienia wydarzenia nadzwyczajnego zrezygnowano w projektowanym rozporządzeniu z zapisów w zakresie podstawowych zasad postępowania pracowników podczas niektórych sytuacji nadzwyczajnych (ucieczka, pożar, napaść, bunt).

Nowym rozwiązaniem, usuwającym wątpliwości praktyków, jest wskazanie komu dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich może powierzyć koordynowanie ochroną ośrodka, zakładu lub schroniska oraz określenie zakres uprawnień oraz obowiązki takiego pracownika.

W projekcie – w porównaniu z obecnym stanem prawnym – jednoznacznie wskazano jaki ma być zakres przeszkolenia wstępnego dla pracowników ochrony.

Uwzględniając postulaty praktyków przeanalizowano i zmieniono obowiązki pracownika na stanowisku kontroli osób wchodzących i wychodzących z terenu zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu zakładu lub schroniska. Przepis ten stosuje się także odpowiednio do okręgowych ośrodków wychowawczych w przypadku utworzenia stanowiska kontroli osób wchodzących i wychodzących z terenu ośrodka oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu ośrodka.

Utrzymano uprawnienia dyrektora zakładu poprawczego lub schroniska w zakresie podejmowania działań dla zapewnienia bezpieczeństwa lub porządku. Takie uprawnienia będzie miał także dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego.

Pojęcie czynności profilaktyczne jako zwrot zaczerpnięty z przepisów dotyczących funkcjonowania Służby Więziennej zastąpiono zwrotem czynności zapobiegawcze, określając ich zakres i charakter.

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt

R O Z P O R Z Ą D Z E N I E

M I N I S T R A S P R A W I E D L I W O Ś C I

z dnia

w sprawie sposobu i trybu współdziałania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją

Na podstawie art. **357 ust. 4** ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …) zarządza się co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa sposób i tryb współdziałania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją w związku z zagrożeniem bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

1) dyrektorze – rozumie się przez to dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska;
2) komendancie Policji – rozumie się przez to komendanta powiatowego (miejskiego) Policji właściwego ze względu na miejsce położenia ośrodka, zakładu lub schroniska;
3) ośrodku – rozumie się przez to okręgowy ośrodek wychowawczy;
4) schronisku – rozumie się przez to schronisko dla nieletnich;
5) zakładzie – rozumie się przez to zakład poprawczy.

§ 3. Dyrektor wraz z komendantem Policji utrzymują stały kontakt w sprawach dotyczących bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska.

§ 4. Dyrektor i komendant Policji przekazują sobie niezbędne informacje o zdarzeniach w ośrodku, zakładzie, schronisku lub ich rejonie, mających związek z jego bezpieczeństwem.

§ 5. 1. Dyrektor z komendantem Policji określają, w terminie do dnia 15 stycznia każdego roku, sposób zapewnienia bezpośredniej łączności między ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem a właściwą komendą powiatową (miejską) Policji, uwzględniając możliwość użycia najszybszego dostępnego środka łączności.

2. W uzasadnianych przypadkach dyrektor z komendantem Policji niezwłocznie aktualizują dotychczasowy sposób zapewnienia bezpośredniej łączności między ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem a właściwą komendą powiatową (miejską) Policji.

§ 6. Dyrektor wraz z komendantem Policji opracowuje projekt planu zabezpieczenia ośrodka, zakładu lub schroniska na wypadek wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa.

§ 7. Projekt planu zabezpieczenia, o którym mowa w § 6, obejmuje w szczególności:

1) opis systemów i środków łączności pomiędzy ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem a komendą powiatową (miejską) Policji;
2) plan sytuacyjny ośrodka, zakładu lub schroniska;
3) instrukcję alarmową;
4) stan etatowy ośrodka, zakładu lub schroniska;
5) ogólną charakterystykę nieletnich umieszczonych w ośrodku, zakładzie lub schronisku.

§ 8. 1. Projekt planu zabezpieczenia, o którym mowa w § 6, dyrektor przesyła do zaopiniowania właściwemu komendantowi wojewódzkiemu Policji.

2. Właściwy komendant wojewódzki Policji wyraża opinię w zakresie projektu planu zabezpieczenia, o którym mowa w § 6, w terminie 14 dni od dnia jego otrzymania. Brak przedstawienia opinii w terminie oznacza akceptację projektu.

3. Po uzyskaniu opinii właściwego komendanta wojewódzkiego Policji, dyrektor wraz z komendantem Policji wprowadza do projektu planu zabezpieczenia, o którym mowa w § 6, stosowne zmiany i przedstawia go do akceptacji dyrektorowi komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu zarządzania kryzysowego.

4. Dyrektor komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu zarządzania kryzysowego akceptuje projekt planu zabezpieczenia, o którym mowa w § 6, w terminie 14 dni od dnia jego przedstawienia.

5. W terminie, o którym mowa w ust. 4, dyrektor komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu zarządzania kryzysowego, może zaproponować własne zmiany do projektu planu zabezpieczenia, o którym mowa w § 6. W takim przypadku przepisy ust. 1-3 stosuje się.

6. Dyrektor przesyła do wiadomości komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania merytoryczne z zakresu nadzoru Ministra Sprawiedliwości nad ośrodkami, zakładami i schroniskami plan zabezpieczenia, o którym mowa w ust. 4.

§ 9. Dyrektor z komendantem Policji aktualizują plan zabezpieczenia, o którym mowa w § 8 ust. 4, nie rzadziej niż co cztery lata lub częściej w przypadku istotnej zmiany treści objętych planem. Przepisy § 8 ust. 1-4 stosuje się odpowiednio.

§ 10. W razie stwierdzenia zagrożenia bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska dyrektor niezwłocznie informuje o zaistniałej sytuacji komendanta najbliższej jednostki Policji oraz komendanta Policji i dyżurnego właściwej komendy powiatowej (miejskiej) Policji.

§ 11. 1. W razie stwierdzenia zagrożenia bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska i jeżeli z rozwoju wydarzeń wynika, że udział Policji jest konieczny do przywrócenia bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska, dyrektor zwraca się o udzielenie niezbędnej pomocy do komendanta najbliższej jednostki Policji, zawiadamiając komendanta Policji i dyżurnego właściwej komendy powiatowej (miejskiej) Policji.

2. W przypadku wezwania pomocy Policji dyrektor niezwłocznie informuje o tym dyrektora komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu zarządzania kryzysowego.

3. W celu udzielenia pomocy, o której mowa w ust. 1, komendant Policji organizuje siły i środki.

§ 12. 1. Decyzję o wprowadzeniu sił Policji na teren ośrodka, zakładu lub schroniska podejmuje dyrektor komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu zarządzania kryzysowego w porozumieniu z komendantem Policji, o czym informuje dyrektora komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego Ministra Sprawiedliwości nad ośrodkami, zakładami i schroniskami.

2. Jeżeli w czasie niezbędnym do podjęcia decyzji w sprawie wprowadzenia sił Policji na teren ośrodka, zakładu lub schroniska nie jest możliwe skontaktowanie się z dyrektorem komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu zarządzania kryzysowego, decyzję o wprowadzeniu sił Policji na teren ośrodka, zakładu lub schroniska może podjąć dyrektor w porozumieniu z komendantem Policji. O podjętej decyzji dyrektor niezwłocznie informuje dyrektorów komórek organizacyjnych Ministerstwa Sprawiedliwości wykonujących zadania z zakresu zarządzania kryzysowego oraz zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego Ministra Sprawiedliwości nad ośrodkami, zakładami i schroniskami.

3. Dowódca sił Policji w porozumieniu z dyrektorem podejmuje decyzję o wycofaniu z ośrodka, zakładu lub schroniska sił Policji niezwłocznie po usunięciu zagrożenia i przywróceniu spokoju.

§ 13. W terminie 14 dni od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia dyrektor ośrodka z komendantem Policji określą sposób zapewnienia bezpośredniej łączności, o którym mowa w § 5 ust. 1.

§ 14. W terminie 14 dni od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia dyrektor ośrodka z komendantem Policji opracują projekt planu zabezpieczenia, o którym mowa w § 6.

§ 15. Dotychczasowy sposób zapewnienia bezpośredniej łączności między zakładem lub schroniskiem a właściwą komendą powiatową (miejską) Policji obowiązuje do dnia opracowania sposobu zapewnienia bezpośredniej łączności, o którym mowa w § 5 ust. 1, nie dłużej niż przez 30 dni od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia.

§ 16. Plan zabezpieczenia zakładu lub schroniska opracowany na podstawie przepisów dotychczasowych zachowuje moc do dnia opracowania planu zabezpieczenia, o którym mowa w § 8 ust. 4, nie dłużej niż przez 3 miesiące od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia.

§ 17. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2022 r. [1)]

MINISTER SPRAWIEDLWIOŚCI

w porozumieniu:
MINISTER SPRAW
WEWNĘTRZNYCH I
ADMINISTRACJI

[1)] Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 września 2001 r. w sprawie zakresu i trybu współdziałania zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją w wypadku zagrożenia bezpieczeństwa tych placówek (Dz. U. poz. 1205), które traci moc z dniem wejścia w życie ustawy z dnia … o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. …).

UZASADNIENIE

Projekt rozporządzenia *w sprawie sposobu i trybu współdziałania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją* stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego **w art. 357 ust. 4** ustawy z dnia … o nieletnich (Dz. U. poz….). Rozporządzenie wydane w oparciu o powyższe upoważnienie ustawowe, przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, określić ma sposób i tryb współdziałania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją w związku z zagrożeniem bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska mając na uwadze konieczność zapewnienia skutecznej i sprawnej współpracy.

W nowej ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich ustawodawca doprecyzował regulację dotyczącą współpracy okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją w związku z zagrożeniem bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska określając przypadki, w których można zwrócić się do Policji o udzielnie pomocy oraz wskazując przykładowe formy tej pomocy uzależnione od stopnia i rodzaju zagrożenia.

W uzupełnieniu nowych zapisów w ustawie w sprawie sposobu i trybu współdziałania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją w związku z zagrożeniem bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska, konieczne stało się opracowanie przepisów wykonawczych, które w sposób szczegółowy doprecyzowują postępowanie w tym zakresie.

W projektowanym rozporządzeniu uregulowano kilka form sposobu współpracy ośrodków, zakładów i schronisk z Policją w związku z bezpieczeństwem tych jednostek.

W pierwszej kolejności wskazuje się na konieczność utrzymywania stałego kontaktu dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska z komendantem powiatowym (miejskim) Policji (właściwym ze względu na miejsce położenia ośrodka, zakładu lub schroniska) w sprawach istotnych z punktu widzenia zapewnienia bezpieczeństwa oraz na konieczność przekazywania niezbędnych informacji w tym zakresie, ze szczególnym naciskiem na informacje dotyczące zdarzeń w placówkach lub ich rejonie mających bezpośredni związek z ich bezpieczeństwem. Projektowane zapisy rozporządzenia określają, że co roku do 15 stycznia, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska z komendantem Policji określą sposób zapewniania bezpośredniej łączności między ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem a właściwą komendą powiatową

(miejską) Policji, tak, aby mieć dostęp do najszybszych środków łączności. Dodatkowym uzupełnieniem jest wskazanie na możliwość aktualizacji sposobu łączności w dowolnym czasie, o ile zajdzie taka potrzeba. Dysponowanie aktualnymi środkami łączności zapewnia szybki i skuteczny kontakt w przypadku wystąpienia zagrożenia. Od szybkości nawiązania łączności może zależeć ewentualne, skuteczne przeprowadzenie koniecznych działań.

Inną czynnością, którą określa projekt jest wspólne opracowanie przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska i komendanta powiatowego (miejskiego) Policji planu zabezpieczenia ośrodka, zakładu lub schroniska, który obejmuje szereg elementów niezbędnych z punktu widzenia skuteczności ewentualnych działań, w tym opis systemów łączności pomiędzy tymi instytucjami, plan sytuacyjny, instrukcję alarmową, zestawienie stanu etatowego oraz ogólną charakterystykę nieletnich umieszczonych w ośrodku, zakładzie lub schronisku. Tak wspólnie opracowany dokument zostaje przesłany do komendanta wojewódzkiego Policji, który plan ten opiniuje i przedstawia uwagi. Po uwzględnieniu ewentualnych uwag plan zostaje przesłany do dyrektora komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującego zadania z zakresu zarządzania kryzysowego, który podejmuje decyzję w zakresie akceptacji dokumentu. Po uzyskaniu akceptacji plan przesyła się do wiadomości komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania merytoryczne z zakresu nadzoru Ministra Sprawiedliwości nad ośrodkami, zakładami i schroniskami. Wszystkie opisane wcześniej działania ujęte w projekcie mają na celu optymalne opracowanie planu zabezpieczenia z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych placówek, które w przypadku konieczności jego wdrożenia, dają gwarancję skuteczności działania. Dyrektor wraz z komendantem Policji, zgodnie z projektowanymi przepisami, mają obowiązek aktualizować plan nie rzadziej niż co cztery lata lub w sytuacji zaistnienia istotnych zmian, które mogą wpływać na działanie podjęte w związku z wystąpieniem zagrożenia.

Kolejne zapisy projektu opisują konkretne działania, które należy przeprowadzić w sytuacji stwierdzenia zagrożenia bezpieczeństwa ośrodka, zakładu lub schroniska. Mając na uwadze szczególność tych działań przepisy wskazują na bardzo odpowiedzialne i rozsądne oraz następujące po sobie działania poprzez dostosowywanie podjętych decyzji do realnego poziomu zagrożenia.

W pierwszej kolejności, w przypadku stwierdzenia zagrożenia bezpieczeństwa placówki, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska informuje o sytuacji komendanta

najbliższej jednostki Policji oraz komendanta i dyżurnego komendy powiatowej Policji. Tak szczegółowe określenie podmiotów, w tym komendanta najbliższej jednostki Policji, które dyrektor powiadamia, spowodowane jest koniecznością zapewnienia sprawnego i szybkiego przepływu informacji. Z uwagi na to, że nie wszystkie placówki są usytuowane w niedużej odległości od komendy powiatowej Policji, szybkość reakcji może mieć istotne znaczenie dla sprawności działań. Poinformowanie o stwierdzeniu zagrożenia pozwala również Policji na wstępne przygotowanie się do ewentualnego podjęcia działań w celu udzielania odpowiedniej pomocy.

Jeżeli rozwój sytuacji nie ulega normalizacji bądź następuje eskalacja niepożądanych zachowań, dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska zwraca się do komendanta najbliższej jednostki Policji o udzielenie niezbędnej pomocy i jednocześnie jest zobligowany do poinformowania o tym fakcie dyrektora komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu zarządzania kryzysowego, a komendant powiatowy, miejski Policji organizuje siły i środki do przeprowadzenia działań.

Mając na uwadze szczególność opisywanych działań, odpowiedzialność za podjęcie decyzji w tym zakresie oraz wyeliminowanie czynnika emocjonalnego, który mógłby spowodować nieadekwatną reakcję i decyzję dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska, który byłby zmuszony podjąć decyzję np. jednoosobowo, projekt rozporządzenia wskazuje, że decyzję w zakresie wprowadzenia sił Policji na teren ośrodka, zakładu lub schroniska podejmuje dyrektor komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu zarządzania kryzysowego w porozumieniu z komendantem powiatowym (miejskim) Policji i informuje o tym dyrektora komórki organizacyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości wykonującej zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego Ministra Sprawiedliwości nad ośrodkami, zakładami i schroniskami.

W projekcie uwzględniono również sytuację, w której nie można skontaktować się z dyrektorem, który wykonuje zadania z zakresu zarządzania kryzysowego w Ministerstwie Sprawiedliwości. W takim przypadku decyzję o wprowadzeniu sił Policji na teren ośrodka, zakładu lub schroniska podejmuje dyrektor ośrodka, zakładu lub schroniska w porozumieniu z komendantem powiatowym (miejskim) Policji i o podjętej decyzji informuje obie wcześniej wskazane komórki organizacyjne Ministerstwa Sprawiedliwości.

Projektowane przepisy regulują również postępowanie Policji po usunięciu zagrożenia i przywróceniu spokoju, które polega na podjęciu decyzji przez dowódcę sił Policji

w porozumieniu z dyrektorem ośrodka, zakładu lub schroniska o niezwłocznym wycofaniu się z terenu ośrodka, zakładu lub schroniska.

Wszystkie uregulowania projektowanego rozporządzenia mają na celu maksymalne doprecyzowanie działań, z określeniem odpowiedzialności poszczególnych osób do podejmowania decyzji oraz kolejne poszczególne etapy działań. Tak precyzyjne sformułowanie tego obszaru wynika z faktu, że wprowadzenie sił Policji na teren wskazanych placówek jest traktowane jako działanie szczególne, ostateczne – gdy wszystkie inne formy podjętych działań przez pracowników placówki zawiodły, istnieje realne ryzyko wystąpienia zagrożeń, które mogą wystąpić w opisanych wyżej sytuacjach, szczególnie tych związanych z zagrożeniem zdrowia, życia lub ograniczenia wolności osobistej.

Projekt przewiduje, że rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 września 2022 r. w związku z wejściem w życie nowej ustawy.

Projektowana regulacja nie jest objęta zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348).

Projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.